
12
2 11
8

IVLII GVASTAVINII PATRICII GENVENSIS,

ET MEDICINAM, QVAM PRACTICAM APPELLANT, PRIMO LOCO IN PISANO Gymnasio profitentis,

COMMENTARII

IN PRIORES DECEM ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIONES:

Nunquam antehac visi, nec in lucem dati, adiecto insuper INDICE *tam rerum, quàm verborum copiosissimo.*

Ad Serenissimum Principem COSMVM Magni Ducis Etruriæ FERDINANDI filium.

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCVIII.

AD SERENISSIMVM PRINCIPEM COSMVM

MAGNI DVCIS ETRVRIAE FERDINANDI FILIVM.

PPORTVNE factum est, Sereniſſime Princeps, vt quo tempore publicum in Piſano Gymnaſio Medicinam docendi munus principi loco à Sereniſſimo Parente tuo in me eſt collatum, mei hi in Ariſtotelis problematum ſectiones decem priores commentarij excuderentur. Nam cùm grati animi & beneficij memoris pro illo honorificentiſſimo de me iudicio in totam iſtam Sereniſſimam domum extare cuperem monimentum, & quantum in me eſſet æternum, nulla alia me aſſequi meliori ratione putaui, quàm ſi eum librum ad vos mitterem. Te autem vt appellarem potiſſimùm Sereniſſime Princeps alia etiam cauſſa fuit. Nam, cùm & pro iis quæ à Patre accepi, filio etiam debere magnopere me haud ignorarem, tum verò & gratulationis cauſſa extitit maxima. Nam cùm ex illo publico docendi munere in veſtro Gymnaſio ſuſcepto, in clientelam & familiaritatem iſtius Sereniſſimæ domus adſcitus viderer, non ſolùm gaudia eius omnia gaudenda, ſed & eorum ſigna quædam perpetua mihi imprimenda viſa ſunt; Quem verò ex tuis Sereniſſime Princeps, ampliſſimum hoc matrimonium, quo nuper cum glorioſiſſima gente AVSTRIACA, tanta affinitate iunctus es, ſummo gaudio & incomparabili hilaritate non compleuit? Ad te igitur, quem omnium proximè illa res attingit, teſtem ſummi gaudij, & hilaritatis meæ mitto hunc librum Sereniſſime Princeps. Cur autem ſi & grati animi, & lætitiæ fert argumenta non ſperem libenter fore recipiendum? Cùm præſertim & literarius teſtis ad eum veniat, à quo literæ, & diſciplinæ omnes, earúmque ſtudioſi ſummè coluntur & fouentur? Nam cùm tu Sereniſſime Adoleſcens ad tot vrbium, tot populorum, tam latéque patentis ditionis gubernacula natus ſis, & ad maximas res deſtinatus, ita tamen literarum ſtudia colis, vt ſummam & pulcherrimam poſſeſſionem eam exiſtimes: moniris nimirum, & præceptis prudentiſſimorum parentum, qui & pietate, & moribus Chriſtianis quæ principem locum obtinent, te imbuendum curârunt, & curant, ac exemplo docent, ciuilibúſque præceptis, quæ ad magna quæq; ferant, ſubinde erudiunt, ita quæ ad eaſdem res magnoperè valere haud ignorant, diſciplinarum omni genere exornari volunt. Lætitiæ

igitur meæ, & illius quod debeo testem, sume hunc librum Amplissime Princeps, qui tuæ tutelæ subiectus, iam etiam eò libentiùs in lucem prodit, quòd me ipso, à quo ille est, tanto honore à vobis affecto, non sine honore se apud vos moraturum arbitratur. Viue diu Serenissime Princeps: & quod de te, ac faustissimo matrimonio Serenissimi Parentes exoptant, illud vobis largiter concedat DEVS.

* * *

IVLIVS

IVLIVS GVASTAVINIVS
AD LECTOREM.

RÆFARI *aliqua ante libri expositionem, qui illud opus aggreditur, & consuetudine receptum est, & vtilitatis ratio postulat. Sed cùm alij plura, nos quatuor tantùm in præsentia attingemus, libri auctorem, inscriptionem, subiectum, & docendi rationem. Auctorem præfert titulus Aristotelem: & sanè problematum libros ab eo fuisse conscriptos, apparet tum ex Laërtio in eius Philosophi vita, tum ex multis auctorum testimonijs, qui eos citárunt, ac etiam ex eodem Aristotele qui in alijs libris problemata à se conscripta septies adducit: quæ loca ne sua laude fraudentur, collegit Franciscus Patricius Discussionum Peripateticarum tomi 1. lib. 4. sunt autem hæc. In libro de Somno & Vigilia in fine cap. 11.* διότι δὲ τὰ μὲν ἐνύπνια μνημονεύουσιν ἐγερθέντες, τὰς δ' ἐγρηγορικὰς πράξεις οὐ μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς προβληματικοῖς, *hoc est:* Cur autem somnia quidem meminerunt expergefacti, actiones verò in vigilia factas non meminerunt, in problematicis. *Libro de Iuuentute de Senectute cap. 5.* ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς αἰτίας ταύτης, ὅτι ἐναντίον συμβαίνει τῷ ἐγκρυπτομένῳ καὶ καταπνιγομένῳ πυρὶ (τὸ μὲν γὰρ μαραίνεται, τὸ δὲ διαμένει πλείω χρόνον) εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασιν, *hoc est:* Sed de causa hac, quòd contrarium accidat abscondito, & suffocato igni (hoc enim extinguitur, illud verò plus temporis manet) dictum est in problematis. *Libro secundo de generatione Animal. cap. 10.* ἔκ τε τῶν τοιούτων γίνεσθαι ἐκ μαλακῶν σκληρόν, ὥσπερ τῷ καττιτέρῳ μιχθέντα τὸν χαλκόν, λέγων, οὔτ' ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, καὶ τοῦ καττιτέρου τὴν αἰτίαν ὀρθῶς εἴρηται δ' ἐν τοῖς προβλήμασι περὶ αὐτῶν, *hoc est:* Atque ex talibus generari ex mollibus dura veluti stanno admistum æs, dicens, neque de ære, & stanno causam rectè; dictum verò de his est in problematis. *Lib. 4. de generat. animal. cap. 4.* καὶ γὰρ τὰ ὀκτάμηνα ζῇ μέν, ἧττον δέ, τὸ δ' αἴτιον ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων συνίδοι τις ἄν. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς προβλήμασι, *id est:* Octomestria námq; viuunt quidem sed minùs: causam vero ex nunc dictis conspiciat quis: dictum verò de his est in problematis. *Cap. 7. eiusdem libri.* περὶ μὲν οὖν τοῦ πάθους τῆς αἰτίας, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασι, *id est:* De passionis quidem causa dictum est in problematis. *In fine tertij de Partibus animalium.* διότι δὲ τοῖς πολυκοίλοις ἐν τῷ ἐχίνῳ γίνεται ἡ πυτία, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασιν, *id est:* Cur autem in omaso multiuentrium coagulum generetur dictum est in problematis. *Secundo Meteor. 6.* περὶ δὲ θέσεως αὐτῶν, καὶ τίνες ἐναντίοι τισίν, καὶ ποίους ἅμα πνεῖν ἐνδέχεται, ποίους δ' οὔ. ἔτι δὲ τίνες καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ πρὸς τούτοις περὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, ὅσα μὴ συμβέβηκεν ἐν τοῖς προβλήμασιν εἰρῆσθαι τοῖς κατὰ μέρος, νῦν λέγωμεν, *id est:* De ipsorum positione, & qui aduersi quibus, & quos simul flare contingat, & quos non: præterea qui & quos existunt, & ad hæc de aliis passionibus, quotcunque accidit non esse considerata in problematis particularibus nunc dicamus. *Qui autem citarint hæc problemata Auctores, sunt Plutarchus, Athenæus, Agellius, Macrobius, & alij. Laërtius autem in Aristotelis vita, Problematum distincta, & separata volumina, suoq; titulo, adducit tria hæc,* ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων α, β, *hoc est,*

vt conuertunt; Inspectorum problematum libri duo. *ἐγκυκλίων α, β, hoc est,* Encycliorum duo. *&, προβλήματα ἐκ τῶν Δημοκρίτου α, β, hoc est,* Problemata ex Democrito, duo. *Præter hæc autem tria volumina, aliud etiam proponit, triginta & octo libris distinctum, non sanè problematum titulo, sed hoc modo: Φυσικῶν κατὰ στοιχεῖον ὀκτὼ πρὸς τοῖς τριάκοντα, id est,* Physicorum secundùm elementa triginta octo; *vbi problematum vox, aut titulus, nisi ex subsequentibus repetatur, non legi apparet. Haud verò mihi facilè persuadeat quispiam, eos esse triginta illas octo sectiones, quas nos habemus: cùm eas ab Aristotele, eo quidem ordine aut numero fuisse collocatas, non sit, puto, qui affirmare audeat, quæ potiùs confusio, quàm ordo est: cùm pro varietate exemplarium, alia alibi plura, alibi pauciora: & alia alibi priora, alibi posteriora existant. Vt omittam quæ sæpius iterantur, tum in eadem, tum in varijs sectionibus: Argumento, ordinem illum, ac numerũ non esse ab Aristotele. Quod etiã dicitur κατὰ στοιχεῖον, id est,* secundùm elemẽta, *nõ video quomodo hîc locũ habeat, aut quam rem in eis sectionibus velit ea vox significare. Nam quòd elementis literarum libri denotentur, id cum reliquis omnibus, non solùm libris, sed quæcunque numerantur commune illis est: hic enim Græcorum mos. Ridiculum autem existimare Laërtium eam rem significâsse. Non igitur hæc sunt; quod & existimat idem Patricius lib. 3. tom. 1. Nam cùm illa dicãtur Physica: hæc nõ omnia Physica sunt: cùm & Mathematica aliqua, & Ethica illis sint inserta: Ea autem in re, vt ipsi facilè assentior, ita quòd adeò pro certo habet lib. 4. tom. 1. hæc problemata Aristotelis non esse, velim euidentiori probari argumento. Nam quòd dicitur, nullum ex locis superiùs citatis, legi in hisce problematis, nil aliud ostendat, quàm hæc non esse omnia, quæ ab Aristotele sunt conscripta: Et verò is sum, qui ita putem. At verò quæ citantur ab Athenæo, Plutarcho, Agellio, & Macrobio hîc reperiuntur; quod & nos locis suis admonuimus in Commentarijs. Sed & idem Patricius ex loco, quem ex secũdo libro Meteororum postremum adducit, in quo Aristoteles de ventis se in Problematis egisse tradit, vnam de ventis sectionem Aristotelis esse dicit. At verò Franciscus Vicomercatus in commentarijs ad librum secundum Meteororum, ea, quæ de ventis in Problematis tradit Aristoteles, Aristotelis non esse, sed Theophrasti potiùs existimat; eo argumẽto, quòd quæ de tempore Orionis sideris exortus à Theophrasto in libro de ventis proponuntur (quæ falsa esse contendit Vicomercatus) eadem in problematis legantur; sicuti etiam alia pleraque omnia, quæ de ventis in eisdem problematis leguntur, habentur similiter in eo Theophrasti libro. Vnde subdit Vicomercatus, Problemata illa ab aliquo ex Theophrasti & Aristotelis libris esse consarcinata, quod vt facilè concesserim; sicuti etiam aliqua esse his sectionibus immista, quæ nec in Theophrastum, nec in Aristotelem sint conferenda; quippe futiles dissolutiones, & illis Philosophis indignas, quæ contineant; ita hòrum causa reliqua omnia condemnare, impium existimem. Sanè quæ ex Theophrasto sunt, illa Peripatetica sunt, & discipuli doctrina, magistri doctrinæ consentanea. Aristotelica autem esse hæc, non dicam omnia, & ab Aristotele auctore profecta, testes sint, quos superiùs nominaui Plutarchus, Athenæus, Agellius, Macrobius, & alij. Quòd enim quædam sint haud consentientia illis, quæ alibi ab Aristotele traduntur, non impediat quod dicimus, quando non hæc omnia Aristotelis esse dicimus. Nec tamen eadem de re, variè in vario librorũ genere, ad variósque auditores scripto proferre, sit vel absurdum, vel apud eundem Aristotelem nouum. Eiusdem etiam Aristotelis testimonium hæc pro suis agnoscentis, non omnino desit, quando postremo sectionis decimæ problemate ea citet, quæ apud ipsum extant, vt in commentario illius loci ostendimus. Hæc de auctore. Libri titulus, in omnibus excusis exemplaribus est, προβλήματα,* Problemata, *nec dissimiliter ea appellauit locis adductis Aristoteles. Vno tantùm qui est secundo Meteororum, vocem addidit, scribens: ἐν τοῖς προβλήμασι κατὰ μέρος, id est,* in problematis particularibus, *aut* secundùm partem, *intelligens fortasse aliquam eorum librorum distinctionem: sed eo*

titulo nominauit illa etiam Agellius libro 19. noct. Atticarum cap. 6. Athenaeus autem lib. 1. adducens problema secundum secundae sectionis, appellauit προβλήματα φυσικὰ, *hoc est:* Problemata naturalia, *quo titulo etiam vsus est Macrobius lib. 7. Saturnalium. Idem autem Agellius lib. 20. cap. 4. appellauit* προβλήματα ἐγκύκλια, *id est:* Problemata Encyclia: *& verò adducit ille problema, quod in nostris extat decimum tricesimae sectionis. Vtrum autem fuerint hi naturalium, & encycliorum problematum alij & distincti libri, an potiùs ijdem, non est facilè dicere; Nec etiam vtrum ab Aristotele, an ab alijs sint hae diuersae inscriptiones. Sane eundem librum, alio, ac alio titulo fuisse appellatum, satis constare potest ex alijs eiusdem Aristotelis voluminibus: Nam libri de Physica auscultatione, tum de Principijs, & de primis caussis, tum etiam de natura, & de motu appellati sunt non solùm ab interpretibus, & alijs Philosophis: sed ab eodem Aristotele: nimirum, quòd putem, prout hanc vel illam voluminis partem adducebant, in qua proximiùs de hac vel de illa re tractaretur. Non fuerit absonum igitur dicere, varijs titulis problemata fuisse ab ijs, qui ea citabant, appellata: quando de varijs rebus, magno conscripto problematum numero, vnoque volumine ijs comprehensis, eo titulo appellaretur pars illa, cui pro ratione subiectae materiae, ille magis conueniret; non dissimiliter ac apud Latinos in Cornelij Celsi libris varijs, sed vno volumine comprehensis factum esse videmus: aliquando autem vniuersali titulo eos fuisse appellatos. Titulus Encycliorum non solùm est apud Agellium, sed etiam apud Diogenem Laërtium, sicuti proposuimus: qui tamen duos tantùm sub hoc nomine problematum libros proponit. Variatum autem esse horum librorum, & problematum ordinem, ac sedem perturbatam existimare me, superiùs dixi. Physica sanè aut naturalia, quo titulo apud Athenaeum, Agellium, & Macrobium citantur, non sunt omnia, quando vt diximus, & Mathematica, & Moralia pleraque sint: Sectio sanè decima, Physicorum Epitome inscribitur, titulo & ipsa immutato, vt existimo, quae tota de animalibus est. Denique Physica quae dicuntur, & quae Encyclia, puto eadem esse: sed vario titulo appellata, sicuti alijs libris euenisse ostendimus, ob rationem propositam, aut etiam fortasse ob alias. Quid autem Encycliorum nomine significetur, non disquiram pluribus. Nec enim mihi afferenda huc, quae super eo, à Grammaticis primùm, tum à Francisco Patricio, in disquisitionibus Peripateticis allata sunt, & postremùm doctissimè, ac subtilissimè ab Octauiano Ferrario Mediolanensi, in libro de disciplina Encyclio primùm, tum in libro de Sermonibus exotericis, & Acromaticis, inde enim ad satietatem volenti liceat sitim explere; De problemate similiter, quid vox ea significet, & quomodo problema, à Theoremate differat, quid huc ea importunè congeram, quae vel ab antiquis Philosophis, vel à recentioribus etiam Grammaticis afferuntur? Breuiter: Problema est quod proponitur ad soluendum, seu, illud cuius caussa proponitur inuestiganda, vnde & multi Latinè conuerterunt, quaestionem: subiecta autem res horum problematum non vna est: quare nec huius libri vna scientia, vnius enim scientiae, vna est res subiecta, cuius principia & affectiones considerat: Hic autem multiplex subijcitur materia: naturales enim, morales, & Mathematica res proponuntur. Ratio autem, & via docendi, ferè quaelibet ex caussis, per se, per accidens, ab affectis, à signo: Denique nullum refugit probandi seu rem ostendendi genus: Non enim exquisitiùs, & subtiliùs haec ad paucos scribuntur: sed pinguiori minerua, atque in multorum, & vulgi etiam gratiam: Haec habui, quae praefarer quibus pauca quaedam de meis hisce laboribus subijcienda. Nactus eram problematum exemplar satis bonum, quod fuerat Alexandri Iustiniani Chij Medici, & Patricij Genuensis: Is liber erat ex editione Basiliensi: sed ad cuius oram, vir ille eruditissimus, ex manuscriptis codicibus multas adscripserat lectionum varietates, & castigationes; in quas cùm accuratè inspicerem, Theodorique simul eorum problematum tralationem, illa occasione considerarem, hanc permultis locis non fidelem, eas autem lectiones saepius meliores, quàm vulgatas,*

dignoscere

dignoscere mihi visus sum. Quare si illæ in publicum ederentur, ad Theodori autem tralationem aliqua adnotarentur, rem fore studiosis haud inutilem, putaui. Rem igitur aggressus (id fuit ante annos plus minus tresdecim) in commentarios, non ita breues, laborem euadere sensi. Absolueram autem iam tertiam sectionem, cùm in Aristotelis operum editionem ex Bibliotheca doctissimi Casauboni incidi, in quibus lectionum illas Iustinianei Codicis quæ ad problemata essent, varietates extare vidi penè omnes, & verò lætatus sum ea auctoritate etiam fuisse illas confirmatas, cùm tamen nonnullas adhuc esse viderem, satis vt mihi videbantur concinnæ, quæ in illa editione desiderarentur; progrediebar itaq; e eo in labore satis nauiter, & quicquid ab ægrorum curatione dabatur otij, id totum in illo studio consumebam. Perueneram autem commentando ad octauam sectionem, cùm morbi seuissimo accidente subito correptus, hoc est cordis palpitatione, in id incidi vitæ periculum, vt desperata salus videretur, à quo tamen benigna Dei manu, non humano ministerio sublevatus tandem cùm essem; consueta studia repetentem, idem morbus ita subitò inuadebat, vt manifestè relinquendum studia, & ablegandos libros appareret, quod & feci. Otiatus igitur multos annos, cùm nihil laborando, & iucundè viuendo, nulláque, nisi leuia quædam, quæque nullam animi attentionem requirerent, legendo, confirmatam tandem valetudinem sensissem, recuperatásque maxima ex parte vires; amici quidam qui meos illos in Aristotelis problemata labores nouissent, cùm fortè eo tempore in Ludouici Septalij commentarios ad septem priores eorundem problematum sectiones incidissent; rem mihi significarunt, & eorum etiam copiam fecerunt. Refricuit illa nimirum res desiderium videndi, quid in eadem ego iam antea potuissem, & ex Septalianis etiam illis non pauca legi. Cùm autem viderem, omissa quædam ab eo viro Clarissimo, leuia sanè, & minuta, quæ tamen ad Aristotelis sensa à rudioribus intelligenda facere possent; Theodoríque particulatim à me sæpius examinari tralationem, qua passim Latini homines vterentur; idémque amici illi mei nossent, mihi auctores fuerunt, vt opus ederem; quibus vt assentirer, eorundem cognitum iudicium effecit. Differre tamen eò vsque volui, donec sectionem decimam absoluissem, quæ re non ita breui tempore perfecta; quippe viribus non vt ante validis, & meliores dierum horæ ægrorum curationibus erant dandæ: absolui tandem vtcunque potui ante annum, quod hoc tempore in tui vtilitatem, & non alia de caussa emittitur studiose lector; in reliquas sectiones idem præstaturus, si & valetudinis vires & otium dabunt: hoc enim tempore, & earum infirmitas, & occupationes non exiguæ, quibus distineor necessariò, ob publicum docendi munus in hoc Pisano Gymnasio, fauore Amplissimi Ferdinandi, postremùm susceptum, suadent vt in aliud tempus eam cogitationem reijciam; Ad quam tamen animum eò libentiùs adiungam, si tibi hæc non ingrata fuisse cognouero.

***

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Α.

ὍΣΑ ἸΑΤΡΙΚΆ.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO I.

DE IIS, QVÆ AD MEDICINAM pertinent THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINI Patricij Genuensis, & Medici Commentarius.

I.

ΙΑ τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; ἢ ὅτι ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δ' ἦν ἡ νόσος.

VR exsuperantiæ nimiæ committendi morbi vim habeant? An quia vel excessum, vel defectum efficiant: qua quidem re morbum consistere certum, est.

VÆ hac prima sectione continentur problemata, illa ad medicinam pertinent omnia, quemadmodum & inscriptio ostendit. Nec tamen sola toto problematum volumine ad illam artem spectantia hæc leguntur: sunt enim quædam alia, aliis etiam sectionibus intermixta, quæ huius scientiæ non minùs his propria apparere possunt. Nam tria continuè posita sectione septima, *cur phtisis, lippitudo, & scabies contagione afficiant? Vtrum ptisana hordeacea leuior, & ad morbos accommodatior quàm triticea sit? & cur dentium stuporem portulaca sanet*: nec non primum eiusdem sectionis de contagione morborum, medica & ipsa sunt. Sectione etiam nona, quæ pluribus problematis aduersùs vulnera, & vibices proponuntur remedia, ex pellibus arietũ, ouis confractis, thapsia & cyathis, quis medicinæ, & illius quæ maximè talis est, atque corpora curat, propria esse non fateatur? sectione itidem decima quarta problema sextum, *cur locis palustribus vlcera capitis celeriùs, crurium autem tarde sanari possint*, ad quam artem pertinet? Quæ etiam sectione vigesima, *cur cibus triticeus maxime corporibus nostris competat*, vigesima secunda, *cur ficus dentes offendat*, vigesima quarta, *cur aqua minùs salubris balneo sit, quam sol tepefecerit*, vigesima sexta, *cur Austri febres contrahant*, vigesima octaua, *cur ægrotent, qui vita luxuriosæ assueti ab ea desciscunt*, trigesima tertia, omnia quæ pluribus problematis de sternutamento, & singultu dicuntur, quæ de affusione frigidæ in faciem cui de naribus sanguis fluit, quid aliud, quàm quæstiones medicæ sunt? trigesima septima quæ de frictionibus, nónne ad tuendam valetudinem pertinent? Denique bona pars eorum, quæ de sudoribus, de vini potu, de venereis, de laboribus, de rigore pertractat Aristoteles primis nouem particulis, & alia etiam alibi, quis medicinæ saltem valetudinem tuenti eripere audeat? Porrò autem isthæc, medica licèt, quoniam ad certum quoddam rerum genus singula referuntur: eidémque subiiciuntur, quo de genere separatim, & per se institutum caput est propria inscriptione, eam ob rem illo capite compræhensa, eum locum sortita sunt: hæc autem simul omnia in corpus vnum, vnúmque aceruum congesta, vniuersali titulo fuere subiecta. Nec tamen de hisce aut se-

ctionum titulis, aut ordine, quo totus problematum liber dispositus est, magnopere aut quæsierim, aut laborauerim: multa enim ab iis, qui cum manibus versarunt, quo ad illas res pertinet, de priore statu fuisse immutata, ego quidem mihi facilè persuadeo. Qua de re cùm dixerim in Prolegomenis, veniendum est ad problematis expositionem. Nimias igitur exsuperantias vim habere morbos committendi, cuius ratio hoc primo problemate quæritur, confirmat etiam illa Hippocratis sententia sexto epidemiorum sectione sexta, quæ ad tuendam valetudinem pertinet, his verbis, πόνοι, σιτία, ποτά. ὕπνος. ἀφροδίσια, πάντα μέτρια, id est, *labor, cibus, potus, somnus, venus, singula mediocria.* Nam si mediocritas tuendæ valetudinis vim habet, exsuperantia profectò eam minuendæ, & morbos procreandi vim habebit. Exsuperantia verò earum rerum omnium hîc accipienda est, quæ corpus nostrum afficere & immutare aptæ sunt, quæ à medicis non naturales appellantur, & sex enumerantur, aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, excreta & retenta, atque animi affectiones. In eandem porrò sententiam apud eundem Aristotelem libro secundo de moribus ad Nicomachum hæc leguntur: τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα φθείρει τὴν ἰσχύν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ, καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν. τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ, καὶ αὔξει καὶ σώζει. hoc est. *nam & immoderata, & pauciores seu remissiores quàm par sit exercitationes vires minuunt, & corrumpunt Itémque poculenta & esculenta atque copiosiora ac parciora valetudinem lædunt ac perdunt, moderata autem eam conciliant, augent & custodiunt.* ἢ ὅτι ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι. *An quia vel excessum, vel defectum efficiunt.* Non est existimanda nugax argumentatio Aristotelis; exsuperantia morbum facit, quia exsuperantiam facit; est enim ab vna caussa ad aliam, à generali ad particularem: rerum enim non naturalium excessus, excessum in qualitatibus aut humoribus nostri corporis creat, & inde morbos. Fieri etiam potest, vt generalis alicuius caussæ exsuperantia in aliquo corpore minimè exsuperantiam gignat, sed mediocritatem inducat, quo tempore non facit, sed tollit morbum, vt sequenti problemate apparebit: Ostendit igitur lædentem causam eo in singulari subiecto, quod malè afficitur, quippe quod à suo bono, & æquali statu ab exsuperantia deturbetur, & hoc nobis significat Aristotelis argumentatio. τοῦτο γὰρ ἦν ἡ νόσος. *Qua quidem re morbum consistere certum est.* Clariùs, & verbum ex verbo. *Id vero morbus est.* Morbum autem esse excessum vel defectum, sanitatem verò symmetriam, aut moderationem earum rerum, quæ vnicuique pro sua natura debentur, notum apud omnes medicos est, & apud eundem Aristotelem, qui sequenti problemate, sanitatem mediocritatem esse dicit. Quam eandem ob caussam ab Auctore libri de flatibus, medicina definita est *adiectio & ablatio.* Cùm igitur exsuperantiæ minimè custodiant moderationem illam: sed corpora semper ita afficiant, vt vel deficiens vel redundans aliquid in ipsis creent, iure morbos producunt.

I I.

Διὰ τί δὲ τὰς νόσους ὑγιάζουσι πολλάκις, ὅταν πολὺ ἐκτῇ τις. Καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἅλμης, ἢ σίτου ἢ λιμοῦ. ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα εἰς τὸ μέσον ἂν ἄγοι θάτερον ἑκάτερον.

Cur morbi sæpe curari possunt, vbi quis abundè excessit? Equidem nonnulli medici eam artem exercent, vt non nisi per excessum agant, vel vini, vel aquæ, vel salsuginis, vel cibi, vel inediæ. An quoniam caussæ, quæ morbos committunt aduersæ inter se sunt? atque ita efficitur vt genus duci per excessum alterius in medium possit.

Hæc ex superiori problemate apta esse indicat particula, δὲ, qua in proponendis problematis cùm quidpiam tale spectat, hoc in libro sæpius vti solet Aristoteles, sicut hac eàdem sectione problemate decimo quinto, & alibi. Sententia autem quodammodo superiori contraria proponi videtur; vbi enim exsuperantia faciebat morbum, hîc tollit; ad quam contrarietatem indicandam eadem particula, δὲ, quæ oppositionis nota est sicuti grammatici docent, fanè magnopere facit. Malè igitur fecisse Theodorum existimo, qui eam sua in tralatione omisit. Contrarietas autem hæc, quin vtraque, quæ tum superiori, tum hoc problemate continentur vera esse possint, haud impedit; nam nec propositiones vniuersales sunt, & sunt in materia contingente: huiusmodi autem propositiones, etsi contrariæ sint, vel subcontrariæ potiùs vt dialectici docent, veræ simul esse

possunt.

possunt. Porrò equidem ab eadem caussa contrarios prouenire effectus ratione aliarum conditionum, quæ ad effectum gignendum necessariæ sunt, disertis verbis affirmat Aristoteles hoc eodem in libro, sectionis tertiæ problemate vigesimo sexto, & re ipsa exemplis patet ex eodem Aristotele problemate primo, & octauo sectionis vigesimæ octauæ. Igitur summis quarumdam rerum excessibus perfici aliquando curationem, nonnullorum medicorum exemplo docet, qui tali curationum genere vterentur, quum summam aut vini, aut aquæ, aut salsuginis, aut cibi copiam ægrotantibus exhiberent: aut summam eisdem adhiberent inediam. Porrò de excedenti inedia habemus Hippocratis testimonium initio libri de ratione victus in acutis, medicos extitisse affirmantis, qui ne dum ptisanam, sed nihil omnino exhiberent vsque ad septimum diem, alios verò donec morbus ex toto iudicatus fuisset, quo eodem sanè vitio ab Eristrato in libro de febribus insimulatos fuisse Apollonium, & Dexippum Hippocratis discipulos, vt in magistrum nimirum referretur inuidia, testis est Galenus commentario primo, & tertio in librum Hippocratis de ratione victus in acutis, quibus in locis, sicuti etiam commentario quarto in eundem librum particula quinta, ab ea calumnia summos illos viros defendit Galenus. Qui autem cibi, vini, aquæ, & salsuginis, seu aquæ salsæ excedenti copia ægrotantes curaret, vnicum esto exemplum quod omnia compræhendit, antiquus medicus Petrò dictus, seu Petronàs. De hoc viro, qui non fuit Aristotelis ætate inferior, ita Celsus libri tertij capite nono. *Apud antiquos quoque ante Herophilum, & Eristratum, maximéque post Hippocratem fuit Petrò quidam, qui febricitantem hominem vbi acceperat, multis vestimentis operiebat, vt simul calorem ingentem, sitímque excitaret, deinde vbi paullùm remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat: ac si mouerat sudorem, explicuisse se ægrum iudicabat, si non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberauerat, decoquebat aquam sale adiecto, eúmque bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret, & intra hæc omnis eius medicina erat.* De eodem Petrò, atque etiam de Apollonio, & Dexippo, sicuti & de toto hoc inediæ, aut alimenti quo medici vterentur excessu, ita Galenus in libro de optima secta ad Thrasybulum capite decimo quarto. *Febricitantes adeò nonnulli inedia macerabant, vt ne aquam quidem concederent. Nonnulli ab initio cremorem hordei propinabãt, nonnulli summopere cauebant ne vnquam hordeaceo victu laborans vteretur. Petronàs autem & suillas carnes assas exhibeas, & vinum nigrum meracius, ad vomitum compellebat, & frigidam ad laborantis arbitrium potui dabat. Apollonius verò atque Dexippus Hippocratis auditores nec aquam propinabant, ne dum vinum. Præparauerant enim cyathos quosdam cereos numero duodecim, vt essent singuli hemina sexta pars: ex his duos, três-ve alternatim ægrotantibus dabant.* Porrò autem huius eiusdem moris, quo Petronàs ille vteretur, meminit iterum, ac tertio idem Galenus commentario primo, & tertio in librum de ratione victus in acutis. In hunc sanè virum potissimùm vt putem intendisse animum cùm hæc scriberet Aristoteles, faciunt illa præsertim verba Καὶ ἔνιοι ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη, quæ videntur illa fermè Celsi: *Et intra hæc omnis eius medicina erat.* Sanè autem huiusmodi medendi ratio, quoniam medicorum vulgo minimè nota, & consueta erat, quippe perpetuis, & constantibus medicinæ legibus dissentanea, vnde & temerariam appellauit illam Celsus; nonnullorum medicorum, huiusmodi artem per excessus curandi, esse dixit Aristoteles. *ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τῶν νόσων ποιητικά. An quoniam caussa, quæ morbos committunt.* Rationẽ affert curationis propositæ, quæ per excessus fit. Eam autem vt apparet ad medicinæ regulas, & præcepta reducit. Ostẽdit nimirum excessus morbos curare, quoniã quæ morbos faciunt excessus sunt superiori problemate; contraria autem contrariis curantur: contraria autem sunt, quæ sub eodem genere plurimùm distant, plurimùm autem distant contrarij excessus. Igitur qui morbus alicubi per excessum caloris constat, ille excessu frigoris curabitur, qui autem excessu frigoris, per excessum caloris; nam pugna inter contrarias illas excedentes qualitates commissa, de quarum ratione, & gradu latiùs à medicis disputatur, excessus redigitur ad mediocritatem, in qua consistere sanitatem ex medicorum sententia dictum est, & dicit hic idem Philosophus sequenti problemate. In eandem porrò sententiam habemus Galeni verba libro de constitutione artis medicæ, capite duodecimo in Latinis. *Cùm enim id quod excellenter sanum est, sit modò illud similare, aut instrumentarium; omni ex parte moderatum existat, ægrum verò immoderatum: siquidem morbus immoderatio quadam est; aduertendum est inprimis, quæ nam ea sit illius immoderatio; quippe necessarium est, aliam inueniri immoderationem huic contrariam.* Et in libro artis medicæ capite octuagesimo nono. *Etenim si omne immoderatum est præter naturam, moderatum verò secundùm naturam, necesse est omnino vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur.* Igitur ex his, quæ attulimus, iam non fit

temeraria illa medicina, quando ex veris, & propriis artis principiis deducta est; nec quorundam medicorum, quod ait Aristoteles in problemate, sed omnium isthæc ars est. Dicimus artem curandi per excessus à duobus medicorum generibus exerceri, seu eandem in medicis aliter, & aliter considerari: si enim summus calor alicubi summum faciat morbum, medicinæ legibus instructus medicus summum adhibendum frigus intelligit, & adhibet ex artis præceptis, vt in febre ardenti, aut synocha, frigidæ largissimum potum, aut sanguinis missionem ad animi deliquium: in summo morbo ex summo frigore, idem consimiliter operatur. Iam verò idem non faciat in morbo, qui ex summo aut calore, aut frigore summus non sit: id verò faciat, quem Aristoteles dicit, medicus, siue Petronâs, siue alius fuerit. Primùm enim eodem calore summè aucto, exinde summè refrigerantia adhibet. Galeni loca superiùs indicauimus, & Cornelij Celsi vnum libro tertio, in quo etiam hæc leguntur. *Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina, quia plures si protinus à principijs excepit interimit: sed cùm eadem omnibus conuenire non possint, ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuuat, ideóque eiusmodi medici meliùs alienos ægros, quàm suos nutriunt: sed est circumspecti quoque hominis & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est.* Ergo istiusmodi medicina per excessus, temeraria & regulis dissentanea fuerit in Petronâs, qui eadem semper vteretur, quomodo accepit eam Aristoteles cùm dixit, talem medicinam esse nonnullorum medicorum, nimirum per excessus semper procedentem: non fuerit in Hippocrate, qui ex arte, ac regulis ea vbi vsuueniret vteretur. At quoniam excessus tum ab hoc postremo medicorum genere, tum ab illo priore adhibiti morbum curarunt, & frequens fuit per excessum ægritudinum curatio, cur sæpenumero excessu curarentur quæsiuit Aristoteles. Sunt igitur excessus aliquando ex arte, vt in priori genere, quod scribebat Galenus locis, quos indicauimus, aliquando non ex arte vt in posteriori. Quòd si accidat aliquando, vt bene ac vsus tempore etiam ab illis excessus adhibeantur, enimvero ex accidente res contingat, nec ex medicinæ legibus, quantum quidem ad eos pertinet remedium dici possit. Porrò in textu cùm antea legeretur, θάτερου ἑκατέρου, nos excudendum curauimus, θάτερου ἑκάτερου, hæc enim visa est melior lectio, quam habebat ad marginem adscriptam Alexandri Iustiniani Chij medici, & Patricij Genuensis, viríque doctissimi codex, de quo codice in Prolegomenis diximus; in quo similiter post τὸ, μόνον, ponitur particula, οὖν, quam retinet etiam antiqua tralatio, quæ si recipiatur, manifestè patet minimè esse continuandam sententiam, sed diuidendam; & post participium, ποιοῦντα, subaudiendum esse verbum substantiuum.

I I I.

Διὰ τί αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ, καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους, καὶ ποιοῦσιν; ἢ ὅτι θερμαὶ, καὶ ψυχραί εἰσι, καὶ ὑγραὶ, καὶ ξηραί. αἱ δὲ νόσοι τούτων εἰσὶν ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγίεια ἰσότης. ἐὰν οὖν δι' ὑγρότητα ἢ ψύξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει. ἐὰν δὲ μὴ ἐναντία ὥρα ἐλθῇ, ἡ ὁμοία κρᾶσις ἐπιγινομένη, ἐπιτείνει, ἢ ἀνεῖλεν. διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι, λύουσι τὴν κρᾶσιν. ἅμα γὰρ τῇ οἰκείαις ὥραις, καὶ ἡλικίαις, καὶ τόποις αὐξάνεται. διὸ δεῖ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα διακυβερνᾷν. ὃ δὲ καθόλου περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἴτιον. αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαὶ, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥρας τινός εἰσι μεταβολαί. διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει, καὶ παύει, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὧραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίων, καὶ ἀρκτοῦρος, καὶ πλειάς, καὶ κύων. ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ αὐχμῶν, καὶ χειμώνων, καὶ ἀλέας.

Cur temporum, statuúmque mutationes morbos intendant, tollántve, iudicent, vel committant? An quòd aut frigidæ, aut calidæ, aut humidæ, aut siccæ sunt, morbósque qualitatum huiusmodi excessus committit. Secunda etenim valetudo mediocritas quædam est. Quòd si per humidam, frigidámve materiam morbus constiterit, tempus accedens contrarium tollere illum poterit. Sed si minùs contrarium subsequutum sit, qui similis status temporis superuenerit, intendet sanè, atque interimet: quo etiam fit, vt qui bene valent ægrotare tempore mutato incipiant, corporis enim proinde temperamentum soluatur necesse est: quippe quod non nisi temporum, ætatum, locorúmque statu idoneo aptum sit augeri, seruaríque. Quam ob rem cùm tempora euariant, ratio tunc valetudinis habenda diligentiùs est. Idem au-

tem illud pro causa parriculatim etiam adest, quod in vniuersum proposui de remporibus; mutationes etenim flatuum, æratum, atque locorum pro remporis cuiusdam mutatione accipi debent. Quapropter hæc etiam intendendi, vel rollendi, vel iudicandi, vel contrahendi morbum vim habent, quemadmodum rempora, & sydērum ortus, Orionis, Arcturi, Vergiliarum, Caniculæ, qui flatus, imbrésque excitant, qui serenirates, frigora, teporésve solenr adferre.

Quæ hoc problemate traduntur, ea similia sunt iis, quæ tradita sunt duobus superioribus, nisi quòd illa vniuersalia magis sunt, hęc autem specialia magis; ibi enim vniuersè quærebatur de exsuperantiis omnibus, quare morbos committerent, & sanarent, hîc autem separatim, & speciatim de mutationibus temporum solummodo, & ventis, quare partim intendant, & faciant, partim autem sedent, & iudicent morbos. Problematis autem istius solutio, quemadmodum etiā superioris, ducitur ab exsuperantia & cōtrarietate: ideo enim mutationes temporum sedant, aut pariunt morbos, quia cùm sanitas sit æqualitas, aut moderara proportio, non poreft ipsa in temporum mutatione in quibus necessariò immoderatio, aut inæqualitas contingit, consistere; sed vt vnà cum iis afficiatur necesse est. Et cùm morbi exsuperantiæ & immoderationes sint, nempe caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, mutationésque temporum similiter per easdem qualitates fianr, contingit vt si morbus constet per humiditatem, & frigiditatem; mutatio temporum ad contrarias qualitates facta, ad caliditatem nempe, & siccitatem, tollat ipsum; si autem non fiat ad contrarias qualitates, sed ad easdem potiùs, quibus constat morbus, tunc morbus per similes qualitates auctus intenditur; & sic mutatio temporum vt vel fauear, vel aduersetur morbo necesse est. *ἐαν ὧν δὶ ὑγιαίνοντα ἢ ψύξιν.* Ita reposuimus ex codice Iustiniani, cùm antea *καὶ ψύξιν* legeretur. *ἐαν δὲ ἐναντία ὥρα μὴ ἔχηται.* Negationem addidimus, quam in expositione sequuti sumus; illam verò approbat etiam Iustiniani codex, in quo similiter pro *καὶ ἀνεῖλαι*, reponitur *ἢ ἀνεῖλαι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζωσι τοὺς ὑγιαίνοντας.* ***Quo etiam fit vt qui bene valent ægrotare tempore mutato incipiant.*** Corollarium infert pertinens ad sanos; hactenus enim de morbosis loquutus est, ob eandémque rationem mutationes temporum morbos afferre sanis dicit, quoniam simul immutantes hominum corpora, eorum temperationes similiter dissoluunt, ac destruunt; quam rem probat ea ratione, quoniam à familiaribus, & similibus siue temporibus, siue ætatibus, siue locis eadem temperatio roboratur, ac augetur; huic aurem consequens est vt è conuerso à contrariis, & dissimilibus minuatur, & dissoluatur: sequitur igitur corporis temperatio tempora, ætates, & loca, & ad illorum mutationes mutatur. *ὃ δὲ περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται καὶ κατὰ μέρος.* ***Idem autem illud pro caussa particulatim etiam adest.*** Rem adhuc ad magis particularia redigit; quæ caussa dicta est de temporibus anni, vniuersè nimirum, & secundùm genus, eam in iis etiam quæ secundùm partem sunt, eandem esse affirmans; inter hæc autem, quæ secundùm partem sunt enumerat ventos, de quibus etiam superiùs in problematis initio mentionem fecerat, ætates, & loca; hæc enim tempestaris alicuius mutationes sunt, hoc est, non absimile fit, ac si tempora mutarentur, & ad horum cuiuslibet mutationem sequuntur effectus, qui ad temporum mutationem sequi solent. In Iustiniani codice post *τὸ, ὃ δὲ*, habetur particula, *καθόλου*, quæ sensui omnino necessaria est, quámque nos ideo restituimus. *Διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει, καὶ παύει, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ.* ***Quapropter hæc etiam intendendi, vel tollendi, vel iudicandi, vel contrahendi morbum vim habent.*** Irerat eademmet quattuor verba, quibus vsus est ab inirio, nec id absque ratione, vnumquódque enim ipsorum ab altero diuersum est, & propriam vim obrinet: priora enim duo intensionem, & remissionem morbi significant, posteriora verò inchoationem, & terminationem; per vocem enim, *κρίνουσι*, morbi terminus significatur. *ὥσπερ αἱ ὧραι καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίωνος, καὶ ἀρκτοῦρος.* ***Quemadmodum tempora, & syderum ortus, Orionis, Arcturi.*** Hæc pendent ex superioribus; eadem enim iterantur confirmata exemplis; ventos nimirum, ætates, & loca intendere, & sedare, iudicare, & gignere morbos, sicuti idem faciunt anni tempestates, atque ortus stellarum, cuiusmodi est Orion, Arcturus, Pleiades, & Canis. Porrò hæc, ***atque ortus stellarum***, vel posita sunt ab Aristotele tamquam interpretatio eorum, quæ proximè præponuntur, vt indicaret, quid per tempestates intelligeret, mutationes nimirum factas occasione ortus, aut occasus quarumdam stellarum, aut posuit tamquam alteram rem, vt tempestates sint temporum anni mutuæ successiones, quibus ver excipit æstas, hanc autumnus, eandem

hyems,ortus autem astrorum alias significet mutationes,eorumdem astrorum ratione contingentes. Porrò Galenus etiam aphorismi primi commentario tertio, quo loco Hippocrates eandem habet sententiam, his verbis: *Mutationes temporum potissimum pariunt morbos:* Mutationes similiter duobus modis accipi dixit, vel tanquam idem significarent, ac successiones, vel tanquam alternationes, quæ fiunt secundùm illorum temperaturas: huiusmodi enim præsertim accidunt in ortu stellarum, quæ dictæ sunt, quemadmodum indicat Aristoteles cùm subdit. *Qui flatus, imbrésque excitant, qui serenitates, frigora, teporésve solent adferre:* hæc enim ita interpretamur iuxta Theodori tralationem, Græca enim videntur aliquantisper corrupta, cùm illa generandi casus nomina πνευμάτων καὶ ὑδάτων, & quæ sequuntur, non habeant vnde sint apta, quod ego quidem videam; non enim putem à voce ὧραι; nec tamen vt existimo, haud multùm dissimilis possit esse sensus. Hippocrates præter locum quem indicaui in aphorismis,eandem de temporum anni mutationibus sententiam habet in libro de humoribus, his verbis. *Mutationes maximè pariunt morbos, & præsertim maxima, & in temporibus magna mutationes, & in alijs.* In libro etiam de aëre,aquis,& locis ad problematis huius sententiam hæc leguntur: *Oportet autem, & astrorum exortum considerare præcipuè Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occasum. Morbi enim in his maximè diebus iudicantur, alijq́; periment, alij verò desinunt.* Porrò de temporibus quæ determinantur ortu, & occasu signorum, de quibus meminit Aristoteles in problemate, ita Galenus aphorismo decimo quarto commentarij tertij: *Ortus Pleiadum principium est æstatis, post quem Canis ortus operam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis vocant. Post hanc Arcturus oriens initium facit autumno, deinde occasus Pleiadum hyemis principium adducit.* Vt iam fermè in idem incidere appareant temporum mutationes, id est mutuæ successiones, ac insignium harum stellarum ortus, & occasus. Quibus autem anni mensibus, & mensium diebus eorum syderum ortus, & occasus contingat variè res proponitur; varietatis autem caussa duplex est, nam & pro varia poli altitudine diuersi sunt diuersis in regionibus syderum ortus, & occasus, & quoniam totum signum non vnica die exoritur, alij alium diem tradiderunt. Nos ex Plinio, qui in Italia scripsit, dies hosce apponemus, capite quadragesimo septimo libri secundi. Pleiadum, aut Virgiliarum ortus est ante diem sextum Idus Maias, hoc est decimo die eiusdem mensis; occasus earumdem ante tertium Idus Nouembris, id est die vndecima eiusdem; Canis ortus est Sole primam partem Leonis ingrediente, die decimo quinto ante Augustas Calendas, videlicet die decimo octauo mensis Iulij, Arcturus vndecim diebus ante æquinoctium autumni, nimirum die circiter decima Septembris; Orionis sexto Calendas Iulij, quæ est vigesima sexta mensis Iunij dies. Hic tamen sunt, qui legunt sexto Calendas Iunij, vt vel totius mensis discrimen, atque interuallum adsit. Fuitq́; omninò & apud alios controuersus huius syderis ortus. Franciscus enim Vicomercatus in commentarius ad secundum Aristotelis librum meteororū reprehendit tum Alexandrum, tum Theophrastum, tanquam de huius syderis exortu falsa scribentes; vult autem Vicomercatus eum exoriri Sole finem Tauri, & initium Geminorum tenente: sed nobis hæc exquisitiùs hoc loco inuestiganda non sunt. De eorum, & aliorum etiam signorum exortu præter Ptolemæum possunt etiam legi Varro, & Columella Latini auctores, quorum ille capite vigesimo octauo, & vigesimo nono libri primi, hic autem capite secundo libri vndecimi, non pauca ad hanc materiam proposuerunt. Ætius etiam ex Adamantio lib. III. cap. CLXIV.

I V.

Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὡρῶν ἐμέτοις δεῖ χρῆσθαι; ἢ ἵνα μὴ γίνηται συντάραξις, διαφόρων γινομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ.

Cur vomitus cùm tempora immutantur citari maximè debeat? Anne conturbatio redundet, cùm varia excrementa materiæ inutilis ex mutandi ratione proueniant: vnde fit vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant.

De anni temporum mutationibus, quemadmodum in superiori, agit similiter in præsenti problemate, illud quærens cur in eis necesse sit vti vomitibus? eam autem rationem reddit, ne ob varia genita excrementa conturbatio fiat in corpore. Varia porrò, vel etiam contraria gigni excrementa in temporum mutationibus, satis patere potest consideranti

ea, quæ in præcedenti problemate dicta sunt, cùm alia mutatio fiat ad caliditatem, alia ad frigiditatem, vnaquæque autem ex his propria gignat excrementa; cùm igitur vnius generis tantummodo excremētum extat in corpore, illud à natura faciliùs regi potest, cùm verò ob mutationem aliud ab eo diuersum gigni contingit, tunc à varietate magis onerata natura, conturbatur tota, & in morbos incidit, à quibus vt caueamus tutum cōsilium est, cùm aliqua mutatio anni temporum fit, vomitu quod genitū est expellere, quo nimirum absque sanitatis periculo, aduenienti locus patere possit. In codice Iustiniani post vocem, *ἐμέτοις*, legitur particula negandi, *οὐ*, quæ problematis sensum priori ex toto contrarium reddit, quam si recipiamus ita locum exponemus: In mutationibus temporum non esse vtendum vomitibus, quoniam cùm varia in mutatione, & ob mutationem sint genita excrementa: alia enim temporis conditio alia gignit excrementa, non possunt omnia per vomitum expelli, quo tenuiora tantùm, magísque prompta, & ad superiores partes tendentia euacuantur: reliqua igitur dimouebuntur solùm, & corpori turbationem afferent: Præstat igitur corpora non mouere; valetudinis tamen habere rationem, quod proximo problemate dixit. Porrò Theodotus aut aliam scripturam sequutus est, aut illa de suo addidit. *Vnde fit vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant.* Iustinianus in margine pro *ἐν τῇ μεταβολῇ*, habet *διὰ τὰς μεταβολάς*. Admonuisse contenti non immutauimus, quòd ad sensum minimùm interesset.

V.

Διὰ τί καὶ οἱ κιβδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφότεροι; συντήκονται δ' οἱ μὲν διὰ λιμὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν. Οἱ δὲ κιβδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἧς λαμβάνουσι τροφῆς.

Quam ob rem qui vel cibo vitioso vescuntur, vel fame diutina laborant, pedibus intumescere soleant? an vtrísque per tabem, consumptionémque illud accidat? Tabescunt enim & qui esuriunt, quia nullum penitus capiunt alimentum; & qui vitiosè vescuntur, quia quod assumpserint perfrui nequeunt.

De duabus corporis constitutionibus in quibus pedes intumescere solent verba facit, caussam huius accidentis inquirens: sunt autem illæ duæ constitutiones, tum eorum qui famem tolerant, tum qui vocantur ab Aristotele *κιβδηλιῶντες*; dictionem autem *κιβδηλιῶντες* transtulit Theodotus, qui cibo vitioso vescuntur; de quibus quamquam verum sit problema; qui enim vitiosis cibis aluntur, iis inflantur pedes, ideo tamen minùs approbanda est ea versio, quòd ex generali problema reddit particulare; vox enim *κιβδηλιῶντες*, non solùm prauis edulijs enutritos significare potest, sed in vniuersum pallidos, & morbosos, seu malo corporis habitu detentos. Testis sit Hesychius, qui & *κιβδηλιᾶν* exponit *ὠχριᾶν*, & *κιβδηλιῶντας ὠχροὺς ὑπὸ τῆς κιβδήλεως ἐνοχλουμένους*. Quid autem *κιβδηλὶς* sit, rursus exponit per hæc verba, *ἔστι δὲ κιβδηλὶς ἐν τοῖς μετάλλοις σκωρία ἀφ' ἧς παμφύλιοι κίβδηλον, μοχθηρὸν φαῦλον, ψεῦμα, νόθον, ἀδόκιμον*. Si igitur, *κίβδηλον* vitiosum significat, prauum, corruptum, & adulterinum, à scoria metallorum, quæ eo nomine dicitur translata significatione, quæ totius metalli deterior, & spuria pars, ac fex illius est; cur non similiter omnes homines, qui prauis excrementis, & vitiosis humoribus redundant, & pro eo quod ad sanitatem pertinet sic affecti sunt, vt vitiosum, prauum, & minùs legitimum statum possideant, *κιβδηλιῶντας* etiam, nomine illinc deducto appellabimus? de his igitur in vniuersum problema instituens Aristoteles, quærit quam ob rem tum iis pedes intumescere soleant, tum etiam verò similiter iis, qui famem tolerant? Caussam autem dicit esse *σύντηξιν*, quam Theodotus vertit tabem, & consumptionem; propriè autem dicatur colliquatio, cuius effectus tabes est; hæc autem colliquatio, nimirum humoris & substantiæ absumptio, vel fit latenter, vel manifesta aliqua fluxione. Latenter vt exempli gratia cùm in febribus, quæ marasmodes dicuntur, substantia corporis, vaporis modo dissoluitur, & absumitur, totúmque corpus exsiccatum, & tabefactum relinquitur: manifestè vt cùm in febribus colliquatiuis, per aluı fluxum immoderatum eadem tabefactio contingit: vterque modus in præsentia locum habere videtur. Nam qui famem tolerant, illi latenter colliquantur, & absumuntur, quoniam calor innatus, cui cibus subinde necessarius est, alimento haud ingesto, quibuscúmque potest abutitur ad pastum, corporis humoribus,

& inde corpus exsiccatur, & tabescit: sed quoniam illi nec sufficiens, nec aptum eiusdem nutrimentum esse possunt, debilitatur idem, ac corrumpitur: debilitatus autem, ac corruptus, haud potest ampliùs alias quæ singulis adhuc corporis partibus affixæ sunt proprias humiditates regere, & detinere, quod caloris naturalis proprium munus est: Illæ igitur gubernatrice vi destitutæ, vel potiùs tamquam vinculis solutæ, diffusǽque per corpus, qui rerum grauium proprius motus est, deorsum fluunt, & labuntur ad pedes, eósque in tumorem attollunt: fit igitur occulta absumptio in cæteris corporis partibus, manifesta colliquatio, & fluxio ad pedes; ex quo illud accidit, quod dixit Hippocrates in libro quarto de morbis ad finem, in hydrope, in qua præ caloris natiui imbecillitate huiusmodi colliquatio contingit, ventrem magnum fieri, & crura impleri aqua, supernas autem corporis partes attenuari. Hæc autem ratio similiter etiam in iis valet, qui malo corporis habitu siue cachexia laborant, siue illa à prauo victus genere, siue ab alia caussa ortum duxerit; nam cùm ij minimè fruantur eo alimento, quod assumunt, perinde est ac si non assumerent; quæque de calore debilitato, & humiditatibus crudis defluentibus ibi dicta sunt, hîc similiter locum habent. Quibus illud præterea adiungi potest, quòd cùm cibus assumptus, ob caloris debilitatem minimè concoquatur, apponatur, aut agglutinetur, factus excrementitius, & ad pedes decidens eos in tumorem attollit: ob eandemq; caussam similiter, quod tamen hîc non dicitur ab Aristotele, contingit vt iidem cachexia laborantes, cùm impensè debilitati sunt, corripiantur sæpenumero alui profluuiis, haud potente nimirum ampliùs natura, seu calore naturali humiditates in corpore retinere. Plinius, quod etiam omittendum non putaui, eadem voce, syntexes, Latinè vsus est, sicut etiam, syntectici, eámque iunxit alij, quam ab Aristotele intelligi dixi, nimirum huic, cachectæ, ita scribens capite nono libri vigesimi octaui. *In Arcadia bubulum lac bibunt phthisici, syntectici, & cachectæ.* οἱ μὲν διὰ λιμὸν διὰ, restituimus ex Iustiniani codice, cùm antea absque eo locus legeretur. διὰ τὸ ὅλως μή. In Aldinis negatiua particula non erat in textu, sed in margine. Nos ex Theodori tralatione, approbante Iustiniano eam suo loco restituimus. ἧς λαμβάνουσι τροφῆς ex Iustiniani codice. Aldinus enim habet ἀπολαμβάνουσι.

VI.

Διὰ τί τῶν ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέττουσι γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα, ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; ἢ ὅτι μετὰ πυρετῶν ὄντα, ὀξέα ἐστί, διὰ τὸ βίαια εἶναι, ἡ δὲ βία παρὰ φύσιν. ὑγραινομένων γάρ τινων τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται. ἡ δὲ φλεγμασία ὑπερβολὴ θερμότητος οὖσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν αἱ νόσοι. ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ὑγραὶ καὶ θερμαί: διὸ ὀξεῖαι. ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν: οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος.

Quamobrem cùm vitia bilis per æstatem contrahi debeant, morbi acuti, qui certè ex bili consistunt, per hyemem potiùs vrgeant? An quia febribus illi comitati, acuti propterea sunt, quia violenti: violentia verò contra naturam est. Locis enim quibusdam in corpore humescentibus feruens oritur inflammatio, quæ cùm non nisi caloris exsuperantia fit, febres vtique accendere potest. Æstiuo igitur tempore arida, calidáque vitia malè homines habent, hyberno autem humida, calidáque: proinde acuta: celeriter námque interimunt, cùm propter humoris supercrescentis abundantiam concoqui nequeant.

Cùm morbi, qui à bile concitantur æstate potiùs ingruant quàm hyeme, eo enim tempore ob temperaturæ similitudinem multa bilis copia gignitur, faciléq; inde morbi accenduntur; acuti tamen, hoc est periculosi qui à bile sunt, quemadmodum angina, pleuritis, & peripneumonia, quare magis per hyemem gignãtur, quærit hoc in loco Aristoteles; morbos autem hos magis hyeme, quàm æstate gigni, tum experiẽtia obseruamus quotidie, tum verò Hippocratis testimonio patet, qui pleuritim, & peripneumoniam inter hyemales morbos cõnumerat, & anginam inter autumnales: biliosos autẽ morbos magis æstate concitari, quod sumpserat Aristoteles, probat signo quodã, nimirum quia eo tempore homines febricitant magis: videtur autem signum hoc supponere febres omnes oriri à bile, quæ sententia

quamquam falsa, fuit illa tamen quorundam medicorum, aduersùs quos disputat Galenus libro secundo de differentiis febrium capite primo, nec tamen in ea hæresi fuisse Aristotelem ex his verbis omninò asserere cogimur; illud enim nobis satis esse possit, quæ æstate oriuntur febres, eas propemodum omnes biliosas esse, sic enim satis argumenti erit, morbos qui æstate contrahuntur esse biliosos, siue morbos biliosos æstate contrahi solere, cùm æstate maximè vulgaris morbus febris sit, eique maximè propria. Alioqui etiam particula hæc, aut parenthesis, quæ signum continet, omissa est à Theodoro Gaza in sua versione, vnde affirmandum non absque ratione sit, caruisse ea illos codices, quibus doctissimus hic vir vsus est, quæ tamen nunc in impressis omnibus Græcis reperitur. Quamobrem igitur hyeme potiùs, quàm æstate contingant morbi ex bile acuti, & periculosi quærit hoc in loco Aristoteles: caussamque illam affert, quòd cùm hi morbi vnà cum febribus coniuncti accedant, necessario merito febrium acuti & periculosi sunt, quia nimirum sunt violenti, sunt autem violenti, quia præter naturam. Quòd porrò febres hyeme contingentes sint violentæ, & præter naturam, tanquam notum omisit Aristoteles; patet autem ea ratione quòd maximè aduersentur temporis naturæ: febris enim est intemperies calida, & sicca, hyems autem frigida, & humida; vnde caussa admodum valida, & efficaci opus fuit, quæ febrem gignere potuerit; hæc autem summè periculosa est: quod scripsit etiam Hippocrates his verbis aphorismo vigesimo quarto libri secundi. *In morbis minùs periclitantur quorum naturæ, aut ætati, aut consuetudini, aut anni tempori congruit morbus, quàm vbi nulli horum congruit.* Quæ sententia fusiùs explicatur à Galeno in commentatio illius loci. ὑγραινομένων γάρ τινων τόπων. *Locis enim quibusdam in corpore humescentibus.* Quod valde necessarium erat, probat hoc in loco Aristoteles: quare nimirum per hyemem oriantur febres in morbis, caussam autem ad humiditates, quæ eo tempore redundant, non redundant autem in æstate refert summus doctor; nam ex illarum redundantia calidæ quædam efferuescentiæ oriuntur in locis, hoc est corporis partibus, iis præcipuè quæ obstructæ sunt; efferuescentia autẽ cùm sit caliditatis exsuperantia febres generat. Legit autem Iustiniani codex non ἡ δ' θερμασία, sed ἡ δ' φλεγμασία, quemadmodum etiam Aristotelis ratiocinatio videtur postulare, & ita nos reposuimus. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν αἱ νόσοι. *Aestiuo igitur tempore arida calidáque vitia male homines habent.* Ex his, quæ dicta sunt concludit Aristoteles, in æstate fieri morbos calidos, & siccos, deficiente nimirum eo tempore humiditate, ex quo, vt ego existimo, colligi vult rationem, quare biliosi morbi per illa tempora minimè acuti, hoc est periculosi sint, qui totus est problematis scopus; nam cùm desint eo tempore humiditates illæ, ex quibus calida efferuescentia ortum ducit, morbúsque similis sit qualitate, & natura, qualitati, & naturæ ipsius temporis, vtrumque enim est calidum, & siccum; minimè ea ratione contingit violentia, ob quam morborum fieri acutiem, hoc est periculum in ipsis creari, existimat Aristoteles; contingit autem violentia hyeme, in qua per vim ob illarum humiditatum redundantiam febres accenduntur, vt superiùs dictum est, hincque sequuntur morbi acuti, seu periculosi, & qui citò interimunt. οὐ γὰρ δύνασθαι πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος. *Cùm propter humoris supercrescentis abundantiam concoqui nequeant.* Auget vim argumentationis petitæ ab humiditatibus, siue excrementis per hyemem adauctis, & efferuescentibus, in quas res omnem acutiei, seu periculi occasionem reijcit Aristoteles, affirmans illas ob multitudinem non posse concoqui, quæ multitudo haud ita contingit æstate; atque eo modo acutos, & periculosos morbos concitare; sed quoniam tota hæc huiusce problematis ratiocinatio longiuscula est, difficiliórque fortasse comprehensu, ideo clarioris doctrinæ gratia, eam in hunc modum in syllogismi formam collegimus. Quo tempore à locis humescentibus calidæ efferuescentiæ contingunt, febrem accendentes contrariam naturæ temporis, eo tempore morbi acuti magis oriuntur; Sed hyeme ob temporis humiditatem, minimè autem æstate, humescentibus locis, efferuescentiæ febrem accendentes contingunt, igitur hyeme, minimè autem æstate morbi acuti magis oriuntur. ἢ ὅτι μετὰ πυρετοῦ. Ex Iustiniani codice, cùm antea legeretur διότι μετὰ πυρετοῦ.

V I I.

Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιάζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; ἢ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινή ἐστιν ἅπασιν. ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λιμόν, ὅσοι φαύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. καὶ γὰρ διὰ τὸ ὑπέκκαυμα τῆς νόσου τῆς παρὰ τῶν θεραπευομένων γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἁλίσκονται.

Cur morbus pestilens solus ex omnibus vitiis præcipuè afficiat eos, qui ad laborantes eo morbo prope accesserint? An quod is solus omnium morborum communis omnibus hominibus est. Itaque pestem facilè omnibus infert, qui scilicet deprauato iam habitu sunt. Fit enim vt morbo cubantis veluti quodam fomite succendente, vitium illud protinus exultet, concipiatúrque in aliis.

Si pestem solam ex morbis, contagiosam esse proponeret hoc loco Aristoteles, sanè & ea proponeret quæ falsa sunt, & illis contraria, quæ problemate primo sectionis septimæ & octauo eiusdem monimentis consignauit: quo loco phtisim, ophtalmiam, & scabiem tum contagiosa esse, tum verò eiusdem rei caussam pluribus explicauit. Diligenter igitur sunt verba cōsideranda vt sensus eliciatur, qui & verus sit, & eiusdem Aristotelis dictis minimè repugnet. Ex ratione igitur, quæ pro dissolutione proponitur ille inuestigādus. Duas igitur in solutione obseruo apponi pestis conditiones, alteram ex parte rei cōtagione afficiendæ, alteram ex parte rei afficientis: ratione quarum pestis dicitur contagiosa: Hæ autem cùm nulli alij morbo communes sint, nullus alius iure contagiosus, nisi pestis erit; vt hic sit Aristotelis sensus, morbum nullum sicuti pestem contagiosum esse; prima conditio est, quòd cùm alij morbi aliis ætatibus, locis, temporibus sint proprij, sicuti tum ex aliis, tum ex Hippocrate potissimùm patet tertio aphorismorum libro, vbi proprios temporum, & ætatum morbos enumerat, atqui etiā ex libro de aëre, aquis & locis; sola pestis ita omnibus est communis, vt non magis vni ætati, loco, & tempori, ac aliis dici possit propria, & ineptus videretur qui magis puerum, quàm adolescentem, aut hunc quàm virum, eidem obnoxium esse diceret: eodémque pacto de anni temporibus existimandum est: atqui alios morbos, inter quos & contagiosi sunt, præter pestem, per illas ætates, & tempora distinxit Hippocrates eo libro, irridendus si pestem etiam inter illos enumerasset. Negari tamen haud potest aptitudinem quoque, & apparatum ad eam rem, sicuti & ad alias omnes requiri, quod indicauit Aristoteles cùm dixit ὅσοι φαύλως ἔχοντες, *Qui prauè affecti sunt, aut deprauato sunt habitu*, vt vertit Theodorus; non enim omnes eo morbo æquè corripiuntur, sed qui ita sunt affecti, vt promptè contagione corripi possint: tales autem, non omnes sunt; secus enim omnes corriperentur: sunt tamen omnes ad eam apti, qua ratione illa sola dicitur maximè, aut potissimùm contagiosa: alij enim morbi & ipsi contagiosi; at hæc sola potissimùm. Caussa differentiæ est ipsius pestilentiosi morbi natura, quæ cùm insignis, & efficax admodum sit, nec in corporis humoribus fundamentum positum habeat, vt ex eisdem dependeat caussa nulla est. Nec enim in caliditatem, & humiditatem, quibus putredo ipsa consistit, pestis natura referenda est, vt harum qualitatum insigni excessu possimus corpora quædam magis habilia dicere: hæ namque perniciosas potius quasdā, & malignas febres creant, quàm pestem ipsam, de qua propriè loquitur Aristoteles, quæ occulta potius quadam venefica qualitate toti aëri substantiæ impressa consistit, & inde per contactum corporibus communicatur. Illæ tamen qualitates, quæ dictæ sunt, putredini maximè accommodatæ, apparatus sunt ad eam faciliùs recipiendam, vnde & corpora quantum fieri potest illis occasionibus exsiccanda dicebat Galenus: est hic nimirum prauus ille habitus, quem dicit Aristoteles in problemate. Igitur ratione corporis afficiendi hæc est prima conditio, omnium communis ad pestem habilitas: Altera est ratione corporis iam infecti, à quo nimirū per contagionem morbus in alio exultat: hæc autem ab Aristotele dicitur ὑπέκκαυμα, hoc est *fomes ad succendendum*, aut *ebulliens suscitabulum*: Semper enim in eiusmodi morbo correptis adest vitus, quod tum spiritu per os, tum halitu, ac vapore per vniuersum corpus egreditur, ratione insignis, veneficæ, totáque substantia corruptelæ intus existentis, eadem qualitate præditæ, ac ea vnde morbus irruit, quam & ipse similiter ob eundem fomitem ebullientem, alteri celeriter communicare potest: talis autem fomes, eiusdémque naturæ, aliis morbis, vel contagiosis haud quaquam inest; horum autem qualis sit, & quomodo illi communicentur, non est hic locus explicandi. Aristoteles loco adducto, hoc est problemate octauo sectionis septimæ non pauca ad hanc rem attulit. Igitur inter contagiosos morbos pestis, quia & morbus omnibus communis est, & fomitem succendentem continuum habet, sola maximè contagiosa est. *Veluti quodam fomite succendente*. Ita emendauimus ex coniectura; codices enim quoscumque vidi impressos, *succedente*, habebant. Puto autem fuisse librarij, aut operarum erratum, ac Theodorum scripsisse, succendente.

VIII.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἐπόμβριον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρος νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; ἢ ὅτι τά τε σώματα ἐνδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτρίαν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ ἀεὶ νοσώδεις τόποι; πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιττώσεως. ἔπειτα πυρετοί. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται, καὶ ψυχρότατον. οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὁ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κάει μᾶλλον. ἔν τε οὖν ἀέρι πνῖγη γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος. καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνῖγη καὶ καύματα· τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασιν καῦμα, πυρετός ἐστιν· ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς, ὀφθαλμίαι· ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, εὐθὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὂν καὶ ξηρόν· ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἐὰν καὶ τὸ θέρος ἐπόμβριον γένηται. ἔχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀέρι. διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι.

Cur ſi venti Septentrionales hyemem occuparunt, ver autem Auſtros pluuiáſque exhibuit, æſtas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus inſequi ſoleat? An quòd æſtas corpora noſtra multum humoris alieni continentia excipit, & terra madet, & habitandi locus perhumidus eſt, taliſque redditur, qualis qui grauis perpetuò conſtat. Primùm itaque lippitudines ſubeunt, cùm excrementa humoris in capite deliquere incipiunt, dein febres. Ita enim intelligendum eſt, vt res eadem & calidiſſima, & frigidiſſima reddi poſſit; ceu aqua, vel lapis: feruet etenim illa, vrit hic vehementiùs. Fit igitur vt aër ſuæ craſſitudinis cauſſa calorem pleniorem ſuſcipiēs exardeſcat, & corpora pari ratione, anxietate, æſtúque vexentur: æſtus verò in corpore febris, in oculis lippitudo eſt. Denique mutatio quæq; valida corpus peruertit, cùm ſcilicet cœlo adhuc madente, æſtas protinus ſicca, & calida occupauit; vitium etiam augetur, ſi pluuia æſtate acceſſit. Ita enim vis ſolis materiam latè obtinet, quam ferueſcere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aëre faciat; qua de cauſſa febres oriuntur, & lippitudines.

De temporum anni conſtitutionibus nonnullis, quum propriis mutatis temperamentis alia acceperint, verba facit in proximis quinque ſequētibus problematis; qua de re copioſè etiam diſſerit Hippocrates, tum in libro de aëre, aquis, & locis, qua parte de anni temporibus agit, tum etiam tertio aphoriſmorum vndecimo, duodecimo, decimo tertio, & decimo quarto aphoriſmis, iiſdem penè vtrobique verbis; ad quos aphoriſmos cùm vberrimi Galeni extent commentarij, videre eos lector poterit; nobis enim huc omnia minimè afferentur, ſed illa tantùm, quæ aut neceſſaria, aut magno vſui fore videbuntur: loca tamen Hippocratis, & Ariſtotelis ſingula ſingulis vt conferat lector maximè auctor ſum, dilucidiora enim tum ſenſu omnia, tum verò rationum momenta ex collatione fore vt appareant mihi quidem dubium non eſt. Igitur Ariſtoteles octauo hoc problemate, quod aphoriſmo vndecimo tertij libri reſpondet, & conſtitutioni quæ primo loco proponitur in libro de aëre, aquis, & regionibus, illud quærit, cur ſi hyems aquilonia fuerit, ver autem pluuioſum, & auſtrale, æſtas ſubſequatur febribus, & ophtalmiis abundans: cauſſam autem eſſe inquit humiditatem extraneam, acquiſitam & derelictam à vere ob pluuias, & auſtros in eo exſuperantes, & caliditatem magnam æſtate neceſſariò ſubſequentem; ſubſequitur autem ob æſtuationem, ſiue ſuffocantem æſtum, qui & in corporibus, & in aëre eo tempore contingit ratione craſſitiei in ipſo inductæ à pluuia præcedente, quæ tum terrā, tum locos omnes humiditate repleuit; craſſus enim aër quemadmodum reliqua corpora omnia ad recipiendum calorem magis accommodatus eſt, quàm tenuior, & quò craſſior, eò accommodatior. Ratione igitur huius caliditatis immenſæ colliquatio fit excrementi in capite exiſtentis, & inde tum ophtalmiæ primùm, decumbente illo excremento ad oculos, tum deinde febres ſimili excremento ebulliente oriuntur; cur autem ophtalmiæ primùm, tum febres, oſtendit Ariſtoteles problemate decimo nono, ibique à nobis etiam de hac re nōnulla in commentariis afferentur. Quæ verò hic de æſtate dicuntur, ea non de toto ipſius tempore accipienda ſunt, ſed de prima ipſius parte tantummodo vſque ad Canis exortum, vt interpretatur

Cur morbus pestilens solus ex omnibus vitiis præcipuè afficiat eos, qui ad laborantes eo morbo propè accesserint? An quod is solus omnium morborum communis omnibus hominibus est. Itaque pestem facilè omnibus infert, qui scilicet deprauato iam habitu sunt. Fit enim vt morbo cubantis veluti quodam fomite succendente, vitium illud protinus exultet, concipiatúrque in aliis.

Si pestem solam ex morbis, contagiosam esse proponeret hoc loco Aristoteles, sanè & ea proponeret quæ falsa sunt, & illis contraria, quæ problemate primo sectionis septimæ & octauo eiusdem monimentis consignauit: quo loco phtisim, ophtalmiam, & scabiem tum contagiosa esse, tum verò eiusdem rei caussam pluribus explicauit. Diligenter igitur sunt verba cõsideranda vt sensus eliciatùr, qui & vetus sit, & eiusdem Aristotelis dictis minimè repugnet. Ex ratione igitur, quæ pro dissolutione proponitur ille inuestigãdus. Duas igitur in solutione obseruo apponi pestis conditiones, alteram ex parte rei cõtagione afficiendæ, alteram ex parte rei afficientis: ratione quarum pestis dicitur contagiosa: Hæ autem cùm nulli alij morbo communes sint, nullus alius iure contagiosus, nisi pestis erit; vt hic sit Aristotelis sensus, morbum nullum sicuti pestem contagiosum esse; prima conditio est, quòd cùm alij morbi aliis ætatibus, locis, temporibus sint proprij, sicuti tum ex aliis, tum ex Hippocrate potissimùm patet tertio aphorismorum libro, vbi proprios temporum, & ætatum morbos enumerat, atqui etiã ex libro de aëre, aquis & locis; sola pestis ita omnibus est communis, vt non magis vni ætati, loco, & tempori, ac aliis dici possit propria, & ineptus videretur qui magis puerum, quàm adolescentem, aut hunc quàm virum, eidem obnoxium esse diceret: eodémque pacto de anni temporibus existimandum est: atqui alios morbos, inter quos & contagiosi sunt, præter pestem, per illas ætates, & tempora distinxit Hippocrates eo libro, irridendus si pestem etiam inter illos enumerasset. Negari tamen haud potest aptitudinem quoque, & apparatum ad eam rem, sicuti & ad alias omnes requiri, quod indicauit Aristoteles cùm dixit *ὅσοι φαύλως ἔχοντες*, *Qui prauè affecti sunt, aut deprauato sunt habitu*, vt vertit Theodorus; non enim omnes eo morbo æquè corripiuntur, sed qui ita sunt affecti, vt promptè contagione corripi possint: tales autem, non omnes sunt; secus enim omnes corriperentur: sunt tamen omnes ad eam apti, qua ratione illa sola dicitur maximè, aut potissimùm contagiosa: alij enim morbi & ipsi contagiosi; at hæc sola potissimùm. Caussa differentiæ est ipsius pestilentiosi morbi natura, quæ cùm insignis, & efficax admodum sit, nec in corporis humoribus fundamentum positum habeat, vt ex eisdem dependeat caussa nulla est. Nec enim in caliditatem, & humiditatem, quibus putredo ipsa consistit, pestis natura referenda est, vt harum qualitatum insigni excessu possimus corpora quædam magis habilia dicere: hæ namque perniciosas potius quasdã, & malignas febres creant, quàm pestem ipsam, de qua propriè loquitur Aristoteles, quæ occulta potiùs quadam venefica qualitate toti aëri substantiæ impressa consistit, & inde per contactum corporibus communicatur. Illæ tamen qualitates, quæ dictæ sunt, putredini maximè accommodatæ, apparatus sunt ad eam faciliùs recipiendam, vnde & corpora quantum fieri potest illis occasionibus exsiccanda dicebat Galenus: est hic nimirum prauus ille habitus, quem dicit Aristoteles in problemate. Igitur ratione corporis afficiendi hæc est prima conditio, omnium communis ad pestem habilitas: Altera est ratione corporis iam infecti, à quo nimirũ per contagionem morbus in alio exultat: hæc autem ab Aristotele dicitur *ὑπέκκαυμα*, hoc est *fomes ad succendendum*, aut *ebulliens suscitabulum*: Semper enim in eiusmodi morbo correptis adest vitus, quod tum spiritu per os, tum halitu, ac vapore per vniuersum corpus egreditur, ratione insignis, veneficæ, totiúsque substantia corruptelæ intus existentis, eadem qualitate præditæ, ac ea vnde morbus irruit, quam & ipse similiter ob eundem fomitem ebullientem, alteri celeriter communicare potest: talis autem fomes, eiusdémque naturæ, aliis morbis, vel contagiosis haud quaquam inest; horum autem qualis sit, & quomodo illi communicentur, non est hic locus explicandi. Aristoteles loco adducto, hoc est problemate octauo sectionis septimæ non pauca ad hanc rem attulit. Igitur inter contagiosos morbos pestis, quia & morbus omnibus communis est, & fomitem succendentem continuum habet, sola maximè contagiosa est. *Veluti quodam fomite succendente*. Ita emendauimus ex coniectura; codices enim quoscumque vidi impressos, *succedente*, habebant. Puto autem fuisse librarij, aut operarum erratum, ac Theodorum scripsisse, succendente.

VIII.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρος νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; ἢ ὅτι τά τε σώματα ἐκδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτρίαν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ ἀεὶ νοσώδεις τόποι; πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιττώσεως. εἶτα πυρετοί. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται, καὶ ψυχρότατον. οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὁ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κάυει μᾶλλον. ἔν τε οὖν ἀέρι πνῖγη γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος. καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνῖγη καὶ καύματα· τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασι καῦμα, πυρετός ἐστιν· ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς, ὀφθαλμία· ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, εὐθὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὂν καὶ ξηρόν· ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἐὰν καὶ τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται. ἔχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀέρι. διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι.

Cur si venti Septentrionales hyemem occuparunt, ver autem Austros pluuiásque exhibuit, æstas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus insequi soleat? An quòd æstas corpora nostra multum humoris alieni continentia excipit, & terra madet, & habitandi locus perhumidus est, talísque redditur, qualis qui grauis perpetuò constat. Primùm itaque lippitudines subeunt, cùm excrementa humoris in capite deliquere incipiunt, dein febres. Ita enim intelligendum est, vt res eadem & calidissima, & frigidissima reddi possit; ceu aqua, vel lapis: feruet etenim illa, vrit hic vehementiùs. Fit igitur vt aër suæ crassitudinis caussa calorem pleniorem suscipiés exardescat, & corpora pari ratione, anxietate, æstúque vexentur: æstus verò in corpore febris, in oculis lippitudo est. Denique mutatio quæq; valida corpus peruertit, cùm scilicet cœlo adhuc madente, æstas protinus sicca, & calida occupauit; virium etiam augetur, si pluuia æstate accessit. Ita enim vis solis materiam latè obtinet, quam feruescere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aëre faciat; qua de caussa febres oriuntur, & lippitudines.

De temporum anni constitutionibus nonnullis, quum propriis mutatis temperamentis alia acceperint, verba facit in proximis quinque sequētibus problematis; qua de re copiosè etiam disserit Hippocrates, tum in libro de aëre, aquis, & locis, qua parte de anni temporibus agit, tum etiam tertio aphorismorum vndecimo, duodecimo, decimo tertio, & decimo quarto aphorismis, iisdem penè vtrobique verbis; ad quos aphorismos cùm vberrimi Galeni extent commentarij, videre eos lector poterit; nobis enim huc omnia minimè afferentur, sed illa tantùm, quæ aut necessaria, aut magno vsui fore videbuntur: loca tamen Hippocratis, & Aristotelis singula singulis vt conferat lector maximè auctor sum, dilucidiora enim tum sensu omnia, tum verò rationum momenta ex collatione fore vt appareant mihi quidem dubium non est. Igitur Aristoteles octauo hoc problemate, quod aphorismo vndecimo tertij libri respondet, & constitutioni quæ primo loco proponitur in libro de aëre, aquis, & regionibus, illud quærit, cur si hyems aquilonia fuerit, ver autem pluuiosum, & australe, æstas subsequatur febribus, & ophtalmiis abundans: caussam autem esse inquit humiditatem extraneam, acquisitam & derelictam à vere ob pluuias, & austros in eo exsuperantes, & caliditatem magnam æstate necessariò subsequentem; subsequitur autem ob æstuationem, siue suffocantem æstum, qui & in corporibus, & in aëre eo tempore contingit ratione crassitiei in ipso inductæ à pluuia præcedente, quæ tum terrá, tum locos omnes humiditate repleuit; crassus enim aër quemadmodum reliqua corpora omnia ad recipiendum calorem magis accommodatus est, quàm tenuior, & quò crassior, eò accommodatior. Ratione igitur huius caliditatis immensæ colliquatio fit excrementi in capite existentis, & inde tum ophtalmiæ primùm, decumbente illo excremento ad oculos, tum deinde febres simili excremento ebulliente oriuntur; cur autem ophtalmiæ primùm, tum febres, ostendit Aristoteles problemate decimo nono, ibique à nobis etiam de hac re nōnulla in commentariis afferentur. Quæ verò hic de æstate dicuntur, ea non de toto ipsius tempore accipienda sunt, sed de prima ipsius parte tantummodo vsque ad Canis exortum, vt interpretatur

Galenus vndecimo aphorismo libri tertij; nam cùm in secunda ipsius parte, nempe ad Canis exortum, pluuiæ moderatæ contingant, & etlicsiæ spirent, quod in æstatis hac parte secundùm naturam se habente vsuuenit; cessat ad autumnum aeris insalubritas, vt affirmat Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis, & noster Aristoteles decimo nono problemate. *δεῖ γὰρ νοῆσαι ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον. Ita enim intelligendum est vt res eadem & calidissima, & frigidissima reddi possit.* Hæc eò pertinent vt demonstret Aristoteles exemplorum similitudine, aërem talem esse, qui ea pati possit, quæ ad effectus producendos, de quibus quæritur in problemate necessaria sunt. Si enim in aëre æstuatio, aut suffocans calor minimè posset contingere, iam altera, quæ pro caussa lippitudinum, & febrium adducta est, cessaret: æstuatio autem nihil aliud quàm caliditas maxima in aëre est: aër autem hanc patitur in ea, quæ nunc proponitur æstate, sicuti etiam passus est summam frigiditatem cùm borealis antea extitit: pati igitur vtrúmque posse dicit Aristoteles, non secus ac aquam, & lapidem, quas res summæ tum caliditatis, tum frigiditatis participes fieri ex eo quilibet comprehendit, nam cùm illæ frigidæ sint aliquando, interdum ita calore afficiuntur, vt illa ebulliat, hic comburat magis; addit autem rationem etiam Aristoteles, quare æstate dicta tantam concipiat aër caliditatem, nimirum ob crassitiem ex pluuiis, quæ vere præcessêre; hac autem re iam similis aliqua ex parte fit aquæ, & ligno, vnde exemplorum pateat ratio. Igitur aëre ita exardescentè, & suffocante ea ratione quæ dicta est, in hominibus similiter, ait Aristoteles, suffocationes, & æstuationes contingunt; hæc autem in vniuerso corpore nil aliud sunt quàm febres, in oculis quàm ophtalmiæ. Hippocrates loco quem indicauimus libro de aëre, aquis, & locis ad æstatis propositæ conditionem indicandam vtitur eisdem vocibus, πνιγὸς & καῦμα, & ait ea tempestate καῦμα duplicati. Galenus etiam in expositione aphorismi decimi tertij libri septimi, ex medicorum sententia καῦμα dicit vtrasque has res significare, nimirum tum ambientis aëris incendium, tum etiam febres; quibus notionibus ea voce hîc vsus est Aristoteles. *ὅλως γὰρ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρά. Denique mutatio quæq; valida corpus peruertit.* Probat eandem sententiam vniuersalioti quadam ratione, ipsamque adeò sententiam vniuersaliorem reddit, extendens etiam ad alia corporis vitia non solas febres, & lippitudines. Inquit enim generatim quòd transmutatio omnis, quæ vehemens, & potens est, corpora vitiare, & corrumpere solet, quoties vere humido existente, excipiuntur corpora ab æstate calida, & sicca; quod etiam multò magis contingit, si æstas sit pluuiosa, tunc enim materiei maior adest copia, nempe humiditatis, in quam caliditate sua agens Sol, eam ebullire facit, vbicumque posita sit, siue in corporibus, siue in terra, & aëre: & hinc inter cæteros morbos tum febres, tum ophtalmiæ oriuntur. Per æstatem autem pluuiosam eam accipere hoc loco debemus, quæ maximè talis est, & in qua maxima aquarum copia itruit; pluuiæ enim mediocres, & circa Canis exortum cõtingentes, salubrem potiùs, quàm morbosum aërem efficiunt, vt superiùs ex Hippocratis, & Aristotelis sententia indicauimus. Hac autem vniuersaliori sententia fortè comprehenduntur morbi illi, quos huic constitutioni familiares proposuit Hippocrates vtrobique; non proposuit autem nominatim Aristoteles in problemate, nimirum dysenterias mulieribus euenientes, si tamen de morbo illo ita sensisse Aristotelem dicendum sit; non fuit enim omissa dysenteria mulieribus eueniens problemate proximè sequente, nec etiam problemate decimo nono, quam contingere autumno dixit post hyemem aquiloniam, ver austrinum, & æstatem admodum siccam, nullius sexus mentione facta; illam tamen huic constitutioni assignauit similiter Cornelius Celsus capite primo libri secundi his verbis. *Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros, & pluuias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximeq́; in mollioribus corporibus, ideoq́; præcipuè in mulieribus.* Dysenteriam enim tormina ab eo Latinè dici notum est: sed quoniam tota problematis conclusio probaretur, prima orationis pars, quæ hyemem aquiloniam continebat nunquam venit in medium, neque ad probationem vsui vlli fuit, sed tota probatio ea re niti visa est, quòd ver esset pluuiosum, & australe; illinc enim per subsequentis æstatis caliditatem maximam morbos oriri demonstratum est; ideo quare hyemis aquiloniæ in hac constitutione Aristoteles meminerit, quémve fructum illa ferat, quæsiuerit aliquis, cui mihi Galeni verbis in commentariis ad aphorismum superiùs adductum planissimè satisfaciendum est; Galenus etenim postquam probauit quam ob rem morbi superiùs nominati minimè orti sint nec ipsa hyeme, nec etiam ipso vere, sed tardauerint vsque ad subsequentem æstatem, hæc verba subiungit vt quidem vertit Leonicenus. *Ipse verò dixerat* Hippocrates *non simpliciter præsentes constitutiones fore considerandas, sed ex quibus ad quales fiant permutationes. Præexsiccatum itaque corpus per hyemem siccam, atque aquiloniam existentem, non modò nihil ex vernis*

pluuijs patietur, sed potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad contrariam ducetur corpus constitutionem illi, quæ priùs inerat, id est sicca, transcendens illam, quæ medium tenet mediocritatem. Quare æstas subsequens paratum excipiet offensioni. Hæc Galenus. Porrò in Theodori tralatione pro, *calida*, substituimus, *valida*, qua exprimitur Græca vox, ἰσχυρά, & ita puto scripsisse Theodorum, quamquam in omnibus Latinis codicibus, quos ego viderim, deprauata sit illa dictio, fortasse ob sensus similitudinem, cùm de mutatione ad calidum in proximè sequentibus verbis agatur. ἰσχύει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην ἐπὶ πολὺ ποιεῖν ζεῖν καὶ ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀέρι. *Ita enim vis Solis materiam latè obtinet, quam feruescere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aëre faciat.* Iterat in ampliore sententia, quas superiùs in non ita ampla proposuit caussas, nimirum materiam, hoc est humiditatem extraneam, & efficientem, hoc est Solis calorem, cuius vi cuncta ebulliunt, tum in aëre, tum in corpore, sicuti etiam superiùs dictum est.

I X.

Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, νοσώδης γίνεται καὶ τὸ ἔαρ, καὶ τὸ θέρος; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, ὁμοίως τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; ὑγρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ οὐ συνεστηκότα. οὕτω δὲ ἐχόντων; τὸ ἔαρ ψυχρὸν ὄν, ἔπηξε, καὶ ἐσκλήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχμόν: ὥστε τῶν μὲν κυούσαις ὁ τόκος ἐαρινὸς εἰς ἐκτρώσεις γίνεται; διὰ τὴν θερμασίαν, καὶ τὸν σφακελισμὸν τὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ ἐκκενουμένης τῆς ὑγρότητος· τὰ δὲ κυόμενα παιδία, ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. συμβέβηκε γὰρ τότε γινόμενα ἐν εὐδίᾳ, καὶ συστῆναι καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ. τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε ἐν τῷ ἀέρι οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος διὰ τὴν ὑπερβολήν, (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεεινὸν γίνηται) ἀλλὰ διὰ ψύχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβῃ τὸ θέρος, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βιᾷ, τοῖς μὲν χολώδεσι καὶ ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερὰ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὖον ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, αὗται δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἁλίσκονται· οἱ δὲ φλεγματώδεις, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα καταρρόοις. ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται, διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως. τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγρὸν ἐπιπέσῃ, καὶ δι᾽ ἀσθένειαν τοῦ συμφύτου θερμοῦ παγῇ.

Cur si hyems austrina, & pluuiosa fuit, ver autem siccum, & Aquilonium est, corpora tam vere, quàm æstate morbi exercent? An quòd hyemis tepor, & humor faciunt vt corpora tempori eiusmodi proxima in qualitate reddantur. Humida enim, laxáque fiant, & soluta, necesse est. Quæ cùm ita se habeant, vere frigido, atque sicco, facilè concrescere possunt, & indurari. Itaque grauidæ, quibus tunc adest partus, abortu periclitantur, videlicet incalescendi, crudescendíque ratione. Quæ res syderatio appellata est, quam illa committit frigiditas, impatiens omnino excernendi humoris. Infantes verò, quos gerunt, imbecilles, læsósque immodicam ob frigiditatem, edunt. Accidit enim, vt qui tunc cœlo sereno nascuntur, iidem pluuio benignè, & constiterint, & nutriti fuerint intra parentem: cæteris verò, cùm pituita vitio suæ nimietatis purgata non est (quod fit vbi tepidum se exhibuit) sed coacta à frigore constitit, cùm tepor occupauit, æstatis vi colliquescit, si biliosi, sicciqúe sunt quòd eorum corpora minimè humidam, sed squallibundam sortiuntur naturam excitantur quidem humores, sed tenues: quamobrem eos lippitudo arida malè habet. Si verò pituita redundant, raucitates, distillationésque in pulmonem oriuntur: mulieres extorquent difficultates intestinorum, quia natura sunt humida frigidáque; seniores stupor attonitos reddit, vbi vniuersus resolutus humor incubuit, éxque imbecillitate caloris natiui concreuit.

Aliam temporum constitutionem proponit, eámque contrario modo se habentẽ, quàm illa quæ superiori problemate posita est; ibi enim de hyeme boreali, & vere australi sermonem instituerat, hic autem è contrario de australi hyeme, & boreali vere suscepta oratione, illud quærit, quam ob rem tum ver eum ita affectum est, tum etiam æstas subsequens mor-

bosa sint. Caussam autem esse ait quòd ab hyemis qualitatibus, quæ calida, & humida, proponitur, corpora iisdem qualitatibus affecta, quibus tempus ipsum, redduntur plena humiditatis, mollia, & laxa, minimè autem consistentia, quæ deinde à veris frigiditate, & siccitate compressa, & indurata in eos incidunt morbos, de quibus dicitur. ὥστε τῇ μὲν κυούσαις ὁ τόκος ὁ ἰαρινὸς. *Itaque grauidæ, quibus tunc adest partus.* Morbos qui in proposita constitutione accidunt incipit enumerare, & primùm abortus, qui similiter primo loco proponuntur ab Hippocrate, tum aphorismo duodecimo tertiæ sectionis, qui præsenti problemati respondet, tum etiam constitutione, quæ secundo loco proposita est libro de aëre, aquis, & regionibus, capite, quod ex aliquorum diuisione est sextum illius libri. Ait igitur Aristoteles quòd mulieribus, quæ vterum ferunt fœtus verni, hoc est qui in ver incidunt ad abortus degenerant; certè enim, ὁ τόκος ἰαρινὸς, quemadmodum ex Iustiniano emendauimus, minimè verò, ὁ τόπος, legendum est, ita enim habet etiam Hippocrates locis, qui adducti sunt. Partus igitur qui in hoc tempus incidunt ad abortum degenerant, ob caliditatem nimirum, & sphacelismum factum à sicca frigiditate. Verùm antequam Aristotelis sensa, & verba quæ rationem continent liquidiùs explicem, conuertenda est mihi inprimis ipsa Aristotelis oratio; Theodorus enim ab ea nimiùm atque nimiùm discessisse visus est. Conuertam autem & pauca quædam proximè præposita. Ita igitur verbum ex verbo Aristotelica sonāt. *Illis autem ita se habentibus, ver frigidum existens eadem condensat, & indurat ob siccitatem. Itaque grauidæ sanè quibus vere partus instat, abortu periclitantur ob caliditatem, & sphacelismum factum à sicca frigiditate, tamquam non excreta humiditate.* Duas itaque videtur Aristoteles in hac constitutione abortus caussas proponere, caliditatem, & sphacelismum, caliditatem equidem accipere possumus vt facit Aponensis hyemis præcedentis, quæ corpora relaxando, & meatus aperiendo viam muniit frigori, & siccitati, quæ subsequuta sunt vt faciliùs penetrarent, ex quibus sphacelismus. At re vera vt quod subiit ingenuè fatear, durum mihi videatur hac dictione, θερμασίαν, quæ ab eodem Aristotele hoc in libro dicitur ὑπερβολὴ τῆς θερμότητος, id est *excessus coloris*, intelligere calorem illum hyemis, qui vt summus fuerit, vix fuerit tepor, quo modo etiam appellauit illum paullò ante hoc eodem problemate Aristoteles; & quòd etiam videatur Philosophus eadem voce non caussam, quæ hyeme multò ante præcessit, sed quæ sit abortus tempore denotare. Igitur alio fortasse modo accipienda ea vox, de quo paullò post. De sphacelo, aut sphacelismo, quem Theodorus sydcrationem vertit, multa habemus tum à Galeno secundo de locis affectis, & septimo aphorismorum quinquagesimo, atque alibi, tum etiam ab Aristotele libello de iuuentute, & senectute ad finem, atque etiam à Theophrasto capite decimo tertio libri quarti de historia, & decimo, & vndecimu quinti de caussis plantarum: Nobis autem huc omnia congerenda non sunt. Inprimis sydcratio, & sphacelismus videntur Aristoteli, & Theophrasto nō omnino eadem, illa ἀστροβολία, hæc σφακελισμὸς dicitur. Differunt etiam caussis, quemadmodum similiter habetur à Plinio libri decimi septimi capite vigesimo quarto, syderatio enim tota cœlo constat, & sphacelismus etiam aliunde: idem tamen in vtraque re effectus, qui est corruptio, & mors extincto calido innato, seu fiat in animali, seu in planta. De animali ita Galenus septimo aphorismorum quinquagesimo: *Partis carnosæ mortificationem ex magnitudine inflammationis, quam propriè medici gangrenam nominant, Græci sphacelum etiam appellabant*: de plantis, Aristoteles libello de iuuentute, & senectute. *At si aut continens frigore exsuperet ob tēporis constitutionem, vigente nimirum valido gelu, obarescunt, aut per æstatem vehementes æstus accidant, neque humor, qui è terra trahitur refrigerare possit; calor earum marcore corrumpitur, atque per id tempus arbores sphacelismum sentire, atque syderari dicuntur.* Sphacelismus igitur fit extincto calore innato, vnde iure nigredo, de qua Theophrastus quarto de historia loco qui adductus est: extinguitur autem calor innatus tum à summo calore, tum à summo frigore; à summo autem frigore duobus modis, vel per se tamquam à contrario extinguente cōtrarium, vel ex accidente per antiperistasim, pellente nimirum externo frigore calorem innatum ad partes interiores, à quo coacto, aucto, & roborato, deinde absumitur humidum, quod eiusdem caloris pabulum est, hoc autem deficiente illi accidit interitus, vt iam ex frigore oriatur adustio, quam rem significauit Virgilius cùm dixit in Georgicis

——penetrabile frigus adurit.

Hinc autem opinio inciderat, cuius paulò ante memini, θερμασίαν, de qua superiùs Aristoteles, hanc esse accipiendam: fit enim illa à sicca frigiditate per antiperistasim, quod hîc euenire Aristoteles dicit. Dubia autē sunt adhuc illa *tanquam non excreta humiditate*, quę Theodorus vertit, *impatiens omnino excernendi humoris*; humor enim tantū abest vt sphacelismum adiuuet, vt etiam inducta frigiditate prohibeat, qua ratione lapidum genera quædam, &

vasa aquis repleta plantis apponi refrigerationis ergò eodem loco scribit Aristoteles. Dicimus; humorem de quo in problemate, fuisse collectum hyeme præcedēte, mollésque, & laxas, ac ideo debiliores effecisse partes, qua ratione subsequens in vere siccum frigus, altiúsque subiens, sphacelum potuit faciliùs gignere, haud ita facilè futurum si excreta humiditate partes illæ, & loci muliebres robustiores essent effecti. Sphacelum eundem non semper accipi pro absoluto, & completo affectu, nimirum pro vera substantiæ corruptione, quæ iam mortua sit, sed pro initio dispositionis, tradit idem Galenus loco quem indicaui septimo aphorismorum, quod eam ob rem addidi, ne præcisè dictionem accipientes, quòd semper vera corruptio haud contingat falsi sentētiam insimularemus. *τὰ δὲ κυόμενα παιδία ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. Infantes verò quos gerunt imbecillos, læsósque, immoderatam ob frigiditatem edunt.* De mulieribus vterum gerentibus proximè locutus est, modò verò de puerulis ipsis, qui geruntur tamquam de re coniuncta, & quæ ad superiora referatur: id nobis insinuat particula, δὲ, quam à superiori, μὲν, dependere infinita passim apud Græcos auctores exempla demonstrant. Hos igitur puerulos ait, in ea quæ descripta est, constitutione, debiles nasci, & imperfectos, idque ob frigoris immoderationem, quæ cùm omnia naturæ opera generatim vitiet, nec suis numeris absolui permittat, vel ideo tamen plus ipsos puerulos lædit, quoniam fit vt ipsi, qui tunc primùm in lucem eduntur, constituti, & nutriti antea essent in pariente, hoc est in vtero matris, in quo ab omni aëris inclementia immunes, & tuti tepido in loco degebant; illinc igitur repentè in exsuperantē aëris qualitatem emersi, iure merito maximopere læduntur. Porrò autem tota hæc problematis pars variè nimis legitur. Theodorus enim vt ex illius versione apparet, cœli sereni, & pluuij hoc in loco mentionem facit, quod totum in Basiliensibus, & Aldinis codicibus Græcis desideratur: Antiquus autem interpres serenitatis tantummodo meminit, cum quo sentit Iustiniani codex, qui post τὸ γινόμενα addit ἐνδίᾳ. Hippocratis autem aphorismus, & locus in libro de aëre, aquis, & regionibus, quamquam eandem quam hîc sententiam continens, nullum nobis præstare potest auxilium, nam & ille controuersus est, cùm enim alij τὸ, ἐνδίῳ, ibi legant, expungunt alij, inter quos Manardus est epistola secunda libri primi, & Fuchsius in commentariis ad aphorismum, quos commentarios legat, qui exactam huius rei cognitionem quærit; nobis autem faciendum omnino videtur, vt quomodo se Græca in vulgaris codicibus habent, ea bona fide conuertamus in hunc modum. *Contingit enim vt qui tunc nascuntur, iidem constiterint, & nutriti fuerint in pariente.* Quod si addamus, ἐνδίᾳ, iuxta antiquū interpretem, & Iustinianum, apponetur ea dictio orationis parti secundæ, hoc modo. *Contingit enim vt qui tunc nascuntur, iidem in tranquillitate constiterint, & nutriti fuerint in pariente.* Intelligit autem hyemem austrinam, quæ placida, & tranquilla fuit, quo tempore illi in vtero matris constituti sunt. Duplici igitur tranquillitate, ac tepore antea gaudentes; temporis, & loci in quo degebant, in omnino contrarias emersi, iure maximè læduntur. Porrò Theodorū, qui τὸ, ἐν ἐνδίᾳ iunxit antecedētibus, cùm verterit, *qui tunc sereno cœlo nascuntur*, omnino lapsum existimo; accepit enim eam vocem contraria notione ac ei subsit, tamquam illa significetur tempus aquilonium, siccum, (quale hîc dicitur ver, quo tempore hi puerulí nascuntur) asperum, ac immite; at ἐνδίᾳ, vt significet serenum: & siccum tempus, cum placiditate, tranquillitate, ac tepore siccitatem illam denotat. Præterea coactus fuit Theodorus vt sententiam, quam existimabat esse, absolueret, de suo addere pluuij cœli benignitatem, cuius ne littera quidem in Græcis exemplaribus. *τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε ἐν τῇ αἰεὶ οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος διὰ τὴν ὑπερβολὴν (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεεινὸν γίνηται) ἀλλά. Cæteris verò cùm pituita vitio suæ nimietatis purgata non est (quod fit vbi tepidum se exhibuit) sed, &c.* Alia hominum genera, variàque, alios etiam, variósque morbos recenset: eos primùm qui temperamento bilioso sunt, in prænarrata temporum constitutione siccis lippitudinibus comprehendi affirmans. Hoc autem ideo contingit, nam cùm in aëre sint versati, qui per hyemem humiditatibus abundauit, repleti sunt & ipsi plurima pituita, quæ cùm ob maximam copiam minimè repurgari potuerit, quod vsu venire potuisset in vere, si pro frigido calidum extitisset, sed potiùs ob frigoris vim constiterit, ideo factum est vt succedente æstatis calore huius vi colliquatæ sint humiditates, quæ ad oculos decumbentes, lippitudines creauerint; hæ verò siccæ sunt, naturæ enim de quibus agitur biliosæ sunt, hoc est calidæ, & siccæ, minimè verò humidæ; tenues igitur humiditates illæ sunt, & ideo lippitudines creant siccas, id est vt interpretatur Galenus in commentario ad aphorismum decimum tertium sine fluxu: frigiditas enim ambientis aëris exteriorem corporis superficiem densat, sic vt nihil ex humiditatibus extra fluere possit. Tum de pituitosis agit per ea quæ sequuntur. Sed antea nonnulla ad Theodoti versionem adnotanda sunt. *Vbi tepi-*

dum se exhibuit; nimirum ver, aut aëris tempetamentum. Theodorus autem illa non videtur agnouisse ἐν τῷ ἀιεὶ, quæ etiam Iustinianus notis compungit, tamquam aut abessent, aut aliter legerentur; ac fortè τῷ ἀιεὶ, necessariò tamen vel apponenda, vel subaudienda sunt vt pateat sensus. *Squallibundam*; efformauit vt puto Theodorus vocabulum hoc, quòd squallidam, aut squallentem dicere noluerit: vtrum augendæ, an minuendæ significationis caussa, cùm vtriusque generis in lingua quidem Latina ea terminatione extent mihi sanè haud certum; certum tamen tum squallentem, tum squallidã, atque etiam aridam, & exsuccam, quod Græcè est, αὐον, potuisse ab eo commode dici. Enimvero totam etiam hanc problematis partem, vt Aristotelis sensa quod ego quidem existimem patere meliùs possint, pingui minerua, at bona fide ita mihi vertendam existimaui. Aliis autẽ quia in vere minimè purgata pituita est ob illius excedentem copiam (quod fit cùm tepidum existit) verum ob frigus constitit, cùm eandem occupat æstas, atque tepor vi colliquat, biliosis quidem, & siccis quòd non humida ipsis sunt corpora, at squallentem habent naturam, gignuntur humiditates, verùm tenues, quam ob rem siccis lippitudinibus capiuntur. οἱ δὲ φλεγματώδεις βράγχοις καὶ εἰς πνεύμονα κατάρροις. *Si verò pituita redundat, raucitates, distillationesque in pulmonem.* Homines temperamento præditos ei contrario quod proximè dictum est, nimirum pituitoso, ait laborare raucedine, & distillationibus in pulmonem, cuius caussa est plurima qua abundant, & superioribus excellunt pituita, quæ Aquilonis vi tamquam manu pressa, ad guttur, & pulmonem delabens, efficit dictos morbos: de hac autem distillatione pluribus Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, quâ hanc constitutionem præcurrit, quæ secunda est, & Galenus in commentario aphorismi duodecimi, & decimi tertij libri tertij. ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως. *Mulieres extorquent difficultates intestinorum quia natura sunt humida.* Hippocrates tum in aphorismo, tum in libro de aëre, aquis, & locis fieri quidem dysenterias hac constitutione scribit, at non mulieribus, quibus eundem morbum assignauerat constitutione de qua in superiori problemate; verùm eisdem mulieribus accidere abortus cùm hac constitutione dixisset, aliis dysenterias fieri tradidit, cuius sententiam etiam Galenus sequutus est. Aristoteles porrò hoc loco ideo mulieres eo morbo corripi dixit, quòd earum natura sit frigida, & humida; harum enim qualitatum occasione cùm multa humidi, frigidíque humoris copia colliquatur, eáque ad intestina procumbat, dysenteria gignitur, vera sanè si nimirum cum sanguinis excretione, quia humor ille frigidus, & humidus aliqua salsedine, aut acrimonia contracta ob eam, quæ hyemem præcessit caliditatem, vt dicit Galenus intestina radat, atque vulneret; aliter enim diarrhæa potiùs quàm vera gignetur dysenteria. τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι. *Seniores stupor attonitos reddit* Vltimos seniores enumerat, quos in prædicta constitutione apoplexiis facit obnoxios, idque humiditatis merito, quæ cùm confestim incidat, nempe in ventriculos cerebri, vt est Galeni sententia, neque ob caloris innati debilitatem, ortam, tum ob veris frigiditatem, tum ob æstatem ipsam discuti possit, meritò contingit vt morbi illi seniores appræhendant: sunt igitur quæ enumerauit Aristoteles in proposita constitutione sex hominum, & sex similiter morborum genera, grauidis abortus, puerulis debilitates, & læsiones, biliosis lippitudines siccæ, pituitosis raucedines, & distillationes, mulieribus dysenteriæ, & senioribus apoplexiæ; quos morbos eadem constitutione similiter fieri, dysenteria & apoplexia exceptis, de quibus haud meminit, scriptum etiam reliquit Cornelius Celsus his verbis libri secundi capite primo. *Si verò Austri pluuiáq; hyemem occuparunt, ver autem frigidum, & siccum est, grauidæ quidem fœminæ, quibus tum adest partus abortu periclitantur; hæ verò quæ gignunt, imbecillos, vixq; vitales edunt; cæteros lippitudo arida, & si seniores sunt grauedines, atque distillationes male habent.*

X.

Διὰ τί ἐὰν μὲν τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐναντίον, ὑγρὸν καὶ νότιον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; ἢ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών. ὥς αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι, ἐν μὲν οὖν τῇ κεφαλῇ, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιεῖ· ἐὰν δὲ ᾖ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς. ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον ὅθεν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνονται.

Cur si æstas sicca, & aquilonia fuit, autumnus ex aduerso humidus, atque austrinus, hyeme, quæ proxima est dolor capitis, raucitas, tussisq; oriantur, atque in tabem demum euadant? An quia hyems multum materiæ excipit,

itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negotium est. Ergo difficile est humorem densari, conficíque inde pituitam. Quòd si in capite humor constiterit, grauitatem committit: & si nimius, frigidúsque est, crudorem vtique mouet, cui syderatio nomen est: nec non si ob nimiam sui copiam concrescere minùs potuit, in locum defluit proximum, atque ita tussim, raucitatem, & tabem contrahit.

Quam temperaturam in superiori problemate hyemi, & veri assignauit, eandem nunc æstati, & autumno attribuit, siccitatem nempe, & frigiditatem, humiditatem autem, & pluuias autumno; Respondet autem præsens problema aphorismo decimo tertio, & constitutioni, quæ quarto loco scripta est in libro de aëre, & aquis: quam sanè modò habent vulgata exemplaria, licèt ea caruisse, qui Galeni tempore circumferebatur hic liber, apud eundem Galenum legamus, qui constitutionem hanc ab Hippocrate non fuisse ibidem positam scribit, sed illius loco aliam, quam eodem loco refert. Fuit etiam hæc constitutio variè descripta; Aponensis enim legit. *Si æstas sicca fuerit, & austrina; autumnus verò contrarius, humidus & borealis:* & ita etiam scriptum fuisse in codice vnde Iustinianus varias lectiones desumpserat, ex margine apparet, in qua pro, *βόρειον*, quod ad æstatem refertur, scribitur, *νότιον*, & pro, *νότιον*, quod dicitur de autumno, scribitur *βόρειον*. At ex tralatione Theodori, & ex aphorismo, patet ita scribendum sicuti habent omnia vulgata exemplaria. Quomodo etiam legendum esse in libro de aëre, aquis, & locis docuit Adrianus Alemanus medicus in commentariis, quos ad eum librum plurimis ante annis edidit, & quomodo etiam excudendum curauit clarissimus Mercurialis. Quærit igitur Aristoteles huiusmodi constitutione existente, quam ob rem per eam, quæ subsequitur, hyemem dolores capitis fiant, & raucedines, & tusses, & nonnullis phtises: caussam autem totam conijcit Philosophus in autumni humiditates, & hyemis frigiditatem, hyems enim suapte natura frigida est, & talis hoc loco, nimirum quæ naturalem conditionem retineat accipienda est, quemadmodum etiam apud Hippocratem tertio libro aphorismorum accipit Galenus in aphorismi decimi tertij commentariis: Humiditas igitur autumno collecta ob pluuiarum abundantiam, quæ ipsi attributa est, succedente hyemis frigiditate, quæ plenitudinem nullam, vt ait Galenus, vlla in corporis parte dissoluit, partim in capite motam trahens, & ipsum replens, & partim ad alia loca fluens, enumeratas creat ægritudines. Æstatis autem quæ præcessit siccitas, & frigiditas, quatum ab Aristotele in initio statim problematis mentio fit, minimè illæ quidem otiosæ sunt, sed vna potius ex caussis, vt hyems talis euadat, qualis in problemate proposita est, illiq; hyeme contingant morbi, qui alioquin in præcedenti autumno contingere præuenissent, quemadmodum etiam in problemate octauo ex Galeni sententia in commentario ad aphorismum duodecimum adnotauimus, idem prætetea ad aphorismum decimum tertium repetentis. *ἢ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών. ὥστ' αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι. An quia hyems multum materiæ excipit, itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negocium est.* Materiam multam, hoc est humiditatem autumno collectam excipit hyems, vnde difficile admodum ac laboriosum eidem est, seu calori naturali eo tempore, tantum humiditatis copiam cogere, & incrassare, pituitámque ex ea conficere; qui pituitosus humor naturæ amicus, & semicoctus minimè eam grauat, sed quoddam potiùs eidem nutrimentum est; manens igitur humor ille tenuis, & per caput diffluens, ipsum humectans, & grauans, continuique solutionem inferens dolorem creat. *ἐὰν δὲ ᾖ πολλὴ καὶ ψυχρά. Et si nimius frigidusq; est.* Materia hæc de qua diximus, si adiunctam præterea habeat hanc conditionem vt frigida sit, non solùm creat grauitatem, & dolorem à grauitate pendentem, qui dolor quidam stupidus est, & iners haud eximiè sensum afficiens, sed *σφακελισμὸν* hoc est *dolorem immoderatum:* hanc enim inter alias subesse huic voci significationem testis est Hesychius, qui primam illius hanc ponit notionem; sic enim ait *σφακελισμὸς, καὶ σφάκελος ἡ ἄμετρος ὀδύνη.* Hæc igitur vox aliter sumitur hoc loco quàm proximè superiori problemate, quo perniciosum, & maximè grauem morbum, vel potiùs pernitiem ipsam significabat. Galeni autem sententia est in constitutione, de qua modò loquimur, hyeme suum temperamentum seruante, fortiorem nullam ægritudinem consistere, præter phtyses, de quibus ad finem problematis. Quod autem Theodorus adscripsit *crudorem cui syderatio nomen est*, quid sit non bene assequor: si enim idem intelligit, quod superiori problemate, crudoris ibi nulla mentio, si aliud, iam cur eadem syderationis voce vsus? Apud Hippocratem in libro de aëre, &

aquis habemus etiam eandem vocem, quam interpretes conuertunt cerebri corruptiones: at si vera est Galeni sententia, nullum fortem morbum hac constitutione contingere, quomodo cerebri corruptio sit accipienda, illi viderint. Nobis planissimè Aristotelis verba accipiuntur. Si multus sit & frigidus humor, sphacelismum efficit; hoc est intensum, & immoderatum capitis dolorem. *ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον. Nec non si ob nimiam sui copiam concrescere minùs potuit, in locum defluit proximum.* Caussam reddit aliorum symptomatum, quæ superiùs nominata sunt: si enim humiditas quæ dicta est, tanta sit, vt non possit eam calor naturalis præ multitudine cogere, & incrassare, quam rem esse valde operosam in ea constitutione dictum superiùs est, creat grauitatem, & dolorem capitis vt antea dixit; quòd si præterea magis adhuc excreuisse contigerit eam copiam, vt non possit neque cogi, neque tota in capite contineri, fluit illius pars ad proximos locos, nempe ad guttur, vel asperam arteriam, vel thoracem, & gignit raucedines & tusses. *καὶ αἱ φθόαι γίνονται. Et tabem contrahit.* Hippocrates dicit phtyses, Aristoteles phthoas; vtraque igitur voce idem significatur, nimirum vitium pulmonis cum vlcere; hic autem maximè grauis morbus. Galenus igitur hunc solum grauem, & periculosum ea constitutione fieri dicit, nec multis, sed quibusdam, hoc est illis tantùm, qui natura ad eum sunt propensi, nimirum qui angusto sunt pectore, & quibus fluxio ad pulmonem fit, vt penè naturæ illorum, non constitutionis vitium dici possit, quam rem significauit etiam Cornelius Celsus, cùm hanc Aristotelis, & Hippocratis sententiam ita Latinè reddidit libri secundi capite primo. *Si sicca æstas Aquilones habuit, autumno verò imbres, Austriq; sunt, tota hyeme, quæ proxima est, tussis, distillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes oriuntur.*

X I.

Διὰ τί ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρος, καὶ αὐχμῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγματώδεσι, καὶ ταῖς γυναιξίν; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερα ἀμφοῖν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοὐναντίον ἡ ὥρα ἑλκύσασα, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκρασίαν καὶ διάχρημά τι ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μή τι δι' ἑαυτοὺς ἁμαρτάνωσι, καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες ὑπεκκαύματα τοῦ ψύχει.

Cur si sicca æstas, siccúsque autumnus Aquilones habuerint, mulieribus, & omnibus pituita abundantibus secunda valetudo contingat? An quia natura vtrorúmque in alteram exuberat partem, itaque tempus in partem trahendo contrariam ac medium habitum, bonúmque perducit. Eo igitur ipso tempore optimè valent, nisi quid vltro ipsi perperam agant; aut humidi ad hyemem ita deueniant, vt fomitem quendam, & incitabulum frigori subministrent.

Hoc problema respondet aphorismo decimo quarto; quamquam enim in aphorismo solus proponitur autumnus Aquilonius, & siccus, nulla æstatis mentione facta, ex superiori tamen eandem intelligi siccam, & aquiloniam, & Galenus testatur in commentario, & particula, ȝ, aphorismi initio apposita, quam similiter hoc loco apponit Iustinianus ita legens *διὰ τί δὲ ἐὰν βόρειον.* In libro autem de aëre, aquis, & locis est hæc constitutio quinta, pluribúsque verbis deducitur, vt non solùm præsens, sed etiam duodecimum quod sequitur comprehendat Problema, quæ duo similiter iunguntur tum in aphorismo decimo quarto, tum etiam à Cornelio Celso loco quem indicauimus his verbis: *Sin autem autumnus quoque aquè siccus ysdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter qua muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit, durioribus verò instare possunt, & arida lippitudines, & febres partim acuta, partim longa, & hi morbi, qui atra bile nascuntur.* Hippocrates autem pluribus rationem morborum ita reddit, vt vice commentarij huic problemati esse possint præter ea, quæ à Galeno in commentariis dicuntur; vt pauca mihi ad hunc locum omnino afferenda sint. Ait igitur Aristoteles eiuscemodi constitutionem ideo conferre pituitosis & mulieribus, quoniam cùm ipsæ excedant in humidis qualitatibus, ab ea constitutione, quæ illis contraria est exsiccantur, atque ad temperatum statum reducuntur, excessu enim alterius contrarij alterum trahi ad mediocritatem, habuimus etiam superiùs problemate secundo; pituitosi igitur quod ad aëris qualitates pertinet, protinus sanescunt, nisi aliud culpa ipsorum interueniat erratum: per phlegmaticos autem intelligit Aristoteles humidos, non autem frigidos, & humidos simul, quemadmodũ etiam Hippocrates

locis

locis adductis, in aphorismo enim XIIII. nō iam φλεγματοῖσι, seu φλεγματώδεσι, sed ὑγροῖσιν habet. καὶ παραχρῆμά τε ὑγιαίνουσιν. *Eo igitur ipso tempore optimè valent.* Indicat exsuperantiam illam humiditatis morbosam fuisse, quando per contrariam qualitatem dicat sanitatem induci. καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται. *Aut humidi ad hyemem ita deueniant vt fomitem quendam.* Non bene intelligo quid sibi voluerit Theodorus; & vereor vt vel non bene conuerterit, vel Aristotelis sensum non fuerit assecutus, negatiuam enim particulam, quam habet Aristotelica sententia, in Theodori tralatione non agnosco; bona itaque fide, sed ruditer hanc partem ita conuertere possumus. *Et protinus sanescunt, nisi in se ipsos aliquid peccent & ad hyemem perueniunt non humidi, habentes frigori incitamenta.* Sanescunt igitur illæ naturæ, & ad hyemem perueniunt minimè humidæ, miniméque habentes incitamenta ad frigus, hoc est minimè habentes opportunitates, quibus vtens frigus possit morbos procreare: incitamenta autem, & opportunitates frigori vtiles humiditates forent, illæ enim si extarent in corpore, trahentes moram vel in capite, vel ad inferiores partes defluentes, morbos gignerēt; appellat autem huiusmodi suscitabula, aut opportunitates ὑπεκκαύματα, qua voce ardor, & incendium denotatur, quoniam si hyeme extarent in corpore, ob stipationem fortè aliquam à frigore factam, incalescere possent, & febres etiam, aut alios calidos morbos procreare: alioquin etiam & ὑπέκκαυμα metaphoricè pro incitamento, aut fomite ponitur.

X I I.

Διὰ τί τοῖς χολώδεσι, νοσῶδές ἐστι τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρος καὶ μετόπωρον; ἢ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ αἱ ὧραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται· ξηραινομένων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ γλυκυτάτου μὲν ἐξικμαζομένου ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων δὲ λίαν, ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις ὀφθαλμίας ξηρὰς γίνεσθαι· διὰ δὲ τὸ χολῶδες τοὺς ὑπολειπομένους εἶναι χυμούς. ὑπερθερμαινομένων δὲ καὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, ἅτε ὑπ' ἀκράτου τῆς χολῆς. ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς ἂν μέλαινα χολὴ φύσει ἐνῇ. αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει, ἀναξηραινομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν.

Cur si sicca æstas, & aquilonia, & autumnus siccus iisdem aquilonibus perflatur, morbo biliosos infestet? An quoniam ad idem corpus eorum, ac temporis habitus vergunt: itaque veluti ignis igni adjicitur. Cùm enim corpora exsiccentur, quantúmque in his dulcedinis erat euaporatum sit vehementérque incalescant, necesse est, vt dum humor consumitur aridæ lippitudines oriantur, residuóque quod biliosum remanserit, eodémque recalescente febres acutæ vtpote ex bili syncera inuadant. Nonnullos insania rapit, quorum scilicet natura atra bile abundat: hæc enim largè superest, cùm eius humores contrariis resiccescant.

Constitutio proximè superiùs dicta, cùm æstas, & autumnus borealia, & sicca sunt, quid operaretur in naturis pituitosis, seu humidis dixit paullò ante, quid eadem efficiat in biliosis modò subiungit; quæ duo vno & eodem aphorismo ab Hippocrate compræhensa sunt, & vna eadémque constitutione in libro de aëre, aquis, & locis vt notauimus. Vt igitur pituitosis naturis erat illa proficua, sic noxia est biliosis, afferens lippitudines siccas, febres acutas, nonnullis etiam insanias, quorum rationes reddit, in idem enim conuenientibus tùm constitutionis, tum corporum qualitatibus, fit in corporibus earundem exsuperantia, & velut ignis igni adjicitur, vnde eo, quod in corporibus dulcissimum est, quod Hippocrates loco adducto, liquidissimum, & aquosissimum appellat, euaporante, atque exsiccato, corporibúsque vehementer supercalescentibus, & colliquatione sicci humoris ad oculos facta, lippitudines aridæ, & ex quibus nihil extra ob siccitatem fluit, ortum ducunt, vt etiam dictum est problemate nono. Quia verò adhuc relicti alij humores, præter eos, qui ad oculos fluunt; biliosi, & ipsi sunt; iidem etiam in venis supercalefacti, febres acutas gignunt, tamquam à syncera bile procedentes, quæ maximè tales morbos procreare consueuit. Iustinianus pro, ἀκράτη, habet, ἄκρα, id est extrema, aut admodum insigni, eodem sensu. ἐνίοις δὲ μανίας. *Nonnullos insania rapit.* Hippocrates tum in aphorismo, tum in libro de aëre, aquis, & locis dixit, non maniam, quam Theodorus vertit insaniam, sed fieri melancholias. Sanè vt hæ conueniunt, quia vtræque species alienationis mentis sunt; sic differre ratione humorum efficientium discimus ex Galeno: mania enim

quæ

quæ propriè dicitur, fit à bile, nimirum tenui, & calido humore, prauitatem etiam, seu malignitatem adepto, sicut scribit Galenus commentario tertio, aphorismo vigesimo secundo, & tertio prognosticorum vigesimo septimo; est autem semper sine febri, sicuti phrenetis cum febre, teste eodem Galeno secundo de symptomatum caussis capite vltimo; melancholia autem fit ab humore atro, quæ & ipsa sine febre est: atet autem hic humor melancholiam efficiens frigidus est, melancholica enim delitia frigidum succum semper pro caussa habent, vt eodem secundo de symptomatum caussis capite vltimo. Atqui eundem hunc atrum succum duobus modis generari, vel ex adustione flauæ bilis, aut crassi sanguinis, scribit idem Galenus tum commentario tertio ad aphorismum vigesimum secundum, tum etiam ad tertium prognosticorum particula vigesima septima, ex quo etiam melancholiam fieri, videtur in commentario ad aphorismum dicere; at si frigidus est, ex quo ea fit, hic autem per adustionem genitus, iam quomodo ex frigido succo semper fiat dubitari licet; cùm etiam in commentario ad tertium prognosticorum particula vigesima septima, vbi eadem repetit; quæ fit ex bile assata atra bilis prauitatem, aut malignitatem in se ipsa habere dicat, ex qua maniam gigni dicebat commentario tertio aphorismo vigesimo primo. Sanè hi morbi licèt admodum propriè sumpti, eo modo differre videantur, quo dictum est; & melancholia frigidum succum pro caussa habeat, mania autem tenuem, & calidum, tamen sunt illi admodum proximi, vixque est vt aliquando distinguantur. Ac Hippocrates vel à non dissimili caussa fieri putauit illo aphorismo: *Quibuscúmque mania laborantibus si varices, vel hemorrhoides superuenerint maniæ solutio:* aut maniam pro, melancholiam, posuit, vt dicit Galenus in expositione illius loci: Coniungit illa quidem sæpius idem Hippocrates, vt aphorismo vigesimo & vigesimo secundo libri tertij, pro opportunitate nimirum temporis similis, quo vtraque generatur. Plato in Phædro maniæ duas esse species tradidit, alteram ab humanis morbis, qua de loquimur: compræhendit autẽ vt existimo tum maniaca, tum melancholica; alteram ex diuino numine, quo quis præter morem, & institutum viuendi extra se abripitur, quam deinde sub quattuor Deorum tutelam in quattuor diuidit partes, diuinatoriam sub Apolline, initiatoriam sub Libero, poëticam sub Musis, & amatoriam sub Venere, & Amore. Interpretes maniam Latine vertunt modò insaniam, vt hoc loco Theodorus, modò furorem vt sæpius apud Galenum interpretes: non omnino male si ea attendamus, quæ paullò ante dicta à nobis sunt: non omnino bene si Ciceronem audimus tertio Tusculanarum quæstionum libro ita scribentem. *Græci autem μανίαν unde appellent nõ facile dixerim; eam tamen ipsam distinguimus nos meliùs quàm illi; hanc enim insaniam, quæ iuncta stultitiæ patet latius, à furore disiungimus. Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, μελαγχολίαν illi vocant. Quasi verò atra bili solum mens, ac non sæpe vel iracundia grauiore, vel timore, vel dolore moueatur, quo genere Athamantem, Alcmaeonem, Aiacem furere dicimus.* Et paullò post. *Furorem autem esse rati sunt mentis ad omnia cæcitatem. quod cum maius esse videatur, quàm insania, tamen eiusmodi est, vt furor in sapientem cadere possit, non possit insania.* Sed nos hæc omittamus, quæ iam ad nomina potiùs pertinent. Ait Aristoteles in prænarrata constitutione fieri nonnullis manias; ait Hippocrates fieri nonnullis melancholias: dicamus vtrumque fieri, quando ad vtrumque valet ratio; in iis enim, qui nigro humore abundant facta magna exiccatione ratione constitutionis, consumptóque liquido, & aquoso, quæ tamquam contraria illius humoris vim oppugnabant; fit vt maximè ille exundet, ac dominetur, atque tum maniaci, tum melancholici affectus gignantur.

XIII.

Διὰ τί τὸ τὰ ὕδατα μεταβάλλειν, νοσῶδές φασιν εἶναι, τὸ δὲ τὸν ἀέρα, οὔ; ἢ ὅτι τούτου γίνεται τροφή, καὶ ἔχοντες, καὶ ἀπολελαυκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, τοῦ δὲ ἀέρος οὐδέν; ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστὶ, καὶ διάφορα καθ' αὑτὰ, ἀέρος δὲ οὔ. ὥστε καὶ τοῦτο αἴτιον. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀέρι σχεδὸν τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν, καὶ ἀποδημοῦντας· ἐν δὲ ὕδασιν ἄλλοις. διὸ καλῶς δοκεῖ νοσώδης ἡ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι.

Cur mutationem aquarum, grauem, aëris verò non grauem esse affirment? An quòd aqua corporibus alimento est, quo iam habito complexóque peregrinemur. Aër autem nullo se exhibet alimento. Aquarum item genera multa, & varia per se sunt, sed aëris minimè. Itaque hoc etiam caussæ esse potest: quippe cùm peregrè etiam profectis in cœlo qui-

dem

dem prope eodem, in aquis autem variis versari eueniat, quapropter aquæ mutationem grauem esse, rectè putandum est.

Quæ præsenti loco proponuntur, ea vulgi opinionem magis spectare, quàm veritatem ipsam, argumento est verbum, aiunt, quo Aristoteles vtitur: eo siquidem indicari, quæ vulgi existimatione compræhensa, ipsius ore efferuntur, tum aliorum locorum exemplis, tum verbo ipso dicere licet: Communis igitur dicti, & vulgaris opinionis magis, quàm veræ sententiæ rationem reddendam sibi proponit hoc loco Aristoteles. Sanè enim aëris permutatio quamquam non æquè noxia sit, atque aquarum, grauem tamen, & morbosam esse medicis omnibus notum, & confessum est. Omitto illa auctoris libri de flatibus. *Mortalibus autem vita, & morborũ ægrotis salutis is* [aër] *est auctor.* Omitto quæ superioribus problematis de constitutionibus temporum dicta sunt; illa enim quamquam ad aërẽ pertinent, non tamen per se ac propriè ex illius vitio sunt: hìc autem de aëris innata qualitate, & propria natura, quam quilibet perpetuò obtinet, sicuti existimo, loquitur Aristoteles: quam ob rem etiam nec aër pestilens, aut morbosus in medium veniat, de illo enim nec hoc loco, sicuti neque de ægrotis hominibus, quibus morbo aërem contrarium opitulari, & vulgus fatetur. De sanis igitur hominibus sermo est; quibus noxiam etiam aëris mutationem esse, cùm saluber alicubi, insaluber alibi aër existat, ex Galeno ipso discere licet; qui libro primo de tuenda valetudine capite vndecimo, eadẽ salubritatis, & insalubritatis ratione, aërem & aquam coniunxit, qui cauendus, & qui eligendus, quæ cauenda, & quæ eligenda ostendens; quin & alium librum se scripturum pollicetur, quo incommoda ex vitiosis aëre, aquísque prouenientia modum corrigendi copiosè doceretur. Verùm quoniam aëris operationes aduersùs corpora nostra non ita à vulgo percipiuntur, ac illæ, quæ ab aqua sunt; eo modo, & sentit, & dicit, cuius dicti, & opinionis caussam inquirit Aristoteles ἢ ὅτι γίνεται τροφή. *An quòd aqua corporibus alimento est.* Vt effectus ex vulgi opinione est propositus, ita ratio pene ex vulgi opinione petita. Aqua nutrimento nostris corporibus est; minimè aër, qui igitur mutat aquam, mutat nutrimentum, iure igitur percipit læsionem. Aquam tamen haud nutrire, sicuti nec vllum aliud ex elementis, sententia est Aristotelis libro de sensu, & sensilibus, capite quarto, & quinto: animalia enim sicuti mixta sunt, ita nutriuntur ex mixtis, omnia enim nutriuntur ex eisdem ex quibus sunt, vt dicitur libro secundo de ortu, & interitu textu quinquagesimo. Galenus etiam idem affirmauit pluribus in locis, nam tertio de ratione victus in acutis particula decima septima, hæc ab eo scripta habemus; *At quæ nullo pacto nutriunt vt aqua, ea virtutem neque summè imbecillitare, neque roborare quipiam verè dixerit, nisi id aliquando per accidens contingat.* Voluit autem eo loco eandem aquam esse cibi vehiculum, idque ex Hippocrate his verbis. *Nam humiditatem non modò Hippocrates, verùm quoque & medicorum probatissimi ferè omnes, cibi vehiculum, non cibum censuerunt:* quem Hippocratis locum continent vltimi libri de alimẽto verba hæc: ὑγρασίη τροφῆς ὄχημα. *Humiditas alimenti vehiculum est.* Quæ itidem à Galeno adducuntur quarto de vsu partium, hunc in modum. *At enim in hac quoque vena caua, multa adhuc humiditate tenui, & aquosa plenus est sanguis: vocat autem ipsam Hippocrates* ὄχημα τροφῆς, *hoc est vehiculum nutrimenti, simul cum appellatione vsum quoque eius ostendens: neque enim ex ventriculo in venas commode transumi poterat chymus iam ex cibis factus, neque facile pertransire venas, quæ sunt in hepate, & multæ, & angustæ, nisi tenuis quædam, & aquosa humiditas tamquam vehiculum fuisset ei admixta. Hunc itaque vsum præstat animalibus aqua, siquidem ex ea nutriri nulla particula potest.* Quarto etiam aphorismorum libro cùm decimi tertij aphorismi sententiã enarraret, atque ex cibo omni, qui simpliciter talis esset, humectari natura sua corpora diceret, aquam neque epotam, neque extrinsecus occursantem natura esse aptam, quæ solidas animalis partes humectaret apertè scripsit. Igitur Aristotelem dicemus hoc loco ex vulgi opinione fortasse locutum, existimantis, quæ intus in corpus ingeruntur, & recreationem maximam afferunt, vt aqua sitis tempore, illa nutrire, præsertim aeris ipsius comparatione. An potiùs, & verè nutrire aqua dicenda est? quæ enim extat apud nos, quaque passim vtimur, sicuti simplex non est, aut impermixta, quemadmodum nullum etiam aliud ex iis, quæ elementa dicuntur, cùm nullum tale hìc quidem nobis demonstrari liceat; sicuti scripsit Galenus libro primo de elementis capite quinto ad finem; ita nutrimentum aliquod licet exiguum præbere, non sit fortè rationi absonum; ita tamen vt præcipuus eius vsus sit cibum ipsum vehere; quod tamen cùm dixit Hippocrates, non de ipsa solùm aqua, sed de aliis etiam humidis, vt vino, ac tenuibus liquoribus, & ipsa etiam solidorum ciborum aquea parte dixisse visus est, vt iam ea quidem ratione, aut auctoritate, nec illa

etiam nutrire dicendum sit, aut consimiliter nutrire omnia. Dixerim igitur minimè nutrire aquam, nec liquida, hoc est aqueas ciborum etiam ipsorum solidiorum partes nutrire alias: verùm vt plurimæ hæ sunt in solidis cibis, illæ exiguæ, sic in liquidis, & in aqua præcipuè, illæ plurimæ, hæ admodum exiguæ, quæ partes iam non elementa, & corpora simplicia, sed mixta quodammodo sunt. Atque hic verborum sensus Galeni est, quæ habentur quarto de vsu partium. Nutrit igitur aqua, vt dicitur non solùm hoc problemate, sed loco etiam alio pulcherrimo eiusdem Aristotelis quarto de generatione animalium capite secundo quo docebat ad generationem, & sterilitatem, atque etiam ad procreationem marium, aut fœminarum, maximè conferre huius, vel illius aquæ potum; cùm maximè affici corpus ipsum, tum ex aëris temperamento, tum ex ingrediente cibo diceret, præcipuè autē ex alimonia aquæ, huius enim plurimum intus assumitur, (sunt hæc Aristotelis verba) *& in omnibus hac alimento est etiam siccis: quam ob rem aqua cruda, & frigida aut sterilitatem, aut partum fœmineum faciunt.* καὶ ἔχοντες, καὶ ἀπολελαυκότες. *Quo iam habito, complexóque.* Aqua continetur intus, eiúsque vsu diutius fruuntur corporis nostri partes, siue nutrimentum sit quod modò dixit Aristoteles, siue vehiculum quod Galenus vt vidimus, (vtroque enim modo libet, quando licet, locum exponere) si igitur alicunde nobis abire contingat, & aquam mutare, eandem tamen corpus nostrum iam amplexa est, atque retinet, firmáque ex ea impressa dispositio est; id verò non contingit in aëre, illum enim non amplectuntur, nec retinent corporis nostri partes, sed nouus subinde inspiratur, & expiratur. Qui igitur discedit ab aqua, vel aquam, vel eiusdem impressam affectionem portat; qui ab aëre nequaquam: altera igitur mutatio, altera minimè mutatio est: mutatio autem grauis, atque noxia corporibus contingit; vt habemus problemate decimo quinto. Hunc sensum non puto bene exprimi à Theodoro; sonant autem ita Græca. *Et habentes, atque complexi ab aqua discedunt, in aere autem nihil.* Duo autem obseruo, quæ non animaduertit Theodorus. Primum quòd illa, τοῦ ὕδατος, adiunxit præcedentibus tamquam diceret, *& habentes, ac complexi aquam discedunt:* nos autem adiungimus sequenti verbo hoc modo. *discedunt ab aqua*, eo sensu, quem ostendi, licèt hoc ad eundem sensum exprimendum, haud multùm fortè intersit: Alterum quòd illa, τοῦ δ' ἀέρος οὐδέν, *in aere autem nihil:* putauit Theodorus de solo alimento intelligi, sicut etiam conuertit, cùm tamen de ea re quoque intelligantur, quam proximè dixit, scilicet non contineri quemadmodum continetur aqua; hæc autem licèt admodum proxima sint, & ad rem vnam reduci queant, quoniam tamen ab Aristotele tamquam duo proponuntur, tamquam duo à nobis explicentur. τοῦ δ' ἀέρος οὐδέν. *Aer autem nullo se exhibet alimento.* Aërem haud nutrire non ostendit hoc loco, probauit contra Pythagoricos libro de sensu, & sensili. Nam quod nutrimentum ex aëre percipiunt spiritus nostri, de quo multa medici, quoniam illud admodum spirituale, vt ita loquar, est, ac vulgo ignotum, omissum fuit ab Aristotele, nec enim hîc locum vllum habebat. ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστί. *Aquarum item genera multa.* Altera ratio, quæ tamen valde similis, & proxima videatur illis, quæ modò dicta sunt. Qui mutat aquam, mutationem alicuius rei facit, mutat enim speciem rei, nam aquarum multæ species sunt, & inter se differentes, cùm aliæ graues, aliæ leues, aliæ salsæ, aliæ dulces, & aliis etiam multis modis inter se differant; Aër autem has diuersitates non recipit, sed cùm locum mutaueris, in eodem ferme aëre diuersaris; dicit autem ferme, quoniam verè & in aëre ipso diuersitas adest, alterque ab altero differt, alterque ab altero diuersa infert corporibus accidentia, minùs tamen quàm aqua, quoniam minus materiei, & impuritatis in se continet, quò enim superioribus, & cœlestibus corporibus, quidq; propinquius est, eò purius, & syncerius est, minúsq; mixtionem, & diuersitatē accipere natum, quæ maximè hac ratione à materia est.

X I V.

Διὰ τί μᾶλλον ἡ τοῦ ὕδατος, ἢ ἡ τῶν σιτίων μεταβολὴ νοσώδης; ἢ ὅτι πλεῖστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ; ἔν τε γὰρ τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὄψοις, καὶ ἐν τῷ πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ.

Cur ciborum mutatio minùs quàm aquæ grauis occurrat? An quia plurimum aquæ consumimus. Nam & in pane, & obsoniis, & in potu aquæ vsus plurimus est.

Aquarum mutationem magis grauem, & noxiam esse corporibus nostris, quàm mutationem aliorum ciborum, hinc probat Aristoteles, quoniam aquæ maiorem copiam quàm

aliorum

aliorum ciborum intus in corpus ingerimus: aquam enim assumimus & multam per se ipsam in potu, atque etiam in aliis cibis, vt in pane, qui sine aqua non conficitur, & in aliis obsoniis, vt sunt carnes, olera, & legumina, quæ omnia ex aqua per elixationem parantur, & hominum esui accommodata redduntur, qua de re etiam in sequenti problemate. Fit igitur vt mutata aqua maxima pars eorum, quæ assumimus, mutetur, sicque multò maior quàm videri possit, ex aquæ mutatione contingit in ratione cibi re vera mutatio.

X V.

Διὰ τί δὲ ἡ μεταβολὴ νοσώδης; ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἡ μεταβολὴ, καὶ ὥρας καὶ ἡλικίας, εὐκίνητον. εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, οἷον καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί· ὥστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι ἀλλήλας φθείρουσι. αἱ μὲν γὰρ ἄρτι, αἱ δὲ, οὔπω προσπεφύκασιν. ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφὴ νοσῶδες, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις) οὕτω συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλῃ πόματος χρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφὴ κυριωτέρα τῆς ξηρᾶς ἐστι, τὸ πλεῖστον ἐστὶ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν.

Sed cur cibi, & aquæ mutatio grauis sit? An quòd omnis mutatio etiam temporis, & ætatis motu facilis est. Extrema nanque generis cuiuscúnque moueri facilè possunt, quomodo & principia, & fines. Ergo & cibi, qui inter se distant, corrumpere se inuicem queunt: quippe cùm aut nuper, aut nondum adhæserit, qui præcesserat. Ad hæc vt varius cibus grauis est: turbulenta enim, nec æqualis concoctio eius agitur, sic in iis accidit, qui aquam mutàrint, scilicet vt variæ potionis vtantur alimento, estq; id alimenti genus, quàm siccum, valentius, quoniam plurimum est, exque cibis ipsis non nisi quantum dilutum est, vim habet enutriendi.

A superiori dependet hoc problema, quod & indicat particula, δὲ, in eo enim de mutatione aquæ comparata mutationi ciborum, quærebatur quam ob rem illa noxia magis, hæc autem minùs noxia esset; hîc autẽ de ipsa aquarum, & ciborũ mutatione quæritur vniuersè quod ibi sumebatur; quam ob rẽ morbosa sit; licèt enim cibi, & aquæ haud fiat mẽtio nominatim in problemate, de illis tamen accipienda est, quæ dicitur mutatio, sicuti fecit, & conuertit Theodorus: Caussas autem duas reddit, quarũ prima magis vniuersalis est, vniuersaliorémq; sententiam continet, altera autem particularis magis; Ideo igitur aquarũ mutatio morbosa corporibus est, quoniam omnis mutatio, quæcunque sit, siue temporis, siue ætatis generatim morbosa est: id autem ex eo probat, quoniam mutatio omnis mobilitas quædam est, hoc est aptitudo, seu facilitas ad patiendum, & infirmitas: quam rem rursus signo, seu potiùs inductione demonstrat; extrema enim cuiusmodi sunt principia, & fines, circa quæ mutationes contingunt, non enim alicuius rei mutatio fit, nisi adsit illius finis quæ desinit, & alterius, quæ incipit principium, facilè mobilia, & infirma esse consueuerunt, quæ fuit etiam sententia Hippocratis aphorismo trigesimo libri secundi, sic dicẽtis: περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλει πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. hoc est, *circa principia, & fines omnia debiliora, circa statum autem fortiora*; rationem autem vniuersalem propositæ quæstioni adaptat per ea, quæ subiungit. ὥστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι ἀλλήλας φθείρουσιν. *Ergo & cibi, qui inter se distant, corrumpere se inuicem queunt.* Cùm in omni mutatione aptitudo ad patiendum, seu infirmitas adsit, fit vt cùm cibi qui assumuntur, varij sint inter se, ideo enim mutatio fieri dicitur, quia alij erant qui assumebantur priùs, alij qui postea assumuntur, fit inquam, vt se inuicem corrumpant; quæ enim non sunt firma, & difficilè mobilia, ea facilè pati possunt; quoniam igitur hæc firmitas, & constantia, cùm ciborum mutatio fit, minimè adest, sed mobilitas, facilitas, & inconstantia potiùs, ideo efficitur, vt cùm ij ob hanc rationem, vel paullò ante adhæserint, & agglutinati sint corporis partibus, vel etiam nondum hæc adhæsio, vel agglutinatio præcesserit, mutua corruptio ad inuicem facilè contingere possit. ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης. *Ad hæc vt varius cibus grauis est.* Alteram rationem affert, quæ à similitudine sumpta est; quemadmodum enim varietas ciborum morbifica est, quoniam eorum concoctio ob varietatem rerum coquendarum perturbatur, nec vna potest esse, cùm alij cibi ob ipsorum naturam longius, alij breuius tempus ad concoquendum expostulent: ita in aquarum varietate contingit, qui enim aquam mutant, illi etiam vario alimento ex potione mutata vtuntur; eandem igitur incurrere læsionem par est. Auget autem huius rationis vim dicens; huiusmodi alimentum quod ex potione est, valentius, & magis principale quàm siccum esse duabus rationibus, nam &

plurimum est; multum enim aquæ per se assumimus in potu aut solam, aut vino mixtam vt multùm afficere possit, atque etiam ex ipsismet cibis, illud fieri alimentum inquit, quod humidum est. Nam & aquæ opera omnia ferè edulia coquuntur, & elixantur, aliter homini vix futura edendo, & intus ingesta sine aquæ, aut humoris vehiculo non possint nutrire, ad quem vsum eorundem ciborum etiam liquida pars adiumento est. Magnum igitur ad corporis nostri nutritionem cùm obtineat aqua momentum, iure illius mutationem ad corporis nostri valetudinem summopere facere existimandum erit.

X V I.

Διὰ τί ἡ τῶν ὑδάτων μεταβολὴ, τοῖς ἔχουσι φθεῖρας, ποιεῖ πολλοὺς ἔχειν; ἢ ὅτι ἀπεψία γινομένη τοῦ ὑγροῦ διὰ τὴν ταραχὴν, ἣ γίνεται διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕδατος, πυκνὰ μεταβαλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐπιτηδείως ὑπάρχοντι τόπῳ; ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ὑγρός· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀεὶ μάλιστα. δηλοῖ δὲ, ὅτι αἱ τρίχες ἔνεισι μάλιστα ἐν αὐτῇ. ἡ δὲ τοῦ τόπου τούτου ὑγρότης, φθειρῶν ποιητική. δηλοῖ δὲ ἐπὶ τῶν παίδων. ὑγροκέφαλοί τε γάρ εἰσι, καὶ πολλάκις ἢ κορυζῶσιν, ἢ αἷμα ποιεῖ ῥεῖν. καὶ φθεῖρας πλείους οἱ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι.

Cur mutationes aquarum faciunt, vt pediculi in quibus haberi possint, multi habeantur? An quòd humoris cruditas, quam perturbatio illa committit, quæ ex aquæ vario vsu in crebra commutatione redundat, humoris creare copiam potest, præsertim in loco humori opportuniore. Cerebrum autem natura humidum est: quare caput maximè perpetuò humet. Cuius rei indicium est quod pili in hoc potissimùm exeunt: huius autem loci vis ad progenerandos pediculos apta est: patet hoc in puerili ætate. Caput enim puerorum madet abundè, & sæpe aut grauedine conflictatur, aut sanguinis profusione. Quin etiam pediculos plures illa ætas habere solet.

Ex aquarum mutatione oriri morbos, superiùs dictum est ab Aristotele; ex iis quendam recenset modò, nempe pediculorum auctam multitudinem in iis, quibus illi gigni consueuerunt, non enim in omnibus animalibus gignuntur, cùm asini, oues, & capræ illis careant, sicuti scribit Aristoteles quinto libro de historia animalium capite trigesimo primo, & Plinius: gignuntur autem pediculi ex mutatione aquarum siue potu assumantur, vt hîc dicitur ab Aristotele, siue lauatio ex eis adhibeatur, quod ab eodem scriptum est eòdem loco his verbis. *Proueniunt largiùs pediculi mutatione aquarum, quibus lauare se solent ea, quorum natura pediculum patitur*: Et à Plinio libro vndecimo capite trigesimo tertio his verbis. *Aquas quoque quasdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis inuenio apud auctores.* Caussam auctæ multitudinis, cruditatem esse affirmat hoc loco Aristoteles, quæ ex turbata concoctione oritur; turbatur porrò concoctio ex aquæ varietate: in genere coctionem turbari superiùs probatum est: cruditas igitur humiditatem efficit, quæ est pediculorum materia, vt habemus etiam ex Plinio loco quem modò adduximus: frustrata nanque coctione non fit appositio, aut agglutinatio alimenti ad singulas corporis partes, sed extraneæ potiùs quædam, & excrementitiæ humiditates magna copia procreantur, præsertim in locis huic rei accõmodatis, cuiusmodi caput est; caput enim ratione cerebri intus in ipso existentis semper humidum est; cui rei illud est argumento, quòd capillis maximè abundat; capillorum autem abundantiam à cerebri humiditate proficisci, ostendit idem Aristoteles libro secundo de partibus animalium, capite decimo quarto. Humiditas igitur huius loci, pediculorum genetrix est, quod vel ex eo signo colligi potest, cùm pueri maximè pediculis abundent: quod etiam scripsit idem Aristoteles loco adducto quinti libri de historia animalium; in illis autem pars ea valde humida est, quam humiditatem indicant destillationes, & sanguinis fluxiones, quibus ætas illa sæpe-numero laborat. Sic igitur ex humiditate omnia pendent, humiditas autem à cruditate, cruditas à turbatione, turbatio postremùm ab aquarum varietate, quæ in mutatione contingit.

X V I I.

Διὰ τί ἀπὸ πλειάδος μέχρι ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν νέων; πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερβολή τε καὶ ψῦχος; τὸ

γὰρ ζῆν, θερμόν· ἡ δὲ ὥρα αὕτη, ἄμφω ταῦτ' ἔχει. ψυχρά τε γάρ ἐστι καὶ ἀκμαιότατος ὁ χειμών. τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν. ἢ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκειν) τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; διον γὰρ ἤδη γῆρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. τὸ γὰρ σῶμα ἀμφοῖν, ξηρὸν καὶ ψυχρόν ἐστι τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν, τῶν δὲ, διὰ νόσον· ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι, ὑπερβολή ἐστι ψυχρότητος καὶ ξηρότητος. μικρᾶς οὖν δεομένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνε) διον πῦρ ἐπὶ πυρὶ ὁ χειμών. καὶ φθείρει διὰ ταῦτα.

Cur à Vergiliarum occasu ad Fauonij vsque flatus hi potissimùm pereant, qui morbo longo laborant, & senes, quàm iuuenes potiùs? vtrum summæ intereundi caussæ duæ adsint, frigus, atque excessus: vita enim calore fouetur, seruatúrque. Tempus autem istud ambo illa sortitur. Frigidum enim, & hyems tum acerrimè vrget, subsequens enim tempus ver est. An quòd qui vitiis laborant diuturnis, non secus ac senes effecti sunt: longus etenim morbus quasi senecta iam adesse videtur. Ea náque corpora sicca, & frigida sunt, altera scilicet ob ætatem, altera ob languorem: hyemem verò, & gelu, frigoris atque siccitatis esse excessionem certum est. Quare fit cùm vel paruo momento corpora pateant, hyemis rigor quasi ignis igni iniungatur, atque ita interimat.

De toto illo temporis spatio quod ab occasu Pleiadum vsque ad Zephyri flatus intercedit quærit hoc loco Aristoteles, quamobrem longis ægritudinibus sit mortiferum, ita vt qui iis laborant de medio tollantur, & seniores magis quàm iuuenes. Tempus autem hoc plus quàm octuaginta dies, quique maximè sunt hyemales continet: Pleiades enim, quæ à Latinis Vergiliæ dicuntur, ante diem tertium dies Nouembris, hoc est die vndecima huius mensis occidunt, vt Plinius auctor est libro vndecimo capite quadragesimo septimo, & Galenus commentario in primum librum Hippocratis de morbis vulgaribus, qui ab Astrologis occasus cosmicus dicitur, ab eodem autem Plinio matutinus dici consueuit, quoniam matutino tempore, quo Sol super horizontem ascendit, eædem sub horizontem descendunt: quo etiam tempore, diei hora diuersa, earundem ortus contingit, qui à recentioribus cronicus dicitur, cùm ille vespertino tempore Sole infra horizontem descendente, in Oriente supra horizontem emergunt, quem intelligens Ouidius dixit:

-- Quattuor autumnos Pleias orta facit.

Quod ideo annotauimus, vt cùm ab Aristotele in problemate, neque ortus, neque occasus mentio aliqua fiat, sed à Pleiadibus tantummodo dicatur (licèt à Vergiliarum occasu verterit Gaza) nos per illa verba, tum occasum, tum ortum eius astri eo modo, quo dictum est, intelligere possimus. Pleiades igitur occidunt die vndecimo Nouembris, Zephyri autem, qui à Latinis Fauonij dicuntur spirare incipiunt ante diem sextum Idus Februarias, nempe octauo die huius mensis, vt idem Plinius auctor est loco superiùs citato. Hoc igitur tempore quærit Aristoteles quam ob rem longis ægritudinibus affecti interire soleant, & senes iuuenibus magis. Solutiones autem duas affert. Primùm enim illud ideo contingere asserit, quòd caussæ duæ corrumpendi, seu interimendi vim maximam habentes vnà coëant eo tempore, exsuperantia nempe, & frigus: cùm enim sanitas consistat in moderatione; quæ immoderata sunt, cuiuscumque generis illa sint, sanitati aduersantur, atque adeò tractu temporis vitæ; & cùm vita constet beneficio caliditatis, nihil mirum est, si frigiditas illam destruat; Vtraque hæc autem in eo, quod propositum est tempore repetiuntur, illud enim & frigidum est, & hyems maximopere viget; quod ille porrò vigeat, & vitium ipsius eo tempore veluti flos sit, innuit Aristoteles per hæc verba: *τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστὶν*: quæ non eo modo præcisè accipienda sunt quemadmodū posita videntur; neque enim aut vera sunt, aut propositæ sententiæ congruunt; nam quod statim à Fauoniis subsequitur tempus, ex medicorum sententia minimè ver est; cùm huius principium sit æquinoctium vernum, vt auctor est Galenus commentario primo ad primum librum Hippocratis de morbis vulgaribus, quod tempus in nostris regionibus incidit in vigesimum circiter diem Martij; Fauonij autem quemadmodum superiùs dictum est ad octauum diem Februarij, nempe mense vno, & duodecim diebus antea flare incipiunt; dixi autem ex medicorum sententia, quoniam Plinius tum loco superiùs adducto, libro vndecimo capite quadragesimo septimo, tum libro decimooctauo capite vigesimo quinto, idem veris, &

Fauonij principium facit, nisi tamen de vere quod agricolarum est, illud scripsisse existimandum; sed Aristoteles cùm de his loquatur in præsentia, quæ ad medicinam pertinent, multámque partem ex Hippocraticis monumentis desumat, eundem quem Hippocrates constituere anni ordinem, iure existimandum est; ordo autem ille est, quem superiùs ex Galeni sententia nos adduximus ad finem expositionis problematis tertij. Minimè verò etiam propositæ sententiæ quadrat, non enim aliquo argumenti genere probatur, ideo hyemis vigorem præcessisse quòd subsequens tempus ver sit, cùm post hyemis vigorem illius inclinatio potiùs succedat. Sunt igitur illa Aristotelis verba potiùs accipienda tanquam respectum aliquem continean, siue ratio quædam in eis habeatur extremæ partis hyemis, in qua iam Fauonij spirare incipiunt, ad illius summum vigorem; illius enim inclinatio in qua iam tepor quidam est, præ vigore, & acutie ipsius, ver est. Ait igitur Aristoteles, argumento sibi sit, vsque ad ortum Fauonij esse hyemis exsuperantiam, & vigorem, quoniam quod ad Fauonium subsequitur tempus, quanquam hyemis adhuc pars sit, comparatum tamen ei, quod præcessit, ver est, hoc est tanta aëris temperie constãs vt summo vigore collatũ ver dici meritò possit. *ἢ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς καμνόντες ἀσθενείας, Aut quòd qui vitiis laborant diuturnis, non secus ac senes effecti sunt.* Alteram affert rationem à similitudine sumptam, ideo enim tempus illud longis morbis laborantibus ita noxium, atque adeò mortiferum esse solet, quoniam senibus quoque, vt omnibus patere potest, paria detrimenta infert; laborantes autem morbis longis, atque senes similiter videntur affecti, vtrisque enim frigidum, & siccum corpus est, sed illis ob morbum, his autem ob ætatem: morbus enim longus iam quædam senecta est. Cùm igitur hæ duæ qualitates, quæ vitæ ipsi contrariæ sunt, illa enim caloris, & humoris beneficio constat, maximopere hyeme, seu hyemis vigore excellant; hyems enim, & gelu frigiditatis, & siccitatis exsuperantiæ sunt, nihil mirum, si ipsorum iniquitatem haud ferant ita laborantes, atque ideo de medio tollantur: hyemem autem siccam appellat, quamuis illa humida natura esse dicatur, quòd eam potissimùm hoc loco intelligat, quæ cum gelu ac borealibus ventis adeò est coniuncta, ea enim est, quæ sic laborantibus adeò noxia esse consueuit; atque ob id hyemi gelu adiunxit Aristoteles. Verùm Iustinianus ad oram libri adnotat pro *ξηρότητος, siccitatis*, legi *ὑγρότητος, humiditatis*, sicuti in altera ratione superiùs proposita pro *ἀκμαιότατος* itidem *ὑγρότατος humidissimus*, & pro *ψυχρά*, *ψυχρός*, hoc modo, *ψυχρός τε γάρ ἐστι καὶ ὑγρότατος ὁ χειμών*, vt quæ Theodorus ibi vertit, *frigidum enim, & hyems tum acerrimè vrget*, ita sonent: *frigidus enim, & humidissimus tunc hyems est*, vt iam qui illis diebus contingit excessus, non de siccitate, verùm de humiditate sit intelligendus. Nos vulgatam lectionem secuti sumus. Igitur cùm sic affectis parua inclinatio satis sit, vt deorsum labantur, illæ hyemis qualitates veluti ignis igni adiectus, qui eum excrescere facit, augent qualitates vitæ contrarias, atque ideo hominem corrumpunt; hæc autem omnia quæ tum in prima, tum in secunda ratione continentur, quo magis senioribus, quàm iunioribus conueniunt: illísque si cætera ponantur paria, detrimentum maius afferri demonstrant, eo magis illius, quod secunda problematis parte propositum est, ratio cunctis patere potest.

XVIII.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι, τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἕλκη, ταχὺ ὑγιάζεται, τὰ δὲ ἐν τῇ κνήμαις, μόλις; ἢ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι: τὰ δὲ βαρέα, εἰς τὸ κάτω ἀποχωρεῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἔικρινῆ, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω πολλῆς γέμει περιττώσεως καὶ δύσηπτα.

Cur in plenis, imputrísque corporibus vlcera capitis non magno negotio sanentur, tibiarum autem ægrè? An humor eorum, quia terrenus, grauis est: graue autem omne deorsum tendit: ergo superiora curari facilè possunt, quoniam seorsum humor decesserit: inferiora propterea nequeunt, quòd admodum excrescant, & putredini pateant.

Quam ob rem iis, qui in palustribus, & humidis locis degunt, vlcera capitis celeriùs sanentur quàm vlcera tibiarum, quærit hoc in loco Aristoteles; caussam autem huius rei esse ait, lationem humiditatis ad partes infernas: nam cùm ob loci qualitatem in quo degunt, corpora etiam ipsa multa humiditate repleantur; quæ in capite colligitur, ea ob gra-

uitatem deorsum fertur: grauia enim omnia natura sua deorsum labuntur: grauis autem ideo est humiditas, quia terrestris, terræ autem grauitatem inesse, nemo est, qui ambigat. Igitur ob humiditates illas è capite secretas, & ad alias partes, nimirum deorsum latas, partes eæ, siue vlcera illarum partium, hoc est partium superiorum depurata atque exsiccata redduntur, inferiora autem è conuerso multis excrementis redundari contingit, & facili negotio putredinem concipere, atque vlcera augeri; vnde sanationis difficultas emergit. Theodorus problema accepit non de locis, id est regionibus, sed de corporis partibus qui transtulit, in plenis impurisque corporibus, cui etiam videtur consentire lectio, quæ habetur in margine Iustiniani ἑλκώδεσι, nimirum in corporibus vlcerosis, & multa ac impura humiditate abundantibus, atque hoc etiam modo fortasse legit idem Theodorus. Nobis cõmodior visa est alia lectio, & iuxta ipsam de humidis locis problema exposuimus.

X I X.

Διὰ τί ἐὰν τοῦ χειμῶνος γενομένου βορείου, τοῦ δ᾽ ἔαρος νοτίου καὶ ἐπόμβρου, τὸ θέρος λίαν αὐχμηρὸν γένηται, θανατώδης γίνεται τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις. καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερίαι καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γίνονται ἐν αὐτῷ; ἢ ὅτι μετρίως μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θερινοῦ, καταψυχθὲν τὸ ζέον ὑγρὸν ἐν ἡμῖν, λωφᾷ ὅσον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ δὲ μή, τὰ μὲν παιδία, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ εἶναι, ὑπερζεῖ τῷ πάθει διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅσον ἐνζεῖ. αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι· ἄνω γὰρ πρῶται συνίστανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἡμᾶς θερμαίνεσθαι· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμίαι πυρετῶν πρότερον γίνονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει· ἐὰν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω (καθάπερ εἴρηται) τὰ περιττώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, καταβαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δέ ἐστι δυσεντερία· διὰ δὲ τὸ μὴ ἐκκεκρίσθαι ὑπὸ πλήθους τὸ ὑγρόν, καὶ ἐὰν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται τοῖς σωζομένοις. ἡ γὰρ τῆς ἀπέπτου ὑπόστασις, μονιμωτάτη ἐστί, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι, καθάπερ ἡ μέλαινα χολή.

Cur si post hyemem Aquiloniam, & ver Austrinum, ac pluuium, æstas sicca admodum fuit, perniciosus omnibus autumnus accedat, & pueris præsertim? Nam & cæteris difficultates intestinorum, febrésque quartanæ longæ eo tempore solent euenire. An quòd si aqua mediocri per æstatem incessit, quantum humoris collectum est per ver humidum, in nostris corporibus refrigeratum quiescit: sed si non ita contingit, pueri, qui suapte natura humidi, & calidi sunt, vehementer eo feruescunt affectu, quoniam refrigerati minimè fuerint. Etsi per æstatem restiterint, autumno certè, quorum humor vltra modum ferbuerit corripientur. Excrementa verò nisi confestim peremerint, orta videlicet circa pulmonem, atque arteriam (supra enim primùm consistunt, eo scilicet quòd aëris tepori corpora nostra pateant: hinc enim lippitudines quoque prægressis febribus in graui æstate sequi consueuerunt.) Ergo si non locis superioribus excrementa humorum exorsa, vt dictum est, protinus interemerint, descendent cruda ad ventrem, atque ita difficultatem creabunt intestinorum. At si præ nimia sui copia humor excerni nequiuerit, quartanæ iis orientur, qui euadere mortem potuerunt, etiam si illud intestinorũ vitium omnino quieuerit. Quod enim crudi humoris subterfedit, stabile, firmumq; vehementer modo atræ bilis adhæret.

Ad temporum redit constitutiones: quæ autem hoc loco describitur, eam sequitur proximè, quæ superiùs problemate octauo descripta est; ibi enim de morbosa æstate post ver humidum, & pluuiosum, ac hyemem borealem subsequente verba fecit, hîc autem eadem temperie hyemi, & veri assignata, & præterea maxima siccitate æstati; qui morbi autumno sequantur, recenset; Quanquam autem disiunxerit Aristoteles, propter rerum tamen affinitatem, coniunxit illas duas tempestates Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis, vbi cùm de hyeme boreali, ac vere humido, & pluuioso, eandem, quam Aristoteles problemate octauo scripsisset sententiam, statim subdit: καὶ ἢν μὲν ὑπὸ κυνὸς ἐπιγενῇ, & quæ sequuntur, hoc est, *& si quidem circa canis exortum accedat aqua, ac tempestas, & ethesia spira-*

uerint,

uerint, spes est cessationis, & vt autumnus salubris fiat: Sin minus periculum est, ne & pueri, & mulieres moriantur, minimè verò senes; & ne, qui superstites euadunt, in quartanas desinant, & de quartanis in Hydropes. Quæ similiter ab Hippocrate, & Aristotele vt credere par est, desumens, coniunxit etiam Auicen. lib. 1. Fen secunda ca. 7. cõstat autem legendum esse in initio problematis, *τοῦ ἔαρος*, id est *veris*, minimè autem, *ἀέρος*, id est aëris, vt in impressis & Aldinis, & Basiliensibus legitur, idque tum ex locis Hippocratis adductis, tum ex versione Gazæ, tum etiam ex iis Aristotelis verbis, quæ paullò post sequuntur. *λωφᾷ ὅσον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ. ἢ ὅτι μετρίως μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θέρους. An quòd si aqua mediocri per æstatem inceßit.* Caussam reddit eorum morborum, qui prædicta constitutione ingruunt, ea autem est maxima æstatis caliditas, hæc enim ad tempora prædicta sequens, morbos gignere apta est, ob rationes superiùs problemate octauo adductas, illósque gignit omnino, nisi interueniens impedimentum aliquod prohibeat: hic autem est aquarum mediocrium descensus circa canis exortum, illius enim beneficio refrigerata efferuescenti humiditate, quæ vere collecta erat, respirat veluti ab onere quodam natura, & sanus conseruatur homo; oneris enim propriè leuationem quandam indicat *λωφᾷ* verbum, quo vtitur Aristoteles, desumptum à bobus vt Hesychius auctor est, cùm ablato ipsis iugo à labore respitant. Si verò prohibens illa occasio minimè aduenerit, morbi sequuntur constitutionis proprij, iique tum reliquo æstatis tempore, tum proximo autumno. Et primùm quidem ægrotant pueri ob eorum temperationem, quæ calida, & humida est, ideóque maximè ebullitioni apta; efferuescunt ipsi igitur vehementer, quoniam non refrigerantur, idque protinus, nempe in æstate ipsa; quòd si ob virium fortasse robur resistant nonnulli, saltem proximo autumno quantum humoris minimè quiescit, sed ebullit, tantum morbos procreat. *αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γενόμεναι. Excrementa verò nisi confestim peremerint, orta videlicet circa pulmonem atque arteriam.* Demonstrauit paullò ante in prædicta constitutione sequi morbos, eósque tum extrema æstate, tum autumno: illi verò quoniam diuersi sunt; qui priùs, quíve posteriùs contingant modò declarat. Priùs igitur illos contingere dicit, qui in superioribus corporis partibus gigni consueuerunt, hoc est in partibus spiritui attrahendo dicatis, cuiusmodi sunt & pulmo, & aspera arteria, adeóque mortiferi maximè sunt hi morbi, protinúsque homines necare solent; quoniam verò de excrementis, aut superfluitatibus, siue de iis, quæ secernuntur & supersunt ab humoribus, dum illi efferuescunt morbi procreantur, ideo ait Aristoteles, quòd excretiones, aut superfluitates illæ, nisi protinus interimant, hoc est morbi ex ipsis geniti nisi interimant protinus, descendunt illæ crudæ in ventres inferiores, & genus secundum morborum gignunt; cur verò oriantur antea morbi, qui in superioribus corporis partibus contingunt, quàm illi postremi, caussam affert Aristoteles, eámque esse ait caliditatem ab aëre prouenientem; illa enim efficit vt excrementa, seu superfluitates, quæ morborum caussæ dictæ sunt, priùs consistant superiùs, hoc est in partibus supra diaphragma sitis, quæ spiritui dicatæ sunt; aër enim, qui inspirando attrahitur cùm calidus sit, calefacit primùm & maximè partes illas, totáque caliditatis ea natura est, vt semper superiora petat: fiunt igitur efferuescētiæ primùm in partibus superioribus, & sic inibi primùm ex superfluitatibus ab efferuescentiis contingentibus morbi procreantur; eadémque ratio est, quare in æstate morbosa, quæ nimirum talis contingit merito illius constitutionis, quæ descripta est superiùs problemate octauo, primùm lippitudines excitentur, deinde autem febres, quod affirmauit etiam Galenus, quia scilicet in his locis congregentur antea superfluitates: Theodori tamen Latina verba, quæ ad hunc ordinem pertinent, *lippitudines prægreßis febribus sequi*, dubia videntur, nec facilè intelligas, vtras febres an lippitudines præcedere, an sequi velit: quòd si præcedere febres intellexit, legisse suspicandum *πυρετῶν προτέρων*, quæ lectio, & Theodori interpretatio tolerari, & defendi posset, nisi aduersantem haberet problematis octaui sententiam; quadraret enim huic loco, seu rationi hoc loco adductæ, gigni priùs febres in mortifera æstate quàm lippitudines, quoniam lippitudo, quanquam oculorum morbus est, qui collocati sunt in superioribus corporis partibus, quia tamen febres haud oriuntur nisi calefacto corde, calefit autem maximè & primùm cor ex inspiratione aëris calidi, ideo consonum erat febres antecedere, lippitudines sequi: sed quoniam disertè Aristoteles problemate octauo contrarium asserit, eúmque locum dum hîc morbosam æstatem nominat, certò innuit, ideo repudianda est Gazæ lectio, & argumentum à nobis allatum quod facilè dissolui potest, flocci sanè faciendum. *τοῦτο δ' ἐστὶ δυσεντερία. διὰ δὲ τὸ μὴ ἐκκεκρίσθαι ὑπὸ πλήθους τὸ ὑγρόν. At si præ nimia sui copia humor excerni nequiuerit.* Aliud morborum genus persequitur in prædicta constitutione eueniens: sunt

autem

autem dysenteriæ,& quartanæ; si enim superfluitates illæ in superioribus partibus collectæ non statim interimant,descendunt crudæ, id est à natura minimè euictæ in ventres inferiores, intestináque onerando, & ob ipsorum etiam prauam qualitatem lædendo, dysenteriam procreant; quòd si illorum humorũ copia ingens sit, eáque tota per intestina excerni haud possit, cessat quidem cum maximo vitæ ægrorum periculo dysenteria, iis autem qui seruantur gignitur quartana febris. Locus autem hic in omnibus codicibus Græcis tum Aldinis, tum Basiliensibus deprauatus est, integrum tamen habuisse videtur, & Theodorus, & interpres antiquus, cùm enim in Græco coniungantur sententiæ, merito particulæ διὰ, quæ superioris dicti ratione reddere videtur, disiungit eas tamen Gaza, cum antiquus interpres merito alius particulæ ἢ, post διὰ positæ,quæ deest in impressis quos citaui,sed reponitur à Iustiniano; & ad subsequentem sententiam hæc referunt vtrique, vt hæc sit Aristotelis sententia. Si igitur in superioribus partibus collectæ superfluitates haud statim interimant, descendunt crudæ in ventres inferiores, id autem est dysenteria; quia verò ob copiam excerni haud potest aliquando totum humidum, contingit cessare dysenteriam, sed iis, qui seruantur, febres quartanæ oriuntur; Et nos locum ita restitutum excudendum curauimus. ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις μονιμωτέρα ἐστί. *Quod enim crudi humoris subtersedit stabile firmúmque.* Caussam quartanarum reddit in iis, qui sic afficiuntur; nam illius humoris crudi pars ea, quæ subsidet inferiùs, crassior nimirum, & magis terrena, illa firmissima est, & maximo robore corpori adhæret; cuiusmodi naturæ est etiam nigra bilis. Illa igitur cùm ob sui firmitatem minimè in dysenteria excreta fuerit, materia est quartanæ, quoties in ea præternaturalis calor accenditur.

X X.

Διὰ τί ἐὰν τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, χειμὼν νοσερὸς γίνεται; ἢ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώματα ὁ χειμὼν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἔτι μεγάλη γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλεεινόν; ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ἔξω νοσήματα, μὴ, ἀραιοῖς οὖσι. τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιττώματα ἀθροίζεται. διὰ τὸ τοὺς μὲν τοὺς τόπους ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω ἑτέρους εἶναι· οἱ οὖν ὄντες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται· ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως, τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι, τὰ εἰρημένα νοσήματα συμβαίνει γίνεσθαι· τοῖς δὲ ἀραιοτέροις πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης ἀπεψίας γινομένους πυρετούς, καύσους συμβαίνει γίνεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκεδάσθαι μὲν μᾶλλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρὰ, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις, συνισαμένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ, πυρετοὺς ποιεῖν· ἡ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρετός. Ἐπιτεινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται.

Cur si æstas, aut autumnus imbres austrósque habuerunt, hyems grauis consequi soleat? an quòd hyems corpora præhumida excipit, mutatio etiam ingens occurrit. Non enim paulatim,sed repentè ex calore immodico ad frigoris acerbitatem venitur, quando autumnus quoque tepidus extitit. Itaque qui denso corpore sunt, hos morbi extorqueant acuti necesse est: his enim humida excrementa supra potiùs colliguntur, cùm partes superiores humoribus huiuscemodi opportunas,inferiores inhabiles illi habeant.Ideóque qui tali textura corporis sunt, non multa excrementa sibi admittunt. Cùm igitur qui locis superioribus corporis humor excreuerit, infrigescere incipit, fit vt prædicta vitia oriantur, quemadmodum vinolentis prope accidit cùm algent. At quibus laxius corpus est, iis febribus orsis euenit, vt quæ summa de cruditate febres constiterint, transeant in ardores,quoniam his magis totũ corpus ab humoribus occupatur,quàm densa illis mole constantibus,exque vi frigoris coacto eorum corpore humores incalescentes febres accendunt: superans enim calor totius corporis febris est: & si idem nimio intendatur humore,ardor effici potest.

Aliam aggreditur temporum constitutionem, in qua tum æstas, tum autumnus pluuiosi & humidi sunt; ad quæ quam ob rem consequatur morbosa hyems quærit hoc loco.

D Duo

Duo autem pro caussa affert, humiditatem temporum præteritorum, & frigiditatem aduenientis; præteritorum humiditas exprefsè dicitur in problemate, frigiditas autem tanquam hyemi propria intelligitur, quæ tamen in hac constitutione vel eo magis ad lædendum apta est, quòd repentè, non autem sensim, & paullatim aggressa corpora est; vnde mutationem magnam secutam fuisse est necesse: at mutationem omnem magnam, noxiam esse corporibus, pluribus locis superiùs apparuit, repentinam autem fuisse eam mutationem quæ ad frigus facta est, inde contigit, quòd autumnus calidus extitit, hoc autem vel ponitur ab Aristotele, vel compræhenditur in verbis superiùs adductis ἔπομβρος καὶ νότιος; ille verò, anno & constitutione salubri, solet esse medius inter æstatis caliditatem, & hyemis frigiditatem, quo absque ea læsione, de qua modò mentio fit, & quæ in prædicta constitutione incidit, ex vno tempore in aliud corpora migrare possint. διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον ἀλεεινόν. *Quando autumnus quoque tepidus extitit.* Ex hoc probatur mutationē minimè fuisse factam sensim, & ideo magnam extitisse, quoniam etiam autumnus calidus extitit, hac re similis æstati; vnde ex æstatis caliditate ad hyemis rigorem absque medio transitus factus est. ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθ᾽ ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς οὖσι. *Itaque qui denso corpore sunt hos morbi extorqueant acuti necesse est.* Caussas explicat superiùs allatas. Quoniam verò hyems corpora humida excipiēdo, frigore suo illis nocumento est: frigus autem prout corpora affecta sunt, sic morbos procreat, ideo duplex corporum genus quod à frigore variè afficitur in medium affert; est enim genus vnum quod crasso, & compacto habitu, siue densis meatibus constat; est alterum huic contrarium, quod tenui, & raro. Illud autem ob soliditatem, & densitatem suam, exigua per totum corpus spatia obtinet, vbi excrementa colligantur; quare in eo hæc minimè congregantur, nisi in partibus illis, quas valde latas, & capaces natura efformauit; cuiusmodi superiores partes sunt, supra diaphragma, aut mediastinum sitæ, quas ad respirationis vsus destinauit natura; hoc igitur corporum genus in prædicta constitutione acutos morbos incurrit, eos nimirum qui subitò hominem de medio tollunt, cuiusmodi sunt apoplexia, & asthma, cùm respirationis vsus, sine quo homo viuere non potest impediatur, aut tollatur: per acutos enim morbos tales hîc intelligi, etiam ex superiori problemate satis constat; vel etiam ex Hippocrate intelligere possumus pleuritides, & peripneumonias, quas in hac constitutione biliosis hominibus fieri dicit in libro de aëre, aquis, & locis; nam circa pulmonem, & spirituales partes morbi illi acuti sunt; illud tamen offendit, quòd biliosis pleuritides, & peripneumonias fieri dicit Hippocrates, morbos hosce acutos illis Aristoteles, qui densa corporis textura sunt; at biliosi non densa, sed rara constant textura. Sed exponamus Aristotelis sensa: refrigerato igitur excremento, seu humiditate in cerebro vel pectore per hyemem collecta, destitutáque eo calore, quo antea fouebatur; prædictæ acutæ ægritudines incidunt, non secus ac iis, qui vino perculsi sunt, ac rigent, iis enim qui vino se ingurgitauerunt, maxima vaporum copia ad partes superiores ascendit, qui vapores dum calore continentur, regunt illi sese, nec prolabentes hominem perimunt; calore autem destituti, & à frigore concreti, & densati collabuntur, suffocationémque, de medio sublata respiratione, inducunt: quæ res similiter iis accidit in prædicta constitutione, qui cùm densa textura sint; plures humiditates in partibus superioribus collectas hyeme habent. Hæc igitur patitur hoc corporum genus. Alterum autem quod tenues, siue raros meatus per vniuersum corpus obtinet, in febres incidit, eásque ardentes, ob maximam copiam cruditatum, siue humiditatum, quas præcedentibus temporibus collectas dixit: febres autem contingunt, minimè verò acuti illi morbi statim necantes, quoniam eæ humiditates ob laxitatem meatuum, & viarum, dispersæ sunt in venis per vniuersum corpus, minimè verò in capaci aliquo spatio supra diaphragma suspensæ, vnde subita mors impendet, quod densa carne constantibus euenit. Quoniam igitur ob hyemis frigus corpora, seu carnes constringuntur, calefiunt illæ humiditates cùm non ampliùs ventilentur, sed ebulliant, sicque febris accenditur, quæ nihil aliud est quàm per vniuersum corpus excedens caliditas; sed quoniam redundans ea humiditas plurima est, adeóque ingens copia materiei adest, atque etiam acris, quippe biliosa, aut salsa vt medici docent, quæ exuri possit; fit in corpore ardor magnus, & validus, qui causos, siue febris ardens appellatur. Causonem enim, seu ardentem febrem caliditatis vehementia per totum corpus diffusa præstare, dicit Galenus quarto prognosticorum textu primo, sicuti eandem febrem tum ex bili, tum ex salsa pituita ortum habere idem testis est: Hippocrates cùm hanc eandem constitutionem describeret libro quem indicaui, in eáque similiter febres ardentes fieri diceret, illis addidit eas fieri, qui quadragesimum annum excessissent, quibus verbis illud intelligi puto, quod hîc dicit Aristoteles, qui rara sunt corporis textura, illis enim,

quod

quod quidem ad ętatis rationem attinet, meatuum raritudo inest. τοὺς δὲ κάτω πόρους εἶναι. *Inferiores inhabiles illi habeant.* Esse alios, & diuersos à superioribus, hoc est minimè habere spatia vacua. οἱ οὖν ὄντες πυκνόσαρκοι. *Ideóque qui tali textura corporis sunt.* Hæc non est conclusio, neque conclusionem innuit hoc loco particula οὖν, sed illationem potiùs quandam, quam corollarij loco affert, non secus ac si particula, διὸ vsus esset.

X X I.

Διὰ τί ὅταν ἐκ γῆς ἀνίῃ ἀτμὸς πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; ἢ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἔπομβρον τὸ ἔτος σημαίνειν, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; οἷον οὖν ἐν ἑλώδεσι τόποις ἡ οἴκησις γίνεται· νοσώδης δὲ ἡ τοιαύτη ἐστί· καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περίττωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θέρει ἔχειν ὕλην νοσώδη.

Cur annus pestilens tunc inuadit, cùm Sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúsque significetur, necesse est, terrámque madescere necessarium. Fit igitur, quasi locis palustribus, grauibúsque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita vt ægrotandi materiam habeant in æstate.

Inter futuræ pestilentiæ signa, illud quod hoc loco ab Aristotele ponitur, obseruatum sæpenumero est; exoriente nempe Sole, vnà cum eo multum vaporem de terra ascendere; huius autem illam esse ratiōnē ait Aristoteles, quòd annus humidus, & pluuiosus exinde significetur, hic autem maximè aptus est putredini, à qua pestilētia oritur, quemadmodum contingit in locis palustribus, in quibus pestilens semper habitatio est. Corpora igitur illinc excrementa multa colligunt; quæ in æstate præcipuè, eo enim anni tempore præcipuè ingruit pestilentia, vt auctor etiam est Auicenna, materia illius pestiferi morbi sunt. Obseruatum etiam hoc signum legimus ab eodem Auicenna libro quarto Fen prima tractatu quarto cap. tertio his verbis. *Et similiter quando videris aerem alterari in die vno multis vicibus, & clarificatur aer die aliquo, & oritur Sol clarus, & conturbatur die alio, & oritur in velaminibus nebula, quæ est vt puluis, tunc iudica quòd pestilentia accidet.*

X X I I.

Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γίνωνται φορὰ τῶν μικρῶν βατραχίων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθηνεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταύτῃ δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά· ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γενέσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν· ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῆς νόσου αἴτιον.

Cur grauis tunc adeat annus, cùm copia est pusillarum ranarum, quæ ruberarum faciem repræsentant? An res vnaquæq; loco suæ naturæ idoneo abundare solita est. Itaque eiusmodi animantium genus cùm natura humidum sit, humidum pluuiumq; annum ob eam ipsam caussam indicat. Anni eiusmodi verò graues procul dubio sunt. Quibus enim corpora facta perhumida fuerint, multis idcirco excrementis premuntur, quæ caussæ sunt, vt morbi proueniant.

Aliud pestilentiæ signum recenset, prouentum paruarum ranarum rubetis similium; ratio autem eadem est, quæ in superiori problemate, quod annus pluuiosus, & humidus, atque adeò putredinosus significetur; nam cùm vnaquæque res in regione illa vigeat, & copiosè proueniat, quæ naturæ suæ accommodata est; animalia autem illa humida sint, ideo ab anni humiditate multiplicantur: at anni humidi morbos afferunt, quoniam in corporibus excrementa multa colliguntur, quæ morborum caussa sunt. Signum autem hoc adducitur similiter ab Auicenna libro quarto Fen prima tractatu quarto capite tertio his verbis. *Signa autem quæ sunt secundùm semitam societatis caussa, sunt verbi gratia vt videas ranas iam multiplicari, & videas reptilia generata ex putredine iam multiplicari.* Quibus deinde alia signa addit, quæ hîc recensere non est necesse. Sanè cùm vox φρυνὴ, aut φρῦνος, crassas ranas significet, vt auctor est Hesychius, per φρυνοειδῶν nihil aliud quàm rubetis

similium, aut tubetas imitantium, aut tubetarum faciem repræsentantium, vt vertit Gaza, intelligere possumus, quæ scilicet paruæ sunt vt dictum est, sed facie similes crassis, quæ *φρυνὸς*, aut *φρῦνοι* dicuntur; de quibus, earúmque veneno Nicander in Alexipharmacis ad finem, & Plinius libro trigesimo secundo capite quinto.

XXIII.

Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; ἢ ὅτι ὑγρότητα καὶ θέρμην ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει· τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετῶδες· ὁ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς. ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν, ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς. οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς· ἐψυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτά· αἱ δ' ἐρυσίβαι, γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θέρμης ἀλλοτρίας.

Cur austri sicci, & nihil humentes febres creare soleant? An quia calorem, humorémque excitant alienum. Sunt enim suapte natura humidi, calidíque: qua quidem re febris committitur, quippe quæ non nisi per excessum ambarum qualitatum illarum oriri soleat: Cùm igitur imbre austri vacant, corpora nostra ita afficiantur necesse est: at cùm flatibus imber adest nos aqua refrigerat. Austros tamen, quos mare miserit prodesse stirpibus certum est. Refrigerati nanque beneficio maris, deueniunt contra ærugi-nem, quæ humore, caloréque alieno consistit.

De austris, qui absque pluuia spirant, quos austros siccos appellat, quærit hoc loco quare febres adducant; caussam autem in illorum naturam rejicit; nam cùm natura calidi, & humidi sint, cùm nempe ad nos peruenerint; nam in loco vbi oriuntur, qui cancri circulus est, sicci potiùs sunt; sed cùm ad nos perueniunt absque pluuiis, ita eum sicci intelliguntur, quoniam tales sunt, gignunt humiditatem, & caliditatem alienam: hæ autem qualitates febribus maximè idoneæ sunt; febris enim ex huius vtriusque exsuperantia id est humiditate, & caliditate aliena constat: quod Aristotelis dictum minimè opinandum est aduersari opinioni Galeni, febrem calidam & siccam affectionem esse affirmantis: Aristoteles enim hîc potiùs febrium materiam, quàm formam considerat, earúmque maximè, quæ putridæ sunt: Galenus autem formam potiùs, quæ caliditate, & siccitate constat. Cùm igitur sicci, & absque pluuiis flant, huiusmodi dispositionem, quæ febribus accommodata est, in nobis creant, cùm verò pluuiis sociati, tunc ex pluuiis refrigeratio nascitur, temperatúrque calor, qui altera ex caussis est febrem parientibus; nec dicendum est ab humiditate, quæ tunc præterea aduenit, eos multò magis idoneos reddi ad febres pariendas, nam mauis esse auxilium, quod à frigiditate nascitur, quæ cum humiditate est iuncta, quàm noxam ex humiditate aucta, ex obseruatione à qua oritur problema, discere facilè possumus. Eandem omnino sententiam, atque ipsa pene verba habet Theophrastus libro de ventis in hunc modum Latinè. *Rursus austri sicci, & absque pluuia existentes febres faciunt; humiditatem enim calidam extraneam in corpora nonnulla inducant, qui calidi, & humidi natura sunt: hæc autem affectio febriculosa, quippe febris ex harum ambarum qualitatum excessu fit, quando autem cum pluuia spirant, aqua refrigerat habitum.* οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι καὶ συμφέρουσι. *Austros tamen, quos mare miserit.* Ob eandem rationem, qua austros pluuiis coniunctos minimè febriculosos esse dixit, eadem eos plantis non solùm non nocere, sed prodesse potiùs affirmat, idque beneficio frigiditatis, quam secum ex mari afferunt; refrigerati enim austri à mari, siue à vaporibus, qui de mari exeuntes cum ipsis commiscentur, ad plantas accedunt, eísque qualitatem suam imprimunt; cùm verò plantarum vitium potissimum rubigo sit, quæ ab humiditate, & caliditate extranea similiter ortum ducit, vt habemus ab eodem Aristotele sectione vigesima sexta problemate decimo nono, & à Theophrasto libro quarto de caussis plantarum capite decimo quinto, qui dicit esse σῆψιν τινὰ τοῦ ἐφισταμένου ὑγροῦ, hoc est *putredinem quandam assidentis humoris*, maximéque infestare frumentacea, & legumina in locis κοίλοις καὶ δροσοβόλοις, id est, *conuallibus, & roscido tractu*, vt vertit Plinius, iure merito refrigerans qualitas summo illis beneficio erit; qua de re plura ab eodem Aristotele habemus problemate quod modò indicaui sectione vigesima sexta; atque etiam de rubigine eruditè à Plinio libro decimo octauo capite vigesimo octauo.

Διά

XXIV.

Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρύ; ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί· ταῦτα δὲ ἀνίεται ὑπὸ τῶν νοτίων· δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκολλημένων· τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μὲν κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς: ὑγρὸν δὲ λίαν ὂν συντείνεσθαι.

Cur corpora humana ſe tardiora, debilioráque ſentiant; cùm Auſtri afflant? An quia multum ex paullo tunc tedundat humoris, quem deliqueſcere tepor coëgit, exque leui afflatu grauis humor citatur: adde quòd vires noſtræ conditæ in articulis ſunt, qui auſtrinis laxari flatibus conſueuerunt. Conſtat id ex eorum crepitu, quæ pridem conglutinata, tunc temittuntur, ac reſoluuntur. Tenax etenim humor, qui articulis inditus eſt, vt concretus nos moueri non patitur, ſic nimis humefactus intendi minimè ſinit.

Effectum auſtri, de quo in præſentia loquitur Ariſtoteles, propoſitum etiam habemus ab Hippocrate tertio aphoriſmorum quinto, quo loco hanc habemus ſententiam, *Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes.* Quæ etiam, vt pleráque alia ex eiſdem aphoriſmis, iterantur in libro de humoribus eiſdem omnino verbis, & à Cornelio Celſo proponuntur libro ſecundo capite primo. *Auſter aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluum ſoluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum.* Porrò debilitatis, & grauitatis huius, quæ ex Auſtrorum flatu in corpore noſtro percipitur, cauſſas duas affert Ariſtoteles, quarum prima hæc eſt, nam cùm ipſi calidi ſint, colliquant humiditatem noſtram, diſpergúntque eam per vniuerſum corpus, vnde ex pauca redditur multa, & ad nocendum magis accommodata: quippe lenis antea ſpiritus qui in nobis erat, per Auſtri flatum, & colliquationem grauis fit humiditas; craſſeſcit enim ſpiritus omnis qui in nobis eſt ex Auſtri flatu, humoréſque augeſcunt, & diſſoluti magis quàm antea diffunduntur: Theodorus autem, qui ea *ἐκ πνεύματος κούφου ὑγρὸν βαρύ*, vertit, *exq; leui afflatu grauis humor citatus*; non de ſpiritibus corporis, *πνεῦμα κοῦφον*, accipere videtur, ſed de ipſo Auſtri flatu, qui licèt lenis grauem citat humorem, atque vterque quidem ſenſus in idem recidit; ſed verba, quem nos indicauimus, proximiùs exprimere videntur; à neutro tamen horum diſſident, quæ de eodem auſtri flatu ab Hippocrate dicuntur in libro de ſacro morbo his verbis. *Auſter autem contraria huic operatur, primùm enim incipit aërem compactum liquare, ac diffundere; quapropter etiam non ſtatim magnus ſpirat, ſed primùm lentus, ac lenis eſt, quoniam aerem ſtatim ſuperare non poteſt, qui priùs denſus eſt, & compactus, ſed temporis progreſſu ipſum diſſoluit.* Theophraſtus in libro de ventis, cùm eundem Auſtri effectum proponeret, eâdem ſimiliter ratione, atque iiſdem verbis vſus videtur, quòd ex pauco fieret multus humor, & ex leui ſpiritu grauis humiditas; ſunt tamẽ verba illa adeò corrupta vt non fuerint ad hunc locum adducenda, & niſi ex hoc problemate aliqua corrigantur, nec ſenſum habeant. *ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. Adde quòd vires noſtræ conditæ in articulis ſunt.* Altera ratio, facultas, quæ membra noſtra regit ac mouet, in articulis tanquam in inſtrumento poſita eſt; illi autem à re humida cuiuſmodi auſtrini flatus ſunt; laxantur, ac elangueſcunt, iure igitur pigra, grauia, & debilia inde redduntur membra: ratio ſatis plana eſt; non tamen ita plana, quæ ſequitur ab exemplo confirmatio: *δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκολλημένων. Conſtat id ex eorum crepitu, quæ pridem conglutinata tunc remittuntur, ac reſoluuntur.* Theodorus de ſuo addidit poſtrema hæc, *tunc remittuntur, ac reſoluuntur.* Non eſt autem ita planum quomodo illa, quæ glutine iuncta, & compacta ſunt, ob humiditatem relaxata crepitum edant; videantur enim potiùs illa crepitum edere propter ſiccitatem, areſacto enim, & abſumpto humido, quod in glutine eſt, conglutinata diſſiliunt, & crepitum edunt. Theophraſtus cùm idem tractaret argumentum loco quem modò attulimus, & eandem ſimiliter de articulis proponeret rationem, hoc glutinatarum rerum exemplum minimè attulit; attulit paullò poſt, cùm aliis quibuſdam ſententiis interpoſitis, non ſolùm humiditatem, & diſſolutionem verùm etiam denſitatem, & conſiſtentiam attuliſſet in medium his verbis. *In fructibus, & aliis ſimilibus eodem modo res ſe habet, omnia enim ad humiditatem, & diſſolutionem, & denſitatem, ac conſiſtentiam, & quæcunque alia ex vtraque ſerie ſunt referentur. In inanimatis etiam ſimiliter, ſicuti & chorda quæ rumpuntur, & crepitus eorum, quæ glutinata ſunt,*

& alia quæcunque contingunt humectatis, & dissolutis. Noo videatur igitur ira planum ruptiones, quæ chordis, & crepitus, qui glutinatis contingunt; in hae Theophrasti dictione referri ad humiditatem, & dissolutionem, cùm densitarem, & eonlistentiam, quæ siceitarem denorant, vnà cum illis ptoposita sint; faciunt tamen vr ad illud existimandum adduear, quæ irerantur ista. *Quæcunque contingunt humectatis, & dissolutis*, id est iis, quæ humectantur, & dissoluuntur: hæc enim omnino eam vim habere puro, vr quæ proximè antea dicta sunt, de chordarum ruptione, & glutinatorum crepitu ad ea teferri debeant, sicuti hoc loco ad eandem humectationẽ refertur ab Aristotele erepirus, qui dum glurinata dissiliunt exauditur. Hunc igitur non minùs à sieeitate, quàm ab humiditate oriri non erit difficile videre, si ea occurrent quæ de eonuulsionis ortu à Galeno dicta sunt; cùm Hippocratis aphorismum trigesimum nonum sexti libri exponeret, quo docebat nos anriquissimus medieinæ magister, eonuulsionem fieri vel ex tepletione, vel inanitione: sunt autem hæc Galeni verba: *Ea repletione ita nerui intenduntur vt chordæ in valde humidis ambientis nos aeris constitutionibus, atque ideo propter hanc caussam sæpe etiam rumpuntur, idem verò & in siccioribus constitutionibus accidit: nam in sese colliguntur, ac conuelluntur omnia neruosa corpora violentiùs exsiccata, veluti lora si paullò magis ab igne calefiant, quibus similia patiuntur, & quæ Solis feruor exsiccauit. Conuulsio igitur non absque ratione à contrariis fit caussis.* Igitur nee etiam absque ratioue erir si erepitus glutinatorum dissilientium à contrariis etiam fiat caussis, & ab humiditate, quod hoe loco dicitur ab Aristotele; non enim intelligit erepitus audiri ex ipsis articulis, sed signum proponit ex humiditate fieri laxationem & dissolurioοem nimirum ralem vt etiam crepent glutinata. τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις πεπηγὸς μὲν κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς. *Tenax etenim humor qui articulis inditus est vt concretus nos moueri non patitur.* Redditio hæc caussæ non pertiner ad ea, quæ postremò dicta sunt, sed ad totam rationem, quæ secundo loco ex articulis proponitur; docer enim exquisitiùs, quomodo illi ex Austri flatu debilitentur, considerato viscido eo humore qui natura articulis indirus est: nam cùm illum ex Austrinis flatibus pati, & alrerari eeoringar præter id quod eius natura fert; atque adeò ex ea dimoueri; infirmari similiter articulos, & eorundem motum neeesse est. Sciendum igitur ex libris medicorum, in articulis, qui nihil aliud sunt quàm structuræ aut compositiones ossium ad inuicem, quæ sicuti varium motum habent; & vario modo fiunt; ita diuersa sortiuntur nomina, alia enim Synarthrosis dicitur, cuius rursus speeies tres, de quibus, Galenus; & alij anathomici. In hisce igitur articulis naturam humorem quendam iodidisse, cuius vsus plurimus est, illud autem meliùs Galeni verbis, quàm meis exprimam, ille igitur libro deeimo tertio de vsu partium capite octauo de eo ita scribir. *At etiam humor viscosus huic tunica est circumfusus, quomodo & tunicæ spondylos colliganti, & articulis omnibus, & linguæ, & laringi, & meatui vrinario, & oculis pinguedo, & vt summatim dicã omnibus iis, quæ moueri assiduè oportebat: metuendum enim erat ne exsiccata quidem ipsa dolerent, ac tandem actiones ipsæ labefactarentur, quod homines imitati curruum axes, atque plaustrorum vngunt priùs succo humido, ac viscoso, quo nihil illa patiantur, & moueantur celeriùs.* Eadem penè haber iterum Galenus commentario tertio io librum Hippocratis de articulis ita seribens. *Circa ipsas autem vertebras innatum est vinculum mucosum, hoc est glutinosum, & quasi pituita plenum, vt vertebræ promptiùs moueantur, ipsúmque vinculum minùs lædatur. In vehementi enim motu abrumpuntur quæ sicca sunt, & sine humore, atque idcirco qui loris ad vehicula, & iumenta vtuntur, ipsa inungunt: quanquam huiusmodi mucosus humor in omnibus articulis ob eandem caussam inuenitur.* Hunc igitur humorem qualem oporreat in articúlis existere, & conseruari ad commodum animalium motum, docer hîc Aristoteles; nimirum nec eoucretus nimiùm, nec nimiùm humidus, aut diffluens fuerit, sed moderationem quandam eoosistentiæ habear, & symmetriam; ita enim appellauit eam Theophrastus libello de veotis quem adduximus; vbi postquam hanc eandem Aristotelis rationem de humore concreto, & fluido, licèt mutila, & fœdè corrupta sentenria attulisset; symmetriam addidit requiri, vt robur & contenrio partibus inexistere posset. Igitur lentus hic humor si nimiùm concretus sit, prohibet nos moueri, non enim libera, & expedita partium dimotio; si autem nimiùm fluens, non permittet intendi hoc est laxitas nimia consequetur, cui succedit effectus similiter ac in conuulsione: flatus autem Austrini, ob humiditatem nimiam hanc in articulis laxitatem procreant; viscìditatémque illam de cooueniẹnti natura deturbanr, vt iure difficulras in motu cõtingar. Postremam hanc partem quæ ad contentionem pertinet nos ita exposuimus qui legerimus quemadmodum legit Theodorus συντείνεσθ, vt à superiori κωλύει dependeat, ac interpres antiquus videtur legisse συντείνει, qui vertit, *distenditur*; sensus autem etsi contrarius videatur, moderarione quadam adhibita in idem recidit; nimirum vr ex lectione Theodori, plus

æquo diffluens viſciditas impedit contentionem motui neceſſariam, ita ex hac antiqui interpretis, contentionem nimiam efficit, quæ & ipſa motui impedimento eſt, ſymmetria enim eſt quam requirimus.

X X V.

Διὰ τί ἀῤῥωστοῦσι μὲν μᾶλλον τοῦ θέρους, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀῤῥωστοῦντες τοῦ χειμῶνος; ἢ διὰ τὴν πυκνότητα ἐντὸς τοῦ σωμάτων συνεσταλμένου τοῦ θερμοῦ. καὶ πονοῦντες μᾶλλον, εἰ μὴ πέττομεν, τῶν ἐν ἡμῖν συνισταμένων περιττωμάτων, ἰσχυρὰν ἀνάγκη τὴν ἀρχὴν εἶναι τῆς νόσου; τοιαύτην δὲ οὖσαν, φθαρτικὴν εἰκός ἐστιν αὐτὴν εἶναι· ἐν δὲ τῷ θέρει, μανοῦ καὶ κατεψυγμένου παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐκλελυμένου πρὸς τοὺς πόνους ὄντος, ἀρχὰς νόσων ἀνάγκη πλείους μὲν γίνεσθαι, διά τε κόπους καὶ ἀπεψίαν τῶν εἰσφερομένων, (καὶ γὰρ οἱ νέοι καρποὶ τότε εἰσὶν) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἰσχυρὰς διὸ εὐβοήθητοι.

Cur per æſtatem magis aduerſa valetudine laboretur, per hyemem verò magis qui laborant emoriantur? An quia calor, qui per hyemem intus propter corporum denſitatem coërcetur, parum adiuuat, nec labor operum qui ampliùs per id tempus ſuſcipitur excrementa humorum poteſt concoquere, ideo validam eſſe mali originem neceſſe eſt: quod cùm ita ſit, perniciosum morbum vrgere ratio eſt. Contra in æſtate quoniam corpus vniuerſum rarum, refrigeratum, reſolutum, atque laborum impatiens eſt, idcirco morbos plures quidem oriri neceſſarium videtur, videlicet ob laſſitudinem, cruditatémque ciborum: noui etenim fructus tunc adſunt: non tamen ita validos eſſe naturæ ratio patitur, quam ob rem facultas hiſce ſuccurrendi datur faciliùs.

Æſtiuos morbos hyemalibus comparat, ſiue illorum multitudinem, ſiue periculum ſpectemus quod ex eis impendet. Proponit igitur cur æſtate plures, ſed periculoſæ minùs, hyeme contra pauciores, ſed magis periculoſæ, ac lethales incidant ægritudines; hoc enim eſt quod Ariſtoteles ait, æſtate plures ægrotare, hyeme plures mori. Probat autem vtramque partem eadem ratione, ſed primùm priorem tractat. Ait igitur, plures qui hyeme ægrotant interire, quoniam morbi, qui hyeme contingunt vehementiores, & potentiores ſunt, & ideo magis mortiferi, qui verò æſtate debiliores. Vehementiores autem eſſe hybernos hinc probat, quoniam cauſſas ſalubres, quæ ab eiſdem nos defendere ſolent, ipſi vincere, & ſuperare potuerunt, hyeme enim ob corporum denſitatem, quæ à frigore fit, calor naturalis in partibus internis colligitur, interius autem collectus potentior exiſtit; calor autem hic naturalis cùm & ſanitatem, & vitam tegat, excrementáque morbos procreantia concoquat; eo tempore vt hæc meliùs præſtet conſentaneum eſt, quo validior exiſtit, huiuſmodi autem hyeme eſt; Si verò eo tempore id minimè contingat, ægrotentq́; homines, cauſſas morbum facientes neceſſe eſt validiſſimas fuiſſe, quibus à calore adeò potenti minimè reſiſti potuerit, & ideo mortiferas induci ægritudines. Additur huic rationi, quòd per hyemem homines laborant magis, id eſt exercent ſeſe; æſtate enim ob corporum imbecillitatem omittitur exercitatio, quæ obiri non poteſt; at labor maximè iuuat concoctionem, vnde dicebat Hippocrates ſecundo libro aphoriſmorum, ***cibum labor præcedat***; Si igitur eo tempore, quo optima fieri deberet concoctio, ea minimè fit, ſed ob excrementorum copiam morbi incidunt, hos ſanè à validiſſimo principio, & cauſſa oriri dicendum eſt; vnde meritò contingit, vt cùm eos corpora haud ferre, poſſint, ſuccumbant. Nititur autem tota hæc ratio ea Hippocratis ſententia ſecundi libri aphoriſmorum, quæ ita ab ipſo ſcripta eſt. ***In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut conſuetudini, aut anni tempori magis congruit morbus, quàm vbi nulli illorum congruit.*** ἐν δὲ τῷ θέρει. ***Contra in æſtate.*** Tractat alteram partem. In æſtate, inquit, contrariè omnino ſe res habet, nam cùm corpus rarum, & laxum ſit, minimè cohibetur intus calor, ſed foras erumpit, refrigeratúmque adeò remanet corpus, & cùm exercitationes eo tempore intermittantur, quas ferre homines haud poſſunt, non adeò perfectam fieri coctionem eſt neceſſe. Faciliùs igitur poſſunt excrementa colligi, & faciliùs morbos procreare. Nil mirum igitur ſi plures contingunt morbi, cùm eis reſiſtentes, eóſque prohibentes cauſſæ pauciores ſint, contrariæ verò multæ; laſſitudines enim ob excrementa illa plurima contingunt, quæ morborum nunciæ ſunt, cruditatéſque plurimæ ſimiliter gignuntur ob nouos fructus, qui eo

tempore

tempore comeduntur, sunt tamen debiliores quàm hyemales, quippe à debilioribus caussis qui potuerint gigni, vnde & ipsis faciliùs succurri potest.

XXVI.

Διὰ τί μετὰ τὰς τροπὰς ἀμφοτέρας, μέχρι ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι μάλιστα; ἢ ἄχρι τοσούτου ἑκατέρα ἡ ὑπερβολὴ διέχει, ἥτε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ; ἡ δὲ ὑπερβολὴ, τοῖς ἀσθενέσι ποιεῖ τὰς νόσους καὶ τὰς φθοράς.

Cur post vtrumlibet solstitium per centum dierum spatium mori maximè accidat? An quòd eatinus vtraque vehementia caloris, & frigoris se dilatat, quæ morbos, perniciémque afferre infirmis potest.

Totum illud temporis spatium quod à Solis vtralibet conuersione, nimirum & æstiua, quæ solstitium dicitur, & hyemali, quæ bruma appellatur, per centum proximos dies subsequitur, ægrotis maximè perniciosum esse ait Aristoteles; solstitium autem fit ex Plinij sententia Sole existente in octaua parte cancri, quod eiusdem temporibus ante diem octauum Calendas Iulij contingebat, nempe ad diem vigesimum quartum Iunij, vt ipse testatur libro decimo octauo capite vigesimo quinto, & vigesimo octauo; bruma autem Sole in octaua parte Capricorni; sicuti idem affirmat: quod eisdem similiter temporibus contingebat ante diem octauum Calendas Ianuarij, nempe ad diem vigesimum quintum Decembris. Cùm verò ab illo tempore ad nostram ætatem, ambo variata essent, sicuti & æquinoctia, pérque plures dies anticiparent ob rationes, quas non est necesse hîc recensere, ita vt solstitium vndecima die Iunij, bruma autem vndecima Decembris acciderent, ante nonnullos annos, nimirum anno salutis humanæ millesimo quingentesimo octuagesimo secundo, à Gregorio decimo tertio Pontifice Maximo anno restituto, decémque diebus Octobri mensi ademptis, illud ad vndecimum Calendas Iulij, hoc est ad vigesimum primum Iunij, hanc ad xij. Calend. Ianuar. hoc est xxj. Decembris, iuxta æquinoctia, quæ & ipsa vigesimum primum Martij; & vigesimum primum Septembris accepêre, redacta sunt. Aristoteles igitur de proposito temporis spatio, quod dictum est inquirit, atque ait, rationem quare illud maximè perniciosum ægrotis contingere soleat, hanc esse, quia in ipso maxima vigeat exsuperantia aut caloris, aut frigoris; cùm enim Sol dum ad nos accedit calorem, dum recedit frigus inuehat, in æstiua autem conuersione ille nobis quàm fieri possit proximior sit, hyemali autem siue bruma remotior, ideo aut caloris, aut frigoris contingit eo tempore exsuperantia, ex eáque corporibus debilioribus, cuiusmodi ægrotantes sunt, interitus impendet. Dicuntur autem solstitia conuersiones, quoniam cùm Sol ad puncta illa peruenit, subsistit iam nec progreditur vlteriùs, sed mutat, ac conuertit cursum suum vel ascendendo, vel descendendo. Porrò autem solet tum à solstitio calor, tum à bruma intendi frigus, quanquam & ab illo statim Sol remeare, & dies contrahi incipiant, ab hac autem idem redire ad nos, & dies produci, quoniam in aërem ipsum per illos propositos dies caloris, aut frigoris maior subinde fit impressio, & in corpora nostra codem modo, vt maior etiam subinde fiat tum caloris tum frigoris sensus, donec illo dictum præterito spatio, aër ob aliam Solis reuersionem, alium etiam accipiat statum. Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, periculosissima esse dixit ambo solstitia, maximéque æstiuum, caussam verò nullam attulit, nec post solstitium dies vllos ipse enumerauit. Quod verò Hippocrates dicit magis periculosum æstiuum quàm hyemale, Aristoteles autem superiori problemate periculosiores morbos hyeme oriri proposuit, non est aduersa sententia, & facilis est responsio. Hippocrates enim promptiùs, & faciliùs nos labi in morbos, atque idcirco plures numero eos esse opinatur: Aristoteles id non negat, sed hyeme qui oriuntur, qui non multi sunt, qui tamen oriuntur eos ad mortem trahere dicit. Æstate igitur plura pericula in morbos incidendi, hyeme plus periculi ex morbis decedendi. At quod modò proponit Aristoteles, post æstiuum solstitium per dies centum maximè mortem contingere, quomodo accipiendum? an non illi dies æstiui? dixerim, si conferantur solstitia reliquis anni temporibus, illa esse omnium maximè periculosa, æstiuum quidem potissimùm ob rationem frequentiæ morborum, tum etiam ratione multitudinis eorum, qui ex iisdem moriuntur; vbi enim frequentes morbi, frequentes etiam interitus: nec id negat Aristoteles, qui conferri vult parem æstiuorum morborum numerum, cum pari numero hyemalium, magisque lethales hos esse, quòd ea paritate posita plures ex his, quàm ex illis mo-

riantur; si autem inuicem alterum alteri comparentur solstitia, hyeme plures intereunt, æstate plures ægrotant, quod dixit præcedenti problemate; Multos tamen vtroque proposito spatio emori, id verò hinc minimè prohibetur, quod dicit in præsentia, vnde & ibi vsus est particula μᾶλλον, hic autem μάλιστα, quanquam haud ignoro earundem particularum vsum sæpe etiam confundi, nec ita præcisè accipi.

XXVII.

Διὰ τί τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον νοσώδη; ἢ ὅτι αἱ μεταβολαὶ νοσώδεις; τὸ δὲ μετόπωρον, τοῦ ἔαρος νοσωδέστερον, ὅτι μᾶλλον τῶν θερμῶν ψυχομένων, ἢ τῶν ψυχρῶν θερμαινομένων νοσοῦμεν. ἐν μὲν οὖν τῷ ἔαρι, τὸ ψυχρὸν θερμαίνεται· ἐν δὲ τῷ μετοπώρῳ, τὸ θερμὸν ψύχεται.

Cur ver, atque autumnus morbis infestent? An quia mutationes graues omnes occurrunt: sed autumnus vere grauior est, quia corpore calido tefrigescente, quàm frigido incalescente potiùs ægrotamus. Vt igitur vere frigidum recalescit, sic autumno calidum refrigescit.

Ver obnoxium esse plurimis morbis affirmauit etiam Hippocrates libro tertio aphorismorum aphorismo vigesimo, & Galenus similiter, qui dilucidè sententiam illam in commentariis explanauit, & pluribus docuit quomodo illud verum sit, quod ab Hippocrate dicitur, saluberrimum esse ver, & simul morbis multis ab eodem noxium fieri; autumno etiam plurimos gigni ex eodem Hippocrate patet in aphorismo vigesimo secundo, in quo dum autumnales morbos recenset, inter eos multos æstiuos reponit; multósque præterea illius temporis proprios enumerat. Aristoteles autem hoc loco multitudinis huius caussam in mutationem rejicit, mutatio enim vt etiam superiùs problemate tertio dictum est, morbos gignere consueuit, sed cùm vterque tum autumnus, tum ver morbosi sint, magis tamen morbosus est autumnus, quoniam in eo mutatio fit ex caliditate ad frigiditatem, aër enim calidus æstatis eo tempore refrigescit, vere autem ex frigiditate ad caliditatem, quoniam incalescit aër hyemalis, morbi autem magis contingunt ex refrigerato calido, quàm frigido calefacto, vt enim naturæ nostræ calor amicus est, sic inimicum frigus, eámque maximè labefactare solet.

XXVIII.

Διὰ τί ἐν τῷ χειμῶνι, ἐλάττω μὲν τὰ ἀρρωστήματα, ἢ ἐν τῷ θέρει, θανάσιμα δὲ μᾶλλον; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ θέρει ἀπὸ μικρᾶς προφάσεως τὰ ἀρρωστήματα, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὔ; πεπτικώτεροι γὰρ καὶ ὑγιεινότεροι ἐσμὲν αὐτῶν. ὥστε εἰκότως τὰ ἀπὸ μείζονος προφάσεως γινόμενα, μείζω καὶ ἀναιρετικώτερα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶς διακειμένων ὁρῶμεν· ἢ γὰρ οὐ λαμβάνονται νόσῳ, ἢ ταχὺ συναπίασι· μεγάλης γὰρ αἰτίας δέονται.

Cur pet hyemem minùs quidē quàm per æstatem, sed perniciosiùs ægrotetur? An quoniam in æstate morbi vel parua de caussa existunt, quod in hyeme minimè accidit ita: sumus enim tunc & ad concoquendum, & ad bene valendum aptiores. Itaque ratione maiora, perniciosiotáque mala sunt, quæ maiori de caussa prouenerint. Quod idem in athletis, & omnino in iis, qui secunda valetudine esse solent, licet perspicere. Aut enim nullo morbo premuntur, aut pressi celeriter è vita decedunt, quippe qui nisi magna cum caussa ægrescere nequeunt.

Problematis huius sententia eadem est, quæ & problematis vigesimi quinti, nimirum ægrotare nos æstate quidem magis, sed periculosè minùs, eadémque similiter ratio, quæ ibi, affertur hîc, quòd nimirum æstate morborum caussæ, aut caussæ morbum adducentes plures quidem sint, sed quas minùs posse appareat; hyeme autem è conuerso pauciores, sed posse magis, hincque magis labefactari naturam, quæ cùm caussis adeò potentibus minimè resistere possit, succumbit; in perniciémq; adeò vita trahitur; addūtur tamen hîc quæ problemate vigesimo quinto omissa sunt ad idem confirmandum, præter rationem superiùs adductam, exempla athletarum, & omnino eorum, qui salubri fruuntur valetudine; athletas

autem apparet hoc loco non solùm poni tanquam sanos, verùm etiam tanquam summè, & perfectè tales. Quippe robur maximum ipsos possedisse, ad idque comparandum omnes adhibuisse diligentias, notius est, quàm vt hoc loco à me ostendi debeat. Galenus tamen libro ad Thrasibulum capite trigesimo sexto, & trigesimo se ptimo reprahendit athleticam quandam, quam vitiosam appellat, eamque vere minimè esse bonum habitum affirmat, quin potiùs eos debiles: ignauissimos, negotiisque tum rusticis, tum ciuilibus inutiles prædicauit, verbis etiam Platonis ex tertio libro de Republica adductis. At nobis hæc in præsentia exactiùs distinguenda non sunt; quibus illud satis, extitisse athletas valde sanos, & robustos. Igitur cùm & hi athletæ, & qui salubri fruuntur valetudine, morbis corripi non soleant; si contingat aliquando vt corripiantur, celeriter intereunt; maximam enim, ac validissimam extitisse caussam necesse est, quæ morbum adduxerit, cui cùm sana natura minimè resistere potuerit, ægrota vt resistat multò minùs fieri posse iudicandum est. Porrò vltima problematis verba ita habentur in margine Iustiniani codicis. *ἢ γὰρ οὐ νοσοῦσιν, ἢ εἰ ταχὺ νοσοῦσιν μεγάλης αἰτίας δέονται πρὸς τὸ νοσῆσαι, καὶ ἀναιρεθῆναι.*

XXIX.

Διὰ τί τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται ἐν ταῖς ψυχραῖς ὥραις, τοῦ δὲ θέρους τὰ ῥίγη ἐνοχλεῖ καυμάτων ὄντων; ἢ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἡ χολὴ μέν ἐστι θερμόν, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρόν; ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, τὸ ψυχρὸν ἀναλύεται, καὶ διαχυθὲν ῥίγη καὶ τρόμους παρασκευάζει· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ θερμὸν ὑπὸ τῆς ὥρας κρατεῖται κατεψυγμένον· οἱ δὲ καῦσοι, μᾶλλον ἐνοχλοῦσι τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ φθινοπώρου, ὅτι διὰ τὸ ψῦχος, τὸ θερμὸν εἴσω συστέλλεται· ὁ δὲ καῦσος ἔσωθέν ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιπολῆς· εἰκότως οὖν οἱ καῦσοι ταύτην τὴν ὥραν γίνονται· καταμάθοι τοῦτο δ' ἄν τις ἀκριβέστερον ἐπὶ τῶν ψυχρολουτρούντων τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τοῦ χειμῶνος λουομένων τῷ θερμῷ· ὅτι οἱ μὲν τῷ ψυχρῷ λουόμενοι, ἀπορριγώσαντες ὀλίγον χρόνον ἕως λούονται, τὴν λοιπὴν ἡμέραν οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους· οἱ δὲ τῷ θερμῷ ὕδατι χρησάμενοι, δυσριγοτέρους διάγουσι· τῶν μὲν γὰρ τῷ ψυχρῷ λουομένων, πυκνοῦται ἡ σάρξ, καὶ συστέλλεται εἴσω τὸ θερμόν· τῶν δὲ θερμολουτρούντων, ἡ σὰρξ ἀραιοῦται, καὶ τὸ θερμὸν ἕως τοῦ ἔξω τόπου προελαύνεται.

Cur per autumnum, ac hyemem febres ardentes potiùs oriantur, quæ tempora frigus præ se ferunt: per æstatem verò cùm æstus adsunt, rigores magis infestent? An quia in corpore hominis bilis calida, pituita frigida est. Itaque per æstatem quod frigidum est dissoluitur, diffusumque horrores, tremorésque excitat. Per hyemem autem quod calidum est, vi temporis pressum refrigescit. Febres tamen ardentes per hyemem, autumnúmque potiùs confliĉtant, quoniam calor pulsus à frigore introrsus se contrahit. Ardor enim non residet in summis, sed intrinsecus se expandit, atque ita efficitur vt ratione febres ardentes hyberno tempore oriantur. Meliùs id in iis intelligi potest, qui aqua frigida, quique calida se hyberno tempore lauerint: qui enim frigida se infuderint, ibi aliquandiu, dum diluerentur friguerunt, reliquo toto die tuti à frigore sunt. At qui calida vsi fuerint, frigus diutiùs experiuntur. Caro spissescit, calórque introrsus se colligit eorum, qui se aqua diluerint frigida. Cótra autem iis euenit, qui calidam admisêre: caro quippe rarescit, calórque ad exterum vsque locum euocatur.

Hippocrates libro tertio aphorismorum vigesimo primo, febrem ardentem numerat inter morbos æstiuos, ita scribens ex Leoniceni versione. *Aestate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ.* Aristoteles autem hoc loco fieri eam proponit autumno ac hyeme; nec silet caussam, qua fortè motus quippiam, eam contra æstate potiùs contingere arbitraretur, sicuti rigores hyeme, quæ est altera problematis pars: est autem caussa, illa ipsa ambientis aëris qualitas: nam cùm æstate calidus existat aër, hyeme frigidus, ea febrem ardentem, quæ itidem calida, & biliosa admodum est, hoc rigores qui affectus frigidi sunt, fieri consentaneum videbatur. At Aristoteles, qui non solùm ambientis qualitatem hac in re præcisè considerauit, sed corpus etiam, & alia ad eam consequentia, aliter hoc loco rem fieri tradit. Ab Hippocrate quidem non solam ambientis qualitatem, cùm

morbos temporibus assignauit,fuisse consideratam,sed alia etiam præter hæc, scriptum est à Galeno ad commentarium aphorismi vigesimi : at vel hoc loco id non fecit, aut aliter quàm Hippocrates ea de re existimauit Aristoteles. Porrò nomine rigoris intelligit hoc loco Aristoteles, non quem propriè ita Galenus accipit ; sed in vniuersum, omne frigoris, aut perfrictionis genus morbosum, idque per se extet, vel etiam febribus sit coniunctum, nimirum illas præcedens,quæ febres periodicæ,& intermittentes sunt : ita verò accipit hoc nomen idem Aristoteles sectione octaua sequenti, qua ad hunc affectum pertinentia problemata multa proponit.Docet autem rigoris hunc affectum ortum ducere à pituita,sicuti causonem à bile : Primóque de rigore rem tractat, atque ait rigores ideo fieri æstate, quoniam cùm in hominis corpore extet tum pituita,quæ frigidà est, tum bilis, quæ calida, pituita à calore æstatis dissoluta,ac diffusa,perque corpus, & illius sentientes particulas delata frigus efficit ; ac tremorem, frigida enim contactu refrigerant. Non disputandum autem hac loco, vtrum hac re, seu modum, seu caussam rigoris respicias, idem sentiat cum Galeno : iam enim dixi rigorem ab Aristotele aliter ac ab eo accipi. *οἱ δὲ καῦσοι μᾶλλον ἐνοχλοῦσι χειμῶνος. Per hyemem autem quod calidum est vi temporis pressum refrigescit.* Docet quo modo per hyemem fiant ardentes febres ; nimirum bilis, quæ huius febris materia est,sicuti,& pituita salsa, humor scilicet calidus, ab aëris qualitate contraria domatur, refrigetárque ; qua ex re non ita potest efferri, nec liberè ad quascunque corporis partes vagari, quod in æstate pituitoso humori dissoluto dictum est contingere : bilc igitur intus collecta, & calore intus coacto, ardens febris tandem gignitur ; quæ febris est,sedem habens intus in penitioribus corporis partibus, quæ hyeme replentur, & incalescunt, minimè autem in superficiariis,ad quas magis ascendunt humores æstate, vnde & rigores fiunt qui superficialium partium affectus sunt. Porrò autem ratio hæc, totúsque incalescendi modus,quo per hyemem calidiores magis sumus intus, æstate autem foris, maximè declaratur exemplo eorum, qui hyeme lauantur aqua calida ; primi enim illi frigescunt sanè per aliquod temporis spatium, nempe spatium illud quo lauantur, vel paullò ampliùs ; at deinde collecto calore, partibúsque plùs quàm antea calefactis, nihil per totum diem à frigore patiuntur,sed calidi degunt ; contra verò qui lauantur aqua calida, postquam lauatio desiit, totum diem horrent,lauationis enim caussæ pori cutis ex calida aperiuntur, facilisque,& latior aditus tum calori ad partes exteriores, tum frigori ad partes interiores patet. At per lauationem ex frigida densantur pori, concluditúrque intus calor vt ei aditus extra minimè fit ; atque adeò partes illæ assiduè magis incalescunt.Hæc autē incalescendi ratio quanquam vera fit,probetúrque Hippocrati aphorismo decimo quinto libri primi cùm ait. *Ventres hyeme,& vere natura calidissimi sunt :* non inde tamen ex eiusdem Hippocratis sententia colligitur, febres ardentes morbos esse hyemi cognatos, vult enim ille quidem antiquissimus, & sapientissimus Philosophus, partes interiores ob caloris intus collectionem calidiores esse magis hyeme, quàm æstate : sed calidiores natura, hoc est vt Galenus interpretatur,calore innato, minimè autem calore extraneo, qui is est quem febrem nominamus; calor autem innatus huic calori contrarius est, morbificísque caussis repugnat,cùm omnia naturæ opera perficiat,& hominem saluum, ac viuum contineat ; extraneus autem morbosa omnia adducit,hominémque de medio tollere properat,

X X X.

Τίς καταπλάσματος ἀρετή ; ἢ διὰ τὸ χυτικὸν εἶναι, καὶ ἀνιδρῶτα ποιεῖ καὶ ἀποπνοιῶ.

Quæ nam virtus sit cataplasmatis ? An vt resoluat, vt moueat sudorem,vt euocet vaporem.

In margine Iustinianæi codicis, ante hæc quæ sequuntur problemata titulus propositus est his verbis. τ ἀντὶ ὅσα βοηθήματα πρὸς ἴασιν,hoc est. *De auxiliis,quæ ad curandum adhibentur:* qui fortasse non ineptè quadrat, vt materiam sequentium problematum à præcedentibus paullò diuersam aliquo modo insinuet. Hucúsque enim de caussis ægritudinem,& quæ magis ad præseruandum valent,quæque ad theoricam potiùs pertinent,sermonem habuit,hîc autem de iis quæ faciunt ad curandum, & auxilia morbis afferenda, quæ in medicina facienda magis vsuueniunt,quod etiam ab Aponensi obseruatum est. Primùm igitur de virtute cataplasmatis inquirit, quam esse ait diffundendi, cui consequens est vt dissoluat, nimirum quæ concreta, & coacta sunt,sudores moueat, & expirationem, seu exhalationem

moliatur. Est autem cataplasma medicamentum quod vlceribus imponitur, confectum ex herbis aliquando crudis, aliquando coctis, teste Hippocrate libro de affectionibus cùm ait. *Talia autē cataplasmata sint aut beta coctæ in aqua, aut apium, aut oleæ folia, aut fici folia, aut rubi, aut quercus, aut mali punicæ. Atque his coctis vtendum est, crudis verò rhamni foliis, aut viticis, aut saluia, aut tithymalli, aut pulegium viride, aut porrum, aut apium, aut coriandrum, aut isatidis folia impone.* Cataplasmata autem pollere virtute diffundendi, quod affirmat hoc loco Aristoteles, est etiā sententia Hippocratis libro quem modò citauimus de affectionibus, paullò ante ea verba quæ adducta sunt cùm περὶ τῶν φυμάτων, seu de tuberculis agens ita scribit ex Cornarij versione. *Conducit autem horum aliqua per cataplasmata, & pharmaca potui data diffundere, aliqua autem per cataplasmata maturare, & diffundunt quidem cataplasmata, quæcunque cùm calida sint humectant, & non in se ipsa trahunt.* De talibus porrò cataplasmatis loquitur hic etiam Aristoteles, nimirum quæ cum caliditate humectant, nam sunt & alia cataplasmata, quæ refrigerant, teste eodem Hippocrate in loco qui à nobis primo citatus est, in iis autem non habet locum quod hîc ab Aristotele proponitur; legendum autem in textu non ἀνιδρωτὶ, hoc est, *ἄνευ ἱδρωτὸς sine sudore*, sed ἀνιδρῶτα, vt habet Iustiniani codex, quod valet ac simplex ἱδρῶτα vt reddit Theodorus.

XXXI.

Τῷ δῆλον ὅταν ἔμπυον; ἢ ἐὰν καταχεομένῳ τῷ θερμῷ ἀλλαγῇ, ἔμπυον; εἰ δὲ μὴ οὔ.

Quoniam argumento constet abscessum iam purulentum esse? An si aqua perfusus calida immutatur, purulentus est, sin minùs nondum est.

In Aldina editione hæc iungebantur & continuabantur superioribus; vt omnia vnum solum constituerent problema, quomodo etiam legisse apparet & antiquum interpretem, & cum eo Aponensem, sed Basiliensis editio, & Theodorus disiungunt, vt verè disiungenda sunt, nouúmque constituunt problema; quo quæritur ab Aristotele, vnde manifestum nobis esse possit pus esse factum. Respondet autem, si affuso calido, nimirum aut cataplasmate, aut oleo, aut aqua, aut alia re calida, immutetur pars laborans, argumento tibi sit pus esse factum, si autem non immutetur, nondum est factum. Immutatio autem tum circa colorem, tum circa formam, seu figuram contingit, nam pars vbi facta est suppuratio ex rubra fit albida, & acutiem quandam præterea, quam non habebat, in figura adipiscitur.

XXXII.

Ποῖα δεῖ καίειν, ἢ ποῖα δεῖ τέμνειν; ἢ ὅσα μὴ ἔχει στόμα μέγα, καὶ οὐ ταχὺ συμφύεται, ταῦτα καίειν δεῖ, ὅπως ἐσχάρα ἐκεῖ πέσῃ; οὕτω γὰρ οὐκ ἐᾷ ὕπουλα.

Quænam vrenda, quæúe sint incidenda? An quæ ore sunt amplo, nec breui coagmententur, hæc vrenda sunt, vt crusta illic incumbat: sic enim nullum pus cicatrice inducta occultabitur.

Quibus in vulneribus, aut vlceribus cauterio vtendum sit, ea candenti ferro inurendo, inquirit hoc in loco Aristoteles: illa autem esse dicit; quæcunque ore amplo, & magno constant; neque celeriter coagmentari, aut agglutinari possunt; id enim cùm fiat ratione multæ humiditatis ad partes illas confluentis, à qua partes illæ magnopere debilitantur, hinc ferri candentis vsus mirificè prodest, partes enim exsiccat, eisque maximum robur adiungit: debent autem eo vsque aduri quoad eschara, aut crusta illic fiat; hoc enim tantæ exsiccationis, quanta satis esse possit, argumento est; poterúntque in hunc modum deinde vniri, & coagmentari partes, & ad sanitatem reduci; neque de occulto aliquo malo erit postea suspicandum, quod dolosè, & ex insidiis prodiens, ægroto periculum creet. Illud autem timeri meritò possit, si medicamentis aliis vteremur, quæ cùm virtute igni æquali haud sint prædicta, effectus adeò validos producere minimè possunt, ideóque in validis morbis recidiua timeri meritò potest. Vocem autem illam, ὕπουλα, dolosè, & ex insidiis prodiens, interpretati sumus ex auctoritate Hesychij, quam Theodorus per illa expressit, *nullum pus cicatrice inducta occultabitur.*

XXXIII.

Τίς ἐναίμου ἀρετή; ἢ τὸ ξηραντικὸν εἶναι, καὶ τῆς ἐπιῤῥύσεως περιττώσεως σταλτικὸν ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως τῆς σαρκός; οὕτω γὰρ ἀφλέγμαντον ἂν εἴη καὶ συμφυτικόν. μὴ ἐπιῤῥέοντος μὲν γὰρ, ἀφλέγμαντον ἔσται· ξηρὸν δὲ ὂν συμφύσεται· ἕως δὲ ἂν ὑγροῤῥοῇ, οὐ συμφύσεται· διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πάντα ὥστε ἀποστύφειν.

Quænam virtus medicamenti ſupprimentis ſanguinem ſit; quod enæmum appellant? An vt exſiccet, & materiæ inutilis confluuium compeſcat, ſine cruſta, aut carnis putredine. Ita enim efficitur vt vulnus ſimul & inflammatione careat, & vnitati ſit opportunum: quod enim materia non ſuperfluit, inflammatione carebit. Quod ſiccum eſt, vnitati opportunius erit: quamdiu nanque præmadet, concorporeſcere nequit. Quam ob rem quæ cruentis iniicienda cenſemus, aëria magna ex parte ſunt, quo acerbitate ſua poſſint adſtringere.

Pharmaca aut medicamenta enæma ea ſunt, auctore Galeno in tertio commentario libri Hippocratis de fracturis tertio; & quarto de articulis vigeſimo ſeptimo; quæ cruentis vulneribus protinus iniiciuntur. Horum igitur vſum explicat hoc loco Ariſtoteles: qui vſus duplex eſt, nempe prohibere inflammationem, & vlcus, ſiue vulnus conglutinare: hæc autem ab enæmis præſtantur beneficio exſiccationis, & conſtrictionis, ſeu contractionis, quæ in vulnera ab enæmis proficiſcitur: nam cùm enæma adſtringant, & contrahant partes, inhibetur fluxio humorum, & ſic impeditur inflammatio, quæ ex humorum affluxu contingit, & cùm exſiccent fit agglutinatio partium, abſumptis humiditatibus, quæ agglutinationem impediunt. Horum autem enæmorum eo tempore vſus eſt, cùm vſurpare cauteria minimè noſtri conſilij eſt; de quibus in præcedenti problemate verba fecit, & ideo adiunxit Ariſtoteles verba illa, *ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως τῆς σαρκός*, id eſt, *abſque eſchara, & putrefactione*; illa enim quæ aut eſcharam, aut putrefactionem moliuntur cauſtica ſunt, hæc ſolùm re diſſidentia inter ſe, quòd eſcharotica aliquantiſper calidiora ſunt, & partium magis craſſarum: putrefacientia autem quanquam calida in quarto gradu, non adeò tamen ac eſcharotica, & partium magis tenuium. Primi generis ſunt inter alia, myſi, chalcitis, ſori, & chalcantum, ſecundi autem pityocampes, dryopteris, aconita, arſenicum, & alia. Enæmorum porrò non exiguum numerum recenſet Cornelius Celſus capite decimo nono libri quinti ſuæ medicinæ.

XXXIV.

Ποῖα τέμνειν δεῖ, καὶ ποῖα καίειν, καὶ ποῖα οὔ, ἀλλὰ φαρμάκοις θεραπεύειν; ἢ τὰ μὲν ἐπὶ ταῖς μασχάλαις καὶ βουβῶσι, φαρμάκῳ; μετὰ γὰρ διαίρεσιν, τὰ μὲν ἐπίπονα, τὰ δὲ, ἐπικίνδυνα. καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντα· καὶ ἐν φλεβώδεσι, καὶ μὴ εὐσάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὀξὺ συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς.

Quænam incidenda, quæve vrenda, quæ contra non ita curanda ſint, ſed medicamentis? An quæ in ala aut in inguine abſceſſerunt, medicamentis curandum potiùs. Diducta enim partim laborioſa, partim periculoſa redduntur. Vrendi ſunt illi abſceſſus, qui lati, proceſſuque multiplici erupe-runt, quique venoſis non carnoſis reſident locis. Incidendi qui in acutum ſe colligunt: quique non parte ſolida extant.

Idem tractat hoc loco argumentum, quod ſuperiùs problemate trigeſimo ſecundo, ea abſoluens quæ inchoata reliquerat. Ibi enim cùm propoſuiſſet quæ malè affecta loca eſſent vrenda, quæque incidenda, primam tantummodo partem explicuerat, hic verò tum ea repetit, tum quæ oporteat incidere, quæque abſque igne, & ferro, ſolis medicamentis curati oporteat, manifeſtum facit. Ait igitur quod in alis, & inguinibus, quoties aut tumores, aut morbi alij medicam opem expoſcentes innaſcuntur, minimè vti debemus igne, aut ferro; ſed medicamentis potiùs; nimirum medicamentis, quæ leniter morbum tollant,

quæque partim interiùs, partim exteriùs vsurpanda sunt: interiùs, vt sunt medicamenta quæ materiam fluentem euacuant: exteriùs, quæ iam effluxam concoquunt; si enim inciduntur, & diuidantur partes illæ, tum labor insignis, tum periculum maximum ægrotantibus impendet. Porrò autem hæ duæ voces, *labor* & *periculum*, seu *laboriosa* & *periculosa* ab Aristotele disiunctim pronunciatæ sunt, dicente, *partim*, & *partim*, quasi vnum vni, & alterum alteri si incidantur, contingat: quare si ita religiosè locum interpretemur, periculum alis ob cordis viciniam tribuemus, & inguinibus laborem: sed vtrúmque vtrique vt ego quidem existimo, rectè accommodari potest. Illud tamen quod Aristoteles dicit, non video caueri à Chirurgis nostris, qui ferro passim in bubonibus, & igne etiam aliquando vtuntur, vbi tumoris conditio illud auxiliũ requirere videatur. *καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων. Vrendi sunt illi abscessus, qui lati, processúq; multiplici exsuperant.* Vrenda sunt phymata, hoc est tubercula, quæ lata sunt, & multùm progrediuntur; quæ autem phymata dicantur docet Galenus in sextum Hippocratis de morbis vulgaribus commentario primo, sectione decima tertia, his verbis vt Cornarij Latina sonant. *Ab ijs quæ terra enascuntur vocauerunt homines phymata omnes tumores præter naturam, quicunque vniuersè absque externa aliqua caussa fiunt, maximè tamen eos sic nominant, qui ad externum corporis locum propelluntur: sed quoniam aliud non adest nomen, eos etiam qui lati sunt, & paullò sublimiores naturalibus sic appellant.* Hæc Galenus. Vtendum autem igne in iis est vt diximus, quo procedens, & sese extendens morbi materia cohibeatur, neque progrediatur vlteriùs. Vrendi sunt etiam tumores, qui consistunt in locis venosis, quod fortè ad eum finem respicit, vt cohibeatur sanguis aliquando nimiùm fluens: minimè autem adhibendus ignis in iis partibus, quæ iustè, temperatè, æqualiter, & mediocriter carnosæ sunt; ita enim vocem, *διισάρκοις* interpretor ex Galeno primo de tuenda valetudine capite quinto: huiusmodi enim loca cùm præ illorum iusta, & moderata temperie sint maximo, acerrimóque sensu prædita, meritò euenit, vt in exustionibus nimius contingat dolor, quem vitare, cùm insigniter vires prosternat, periti medici est. Aut aliter exponamus: vstionem adhibendam in locis in quibus penitior, ac profundior illa haud requiritur, minimè vbi præ carnis copia nimia penetratio est necessaria. *τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὀξὺ συννεύοντα. Incidendi qui in acutum se colligunt.* Quemadmodum qui in latum procedebant tumores vrendos esse dixit paullò ante, sic qui in acutum tendunt, & apicem quendam efformant, incidendos nunc dicit; in his enim continetur materia acuta, tenuis & calida, cui sectio magis per ferrum, quàm vstio per ignem conuenit; declinanda tamen sectio ab his membris est, quæ solida sunt, nam & difficulter coagmentantur, & propter incisionem nerui, aut arteriæ, accidere potest conuulsio aliqua, quæ ægrotantem de medio tolleret.

XXXV.

Διὰ τί ἐὰν χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾷον ὑγιάζεται, ἢ σιδήρῳ; πότερον ὅτι λειότερον· ὥσθ' ἧττον σπαράττει, καὶ πληγεῖ· ἢ ὅτι περ ἀκμὴν μᾶλλον ὁ σίδηρος λαμβάνει, ῥάων καὶ ἀπαθεστέρα ἡ διαίρεσις; ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκός, ἡ δ' ἀρχὴ ἰσχυρά· τὸ μὲν οὖν εὐθὺς ἅμα τῇ τομῇ θᾶττον τὸ φάρμακον ποιεῖ τὴν σύμφυσιν.

Cur si quis ære incisus sit, faciliùs quàm si ferro sanescat? Vtrùm quia æs leuius est, itaque minùs laceret, ictumq; faciat. An è diuerso, quòd ferrum acie adactiorem recipiat sectionem, ideirco faciliorem, tolerabiliorémque efficere debeat. At verò æs medicamenti vim obtinet, & principium quodcunque pars potissima rei est. Quòd igitur æs simul ac fuerit incisum, medicamento præsentissimo adest, facit vt vulnus celeriùs coëat.

Comparat æri ferrum in opere sectionis, & inquirit quam ob rem qui eo secantur faciliùs, qui verò hoc difficiliùs sanescant. Rationem autem eam primò adducit, quòd cùm æs planius, æquabilius & magis læue, ac expeditum sit, quàm ferrum, ideo diuellit minùs partes, quæ ab eo secantur, minorémque plagam efficit: inæqualitas enim, cuiusmodi est asperitas, in omni instrumento sectorio caussa est, vt particulæ secti membri magis diducantur, & ob eam rem difficiliùs sanescant, cùm illarum sanitas vnio sit. Deinde verò contra pro ferro disputat Aristoteles: nam cùm ferrum melius acui possit, quàm æs, aptiorémque ad secandum aciē nancisci valeat, ideo diuisio, quæ ab eo contingit, cùm fiat merito aciei, facilior erit ad sanandũ, & minorem molestiam exhibebit: vt quantũ ab acie minuitur æqua-

bilitate & liuore; tantum illud vincat acie ad secandum aptiore. Aliam deinde pro ære rationem affert his verbis. ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκός. Vt concedatur, inquit Aristoteles, propter rationes dictas, quarum altera alteri fauebat, neutrum ex illis exsuperare alterum, sed esse paria inter se; pro ære tamen noua adest ratio, quæ illi victoriam tribuit: æs enim metallum est, quod medicamenti vim obtinet, vulneribúsque sua natura magis accommodatum, quàm ferrum: pluráque & meliora inde pro vulneribus parantur medicamenta, quàm ex ferro; cùm igitur vnà cum lectione, statim à principio medicamentum vulneri incidat; principium autem potissima & validissima res sit, iure merito fit celerior coitio vulneris, celeriórque sanitas aduenit, quàm ferro vulneratis. In Iustiniani codice legitur ad finem problematis, non ἐν ἀρχῇ ἰσχυρά, sed ἐν ἀκμῇ ἰσχυρόν, quæ non ineptum sensum habet, vt in re præstanda aciei robur ostendat. Hoc Aristotelis problema cùm citaret Plutarchus 3. lib. Symposiacῶn ad finem, non solùm vulnera faciliùs sanari retulit, sed minorẽ etiam inferri dolorem: quod non habemus apud Aristotelẽ. Sunt autem hæc Plutarchi verba. Ἀριστοτέλης δέ φησι καὶ τὰ τραύματα τὰ ἀπὸ τῶν χαλκῶν ἐπιδορατίδων καὶ μαχαιρῶν ἧττον εἶναι δυσαλγῆ, καὶ ῥᾷον ἰᾶσθαι τῶν ἀπὸ τοῦ σιδήρου, διὰ τὸ φαρμακῶδες ἔχειν τι τὸν χαλκὸν ἐν αὑτῷ καὶ τοῦτο ταῖς πληγαῖς διδοὺς ἐναπολείπειν. hoc est, *Aristoteles auctor est, quæ æreis cuspidibus & gladijs infligantur vulnera, corpori minorem inferre dolorem, & faciliùs sanari, quàm quæ à ferreis, quia scilicet æs in se quidpiam medicamenti habeat, idque in vulnere statim relinquat.* Macrobius etiam lib. 7. Saturnal. eandem rem ex Aristotele proponit qui tamen non vt Plutarchus doloris mentionem vllam facit.

XXXVI.

Διὰ τί δὲ καὶ τὰ χαλκῷ καύματα θᾶττον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ ἧττον σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἡ θερμότης.

Cur ambusta ex ære sanantur celeriter? An quoniam à laxioribus, minúsque corpulentis effecta sunt. Plus enim calor corpori inhæret solidiori.

Corrupti erant hoc loco omnes impressi codices Græci, tum Aldinus, tum Basiliensis, cùm legeretur τὰ κάτω, quemadmodum etiam ex antiquo interprete legerat Aponensis; at sanam lectionem habuerat Gaza, quam agnoscit Iustinianus qui pro κάτω, reponit χαλκῷ, vt nos etiam imprimendum curauimus. Quærit igitur Aristoteles, quam ob rem ea quæ vrantur ære, nempe ignito, celeriùs sanescant, quàm ea nimirum quæ vruntur ferro, id autem subaudiendum est ex superiori problemate, in quo similiter de ære, & ferro, ea inuicem comparando agebatur, idque particula δὲ manifestè innuit, quippe quæ duo hæc problemata, coniungat. Quare igitur ambusta ex ære celeriùs sanescant, quàm ambusta à ferro, illa caussa est, quòd æs sit naturæ, aut substantiæ rarioris, & laxioris; ferrum autem solidioris, & magis densæ; quod autem magis solidum, & densum est, illud caliditatem quoties impressa in eo est, retinet magis, sicque ideo calidius; tale autem existens si corpori adhibeatur, qualitatem indit magis validè & insigniter, seu potius violentius, partémque magis à naturali statu alienat, ad quem postea eandem reducere multò difficilius est.

XXXVII.

Πότερον ἡ πτισάνη κουφοτέρα ἡ κριθίνη, καὶ βελτίων πρὸς τὰ ἀρρωστήματα, ἢ ἡ πυρίνη; δοκεῖ γὰρ τισιν αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοὺς μεταχειριζομένους, ὅτι πολὺ εὐχρούστεροι οἱ περὶ τὴν τῶν ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων. ἢ ὅτι ὑγρότερον ἡ κριθή, τὸ δὲ ὑγρότερον πλέον οὐ πέψεως. ἢ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα, καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; οὐ γὰρ μόνον ὑγροτέρα ἐστὶν ἡ κριθὴ τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ καὶ ψυχροτέρα· δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον τοιοῦτον εἶναι τοῖς πυρέττουσιν, ὃ τροφήν τε βραχεῖαν ποιήσει, καὶ καταψύξει. ἡ δὲ πτισάνη τοῦτο ἔχει ἡ κριθίνη. διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον, ἢ σωματωδέστερον εἶναι, ὀλίγον δίδωσι καὶ τοῦτο ψυκτικόν.

Vtrum ptissana ordeacea leuior, & ad morbos accommodatior, quàm triticea sit? Hanc enim nonnulli anteponunt, argumentúmque ex pistoribus capiunt, quòd multo coloratiores sunt qui tritici, quàm qui ordeacei pisturam exercent, addunt etiam quòd ordeum humidius est: quod autem humi-

dius est,concoctionem desiderat pleniorem. Sed nihil prohibet, quo minùs vt concoctu quid difficilius ordeum habeat, sic ad leuitatem quid vtilius præstet:hoc enim non humidius tantùm tritico est, sed frigidius etiam:qualis certè sorbitio, cibúsque competit febrienti,vt parum alat,& satis refrigeret,quod ptissana ordeacea facere potest: quia enim humidior,vel corpulentior est,hinc alimenti parum,idque frigidiusculum præstat.

Ptissanæ nomine communiter quidem intelligitur illa quæ ex hordeo fit, sicuti apparet ex Galeno commentario primo in librum Hippocratis de victus ratione in acutis vigesimo sexto; vbi siue dicamus ptissanam simpliciter, siue ptissanam hordeaceam,vnum & idem dici affirmat; factam tamen etiam fuisse ex tritico apparet tum ex hoc loco tum ex Dioscoride libro secundo capite centesimo octauo, & ex Galeno libro primo de alimentorum facultatibus capite sexto, vbi Dioclem & Philotimum medicos veteres, alicam frixam cum oleo,& sale, aceto aliquando adiecto, seu cum mulso, aut vino dulci, ptissanam triticeam appellasse scribit. Fiebat etiam ex oriza, quod habemus à Plinio libro decimo octauo capite septimo his verbis. *Itali maximè quidem oriza gaudent,ex qua ptissanam conficiunt,quam reliqui mortales ex hordeo:* erat etiam ex lente, quam appellabant φακοπτισάνην:Ex variis igitur frugibus conficiebatur,iis maceratis, purgatis, decorticatis, in Sole siccatis,& ad vsum repositis: Verùm de modo eam conficiendi abundè Galenus,& alij medici, ad quos diuertere est. Aristoteles in præsentia de triticea, & ordeacea disputat, vtra ex ipsis leuior, & ægrotantibus conuenientior sit. Primùm autem ex aliorum opinione triticeam magis laudat, duóque ad id argumenta ponit, quæ soluit paullò post, hordeaceámque febrientibus meliorem esse concludit. δοκεῖ γάρ τισιν αὕτη, αὕτη pro ταύτη atticè,nimirum *hac triticea,* quæ vltimo loco proposita est videtur talis aliquibus, σημεῖον ποιούμενοι τοὺς μεταχειριζομένους. *Argumentúmque ex pistoribus capiunt.* Hoc est primum argumentum, quo ex aliorum opinione triticeam magis laudat, nam cùm ij, qui circa triticum se se exercent, illud manibus tractando pinsendóque, meliori sint colore præditi,quàm ij,qui circa hordeum idem operantur, bonitatis illius non paruum hoc signum apparet. De hac autem re sectione vigesima prima proponit vigesimum quartum problema. οἱ ὅτι ὑγρότερον ἡ κριθή. *Addunt etiam quòd hordeum humidius est.* Alterum argumentum pro triticea ptissana; nam cùm hordeum humidius sit quàm triticum,quod autem humidius est pleniore egeat coctione, ideo ptissana ex hordeo confecta minimè erit leuior, sed grauior: quod autem humidius est pleniorem requirere concoctionem, non probatur ab Aristotele, sed sumitur: potest autem probari, nam quod est humidius,illud est grauius, grauitatem enim efficit humiditas; quod verò graue est illud pleniorem desiderat concoctionem. Quod verò in hac ratione sumitur ab Aristotele hordeum humidius esse tritico, minimè intelligendum simpliciter est, aut de ipsa hordei natura, & facultate, quippe quod natura, & facultate à Galeno primo libro de alimentorum facultatibus dicitur esse siccum; sed potiùs de accidentibus,& qualitatibus ipsius nonnullis, quibus mediis non solùm non exsiccare, sed magis etiã humectare quàm triticum potest: cui sententiæ etiam astipulatur Galenus loco superiùs adducto, vbi pro apparatus diuersitate hordeum modò exsiccare, modò autem humectare tradit: quæ nam autem sint qualitates, quarum beneficio ita apparetur hordeum, vt magis quàm triticum humectet circa finem apparebit. Locum autem hunc aliter legisse Theodorum existimo, quàm nunc in impressis habeatur, nescio enim quomodo verba illa τὸ δὲ ὑγρότερον πλείονος πέψεως, reddi possint quemadmodum ille reddit; *quod autem humidius est concoctionem desiderat pleniorem:* legisséque existimandum πλείονος δεῖται πέψεως. Iustinianus habet πλείον ἢ πέψεως.Nos tamen Theodori versionem secuti sumus. ἢ οὐδὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα. *Sed nihil prohibet quo minùs vt concoctu quid difficilius,* Soluit rationes superiùs adductas, vel potiùs illis concessis, cõcludit tamen hordeaceam ptissanam meliorem esse triticea:ait igitur, an nihil prohibet (ita enim propriè vertendum est, non, sed nihil, quomodo reddit Theodotus) an igitur nihil prohibet quin hordeum possit habere nonnulla, quæ difficilioris concoctionis sunt, quàm triticum, quod in secunda argumentatione dicebatur; simul tamen habere nonnulla alia, quæ ad leuitatem præstandam vtiliora sint? quod ostendit, dicens hordeum non solum esse humidius, verùm etiam frigidius tritico, quod autem huiusmodi est, illud quod ad alimenti leuitatem pertinet, commoda multa habet, vt patebit paullò post:estque hæc minor propositio syllogismi,quam repetit & meliùs explicat paullò inferiùs. δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον. *Qualis certè sorbitio cibúsque.* Hæc est maior

propofi

propositio, quæ ita sonat. Sorbitio, quæ febrienti affertur (de hoc enim ægrotante potissimùm loquitur) talis esse debet, vt & exiguum alimentum præbeat, & refrigeret; hæc autem tanquam ab omnibus concessa minimè probatur ab Aristotele, sed minorem subiungit: ἡ δὲ πτισάνη τοῦτο ἔχει. *Sed ptissana hordeacea est huiusmodi*, minimè verò triticea, id enim à nobis adiungendum est, igitur ptissana hordeacea ægrotis conuenientius alimentum est, quàm triticea. διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον, ἢ σωματωδέστερον εἶ). *Quia enim humidior, vel corpulentior est.* Probat minorem propositionem; totúmque adeò rationis aut argumentationis momentum his verbis, & hac sententia nititur, quam etiam innuebat superiùs, cùm eandem minorem propositionem poneret. Probat igitur ptissanam hordeaceam exiguum, seu leue præstare corpori alimentum; hordeum enim tritico humidius est, & corpulentius, quo verbo innuit nobis, quam humiditatem intelligat, nimirum tenuem, crudam, & aquosam, quã etiam intelligebat superiùs, humiditas autem hæc minimè, aut parum nutrit, quæ enim nutrit humiditas, ea est pinguis, & oleosa; hac autem humidius triticum est, humiditate autem illa tenui, & aquosa non superatur tantùm hordeum à tritico ratione naturæ propriæ, sed multò magis ratione habitus corporis ipsius, vt ita dicam, & ratione apparatus, qui in illo contingit, quod vt insinuaret nobis subiunxit Aristoteles verba illa, vel corpulentius, & hoc illud est quod paullò superiùs dicebamus hordeum ratione nonnullarum qualitatum esse humidius tritico, quia enim est corpulentius, hoc est quia dum in aqua incoquitur, & ex eo ptissana paratur, maiorem in se recipit aquæ copiam, qua imbibitur magis quàm triticum ob corporis raritatem; & meatuum laxitatem ideo humidius est; & leuius seu magis exiguum præbet corpori alimentum.

XXXVIII.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλες; ἢ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὕτη μασσωμένοις τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινά. ἰλλεῖται γὰρ ὑγρότης. τὸ δὲ γλίσχρον εἰσδυόμενον ἐξάγει τὸ ὀξύ. καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς, ἡ ὀξύτης σημαίνει· ἔχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυμός. ὁ δὲ ἅλς συντήκων, ἐξάγει καὶ τὴν ὀξύτητα.

Cur dentium stuporem portulaca herba, aut sal tollere potest? An portulaca, quia lentum quendam habet humorem, qui vel manducanti, aut manu aliquantisper confringenti patescit: hæret enim, ac trahitur. Lentor igitur subiens ille à corpore educit acorem, quippe qui affinitate quadam coniungi valeat, argumento saporis, quem acidulum reddit. Sal verò macerat, liquefacítque, atque ita acorem quoque extrudit.

Dentium affectus, de quo in præsentia loquitur Aristoteles, *αἱμωδία* à Græcis dictus, illorum quidam stupor est, quo debiles, torpidi, ac veluti illigati sic redduntur, vt si eis quispiam vti velit, dolore crucietur. Docent id vel ipsi grammatici qui etymon proponunt illud, τοὺς ὀδόντας ὀδυνᾶσθαι, quibus nonnulli addunt μετὰ κνισμοῦ. Hesychius autem τοὺς ὀδόντας ναρκᾶν, dentes obstupescere. Oritur hic affectus ex vsu rei frigidæ, austera, aut acida qualitate præditæ; huiusmodi enim humore imbuti dentes, ita affecti redduntur, sicuti diximus: tales autem sunt oporarij fructus, nimirum frigidi, & acerbi quos memorat Alexander problematum auctor, initio illius libri: talis est vomitus humoris acidi sicuti pituitæ aliquando, aut nigræ bilis, quemadmodum ex Galeno, atque Hippocrate habemus. Oritur etiam ex auditu, aut inspectione rei contristantis, vt ex serræ strepitu, aut marmorum mutuo attritu, & inspectu alicuius, qui res aridas comedat, quod obseruauit Hesychius grammaticus loco citato, Galenus libro de optima secta capite decimo tertio, Alexander problematum auctor loco quem indicauimus, & idem Aristoteles problematum sectione septima problemate quinto, vbi etiam eiusdem effectus rationes inuestigauit. Porrò huic affectui portulacam mederi, ab iisdem auctoribus traditur locis quos citauimus, ac præterea à Dioscoride libro secundo capite centesimo quinquagesimo. Eiusdem affectus rationem inquirendam proponit hoc loco Aristoteles, atque vt dubiæ caussæ difficultatem magis augeret, idem de sale proposuit; portulaca enim frigida, & humida, sal calidum, & siccum; quomodo igitur à contrariis caussis idem effectus? Præterea quod retulit Alexander loco quem adduximus, affectus frigidus est, & ex re frigida; quomodo igitur à frigida re illi medela? Atque hæc ratio, vt apparet tantum valuit apud eum auctorem, vt quæstionem hanc inter illas reposuerit, quæ inexplicabiles, & modum penitus humani in-

genij excedentes, soli Deo cognitæ ab ipso dicuntur. Veruntamen rationem proponit hoc loco Aristoteles; proposuit Galenus secundo de alimentorum facultatibus capite quadragesimo sexto; quanquam ex Erasistrato libro de sectis capite quinto per experientiam inuentum fuisse remedium dicat; & libro de optima secta capite decimo absque caussarum cognitione; hæc enim fieri vtraque possunt: quare mox capite decimo tertio inuestigatam fuisse caussam dicit, quam obseruantes, in vniuersum ad effectum creatum ab acidis, aut acerbis eadem vtamur: quo loco, & qua occasione etiam adnotat, non valere ad eum stuporem, quem fluxio, aut vomitus aut secantis serræ stridor effecerit: quod sanè dictum, pro eo quod pertinet ad vomitum, aut fluxionem, nisi vomitus, aut fluxio sit materiei minimè acidæ, qua ratione sustineri possit non video. Sed exponamus Aristotelis sensa. Portulacam igitur dentium stuporem ob eam caussam tollere dicit, quoniam illa humiditatem quandam viscidam habet, quæ omnibus apparet, qui vel eam manducant, vel per aliquod tempus manibus tractant; extrahitur enim facilè humiditas illa ex planta: hæc igitur lenta, & viscida humiditas, quum manditur portulaca subit dentes, & pellit acidum illum humorem, qui stuporem inferebat; pellit autem trahendo ipsum extra dentes, tanquam rem sibi similem, & cognatam; attractiones enim fieri qualitatum familiaritate docuit Galenus tertio de simplicium medicamentorum facultatibus, & alibi. Quod porrò similes partes habeat portulaca, seu cognata sit acori dentes obstupere facienti, illinc cognoscitur, quòd & ipse portulacæ succus aciditatem quandam habeat, quæ coniuncta est cum multa humiditate, viscidirate, & lentore. Galenus secundo de alimentis, quem locum paullò ante adduximus, voluit stuporem illum tolli à portulaca merito lentoris morsus expertis, quo prædita est portulaca; similitudinem autem, seu cognationem cum acido humore dentibus inhærente nullo modo videtur significasse; sed potiùs quia leniat, atque æquet partes. *ὁ δὲ ἅλς συντήκει. Sal vero macerat.* Sal tollit eundem stuporem colliquando, hoc est ob caliditatem, & siccitatem absumendo, resoluendo, & exsiccando aciditatem, quæ dentibus inhærebat, & stuporem intulerat.

XXXIX.

Διὰ τί οὖν κονία καὶ τὸ νίτρον οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει.

Sed cur lixiuium, nitrúmve hoc idem facere nequeat? An quòd hæc suam ob acerbitatem adstringunt, non liquefaciunt?

Cùm sal colliquando, & absumendo ob ipsius abstersoriam, & exsiccatoriam facultatèm, vt modò dictum est tollat dentium stuporèm, cur idem non præstat lixiuium, & nitrum, quæ eisdem facultatibus videntur prædita? Respondetur quòd illa minimè habent colliquatiuam facultatem, hoc est facultatem humiditatum resolutoriam; nam adstringunt; humiditas igitur illa acida, quæ stuporem infert, potiùs compingitur intus, & magis quàm antea retinetur, nedum extra trahatur.

X L.

Διὰ τί τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτροῖς ἰᾶσθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμμασιν; ἢ τοὺς μὲν ἀλείμματι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς· θέρμη γὰρ λύειν δεῖ, ἢ ποιοῦν ἀλεάζειν· τὸ δὲ ἔλαιον θερμόν. ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν. ἡ γὰρ ὥρα ξηρὰ καὶ οὐ φοβεραὶ αἱ φρίκαι, διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν· ὀλιγοσιτία δὲ καὶ καθωνισμὸς θέρους τὸ μὲν, ὅλως, τὸ δὲ, μᾶλλον. ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν μᾶλλον δὲ θέρους ἐκθερμαίνεται γὰρ διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Cur æstiuis lassitudinibus balneo, hybernis vnctione mederi conueniat? An hybernis vnctio datur propter horrores, mutationésque vrgentes: per calorem enim laxandum est, qui membra tepescere faciat: oleum verò calidum est. At in æstate humefaciendum censetur, quoniam tempus id siccum est, nec metus interpellit horroris, eo quòd status temporis ad teporem ingenuè vergit: hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per æstatem admittitur, ille magis, hæc omnino. Potioni nanque per æstatem ob temporum

siccitatem

ſiccitatem indulgendum ex toto eſt: parſimonia verò cibi communis temporum omnium eſt, ſed magis æſtati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico preſſum exæſtuet.

Laſſitudinum medela per æſtatem lauacrum, ſiue balneum eſt, per hyemem autẽ inunctio. Porrò de laſſitudine, tum quid ipſa ſit, & quot eius genera, tum quomodo eam curare oporteat, copioſiſſimè tractat Galenus tertio, & quarto de tuenda valetudine libro, quæ tamen huc afferre, & cum iis, quæ ab Ariſtotele dicuntur comparando conſiderare, vtrum conſonent an diſſonent, longioris temporis negotium eſt, & minimè noſtri inſtituti, quibus illud tantùm propoſitum eſt, vt ſenſa Ariſtotelis quo ad per nos fieri poſſit liquidùs explicemus, eorúmque veritatem ſuis rationibus comprobemus, minimè ſolliciti quid de eiſdem rebus alij ſenſerint; niſi ſi quando obiter nonnullis in locis, & breuiter id fiat. Ad inſtitutum igitur redeuntes, per balneum hîc intelligitur balneum ex aqua dulci, moderatè calida, quale laſſitudinibus maximè accommodatum remedium eſt: inunctio autem ex oleo de maturis oliuis expreſſo, id quod ex ipſa problematis ſententia, ac verbis haberi facilè poteſt. Per hyemem igitur qui laſſitudinem patiuntur ita inungendi ſunt: nam cùm eo tempore propter ambientis aëris frigiditatem horrores contingant, & mutationes circa corpus, calidis vti neceſſe eſt ad laſſitudinẽ ſoluendam, & tepiditatem inducendam: hæc autem præſtare oleum poteſt, ex quo inunctio fit, calefacit enim tum actu ſi calidum inungatur, tum etiam facultate; quod ſcripſit Galenus tertio de temperamentis capite quarto, & quinto; ſed vberiùs ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo quarto, vbi poſt longam ſuperioribus capitibus habitam diſputationem, rationéſque multas, tum eorum qui calidum, tum qui frigidum oleum dicerent; compluribus modis oleum nos calefacere oſtendit, nimirum vt alimentum, vt medicamentum, & vt integumentum; obtinere tamen quodammodo locum medium inter ea quæ nos excalefaciunt, ac refrigerant; oleum igitur hæc præſtat hyeme: balneum autem ſiue ex frigida, ſiue ex calida contrarios præſtaret effectus; nam frigida horrores ſtatim induceret, calida autem cutis poros aperiendo, & frigori aditum patefaciendo. Æſtate autem balneum conuenit quoniam humectat, tempus autem illud ſiccum eſt; neque tunc horrores timendi, cùm ij ob frigiditatem contingant, tunc autem ad caliditatem inclinatio fiat. Galenus autem cùm remedia tum ex balneo aquæ, tum ex oleo aduersùs laſſitudines proponeret, hanc inter illa ex temporum anni varietate diſtinctionem haud retuliſſe memini: alia tamen ratione eorundem vſum mixtim approbaſſe apparet ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo quinto: de qua mixtione habemus etiam Ariſtotelis problema ſextum, ſectione quinta. Verba autem Galeni quoniam ad problematis ſententiam, & remedium ab Ariſtotele adductum illuſtrandum maximè faciunt, quamquam longiora, vt vberior aliquantiſper eſſet explanatio, huc afferenda cenſui: habent autem ita Latinè. *Porrò ſi pluſculùm membra frices oleo calorem ex frictione adſcititium comparabis, atque hac interim ratione laſſos non parum iuuabis, partim quòd in minutos corporũ meatus pingue ingrediatur, & quæ indurata ſunt emolliat; partim quòd humiditatẽ acrem, ac ſubtilem, quæ in laſsitudine ex colliquatione prouenient ſub cute latebat, per habitum caliditate digerat. Conſpiciuntur enim exercentibus tum foris effluere ſudores, tum intus in ventrem non pauca deſfluere excrementa, quæ velut liquamina ſunt. Ex hiſce autem colligendum eſt, complura toto in corpore eiuſmodi relinqui, quæ euacuationem depoſcant, quippe duplex in laſsitudinibus affectio naſcitur, ſicuti alibi oſtendimus. Nam ſimilares quidem animantis partes reſiccantur, humectantur verò vacua ſpatioſa non vtili, & naturali humore, nam ſic foret plethora, ſed tenui, & acri, mordacique; proindéque remedijs indigent duplicibus, tam ijs, quæ humorem acrem euacuent, tum ijs, quæ ſiccitatem corporis irrigent. Itaque ad hæc aptiſsima ſunt dulcium aquarum lauacra, nimirum quæ humiditate ſua inſtrumentorum corrigant ſiccitatem, & caliditate tenuem, atque acrem humorem digerant. At ſi corporibus inhærere poſſet aqua, nec facilè deflueret, ipſa quidem per ſe ſufficeret. Atqui cùm ea quæ foris circumfunditur facile defluat, & quæ in poros ingreſſa corporis, nullam habens anſam promptè effluat: in hoc ſanè ipſum vtiliter miſcetur oleum, maximéque iuuat ſi ex vtraque quis diutiùs fricetur, id quod veteres Græci χυτλοῦσθαι nominârunt, cui oppoſitum impoſuerunt vocabulum ξηραλοιφεῖν, quod eſt ſicca vti frictione: eſt ſanè & hoc quodammodo laſsitudinem ſanare potens, ſed multùm relinquitur ab eo quod χυτλοῦσθαι nuncupant: Nam vt reliqua taceam, vbi cum oleo aqua confunditur, teritúrque, haud facilè ſolubili mixtione coit, vt quibus ita corporibus inungatur oleum, neceſſe ſit, & pluſculùm inhærere aquam.* Hæc Galenus. ὀλιγοσιτία ȝ. *Hinc etiam cibus parcus.* Ob eandem cauſſam, qua in laſſitudinibus per æſtatem lauacro, per hye-

mem inunctionibus vtimur, fit vt eadem æstate cibi copiæ parcamus, potioni autem indulgeamus; nimirum ob siccitatem vt paullò post dicitur, quæ magnopere corpora nostra affligit. Quod autem dictum est & de potus largitate, & de cibi parcitate, illud partim quidem omnino, & absolutè intelligendum est, partim autem comparatione facta ad alia tempora: potus enim æstate absolutè, & omnino conuenit, absque eo quòd ratio vlla habeatur an largè, an parcè bibere aliis temporibus quispiam assuetus sit; cibi autem parcitas comparationem aliorum temporum requirit: nam, etsi illa semper obseruanda est, magis tamen in æstate ob æstuationem, & calorem summum, quem ex cibis corpora nostra incurrunt. Consideranda igitur portio ciborum est, quam in aliis temporibus quispiam assumere consueuerit, minuendáque illa est in æstate, quanquam antea exigua satis fuerit, potus autem sine aliqua tali consideratione liberalis omnino concedendus per æstatem est. Indulgentior igitur Aristoteles est in copia potus per æstatem concedenda; etiam reclamante aliorum temporum consuetudine, quàm in cibi copia eàdem consuetudine permittente. Porrò de copia cibi æstate minuenda, potionis augenda, non dissimiliter Hippocrates, seu Polybus libello de ratione victus idiotarum per hæc verba. *Hyeme plurimum esse, minimùm bibere conducit: sed potioni vinum quàm meracissimum.* Augendum cibum hyeme, dixit etiam ipse germanus Hippocrates primo aphorismorum decimo quinto. Inter Latinos Cornelius Celsus, qui Hippocratis dicta repetere voluit, loca confudisse visus est; nam cùm libro de victu idiotarum, de sanis loquens proposuisset auctor quod retulimus, & aphorismo decimo quinto, de sanis itidem, potissimùm hyeme copiosiora alimenta exhibenda: inde autem aphorismo decimo septimo de ægrotis suscepto sermone modum considerasset, quo exhibendus cibus, num semel an sæpius qualibet die, aut nocte, vt Galenus exposuit; Cornelius Celsus libro primo capite tertio absque distinctione omnia subinde proposuit. Primò enim hæc habet: *Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere, multo pane vti.* Mox: *At vere paullùm cibo demendum, adijciendumq; potioni, sed dilutius tamen bibendum est.* Tum demum. *Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget, ideo prandere quoque commodum est:* quo in loco illa etiam, *vere paullùm cibo demendum*, nisi cauta interpretatione accipiantur, eiusdẽ Hippocratis doctrinæ aphorismi decimi quinti manifestè aduersantur.

X L I.

Διὰ τί τῶν φαρμάκων, τὰ μὲν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν δὲ κύστιν οὔ· τὰ δὲ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν δὲ οὔ· ἢ ὅσα μὲν ἐστὶν ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος μεστὰ ταῦτα ἂν ᾖ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν. ἐκεῖ γὰρ ὑφίσταται τὰ ἄσηπτα τῶν ὑγρῶν· ὑποδοχὴ γάρ ἐστιν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεπεμμένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὃ οὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαί τι ἢ παθεῖν, ὑποχωρεῖ· ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστὶν, ἂν ᾖ φαρμακώδη, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει· εἰς ταύτην γὰρ ἡ φορὰ τῶν γεωδῶν· ὥστε ἂν ᾖ κινητικὸν, ταράττει.

Cur ex medicamentis alia aluum soluant, vesicam autẽ minimè: alia vesicã soluant cùm aluum nihilo moueant? An quòd ea, quæ natura humida sunt, atque aqua referta, si medendi obtineant facultatem vesicam soluunt: subsident enim in ea humores, qui putredine immunes euaserunt: quippe vesica pro eius humoris conceptaculo habetur, qui minimè in ventre concoquitur, qui non manet, nec priùs quàm agat quicquam aut patiatur, excernitur. At quæ terrenam sortiuntur naturam, si vires habeant medicas, aluum hæc fundere queunt. In hac enim terrena quæque materia se prouoluit. Itaque turbat si mouendi obtinet facultatem.

Pharmacorum, aut medicamentorum nonnulla sunt, quæ ventrem quidem soluunt, vesicam autem minimè; quædam autem è contrario vesicam quidem soluunt, ventrem nullo pacto. Horum rationem ita reddit Aristoteles, vt velit illa soluere vesicam quæ humida sunt, & aquoso humore plena: ventrem verò illa quæ sunt terrestria: vtrisque tamen hæc necessariò requiritur conditio, vt medicamentosa sint. Igitur quod pertinet ad vrinas ducentia, prima illa conditio, seu qualitas, nimirum quòd sunt aquosa, caussa est vt ad vesicam deferantur; huc enim secedere consueuerunt humida, seu humiditates corporis, quæcunque putredinem minimè contraxerunt; quæ enim computruerunt, illa ad alias partes à natura pelluntur: sed putredinis expertes humiditates ad vesicam feruntur; est

enim

enim vesica receptaculum totius humidi illius, quod in ventre haud coctum est; nam quod in eo coctum est in sanguinem, & alimentum conuertitur; hic enim de vera, & propria coctione sermo fit. Hocce igitur humidum haud coctum, minimè manet in ventre, sed antequam faciat, aut patiatur aliquid, nempe antequam corrumpatur aut putrescat, quod paulò ante dictum est, secedit ad vesicam. Cùm igitur humidum aliquod, & aquosum assumitur, illud ratione illius humidi, & aquosi vt dictum est, ad vesicam defertur; si verò medicamenti vim obtineat, (ita enim virtutem eam hìc appellat) irritat eadem facultate vesicam; vnde eorum, quæ in ipsa continentur excretio contingit. Porrò quoniam vltima huius partis verba aliter exposuimus quàm Theodori tralatio habeat, secuti Græcum vulgatum exemplar, illa idcirco Latinè, quomodo vulgata sonant, proponenda existimaui hoc modo. *Est enim vesica receptaculum illius humoris, qui in ventre haud est coctus, qui non manet: sed antequam quicquam agat, aut patiatur secedit.* Theodori autem tralatio superiùs proposita est: sit autē ex ea hæc Aristotelis sententia; nimirum humorem illum, qui in ventre minimè concoquitur, in ipso non manere; nec excerni tamen è corpore antequam quicquam agat, aut patiatur, hoc est deferri antea ad vesicam, naturámque circa ipsum nonnulla operari, ipsúmque similiter corpori aliquos vsus præstare, tum demum è vesica excerni; quæ quanquam & ita intelligi, & vera esse possint, mihi tamen problematis sensui communis, & proposita lectio quadrare magis videtur. ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστίν. *At quæ terrenam sortiuntur naturam.* Alteram problematis partem aggreditur, docétque pari ratione ideo nonnulla soluere ventrem, minimè autem vesicam; quòd ea quæ id præstant, sint terrea natura, & medicamenti vim quoque obtineant: quia enim sunt terrea natura ad ventrem feruntur; ad hunc enim feruntur terrea omnia, & grauia; quia verò medicamenti facultatem obtinent, soluere possunt corpus: quippe medicamenti vis mouet, & perturbat, & excretionem citat, ita verò locum accipimus, Theodorum sequentes, quem manifestè apparet legisse non κινητὸν, vt habet Basiliensis editio, sed κινητικὸν, vt ad marginem restituit Iustinianus. Appellat autem κινητικὸν, quod paullò ante dixit φαρμακώδη, eadem enim iterari videntur: nec facultatem aliam à proposita diuersam intelligi putem: ac si diceret: turbant igitur, quia motricem & medicamentosam facultatem habent, quæ nimirum proposita sunt. Nisi dicamus non iam iterari eadem: sed hæc adiici ob nonnullorum corporum conditionem, quæ à medicamentis vix, aut ne vix quidem purgantur: nimirum huiusmodi terrea, & grauia, ac medicamētosa, si vim habeant mouendi, perturbationem efficere, & aluum soluere: quòd si subiecto alicui occurrant, quod ab ipsis haud moueri possit, iam nec perturbare, nec ventrem soluere. Fortè verò & isthæc iterauit, vt conditionem illam, qua perturbare dicit, cum purgatrice iungi ostenderet. Quod si κινητὸν legamus, patiendi modo, vt Latinè sonent. *Quare si mobilia sint conturbant:* de humoribus accipitur verbum: nimirum grauia hæc terrena, & medicamentosa in vētrem lata, turbare & deturbare si quod in vētre mobile est, seu quæ in eo mobilia sunt; nimirum humores expulsioni paratos & idoneos: quibus verbis, illa quoque fortasse corpora significantur, quæ à medicamentorum facultate, & viribus, inuicta permanent: quem sensum elici etiam posse legendo κινητικὸν vt quidem Aristotelis verba proferuntur, paullò ante diximus. Sanè autem quod pertinet ad problematis sententiam de diureticis, ne in dubium ipsius veritas reuocetur, sciendum est quòd ea quæ vrinam prouocant duplicia genere sunt, alia enim id præstant; primùm, per se, & forma seu facultate propria; hæc autem sunt, quæ vires habent serum à sanguine separandi, quæ sunt aëria, calida, & sicca, vt semen apij, asarum, daucus, & similia; alia autem id præstant non ex illa forma, sed potiùs ratione materiæ, seu ratione quantitatis, cui tamen adiuncta simul sit medicatrix vis illa, quam dixit Aristoteles: quæ alia est ab ea forma. Huiusmodi autem sunt vina aquosa aquæ nonnullæ thermales, asparagi, semina peponum, & alia similia, & de his posterioribus loquitur hoc loco Aristoteles.

X L I I.

Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν κάτω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία δὲ τὴν κάτω· τὰ δὲ ἄμφω, οἷον ἐλατήριον, καὶ τῆς θαψίας ὁ ὀπός. ἢ ὅτι τὰ μὲν ἐστι ψυχρὰ τῶν φαρμάκων τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, τὰ δὲ, θερμὰ τὰ δὲ ἄμφω ὥστε τὰ μὲν διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ὄντα, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, κἀκεῖθεν συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ ἥκιστα συμπεφυκότα· ἂν δὲ ἰσχυρὸν ᾖ τὸ φάρμακον, ἢ πλέον δοθῇ τῆς φύσεως, καθαίρει εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν, ταῦτά τε, καὶ ἐὰν τὸ περίττωμα ᾖ καὶ διὰ τὴν θερμότητα παρεκτικὸν τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ, προσεπισπᾶν τοὺς ἐμέτους ποιεῖ· τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρος, καὶ πρὶν

παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι, κάτω φέρεται κἀκεῖθεν ὁρμῶντα, τὸ αὐτὸ δρᾷ τοῖς ἄνω. καὶ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα ἐκεῖθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων καὶ συντηγμάτων λαβόντα, τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν· ὅσα δὲ ἀμφοῖν μετέχει, καὶ ἔστι μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέραν τὴν δύναμιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευάζουσιν οἱ ἰατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις.

Cur alia ventrem mouent ſuperiorem,alia inferiorem : vt veratrum ſuperiorem,ſcammonea inferiorem:alia verò citant vtrúmque,vt elateriũ,& thapſiæ ſuccus? An quòd ex medicamentis, quæ ventrem mouent alia frigida, alia calida ſunt : itaque alia propter ſuum calorem, protinus vt in ſuperiori ventre fuerũt,loca petunt ſuperiora,ac inde liquefaciẽdo,maximè quæ aliena ſint, minúſque inſidentia, ſed etiam quæ inſunt naturæ intima, medicamento ſcilicet vehementiori epoto,aut copioſiori quàm natura patiatur,tam ea ipſa,quàm quæ excreſcentia adfuerint,in ventriculum deducunt:hîc verò feruore excrementa perturbant, flatúmque excitant multum, qui obſiſtens, vexánſque demum vomitum mouet. Alia quòd natura frigida ſunt deorſum versùs pondere ſuo labuntur, etiam priùs quàm quicquam vel afficiantur, vel agant,ac inde proficiſcentia,idem actitant quod ſuperiora:vbi enim per abdita foramina illinc aſcenderunt, atque materiam agitàrunt, eodem tramite ſecum,quæ corripuerint excrementa, colliquamentáque deducunt: at genus medicamenti, quod qualitatis vtriuſque particeps, miſtúmque ex calido,frigidóque eſt, hoc ob eam vtrámque facultatem rem poteſt vtranque conficere. Hinc & medici miſtis cibi generibus ſæpe medicinas componunt.

De purgantibus medicamentis ſermonem adhuc proſequitur, oſtendens quare nonnulla ex iis vomitum,nonnulla aluum, alia autem vtrúmque eiciant. Cauſſam autem tũ caliditatem, tum frigiditatem, tum qualitatem ex vtriſque mixtã eſſe dicit, primi ſanè primam, alterius alteram, & tertij tertiam. Ait igitur Ariſtoteles, quòd medicamentorum ventrem mouentium (hic autem ventris nomen communiter pro inferiori, qui inteſtina continet, & ſuperiori,hoc eſt ventriculo vſurpat) nonnulla frigida , nonnulla calida ſunt, nonnulla autem vtraque qualitate prædita, nimirum & calida,& frigida. Addenda ſunt enim in textu,vt nos ex codice Iuſtiniani addidimus,quæ deerant in impreſſis hæc, τὰ δὲ θερμά, τὰ δὲ ἄμφω, quorum primam partem habuit etiam qui eam reddidit Theodorus, & antiquus interpres. Dicit igitur quòd calida ſimul atque in ventre ſuperiori, ſiue in ventriculo fuerint,feruntur ob ſuam ipſorum qualitatem ad ſuperiorem locum, nempe ad ipſum ventriculi os, caliditatis enim proprium eſt, vt ad ſuperiora aſcendat , merito partium leuium quæ cum illa ſunt : ibi autem colliquationem efficiunt, maximè quidem eorum, quæ magis aliena ſunt, & minùs adhærent,quippe quæ minùs à natura retineantur, quorum etiam facilior motus eſt & eliquatio;& hic ſanè leuior vomitus eſt; qui ex huiuſmodi calidis medicamentis. Si verò aſſumptum medicamentum ſit ex vehementioribus, aut maiori quantitate detur, quàm natura ferre poſſit; non ſolùm in ventriculo eliquat aliena illa, quæ dicta ſunt; ſed ſurſum trahit etiam; nempe ad ipſum ventriculi os, & illa, & excrementum ſi quodpiam, aliud reperiatur; ibi verò ob caliditatem, ac feruorem à medicamento excitatum conturbatio multa fit, gignitúrque flatus multus; caliditas enim dum vi ſua in excrementa agit, eáque commouet, flatum creat : hic autem nitens, impetum faciens,& vim inferens loco,quæ conturbari flatus natura eſt, vomitum creat; ſuperior enim ventriculi pars quoties irritatur, per vomitum ea expellit quæ illi negotium faceſſunt. Duplex igitur Ariſtoteli vomitorij medicamenti genus : alterum debilius, validius alterum ; eliquat illud, trahit hoc etiam à ſingulis corporis partibus : medici autem tria conſtituunt genera, duo vehementiora, ſed alterum altero plùs, tertium blandius. Primi generis hæc ſunt ærugo æris, caules, & folia cucumeris aſinini, geniſtæ flores, folia, & ſemina: alterius hæc, bulbus narciſſi, radix ſilybi, raphanus in quo maceratæ ſint radiculæ ellebori albi, quo modo illo vtebatur Philotimus teſte Oribaſio libro ſeptimo collectaneorum ad Iulianum Blanda autem vomitoria ſunt mel crudum copioſum, mulſa meraca , id eſt in qua copioſum mel eſt, & non multùm cocta, radix & ſemen raphani, oximel copioſum : Nec tamen putem hæc

illa esse, quæ Aristoteles dicit si maiori copia assumantur vomitum excitare; quæ enim proponit Aristoteles trahunt, & ratione copiæ æquantur alteri generi, id autem de his blandioribus non putem dici posse. Ratio igitur quare vomitoria per illam partem euacuent, illa ex Aristotele videtur esse, quòd in ventriculum recepta, & lata ad partes superiores colliquant, ac trahunt, flatúque excitato ac ventriculo conturbato, humores educunt. Sunt medici quibus hæc non satisfaciunt: vnde ad insitam, & occultam proprietatem confugiunt; aliqua enim extant, quæ etiam in ventriculum haud assumpta vomitum excitant: refert enim Oribasius collectaneorum libro septimo capite vltimo, Plistonicum glandes aliter, atque aliter ex elleboro confecisse, anóque admotis vomitum excitasse: eundem compositum cum passo elleborum, bubulóque fele dilutum naribus admouisse, similitérque citasse. Dioclem etiam vteto glande ex eodem elleboro imposita idem fecisse: Idem Dieuchem ano instar emplastri elleboto circumposito. Quin & illum vsum fuisse suis temporibus refert Oribasius, vt pedes irrigarent coctо in aqua marina elleboro, oleóque ciptino, & nitro infusis, ex qua perfusione vomitus consequeretur. Cùm igitur quomodocúnque assumptus ellebotus (hic autem albus intelligitur) vomitum cieat ad insitam naturam medicamenti, seu proprietatem occultam, seu formam specificam vt appellant, sunt qui confugiant, vt dicebam: de ea autem nihil hoc loco Aristoteles, nisi eliquationem, vim, aut attractionem, etiam ad hanc naturam, & proprietatem reuocemus, vt ideo eliquent, aut trahant vomitoria medicamenta, quia tali natura: At exquisitiùs non sunt ista hoc loco examinanda. Conuertenda potiùs Aristotelis verba; Theodotus enim nimia licentia in iis reddendis mihi vsus videtur, & nonnulla apposuisse quæ non erant in Græco textu, nisi tamen ille diuersam scripturam secutus est. Ita igitur cum fide reddo. *Itaque alia quidem propter calorem suum simul atque in superiori ventre recepta fuat, feruntur ex ipso ad superiora loca, atque inde colliquant, maximè quidem quæ plurimùm fuat aliena, & minimè hæreat: Si autem admodum validum sit medicamentum, aut maiori copia datum quàm natura ferat, sursum trahit ad superiorem ventrem tum hæc, tum excrementum si quod adsit, ac merito caloris perturbatione genita à flatu, qui multus ab eo genitus est, obsistens flatus vomitũ facit.* Putaui autem illa καθέλκει εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν ταῦτά τε καὶ ἐὰν τὸ περίττωμα· ἢ καὶ, legenda, & interpungenda aliter, nimirum quomodo hæc bene accepisse videtur Theodotus ἀνάγει εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν ταῦτά τε καὶ ἐὰν περίττωμα ᾖ, καὶ διὰ, quomodo & exposui, & conuerti, ἀνάγει autem pro καθέλκει ex Iustiniano est, sed & καθέλκει aptè accõmodetur aliquâ variato sensu. τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν. *Alia quòd natura frigida fuat.* Caussam reddit secundæ partis problematis, quare nonnulla pharmaca aluum soluant; dicit autem quòd medicamenta ea quæ frigida sunt, simul atque assumpta sunt, feruntur statim ob grauitatem suam deorsum, quemadmodum alia ob caliditatem, cum qua leuitas inerat ferebantur sursum: appellat autem illa frigida comparatione facta ad hæc posteriora; quia nimitum illis minùs calida sunt, partésque frigidiores, & grauiores habent; re vera enim & Scammonium calidum est; Hæc igitur quæ frigida modò appellantur, feruntur ad partes inferiores, antequam quicquam agant, aut patiantur, nimirum antequam ad operationes exeant, vt vincant, aut vincantur à natura; quorum alterutrum iis quæ assumuntur, contingit; medicamenta enim vincunt, alimenta vincuntur. Igitur frigida hæc & grauia protinus atque assumpta sunt, feruntur ad partes inferiores, sicuti calida illa ferebantur ad superiores: illinc autem impetu facto, idem operantur quod calida; nimirum excitato flatu (id enim & hîc repetendum puto) ventris solutionem moliuntur, quod magis declarat subdens. κατὰ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα. *Vbi enim per abdita foramina illiac ascenderunt.* Medicamenta frigida, seu grauia deorsum lata, illinc impetum sumunt, excitatóque flatu, & per meatus corporis euntia commouent, & perturbant excrementa, & colliquamenta, quibus quidem dominantur, quemadmodum etiam illa superiora faciebant in ventriculo, eisdémque excrementis, & colliquamentis secum abreptis, per eandem viam nimirum per partes infernas ad quas medicamenta illius generis vergunt, illa expellunt; inferior enim ventriculi pars pondere grauata, per partes eas trudit pondus deorsum. Notandum autem hîc dici excrementa, & colliquamenta, sicuti de iis, quæ ciebant vomitum dixit similiter, ea & colliquare maximè aliena, ac expellere tum hæc, tum quod inerat excrementi, vt duo humiditatum genera videatur vtrobique Aristoteles significare; quorum alterum colliquamentum, alterum excrementum dicitur; quid autem differat excrementum à colliquamento, περίττωμα illud, hoc σύντηγμα dicitur, habemus diffusè ab Aristotele explicatum libro primo de generatione animalium capite decimo actauo. ὅσα δὲ ἀμφοῖν μετέχει. *At genus medicamenti quod qualitatis vtriusque particeps.* Tertiæ partis propositæ caussam reddit. Medicamenta enim quæ vtráque facultate participant vt par-

tim sint

rum sint calida, partim frigida, diuersasque partes, mixtasque vires obtineant, cuiusmodi multa reperire est, non solùm ex soluentibus, sed etiam ex alterantibus, vt rosa,& alia, de quibus Galenus quarto de simplicium medicamentorum facultatibus capite vigesimo tertio, & alibi: cùm inquam purgantia hæc vtraque facultate participent, atque vtraque etiam ad actionem deducatur,& effectum suum producat, ac pars calida ad superiorem, frigida ad inferiorem vergat, meritò fit vt eo modo, quo dictum est, medicamenta illa tum vomitum, tum aluum cieant. Huiusmodi autem tum ab Aristotele initio problematis propositus est thapsiæ succus, & elaterium; tum etiam à Dioscoride eadem talia proponuntur. Nam libro quarto capite centesimo quinquagesimo quinto de elaterio ita scribit, *Mouet tum inferiori, tum superiori parte purgationem pituitam, ac bilem trahens.* Et eodem lib. ca. centesimo quinquagesimo septimo, de thapsia hunc in modū. *Iam cortex radicis, quam succus purgandi vim habet, & lacteus succus in aqua mulsa potus, superiori enim, & inferiori parte bilem extrahit.* Porrò ab Aristotele in hac, quæ à medicamentis purgātibus fit euacuatione, video quidem attractionis mentionem factam; rationem autem attractionis, quam alij familiaritatem, aut similitudinem, aut proprietatem totius substantiæ, aut formam dicunt specificam, non video memorari; sicuti nec etiam in sequenti problemate, quo de eadem re iterum agitur, nec alibi quod ego quidem viderim. ὥσπερ καὶ νῦν συγκεράζουσιν οἱ ἰατροί. *Hinc & medici mixtis cibi generibus.* Id quidem rarò fit à medicis, vt simul, & vomitum, & aluum moueant; si tamen id velint, vtriusque generis miscent medicamenta; ita verò alterum ad superiora, alterum ad inferiora latum, illud vomitum, hoc deiectionem molitur, de qua mixtione nonnulla etiam Oribasius loco quem modò adduximus.

XLIII.

Διὰ τί τὰ φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα, καὶ στρυφνότερα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ὑπερβάλλοντα, οὐ καθαίρει; ἢ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας δυνάμεις καθαίρει, ἀλλ᾽ ὅτι ἄπεπτά ἐστι; ὅσα γὰρ δι᾽ ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα τοὺς ὄγκους ἄπεπτά εἰσι, καὶ οἷα κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ζῴων θερμότητος, εὐδιάχυτα ὄντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν. ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι, φέρονται καθ᾽ οὕσπερ ἡ τροφὴ πόρους εἰς τὰς φλέβας. οὐ πεφθέντα δὲ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει φέροντα τὰ ἐμπόδια αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο κάθαρσις. χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄπεπτα μὲν ἐστιν ὑπὸ τῆς τῶν ζῴων θερμότητος, ἀλλ᾽ οὐκ εὐδιάχυτα τῆς κοιλίας. ἔλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ᾽ οὐ τῷ ποιῷ, ἀλλὰ τῷ ποσῷ· ὅταν γὰρ διὰ πλῆθος ἄπεπτα γίνηται, τότε καὶ καθαίρει, ἐὰν ὡς καθαίρῃ· διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστι, διὰ τὸ ποιὰ αὐτὰ εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσά· διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν οὐδὲν τῶν εἰρημένων. οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαίρει· στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς φαρμάκοις, καὶ δυσοσμία, διὰ τὸ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ τὸ φάρμακον. τὸ μὲν γὰρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή· τὸ δὲ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὸν δὲ εἰς τὰς φλέβας, καὶ δι᾽ ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος ταράττον, αὕτη ἡ φαρμάκου φύσις ἐστίν.

Cur medicamenta purgare valeant, cùm alia pleráque amariora, cæterísque eiusmodi qualitatibus insigniora id facere nequeant? An quia non ob eiusmodi vires purgandi obtinent facultatem, sed quia concoqui nequeunt; etenim quæ ob excessum caliditatis, aut frigiditatis, quamuis exiguo corpore incoctilia sint, aptáque vincere, non vinci ab animantium calore, resolúique eadem facilè à ventre vtrolibet possint, hæc medicamenta habentur. Vbi enim ventrem adierunt, resolutáque sunt, statim ad venas per easdem feruntur semitas, quibus permeat cibus: mox cùm nihilo cōcoqui potuerunt, sed victrice perstiterint potentia, relabuntur, & quæ sibi obsistunt secum detrahunt: quæ res purgatio vocitatur. Æs verò, argentum, cæteráque generis eiusdem, & si concoqui à calore animalium non possunt, sed resolui à ventribus nequeunt. Oleum, mel, lac, cæteríque eiusmodi cibi purgandi quidem vim obtinent, sed quantitatis, non qualitatis ratione: vbi enim ob nimiam sui copiam concoqui minimè potuerunt, tum purgant, si quando id facere possunt. Duabus enim illis de caussis aliquid concoqui nequeat, aut quia generis peruicacis est, aut quia modum excesserit. Quam ob rem nihil ex prædictis

dictis medicamentum est, quippe cùm non ob aliquam sui facultatem purgare valeat. Acerbitas autem, acor, malúsque odor medicamenta comitantur, eo quòd genus medicamentorum cibo contrarium est. Quod enim concoctum à natura accessit, id corporibus adhærescit, alimentúmque appellatur: quod autem conuinci, domaríque minimè possit, sed venas ingressum per excessum caliditatis, frigiditatísve suæ perturbet, hoc naturam sanè obtinet medicamenti.

Cùm admodum insignes & præstantes sint euacuationum effectus, qui in corporibus nostris vsu medicamentorum purgantium fieri conspiciuntur; talésque ab iis, quæ excedenti aliqua, & insigni qualitate prædita sunt prouenire par sit; iure quærendum videtur, cur amara, & austera, aut aliis similibus excedentibus qualitatibus prædita, non eundem creent effectum, purgéntque & ipsa, sicuti purgant pharmaca. Reddit autem quæsiti caussam, duabus medicamentorum purgantium, necessariis conditionibus propositis; quæ cùm semper non insint excedentibus qualitatibus dictis, haud mirum est si semper non purgent. Purgantibus igitur medicamentis quæ ex Aristotelis sententia necessariò requiruntur conditiones hæ sunt. Primùm quòd incoctilia sint, & à calore nostri corporis minimè vincantur: duo autem hæc in idem recidunt, sed illum potiùs superent, corporíque dominando corpus moueant; verbo enim *κρατεῖν* motricem virtutem contineri existimo, quæ in pharmaco omnino requiritur, & quam ei veluti necessariam tribuit Aristoteles inferiùs problemate quadragesimo quarto; tum quòd imminuta, aut resoluta per corpus diffundantur, atque ob has caussas purgantia sunt, & dicuntur. *ὑπὸ τ̃ δύο κοιλιῶν. A ventre vtrolibet.* Duo hi ventres, seu potiùs duæ cauitates, in quibus existentia medicamenta, haud tamen vinci possunt à calore naturali sunt ventriculus, & venæ. *ταῦτα φάρμακά ἐστιν Hæc medicamenta habentur.* Legerem libentiùs *ταύτῃ*, id est, *hoc modo, & hac ratione*, vt responderet particulæ *ὅτι*, superiùs positæ, dicit enim Aristoteles, medicamenta non ideo sunt purgantia quòd obtineant aliquam talem excedentem facultatem, qualis dicta modò est: sed quoniam concoqui non possunt, & quæ sequuntur, ideo pharmaca sunt. *ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι. Vbi enim ventrem adierunt.* Modum explicat quo pharmaca purgant; ait enim simul atque in ventrem ingressa sunt, & per ipsum diffusa ferri in venas (& hæc altera est ex cauitatibus superiùs dictis) non secus ac cibus per poros, seu meatus: in venis autem, cauitatibúsque minimè concocta, aut euicta, sed vincentia potiùs, & dominantia, excidere ex ipsis, secumque vnà deportare (qua voce innuit etiam motricem, & tractricem virtutem) quicquid ipsis obuium fuerit, vocaríque hanc purgationem. *χαλκός δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα. Aes verò, argentum, cateráque generis eiusdem.* Ex conditionibus positis, quas requiri dicebat vt aliquid pharmacum nominaretur, colligit æs, & argentum, quanquam incoctilia sunt, quæ altera erat ex requisitis conditionibus, non posse dici pharmaca, quòd altera desit conditio: cùm huiusmodi metalla per corpus minimè fundi, aut dissolui possint. *ἔλαιον δὲ καὶ μέλι, καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τ̃ τροφῆς. Oleum, mel, lac, caeteríque eiusmodi cibi.* Ob alteram conditionem, segregat etiam ex numero pharmacorum oleum, mel, lac, & similes cibos; illa enim quanquam per corpus diffundantur, non sunt tamen incoctilia; quod sanè pertineat ad qualitatem ipsorum; nam ob quantitatem incoctilia esse possunt, nimirum tantam eorum copiam assumi, vt à calore minimè vinci possit: & eo tempore purgant sanè, non tamen propriè pharmaca sunt; quæ enim propriè sunt pharmaca, ea incoctilia sunt non ob quantitatem, sed ob qualitatem; cùm verò hæc si incoctilia sunt, id fiat merito quantitatis, & ob hanc purgent, si modò purgant (ita enim sonant Aristotelis verba, quæ Theodorus vertit, *si quando id facere possunt*) hoc est si tanta assumatur copia, & in tali corpore, vt effectus ille purgandi contingat, idcirco pharmaca dici minimè debent. *διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστιν. Duabus enim illis de caussis concoqui nequeat.* Quæ concoqui non possunt id ob alterutram caussam patiuntur; vel quia talia sunt, vel quia tanta: quæ verò pharmaca propriè sunt id habent ob qualitatem; cùm verò id cibis superiùs nominatis contigerit ob quantitatem, nullum ex iis pharmacum meritò dici potest. *στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε. Acerbitas autem, acor, malúsque odor medicamenta comitantur.* Quoniam in problematis initio de excedentibus nonnullis qualitatibus verba fecerat, quorum etiam occasione problema instituerat, miratus eas purgationem minimè inducere; quanquã huius rationem in principio insinuauerit, latiùs tamen, & clariùs rem explanat. Ait enim quòd vel austeritas, vel amaritudo, vel malus odor, ex quibus reliquas etiam innuit huiusmodi qualitates, acciden-

tia funt, quæ pharmaca ipſa conſequuntur. Pharmaca igitur iam naturam ſuam obtinent, & propriam facultatem cuius beneficio purgant, quibus deinde iam ſuas vires obtinentibus ex quæ dictæ ſunt qualitates tanquam accidentia quædam conſequuntur: conſequuntur autem, eò quia pharmaca natura ſua res quædam cibo contraria eſt; cùm cibus pro ſua ipſius moderata temperie & naturæ noſtræ familiaritate concoquatur, & agglutinetur corpori; pharmacum autem contra pro naturæ & facultatis exceſſu, vnde etiam excedentes facultates oriuntur, à natura noſtra minimè vinci poſſit, ſed potiùs ingrediens venas exceſſu ſuo aut calidirate, aut frigiditate (his autem duo purgantium pharmacorum genera innuit ſuperiori problemate enumerata) totum corpus perturbat, ac euacuat.

XLIV.

Διὰ τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλίγον δὲ τὴν κοιλίαν; ἡ δὲ σκαμμωνία πολλὴ οὖσα τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιά, τὴν κύστιν; ἢ διότι ἑκάτερον ἑκατέρου ἐστὶ κινητικώτερον; τὸ μὲν γὰρ πέπερι, οὐρητικόν ἐστιν· ἡ δὲ σκαμμωνία κατωρετικόν. τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον δὲ ὄν, κρατηθὲν, διαλύει, καὶ γίνεται φάρμακον αὐτῆς· ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὖσα, εἰς τοῦτο κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν. ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πόρους, καὶ ταχὺ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστιν· ἡ δὲ πολλὴ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολὺν χρόνον ἐμμείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη.

Cur piper ſi largè ſumatur, veſicam ſoluet, ſi parcè aluum: è contrario ſcammonea ſi largè ſumatur, aluum ſoluet: ſi parcè, & quæ vetus eſt veſicam? An quia ſingula magis à ſingulis mouentur: piper enim magis vrinam ciet, ſcammonea aluum. Itaque ſi piper ſumptum copioſius eſt, ad veſicam defertur, nec ſe in aluum diffundit: ſed ſi exiguum ceperis, retentum id aluum ſoluet, atque ita medicamentum eius exiſtit. Scammonea verò quæ data copioſiùs eſt, retinetur, vt reſoluatur: reſoluta iam medicamentum efficitur, ob cauſſam quá ſuperiùs propoſuimus. At ſi exigua vnà cum epoto humore per inuiſibiles meatus imbibitur, ac celeriùs antequam perturbet, in veſicam defertur; quà pro ſua facultate recrementa, colliquamentáque reſidentia per ſumma abducit. Sed illa multa, vt dictum eſt, quòd diu ex virium ſoliditate permanſerit, largè expurgat, ſordéſque terrenas potiſſimùm detrahit.

Piper larga copia aſſumptum veſicam ſoluit, exigua verò aluum; ſcammonium autem contra, multa copia ſoluit aluum, exigua autem, & vetus veſicam. Huius rei rationem inquirit Ariſtoteles, & ait illam eſſe quoniam vtrumque ex illis alterum alterius humoris mouendi facultatem obtinet; piper enim facultate ſibi inſita à natura poteſt mouere vrinas, & veſicam ſoluere: ad eamque rem ſponte fertur: ſcammonium ſimili ratione idem circa ventrem inferiorem operatur; piper igitur cùm aſſumitur copia inſigni, fertur ad veſicam, eò nimirum delatum à propria natura, qua ad id procreatum aptum eſt, ibique effectus ſuos producit; minimè autem diſſoluitur in ventre antequam ad veſicam perueniat; properat enim natura illius ad veſicam ipſum deferre; ſi verò pauca copia aſſumatur, tunc ſuperatur ipſius natura, & ad eos effectus redditur imbecillis, qui ipſi proprij ſunt: nam vt vnaquæque res proprios edat effectus, non quælibet rei illius quantitas ſufficit, ſed tanta deſideratur, vt in illa virtus ſeu facultas conſiſtere poſſit; ſi igitur exigua copia aſſumatur piper, victa ipſius facultate in ventre, & ipſo diffuſo, non ampliùs ad veſicam, quæ erat ipſius natura, & facultas, ſi minimè deuictum fuiſſet, properat, ſed ipſius ventris medicamentum euadit; caliditate enim, & ſubtilitate ſua attenuatis excrementis, aut alia facultate ipſum conturbat, & ad excretionem irritat: *ἡ δὲ σκαμμωνία πολλὴ μὲν οὖσα. Scammonea verò quæ data copioſius eſt.* Alteram partem aggreditur, in qua ſoluit id quod de ſcammonea propoſitum eſt. Ait igitur quòd ſcammonea largè aſſumpta diffunditur, & diſſoluitur in ventre; hactenus enim vinci à natura vt diffundatur, & diſſoluatur concedit Ariſtoteles; quin & neceſſariò requiri voluit ſuperiori problemate, quanquam purgantia incoctilia eſſe dixerit, ibi enim de coctione ea intelligebat, qua res aſſumpta conuertitur in

ſubſtantiam rei, quæ nutritur, & adglutinatur corpori, vt ibidem diſertis verbis explicuit; hic autem non ea propriè concoqui intelligit, ſed potiùs aliquantiſper ſuperari, & ideo ait ea in tantum vinci vt diſſoluantur, minimè autem ea ſimpliciter concoqui; verè enim hanc alterationem à natura patiuntur medicamenta purgantia, minimè autem illam. Scammonium igitur largè aſſumptum diſſoluitur in ventre, diſſolutum autem pharmacum fit, eo modo, & ob eas rationes, quæ ſuperiùs nimirum problemate quadrageſimo primo, ſecundo, & tertio explicatæ ſunt. Si autem exigua quantitate aſſumatur, aut vetus, in quo vires exolutæ iam ſunt, & exiguæ non ſecus ac in exigua quantitate; non poteſt in ea mole virtus, ſiue facultas conſiſtere, ex qua propriæ illæ operationes exoriuntur; vnde neque moratur in ventre, neque illius pharmacum eſſe poteſt; ſed vnà cum potu, nimitum cum liquore cum quo aſſumitur, vel quem teperit in ventre, qui natura ſua fertur ad vias vrinæ, abſorbetur illud etiam ſimul in poros, & meatus corporis; atque celeriter antequam corpus perturbet, hoc eſt purget, fertur deorſum in veſicam, & ibi facultate qua pollet, nimirum calefaciendi, attenuandi, & attrahendi, ducit excrementa, & colliquamenta, quæcunque in ſuperficie ſunt, hoc eſt magis tenuia, & aquoſa, & ad ſubducendum faciliora, quæ per vias illas euacuari poſſunt; & hic rurſus dicit excrementa, & colliquamenta ſicuti ſuperiùs problemate quadrageſimo ſecundo: in vtroque tamen genere faciliora ad excundum ſcammonij virtute deduci intelligit: Si verò inſigni quantitate idem aſſumatur, præ virtute, & facultate ſua, quàque id illi inſitum eſt, multum tempus moratur in ventre, & ibi non ſolùm trahit quæ in ſuperficie ſunt, & tenuia; ſed inſignem purgationem molitur, craſſa etiam & terrena ducendo. Fuit autem hæc Ariſtotelis ſententia de pipere, & ſcammonea adducta etiam à Serapione in tractatione de ſimplicibus medicamentis capite tum de pipere, tum de ſcammonea, vbi ex libro illo quæſtionum quem citat, eadem quæ hîc Ariſtoteles adducit. Et fortè quæſtionum liber ille, ſunt hæc Ariſtotelis problemata, qui liber ſine titulo, & cum aliis etiam non Ariſtotelicis problematis circumferebatur. Contrarium tamen ſenſiſſe viſus eſt Auicenna canone ſecundo capite de pipere, vbi piperis exiguam copiam prouocare vrinam, multam autem ſoluere ventrem aſſerit, idque contrario modo contingere in ſcammonea; ſed corruptum eſſe hunc locum, & aliter ſeu potiùs contrario modo legendum, conſentaneè nimirum iis, quæ & Ariſtoteles, & Serapion habent, docuit Andreas Bellunenſis in caſtigationibus, quas in illum auctorem edidit. Porrò illa ad initium problematis verba: *διὰ τί ὀλίγον ἐκπιὸν ἐκ πίεσιν δεῖ κινητικώτερον*. ita teſtituimus ex Iuſtiniano, ſicuti etiam expoſuimus, accipientes *τὸ κινητικώτερον* agendi ſignificatione ſicuti propriè ſonat, Theodorus tamen patiendi notione accepiſſe viſus eſt, ita tamen reddidit vt ſenſus idem ſit.

X L V.

Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, οἱ μὲν ψύχοντες, ὑγιάζουσιν· οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; ἀλλ' οἱ μὲν, ἀλλοτρίᾳ θερμότητι· οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οἰκείαν συνάγουσιν.

Cur inflammationes eaſdem alij frigefaciendo ſanent, alij calefaciendo concoquant? An quòd illis per refrigerationem, his per externum calorem, caloris ſui copiam colligere placet.

Rationem inquirit, ac reddit curationis illius quam phlegmaſiis, aut inflammationibus per contraria remedia adhibebant medici; alij enim eas refrigerantium vſu, alij calefacientium perſanabant. Phlegmaſiæ autem nomen, quod Theodorus in textu inflammationes vertit, aliter ab antiquioribus medicis, aliter à recentioribus fuiſſe acceptum ſcribit Galenus, tum primo aphoriſmorum ſeptimo, tum quarto de ratione victus in acutis vigeſimo primo, quo loco etiam ſignificationes illas pluribus diſtinxit. Nobis ea omnia huc afferenda non ſunt. Illud ſatis ſit, ſignificari eo nomine in præſentia apud Ariſtotelem affectum calidum; quanquam Heſychius generalius nomen de omni tumore accipiat, qui interpretatur *φλεγμαίνει, ὀγκοῦται, φυσοῦται*, hoc eſt *tumeſcit, & inflatur*. Quomodo igitur à contrariis cauſſis idem oriatur effectus, & quomodo à calidis calidus curetur affectus docet Ariſtoteles. Rationem autem illam reddit, quoniam tumor omnis præter naturam curatur à calore proprio, & innato; hic autem vnitur, cogitur, & validior fit; tum merito refrigerantium, tum calefacientium; iure igitur vtraque morbum tollunt: calefacientia igitur augent eum quoniam illi ſimilia ſunt, ſimile autem ſimili augetur: caliditas enim hæc quan-

quam aliena dicitur ab Aristotele, nimirum quæ forinsecus adueniat, est tamen intelligenda temperata, & suauis, & similis calori natiuo, minimè verò aliena, hoc est præter naturam, inimica, & nimiùm excedens, cuiusmodi ex febre aduenit: Hæc igitur ob similitudinem, caliditatem natiuam cogit, hæc verò coacta, & validior effecta humorē coquit, qui phlegmasiam, seu inflammationem parit; & sic morbum tollit; refrigerantia autem eundem producunt effectum, nam adstringunt, & densant; adstricto autem, & densato corpore, natiuus, & proprius calor vnitur magis, & hac ratione maior, & validior quàm antea fit. Præterea refrigerantia tollunt partis intemperiem: At intemperie sublata, partéque ad naturam propriam reducta calor naturalis in ea validior, & potentior quàm antea gignitur, & sic morbum tollit.

XLVI.

Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ καταπλάσματα; ἢ ὅπως μᾶλλον αἰσθάνηται; τὰ γὰρ συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται· ὥστε καὶ ἐπὶ τούτων.

Cur mutari cataplasmata debeant? An vt pleniùs sentiatur. Solita enim, vt ea, quæ ventriculo mandamus, non ampliùs medicamenta sunt, sed pro alimentis recipiuntur; sic etiam hæc fungere suo munere nequeunt.

In tumoribus, aut vlceribus, aut aliis, quæ id genus remedij postulent, solent medici subinde mutare cataplasmata, ita vt cùm horū genere vno vsi sunt, altero postmodum vtantur. Id autem ea ratione fieri ait Aristoteles, vt cataplasmarū vis, & facultas à natura magis percipiatur; nam quæ consueta sunt minùs percipiuntur, cùm ob consuetudinem illam adeò sensibus familiaria euadant, vt ab eis minimùm aut nihil afficiantur; quemadmodum in iis etiam contingit, quæ per os assumuntur; pharmaca enim per os assumpta præsertim alterantia, cuiusmodi sunt endiuia, lactuca, feniculus, & similia; si assiduè eis vtamur, minimè pharmaca ampliùs sunt, hoc est corpus nostrum minimè ampliùs afficiunt quemadmodum pharmaca afficere consueuerunt: sed potiùs fiunt cibi, à quibus propriè corpus non alteratur, sed in eo relictum statu, in quo erat, nutritur solùm. Id autem verum etiam est in pharmacis leuiter purgantibus, seu lenientibus, cùm & illa cibi quodammodo sint, seu mediæ cuiusdam naturæ inter cibos, & medicamenta, vt pruna, tamarindi, cassia, manna, rosæ, violæ, & similia; quæ & ideo exigua quantitate non purgant. Sed & vehementiora etiam medicamenta, cuiusmodi rheobarbarum est; & validiora etiamsi exigua quantitate, vel etiam subinde aliquantisper maiori, quispiam sumere assuescat, nec purgationem moliuntur. Quin vel ipsa venenata assiduo vsu mitescere, vetulæ illius Atheniensis exemplo manifestum fit, de qua Galenus tertio de simplicium medicamentorum facultatibus capite decimo octauo, quæ à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam: principio enim paucum exiguitate ipsa deuictum est, at consuetudo naturale reddidit.

XLVII.

Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστέλλεσθαι, πόνων δὲ πλείω; ἢ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἴτιον περιττώματος πλῆθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἢ ὅταν τροφῆς ὑπερβολὴ, ἢ πόνων ἔνδεια.

Cur cibum imminuere, laborem augere salubre est? An quia caussam ægrotandi excrementorum habet nimietas, quæ tunc certè exultat, cùm aut cibus superest, aut labor deest.

Laudat sobrietatem, & exercitationem: maximè ad sanitatem conferre dicens exiguum comedere, & multum laborare: illam autem huius rei optimam rationem affert, quòd morborum caussa excrementorum multitudo est; hæc autem tunc in corpore gignitur, cùm aut cibi exsuperantia, aut laborum defectus contigerit. Hæc porrò sententia non sine distinctione debet à nobis accipi, nam vbi exiguum cibi assumitur, abesse debet exercitatio multa, resolueret enim plùs quàm par sit: vnde dicebat Hippocrates 11. aphor. 17. *Vbi fames laborandum non est.* Sed accipienda potiùs iuxta aliam Hippocratis sententiam. *Studium sanitatis est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores.* Sed quomodo distinctiùs hæc sint accipienda, & ab hominibus, quibus tuendæ valetudinis consilium est, vsurpanda,

ex medicorum libris de salubribus, petendum est; Aristot eli enim vniuersalem proposuisse sententiam satis fuit.

XLVIII.

Διὰ τί τὰ φάρμακα καὶ τὰ πικρὰ οἷς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ δυσώδη καθαίρει; ἢ ὅτι ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη ἄπεπτά ἐστι; διὸ καὶ τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη· τῷ γὰρ ἄπεπτα εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φάρμακά ἐστιν· καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω, διαφθείρει. ὅσα δὲ, κἂν μικρὰ δοθῇ, διαφθαρτικὰ, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλλὰ θανατηφόρα· οὐδ᾽ ὅσα μὴ τῷ ποιῷ καθαίρει, οὐκ ἔστι φάρμακα· καὶ γὰρ τὰ τροφῆς πολλὰ μὲν ταὐτὸ ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἷον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὔπεπτα, καθαίρει· καὶ τούτοις δὲ μὴ εὔπεπτα καθαίρει καὶ τούτους· ἔστι γὰρ ἄλλα ἄλλοις εὔπεπτα καὶ δύσπεπτα· διὸ οὐ πᾶσι ταῦτα φαρμακώδη, ἀλλ᾽ ἐνίοις ἴδια. ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν εἶναι· ὥσπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔξωθεν ἧκον ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἀλλότρια.

Cur medicamenta, & res amaræ, aut fœdi odoris, magna ex parte purgare possint? An quoniam amara quæcunque, maléque olentia concoqui nequeunt: qua de caussa medicamenta quoque amara sunt, atque fœtida. Quòd enim concoctionem nullam sibi admittunt, mouerèque cum amaritudine possunt, hinc medicamenti sortiuntur naturam. Et si iusto plus data sint periment. Quæ autem necant, etiamsi exigua dentur, hæc non medicamenta, sed toxica esse dicimus. Ne illa quidem medicamenta vocamus, quæ non sui generis qualitate purgare queant. Sunt enim pleráque in genere cibi, quæ si largè sumantur, facere idem poterunt, ceu lac, oleum, mustum. Sed hæc omnia, quòd minùs facilè concoquuntur idcirco purgant: nec omnes, sed aliquos. Sunt enim aliis alia concoctu facilia difficiliáue. Quamobrem non eadem medicamento omnibus sunt, sed propria plerísque comperiuntur. Denique medicamentum non solùm concoctionis immune, sed etiam motus efficiens esse debet: sicut & exercitandi ratio extrinsecus illa quidem, aut intrinsecus accedens, non nisi per motum alienam excernit materiam.

Duo proponit: cur purgent pharmaca, idque absolutè, quod etiam proposuit superiùs problemate quadragesimo tertio; & cur purgent amara, ac fœdi odoris; id verò non absolutè, sed vt plurimùm. Hinc autem tollatur contrarietas, quæ huic sententiæ videtur esse, cum ea quæ proponitur eodem quadragesimo tertio problemate, amara minimè purgare; ibi enim de purgatione ea, quæ absolutè, & ex formæ ratione, ac ideo semper fit, erat sermo; hìc autem de ea quæ non semper, & ex ratione formæ, sed vt plurimùm fit. Vtriúsque autem quæsiti rationem reddit Aristoteles dicens, omnia hæc purgare, nimirum & pharmaca, & amara, ac fœdi odoris, quia incoctilia sunt: hæc enim verba ita accipio tanquam ἀσύνδετα. Sed necesse illa vti sonant proponere, Theodorus enim conuertit vt putauit exponenda: sonant autem hunc in modum. *An quoniam omnia amara, & fœdi odoris incoctilia sunt?* patuit autem superiùs, hanc purgatorio medicamento requiri necessariò conditionem; non tamen sola huic actioni sufficiat, nisi & motricem virtutem habeat coniunctam, quam adiicit mox Aristoteles. Portò concoqui minimè possunt amara, & fœdi odoris, quod iterauit idem Aristoteles sectione duodecima problemate vndecimo, quoniam natura, singulæque corporis partes aluntur re dulci, & suaui; à contrariis autem abhorrent: amara autem quatenus talia, eidem inimica sunt, nec nutrire possunt; quia sunt sicca non aliter ac cinis, & puluis; animal autem omne plùs minùs humidum est, sicuti scribit Galenus quarto de simplicium medicamentorum facultatibus capite vigesimo: quòd si non libeat verba illa disiunctim accipere: sed notam vniuersalitatis subsequenti voci adiungere hoc modo: *Omnia amara, & fœdi odoris incoctilia esse,* sententia quidem vera sit, sed altera ex propositis quæstionibus dissolutione carebit: διὸ καὶ φάρμακα πικρὰ καὶ δυσώδη. *Qua de caussa medicamenta quoque amara sunt.* Proponit medicamenta purgantia esse amara, & fœdi odoris, quanquam non omnia, nec necessariò; & hac qualitate cum huiusmodi rerum genere interdum conuenire; vnde consentaneum videatur hæc etiam cum illis conueni-

re quod purgent; licèt non semper, nec necessariò; caue tamen putes Aristotelem ità argumentari, amara, & fœtida sunt incoctilia, medicamenta sunt incoctilia, igitur medicamenta sunt amara; esset enim syllogismus ex puris affirmatiuis in secunda figura; sed potiùs hoc modo. Omnia medicamenta sunt incoctilia, quædam incoctilia sunt amara, igitur quædam medicamenta sunt amara: quæ etiam conuerti potest hoc modo, quædam amara sunt medicamenta, quod proponebatur: si nimirum motricem virtutem habeant adiunctam; nam vt subdit, ideo pharmaca sunt, tum quæ ita dicuntur, tum amara, & fœtida, quæ pharmaca sunt, quia incoctilia sunt & motricem virtutem habent, cum qua coniuncta est amaritudo; igitur quia pharmaca incoctilia sunt, & motricem virtutem semper habent; semper & ex formæ natura purgant, videlicet in subiecto apto: amara autem quia vt plurimùm, vt plurimùm etiã purgant. καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω. *Et si iusto plus data sint.* Alia quædam circa purgantium doctrinam tradit; distinguens ea tum à corruptiuis, tum ab iis, quæ propriè purgantia non sunt, de quibus mox. οὐδ᾽ ὅσα μὴ τοῦ ποιοῦ. *Ne illa quidem medicamenta vocamus, quæ non sui generis qualitate.* Quod superiùs tradidit in adducto problemate quadragesimo secundo denuò repetit, purgantia talia esse facultate, & qualitate propria, minimè autem assumptorum quantitate, cuiusmodi sunt lac, oleum, & mustum: hæc enim quia non ob virtutem, & qualitatem, sed ob copiam solam concoqui non possunt, & sic vnam tantùm conditionem obtinent, eámque per accidens, pharmaca propriè non sunt; atque ideo non omnes purgant sine discrimine, sed illos solùm, quibus coctilia non sunt: alia enim aliis coctilia, & incoctilia sunt, pro naturæ diuersitate. ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέπτεσθαι. *Denique medicamentum non solùm concoctionis immune.* Quæ superiùs enumerata sunt, lac, oleum & mustum, ideo non sunt propriè pharmaca, quanquam purgent aliquando, quoniam deest eis quæ requiritur omnino conditio, nimirum quòd corpus moueant: illa enim ideo educunt superfluitates, quoniam cùm maxima copia assumuntur, natura onere grauata excernit illa, cum quibus vnà superfluitates educuntur, minimè verò quòd vim in se ipsis obtineant mouendi corpus, at quod propriè pharmacum est, corpus mouet, & exagitat quemadmodum exercitationes faciunt, siue illæ extrinsecus, siue intrinsecus proueniant: extrinsecus quemadmodum cùm motus principium ab eo est, quod extra nos pósitum est, vt nauigatio, equitatio, & vectio in lectica, aut curru: intrinsecus vt cùm principium motus in ipso animali est, vt cursus, & saltatio; in his enim omnibus exercitiis corpus mouetur, & per motum euacuatio aliqua contingit. Non est tamen intelligendum hanc esse eandem euacuationem, qua medicamenta purgant, licèt hæc illam adiuuet, vnde præcipiebat Hippocrates quarto aphorismorum decimo quinto, *cùm voles elleborum magis ducere, moue corpus.* Dixerat enim proximo aphorismo. *Cùm biberit quis elleborum ad motiones quidem corporum ducere magis, ad somnos verò, atque quietem minùs. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus*; sed similitudinem affert: motus enim, & per sudores, & per insensibilem transpirationem educit, quin & in lectica, aut curru nonnullis vomitum ciet. καὶ τούτοις οἷς μὴ εὔπεπτα καθαίρει καὶ τούτους. *Nec omnes sed aliquos.* Latina hæc non exprimunt Græca Aristotelis, nec sensum perficiunt aut complent. Theodorum putârim aliam lectionem fuisse sequutum: ita autem nostra Latinè sonant. *Et iis sanè, quibus minimè coctilia sunt, hos purgant.*

XLIX.

Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ φυτά; ἢ ὅτι θερμὰ, καὶ εὔπεπτα· τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά· ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὀσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ ὀσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικὰ, μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα.

Cur odòrata genera tam seminum, quàm plantarum, mouere vrinam possint? An quia calida, concoctúque facilia sunt, quo in genere ea collocamus, quæ citant vrinam: horum enim vis insita calefaciendi, breui extenuatur. Odor quoque nullam corpulentiam gerit: nam & ea, quæ odorem plenissimè reddunt, velut allia caliditate sua mouent vrinam, sed potiùs vim obtinent tabefaciendi. Semina verò odòrata calida esse certum est.

De odoratis tum seminibus, tum plantis, qualia anisum, feniculus, petroselinum, & similia inquirit hoc loco; ac docet quare diuretica sint; hoc est vrinas mouendi vires obtineant. Ait autem talia esse, quoniam sunt calida, & concoctu facilia; facilia autem

concoctu quà medicamenta, & comparatione eorum, de quibus superioribus problematis actum est; quæ ventrem mouebant, quæque incoctilia dicta sunt: alioquin enim hæc ratione siccitatis dura sunt; & cibis comparata difficilè coquuntur: huiusmodi igitur, sunt calida, & concoctu facilia: quæ autem talia sunt illa facultatem obtinent vrinas ducendi, siue, quæ enim facultatem obtinent vrinas mouendi, illa talia sunt; nam caliditas in ipsis existens citò extenuat materiam, quæ ipsi subiicitur; & odor similiter qualitas quædam est minimè corpulenta, sed tenuis; quod dixit Theophrastus libello de odoribus his verbis. *Εὔοσμα μὲν οὖν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν τὰ πεπεμμένα καὶ λεπτὰ καὶ ἥκιστα γεώδη. bene olentia igitur vt simpliciter dicam cocta sunt, tenuia, & minimè terrena.* Hinc fit vt facilè possint semina, & plantæ illæ ad vesicam permeare, atque in hunc modum caliditas, & odor ea sunt, quibus mediis hæc diuretica facultas consistit. Patet id magis aliorum exemplo, nam quoniam illa & odorata sunt, & calida, ideo vrinas mouent, vel potiùs colliquant cùm igitur calida etiam sint semina odorata, ideo diuretica sunt. Similem de odoratis sententiam habet Cornelius Celsus libro secundo capite trigesimo primo his verbis. *Vrinam mouent quæcunque nascentia in horto boni odoris sunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta.* Sciendum autem est; quòd hîc de illis diureticis agitur, quæ propriè talia sunt; nimirum quæ facultate propria ad vesicam deferuntur; de his autem ita Galenus quintò de simplicium medicamentorum facultatibus capite decimo tertio. *Cùm plurimùm mouere vrinam annitimur, non admodum dictis vtendum pharmacis. Sed quæ acriora sunt, & magis excalfaciunt: dictum siquidem supra est, acre omne esse calidum. Eius generis sunt semen apij, petroselini, feniculi, dauci, agrioselini, smyrny: & sanè ipsum quoque seseli, & ammi; & phu, & meon, & asaron, & acoron, à quibus sanguis non extenuatur duntaxat: sed & funditur, vt secernitur, non secus atque lac, quod coagulatur, seroso videlicet, & tenui seorsum segregato, crasso verò in se se coeunte. Si quidem quò facillimè ad se attrahant renes, quod in sanguine aqueum, tenuéque, ac seorsum est, vtraque hæc conferunt, nempe totius sanguinis primùm fusio, deinde segregatio, quorum neutrum absque valido calore peragi queat.* De eadem etiam re, & quòd tenuia, ac incidentia, quæ vrinas mouent, esse oporteat; scribitur ab eodem Galeno quarto eorundem librorum capite decimo nono, & sexto, capite de thimo, & ab aliis medicinæ auctoribus diffusè vbi de diureticis agunt. Sunt autem alia, quæ vrinas mouent, minimè verò facultate propria id præstant; & hæc sunt quæ naturam humidam obtinent, & aquositate plena sunt, cuiusmodi vina aquosa Galeno duodecimo methodi capite quarto; & de his egit superiùs Aristoteles problemate quadragesimo primo. *ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης. Horum enim vis insita calefaciendi breui extenuatur.* Cur Theodorus passiuè reddiderit, *λεπτύνει*, non possum videre; cùm & verbum actiuè efferatur ab Aristotele, & ea significatione mihi quidem aptius appareat sicuti exposui; nimirum calorem quem habent eiusmodi diuretica attenuare materias, quæ eam ob rem ad vesicam promptè feruntur *οἷον σκόροδα, velut allia,* allium calidum est, & siccum: vrinas autem ducere tum Auctoris libri quarti de ratione victus in acutis particula nonagesima sententia est, tum Galeni ad commentarium illius loci. *Hoc problema scribitur iterum sect. 12. problem. item 12. ac denuò sectione 20. probl. 16. alijs tamen nonnullis ad finem adiectis quæ sensum minimè variant.*

L.

Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ φαῦλα τῶν ἑλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ καὶ ὑγιαζόμενα, ὑγροῖς καὶ μόνοις; ἢ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δέ ἐστιν ὑγρότης ἀλλοτρία, ἣν ἀφαιρεῖν δεῖ τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα, καὶ στρυφνὰ, τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον ἢ ὑγρόν. τὰ δὲ καθαρὰ, συνουλώσεως δεῖται μόνον.

Cur impuris, tetrísque vlceribus, siccis, acribus, acerbísque medicamentis vtendum sit, puris verò, & sanescentibus humida tantùm imponantur? An quòd impuris detrahēdum aliquid est, quod non nisi humor est alienus, qui adimi debet. Genus autem medicamenti, quod mordax, acre, acerbúmque est, id efficere potest, & siccum magis, quàm humidum. At quæ pura sunt cicatricem tantùm desiderant.

Vlcera pura, & sanescentia, diuersa requirunt medicamenta ab iis, quæ impura, & maligna sunt; hæc enim requirunt medicamēta sicca, acria, & austera, illa verò humida solùm. Diuersitatis autem ratio est, quoniam ab impuris, & malignis auferre aliquid necesse est,

nempe humiditatem alienam, quæ impuritatem,& malignitatem creat; id autem præstant medicamenta mordacia,acria, & austera; hæc enim humiditatem illam absumunt,& inter hæc id magis præstant quæ sunt actu sicca, quàm quæ humida, sic enim interpretari possumus illa, *καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον ἢ ὑγρόν*, vel etiam, *& quod est siccum, magis tale est quàm humidum*; & ideo sicca magis accommodata sunt huiuscemodi vlceribus quàm humida: Quæ verò pura vlcera sunt, & sanescunt, illa solummodo egent vt cicatrice obducantur; id autem per humida perficitur, nimirum non adeò sicca, ac illa; humida enim dicuntur iis comparata quibus in non puris vlceribus vtimur, quæ magis sicca, & acria sunt. Alioquin autem cicatricem etiam induci vsu exsiccantium vel tonsoribus ipsis notum: illa enim carnem densant, & cuti similem reddunt, quod est cicatricem efficere, sicuti scribit Galenus tertio methodi capite quinto. *ὑγροῖς δὲ μόνοις. Puris verò, & sanescentibus humida tantùm.* Sic habent omnes impressi, & ita legit Theodorus, sed antiquus interpres qui reddit, *acutis*, videtur legisse *δριμέσι*, quemadmodum etiam habet Iustinianus. Vtraque autem lectio recipi potest. Si enim legamus *ὑγροῖς καὶ δριμέσι*, siccitas etiam compræhendetur, non tamen priori æqualis, & fortè intelligitur humiditas actu, & siccitas potentiâ, in impuris autem siccitas tum actu, tum potentiâ, iu illis nimirum vtimur *ὑγροῖς καὶ δριμέσι, humidis, & acribus*, in his autem *ξηροῖς δὲ δριμέσι siccis & acribus*.

L I.

Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα λαγνεία; ἢ ὅτι τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπόκρισις, καὶ φύσει ὅμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιρῶσι πολὺ φλεγματῶδες, ὠφελεῖ ἡ συνουσία.

Cur morbis qui contrahuntur à pituita libido immodica prosit. An quòd semen genitale excrementi cuiusdam detractio est, ideo naturam præ se fert pituitæ. Quod igitur multum pituitæ concubitus detrahit, iuuare idcirco potest.

Quæ hoc loco de Venere proponuntur, atque iterantur sectione quarta problemate decimo septimo, fuit etiam Hippocratis sententia libro sexto Epidemiorum sect. 5. his verbis: *λαγνεύειν τοῖς ἀπὸ φλέγματος νόσων ὠφέλιμον. Venus morbis, qui à pituita fiant confert.* Nec tamen Hippocrates rationem aliquam eius rei attulit, qui obseruationes scriberet, non commentaria. Interpretes ad eum locum multa eruditè afferunt, atque ex aliis etiam medicorum libris, quas vtilitates, quibúsque morbis conferat coitus pluribus persequuntur. Eandem quæstionem pertractauit etiam fusissimè Marsilius Cagnatus vir multæ lectionis,& insignis doctrinæ variarum obseruationum libro primo. Nobis eorum nulla sunt ad hunc locum afferenda, quibus satis est Aristotelis sensa, & verba explicare. In primis igitur illud animaduertendum, Theodorum malè fecisse qui *λαγνεία* verterit *libidinem immoderatam*, sicuti obseruauit doctissimus, & clarissimus Hieronymus Mercurialis variarum lectionum libro secundo capite decimo quinto. Etsi enim ex Suidæ, & Hesychij testimonio obscœnitas quædam,& turpitudo illi voci maior inesse appareat, quàm in concubitus voce simpliciter agnoscatur, id non semper ita est; ac ex eisdem Aristotelis verbis, quæ ad finem problematis ita leguntur, *ὠφελεῖ ἡ συνουσία*, liquidò constat, nihil aliud, *τὸ λαγνεία*, significare hoc loco, quàm *τὴν συνουσία*, hoc est *coitum*. Sed & sensui repugnat illa interpretatio; immoderata enim libido, nedum prosit morbis à pituita, quicunque illi sint, sed nocumento est; debilitat enim calorem natiuum, refrigerat, & quod caput est, humectat; cùm vtilitas coitus sit ab exsiccatione vt apparebit, humectat autem per accidens: quippe impedita coctione, multiplicat cruditates, & excrementitios humores in singulis corporis partibus adauget. Aristotelis igitur sententia de moderato Veneris vsu, & in quibus illam vires ferre valeant accipienda est; sicuti etiam ad Hippocratis locum adductum interpretes,& Galenus in primis admonuerunt. Hanc igitur, atque in hunc modum prodesse ideo tradit Aristoteles, quoniam semen est excrementi secessio, hoc est, pars quædam, & excrementum vtilis alimenti, & potiùs pituitæ, quàm alij excremento natura simile, quæ verba ipsius seminis naturam continent, de qua cùm exquisitè pertractauerit libro primo de generatione animalium capite decimo septimo, nullius meliùs quàm eiusdem Aristotelis verbis, quæ ibi leguntur, hic locus explicetur. Ille igitur cùm ibi probasset semen neque esse partem secundùm naturam, neque alimentum, neque colliquamentum, excrementum esse concludit, his verbis. *Excrementum igitur esse necesse est. At omne excrementum aut ali-*

menti

menti inutilis est, aut utilis: inutile dico à quo nihil praeterea natura suppeditatur, sed quo plus insumitur, eo magis malè afficitur natura; utile quod contrario modo se habet: tale autem excrementum illud non esse ex eo constat, quòd ijs, qui vel aetate, vel morbo pessimè se habent, genus hoc excrementi plurimùm inest, semen minimè: aut enim nullum omnino, aut non prolificum propter inutilis ac morbidi excrementi permistionem; ergo utilis excrementi pars aliqua semen est. Vtilissimum autem quod ultimum est, & ex quo iam unumquódque gignitur membrum: est enim tum prius tum posterius. Primi igitur alimenti excrementum pituita est, & si quid aliud eiusmodi est; pituita enim alimenti utilis excrementum est. cuius rei indicium quod permistum cum cibo puro alere potest, & labore absumitur. Vltimum autem paruum admodum ex plurimo relinquitur alimento. Haec ibi Aristoteles, quae etiam ad feminis naturam pertinentia iterauit alibi, sicuti capite sequenti, vbi addidit esse excrementum alimenti sanguinei, quod vltimum in membra digeritur. Ex his autem patere liquidò potest, tum quomodo semen Aristoteli sit excrementum, aut excrementi secessio, vt hic dicitur, & sectione quarta problemate vigesimo secundo, aut pars excrementi vtilis, seu sanguinei, aut vltimi; quae omnia idem sunt: nomine enim excrementi, bona, & vsui apta intelliguntur; tum etiam quomodo pituitae dicatur natura simile; cùm altera primi, altera extremi alimenti sit excrementum. Quum igitur pituita in corpore redundat, aut prae multitudine morbum facit, si multum illius materiae vsu veneris detrahatur, cur non plurimùm iuuentur aegrotantes? detrahi autem non solùm putàrim ex effusione tantillae illius materiae, quae in coitu emittitur; quota enim pars? sed multò magis, merito exsiccationis, resolutionis, & absumptionis eiusdem materiae pituitosae, quae contingit ob motum, & calorem excitatum beneficio concubitus. Haec autem problematis verba libentiùs reddiderim sicuti purè sonant, quàm quomodo conuertit Theodorus, exprimere enim mihi rem aptiùs videntur hunc in modum. *Semen genitale est excrementi secessio, & natura simile pituitae, quare quod pituitosa multa auferat concubitus, ideo iuuat.* Non celarim lectorem in margine Iustinianaei codicis ad initium problematis in illis ἢ ὅτι τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπόκρισις, sequi pro his duobus postremis haec, φλέγμα περιττώματος, si inde fortè quispiam meliorem aliquem sensum eliciat.

L I I.

Πότερον δὲ τροφὴν προσφέρειν ἀρχομένων βέλτιον ἢ ὕστερον; ἢ ἀρχομένων, ὅπως μὴ προεξηθενηκότι ἡ φλεγμασία ἐπιπέσῃ; ἢ ἂν ἀπισχναντέον εὐθὺς, ἢ οὕτω προσοιστέον· ἀναλαμβάνειν, χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι· πρᾳότερα γὰρ καὶ λειότερα, καὶ εὐτηκτότερα· καὶ ἐνδέξασθαι τὴν τροφὴν ἐκ τούτων ῥᾴδιον ἐστιν ἀσθενεῖ σώματι· οὐ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ δεῖ παθεῖν τὰ σιτία πρῶτον, διαχυθῆναί τε καὶ θερμανθῆναι μετὰ πόνου τῷ σώματι ταῦτα πέπονθε.

Vtrum ergo inter initia mali cibum afferre meliùs sit, an post? An inter initia, ne iam penitus debilitato febris occurset. Igitur vel extenuandum protinus est, vel ita alendum. Sorbitionibus primùm recreandum; hae nanque mitiores, leniores, colliquabilioresque sunt, & alimentum hinc capere infirmum corpus expeditius potest. Nihil enim cibum in ventriculo resolui, perferueréque ante oportet: quod non nisi labore cubantis fieri potest.

De quantitate alimenti, quam pro temporum ratione aegrotis exhibere par est, agitur in praesenti problemate; nam cùm medici nõnulli essent, qui in omnium morborum initio victum nimiùm tenuem, aut inediam imperarent, è quorum genere erant Galeni temporibus diatritarij appellati, à Thessalo ante nonnulla tempora originem ducentes: aduersùs quos idem Galenus pluribus in locis inuehitur; alij verò qui & carnium, & vini copia eos assiduè replerent, quorum mentionem facit Galenus commentario primo in primum librum Hippocratis de ratione victus in acutis; ideo Aristoteles proponit sententiam suam, affirmátque meliùs esse initio morbi cibum offerre, quàm inedia vti; idque ob eam rationem, ne morbo procedente huius vigor, seu excandescentia, aut aestuatio (calidus enim ponitur morbus, & de febribus potissimùm sermo est) aegro occurrat inedia confecto, eúmque de medio tollat. ἢ ἂν ἀπισχναντέον εὐθύς. *Igitur vel extenuandum protinus est.* Protinus, hoc est in morbi initio extenuandus victus est; non enim ea copia exhibendus, qua ante morbum, & sanitatis tempore exhibebatur; non tamen omnino tollendus est, sed offerendus eo qui sequitur modo: sic enim partem hanc, quae disiunctiuas illas particulas continet ex-

pono, tanquam nimirum verba illa, ἢ οὕτω προσοιστέον, veluti coarctatio quædam sint eorum quæ dicta sunt. Dixerat enim ob allatam rationem, statim ab initio esse cibum offerendum: quare subdit: Igitur vel summatim, & vniuersè scias esse tibi victum extenuandum ab eo more, quo æger antea vti consueuerat, non tamen vtendum inedia omnino, vel magis distinctè & per partes, eo modo cibum offeres, quo deinceps exponam. ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι. *Sorbitionibus primùm recreandum.* Quo genere cibi vtendum sit initio morbi docet, nimirum liquidis, & lenibus, quales sorbitiones sunt; illinc enim faciliùs, & minori cum labore nutrimentum ægris suppeditatur; huiusmodi autem necesse est primos cibos esse, qui nimirum primùm seu initio morbi ægrotis offeruntur: πρῶτα enim, non πρῶτον lego; sic enim habet Iustinianus, & legisse videtur antiquus interpres: huiusmodi igitur necesse est cibos esse, qui eo tempore ægris offeruntur, vt in stomacho non patiantur, nec diffundi à calore præ crassitie, aut soliditate opus habeant: nec etiam in ventriculo ferueant, hoc est vno verbo, qui minima coctionis opera egeant: cum labore enim hæc omnia circa corpus contingunt, at ægrotantis corpus minimo indiget labore. Hæc autem postrema aliter exposuimus, quàm reddiderit Theodorus, cuius verba Latina cum Græcis nihil omnino consonare videntur. Ita verò quæ in excusis modò habemus, Latinè sonant. *Non enim in ventriculo pati primos cibos oportet, diffundi, & excalfieri, cum labore enim hæc corpus patitur.* In impressis codicibus tum Aldinis, tum Basiliensibus coniunctum est hoc problema superiori, tanquam pars illius sit: sed & sententia diuersa apparet, & tum antiquus Interpres, tum etiam Theodorus nouum cõstituunt problema à superiori distinctum; quorum virorum iudicium nos sequuti sumus, atque initio statim problematis excudendum curauimus non πόπεσμ γὰρ, vt impressi illi habebant, sed πόπεσμ δὲ, vt etiam reponit Iustinianus. Porrò de problematis huius materia, & cibi quantitate pro vario morbi tempore variè exhibenda pluribus pertractauit Hippocrates libro primo aphorismorum à quarto aphorismo per nonnullos subsequentes, & ibi ad satietatem Interpretes.

L I I I.

Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον σημεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὔρησιν, εἰ ἤδη πέπεπται, ἢ μὴ μᾶλλον καὶ συνεχῶς οὐροῦντα; ἢ διότι σημεῖον μὲν τοῦ πεπέφθαι, ἐὰν ᾖ πυῤῥόν· τοῦτο δὲ γίνεται μᾶλλον διαλαμβάνουσιν· ἢ διό τι ἔνοπτον γίνεται ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν, χρόας ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορᾶται· ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ, τὰ χρώματα· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου, καὶ τῶν ῥανίδων, καὶ ἐπὶ τῶν δακρύων, τῶν ἐπὶ τοῖς βλεφάροις. συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιέμενον, γίνεται πλεῖον· διαπαυόμενον δὲ, δέχεται μᾶλλον. ὥστε κἂν ᾖ αὐτὸ τοιοῦτον ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλάσεως γινομένης, καὶ ἐνόπτρου ἔνοπτον διὰ τὴν διαίρεσιν.

Cur intuendum vrinam, an concocta sit nec ne, profluuio intercepto mingendi potiùs quàm perpetuo? An quòd signum concoctionis vrina exhibet rufa, quod quidem meliùs intercepto profluuio depræhenditur. Genus enim quódque humoris, suum colorem pleniùs ostendit cùm exiguum est, quàm cùm multum, nam in multo figuræ, in exiguo colores conspectiores sensui obuiant: quod etiam in rore, sanguine, lacrimáque palpebris adhærente patescet. Vrina igitur si continuè dimittatur, copiosior redundabit: sin intercipiatur, index sui coloris certior erit. Quòd si iam ex concoctione colorem traxit eiusmodi, talis profectò apparere etiam ampliùs potest, cùm lumen se refringat, & tanquã speculum fiat, propter intermissionem profluuij.

Obseruationem proponit hoc loco Aristoteles, adhibendam in vrinarum inspectione, vt quæ ex illis petuntur coctionis signa, meliùs, & certiùs habeantur. Est autem illa, vrinam inspiciendam esse intercepta potiùs mictione, quàm continenter mingentem, seu intercepto potiùs mingendi profluuio, quàm perpetuo, vt vertit Theodorus; hoc est potiùs in modica, quàm in multa quantitate: ita enim hæc his verbis admodum obscura sententia, ex aliis, quæ in problemate ponuntur, exponenda videtur. Ratio autem est, quoniam cùm inter alia ex vrinæ colore coctionis signa depræhendantur; hic autem rufus color sit, πυῤῥὸς, vt hoc loco ab Aristotele ponitur (à Galeno enim libro primo de crisibus capite duodecimo in viro perfectæ ætatis ponitur subrufus, aut subflauus ὑπόπυῤῥος, & ὑπόξανθος) hæc autem res magis vsuueniat, meliúsque nobis succedat exigua quantitate vrinam in-

ſpicientibus, quàm multam,modica potiùs, quàm multa erit illa inſpicienda: huius autem rei, ex rufo nimirum colore in vrina, meliùs haberi coctionis ſigna, ſi exigua; quàm ſi multa quantitate aſpiciatur, rationem nullam reddit, ſi problematis ſcripturam ſequimur, quæ habetur in vulgatis Græcis codicibus: ſtatim enim aliam ſubdit rationem ad id oſtendendum, quod in problemate propoſitum primo eſt, appoſita conſueta particula, ἢ, an: at ſi ſequimur Theodori tralationem, qui particulam hanc non agnoſcit, ratio redditur non quidem particularis de colore rufo, ſed generaliter de omni colore, magis videlicet eum apparere in humore exiguo, quàm in multo; verùm id fortaſſe haud multùm intersit, & in idem res cadit: ſi enim noua ratio eſt, non differt à priori, ſed eadem eſt pluribus explicata, & prior omnino ex hoc confirmatur. Illud potiùs conſideratione dignum, cur quam vult exigua quantitate accipi, & intelligi vrinam; illam dicat intercipiendam eſſe, nec perpetuò aut continenter, ſemel, inquam, totam mingendam, ſed pluribus vaſculis repetitis vicibus excipiendam, ne multa ſit: quid enim ſi qui mingit, non multa mingit, an & eo tempore intercipienda mictio? An intelligit diuidendam mictionem ſi multa ſit? verùm quando ei libuit paucitatem, & copiam vrinæ illis verbis exponere, quæ diuiſionem, ſeparationem, & diſtractionem ſignificant; ſunt enim ἀπολαμβάνοντα, διαλαμβάνοντι, διαναμένου, διαιρεῖν, rationem explicemus quæ ſequitur, ſiue illa ſit noua ratio, ſiue prioris confirmatio. Eſt, autem eadem propoſita tertio libro Meteorologicorum ad initium his verbis. *Quod igitur viſus reflectatur ſicut & ab aqua, ſic & ab aere, & omnibus habentibus ſuperficiem planam, ex iis, que circa viſum oſtenſa ſunt, oportet accipere fidem, & propter quid ſpeculorum in quibuſdam quidem non ſolùm colores; ſed etiam figuræ apparent, in quibuſdam autem colores ſolùm. Talia autem ſunt ſpeculorum quæcunque parua ſunt, & nullam ſenſibilem habent diuiſionem. In his enim impoßibile eſt figuram apparere, quandoquidem videbitur eſſe diuiſibilis, omnis enim figura ſimul videtur figura eſſe, & diuiſionem habere omniquáque; quoniam autem aliquid appareat neceſſe eſt, figura autem non poteſt, relinquitur colorem ſolum apparere.* Hæc tertio Meteorologicorum Ariſtoteles, quibus probatur ratione, quod hìc inductione, aut exemplis, in humore multo figuras, in exiguo colores ſolùm conſpici: humores enim, ſeu ſpecula, quæ ita parua ſunt vt ſenſilem diuiſionem nullam recipiant, nec ſenſu diuidua ſint; dicimus autem ſenſu quoniam re vera diuidua ſunt, ſola enim Democriti atomus indiuidua, at ſenſus non quatenus talia illa percipit: in talibus, inquam, non apparent figuræ, omnis enim figura, quatenus figura apprælienditur, eſt ſenſu diuiſibilis, quia termino, aut terminis circumſcripta; at humor ille, aut ſpeculum ad ſenſum non eſt diuiſibile, non igitur in illo percipi poſſit figura. De colore autem non ita res eſt; ille enim, etſi in magnitudine ſit, & quantitatem habeat, vt indiuiduus tamen, quomodo ſpeculum in quo apparet conſpici poteſt, quod figuræ non conuenit, quæ vt re vera magnitudine eſt prædita, ita figuram eſſe niſi quantam non cernimus; quæ ſententia eſt Franciſci Vicomercati in commentariis ad locum Ariſtotelis adductum pluribus explicata. Hoc autem loco Ariſtoteles probat eam inductione, aut exemplis exiguorum humorum generibus nonnullis in medium adductis, nam & ros, ſeu roris guttæ, ſtillæ aquæ, & lachrymæ ex palpebris decidentes huiuſmodi ſunt, in illis enim colores, minimè autem figuras, præ exiguitate, inſpicimus. Si igitur color apparet in pauca vrina, & nos pro coctione dignoſcenda colorem inſpicimus, pauca ſanè erit nobis inſpicienda, in multa enim, vt appareant figuræ, color non ita perfectè apparebit, quòd illius multitudo, & profunditas verum colorem impedire poſſit, vt conîicere etiam licet ex iis, quæ habet idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite primo, vbi cauſſam reddebat oculorum coloris varietatis, his verbis. *Itaque qui multum humoris continent nigri ſunt, quoniam humoris copia transſpici ſatis non poteſt cæſij, qui parum habent humoris, vt in mari etiam cernitur; etenim quantum eius ſatis transſpicitur cæſium apparet: quantum minus, aquinum, quantum præ gurgite alto non præfinitur, id opacat: Et nigrum, aut cæruleum ſentitur.* Poſſit igitur in vrina ſimiliter verum colorem copia obſcurare. συνεχῶς μὲν ἀφιεμένου, *Vrina igitur ſi continuè dimittatur.* Colligit quæ dicta ſunt; ſi itaque vrina continenter, & abſque interruptione vlla dimittatur, plurima fit, in eáque ex conſequenti bene figuræ; ſi autem diſtrahatur, & diuellatur, recipit magis, hoc eſt magis apta, & accõmodata redditur ad patiendum, & recipiendum, nimirum ea quæ à natura in ipſa imprimuntur, quæ in præſentia ſunt colores coctionem oſtendentes. Vrina igitur quanquam cocta iam ſit; fueritque per coctionem talis iam reddita, qualem neceſſe eſt eſſe, apparebit tamen magis talis beneficio reflexionis: quæ eſt ratio, quam adduxit Philoſophus libro tertio Meteorologicorum, fietque certius, & verius ſpeculum, ſi exigua quantitate accipiatur, ſeu ob diuiſionem, vel interceptionem ipſius vrinæ vt loquitur Ariſtoteles: legendum

enim τὴν διαίρεσιν, vt haber Iustinianus, & legisse videtur Theodorus cùm impressi habeanr αἵρεσιν. Peccasse autem Theodorum in problematis propositione exprimenda mihi suspicio est, cùm illam ita conuertir. *Cur intuendum vrinam an concocta*, & reliqua, quæ in ipsius versione leguntur; quibus proponi intelligit Theodorus intuendum vrinam an sir cocta nec ne;at ex illis quæ sunt ad finem problematis, cùm dicta colligit; apparet posuisse Aristotelem vrinam coctam iam esse, cùm scribit. *Quare etiam si ipsa, vrina, talis iam per concoctionem sit: apparebit etiam magis*,& reliqua.Igitur hæc ita potiùs conuertenda sunt. *Cur considerare ea quæ ad vrinam pertinent signa oportet, diuidendo, sea intercipiendo, aut cohibendo mictionem, si iam cocta est* (nimirum cùm iam cocta, aut si iam cocta est vrina,aur cùm iam facta coctio; vtróque enim modo interpreteris licet τὸ πέπλαι, in idémque redit sensus) *minimè verò, aut magis quàm continenter mingentem?* Quod igitur quærir Aristoreles illud est, quare ex vrinis signa petenda sint; aspiciendo ipsas penes quantitatem distractas, minimè verò continenrer emissas, id est in exigua, non in multa quantitate, quando hæc est interpretatio; cum quo tamen hoc coniungi necesse est, vt quæ modica dicitur aspicienda vrina,illa tamen sir cocta, hoc est rufa, tantúmque temporis interfuerit, quantum ad coctionem perficiendam est necessarium; aliter enim ex ea frustra signa peterentur; quòd si id adsit, tunc etiam in illius inspectione obseruanda quantitas est, vt signum hoc ex colore certius, & fidelius nobis appareat; non proponitur igitur ab Aristotele problematis finis inspiciendam esse vrinam,an cocta sit nec ne intercepto potiùs mingendi profluuio; & reliqua vt vertit Theodorus; sed petenda signa ex vrinis, inspiciendo ipsas, diuidentem potiùs quàm continenter mingentem; cùm tamen illæ coctæ iam sunt; non vult enim aliter inspici, & hanc omnino in eis requirit conditionē, qua posita, vt certius appareat signum quantitatem scribir obseruandam. Porrò autem quoniam non solùm hæc, quæ ad inirium sunt, sed alia præterea nimia libertate transtulit Theodorus, necessarium putaui cum fide totum problema ita conuertere. *Cur considerare ea,quæ ad vrinam pertinent signa oportet, intercipiendo mictionem si iam coctio facta est, potiùs quàm continenter mingendo? An quoniam signum est concoctam esse si rufa sit: id autem magis continget si diuidatur. An quoniam conspicuum fit magis colore humidum omne, paucum, quàm multum existens: in multo enim humido figuræ videntur. In paruo autem colores, quemadmodum,& in rore, & stillis, & in lachrymis palpebrarum, continue igitur emissa vrina, fit plus: distracta autem suscipit magis. Quare etiam si ipsa talis iam fuerit ob coctionem, apparebit etiam magis facta reflexione, & speculo conspicua ob diuisionem.* In his tamen postremis verbis Iustinianus expungit vocem ἐνόπτρου, vt τὸ ἐνόπτρῳ ab eodem præcedente participio, γινομένης, sit aptum; nimirum ita Latinè: *facta reflexione, & speculo ob diuisionem.*

L I V.

Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὔπνους (διὸ καὶ ἡ θάλασσα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι καὶ ἀεὶ οὕτως ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθύς ποι ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει, καὶ μὴ ἠρεμεῖν. τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπει, ὥσπερ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον· σηπόμενον δὲ, νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκός, οὐ γίνεται (ὥσπερ εἰ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν (συνίσταται γὰρ ἡ σάρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δὲ ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται· ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτὰ, τῶν ἑφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτα ἀγαγεῖν. ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥᾴδιον.

Quam ob caussam corpus, cui secundam eoncilíamus valetudinem, non densum, sed rarum reddendum sit? An vt vrbs, locúsque quicúnque salubris est, qui placidè aspiratur: quapropter,& mare quoque salubre est: ita etiam corpus, quod spiratius est, sanitati opportunius constat. Aut enim nullum recrementum existet; aut, quod extiterit quamprimùm excernatur danda opera est; corpúsque est semper ita regendum, vt simul atque exerementum admisit, habeat qua parte illud excernat; sitq; motui deditum non quieti. Quod enim manet; putrescit modo aquæ immotæ, putrescens verò

morbum committit: at quod excernitur, ante quàm vitietur decedit. Hoc igitur vt corpore denso nunquam contingit (fit enim prope vt inuisibilia foramina claudantur) sic raro, solutoq; accidat necesse est. Quam ob rem in Sole, nudo corpore minimè ambulandum est: spissatur etenim caro, & coalescit, corpúsque parte interiore humidius redditur: quantum enim humoris residet aboletur: quantum intestinum est manet intactum. Qua ratione quoque carnes assæ elixis humidiores sunt. Nec pectore quidem nudo ambulandum est: ita enim vis Solis corporis optimè parti conditæ adimet, quæ nulla egeat demptione, sed inferna potiùs eam desiderant. Inde igitur, vt è remoto non nisi cum labore sudor educitur, hinc facilè ob loci opportunitatem digeri potest.

De raro, & denso corporis habitu, quod ad vitam in sanitate degendam pertinet, tractat hoc in loco Aristoteles eos comparans inter se; præfert autem rarum denso, ídque adeò ratione locorum, & vrbium; quemadmodum enim ratione sanitatis loca, & vrbes præferendæ sunt, quas εὐπνοας dicit, Theodorus autem vertit, *quæ placidè aspirant*, nimirum quæ perflabiles sunt, ventísque salubribus expositæ, cuiusmodi sunt in apertis locis sitæ, non in conuallibus, nec montibus occlusæ; ita salubrius etiam corpus existimari debet, quod magis perflatur, & perspirationi magis patet, cuius nimirum foramina, & corporis meatus, ac viæ laxa sunt, vt mox ostendit. Tale autem corpus similiter vt loca dicitur ab Aristotele εὔπνουν, licèt Theodorus variato termino, hîc dicat, spiratius est, superiùs autem, placidè aspiratur. Addit autem hac salubrium locorum, qui memorati sunt occasione Aristoteles; hinc fieri vt mare maximè salubre sit, quippe maximè apertum, ventísque peruium. Verùm de salubri locorum situ fusiùs Hippocrates in libro de aëre, aquis & locis. δεῖ γὰρ ἢ μὴ. *Aut enim nullum recrementum.* Probat quod proposuerat, præferendum habitum rarum denso, ratione ducta ab eodem fundamento, quo locorum salubritatem insinuauerat, in hunc modum: quod magis est perflabile hoc salubrius est, rarum est magis perflabile, rarum igitur salubrius est. Minorem propositionem confirmat; illa enim salubriora sunt corpora in quibus, vel non existunt excrementa, vel quàm primùm excernuntur, quæque mouentur, non autem quiescunt; quæ enim quiescunt illa putrefiunt, vt patet aquæ immotæ exemplo; putrescentia autem morbum faciunt; in illis autem, quæ bene perflantur, excrementa vel non existunt; vel excernuntur antequam morbum faciant; Itidem in iis, quæ mouentur, motus enim excrementis, corúmve putrefactioni locum non concedit; fit igitur, vt quæ bene perflantur, salubriora sint: tum minorem subdit, rarus habitus perflatur, non perflatur densus, nam in denso obturati meatus sunt, per quos perflatio fit, in raro autem aperti, & laxi, rara igitur salubriora. Hippocrates, cuius doctrinam sicuti in aliis Galenus secutus est, de corporis habitu seu textura, aut salubri, aut insalubri, aut rara, aut densa, non simpliciter, & sine distinctione loquutus est; sed iuxta lædentium caussarum varietatem, prout illæ aut internæ, aut externæ sunt, tum rarum denso, tum densum raro anteponendum duxit; simpliciter autem moderatum corpus cæteris præferendum; tale autem neque rarum, neque densum dici debere, sunt autem verba in libello de optima nostri corporis constitutione hæc. *Quæ moderato duriora sunt, ab omnibus quidem exterioribus caussis; molliora verò ab interioribus: pari modo, & quæ densiora ab extrinsecis, quæ rariora ab intrinsecis, difficiliùs læduntur. Quæ enim ab Hippocrate in libro de alimento scripta sunt, raritatem scilicet corporis, quibus plura perspirationis caussa per cutim feruntur salubriorem: quibus pauciora, morbosiorem: dicta ab eo sunt de alimenti ipsius excrementis, quæ ad sanitatem, aut morbum pertinent. Non enim salubria simpliciter, aut morbosa corpora in eo libro sibi inuestiganda proposuit: sed de commodis omnibus, atque incommodis scripturus quæ ab alimento proueniunt; non abs re de salubribus, atque morbosis corporibus, quatenus ad ipsorum alimentorum excrementa attinet, meminit. Etenim si ad excrementa respicias, rariora corpora salubriora sunt, densiora verò morbosiora: rursúsq; rariora à cunctis externis caussis faciliùs affici, densiora difficiliùs, possunt. Quam ob rem præter alia bona moderatum corpus neque rarum, aut densum dici debet, sed sicuti inter alios, sic quoque inter hos excessus medium constituendum est. Excedentium verò vtrumque; aliqua in re plus posse videtur; densius nanque à caussis externis, rarius verò ab internis minùs læditur: quod autem ab vtraque caussa tutum omnino, illæsúmq; sit, deprehendi non potest; quod verò medium inter exsuperantias omnes possidet, mediocriter resistit: idémque inter vniuersa corpora*

saluberrimum censemus. Hæc Galenus, locus autem Hippocratis; quem citat Galenus scriptus est in libro de alimento commentatio quarto iuxta Galeni diuisionem his verbis Rasario interprete. *Raritas corporis ad transpirationem, quibus plus fertur salubrius, quibus minus morbosius. Densitas corporis ad transpirationem, quibus minus aufertur morbosum. Qui probè perspirant, imbecilliores, & saniores, & facile conualescunt, qui malè perspirant prius quàm ægrotent robustiores sunt. Cùm verò in morbum inciderunt, difficilius sanescunt. Hæc autem & toti, & parti.* Hæc Hippocrates, ad quæ præter ea quæ adducta sunt ex libro de optima nostri corporis constitutione, licet etiam ea videre quæ in commentariis, aut commentariorum fragmentis quæ superfuerunt scripsit idem Galenus. διὸ καὶ ἐν ἡλ. *Quam ob rem in Sole.* Corollarium infert. Quādo rarus corporis habitus salubrior est, quàm densus, nudo corpore in Sole minimè ambulandum est; caro enim ex ea re vehementer spissatur, & coalescit, durúsque, & densus inde habitus euadit, corpus autem humidius fit; nimirum partes interiores; exteriores autem è contrario: nam cute densata, & exsiccata vi caloris, atque ideo occlusa, humidum quod est in partibus quæ magis recesserunt, manet & seruatur: quod autem in partibus residet in superficie positis, illud aboletur, sicuti contingit in carnibus, quæ igni assantur; illæ enim partibus internis humidiores, externis autem sicciores sunt; quam rem pluribus tradit libro quarto meteorologicorum; siccitas autem hæc in partibus exterioribus sicuti vitiosa est ob rationem dictam, sic praua etiam, & noxia humiditas illa in interioribus; quippe quæ extranea sit, cùm non fiat ibidem ventilatio; nec perspiret corpus, cuius saluti necessaria res est, adeóque vitietur humiditas illa interna, vnde morbi occurrunt. *Quantum enim humoris residet.* Supplendum, in superficie aut simili voce, Græcè enim τὸ δ' ἐπιπολῆς: quòd si putauerit forte Theodorus, verbo residet, superficiem, vel exteriorem partem intelligi, exempla quærerem ex Latinis auctoribus. οὐ γὰρ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα. *Nec pectore quidem nudo ambulandum.* Quod de toto corpore in corollario modò dixit, particulatim in præsentia de pectore tradit; nudo pectore haud esse in Sole ambulandum; Ratio autem quanquam eodem fundamento consistit, distinctiùs tamen proponitur, nam si partes illæ corporis, quæ bene fabricatæ, ac temperatæ sunt, cuiusmodi nunc cutaneas, & externas pectoris ponimus, Soli exponantur; sane ab ijs partibus ablationem molietur quibus auferri non conuenit, nimirum ab exterioribus; tollendum autem potiùs ab interioribus est, quæ pluribus scatent humiditatibus; ex his enim, quæ in superficie sunt, facile est, quia sunt ad manum sudorem elicere, adeóque cùm sæpe elicia-tur non indigent euacuatione, ex interioribus autem recessibus fieri id non potest nisi difficiliùs, & cum labore; adeóque rariùs cùm contingat, euacuatione rariùs fruuntur; atque ideo ipsa magis, illas quàm has indigere existimandum; Sol autem eiúsque calor contrario modo operatur: ipsi igitur tegenda pectora sunt. διὰ τὸ εὐοχεῖσθαι. *Ob loci opportunitatem digeri potest*, meliùs, educi.

L V.

Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτλοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; ἢ ὅτι τὰ χίμετλα δι' ὑπερβολὴν γίνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρόν, συνίστησι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμόν, ἐκπνευματοῖ, καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῷ πνεύματι διαιροῦν τὴν σάρκα.

Quam ob caussam pernionibus, & ambustis frigore, tam aqua frigida, quàm calida prosit? An quoniam genus id vitij ex nimio humore consistit: frigida igitur humorem restringit, atque exasperat, calida in spiritum vertit, carnémque elaxans, libertatem efflandi præbet spiritui.

Perniones, qua voce Græcorum χίμετλα reddunt, vlcera sunt, aut inflammationes vlcerosæ, teste Polluce, quæ in hyeme ob frigoris vim contingunt in manibus, & pedibus, præsertim puerorum: quod habemus etiam à Paulo Ægineta libro tertio capite septuagesimo nono, qui caput inscribit de pernionibus euenientibus in plantis pedum, & calcaneis, & postmodum ait illos esse vlcerosas dispositiones, quæ fiunt circa digitos manuum, & pedum tempore hyemis. Hæc igitur affectio quare tum à calida, tum à frigida aqua iuuetur ostendit Aristoteles; rationem autem reddit depromptam ex caussis, vnde affectio, aut vlcera illa fiant. Sunt autem caussæ excedens humiditas; vnde & in illis corporibus sæpius fiunt, quæ humiditate multa redundant, sicuti ratione ætatis in pueris, vt dictū est; præ hyberno enim frigore admodum retuso natiuo calore in partibus illis à corde remotis, occlusáque cute, humor à debili calore minimè conseruatus, aut rectus defluit, atque

tumorem illum excitat. Iuuare igitur aquam frigidam dicit Aristoteles, quoniam adstringit, condensat, & exasperat humorem illum, id est sistit, & asperitate, ac inæqualitate induċta efficit, vt præ lenitate non adeò promptè diffluere possit, ex quo morbus minor fit. Caliditas autem prodest, quoniam conuertit humiditates in spiritus, & carnes rarefaciens, viam præbet spiritui, vt possit foras erumpere, & sic tollitur caussa morbi in flatum conuersa. Paulus Æginera loco quem adduximus, ex frigidis remediis proponit succum hyosciami, seu alterium continenter illitum, quem ab inflammatione, & doloribus vindicare dicit, vt appareat magis conuenire initio morbi, calida autem multa proponit toto capite. *Et ambustis frigore.* Hæc Theodorus de suo addidit ad eum finem puto vt quid pernionibus significaretur notum meliùs faceret. Aristoteles enim vna tantummodum voce vtitur, τοῖς χιμέτλοις.

L V I.

Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χίμετλα, καὶ τὸ θερμὸν τὰ πυρίκαυστα; ἢ διὰ τὸ αὐτό; ποιεῖ μὲν, συντήκοντα· παύει δὲ, μᾶλλον ξηραίνοντα.

Cur frigus perniones, calor ambusta, & facit, & tollit? An quòd eadem vis colliquefaciendo facit, exsiccando tollit.

A frigiditate tolli perniones superiori problemate ostendit Aristoteles, ab eadem creari diximus nos ex Polluce, & Ægineta: tolli itidem à caliditate ibidem simul proposuit, inquisitione vt puto dignum existimans, quomodo à contrariis caussis eadem particularis affectio tolleretur. Non dissimili ratione inquirit; modò quomodo tum iidem perniones à frigore, & tollantur, quod superiori problemate ostendit, & ab eo frigore generentur, quod modo proponit; tum simul quomodo calor & faciat, & tollat ambusta; quomodo nimirum eadem omnino caussa tum faciat, tum etiam tollat eundem particularem, sed & singularem morbum. De pernionibus igitur superiùs explicata res est; de calore notus est effectus vel fabrorum ferrariorum exemplo, qui quoties aut candenti ferro, aut accenso carbone aliquam corporis partem comburunt, eam statim flammæ, aut spiranti igni, quod ad manum habent remedium propè admouent, & curantur. Caussam vtriúsque quæsiti Aristoteles reddit. Ait igitur in vtraque re esse eandem rationem; hoc est, qua ratione frigidum & facit, & tollit perniones, eadem calidum & facere, & tollere igne ambusta. Ratio autem tum in hoc, tum in illo ex colliquatione, aut fluxione, & exsiccatione tota pendet. Ait igitur quòd frigidum colliquando facit pustulas illas, seu vlcerosas dispositiones: nàm cùm in corpore nostro vi frigoris exprimantur humiditates, liquescunt & fluunt huc, & illuc; & tandem ad debiliores partes quales maximè, & manus, & pedes sunt decumbunt; atque ita perniones à frigore gignuntur. Idem porrò frigus quoniam adstringit, & densat humorem exsiccat, sicuti in præcedenti problemate dictum est, atque ita perniones tollit, & hæc de frigido. De calido eodem modo dicendum est. Calidum enim colliquando, hoc est humorem trahendo fluxionem citat, & adustionem gignit: idem verò exsiccando humorem, qui fluxit ad partem adustam, seu partem ipsam, in qua eadem facta est, adustionem tollit. Porrò ab eadem caussa contrarios gigni effectus ratione diuersitatis rei subiectæ, modi, & temporis minimè absurdum, aut ignotum est; qua de re etiam alibi Aristoteles, tum in hoc libro, tum in aliis commentariis. Prima solutionis verba in Græcis exemplaribus cum interrogatione proponuntur hoc modo. *Cur frigus perniones, calor ambusta & facit, & tollit? An ob idem ipsum? siquidem colliquando faciunt, exsiccando autem tollunt.*

L V I I.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ποτὸν πολλάκις καὶ κατ᾽ ὀλίγον. τὸ μὲν γὰρ πολὺ, παραρρεῖ· τὸ δὲ ὀλίγον μὲν, πολλάκις δὲ, διαβρέχει, καὶ εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. διὰ γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν μὲν κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ, παραρρεῖ· ἐὰν δὲ κατ᾽ ὀλίγον βρέχει μόνον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς. τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐὰν τις κατ᾽ ὀλίγον ἄγῃ, ὁ ὀχετὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον ἀθρόον ἄγῃ, ὅπου ἐὰν ἄγῃ, χωρεῖ. ἔπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὡς μάλιστα. ἀκίνητος μὲν, ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερὸς, ἐὰν τι μὴ κινῇ, καταμαραίνεται. πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ κατακείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει καὶ ῥιπιζόμενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. περιστέλλεσθαι δὲ τούτου ἕνεκεν, ὅτι πῦρ ἐὰν ἀναπνοὴν μὴ διδῷς, σβέννυται· καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνούσθω, ἕως ἂν νοτὶς ἐγγένηται. τὸ φανερὸν γὰρ πῦρ, τὸ ὑγρὸν σβέννυσι· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει. ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκευάζειν δεῖ καὶ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδας

παραχυθέντα καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ὅπως ὅτι θερμότερος ἢ περὶ τὴν λῆψιν εἴη· καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι· τὸ γὰρ πῦρ τὸ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει· τούτου ἕνεκεν πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι παρασκευάζειν δεῖ, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει· ὥστε τὸ πολὺ πῦρ τὸ ὀλίγον εἰς ἑαυτὸ ἄγει.

Cur porio febrientibus sæpe, & paullatim subministranda sit? An quòd potio multa præceps defertur, exigua lentè incedens irrorat, madefacit, seséque insinuat corpori. Sicut enim in humo si aqua largè accesserit perfluet, si paullarim verò madefaciet tantùm: ita etiam in febribus agit. Nam & aquas fluentes si quis paullatim deducit, alueus humorem totum ebibit, sed si tantundem aquæ vniuersum dimiserit, scaturigo velox vsque eo profluet, quo deducere libitum est. Tum æger quiescere, immotúsque quoad maximè fieri potest, iacere debet: immotus inquam, quòd ignem quoque emarcescere certum est, vbi à nullo mouetur. Nec aduersus flatui cubet, quoniam flatus excitat ignem, solicitatúsque per auram ignis ex paruo magnus assurgit. Obuelandus æger, operiendúsque propterea est, quia si nullum igni concedatur spiraculum extinguetur: nec veste quidem exui debet, donec insudare occœperit. Vt enim subiectum hunc ignem visui,sic & delitescentem illum naturæ humor extinguit. Adde in genere febrium intermittentium, balneum, & fomenta pedibus admouenda, & vestem pleniorem superponendam, & quietem agendam, quibus præparetur,vt corpus perquàm calidum sit ante accessionem. Vbi enim multum superest ignis, lucerna nequit ardere: exiguum quippe ignem multus ille ad se trahit. Ita fit vt multum ignis in corpore præparandum sit, febris enim exiguum cõtinet ignem, multúsque proinde ad se ducet exiguum.

Quæ hoc loco afferuntur ab Aristotele, illa in codicibus Græcis absque consueta interrogationis nota proponuntur,vt Latinè ita sonent. *Febrientibus potio sæpe, & paullatim exhibenda est: multa enim præceps defertur*, & reliqua; eam tamen notam habet Theodori tralatio; ac ex opinione reponit Iustinianus. At quando non omnia,quæ traduntur, videntur referri singula ad id quod primò proponitur, sed distinctas esse præceptiones, non malè possit absque ea legi locus. Nobis tamen qui Theodori tralationem proposuimus, eam apponere visum est consentaneum. Aristoteles igitur in præsentia circa febricitantium regimen præcepta nonnulla tradit; tam eorum, quorum continua febris est, quàm quibus per circuitum accedit. Sunt autem quæ ad primos pertinent præcepta quattuor. Primum iis exhibendum potum sæpe, & paullatim; sic enim corporis nostri partes meliùs eo irrigantur, exemplo aquæ labentis, siue cadat è cœlo, siue è riuo deducatur: quæ enim in magna irruit copia, diffluit, & præterlabitur, quæ verò lentè, & paullatim decidit,aut deducitur, tota à terra absorbetur. Hoc præceptum tamen conuellit Hieremias Thriuerus Brachelius vir sanè doctus in commentario ad librum de victu idiotarum,siue ille Polybi sit; siue Philistionis, aut Phæstæ, aut Pherecidis,ad quos illum alicubi refert Galenus. Illius Auctoris verba sunt hæc. *Vere iam ineunte plus, sed dilutius, & paullatim bibendum est.* Thriuerus autem in commentario ita scribit. *Obscuriùs est quòd, paullatim, dicitur. Fortè vult, quòd paullatim debemus hic augere quantitatem potus,donec ad æstatem venerimus. Hic enim plurimum bibimus. Fortè voluit quòd in vere sæpius, sed minùs; è contrario in æstate plus, sed rarius sit bibendum. Nam & in febricitantibus si quis parum pitissat, magis inflammatur: quocirca multo humido simul ægros prolui oportet. In sanis è contrario paullatim, sed sæpius bibendum vt fiat melior cibi fermentatio, & digestio. Id videtur ignorasse in problematis Aristoteles. Verùm nec id nos ignoramus, si quem sitis ex siccitate vrgeat,præsertim faucium,hic per syphonem bibere conducere. Ita enim fauces paullatim magis diluimus, atque humectamus.* Verumtamen febricitantem, qui parum pitissat, eum magis inflammari, non probat Thriuerus: quod ab eo obstinatus quispiam, præsertim aduersus Aristotelem proponente, non iniuria quæreret. Sed confirmetur ignis exemplo, quem exiguis stillis irrorans ferrarius faber viuidiorem efficit, & diutius conseruat. At corpus hominis ignis non est, sed humore participat: nec ita rem accipit Aristo-

teles, quod vel exẽplo pateat de terra adducto, quod proximius quàm ignis est: hanc enim si quis exiguo aquæ rore tempore calido madefaciat,non humiditatem inducat, sed æstuationem maiorem, quod agricolis notum: Aristoteles autem ex irrigationis modo quem proponit, vult terram humescere; ex potionis igitur modo humescere hominum corpora, quando hanc similitudinem adducit. Iam ergo non sit absimile quod proponit Aristoteles, ab eo quod per syphonem idem Thrucrus adducit; nec prohibent verba. Alterum Aristotelis præceptum est: immunem à motu febricitantem iacere debere; Quemadmodum enim videmus ignem, si eum nemo moueat,aut exsuscitet marcescere,& extingui: eodem modo accidit in febri, qui nil aliud quàm ignis seu calor est, vt immota extinguatur. Tertium est,vt decumbat æger minimè vento expositus; nam ventus ignem suscitat, flabellatúsque ignis ex pauco multus euadit; quod idem in febri accidere, quando & illa ignis, existimare licet. Quartum est vt conclusus maneat; si enim igni spiraculum non dederis, sed iaceat oppressus, & suffocatus extinguitur. Ob eandémque rationem vestimenta, seu stragula exuenda,aut tollenda febricitanti non sunt; sed iis coopertum agere ægrotum necesse est; idque tamen donec sudor aliquis superueniat; tunc enim sudori exitus est relinquendus,neque pannis suffocandus æger;Sudoris enim excretio optima est; nam illius beneficio à natura extinguitur febris, vt ab aqua, quem oculis videmus extinguitur ignis. Porrò quæ hic dicta sunt omnia de motu,vento,tegumentóque ignis,quæ ipsum adaugent accipienda sunt de mediocri earundem rerum adhibitione: mediocris enim motus, ac ventus, & mediocre cooperimentum illud præstant; vehementiora autem contrarium efficiunt, sicuti habemus à Galeno libro de morborum caussis capite tertio his verbis. *Neque verò in obscuro est, quòd si eas, flammas flabellans hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, augebis: si verò immodicè, dissolues ac dissipabis: sic & ventos magnitudini flammæ respondere oportet, si quid eius augmento conferre debuerint: qui verò maiores sunt, quàm illa queat sustinere, dispergent non flabellabunt: ex quo manifestum fit, quòd flamma quidem ad sui incrementum motu eget aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellabunt elanguet, vehementiore autem motu extrinsecus vrgente dissoluitur, ac dissipatur.* De suffocatione autem seu stipatione eiusdem flammæ ita paullò ante. *Si etiam qui flammæ circumfunditur aerem stipaueris, aut nimium rarefeceris, sic quoque flammam decrescere, ac periclitari, ne penitus extinguatur, inspicies. Stipatur autem si cucurbitam, qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quod etiam continget si fornacum foramina clauseris.* Hæc Galenus. διὰ τί δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν. *Adde in genere febrium intermittentium.* De febricitantibus non continuè, deinceps agit Aristoteles, exponens quæ illis ante accessionem conueniant; Ait igitur conuenire illis balnea, & fomenta ad pedes apposita, pannisque obtectos ægrotos quiescere debere,vt cùm accessio ipsos apprehenderit calidiores sint; vbi enim multus ignis est, haud potest locum habere exiguus; hunc enim trahit ille ad se, atque absumit, & ad hunc modum, calor, quem nos molimur maior calore febrili eum tollet, & extinguet: hæc autem ratio cùm breuiùs, & minùs explicatè haberetur in codicibus Græcis impressis tum Aldinis, tum Basiliensibus, pluribus autem verbis in tralatione Theodori, & antiqui Interpretis, nos illam ex Iustiniani codice iuxta tralationes propositas suppleuimus, multis additis verbis ve conferenti patere potest, quæ etiam habentur in sequenti problemate. Quod autem inquit Aristoteles de maiori igne trahente ad se minorem, est etiam Galeni sententia loco adducto his verbis. *Quod si in multo Sole, & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoque minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma, vt quæ præpotentior sit elaxat, atque dispergit minorem.* Aristoteles adduxit eandem in tertio libro de cœlo,& mundo textu quinquagesimo secundo, ac etiam in libro de longitudine, & breuitate vitæ.

LVIII.

Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντας. δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι· ἡ δὲ ἡμέρᾳ ᾗ λήψεσθαι, λουσάμενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν. διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει θερμαινούσῃ διαίτῃ, ὅτι ἀσθενὴς ὁ τεταρταῖος πυρετός· εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενής, οὐκ ἂν τεταρταῖος ἐγίνετο. ὁρᾷς ὅπου πῦρ πολὺ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι· τὸ γὰρ πολὺ τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἁρπάζει. τούτου δ' ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμποιῆσαι, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει. ἔστι δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπιτήδευμα, τὸ μὲν, πῦρ, τὸ δὲ, νοτίδα εἰς τὸ σῶμα εἰσάγοντα.

Quartanis febribus ratio victus extenuanda non est, sed ignem corpori

interferendum, nec non exercitatione vtendum: & qua die accessio instat, lauandum, somnúmque minimè quærendum. Hîc victus calefaciens prodest, quia febris quartana imbecilla est: nam nisi imbecilla esset, quartana non fieret. Vidésne lucernam, vbi multus ignis perflagrat, suam asseruare flammulam minimè posse? Multus enim ille exiguum ad se rapit: ergo multum ignis accendendum in corpore est, vt quod exiguum febris continet, restinguatur, sit igitur victus quotidiani ratio, quæ partim ignem, partim rorem indat in corpus.

In superiori problemate de omnibus generarim febribus pertractauit, in hoc autem de quartanis speciarim: docet autem & quæ remediorum genera ipsi minimè adhibenda sint, & quæ adhibenda. Tenuis igitur victus ratio, remedium illud non est, quod in hac febre potissimùm sit quærendum, quemadmodum in acutis, magnísque inflammationibus coniunctis; sed calefactio potiùs multa procuranda est, illáque in corpus introducenda; hoc enim magis accommodatum remedium est, quàm tenuis victus ratio, cuius caussa paullò post affertur. Exercitationes etiam proficuæ sunt, illæ enim & calorem natiuum excitant, & febrem facientes humores, qui crassi, & contumaces sunt extenuant, emolliunt, & concotioni reddunt magis aptos, die etiam accessionis, sed paullò ante quàm illa ingruat, balneo vtendum est, nam ex calidi balnei vsu humores similiter attenuantur, meatibúsque corporis parefactis, via facilis naturæ paratur, qua morbifica caussa expelli possit; estque nimirum eadem Auicennæ sententia, quo loco de curatione quartanæ agit. Somnus autē eâdem die fugiendus, nam reuocat ille humores ad partes internas, atque ita & accessio producitur, & morbus ingrauescit. *διὸ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει. Hic victus calefaciens prodest.* Reddit rationem sententiæ paullò ante propositæ, ideo dicens vtendum esse calefacientibus, & calida victus ratione, quoniam febris quartana, exigua seu tenuis febris est; quod probat: nam non esset quartana, nec per duos continuos dies intermitteret, si non esset exigua: si enim valida, & potens esset, exardesceret illa assiduè, nec requietem vllam præberet ægrotanti: cùm verò solummodo quarto quoque die ingruat, calore maximo destituitur, & ita possumus audacter calidis vti. Id verò in continuis minimè liceret, non enim eadem valeret ratio, cùm in illis, febris seu calor maximus sit: probat autem eandem rem etiam exemplo rerum externarum, nimirum lucernæ, quam si maiori flammæ propiùs admoueas, haud potest exardescere, sed ab illa corrumpitur, & destruitur, quæ similitudo etiam in superiori problemate adducta est; confirmatúmque à nobis simile, tum eiusdem Aristotelis testimonio aliis in locis, tum etiam Galeni. *ἔτι δὲ τὸ καθ' ἡμέραν δίαιτημα. Sit igitur victus quotidiani ratio.* Quoniam dixerat victus ratione calefaciente vtendum nobis esse in quartanis, ne quispiam existimaret, hoc solùm opus à nobis in victu quærendum, docet non ita quærendam calefactionem, vt humectatio deseratur: sed partim illam, partim hanc procurandam; & ideo ait *singulis diebus, seu quotidie*: vt de omnibus morbi diebus, tum quibus fit accessio, tum quibus non fit, appareat eum agere hoc loco, cùm superiùs vbi de sola calefactione loquebatur, videatur eos præcipuè dies intelligere quibus ingruit accessio.

L I X.

Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μὲν, ἀπὸ πυρός· αἱ δὲ, ἀπὸ νοτίδος· ἰατρεύονται δὲ, αἱ μὲν ἀπὸ πυρός, νόσοι, νοτίδι· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος, πυρί. νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

Morborum alij ab igne, alij à rore creantur. Curat morbos ignis, ros; roris, ignis. Hic enim exsiccat rorem.

Quod pluribus demonstrauerat Hippocrates in primo libro de natura humana, & fusissimè Galenus multis in locis, morbos consistere, cùm aliqua ex quattuor primis qualitatibus modum excederet; & contrariarū contrarias esse remedia, idem docet hîc Aristoteles, dum ex morbis alios ab igne, nimirum à caliditate, & siccitate, alios ab humiditate oriri affirmat; quamuis enim alias non enumeret qualitates, nec alias earundēm combinationes, omnes tamen intelligi vult. Dicit autem morbos ignis, seu calidos curari ab humiditate, & morbos, qui ex humiditate à caliditate; licèt propriè hæc contraria non sint, quia respicit potiùs effectum, quàm formam ipsam, aut caussam; quomodo etiam Hippo-

crates

crates primo aphorismorum dixit. *Victus humidus febricitantibus omnibus conuenit*: quia humidtas effectui caliditatis resistit, quæ est siccitas, vt adnotauit Aponensis. Contrarium sanè, in ea medicorum illustri propositione contraria contrariis curantur, sumendum esse non propriè, sed communiùs, docet Galenus libro vndecimo methodi capite duodecimo, nimirum vt non sola sit in qualitate contrarietas, sed etiam in quantitate, quam tamen Aristoteles non contrarietatem, sed oppositionem vocat; non enim magnum paruo vult esse contrarium, nec multum pauco, sed nec rarum denso, neque relaxatum contracto: At Hippocrati, & Platoni hæc omnia contraria sunt; sicuti ibidem Galenus scribit: quin & quæ non proximè, sed per accidens curant, non proximè, sed per accidens sunt contraria, vt scamnonium euacuando bilem in morbo calido, contrarium dicetur morbo calido, & aqua frigida largè affusa cùm æstate sanat conuulsionem, eidem etiam dicetur contraria; & alia simili modo; omnia enim ad contrarietatem, seu oppositionem reducuntur. Porrò cur Theodorus verteret, ros, quod Græcè est, *νοτὶς*, non video caussam; *νοτὶς* enim humiditas est; vt apparet ex Athenæo libro nono, vbi in illis, quos ex Alexide citat versibus, quomodo assa nimirum, aut tosta possint artificio fieri aliquantisper succosa, quod paullò ante dixerat; *ἕξει δὲ αὐτῆς νοτίδα*, mox dicit, *τὴν ὑγρασίαν ἐνδέξη*. quanquam, & de iisdem carnibus statim subiiciat, *ἔσται δροσώδη τὴν χρόαν*, erunt habitu roscidæ. Non enim negandum, *νοτίδα*, seu humiditatem posse dici de eo quod Græcè *δρόσον*, aut ros, sicuti rorem, aut *δρόσον* de re leuiter humida, vt in postremis ex Athenæo verbis, at hoc Aristotelis loco æquiuocationem ex rore de cœlo cadente, quam non habeant Aristotelis verba, inducere, id verò non erat necessarium.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Β.

ὅσα περὶ ἱδρῶτα.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO II.

De Sudoribus, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΙΑ' τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ πνεῦμα γίνεται ἱδρώς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεῖσιν; ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας ὥστε κωλύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς κλεψύδρας, ὅταν πλήρης οὔσης ἐπιλάβῃ τις· ὅταν δ' ἐξέλθῃ, πολὺς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιληψίᾳ ἀθροισθῆναι κατὰ μικρόν.

Cut neque intento, neque contento ſpiritu, ſed potiùs relaxato ſudot ptoueniat? An quoniam retentus ſpiritus venas implet, itaque humorem exire non patitur, vt in aqua fit vaſis, quod in mare demiſſum dulcem intra ſe colligit humorem, clepſydráque ob id nominatum eſt: neque enim effluere, cùm quis pleno iam vaſe partem alteram obtutauit: ſed vbi pet ſpiritus libertatem ſudotem promere licuit, multus certè erumpit, quoniam ex ipſo retentu copia humoris paullatim collecta eſt.

Theophraſti liber extat eiuſdem argumenti, ac tituli, quo hæc ſectio inſignita eſt, in quo bonam partem eorum habemus, quæ hîc ab Ariſtotele tradita ſunt, eiſdem non ſolùm ſententiis, verùm etiam verbis; vt vel Theophraſtum ſumma libertate de præceptore illa deſeripſiſſe, vel ex Theophraſto ſub Ariſtotelis nomine hæc aliquem poſtea conſarcinaſſe appareat. Vt vt ſit, nos hæc exponemus, Theophraſtea locis ſuis afferentes, vt quidem poterimus: eſt enim liber ille in editione Baſilienſi non ſolùm lacer, ſed adeò erroribus contaminatus, vt pleriſque in locis ſenſum percipere non ſit pote. Excerpta quædam ſanè edidit H. Stephanus aliquantiſper emendatiora: ſed illa pauca ſunt: nos tamen eis eum fructu vſi ſumus, & adducimus cùm habemus. Quod autem primùm de ſudoribus Ariſtoteles quærit, illud eſt, cur neque adducentibus, neque continentibus ſpiritum ſudor proueniat, ſed eo potiùs remiſſo. Horum primam partem Theodorus pet illa expreſſit *neque intento, neque contento ſpiritu:* infelicitet vt puto; illud enim patiendi participium *contento*, cùm poſſit eſſe tum à contineo, tum à contendo, primùm ambiguitatem hoc loco parit: tum cùm à cõtineo verè ſit, vt ex ſenſu, & ex Græca voce colligitur, obſcura phraſis eſt; quippe minùs Latina, vt exiſtimo, præſertim apud illum interpretem, qui elegantiam profiteretur, & affectaret, atque ſenſum minùs commodè, & perfectè exprimit. *intento*, autem idem eſt ac, adducto, ſeu contracto, nec illud repræhendo. Porrò autem hæc eadem duo verba *συντείνουσιν* & *κατέχουσιν*, niſi poſita ſint tamquam ſynonima; dixerim à priore actionis illius, qua ſpiritus cohibetur, principium, aut veluti formam quandam propius exprimi: à po-

ſteriore autem rem ſimpliciùs ſolam ſignificari : Exiſtimauerim tamen legendum potiùs *συντείνουσιν*, &, *κατέχουσι* datiuo multitudinis, vt apparet legiſſe antiquum interpretem, qui vertit: *neque contendentibus neque continentibus:* eſſet enim ita planior orationis ſtructura: Explicat autem quod quæſitum eſt Ariſtoteles hac ratione, quia dum ſpiritus adducitur, ſeu contrahitur, atque continetur, implentur & occluduntur venæ, vt non poſſit inde exire ſudor, quam rem ſimilitudine apertiùs ſequitur ad oſtendendum. *ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς κλεψύδρας. Vt in aqua fit vaſis, quod in mare demiſſum dulcem intra ſe colligit humorem, clepſydraq; ob id nominatum eſt.* Duplici ratione errauit hoc in loco Theodorus, tum quòd præter boni interpretis fidem, multa extrinſecus pro clepſydræ deſcriptione accerſiuit, quæ non erant apud auctorem: tum quòd eandem clepſydram, vt obſeruauit ante me Petrus Victorius variarum lectionum libro trigeſimo ſecundo, capite primo, nõ bene accepit, aut deſcripſit. Quid enim in mare demitti, dulcémque intra ſe colligere humorem ad clepſydram pertinet? quiſve illius rei hic vſus? ceterum certè vas, quo ex mari dulcis aqua colligebatur, cuius meminit Ariſtoteles libro ſecundo Meteorologicorum, nihil ad rem; nec verò tale à Theodoro intelligi putem, cùm nec ceræ mentio vlla fiat, nec vas illud clepſydram appellarum alicunde conſtet. Immittebantur ſanè in aquam clepſydræ ad eam hauriendam, vt conſtat ex Ariſtotelis problemate v I I I. ſect. x v I. atque ex pulcherrimis Empedoclis verſibus, quæ leguntur in libro de Reſpiratione; non tamen in mare ad eum finem, quem ſignificare videtur Theodorus: niſi ſi ille aliquo cæteris ignoto loco, id videre potuit. Quid autem aliud doctus ille interpres intellexerit, diuinare non poſſum; Hæc autem ſicuti vera puto, ita illud non liquet quod dicit Victorius, per clepſydram hoc loco non intelligi vas horarium, ſed illud quo horti irrigantur. Cur enim magis hoc quàm illud? aut cur non potiùs vtrúmque? non enim probat aliqua ratione, aut teſtimonio Victorius, horariam clepſydram talem fuiſſe, in qua hic effectus de quo Ariſtoteles in problemate, apparere non poſſet. Quin & fortè in aliis inſtrumentis etiam idem ille conſpiciebatur. Alexander enim problemate nonageſimo quarto libri primi, cùm de harpagiis hunc propoſuiſſet effectum; quare digito admoto ſuperiori foramini, eóque obturato, aqua per foramen fundi minimè exiret; cauſámque reddidiſſet, quæ hic ab Ariſtotele tangitur, diſtinctè autem & pluribus verbis redditur problemate octauo ſectionis x v I. ad finem problematis addit; hinc, eadémque ratione conſtrui omnem fere fabricam machinalem per aërem, atque humorem, ſicuti horologia, clepſydras, & ſonos ſimulacrorum, cæteráque generis eiuſdem, de quibus inſtrumentis Vitruuius libro nono & decimo, & Athenæus libro quarto; vbi dicit hydraulia clepſydram eſſe, aut ad clepſydram referri. Igitur hæc horaria clepſydra eidem vſui inſeruiebat antiquitùs, cui nunc horologia confecta ex duobus illis vitreis vaſculis turbinatis, ſimul ita iunctis, & puluiſculo repletis, vt per exiguum foramen puluiſculus paullatim è ſuperiori fluens, ab inferiori exciperetur; vt ſcilicet puluiſculi caſu temporis ſpatia notarentur. Erat autem illius vſus in exercitu, ſed præcipuè in foro; ad eam enim dicebant oratores: hiſque vaſculis modò pluribus, modò paucioribus propoſitis, vt ex Plinio iuniore patet, pro temporis longitudine aut breuitate, quod cõcedebatur dicenti: cùm effluxerat aqua, quæ guttatim ſtillabat, tacendi locus erat, alterique ſeu accuſatori, ſeu reo loquendi: erat enim vas, quod aquæ replebant perforatum inferiori parte, ſeu ad fundum foramine admodum anguſto, vt habemus ex Ariſtophanis interprete, *graciliter fiſtulatum in vicem colli, ac per hoc guttatim defluum*, vt ex Apulei libro tertio de Aſino aureo ad mirium, & os habebat aut foramen aliud in ſuperiori parte, ad infundendam aquam neceſſariũ. Hoc igitur ſuperiori foramine, autore obſtructo, aquam per inferius minimè emitti, Ariſtotelis, & Alexandri ratio docet: cur non igitur Ariſtotelis verbis comprehendi dicamus? cùm præſertim clepſydra hæc notior, & viſitatior eſſet, quippe in foro quotidie poſita, cuiuſque plurima maximè apud Græcos authores teſtimonia habeamus; cùm irrigatoriæ illius contra & hortenſis clepſydræ, nulla nominatim, quod ego quidem ſciam, extet mentio? licèt quæ habetur deſcriptio in libro de Reſpiratione pulcherrimis, & elegantiſſimis Empedoclis verſibus hanc referat, & hortorum irrigationi eam adſcribat Auguſtinus Niphus Sueſſanus in commentariis ad eum locum, nullo tamen teſtimonio. Quod ſi eſt verum, illa etiam hortenſis meritò cenſenda, quam memorat Plutarchus libro quarto de placitis Philoſophorum, cùm Aſclepiadis opinionem de reſpiratione recenſet, cuius clepſydræ *χώνην* hoc eſt infundibulum proponit, quod Apuleium puto ſignificaſſe per illa, *inuicem colli graciliter fiſtulatum*, vt vtrique clepſydræ id commune foret. Similitudinem igitur ex vaſis, aut inſtrumentis illis, cuicúmque vſui inſeruirent proponit Ariſtoteles generalem, atque ait. Sicut in clepſydris ſpiritus intus contentus, obturato foramine prohibet exire

aquam, ita si nobis occludamus os, aut spiritum retineamus, prohibetur sudoris effluxus: adeò enim ob spiritus retentionem replentur, ac tument venæ, seu vasa in quibus residet humor, spiritu & aëre, vt præ tumore adstringantur & occludantur eorundem parua oscula, seu exigui meatus ad carnis extrema desinentes, ex quibus sudor emanat, vt iam effluere non possit, quæ ratio in sequentibus ploblematis etiam non semel tangitur. A Theophrasto habemus etiam hanc rem propositam in libello superiùs adducto de Sudoribus; qui tamen eam iunxit cum iis quæ Aristoteles proposuit problemate XX. & XXIII. *cur sudor non inter laborandum, sed post laborem incipiat*; videtur enim eadem ratio, sunt autem hæc Theophrasti verba. *ὅτι οὐ πονοῦντες, ἀλλ' ὅταν παύσωνται, μᾶλλον ἱδροῦσιν. οὐδὲ συντείνοντες, οὐδὲ κατέχοντες τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ὅταν ἀνῶσι. διότι πονούντων μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι συμμύειν ποιοῦσι τοὺς πόρους. παυσαμένων δὲ, συνιζάνουσιν. ὥστε δι' εὐρυτέρων καθάπερ ἀνεῳγμένων μᾶλλον ἐξέρχεται τὸ ὑγρόν. καὶ ἡ κάθεξις δὲ τοῦ πνεύματος πληροῖ τὰς φλέβας, ὥστε κωλύειν διιέναι. καθάπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς κλεψύδρας, ὅταν γὰρ πλήρεις οὔσας τις ἐπιλάβῃ.* Id est, *Nec dum laborant: sed postquam à laboribus requiescunt, magis sudant, nec dum contrahunt, aut continent spiritum, sed quando remiserint: nam dum laborant, inflatæ venæ spiritu efficiunt vt conniueant meatus: at cùm cessauerit labor, eædem consident; vnde latioribus factis, nimirum quæ apertæ sint, magis effluit sudor: spiritus autem retentio venas replet, vnde exire prohibetur sudor; sicuti aqua ex clepsydris, cùm plenas illas aliquis obturauerit.* ὅταν πλήρεις οὔσας. *Nequit enim effluere, cùm quis pleno iam vase, partem alteram obturauit.* Nimia est hæc Theodori in vertendo licentia. Fortasse autem & lapsus est in exprimendo sensu: hæc enim ὅταν πλήρεις οὔσας ἐπιλάβῃ τις, potiùs de venis quàm de musculis intelligenda sunt, nimirum de re potiùs cui similis alia adducitur, quàm de re quæ propositæ similis. Totum igitur problema aliter cõuersum proponendum videtur in hunc modum. *Cur neque contrahentibus, neque continentibus spiritum sudor fit, sed magis eo relaxato? An quoniam spiritus retentus venas implet, vnde prohibet exire sudorem, sicuti aqua prohibetur, quæ est in clepsydris, quando eas plenas existentes obturauerit quispiam: vbi autem egrediatur, multus fit, quia in illa occlusione paullatim aggregatus est.*

II.

Διὰ τί οὐκ ἱδροῦσι τὰ ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὰ ᾖ; ἢ διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι· ὁ δὲ ἱδρὼς, τὸ κακῶς προσῳκοδομημένον ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί· ὃ κωλύει τήκεσθαι ὅταν ἐκκρίνηται διὰ θερμότητα.

Cur membra aquæ immersa calidæ non sudent, etiamsi ex se ipsa recalescant? An quòd aqua liquescere non finit, sudor autem res vitiosè adiuncta corpori est, vt qui per calorem excerni debeat.

Cum sudor fiat merito caloris, & humoris, iure illud quæri videtur, quare membra aquæ calidæ immersa licèt etiam ex se calida sint, non frigida; quòd vel in aqua calida per aliquod temporis spatium illis concedatur, non tamen sudent. Id autem Theophrastum non de calida, sed absolutè de aqua proposuisse videmus, simul vt existimare licet, frigidam intelligens; rationem autem eandem, quam Aristoteles affert his verbis. *τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος κάτω φερόμενα μέρη τοῦ σώματος οὐδ' ἱδρώσιν, ὅτι κωλύει τὸ ὕδωρ τὴν τῆξιν· ὁ δὲ ἱδρὼς τῆξις ἐστι τῶν κακῶς προσῳκοδομημένων ταῖς σαρξὶν, ὅταν ἐκκρίνηται διὰ τὸ θερμόν.* hoc est. *Et quæ corporis partes deorsum in aqua sunt, illæ non sudant, aqua enim eliquationem prohibet, si quidem sudor eliquatio quædam est eorum, quæ vitiosè carnibus adhæserunt, quando à calore excernitur.* Quam rem iterauit etiam paullò post de pedibus & cruribus specialiter loquens, per hæc verba. *καὶ, ὅταν τοὺς πόδας καὶ τὰς κνήμας ἐν τῷ ὕδατι ἔχωσιν, ἢ ὅταν τὸ ἄλλο σῶμα: διά τι τὰ προειρημένα· κωλύει γὰρ τὸ ὕδωρ τὸν ἱδρῶτα.* hoc est, *& cùm pedes & crura in aqua habent, minùs quàm cùm reliquum corpus, ob ea sanè quæ priùs dicta sunt, impedit enim aqua sudorem.* *ἢ διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι.* *An quòd aqua liquescere non finit?* Aqua prohibet eliquationem; sudor autem eliquatio est, prohibet autem crassitie, & mole corporis sui, qua occurrit, & impingitur meatibus; quomodo etiam dicit in 12. problemate, sudorem non abstersum superuenienti sudori impedimento esse, quia poros occludat. Hæc autem ratio magis completa & absoluta habetur in Theophrasti verbis propositis, ex quibus illa fortè supplenda, *τῆξις ἐστι*; & legendum, *τῶν κακῶς προσῳκοδομημένων*, non, *τὸ προσῳκοδομημένον*: Hæc autem addit Aristoteles, vt ostendat ab aqua prohiberi sudorem, quia prohibetur eliquatio, sudor autem eliquatio est, nimirum eorum, quæ vitiosè corpori adiun-

cta sunt; est enim sudor excrementum tertiæ coctionis, quod antea vehiculum alimenti fuit, nec assimilari potuit: atque hoc in speciem halitus ab insito calore solutum, extra erumpit per meatus, sicuti habemus à Galeno libro primo de tuenda valetudine capite 12. Apparet autem sudor res vitiosè adiuncta, quando natura medio calore eam extra pellit. Illa verò ὁ κωλύῃ τήκεσθαι, non habet Theophrastus; & aberant à codice à quo lectionum varietates describebat Iustinianus, at ipse adnotat, atque inutiliter repeti videntur, nisi aliter verba exponamus; nimirum hoc modo: sudor autem res est vitiosè adiuncta corpori, qui ab aqua prohibetur exire è corpore, quo tempore natura medio calore tentat excretionem illam: Obseruo etiam hîc verbum ᾠκοδομημένον vsurpari de humore, & excremento, quod sectione prima problemate 54. vsurpauit de parte ipsa corporis, cùm dixit ἀπὸ γὰρ τῆς ἄριστα ᾠκοδομημένων, hoc est parti corporis optimè conditæ. Athenæus libro primo dipnosophistarum, cùm de curandæ lassitudinis ratione ageret, & ex Homero testimonia adduceret ad carmen illud Odysseæ κ. quod irrigationem continet, atque ita sonat Latinè

— In caput, atque humeros fundit gratum ipsa liquorem.

balneum, aut solium hoc quidem nomine vituperans, huius Aristotelis problematis mentionem facit, ita scribens Latinè. *Solium enim eo quod aqua vndique corporis meatibus circumfundatur, obsæpit sudorum excretionem, quemadmodum si cribrum aliquod in aquam iniiciatur, nihil enim ex eo effluet, nisi quispiam ipsum attollens, meatibus respirationem, & exitum ad exteriora præbeat, quemadmodum Aristoteles dixit in naturalibus problematis, quærens, cur qui sudant, si ingrediantur aut calidam, aut frigidam aquam, non amplius sudent, donec rursus à balneo reuertantur.* Quanquam autem hæc non sint omnino eadem huiusce problematis verba, idem tamen sensus est, & eadem ratio. Miror equidem Dalechampium, cùm in adnotationibus ad hunc Athenæi locum, hoc Aristotelis problema afferret, ita eum exposuisse, vt diceret, prohiberi ab aqua sudoris eliquationem, quia calorem auctorem liquationis educeret aquæ tepor. Nam disertis verbis scribit Athenæus id fieri, quia aqua obsæpiat corporis meatus, idque ex Aristotelis sententia. Quæ etiam à Dalechampio affertur ratio, vt valeat de calida, quomodo valere poterit de frigida, de qua etiam proponi problema dicit Athenæus, sicut nos etiam exposuimus & videtur colligi è Theophrasto, qui aquam absolutè proponit, caliditatis nulla facta mentione?

III.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός ἐστιν; ἢ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρινούσης ὅσον ἀλλότριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆς τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ τάχιστα ἀφίσταται διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ἐξικμάζειν. ἁλμυρὸς δὲ ἐστι, διὰ τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀναλοῦσθαι, τὸ δὲ ἀλλοτριώτατον, καὶ ἀπεπτότατον, ἀπολύεσθαι· τὸ τοιοῦτον δὲ ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ σαρκί, ἱδρώς· ἄμφω δὲ ἁλμυρὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Cur sudor salsus sit? An quia motu efficitur & calore secernente quantum alienum per adhærentiam, intimationémque inest in alimento ad sanguinem, carnésque; id enim ocyssimè segregatur, quoniam nec aptum nutritioni est, & foras demum euanescit. Salsus verò propter id est, quòd pars quidem dulcissima leuissimáque, tota ad corpus nutriendum assumpta est. Pars autem alienissima crudissimáque tantùm absoluitur, quæ partim deorsum collapsa, & subsidens, vrina vocatur, partim in corporis summa emergens, sudor est: ambo tamen salsa ob eandem causam prodeunt.

Sudorem salsum esse, atque etiam frequenter amarum gustus ipsius testimonio probari scribit Gal. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus per hæc verba Latinè. *Ergo quòd & sudor salsæ, & salsuginosa vocatæ qualitatis est particeps, quibus testimonio probatur: nam sæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat: sæpe verò etiam non obscuram prafert amaritudinem.* ἢ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως. *An quia motu efficitur & calore.* Materiam ostendit, & efficientem sudoris caussam, ac etiam medium; vnde pareat salsedinis ratio. Materia est alienum illud, quod in adhæsione alimenti, seu dum alimentum agglutinatur sanguini, & carni; quod fit in tertia coctione, secernitur; dicit autem sanguini, illum intelligens, qui iam admodum coctus agglutinari incipit, quod propriè alimentum est; atque hic inter secundarios humores dictos ab aliis reponitur, quorum est, quem carnifor-

mem

mem appellant, torem, & cambium. Theophrastus tamen vocem illam, *sanguini*, non habet: talis igitur materia quia aliena est, nec apta nutritioni; non agglutinatur, sed foras exhalat. Efficiens caussa est calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophrastus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expositionis problematis, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & spiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat salsedinis caussa est, quia in hac separatione humoris qui aptus est ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulcissimum, & leuissimum assumptum est ad nutriendum corpus, alienissimum autem, & maximè crudum absoluitur, hoc est refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in secunda coctione infra subsidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit sudor; ex eadem enim materia, licèt in diuersis coctionibus, sudoris, & vrinæ generatio est: nimirum ex materia aquosa, & serosa, quæ magnam partem ex bibito humore constat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. secundo, & de simplicium medicamentorum facultatibus capite de sudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & sudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen salsa ob eandem caussam prodeant*, quia nimirum sunt incocta: quod similiter de vtraque re dixit idem Aristoteles libro secundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum est, salsum est, & amarum, vt antea diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum est eiúsque generis omne sedimentum est, idq; maximè quod in vesicam colligitur, quod inde dignosci potest, quia tenuissimum sit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura sua crassescant: post illud sudor est, in quibus idem corpus, quod hunc reddit saporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm euicta à natura sunt, nimirum tamquam signa ostendentia veram coctionem, sicuti tum Galenus scribit non vno in loco, tum idem Aristoteles libro quarto Meteorologicorum, sicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidisse problema mihi videtur, nonnulla obscurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris est, sed eum fide ita conuertendum putaui. *Cur sudor salsus sit? An quoniam à motu efficitur, & calore secernente quantum alienum est in agglutinatione, quæ fit ad sanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abscedit, quia amicum non est, & extra exhalat: salsus autem est, quia dulcissima, & leuissima pars in corpus assumpta est, alienissima autem, & maximè incoctilis absoluitur: quod autem tale est, in ea subsidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem sudor; ambo autem salsa sunt ob eandem caussam.* In Theodori autem translatione, vt alia omittam, illa, *partim deorsum collapsa, partim in summa emergeat*, videntur significare vrinam, & sudorem esse eiusdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia sanè eadem; vnde & Aristoteles dixit, quod tale est; sed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophrasti porrò verba ad eandem sententiam pertinentia, omittenda non sunt, quæ ita habent in excerptis ex libello de sudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *Salsus quidem est sudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, insumpto dulcissimo, & leuissimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in subsidentia sanè, quæ ad vesicam fit vrina appellatur, in carne autem sudor: excernitur autem sudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & spiritus facultatem.* Hæc postrema autem in Basiliensi codice, quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, résque ipsa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *nisi quòd eam sponte, & veluti natura ipsa operante subsidere contingit, sudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut simpliciter ob caloris, & spiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc subduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεί, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχής. hoc est, *quare & illa quidem semper, hic autem non semper est continuus.* Iterans autem salsedinis rationem, hæc etiam idem Theophrastus subdit. ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος· τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ. hoc est, *salsus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸ ἱδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore sudemus? Vtrum quo-

niam

niam calor ſurſum tendit, ſupérque manet, propterea humorem ſecum trahere poteſt. An quoniam ſudorem ſpiritus moueat, qui ſedem habet ſuperiorem: an quia ſudor non niſi humor eſt incoctus: quo certè humore pars humet ſuperior, habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit.

Quod hîc proponitur fuit etiam Auicennæ ſententia, ſecunda quarti dicentis, *ſudor maxime multiplicatur in ſuperioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Ariſtoteles problemate decimo idem ſpecialiter de facie proponit. Intelligenda autem res eſt ſicut adnotat Aponenſis de ſudore, qui in ſanis fit: in ægrotis enim, *vbi ſudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna ſecunda quarti, *membra quæ plus ſudant, ſunt illa in quibus eſt materia faciens ægritudinem*. Vel fortè melius, accipiendum eſt problema eiſdem poſitis conditionibus: ita enim ſemper ſuperiora magis ſudabunt, ſuperiora autem intelliguntur partes, quæ ſupra diphragma poſitæ ſunt. Tres autem affert Ariſtoteles ſolutiones, duas priores ſumptas ex cauſſa efficienti, calore, & ſpiritu, vltimam à materia, ſcilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται. *calor ſurſum tendit, ſupérque manet*. Manifeſta hæc caloris natura præ leuitate, & ſubtilitate ſurſum ſemper tendentis Ariſtoteles libro de ſomno, & vigilia, *calidum cuiúſque animalium ad ſuperiora natum eſt ferri*, hic autem calor ſecum ducit humorem, qui exinde materia eſt ſudoris. ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam ſudorem ſpiritus mouet*. A ſpiritu excerni ſudorem, è Theophraſti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco ſpiritus tamquam efficiens cauſſa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præſentia; dicit enim Ariſtoteles, ſpiritus ſudorem efficit; ſumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophraſtus, initio ſtatim libelli de ſudoribus aliter ſpiritum accepit, nimirum tamquam cauſſam materialem, qualis humor eſt, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τούτου διιόντος διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἕτερος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id eſt. *De ſudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum ſtatim cum excreto humore fiat, an cum ſpiritu, qui nimirum cùm carnem pertranſiit, extra refrigeratus concreſcit, & conſiſtit?* hîc enim ſpiritus pro habitu, ſeu vapore ſumitur, tangitur autem ea de ſudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, ſeu Polybi de flatibus per hæc verba, *ſpiritus cùm ad meatus corporis irruerit, ſudores fiunt: ſiquidem ſpiritus compactus in aquam tranſmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem plane modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, ſi obſtaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingueſcit, ac condenſatur, guttaq́; diſtillant ab his corporibus, quibus vapor ipſe fuit impactus*. A quibus non videntur diſſidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor verò fit hac de cauſa. Quicúmque morbi in indicatoriis diebus iudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuiſſimum eſt eliquatur, & ſecernitur, & ſecedit partim extra corpus, partim intus, & iſthic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum ſpiritu permixtum foras procedit*. Hæc auctor ille. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certè humore pars humet ſuperior*. Ad verbum. Hic autem eſt in partibus ſuperioribus. Quippe ſpiritus ille, vtróuis modo accipiatur, calidus eſt, & aëreus; talia autem in ſuperioribus reſident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit*. Quid ſibi voluerit Theodorus per hæc verba; non bene aſſequor, & quod aſſequor falſum exiſtimo: Græca ita ſonant. *temperamentum enim ſurſum eſt*, per temperamentum autem ſeu craſim, puto intelligi, temperationem miſcellam, aut mixtionem quæ eſt ex calido & humido, illa autem maximè ſurſum eſt, huc enim aſcendunt calida, atque ibidem cerebrum eſt, quod humiditatum fons exiſtit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἔσχατα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τριβώμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob cauſam, cùm manus exercitamus, ſudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes poſitum ſuum ſeruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus eſt: hoc enim ſpiritum continemus, qui parti robu-

mem appellant, rorem, & cambum. Theophrastus tamen vocem illam, *sanguinis*, non habet: talis igitur materia quia aliena est, nec apta nutritioni; non agglutinatur, sed foras exhalat. Efficiens caussa est calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophrastus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expositionis problematis, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & spiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat salsedinis caussa est, quia in hac separatione humoris qui aptus est ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulcissimum, & leuissimum assumptum est ad nutriendum corpus, alienissimum autem, & maximè crudum absoluitur, hoc est refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in secunda coctione infra subsidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit sudor; ex eadem enim materia, licèt in diuersis coctionibus, sudoris, & vrinæ generatio est: nimirum ex materia aquosa, & serosa, quæ magnam partem ex bibito humore constat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. secundo, & de simplicium medicamentorum facultatibus capite de sudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & sudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen salsa ob eandem caussam prodeunt*, quia nimirum sunt incocta; quod similiter de vtraque re dixit idem Aristoteles libro secundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum est, salsum est, & amarum, vt antea diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum est euisque generis omne sedimentum est, idq́ maximè quod in vesicam colligitur, quod inde dignosci potest, quia tenuissimum sit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura sua crassescant: post illud sudor est, in quibus idem corpus, quod hunc reddit saporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm cuncta à natura sunt, nimirum tamquam signa ostendentia veram coctionem, sicuti tum Galenus scribit non vno in loco, tum idem Aristoteles libro quarto Meteorologicorum, sicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidisse problema mihi videtur, nonnulla obscurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris est, sed cum fide ita conuertendum putaui. *Cur sudor salsus sit? An quoniam à motu efficitur, & calore secernente quantum alieni est in agglutinatione, quæ fit ad sanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abscedit, quia amicum non est, & extra exhalat: salsus autem est, quia dulcissima, & leuissima pars in corpus assumpta est, alienissima autem, & maximè incoctilis absoluitur: quod autem tale est, in ea subsidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem sudor; ambo autem salsa sunt ob eandem caussam.* In Theodori autem tralatione, vt alia omittam, illa, *partim deorsum collapsa, partim in summa emergens*, videntur significare vrinam, & sudorem esse eiusdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia sanè eadem; vnde & Aristoteles dixit, quod tale est; sed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophrasti porrò verba ad eandem sententiam pertinentia, omittenda non sunt, quæ ita habent in exceptis ex libello de sudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *Salsus quidem est sudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, insumpto dulcissimo, & leuissimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in subsidentia sanè, quæ ad vesicam fit vrina appellatur, in carne autem sudor: excernitur autem sudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & spiritus facultatem.* Hæc postrema autem in Basiliensi codice; quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, résque ipsa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *nisi quòd eam sponte, & veluti natura ipsa operante subsidere contingit, sudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut simpliciter ob caloris, & spiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc subduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεί, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχές. hoc est, *quare & illa quidem semper, hic autem non semper est continuus.* Iterans autem salsedinis rationem, hæc etiam idem Theophrastus subdit ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος· τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ, hoc est, *salsus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν, ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸ ἱδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore sudemus? Vtrum quo-

niam calor sursum tendit, supérque manet, propterea humorem secum trahere potest. An quoniam sudorem spiritus moueat, qui sedem habet superiorem: an quia sudor non nisi humor est incoctus: quo certè humore pars humet superior, habitus etenim corporis supra potiùs innotescit.

Quod hîc proponitur fuit etiam Auicennæ sententia, secunda quarti dicentis, *sudor maxime multiplicatur in superioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Aristoteles problemate decimo idem specialiter de facie proponit. Intelligenda autem res est sicut adnotat Aponensis de sudore, qui in sanis fit: in ægrotis enim, *vbi sudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna secunda quarti, *membra quæ plus sudant, sunt illa in quibus est materia faciens ægritudinem*. Vel fortè melius, accipiendum est problema eisdem positis conditionibus: ita enim semper superiora magis sudabunt, superiora autem intelliguntur partes, quæ supra diphragma positæ sunt. Tres autem affert Aristoteles solutiones, duas priores sumptas ex caussa efficienti, calore, & spiritu, vltimam à materia, scilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ αὐτὸ ἐπεστι. *calor sursum tendit, supérque manet.* Manifesta hæc caloris natura præ leuitate, & subtilitate sursum semper tendentis Aristoteles libro de somno, & vigilia, *calidum cuiúsque animalium ad superiora natum est ferri*, hic autem calor secum ducit humorem, qui exinde materia est sudoris. ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam sudorem spiritus mouet.* A spiritu excerni sudorem, è Theophrasti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco spiritus tamquam efficiens caussa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præsentia; dicit enim Aristoteles, spiritus sudorem efficit; sumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophrastus, initio statim libelli de sudoribus aliter spiritum accepit, nimirum tamquam caussam materialem, qualis humor est, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τούτου διϊόντος διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἕτερος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id est. *De sudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum statim cum excreto humore fiat, an cum spiritu; qui nimirum cùm carnem pertransiit, extra refrigeratus concrescit, & consistit?* hîc enim spiritus pro habitu, seu vapore sumitur, tangitur autem ea de sudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, seu Polybi de flatibus per hæc verba, *spiritus cùm ad meatus corporis irruerit, sudores fiunt: siquidem spiritus compactus in aquam transmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem plane modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, si obstaculum habeat, ad quod impingere oportet, pinguescit, ac condensatur, guttaq́ distillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus.* A quibus non videntur dissidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor verò fit hac de causa. Quicúmque morbi in iudicatoriis diebus iudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuissimum est eliquatur, & secernitur, & secedit partim extra corpus, partim intus, & isthic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum spiritu permixtum foras procedit.* Hæc auctor ille. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certe humore pars humet superior.* Ad verbum. Hic autem est in partibus superioribus. Quippe spiritus ille, vtrouis modo accipiatur, calidus est, & aëreus; talia autem in superioribus resident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis supra potiùs innotescit.* Quid sibi voluerit Theodorus per hæc verba; non bene assequor, & quod assequor falsum existimo: Græca ita sonant. *temperamentum enim sursum est*, per temperamentum autem seu crasim, puto intelligi, temperationem miscellam, aut mixtionem quæ est ex calido & humido, illa autem maximè sursum est, huc enim ascendunt calida, atque ibidem cerebrum est, quod humiditatum fons existit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἴσχυα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob causam, cùm manus exercitamus, sudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes positum suum seruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus est: hoc enim spiritum continemus, qui parti robu-

mem appellant, rorem, & cambium. Theophrastus tamen vocem illam, *sanguini*, non habet: talis igitur materia quia aliena est, nec apta nutritioni, non agglutinatur, sed foras exhalat. Efficiens caussa est calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophrastus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expositionis problemaris, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & spiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat salsedinis caussa est, quia in hac separatione humoris qui aptus est ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulcissimum, & leuissimum assumptum est ad nutriendum corpus, alienissimum autem, & maximè crudum absoluitur, hoc est refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in secunda coctione infra subsidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit sudor; ex eadem enim materia, licèt in diuersis coctionibus, sudoris, & vrinæ generatio est: nimirum ex materia aquosa, & serosa, quæ magnam partem ex bibito humore constat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. secundo, & de simplicium medicamentorum facultatibus capite de sudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & sudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen salsa ob eandem caussam prodeunt*, quia nimirum sunt incocta; quod similiter de vtraque re dixit idem Aristoteles libro secundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum est, salsum est, & amarum, vt anteà diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum est, eiusque generis omne sedimentum est, idque maximè quod in vesicam colligitur, quod inde dignosci potest, quia tenuissimum sit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura sua crassescant: post illud sudor est, in quibus idem corpus, quod hunc reddit saporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm cuncta à natura sunt, nimirum tamquam signa ostendentia veram coctionem, sicuti tum Galenus scribit non vno in loco, tum idem Aristoteles libro quarto Meteorologicorum, sicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidisse problema mihi videtur, nonnulla obscurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris est, sed eum fide ita conuertendum puraui. *Cur sudor salsus sit? An quoniam à motu efficitur, & calore secernente quantum alieni est in agglutinatione, quæ fit ad sanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abscedit, quia amicum non est, & extra exhalat: salsus autem est, quia dulcissima, & leuissima pars in corpus assumpta est, alienissima autem, & maximè incoctilis absoluitur: quod autem tale est, in ea subsidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem sudor; ambo autem salsa sunt ob eandem caussam.* In Theodori autem tralatione, vt alia omittam, illa, *partim deorsum collapsa, partim in summa emergens*, videntur significare vrinam, & sudorem esse eiusdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia sanè eadem; vnde & Aristoteles dixit, quod tale est; sed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophrasti porrò verba ad eandem sententiam pertinentia, omittenda non sunt, quæ ita habent in excerptis ex libello de sudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *Salsus quidem est sudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, insumpto dulcissimo, & leuissimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in subsidentia sanè, quæ ad vesicam fit vrina appellatur, in carne autem sudor: excernitur autem sudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & spiritus facultatem.* Hæc postrema autem in Basiliensi codice; quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, résque ipsa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *nisi quòd eam sponte, & veluti natura ipsa operante subsidere contingit, sudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut simpliciter ob caloris, & spiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc subduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεί, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχές. hoc est, *quare & illa quidem semper, hic autem non semper est continuus.* Iterans autem salsedinis rationem, hæc etiam idem Theophrastus subdit. ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος· τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ, hoc est, *salsus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸ ἱδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore sudemus? Vtrum quo-

niam

niam calor sursum tendit, supérque manet, propterea humorem secum trahere potest. An quoniam sudorem spiritus moueat, qui sedem habet superiorem: an quia sudor non nisi humor est incoctus: quo certè humore pars humet superior, habitus etenim corporis supra potiùs innotescit.

Quod hîc proponitur fuit etiam Auicennæ sententia, secunda quarti dicentis, *sudor maxime multiplicatur in superioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Aristoteles problemate decimo idem specialiter de facie proponit. Intelligenda autem res est sicut adnotat Aponensis de sudore, qui in sanis fit: in ægrotis enim, *vbi sudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna secunda quarti, *membra quæ plus sudant, sunt illa in quibus est materia faciens ægritudinem.* Vel fortè melius, accipiendum est problema eisdem positis conditionibus: ita enim semper superiora magis sudabunt, superiora autem intelliguntur partes, quæ supra diphragma positæ sunt. Tres autem affert Aristoteles solutiones, duas priores sumptas ex caussa efficienti, calore, & spiritu, vltimam à materia, scilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ αἴρεται. *calor sursum tendit, supérque manet.* Manifesta hæc caloris natura præ leuitate, & subtilitate sursum semper tendentis Aristoteles libro de somno, & vigilia, *calidum cuiúsque animalium ad superiora natum est ferri*, hic autem calor secum ducit humorem, qui exinde materia est sudoris. ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam sudorem spiritus monet.* A spiritu excerni sudorem, è Theophrasti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco spiritus tamquam efficiens caussa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præsentia; dicit enim Aristoteles, spiritus sudorem efficit; sumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophrastus, initio statim libelli de sudoribus aliter spiritum accepit, nimirum tamquam caussam materialem, qualis humor est, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ᾽ ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τοῦτο διϊόντος διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ᾽ ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἑτέρος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id est. *De sudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum statim cum excreto humore fiat, an cum spiritu; qui nimirum cùm carnem pertransit, extra refrigeratus concrescit, & consistit?* hîc enim spiritus pro habitu, seu vapore sumitur, tangitur autem ea de sudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, seu Polybi de flatibus per hæc verba, *spiritus cùm ad meatus corporis irruerit, sudores fiunt: siquidem spiritus compactus in aquam transmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, si obstaculum habeat, ad quod impingere oportet, pinguescit, ac condensatur, guttaq; distillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus.* A quibus non videntur dissidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor verò fit hac de causa. Quicúmque morbi in indicatoriis diebus indicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuissimum est eliquatur, & secernitur, & secedit partim extra corpus, partim intus, & illic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum spiritu permixtum foras procedit.* Hæc auctor ille. τῷ δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certe humore pars humet superior.* Ad verbum. Hic autem est in partibus superioribus. Quippe spiritus ille, vtróuis modo accipiatur, calidus est, & aëreus; talia autem in superioribus resident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis supra potius innotescit.* Quid sibi voluerit Theodorus per hæc verba; non bene assequor, & quod assequor falsum existimo: Græca ita sonant. *temperamentum enim sursum est*, per temperamentum autem seu crasim, puto intelligi, temperationem miscellam, aut mixtionem quæ est ex calido & humido, illa autem maximè sursum est, huc enim ascendunt calida, atque ibidem cerebrum est, quod humiditatum fons existit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν ἤπερ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob causam, cùm manus exercitamus, sudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes positum suum seruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus est: hoc enim spiritum continemus, qui parti robu-

mem appellant, rorem, & cambium. Theophrastus tamen vocem illam, *fanguinis*, non habet: talis igitur materia quia aliena est, nec apta nutritioni, non agglutinatur, sed foras exhalat. Efficiens caussa est calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophrastus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expositionis problematis, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & spiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat salsedinis caussa est, quia in hac separatione humoris qui aptus est ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulcissimum, & leuissimum assumptum est ad nutriendum corpus, alienissimum autem, & maximè crudum absoluitur, hoc est refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in secunda coctione infra subsidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit sudor; ex eadem enim materia, licèt in diuersis coctionibus, sudoris, & vrinæ generatio est: nimirum ex materia aquosa, & serosa, quæ magnam partem ex bibito humore constat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. secundo, & de simplicium medicamentorum facultatibus capite de sudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & sudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen salsa ob eandem caussam prodeunt*, quia nimirum sunt incocta; quod similiter de vtràque re dixit idem Aristoteles libro secundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum est, salsum est, & amarum, vt anteà diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum est eiúsque generis omne sedimentum est, idq́, maximè quod in vesicam colligitur, quod inde dignosci potest, quia tenuissimum sit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura sua crassescant: post illud sudor est, in quibus idem corpus, quod hanc reddit saporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm cuncta à natura sunt, nimirum tamquam signa ostendentia veram coctionem, sicuti tum Galenus scribit non vno in loco, tum idem Aristoteles libro quarto Meteorologicorum, sicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidisse problema mihi videtur, nonnulla obscurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris est, sed eum fide ita conuertendum putaui. *Cur sudor salsus sit? An quoniam à motu efficitur, & calore secernente quantum alieni est in agglutinatione, quæ fit ad sanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abscedit, quia amicum non est, & extra exhalat: salsus autem est, quia dulcissima, & leuissima pars in corpus assumpta est, alienissima autem, & maximè incoctilis absoluitur: quod autem tale est, in ea subsidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem sudor; ambo autem salsa sunt ob eandem caussam.* In Theodori autem tralatione, vt alia omittam, illa *partim deorsum collapsa, partim in summa emergens*, videntur significare vrinam, & sudorem esse eiusdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia sanè eadem; vnde & Aristoteles dixit, quod tale est; sed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophrasti porrò verba ad eandem sententiam pertinentia, omittenda non sunt, quæ ita habent in excerptis ex libello de sudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *Salsus quidem est sudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, insumpto dulcissimo, & leuissimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in subsidentia sanè, quæ ad vesicam fit vrina appellatur, in carne autem sudor: excernitur autem sudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & spiritus facultatem.* Hæc postrema autem in Basiliensi codice; quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, résque ipsa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *nisi quòd eam sponte, & veluti natura ipsa operante subsidere contingit, sudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut simpliciter ob caloris, & spiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc subduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχές. hoc est, *quare & illa quidem semper, hic autem non semper est continuus.* Iterans autem salsedinis rationem, hæc etiam idem Theophrastus subdit. ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος. τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ. hoc est, *salsus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸ ἱδροῦν· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore sudemus? Vtrum quo-

niam calor ſurſum tendit, ſupérque manet, propterea humorem ſecum trahere poteſt. An quoniam ſudorem ſpiritus moueat, qui ſedem habet ſuperiorem: an quia ſudor non niſi humor eſt incoctus: quo certè humore pars humet ſuperior, habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit.

Quod hìc proponitur fuit etiam Auicennæ ſententia, ſecunda quarti dicentis, *ſudor maximè multiplicatur in ſuperioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Ariſtoteles problemate decimo idem ſpecialiter de facie proponit. Intelligenda autem res eſt ſicut adnotat Aponenſis de ſudore, qui in ſanis fit: in ægrotis enim, *vbi ſudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna ſecunda quarti, *membra quæ plus ſudant, ſunt illa in quibus eſt materia faciens ægritudinem*. Vel fortè melius, accipiendum eſt problema eiſdem poſitis conditionibus: ita enim ſemper ſuperiora magis ſudabunt, ſuperiora autem intelliguntur partes, quæ ſupra diphragma poſitæ ſunt. Tres autem affert Ariſtoteles ſolutiones, duas priores ſumptas ex cauſſa efficienti, calore, & ſpiritu, vltimam à materia, ſcilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται. *calor ſurſum tendit, ſupérque manet*. Manifeſta hæc caloris natura præ leuitate, & ſubtilitate ſurſum ſemper tendentis Ariſtoteles libro de ſomno, & vigilia, *calidum cuiúſque animalium ad ſuperiora natum eſt ferri*, hic autem calor ſecum ducit humorem, qui exinde materia eſt ſudoris. ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam ſudorem ſpiritus mouet*. A ſpiritu excerni ſudorem, è Theophraſti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco ſpiritus tamquam efficiens cauſſa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præſentia; dicit enim Ariſtoteles, ſpiritus ſudorem efficit; ſumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophraſtus, initio ſtatim libelli de ſudoribus aliter ſpiritum accepit, nimirum tamquam cauſſam materialem, qualis humor eſt, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τούτου διιόντος διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἕτερος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id eſt. *De ſudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum ſtatim cum excreto humore fiat, an cum ſpiritu; qui nimirum cùm carnem pertranſiit, extra refrigeratus concreſcit, & conſiſtit?* hìc enim ſpiritus pro habitu, ſeu vapore ſumitur, tangitur autem ea de ſudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, ſeu Polybi de flatibus per hæc verba, *ſpiritus cùm ad meatus corporis irruerit, ſudores fiunt: ſiquidem ſpiritus compactus in aquam tranſmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, ſi obſtaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingueſcit, ac condenſatur, guttæq; diſtillant ab his corporibus, quibus vapor ipſe fuit impactus*. A quibus non videntur diſſidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor vero fit hac de cauſa. Quicúmque morbi in indicatoriis diebus iudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuiſſimum eſt eliquatur, & ſecernitur, & ſecedit partim extra corpus, partim intus, & iſthic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum ſpiritu permixtum foras procedit*. Hæc auctor ille. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certe humore pars humet ſuperior*. Ad verbum. Hic autem eſt in partibus ſuperioribus. Quippe ſpiritus ille, vtróuis modo accipiatur, calidus eſt, & aëreus; talia autem in ſuperioribus reſident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit*. Quid ſibi voluerit Theodorus per hæc verba; non bene aſſequor, & quod aſſequor falſum exiſtimo: Græca ita ſonant. *temperamentum enim ſurſum eſt*, per temperamentum autem ſeu craſim, puto intelligi, temperationem miſcellam, aut mixtionem quæ eſt ex calido & humido, illa autem maximè ſurſum eſt, huc enim aſcendunt calida, atque ibidem cerebrum eſt, quod humiditatum fons exiſtit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob cauſam, cùm manus exercitamus, ſudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes poſitum ſuum ſeruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus eſt: hoc enim ſpiritum continemus, qui parti robu-

mem appellant, rorem, & cambium. Theophrastus tamen vocem illam, *sanguinis*, non habet: talis igitur materia quia aliena est, nec apta nutritioni; non agglutinatur, sed foras exhalat. Efficiens caussa est calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophrastus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expositionis problematis, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & spiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat salsedinis caussa est, quia in hac separatione humoris qui aptus est ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulcissimum, & leuissimum assumptum est ad nutriendum corpus, alienissimum autem, & maximè crudum absoluitur, hoc est refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in secunda coctione infra subsidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit sudor; ex eadem enim materia, licèt in diuersis coctionibus, sudoris, & vrinæ generatio est: nimirum ex materia aquosa, & serosa, quæ magnam partem ex bibito humore constat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. secundo, & de simplicium medicamentorum facultatibus capite de sudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & sudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen salsa ob eandem caussam prodeunt*, quia nimirum sunt incocta; quod similiter de vtraque re dixit idem Aristoteles libro secundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum est, salsum est, & amarum, vt antea diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum est eiusque generis omne sedimentum est, idque maximè quod in vesicam colligitur, quod inde dignosci potest, quia tenuissimum sit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura sua crassescant: post illud sudor est, in quibus idem corpus, quod hunc reddit saporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm cuncta à natura fiunt, nimirum tamquam signa ostendentia veram coctionem, sicuti tum Galenus scribit non vno in loco, tum idem Aristoteles libro quarto Meteorologicorum, sicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidisse problema mihi videtur, nonnulla obscurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris est, sed eum fide ita conuertendum putaui. *Cur sudor salsus sit? An quoniam à motu efficitur, & calore secernente quantum alieni est in agglutinatione, quæ fit ad sanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abscedit, quia amicum non est, & extra exhalat: salsus autem est, quia dulcissima, & leuissima pars in corpus assumpta est, alienissima autem, & maximè incoctilis absoluitur: quod autem tale est, in ea subsidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem sudor; ambo autem salsa sunt ob eandem caussam.* In Theodori autem tralatione, vt alia omittam, illa *partim deorsum collapsa, partim in summa emergens*, videntur significare vrinam, & sudorem esse eiusdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia sanè eadem; vnde & Aristoteles dixit, quod tale est; sed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophrasti porrò verba ad eandem sententiam pertinentia, omittenda non sunt, quæ ita habent in excerptis ex libello de sudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *Salsus quidem est sudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, insumpto dulcissimo, & leuissimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in subsidentia sanè, quæ ad vesicam fit vrina appellatur, in carne autem sudor: excernitur autem sudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & spiritus facultatem.* Hæc postrema autem in Basiliensi codice; quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, résque ipsa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc est, *nisi quòd eam sponte, & veluti natura ipsa operante subsidere contingit, sudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut simpliciter ob caloris, & spiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc subduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεί, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχές. hoc est, *quare & illa quidem semper, hic autem non semper est continuus.* Iterans autem salsedinis rationem, hæc etiam idem Theophrastus subdit. ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος· τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ. hoc est, *salsus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρὸν ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore sudemus? Vtrum quo-

niam calor ſurſum tendit, ſupérque manet, propterea humorem ſecum trahere poteſt. An quoniam ſudorem ſpiritus moueat, qui ſedem habet ſuperiorem: an quia ſudor non niſi humor eſt incoctus: quo certè humore pars humet ſuperior, habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit.

Quod hîc proponitur fuit etiam Auicennæ ſententia, ſecunda quarti dicentis, *ſudor maximè multiplicatur in ſuperioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Ariſtoteles problemate decimo idem ſpecialiter de facie proponit. Intelligenda autem res eſt ſicut adnotat Aponenſis de ſudore, qui in ſanis fit: in ægrotis enim, *vbi ſudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna ſecunda quarti, *membra quæ plus ſudant, ſunt illa in quibus eſt materia faciens ægritudinem*. Vel fortè melius, accipiendum eſt problema eiſdem poſitis conditionibus: ita enim ſemper ſuperiora magis ſudabunt, ſuperiora autem intelliguntur partes, quæ ſupra diphragma poſitæ ſunt. Tres autem affert Ariſtoteles ſolutiones, duas priores ſumptas ex cauſſa efficienti, calore, & ſpiritu, vltimam à materia, ſcilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται. *calor ſurſum tendit, ſupérque manet.* Manifeſta hæc caloris natura præ leuitate, & ſubtilitate ſurſum ſemper tendentis Ariſtoteles libro de ſomno, & vigilia, *calidum cuiúſque animalium ad ſuperiora natum eſt ferri*, hic autem calor ſecum ducit humorem, qui exinde materia eſt ſudoris. ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam ſudorem ſpiritus mouet.* A ſpiritu excerni ſudorem, è Theophraſti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco ſpiritus tamquam efficiens cauſſa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præſentia; dicit enim Ariſtoteles, ſpiritus ſudorem efficit; ſumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophraſtus, initio ſtatim libelli de ſudoribus aliter ſpiritum accepit, nimirum tamquam cauſſam materialem, qualis humor eſt, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τοῦτο διιέντος διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἕτερος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id eſt. *De ſudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum ſtatim cum excreto humore fiat, an cum ſpiritu; qui nimirum cùm carnem pertranſiit, extra refrigeratus concreſcit, & conſiſtit?* hîc enim ſpiritus pro habitu, ſeu vapore ſumitur, tangitur autem ea de ſudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, ſeu Polybi de flatibus per hæc verba, *ſpiritus cùm ad meatus corporis irruerit, ſudores fiunt: ſiquidem ſpiritus compactus in aquam tranſmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, ſi obſtaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingueſcit, ac condenſatur, guttaq́; diſtillant ab his corporibus, quibus vapor ipſe fuit impactus.* A quibus non videntur diſſidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor verò fit hac de cauſa. Quicúmque morbi in indicatoriis diebus iudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuiſſimum eſt eliquatur, & ſeceruitur, & ſecedit partim extra corpus, partim intus, & iſthic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum ſpiritu permixtum foras procedit.*. Hæc auctor ille. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certè humore pars humet ſuperior.*. Ad verbum. Hic autem eſt in partibus ſuperioribus. Quippe ſpiritus ille, vtróuis modo accipiatur, calidus eſt, & aëreus; talia autem in ſuperioribus reſident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit.* Quid ſibi voluerit Theodorus per hæc verba: non bene aſſequor, & quod aſſequor falſum exiſtimo: Græca ita ſonant. *temperamentum enim ſurſum eſt*, per temperamentum autem ſeu craſim, puto intelligi, temperationem miſcellam, aut mixtionem quæ eſt ex calido & humido, illa autem maximè ſurſum eſt, huc enim aſcendunt calida, atque ibidem cerebrum eſt, quod humiditatum fons exiſtit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν ἢ μὴ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τριβώμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob cauſam, cùm manus exercitamus, ſudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes poſitum ſuum ſeruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus eſt: hoc enim ſpiritum continemus, qui parti robu-

dere (cuiusmodi sunt, qui in palæstra alteres dicuntur) porrectis his, aut in sublime erectis eodem habitu persistat. Iam si etiam cuipiam iusseris, vt te violenter detrahat, inflectátque, dum ipse non manibus modò, verùm etiam cruribus spindque constans, inflexúsque resistas, non leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Sanè hoc genere Milonem ipsum exercitasse se ferunt, dum aliàs conuellere se, mouerêque de loco volenti permitteret. Verùm hæc crurum maximè exercitatio fuerit: aliàs vtique, si manus exercitandas curabat, pugnum aperire iuberet. Idem, vt aiunt, malum punicum, aut tale quippiam manibus complexus auferendum cuiuis præbebat. Erat etiam quæ diecebatur πιτυλίζειν, quod solus non cum alio concertando obibat homo, nimirum vt definit Galenus, cùm quis summis pedum digitis insistens protendit manus celeri motu, vnam retro, alteram ante se agitans. Erat etiam χειρονομία, quam licèt nonnulli voluerint fuisse saltationis genus, potuerítque illi aliquando saltatio esse coniuncta, cuiusmodi hodie sunt, quas Italicè dicimus *le moresche*, aut *mattacini*, absque saltatione etiam acceptam fuisse constat ex symposio Xenophontis, in quo Charmides non saltat, nunquam enim illud didicit, sed χειρονομεῖ, manibus gesticulatur, quam rem adnotauerat etiam vir apprimè eruditus Henricus Stephanus. Huiusmodi igitur sunt exercitationis genera quæ intelligere potuit Aristoteles: sed & simpliciter frictiones ipsas brachiis inuicem adhibitas, quando ratio similiter valet. Portò in textu ante τὸ, τριβομένη puto apponendum, χειρὶ, quam vocem expressit Theodorus, & habet Theophrastus, cuius in hanc sententiam verba, Aristotelis penè eadem, huc afferenda putaui· ὅτι δὲ τὰς χεῖρας τρίβοντες μάλιστ' ἱδρῶσιν, ἄν τ' ἄλλα ὁμοιογνωμονῶσιν, κατὰ συμβεβηκὸς πῶς τὴν αἰτίαν ληπτέον· ἰσχύουσι γὰρ μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ· τὸ γὰρ πνεῦμα τούτῳ κατέχουσι τῷ ἰσχυροτάτῳ ἰσχύοντες· πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἱδροῦσι. τούτῳ γὰρ μάλιστα τὸ πνεῦμα κατέχουσιν· εἶτα καὶ χειρὶ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον ἢ ὅταν ἄλλο τι μέρος τριβώμεθα· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος καὶ γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες μᾶλλον ἱδροῦμεν. hoc est verbum è verbo. *Quòd autem maximè sudent, qui manus fricant, cùm aliæ partes in situ suo maneant, per accidens caussa accipienda est, valent enim maximè hoc loco quoniam spiritum eo continent, qui locus potenti admodum proximus est; laborantes autem sudant magis, eo etiam maximè spiritum continent. Deinde etiam manu fricata, vnà collaboramus magis, quàm si perfricemur qualibet alia parte; spiritus enim cohibitione tum exercemur, tum fricantes magis sudamus.*

VI.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ οὐκ ὄζει, ἢ ἧττον τοῦ ἐκ τοῦ σώματος; ἢ ὅτι εὔπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος· δηλοῖ δὲ μανὸς ὤν, τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει· δυσώδεις δὲ οἱ τόποι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γίνεται, ὅσα μὴ εὔπνοα.

Cur sudor capitis aut nullum reddat malum odorem, aut minùs quàm reliqui corporis? An quia locus capitis opportunus spirationibus est; & quidem laxum se ipse demonstrat, argumento exoriendi capilli: loca autem, & quæ in locis tenentur, grauiter olent, si spirandi careant libertate.

Quod quæritur admodum planum est: nec difficilis solutionis ratio; ideo enim minùs fœtet sudor è capite manans; quia pars illa corporis perspirationi maximè patet, fœtere autem illa solent quæcumque perspirationi haud sunt aperta: in illis enim putredo fit, ex qua fœtor, vt habetur ab eodem Aristotele sectione XIII. problemate IIX. atque ideo fœtent alæ. Galenus etiam, putredinis minimè verò coctionis indicium esse fœtorem dixit commento primo in Hippocratis prognostica textu XXXXII. Theophrastus, qui hunc locum pluribus tractauit libro de sudore, caussam fœtoris aut graueolentiæ in sudore generaliùs reduxit ad cruditatem: putredo autem & ipsa, quæ coctioni contraria cruditas quædam est, videndus omnino hîc Theophrasti locus, quo ad hanc sudoris graueolentiam pertinentia problemata nonnulla percurrit: de hoc autem de quo in præsentia illius sunt hæc verba. ἅμα δὲ καὶ ἄπνουν, καὶ ἀπερίττωτον ἔχουσι τὸ σῶμα, καὶ οὐδὲν ἐκκρίνεται τοιοῦτον ἀφ' οὗ γένοιτ' ἂν τὸ κακῶδες· ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἄοσμος, ἢ ἧττόν γε τοῦ ἐκ τοῦ σώματος, ὅτι εὔπνους ἡ κεφαλή· δηλοῖ δ' ἡ διὰ τῶν τριχῶν ἔκφυσις τὴν μανότητα· δυσώδεις δ' οἱ τόποι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὅσα μὴ εὔπνοα: σήπεται γὰρ· ἡ δὲ κακωδία σῆψίς τις. διὸ ὁ ἐκ τῶν μασχάλων ἱδρὼς, καὶ ὅλως ὁ ἐκ τῶν κοίλων, κακωδέστατος. καὶ τοῖς μάνοις γε οἱ τόποι, ἀλλ' ἡ κατάπνιξις, καὶ ἡ κοιλία ποιεῖ τὴν κακωδίαν. hoc est, *simul autem, & perspirabile, & excrementis vacans corpus habent, nihilq́ huiusmodi excernitur, à quo graueolentia fiat. Nam & ob hanc caussam etiam qui à capite est sudor non malè olet, aut minus quàm qui è corpore; caput enim bene transpirat, raritatem autem indicat pilorum generatio, malè olentes au-*

tem sunt loci, & quæ in ipsis sunt, quæ non bene transpirant, putrescunt enim, graueolentia autem putredo quædam est. Vnde sudor alarum, & omnino qui ex locis concauitatem habentibus ille peßimè olet. Quamquam enim rariores hi loci sint, quia tamen suffocati, & caui, efficiuntur graueolentes. Idem Theophrastus in libro de odoribus ad initium hæc habet: ἡ δὲ καθόλου καὶ ὥσπερ ἐστὶ πᾶσι τοῖς διαφθειρομένοις, σαπρότης· ἅπαν γὰρ τὸ σηπόμενον κακῶδες. hoc est vt vertit Turnebus. *Tum verò prope perpetuus est in omnibus, quæ vitiantur putor, quidquid enim putrescit, malè olet.* Igitur quæ difflantur & excrementis, ac materia cruda vacant, illa nec fœtent, nec quæ in eis sunt, tale autem caput est: hoc enim meatibus maximè abundat, per quos expirat, & recrementa pellit; quod illinc patet, quia pilis maximè abundat, non enim illi oriri, nisi foraminum beneficio possunt, per quæ fuliginibus, quæ capillorum materia sunt, exitus ad exteriora patet. Idem Aristoteles libro secundo de partibus animalium, capite XIIII. eandem capitis pilositatem partim ad abundantiam humoris, tamquam materiam, partim ad foramina, aut futuras tamquam locum accommodatum, reduxit nec non etiam sectione decima problematum, XLVII. quo in loco dicebat, quibus os capitis densum illos breuiotis vitæ esse, quia minùs perspirarent, putredóque celeriter accersceretur: futurarum autem ratione, caput maximè esse pilosum.

VII.

Διὰ τί οἱ γυμναζόμενοι ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαίωσι, μᾶλλον ἱδροῦσιν; ἢ ἐὰν συνεχῶς; ἢ διὰ τὸ ἀθροίζεσθαι διαναπαυομένων ἐν τῷ τέως τὸν ἱδρῶτα ἐξάγει ὕστερον ἡ πάλη· ἡ δὲ συνεχὴς, ἀναξηραίνει ὥσπερ ὁ ἥλιος.

Quam ob causam, qui se lucta exercent, si intetposita aliquantisper quiete luctentur, magis sudabunt, quàm si continuè? An quoniam humor data requie se se colligit, quem deinde luctandi exercitatio educit, continua verò illa, modo Solis corpora afficcare pòtest.

Qui lucta se se exercent, illi si hanc consuetudinem teneant, vt non assiduè, & absque vlla laborum vacatione exercitationi illi subiiciantur: sed interposita quiete alternatisque vicibus eundem modò assumant, modò deponant laborem, subinde cessatione, & opere interueniente, magis sudabunt, quàm si assiduè, & continenter lucta concertent: intermissio autem, & cessatio, non adeò longa; & diuturna sit, vt claudantur cutis meatus: iam enim in sequenti problemate dicitur, qui ex longo tempore non sudârunt, iis clausa esse cutis foramina, qui ex pauco sudârunt aperta. Rationem autem problematis etiam satis facilem, & perspicuam tradit Aristoteles, quoniam eo tempore, quo quiescunt, & à labore cessant, colligitur, & multiplicatur in corpore humiditas, quam deinde noua lucta foras abigit. Apparet autem ex his verbis intelligi ab Aristotele hunc sudorem excerni tempore exercitationis ipsius, non autem postea, quod fortè existimare quispiam possit, nec sit absona sententia; non tamen quæ hoc loco ab Aristotele proponatur, si igitur interuenit cessatio aliqua, colligitur & multiplicatur humiditas, quæ deinde sudor est: si verò continuus labor sit, ille multò magis calefacit, quàm oporteat, atque ita sanè; vt iam exsiccet, atque absumat humiditatem, non secus ac Solis vis, quemadmodum in nono problemate dicitur. Theophrastus eandem sententiam per hæc verba protulit: οἱ δὲ γυμναζόμενοι διαλείποντες τὸ τρέχειν, ἢ παλαίειν, μᾶλλον ἱδροῦσιν ἢ ἐὰν συνεχῶς: ὅτι συναθροίζεται καὶ διαπαυομένων ἡ ὑγρότης εἶτα ταύτην ἐξάγει ὕστερον ἡ πάλη, καὶ ὁ δρόμος. hoc est. *Qui autem exercentur, illi si intermittant cursum, aut luctam, magis sudant, quàm si continuè exerceantur. Quoniam congeritur in laborum intermißione humiditas; eam autem postea è corpore educit lucta aut cursus.*

VIII.

Διὰ τί μᾶλλον ἱδροῦσιν ὅταν μὴ διὰ πολλοῦ χρόνου χρῶνται τῷ ἀφιδρώσειν; ἢ διότι οἱ ἱδρῶτες γίνονται οὐ μόνον δι' ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς πόρους ἀνεῷχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ σώματα εἶναι; τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύκασιν οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δ' ἀναστομοῦνται.

Cur magis sudamus, cùm non longo interposito tempore sudor euocatur? An quia non humor tantùm causa est, vt sudemus, sed foraminum quoque abditorum apertio, & corporis raritas atque solutio. His igitur qui diu

ſudãdi intermiſerint vſum foraminum iter clauditur: at iis qui crebrò vtuntur patefactum ſemper habetur.

Magis ſudare, qui ſudationibus aſſueti ſunt, atque iam ex pauco tempore illa euacuatione vſi, quàm qui iam diu non ſudârunt, ob eam admodum perſpicuam rationem dicit Ariſtoteles; quia ad proliciendum ſudorem duo deſiderantur, materia,& locus: materiam autem, quamquam videretur ampliorem eſſe debere in illo qui iam diu non ſudauit, quòd eo tempore congeſta,& multiplicata fuerit, loci tamen opportunitas magis vtique exiſtimanda eſt: nam ſine foraminum apertione, licèt admodum copioſa ſit materia, nunquam effluet ſudor: vbi verò commoditas viarum eſt, facilè in ſubiecto, quod natura ſua eſt humidum, attenuatur, & educitur humor: hæc autem viarum opportunitas magis eſt in aſſuetis,quàm in non aſſuetis, quia ob frequentes ſudationes illis meatus aperti aſſiduè permanent, his non permanent.

I X.

Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυμνοὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἱδρῶσι μᾶλλον οἱ ἀμπεχόμενοι; πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἀναξηραίνων ὁ ἥλιος, ἢ διότι τὰς ἀτμίδας ξηραίνει· ἀμπεχομένοις δὲ, ταῦτα ἧττον συμβαίνει.

Quare cùm Sol nuda magis, quàm induta, calefaciat corpora, induta magis ſudare ſoleant? Vtrum quia Sol, corporis deurendo foramina comprimat: an quia vapores exſiccet, quæ minùs poſſunt accidere indutis.

Quæ hîc proponuntur, habemus eadem fere problemate x x x v i. huius eiuſdem ſectionis: pro quibus diſſoluendis, cùm nulla eo loco particulatim afferat, ea ſufficere tradit, quæ præcedenti problemate x x x v. propoſita erant: hæc verò ab illis non ſunt diuerſa: quæ in præſentia pro ſolutione afferuntur. Inquirit igitur, quare magis ſudent corpora veſtibus intecta, quàm nuda: cuius rei duas affert rationes ſicuti & duæ ſudoris cauſſæ paullò ante propoſitæ ſunt,humor, & meatuum apertio, ſeu corporis raritas,quarum vna vnam & altera alteram rationem conſtituit. Prima igitur à meatibus dependet: Sol enim nudis occurrens corporibus, ea ſic inflammat, vt exſiccet, & induret, vnde meatus occluduntur, denſantur corpora, nec ſudori patere exitus poteſt: altera ab humore: idem enim Sol nimiùm deurendo exſiccat humiditates, quæ ſudoris materia ſunt: hæc autem in corporibus veſte intectis non ita contingunt, quia Sol ob veſtium impedimentum, ea æquè indurare, & exſiccare non poteſt. Eandem ſententiam habemus ab Hippocrate in libro de aëre, aquis, & locis per hæc verba, vt vertit Cornarius. *Et ex ipſis hominibus tenuiſſimum ac leuiſſimum humorem Sol educit: eius rei maximum ſignum inde ſumere licet vbi homo veſtibus indutus ſub Sole iter fecerit, aut ſederit. Quaſcúmque enim corporis partes Sol aſpicit, hæ non exudant. Sol enim quicquid comparet ſudoris, ſurſum rapit: quæ verò ſub veſte contecta ſunt, aut ſub aliqua alia re, hæ exudant: educitur enim, ac domatur à Sole ſudor, ſeruatur autem ex tegmentis, vt ne diſperdatur à Sole: quum verò in vmbram deuenerit totum corpus ſimiliter ſudore perfluit. Non enim amplius Sol affulget.*

X.

Διὰ τί ἱδροῦσι μάλιστα τὰ πρόσωπα; ἢ ὅσα ἀραιὰ, καὶ ὑγρὰ μάλιστα· διὰ δὲ τούτων ὁ ἱδρὼς διαχωρεῖσθαι, δοκεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ· διὸ καὶ αἱ τρίχες διὰ τὸ πολὺ ὑγρὸν ὁ δὲ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός· δίεισιν ἄρα κατὰ φύσιν.

Cur facies maximè ſudet? An quia quæ laxa,humida, ſolutáque maximè ſunt, hæc ſudori ſe peruia exhibent. Caput autem fons eſſe humoris videtur: & quidem pilorum laſciuia ſedem hanc propter humoris copiam poſſidet,locúſque idem rarus gracilentúſque eſt.Igitur ſecundùm naturam tranſitus agitur ſudoris.

Quæ hîc proponuntur ad diſſoluendum eadem iterantur problemate x v i i. huius ſectionis, & ſecundo ſectionis x x x v i. ſicuti & illa, quæ pro ſolutione affert, nonnullis

enim corpore, & igne ſymmetro, id eſt commenſurato, & proportionato excitato, ille idem corpus ingrediens ſimul adiuuat excretionem.

X I I.

Διὰ τί ἀποσκληρυνομένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἱδρὼς, ἢ ἐῶσιν ἐπιμένειν; πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω; ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἱδρὼς ἐπὶ τοῖς πόροις; ὥστε κωλύει τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν.

Cur deteergenti magis profluit ſudor, quàm reſidere ſinenti? Vtrum quoniam refrigerari extrinſecus contingat? an quòd ſudor exterior, velut operculum foraminibus adhæreat corporis, ita ne interior ſe promere poſſit.

Quod quæritur admodum planum eſt: ſolutionis autem rationes affert duas. Prima eſt, quoniam ſudor ille reſidens, refrigeratur in aëre & ab aëre exteriori, refrigeratio autem exitum prohibet nouo ſudori; ſudorem enim à calore effici ſuperiùs dictum eſt. Altera ratio, quoniam ſudor, qui in externis corporis partibus reſidet, impactus meatibus fit quoddam veluti operculum foraminibus, ex quibus ille egreditur, & prohibetur exitus.

X I I I.

Διὰ τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; ἢ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὀσμῇ βαρύτης ἔνι, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδεστέραν ποιεῖ τὴν ὀσμήν.

Qua de cauſa ruta, & nonnulla pigmenta ſudores fœtidos moueant? An quia quorum odor grauitatem præ ſe fert, hæc humoribus ſordidis admixta fœdum mouere odorem poſſunt.

Non facilè dixerim, vtrum quod Ariſtoteles proponit de ruta, & nonnullis vnguentis graueolentem ſudorem mouentibus, intelligendum ſit de ipſis interiùs ſumptis, an potiùs exteriùs illitis: nam quod ſectione x i i i. problemate x i. ſimiliter ab eodem proponitur, cur vnguentorum magna pars, ſi ſudori permiſceatur, malè oleat, aliqua reddatur ſuauior, aut nihil deterior; licèt de illitu magis videatur prolatum; poſſit etiam de eorundem eſu intelligi, at quod in libello Theophraſti de ſudoribus, de eâdem ruta, & vnguentis nonnullis ſimiliter, atque hîc proponitur; manifeſtè de aſſumptione per os accipiendum videtur: dicit enim Theophraſtus. ὅταν ἀναδιδῶσι, his verbis: τὴν δὲ διὰ τὸ πήγανον κακωδίαν, καὶ ἀπὸ μύρων ἐνίων ὅταν ἀναδιδῶσι: καὶ γὰρ τοῦτο συμβαίνει λεκτέον ὑπὲρ ὧν. hoc eſt. *nam qui à ruta fit malus odor, & à nonnullis vnguentis quando diſtributa ſunt, de eo ratio reddenda eſt.* Licet igitur propoſitum problema vtróque modo accipere; vtróque enim veritatem continet. Quod autem Theodorus vertit, *pigmenta*, malim vnguenta, hoc enim propriè μύρον; pigmenta autem illa ſunt, quæ colori inducendo tum à pictoribus tabulis, tum à laſciuis corporibus adhibentur; cuiuſmodi ceruſſa, minium, cinnabaris, & ſimiles fuci, quæ vox ex Græco φῦκος; hæc verò neque Græcè μύρα, neque pigmenta pro vnguentis Latinè dicta putem; nec verò etiam pigmenta vnquam ore hauſta: plurimam enim partem venenata ſunt; niſi ſi pigmentum pro vnguento vidit vſurpatum aliquando Theodorus, quod non memini legere me; Atqui vel ita, ſit etiam meliùs vocis ambiguitatem vitare. Nec verò hoc loco vnguenta etiam accipienda ſunt, quæ à medicorum vulgo hodie ita appellantur, in quorum compoſitionem butirum, adipes, œſipi, & ſimilia recipiuntur; ſordidæ res, quæque ſtomachum faciant; ſed quæ antiquitùs dicebantur vnguenta, plurimámque partem delicata, & odorata erant; licèt hîc de iis agat Ariſtoteles, quæ grauiorem quendam emittunt odorem; erant autem plurima antiquis illis temporibus illiuſmodi vnguenta, variè appellata, Ægyptia, amaracina, irina, ſtacte, melina, nardina, ſampſucina, cinnamomina, ſerpillina, ſiſymbrina, & alia: quorum confectionem magna ex parte docet Dioſcorides primo libro. Hæc autem potu aſſumpta fuiſſe, vino immixta, patet ex Plinio, Athenæo, Plutarcho, & aliis, ad excitandum nimirum acrimonia, & caliditate guſtum, vt habemus à Theophraſto libro de odoribus, per hæc verba. *μίγνυται γὰρ τὰ μὲν αὐτῆς τῆς ὀσμῆς ἕνεκα, καὶ πρὸς ταύτην τὴν αἴσθησιν, τὰ δὲ ὥσπερ ἡδύνει βελτίονα τὴν γεῦσιν: οἷον ὡς οἱ τὰ μύρα τοῖς οἴνοις ἐπιχέοντες, ἢ τὰ ἀρώματα ἐμβάλλοντες*, hoc eſt. *nonnulla miſcentur odoris ipſius gratia, & vt odoratus moueatur; nonnulla tamquam dulcia guſtui futura, vt qui vino vnguentum infundunt, aut aromata iniciunt.* Et mox

συνεργεῖν δὲ δοκοῦσι πρὸς τὰς γεύσεις, οὐχ αἱ ὀσμαὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ δριμύτητες. id est, *excitare autem gustum videntur non solùm odores, verùm etiam acrimonia, & calor quorundam.* Habemus idem etiam apud Aristotelem libro de sensu, & sensili capite v. vbi hoc Stratidis carmen Euripidem taxantis affert, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον. hoc est. *Ne admisceas vnguentum, vbi lentem coquis.* Quibus subdit hæc, sicuti conuertit Vatablus. *Atqui nunc tales facultates potionibus demiscent, ij consuetudine voluptatem ipsam tantisper vrgent, quo-ad è duobus sensibus oblectatio quasi vna, & ab vno proueniens exultet.* Ad eandem rem liber etiam Æliani verba adducere libro XII. de varia historia capite XXXI. quæ ita habent, μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οἱ ἕλληνες, οὕτως ἔπινον, καὶ ἐθαύμαζον τὴν ταύτην κρᾶσιν, καὶ ἐκαλεῖτο ὁ οἶνος μυρρινίτης, hoc est sicut conuertit Vvetteranus: *Vinum enim vnguento mixtum bibebant & supra quam satis esset, aut necessitas postularet, hac mixtione vtebantur: vocabatur autem vinum myrrhinites.* De eâdem re Iuuenalis Satyra VI.

—Quum perfusa mero spumant vnguenta falerno.

ac Martialis. *—& foliata sitis.* vnguenta significans, quæ admodum delicata & pretiosa foliata dicebantur. Quod verò de ruta hic dicit Aristoteles, putē etiam potissimùm intelligi de ea cum vino assumpta, nimirum de vino ex ea confecto: nec solùm de iis, verùm de aliis etiam tenuibus, & aerioribus herbis, ex quibus confici vinum solebat: tenuia enim hæc, atque acria, tum vrinas, tum sudores graueolentes efficere, dicit etiam Galenus libro de attenuanti victus ratione capite primo: è ruta autem sicuti ex aliis etiam acrioribus vina confici solita, testis est Plinius libro XIV. capite XVI. his verbis, *ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum è radice, asparago, cunila, origano, apij semine, abrotano, mentastro, ruta, nepeta, serpillo, marrubio.* modum etiam tradit quomodo conficeretur, sicuti quomodo etiam conficeretur ex aromatibus. Musti rutati facit etiam mentionem idem Plinius libro XIX. capite octauo, ἢ ὅτι ἐν ὀσμῇ βαρύτης. *An quia quorum odor grauitatem præ se fert.* Caussa est, quia cùm ruta, & vnguenta, de quibus loquitur, sint prædita odore acuto, vehementi, & graui; & ob partium tenuitatem, & acutiem vndequâque permeent, admiscentur excrementis corporis, nimirum serosis illis humoribus, quæ sudorum materia sunt, inficiúntque eos qualitate sua, quam etiam præ grauitate, quæ in odore est, sudores ipsi retinent, dum excernuntur.

XIV.

Διὰ τί ἱδροῦμεν τὰ νῶτα μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρόσθεν ἐστὶ τόπος ἐντός, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρόν· ἐν δὲ τῷ ὄπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι. τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶν αἴτιον καὶ ὅτι τὴν κοιλίαν ἧττον ἱδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. ἔτι δ' ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἱδρῶτος τὰ νῶτα, καὶ τὰ ὄπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμπροσθεν τῶν ὄπισθεν ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶ αἴτιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἱδροῦν τάχιστα, καὶ μάλιστα. ἥκιστα γὰρ ψύχονται. ἔτι δὲ σαρκωδέστερα ἐστὶ τὰ περὶ τὸ νῶτον τῶν ἔμπροσθεν. ὥστε ὑγρότερα. πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὄπισθεν. ὁ γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὤν, ὑγρασίαν πολλὴν παρέχει.

Cur tergo magis, quàm priore parte sudamus? An quòd in parte priore locus sanè intus habetur, in quem humor deducitur, quod in posteriore nō est, sed foras ibi excernatur necesse est. Hoc idem etiam facit, vt ventre minùs, quàm pectore sudemus. Addo quòd sudorem terga magis seruare possunt, & posterior pars magis, quàm prior, quoniam prior magis, quàm posterior refrigeratur. Quod etiam caussæ est, vt alæ citissimè atque maximè valeāt resudare, videlicet, quia minimè refrigerantur. Ad hæc posterior carnulentior pars est, quàm prior, & proinde humidior. Caussam verò, cur humidior sit, medulla habet, quæ per spinam tendens, multum humiditatis afferre possit.

Quod hic Aristoteles proponit generaliter, terga magis, quàm anteriores partes sudare; illud Theophrastus de luctatoribus particulatim proponit, caussasque ideo diuersas ab ipsis luctatoribus desumptas attulit ille Philosophus, cuius verba ad finem adducemus. Aristoteles autem tres hîc proponit rationes. Prima est, quia in parte corporis anteriore, locus est, seu capacitas proxima, ad quam humor deriuare potest, pectoris nimirum cauitas, in quam etiam sæpenumero fluere ex eo apparet, quòd inde per tussim frequenter excernatur: in posteriori autem non adest huiusmodi locus: sed quæcumque humiditas ad partem illam

etiam praeterea additis: quare omnem expositionem ad priorem illum locum reiicimus.

XI.

Διὰ τί οὐκ ἀθρόος ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὐκ ἐλάττονος ἀεὶ, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ εἰ εὐθὺς εἴη τοσοῦτον· ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἕκαστον ἐργάζεται; οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ, τὸ πλεῖον καὶ ποιήσει πλεῖον, ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τὸ σύμμετρον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἔργον· διὰ μὲν οὖν τοῦτο, οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι, διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέτι ποιεῖν, προστιθεμένως μᾶλλον· οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ᾽ ἕτερον· τὸ μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προωδοποίησε καὶ παρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν· ἄλλης δὲ διὰ συμμετρίας, καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ᾽ αὐτὸ ὕστερον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον.

Cur igne neque vniuerso, neque per diminutionem oblato, sed per incrementa continua magis sudamus? Qui enim in caldariis ita se calefaciunt, magis sudant, quàm si protinus tantundem ignis admiserint. An eò, quòd se modicè habeat, agat vnumquódque: ergo si tantum agit, plus si fuerit, non aget. An potiùs è diuerso, quoniam scilicet eo tem quodque efficiat, quod se modicè habeat. Hac igitur de causa nihilo plus sudamus vbi plus additum sit. Sed quoniam modi singuli singulis respondent, quódque iam egerit, non ampliùs agit: hinc fit, vt modo aucto magis sudemus. Neque enim quod praecedit ad singula, & praeparat, vt res subdita apta sit, idem potest etiam opus efficere, sed aliud hoc fungatur officio necesse est. Parum itáque potius, quàm multum caloris praecessit, praeparauítque corpus ad sudandum, sed ad efficiendum, alio certè ampliorique modo opus est: hoc enim effici ab eo non potest, quod priùs agebat, sed aliud post desideratur, quod modum obtineat conuenientem.

Tribus modis ignis offerri potest sudaturis, vel affatim, simúlque vniuersus, vel semper eodem imminuto, vel pluri subinde illato. Puto autem intelligere Aristotelem eandem ignis portionem, quae tanta sit, vt mouendo sudori sufficiat, variè distribui, & offerri posse: non enim de diuersa, ingentique, aut parua copia videntur, aut verba proferri, aut sententia sit adeò artificiosa, si igitur aut primo, aut altero modo offeratur ignis, minùs sudor elicitur, si postremo plus. Caussa autem, quae huius rei affertur vniuersalis est, & remotior, magis autem particularis & proxima adducitur problemate XXXI. quo idem tractatur argumentum. Rei autem veritatem primùm experimento confirmat Aristoteles, eam enim ita contingere, apparere dicit in ipsis caldariis, aut laconicis in quibus vapores sicci in sudores eliciebantur, de quibus laconicis, Vitruuius libro quinto, & Philander in commentatiis ad eum locum. Caussa autem est, quoniam vnumquódque agens non agit qualibet & indeterminata quantitate existens: sed certa quadam, & accommodata mensura, qua conuenit patienti rei. Id probari ex primo libro physicae auscultationis, & primo de ortu, & interitu dicit Aponensis, at iis locis certè quamquam verba consonent; sententia tamen est de qualitate, seu forma, ac priuatione; nimirum de contrariis; quorum alterum ex altero, non quodlibet fit ex quolibet; hîc autem sermo est de proportione; aut symmetro. Theodorus autem, qui *σύμμετρον* reddit, *modicè*, fortasse nō bene omnino reddit; non enim modica, sed proportione conueniens mensura denotatur. Igitur non quod modicè se habeat, sed quod proportionaliter, ita agit, *οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ. ergo si tantum agit.* concludit ex ea ratione, plus ignis non plus agere, nec plus sudoris elicere, quando actio pendeat ex symmetro, aut fiat inter ea, quae proportione conueniunt. Porrò autem quoniam Theodorus hanc partem aliter legit, & interpungit, quàm excusa exemplaria habeant, nos autem haec secuti, alicubi tamen Theodoro adhaesimus faciendum nobis omnino putauimus vt partem hanc iuxta lectionem, quam Graecè proposuimus, denuò verteremus hunc in modum. *An quoniam vnumquódque certa mensura operatur? igitur si tantum efficit, plus si fuerit, non efficiet, vel efficiet contrarium; quoniam vnumquódque eò quòd proportione conuenit, operatur, ob hanc igitur rationem pluri igne oblato non magis sudamus: sed quoniam ad vnumquém-*

que

que alia est proportio, & quod iam effectum est, non amplius illud efficit; subinde apposito magis sudamus. Non enim eadem res ad aliquid viam munit, redditque eum ad accipiendum accomodatum, & illico eandem rem efficit, sed alia res id praestat. Potius igitur exiguus quàm multus ignis viam struit, & apparat corpus ad sudandum, alia autem proportione, & maiori copia ad illud efficiendum necesse est. Id autem non amplius effici ab ea re potest, qua antea fecerat sed alia post ipsam adueniat necesse est, quae aliam obtineat proportionem. Theodorus igitur alterum πλέον non agnouit, & distinctionis notam, quae ante ὁ ποιήσει collocatur, post ποιεῖ illico subiungit: quae duo nos etiam secuti sumus. Sensus autem est: cùm ad quidlibet agendum, certa mensura, & conueniens proportio requiratur, si ignis in tanta quantitate existens efficit, hoc est sudores mouet, plus si erit, & in maiori copia, non efficiet, hoc est, sudores non mouebit: Vel (si retinendum nobis est postremum πλέον, quod vt dicebam à Theodoro non agnoscitur) non ideo efficiet plus, quàm si in proportionata materiae copia esset: melius tamen omittitur, cùm minimè inuicem commensuratis rebus negetur actio, ἢ μᾶλλον τἀναντίον. *vel efficiet contrarium.* Theodorus interpungit ante haec verba, & putauit nouam esse rationem, quae tamen eadem videtur, sed pluribus exposita, hoc modo: Si ignis in tanta quantitate existens efficit, id est operatur, & actionem illam edit; plus si erit, non efficiet plus, vel potius efficiet contrarium, id est, sed potius efficiet contrarium, vt sit ἢ pro ἀλλὰ, quo modo sumi clarorum auctorum exempla docent; nimirum sudores non solùm non euocabit plures, sed pauciores, vel nullo pacto euocabit, quod probat, repetita ad actionem necessaria conditione symmetri: vnde colligit per illa, *ob hanc igitur caussam*, rationem primae partis problematis, quare ad maiorem ignem confertim, & vniuersè illatum non sudemus. διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, *sed quoniam ad vnumquemque.* Ad explicandã causam tertij membri problematis vtitur ratione superiùs adducta, sed proximiùs accommodara, hoc modo: Quia verò ad vnumquémque ignem, qui succenditur, alia est corporis proportio, & inter ipsa varia subinde symmetria, nec rem iam factam ampliùs nouus succensus ignis facit, sed aliam, ideo alio apposito igne magis sudamus; quia nimirum primus, ita proportione operante, apparat corpus ad effectum, alter verò effectum ipsum praestat. οὐ γὰρ ταὐτὸ προσδοποιεῖται εἰς ἕκαστον. *Non enim eadem res ad aliquid viam munit.* Explicat eandem rationẽ quam magis distinctam attulit ad alia etiam latiùs extendens. Eadem res non viam munit ad aliquid efficiendum, illúdque apparat, & promptum reddit ad aliquid accipiendum, ac illud idem ad quod apparat, eadem res protinus efficit, sed aliud adueniat oportet, quod rem apparatam efficiat, seu perficiat; hoc enim est, quod dicit ἀλλ᾽ ἕτερον, hoc est, *sed aliud denuò superueniens.* τὸ μὲν ἐν ὀλίγον. *potius igitur exiguus, quàm multus*, concludit; Igitur ex dicta ratione intelligimus, potiùs quam ignem magis quàm multum viam munire, & apparare corpus ad sudorem: ad efficiendum autem, & euocandum eundem, aliam & maiorem portionem requiri: haec autem ab eo esse non potest, qui antea fecit, hoc est apparauit: sed post ipsum, aliud posterius requiritur, quod alia proportione media effectum illum producat. Theophrastus eandem quaestionem videtur simpliciùs proposuisse, ac tamquam corollarij loco post quàm rationem reddiderat, cur in vmbra magis, quàm ad Solem post labores, & cursus homines sudarent: cuius eam esse caussam dixerat, quòd Sol exsiccaret, & densaret cutis foramina, quibus subiungit haec. ὅλως γὰρ ἔτι πολὺ τὸ θερμὸν ἄγαν, ἔτι ὀλίγον δεῖ τὸ ἐκτὸς εἶ: τὸ μὲν γὰρ οὐ κινεῖ, τὸ δὲ ἀναξηραίνει· διὸ καὶ ἄν τις ἄγαν ἰσχὺς ἔσηται ὃ πυρὸς, ἧττον αὖ ἰδρώσειε, καὶ ἐν ταῖς ἀλεεινείαις ἐὰν μὲν διδὺς ἀπώσῃ τις πολὺ πῦρ ἧττον ἱδρώσει· ἐὰν δ᾽ ὕστερον ἐπιφερόμενον, μᾶλλον. προσδοποιεῖσθαι μὲν γὰρ καὶ παρεμβάλλει τὸ σῶμα, συνεργεῖ καὶ τὸ ἐπιστελθὸν. ἐκεῖνο δ᾽ οὐ δύναται τὸ πλέον δι᾽ ἀσθένειαν. hoc est. *Omnino enim calorem externum, neque valde multum, neque exiguum esse oportet: ille enim non mouet, hic autem exsiccat. Quare si quispiam admodum proximus igni assideat minùs sanè sudabit, & in clysterijs, aut sudatoriis si quispiam statim multum ignem accendat, minùs sudabit, si autem subinde inferat, magis: praeparato enim, & disposito corpore; qui subingreditur* [calor] *simul adiuuat* [sudoris excretionem] *ille autem* [prior] *qui plus est, non potest ob imbecillitatem* [id praestare.] His tamen in verbis non videtur Theophrastus meminisse symmetriae, quam praecipuè ad hanc rem Aristoteles requirit, nisi dicamus ad finem eorum, quae à me modò recitata sunt, non παρορμῶντι τῷ σώματι, sed pro σώματι legendum συμμέτρου. In Basiliensi enim codice corruptissimè legitur σήμματι. Daniel autem Furlanus vir apprimè eruditus, in commentariis ad hunc locum σώματι reposuit: quae commentaria cùm ad manus meas peruenissent, iam de horum commentariorum editione in priores hasce decem problematum sectiones cogitante me, plures tamen Theophrasteos locos ex ipsius coniectura restituros, qui antea corrupti legebantur fateor me his commentariis inseruisse: συμμέτρου igitur hoc loco libenter reponerem hoc sensu. Praeparato

enim

etiam præterea additis: quare omnem expoſitionem ad priorem illum locum reiicimus.

XI.

Διὰ τί οὔτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρός, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεί, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ εἰ εὐθὺς εἴη τοσοῦτον· ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἕκαστον ἐργάζεται; οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ, τὸ πλεῖον οὐ ποιήσει πλεῖον, ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τὸ σύμμετρον ἐστι, ἐργάζεται τὸ ἔργον. διὰ μὲν οὖν τοῦτο, οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι, διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέτι ποιεῖν, προστιθεμένης μᾶλλον· οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ἔλαττον μᾶλλον ἢ πολύ, προωδοποίησε καὶ παρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν ἄλλης δὲ δεῖ συμμετρίας, καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστερον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον.

Cur igne neque vniuerſo, neque per diminutionem oblato, ſed per incrementa continua magis ſudamus? Qui enim in caldariis ita ſe calefaciunt, magis ſudant, quàm ſi protinus tantundem ignis admiſerint. An eò, quòd ſe modicè habeat, agat vnumquódque: ergo ſi tantum agit, plus ſi fuerit, non aget. An potiùs è diuerſo, quoniam ſcilicet eo rem quodque efficiat, quod ſe modicè habeat. Hac igitur de cauſa nihilo plus ſudamus vbi plus additum ſit. Sed quoniam modi ſinguli ſingulis reſpondent, quódque iam egerit, non ampliùs agit: hinc fit, vt modo aucto magis ſudemus. Neque enim quod præcedit ad ſingula, & præparat, vt res ſubdita apta ſit, idem poteſt etiam opus efficere, ſed aliud hoc fungatur officio neceſſe eſt. Parum itáque potius, quàm multum caloris præceſſit, præparauítque corpus ad ſudandum, ſed ad efficiendum, alio certè amplioríque modo opus eſt: hoc enim effici ab eo non poteſt, quod priùs agebat, ſed aliud poſt deſideratur, quod modum obtineat conuenientem.

Tribus modis ignis offerri poteſt ſudaturis, vel affatim, ſimúlque vniuerſus, vel ſemper eodem imminuto, vel pluri ſubinde illato. Puto autem intelligere Ariſtotelem eandem ignis portionem, quæ tanta ſit, vt mouendo ſudori ſufficiat, variè diſtribui, & offerri poſſe: non enim de diuerſa, ingentíque, aut parua copia videntur, aut verba proferri, aut ſententia ſit adeò artificioſa, ſi igitur aut primo, aut altero modo offeratur ignis, minùs ſudor elicitur, ſi poſtremo plus. Cauſſa autem, quæ huius rei affertur vniuerſalis eſt, & remotior, magis autem particularis & proxima adducitur problemate XXXI. quo idem tractatur argumentum. Rei autem veritatem primùm experimento confirmat Ariſtoteles, eam enim ita contingere, apparere dicit in ipſis caldariis, aut laconicis in quibus vapores ſicci in ſudores eliciebantur, de quibus laconicis, Vitruuius libro quinto, & Philander in commentariis ad eum locum. Cauſſa autem eſt, quoniam vnumquódque agens non agit qualibet & indeterminata quantitate exiſtens: ſed certa quadam, & accommodata menſura, qua conuenit patienti rei. Id probari ex primo libro phyſicæ auſcultationis, & primo de ortu, & interitu dicit Aponenſis, at iis locis certè quamquam verba conſonent; ſententia tamen eſt de qualitate, ſeu forma, ac priuatione; nimirum de contrariis; quorum alterum ex altero, non quodlibet fit ex quolibet; hîc autem ſermo eſt de proportione; aut ſymmetro. Theodorus autem, qui *σύμμετρον* reddit, *modicè*, fortaſſe nō bene omnino reddit; non enim modica, ſed proportione conueniens menſura denotatur. Igitur non quod modicè ſe habeat, ſed quod proportionaliter, ita agit, *οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ. ergo ſi tantum agit.* concludit ex ea ratione, plus ignis non plus agere, nec plus ſudoris elicere, quando actio pendeat ex ſymmetro, aut fiat inter ea, quæ proportione conueniunt. Porrò autem quoniam Theodorus hanc partem aliter legit, & interpungit, quàm excuſa exemplaria habeant, nos autem hæc ſecuti, alicubi tamen Theodoro adhæſimus faciendum nobis omnino putauimus vt partem hanc iuxta lectionem, quam Græcè propoſuimus, denuò verteremus hunc in modum. *An quoniam vnumquódque certa menſura operatur? igitur ſi tantum efficit, plus ſi fuerit, non efficiet, vel efficiet contrarium; quoniam vnumquódque eò quòd proportione conuenit, operatur, ob hanc igitur rationem pluri igne oblato non magis ſudamus: ſed quoniam ad vnumquém-*

que alia est proportio, & quod iam effectum est, non amplius illud efficit; subinde apposito magis sudamus. Non enim eadem res ad aliquid viam munit, redditque eum ad accipiendum accomodatum, & illico eandem rem efficit, sed alia res id præstat. Potius igitur exiguus quàm multus ignis viam struit, & apparat corpus ad sudandum, alia autem proportione, & maiori copia ad illud efficiendum necesse est. Id autem non amplius effici ab ea re potest, quæ antea fecerat sed alia post ipsam adueniat necesse est, quæ aliam obtineat proportionem. Theodorus igitur alterum πλεῖον non agnouit, & distinctionis notam, quæ ante οὐ ποιήσει collocatur, post ποιεῖ illico subiungit: quæ duo nos etiam secuti sumus. Sensus autem est: cùm ad quidlibet agendum, certa mensura, & conueniens proportio requiratur, si ignis in tanta quantitate existens efficit, hoc est sudores mouet, plus si erit, & in maiori copia, non efficiet, hoc est, sudores non mouebit: Vel (si retinendum nobis est postremum πλεῖον, quod vt dicebam à Theodoro non agnoscitur) non ideo efficiet plus, quàm si in proportionata materiæ copia esset: meliùs tamen omittitur, cùm minimè inuicem commensuratis rebus negetur actio, ἢ μᾶλλον τἀναντίον. *vel efficiet contrarium.* Theodorus interpungit ante hæc verba, & putauit nouam esse rationem, quæ tamen eadem videtur, sed pluribus exposita, hoc modo: Si ignis in tanta quantitate existens efficit, id est operatur, & actionem illam edit; plus si erit; non efficiet plus, vel potiùs efficiet contrarium, id est, sed potiùs efficiet contrarium, vt sit ἢ pro ἀλλὰ, quo modo sumi clarorum auctorum exempla docent; nimirum sudores non solùm non euocabit plures, sed pauciores, vel nullo pacto euocabit, quod probat, repetita ad actionem necessaria conditione symmetri: vnde colligit per illa, *ob hanc igitur caussam*, rationem primæ partis problematis, quare ad maiorem ignem confertim, & vniuersè illatum non sudemus. διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, *sed quoniam ad vnumquémque.* Ad explicandã caussam tertij membri problematis vtitur ratione superiùs adducta, sed proximiùs accommodata, hoc modo: Quia verò ad vnumquémque ignem, qui succenditur, alia est corporis proportio, & inter ipsa varia subinde symmetria, nec rem iam factam ampliùs nouus succensus ignis facit, sed aliam, ideo alio apposito igne magis sudamus; quia nimirum primus, ita proportione operante, apparat corpus ad effectum, alter verò effectum ipsum præstat. οὐ γὰρ ταὐτὸ προδοποιεῖται εἰς ἕκαστον. *Non enim eadem res ad aliquid viam munit.* Explicat eandem rationẽ quam magis distinctam attulit ad alia etiam latiùs extendens. Eadem res non viam munit ad aliquid efficiendum, illúdque apparat, & promptum reddit ad aliquid accipiendum, ac illud idem ad quod apparat, eadem res protinus efficit, sed aliud adueniat oportet, quod rem apparatam efficiat, seu perficiat; hoc enim est, quod dicit ἀλλ' ἕτερον, hoc est, *sed aliud denuò superueniens.* τὸ μὲν οὖν ὀλίγον. *potius igitur exiguus, quàm multus*, concludit; Igitur ex dicta ratione intelligimus, paucum ignem magis quàm multum viam munire, & apparare corpus ad sudorem: ad efficiendum autem, & euocandum eundem, aliam & maiorem portionem requiri: hæc autem ab eo esse non potest, qui antea fecit, hoc est apparauit: sed post ipsum, aliud posterius requiritur, quod alia proportione media effectum illum producat. Theophrastus eandem quæstionem videtur simpliciùs proposuisse, ac tamquam corollarij loco post quàm rationem reddiderat, cur in vmbra magis, quàm ad Solem post labores, & cursus homines sudarent: cuius eam esse caussam dixerat, quòd Sol exsiccaret, & densaret cutis foramina, quibus subiungit hæc. ὅλως γὰρ οὔτε πολὺ τὸ θερμὸν ἄγαν, οὔτε ὀλίγον δεῖ τὸ ἐκτὸς εἶ: τὸ μὲν γὰρ οὐ κινεῖ, τὸ δὲ ἀναξηραίνει· διὸ καὶ εἴ τις ἄγαν ἐγγὺς ἵσταται τοῦ πυρὸς, ἧττον ἂν ἱδρώσειεν, καὶ ἐν ταῖς ἀλεαντηρίοις ἐὰν μὴ εὐθὺς ποιήσῃ τις πολὺ πῦρ ἧττον ἱδρώσει· ἐὰν δὲ ὕστερον ἐπεισενέγκῃ, μᾶλλον. προδοποιουμένου μὲν γὰρ καὶ παρεσκευασμένου τοῦ σώματος, συνεργεῖ καὶ τὸ ἐπισελθόν. ἐκεῖνο δὲ οὐ δυνάται τὸ πλεῖον δι' ἀσθένειαν. hoc est. *Omninò enim calorem externum, neque valde multum, neque exiguum esse oportet: ille enim non mouet, hic autem exsiccat. Quare si quispiam admodum proximus igni assideat minus sanè sudabit, & in clysterijs, aut sudatorijs si quispiam statim multum ignem accendat, minus sudabit, si autem subinde inferat, magis: preparato enim, & disposito corpore; qui subingreditur* [calor] *simul adiuuat* [sudoris excretionem] *ille autem* [prior] *qui plus est, non potest ob imbecillitatem* [id præstare.] His tamen in verbis non videtur Theophrastus meminisse symmetriæ, quam præcipuè ad hanc rem Aristoteles requirit, nisi dicamus ad finem eorum, quæ à me modò recitata sunt, non παρεσκευασμένου τοῦ σώματος, sed pro σώματος legendum συμμέτρου. In Basiliensi enim codice corruptissimè legitur σώματος. Daniel autem Furlanus vir apprimè eruditus, in commentariis ad hunc locum σώματος reposuit: quæ commentaria cùm ad manus meas peruenissent, iam de horum commentariorum editione in priores hasce decem problematum sectiones cogitante me, plures tamen Theophrasteos locos ex ipsius coniectura restituros, qui antea corrupti legebantur fateor me his commentariis inseruisse: συμμέτρου igitur hoc loco libenter reponerem hoc sensu. Præparato

enim

etiam præterea additis: quare omnem expositionem ad priorem illum locum reiicimus.

XI.

Διὰ τί οὔτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρός, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεί, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ εἰ εὐθὺς εἴη τοσοῦτον. ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἕκαστον ἐργάζεται, οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ, τὸ πλεῖον οὐ ποιήσει πλεῖον, ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τῷ σύμμετρον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἔργον. διὰ μὲν οὖν τοῦτο, οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι, διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέτι ποιεῖν, προστιθεμένους μᾶλλον· οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολύ, προωδοποίησε καὶ παρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν· ἄλλης δὲ δεῖ συμμετρίας, καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστερον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον.

Cur igne neque vniuerso, neque per diminutionem oblato, sed per incrementa continua magis sudamus? Qui enim in caldariis ita se calefaciunt, magis sudant, quàm si protinus tantundem ignis admiserint. An eò, quòd se modicè habeat, agat vnumquódque: ergo si tantum agit, plus si fuerit, non aget. An potiùs è diuerso, quoniam scilicet eo rem quodque efficiat, quod se modicè habeat. Hac igitur de causa nihilo plus sudamus vbi plus additum sit. Sed quoniam modi singuli singulis respondent, quódque iam egerit, non ampliùs agit: hinc fit, vt modo aucto magis sudemus. Neque enim quod præcedit ad singula, & præparat, vt res subdita apta sit, idem potest etiam opus efficere, sed aliud hoc fungatur officio necesse est. Parum itáque potius, quàm multum caloris præcessit, præparauítque corpus ad sudandum, sed ad efficiendum, alio certè ampliorique modo opus est: hoc enim effici ab eo non potest, quod priùs agebat, sed aliud post desideratur, quod modum obtineat conuenientem.

Tribus modis ignis offerri potest sudaturis, vel affatim, similque vniuersus, vel semper eodem imminuto, vel pluri subinde illato. Puto autem intelligere Aristotelem eandem ignis portionem, quæ tanta sit, vt mouendo sudori sufficiat, variè distribui, & offerri posse: non enim de diuersa, ingentique, aut parua copia videntur, aut verba proferri, aut sententia sit adeò artificiosa, si igitur aut primo, aut altero modo offeratur ignis, minùs sudor elicitur, si postremo plus. Caussa autem, quæ huius rei affertur vniuersalis est, & remotior, magis autem particularis & proxima adducitur problemate XXXI. quo idem tractatur argumentum. Rei autem veritatem primùm experimento confirmat Aristoteles, eam enim ita contingere, apparere dicit in ipsis caldariis, aut laconicis in quibus vapores sicci in sudores cliciebantur, de quibus laconicis, Vitruuius libro quinto, & Philander in commentariis ad eum locum. Caussa autem est, quoniam vnumquódque agens non agit qualibet & indeterminata quantitate existens: sed certa quadam, & accommodata mensura, qua conuenit patienti rei. Id probari ex primo libro physicæ auscultationis, & primo de ortu, & interitu dicit Aponensis, at iis locis certè quamquam verba consonent; sententia tamen est de qualitate, seu forma, ac priuatione; nimirum de contrariis; quorum alterum ex altero, non quodlibet fit ex quolibet; hic autem sermo est de proportione; aut symmetro. Theodorus autem, qui *σύμμετρον* reddit, *modicè*, fortasse nō bene omnino reddit; non enim modica, sed proportione conueniens mensura denotatur. Igitur non quod modicè se habeat, sed quod proportionaliter, ita agit, *οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ. ergo si tantum agit.* concludit ex ea ratione, plus ignis non plus agere, nec plus sudoris elicere, quando actio pendeat ex symmetro, aut fiat inter ea, quæ proportione conueniunt. Porrò autem quoniam Theodorus hanc partem aliter legit, & interpungit, quàm excusa exemplaria habeant, nos autem hæc secuti, alicubi tamen Theodoro adhæsimus faciendum nobis omnino putauimus vt partem hanc iuxta lectionem, quam Græcè proposuimus, denuò verteremus hunc in modum. *An quoniam vnumquódque certa mensura operatur? igitur si tantum efficit, plus si fuerit, non efficiet, vel efficiet contrarium; quoniam vnumquódque eò quòd proportione conuenit, operatur, ob hanc igitur rationem pluri igne oblato non magis sudamus: sed quoniam ad vnumquém-*

que

quę alia eſt proportio, & quod iam effectum eſt, non ampliùs illud efficit; ſubinde appoſito magis ſudamus. Non enim eadem res ad aliquid viam munit, redditque eum ad accipiendum accomodatam, & illico eandem rem efficit, ſed alia res id præſtat. Potiùs igitur exiguus quàm multus ignis viam ſtruit, & apparat corpus ad ſudandum, alia autem proportione, & maiori copia ad illud efficiendum neceſſe eſt. Id autem non ampliùs effici ab ea re poteſt, quæ antea fecerat ſed alia poſt ipſam adueniat neceſſe eſt, quę aliam obtineat proportionem. Theodorus igitur alterum πλεῖον non agnouit, & diſtinctionis notam, quæ ante οὐ ποιήσει collocatur, poſt ποιεῖ illico ſubiungit: quæ duo nos etiam ſecuti ſumus. Senſus autem eſt: cùm ad quidlibet agendum, certa menſura, & conueniens proportio requiratur, ſi ignis in tanta quantitate exiſtens efficit, hoc eſt ſudores mouet, plus ſi erit, & in maiori copia, non efficiet, hoc eſt, ſudores non mouebit: Vel (ſi retinendum nobis eſt poſtremum πλεῖον, quod vt dicebam à Theodoro non agnoſcitur) non ideo efficiet plus, quàm ſi in proportionata materiæ copia eſſet: meliùs tamen omittitur, cùm minimè inuicem commenſuratis rebus negetur actio, ἢ μᾶλλον τἀναντίον. *vel efficiet contrarium.* Theodorus interpungit ante hæc verba, & putauit nouam eſſe rationem, quæ tamen eadem videtur, ſed pluribus expoſita, hoc modo: Si ignis in tanta quantitate exiſtens efficit, id eſt operatur, & actionem illam edit; plus ſi erit, non efficiet plus, vel potiùs efficiet contrarium, id eſt, ſed potiùs efficiet contrarium, vt ſit ἢ pro ἀλλὰ, quo modo ſumi clarorum auctorum exempla docent; nimirum ſudores non ſolùm non euocabit plures, ſed pauciores, vel nullo pacto euocabit, quod probat, repetita ad actionem neceſſaria conditione ſymmetri: vnde colligit per illa, *ob hanc igitur cauſſam*, rationem primæ partis problematis, quare ad maiorem ignem confertim, & vniuersè illatum non ſudemus. διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, *ſed quoniam ad vnumquémque.* Ad explicandã cauſam tertij membri problematis vtitur ratione ſuperiùs adducta, ſed proximius accommodata, hoc modo: Quia verò ad vnumquémque ignem, qui ſuccenditur, alia eſt corporis proportio, & inter ipſa varia ſubinde ſymmetria, nec rem iam factam ampliùs nouus ſuccenſus ignis facit, ſed aliam, ideo alio appoſito igne magis ſudamus; quia nimirum primus, ita proportione operante, apparat corpus ad effectum, alter verò effectum ipſum præſtat. οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον. *Non enim eadem res ad aliquid viam munit.* Explicat eandem rationẽ quam magis diſtinctam attulit ad alia etiam latiùs extendens. Eadem res non viam munit ad aliquid efficiendum, illúdque apparat, & promptum reddit ad aliquid accipiendum, ac illud idem ad quod apparat, eadem res protinus efficit, ſed aliud adueniat oportet, quod rem apparatam efficiat, ſeu perficiat: hoc enim eſt, quod dicit ἀλλ' ἕτερον, hoc eſt, *ſed aliud denuò ſuperueniens.* τὸ μὲν οὖν ὀλίγον. *potiùs igitur exiguus, quàm multus*, concludit; Igitur ex dicta ratione intelligimus, paucum ignem magis quàm multum viam munire, & apparare corpus ad ſudorem: ad efficiendum autem, & euocandum eundem, aliam & maiorem portionem requiri: hæc autem ab eo eſſe non poteſt, qui antea fecit, hoc eſt apparauit: ſed poſt ipſum, aliud poſterius requiritur, quod alia proportione media effectum illum producat. Theophraſtus eandem quæſtionem videtur ſimpliciùs propoſuiſſe, ac tamquam corollarij loco poſt quàm rationem reddiderat, cur in vmbra magis, quàm ad Solem poſt labores, & curſus homines ſudarent: cuius eam eſſe cauſſam dixerat, quòd Sol exſiccaret, & denſaret cutis foramina, quibus ſubiungit hæc. ὅλως γὰρ οὔτε πολὺ τὸ θερμὸν ἄγαν, οὔτε ὀλίγον δεῖ τὸ ἐκτὸς εἶναι: τὸ μὲν γὰρ οὐ κινεῖ, τὸ δὲ αὐαξηραίνει· διὸ καὶ εἴ τις ἄγαν ἐγγὺς ἵσταται τοῦ πυρὸς, ἧττον ἂν ἱδρώσειεν, καὶ ἐν ταῖς ἀλεαντηρίαις ἐὰν μὲν εὐθὺς ποιήσῃ τις πολὺ πῦρ ἧττον ἱδροῦσι· ἐὰν δὲ ὕστερον ἐπεισενέγκῃ, μᾶλλον. προδιαπεποιημένου μὲν γὰρ καὶ παρεσκευασμένου τοῦ σώματος, συνεργεῖ καὶ τὸ ἐπεισελθόν. ἐκεῖνο δὲ οὐ δύναται τὸ πλεῖον δι' ἀσθένειαν. hoc eſt. *Omnino enim calorem externum, neque valde multum, neque exiguum eſſe oportet: ille enim non mouet, hic autem exſiccat. Quare ſi quiſpiam admodum proximus igni aſſideat minùs ſanè ſudabit, & in clyſterijs, aut ſudatorijs ſi quiſpiam ſtatim multum ignem accendat, minùs ſudabit, ſi autem ſubinde inferat, magis: præparato enim, & diſpoſito corpore; qui ſubingreditur* [calor] *ſimul adiuuat* [ſudoris excretionem] *ille autem* [prior] *qui plus eſt, non poteſt ob imbecillitatem* [id præſtare.] His tamen in verbis non videtur Theophraſtus meminiſſe ſymmetriæ, quam præcipuè ad hanc rem Ariſtoteles requirit, niſi dicamus ad finem eorum, quæ à me modò recitata ſunt, non παρεσκευασμένου τοῦ σώματος, ſed pro σώματος legendum συμμέτρου. In Baſilienſi enim codice corruptiſſimè legitur σήμματος. Daniel autem Furlanus vir apprimè eruditus, in commentarijs ad hunc locum σώματος repoſuit: quæ commentaria cùm ad manus meas perueniſſent, iam de horum commentariorum editione in priores haſce decem problematum ſectiones cogitante me, plures tamen Theophraſteos locos ex ipſius coniectura reſtitutos, qui antea corrupti legebantur fateor me his commentariis inſeruiſſe: συμμέτρου igitur hoc loco libenter reponerem hoc ſenſu. Præparato

enim

enim corpore, & igne symmetro, id est commensurato, & proportionato excitato, ille idem corpus ingrediens simul adiuuat excretionem.

XII.

Διὰ τί ἀποσμηχομένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἱδρὼς, ἢ ἐῶσιν ἐπιμένειν; πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τῶ ἔξω; ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἱδρὼς ἐπὶ τῆς πόροις; ὥστε κωλύει τὸ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν.

Cur detergenti magis profluit sudor, quàm residere sinenti? Vtrum quoniam refrigerari extrinsecus contingat? an quòd sudor exterior, velut operculum foraminibus adhæreat corporis, ita ne interior se promere possit.

Quod quæritur admodum planum est: solutionis autem rationes affert duas. Prima est, quoniam sudor ille residens, refrigeratur in aëre & ab aëre exteriori, refrigeratio autem exitum prohibet nouo sudori; sudorem enim à calore effici superiùs dictum est. Altera ratio, quoniam sudor, qui in externis corporis partibus residet, impactus meatibus fit quoddam veluti operculum foraminibus, ex quibus ille egreditur, & prohibetur exitus.

XIII.

Διὰ τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; ἢ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὀσμῇ βαρύτης ἔνι, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κατάδηλον ποιεῖ τὴν ὀσμήν.

Qua de causa ruta, & nonnulla pigmenta sudores fœtidos moueant? An quia quorum odor grauitatem præ se fert, hæc humoribus sordidis admixta fœdum mouere odorem possunt.

Non facilè dixerim, vtrum quod Aristoteles proponit de ruta, & nonnullis vnguentis graueolentem sudorem mouentibus, intelligendum sit de ipsis interiùs sumptis, an potiùs exteriùs illitis: nam quod sectione XIII. problemate XI. similiter ab eodem proponitur, cur vnguentorum magna pars, si sudori permisceatur, malè oleat, aliqua reddatur suauior, aut nihil deterior; licèt de illitu magis videatur prolatum; possit etiam de eorundem esu intelligi, at quod in libello Theophrasti de sudoribus, de eâdem ruta, & vnguentis nonnullis similiter, atque hîc proponitur; manifestè de assumptione per os accipiendum videtur: dicit enim Theophrastus. ὅταν ἀναδιδῶσι, his verbis: τὴν δὲ διὰ τὸ πήγανον κακωδίαν, καὶ ὑπὸ μύρων ἐνίων ὅταν ἀναδιδῶσι: καὶ γὰρ τοῦτο συμβαίνει λεκτέον ὑπὲρ ὧν. hoc est. *nam qui à ruta fit malus odor, & à nonnullis vnguentis quando distributa sunt, de eo ratio reddenda est.* Licet igitur propositum problema vtróque modo accipere; vtróque enim veritatem continet. Quod autem Theodorus vertit, *pigmenta*, malim vnguenta, hoc enim propriè μύρον; pigmenta autem illa sunt, quæ colori inducendo tum à pictoribus tabulis, tum à lasciuis corporibus adhibentur; cuiusmodi cerussa, minium, cinnabaris, & similes fuci, quæ vox ex Græco φῦκος; hæc verò neque Græcè μύρα, neque pigmenta pro vnguentis Latinè dicta putem; nec verò etiam pigmenta vnquam ore hausta: plurimam enim partem venenata sunt; nisi si pigmentum pro vnguento vidit vsurpatum aliquando Theodorus, quod non memini legere me; Atqui vel ita, sit etiam meliùs vocis ambiguitatem vitare. Nec verò hoc loco vnguenta etiam accipienda sunt, quæ à medicorum vulgo hodie ita appellantur, in quorum compositionem butirum, adipes, œsipi, & similia recipiuntur; sordidæ res, quæque stomachum faciant; sed quæ antiquitùs dicebantur vnguenta, plurimámque partem delicata, & odorata erant; licèt hîc de iis agat Aristoteles, quæ grauiorem quendam emittunt odorem; erant autem plurima antiquis illis temporibus illiusmodi vnguenta, variè appellata, Ægypria, amaracina, irina, stacte, melina, nardina, sampsucina, cinnamomina, serpillina, sisymbrina, & alia: quorum confectionem magna ex parte docet Dioscorides primo libro. Hæc autem potu assumpta fuisse, vino immixta, patet ex Plinio, Athenæo, Plutarcho, & aliis, ad excitandum nimirum acrimonia, & caliditate gustum, vt habemus à Theophrasto libro de odoribus, per hæc verba. μίγνυται δὲ τὰ μὲν αὐτῆς τῆς ὀσμῆς ἕνεκα, καὶ πρὸς ταύτην τὴν αἴσθησιν, τὰ δ' ὥσπερ ἡδύνει βελτίω μέλλοντα τὴν γεῦσιν: οἷον ὡς οἱ τὰ μύρα τοῖς οἴνοις ἐπιχέοντες, ἢ τὰ ἀρώματα ἐμβάλλοντες, hoc est. *nonnulla miscentur odoris ipsius gratia, & vt odoratus moueatur; nonnulla tamquam dulcia gustui futura, vt qui vino vnguentum infundunt, aut aromata inniciunt.* Et mox

συνεχ.

συνεγείρειν δὲ δοκοῦσι πρὸς τὰς γεύσεις, οὐχ αἱ ὀσμαὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ δριμύτητες. id est, *excitare autem gustum videntur non solùm odores, verùm etiam acrimonia, & calor quorundam.* Habemus idem etiam apud Aristotelem libro de sensu, & sensili capite v. vbi hoc Stratidis carmen Euripidem taxantis affert, ὅταν φακῆν ἕψῃς, μὴ 'πιχεῖν μύρον. hoc est. *Ne admisceas vnguentum, vbi lentem coquis.* Quibus subdit hæc, sicuti conuertit Vatablus. *Atqui nunc tales facultates potionibus demiscent, ij consuetudine voluptatem ipsam tantisper vrgent, quo-ad è duobus sensibus oblectatio quasi vna, & ab vno proueniens exultet.* Ad eandem rem libet etiam Æliani verba adducere libro x i i. de varia historia capite x x x i. quæ ita habent, μύρον γὰρ οἴνῳ μιγνύντες οἱ Ἕλληνες, οὕτως ἔπινον, καὶ ἐθαυμάζοντο τὴν τοιαύτην κρᾶσιν, καὶ ἐκαλεῖτο ὁ οἶνος μυρρινίτης, hoc est sicut conuertit Vvetteranus: *Vinum enim vnguento mixtam bibebant & supra quam satis esset, aut necessitas postularet, hac mixtione vtebantur: vocabatur autem vinum myrrhinites.* De eâdem re Iuuenalis Satyra v i.

—Quum perfusu mero spumant vnguentu falerno.

ac Martialis. *—& foliata sitit.* vnguenta significans, quæ admodum delicata & pretiosa foliata dicebantur. Quod verò de ruta hic dicit Aristoteles, putē etiam potissimùm intelligi de ea cum vino assumpta, nimirum de vino ex ea confecto: nec solùm de iis, verùm de aliis etiam tenuibus, & acrioribus herbis, ex quibus confici vinum solebat: tenuia enim hæc, atque acria, tum vrinas, tum sudores graueolentes efficere, dicit etiam Galenus libro de attenuanti victus ratione capite primo: è ruta autem sicuti ex aliis etiam acrioribus vina confici solita, testis est Plinius libro xiv. capite x v i. his verbis, *ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum è radice, asparago, cunila, origano, apij semine, abrotano, mentastro, ruta, nepeta, serpillo, marrubio.* modum etiam tradit quomodo conficeretur, sicuti quomodo etiam conficeretur ex aromatibus. Musti rutati facit etiam mentionem idem Plinius libro x i x. capite octauo, ἢ ὅτι ὧν ἐν ὀσμῇ βαρύτης. *An quia quorum odor grauitatem præ se fert.* Caussa est, quia cùm ruta, & vnguenta, de quibus loquitur, sint prædita odore acuto, vehementi, & graui; & ob partium tenuitatem, & acutiem vndequâque permeent, admiscentur excrementis corporis, nimirum serosis illis humoribus, quæ sudorum materia sunt, inficiúntque eos qualitate sua, quam etiam præ grauitate, quæ in odore est, sudores ipsi retinent, dum excernuntur.

XIV.

Διὰ τί ἱδροῦμεν τὰ νῶτα μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; ἢ ὅτι ἐν μὲν τοῖς πρόσθεν ἐστὶ τόπος ἐντός, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρόν; ἐν δὲ τοῖς ὄπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι· τὸ δ' αὐτό ἐστιν αἴτιον καὶ ὅτι τὴν κοιλίαν ἧττον ἱδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. ἔτι δ' ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἱδρῶτος τὰ νῶτα, καὶ τὰ ὄπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμπροσθεν τῶν ὄπισθεν ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἴτιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἱδροῦν τάχιστα, καὶ μάλιστα. ἥκιστα γὰρ ψύχονται. ἔτι δὲ σαρκωδέστερά ἐστι τὰ περὶ τὸ νῶτον τῶν ἔμπροσθεν. ὥστε ὑγρότερα. πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὄπισθεν. ὁ γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὤν, ὑγρασίαν πολλὴν παρέχει.

Cur tergo magis, quàm priore parte sudamus? An quòd in parte priore locus sanè intus habetur, in quem humor deducitur, quod in posteriore nō est, sed foras ibi excernatur necesse est. Hoc idem etiam facit, vt ventre minùs, quàm pectore sudemus. Addo quòd sudorem terga magis seruare possunt, & posterior pars magis, quàm prior, quoniam prior magis, quàm posterior refrigeratur. Quod etiam caussæ est, vt alæ citissimè atque maximè valeāt resudare, videlicet, quia minimè refrigerantur. Ad hæc posterior carnulentior pars est, quàm prior, & proinde humidior. Caussam verò, cur humidior sit, medullą habet, quæ per spinam tendens, multum humiditatis afferre possit.

Quod hic Aristoteles proponit generaliter, terga magis, quàm anteriores partes sudare; illud Theophrastus de luctatoribus particulatim proponit, caussasque ideo diuersas ab ipsis luctatoribus desumptas attulit ille Philosophus, cuius verba ad finem adducemus. Aristoteles autem tres hic proponit rationes. Prima est, quia in parte corporis anteriore, locus est, seu capacitas proxima, ad quam humor deriuare potest, pectoris nimirum cauitas, in quam etiam sæpenumero fluere ex eo apparet, quòd inde per tussim frequenter excernatur: in posteriori autem non adest huiusmodi locus: sed quæcumque humiditas ad partem illam

vergit, & nullum alium habet exitum, quàm exteriùs per ſudores; vnde illi neceſſariò copioſiores ea parte fiunt. τὸ δ' αὐτὸ ἐστιν αἴτιον. *Hoc idem etiam facit.* Corollarium deducit ad propoſitam rem faciens: ventres minùs ſudare, quàm pectus, ibi enim plures, & maiores ſunt cauitates, quàm in pectore, quæ cùm recipere,& continere poſſint confluentem,ac eò deriuantem humorem, iam non per ſudores ille excernatur; ἔτι δ' ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικά, *Addo quòd ſudorem terga magis conſeruare poſſunt.* Altera ratio: Magis ſeruare, & cuſtodire ſudorem poſſunt terga, & partes poſteriores, quàm anteriores, quia hæ magis refrigerantur, quàm poſteriores: refrigeratio autem, ſicuti antea etiam dictum eſt, ſudori exitum prohibet:refrigerantur autem magis anteriores partes, quoniam ſunt minùs carnoſæ poſterioribus: quod mox ſubiicit Ariſtoteles, cùm tertiam rationem affert: atque etiam habemus tertio de partibus animalium capite IV. vbi eam ob cauſſam in anterioribus cor fuiſſe locatum dicit, vt eius viſceris beneficio, caliditas parti magis apertæ, magiſque carnium inopi tribueretur: cùm poſteriora vmbraculum, ac tutamen ex eiſdem carnibus aduersùs frigidum aërem reciperent: Alexander tamen problematum libro primo xxv.cùm quæreret,cur terga magis, quàm cæteræ corporis partes prurirent, ideò fieri dixit, quoniam plus piruitæ continent, quia ſunt frigidiora; tantum nimirum exiſtimans caloris è corde proficiſcentis efficaciam, vt carnium copiæ in poſterioribus exiſtenti præualeat: quod etiam videtur ſenſiſſe Theophraſtus in verbis, quæ ad finem adducentur: ad quem ſenſum ſi reduci poſſet Ariſtotelis dictum,iam non eſſent aduerſariæ horum Philoſophorum ſententię.Et verò quæ leguntur in tertio de partibus, non abnuunt; poſteriora nempe eſſe calidiora anterioribus, quia ſunt magis carnoſa: éxque natura ſua id habere:anteriora autem licèt carnis magis expertia, ob cordis tamen viciniam maiorem acquirere caliditatem, atque ideo calidiora fieri,quod dicit Alexander: quomodo verò his congruere poſſint, quæ dicuntur in præſentia, quibus ſudorem minùs fieri in anterioribus ob frigiditatem proponit, ego quidem non diſpicio: Quod tamen ad rationem pertinet ab Alexandro allatam, poterat ita bene pituitæ in tergo abundantis cauſſa referri,ab illo in humiditatem eius partis, cuius ſtatim idem Ariſtoteles meminit, ac in eiuſdem frigiditatem, ὅπερ ἐστὶν αἴτιον, *quod etiam cauſſa eſt.* Aliud corollarium ex ſecunda ratione. Hinc ſequitur celerrimè, & maximè ſudare alas, quia minimè refrigerantur, cùm ſint intus quaſi vallis reconditæ, ab aliſque partibus bene coopertæ: ἔτι δ' σαρκωδέστερά ἐστι. *Ad hæc poſterior carnulentior pars eſt* Tertia ratio. Partes poſteriores ſunt magis carnoſæ,& ideo magis ſanguineæ,caro enim fit ex ſanguine:ſanguis autem humidus eſt,atque ideo partes illæ magis humidæ ſunt: humiditas autem materialis cauſſa eſt, vnde ſudores proueniunt: Verùm non hinc,neque ex ſanguine humiditatis partium poſteriorum cauſſam deſumit Ariſtoteles: ſed ex medulla ſpinali: at enim poſteriora magis humeſcere, quoniam per totum ſpinæ ſpatium medulla extenſa eſt, quæ cùm ſua natura humida ſit, humiditatem multam tori illi loco tribuit: carnis igitur copia duplici nomine ſudorem tergo conciliat; tum quia aduersùs frigus defendit, & calorem creat,vt in priori ratione,tum quia humiditatem exhibet loco,quam ipſam habet à medulla,vt in poſteriori. Theophraſtus tamen in verbis, quæ ad initium problematis ſignificaui, calidiores, & humidiores videtur pectoris partes conſtituere.Sunt autem hæc verba: διὰ τί μᾶλλον ἱδροῦσι τὰ ὄπισθεν τῶν ἔμπροσθεν· καὶ ἡ θερμότης καὶ ὑγρότης πλείων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· ὅτι διά τε τὴν πάλην καὶ τὴν θλῖψιν ἧττον κωλύεται καὶ διάτασις ἐκ τῶν ἄνω μᾶλλον· ὅτι δ' οὐ πόνος ἐνταῦθα καὶ ἱδρώς. ἅμα δὲ καὶ ἡ διάτασις τοῦ πνεύματος ἐξωθεῖ μᾶλλον. ὥσθ' ὅταν ἀνεθῇ πλεῖον καὶ ἀθροωτέρως ἐκπίπτει. hoc eſt. *Propterea tergo ſudant magis,quàm pectore, quamquam plus caloris, & humiditatis in pectore ſit, quoniam ob luctam, & attritionem minùs prohibetur: & diſtenſio ſpiritus magis ex partibus ſuperioribus eſt: quoniam autem labor hic non eſt, ibidem adeſt ſudor. Præterea & ſpiritus intenſio excellit magis, vt quando remiſſa ſit; tum plus, tum magis confertim excernatur.*

X V.

Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἱδροῦμεν; ἢ ὅτι θερμὸς ὢν ὁ τόπος ᾧ ἁπτόμεθα, κωλύει διιέναι τὸν ἱδρῶτα. ἀναξηραίνει γὰρ αὐτὸν. ἔτι δὲ θλίβεται. θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα· οὗ συμβαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον· σημεῖον δὲ ἡ νάρκη. κατάψυξις τε γάρ ἐστι τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ θλίψεως ἢ πληγῆς.

Cur ea parte, qua iacemus, ſudare non poſſumus? An quoniam pars, qua tangimus, cùm plus, quàm modicum ſit, incaleſcens prohibet, ne permeet ſudor: reſiccat enim, atque abſumit. Item comprimi eam partem ſic euenit: hæc verò ſanguinem compreſſa diffundit, quo diffuſo ſatis refrigeratur. Argumen

gumento ſanè tepor eſt, quippe qui non niſi frigoris iniuria fiat, atque effici vel afflictu, vel ictu ſoleat.

Quærit, quam ob rem, cùm accubantes ſudamus, locis illis, & iis corporis partibus, quibus innitimur, & ſuper quas iacemus, non ſudemus, totumque illud corporis ſpatium haud madeſcat. Duas autem affert rationes. Prima eſt, quia locus ille, ſeu pars, ſupra quam iacemus, ob reliquum corporis pondus, quod ei incumbit, & etiam ob contactum rei calidæ ſuper quam iacet, magnopere incaleſcit: nimius autem calor ſudorem exſiccat; reſoluit enim materiam inſenſibiliter, neque permittit, vt ad exteriores partes per ſudores exeat: ex nimio igitur calore deſumitur prima hæc ratio, altera autem ex contrario fundamento; nimirum ex frigore; ait enim quòd pars corporis, ſupra quam iacemus, & qui in ea eſt ſanguis, ob ſitum & poſitionem illam atteritur, & comprimitur; compreſſus autem ſanguis diffunditur, hoc eſt ad alias partes refugit, quo facto refrigeratur, qui ex ſanguine incaleſcebat locus, quemadmodum contingit in ſtupore, qui refrigeratio quædam eſt: nam tum ſtupore affectæ partes, tum quæ comprimuntur, refrigerantur, ab illiſque ſanguis aufugit, vnde & albicant; vt ſi quiſpiam aut manu validè comprimat, aut vinculo arctè deliget partem aliquam corporis, ſtatim videbit ſanguinem retrocedere, partémque illam albicare. Fit autem huiuſmodi paſſio, aut ex ictu, quo compreſſa parte ſanguis diffugit, aut attritione, qua ſimiliter diffugit, vt in eo, qui decumbens ſudat; atteritur enim pars quæ ſubiacet: quod etiam contingit in diuturna ſeſſione; præſertim duro ſedili, aliiſque modis, quibus pars atteritur, & ideo refrigeratur: ex refrigeratione autem impediri ſudorem, pluries antea dictum eſt.

XVI.

Διὰ τί οἱ καθεύδοντες μᾶλλον ἱδρῶσιν, ἢ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν; ἀθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει τὸ ὑγρόν.

Quare qui dormiunt, magis ſudant? An circum obſiſtendi ratione euenit. Calor enim parte interna collectus, poteſt expellere humorem.

Hæc eadem quæſtio proponitur iterum problemate XXVII. quamquam autem fundamentum vtrobique idem eſt, caloris nimirum copia intus exiſtentis; eandem tamen copiam ex antiperaſtaſi pendere indéque rationem deduci apparet, & exprimitur hoc loco, non ita exprimitur problemate XXVII. Ait igitur Ariſtoteles in ſomno colligi, & vniri calorem in partibus internis, ob antiperiſtaſim, quod Theodorus vertit *circum obſiſtendi ratione*, meliùs autem fortaſſe fit, Græcam vocem iam Philoſophorum auribus tritam retinendo, id fieri dicere, per antiperiſtaſim. Igitur eorum, qui vigilant calidiores ſunt externæ partes, internæ frigidiores, dormientium contra; quod ſcripſerat Hippocrates VI. Epidem: & Galenus comm. IV. tex. XIV. ad eum locum. Calor igitur, qui ſomni tempore exteriores partes deſeruit, & ad intimas confugit, ei vnitur, qui intus exiſtebat, viribus itaque auctus, impetúque mox facto, humorem, aut ſudorem foras pellit, & id antiperiſtaſis eſt. Sudores igitur in ſomno nō initio fiunt, nec de ſomni initio accipiendum eſt problema, quo tempore calor ad interiora refugit, ſed mox, cùm procedente ſomno calor collectus, & vnitus iam ſimul eſt, ſuperatáque & attenuata materia, eam foras pellit. Porrò de caloris retractione, quæ in ſomno fit, qui plura cupit Ariſtotelē adeat libro de ſomno, & experrectione ei rei dicato, atque etiam Alexandrum Aphrodiſienſem quæſtionum naturalium libro primo capite vigeſimo.

XVII.

Διὰ τί τὸ πρόσωπον μάλιστα ἱδρῶσιν, ἀσαρκότατον ὄν; ἢ ὅτι εὐίδρωτα μὲν, ὅσα ὑγρὰ καὶ ἀραιά; ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη· ὑγρότητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην· δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ κατάρροι ἐξ αὐτῆς, καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. σημεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσὶ, περαίνοντες ἔξω· οὐκ ἂν ἐκ τοῦ ὁ ἱδρὼς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. διὸ καὶ ἱδροῦσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον, τὸ δὲ ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω.

Cur facie maximè ſudemus, cùm in ea minimum carnis ſit? An quòd expeditiùs illa ſudare poſſunt, quæ humida, laxáque ſunt. Caput autem tale

est: continet enim suam plurimam humiditatem. Quod vtique venarum ratione patescit, quæ hinc pertendunt. Distillationes quoque ex capite oriuntur, & cerebrum humidum est, & foramina permulta in capite habentur, quæ tam multa esse, ac foras vsque pertendere, capillorum indicio constat: igitur sudor non à partibus imis, sed de capite oritur. Vnde etiam fit, vt primùm, & maximè fronte sudemus: primò enim frons subdita est.

Iterat, quæ fuêre proposita problemate decimo; & quamobrem facies maximè sudet, easdem duas, quas ibidem adduxit rationes, desumptas, tum ex viarum seu loci habilitate, per quem fluit sudor; tum ex materiæ copia, ex qua ille gignitur, similiter hoc loco reddit; quædam tamen in harum explicatione aliter sumit, & quædam præterea ponit, quæ omnia in hunc locum reiecta nobis in præsentia explicanda sunt. Ait igitur, faciem licèt minimè carnosa sit, quippe quæ cute & ossibus magna ex parte, musculis autem exiguis constet, ideo maximè sudare, quia duas nacta est occasiones, ob quas facilè,& promptè sudor fit, atque manat: altera est viarum multitudo, seu meatuum copia, atque amplitudo: altera humiditatum abundantia: in quibus autem vtráque hæc insunt, in illis itidem sudoris magna suppetit copia. In facie probat vtrúmque adesse: faciei autem nomine hoc loco compræhendit, vel præcipuè ipsum caput, vt ex rationibus apparet, quando ossis raritas, & curis pilositas capitis potissimùm sint, vt ex multis eiusdem Aristotelis locis habemus, & præcipuè primo de historia capite V I I. & V I I I. quo tamen loco has partes exactissimè persecutus caput à facie disiunxit, suísque terminis singula circunscripsit. Igitur in capite magnam humiditatum copiam existere ostenditur. Dixit enim superiùs problemate decimo, caput esse fontem humiditatum, at in fonte maximè humor abundat: Hippocrates etiam libro de carnibus cerebrum esse ait metropolim frigidi, & glutinosi humoris, ostenditur etiam, quia venæ multæ illinc extenduntur ad alias partes, & ex aliis partibus illuc: venæ autem humiditatibus plenæ sunt: de his autem venis, quas idem Aristoteles dicit esse non paucas amplas; sed frequentes,& tenues ortas à maiori & ab aorta, agit ipse Philosophus libro secundo de partibus capite V I I. Ex eodem capite catharri, aut destillationes sunt,cuius caussam loco modò adducto secundi de partibus idem Aristoteles attulit. Abundat igitur multa tum aduentitia, tum propria humiditate caput, quæ sudoris materia est. Patet etiam multis foraminibus, quæ erat habilitas ad sudorem excernendum; id verò apparet ex capillorum abundantia: non enim possent illi tanta frequentia exire, nisi foraminum numerum pene infinitum haberet caput, quæ foramina à partibus intimis vsque ad extremam cutim pertenderent. Capillorum igitur exortus hoc loco tamquam ossis, & cutis raritatis argumentum proponi videtur: at problemate decimo tamquam humoris copiæ; sicuti etiam problemate v. sectionis X X X I. non immeritò; vtrumque enim indicare scribitur ab eodem Aristotele secundo de partibus capite X I V. his verbis: *Homo animalium maximè omnium pilosi capite est, cuius rei caussa tum ad necessitatem, tum ad præsidij rationem referenda est: necessarium enim propter cerebri humiditatem, & commissuras calua: nam vbi plurimum humoris, calorisque est, ibidem ortum pilorum esse copiosum necesse est.* Hippocrates etiam libro de Natura pueri, cutis raritatem pilorum abundantiæ esse caussam, scriptum reliquit per hæc verba: *Pilorum natura hoc modo se habet. Oriuntur quidem maximi, ac plurimi, qua corporis parte cuticula rarissima est, & vbi pilus moderatum humorem in alimentum habet: & vbi cuticula posteriùs rara fit, ibi etiam pili posteriùs nascuntur, velut in mento & pube & sicubi aliàs pili nascuntur.* Quæ iterum ac tertio repetit paullò post eodem libro. οὐκ ἂν οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἱδρώς. *Igitur sudor non à partibus imis.* Colligit ex dictis,& concludit orationem hoc sensu vt puto: cùm caput fons humiditatum sit, totque habeamus illius humiditatis argumenta, illinc & ex partibus superioribus, non autem ex inferioribus, sudoris originem meritò repetemus: in superioribus autem facies est; eius autem rei hoc etiam habemus argumentum, quòd faciei illa primùm, & maximè pars sudat, quæ capiti primùm subiicitur, hæc autem frons est: facies igitur quamquam haud carnosa,ob rationes dictas plurimùm sudare solet. Eandem quæstionem iisdem penè verbis, tradidit Theophrastus; atque ita habent: τὸ δὲ πρόσωπον μάλιστα ἱδροῖ, ἀσαρκότερον ὂν καὶ ἥκιστα πονοῦν· ὅτι καὶ ἡ κεφαλὴ ὑγρὰ καὶ μανή. ὑγρότητος δὲ καὶ μανότητος ἄλλα τε πολλὰ σημεῖα, καὶ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἡ τριχῶν ἔκφυσις. ὁ μὲν, τὸ ὑγρόν. αἱ δὲ τὸ μανὸν ἀποδηλοῦσι, διὸ καὶ πρῶτον, καὶ μάλιστ' ἱδροῖ τὸ μέτωπον· τοῦτο γὰρ ὑπὸ τὸν ἐγκέφαλον. hoc est. *facies autem maximè sudat, licèt haud quaquam carnosa, & minimùm laboret; quoniam caput humidum, & rarum est: humiditatis autem, & raritatis*

cùm alia signa sunt, tum cerebrum ipsum, & pilorum exortus; illud quidem humiditatis, hi verò raritatis: quare & primùm, & maximè sudamus frontem; hæc enim sub cerebro est: quibus etiam aliam rationem breuiter adiungit ita scribens: ἔτι δὲ ἡ τοῦ πνεύματος κάθεξις ἐξατμίζεται πῶς εἰς τὴν κεφαλήν. hoc est. *Præterea autem spiritus contentio iam distenditur in caput.*

XVIII.

Διὰ τί οἱ ἱδροῦντες, ἐὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι, ἢ πνεύματι, ναυτιῶσι; πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔστη ἀθρόον, ἐμπροσθεν οὐκ ἠρεμοῦν διὰ τὸ ῥεῖν; ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα δι᾽ ὃν ἔξω, γινόμενον ἱδρώς, διὰ τὴν ψῦξιν, τοῦτο ἔσωθεν ψυχθὲν πρὶν ἐξελθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο καὶ προσπεσὸν ποιεῖ τὴν ναυτίαν.

Qua de caussa, qui sudant, si vel aqua, vel flatu refrigescant, nauseant. Vtrum quoniam humor, qui ex fluxu continuo minimè quiescere possit, hic refrigescens, in parte priore vniuersus constiterit? An quòd spiritus, qui foras versùs proueniens, in sudorem ob frigoris occursum conuertitur, hic intus ante frigescens, quàm exeat, transeat in humorem, atque in eam partem incumbens nauseam moueat?

Cur illi, qui sudant, si vento, aut aqua refrigerentur nauseare soleant? Duas afferre videtur Aristoteles rationes: fundamentum tamen idem est, & caussa, ex qua ratio ducitur eadem, scilicet caussa materialis; quæ variè accepta, vel tamquam spiritus, vel tamquam humor, aut tamquam proximior, aut tamquam remotior duas parit rationes, minimùm diuersas. Est autem prima hæc: Humiditas quæ sudoris est materia, refrigerata ab aqua, vel flatu, haud ampliùs exire potest ab alterutro impedita, quoniam verò erat in motu, quippe quæ extra sudoris specie flueret, non quiescit adhuc, sed aliter fluens, per interiora colligitur, & considet vniuersa in parte interiori, scilicet in ventriculo, eúmque relaxans, & emolliens, nauseam concitat. ἢ ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα. *An quòd spiritus*, ὅτι, addidimus ex codice Iustiniani, quam particulam agnoscit Theodorus. Est autem secunda ratio: spiritus qui ex parte interiori exiens, fit exteriùs sudor; ita sentit nunc Aristoteles, quam opinionem superiùs puto me tetigisse; eiúsque meminit tum Auctor libri de flatibus, tum Theophrastus ipso libelli de sudoribus initio per hæc verba: ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ᾽ ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος ὡς τούτου διιόντος διὰ τῆς σαρκός, εἶτ᾽ ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἑτέρος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. hoc est. *Sudor vtrum cum humiditate statim excreta fiat, aut spiritu, tamquam eo nimirum per carnes exeunte, deinde extra ob refrigerationem concreto, & consistente, alibi dicetur à nobis.* Spiritus igitur hoc loco non tamquam efficiens: sed tamquam materialis caussa sumitur: vnde alia, & diuersa ratione, seu alio & diuerso nomine necesse sit accipere eandem vocem πνεῦμα, in altera hac ratione, quàm fuerit in priore: atque ideo antiquus interpres ibi ventum, hîc spiritum reddit: in priori igitur ratione, πνεῦμα tamquam nauseæ efficientem caussam proposuit Aristoteles, hîc autem tamquam sudoris materiam. Igitur hic spiritus, qui vt nunc dicitur refrigeratus exteriùs euadit in sudorem, ille idem ab aqua, aut vento corpus ingredientibus, intus refrigeratus antequam exeat, humor fit: frigiditas enim vapores, siue halitus in aquam conuertit: non dicitur autem sudor ante quàm extra prodeat: delabens verò ad ventriculum, sicuti de superiori humiditate dictum est nauseam concitat. Theophrastus eandem quæstionem proposuit ad finem libri, cuius verba, aliquibus locis restituta ita habent. ἐνίοις δὲ ἱδροῦσιν ἂν ψυχθῶσιν ἢ πνεύματι, ἢ ὕδατι, συμβαίνει ναυτιᾶν. οὐκ ἀλόγως, καὶ ὅτι τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἀθρόον ἔστη, πρότερον οὐκ ἠρεμοῦν, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ διιὸν καὶ ἔσω γινόμενον προσπεσὸν τῷ ἀναπνευστικῷ τόπῳ ποιεῖ τὴν ναυτίαν. hoc est. *Sudantibus autem nonnullis, si refrigerentur, aut vento, aut aqua, accidit vt nauseent, non absque ratione: nam & humidum frigefactum, quod priùs non quiescebat, collectum constitit, & spiritus transiens, ac intus existens incidit in locum respirationis, & nauseam citat.* Animaduertendum autem Theophrastum his verbis, loci quo respiramus mentionem facere, de quo nihil Aristoteles: nec verò facilè sit, nauseam, qui ventriculi effectus est, pectori accommodare, nisi ex partium consensu mutuo hanc rem aliquo fieri posse dicamus.

XIX.

Διὰ τί πότε ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἱδρῶτες γίνονται θερμαινομένων; ἢ ὅτι τὸ θερμαινόμενον ἐφέλκει ἐφ᾽ ἑαυτὸ τὸ ὑγρόν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπῃ καταναλίσκηται, διὰ τὸ εἶναι τοὺς τόπους τούτους ἐστώδεις· ἐκπίπτει οὖν ἔξω.

Cur in capite, pedibúsque incalescentibus sudores maximè excitentur? An quoniam humorem ad se membra incalescentia trahunt, humor autem partem, qua absumatur, nullam habet, cùm ea loca ossibus scateant: itáque vt excidat foras necesse est.

Quo argumento superiùs vsus fuerat, quum ostendit problemate XIV. quare tergo magis quàm anteriore parte sudaremus, eodem vtitur in præsenti problemate ad eandem rem de pedibus, & capite ostendendam. Ideo enim caput, ac pedes cùm calefacti sunt, maximum sudorẽ effundere scribit, quia cùm sint partes osseæ, nimirum siccæ, & adstrictæ, nullásque habeant concauitates, in quas humor vi caloris attractus, quod contingebat in pectore, possit colligi, & residere, necesse est, vt qui trahitur omnis, ille per sudorem exeat: à calore autem attractionem fieri tum Philosophis, & medicis omnibus confessum est, tum verò in primis ipsius Alexandri testimonio patet. Capitis autem cauitatem omnem replet cerebrum ipsum, quæ autem in eo sunt spatia vacua, illa verò à natura summa diligentia custodiuntur inania; actum enim de homine si repleantur. Porrò autem problemate XVII. hac eadem similiter sudoris abundantia in facie proposita, capitéque vt apparuit simul comprǽhenso, alias ab Aristotele fuisse huius rei allatas caussas eo loco vidimus; quæ etiam hîc de facie, capite, & pedibus maximè sudorosis afferuntur, illa intelligenda sunt eisdem positis in omni re, quæ subiicitur conditionibus: alioqui enim fieri posset, vt vel ratione morbi, vel temperamenti partis, fortasse alia pars magis sudaret, quàm illæ, quæ dictæ sunt.

X X.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες, ὅτε παύσονται, ἱδροῦσιν; ἔδει γὰρ, εἴπερ ὁ πόνος αἴτιος, ὅταν πονῶσι, μᾶλλον ὅτι πονοῦντων μὲν, ὑπὸ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους συμμεμυκέναι ποιοῦσι. παυσαμένων δὲ, στενίζουσι; ὥστε δὲ εὐρυτέρων γινομένων τῶν πόρων ῥᾷον διέρχεται τὸ ὑγρόν. ἢ ὅτι πονοῦντων μὲν, ἀποκρίνει ἡ κίνησις ἐκ τοῦ συμπεφυκότος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ θερμότητα τὴν ἀπὸ τῆς κινήσεως γίνεται τὸ ὑγρὸν πνεῦμα διὰ πολλῆς; ὅταν δὲ παύσηται πονῶν, ἅμα τε ἡ θερμότης λήγει τε ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμένου, ὑγρότης γίνεται ὁ καλούμενος ἱδρώς.

Quare qui laborant, vbi à labore destiterint, sudare incipiunt? Nam si labor caussa est, cùm laborant, sudare debent. Vtrum quòd inter laborandum venæ spiritu inflatæ comprimi foramina cogant, data verò quiete laxæ considant; itaque per ampliora iam facta foramina, expeditiùs humor peruadat? An quoniam cùm laboratur, spiritum ex cohærente humore motus secernit, & calore, qui à motu excitatur, humor in spiritum per summa corporis extenuatur? Cùm verò à labore cessatum est, simul & calor desinit, & ex spiritu spissescente humor, qui sudor appellatur, consistit.

Problemate, quod sequitur vigesimo tertio, atque etiam vigesimo quarto eadem materia tractatur, rationibus partim iisdem, partim diuersis; Nos eadem semel tantùm explicabimus, locis, qui expositi fuerint indicatis. Quærit autem, cur non inter laborandum, sed postquam à labore destiterint, sudare homines soleant: cuius contrarium effici debere videretur; nam si labor est sudoris caussa, à quo nimirùm calor qui gignitur qui sudorem efficit, atque adest etiam humor materia eiusdem, cur non eo tempore fluat sudor præsentibus caussis necessariis? Respondet hoc fieri duabus rationibus, quarum prima est huiusmodi: Inter laborandum multa spiritus copia attrahitur, quæ venas replet, tendit, & inflat, illis autem repletis, meatus, & foramina eorundem vasorum, per quæ humor, aut sudor exit, occluduntur: inter quiescendum verò è contrario laxa vasa consident, ex quo iidem meatus aperiuntur, & efficiuntur laxiores; si enim tendentes spiritu replentur, & obturantur; vtique abeunte laxantur, & recluduntur. Hoc igitur tempore via patefacta fluit sudor, non antea cùm erat obstructa. Hæc autem ratio quamquam pendet ab eodem fundamento, quo vsus est primo huius sectionis problemate nimirum occlusione, aut obstructione; est tamen proximior, proximiorique adeò termino vtitur Aristoteles, ait enim *αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, inflatæ venæ*. quod participium ea solùm significat, & ad ea solùm vsurpari potest, quæ dilatari, & constringi queunt, cuiusmodi venæ sunt, & in externis folles

fabriles:

fabriles: minimè autem elepsydra, quam in exemplum, aut similitudinem problemate primo adduxit: & ideo ibi vsus est verbo πληροῖ, non ἐμφύσωμαι, vt hîc Theophrastus, tamen vtráque problemata, & vtrásque rationes coniunxit his verbis. οὐ δ᾽ οἱ πονοῦντες, ἀλλ᾽ ὅταν παύσωνται, μᾶλλον ἱδρῶσιν, οὐδὲ συντείνοντες, οὐδὲ κατέχοντες τὸ πνεῦμα· ἀλλ᾽ ὅταν, ἀνῶσι· διότι πονούντων μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι συμμύειν ποιοῦσι τοὺς πόρους: παυσαμένων δὲ συνιζάνουσιν. ὥστε διὰ εὐρυτέρων μᾶλλον ἐξέρχεται τὸ ὑγρόν. καὶ ἡ κάθεξις δὲ τοῦ πνεύματος πληροῖ τὰς φλέβας ὥστε κωλύειν διιέναι, καθάπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς κλεψύδρας, ὅταν γε πλήρεις οὔσας τις ἐπιλάβῃ. hoc est. *Neque dum laborant, sed postquam cessauerint à labore magis sudant; neque intendentes, aut continentes spiritum: sed quando remiserint; quoniam in iis, qui laborant, vena spiritu inflatæ efficiunt, vt meatus conniueant, cùm verò cessârunt, consident in seruunde latioribus eisdē factis, nimirum apertis magis prodit humiditas. Et spiritus sane contentio venas implet, vnde prohibet humorem exire, sicuti aqua ex clepsydra prohibetur, cùm ea existēte plena, quispiam eandem obturauerit.* Illud obseruo in his verbis proponi à Theophrasto non sudorem fluere cessante labore, quod facit Aristoteles, sed magis fluere; quomodo etiam Aristotelis sententiam puto accipiendam; non enim durante labore nullus omnino sudor fluit, sed minùs quàm eodem desinente. ἢ ὅτι πονούντων μὲν. *An quoniam cùm laboratur.* Altera ratio: motus, qui laborando fit, ex connata, aut naturali corporis nostri humiditate, (Theodorus vertit, *ex coherente humore*) merito caloris spiritum creat, quemadmodum ex vaporibus à Sole elatis ventus in aëre producitur, & ob eandem caliditatem à motu subinde genitum, spiritus ille qui ex humiditate procreatur, ad corporis superficiem tendit: hoc contingit inter laborandum; cùm verò cessat labor, cessat etiam caliditas, eo igitur tempore non iam ampliùs ex humiditate connata fit spiritus ad superficiem tendens, sed ex spiritu hoc paullò ante genito ex ea humiditate coacto, & crassescente ratione diminuti caloris, aut frigiditatis, fit alia humiditas, quæ sudor dicitur: Inter laborandum igitur ob vehementiam caloris extenuato humido fit spiritus, cessante labore, & vehementia caloris, ex spiritu densato sudor. Hæc autem solutio respicit illam de sudore opinionem, quam non semel tetigimus, cuiúsque Theophrastus meminit initio libri de sudore, fieri eum cum spiritu, seu halitu, qui cùm carnem pertransiit, extra concrescit, & consistit: & quam repetit, cùm hanc eandem quæstionem proponit per hæc verba: ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ἀπόκρισις ἡ ὑπὸ τῆς θερμότητος. γινομένη διὰ τῶν πόρων ἐκ τοῦ ὑγροῦ πνεύματος, ἡ καὶ ἄχρι πρὸς τὸ ἐπιπολῆς. ὅταν δὲ παύσηται πόνων, ἥ τε θερμότης ἅπασα διι, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος ἀποψυχομένου γίνεται ὑγρότης ὁ καλούμενος ἱδρώς, ὥστε καὶ πλεῖον καὶ ῥᾷον ἐκπίπτειν. hoc est. *Præterea à calore per meatus fit secretio humidi spiritus, qui ad superficiem vsque pertingit. cùm verò cessat labor, pertransit tota hac caliditas, & ex spiritu frigefacto gignitur humiditas, quæ vocatur sudor, vnde, & copiosiùs, & faciliùs excidit.*

X X I.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ ὅτι μᾶλλον ὑγροί, καὶ χαλεπώτεροι ἀπὸ ἐπιμελείας γένοιντ᾽ ἄν, ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέῃ μᾶλλον, ἢ μεγάλη ἡ μεταβολή, καὶ τὰ περιττώματα οὐ συμπέττεται; πάλιν, ψυχθέντος ἐπὶ παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος· δῆλον ἄρα ὅτι τοῦ θέρους μᾶλλον, καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ σήπεται μᾶλλον ἅπαντα τοῦ θέρους· διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον.

Vtrum per æstatem potiùs, an per hyemem sudor mouendus sit? An tunc opportunè sudatur, cùm humidiora corpora sunt, neglectáque difficiliora redduntur? Igitur per hyemem potiùs conuenit. An magna per id tempus mutatio fit, nec excrementa concoqui possint, cùm cœlum contra naturam frigeat? Igitur per æstatem potiùs mouendum, quippe cùm humores per æstatem potiùs omnes putrescere soleant: quapropter exhauriendum tunc est, vt etiam veteres omnes authores hac eâdem de causa censent.

Theodorus aliter scriptum videtur habuisse hoc problema, quàm in vulgatis Græcis excusis, & præsertim in Basiliensi editione sit, quantum quidem ex ipsius tralatione apparet. Nos autem ipsius tralationem primò sequemur, deinde nonnulla, quæ ei videntur repugnare adiiciemus. ἢ ὅτι μᾶλλον. *An tunc opportunè sudatur.* Theodorus putauit Aristotelem in vtramque partem argumentari, ac primùm hoc in loco hyeme esse mouendum sudorem hoc modo: An tunc magis mouendi sudores sunt, cùm corpora existunt humi-

diora, & nisi adhibeatur diligentia, difficiliora circa sanitatem fiunt, per hyemem autem illud contingit, tunc enim merito temporis, quo abundat humiditas, corpora humidiora redduntur, indéque difficiliora, nisi prouideatur; per hyemem igitur magis necesse est per sudores corpus euacuare. *ἢ μεγάλη ἡ μεταβολή. An magna per id tempus mutatio fit.* Interpungit ante hæc Theodorus, & nouam vult hîc incipere sententiam; adeóque Aristotelem in alteram, & contrariam partem argumentari, hyeme non esse mouendos sudores: in Basiliensi tamen editione, ne distinctionis quidem, nedum interpunctionis nota est. Videtur autem Theodorus existimare ita disputare Aristotelem. An potiùs magna eo tempore fit mutatio ad frigus, & ob hanc caussam excrementa non concoquuntur, præter naturale hyemis temperamentum, quod frigidum est, eo adhuc præter naturam refrigerato: videtur enim Aristoteles prout quidem se habet hæc interpretatio, hyemem ponere impensè frigidam; non concoctis autem excrementis sudor mouendus non est; id enim ad absoluendam ratiocinationem adiungendum videtur, si quidem Theodorum sequi velimus, qui tamen in tralatione fideliter non videtur expressisse illa, *πάλιν, ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος.* ita reddens: *cùm cælum contra naturam frigeat.* Quæ nimirum, vt nos exposuimus, ita sonant. *rursus hyeme adhuc præter naturam refrigerato. δῆλον ἄρα ὅτι. Igitur per æstatem potiùs mouendum.* Concludit ex Theodori tralatione, atque sententia Aristoteles, cùm ob rationem proximè allatam hyeme mouendus sudor non sit, id per æstatem potiùs esse faciendum; nam cùm eo tempore humida omnia magis putrescant, tunc nimirum sudor mouendus erit, & corpus ab humiditate euacuandum, ne scilicet genita putredine morbi ingruant. Ita sanè interpretatur Theodorus: at nonnulla sunt, quæ in huiusmodi interpretatione negotium exhibeant. Primum enim illud molestum, quòd, dum quæsiti rationem reddit, hyemem assumit impensè frigidam, quæ tamen talis proposita non est, sed hyems simpliciter dicta. Deinde hyeme frigida non concoqui excrementa simpliciter, & absolutè non sanè concedendum videatur; nota enim Hippocratis sententiã, ventres hyeme, & vere natura calidissimos esse. Præterea, quod necessariò est assumendum, cùm concocta excrementa non sunt, sudores non esse mouendos, id verò nòn solùm falsum est, auctore tum Theophrasto, qui tum eos, qui concoctum habent alimentum, tum qui inconcoctum paratos ad sudorem esse dicit, hos ob multitudinem humiditatum, illos ob secretionem excrementorum, quæ ex coctione fit ab aliis succis qui nutriunt; sed etiam omnino contrarium eidem Aristoteli; qui hac eâdem sectione problemate XXXII. disertè affirmat, cùm minùs excrementa concoquuntur, tunc magis sudores esse mouendos, atque idcirco eodem problemate, vbi eademmet quæstio, quæ hic proponitur, absque alia disputatione ob illam inconcoctionis rationem, concluditur sudores magis mouendos esse æstate, quàm hyeme: considerandum igitur num alia magis quadret interpretatio. Et primùm sciendum est, in codice Iustiniani in illis verbis, *ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέῃ*, negationem interponi hoc modo: *ὥστε τοῦ χειμῶνος οὐκ ἂν δέῃ*, id est. *igitur per hyemem non conuenit.* vt hyeme sudorem monendum esse, dum ex assumptis infert, non dicat Aristoteles, sed contrarium potiùs; ad quem scopum, ita legentibus omnia erunt dirigenda problematis verba; & erunt consentanea iis quæ dicuntur problemate XXXII. & XL. nimirum æstate, non autem hyeme mouendos esse sudores. Et sanè, quæ præcedunt, vt ego existimo, accommodari possunt. Ait enim tunc sudores esse mouendos, cùm corpora humida sunt, & nisi adhibeatur diligentia, difficiliora circa valetudinem euadunt, id autem æstate contingit: licèt enim concedatur, non esse eo tempore ratione aëris, qui siccior est corpora æquè humida, ac hyeme sunt, tamen magis parata ad putredinem, ob calorem qui tunc viget; nec verò tanta humiditatis portio deest, vt in ea, quæ adest gigni putredo non possit, cùm & amplè humida esse ratione eorum, quæ assumuntur, dixerit problemate XXXVIIII. Hyeme autem licèt humiditatis copia in aëre fit maior, non sunt tamen corpora, quamquam negligantur, adeò obnoxia putredini, cùm caliditas extranea desit. Illa igitur duo, quæ ad putredinem requiruntur, si iungantur magis locum habent in æstate, quàm in hyeme & hoc innuit idem Aristoteles ad finem problematis cùm ait, humida enim omnia magis putrescunt æstate. *ἢ μεγάλη ἡ μεταβολή. An magna per id tempus mutatio fit.* Hęc sunt, quæ me magnopere torquent, nõ enim video aut vnde sint apta, aut quo referantur, & quam sententiam sequar; mutationem magnã ad frigiditatem significari, apparet ex iis, quæ sequũtur, *ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος*, sed quo sensu nõ dispicio. Iustinianus etiam, quod non omiserim legit: *τὸ τοῦ χειμῶνος*, & ita etiam legisse apparet Antiquũ interpretẽ; præterea sunt, qui habeãt *ἡ μεγάλη*: sunt qui *ἢ* variato spiritu, & accentu. Quæ sequuntur autem *καὶ τὰ περιττώματα οὐ συμπέττεται*: *nec excrementa concoqui possint.* omnino arbitror

de æsta

de æstate esse intelligenda, non de hyeme, quod existimauit Theodorus, vt consentanea sint problemati XXXII. Cogitabam etiam, illa καὶ χαλεπώτεροι ἄνευ ἐπιμελείας. quæ Theodorus videtur accipere de difficultate valetudinis, accipi etiam posse de difficultate sudorum, sicuti facit Aponensis, verùm nec sententiam, quæ mihi satisfaciat, possum reperire, & locum omnino arbitror esse corruptum.

XXII.

Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορροῆς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ; ἢ ὅτι ἐλάττων ἔκκρισις; ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεῖον γίνεται ἐξ ἐλάττονος· τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον· ὥστε πλείονι χρόνῳ ἡ ἔκκρισις. διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν ἐπὶ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ τὴν κατάμιξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἀδυνατεῖ μάλιστα δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ λυποῦν· διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες· καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ πόῤῥω ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον, καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι· τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς· ἢ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγον ἄλλως.

Quare cùm corpus assiduè fluat, effluxúsque ipse de excrementis proueniat, corpus leuari non possit, nisi sudauerit? An quia minùs excernitur, quàm satis sit? Cùm enim ex humore mutatur in aërem plus de minori existat, necesse est. Humor enim quicúmque, copiosiùs cùm se discernit, redundat, diutiúsque ob eam rem profectò excernitur. Lenta item glutinosáque excrementa, vt cum humore propter mistionem excerni possunt, ita cum spiritu nequeunt: quæ quidem res maximè officere potest. Hinc etiam vomitus magis, quàm sudores corpora leuant, quoniam ea ipsa excrementa educunt, vt qui crassiores, corpulentioréſque sint, vtque cùm carni quidem procul is locus sit, qui lentam illam, glutinosámque materiam continet: itaque non sine magno negotio, dimouendi datur facultas. Ventri autem è vicino est: aut enim in eo consistit, aut propè. Quo fit, vt difficilè queant aliter educi.

Inter alias euacuationum species, quas pro nostri corporis salute natura instituit, transpiratio per meatus, aut occulta foramina cutis assidua, & perpetua in corpore est: per illam autem fluunt ea excrementa, quæ in tertia coctione, quæ in singulis nostri corporis partibus celebratur, secernit natura; cuius coctionis excrementum itidem est sudor, vt habemus à Galeno primo de tuenda valetudine cap. XII. Quærit igitur Aristoteles cùm perpetuò totque adeò fenestris corpus nostrum assiduè fluat, insensibili hac in aëra transpiratione, qua excrementa assiduè euacuantur, quæ corpus grauare solent, quare tamen non alleuetur ex ea corpus sed grauitatem percipiat, nisi exsudet? Duas autem affert rationes, alteram à quantitate, alteram à qualitate materiæ desumptam, quarum illa respectu temporis, hæc autem respectu loci, quo euacuatio fit, non paritur alleuationem contingere. Ad primam igitur dicit; quod excernitur per insensibilem transpirationem minus esse, quàm redundanti humori, aut excremento satis esse possit: nam cùm illa euacuatio fiat per spiritus; quum humor aliquis in spiritum, aut aëra resoluitur, ex minori mole maior fit, humor enim qui se discernit, & diuidit, plus est, & magis quàm antea redundat: proportionem præcisè scripsit secundo de generatione, & corruptione; ex vno pugillo aquæ decem fieri pugillos aëris. Illa igitur insensilis effluxio, licèt numquam cesset, quia tamen fit per spiritus, qui multi, & copiosi de exiguo humore sunt, idcirco longiori tempore fit, quàm pro corporis alleuatione sit necesse: breuius enim, aggrauans materia colligitur, & fastidium, ac laborem parit, quàm per spiritus, aut halitus occultè transpiret, & fluat. Dixit autem Aristoteles in proponenda quæstione hoc loco, ἀφιδρώσῃ, quod sectione XXXVII. ἰδίῃ, nimirum exsudet, hoc est per sudorem expellat materiam, quæ laborem affert. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν. Hæc verba Theodorus non agnoscit, nulla enim sunt in tralatione, quæ illis respondeant: sectione autem XXXVII. problemate primo, quo eadem res proponitur ad disquirendum, sunt hæc verba initium alterius problematis à primo dependentis, addita particula, & nota interrogationis τί, hoc

modo. Διὰ τί δὲ τοῦτο, vt quod hic vnum problema est, ibi sint duo, quorum alterum ex altero aptum est: ibidem autem quæsito respondetur per ea, quæ itidem hoc loco habentur, διότι ἰσχνότερων πόρων ἔξοδός ἐστι. quæ mox confirmantur per illa, quæ in præsenti problemate tamquam altera & princeps caussa initio proponuntur, quia materia lenta, & glutinosa non educitur. Igitur hoc loco ea malè fuisse collocata existimo, cùm videantur significare alteram quandam rationem ipsis contineri, cui deinde subiungatur tertia per illa, ἐν τῷ γλίσχρῳ: sed hæc illi eadem est, adeóque vna sola vtrobique contiuctur, vt apparet sectione trigesima septima, iuxta quem locum hæc erunt restituenda: nihil autem interfit, vnum, an duo, quæ nexa sint constituere problemata, & per me licet, vel hîc diuidas, vel ibi coniungas modò rationes bene proponantur. Igitur ratione qualitatis materiæ, & loci per quem excretio fit, ostenditur non posse ex euacuatione illa spirituum, aut halituum per cutis meatus, alleuari corpus oppressum, sicuti per sudores fit, quoniam in corpore adsunt excrementa viscida, & glutinosa, quæ illud adgrauant, hæc autem mixta cum humore, aut sudore foras excernuntur, cum spiritu autem fieri non potest vt excernantur: spiritus enim egreditur per foramina exigua, per quæ illi, qui tenuis est paret via, crasso autem, & viscido nequaquam, sed ante itineris finem sistitur, saltem ad cutim, vt habemus etiam à Galeno, loco quem adduximus primo de tuenda valetudine. Huc igitur pertinent, quæ paullò ante posita fuerant verba: διὰ ἰσχνοτέρων πόρων ἡ ἔκκρισις ἐστι. *per angusta foramina excretio fit*: quomodo collocantur problemate secundo sectionis XXXVII. & quomodo hic collocari debent: tenuia autem tantùm per hanc viam excerni, scripsit etiam Galenus libro de atra bile capite quarto: & quamuis primo de tuenda valetudine, loco quem sæpius citauimus scribat insensili hoc perflatu, qui Græcè dicitur ἄδηλος αἰσθητῇ διάπνοι: crassioris etiam excrementi nonnihil expelli, non tamen aut tot expelluntur, quot corporis redundantiæ forent necessaria, aut non ita crassa. διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον. *Hinc etiam vomitus magis, quàm sudores corpo- leuant*: ex dictis corollarium infert, quo etiam similitudine quadam ea quæ dicta sunt, confirmantur. Quoniam glutinosum excrementum in corporibus maximè relinquitur, tenui per insensibilem transpirationem euacuato; ab eoque corpora maximè grauari, & labore affici solent, hinc etiam iure merito contingit, vt vomitus magis, quàm sudores corpora leuet, quia huiusmodi excrementum crassum, magis per vomitum, quàm per sudores excernitur: quam rem confirmat etiam alia ratione, proximiùs sumpta à loco, cùm alia sumpta esset à materia: ideo enim vomitus magis leuat corpora humore crasso, quàm sudor, quoniam locus sudoris, qui in carne fit, longiùs abest à loco, vbi crassum illud, & glutinosum excrementum continetur, vt difficile sit mutare ipsum à loco eo ad locum sudoris; ventriculo autem illud excrementum proximum est, quare facilè per vomitum expelli potest; per vias enim proximas omnia faciliùs expelluntur, quàm per distantes, vnde dicebat Hippocrates primo aphorismorum XXI. *Quo natura vergit per loca conferentia eo ducere conuenit*. τῇ δὲ κοιλίᾳ; *ventri autem* Nomine ventris generatim intelligi possunt omnes cauitates; hîc autem cùm de vomitu agatur, ventriculum accipimus. Probat autem illud excrementum esse proximum ventriculo, quia vel in ipso fit, vel in locis vicinis, nimirum in superiori intestino, aut venis meseraicis, aut locis aliis proximis.

XXIII.

Διὰ τί ἧττον ἱδροῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; ἢ ὅτι πονοῦντες μὲν, ποιοῦσι· πεπονηκότες δὲ πεπονήκασιν; εἰκότως δὲ ἐκκρίνεται πλεῖον· ὁ τὲ μὲν γὰρ γίνεται, ὁ τὲ δὲ ἐστίν· ἢ ὅτι πονοῦντων μὲν, συγκλείονται οἱ σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθεξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ᾽ ἀνῶσι ἀνοίγονται; διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἧττον ἱδροῦσι.

Cur minùs inter laborandum sudamus, quàm cùm relaxari labore quiescimus? An quoniam cùm facimus, laboramus, cùm fecimus, laborauimus? Igitur plus tunc ratione excernitur. Alterum enim fieri est, alterum esse. An quia cùm laboramus, carnis foramina retento spiritu obserantur? Cùm autem relaxauimus, aperiuntur? Quo fit etiam, vt spiritu retento miniùs sudare possimus.

Idem proponitur, quod paullò ante problemate vigesimo: sed ratione, quam ibi primo loco attulit, hîc autem secundo, aliam addit, quam & proponit statim subiungens. ἢ ὅτι

πονοῦντες μὲν ποιοῦσι, πεπονηκότες δὲ πεποιήκασι. *An quoniam cùm facimus, laboramus, cùm fecimus laborauimus.* sensus est, vt puto. Sudor fit, dum laboramus, quod verò fit, non perfectè est, sed partim est, partim non est; cùm verò laborauimus, factus est sudor: tunc igitur omnino, & perfectè est; quare iure merito tunc maior est, cùm ad perfectionem peruenit, quàm dum fieret, & materia disponeretur. ἢ ὅτι πονούντων μὲν. *An quia cùm laboramus.* Altera ratio, quæ scripta similiter est superiùs problemate vigesimo, & antea etiam primo huius sectionis, vt iam non ampliùs egeat expositione.

XXIV.

Διὰ τί ὅταν τροχάζωμεν, ὁ ἱδρὼς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ᾖ τὸ σῶμα, ἀλλ᾽ ὅταν παύσωνται; ἢ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρός, ἢ ἄλλου τινός ἐστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν συναθροιζόμενον· ὅταν δ᾽ ἀφεθῇ, πλέον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς· ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρός, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντός· ὁμοίως οὖν πολλῆς κινήσεως οὔσης. τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται· διὸ καὶ αἱ φλέβες ἐκτείνονται· τοῦ ὑγροῦ οὐ δυναμένου ἐξιέναι· ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρόν, ὅταν ἀνεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται.

Quam ob rem non in currendo, agitandóque corpus sed postea, quam cessatum est, plus sudoris euadat? An riuus quemad modum manu, vel aliquo fluens, vndique aqua obstructa se colligit, relaxatáque, demum copiosior profluit, quàm ante: sic etiam inhiberi eadem à spiritu potest, vt in vase, cui nomen clepsydra, atque etiam in vesica. Coërcetur enim, detinetúrque intus humor à spiritu. Pari igitur ratione, cùm corpora motu vehementiori citantur, spiritus intus circumuenitur, coërcetúrque: itaque venæ etiam distenduntur, ac intumescunt, cùm humor se educere nequeat. Quòd cùm vniuersus coërceatur, spiritu postea relaxato, vniuersus erumpat, necesse est.

Quod vniuersè de labore proposuit paullò ante, idem nunc de cursu, & corporis motione particulatim quærit, quare dum currimus, aut corpus est in motu, non æquè fiat sudor, ac dum quiescimus? eandem autem quam superiùs adducit rationem, rem tamen assiduè magis illustrat. Vtitur autem nunc similitudine: Quemadmodum aquam fluentem, si ex pluribus locis simul alicubi congregetur, & corriuet, possumus aut manu, aut alia re, obstruere, & impedire ne exeat, illa verò deinde aditu patefacto, & permisso exitu, maiori fluit copia, quàm ab initio, quippe diutius collecta, & congregata; ita contingit in sudore. Potest enim quemadmodù à manu, ita à spiritu aliquid intercipi, & impediri, vt in clepsydra patet, aut in vesica, aut in alia cauitate. In clepsydra enim spiritus, qui intus cohibetur continet aquam, ne deorsum fluat (id quomodo fiat, latè persequitur problemate octauo sectionis XVI.) aperto autem clepsydræ foramine, & excurrente spiritu, aqua statim deorsum labitur: similitudinem deinde accommodat ad propositum ea referens de retentione spiritus, & venarum distentione, quæ non semel allata superiùs, ad hunc locum non sunt denuò inculcanda. Porrò illa in textu Latino, *vel aliquo fluens,* non respondent Græcis vulgatis, quæ sonant sicuti nos exposuimus: *quemadmodum manu, vel aliqua alia re obstruere licet aquam fluentem.* Tota autem hæc pars, quo meliùs etiam Aristotelis sententia exprimatur, ita ad verbum reddi potest. *An quoniam tunc quidem, quemadmodum à manu, aut quapiam alia re, fluentem aquam, vndique collectam licet obstruere, quæ postea quam laxata fuerit, copiosior est, quàm antea? quemadmodum autem à manu, ita etiam à spiritu* [illa] *obstrui potest, sicut in clepsydra.*

XXV.

Διὰ τί ὅταν πίωσιν, ἧττον ἱδροῦσιν ἐπιφαγόντες; ἢ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθάπερ σπόγγος ἐμπεσών; ἔτι δὲ κωλύσαι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους συνενηνεγμένον τῆς τροφῆς.

Cur si quis cùm biberit, cibum sumat, minùs sudet? An quoniam cibus ingestus, humorem attrahit, quasi spongia. Est enim non parum, rei impetum retorsisse, quod vel fluentorum constat argumento: ita enim cibo quo-

que ingesto, meatus appræhendisse plurimùm valet.

Quam ob rem, qui potauerunt plus sudent, si post potum non ingerant cibum, quàm cibo super ingesto, caussa est, quoniam cibus sua natura siccus, (calidus etiam, quippe ad sedandam famem assumptus, quæ calidi, & sicci appetitus est, vt habetur libro secundo de anima) trahit ad se humiditatem, non aliter ac spongia, quæ ipsi incideret, humiditas autem attracta, & cibo imbibita, atque ab eo itinere auersa, per sudores non amplius emanat. Probat autẽ rationem esse consentaneam, nam in fluxionibus, & in omni alio decursu, prohibere impetum rei fluentis, non parua totius negotij pars est: id autem fit in proposita re, nam cùm humiditas attrahitur à cibo assumpto, prohibetur illius impetus ad cutim, qua per sudorem exit. Aut dicamus esse argumentationem à minori ad maius hoc modo: si prohibere impetum non parua totius negotij pars est, multò maius est, tollere caussam; quemadmodum in præsentia contingit, tollitur enim humiditas, quæ materia sudoris est, ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι. *quod vel fluentorum constat argumento.* Propositam rationem confirmat similitudine. In destillationibus, & catharris, id enim valet hoc loco rheuma, quæ maximè propria vocis significatio est apud medicos, quũ nimirum à capite ad subiectas partes fluit humor, siue per nares, siue per palatũ, siue per asperam arteriã sibi viam moliatur, videmus sisti fluxionis impetũ, si oblato cibo obstruamus poros, aut meatus per quos humor labitur, ita enim experti videmus cõtingere, vt post cibum per aliquod temporis spatium, nisi aliud erratũ acciderit, fluxiones minùs vrgeant, à crassis cibi vaporibus obstructis meatibus, quibus humor labitur, aut crassefacto eodem humore, quæ ratio similiter etiam sudori accommodari potest. Porrò Theodorus, quia sensum hunc non percepit, multa inuertit, nam & ῥεύμασι, reddit *fluenta*, quod non valet hoc loco, & hæc eadẽ verba ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι, quæ vnam tantùm sententiam continent, qua proposita ratio confirmatur similitudine cibi ingesti in destillationibus, ipse disiunxit, tamquam duas haberent partes, vnde & coactus est addere particulas illas, *ita enim*, quæ absunt à Græcis editis exemplaribus. Præterea ἐπιλαβεῖν, reddit appræhendere, quod propriè hoc loco valet, obstruere, sicuti etiam primo huius sectionis problemate, vt illic adnotauimus: quod ipsum tamen appræhendere, pro obstruere videtur hoc loco accepisse Theodorus, aut saltem accipiendum est. Antiquus interpres, ἐν τοῖς ῥεύμασι reddidit, *inhiantibus*, ridiculè, vt quidem existimo, cui enim vnquam obseruata talis huius verbi notio? & ἐπιλαβεῖν similiter ac Theodorus, appræhendere; ex qua interpretatione, Aponensis expositionem commentus est de aperturis, aut cauitatibus terræ respectu currentis aquæ; & corporum conualescentium, aut famelicorum respectu nutrimenti, quorum vtrúmque retinetur propter vacuitates pororum, vt ipse dicit: in conualescentibus enim, & famelicis, quia meatus sunt inanes, ventres, & vrinas magis retineri dicit, humiditatibus nimirum, & excrementis in cauitatibus illis detentis: has scilicet absurditates duorum verborum vis malè accepta, & reddita inuexit: nimirum ῥεύματα *hiantes*, & ἐπιλαβεῖν *appræhendere*, hoc est retinere, ita enim, si dijs placet, interpretatur. Verùm vt expositionis nostræ ratio liquidiùs constet, & possit lector etiam Græcarum litterarum ignarus, eorum quæ à nobis dicta sunt veritatem perspicere, illa problematis verba, in quibus eos viros lapsos dixi, cum fide, facilè vti sonant mihi reddenda putaui in hunc modum: *est autem impetum prohibuisse non exigua rei pars, quemadmodum in defluxionibus obstruere meatus oblato cibo.*

XXVI.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ; μᾶλλον γὰρ εὔλογον ἦν, ὅταν ἱδρώσῃ τὸ σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας· ψυχρότατος γὰρ ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἱδροῦσι. καὶ οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς ἀρρωστίαις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας παραγγέλλουσιν, ὅτι εὔψυχροί εἰσιν· ὥσπερ ἀρχὴν ῥᾳδίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετάστασις (ὥσπερ ἐν τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ᾽ αὔξησις θερμοῦ, ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ θερμοῦ ἐστι τοῦ περὶ τὴν καρδίαν· καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον.

Cur trepidantes pedibus sudamus, non facie? Rationabilius enim tunc pedibus quoque sudetur, cùm corpore toto sudamus; locus hic enim frigidissimus est, quam ob rem pedes minimè solent sudare. Et quidem medici in aduersis valetudinibus pedes potissimùm operiendos præcipiunt, quoniam frigus hi quàm facillimè sentiunt, itaque rigoris initium reliquo etiam corpori

expeditè

expeditè committunt. An quòd trepidatio non caloris de summis locis ad ima transitio est, vt accidit in metu, ex quo alui etiam metuentium sæpe funduntur, sed eius incrementum potiùs caloris accedit, vt in ira: quippe cùm ira feruor cordi suffusi sanguinis sit, & trepidans ipse non metu, refrigeratione que sit ita affectus, sed membri ipsius affectione.

Theodorus ἀγωνιῶντες reddit, trepidantes, & ita etiam exponit vetus glossarium: non tamen existimem hoc loco Latinam eam vocem Græcæ vim, & efficaciam assequi, ἀγωνιῶντες enim Græca voce illi intelliguntur, qui positi in aliquo periculo, aut qui aliquid magnum aggredientes, in quo de illorum summa agatur, maximè anguntur, & solliciti sunt: Hesychius, ἀγωνιῶ interpretatur, κινδυνεύω, id est periculum patior: trepidare autem apud Latinos eiusmodi animi commotionem, & affectionem non puto exprimere. Huius affectus naturam liquidò explicauit Galenus libro secundo de sympt. caussis capite v. per hæc verba ex Linacri interpretatione. *Timor enim intro, & ad principium tum spiritum, tum sanguinem vnà cum refrigeratione eorum, quæ in summo corpore sunt, abducit, ac contrahit: ira verò & foras agit, & fundit, & calefacit; quæ verò composita ex ambobus est, quam Græci agoniam dicunt, inæquales habet motus. Itáque etiam pulsus tum arteriarum, cùm cordis, ijs qui timent, minimi, ac maximè imbecilli sunt: iratis contra maximi, & vehementissimi: his autem qui composita ex ijs passione laborant inæquales.* Accipi etiam aliquando idem verbum ἀγωνιᾶν, de eo qui alioqui metu vacuus sit, docet Henr. Stephanus ex Aristotele primo rhetoricorum illis verbis. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι καλά ἐστι. id est, *Honesta etiam illa sunt de quibus agonia percelluntur metu carentes.* & sanè hoc loco parum timoris participem, aut fortè nihil facit eundem affectum Aristoteles: contra problemate x x x. in quo de eodem affectu eadem proponitur quæstio. De his igitur, qui hoc agoniæ affectu percelluntur, quærit in præsentia, quam ob rem sudent pedibus, minimè verò facie. Ostendit autem quæsitum explicatione egere, cùm potiùs contrarium fieri oportere videretur, tunc enim pedes sudare esset magis rationi consonum, cùm sudat totum corpus; eo enim tempore non videretur mirum; at non sudante facie, quæ maximè ad sudandum propensa est, vt superiùs apparuit, sudare pedes, non ita aptos, seu potiùs ineptos, vt sequitur ad ostendendum, id verò absurdum videtur: sunt autem inepti, quia locus ipsorum frigidissimus est, quippe à corde caloris fonte maximè remotus, ipsique valde exangues, vnde & minimùm eos sudare dicit: ad sudorem enim mouendum necessarius calor est, vt vidimus superiùs. Cùm tamen iidem pedes incalescunt, maximè sudant, vt dixit problemate x i x. ob rationem quæ ibi affertur: verùm non solent incalescere, nisi toto corpore calido, quia maximè frigidi; & inde quæstionis oritur occasio. Confirmat etiam eandem pedum frigiditatem alio medio: nam & medici in ægritudinibus magnam diligentiam adhibendam præcipiunt ad eos cooperiendos, & custodiendos à frigore, & ab iisdem pedibus, tamquam corporis membro frigidiori, rigoris principium est in corpore. ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία. *An quòd trepidatio*, solutionem affert, sed valde obscurè, si quidem Theodori, aut antiqui interpretis tralationem sequimur. Sollicitudo, seu agonia est non migratio caliditatis ex vna parte ad aliam, vt contingit in timore, in quo transitus caloris fit ex partibus superioribus ad inferiores, seu de exterioribus ad interiores: dicuntur enim partes in superficie positæ, quodammodo superiores respectu illarum quæ interiùs, & sub eis positæ sunt. In timore igitur ex vna parte ad aliam fit caliditatis transitus; non sic in hac sollicitudine, aut trepidatione ex quo corollarium infert Aristoteles, quia enim in timore caliditas confugit ad internas, & infernas partes, ibique conturbat quæcumque reperit, fit, vt ventres illi inferiores à timore soluantur. Aut sit hoc non corollarium, sed argumentum à signo. In timore, signum est fieri migrationem caliditatis ab vna parte ad aliam, quia in eo ventres soluuntur. Agonia igitur non est migratio caloris ex vna parte ad aliam: sed incrementum potiùs eiusdem caloris vt contingit in ira, quæ est ebullitio quædam sanguinis circa cor; nec qui hac affectione percellitur, patitur aut ob timorem, aut ob refrigerationem: non enim agonia in præsentia quidem Aristoteli est timor, nec idem quod in timore in illa contingit. Ex Galeno autem superiùs habuimus, ex ira, & timore mixtam esse affectionem. Multò tamen magis caliditati, quàm frigiditati proximam; vel calidam etiam absolutè, eam videtur hoc loco Aristoteles proponere, contrarium autem problemate x x x. vt diximus quia de te nos ibidem nonnulla. Porrò autem nondum per hæc verba videtur explicata quæstio: non enim si similem motum dicit esse tum in ira, tum in agonia, ideo solutionem affert, non

enim idem de ira quæsiuit, aut idem de ipsa ab Aristotele in problemate affirmatur; vt vnius dissolutio possit esse dissolutio alterius: illis autem verbis, quæ sequuntur, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον, *sed membri ipsius affectione*. (ita enim vertit Theodorus) tota videtur niti quæsiti explicatio: sed quomodo, ego quidem non facilè compræhendo. Primum illud ambigo, quid per vocem μέλλον intelligatur. Antiquus interpres, & Theodorus intelligunt, membrũ: & sanè Hesychius vocis μέλλος, notionem vnam ponit, μέρος τοῦ σώματος, id est: *partem corporis*, sed & μέλος dicit vnico λ, & ex μέλος fieri non potest μέλλον, in quarto casu. At legerint illi μέλος simplici λ: non μέλλον, aut etiam legerint κῶλον, non tamen explicationem quæsiti video: quomodo enim ex eo, quòd illi, qui agonia premuntur, non patiantur, aut sint affecti per metum, aut refrigerationem, sed per membrum, aut ratione membri, aut affectione membri, vt reddit Theodorus, fit inquam, vt ij sudent pedibus, non autem facie? aut quomodo hæc concluduntur ex superioribus, in quibus dicebatur agoniam non esse calidi migrationem, sed incrementum. An per membrum intelliguntur pedes? quid autem? an patientibus pedibus sudor ex illis effluit? an non alia, quàm sudorifica esse potest affectio? cùm præsertim de tali affectione nihil antea, quod rem explicet, dictum sit; sed nomine membri intelligamus etiam affectionem calidam; quomodo verò dissoluitur quæstio, pedibus incalescentibus sudorem ex illis eieri, cùm etiam aliæ partes, & facies ipsa, de qua hoc negatur, incalescat, nec tamen ea sudet? Hæc sunt, quæ mihi hac in re negotium facessunt, & persuadent, vt existimem locum esse maximè corruptum, quem restituere, vt mihi quidem maximè difficile videtur, ita non videtur abs re ea proponere, quæ in mentem venerunt, vt ab iis, qui & ingenio, & doctrina valent, examinentur. Solutionem igitur quæsiti, non iis verbis contineri puto, sed illis, quæ sequuntur proximè sequenti problemate XXVII. quæ non disiungenda esse arbitror, ab iis, quæ modò interpretati sumus, neque aliud, & diuersi problematis esse verba, nouúmque adeò problema ab illis constitui, sed cum illis iungenda, partémque huius eiusdem problematis esse, vt quæ duo numerantur problemata XXVI. & XXVII. vnum tantùm sint: illa igitur, ΔΙΑ ΤΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ, non esse initiũ noui problematis existimo, sed continuanda superioribus esse, neque cum interrogatione legenda, tollendamque similiter particulam ἤ, post ἱδρῶσι δὲ, & vocem, μέλλον, mutandam in μᾶλλον, vt orationis series hæc sit. καὶ ὁ ἀγωνιῶν οὐ διὰ φόβον, καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξερυθροὶ γίνονται, οὐχ ἱδρῶσι δὲ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι. hoc est. *& qui agonia prahenditur, non per timorem, aut refrigerationem patitur, sed quia magis* [incalescit: quod ex superioribus est repetendum] *qua ex re illi quidem facie rubescunt, non tamen sudant, quia nimirum excalfiunt.* Tota igitur Aristotelis ratiocinatio vtróque problemate compræhensa ita habet: Sollicitudo, seu agonia est, non migratio caliditatis, vt in timore, & reliqua, sed incrementum eiusdem, quemadmodum contingit in ira: est enim ira ebullitio caloris circa cor, simili modo, qui agonia premitur, non per metum, aut refrigerationem patitur, sed per maiorem calorem, & quia magis incalescit, ex quo fit, vt circa faciem illi non sudent; sed rubescant, quia nimirum magis calefiunt, quàm ad sudorem exeitandum oporteat, illinc enim efficitur, vt humor, qui continetur in facie exsiccetur à caliditate; quæ nimium in illa superficie abundat: qui verò continetur in pedibus, eliquatur, quia caliditas minor est, quàm vt exsiccare possit, cùm pedes sint frigidiores, est tamen maior innato, & eo, qui antea illis inerat; aliter enim sudorem non moueret. Aristoteles igitur hoc loco agoniam admodum remouere videtur à timore, & refrigeratione, iræ autem & caliditati magis proximam facere; cùm tamen problemate XXX. non ita omnino sentire appareat; quo in loco alias etiam ad hanc rem affert rationes, de quibus ibidem agemus. Porrò præsentem locum, vt ita corrigerem fecit tum caussa, quæ dicta est; quòd alio modo non videbam quæstionis propositæ solutionem, tum quoniam, si illa, διὰ τί, noui problematis essent initium, non appareret, ad quos problema illud pertineret: ac si à superiori pendere diceremus, quemadmodũ videtur sentire Theodorus, nõ ille Aristoteli mos sit, vt id absque alicuius particulæ, quæ iungat, seu nexum ostendat, mẽtione facere soleat, vt prima sectione problemate secundo, & decimo quinto, & secundo sectionis XXXVII. & aliis etiam in locis, quibus ad nexum indicandum poni videmus particulam, δὲ: vt omnino dicendum sit, ex his duobus problematis vnum tantùm esse constituendum: quibus accedit Theophrastus, qui mihi emendationis illius caussam, præbuit, cámque penitus animo insinuauit: ille enim libello de sudoribus, ea, quæ pertinent, ad faciei ruborem, & pedum sudorem in agonia, vno & eodem sermone coniungit, his verbis in editione H.Stephani. ὅτι οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδρῶσι, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, διότι ἡ ἀγωνία οὐ μετάστασις θερμότητος, ἀλλ'

αὔξησις, καθάπερ ὁ θυμός· διὸ τὸ μὲν πρόσωπον ἐξερυθροὶ γίνονται, καὶ οὐχ ἱδροῦσι, διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι· ξηραίνει γὰρ ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα· τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει διὰ τὸ ἔλαττον εἶναι, ὥστε ξηρᾶναι, πλεῖον δὲ τοῦ ἐμφύτου, καὶ προϋπαρχούσης. hoc est, *trepidantes seu qui in agonia positi sunt, pedibus sudant, non autem facie, quoniam agonia non est migratio caloris; sed incrementum, sicuti ira, quam ob rem facie rubescant, & non sudant, quia nimium excalfiunt: exsiccat enim caliditas, quæ in superficie viget, at humor, qui in pedibus est, eum eliquat, quia caliditas minor est, quàm ut exsiccare possit, maior tamen innata; & ea, quæ prius inerat.* Quæ autem leguntur in editione Basiliensi pluribus etiam rem explanant, quare non piguit ea adscribere alicubi etiam restituta. ἄτοπον δ᾽ ὅτι οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδροῦσι, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ· καὶ τοι μᾶλλον εὔλογον, τὸ μάλιστα ἱδρωτικὸν, ἢ τὸ ἥκιστα· τὸ δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἡ ἀγωνία ἐστὶν οὐ μετάστασις θερμότητος, ὥσπερ ἐν τοῖς φόβοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὔξησις, καθάπερ ἐν τῷ θυμῷ, καὶ γὰρ ὁ θυμὸς, ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν θερμοῦ· καὶ ἀγωνιῶντες δ᾽ οὐ διὰ φόβον τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι. ξηραίνει γὰρ ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα· τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει διὰ τὸ ἐλάττω μὲν εἶναι ὥστε ξηρᾶναι· πλείω δὲ συμφύτου, καὶ προϋπαρχούσης. hoc est. *Absurdum autẽ videtur, quòd qui anguntur, seu in agonia positi sunt, pedibus sudant, non autem facie, cùm magis rationi consentaneum videatur, illud sudare, quod maximè sudorosum, quàm quod minimum. Caussa autem est, quoniam agonia non migratio est caliditatis, sicuti in timore contingit, sed potius incrementum, veluti in ira. Ira enim ebullitio est caloris circa cor: & qui anguntur, non timore hoc patiuntur, sed quia magis incalescunt; exsiccat enim caliditas, quæ in faciei superficie viget, humidum quod ibi est: quod autem est in pedibus illud colliquat, quia minor est, quàm vt exsiccare posit, maior tamen est connato, & eo, qui prius inerat:* hæc postrema Theodorus apud Aristotelem vertit; *maior insito præconditóque calore naturali est.*

XXVII.

Διὰ τί καθεύδοντες ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ ἐγρηγορότες; ἢ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἱδρῶτος. θερμότερα δὲ τὰ ἐντός· ὥστε καὶ ἐκκρίνει διαχέουσα ἡ ἐντὸς θερμότης, τὸ ἐντὸς ὑγρόν· ὥστε ἀεὶ ἔοικεν ἀπορρεῖν τι τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν εἶναι, πρὸς ὃ προσαντίπτον ἀλισθήσεται, λανθάνει· σημεῖον δὲ· τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος ἀεὶ ἱδροῖ.

Cur dormientes, quàm vigilantes, sudare magis solemus? An quòd sudoris origo intrinsecus est, interna autem calidiora habemus: ergo calor intimus, humorem diffundens intimum, educit. An humoris aliquid semper à corpore effluit, sed latet, quia nihil solidum est, cui humor occurrens se colligat; Argumentum, cur ita sit, quòd partes cauiores assiduè sudant.

Iterat, quod propositum est problemate XVI. cur dormientes magis, quàm vigilantes sudent. Ratio autem eadem, sed adhuc explicatior primùm redditur, tum alia quædam adduntur. Principium sudoris ab internis partibus est, nam & calor, quæ est caussa efficiens, & humiditas, quæ est materia, ab illis locis proficiscitur; illa autem loca in somno sunt calidiora. Melius igitur calor, dissoluens humiditates, quæ intus sunt, excernit ipsas per sudores. Theophrastus hanc rationem ad libri finem ita proponit: ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις οἱ ἱδρῶτες μᾶλλον ἢ ἐγρηγορόσιν. ὅτι καὶ ὑγρότατα καὶ θερμότατα πάντα διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν. ἐξ ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ὁ ἱδρὼς, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις. hoc est. *in somnis autem sudores magis fiunt, quàm vigilantibus: quoniam calidissima & humidissima omnia ibi redduntur, ob antiperistasim. Ex his autem duobus sudor fit, vt sæpius diximus. An humoris aliquid semper.* Theodorus aliter legisse videtur, nimirum, ἢ ὅτι, ita enim reddit, tamquam altera; & noua sit quæstionis solutio, nisi tamen mendum sit in illius Latino textu, quod in codices omnes irrepserit, & pro, *An*, legendum, *num*, ablata ante eandem particulam interpunctionis nota. Iustinianus pro, ὥστε, habet, ὥσπερ; Verùm seu noua ratio sit, eidem fundamento nixa, seu prioris confirmatio; hunc puto esse sensum. Materiam semper in corpore existere, quæ actione caloris foras effluat, hanc tamen latere aliquando, quoniam non habet, ad quod incidens congregetur; vnde subinde resoluitur occultè, nec apparet: in somno autem illa magis colligitur, quia ipsius origo interiùs est: somni autem tempore spiritus, & humores vergunt interiùs, suntque meatus, siue partes extimæ magis adstrictæ, & compressæ: ad hos autem meatus incidens spiritus antea collectus, procedente somno sudor fit. Puto autem eandem de sudore tangi opinionem, quam sæpius antea; eodem autem termino προσαντίπτοντος, seu *incidente*, vsus est auctor libro de flatibus, cùm eandem sententiam his verbis proponeret: τοῦ δὲ πνεύματος προσαντίπτοντος πρὸς τοὺς πόρους τοῦ σώματος οἱ ἱδρῶτες γίνονται· τὸ δὲ πνεῦμα συνιστάμενον εἰς ὕδωρ

ἱδρῶτα),hoc est. *Spiritu autem incidente ad meatus corporis, sudores fiunt. Spiritus enim compactus in aquam abit.* Quam sententiam confirmat exemplo vaporum, qui à feruentibus aquis eleuantur. Theophrastus hanc opinionem tetigit statim initio libri, vt antea diximus: sed & ad libri finem ait, spiritum permeantem incidere in locum respirationis: & Aristoteles similiter superiùs problemate XVIII. tradit, spiritum hunc intus, cùm in sudorem euasit, incidere in ventriculum, & nauseam concitare; quæ attulimus, vt de incidente spiritu, aut humore rem declararemus. Id autem cùm meliùs, & promptiùs ob rationem dictam fiat tempore somni, quàm vigiliarum, iure plùs sudamus dormientes, quàm vigilantes, quod intelligendum est, eo modo, quo diximus ad problema X V I. nimirum initio somni calorem interiùs vergere, & materiam attenuare, extimósque interim meatus comprimi: tum procedente somno victa materia, & impetu facto ad meatus, qui antea erant adstrictiores, iis laxatis sudores erumpunt. Probat autem Aristoteles effluere semper materiam, quam dixit, sed latere, quia non habeat, ad quod incidens colligatur: nam partes cauæ, sicuti alæ, & inguina, quatum alia alij incumbit, & alia aliam tangit, & in quibus adest collectionis humoris occasio, illæ semper sudant. Similis autem ratio tempore somni in toto corpore existimanda est, vnde sudores per totum copiosiùs fluunt. Vox autem, *solidum*, quæ est in Theodori tralatione, non exprimitur in Græcis verbis, quæ ita sonant: *quia nihil est, ad quod incidens colligatur.* Adnotaui, quòd putem, eam sensui adeò non prodesse, vt obscuritatem inducat.

XXVIII.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυελατηρίοις μᾶλλον ἱδροῦσιν, ὅταν ᾖ ψῦχος; ἢ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τὴν τοῦ ψύχους περίστασιν (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τούτου) ἀλλ' ἐντὸς κατειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρὰ, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν.

Cur in caldariis tum magis sudamus, cùm tempus frigidum est? An quoniam calor propter frigoris obsistentiam foras euadere non potest, arcetur enim: verùm intus se peruoluens, ac insidens, humorem soluit interiorem, sudorémque ex eo producit.

Theodorus legit ὅταν ᾖ ψῦχος, non ἢ ὅταν: & ita legendum, facili sensu; quam ob rem in caldariis, & laconicis magis sudamus, cùm frigidum tempus est, vt per hyemem, subaudi, quàm cùm est calidum; est autem ratio, quoniam ob frigiditatem aëris, quæ eo tempore viget, caliditas corporis nostri, non progreditur extra, frigiditas enim circum obsistens, meatúsque adstringens prohibet, versans igitur se se interiùs ibique assiduè manēs, validior fit, ex quo in caldariis meliùs humiditates dissoluit, & ex eis sudores conficit: ratio nimirum ex antiperistasi desumpta est, de qua diximus, tum problemate XVI. tum etiam superiori nonnulla: & de ea Galenus ad Aphorismum X V. primi libri, & Aristoteles sectione X X I V. problemate X I I. Eâdem autem de caussa, vt puto Theophrastus dixit in nonnullis faciliùs prouenire sudores hyeme, quàm æstate, nisi tamen hyems sit impensè frigida, cuius tamen ratio verbis admodum corruptis percipi non potest. Alioquin absolutè sudores magis esse mouendos æstate, quàm hyeme, habuimus superiùs problemate X X I. & iterum apparebit problemate X X X I I. & X X X I X.

XXIX.

Διὰ τί ὠφελιμώτερος ὁ ἱδρὼς κἂν ἐλάττων ἐπέλθῃ ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίοις; ἢ τὸ μὴ πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βέλτιόν ἐστι καθόλου· καὶ ὁ ἱδρὼς δὲ ὁ μετὰ πόνου, τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστὶ καὶ ὁ μᾶλλον δὲ μετὰ πόνου, τοῦ ἧττον, βελτίων; μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος· ἐὰν γὰρ μὴ πολλῇ συντονίᾳ τροχάσῃ, οὐ δύναται ἱδρῶσαι· γυμνὸς ὢν ἐν ἱματίῳ γὰρ κἂν πάνυ μετρίως τροχάσῃ, ταχὺ ἱδροῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀλέαν· καὶ εὐχροώτεροι δὲ γίνονται οἱ γυμνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι ὥσπερ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς εὐπνουστέροις τόποις οἰκοῦντες, εὐχροώτεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνιγμένοις οἰκούντων· οὕτω καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὥσπερ ἐν εὐπνοίᾳ ᾖ, τότε εὐχροώτερός ἐστιν, ἢ ὅταν καταπεπνιγμένος ᾖ καὶ περιεχόμενος ὑπό τινος ἀλέας πολλῆς; ὃ συμβαίνει μᾶλλον τῷ ἐν ἱματίῳ τρέχοντι· διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθεύδοντες, ἀχροώτεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων· καταπέπνιγεται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων.

Cur sudor vtilior est, qui corpore nudo currenti prodierit, etiamsi minor

sit, quàm qui sub ueste se prompserit? An quòd laborasse, quàm non laborasse, meliùs esse perpetuum est: & sudor verò, quem labor præstiterit, eo melior est, qui sine labore prouenisset, & qui maiori cum labore melior, quàm qui cum minori, maiori autem cum labore is est, qui nudo corpore currenti prodierit. Nam nisi admodum cursum intenderit, sudare non poterit, qui nudus est. Vestitus contra celeriter sudat, etiamsi parum se concitârit, propter vestis teporem. Et verò coloratiores redduntur, qui nudi cursum æstiuo tempore agitant, quàm qui cum veste: quia vt omnes, qui loca libera, aspiratioráque incolunt meliùs colorantur, quàm qui impedita, & silentia tenent: sic etiam se ipso quisque coloratior est, cùm veluti spiritui afflanti placidè patet, quàm cùm perstrictus, obductúsque à calore nimio angitur. Quod certè iis accidit magis, qui vestiti percurrunt. Hinc etiam fit, vt qui nimis dormiunt, minùs colore hilarentur, quàm qui se modicè somno recreant. Nam dormiens quoque ipse adstringitur, & propemodum strangulatur.

Quæ de sudore proponuntur hoc loco, vtiliorem eum esse, qui nudo corpore currenti, & se exercitanti, prodierit, quàm eodem vestibus induto, illa met de cursu ab Aristotele traduntur sectione XXXVIII. problemate tertio: coniunctim autem de sudore, & cursu à Theophrasto ad finem libri de sudoribus, ex huiusmodi sudoris, & cursus vsu homines reddi coloratiores affirmâte: sed ante hos grauissimos viros Hippocrates libro secundò de dieta de hac re ita scripsit: οἱ δὲ ἐν ἱματίῳ δρόμοι τὴν μὲν δύναμιν τὴν αὐτὴν ἔχουσι, μᾶλλον δὲ διαθερμαίνουσι, καὶ ὑγρότερα τὰ σώματα ποιοῦσι, ἀχροώτερα δὲ διότι οὐκ ἀποκαθαίρει προσπῖπτον τὸ πνεῦμα τὸ εἰλικρινὲς, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ γυμνάζεται πνεύματι. hoc est: *cursus, qui in veste fiunt eandem habent facultatem, magis autem calefaciunt, & humidiora reddunt corpora; sed decoloratiora, quoniam sincerus spiritus incidens, illa non depurgat, sed in eodem spiritu exercentur.* Est tamen de corpore nudo rês ita accipiēda, vt aëris frigiditas effluxioni non sit impedimento. Docet itaque Aristoteles sudorem illum esse vtiliorem, qui è corpore nudo prodit, hac vtens ratiocinatione: Sudor ille vtilior est, qui est cum labore, quàm qui sine illo, sed qui nudo accidit, est cum labore, induto non ita, qui igitur nudo accidit, vtilior est. Probat maiorem propositionem; nam laborare, quàm non laborare meliùs est: id non confirmat Aristoteles, peruulgata enim apud Medicos sententia, exercitationem in vniuersum esse meliorem otio: dicit autem in vniuersum, quia in nonnullis, vt in debilioribus otium fortè labore melius sit. Nec illud siluit Hippocrates, cùm sanitatis conseruationem docuit: dixit enim VI. Epidemiorum sectione IV. studium sanitatis esse, *non satiari cibis, & impigrum esse ad labores* Et secundò de dieta, *per otium & segnitiem corpus debile reddi: ex labore autem effici robustum*: qui labor tamen sit moderatus, nec exercitationis metas excedat: eodem enim VI. Epidemiorum scribit: *labor, cibus, potus, somnus, venus, singula mediocria.* Laborâsse igitur, quàm non laborâsse in vniuersum meliùs est: ex hoc autem consequi vult Aristoteles, sudorem factum cum labore meliorem esse, quàm alium: non solùm autem fit cum eo, sed ex eo: si igitur prodit ex re, quæ homini vtilis est, illáque necessariò adest, cùm sudor producitur, manifestum fit, illum vtiliorem esse; quam sententiam præterea extendit, & validiùs confirmat, vt non solùm vtilior sit, qui cum labore est, sed adhuc vtilior, qui cum maiori labore: qui tamen labores omnes accipiendi sunt intra limites studii sanitatis, & ob quos corpora non liquescant, nec flaccescant. Porrò hoc loco ex Iustiniani codice illa suppleuimus, quæ in Basiliensi codice desiderabantur, reddita tamen erant tum à Theodoro, tum ab antiquo interprete. τῷ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστὶ. καὶ ὁ μᾶλλον ἢ μετὰ πόνου. Quod etiam Theodorus reddit, *laborasse, quàm non laborasse melius esse perpetuum est*, quod Græcè est, βέλτιον ἐστι καθόλου, melius, vt existimo, conuertatur, *laborasse, quàm non laborasse in vniuersum melius est:* sicuti exposuimus; illo enim modo fortasse dubia sit sententiæ veritas. μᾶλλον δὲ ἐστὶ μετὰ πόνου. *maiori autem cum labore is est.* Probat minorem propositionem: sudorem qui nudo accidit, esse cum maiori labore: nam qui nudus est, non potest sudare, nisi magnopere cōtendat, & laboret, qui verò indutus, ob calorem, qui ab indumentis proficiscitur, etiamsi mediocriter currat, aut laboret facilè sudat. καὶ εὐχροώτεροι δὲ γίνονται. *Et verò coloratiores redduntur.* Probat alio argumento, propositum sudorem esse magis pro-

ficuum, quia in eo non contingat illa suffocatio, quæ contingit vestibus operto: sed hoc argumentum ducit ex effectu quodam, cuius deinde rationem reddit, quam diximus. Est autem effectus, bonus color, qui apparet in iis, qui currunt, & exercentur corporibus nudis in æstate, qua enim ratione bonus hic color illis efflorescit, eadem sudoris propositi vtilitas fit conspicua: boni autem coloris rationem affert simili alio adducto: quemadmodum enim quicumque habitant in locis bene perflatis & perspirabilibus, meliùs colorati sunt, quàm ij, qui habitant in locis silentibus, & suffocatis, eodem pacto idem homo, se ipso meliùs coloratus est vno tempore, quàm alio, cùm bene perspirat, quàm cùm suffocatus est, & nimio calore euentationem præcludente oppressus: id autem iis contingit magis, qui pannis onerati currunt, & se se, exercent; illi enim plus suffocantur, quàm qui nudi. Atque ex eodem fit, vt sudor qui per hunc modum emanat, minùs proficuus sit. διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον. *hinc enim fit, vt qui nimis dormiunt*, corollarium ex eadem suffocatione fit, vt qui multum temporis dormiunt, minùs bene colorati sint, quàm qui dormiunt moderatè, qui enim dormit, suffocationem patitur; calor enim innatus opprimitur à materia frigida, sensuum meatus obstruente: legendum autem non, εὐχρούστεροι, vt habet Basiliensis editio, sed ἀχρούστεροι, vt legisse videntur antiquus interpres, & Theodorus, & habet etiam Iustiniani codex.

XXX.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἱδρούντων ἡμῶν μάλιστα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; ἢ ὅτι ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις τῶν ἄνω, διὸ καὶ ὠχριῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί· ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδροῦσι ταύτῃ οἷς πονοῦσι· καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαθιᾶσι, καὶ ἐκτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἠρεμοῦσιν· ὁρμητικοὶ γὰρ εἰσὶ πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ τὸ θερμὸν αὐτῶν ἠθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ στῆθος τόπον, ἔνθα εὐσωματωδέστερον. ὅθεν παντὸς διάττοντος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ πυκνὴν γίνεσθαι κίνησιν· μάλιστα δὲ ἱδροῦσι τοὺς πόδας, ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος ἀναπαύσεως τυγχάνει ταῖς τῶν σχημάτων καὶ κινήσεων μεταβολαῖς;

Cur pedes in trepidatione sudant, & non facies, cùm in munetibus vitæ omnibus, vt in facie maximè, sic pedibus minimè sudemus? An quia trepidatio metus quidam super re inchoanda est, metus autem refrigeratio partis superioris est. Quam obrem facie quoque pallent, qui trepidant: pedibus autem solicitantur, & palpitant: sic enim trepidantes homines faciunt, se seque quodammodo exercent: quapropter ea ratione, parte sudare solent, qua laborant; manus enim assolent perfricare, & se modò inflectunt, modò extendunt, etiam sæpe exiliunt: neque etiam vnquam quiescunt, sunt enim exciti, propénsique ad negotium, quoniam calor eorum se collegerit in pectoris loco, qui corpulentior est. Quamobrem vndique cùm eo ipso calore tum sanguine turgescente efficitur, vt motu vario crebróque agitentur. Sed pedibus maximè insudant, quoniam pedes perpetuo tenentur labore, cùm cæteræ corporis partes quietem aliquam consequi per situs mutationem, motionísque possint.

Eadem iterat, quæ proposita sunt problemate XXVI. at non eadem solutionis ratio est: sed alia, vel & partim contraria: ibi enim in agonia non quemadmodum in timore erat migratio caloris ex vna parte ad aliam; hic & timor est, & ea migratio: ibi facies rubescebar, hic pallescit: ibi ratione nimij caloris exsiccantis non sudabat facies, ratione alius caloris humorem colliquantis sudabant pedes; hic facies non sudat ob refrigerationem, pedes sudant ob laborem. Non sit autem nobis religio Aristotelem in hoc scriptionis genere, diuersis in locis alia, atque etiam contraria super eadem re scripsisse, dicere. Cur enim non liceat in problematis, in quibus ad opinionem semper, ex probabilibus argumentatur, aliorum etiam frequenter opiniones sequens? probabilia autem contraria sunt aliquando. Illud verò potissimum in præsentia locum habeat, cùm de affectu ex contrarus mixto sermo sit. Diximus enim superiùs ex Galeno agoniam esse affectionem mixtam ex

ira, &

ira, & timore, ex caliditate, & tefrigeratione, atque idcirco motus in ea varios, & inæquales caloris fieri, partim ab extetioribus ad interiora, partim ex interioribus foras. Quando igitur possit varia ratione, atque adeò contraria, & variis temporibus considerari affectio, quid miri varia, atque etiam contraria de eadem afferri, etiam quod pertinet ad idemmet accidens, de quo problema est propositum? hoc enim ad vtrásque caussas referri potest, vt quidem ex Aristotelis verbis apparet. Facies igitur cùm in reliqua vita, aliisque vitæ actionibus maximè sudare soleat, vt dictum est problemate x. & x v i i. pedes autem minimè, quod tamen intelligendum est, vt diximus problemate x x v i. Cur porrò in agonia, ij sudent, illa non sudet, caussam dicit esse in præsentia Aristoteles, quoniam agonia est timor quidam, qui ad rei, inchoationem incessit, timor autem tefrigetatio est partium supetiorum: ex partibus autem tefrigeratis recedit sanguis, vnde facies pallet. Iam igitur si refrigetata sit, & palleat facies, iure non sudat, quæ erat altera problematis pars: tum ostendit, quare sudent pedes per ea, quæ sequuntur: *κινεῖται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί. pedibus item sollicitantur, & palpitant.* Ostendit primùm sudare pedes, quia laborant, tum maximè sudare, quia maximè laborant, ad illa verba, *καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας*, id est, *manus etiam perfricant.* Pedes igitur laborare patet, quia mouentur, & saliunt; ita enim sonant, quæ Theodorus vertit, sollicitantur, & palpitant, nam *τὸ σκαίρουσι*, Hesychius interpretatur *ἅλλεται, σκιρτᾷ, πηδᾷ, τρέχει, ὀρχεῖται*, hoc est *salit, exultat, exilit, currit, saltat, aut tripudiat.* Tales igitur motus in agonia adesse, disertis verbis exprimit Aristoteles; & non secus moueri, qui eo affectu percelluntur, ac qui se exercent: de his autem motibus plura mox in altera ratione. Si ergo ratione cursus, & saltationis homo pedibus laborat, eâdem parte, qua laborat, etiam sudabit, sicuti concludit Atistoteles. *καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαθίασι. Manus etiam assolent perfricare.* Ostendit, maximè laborare pedes, quoniam continenter, & absque vlla requiete laborant, cùm aliæ partes quiescant aliquando. Ostendit autem ante, laborare alias: nam & manus fricant, & modò se demittunt, modò extendunt, ac saliunt, & nunquam quiescunt: ratione enim affectus impetu rapiuntur ad opus perficiendum, quoniam calor à partibus externis vt dicebatur ad intimas pectoris recessit, ibique collectus maiores à loco vires acquirit, quippe cordi ipsi vicinus: hoc autem est, quod ait calorem colligi in pectoris loco, qui est, *εὐσωματωδέστερος*, quod Theodorus reddit, *qui corpulentior est*, quibus verbis quid sibi voluerit Theodorus non assequor. At cùm *εὐσώματος* sit, qui bene habito, seu robusto corpore est, exponi posse existimo, vt fecimus. Validiore igitur calore facto, eóque, atque sanguine simul ruente, ac prosiliente, contingit varium, & crebrum motum in corpore fieri; maximè autem, & præcipuè sudant pedes, quoniam hos motus, & hos labores assiduè illi perferunt, cùm nulla illis saltem à regendo corpore in exercitiis illis concedatur requies, aliis autem partibus aliqua concedatur: aliæ enim partes varios sortiuntur situs, & positiones, ac motus, & figurationes mutant; vnde non semper eædem partes iisdem musculis laborant: hæc autem requies est, cùm enim membrum aliquod figuram, & positionem immutat, quietem aliquam nanciscitur, qua de re particula v. problem. primo, & aliis etiam. Id significat Aristoteles in agonia contingere aliis partibus, non contingere pedibus, & ideo cùm plùs laborant, iure plùs sudare. Atque ita quidem Aristotelis verba, & sensa, vt potui, explicui: nec tamen animo meo satisfeci: non enim varios illos, quos Aristoteles memorat corporis motus, in animi affectione aliqua, ego quidem obseruo: nedum in timore qualis hic videtur poni agonia: furiosum potiùs aliquem præ dolore, aut amentia, videtur describere Aristoteles, quàm aut timidum, aut etiam iratum, cui agonia perculsum similem facit problemate x x v i. Exercitationis corporeæ genus aliquod significari suspicetur aliquis per illos motus: at nec agoniæ nomine tale obseruatum, quod norim: & cùm eos Aristoteles dicat, ita moueri, ac saltare, vt se se exerceant, id est vt faciunt ij, qui se exercent, iam à vera exercitatione illos distinguit. Præterea ad initium quidem solutionis, agoniam dicit esse timorem, & refrigetationem partium superiorum, reuocari nimirum intus calorem, quod dicit postea: at quomodo iidem *ὁρμητικοί*, hoc est impetuosi? non enim fiat impetus calore intus existente sed prorumpente, & ad exteriora redeunte, alioquin enim membra motui destinata, quæ externa sunt, otiosa, & torpida maneant: hoc autem modo, non iam timor fit, & frigiditas; sed caliditatis potiùs incrementum, sicuti probatur problemate x x v i. Præterea si hic motus est in aliis etiam corporis partibus, vt in manibus, cur non & ibi sudor? ille verò in problemate ibidem non proponitur, sed tantùm in pedibus; ostenditur autem mox ratione continui laboris esse maiorem in pedibus, non solum. Demum verò quomodo ratione eiusdem positionis, & figuræ pedes assiduè laborant in agonia, non assiduè aliæ partes, si mo-

uentur, & saliunt pedibus, qui eo affectu percelluntur? An non in motu illo, & saltu mutantur identidem positiones? quòd si se demittunt, & extendunt, & exiliunt, & numquam quiescunt, quomodo eàdem positione pedes semper haberi dicamus? Hæc nobis vt facilè fuit proponere, ita cùm dissoluendi non pateat via, acutiori ingenio nodum relinquimus.

XXXI.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις οὐκ ἀθρόως τοῦ πυρὸς ὄντος μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὐκ ἐλάττονος ἀεὶ γινομένου, ἀλλὰ πλείονος; ἐπιτιθεμένου γὰρ, τὰ πυριατήρια μᾶλλον ἱδροῦσιν, ἢ εἰ τὸ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ἦν τὸ πῦρ. ἢ τὸ μὲν πολὺ ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει, καὶ ὀστρακοῖ; γινομένη δὲ τοιαύτη, στέγει τοὺς ἱδρῶτας· τὸ δὲ ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιὲν, αὐτὴν τε ἀραιοῖ, καὶ τὰ ἐντὸς καθάπερ ἐργάζεται πρὸς τὴν διάκρισιν, καὶ ἐξαγωγήν· οὕτω δὲ ἐχούσης αὐτῆς, ἐπισυνεχθὲν πλεῖον πῦρ, καὶ εἰσδυόμενον εἰς βάθος τῆς σαρκὸς διὰ ἀραιότητα, ἐξατμίζει τε τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρῖνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος.

Cur in caldariis, igne neque vniuerso, neque decrescente assiduo, sed per incrementa continua oblato, magis sudatur? Plus enim ita educirur sudoris, quàm si principio statim ignis tantundem affuerit. An quòd principio multum ignis adhibitum, carnem, cutémque summam licciorem occupans vrit, atque in modum testæ indurat: quæ cùm talis reddita sit, sudorem arcet, obtrudítque. Parum autem contra, carnem relaxans rarefacit, sensimq; intestinum humorem excitat vt secerni educíque possit. Carne autem rara plus ignis adhibitum, & corporis ima facilè subiens humores iam inde præmollitos in vaporem conuertit, partésque eorum prætenues secernens educit cum spiritu.

Hoc problema antea etiam propositum est: dissolutio autem ipsius, quæ ibi, licèt eodem fundamento, remotior, & magis generalis proponebatur; hìc rei ipsi de qua agitur proximior affertur. Ibi enim generatim proponebatur ad effectionem alicuius rei proportionem requiri; hìc verò proximè, quid ad sudoris euocationem operetur ignis, non proportione adhibitus, & quid adhibitus cum proportione, ostendit. Ait igitur carnem, quæ est in superficie, nimirum cutim, seu corium, sua natura siccam esse: hanc igitur facilè à multo igne ob nimium calorem exuri, & in modum testæ indurari, qua dura reddita, præcluduntur sudores; non enim via ipsis patet, cùm adstringantur meatus. Ignis igitur multus non proportionatus effectum impedit; exiguus autem, qui proportionatus est, contrario modo operatur; carnem enim dissoluens, eam rarefacit, meatúsque aperit, & humores, qui intus continentur, veluti excitat, & præparat ad excretionem sensim attenuatos. Carne itaque per hûc modum se habente, ac rara reddita, præparatáq; tum hac, tum humoribus ipsis, maior ignis per latiores vias illatus, & subiens corporis profundũ merito raritatis, quæ antea effecta est, dissoluit humida, quæ intus sunt, quæ iam à minore igne erant antea emollita, & partes ipsorum tenuiores segregans pellit exteriùs per sudores. μετὰ πνεύματος. *cum spiritu.* Spiritum duobus nominibus ad sudorem conferre non semel me dixisse puto, atque tum ex Hippocrate, tum ex Theophrasto rem declarâsse, nimirum vel tamquam efficientem, vel tamquam materiam: nihil igitur de ea re amplius.

XXXII.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ τοῦ μὲν χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς τὸ θερμὸν ἐκπέττει καὶ πνευματοῖ τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ, πάντων αὐτῶν, ἢ τῶν πλείστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συνεχοῦς ἀποκρίσεως· τοῦ δὲ θέρους διὰ ἀραιότητα τῆς σαρκὸς ἐκπίπτοντος τοῦ θερμοῦ, ἧττον πέττεται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· διὸ δεῖται ἀπαντλήσεως· ἐμμένοντα γὰρ διὰ τὴν ὥραν, σήπεται, καὶ νοσοποιεῖ· σήπεται γὰρ πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ' ἀλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ οἰκείου πέττεται· ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἀλλότριον ἰσχύει· διὸ σήπεται πάντα μᾶλλον ἐν αὐτῷ· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμών.

Vrrum per æstatem potiùs, an per hyemem sudor mouendus sit? An hyeme calor intus se contrahens concoquit, extenuárque in spiritum humores

interiores: quòd cùm omnes, aut certè maxima pars, consumantur, nullam sui excretionem admonent faciendam: at in æstate cùm per raram, solutámque carnem calor euadat, humores minùs concoqui possunt, intestini. Qua de caussa exhauriendum omnino est: quoniam si permanserint, temporis eius qualitate putrescent, morbósque contrahent. Putrescit enim quódque externo calore: nam vt suo quoque calore concoquitur, sic externo putrescit. Igitur per æstatem externus præualet calor: ex quo fit, vt quæuis in æstate putredinem sentiant: per hyemem verò, quia calor suus ille, ac domesticus dominatur, hinc tempus hoc minimè creare putredinem potest.

Et hoc problema ex iis est, quæ repetuntur: propositum enim antea fuit vigesimum primum: ex hac autem repetitione, licèt alioquin molesta, illud interim commodi accipimus, quod deprauata quædam loca lectionibus collatis licet emendare interdum, sicuti fecimus problemate x x i. vbi ex hoc loco reposita negatiua particula, quæ ibi in excusis desiderabatur, sed ex manuscripto exemplari reposita erat à Iustiniano, sensum loco meliorem reddidisse putamus, quàm fecerit Theodorus in interpretatione, qui eandem particulam similiter non agnouit; sicuti ex commentariis ad illum locum apparere potest. Hîc porrò ex eodem Iustiniano ad initium responsionis consuetam particulam, ἢ, reposuimus, quæ in Aldinis desiderabatur. Est autem quod proposuit Aristoteles, sicuti problemate x x i. vtrum per æstatem magis, an per hyemem sudor mouendus sit? Respondet autem magis per æstatem: quoniam per hyemem calor innatus intus contractus ob frigoris vim, quod circumstat, concoquit, & in spiritum dissoluit humores superuacaneos: quoniam scilicet maior, & validior est, quàm æstate: cùm igitur illi aut omnes, aut plurimi exhauriantur; quia aut concoquuntur, aut in subtiles spiritus tenuantur, & deinde per alias vias excernuntur, non indigent alia cognata euacuatione, hoc est ea, quæ fit per sudores: appellat autem cognatam, quoniam est similis, & proxima ei, quę dicta est, fit enim per spiritus, vt sepius dictum est, & per eandem viam. Æstate autem contrarium contingit, nam ob latitudinem meatuum, quæ fit à calido ambiente, calor innatus excidit extra; qui igitur remanet intus, quoniam diminutus est, & magis debilitatus, minùs potest concoquere humores superuacaneos, & ideo indigent alia euacuatione: si enim intus in corpore maneant, putrescent ob temporis conditionem, & morbos parient: probat autem, quæ proposuerat vtráque, nimirum & hyemem coquere, & æstatem putredinem arcessere: omne enim quod putrescit, à calore extraneo putrescit: habemus id tum ab eodem Aristotele iv. Meteororum, tum à Galeno; at hic extraneus calor viget æstate; quod verò coquitur, à proprio, & naturali coquitur, hic autem plurimus hyeme, ex Hippocrate enim primo Aphorismorum x i v. *ventres hyeme, & vere natura calidißimi*: ex hoc autem concludit Aristoteles, omnia magis putrescere æstate, hyeme non ita; & ideo eo tempore, non hoc, mouendos esse sudores: qua de re pluribus etiam vltimo problemate huius eiusdem sectionis. Porrò vocem, πάντα, in illis, διὸ σήπεται πάντα, addidimus ex Iustiniano, quam etiam agnoscit Theodorus,

XXXIII.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμασίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσαπτούσης, πρὸς ἐνίων ἱδρώτων φρίττομεν; ἢ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς θερμασίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλίγον, συστελλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοῦ θερμοῦ περιόδους ἀποφράττουσιν, εἶτα ἡ φρίκη γίνεται; ἐπὶ τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομένης, καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος· ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία προσαπτοῦσα, ἀραιοῖ τὴν χρόαν πρῶτον εἶτα τὸ ἐντὸς τῆς φύσεως θερμὸν ἀποκεινάμενον, τὴν φρίκην ἐποίησεν.

Quam ob causam cùm sudor calore, vel interno, vel externo fieri soleat, euenit, vt horror nonnullis sudoribus possit excitari? An quoniam sudor, qui ex calore prodit interno, se scilicet de loco amplo in breuem (corporis dico ambitum) contrahente, primùm caloris meatus, & circuitus patefacit: deinde horror carne iam madefacta ex toto, caloréque exeunte citatur. Calor autem, qui extrinsecus mouet, primùm summa corporis aperit, rarefacítque: tum calor naturæ internus profluens excitare horrorem potest.

Cùm ſudor fiat à calore vel interno, nimirum ſponte naturæ abſque externi auxilio, vel ab eo, qui foris incidit, vt in caldariis, aut laconicis; vnde porrò effectus ille contingit, vt per nonnullos ſudores horreamus? id eſt inter fluendum ſudores aliquando ſuboriatur horror, aut frigus; cùm horror frigidi effectus ſit? Cauſſam autem reddit Ariſtoteles in vtróque ſudore, & primùm in eo, qui fit à calore interno. Obſcurus tamen ſermo eſt, quem etiam Theodorus dum in Latinũ conuerteret, ab ea quidem, quę nunc vulgata eſt interpretatione diſceſſit, & ab Ariſtotelis verbis admodũ, non parua vſus libertate; non tamen illum planiorem reddit: nec ſenſum, vt quidem exiſtimo, eſt aſſecutus: Neque tamen ego mihi ipſi quoque in iis, quæ afferam vel mediocriter ſatisfacio, neque non mallem aliorum potiùs audire ſententiam, quàm ipſe meam proferre: attamen ſemel hãc prouinciam aggreſſo conandum & hîc aliquid eſt. Primùm autem omnium fideliter iuxta vulgatos codices cõuertenda ſunt problematis verba. *Quam ob rem cùm ſudores fiant, vel ab ea, quæ intus eſt caliditate, vel ab ea, quæ extrinſecus incidit, per nonnullos ſudores horreſcimus? An quoniam, qui ab interna caliditate fiunt, cùm excidũt de loco amplo in breuem, coerciti, compræhenſione illa caloris meatus ex toto obturant, indéque horror fit, carne inſuper admodum madida reddita, exeunteq́ calore.* Theodorus igitur ante illa ἔτι τῆς σαρκὸς, non agnoſcit interrogationis notã, vt apparet ex illius tralatione: ſed continenter legit, vt vnica ſit ſententia, & alia etiam aliter ſumit, quàm nos fecerimus: ſed de illius expoſitione mox. Dicamus ante, quem exiſtimemus eſſe ſenſum verborum Ariſtotelis, quæ fideliter vertimus. Ait igitur Ariſtoteles, fieri aliquando, vt inter ſudandum inhorreſcamus, quia contingit interdum, vt materia, quæ per ſudores manabat, ex loco aliquo ampliore colligatur in breuiorem: id verò multis de cauſſis fieri poteſt, vt parte, ſeu loco attrahente, aut aliis mittentibus, aut aliqua demum occaſione, quæcumque ſit, talem enim intelligere aliquam neceſſe eſt: ſicuti & in paroxiſmis, aut acceſſionibus febrium talem proponunt medici: eo verò loco, eáque parte collecta, ac compræhenſa materia, ea compræhenſione, qua humor ibi continetur, occluduntur præ multitudine meatus cutis, quo facto ſequitur horror, nimirum extremorum refrigeratio: non enim ſubtiliùs nunc horror à refrigeratione diſtinguitur: illud verò magis etiam eam ob cauſſam fit, quoniam cùm ex præcedenti ſudore caro in totum madida ſit reddita, calori ad exteriora patet aditus: laxæ enim ob madorem partes non retinent, quippe vis retentricis in ſiccitate; ſed facilis eſt effluxus: ex occluſione autem meatuum, aut contractione ſequi horrorem, aut frigus medicis omnibus notum eſt: Poſſit autem etiam vnica eſſe ratio, quomodo accipit illa verba Theodorus, qui vt dicebam, non interpungit ante ἔτι, & idem ἔτι interpretatur, *tam*, fortè tamen meliùs, *adhuc*: etiam non diuiſa ſententia, quemadmodum ille facit, hoc modo: contracta materia alicubi, occluſiſque meatibus, tota carne præ ſudore madida effluit calor, & ſequitur horror, aut refrigeratio: igitur non in omnibus ſudoribus hic effectus obſeruatur: ſed in nonnullis aliquando, in quibus hæc demum cauſſa eſt, quæ fuit propoſita, humor ſcilicet, qui in aliquem breuiorem locum ex ampliore coarctatur. Puto autem legendum potiùs συστελλόμενοι, quàm συστελλομένοις, vt referatur ad ſudores, qui dicti ſunt excidere; ſed & συστελλομένοις poſſit, nimirum accepta voce tamquam ablatiuo abſoluto, vt grammatici loquuntur, atque etiam non relata eàdem ad ſudores, ſed ad eos, è quibus ſudores manant, ſitque tertius caſus, hoc modo: contractis, compræhenſione illa obſtruuntur meatus, nimirum corporibus, aut hominibus, qui ob illam humoris coaceruationem contrahuntur. Porrò autem adhuc, illa verba περὶ τὴν περιοχὴν expoſui, compræhenſione illa, qua voce intellexi eum effectum, aut affectum, quo humor ex loco ampliore in breuiorem collectus, compræhenſus, & veluti obſeſſus eſt: iuxta quam notionem legitur IV. Regum, Ɛ ἦλθεν ἡ πόλις ἐν περιοχῇ. Poſſimus etiam non immutata ſententia περὶ τὴν περιοχὴν interpretari, ad ambitum, vel circa ambitum, nimirum corporis, quomodo accipit Theodorus vocem: ſed ſententia diuerſa: nos enim iuxta expoſitionem propoſitam ita accipimus locum. Materia ſudoris, quæ excidit de loco amplo in breuem collecta ad ambitũ corporis, hoc eſt, in corporis ambitu aliquo breui coërcita loco obturat meatus: ſiue etiã vbi συστελλομένοις legatur, & accipiatur de corporibus; Materia quæ de loco amplo in breuem excidit ad corporis ambitum, contractis hominibus meatus obturat: intelligit autem per corporis ambitum non totum, non enim neceſſe eſt, ſed ſingularem illum locum, vbi collecta eſt materia: id autem dico, quoniam ſi per ambitum, aut περιοχὴν totus ambitus intelligatur; quomodo ex partibus internis ad illa perueniens humor dicatur ex amplo colligi ad breuem, nõ ſit facilè intelligere: quam difficultatem primùm patitur Theodori tralatio, quæ habet, *ſe ſcilicet de loco amplo in breuem (corporis dico ambitum) contrahente*, quomodo verò ſit ille locus breuis, aut quomodo contrahantur ea quæ intrinſecus illuc vergunt

non autem potiùs expandantur? deinde corporis ambitum absolutè appellari περιοχὴν (vocem enim corporis, de suo addit Theodorus) nisi aliquo sententiæ adminiculo fulciatur, qui continendi, cõprælendendi, aut cohibendi munus designet, fortasse durius sit; eo verò auxilio destituitur, quomodo exprimit Theodorus sententiam, non destituitur, quo modo nos exposuimus: περιοχὴ enim dicitur ambitus partis corporis nostri, quæ materiam propositam continet, & includit, quomodo περιοχὴ similiter à Theophrasto dictum est, quod in fructibus alio nomine dicitur περικάρπιον, nimirum inuolucrum, integumentúmque illud, quod fructum, seu semen suo ambitu comprælendit, & continet. Sunt autem Theophrasti verba primo de caussis plantarum capite XXI. καὶ ὧν αἱ περιοχαὶ τοιαῦται καὶ ἅμα π..ίαι. Est & illud molestum in Theodori tralatione; quòd τὸ ἀποφράττειν, vertit, *patefacit*, quod contrarium omnino significat, nempe obstruit, obturat, sæpit, qua notione, vt alios omittam locos vnicuique satis obuios, vidimus idem verbum vsurpatum sæpius ab Aristotele hac eâdem sectione problemate XXIV; ἔστιν ὕδωρ ῥεῖν ἀποφράξῃ πανταχόθεν, quo sensu etiam ibidem conuertit Theodorus. Atqui sanè si ἀποφράττουσι, interpretemur hoc loco, *patefaciunt & aperiunt*, alia omnino solutionis huius problematis erit nobis excogitanda expositio. Prouenit igitur caloris, qui intus est exitus, vt nos locum accipimus, ex facilitate ob carnis madorem, non ex patefactione meatuum ab eodem calore facta, quos meatus obturari dicit. Hæc de prima problematis parte: sequitur altera, in qua caussam reddit eiusdem effectus, quoties sudor contingat à calore externo his verbis. ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία. *Calor autem, qui extrinsecus monet.* Caliditas, quæ extrinsecus incidit, rarefacit primùm cutim, illa autem rarefacta, innatus calor abscedit, quoniam per illum locum foras profluit, ita per illius defectum refrigeratur pars: & horror contingit, ita quidem sensu facili locus accipitur. At quomodo non in omni sudore, siue ex externo, siue ex interno calore idem sequatur effectus, cùm in omni sudore cutis rarefiat, & calor internus profluat, nisi si ex calore extrinsecus incidente, hanc rarefactionem magis fieri cogitemus. Dicamus autem aliter, & participium ἀποκεκινημένου, ita enim legit Iustinianus, seu etiam ἀποκεκλασμένου, si lubet, interpretemur reiectum, & repulsum, quomodo vertit antiquus interpres, & quæ illi verbo est notio, quoties enim per externum calorem rarefit cutis, calor internus per patentes vias aditum sibi extra molitur; at externus ei occurrens, tepellit ipsum retro ad partes intimas, ad quas etiam & ipse simul cum eo recedit: ex hac autem contractione interiùs facta, frigus in partibus extremis superuenit, quemadmodum etiam in alio sudore paullò ante dicebatur, eundem effectum contingere adnotat Aponensis, cui hanc expositionem, qualis qualis debeo, illi, qui aqua, aut frigida, aut calida perfunditur; illum enim ex improuiso perfusum, ob eandem rationem horrorem percipere affirmat.

XXXIV.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων οἱ θερμοὶ κρίνονται βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; ἢ ὅτι πᾶς μὲν ἱδρὼς, περιττώματός τινος ἔκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ τὸ μὲν ὀλίγον περίττωμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον μὴ ὁμοίως· ὥστε ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς πολλοῦ περιττώματος ἂν εἴη σημεῖον· διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νόσους ποιεῖ.

Cur calidi sudores frigidis meliores habentur? An quòd omnis sudor excrementi cuiusdam secretio est: parum autem excrementi ampliùs incalescere consentaneum est: plus autem non æquè, sed minùs. Itaque sudor frigidus excrementi multi indicium esse potest: quocirca morbos quoque is facit longiores.

Sudores frigidos calidis esse deteriores, & simpliciter malos, scriptum fuit etiam ab Hippocrate libri IV. aphorismo XXXVII. & XL. qui eos cum acuta quidem febre mortem; cum mitiori verò longitudinem morbi significare dixit: cuius rei eandem similiter caussam, quam hîc Aristoteles, in commentariis illius loci attulit Galenus. Caussa autem est, quoniam quilibet sudor non est aliud, quàm alicuius excrementi secretio, hoc est res quædam excrementitia, quæ secernitur ab aliis, & per sudorem exit: quoties igitur excrementum exiguum est in corpore, calefit: cum calore enim, & spiritu, vt sæpius dictum est, sudores fiunt: si verò multum; non similiter calefieri potest, vnde sudor, qui ex eo prouenit frigidus est; atque in hunc modum multi excrementi signum est: multum autem excrementum morbi longitudinem facit, aut significat, quomodo legit Iustinianus non enim, ποιεῖ, sed δηλοῖ, habet ille codex.

XXXV.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων διὰ θερμασίας γινομένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἧττον ἱδροῦμεν; ἢ διότι ἤτοι σφόδρα θερμαινομένου τοῦ σώματος εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ ταχὺ ξηραινομένου, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβάνομεν;

Cur minùs ad ignem multũ ſudamus, cùm ramen præ calore ſudor omnis moueri ſoleat? An quoniam humor, aut corpore vehementer calenre in ſpiritum diſſoluitur humidum, aut cùm prouenerit, adeò cito calore nimio exſiccatur, vt ſenſus ſudoris multi eripi poſſit.

Idem proponitur, quod antea problemate XI. & XXXI. quibus in locis vberrimè illæ quæſtiones fuerant agitatæ: hic autem breuiter eædem cauſſæ duæ tanguntur. Prima eſt, quòd valde calefacto corpore, quod ad multum ignem contingit, humiditates maximæ attenuatæ reſoluantur in ſpiritus, etiam non per ſudores, ſed alio modo excernuntur. Legendum autem εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, vt nos excudendum curauimus ex Iuſtiniano, non εἰς πνεύματα ὑγρά: nec tamen multùm ad ſenſum intereſt. Altera ratio eſt, quòd ſudor qui excidit, ad multum ignem, vi multi caloris ſtatim exſiccatur: ſenſum igitur fallit, neque nos eum aliquo modo percipere poſſumus.

XXXVI.

Διὰ τί ὑπὸ ἡλίου μᾶλλον θερμαινόμενοι, ἐὰν μηδὲν περίβλημα ἔχωμεν, ἱδρῶτες γίνονται τοῖς ἱματίοις περιεστελλομένοις; καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ ἐροῦμεν τῷ προτέρῳ.

Cur ad Solem acriùs calfacientem corpora, quæ nullo indumenro teguntur, nihil penè ſudant: quæ autem ſatis veſte intecta ſunt, copioſiſſimè ſudant? Eandem de hoc etiam, quam de ſuperiori cauſſam reddendam cenſemus.

Quod proponitur ſimile eſt ſuperiori: quare eandem dicit eſſe ſolutionem, nimirum Solem corporibus nudis occurrentem, acrius feriendo, & calefaciendo vehementiùs, humiditates in ſpiritus reſoluere, qui alia via egrediuntur, aut adeò celeriter exſiccantur, vt ſenſum ſudor effugiat.

XXXVII.

Διὰ τί τῶν ὀξέων κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ νωθρῶν ἧττον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι οὖσαι, ἱδρῶτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα περιιστᾶσιν, ὡς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν καταντῶν; ἢ ὅτι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἐστίν, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; ἡ οὖν τοῦ θερμοῦ φύσις ἡ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ κατάντη οὐδὲν συμπονεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ· ὥστε διὰ μὲν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται μᾶλλον, καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα περιίστησι. συμβάλλεται δέ τι ἐν τῇ πορείᾳ, καὶ ἡ τοῦ σώματος σύγκαμψις, πρὸς τὸ μὴ διαπορεῖν τὸ πνεῦμα περιϊστᾶσα.

Quam ob cauſſam, cùm motus acuti magis, hebetes minùs calefacere poſſe videantur, ingreſſus tamen per accliuia qui hebetiores ſunt, magis mouent ſudorem, proſiſtúntque ſpiritum, quaſi ampliùs calefacianr, quàm decliues? An quòd graui cuíque, vt ferri deorſum ſecundùm naturam eſt, ſic ferri ſurſum contra naturam eſt. Itaque caloris natura, quæ noſtra prouehit corpora, vt nihil per decliue laborat, ſic per accliue preſſa onere nititur, acriúſque ab eiuſmodi motu incaleſcit, & ſudorem mouet, & ſpiritum proſiſtit. Quin etiam corporis varius inflexus non nihil afferre cauſſæ poteſt, vt directè ſpirandi reciprocatio auferatur.

Cùm celeriores, & incitatiores motus magis calefaciant, quàm ſegniores, & hebetiores, cur ingreſſus per loca accliuia, & per quæ aſcendendo progredimur, qui ſegniores ſunt,

dum

dum enim ascendimus, non æquè celeriter ambulare possumus, ac per decliuia, per quæ descendimus; per loca tamen accliuia progredienres cur magis sudamus tamquam ex illis magis incalescamus? Appellat autem motus ὀξεῖς, hoc est, acutos, qui concitatè fiunt, & velociter; quomodo apud medicos dicuntur morbi acuti, qui celeriter, & cum velocitate properant ad finem, sicuti habemus à Galeno tertio de diebus decretoriis capite XIII. quo sensu dicit etiam idem Galenus comm. II. in tertium Epidemiorum δραμεῖν ὀξέως, *currunt acutè*: hoc est, celeriter. Dicit etiam Aristoteles hoc loco, quòd iidem motus per accliuia cum eo, quòd sudores mouent, τὸ πνεῦμα προΐσασι, aut, προΐστασιν, quod Theodorus vertit prosistúntque spiritum. Quid autem Theodoro sit prosistere spiritum, non est facilè videre. Duo existimo posse illis verbis significari, vel spiritum prosistunt, hoc est præmittunt, vt conuertit antiquus interpres, nimirum antemittunt spiritum, qui sudorem expellit, sicut exponit Aponensis: vel prosistunt spiritum, hoc est, retinent, & tardiorem, ac difficiliorem reddunt, efficiúntque, vt ægriùs trahatur, vt προΐστάναι, aut, προΐστασθαι τὸ πνεῦμα, sit spiritui obsistere ne liberè exeat; hac autem resistendi notione habetur id verbum, apud Sophoclem in Aiace, quamquam illam non videtur admittere eo loco scholiastes, sed aliter exponit, vt adnotauit Henr. Stephanus. Illud addo problemate XXXVIII. sectionis V. cùm eandem huic tractaret Aristoteles sententiam, déque accliuibus ambulationibus doceret, eas esse decliuioribus laboriosiores, sudorésque ideo ciere, adiecisse eas τὸ πνεῦμα μετεωρίζειν, spiritum suspendere, seu attollere: existimare igitur me, fortè, quod ibi est μετεωρίζειν, hîc esse προΐστάναι. Qualis autem dicatur spiritus sublimis, aut suspensus, quo termino vsus est Hippocrates, & qua ratione fiat, pluribus docet Galenus comment. secundo in librum tertium Epidemiorum textu quarto: atque etiam breuiùs in primum prorrheticorum comment. primo, textu XXIV. fieri ob angustiam instrumentorum respirationi delegatorum, appellarique sublimem, quoniam qui ita respirant, sublimes thoracis partes mouere videntur. Iam quod ad verba attinet, illud non omiserim, σιμὰ manifestè hoc loco significare accliuia, sicuti vertit Theodorus: opponuntur enim in problemate, σιμὰ, & κατάντη, parétque ex sensu, & ex problemate penultimo sectionis quintæ: sed & Hesychius interpretatur, σιμὰς τὰς μετεώρους ἀναβάσεις: *sublimes ascensus*, & σιμὸν τὸ προσαντὲς χωρίον, *accliuem locum*: quod ideo notaui, quoniam in vulgaribus lexicis, σιμὸς exponitur contraria ei, quam diximus, significationi, decliuis: non tamen à Budæo, aut ab H. Stephano: vt concedam tamen pro decliui etiam posse sumi, quando, simum, sit curuum, deducta fortasse etymologia à littera, CIΓMA, cuius litteræ, C, semicircularem figuram imitatur: in ea autem æquè accliuitas ac decliuitas consideratur. Antiquúsque interpres iuxta verbum conuertit, curuum. ἢ ὅτι τοῖς βάρεσι, *An quòd graui cuique vt ferri deorsum secundùm naturam est.* Caussam deducit à grauitate corporis, nam cùm grauia omnia, naturâ sua deorsum ferantur, vt habemus ab Aristotele libro quarto de cœlo; corpus autem nostrum sit graue, quippe maiori ex parte ex terra, & aqua constans, cuiusmodi reliqua mixta, fertur etiam & ipsum naturali pondere deorsum; quod enim rectum stat, & rectum incedit, à calore habet, & spiritu: his autem vbi priuetur statim in terram concidit, quod mortuo euenire videmus. Ferri igitur sursum corpori nostro quatenus corpus est, contra naturam est, quia graue, quæ autem contra naturam sunt, illa maiorem laborem afferunt. Calori igitur nostro, qui corpora regit, & prouehit, magis laborandum est, cùm ascendendo progredimur, quippe corpus renititur, à caloréque quodammodo trahitur, quàm descendendo, cùm facilè ob naturale pondus, motum illum corporis grauitas adiuuet: & quamquam caloris natura sit sursum ferri, qui tamen in corporibus nostris est inclusus, & membris ingenitus, ob affixum pondus magis laborat sursum ascendendo, quòd maior sit ex pondere labor, quàm ex naturali propensione leuamen: contra in descendendo: ex maiori igitur labore maior calor, & copiosiores sudores. Hanc rationem habemus etiam sectione V. problemate X. & XXXVIII. & XXXIX. συμβάλλεται ἢ τι ἐν τῇ πορείας. *Quin etiam corporis varius inflexus.* Cur Theodorus reddiderit, *varios inflexus*, quod solum est, inflexus, aut curuatura, ignoro: Illud tamen haud ignoro, ea verba difficultatem sensui afferre posse: solam enim corporis curuaturam, non varios articulorum flexus, quos fortasse intellexit Theodorus, puto hoc loco ab Aristotele intelligi. Proponit enim Aristoteles aliam caussam, quæ priorem adiuuet: nos scilicet in propositis ambulationibus, quæ fiunt per accliuia, inflexos, aut curuos incedere, capite nimirum propenso, inflexóque ad anteriora thorace, quod fit ob pondus capitis, & partium superiorum, ratione cuius laborante spiritu, nec potente partes illas rectas ferre, & promouere, curuantur eædem: ita autem curuatis calor, & spiritus, qui rectà sursum meare solent, hic enim est eorum proprius,

& naturalis motus; inter ascendendum offendunt ad partes inflexas, quippe via haud recta, nec libero, & expedito transitu: obice igitur veluti quodam interiecto, necesse est spiritum pati, anhelationem crescere, & sudores fieri copiosiores. Quòd verò hîc Aristoteles vtatur eâdem voce *προσίσασι*, ad quam refertur *σύγκαμψις*, quæ tamquam obstaculum fit impedimento rectæ lationi, videtur confirmari eiusdem vocis expositio, quæ secundo loco paullò ante adducta est: nec tamen aliam etiam tertio loco piget proposuisse.

XXXVIII.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων, ὅσῳ ἂν ἐπιβάλληταί τις μᾶλλον οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι ἱδροῦσι; καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ ἐροῦμεν τῷ ἐπάνω.

Qua de caussa cùm sudor moueti soleat, quo magis quis se operuerit, non ij sudant, qui vestem plutimam admiserunt? eadem etiam de hoc tatio, quæ priùs reddenda est.

Quæ allata sunt problemate XXXVI. videntur his quodammodo contraria, quæ in præsentia afferuntur: ibi enim nuda corpora Soli exposita, haud sudabant, veste tecta sudabant, hîc autem non sudant, qui plurima veste tecti sunt. Ratio vtriúsque ducitur ex problemate XXXI. & XXXV. nimirum ad sudores ciendos requiri sanè calorem, sed moderatè, & proportione adhibitum. Nec igitur nuda Soli exposita, nec pluribus vestibus operta; sicuti nec exposita vehementi igni sudare possunt: plurimus enim calor aut dissoluit humida in spiritus, aut celeriter exsiccat, adeò vt sensum fugiant: nulla igitur est contrarietas. Porrò quod Theodorus vertit, *quo magis, quis se operuerit*, libentiùs vertam: *quo plura quis iniciat*, vt de aliis etiam possit accipi, quàm de veste, ne sit quodammodo nugax ratio dubitandi, hunc pene in modum. Quam ob rem cùm sudores fiant, vbi quis pluribus vestimentis operiatur, non illi sudant, qui vestem plurimam sibi iniiciunt? velim nimirum generalius esse, & plura amplecti primum verbum, quàm alterum.

XXXIX.

Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἱδρωτικωτέρως διακείμεθα τοῦ θέρους; ἢ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν σωμάτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κατέχεται; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα· τοῦ δὲ χειμῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ κατειλημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ διαλύει τὸ ὑγρόν ἔτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ προσφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοὐναντίον.

Quam ob caussam cùm cotpora sicciota magis per æstatem, quàm hyberno tempore sint, sudori magis in æstate parçamus? An quòd per æstatem propter corporum laxitatem non multus naturæ calot continetur. Humoresque proinde resoluere in spiritum potest. Per hyemem autem parte exteriori densata corporum, calor frequens naturæ coërcitus humorem minimè in spiritum resolui patitur. Ad hæc, æstate humoris multum haurimus, hyeme autem è contratio agitur.

Cùm sudoris materia sint humiditates in corpore existentes, tunc vtique magis sudare conueniens sit, cùm illæ in corpore magis abundant; abundant autem magis per hyemem, quoniam corpus humidius est, minùs per æstatem, quoniam siccius; iure igitur magis per hyemem sudandum sit: at è contrario res habet: plus enim sudoris emittitur per æstatem; Rationem affert Aristoteles, quam deducit ex altera sudoris caussa, nimirum efficiente, qui calor est, quem plus materiali caussa in ea actione posse apparear. Hic igitur calor æstate minor est, quippe apertis meatibus magna illius pars effluit, exigua intus continetur: quare humiditates resoluit in spiritus, qui extra prodeuntes concrescunt in sudores, sicuti non semel dictum est: contra hyeme densata cute, & adstrictis meatibus calor plurimus intus cohibetur, cui foras non pateat aditus, quare minimè in spiritum resoluit humores, nec eam ob caussam progignitur sudor. Hæc ita quidem scribit Aristoteles: sed contingit dubitare: superiùs enim problemate XXXV. non exiguus calor sed multus dissoluebat humida in spiritus, & sudorem auferebat: problemate etiam XXXII. hyems similiter non æstas humiditates in spiritus resoluebat: vnde nec hyeme sudandum ibidem dixit, quod

per ſpiritus illos euacuatio facta, ſufficeret corporis valetudini, non ſufficere æſtate, quòd ea non fieret, quantum nimirum oporteret. Dicimus ſpiritum duobus modis ſumi, ſeu intelligi poſſe; ſicuti duplex à calore fit. Quidam eſt tenuior, & magis à calore elaboratus, cùm nimirum calor eſt maior, & validior, quod hyeme contingit: talis verò ſpiritus non concreſcit in ſudorem; vnde hyeme illius parcitas: Alter eſt craſſior, & potiùs vapor, ſicuti loquutus eſt problemate x x x i. ad finem, cùm de igne dixit ἐξατμίζει τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, id eſt, *in vaporem reſoluit præmollita humida*: hic autem extra concreſcens, ſudor fit, vt diximus: quoniam autem præ caloris imbecillitate, qui eundem vlteriùs non poteſt attenuare, hic plurimus fit æſtate, plurimus etiam illo tempore ſequitur ſudor: contra verò per hyemem contingit: tunc enim præ tenuitate inſenſibiliter tranſpirat. ἔτι δὲ τοῦ μὲν θέρους. *Ad hæc æſtate humoris multum haurimus.* Alia ratio. Oſtendit autem ex alio etiam cauſſarum genere, nimirum materiali, par eſſe, vt æſtate multi ſudores fiant, quamquam ſuperiùs ex eodem genere cauſſæ contrarium adſtruxiſſe viſus eſt. Æſtate enim quamquam aëris caliditas, & ſiccitas corpora etiam noſtra calidiora, & ſicciora reddat, eſt tamen etiam, quod multum humiditatis eiſdem tribuat, quod in progignendo ſudore, non minùs illis, atque adeò plus valeat: multum enim humoris æſtate haurimus in potu, & cibo; nam & largiùs bibimus, & fructus arborum permultos aſſumimus, qui cùm humidi ſint, humiditatis copiam faciunt, & materiam largam ſudoribus præſtant. Theophraſtus hanc iam pluries ab Ariſtotele propoſitam ſententiam, æſtate magis patere corpora ſudori, ſeu etiam vtiliùs eo tempore ſudare nos, non videtur ita abſolutè admiſiſſe; dixit enim nonnullos eſſe, qui hyeme faciliùs ſudent, quàm æſtate, dummodo vtriúſque temporis exceſſum, nimirum frigoris, & æſtus excipiamus, & mediocritatem in vtróque ſumamus, eſt tamen locus adeò lacer, & verba, quæ rationem continent adeò corrupta, vt percipi non poſſint, quæque nec ideo adſcribere viſum eſt: adduci tamen videmus hæc eadem de larga humidorum aſſumptione tempore æſtatis quæ Ariſtoteles modò propoſuit, vt apparere poſſit eum pro vtráque parte diſſeruiſſe.

X L.

Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἱδρῶτες φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν πόνων; ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντλοῦντες ἀεὶ τὸ περιττεῦον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρέχουσι διάζυσιν· ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινὰς εἶναι, καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ διηθήσει μηδεμίαν ἔμφραξιν γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προσαγορευόμενοι ἱδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται. ἀλλ' ἔτι ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσου σημεῖα φαίνεται. τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας. ἢ τῆς συμμέτρου κατὰ φύσιν ψύχεται, ἥ τε σὰρξ διύγρος γινομένη, τὴν κακίστην πρὸς ὑγίειαν διάθεσιν λαμβάνει.

Cur ſudores, qui corpori bene valenti ſponte prouenerint, iis deteriores habentur, quos labores citârint? An quòd labores excreſcentem humorem exhaurientes, carnem efficiunt ſicciorem, vt cauernæ foraminum, ſanitati ſint opportunæ, & per caloris tranſmiſſionem fieri nulla poſſit obſeptio, ſiue oppilatio: ſudores autem ſpontanei appellati, qui ex neceſſitate oriuntur, cùm ſcilicet foraminibus naturæ ab immodico humore confuſis, calor non omnino occupatur, ac vincitur, ſed repugnare adhuc extruderéque humorem poteſt: hi rectè pro ſignis morbi habentur futuri; nam etiam calor ipſe à largiori humore, quàm qui modicus ſecundùm naturam ſit hebetatur: & caro plenè madeſcens peſſimum ad ſecundam valetudinem concipit habitum.

Sudores ſpontanei illi appellantur, qui ſponte, & naturæ operâ, abſque cauſſæ externæ, aut manifeſtæ auxilio fluunt, quomodo etiam vomitus, & alui fluores ſic ab Hippocrate dicuntur: hos autem cùm ſano corpori acciderint, illis eſſe deteriores affirmat Ariſtoteles, qui ob labores, aut exercitia fluunt. Quamquam autem dicit corpus ſanum, non tamen intelligitur ſanum omnino, & perfectè: non enim ei quod tale ſit, aduenient ſudores, quippe nulla intrinſecus exiſtente cauſſa morbifica, quæ naturam ad eos mouendos compellat; Sed eſt ſanum, quod adhuc non decumbat, & operationes ſenſu ipſo nondum læſas habeat. Quod tamen morbificam cauſſam intus gerit, ex qua mouentur ſudores, corpus potiùs neutrum dicendum erit: tales igitur ſudores illis deteriores ſunt, qui ex laboribus pro-

ueniunt; scilicet ob exercitia, nomine enim laborum exercitia ipsa intelligit Aristoteles; hi enim boni sunt, quippe corpori proficui, & non leue auxilium afferentes, illi autem mali quòd argumento sint multam adesse superfluam in corpore humiditatem, ex qua facilè morbi fiant: spontanei igitur mali tamquam signum: non spontanei boni tamquam caussa. *ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι. An quòd labores excrescentem humorem exhaurientes* Probat sudores ob exercitia euenientes bonos, & vtiles esse: nam labores, aut exercitationes exhaurientes humiditates superuacaneas, reddunt carnem, & corporis habitum sicciorem, hoc est expurgant, & depurant: vnde meatuum cauitates sanitati sunt opportunæ, quia parent, & calor naturalis per eas transmittitur, & percolatur: nulla etiam fieri potest obstructio, nam permeans, & pertransiens calor non permittit. Spontanei autem, quamquam dicuntur spontanei, fiunt ex necessitate, quia natura plurimo humiditatis onere grauatur; multa enim humiditas residet, ac confusa est in corporis meatibus, vnde calor natiuus non potest perfectè eos occupare, & per illos peruadere, pugnare tamen aduersùs humiditatem potest, & ipsam satis bellè extrudere, non enim est ita debilis, vt non possit; ex hoc autem fiunt sudores, qui per hunc modum ægritudinis signa sunt: quod dixit etiam Hippocrates libro de Iudicationibus per hæc verba Cornario interprete: *sudor multus sponte oboriens sano, morbum significat, æstate minorem, hyeme maiorem.* & quarta aphorismorum sectione XLII. *sudor multus, frigidus, aut calidus, semper fluens: frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat.* *καταλαμβάνει). Non omnino occupatur, ac vincitur,* malè Theodorus hoc modo; cùm actiuæ significationis potiùs verbum sit: meliùs ita. *non omnino eos occupat, eisq; dominatur*; & ita requirit sensus, & nos ita exposuimus. *τό τε γὰρ ὑπὸ πλείονος. Nam etiam calor ipse à largiori.* Docet quomodo futuri morbi signa sint spontanei sudores, quia nimirum à plurima illa humiditate, quæ maior est, quàm pro naturæ lege conueniat, hebetatur calor natiuus, & caro madescens malam affectionem contrahit, vt facilè in ægritudines incidat: hanc autem humiditatis copiam indicant sudores. Sensum autem meliùs exprimunt Græca, quæ ita sonant: tunc enim à largiore humore; & reliqua. Legendum autem est ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας, vt excudendum curauimus, non ἐργασίας vt perperam habebant vulgati codices, ita enim legit Theodorus, & Iustinianus habet.

XLI.

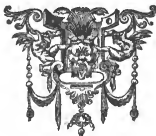
Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἱδρῶτες ἧσσον γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλόμεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος; ἢ ἧσσον μὲν ἱδροῦμεν, ὅτι τὰ ὑγρὰ τοῦ χειμῶνος πέπηγε, καὶ συνέστηκε σφόδρα; δυσδιαλυτώτερα οὖν. οὐχ ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἱδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶνος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγιεινή· ὁ γὰρ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἕξιν· ἔτι τε καὶ ἀραιοτέραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν. τό τε ἐντὸς θερμὸν ἀποκρίνων. ἐλάττω ποιεῖ ὥστε μὴ ὁμοίως δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι τό, τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥᾳδίστερον παρεμπεσεῖται τοῖς σώμασι, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἱδρωτοποιίας ὄντων.

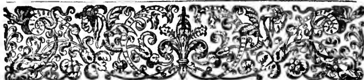
Cur tempore hyberno minùs oriuntur sudores, nec nos per id tempus sudandum æquè censemus, quamuis corpora humidiora tum constent? An minùs sudamus, quoniam humores per hyemem concreti, coactique sunt vehementer: quare minùs dissolui tum queunt. Sudandum autem minimè per hyemem censemus, quia corporis eiusmodi dispositio salubris est. Qui autem mouet sudorem, labefactat, confunditque habitum corporis, atque etiam laxiorem, quàm conueniat, eundem habitum reddens, simul & intimum calorem educit, diminuitque, vt non æquè gelido cœlo possit resistere: & humor externus expeditiùs se corporibus inserit, cùm laxiora iam foramina propter sudationem habeantur.

Hoc problema duo continet, quæ tribus aliis problematis superiùs proposita sunt. Cur minùs contingant sudores æstate, quàm hyeme: id autem fuit propositum paullò ante problemate XXXIX. alterum cur eosdem sudores magis procuremus æstate, quàm hyeme: id habuimus problemate XXI. & XXXII. Harum autem rerum quærendarum occasionem eandem adducit, quam problemate XXXIX. aliis verbis, sed eodem sensu; hyemis nimirum humiditatem, quæ ibi fuit æstatis siccitas. Explicat autem vtrámque partem, &

quamquam

quamquam eadem vtrobique poteſt eſſe ratio, propriè tamen quædam alteri, ac alteri videtur accomodare. Ad primam igitur air: ideo minùs fieri ſudores per hyemem, quoniam ratione frigoris, eo tempore corporis humiditates coactæ, & concretæ vehementer ſunt, vt difficulter diſſolui poſſint, atque in ſudores abire. Tum ad alteram inquit; ideo per hyemem non procurare nos ſudores, quoniam ea diſpoſitio, qua corpus quieſcere ſinimus, nec ad ſudorem mouemus, ſalubris eſt: qui autem ſudores prouocat, ille colliquat, miſcet, & confundit totum corporis habitum, & eum plus quàm par ſit rarefaciens; indéque educens calórem innatum, qui intus continetur, minorem illum reddit, ex quo fit, vt frigori, quod eo tempore viget, non poſſit æquè atque antea reſiſtere. Sequitur etiam aliud malum, nam cùm ob eas ſudationes aperti exiſtant corporis meatus, humiditates extraneæ, quæ morborum cauſſæ ſunt, faciliùs per apertos meatus ingrediuntur, & morbos adducunt: vnde iure dictum eſt, aliam diſpoſitionem eſſe magis ſalubrem. Porrò autem quòd pro δυσλυτώτεραι repoſui δυσδιαλυτώτεραι, & poſt vltimum quod erat problematis verbum ἱδρωτοποιίας, addidimus ὄντων, auctore codice Iuſtiniani fecimus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Γ.

ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

ARISTOTELIS PROBLE-MATVM SECTIO III.

De vini potu & ebrietate, THEODORO GAZA *Interprete*:

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΙΑ' τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου δύσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ἁλίσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος, καὶ τῶν τοιούτων; ἢ διότι πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται. ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος: γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθὴς βεβρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἡ σὰρξ ἔνδοθεν.

Quam ob causam vinum, cùm calidum sit, vinolenti non calent, sed frigent, & dolore, cæterísque huiusmodi vitiis excipiuntur? An quòd multum humoris, cùm refrigeratum est, multum frigoris concipit, ita vt calorem superet naturalem. Fit enim simile intrinsecus carni, vt si vestis nimio madefacta humore rigorem proinde acris frigoris admittat.

Cùm vinum suapte natura calidum sit, atque adeò membra nostri corporis calefaciat, cur porrò illius vsu algores, & morbi frigidi proueniant, iure quærit hoc primo problemate Aristoteles. Vinum autem calidum esse non probat, sed assumit: quippe de vino quod Græci œnodes, latini recentiores vinosum appellant, illi sermo est, non de aquoso, quod aut refrigerat, aut non manifestè calefacit. Vinosum autem non solum manifestè calefacit, sed vehementer, & celeriter, quod pluribus locis dixit Galenus: octauo autem de simplic. medicamentorum facultatibus, ordinem ipsum aut gradum caliditatis definiens, dixit calidum esse ex secundo ordine: at quod admodum vetus est ex tertio: caliditati autem proportione respondere siccitatem; talem autem vinoso qualitatem, ex Hippocratis etiam sententia tribuere apparet Comment. III. de ratione victus in acutis, tex. primo, & secundo. Plato etiam libro II. de legibus, cùm pueris ad decimum octauum vsque ætatis annum vino interdixisset, quòd non oporteret ignem igni & in corpus, & in animum infundere, idem omnino scripsisse visus est. Quæ igitur à Plutarcho tertio sympofiac. de vini frigiditate afferuntur, illa vt apparet disserendi gratia, & ad probabilitatem magis, quàm ad veritatem proposita sunt: nec verò refutare admodum difficile sit. Vberrimè autem grauibúsque argumentis & authoritatibus persecutus est hanc quæstionem patrum nostrorum memoria Hieronymus Iracastorius in libello, cui peculiarem hanc materiam dedicauit, hoc titulo: De vini temperamento sententia: cùm orta dissensione inter duos medicos, ipse cum aliis tribus medicis iudex, atque arbiter electus est, atque tum calidum, tum siccum esse pronunciauit. Igitur qui huiusmodi vino se ingurgitauerunt, quam ob rem algores, & rigores facilè patiantur, & facilè pleuritides incurrant, ostendit Aristoteles. Pleuritidem autem poni apparet ab Aristotele inter morbos à frigore gigni consuetos; aliter enim lo-

cum non habeat dubitandi ratio: nec verò iniuria, quamquam inflammatio est, & cum febre semper: nam & Hippocrates libro quarto Aphorismor. XXIII. inter hyemales morbos eandem connumerat, quippe à fluxione ortam, quæ frigoris vi potissimùm effici solet, eádemque ratione à vini potu immoderato. Rationem igitur sequitur ad proponendū Aristoteles, atque ait: Multum humidum, seu multa substantia humida, si refrigeretur, euadit multum frigidum, seu multa substantia frigida: id autem vsuuenit, cùm multa vini copia assumitur, assumitur enim multum humidum actu. Huiusmodi igitur humidum, cùm ea copia iam est, vt concoqui non possit à calore natiuo, vincit ipsum, & suffocat, vnde refrigeratio multa à multo frigido in corpore contingit. Hanc rem dilucidè admodum, oleique aptissimo exemplo explicuit Galenus libro III. de temperamentis capite II. per hæc verba Latinè Linacro interprete: *nec vinum ipsum semper animal calfacit, æquè vt nec oleum flammam accendit, tametsi aptissimum est ignis nutrimentum: immò si imbecilla, & exigua flamma confertim multum oleum infundas, suffocabis eam, prorsusq́; extingues potius, quàm augebis. Sic igitur & vinum vbi plus bibitur, quàm vt vinci possit, tantum abest, vt animal calfaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat, quippe apoplexia, & paraplexia, & qua Græcè caros, & comata vocamus, & neruorum resolutio, & comitiales morbi, & conuulsiones & tetani immodicū vini potum comitantur, quorum vnumquódque frigidum est vitium. Generatim enim quæcúnque assumpta in corpus, vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprahendes, æquè scilicet vt flammam ab eadem materia non augeri modò verùm etiam aliquando extingui.* Hæc Galenus. Suffocato igitur à vini copia naturali calore, naturales omnes operationes prauè obeuntur: quare & cruditates plurimæ fiunt, humidorúmque & frigidorum, atque etiam alius generis excrementorum vbique copia prouenit, quæ si ad membranam costas succingentem decumbant, pleuritidem propositam inducunt, si ad neruorum principia, à Galeno commemoratos morbos, & ab Aristotele significatos, aliósque interim non paucos. Quamquam enim facultate vinum exsiccat, vt dictum est, actu tamen humectat, & ratione etiam frigiditatis quæ proposita fuit morbos gignit. Porrò quæ Theodorus habet verba, *vinolenti non calent, sed frigent*, non bene exprimere puto quod Græcè est, *δυσριγοί εἰσι*, hoc est, facilè patiuntur algores, promptè ac leui de caussa rigores incurrunt, algiosi sunt, sicuti habetur particula VIII. proplemate IV. & X. *γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθής. Fit enim simile intrinsecus carni.* Similitudine adductam rationem comprobat. Quemadmodum enim vestis si irrigetur humore frigido madescit, & laxa fit, sed & tenditur, ac riget aliquando, priorémque proprium bonum habitū ex humectatione & refrigeratione illa immutat, ita caro humectata, & refrigerata à vini assumptione, & affusione interiùs, per eundem modum afficitur, & madescit, ac refrigeratur. Theodorus hoc loco potiùs sententiam exponit, quàm verba reddat, multum de suo addens: ita autem verba sonant: *Fit enim similiter ac si vestis irrigetur humore frigido, ita caro interiùs.*

II.

Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύοντες παροινοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα; ἢ ὅτι οὔθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν ὥστε ὁμοίως ἔχειν τοῖς νήφουσιν· οὔθ' οὕτω, ὥστε ἐκλελύσθαι, ὥσπερ πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; ἔτι οἱ μὲν νήφοντες, μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες, οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν· οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρίνουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν κακῶς δὲ, διὰ τὸ μὴ νήφειν. καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν.

Qua de causa, non qui vehementer, sed qui leuiter se ebriauerunt, delirant? An quòd neque tam parum biberunt, vt similes sobriis sint: neque adeò multum, vt soluantur, & langueant, quomodo efficiuntur, qui multum hauserint. Adde quòd sobrij ratione iudicant penitus, temulenti ne tentant quidem aliquid iudicare: leuiter ebriati iudicant, quoniam quidem vino non penitus detinentur: sed prauè id faciunt, quia sobrij non sunt. Quo fit vt mox & contemnant alios, & contemni ab aliis se ipsi existiment.

Quam ob rem non qui maximè ex vino ebrij, sed qui leuiter ebrij sunt, petulántiùs se & iniuriosiùs gerant aduersùs alios, proponit hoc loco Aristoteles. Quod enim ait *παροινοῦσιν*, iniuriam & contumeliam significat, vt apparet ex fine problematis, cùm ait, *quo fit vt maximè contemnant alios*: & ex declaratione Hesychij, qui *παροινῆσαι*, exponit, *ὑβρίσαι, λοιδορῆ-*

σαι,&

σαι, & παρανοία ἡ ἐκ τοῦ οἴνου ὕβρις. Nõ igitur bene omnino Theodorus qui vertit, *delirant*, alio enim fortasse verbo, ad sententiam perfectè exprimendam opus sit, quod iniuriam, & contumeliam denotet, vt debacchentur, aut simili: semiebrios autem siue leuiter ebrios, verbum ἀκροθώρακας significat, talémque illi voci inesse significationem ostendit Erotianus in Onomastico per hæc verba Latinè: *Atque vsque in hodiernum diem eos qui non admodum vino implentur ἀκροθώρηκας appellamus*, ἀκροθώρηκας enim, non ἀκροθώρακας dicit Erotianus. Est autem deducta vox vt existimo, à θώρηξις aut, θώρυξις, vtro enim modo dicas, nil interesse scribit Phauorinus. Est autem θώρηξις, vel simpliciter vini potio, vel meracioris vt scribit Galenus Comment. VII. aphorismo XLVIII. ἀκροθώρηξ igitur ex potione vini, aut meracioris vini ita affectum significabit, vt iam adsit aut incipiat ebrietas. Non video igitur quare lexicographi, & cum illis Budæus ἀπὸ τοῦ θώρακος, seu à thorace deducant, qui exponant, leuiter appotos, hoc est, quasi pectore-tenus vino imbuti, seu vt Henr. Stephanus, summo pectore-tenus: licèt enim θωρήσσειν, armare sit, seu armare pectus, & θώρηξις loricatio; est etiam vinum potare. Cùm igitur ἀκροθώρηξ ad vini potum significandum sumitur, quid illuc pectoris, seu thoracis mentionem adducamus non video; nisi si ipsa θώρηξις vox cùm ad vini potionem denotandam assumpta est, ἀπὸ τοῦ θώρακος, hoc est à pectore, seu thorace, vel ἀπὸ τοῦ θωρήσσειν, quod est armare, fuerit deducta, quasi vini potio armet, & loricet pectus caliditate. Verùm vnde vnde fluxerit vox ἀκροθώρακας manifestò hîc sunt semiebrij, aut leuiter ebrij. Hi igitur quare ex vinolentia magis peccent, quàm omnino ebrij, ostendit Aristoteles. Dicit autem qui leuiter ebrij sunt, eos iudicio, & mente non ita valere, ac omnino sobrios, quia paullò plus, scilicet quàm illi, & quàm modus sit biberunt, non tamen rationis vim penitus dissolutam obtinere, quoniam non ita se vino ingurgitauerunt, vt ad perfectam ebrietatem deuenerint, quæ rationis vsum omnino tollit. Sunt igitur in medio positi: quare delirant, & peccant cùm aliquid facere, aut dicere aggrediuntur: quibus verò præ vini copia, & summa ebrietate dissoluta penitus ratio, & iudicium est, non peccant, quoniam ne aggredi quidem aliquid in quo peccent, valent: illis igitur deprauatè actio fit, his nullo modo fit: quare ne peccant quidem. ἔτι οἱ μὲν νήφοντες μᾶλλον. *Adde quòd sobrij.* Hæc videtur proponi tanquam noua ratio, quantum quidem indicat particula ἔτι: sed eadem mihi videtur paullò distinctiùs exposita, & proximiùs applicata, vnde pro ἔτι legerim libentiùs ὅτι, tanquam sit collectio, & explicatio eiusdem rationis: quia enim leuiter ebrij non parcè biberunt vt sobrij, nec largè vt vehementer temulenti, fit vt sobrij rectè iudicent, quia illæsum rationis munus obtinent, vehementer temulenti nullo pacto, quia vino oppressi, munus illud amiserunt; semiebrij verò quia nec illæsum habent, nec omnino amiserunt, iudicent quidem, sed à vino impediti, prauè. καὶ ταχὺ τῶν μὴ καταφρονεῖν. *quo fit vt mox contemnant alios.* Ad id pertinet Satyri Clazomenij historia, quã refert problemate XXVIII. quo hic idem locus tractatur. Porrò Plutarchus tertio sympofiac. hanc eandem ex Aristotele quæstionem proponit, Philosophíque dissolutionem ita explicat, tãquam dixerit Aristoteles, sobrij rationem bene constantem de rebus bene iudicare, valde ebrij dissolutum sensum cohiberi & opprimi, leuiter autem ebriorum adhuc quidem valere vim phantasticam aut imaginatricem, iam tamen conturbatam esse rationem, ex quo fit vt ille quidem iudicet, sed malè iudicet, quippe qui imagines illas aut visa insequatur. Nos phantasiæ aut sensus in expositione non meminimus, quæ nec nominari ab Aristotele audiuimus. Ex Plutarcho illa hoc loco attulisse satis visum est. Sed enim Plutarchus iis non contentus, quæ adduxit Aristoteles, propriam & ipse quæstionis solutionem affert, duásque proponit rationes. Primam enim, illius accidentis caussam non ad animam, sed ad corpus dicit esse referendam: nam semiebriorum rationem, seu ratiocinandi munus, tantùm esse conturbatum, corpus autem impetibus illius inseruire posse, quippe quod à vino nondum irrigatum & madidum sit. At vbi concussum, & oppressum fuerit corpus, deserere animi impetus, & dissolutum deficere, vnde nec ad opera ita affecti progrediantur. Semiebrios autem, quia corpus habent simul adiuuans ad peccandum, eam ob rem non quòd rationis munere magis destituantur, sed quòd corpore minùs valcant, peccare. Alteram deinde affert rationem, quam à vini natura ducit: iuxta enim copiam qua assumitur, primùm alium, & mox alium producere effectum, quam rem similibus aliis ostendit eo loco Plutarchus. Ignis enim qui moderatus est lutum indurat, nimius colliquat, ac facit vt fluat. Contra æstatis principium quæ opora dicitur, febres excitat, incenditque: eadem crescente illæ sistuntur, & desinunt: fieri igitur posse, vt vbi à vino naturaliter turbata, & irritata fuerit ratio, rursum eodem augescente, remittatur, & sedetur: nam & elleborus initium quidem purgandi sumit à turbatione corporis: at si minùs iusto exhibeatur, turbat quidem,

non

non tamen purgat: soporifera quoque nonnulli intra modum sumentes, turbulentiores efficiuntur: nonnulli ampliùs sumentes dormiunt. Probabile itaque sanè turbationem etiam illam, quæ semiebriis accidit, vbi ad summam vigorem peruenerit concidere, & ad hanc rem idem vinum esse adiumento. Hæc ex Plutarcho, quorum postrema roborare etiam licet ex Galeni sententia v. aphorism. v. vinum nempe qualitate propria sanare posse, quam fecit substantiæ copia dispositionem. Ad eandem rem confirmandam, addit præterea similia quædam alia Plutarchus, quæ apud ipsum videre licet.

III.

Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες, ἢ ὅλως ἄκρατον; πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κεκραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στενοτέρους· ὁ δὲ ἄκρατος, ἧττον; ὥστε δυσεξαγωγότερος ὁ κεκραμένος· ἢ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον. διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; ἔτι δὲ συμπέττει τὰ λοιπὰ θερμότερος ὢν καὶ αὐτὸς αὑτόν· ὁ δὲ ὑδαρὴς, τοὐναντίον.

Cur magis crapulam sentiunt, qui diluriusculum bibunt, quàm qui merum ex toto. Vtrum suę tenuitatis caussa, vinum temperatum expeditiùs loca plura, angustioráque subeat, intemperatum autem minùs facere id possit: itaque difficiliùs educi potest, quod dilutum est. An quòd merum minus bibitur, vt pote quod multum bibi non possit, magísque vomitu reiicitur. Ad hæc merum vt cætera concoquit, quia calidius est, ita etiam se ipsum consumit, diluto autem illo è contrario agitur.

Quid sit *κραιπάλη*, aut crapula, docet Galenus v. aphorismorum v. per hæc verba: *Quòd verò omnes Græci crapulas vocant, capitis noxas, ex vino prouenientes, manifestum est. Ita enim & nonnulli vocis etymologiam fecerunt, oriri dicentes ex κάρηνον πάλλεσθαι*, hoc est, *ex eo quòd caput vibretur* Sequitur autem ad ostendendum Galenus, noxam hanc aliquibus longiori tempore, aliis breuiore perdurare: non enim esse statutum, neque circumscriptum omnibus vna mensura: quidam enim postridie à crapula sunt liberi, quidam verò sequenti nocte, quidam verò tertio die prorsus: & fit hoc pro multitudine ac vi vini epoti, & eius qui potauit, natura. Aristoteles problemate XVII. definiuit quid sit crapula per hæc verba: *Crapula est feruor quidam, & incendium quod desinit, affligit autem plus quàm ebrietas, quoniam illa quidem dementat, crapula autem mente sibi constante dolorem affert.* Apparet igitur in crapula adesse dolorem, qui ebrietati minimè est necessarius: quod etiam constare potest ex problemate XIV. in quo crapulæ nomine haud expresso, eadem tamen res quæritur quæ hoc loco, cur à vino diluto, meraciori tamen, caput postridie magis doleat, quàm mero. Crapulas igitur magis sentire, quomodo Theodorus reddit *κραιπαλῶσι*, nihil aliud est quàm noxam, & dolorem illum faciliùs incurrere, eo magis affligi, & diutius in eo perseuerare. Id autem cur magis vsuueniat illis qui vinum aquæ admixtum bibunt, quàm qui ex toto merum, tribus rationibus ostendit Aristoteles. Auicennas àutem non crapulam, sed ebrietatem à mixto magis prouenire dicens, quod ex hoc loco profectũ crediderim, eâdem ratione similiter vsus est qua primo loco Aristoteles. Sunt autem hæc Auicennæ verba libro primo, fen III. doctrina II. *Scias præterea quòd mixtum velociùs inebriat. propterea quòd aqueitas penetrat. ἀκρατέστερον, dilutiusculum.* Theodorus bene sensum expressit, non tamen sua voce, sed contraria; *ἄκρατος* enim est, *ἀμιγής, ἀσύγκρατος*, vt exponit Hesychius, hoc est non mixtum, non temperatum, non dilutum; merum denique, & putum, vt interpretatur vetus glossarium; quod vel ex ipsa quoque nominis compositione pateat. Non igitur dilutiusculum, sed meracius valet vox: sensus tamen idem redit: est enim *ἀκρατέστερον* comparatiuum pro *ἀκρατότερον*, vt *σαφὴς σαφέστερος, ἄφθονος ἀφθονέστερος*: & minorem obtinet significationis vim quàm ipsum positiuum, quod vel aliis etiam exemplis apud Latinos quoque pateat: præsertim autem hoc loco, quo præterea adiungitur particula *ὅλως*: hic enim sensus est. *Cur magis crapulam sentiunt qui meracius bibunt, quàm qui merum ex toto:* quomodo qui, meracius, dicit, mixtionem aquæ includit, qui autem merum non ita: idem igitur est comparatione aliorum, qui meracius bibunt, ac qui magis temperatum, & dilutum, quomodo expresse locutus est problemate XIV. vbi pro *ἀκρατέστερον* posuit *κεκραμένον*, problemate autem XVII. *εὔκρατον*, nimirum dilutum, vt hoc loco reddit Theodorus. *πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κεκραμένος. Vtrum sua tenuitatis caussa vinum*

temperatum. Prima ratio ex tribus. Vinum aquæ admixtum tenuius est quàm merum, quare per plura, & angustiora loca ingreditur; vnde difficiliùs deinde educi potest: quæ enim tenuiora sunt, faciliùs subire, & ex angustis difficiliorem esse exitum, notum cuilibet est. Fit igitur vt ex diluto celeriùs & promptiùs generetur crapula, illi quippe promptior, & latior via; magis affligat, quia plures partes occupat, scilicet tum latiores, tum angustiores: diutius perseueret, quia angustiora loca ingressis difficilior est exitus. Merum autem quia crassius, & corpulentius, difficiliùs progreditur, ac ascendit, atque ad latiores solummodo meatus, ad quos solos patet illi aditus: & faciliùs educi potest, tum quia non sunt ita multi, tum quia non adeò remoti, & in profundo positi, quibus rationibus magis lentè fit crapula, minùs affligit, & faciliùs sedatur. Hæc autem ratio quo planior sit, mixtio vini quæ dicitur, sicut adnotat Aponensis, ita præsertim accipienda est, vt largiori admodum mensura vinum quàm aqua adhibeatur: aliter enim dilutum, vix aut ne vix quidem inebriat: tum vinum intelligatur generosum, & validum, quale vetustum & coctum, cuiusmodi illis temporibus erant in vsu (& coquuntur etiamnum in Græcia, & alibi vina) cocta autem locis fumosis ad centum, & ducentos annos asseruabantur. Huiusmodi autem vina crassiori substantia constabant, nec per se absque aquæ mixtione commodè assumi poterant, aut assumpta distribui, & corporis partes intimiores subire: attenuabantur igitur tum aqua, tum etiam percolatione, quæ fiebat per saccos lineos, qua de re habemus Plutarchi problema septimum libri VI. sympsiacωn: dicebantur autem vina illa saccata, & castrata, quia robur non paruum, & veluti virilitas illis per colationem eam adimebatur, quemadmodum etiam obseruauit clarissimus Mercurialis libro secundo variarum lectionum. Talia igitur crassiora vina, vt ab illis petatur caput, aquæ mixtione omnino indigent. Mensuram autem seu proportionem exactè definire non fit facile: nam pro vini facultate & crassitie, & robore illius qui assumit, moderanda & præscribenda res est, vt sanè patet: qua de re & proportione Plutarchus libro primo sympsiac. quæst. IV. & tertio eorundem quæst. IX. Hippocrates sanè VII. aphorism. LVI. æquale æquali potum soluere nonnullas affectiones scripsit. Cæterùm iis quæ modò dicta sunt ab Aristotele & Auicenna de aqua vini distributionem promouente, id enim significant Auicennæ verba antea proposita, illa aduersari videntur quæ scripsit Galenus libro primo de simplic. medicam. facultatibus cap. XXIX. vinum adminiculo esse aquæ, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeandas addere, vnde fieri vt vinum cum aqua, aut aceto bibitum, efficacius sitim extinguat. An dicendum, fieri vtrumquepossè, & aquam vino, & vinum aquæ mutuum præbere auxilium: aquam vino, modo substantiæ, hoc est attenuatione, & fluxibilitate: vinum aquæ, facultate, hoc est calore, & spiritu: ita vt & vinum per se, & aqua per se, minùs permeent, mixtim verò, magis. At Galenus videtur hanc responsionem tollere, qui scribit, non solum vinum misceri aquæ, quia auxilio sit ad omnes corporis partes permeandas; quod ad calorem, aut spiritus vini fortè referri posset: sed manifestis verbis adiungit, id fieri ratione tenuitatis aquæ, scribens, ideo vinum aut acetum illi permisceri, quia eandem promouet, cùm acetum, aut vinum, non sint frigida, & humida, quibus duabus qualitatibus sitis sedatur: ita enim præstare, sola magis quàm eum aqua, eadem exhiberi: sed quoniam illis admixta aqua, ob tenuitatem faciliùs distribuitur, & ab hypochondriis recedit: hic tamen locus ab interprete fuit aliqua parte corruptus: ex Galeni igitur verbis liquidò apparet, concedi non posse aquam præbere vino attenuationem: sed contra potiùs vinum aquæ, sicuti & acetum. An dicendum loqui Galenum eo loco, non de omnibus vini generibus: sed de nonnullis, quæ tenuia sicuti acetum sunt, & quæ ad extinguendam sitim, non secus ac acetum æstatis tempore vino immiscebantur? *ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν. An quod merum minus bibitur?* Altera ratio. Non re vera mixtum magis crapulam parit, quàm merum, si æquali mensura vtrumque hauriatur: sed quoniam illius maiorem copiam assumimus; quippe possumus: non enim eandem vtriúsque possumus, fit vt ex frequentiori haustu immodicæ copiæ diluti, frequentior sit crapula, quàm ex mero insigni copia infrequentiùs assumpto. Cui rei illud præterea accedit, quòd si assumitur, vomitu reiicitur, quippe vehementia, acrimonia, & crassitie sua percellit, & subuertit stomachum: vnde vel non assumitur, vel assumptum euomitur. *ἔτι δὲ συμπέττει τὰ λοιπά. Ad hæc merum vt cætera concoquit.* Tertia & postrema ratio. Vinum quoniam facultate calidum est, tale enim illud, de quo accipi problema diximus, concoquit tum alia, tum etiam semetipsum; merito enim caliditatis concoctio fit: dilutum verò seu aquosum, in quo nimirum maior est aquæ quàm vini portio, quia frigidum, id efficere non potest: sed potiùs contrarium. Vbi verò coctio bene celebratur, ibi crapula locum habere non potest: iure

igitur

igitur in iis illa magis contingit qui mixtum, quàm qui merum bibunt. Pro συμπίπτει τὰ πολλὰ, quomodo habebat Basiliensis editio, ex Iustiniano reposuimus συμπίπτει τὰ λοιπά. Hæc enim lectio visa est magis congrua, & confirmatur tum ex versione Theodori, tum ex problemate vigesimo tertio.

IIII.

Διὰ τί τῶν οἰνοφλύγων τὸ σπέρμα, οὐ γόνιμον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ ὅτι ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος ἐξύγρανται; τὰ δ' ὑγρὰ σπέρματα οὐ γόνιμα, ἀλλὰ τὰ συνιστάμενα καὶ πάχος ἔχοντα.

Cur semen genitale ebriosorum magna ex parte infœcundum? An quòd habitus corporis eorum præhumidus est, semen autem, non quod humidum, sed quod constat, crasśúmque est, hoc vim obtinet procreandi.

Theodorus οἰνόφλυγας reddit ebriosos; aptè equidem: qui vino nimirum dediti, eo sæpius se ingurgitare, atque inebriari solent: οἰνόφλυξ enim apud Græcos est, qui propensionem, & impetum ad vinum habet, φλύειν enim est, τὸ ὁρμὴν ἔχειν, vt quidem exponit Phauorinus: talis autem, ebriosus apud Latinos, & vitium ebriositas: ebrij autem, qui & quo tempore vino repleri, mente lædantur: tales verò aliquando etiam, qui natura aut consuetudine minimè ebriosi sunt. At de ebriosis in præsentia loquitur Aristoteles: ebrios enim problemate XI. & XXIII. re venerea minimè vti posse; quod tamen cautè & moderatè accipiendum est, vt ibi diximus. Ebriosorum igitur semen esse infœcundum scribit etiam Plutarchus libro tertio sympos. quæstione V. per hæc verba, quæ ad auctoris sensum meliùs & fideliùs exprimendum à Xilandri tralatione aliquantisper diuersè reddere libuit. *Qui autem multum meri bibunt, languidi sunt ad concubitus, & ratione gignendi nihil validum, aut bene temperatum proiiciunt: sed ob prauitatem, & frigiditatem seminis euanida & imperfecta sunt eorum cum mulieribus consuetudines.* Quod habemus enim apud Auicennam libro tertio fen XXI. capite octauo primi tractatus his verbis. *Et de genere quidem spermatis ex quo non fit generatio, est sperma infantis, & patientis nauseaticiam satietatem, & ebrij & senis.* Macrobium quid memorem quem ex Plut. adducto loco ea puto desumpsisse? sunt tamen hæc Illius verba 7. satur. *hausto autem vino plurimo fiunt viri ad coitum pigriores quia vim nimietas & frigidi facit semẽ exile vel debile.* Dixit autem Aristoteles magna ex parte, seu vt plurimùm, quia inter ebrios, variis de caussis hac in re non exiguum possit esse discrimen. Primùm enim ipsi non æquè omnes ad vinum feruntur; præterea vario sunt temperamento, tum aliæ ac aliæ temporum ac mulierum quibus miscentur conditiones, multum ad hanc rem conferunt: vt fieri possit aliquando, adeò multas coire opportunitates, vt seminis malitiam vincant, eorúmque non irritum esse concubitum. Quemadmodum exempli gratiâ, vt dicit Aponensis, si quispiam sit naturâ admodum cholericus, seménque habeat maximè calidum & siccum, & ob hanc rationem ineptum ad procreandum: tale enim semen, per frigiditatem & humiditatem, quæ à vino introducuntur, quæque aliis qui diuerso temperamento sunt, generationem impediunt, vt mox apparebit, redactum per aliquod tempus ad mediocritatem ac temperiem, gignendæ proli fiet accommodatum. ἢ ὅτι ἡ κρᾶσις. *An quòd habitus corporis.* Caussam infœcunditatis dicit esse humiditatem temperaturæ corporis, quæ ob vini immodicum vsum contracta est, humidus enim habitus, humidáque vitia, ex vino licèt facultate sicco, per accidens producuntur: cuius humiditatis ratione, semen & ipsum præhumidum fit; tale autem est, infœcundum: fœcundum autem est, quod est constans, & crassitiem habet, non fluidum, & aquosum, in quo spiritus exigui continentur, & qui facilè euaporant. Qua de re idem Aristoteles libro III. de histor. animalium cap. vltimo hæc habet; καὶ τὸ μὲν γόνιμον ἐν τῷ ὕδατι χωρεῖ κάτω· τὸ δ' ἄγονον διαχεῖται. *& fœcundum quidem in aqua deorsum secedit, infœcundum autem diffunditur*; Illud nimirum crassius & corpulentius, hoc tenuius & magis aqueum. Est autem caussa corpulentiæ calor, vt habet eodem loco Aristoteles his verbis: ὑπὸ γὰρ τοῦ θερμοῦ πήγνυται, καὶ παχύνεται. *calore autem coit & crassescit* humiditas autem tractu temporis, asciscit sibi frigiditatem. Vnde & Plutarchum vidimus nõ in solam humiditatem, sed in frigiditatem etiam infœcunditatis caussam reiecisse: cuius frigiditatis licèt non meminerit expressè Aristoteles, appareat tamen eam intelligi; quando ex verbis modò adductis velit, calore semen crassescere: quod igitur præhumidum ac tenue est, illud nequaquam calidum, sed frigidum & crudum potiùs est, vt habemus iterum ab eodem Aristotele II. de generat. animalium

cap. IV. his verbis. καὶ ἡ προτέρα τῆς ὑστέρας ἄγονος μᾶλλον τοῖς πλείστοις, ἐλάττω γὰρ ἔχει θερμότητα ψυχικὴν, διὰ τὴν ἀπεψίαν· τὸ δὲ πεπεμμένον πάχος ἔχει καὶ σεσωμάτωται μᾶλλον. *& prior quidem emißio plurimis minùs fœcunda quàm posterior, animalis enim caloris minùs continet ob cruditatem: quod autem est coctum, craßitiem habet, & magis est corpulentum.* Et quarto eorundem librorum cap. primo. καὶ τὸ σπέρμα τὸ πεπεμμένον θερμότερον· τοιοῦτον δὲ τὸ συνεστὸς· γονιμώτερον δὲ τὸ συνεστὸς μᾶλλον. *& semen concoctum calidius est, tale autem quod spissum est, fœcundius autem quod spißius.*

V.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι· πολλοῖς δ᾽ ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς φιλοβολίτας καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον· ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν; γίνεται δὲ ἡ ἀθελισαμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ ἐκτὸς ψῦχος, οἷον τοῦ χειμῶνος· ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ τῇ τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τῷ ἐν τῷ ἡλίῳ, ἢ πυρὶ καιομένῳ, συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις· ὢν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερτείνηται δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβεννύουσιν αὐτό· σβεσθέντος δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόμους γίνεσθαι· ἔστι δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα, ἄλλον τρόπον καταψύξεως. ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ἢ τὸ θερμὸν ἑκάστου τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθείρεσθαι· τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερὸν (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό τε γῆρας ταυτὸ ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακραὶ, καὶ συντηκτικαί· ἀναιρουμένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλύειν αὐτὸ συμβαίνει· ὑγρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμὸν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι· διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους, καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺ γὰρ καὶ αὐχμηρὸν ἀντὶ λείου, καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαραινομένοις τὸν βίον ἐκλείπουσιν· ὅτι γὰρ ἂν ἐπιτάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει· τὸ δὲ ἐπιλοιπὸν αἴτιον, ὡς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινομένης τῆς διαλύσεως· ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποτοῦσι τοῦτ᾽ εἶναι αἴτιον· ὢν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τοῦ οἰκείου θερμοῦ· διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι τοὺς δὲ, ῥευματικοὺς τοὺς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν· τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμέα ἐστὶ καὶ τὰ εἰσιόντα διὰ ἀσθένειαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἁπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται· ἀσθενὲς δὲ ἔστι τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾧ ἔτι σώζεται, καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ. καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθένειαν, ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου.

Cur ebriosi tremunt, & eo magis, quo liberaliùs merum hauserint? Absurdum enim id esse videri potest, quandoquidem vinum calefaciendi vim habeat, & tremor ex frigore præcipuè soleat prouenire: itaque qui rigent, maximè tremunt. Sed tamen multi cùm mero tantùm cibi gratiâ vterentur, tremores vehementes adeò ecceperunt vt homines prementes reiicerent, & aqua perfusi calida nihil sentirent. An quòd tremor tum oritur, cùm corpus admodum friget: scilicet aut calore intus circumsistente ob externi frigoris violentiam, vt hyberno tempore fit: aut naturali calore extincto, quod fieri solet vel qualitate contraria, vel ætate, vel senectute, vel externi caloris excessu, quod iis sanè accidit, qui vi Solis, aut ignis deuruntur. Igitur iis etiam idem obuenit, qui mero abutuntur. Vinũ enim calorifica sua facultate amplificata plus quàm vires corporis patiantur, calorem propriũ corporis, se permiscens extinguit: quo extincto, refrigeratóque corpore, accidit vt tremores oriantur. Quin etiam præter omnes refrigerandi modos, quos proposuimus, ille quoque notatur, vt delera materia, qua quisque calor sustentatur, & alitur, calor etiam ipse deleatur. Quod lucerna inter res inanimatas demonstrat, quippe quæ dempto oleo lumen amittere cogatur. Senectus verò in animatorum genere illud idem efficit, & morbus longus diutino consumptu corpus in tabem redigens: alimento nanque delero vel extenuato caloris, euenit vt calor etiam ipse deficiat. Calor enim humore alitur, non tamen quolibet humore, sed leni & copioso. Quam ob rem tum

iis, qui

iis, qui à prædictis tenentur vitiis, tum ætate profectis, exolescente, alterascentéque tali humoris genere (fit enim pro leni & pingui, acre & siccum) euenit vt calor ipse deficiat. Patent hæc argumento auxiliorum, quæ iis impendimus, qui ob marcorem è vita abeunt: fit enim vt eorum virtus vitietur, cùm aliquid nutrientis humoris instillatum est, vtpote cùm eiusmodi humoris defectu resolutio illa eueniat. Mero igitur hominibus deditis, caussæ id esse videtur. Vinum etenim calidum, corporis caliditati naturali coniunctum, efficacius porrò, quæ calor proprius sibi subdita pro alimento obtinet, consumit. Vnde fit vt alios ex his aqua intercus premat, alios fluxio, alios alia deiectio, & plæráque alia vitia eiusdem alui exerceant. Nam & reliqui humores acerbi, ineptíque remanent: & qui liquidi extrinsecus aduenerunt, crassari ob imbecillitatem caloris proprij nequeunt. Calor autem ipse imbecillus propterea manet, quoniam materia, qua contineri adhuc potest, imbecilla est: quomodo ignis quem arundo reddiderit: hic enim propter materiæ imbecillitatem, infirmior est, quàm qui à ligno præstatur.

Proposita quæstione, quod facete Aristotelem videmus aliquando, dubitationis rationem ponit eámque confirmat: Nam cùm illud quæsiuisset, cur ebriosi tremerent, & eo magis, quo liberaliùs vinum hausissent, (quo loco in Græco textu ex Iustiniani codice addidimus particulam καὶ, quam Theodorus agnoscit, scribentes καὶ μᾶλλον) id sanè non iniuria quæri ostendit, cùm ebriosi vino se se replere soleant, vinũ autem calefaciat; tremor contra à frigore potissimùm prouenire soleat: nam rigentes quos maximè refrigerari significat maximè omnium tremunt. Porrò si quispiam tremere, & rigere idem esse dicat, ille meritò cum Platone coarguatur à Galeno, libro de tremore, palpitatione, conuulsione & rigore capite VI. sunt enim vt ibi dicit Galenus, qui tremunt, nullum frigiditatis sensum experientes, non tamen fieri potest, vt quis citra perfrictionis opinionem rigeat. Atqui illud non dicit Aristoteles: sed quod dicit verissimum, rigentes tremere, eóque argumento aut signo, tremorem oriri à frigore confirmat: rigentes autem maximè refrigerari iam non ostendit, notum quippe & receptum apud antiquiores; vt vel rigorem perfrictionem, vel prefrictionem validam, vel perfrictionem cum tremore definirent. Quorum sententias quamquam refutat Galenus loco quem adduximus; perfrictionem tamen esse haud negat; & si à calida materia etiam ortum ducat aliquando, quod non inficiatur Aristoteles: qui à frigiditate præcipuè, non absolutè & præcisè dixit: id verò Galeni sententiæ omnino congruit: sunt enim qui tremant vt modò ex illius verbis dicebamus, nullum frigiditatis sensum experientes. Tremor autem eodem libro capite II. & libro II. de symptomatum caussis capite secundo, propriè fit ex facultatis quæ corpus sustinet, mouétque infirmitate. Corporis enim partes quia graues sua natura sunt, deorsum etiam sua naturâ feruntur: at facultas quæ per neruos musculis à principio transmittitur, illas sustinet ac attollit: ac in valente quidem brachio, ne vel minimum quidem vincitur victus à pondere: sed potentior membri deorsum nutu, sustinet id, tantúmque in sublime attollit, quantum illud deorsum trahit: in tremore verò inuita virtute, membrum ruit deorsum, quod cùm iterum eadem facultas attollere conetur; sed languidè præ debilitate id agat, illud denuò præ pondere labitur. Inuicem igitur vincēte, & victa potentia, mutuóque semper contrariis succedentibus motibus, deorsum labente membro, sursum attollente virtute, tremor efficitur, seu tremulus ille motus ex duobus compositus. Hic igitur imbecillitatis effectus semper in omnibus trementibus est, quacúmque ex caussa ortum ducat. Ex frigore illum maximè esse ait hîc Aristoteles; & verò res ita habet: quin ad frigus omnino reducitur, licèt sensu non manifestè; caloris enim natiui inopia ea parte quæ tremit, contingit affectus: ita senes, ita timentes, ita quicúmque alij hoc affectu præhenduntur, quod etiam mox docet. Aristoteles ac liquidiùs problemate XXVI. πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ. *Sed tamen multi cum mero tantum.* Confirmat exemplis quod in proponenda quæstione sumpserat, ex ebrietate oriri tremorem, magísque ex illa quæ ex mero est. Multos enim extitisse narrat, qui mero solo alimenti gratiâ vsi, adeò validos tremores incurrerunt, vt homines prementes reiicerent, & aqua calida loti, nihil sentirent. Quos autem dicit mero solo alimenti gratiâ vsos, fortasse intelligit canina appetentia detentos, quam solui à thorexi id est meri

potatione scripsit Hippocrates secundo aphorismorum xxi. sicuti sanè locum Galenus exponit: quod verò reddit Theodorus, vt homines prementes reiicerent, fortasse scriptum habuit θλίβοντας, sicuti reponit Iustinianus, vt existimo ex problemate xxvi. vbi eadem iteratur quæstio: Atqui φιλοβολίτας hoc loco exponunt nonnulli, potiùs ex sensu, & ex quodam etymo, seu ex compositione à βάλλω, & φίλος, vt existimo, quàm ex certa vocis significatione, quando nullum aliud afferatur exemplum, illos qui super amicum se coniiciunt officij gratiâ, vt corporis sui iniectu tremorem illum cohibeant: quem tremorem adeò magnum fuisse hoc loco dicit Aristoteles, vt ita affecti reiicerent à se amicos, nimirum vel quòd præ tremulis motibus non possent amici illi ita superiniecti permanere, & adhęrere trementibus, sed repellerentur ob concussionem & vibrationem; vel quòd reiicerent à se eos maioris caloris procurandi gratiâ, vt balneum aquæ calidæ, cuius meminit statim; quo tamen perfusi & loti, nihil præ frigoris ac tremoris vehementia, dicit eos sensisse: hoc autem eodem sensu, θλίβοντας etiam, & meliùs accipi posse satis notum, & certum est. Henricus Stephanus suspectam habet vocem φιλοβολίτας, & Iustinianus ad marginem habet φλεβολίτας, hæc tamen vox & ipsa mihi ignota. Antiquus interpres vertit, proiiciunt vestes. Vnde suspicio subit, forsitan legisse ἀμφιβολίτας, aut ἀμφιβλήματα: quæ vox haud inusitata· ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν. *An quòd tremor tum oritur, cùm corpus maximè friget.* Solutionem quæstionis pluribus persequitur, sicuti etiam problemate xxvi. Vult autem ex vino ideo oriri tremorem, quia tremor oritur ex frigore, vinum autem frigus parit. Hoc postremum vt probet, docet quot modis in corpore nostro frigus progignatur, seu calidum corrumpatur, vt quo ex illis vinum refrigeret, deinde doceat; quam rem facit etiam problemate xxvi. etsi cum aliqua diuersitate vt ostẽdemus. Hoc igitur loco videtur proponere quatuor modos. Primus, cùm ob externum aëris frigus, calor natiuus qui intus est, circumsistit, & obsidet partes illas interiores, nec foras prodit, vbi viget hostis, vt hyeme accidit. Quo casu partes exteriores frigent. Secundus qui diuiditur in duos; quia hic idem natiuus calor extinguitur: extinguitur enim vel à contrario, qui fit secundus modus, vt in senectute ob temporis progressum: vel ob externi caloris excessum, sicuti illis contingit qui aut Sole, aut igne vtuntur, qui tertius: quartum adiicit paullò post nonnullis interpositis. Porrò hi modi quibus calor, aut ignis corrumpitur, tanguntur etiam ab Aristotele problemate xxvii. huius sectionis, & in libro de iuuentute, senect. vita, & morte. Atque etiam à Galeno libro de morborum caussis capite tertio, qui loci quoniam faciunt ad hanc doctrinam, eámque maximè illustrare possunt, sunt etiam à nobis proponendi & excutiendi: Verùm quia præter iam dictos modos, alius adhuc vt dicebamus hoc eodem problemate mox proponitur, præstat, quæ interposita sunt enarrare; tum loca discutere. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ ὅπως χρωμένοις. *Igitur ijs etiam idem obuenit, qui mero abutuntur.* Modum vnum ostendit quo à vino corpus refrigeratur, qui fuit postremùm positus, nimirum ob externi caloris excessum; nam cùm vinum calidum sit, vbi corporis propriæ & innatæ caliditati immixtum, facultate sua corporis caliditatem superat, eundem extinguit: extincto autem, refrigeratóque corpore, ob debilitatem succedentem tremores, fiunt. ἔστι δὲ καὶ παρὰ πάντα τὰ εἰρημένα ἄλλος τρόπος καταψύξεως. *Quin & præter omnes refrigerandi modos quos proposuimus.* Secuti sumus hoc loco Theodori & Antiqui interpretis lectionem, ea supplentes quibus vulgati Græci codices carebant, quæ habuimus ex margine Iustiniani, nimirum propositionem παρὰ ante πάντα, & illa ἄλλος τρόπος καταψύξεως. Continent autem hæc alium, atque quartum corruptionis caloris modum, quem cur in hunc locum, illis interpositis reiiceret, non sanè afferam caussam, cùm præsertim eundem etiam velit in meri immoderato vsu locum habere, sicuti illum alium quem dixit ante. Est verò hic vltimus modus, cùm ablata seu absumpta materia, quæ pabulum & nutrimentum caloris, aut ignis est, ille deficit & emoritur: hunc autem modum pluribus persequitur, & exemplis illustrat, tum in inanimatis tum in animatis, quæ distinctiùs paullò post considerabimus: nunc enim considerandi sunt omnes modi quibus calorem corrumpi dictum est, & loci quos indicauimus proponendi, & conferendi, discrepare enim aliquâ adinuicem videntur, & aliquâ scrupulum facere. Igitur quæ de modis corruptionis caloris proponit Aristoteles hoc problemate, illa superiùs allata sunt, quæ autem problemate xxvi. ita habent. *Corrumpitur autem calor aut marcore aut extinctione; extinctione quidem à contrarijs, hoc est frigido atque humido: marcore autem vel indigentia nutrimenti, vt lucerna cùm fomite aut oleo caret: vel ab alieno calore, vt ignis in Sole, & lucerna apud ignem.* Mox autem cùm modum proponit quo in ebriosis deficit calor, hunc postremum affert, ab alieno excedenti calore, qui etiam in præsentia propositus est. In libro porrò de iuuentute,

senectute,

senectute, vita & morte, cùm hos eosdem modos tangit, tum etiam distinctiùs caussam tradit per hæc verba. *At verò ignis duas esse corruptiones videmus: marcorem & extinctionem. Appellamus autem eam quæ à se ipso est marcorem, quæ verò à contrariis extinctionem, & illam quidem à senectute, hanc autem violentam, vtrámque tamen corruptionem eâdem de caussa fieri accidit, deficiente enim alimento, quòd non possit calor illud accipere, corrumpitur ignis. Contrarium sanè coctionem cessare faciens, quo minus nutriatur prohibet: quando autem contingit vt marcescat,* [id fit] *quoniam ampliore calore collecto, non potest respirare, nec refrigerari: ita enim collectus plurimus calor absumit alimentum, & præoccupans absumere antequam respiratio insistat: quocirca non solùm minor ignis marcescit maiori igni appositus: sed & ipsa per se lucernæ flamma maiori flammæ indita aduritur, sicuti quodcúmque aliud cremabile. Caussa autem est, quoniam alimentum quod in flamma inest, præoccupat arripere flamma maior, antequam aliud adueniat.* Hæc nos ita conuertimus, rudi sanè & pingui minerua, at fideliter. Nam Vatabli versionem etsi verbis elegantem, non omnino approbabam; illa enim ἀπολειπούσης γὰρ τῆς τροφῆς καὶ δυναμένην λαμβάνειν τοῦ θερμοῦ τὴν τροφὴν, φθορὰ γίνεται τοῦ πυρός, ita vertere videtur, tamquam sint declaratio vnius ex modis dictis, quibus calor corrumpitur: ad quem finem vt puto peruertit significationem particulæ γὰρ, quam reddit, *nam*, quæ vertenda iuxta propriam significationem, *sanè*, aut *equidem*, aut simili modo. His autem verbis Aristoteles modum seu potiùs caussam communem proponit, quo ignis deficiat, & ad quam cæteras reducit; nimirum defectum nutrimenti: explicat deinde quomodo vtérque ex dictis modis, seu per contrarium fiat, seu per excessum caloris reducatur ad defectum. Nam contrarium cuius merito fit extinctio (& est alter ex duobus modis propositus) intercipiens coctionem, tollit nutrimentum; nutritio enim non fit nisi præcedente coctione (in inanimatis autem coctio fit præparatio illa, aut dispositio quæ præcedit.) Quando autem ob excessum caloris marcor contingit, qui erat prior ex duobus modis propositus, accidit id quoque ob alimenti defectum; nam maior flamma absumit identidem cibum minoris, antequam minor possit illum accipere, quod habemus, etiam ab eodem Aristotele scriptum in libro, de longitudine & breuitate vitæ capite III. & V. Cùm porrò deficit ignis quia nullo pacto apponatur materia, seu nutrimentum, ex defectu esse non sit sanè cur dicat hoc loco Aristoteles: neque enim hunc marcoris modum nominatim proposuit hoc loco; dixit tamen quo illum nominauit problemate XXVI. Igitur consona sunt his, verba problematis XXVI. duobus modis corrumpi calorem, extinctione aut marcore, qui ex marcore in duos rursus diuiditur, ob defectum nutrimenti, & ob excellens calidum alienum: quæ diuisio licèt non ita expressè ponatur in libello adducto de longitudine, & breuitate vitæ, habetur tamen manifestè ex verbis vt nos ea conuertimus: eo tamen in loco omnes modi reducuntur ad vnum, scilicet ad nutrimenti defectum: vt patuit; quod non habuimus in problemate XXVI. Hoc autem problemate V. quædam euariare videntur; nam cùm duos modos propositos, tum in libello de iuuentute, tum problemate XXVI nimirum & ab extinctione, & à marcore, hîc etiam proponat; licèt marcorem, haud nominet, qui tamen est secundus modus secundi membri hoc loco propositi, scilicet ob excessum alterius caloris; primus ille modus quo dicitur frigere corpus, aut deficere calorem ob frigoris externi vim, residente nimirum proprio calore in partibus internis, circumsistentéque, nec foras prodeunte; non ponitur tamquàm distinctum membrum, aut problemate XXVI. aut in libello de iuuẽtute: nec sanè vt videre videor, distinguitur ab eo quem statim proponit esse ab extinctione à contrario: quia enim natiuus calor magna ex parte intus residet, exiguus in exterioribus relictus, cùm non possit ambientis frigori resistere, superatur, imminuitur, & extinguitur, & inde frigus ea in parte, atque tremor oritur, quod etiam apparet ex problemate XXVI. Præterea qui mox seorsim proponitur alius refrigerandi modus, quem fecimus quartum, ob materiæ ablationem, seu absumptionem, quomodo non comprehendatur in secundo modo alterius membri, qui dictus est ob extinctionem ab excedente alio calore, sicuti manifestè comprehendi patuit in libro de iuuentute, & problemate XXVI. dicitúrque his locis per marcorem? qui marcor etsi in præsentia haud nominetur, illum tamen intelligi patet ipso senectutis exemplo quod proponitur: ad marcorem enim referri etiam senectutem vult problemate XXVI. qua in re, seu quo in exemplo illud etiam difficultatis emergit, quod paullò ante, cùm primum extinctionis aut corruptionis modum proponeret, ad extinctionem à contrario videtur eam retulisse; Nisi quòd ad id quidem pertinet, dicamus, senectutem considerari quodammodo posse, & tamquam rem refrigerantem, ac ex qua frigus in corpus inducatur, etiam absque consideratione materiæ absumptæ, & tamquam exsiccantem, atque ideo vtrobique locum habere posse; meliùs tamen & propriè ad marcorem referri.

Iam

Iam illud sola ex voce difficultatem non faciat, quòd hoc problemate ebriosos ideo frigescere ac tremere dicit, quia vinum extinguit, & refrigerat calorem proprium, problemate autem XXVII. ex marcore, qui modus ex aduerso videtur distingui ab extinctione, re enim idem dicit Aristoteles, quamquam vtitur verbo ἀποσβέννυσι, hoc est, *extinguit*, quo etiam vsus est hoc eodem problemate paullò ante, cùm alterum membrum proposuit illi oppositum, quod dicitur ab extinctione: res enim eadem manifestè proponi videtur, quamquam vocem vsurpat magis particularem, loco generalioris quam intelligit: idem enim hoc loco extingui ac corrumpi, quod pro genere antea posuit. Illud fortasse maiorem possit iniicere scrupulum, quòd hoc problemate duos modos videtur proponere, quibus à vino refrigeretur corpus calido corrupto: nam primùm dicit id fieri externi caloris excessu; permixtum enim vinum caloti nostri corporis, illum ratione maioris caliditatis extinguere; tum proposito alio modo corruptionis eiusdem caloris per materiæ seu alimenti absumptionem, hoc etiam modo à vino corrumpi calorem nostri corporis, & corpus refrigerari dicit: duobus itaque modis à vino nos frigescere; vtérque autem modus problemate XXVI. dicitur per marcorem: at eodem problemate XXVI. quod auget difficultatem disertè affirmat, in ebriosis corrumpi quidem calorem ratione marcoris, non tamen sicuti in senibus, in quibus id contingit defectu alimenti; sed modo illo tertio, quia ob excessum caloris aduentitij, innatus calor aut extinguitur, aut debilitatur, & ex debilitate tremor fit, vnus igitur tantùm est modus, isque iam non ob defectum nutrimenti, aut materiæ videatur in problemate XXVI. sed potiùs ob debilitatem agentis, quæ fiat ob externi caloris excessum debilitatem inducentis; hoc autem problemate duo modi proponi videntur, scilicet ob externi calotis excessum, qui proprium extinguit, & ob materiei aut alimenti absumptionem. Dicimus problemate XXVI. haud negare Aristotelem corrumpi calorem ob defectum alimenti, quinimo affirmare potiùs: sed negare corrumpi ob defectum alimenti eo modo quo in senibus; in illis enim id fit propter siccitatem, vt docuit; non ita in ebriosis, caussa autem vtrobique allata eadem est: nimirum innati caloris debilitas seu refrigeratio: ratio autem vel caussa, seu etiam modus huius debilitatis siue refrigerationis, adhuc vel proximiùs consideratur, & dicitur esse defectum alimenti, tum hoc problemate loco secundo, tum etiam problemate XXVI. non tamen sicut in senibus, vt admonuit eodem XXVI. vel non consideratur ita proximè, & dicitur caussam debilitatis caloris innati esse quia excedens calor externus superando extinguit innatum. Porrò autem si quæratur hæc victoria externi aduersùs innatum, quomodo illum corrumpat aut debilitet, iam respondeamus quia aufert nutrimentum; atque ita eodem reuoluimur. Vna igitur caussa est proxima, quæ vtróque problemate affertur, etsi modus quidam alter, qui remotiorem caussam continet, hoc problemate videtur proponi. Hæc quamquam non incommodè adducta apparere possint, non silcho tamen quod in mentem venit: fortasse corruptum esse locum ad illa verba quæ refrigerationis modum postremò adductum continent, quæ nos ex Iustiniano apposuimus: in Basiliensi namque editione lacuna est, & desunt omnia illa verba, quæ cum esse alium modum, & à priori diuersum exprimunt. Theodorus quidem videtur legisse vt nos edidimus, at sunt qui legant locum absque particula πρὸς ante πάντα, & ἄλλον τρόπον καταψύξεως, quarto casu, non primo, vt Iustinianus: ex qua varietate suborta est suspicio, fortasse abundare verba illa quæ & nos edidimus, & habet Theodorus: atque ab Aristotele ita continuari sententiam, vt nouus haud proponatur modus, sed explicetur qui propositus erat, & ille idem qui dictus est esse ab externi caloris excessum, reducatur ad nutrimenti defectum, quæ caussa proponitur problemate XXVI. quam rem facilè iudicabit qui verba vtráque appendet, tum paullò ante prolata, dum modum explicaret, quo dicitur fieri ab excessu caloris, tum postea cùm ad defectum eundem reducit, ac vel minimùm locum immutare necesse erit. Atque hæc quidem nimiùm multis mihi videor persecutus, quibus tamen vt subiiciam quæ Galenus de hac materia scripta reliquit, quando iam antea citatus est locus, necessarium arbitror, nec fuerit absque aliquo operæpretio, nam & perspicua admodum sunt, & Aristotelis verba admodum illustrant, ita verò habent Leonicero interprete. *Calidæ quidem ægritudinis in vniuersum diximus caussas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt verò & huius plures numero caussæ, velati refrigerantium propinquitas, & ciborum, potuúmq; quantitas, ac qualitas, stipatióque ac rarefactio, ac præterea otium, & immodicus motus. Quibus etiam occasionibus ignis extinguitur. Nam si paruo carboni multum niuis aut glaciei superimponas, aut plurimam aquam superinfundas, continuo extinguitur. Sic vbi circumstans aer sit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Histrum, non solùm lucernam sub dio positam, sed & quemcumque exiguum ignē videbis protinus extingui. Hoc quidem modo ignis à rerum prægelidarum*

contactu superatur. Ab iis autem quæ natura apta sunt vt ipsum enutriant, ob excessum vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vniuersim, & multa supra paruam concerueris flammam, ob immodica quantitatis excessum ipsam extingues. Quòd si nihil omnino, aut parum admodum adieceris, ob defectum aut paucitatem alimenti videbis continuò marcescere. Sic & lucerna flammam comminui, atque in periculo esse, ne prope extinguatur inspicimus, vbi nutrimenti proprij modus non seruetur. Siue enim oleum liberaliter non adhibueris, aut multum vniuersum superinfundas, vtroq; offendes modo. Quòd si largam quidem exhibueris materiam, sed quæ vel nullo modo apta sit vt ardeat, vel cum magna difficultate incendium suscipiat, hanc etiam statim minorem efficias. Veluti si oleum aqua commixtum supra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur aerem stipaueris, aut nimium rarefeceris; sic quoque flammam decrescere ac periclitari, ne penitus extinguatur, inspicias. Stipatur autem si cucurbitam qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quod etiam continget, si fornacum foramina clauseris. Quòd si in multo Sole & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoque minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma, vt quæ prapotentior fit, elaxat atque dispergit minorem. Neque verò in obscuro est, quòd si eas flabellans, hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, augebis: si verò immoditè, dissolues ac dissipabis. Sic etiam ventos magnitudini flammæ respondere oportet, si quid eius augumento conferre debuerit: qui verò maiores sunt, quàm illa queat sustinere, dispergent, non flabellabunt. Ex quo manifestum fit, quòd flamma quidem ad sui incrementũ, motu eget aduentitio, nõ tumẽ immodico. Si enim nullo modo flabellatur elanguet: vehementiore autem motu extrinsecus vrgente dissoluitur ac dissipatur. Hæc Galenus, καὶ τὰ νόσοις μακροῖς, καὶ συντηκτικοῖς. *Et morbus longus diutino consumptu corpus in tabem redigens.* Non bene vt puto reddit Theodorus, qui solos lõgos morbos exprimit, & vt intelligamus facit: cùm etiã colliquantes qui breui tẽpore corrumpunt calorem, sicuti lethales quidã alui fluxus, febres ardentes, & quæ colliquatiuæ propriè à medicis dicuntur, ab Aristotele simul significentur; cuius verba ita sonant. *Et ex morbis, longi, & colliquantes.* Diuidere igitur sententiam oportet. διαφθειρομένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς ὑγρᾶς τροφῆς. *alimento nãque deleto vel extenuato caloris.* Ostẽdit, quòd ablationem, defectum & absumptionem nutrimenti, aut etiam extinctionem caloris dixit, nõ præcisè accipiendum de toto, sed de parte: ac illis nominibus imminutionẽ etiam nobis intelligendã, ὑγρῷ γὰρ τρέφεται τὸ θερμόν. *Calor enim humore alitur.* Ostendit quomodo minuatur tũ in senibus, tum in morbis, qui dicti sunt, atque tandẽ deficiat calor natiuus: nã cùm hic nutriatur humido, vt vulgatũ apud medicos & Philosophos est, non tamen humidũ quâlibet copia, & cuiuimodi qualitate est aptum nutrimentũ, sed tum proportionata quantitate, ac mensura, tũ apta qualitate ac genere: sicuti hoc loco sequitur ad ostendendũ, & non paucis etiã explicat libro de longitudine & breuitate vitæ cap. v. vbi similiter docet, humidũ hoc quo calor nutritur, tale esse debere quod non facilè siccescat: atque etiam non exiguũ: tale autem est primigenium, & quod ab ortu naturæ nobis insitum est: quamquam non in omni animãte, neć in singulis eodem modo. Quod verò ex ingesto cibo identidem reficitur humidum, nõ tale est, nam pro leni, & pingui, vt hîc dicitur, acre & squallidum fit; nec ea copia refici aut augeri potest, quã antea erat; sed assiduè aliquid deperdatur necesse est: alioquin enim immortale fieri posset animal, vt habemus, à Galeno tum in lib. primo de tuenda valetudine, tum in libro de Marcore. Depascente igitur subinde calore, humidum tum copia imminuitur, tum quod restituitur, alteratur, & deterius fit; vnde corruptio tandem sequitur; in senectute quidem longiori temporis tractu si nihil interueniat, quod accelerete: breuioris verò si quidpiam tale contingat, cuiusmodi sunt morbi dicti, & vini immoderatus haustus, de quo propositum est problema. ἐπὶ γὰρ ἂν ἀπολείψῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφώδων ὑγρῶν, προσαναφρέσθαι συμβαίνει. *Fit enim vt eorum virtus vitietur, cum aliquid nutrientis humoris instillatum est.* Non assequor quid voluerit Theodorus significare verbo, *vitietur*, nec ab eo partem hanc bene fuisse redditam existimo: nam nec exprimuntur Græca, vt quidem ea nos in excusis habemus, & quod magis molestum est, non sunt congrua sententiæ verba, sed contraria potiùs. Quomodo enim instillato aliquo nutritio humore, aut alimentario humido iis, qui ob marcorem è vita abeunt, contingit vt eorum virtus vitietur? idque per hunc modum illius resolutionis signum est, quæ proponitur? An legendum in Latinis Theodori codicibus *virtus restauretur, aut, recreetur*? ita enim congrua sententiæ verba: at quomodo consentanea Græcis? Voci enim, *virtus*, quæ Græca respondet? at fuerit addita à Theodoro sensus gratia, vt sit eorum virtutem restaurari, quod Græcè dicitur προσαναφέρεσθαι id est illos denuò referri & restitui: verba profectò illa τὰ δὲ ἐπιπον αὐτῶν, quibus à Theodoro exprimuntur? Equidem hæc ab eo non agnosci video. Quis enim fortè putet illa ab eo exprimi per vocem, *virtus*, quæ præcessit? quod ideo dico quoniam si recipienda hæc

Q sunt,

sunt, quibus caruisse existimo exemplar quo Theodorus vsus est, attexenda putem præcedentibus, & interpunctionem post vocem συμβαίνῃ, minime collocandam, vt sit προσαναφέρεσθαι συμβαίνῃ τὸ ὀπτικόν, deleto γ, quomodo locum accipere videtur Theodorus. Quid tamen in præsentia ὀπτικὸν sanè antiquus interpres, & ex eo Aponensis reddit & intelligit, *aspectum*; cùm tamen vox illa propriè, *visiũ* aut *per spectiuũ*, seu vim habens vidẽdi denotet, vt dicimus neruos opticos. Existimaui aliquando legendũ ὀπτηκὸν per η, quæ vox sensu torrendi haud ignota omnino est; sed agendi potiùs quàm patiendi significatione, cùm hic patiendi magis requiri videatur: sed & Henr. Stephanus ὀπτητικὸς potiùs dicendum putat. Cogitabam etiam fortasse legendum ὀπτὸν, aut ὀπτανὸν, nimirum *assum*, id est, *exsiccatum*, hoc sensu. Argumẽto est ob humidi defectum & exsiccationẽ dissolutionem & interitum illum gigni, quũ instillatis humidis alimentariis, restauretur quod erat assum & exsiccatum, & restituantur ęgroti: quo eodem sensu, licet etiam accipere ὀπτικὸν, si *aspectum* interpretemur, hoc modo: argumento est ob humidi defectũ & exsiccationem gigni interitum illum, quando instillato humido alimentario, aspectus eorum restauretur, reficiaturque. Animaduertendum autem est, licèt ὀπτικὸν interpretemur *aspectum*, sicuti facit antiquus interpres, non tamen attexendam eam vocem subsequentibus proximè ante τὸ γ collocata interpunctione, sicuti etiam dicebamus paullò ante; neque referendum ad verbum ἐοικέναι quod sequitur, vt similitudo dicatur de ipso aspectu, ad id quod ex dissolutione ob defectum humoris tale est: iam enim hoc non est illi simili, sed idem; quod dicitur ab Aristotele: eóque modo collocata interpunctione, particula γ post ἔοικε quem habebit locum? Igitur ante ἔοικε interpungendum, quod facit Theodorus, & iuxta eundem Theodorum, ἔοικε conuertendum est *videtur*, hoc scilicet sensu. Hæc igitur caussa iis similiter est, qui mero nimio vtuntur: quam rem sequitur ad ostendendum, docens calorem extraneum additum calori natiuo, viatica promptiùs insumere; totus igitur locus, iis qui Græcè nesciũt ita per nos pingui minerua conuertatur. *Signum autem dictorum auxilia sunt, quæ illis adhibentur, qui ob marcorem e vita abeunt; si enim quispiam instillet ipsis nutritia humida, denuò refici contingit quod in ipsis erat exsiccatum.* Aut iuxta alteram interpretationem, *aspectum ipsorum, tamquam talis humoris defectu facta resolutione. Videtur igitur ijs qui merum bibunt, hanc esse caussam: vinum enim cùm sit calidum*: Et reliqua. διὸ συμβαίνῃ τοὺς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι. *Vnde fit vt alios ex his aqua intercus premat.* Ex dictis infert ac enumerat nonnullos morbos, qui ex primogenij humidi defectu natiui caloris corruptione, alieni verò & adscititij abundantia oriuntur. Sunt autem hi, aqua intercus, distillationis & ventris fluxiones: hydropem enim seu aquam intercutem ab hepatis frigiditate, sicuti destillationes à capite in thoracem, seu ad alias partes ab eiusdem capitis frigiditate magnam partem pendere, notum apud medicos est: fluxiones itidem alui fieri quoties crudi succi ad eas partes decumbunt. Quod igitur Theodorus vertit, *fluxio*, distillationes sunt quas diximus, & quod *alia deiectio*, ventris fluxiones, quo nomine tum ventriculi, tum inferioris alui ratione excitati fluxus compræhenduntur: illa porrò, *& pleráque alia vitia eiusdem alui*, à Theodoro de suo addita sunt, non enim exstant apud Aristotelem in nostris quidem exemplaribus. τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς δριμέα. *Num & reliqui humores acerbi, ineptique remanent.* Ostendit quomodo ob natiui caloris inopiam, ex meri liberaliori haustu prouenientem, prædicti morbi contingant. Iis enim quibus à vini calore nimio innatum humidum maximè absumptum est, humores qui adhuc sunt reliqui, nonnullos enim adhuc esse necesse est, aliter enim vita non constaret, illi sunt δριμεῖς vt etiam appellauit paullò ante, hoc est *squallidi*, *subtiles*, & *sicci*, minimè lenes & pingues, & qui extrinsecus aduenerunt, hoc est, per cibum & potum, molles, liquidi & fluidi qui sunt, ob caloris innati debilitatem non possunt cogi & incrassari; non enim vt par esset concoquuntur, cuius coctionis beneficio, crassities ipsis pararetur. Ex quo fit vt facilè ad varias partes fluant, & prædictos morbos gignant. In hydrope enim fluentes ad pedes, eos in tumorem attollunt, sicuti etiam ventrem, & alias partes ad quas decumbunt. ἀσθενὲς δὲ ἐστὶ τὸ θερμόν. *calor autem ipse imbecillis propterea manet.* Caussam affert debilitatis caloris qui in corpore remanet, & seruatur donec penitus extinctus sit: id autem fieri dicit ex debilitate materiæ qua nutritur, nimirum ipsius humidi: nam cùm assiduè alteretur, vt paullò ante dixit, deterius & debilius fit, quàm esset ab ortu naturæ. τῷ τὴν ὕλην ἐν ᾗ σώζεται τοιαύτην εἶναι. *Quoniam materia quæ contineri adhuc potest imbecilla est.* Ad verbum. *Quoniam materia in qua adhuc seruatur, talis est.* Sequitur autem ad ostendendum hanc debilitatem etiam à similitudine, sumpta à re congenere, nimirum ab igne: nam cùm subinde calor eorum quise vino ingurgitant imminuatur, qui in eis reliquus adhuc seruatur, non enim totus illico absumitur, ille similis est igni

ex arundine accenso, hic enim ob raritatem ac tenuitatem materiæ ex qua ortum habet, debilior est, quàm qui ex crassiori, firmiori, & magis compacta materia, vt est lignum, accenditur. καλάμινον autem non ἀπὸ τῆς καλάμης, quod stipulam significat, sed ἀπὸ τοῦ καλάμου, quod arundinem, deriuatum esse auctor est Petrus Victorius variarum lectionum libro XXXIII. capite primo. Atqui ad sensum, hoc quidem non illo melius est.

V I.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δυσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἁλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; ἢ ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν, ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν· σημεῖον δὲ θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δὲ οὔ. εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει, δῆλον ὅτι θᾶττον αὐτὰ ἡ θερμότης ἢ ὑγρότης· ὥστε λειφθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥιγοῦσί τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεῖα πάσχουσι πάθη.

Cur vinolenti, cùm vinum calidum sit, rigere tamen solent, citissiméq; laterum dolore, cæterisq; huiuscemodi vitiis excipiũtur? An quòd multum humidum, cùm refrigeratum est, in multum frigidum se cõuertit, ita vt calorem superet naturalem: quę autem sunt humidiora, eadem omnia naturæ calidiora occurrunt. Argumentũ quòd rebus externis calescimus, non humescimus. Verùm si minùs calida, quàm humida sint, accidet profectò vt suam caliditatem potiùs quàm humiditatem amittant. Humore igitur frigido remanente, non sine caussa vinolenti ampliùs rigent, & vitia rigoris propria patiuntur.

Iterat problema primum, pro cuius dissolutione cùm multa rursus adducantur, quæ antea allata sunt, nonnulla ad finem proponuntur quæ solutionem clariorem efficiunt. Nos autem quæ antea explicata sunt omittentes, reliqua explicabimus. πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. *Quæ autem sunt humidiora, eadem etiam naturæ calidiora occurrunt.* In facilibus verbis locus valde difficilis: & qui si ita legatur, nullam sanè, quam ego quidem videam, aptam sententiam ad propositam rem contineat. Mirè autem in eo reddẽdo lapsus est Theodorus, quippe qui sensum nulla-tenus percepit. Primùm igitur sciendum est, Iustinianum pro θερμότερα reposuisse ψυχρότερα: quod ideo propono, non quòd ea lectio mihi satisfaciat, aut scrupulum de animo tollat, sed partim vt cogitandi præbeam occasionem, partim vt mendi suspicionem cõfirmem; locum autem legi ita posse putem, πάντα δὲ ὑγρότερα ἢ θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. aut, πάντα δὲ ταῦτα ὑγρότερα: seu, τοιαῦτα, si modò articulus τὰ non omnino sensum quem dico, exprimere posse videtur; atque ita conuertemus. *Omnia autem hæc humidiora quàm calidiora sunt.* Hoc autem modo difficile non erit, sententiam ad propositam rem accommodare. Propositum enim est Aristoteli, ostendere vinum relicta caliditate quam habet, frigiditatem inducere, vnde consentaneum sit, affectus illos frigidos oriri. Ait igitur quod hæc siue talia, nimirum quæ paullò ante memorata sunt, scilicet humida, quibus vinum annumeratur, sunt ex natura sua magis humida quàm calida, hoc est magis ingenita & insita est illis à natura humiditas quam caliditas: quam rem signo seu effectu quodam comprobat: legerim autem libentiùs etiam πάντα δὴ ταῦτα, quam πάντα δὲ ταῦτα, nisi sit, δὲ pro γὰρ, quod tamen videtur duriusculum. θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δὲ οὔ. *Argumentum quòd rebus externis calescimus non humescimus.* Locum expono non quemadmodum reddit Theodorus: sed quemadmodum dixi putare me accipiendum esse. Probat igitur Aristoteles quod paullò ante proposuit. Nam vinum quemadmodum etiam aliæ res humidæ eiusdem generis, ab externis seu extra corpus calefiunt quidem, at non humectantur, caliditatem enim maiorem quàm habeant, recipere possunt, humiditatem autem non possunt: ex hoc autem colligitur summam illis & maiorem quàm caliditatem, inesse à natura humiditatem, cùm altera augeri possit, altera non possit. De ea autem caliditate non tantùm intelligenda est sententia, quæ actu in vinum introducitur ex igne, aut alia re calefaciente, sed de vini facultate calida, ea enim augetur in ipso; nam ob vetustatem vina potentiora fiunt, & magis calida, minimè verò magis humida, sed potiùs sicca. In his autem reddendis fœdè, vt dicebam, lapsus est Theodorus, quippe sensum nullo modo percepit, quî enim verum est, nos rebus externis calescere non humescere? aut eiusmodi sententia quid ad rem propositam facit? εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει, δῆλον. *Verum si minùs calida quàm humida sunt.* Hæc

verba perspicuè comprobant, loci quam paullò ante proposuimus emendationem. Conuertetim autem libentiùs. *Atqui si minùs calida.* Non enim aduersandi, sed inferendi potiùs sensu, ponitur hoc loco particula δὲ. Ait autem Aristoteles: Cùm huiusmodi sint minùs calida quàm humida, minúsque à natura sit illis insita caliditas, quàm humiditas; manifestum est quod faciliùs relinquentur à caliditate, quæ est magis aduentitia, quàm ab humiditate quæ magis naturalis est: ex quo sequitur quod colligit, vt abeunte caliditate, remaneat frigiditas cum humiditate; ex humidis autem frigidis rigere ebrios, & rigores morbosos pati, consentaneum est, sicuti vberiùs problemate primo ostendimus.

VII.

Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες θερμοὶ ὄντες οὐ φίλοινοί εἰσι; Σκύθαι δὲ, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; ἢ ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἡ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη. οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί. ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινός. ἡ οὖν ὑγρότης κωλύει διψητικοὺς εἶναι τοὺς παῖδας. ἔνδεια γάρ τις ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία.

Cur pueri cùm narura sint calida, vinosi non sint, cùm Scyrhas & viros robustos, qui certè omnes habiru sunt calidiori, contket esse vinosos? An quòd viri non calidi solùm, sed etiam sicci sunt: virilis etenim habitus talis est: pueri calidi sunt & humidi. Vinositas autem humoris cuiusdam libido est, itáque humiditas facit vt pueri minùs sitiant. Cupiditas quippe non nisi indigentia siue desiderium quoddam est.

Quod proponitur est admodum manifestum. Intelligit autem pueros vsque ad eam ætatem, qua siccitas incipit esse maior humiditate, vt ex solutione problematis apparet; illud autem varijs ætatis temporibus, pro temperamentorum varietate fieri accidit. ἢ ὅτι οἱ μὲν θερμοὶ ὄντες. *An quòd viri non calidi solùm, sed etiam sicci sunt.* Ex hac siccitatis seu humiditatis aut exsuperantia aut defectu, pueritiæ & virilitatis terminum accipi par est. Facilis autem ad intelligendum quæstionis dissolutio. Ideo enim pueri non ita vinum appetunt ac viri robusti, & Scythæ, quoniam pueri humidi sunt, illi verò sicci: vnusquisque autem illud appetit cuius indigentiam sentit: bibendi autem amor quomodo appositissimè in Latinum verti potest φιλοποσία, non est aliud quàm desiderium humidi alicuius. Nam & libro secundo de anima sitis definitur appetitus frigidi & humidi. Porrò autem habitum, hoc est temperamentum seu naturam puerorum esse humidam, virorum siccam, cùm vtráque sit calida, docet Galenus pluribus locis: sed præcipuè secundo de temperamentis capite secundo, & primo aphorismorum x I I I I. Vinum autem naturâ humidum esse, dixit idem Aristoteles hac eadem sectione problemate, x v I. non est tamen facilis & citra controuersiam opinio. Nam vetus & generosum de quo superioribus problematis locuti sumus exsiccat, sicuti ostendit Fracastorius in libello de vini temperamento capite septimo. Vel igitur dicendum intelligi tenue & aquosum, non vinosum: vel admodum dilutum: seu quod verius puto, humiditatem vini intelligi actualem, quam percipiunt & appetunt qui desiderio bibendi tenentur, & bibunt: illi enim qui sicci sunt, licèt ex potu vini generosi magis itendidem exsiccentur, cùm tamen illud hauriunt, præsentem quandam madefactionem & humectationem percipiunt, qua eo tempore magnopere gaudent. Vnde & Aristoteles cùm antea dixisset φίλοινοι, hoc est, vini amatores, vtitur deinde voce φιλοποσία, quæ bibendi amorem significat, tamquam humectatio exponi primùm, atque ita ex vino in problemate consideretur: hæc autem actu in omni vino est. Quare male etiam fecit Theodotus qui eandem vocem φιλοποσία conuertit, vinositas, cùm propriè sonet vt diximus, bibendi amorem: & dicere vinositatem, sit difficultatem augere. Illud etiam admodum molestum, & maxima consideratione dignum est; Scythas ab Aristotele significari calidos & siccos: quamquam enim haud exprimuntur nominatim tales in solutione, intelligi tamen quando in propositione nominati sunt, necesse sanè est. Hippocrates autem in libro de aere, aquis & locis, capite x. vbi de huiusce nationis moribus & natura pertractat, pluribus & disertis verbis eos frigidos & humidos esse affirmat, cuius sunt hæc verba. *Cæterùm reliqui Scythæ, quod ad formam attinet, ipsi sibi similes sunt, alijs dissimiles, sicut quoque Ægyptij ipsi inter se, præter quàm quòd hi à vehementi calore, illi ab intento frigore sunt compressi.* & paullò post, regionis frigiditate eiúsque caussa exposita. *Propter quas caussas forma eorum sunt crassa & carnosa, tunctura verò humecta & inefficaces, ventriculi humidi*

omnes,

omnes, maximè omnium tamen inferior aluus, nequit enim ipsa exsiccari in eiusmodi & regione & natura, & temporis constitutione. Tum nonnullis interpositis. *Magnum autem argumentum humiditatis corporum Scytharum hoc exhibebo: multos enim ipsorum præcipuè qui Nomades sunt, reperias exustos humeros, ac brachia habentes, manuúmque iuncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam sanè aliam ob caussam, nisi ob humiditatem naturæ & mollitiem.* Ita sonant hæc postrema, non vt Cornarius vertit, *ob humoris, & molliciei naturæ detractionem.* Tum addit idem Hippocrates. *Porrò Scytharum gens fului valde coloris, existit propter frigus ingens; non enim vehemens accedit ad eos Sol; à frigore verò albedo exuritur, & fit fulua.* De quo Scytharum colore Galenus libro primo de tuenda valetudine hæc habet verba. *Est enim effectus secundùm naturam tum AEgyptiorum nigritia, tum Gallorum candor, tum Scytharum rufus color.* At de humiditate temperaturæ Comment. tertio in librum III. de morbis vulgaribus particula XXX. hæc legimus. *Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui planè temperamento sunt humidiore, frigidiore verò non citra controuersiam.* Equidem illam ex eodem Galeno distinctionem afferre possumus, quam posuit libro II. de temperamentis capite VI. Scytharum inæquali, quinimo contrario modo se habere corporis partes, externas nimirum ab internis; vnde aliæ frigidæ, aliæ autem calidæ meritò existimandæ sunt: sed præstat Galeni locum adscribere, qui ita in Latinis legitur. *At vbi varia partium temperies est, ex vna earum pronunciare de toto corpore non licet, sed adeundæ singulæ sunt: æstimandúmque quo temperamento ventriculus, quo pulmo, quo cerebrum, ac reliquarum per se vna quæque seorsum sit. Atque hæc quidem ex functionibus noscenda: cum nec manuum contrectatione, nec oculorum inspectione inuenisse temperiem eorum sit. Simul autem pensitandus & continentium ea partium affectus est, quarum omnium extrema est cutis. Hæc in nostra regione, quæ vtique temperata est, subiectarum partium naturam prodit, quamquam nec in ea simpliciter loquenti, omnium, sed duntaxat earum quæ similem habent cuti temperiem. At in iis quæ sub Vrsa, & sub meridie sunt locis, quoniam quidem corporum quæ in altero sunt, calor in altum à circundante extrinsecus & vincente frigore est fugatus: eorum autem quæ sunt in altero, in cutem is ab externo calore attractus prodiit, non potest ex eo affectu qui in cute cernitur, internarum particularum temperies clarè discerni: quippe corporis temperies in regionibus iis, quæ à temperie recesserunt, inæqualis visitur, externis scilicet internisq; partibus ad eundem se modum non habentibus. Celtis enim & Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi frigida, humidáque cutis est, ideóque etiam mollis & alba, & pilis nuda. Omnis verò naturalis his calor in viscera vnà cum sanguine confugit: vbi dum agitatur, & premitur, & feruet, animosi, audaces, & præcipitis consilij redduntur. Aethiopibus verò & Arabibus, omnibus denique iis qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æstu, & naturali calore foras attracto, dura, sicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem: sed alieno atque adscititio incalescente. Quippe id quoque optime ab Aristotele in multis est traditum: estque illi, si alteri vlli, attendendum, ac in singulis corporibus æstimandum, suóne & proprio, an adscititio calore incaleant: quæ enim putrescunt omnia, adscititio calore sunt calida, proprio frigent: qui meridianam plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi.* His verbis Galenus satis manifestè concedit Scythas frigidos esse partibus externis, calidos autem internis, quod etiam de humiditate & siccitate dicere liceat; vnde & mores etiam temperamento respondēt, qui dicuntur iracundi, temerarij, & ad subita consilia præcipites, hoc enim significant quæ à Galeno proponuntur verba, θυμικοὶ καὶ θρασεῖς, καὶ ὀξύῤῥοποι ταῖς γνώμαις. At non video solui dubitationē. Hippocrates enim disertè affirmat, Scythis esse iuncturas, ventriculum, & ventrem inferiorem humida. Quomodo igitur partibus internis dicuntur sicci, vt vinum ratione humiditatis appetere dicantur? Augetur difficultas ex Galeni loco quem adduximus commentario III. in tertium de morbis vulgaribus, in quo ratione temperaturæ, pueros Scythis, Gallis, & Germanis coniungit, quemadmodum etiam non dissimiles moribus sunt: quod enim de harum nationum hominibus dicitur II. de temperamentis, esse iracundos, temerarios, & ad subita consilia præcipites, non malè etiam in pueros quadrat. Quomodo igitur in problemate ab Aristotele disiungantur pueri à Scythis, vt hi quidem, potus seu vini amatores existant, illi verò nequaquam, idque ratione dissimilitudinis temperamenti, non possum facilè videre, & de hac re amplius considerandum censeo.

VIII.

Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ, καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ, ἧττον; ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον; τὰ δὲ ἐναντία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα. ὅτι οὖν μεθύων, γλυκεῖς ἐν αὐτῷ χυμοὺς ἔχει, (τοιοῦτος γὰρ ὁ οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φαύλων χυμῶν

αἰσθητικώτερός ἐστιν· ὁ δὲ νήφων, δριμεῖς καὶ ἁλυκάς· τῆς τροφῆς ἂν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζουσιν ὥστε τε ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων, καὶ τὴν ἔχοντα ποιοῦσιν.

Cur temulenti aquas salsas, vitiosásque magis sentimus, sobrij minùs? An quòd suum quódque à suo nihil afficitur, similéque indomitum à suo simili persistit. Contraria verò à contrariis potiùs sentiuntur. Vinolentus itaque, quòd dulces intra se continet humores (nam vini naturam talem esse videmus) hinc vitiosi saporis sentiens magis est. Sobrius autem, quòd acres, salsósque habet, saporem eundem percipere non potest. Admisso itaque cibo, excrementitij redundant illi, & fluitant, vt & ipsi à suis similibus affici nequeant, & hominem sensus huiuscemodi reddant expertem.

Ebrij aut temulenti nunc accipiuntur, non qui omnino ebrij sunt: illi enim saporum differentias non diiudicant; sed leuiter ebrij, aut ebriosi, qui nimirum sæpius assueti sunt inebriari: nomine etiam aquarum non solas aquas intelligo, hoc est quæ vulgò & passim ita appellantur: sed liquores omnes, seu vina, seu succi illi sint: ita enim genericè hac voce vsus est Aristoteles libro I V. Meteor. cùm aquæ species esse dixit vinum, vrinam, & serum. ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθές. *An quòd suum quodque à suo nihil afficitur.* Vtrum sensus fieret à similibus, aut à contrariis, quæstio fuit inter antiquos Philosophos: nam Parmenides & Empedocles, & Plato, teste Theophrasto in libello de sensu, ex similibus; Anaxagoras autem, & Heraclitus ex contrariis fieri arbitrabantur: quorum rationes & argumenta copiosè ibi persequitur idem Theophrastus. Eandem controuersiam proposuit Aristoteles libro primo de generatione & corruptione textu X L V I. cuius sunt hæc verba ex antiqua & communi tralatione. *De ipso autem facere & pati dicendum consequenter. Suscepimus enim à prioribus subcontrarios ad inuicem sermones. Multi enim concorditer hoc dicunt, quod simile quidem à simili omne impassibile est, propterea quod nō magis actiuū quàm passiuum sit alterū altero.* Et mox. *Democritus autem vltra alios propriè dixit solus. Inquit enim idē & simili esse faciens & patiens: non enim contingere altera & differentia pati ab inuicē.* Quæstionem autē dissoluens paullò post, ostendit tum quæ illis Philosophis fuerit deceptionis caussa, tū ipsum facere & pati, partim à simili, partim à dissimili esse, his verbis: *sed quoniā non quodcumq; natum est pati & facere. sed quæcumq; aut contraria sunt, aut contrarietatē habent, necesse est & patiens & faciēs genere quidem simile esse, & idem, specie autem dissimile & contrariū.* In quam sententiam libro quoque I I. de Anima hæc leguntur. *Omnia autem patiuntur, & mouentur ab actiuo, & eo quod est actu: est ergo & quod à simili patitur, est & quod à dissimili sicut diximus, patitur enim quod est dissimile, passum autem simile est.* Quibus consentanea omnino sunt, quæ hîc pro solutione problematis afferuntur: nam illa οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθές, accipienda & intelligenda sunt, iuxta ea quæ ab Aristotele locis citatis exactiùs distinguuntur, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον. *Similéque indomitum à suo simili persistit.* Aptum est ex superioribus, quæ denuò subintelligenda; nimirum ἐστὶν ἀπαθές, hoc modo. *Quod similiter affectum est, à suo simili non patitur.* Vel ita. *Simile à simili non patitur,* verùm ita affectum remanet ac antea erat, hoc est, nullo pacto mouetur, vt ὁμοίως διακείμενον, sit non subiectum, sed prædicatum; quo modo accipit Theodorus: quamquam ad sensum nihil intersit vtro modo accipiatur. Porrò cùm excusi codices Latini haberent, *à suo simplici,* nos, à suo simili, excudendum curauimus, quæ ex sensu videtur vera lectio, & quo modo scripsisse arbitror Theodorum: &, *simplici,* pro *simili,* fuisse librarij aut operarum erratum, cùm fortè in scriptura esset, *simli,* quæ nota pro *simplici,* imperitè accepta est. ὁ μὲν οὖν μεθύων γλυκεῖς ἐν αὐτῷ χυμούς. *Vinolentus itaque quòd dulces intra se continet humores.* Rationem accommodat ad rem propositam; quoniam enim ebrius continet intra se dulces humores quos paullò ante assumpsit nimirum vinum, quod dulce, hoc est gratum & suaue est: atque etiam verum dulcedinis saporem continet: dulcia enim magnam partem bibebantur illis temporibus vina, quæ etiam alicubi melle condiebantur, hinc fit, vt saporibus illis dulcibus adhuc linguæ hærentibus, alios vitiosos postea degustans, magis percipiat, quia illis, quibus repletus est contrarij sunt. ὁ δὲ νήφων δριμεῖς καὶ ἁλυκάς. *Sobrius autem quòd acres, salsósque habet, saporem eundem percipere non potest.* Propriè explicat partem alteram problematis, cur sobrij saporem illum minùs sentiant. Ait autem sobrium acres & salsos humores intra se continere, tales enim in quolibet homine, qui vinosus non sit reperiuntur, procreati ab excrementis cibi & potus, licèt in aliis magis, in aliis minùs, in vinoso etiā, sed à vini quod assiduè ingurgitatur copia, obruti. Qui verò huiusmodi humore

aut sapore refectus est, ille quod expressit Theodorus in tralatione, non expressit autem Aristoteles, sapores eosdem exterius aduenientes ob rationem dictam minimè percipere potest, τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοί. *Admisso itaque cibo excrementitij redundant.* Perperam Theodorus vt existimo τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, reddit, *admisso cibo*, cocto enim vertendum fuit: nam & concoctum significat verbum πεπεμμένης, & de tali, non de assumpto aut ingesto sententia profertur. His autem verbis perficit rationem Philosophus, quare salsa & vitiosa æquè non percipiant sobrij, ac ebrij, & ait. Cùm in sobriorum corporibus acres & salsi humores reperiantur, quoties cibus coctus est, excrementitij illi humores, hoc est salsi & acres, qui dicti sunt, ad superficiem tendunt, & supernatant, quoniam cibus eos non amplius obruit, quippe qui iam sit attenuatus, coctus, & distributus. Hoc autem tempore iidem humores afficientes instrumenta gustus, ei sapores eosdem impertiunt: vnde si ingerantur alij similes, percipi non possunt, aut non ita exactè. In ebriis autem seu ebriosis id locum non habet: nam ipsi, vel fortasse tales humores non continent, ob multi vini assiduum vsum, vel si aliquos continent, illi ob eiusdem vini copiam eos obruentem, non fluitant: omnia enim vini dulces & lenes vapores imbuunt, & suo sapore omnes partes attingunt, vnde facilè contraria à sensu percipiuntur.

IX.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι; καὶ ἤδη ἀπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης, αὐτὸ ποιοῦνταί τινες ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον· ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνεσθαι τὰ εἰρημένα. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ πλησίον ὄντα διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθυόντων, καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν· διὸ καὶ ἐκεῖνα μὲν ὅλως οὐχ ὁρᾶται. τὰ δὲ ἐγγὺς οὐδ' ἐν ᾧ τόπῳ ἐστὶν ὁρᾷ. κύκλῳ δὲ φαίνεται φέρεσθαι, καὶ οὐκ ἐγγὺς καὶ πόρρω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόρρω, διά τε τὴν κύκλῳ κίνησιν, ἀδυνατώτερα ἐστι φέρεσθαι ἡ ὄψις· ἅμα γὰρ τἀναντία ποιεῖν οὐ ῥᾴδιόν ἐστι· δὲ ἡ μὴ πόρρω ἐπιθυμία, σφοδρά. ἡ δὲ κύκλῳ, ἐν ᾧ γινόμεθα σημαίνει, σχήματι. διά τε οὖν τὰ εἰρημένα, πόρρω οὐ φέρεται. καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω, οὐ καὶ ταὐθ' ὁρῴη· ἀπολείποι γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ χρόνῳ αὐτῶν τὸ ὁρώμενον ἐν ταὐτῷ τόπῳ ἀπολεῖπον δέ, οὐκ ἂν ὁρῴη. κύκλῳ δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον σχῆμα τῆς ὄψεως. ἐστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βάσις κύκλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο, διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. διέψευσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό· ταὐτὸν γὰρ ἂν ἦν, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο.

Cur grauiter à vino detentis, omnia circumferri videantur, iámque inter initia ebrietatis res semotas cernere nequeunt? Itaque indicium hinc vinolentiæ nonnulli deducunt. An quia conspectus frequenter à calore vini compellitur, atque commouetur. Nihil verò interest conspectus moueatur, an res conspectui obuia. Fit enim ratione vtralibet, vt id, quod modò dixi, videatur.. Et cùm propinquis etiam in rebus conspectum vinolentorum falli eueniat, multò magis idem in remotis accidat consentaneum est: quam ob rem illas videre penitus nequeūt, propinquas autē aspicere quidem possunt, sed non quo sunt posita loco. Circunferri autē tantùm, non etiam propè procúlq; vicissim agitari vidētur, quoniam procul ob circularem mouendi rationem conspectus nequeat progredi: haud enim facile est, contraria simul agitari. Appetitio autem, quæ profluit ad elongatiora, vehementior est: circularis verò figura, quam nomen ipsum declarat, continetur. Propè igitur, ac procul vicissim conspectus deferri ea de caussa non potest: etsi ita feratur, rem tamen eandem contingere non queat, quippe qui vice alterutra temporis, eodem in loco rem quam intuetur, relinquat, cúmque reliquerit, intueri non possit: circulo autem suæ figuræ caussa videtur. Est enim conus, cuius basis circulus est, in quo se agitans ipse conspectus, rem quidem percipit eandem, quia nunquam sibi rem subiectam deserit. Fallitur tamen in loco, quia non eodem intuitu rem contingit: nihil enim interest, vtrum res ad aspectum, an ad rem aspectus moueatur.

Duo

Duo quæruntur in problemate: primum cur iis qui vehementer ebrij sunt, res omnes videantur circulo ferri? Alterum cur incipiente ebrietate, quæ procul posita sunt, conspici non possint? Inferiùs problemate xx. eandem quæstionem proponit Aristoteles, sed pro ἀθρεῖν, hoc est, *conspici*, aut *videri*, habet ἀριθμεῖν, hoc est, *numerari*. Probat autem Aristoteles veritatem alterius, ex quorundam hominum opinione, tunc existimantium ebrietatem esse, illúmque ebrietatis veluti terminum, & metam ponentium, cùm quæ procul posita sunt, ampliùs videri non possunt. Aponensis ad hanc rem, vulgarem proponit quorundam in Italia morem, qui vtrum aliqui ebrij sint nec ne experiri volentes, facetè ostensis vtriúsque manus digitis, inuicem supra positis atque cancellatis, numerum eorum interrogant: quod exemplum magis etiam atque meliùs quadrat, si ἀριθμεῖν, vt inferiùs problemate xx. legatur: atque ita sanè legisse antiquum interpretem ex ipsius tralatione apparet. ἢ ὅτι μάλιστα ὑπὸ τῆς θερμότητος: *An quia conspectus frequenter à vini calore.* Hæc solutio, & hoc dictum est vtrique problematis parti commune, maximè tamen ad primam pertinet, quoniam ea ad solutionem secundæ vtitur. Ait igitur, vtrósque illos effectus contingere ob vini caliditatem, nimirum ob vini calidos vapores, qui visionem seu aspectum commouent, hoc est partes & instrumenta ad visionem efficiendam necessarias, vt non permittant eam firmè, validè, & pro veritate effici, sed commotio, atque ex commotione deceptio contingat. Hæc autem communis ratio affertur similiter problemate xx. cùm ea quæ vtrobique postea afferuntur, non eadem sint. διαφέρει δ' οὐθὲν τὴν ὄψιν. *nihil verò interest, conspectus.* Quoniam de re visa quæsiuerat, quare videretur circulo ferri, moueri autem in solutione dixerat, non rem visam, sed visionem, ideo ad tollendam dubitationem modò adiungit, nihil referre vtrum moueatur visio, an res visa; idem enim alterutro modo contingit effectus: est autem κινεῖν pro κινεῖσθαι more Attico: Hanc porrò sententiam de visione & re visa, ponit etiam Aristoteles libro III. Meteor. capite tertio, nihil similiter ad huiusmodi accidentium caussas reddendas referre dicens. ὅτι δ' ἐν καὶ περὶ τὰ πλησίον ὄντα, *& cùm propinquus etiam in rebus.* Alterum soluit, quare ab ebriis non videantur longiùs posita, & ait. Quando visionem falli contingit circa ea quæ propè sunt, cùm ea videantur non in loco in quo sunt, sed in girum ferri; quæ enim ita videntur, non videntur quo loco sunt, cùm ea verò non ferantur circulo, nihil mirum si fallitur etiam circa ea quæ longiùs absunt, atque ea non possint vllo pacto videri, quæ bene dispositis videri possunt. κύκλῳ δὲ φαίνεται. *Circunferri autem tantùm.* Locus est admodum difficilis, vt mihi quidem videtur: & in eo vertendo parum fideliter se gessit Theodotus, nisi si alio exemplari, diuersáque lectione vsus est. Primum enim aduerbium illud, *tantùm*, atque etiam illa, *vicissim agitari videntur*, non extant in Græcis quæ vulgata habemus. Sed præstat locum vt nunc Græcè habetur, totum Latinè proponere, pingui sanè minerua, sed cum fide tamen, hunc in modum: *Ferri autem circulo videntur, non propè, procúlque, quoniam procul ob motionem quæ circulo fit, impossibile est vt feratur visio: simul enim contraria facere non est facile. Est autem ad longinqua appetitio vehemens, circularis autem in ea figura quam nomen significat. Ob ea igitur quæ dicta sunt, longè non fertur: ac si feratur propè & longè, non tamen eadem videat* Ex iis igitur quæ colligit Aristoteles, videtur significari allatam fuisse rationem quæ probauerit, cur visio non feratur longè, quæ erat altera ex duabus propositis quęstionibus, cur longinqua videri non possint. Sed quæ fuerit ratio, difficile est videre huiusmodi fortasse fuerit. Quæ feruntur longè, feruntur vehementiùs, visio ebriorum non fertur vehementiùs, igitur visio ebriorũ non fertur lõgiùs: maior propositio probatur ex illis, ad longinqua appetitio est vehemens, motus enim seu appetitus qui ad longinqua feratur, maiore vi & impetu eget; quam propositionem exemplo sagittarũ probat problemate vigesimo: minorem etiam probare videtur; nam visio ebriorũ fertur circulo, quod autem fertur circulo, illud est debile, debilis igitur ebriorum visio: quod autem debile est, illud non fertur longiùs; non enim contraria præstare facile est. Sunt autem contraria propè & procul, & debile ac vehemens, vt si circulo feratur, quod lationi debili contingit, quemadmodum ostenditur problemate xx. non possit ferri ad longinqua. Hæc mihi quidem non satisfaciunt, nam in circulari re ostendenda, circulo alicubi vti visi sumus: sed quando meliora non suppetunt, aliquid volui attulisse. Illud etiam non siluerim, in codice Iustinianæo in illis ἐν ᾧ τοὔνομα σημαίνει, pro τοὔνομα id est, *nomen*, reponi τὸ ὄμμα, hoc est, *oculus*: & sunt qui pro σχήματι, quod vertimus, *in figura*, legunt σχῆμά τι: ego locum puto esse corruptum. Quid autem voluerit Theodotus non facilè assequor. καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω. *ac si feratur propè & longè:* licèt etiam concederemus, inquit Aristoteles, quod fieri non posse probauimus; non tamen res eo modo quo verè est, videri poterit: sed videbitur cir-

culo,

culo, vt sequitur ad probandum: ostendit autem id fieri ob figuram quæ visioni subest, hoc est, ob figuram illam cuius medio visio perficitur, seu vt verbis Aponensis vtar, secundùm quã virtus visiua specie visibili affecta spiritu mediante videt ipsum visibile: illa enim conus est, nimirũ figura pyramidalis, cuiusmodi fructus pineæ est, qui similiter conus dicitur: nam ex re visa species quæ in oculum mittuntur hac figura mittuntur, aut spiritus seu radij ex oculo in rem visam eadem figura deferuntur: basis autem, id est pars latior coni, est in re visa: inde enim lineæ discedentes, & assiduè magis inuicem appropinquantes, desinunt tandem se se tangentes in cuspidem, ad quam vbi peruenerunt, visio iam deficit, vt perspectiui docent. Basis igitur hæc coni circulus est: contingit autem vt cùm partes in oculo, per quas visio efficitur, & conus moueantur à vini caliditate, ad basim etiam in re visa perueniat motio: & quoniam basis hæc circularis est, apparet res circulo moueri. Aponensis ad hunc locum præter Aristotelica, alia quædam videtur afferre, quæ rem magis adhuc perspicuam faciunt: quoniam tamen illa ex Alexandro sunt problemate LXXII. libri secundi, hæc satis erit adscripsisse, quod faciemus mox ad finem expositionis. διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. *Quia nunquam sibi rem subiectam deserit.* Quod non contingit in ebrij visione, vt meliùs videbitur sequenti problemate. διαψεύδεσθαι δὲ τῷ τόπῳ. *fallitur tamen in loco*, fallitur loco, hoc est, non videt res quo semper loco sunt, cùm dum circulo mouentur, locum subinde immutent. διὰ τὸ μὴ αὐτὴν ὄψιν. *quia non eodem intuitu.* Quia cùm visio moueatur, non potest eademmet semper affigi obiecto, non quia alius sit oculus qui videat, aut alio tempore, sed quia ob motum creberrimum & veluti tremulum, variè, instabiliter, & minimè firmè, aut continenter potest obiectum intueri. Iam Alexandri verba sunt proponenda quæ ita Latinè habent. *Cur hominibus admodum vinolentis circumuerti omnia videantur? Quoniam larga copia vini exhalationem spiritus vaporosi ad cerebrum mittit nimiam, qui spiritus cùm digeri, atque consumi nequeat, priùs quàm temporis spacium concoctionem exhibeat, exitum non habens, per cerebrum voluitur, & quaquà versùs percurrit, atque ita perturbatus profluit per neruum conspectiuum, pupillámque ad res conspectus obuias, facitque vt tales videantur, qualis ipse est. Affectum etenim interiorem foris esse imaginantur: quocirca efficitur, vt etiam caligent, & vertigine tantisper tenteutur. Cuius vitij nomen à conuolutione aquarum deductum est. Neque verò ex vino tantùm, sed ex materijs etiam corporis accidere illud potest: quoties vaporem ad cerebrum nimium efferant, affectúmque moueant, quæ caligo vocata est.*

X.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἔνιοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηδένα χρόνον τὴν αὐτὴν ἐπὶ ταυτοῦ ἠρεμεῖν ὄψιν; τῷ δὲ ἐν αὐτῷ χρόνῳ ἑτέρως ὁρώμενον, ὀψιαίτερον εἶναι δοκεῖ. ἀφῇ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον· ἅπτεσθαι δὲ πλείοσιν ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον. ὄντος δὲ ἀναισθήτου τοῦ μεταξὺ χρόνου, ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἥπτετο, καὶ παρήλλαττε τὸ ὁρώμενον, εἷς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ τε ἥπτετο καὶ παρήλλαττεν. ὥστ᾽ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταυτοῦ πλειόνων ἁπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον εἶναι ἅπτεσθαι.

Cur vinolentis res vna plures interdum esse videatur? An quia vt dictum est, iam aspectus, cùm commoueatur, euenit, vt nullo tempore idem visus in eodem quiescat. Quod autem eodem tempore variè cernitur id seriùs ocurrisse videri potest. Quod enim cernitur, non nisi conspectus tactione sentitur. Fieri autem non potest, vt idem pluribus simul attingatur. Quod cùm nullum sensum admittat id tempus, quod interpositum tempori distinguat, quo rem conspectus attingit, & quo repetit, efficitur hinc, vt tempus vnum esse videatur, quo attingitur, quoque repetitur. Itaque cùm plures aspectus rem eandem attingant eodem tempore, plura esse videtur, quod vnum conspectui subiacet: quoniam fieri non potest, vt res eadem modo eodem attingatur.

Quæsitum simile superiori est, & eàdem similiter nititur solutione, quemadmodum etiam verbis suis significat Aristoteles. Nam cùm ob commotionem quæ accidit in oculo ebrij factam à vini vaporibus, nunquam visio aliquo tempore quiescat in eàdem re obiecta, nimirum contingit hæc geminata visio: eodem enim temporis spatio, quo in sobrio

vnica visio perficitur, comet in ebrio duæ fiunt, quia variè res videtur, hoc est non firmè ac stabiliter, & vnico intuitu: sed priori & posteriori: vnde bis videt. Probat autem duas esse eo tempore visiones in ebrio, quo vnica in sobrio; nam cùm illud quod cernitur, non nisi visionis tactu cernatur: necesse enim est se se simul tangere visum & rem obiectam, vt etiam in aliis sensibus accidit; eadem autem res à pluribus simul visionibus tangi non valeat, id enim fieri non potest; sequitur necessariò vt visiones illæ quæ in ebrio contingunt, sint plures, quamquam tempus idem est. ὄντος δὲ ἀναισθήτου. *Quod cùm nullum sensum admittat id tempus quod interpositum tempori distinguat.* Hæc, verbum ex verbo, & admodum perspicuè, ita sonant: *Sed cùm insensibile sit tempus intermedium, in quo obiectum visio tangit & repetit, tempus vnum esse videtur, &c.* Ostendit autem quomodo tempus idem & vnum sit, visiones autem plures: ad id autem declarandum, pluribus explanat quod superiùs vno verbo dixerat, ebriorum visionem non quiescere, quia fieret variè; docet enim in ea visione, licèt eodem tempore facta quo in sobrio, contingere reciprocationem, & iterationem, vt cùm mota fuerit antea erga rem obiectam, antequàm perfectè complecatur, reuertatur, & interposito aliquo spatio, sed insensibili iteret; ex quo contingit vt gemina in ebrio sit visio eodem temporis spacio, quo vnica in sobrio, quod vnum tempus est; Nos porrò in textu ex Iustiniani codice suppleuimus verba illa, quæ post vocem χρόνῳ in Græcis vulgatis desiderabantur, ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἅπτεται καὶ παραλλάττει τὸ ὁρώμενον, quæ in Theodoti tralatione habentur ita conuersa, *quo rem conspectus attingit & quo repetit.* ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τ' αὐτοῦ πλειόνων. *Itaque cùm plures aspectus rem eandem attingant.* Concludit. In ebrio plures visiones eo tempore tangunt rem obiectam, quo vnica in sobrio, non tamen simul, id enim fieri non posse antea affirmauit: sed eodem temporis spacio ob iterationem seu alternationem: hinc sequitur quod erat primum problematis propositum, vt plura videantur obiecta, nam cùm bis idem videatur, interiecto spacio temporis insensibili, à sensu ebrij accipitur ac si semel videretur, vnde quæ duæ sunt visiones, duas existimat res obiectas. διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. *Quoniam fieri non potest vt res eadem.* Iterat rationem, quód que superiùs dixit, videri ἑτέρως, id est variè seu per alternationem, hîc dicit, non secundùm eundem modum, quia nimirũ aliter ac aliter à visione tanguntur, primùm intuendo, sed non completè tum repetendo, fiuntque plures visiones, quæ existimantur plura obiecta: Hanc quæstionem proponit iterum Aristoteles hac eâdem sectione xxx. quo loco alia quædam affert, quæ hîc non habentur, ibi à nobis explicanda. Eandem pertractauit similiter Alexander libro primo problemate cxxiii. qui eodem sanè quo Aristoteles vtitur fundamento, rem tamen adhuc explanat magis. Ideo enim gemina conspici ait, quoniam oculorum radij, simul & eodem tempore eundem locum non attingunt, nam cùm vini humore plùs minùs repleti sint oculorum musculi, atque ideo relaxati, oculos ipsos deprauant, & contorquent, ac alterum sursum, alterum deorsum trahunt, ex quo radiis non in vnum & eundem, sed ad duo loca latis, geminata visio fit, duóque apparent quæ vnum sunt. Quam rationem habemus etiam apud Aristotelem probl. xi. sect. xxxi. cùm non de vitio particulatim sed generatim quæreret, cur distracta conspectuum societate res vna geminari videretur. Ad eandẽ licet etiam videre Auerroem in libro de sensu & sensato, atque etiam Auicennam in fine tertij tractatus libri vi. naturalium, qui illius effectus quatuor vniuersaliter attulit caussas, desumptas partim à neruis opticis, partim à spiritu visiuo, atque etiam ab vuea tunica. Nobis autem hoc loco nõ recensentur; possunt enim legi apud auctorem proprium, & referuntur ab Aponensi in commentariis ad hunc locum.

X I.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; ἢ ὅτι δεῖ τινα τόπον ἐκθερμαίνεσθαι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν· ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος μᾶλλον· ὅτι πολὺ ἔστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρὸν, καὶ ἄπεπτον· ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς· τροφὴ δὲ πᾶσα πέπτεται· ἧς πληρωθέντες, ὁρμητικοὶ εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια· διὸ καὶ κελεύουσί τινες πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν τοιαύτην, δειπνεῖν μὴ πολὺ, διαπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ἢ αὐτοῖς ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων.

Cur vinolenti concumbere nequeant? An quoniam pars quædam magis caleat, quàm reliquum corpus oportet, quod in his fieri non potest, ob nimium totius corporis feruorem; extinguitur enim calor motionis internæ, obtentu caloris occupantis, quoniam multum in his inest, quod humidum,

cruduúmque efficiat. Ad hæc, ſemen à cibo proficiſci neceſſe eſt: cibus autem omnis concoquitur, quo ſatiati ad venerem planè incitamur. Vnde hac de re plerique prandere largè, cœnare parcè præcipiunt, vt cruda inſint quàm concocta pauciora.

Superiùs problemate quarto locutus eſt Ariſtoteles de ebrioſis qui Græcè ὀινόφλυγες dicuntur, nimirum de iis qui ſæpius inebriari aſſueti ſunt, illóſque ad venerem exercendam aptos exiſtimaſſe videri poteſt Philoſophus, quando eorum ſemen magna ex parte infæcundum eſſe dixit: hîc autem de ebrius ipſis, hoc eſt, de illis qui ebrietate detinentur verba facit, eóſque vri venere non poſſe proponit, & cauſſam quærit: ebrios autem accipere debemus, non qui leuiter vino tacti, ſed eo admodum obruti ſunt, hi enim ad venerem inepti exiſtimantur, leuiter autem ebrij concumbere & gignere poſſunt aliquando, vt colligimus ex Plutarcho in libello de liberis educandis dicente, qui rem habere eum mulieribus prolis gignendæ cauſsâ volunt, aut omnino vini vacuos, aut certè mediocriter eo vſos id eis facere conuenire: adſolent enim vinoſi & ebrioſi fieri, quos patres ebrij fuerunt. Quin & apud Platonem in Conuiuio, Porus ebrius, quamquam non ex vino, ſed ex nectare Amorem ex Penia genuit. Duas igitur cauſſas proponit Ariſtoteles, quarum altera ſumitur ex locis ſeu partibus corporis, veneris vſui inſeruientibus, altera ex materia eidem vſui neceſſaria, nempe ſemine. Dicit igitur in venere exercenda, partes quaſdam, nimirum quæ generationi dicatæ ſunt, magis quàm alias excalfieri debere; id enim ad ſeminis expulſionem neceſſarium eſt; at harum partium excalefactio in vinolentis ſeu ebriis fieri non poteſt ob nimiam caliditatem, quæ in toto corpore abundat, & hinc ad veneris vſum oritur impotentia. ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως. *extinguitur enim calor motionis internæ, obtentu.* Hæc verba rationem continent, quare ex abundantia caliditatis ſeu efferueſcentiæ, quæ in toto corpore eſt, impediatur maior caliditas illarũ partium quę generationi dicatæ ſunt, veneris vſui neceſſarias. Locum autem Theodorus nec ſenſu nec verbis fideliter expreſſit: ita autem verbum ex verbo reddas: *Extinguitur enim ob motionem calidum factum à continente magis, quoniam multum eſt in ipſis humidum & crudum.* Videri autem poſſit Theodorus legiſſe ita; ἀποσβέννυται γὰρ τὸ τῆς κινήσεως θερμὸν, abſque particula ὑπὸ, tali ſenſu, extingui innati caloris iugem motionem in ebrio, quia dominetur, & regnet in eo caliditas à vino conflata, quæ innatam extinguit: motio autem quam dicit Ariſtoteles, non poſſit hoc loco ita accipi, ſi vulgatam lectionem retineamus: ſed huiuſmodi erit ratio: calor qui gignitur in ebrio ob motionem ſeu impetum (ita enim motionem hoc loco accipio) extinguitur in eo ab alio calore, qui in toto corpore eſt, qui illo maior eſt; minorem enim calorem à maiori extingui ſuperiùs ab Ariſtotele dictum habuimus: Fit igitur in ebrio impetus quidam & motus ad venerem, excalfiúntque illo partes genitales, confluente eò aliqua caliditate, ſed extinguitur eadem, quoniam maior eſt quæ in toto corpore abundat, cum qua fluit ad illum locum multa & cruda humiditas calorem ipſum continens, quæ obruit & extinguit eum, qui in illis partibus excitabatur: ita enim fortaſſe etiam liceat, vocem περιέχοντος nobis accipere. Hoc problema cùm iterum interpretaretur Theodorus hac eàdem ſectione propè finem, vbi repetitur, aliter ipſum reddidit: nam & particulam ὑπὸ videtur agnoſcere, & vocem περιέχοντος, pro ambienti accipit, vt omnino videatur eorum haud meminiſſe quæ antea ſcripſerat; niſi ſi variè reddidiſſe data opera exiſtimandus ſit: qui fortè vtroque modo locum accipi poſſe putaret. ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τῆς τροφῆς. *Ad hæc ſemen à cibo.* Alia ratio ducta ex ſemine. Semen fit ex alimento, eſt enim vtile quod ſuperat ex tertia concoctione, alimentum antè, quoddam coctum eſt, quo repleti ad veneris vſum incitamur: at coctio cùm in vinolentis malè fiat, malè etiam ad concumbendum, id eſt ad gignendum & emittendum ſemen paratos eſſe neceſſe eſt: deficiunt enim & calor & ſpiritus, vitiata & deficiente coctione. διὸ καὶ πολλοὶ πως. *Vnde hac de re plerique.* Corollarium. Cùm ad munia veneris celebranda coctionem præcedere neceſſe ſit, illud ſequitur quod præcipiunt aliqui, nimirum vt nocte concubituri largè prandeant, & parcè cœnent: ita enim cocto cibo, qui mane ſumptus eſt, quæ coctio præ temporis breuitate haud ità cótigiſſet, ſi eâdem copia hora veſpertina fuiſſet aſſumptus, erunt ob eam rationem plura cocta, quàm cruda. Porrò autem quæſtionem hanc de coitus tempeſtiuo vſu, & hora qua venus commodè ſit exercenda, copioſè admodum tractauit Plutarchus tertio Sympoſ. problemate ſexto: illud etiam minimè omittendum exiſtimo Athenæum huius problem. quod modò expoſuimus aliam ex Ariſtotelis quoque

mente attuliſſe ſolutionem libr. enim x. Dipnoſoph. cùm de Alexandri bibacitate verba faceret ſcriptum reliquit Regem illum ebrietatis merito, qua corripiebatur vehementi ad venerem minimè fuiſſe procliuem, quoniam vt explicat Ariſtoteles in problem. naturalibus ait Athen. hominum eiuſmodi genitura ἐξυδροῦται, id eſt aqueſcit, ſeu in aquam eliqueſcit, vt eo loco ſenſit Dalechampius qui exiſtimat ab Athenæo ſignificari præſens problema & XXXIII. quod huic planè germanum eſt. Verùm cùm neutra ex allatis in præſentia ab Ariſtotele ſolutionibus eadem fuerit huic ab Athenæo propoſita vt apparuit, neutrum ex his problematis ab eo appellari exiſtimo, ſed aliud quod interciderit, & ad nos minimè peruenerit, quod multis aliis problematis contigiſſe ſcimus.

X I I.

Διὰ τί ὁ γλυκὺς, καὶ ἄκρατος, καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἧττον μεθύσκονται οἱ μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; ἢ πάντων τὸ αὐτὸ αἴτιον ἐστὶν, ἡ τῆς ἀποκρίσεως τῆς ἐπιπολῆς θερμῆς; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστὶν, ὅταν ᾖ τὸ θερμὸν ἐν τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις.

Cur ſi quis vinum dulce, ac merum, aut cycconem inter potandum hauſerit, ſobrius perſiſtere poſſit? & cur minùs ebriantur, qui calice amplo fœcundóque hauriunt? an omnium eadem illa ratio eſt, quòd ſuperficialis calor ita ſupprimitur. Vinolentia enim tum oritur cum calor ſedem capitis totam occupauit.

Duo quærit in problemate: alterum cur ſi quiſpiam inter potandum alia vinorum genera, quæ ebrietatem creare ſolent, vinum interim aſſumat dulce & merum, ac cyceona, ebrietatem, ne fiat impediat: alterum cur minùs inebrientur qui magnis & amplis poculis perpotant (ita enim reddit Theodorus illa, οἱ μεγάλαις κωθωνιζόμενοι) quàm nimirum qui paruis poculis pitiſſantes, eandem vini quantitatem hauriunt. Dicit autem omnium horum eandem eſſe cauſſam. Ideo enim tum vinum dulce, tum merum, tum cyceon ebrietatem impediunt, quia repellunt vini vapores, & prohibent ne ad ſuperficiem, & ad partes capitis ſupernas aſcendat vini calor, quo modo ebrietas gigni ſolet, calefacta nimirum capitis ſede. Porrò autem vinum dulce, vapores & calorem vini repellit, quia cùm ſit craſſum & viſcidum, vt habetur ſequenti problemate, vias obſtruit, quibus vapores aſcendūt, & cum ſit inodorum, ad aſcendendum ineptum eſt, & ideo minùs caput tentat & aggrauat. Idem Ariſt. lib. 4. Meteor. ſcripſit ſimiliter, vinū dulce non afferre ebrietatem, quare & nomine tantùm eſſe vinū, non autem re: & inferiùs problemate x x i x. vinum dulce non obtinere ſaporem vini, ſaporem inquam vinoſum, ſed alienū; vnde qui dulcis vini deſiderio tenetur, non vini, ſed rei dulcis deſiderio teneri dicendus eſt. Hippocrates etiā in libro de ratione victus in acutis ſcribit, vinum dulce vinoſo minùs caput grauare, minùſq; mentem ferire, id eſt minùs deliria progignere, vt exponit Galenus: fortia ſiquidē vina, vt idem Galenus ſubiicit, vehementer calefacientia caput humoribus vaporibúſque & caliditate replent, vina autem dulcia, quo magis à vehementi caliditate abſunt, eò minùs tum caput grauant, tum mentem lædunt. Craſſa autem eſſe & nigra huiuſmodi vina dulcia ſcribit ibidem Galenus per hæc verba Latinè. *Neque enim tenue exquiſitè, neque albam vidiſti aliquando vinum dulce: ſed plus minus dictis recedit, & neutrum horum habet. Dulcia autem vina maximè ſunt theracum & Scybelites, craſſa vtraque & nigra. Dulcia quoque & ea, quæ in Mæonia ſunt, Thernnum & Caryinum, tanto dictis & craſſitie, & nigritie ſuperiora, quanto dulcedine inferiora. Præterea quòd hepſema, & ſiracum à Græcis (à Latinis ſapa) appellatum, ex coctò muſto conficitur, quo dulcius vino perficitur, eo & colore nigrius, & ſubſtantia craſſius apparet. Quarto autem de ſimplicium medicamentorum viribus dulcem omnem ſaporem à caliditate quæ non immoderata, & vehemens ſit, fieri demonſtrauimus; ſicuti & acrem in vehementer calefacientibus, acrimonia ſiquidem horum eſt inſeparabilis; In vſu verò vinum dulce mediocriter calfacere videtur, ſitimque facit propter tum caliditatem, tum craſſitiem. Ita ſanè & muſtum quo diutius in igni verſatur, eo tum craſſius, tum nigrius, tum dulcius euadit.* Hæc Galenus, quæ ideo à me allata ſunt, vt appareret cuiuſmodi putem dulcia fuiſſe vina, de quibus loquitur Ariſtoteles, quod valet ad eam dubitationem diluendam quam paullò poſt afferemus. Atqui ſane & muſtum minimè inebriare diffuſè habemus à Plutarcho tertio Sympoſiac. quæſtione ſeptima, vbi præter alia in dulcedinem cauſſa reiici videtur;

dulcia enim vino admixta, ebrietatem potiùs impedire ex Aristæneto Nicæo refert ibi Plutarchus. Hieronymus Mercurialis libro primo variarum lectionum capite XVII. quod ab Aristotele dicitur de vino dulci, accipiebat tantummodo de vino protropo, aut podromio, seu de passo, quæ ebrietatem non pariunt: vina enim dulcia apud nos eam parere videntur: verùm illud non existimem esse necessarium, non enim de dulcibus vinis cuiusmodi nostra sunt, ex illis quæ ex Galeno sunt adducta, loqui Aristotelem apparet, hæc proposita ratio ad illa accommodari potest: quam rem licèt etiam confirmemus ex ea differentia quam ex Homero inter γλυκερὸν, & ἡδὺ, affert loco citato Plutarchus, quorum illud dulce, hoc suaue Latinè dicunt: vinum enim de quo loquitur Aristoteles γλυκερὸν est, seu γλυκὺ, qua voce ipse vtitur, taléque ebrietatem haud parit, sed potiùs impedit, cuiusmodi sapa est, & mustum; vina autem dulcia nostra, cuiusmodi Genuæ habemus muscatellum quod ex oppido Tabia aduehitur, ἡδὺς potiùs dicetur, nec de eo Aristotelis verba accipienda sunt. Hæc de dulci. Merum etiam eàdem ratione iuuat, quia repellit, quoniam nimirum crassum est, præsertim comparatione diluti, vt habuimus problemate tertio, & scribitur problemate XIV. crassitie igitur sua obstruens & ipsum foramina, reprimet ascendentes vapores. An verò fortasse dicendum, vocem, *merum*, iungendam esse cum *dulci*, vt sensus sit, vinum dulce & merum, nimirum dulce absque aquæ miscella, inter bibendum alia vina haustum, ebrietatem impedire, ita enim facilior & magis expeditè erit ratio. Cyceon crassa quædam potio erat valde antiqua, eius enim mentio apud Homerum Iliados λ. & sæpe apud Hippocratem, quam vocem cùm exponeret Erotianus, dixit esse potionem mistam cum farina. Galenus autem in sextum de morbis vulgaribus commentar. XI. textu V. ita de ea. *At hoc loco Hippocrates vtrúnque miscuit, & cibum & potum; tale enim quiddam cyceon est, quemadmodum apud Homerum didicistis, miscentibus quidem alia cum vino, commune vero ipsum habentibus, fortasse & cum polenta vinum miscebant.* Eustachius ad illum Homeri locum annotat cyceona constare cum ex aliis, tum ex vino & caseo; & quamuis cyceon videatur fuisse quoddam medium inter esculenta, & poculenta, potiùs tamen fuisse sorbile quoddam ius esculentum, vnde & Homerum dixisse eum bibi. Hesychius potionem esse dixit ex variis herbis compositam. Tale igitur cibi aut potionis genus ebrietatem prohibebat, si inter potandum fuisset assumptum, eodem modo ac dulce & merum, quia scilicet vinum reprimeret, ne ad superficiem ascenderet: non tamen dixerim, quia obstrueret vias, sicuti vinum dulce: Galenus enim loco citato, cyceona proponit tamquam laxantem, discutientem, & deobstruentem, hanc enim esse rationem cur dolores tollat, quod ab Hippocrate scriptum fuerat: nisi igitur alio modo apparatus intelligatur cyceon ab Aristotele propositus, quàm propositus à Galeno, cum vino excepto, variè fuisse compositum ab eodem Galeno superiùs habuerimus, vt alter obstruens, alter discutiens præ miscellæ varietate dici possit, erit quidem eadem ratio generalis & remota, quod vini calorem repellat à superficie, quemadmodum facit dulce, non eadem particularis & proxima, dulce enim obstruendo, cyceon non item: Quomodo igitur? an laxando & discutiendo viam præbet vini calori, & vaporibus vt per alias vias abeant? & hæc à superficie repulsio est? Difficilior illa ratio, cur minùs inebrientur qui magnis & amplis poculis se proluunt, siquidem hic Aristotelis verborum sensus est, quemadmodum vertit Theodorus: nisi dicamus, quod de cyceone fuit propositum, cùm affatim magna vini copia ingurgitatur, quod fit cùm amplis poculis haurimus, ob copiam fieri attenuationem & laxationem viarum, vnde aditus præbeatur calori vt exeat, contra exigua quantitate assumptum firmari in ventriculo, indéque vapores ad caput mittere, cui subinde aliud ac aliud succedens, ibidémque consistens, vaporésque alios attollens, ebrietatem faciliùs procreare.

XIII.

Διὰ τί τοῦ γλυκέος ἐπιπολαστικοῦ ὄντος, ἐάν τις μεθύων ἤδη ἐπιπίῃ γλυκύ; καταπέπτεται ὁ συνυπάρχων οἶνος, καὶ ἧττον ἐνοχλεῖ; ἢ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λιπαντικόν τι ἐστὶ καὶ γλίσχρον; (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δὲ αὐστηρὸν, τραχυντικόν καὶ τὸ μὲν, εὔπεπτον ποιεῖ τοῦ θερμοῦ τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, στέγει αὐτὸ, τοὺς πόρους ἐμφράττων. ὅτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων ἐστὶν ἡ μέθη, εἴρηται· ὅτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄνοδμος. ὁ δὲ αὐστηρὸς, εὔοσμος· ὀσμὴ δὲ πᾶσα βαρύνει κεφαλήν.

Quam ob caussam cùm vinum dulce aptum sit fluitare, si quis temulentus dulce superadmittit, haustum vinum concoquitur, minúsque infestat?

An quia vinum dulce, lene, ac lentum est; itaque foramina obfarcit, atque interfepit: austerum contra, exasperans, rigidum est: facilem item ascensum calori hoc præstat, dulce autem obstrusu foraminum calorem arcet, ac inhibet. Vinolentiam verò parte concalefacta superna oriri, dictum iam est. Addo etiam, quòd vinum dulce inodorum, austerum autem odorum est: odor autem omnis caput tentat, & ingrauat.

Hoc problemate idem pènè proponit Aristoteles, quod superiori, licèt non iisdem verbis, difficultate tamen præterea adducta de vini dulcis natura: nam cum vinum dulce natura sua aptum sit fluitare, & in superficie immorari, quomodo & superbibito, vinum ante haustum coquitur, & minùs turbat: hoc est inhibetur seu tollitur ebrietas: cùm ex superficie & superiori loco facilior sit vini latio ad caput, eiusdemque capitis occupatio? vinum autem dulce ideo fluitat, & in superficie immoratur, quoniam dulcia omnia præ natura crassiori & pinguiori qua sunt prædita, non possunt intimiùs penetrare, sed in superficie, & in partibus superioribus innatant, qua conditione & qualitate vinum etiam dulce præditum est. Tale tamen vinum, ait Aristoteles, non solum non inebriare, quæ res superiori problemate proponebatur: sed si quis ebrius factus sit, eidem remedio esse, ebrietatem minuens aut tollens; caussam autem dicit esse, quoniam vinum dulce, & si in superficie, & in superioribus partibus fluitare aptum sit, est simul naturæ lenis & pinguis, vnde tegit & cooperit quod antea erat haustum; & meatus obstruit, ac ebrietati vias intercludit, sicuti superiori problemate dicebatur. Vinum autem austerum, non lenientis & obstruentis naturæ, sed exasperantis est; vnde potius impedimenta tollit, si quæ in viis sunt, & calori ex vino expeditiorem & faciliorem præbet aditum & ascensum, potiùs quàm illi impedimento sit: dulce autem, vt dictum est, obstructionis merito contraria operatur. Porrò Theodorus, qui reddit, *facilem item ascensum*, non bene vt existimo, reddit: videtur enim, merito particulæ, *item*, nouam proponere rationem, quæ eadem apud Aristotelem est: nec etiam, *rigidum*, vllum nominat Aristoteles: ita verò sonant verba. *An quia vinum dulce lene est & viscidum (quare obstruit poros) austerum autem exasperat, & hoc quidem calori facilem præstat ascensum, dulce autem tegit illum poros obstruendo: dictam autem est ebrietatem fieri partibus superioribus calefactis.* ἔτι ὁ μὲν γλυκὺς. *Addo etiam quòd vinum dulce.* Alia ratio. Vinum dulce est inodorum, austerum autem minimè, odorata autem omnia caput tentant, & grauant, iure igitur austerum illa pollet facultate, quæ in dulci desideratur.

XIV.

Διὰ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν, ἀκρατεστέρου δὲ, ἕωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκράτου; ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄκρατος, παχυμερὴς ὢν, εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους λεπτοὺς ὄντας, αὐτὸς μὲν οὐκ εἰσπίπτει, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, ἡ ὀσμὴ καὶ θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ ὕδατι, αὐτὸς εἰσδύεται; ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῇ δυνάμει πολὺ τοῦ ἀκράτου, δυσπεπτότερός ἐστι· τά τε γὰρ ὑγρὰ πάντων δυσπεπτότατα, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων.

Cur à vino diluto, meracius tamen, caput postridie magis dolemus, quàm mero? An merum, quia crassius est foramina capitis angusta subire ipsum non potest, sed vim suam; atque odorem, & calorem tantùm transmittit; dilutum autem illud, quoniam per aquæ admistionem tenuius factum est, facilè ipsum subit, ac penetrat: cùm tamen partem corpulentiæ, facultatisq; meri non mediocrem adhuc retineat, concoctu difficilius est: nam & humida, omnium difficillima concoqui, & corpora longè peruicaciora, quàm facultates eorum persistere nouimus.

Vinum dilutum sed meracius illud est, in quo maior vini quàm aquæ copia inest: tale autem qui biberit, quærit Aristoteles cur postridie in aurora (intelligit nimirum vinum fuisse vesperi in cœna haustum) magis caput doleat, quàm si merum ex toto hausisset. Est autem solutio similis ei, quam problemate tertio attulit quia scilicet merum crassius est, quàm dilutum, crassioremque adeò obtinet substantiam, quæ in angustos capitis meatus ingredi nullo pacto potest: sed in ipsos sola ingreditur facultas, odor & caliditas: contra

quod

quod est mixtum aquæ,quę sua natura tenuior quàm ipsum est,ab aquæ tenuitate adiutum, vnà cum corpulentia quam habet, poros cutis subit, & ingreditur: habens autem cum ea corpulentia multum adhuc illius facultatis, quæ erat in mero, difficiliùs multò quàm antea concoquitur. Nam tum humida omnia, inter quæ huiusmodi & ita dilutum vinum est, difficilis coctionis sunt, tum etiam magis corpora, seu corpulentiæ quàm facultates quæ in ipsis reperiuntur.

XV.

Διὰ τί μᾶλλον δύνανται πιεῖν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμένων, καὶ ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν; ἢ ὅτι οἱ ἔχοντες περίττωμα καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται. ὅπερ ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κούφως ἔχειν, διὰ τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὑγρὸν οἰνῶδες; οἱ μὲν οὖν ἀγύμναστοι, ὑγροὶ καὶ περιττωματικοί εἰσιν· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ξηροί· ὥστ' εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἡ ὑγρότης ἡ οἰνηρὰ ἀφικνεῖται. εὐθύς τε οὖν ἀντισπᾷ τῇ οὐρήσει ἡ φορὰ αὕτη. καὶ ὕστερον ἔμμενον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βάρος ποιεῖ.

Cur inexercitati magis quàm exercitati, ad vinolentiam vsque potare, & vino faciliùs solui possunt? An quoniam qui excrementa, humorésque in se continent, vrinam copiosè profundunt: quod facit, vt plus bibi, & leuari faciliùs possit, quoniam non multum vinosi humoris in ventre remaneat. Atqui inexercitati, humidi sunt, excrementísque redundant. Exercitati contra, sicci, siticulosiq́; vt vini humor sese totum insinuare corporibus possit, statim igitur hic vini impetus vrinam retractat, & post, humor hic in corpore insidens, grauitatem creare nimirum potest.

Quærit Aristoteles quam ob rem illi qui minimè exercitari solent, possint absque ebrietatis periculo, & antequam ebrietate præhendantur, maiorem vini copiam ingurgitare, quàm illi qui exercitationibus assueti sunt: ac si ebrietatem incurrant faciliùs ea soluantur. Aponensis tamen falsa antiqui interpretis tralatione deceptus, contrariam omnino sententiam in expositione proponit, non exercitatos faciliùs præhendi exercitatis affirmans: illum tamen quem attulimus esse Aristotelis sensum, ex solutione ipsa patet. Solutio autem nititur hoc fundamento, quòd exercitationibus non vtentes, vias vrinæ apertiores habent, per quas omne quod bibunt profundunt, vtentes contra. Ait igitur quòd inexercitati multas humiditates & superfluitates congestas habent exercitationis defectu: exercitatio enim illas exsiccat ac tollit: Assumpto igitur vino illæ diluuntur, & attenuantur, & ad vias vrinæ deducuntur, per quas easdem vnà cum eodem vino, cui sunt etiam comites, & auxilium præstant, vt ab eodem & ipsæ vicissim adiuuantur, foras per vrinam excernuntur; ex quo fit, vt & alij potui locus sit, & eo onere leuatum corpus, leuius deinde se habeat, quia scilicet humidum illud vinosum intus haud remanet. Contrario modo qui exercitationibus multis vtuntur, toti sicci sunt, nimirum ob discussas, & euacuatas humiditates beneficio exercitationis: non igitur ad vias vrinæ in eis vini humiditas ferri potest: sed potiùs per vniuersum corpus, cui ob siccitatem insinuatur, & imbibitur, sicca enim promptè humiditatem recipiunt, & ad se trahunt; atque inde ad partes superiores fertur: hæc igitur vini per corporis partes diffusio & insinuatio retrahit ipsum à viis vrinæ, per quas in illis excernitur: tale autem humidum vinosum detentum in corpore grauitatem & ebrietatem faciliùs progignit.

XVI.

Διὰ τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ, καὶ μανικούς; ἐναντία γὰρ ἡ διάθεσις· ὁ μὲν γὰρ μᾶλλον ἐν κινήσει· ὁ δὲ ἧττον. ἢ ὥσπερ Χαιρήμων εἶπε, τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται· τἀναντία δ' οὖν ποιεῖ οὐ ταὐτά, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως ἔχοντα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει· ἀλλ' οὐ ταῦτα, καὶ τήκει τὸν κρύσταλλον, καὶ πήγνυσι τοὺς ἅλας. καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς γὰρ ἐστι τὴν φύσιν) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπιτείνει, καὶ θάττους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάττους ἐκλύει· διὸ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει ἐν ταῖς κραιπάλαις ἐκλελυμένοι γίνονται πάμπαν· ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸν τοὺς μὲν συνδεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκληροὺς, εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγροὺς ἐκλύει· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λούων τὰ ἐντὸς, ἀπεργάζεται τοῦτο.

Cur vinum aliquos retardos, alios superbos reddit, atque insanibundos?

Contrario

Contrario enim adfectu id agitur, quandoquidem alteri magis, alteri minùs moueantur? An (vt Chæremon ait) *vinum se pro moribus vtentium applicat.* Contraria igitur reddit, non quæ eadem sed quæ sunt dissimilia: vt ignis alia exsiccat, alia humefacit, sed non eadem: ea quidem glaciem liquefacit, salem indurat. Nam & vinum, vt quod suapte natura humidum sit, homines tardiores incendit, redditque mobiliores: contra mobiliores dissoluit, atque retardat. Vnde plerósque melancholicos penitus resolui, labíque in crapulis nouimus. Vt enim balneum corpora perstricta, duráque relaxat, agilioráque facit, humida verò & mobilia dissoluit, atque infirmat: sic vinum quasi interna hominis diluens, ita afficere potest.

De vini effectibus circa hominum mores, pro varia qua hauritur mensura, pluribus agit Aristoteles primo problemate sectionis trigesimæ. Hoc autem loco duo tantùm proponit: cur vinum efficiat τετυφωμένους, & μανικούς. Non est autem ita facilè videre quid illis vocibus Aristoteles intellexerit. Theodorus duo verba tribus expressit; & quæ Aristoteles copulauit, ipse disiunxit, ex vino alios dicens fieri retardos, alios superbos, & insanibundos: oritur difficultas ex varia notione vocis τετυφωμένους, quæ denotat tum *superbos, fastuosos*, & *insolentes*, metaphoricè ex fumo deducta significatione; tum *attonitos*, ac etiam, *stultos*, μανικούς; itidem quum significet *delirantem*, ea mentis alienatione & furore qui à flaua bile, acri & calido humore excitatur, vt habemus in libro Galeno ascripto, cui titulus, introductio, seu Medicus, quomodo etiam sæpe Hippocrates & Galenus accipiunt; aliquando etiam significat insanum, & ea mentis alienatione detentum, quæ alioqui melancholia dicitur, quo modo accepit eam vocem Hippocrates v1. aphor. xx1. *In insanientibus si varices vel hæmorrhoides superuenerint insaniæ solutio*: hoc enim loco Hippocrates habet màniam, quam pro vocata propriè melancholia minimè genita à bile sumi, testis est Galenus in commentario; sed & Demosthenes non dissimiliter eas voces vsurpasse videri potest, cùm eas iunxit in oratione pro corona dicens. ἀλλ᾽ ἐγὼ μαίνομαι ἢ τετύφωμαι νῦν κατηγορῶν. Verùm de huius verbi notione alia etiam in hisce commentariis ex M. Tullio & Platone me attulisse puto. Cùm hæc igitur ita sint; illud primùm ambigo, verum Aristoteles duabus illis vocibus, eundem seu similem potiùs affectum intelligi voluerit, solùm maioris & minoris ratione differentem, non enim ex vi quidem verborum prohibeatur; an contrarium: alium calidum, alium frigidum. In Theodori sanè tralatione, & iis quæ statim subiicit Aristoteles, contrarietas apparet; habemus enim in tralatione, *aliquos retardos, alios insanibundos*, quæ manifestè videntur contraria, & subdit Aristoteles: *contrarius enim est affectus*: ita namque Græca sonant quæ Theodorus vertit, *contrario enim aff. ctu res agitur.* Sed Theodori tralatio vim non facit, possit enim esse suspecta; & contraria dicuntur aliquando, quæ maioris & minoris ratione differunt, vt magnū & paruum. In eâdem Theodori tralatione illud etiam molestum, quòd cùm superbi nominentur, nec significari Græcè possint nisi participio τετυφωμένους qua voce significentur *retardi* non video. Quòd si eâdem voce velit Theodorus ab Aristotele vtrósq; intelligi; Primùm quidē ea mihi res absona videtur: nec huiusmodi morem, aut apud Aristotelem, aut alios auctores obseruare memini; tum verò cur iūgit superbos insanibundis, quæ duæ voces separatim ponūtur ab Aristotele, cùm superbos vna & eadem prorsus voce significari faciat, qua retardos? vt hoc modo potiùs fuerint illa iungenda. Cur vinum aliquos retardos, & superbos facit, aliquos insanibūdos: si modò superbos in seriē orationis recipimus, quod nō facio: nam cùm duæ tantùm sint voces quibus vtitur Aristoteles, atque vna denotentur insanibundi, altera vnum tantùm etiam significari existimo, quos retardos dicit Theodorus. Nec verò superbis hîc locus est, vt puto, non enim vsu vini aliquos superbos reddi fortasse bene dicatur, aut verum sit: reddit quidem existimatione de se ipsis plenos, & magnificè de se sentientes nonnullos, sicuti dixit Plato in Cratylo, teste etiam Athenæo libro secundo; qui Plato illam vocis οἶνος Etymologiam afferebat, quòd νοῦν, id est, mentem nostram impleret τῆς οἰήσεως, id est, stulta de nobis ipsis existimatione, faceretque nos putare plenos esse mente, & intelligentia, cùm non essemus: quam rem habemus iterum apud eundem Platonem libro primo de legibus, nimirum quo quispiam plus biberit, tanto maiore & meliore spe esse, opinionémque concipere vt plus valeat, & animosiùs de se ipso sentire: quod itidem apud eundem Athenæum cecinit Diphilus comicus hoc carmine.

Abiecti magnificè vt sentiant de se tu solus efficis.

Hoc igitur facit vinum: superbos autem propriè non reddit. Aristotelem igitur existimo, duos tantùm effectus proponere, & illos inter se contrarios, non tamen omnino & propriè. Est autem vterque insania, sed altera cum mobilitate, & motuum frequentia, nimirum mania, hanc enim in præsentia ira accipio; altera autem cum tarditate, vel meliùs cum stupore, quam denotat participium πτυφωμθύος. Ex his autem duobus affectibus, gignitur vnus aliquando mixtus, qui dicitur, τυφωμανία, quem ex lethargo & phrenitide esse compositum, docet Galenus in expositione linguarum Hippocratis, & in libro de Comate. Maniaci igitur crebrò agitantur, pluribúsque motionibus percelluntur, stupore autem detenti, quos & attonitos nominemus licet, immobiles permanent, quòd omnino exsoluantur, vt in problematis dissolutione dicit Aristoteles; nimirum tum corpore, tum mente, cur autem ex vsu vini, vel hic vel ille contrarius suboriatur effectus, caussam esse dicit Aristoteles, temperaturam illius qui vino vtitur: nam vt dicebat Chæremon: *vinum misces se se moribus eorum qui ipso vtuntur.* Fuit autem Chæremon tragicus, vt apparet ex Aristotelis libro de Arte poëtica. Dicebat autem ille, vt habemus apud Athenæum, ex vino conciliari bibentibus risum, sapientiam, docilitatem, & bona consilia. Igitur pro eorum varietate qui vino vtuntur, varios gignit effectus; contrarios autem non circa easdem res, sed quæ alio & alio modo se habent: nimirum à re quæ patitur, non à vino contrarietatem illam effectuum proficisci insinuat. Id autem in aliis etiam rebus simili modo contingere dicit Aristoteles: nam ignis & exsiccat & humectat, non eadem sed alia atque alia, pro ratione materiei quæ subiicitur, sicuti exemplis propositis ostendit, κ̀ ὁ οἶνος ὑγρὸς γὸ̀ ἐςὶ τὴν φύσιν, τὺς μ̀ βραδυτέρυς. *Nam & vinum, vt quod suapte natura humidum sit, homines tardiores.* Ad rem propositam adaptat Aristoteles, quæ dicta sunt. Meliùs autem ita conuertamus. *Vinum igitur, quippe quod suapte naturâ humidum sit, homines tardiores incendit*, hoc autem postremum verbum *incendit* Græcè est ἐπιτείνει, id est, *mobilitatem & celeritatem affert*, quemadmodum superiùs problemate tertio primæ particulæ ἐπιτείνειν τὰς νόσυς. Igitur qui naturâ tardi sunt, frigidi ac sicci, illi à vini humiditate irrigati, & emolliti fiunt celeriores & maniaci; qui autem mobiliores & calidi naturâ, illi exsoluuntur: nimirum vlteriùs promouet hos, quàm illos vinum; sed & hi etiam eodem modo vlteriùs procedente vino propelluntur: ita enim debilitatur eorum vis & natura, quæ motioni inseruit, ac minùs vino potest resistere; vt ab illius facultate promptè & penitus se insinuante, exsoluantur omnino, stupidique & attoniti reddantur. *Mobiliores dissoluit atque retardat*, hæc postrema, *atque retardat*, quæ de suo addidit Theodorus eliminanda puto, non enim tarditatis verbum conueniat, vbi de stupiditate & omnimoda dissolutione agitur. διὸ κ̀ ἔνιοι τ̀ μελαγχολικῶν τῇ φύσει. *Vnde plerósque melancholicos natura.* Si hoc inferatur ex verbis quæ vltimo loco proposita sunt, vt prima facie apparet, nimirum celeres & mobiles exsolui, iam per melancholicos naturâ, necesse sit intelligere adustos, hi enim celeres & mobiles, alij autem contrà. Meliùs autem puto vt nulla vis inferatur verbo, & per melancholicos naturâ intelligamus frigidos & siccos: & sensus optimè quadrat: ac etiam illis conuenit, quæ dicuntur problemate primo sectionis trigesimæ: est hoc nimirum exemplum non tantùm illius partis, quæ postremò proposita est, sed totius membri, & totius problematis, ac declarat omne propositum: quia enim vinum tardos & frigidos reddit mobiles & celeres, celeres autem & mobiles exsoluit omnino, hinc fit vt melancholici, qui tardi sunt, ex vino reddantur celeres; procedente autem adhuc vino omnino dissolui, hósque gradus, vt dicebam, eodem modo distinxit sectione xxx. fieri scribens priùs μανικὸς, tum dissolui, & ineptire. ὥσπερ γὸ̀ τὸ λυτρὸν *Vt enim balneum.* Vinum quoddam balneum est, sed internum; est enim humidum naturâ, vt superiùs dixit; iure igitur illius exemplo, tamquam rei congeneris vtitur ad idem probandum, hoc modo: Qui habent corpus durum, siccum & veluti illigatum, quemadmodum melancholici, illi balnei vsu agiles, & bene mobiles redduntur; qui verò agile, bene mobile, & humidum, illi relaxantur, & dissoluuntur. ὥσπερ λύων. *quasi interna hominis diluens.* similitudinem vini cum balneo insinuat, hoc enim externa, illud interna proluit: legendum enim, vt nos excudendum curauimus λύων, non autem λύειν, quam lectionem similiter agnoscit Theodorus & antiquus interpres, ac reponit Iustinianus.

XVII.

Διὰ τί ἡ κεράμβη παύει τ̀ κραιπάλην; ἢ ὅτι τ̀ μ̀ χυλὸν γλυκὺν, κ̀ ῥυπτικὸν ἔχει· διὸ κ̀ κλύζυσιν αὐτῷ τ̀ κοιλίαν οἱ ἰατροί· αὐτὴ ᾗ ἐςὶ ψυχρά· σημεῖον ᾗ· πρὸς γὸ̀ τὰς σφοδρὰς διαῤῥοίας χρῶνται αὐτῇ οἱ ἰα-

τερί, ἕψοντες σφόδρα, καὶ ἀποχυλίζοντες καὶ ψύχοντες συμβαίνει δὲ τῶν κραιπαλώντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς εἰς τὴν κοιλίαν κατασπᾷν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρὰ, ὅσπερ ἐστὶν ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ψύχειν τὸ σῶμα· ψυχομένου δὲ ὑγρὰ λεπτὰ συμβαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι ὥστε κατ' ἀμφότερα τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ καταψυχομένου, εἰκότως ἀκραίπαλοι γίνονται· ὁ γὰρ οἶνος ὑγρός, καὶ θερμός ἐστιν· ἔτι δὲ συμβαίνει τῶν ὑγρῶν καταπωμένων καὶ ἐκκρινομένων κάτω, καὶ πνεῦμα ἐπάγεσθαι αὐτοῖς· ὅπερ μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς τὴν κεφαλὴν φερόμενον, τὸ κάρον καὶ τὴν κραιπάλην ποιεῖ· κάτω δὲ ὁρμήσαντος, καὶ καταψυχομένου τοῦ σώματος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται ὁ κραιπάλης πόνος· ἔστι γὰρ ἡ κραιπάλη ζέσις τις καὶ φλεγμασία λήγουσα· λυπεῖ δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ δὲ κραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὖσι, τὸν πόνον παρέχει· καθάπερ οὖν καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παίζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι παρ' αὐτοῖς δὲ γενόμενοι οἱ αὐτοὶ, κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι· ταυτὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης, καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμβαίνει.

Quid eſt cur braſſica ſedet crapulam? An quòd ſuccum dulcem, diſcutientémque obtinet. Vnde medici eum aluo infundunt, frigida autem ipſa eſt. Argumentum, quòd ad alui vehementes deiectiones medici ea vtuntur, excocta in plenum, & ſuo caule purgata refrigeratáque. Fit igitur detentis à crapula, vt eius ſuccus humores in aluum detrahat, qui vinoſi, crudíque tenentur, & ipſa ſupra in ventriculo remanens corpus refrigeret: quo fit, vt tenues humores ad veſicam labantur. Quòd cùm humor vtrímque educatur, corpúſque refrigeretur, rectè liberari à crapula poſſint. Vinum enim humidum, atque calidum eſt. Euenit ad hæc, vt cùm humores deorſum ſe trahunt, atque excernunt, flatum etiam ſecum deducant: qui, ſi per vinum liceat, in caput ſe efferens grauitatem creat, & crapulam: ſin autem deorſum ſe vertit, corpúſque ob cauſſam prædictam refrigeratum eſt, dolor crapulæ omnis tollitur Eſt enim crapula feruor quidam & deſinens inflammatio, quæ plus conflictat quàm temulentia, quòd mentem illa quatit, & alienat, crapula autem mente ſibi conſtante, dolorem admouet. Vt etiam qui febre vrgente ludunt potiùs, quàm dolent: iidem vbi leuati malo fuêre atque ad ſe redière, indolere occipiunt. Hoc enim idem in crapula quoque, & in temulentia euenire ſolitum eſt.

Braſſicæ vires aduersùs crapulam & ebrietatem multi auctores prodidêre. Theophraſtus lib. IV. de hiſtoria plãtarum ad finem, & ex ea propulſari ebrietatẽ ſcribit: quippe ex Androcydis ſententia, quòd vitis etiam viuens odorem braſſicæ fugiat. Hoc tamen Theophraſti loco aduertendum eſt, pro braſſica quæ Græcè crambe eſt, dici à Theophraſto, raphanum, ita enim antiquitùs crambe, ſeu braſſica appellabatur, ſicuti manifeſtum facit Ariſtoteles libro v. de hiſtoria animalium dicens, erucas naſci ex foliis viridibus, præſertim in raphano, quem nonnulli cramben, hoc eſt, braſſicam appellant. Ex Athenæi libro primo ad finem, id etiam apertiſſimum fit, qui locum à me citatum Theophraſti in medium adducit, & alias præterea antiquorum Poëtarum auctoritates, quibus eadem braſſicæ facultas ſub raphani nomine proponitur. Non putaui autem alienum, illius verba etſi longiuſcula ſint, Latinè huc afferre, quæ ita habent ex Dalechampij tralatione. *Vinolentos AEgyptios fuiſſe hoc oſtendit, quòd apud eos tantùm in cœnis ſtatutum eſt, ante omnem cibum braſſicam elixam comeſſe, & ad compotationes ita ſe preparare. Multi ſanè vt ab ebrietate vindicentur, præſumunt braſſicæ ſemen. Quin & in qua vite braſſica naſcitur, inde vinum exilius: quam ob rem Sybaritæ, vt inquit Thimæus, antea quàm potarent, braſſicarum eſu ſe muniebant.*

Alexis. *Heri bibiſti plus ſatis: nunc graue caput*
Sentis, medendum eſt huic malo ieiunio:
Deinde braſſicam tibi dabit quiſpiam
Elixam.

Hoc autem loco, vbi Latinè braſſicam habet Dalechampius, Græcè eſt, raphanum. Sequitur Athenæus.

Eubulus alicubi inquit.

Vxor mihi raphanum si tu afferas,
Hanc crapulam euestigiò discusseris
Ni fallor omnem.

Antiquos raphanum brassicam vocasse monstrat Appollodorus Carystius.

Raphanum scito vocare nos : at hospites
Vos brassicam : quid interesse hoc fœminis
Putas? Anaxandrides.
——— *si lauabitis,*
Raphanúmque multum edetis, hæc mox desinet
Vexare vos capitis grauedo : frontibus
Nubem insidentem tristibus dispergite.

Nicochares. *In crastinum raphani loco, nos balneum*
Quod crapulam sanet tuum parabimus.

Amphis. *Nullum remedium est ebriis paratius,*
Quàm si molesti quidpiam fortè accidat
Subitò, etenim mirum in modum illud dissipat
Eiusmodi nugas : raphanus vt non magis
Ad id valeat.

Brassica hanc facultatem literis mandauit Theophrastus, & hoc præterea, vitem etiam dum viuit, odorem brassicæ auersari. Hæc Athenæus. Apud Dioscoridem similiter libro secundo habemus, eandem à cibo sumptam, mala quæ ex crapula fiunt discutere. Galenus libro secundo de compositione medi. secundùm locos ad capitis dolorem ex vini potu eandem brassicæ medelam commendauit, ex affectione inuentā, atque experientia ab ipso comprobatam. Laudat autē tum succum, tum ipsa brassicę folia, aqua calida irrigata, capitiq; circumposita & adligata. Sed & Latini scriprores hāc brassicæ facultatem nō siluerunt. Cato enim in libro de re rustica ita de ea habet. *Si voles in conuiuio multum bibere, cœnaréque libenter, ante cœnam esto crudam quantum voles ex aceto: Et item vbi cœnaueris comesto alia V. folia : reddent te quasi nihil ederis, biberísque, bibésque quantum voles.* Plinius libro xx. capite ix. de eâdem inquit, antecedente in cibis caueri ebrietatem, postea sumpta crapulam discuti. Huius igitur effectus caussam quærit hoc problemate Aristoteles, eámque reddit per illa quæ sequuntur, ἢ ὅτι τὸν μὲν χυμὸν γλυκὺν καὶ ῥυπτικόν. *An quòd succum dulcem discutientémque obtinet.* Cur ebrietati aut crapulæ resistat brassica, Galenus loco quem adduximus secundo de compos. medicam. eam esse caussam dicit, quòd repellat vapores ad caput ascendentes, ex quibus fit ebrietas, & ille capitis dolor ac molestia, quòd refrigeret, saltim vnà cum rosaceo, cum quo adhiberi iubet, caliditatem quam vinum fecit & facit; quòd exsiccet eosdem vapores: tum naturalem etiam quandam vim eiusdem brassicæ aduersùs vinum in medium adducit. Libro autem de remediis paratu facilibus, cùm eiusdem brassicæ vires ad eandem rem commendaret, solius exsiccationis mentionem fecit. Aristoteles autem hoc loco, illam esse caussam tradit, quia brassica trahit ad se in ventrem, refrigerat, & per vrinas ducit, his autem soluitur crapula. Ostendit igitur quomodo hos effectus præster, qui partim à succo, partim ab ipsius substantia proficiscuntur. Primùm igitur dicit, succum esse dulcem & abstersorium : de hac autem abstersoria vi meminit etiam Galenus libro secundo de alimentis, & VII. de simpl. medic. facultatibus : quemadmodum etiam Plinius libro XX. capite IX. de dulcedine autem nemo, quod sciam. Semen equidem amarum dicit Galenus VII. de simplic. medic. & ipsam totam, tum idem Galenus eodem loco, tum secundo de alimentis: quemadmodum tertium genus propriè appellatum crambe, reliquis amarius dicit Plinius. Aristoteles autem de succi hac dulcedine meminit, vel vt eum separaret ab aliis partibus, in quibus vt dictum est, dominatur amaritudo, vel vt ab aliis abstersoriis & deiectoriis, quæ magis amara sunt. Hanc porrò abstersoriam vim ex eo ostendit Aristoteles quod medici faciebant, qui ad intestina abstergenda, eum per clisteres infundebant : legendum autem in Latinis, *eum*, vt nos restituimus non *eam*, vt omnes codices habebant, vt de succo non de substantia sententia accipiatur. Mox brassicam esse frigidam eodem argumenti genere ostendit, ad alui enim fluxiones vehementes vtuntur ea medici, coquentes ipsam, & ex ea educentes succum, seu partem illam quæ in superficie residet, & abstersoria est, & fortasse

non frigida,quemadmodum etiam docet Galenus de eadem brassica, & de lente, quorum res ipsorum vi adstringenti sola vti nobis consilium est: quod consequimur abiecta prima aqua, in qua illa fuerit elixata: nam in ea succus, seu pars illa abstersoria, quæ est in superficie recipitur, alia adstringenti & frigida in substantia relicta. Porrò locum ita expono, quia lego ἀποχυλίζοντες, non ἀποξυλίζοντες, quod verbum vt absurdum, neque aptum vt aliquam obtineat significationem sententiæ consentaneam, omnino delendum puto, licèt Theodorus qui sensum, vt ego existimo non percepit, quomodo potuit reddiderit, *& suo caule purgata*: ita enim legendum in Latinis non *suo callo*. Nam & hoc monstrum ibidem inoleuerat. Theodorus autem verbum deduxit, vt puto, ἀπὸ τοῦ ξύλου, hoc est à ligno, vt ἀποξυλίζειν esset *detrahere lignum*, id est, *partem lignosam*, quam caulem seu stipitem dixerunt: in quem errorem similiter inciderat antiquus interpres, qui reddit, *extrahentes stipitem*. χυλίζειν autem apud Dioscoridem & alios medicos, vt ἀποχυλίζειν, est succum ex herbis educere & extrahere, quod licèt per expressionem sæpius fieri intelligatur, non sit tamen absurdum, etiam hoc modo accipi, quando magis sententiæ quadrat: ita igitur locum conuertemus. *Argumentum: quòd ad alui vehementes deiectiones medici ea vtantur, illam plurimùm elixantes, succum extrahentes, & refrigerantes*: & si vltimum hoc verbum, *refrigerantes*, quod de ipsa brassica accipit Theodorus, cùm velit exhiberi refrigeratam, possit fortasse melius referri ad eos qui illam accipiunt, hoc sensu: Exhibent brassicam vehementer elixatam, & succo extracto, & ita corpus refrigerant. συμβαίνει δ'. *Fit igitur.* Ad rem propositam accommodat quæ dicta sunt, & ostendit quomodo brassicæ tum succus, tum substantia operetur in ebriis. Ait autem succum brassicæ, quippe qui sit abstersorius, & aliquam vim trahendi obtineat, deducere ad se ex capite in ventrem humiditates vinosas, & crudas, atque ita liberari caput iis quæ ipsi negotium facessebant, aliò translata materia: quòd si ex ventre per aluum extra corpus deiiciuntur, quod tamen non exprimitur hoc loco, sed significatur paullò post, multò magis illud contingit: & id sanè præstat succus: ipsa autem brassica in ventre superiori seu ventriculo relicta, ea facultate qua pollet corpus refrigerat: refrigerato autem corpore, cessantéque calore, cuius vi ad caput ferebantur vapores & humiditates, iam non ampliùs illuc impetum faciant; sed potiùs labantur deorsum, & cùm tenues atque aqueæ sint ad vesicam, quo huiusmodi materia promptè, nisi impediatur, solet confluere; cui rei præstat etiam auxilium ipsamet brassica, præsertim cymata, seu asparagi ipsius, quos ciendæ vrinæ facultate pollere testatur Dioscorides, loco quem adduximus libro secundo, & Ætius libro primo. Succus igitur & brassica hæc operantur: non apparet autem ex verbis, vtrum succum à brassicæ substantia seorsim exhiberi velit Aristoteles, an separationem illam opere naturæ intus fieri. ὥστε κατ' ἀμφότερα. *quòd cùm humor vtrinque educatur.* Concludit propositum; meliùs autem reddamus. *Quare cùm humor* seu, *cùm igitur humor*. Quod autem dicit Aristoteles κατ' ἀμφότερα. Theodorus vertit, *vtrinque*, nimirum per aluum, & vesicam: illinc crassiora quæ à succo trahuntur, (quod paullò ante dicebamus hoc loco significari ab Aristotele,) hinc tenuiora quæ à brassica. Aponensis tamen qui antiqui interpretis tralationem exposuit, quæ habet ad verbum, *secundum vtraque*, intellexit pelli humorem tum virtute brassicæ, tum succi, quo modo extra corpus eiici crassiora paullò ante ab Aristotele significari haud sit necesse: huic tamen expositioni vt puto magis conueniret, δι' ἀμφότερα, quàm κατ' ἀμφότερα, quo verbo Aristoteles vtitur. ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς, καὶ θερμός ἐστιν. *Vinum enim humidum atque calidum est.* Explicat adhuc liquidiùs solutionem, proposita vini qualitate, cui opponitur brassica: vinum enim humidum est atque calidum, & iis qualitatibus in crapula nocet; brassica autem, quod ostendit superiùs, his aduersatur, nam humiditates è capite tollit, ac exsiccat, ac etiam refrigerat. ἔτι δὲ συμβαίνει. *Euenit ad hæc.* Alia ratio. Dum humores attrahuntur, & excernuntur per partes infernas, vnà cum ipsis etiam flatus & spiritus deducitur; hic autem flatus & spiritus est, qui à vino seu vini facultate in caput delatus grauitatem & crapulam parit: reposui autem pro κενουμένων, ἐκκενουμένοις, & pro ἐᾶν, θεῖν, auctore Iustiniano, quo modo etiam legisse apparet Theodorum: *Qui si per vinum liceat, in caput se efferens grauitatem creat & crapulam.* Ad verbum, & meliùs vt puto; *Qui solummodo à vino in caput delatus, grauitatem & crapulam facit.* ἔστι γὰρ ἡ κραιπάλη. *Est enim crapula.* Liquidiùs explicat, quare ob eam caussam crapulæ dolor soluatur; ait enim id meritò accidere: nam cùm nil aliud sit crapula, quàm incendium quoddam & feruor, iure refrigerato corpore, & inducta qualitate contraria, feruor & incensio tollitur: ait autem esse feruorem & incendium desinens, vt quæ illi cum febre est, differentiam insinuet, feruorisque huius naturam ostendat, qui huius quidam affectus est, & solutu facilis, non sicuti febris quæ non ita facilè desinit: φλεγμα-

σιαν

σιαν autem, non *θερμασίαν* excudendum curaui, quòd ita legeret Iustinianus, & agnosceret Theodorus: malui tamen, *incensionem*, & *incendium* eam vocem conuertere, quàm *inflammationem*, vt fecit Theodorus, quia inflammationis nomen, medicis consueto more, affectum magis grauem significat, qui Græcis φλεγμονὴ dicitur. *λυπεῖ δὲ μᾶλλον*, *quæ plus conflictat*. Temulentia & crapula non idem sunt: quo differant docet hîc Aristoteles. Nos superiùs ad problema tertium nonnulla etiam ex Galeno adduximus. Temulentia, ait, hominem magis immutat, & de suo statu dimouet: ita enim meliùs interpretemur ἐξίστησιν, quàm *conflictat*, vt Theodorus: (sic tertio Ethicorum idem Aristoteles, καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησιν.) Crapula autem mente constantibus dolorē præbet. *καθάπερ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν. vt etiam qui febre vrgentur*. Similitudine febricitantium eandem explicat differentiam: qui enim febri, eáque graui & vrgente laborant, magis ludunt, hoc est nugantur, & puerilia faciunt, quippe qui extra se positi sint, quàm doleant, aut dolorem percipiant: ad se autem reuersi, & morbi magnitudine leuati, dolere incipiunt: Eodem pacto in crapula contingit: ebrietas enim illi, crapula huic similis est.

XVIII.

Διὰ τί μᾶλλον ἐμετικὸν ποιεῖ ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; ἢ ὅτι ἐμετικὰ μάλιστα ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικὰ, καὶ ὅσα ἀηδῆ ἐστιν· ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος καταπρυστικὸς, τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές· διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν, καὶ οὐκ ἀηδὲς εἶναι, κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδὲς οὐ ποιεῖ καρδιώττειν. ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτὸς, ὥστε διαρρεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴνου, ἀηδής ἐστι. ταράττει γὰρ τὴν αἴσθησιν, τὸ πλείους ἐν αὐτῇ τὰς κινήσεις ἐμποιεῖν, τήν τε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ὕδατος· αἰσθηταὶ γὰρ ἄμφω γίνονται· ὁ δὲ εὔκρατος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν ἀφανίζει, οἴνου δὲ μαλακὴν ποιεῖ αἴσθησιν. διὸ ἡδέως πίνεται· ἀηδὴς δὲ ὢν ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἐπιπολαστικός ἐστι· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστι.

Cur vinum dilutius temperatum vomitum magis quàm merum, quàm aqua prouocat? An quòd ea maximè vomitum mouent, quæ innatare solita, quæque insuauia, fastidiosáque sunt. Vinum autem reprimendi vim obtinet: aqua tenuis, nec insuauis est. Quòd igitur tenuis est, cito pro sui tenuitate descendit: quòd non insuauis, stomachum non perturbat. Vinum autem nimis dilutum, nec ita tenue est, vt perfluere possit celeriter, & fastidiosum est; quod parum obtinet vini: sensum enim conturbat, quia plures motus in eo excitat, scilicet quem vinum, quémque aqua efficere potest: ambo enim sentiri queunt. Quod autem fuerit modicè temperatum, id sensum penitus aquæ tollit, viníque mollis, delinienrísque sensum accommodat, ex quo suauiter bibi potest. Sed cùm vinum immodicè dilutum ita insuaue est, tum innatare, redundaréque solet: quod autem tale est, vomitum id facilè ciet.

Tria sunt quæ comparat, vinum dilutum, aqua & merum: primum autem rursus diuidit; nam mixtio aquæ & vini duobus modis fieri potest, aut maiorem aquæ, quàm vini portionem admiscendo, quod dilutius temperamentum nominat; aut à contrario, maiorem vini, quàm aquæ, de qua mixtione, quam *εὔκρατον*, seu moderatè temperatum appellat, ad finem problematis loquitur. Tria autem hæc proponens inquirit, quam ob rem ex eis magis vomitum concitet vinum maximè dilutum, quàm aut aqua sola, aut merum. Ait autem id fieri, quoniam illa quæ vomitum concitant, id efficiunt, quia in superficie innatare solita, & insuauia sunt, in superficie nimirum oris ventriculi, quod cum insuauitate molestent, via faciliori expelluntur à natura: huiusmodi autem non est, nec merum nec aqua per se: merum enim tantum abest, vt in superficie innatare consueuerit, vt potiùs alia reprimat, & repellat; non sanè ratione qualitatis, superiori enim problemate dictum est calidum & humidum; repellentia autem propriè frigida & sicca: sed ratione substantiæ qua adstringit & corroborat partem, ex quo innatationem etiam aliorum prohibet. Aqua autem & tenuis natura est, vt facilè permeare ad inferiora possit, nec in superficie resideat, & minimè insuauis: celeriter igitur deorsum meat, hoc est, ad vias vrinæ, vel alui: efficit enim illa partium subtilitas, vt promptè ad interna & inferiora illa loca possit penetrare: & quoniam insuauis non est stomacho non infert cum nausea dolorem

& morsum, quod Aristoteles dicit καρδιώττειν: ita enim, vt alios auctores omittam, exponit verbum hoc Erotianus in Onomastico scribens. *καρδίαν veteres appellabant os ventriculi, quod etiam stomachum communiter appellamus. καρδιώττειν igitur, & καρδιαλγεῖν dicitur, cum nausea & dolore stomachum discruciari: hincq; καρδιογμὸς, id est, stomachi morsus.* ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτὸς. *vinum autem minùs dilutum, nec ita tenue.* Quare tum aqua per se, tum merum haud concitarent vomitum docuit modò; cum quare moueat maximè dilutum sequitur ad ostendendum: quod autem antea ὑδαρὴς appellauit, nunc dicit κεκραμένον λίαν, id est, *valde temperatum*, seu, *multa aqua mixtum*. Tale igitur vinum non est ita tenue, vt citò possit ad interiora seu inferiora labi, & penetrare, quod inerat aquæ: hinc fit vt in superficie innatet; & quia vini exiguum obtinet: dictum est enim maximam in eo aquæ portionem inesse, insuauis & iniucunda potio est, ob varias quas ex illa mixtione gignit motiones in sensu: facit enim & eam quæ à vino, & eam quæ ab aqua proficiscitur: vtræque enim sensibiles sunt, & sentiuntur, neque altera ab altera occultatur, quemadmodum contingit in ea quæ sequitur mixtione: varietas autem illa saporum, & sensationum ventriculum conturbat. Quod verò paullò ante dictum est de vino admodum diluto, non habere ipsum eam tenuitatem, vt celeriter posset labi, & per corpora penetrare, illis minimè aduersantur quæ dicta sunt problemate tertio: ibi enim comparabat intemperatum, seu ex toto merum paullulùm diluto, atque hoc celeriùs illo penetrare in corpora dicebat: hîc autem admodum dilutum aquæ non mixtæ comparat, & hanc illo penetraliorem esse affirmat; non enim admodum dilutum illam habet tenuitatem quam aqua per se: exigua igitur aqua multo vino admista adiuuat vt penetret, idque dicitur problemate tertio, multa autem exiguo vino, si comparetur cui aquæ nullum admistum est, non adiuuat, sed ea reddit illam huic inferiorem, & id in præsentia dicit Aristoteles: hæc autem vt existimo non sunt contraria; Illud contrarium apparet quod dicit Galenus primo de simplic. medicam. facultatibus, à vino aquam ad penetrandum adiuuari: hoc enim videtur simpliciter proferri, quacúmque mensura mistio fiat: verùm de hac re quæ occurrebant diximus ad problema tertium ὁ δὲ εὔκρατος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος. *quod autem fuerit modicè temperatum.* Hæc est altera pars vnius ex membris superioribus, quod vt dicebamus rursus diuiditur: dilutum enim vel valde dilutum est, quod ὑδαρὴς appellauit, & λίαν κεκραμένον; vel modicè, in quo multò maior vini quàm aquæ copia inest, quod εὔκρατον appellat: tale igitur ea noxa caret; nam quamuis est mixtum aquæ, id tamen ea proportione est, vt aquæ sensus occultetur, vnde non plures sensationes, quæ gustum turbant, vt in valde diluto, sed vna sola vini mollis & suauis linguæ occurrit, exigua nimitum aquæ portione sensu haud percepta, vnde iucundè bibitur: valde dilutum autem quum insuaue sit, in superficie ventriculi innatat, atque ita vomitum facit. Illud idem porrò quod εὔκρατον dicitur, non solum minùs quàm valde dilutum vomitum citat, vt hoc loco affirmatur, sed etiam quàm merum ipsum, quod superiùs ab eodem Aristotele tertio problemate habuimus.

XIX.

Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα αἰσθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δὲ ἧττον; ἢ ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι· τοὺς δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει. ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων, ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει· ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει. ὁ δὲ μεθύων, πλήρης.

Cur vinolenti aquas salsas, & vitiosas, meliùs quàm sobrij sentire possumus? An quoniam dura, & tristia certiùs ab iis sentiuntur, qui minimè cupiunt. Latent hæc enim cupientes & sæpe fallunt. At verò qui lætè se habet, is non cupienti similis est: qui autem in tristitia est, cupientis hic gerit affectum. Sobrius autem ita se habet: vinolentus contra, satiatus, repletúsque est.

Iterat problema octauum, cuius aliam quodammodo à priori dissolutionem affert: prior tamen vti rei proximior, ita magis idonea & efficax existimari potest. Dicit autem ebrios ideo magis percipere saporem aquarum, quæ salsæ & vitiosæ sunt, quàm sobrios, quoniam res quæ sensui tristes & ingratæ sunt, meliùs ab iis percipi & sentiri possunt, qui rerum earum aut illis similium desiderio non tenentur: efficit enim desiderium, vt multa quæ alioquin tristia & iniucunda apparerent, talia non percipiantur, vt in grauidis mulieribus,

amara

amara quædam & fœtida appetentibus, & aliis etiam contingere videmus. Ebrij autem ſunt veluti non deſiderantes, ſobrij ſicut deſiderantes: ebrius enim eſt repletus & ſaciatus, deſiderium autem eſt rei qua caremus: *ὁ μὲν ὢν ἡδέως ἔχων. at verò qui letè ſe habet*: locus hic in Græcis excuſis exemplaribus quæ vidi, eſt corruptus & mancus. Sententia tamen ex Theodori tralatione clara, quam paullò ante expreſſimus. Qui iucundè ſe habet, nimirum vinolentus, ſimilis eſt non cupienti; quod paullò poſt probat ad finem problematis per hæc verba; *Vinolentus enim repletus eſt*: at deſiderium ob defectum contingit vt ſuperiùs dixit: Ita fit vt ſedatè & abſque cupidine, & ardore degat: ſobrius autem deſideranti eſt ſimilis: ſobrij igitur partes ſeu loca ad quæ guſtus pertinet; tamquam vacua, & præ auiditate, raptim ac fermè abſque ſenſatione trahentia, triſtes & ingratos ſapores non percipiūt. In codice Iuſtiniani pro *ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι*, reponitur, *ὁμοίως*, quomodo ſanè legi debet: plura tamen neceſſariò addenda eſſe, ex ſententia ipſa, & ex tralatione Theodori paret. Cùm hos commentarios abſoluiſſem incidi in Græco-lat. Ariſtotelis editionem, quæ à doctiſſimo Caſaubono prodiit, in qua adnotatur Theodorum ita legiſſe. *ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων τῷ μὴ ἐπιθυμοῦντι ὁμοίως διάκειται· ὁ δὲ ἀηδῶς διακείμενος, τῷ ἐπιθυμοῦντι ὁμοίως ἔχει.* Quæ omnino Theodori tralationi reſpondent.

X X.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι· καὶ ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ πόῤῥω οὐ δύναται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποιοῦνται αὐτό τινες. ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τοῦ θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; ὥσπερ οὖν ὅταν ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν δύο φαίνεται οὕτω καὶ τοῖς μεθύουσιν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐὰν μὴ ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἡ ὄψις ὥστε οὐ δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόῤῥωθεν ἔτι μᾶλλον· ἔτι γὰρ ἧττον κρατεῖ ἀποτεινομένης τῆς ὄψεως καὶ πλεῖον τὸ διάστημα ἐπὶ τοῦ ἄκρου ποιεῖ ἡ ἐγγὺς αὕτη κίνησις· ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὁμαλῶς ἄνω καὶ κάτω ἧττον, κρατήσει τοῦ πόῤῥω· πάντα δὲ ἀποτεινόμενα, κύκλῳ φέρεται· οἷον οἰστοί, καὶ τὰ καταρτώμενα· καὶ ἡ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταὐτὸ πάσχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόῤῥω ἐφέρετο. διαφέρει δὲ οὐδὲν τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον· ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ πρὸς τὸ φαίνεσθαι.

Cur penitus vinolentis res omnes circunferri videntur, & cùm iam amplius vinum attingit, nequeunt, quæ procul poſita ſunt enumerare? quocirca nonnulli hinc vinolentiæ indicium trahunt. An quia conſpectus frequenter à vini calore commouetur. Quemadmodum igitur, ſi ſub oculo preſſeris, rem obiectam geminari videbis: ſic etiam vinolentis accidere illud poteſt. Nihil enim intereſt, vtrum ſuppreſſeris, an aſpectum commoueris, nec vtrum extrinſecus, an intrinſecus: idem enim obuenire vel accidere, vtráque ratione conſpectui poteſt. Itáque res obiecta minimè conſtare videbitur, atque etiam magis quæ procul abeſt: nam eò obtinebitur minùs, quò ſe longiùs aſpectus deducat. Propinquitas etiam illa mouendi, ampliùs ad extremum abſoluere interuallum poteſt. Item ſi æquabili cum vehementia ſurſum deorſúmque aſpectus ſe agitet, res minùs aſſequatur remotas neceſſe eſt. Deducta autem circunferri omnia ſolent, velut ſagittæ, & quæ appenſa demittimus. Igitur viſus quoque ſuam ob imbecillitatem, quaſi procul deferatur, idem hoc patitur: nihil autem intereſt, viſum, an rem viſui obiectam commoueas.

Iterat problema nonum, cuius ſolutionem affert eiſdem innixam rationibus, quibus eo loco vſus eſt, breuiùs tamen, & pauculis quibuſdam immutaris. *ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης. & cùm iam amplius vinum attingit.* Vox *μᾶλλον* ſeu amplius in nono problemate non fuit poſita: & pro *ἀριθμεῖν*, ibidem legitur *ἀθρεῖν*, quo tamen loco, *ἀριθμεῖν* itidem legiſſe antiquum interpretem, ex illius tralatione apparet. *ἢ ὅτι κινεῖται. an quia conſpectus frequenter.* Diſſolutio eadem quæ problemate nono. *ὥσπερ οὖν ὅταν ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν. quemadmodum igitur ſi ſub oculo preſſeris.* Diſſolutionem à ſimili declarat; quam rem in IX. problemate non habuimus. Quemadmodum igitur, ait Ariſtoteles, ſi quiſpiam ſub oculo premat, res geminatæ videntur, & quod vnum eſt duo apparent, quia nimirum

transmouetur oculus, seu pars oculi, per quam visio fit, ita contingit in ebriis; nam ob vini calorem, oculus aut visio in eis eodem modo mouetur, ac in sobrio, cùm ita oculus premitur. De hac oculi suppressione per quam efficitur vt res geminatæ appareant, suauissima etiam habemus Lucretij carmina libro IV. de Rerum natura, quæ ita leguntur:

At si fortè oculo manus vni subdita subter
Pressit eum: quodam sensu fit, vti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædeis geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Galenus libro primo de sympt. caussis capite II. hunc eundem effectum quo res geminatæ apparēt in medium attulit, cùm de humoris crystallini morbis pertractaret, inter quos transferri & à propria sede dimoueri, instrumentalis morbus eidem est, atque hunc effectum parit de quo loquimur in præsentia, si modò dimotio fiat sursum vel deorsum, quemadmodum ipse ait his verbis. *Porrò si ad alterum angulum, vel maiorem vel minorem concertatur, haud ita notatu digna noxa succedet: si verò vel ad superiora, vel ad inferiora declinet, tum quicquid cernitur, id duplum esse videtur.* Copiosiùs autem de eâdem re idem Galenus locutus est libro X. de vsu partium capite XII. ratione adducta, cur si in latus alterutrum distrahatur pupilla, effectus ille minimè contingat, sursum aut deorsum retracta contingat. Sed & Aristoteles ipse eandem similiter rationem affert sectione XXXI. problemate XVII. quo huius accidentis caussam inquirit. Quare autem ob visus distractionem res geminatæ appareant, habemus rursus ab Aristotele propositum problema sectione XXXI. estque illius sectionis vndecimum: sed & eâdem de re Vitellionem etiam videre licet. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐὰν μὴ ὑποθῇ κινῇ δὲ τὴν ὄψιν. *nihil enim interest, vtrum suppresseris an aspectum commoueris.* Similitudinem aptè fuisse allatam ostendit: Quamquam enim in ebrio illa visionis, aut videndi instrumenti pressio non fiat, idem tamen subsequitur effectus, quia eadem similiter exoritur caussa, nimirum visionis commotio: qui enim oculum supprimit, visionem commouet; & in ebrio à vino commouetur visio; non igitur ratione caussæ proximæ differunt. Ita videtur accipere Theodorus, vt quidem conuertit; verùm vt proferam quod sentio, Græcis verbis mihi aliquam videtur inferre vim, quæ ita sonant, *nihil enim differt, siquidem supprimamus, moueamus autem visionem*; vnde licet etiam fortasse dicere reddi ab Aristotele rationem exempli & similitudinis; nimirum ideo in suppressione oculi geminatas res videri, quia in ea commouetur visio, quod fieri in ebrio docuerat; sicuti igitur in illa res apparent geminatæ, ita etiam in ebrio. Suspicio etiam incidit fortasse legendum. ἐὰν μὴ ὑποθῇ κινῇ δέ. hoc est, *nihil enim interest*, si non supprimas, moueas tamen, nimirum, nihil interest, etiamsi non suppresseris, dummodo commoueas, quod fit in ebrio. Iustinianus illud μὴ transponit *post* ὑποθῇ· οὐδὲ ἂν ἔξωθεν, ἢ ἔσωθεν. *nec vtrum extrinsecus an intrinsecus.* Eandem similitudinem confirmat: nam vtróque modo commouetur visio: hac re solùm differunt, quòd ibi principium est extrinsecus à manu vel alia re, hîc intrinsecus à vini calore: idem tamen subsequitur effectus, quia vtrouis modo idem patitur visio; & res obiecta non videtur quiescere, sed moueri. καὶ τὰ πόρρωθεν μᾶλλον. *atque etiam magis quæ procul abest.* Aristoteles in huius accidentis caussa explicanda, eodem modo progreditur, eundémque seruat tenorem, quem superiùs in problemate IX. nam & ibi postquàm communem rationem adduxerat, eam magis particulariter ad illa quæ longiùs posita sunt his verbis applicuit, ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον &c. καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν. Ostendit autem ideo minùs videri remotiora, quoniam magis porrecta & extensa visione, res obiecta minùs ab ea comprehenditur & obtinetur, visio autem per illam comprehensionem fit. καὶ πλεῖον τὸ διάστημα ἐπὶ τοῦ ἄκρου. *Propinquitas etiam illa mouendi ampliùs ad extremum absoluere interuallum potest.* Horum verborum, quæ satis obscurè, vt mihi videtur, trāstulit Theodorus, hic sensus est: motio illa quæ in oculo seu visione contingit, cùm proxima est rei visæ, perficit & absoluit spatium & interuallum illud magis ad extremum, id est magis perfectè: nam longinquitatem itineris debilitatus oculus haud ferre potest. Posita autem sunt illa ἡ ἐγγὺς αὐτὴ κίνησις, *seu motio prope*, quod Theodorus vertit, *propinquitas mouendi*, pro eo quod est, visio quæ fit circa rem prope existentem. ἐὰν δὲ σφόδρα κινῇ. *item si æquabili cum vehementia sursum deorsumq́, aspectus se agitet.* Hæc ad verbum conuersa, sententiam fortasse magis explicant in hunc modum. *Si autem vehementer moueatur, & æquabiliter sursum &*

deorsum.

deorsum. Rem autem magis subinde declarat, alia & alia addita conditione. Primum generatim edocuit, quare ebriis omnia videantur moueri, tum conditione sumpta ex re obiecta, quare circa magis remota id magis patiantur: nunc verò alia proposita conditione ex oculo ipso, idem ostendit: si enim oculus vehementer moueatur, & æquabiliter sursum ac deorsum (id *æquabili vehementia* transtulit Theodorus) minùs obtinere poterit, quod longinquè erit positum motione scilicet impediente, quæ etiam hic magis efficit si sursum & deorsum æquabiliter fiat, quàm si aut sursum aut deorsum non æquabiliter, sed solùm ad alteram aut ad alteram partem: variatio enim hæc perturbationem & confusionem parit: minùs igitur ob hanc caussam rem oculus cernet: hoc enim est rem obtinere, eique dominari. πάντα δὲ ἀποτεινόμενα κύκλῳ φέρεται. *deducta autem circunferri omnia solent velut sagittæ.* Nunc propriè probare aggreditur, quare non solùm moueri, sed moueri circulo, ebriis res videantur. Est autem sumptum argumentum ex iis quæ paullò ante adducta sunt, quod magis remota & longiùs porrecta minùs videantur, minùs enim obtinentur. Ait igitur quòd huiusmodi res quæ longiùs porriguntur, vt sagittæ, & missilia omnia quæ alicubi appensa longiùs dimittuntur, illa circulo mouentur, nimirum ob debilitatem: alioquin enim rectà progrederentur: Vnde in iaculorum emissione videmus, quæ cũ magno impetu per aëra iaciuntur, cùm impetu destituta qui ea iecit, deorsum labuntur & propè terrã sunt, circulo agitari. In visione etiam idem contingit, visioque similiter idem patitur: extenditur enim & longè porrigitur etiam illa: dixit enim paullò ante, ἀποτεινομένης τῆς ὄψεως, iure igitur circulo mouetur, quippe quæ à vini copia debilitata admodum sit. Si autem longiùs posita obtinere minimè potest, nec illa compræhendere; numerare sanè nec poterit, quod in problematis secunda parte erat propositum. διαφέρει δ᾽ οὐδὲν τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. *nihil autem interest, visum an rem visui obiectam commoueas.* Problemate IX. eadem sententia, sed verbis paulisper immutatis proposita est: ibique à nobis explicata.

XXI.

Διὰ τί ὅσοι ἀθρόως πίνουσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνεσθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλείονος; ἢ ὅτι τὸ μὲν πολὺ καὶ ἀθρόον, οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ᾽ εἰς τὸν αὑτὸν ἔρχεται τόπον ἀπαθές; ἔστι δὲ ὑγροῦ τόπος ἀπέπτου ἡ κύστις· τὸ δὲ ὀλίγον κρατεῖ, καὶ πέττει. ὥστε μένον, ὑγραίνει.

Quam ob caussam, quòd vniuersum raptímque bibitur, ventrem id minùs humectat, cùm tamen ab humore copiosiore plus humectari conueniat? An quòd humorem multum, ac vniuersum, venter superare, non potest, sed locum adire suum indomitum patitur. Locus autem crudi humoris, vesica est, exiguum verò facilè vincit & concoquit: ex quo moram hìc diutius trahens, ventrem porrò humificare potest.

Comparat potionem multam vniuersim & raptim bibitam seu potiùs ingurgitatam, exiguæ pedetentim & lentè ingestæ, & quærit cur illa minùs, hæc magis ventrem humectet, cùm à maiori illum plùs humectari par sit. Soluit autem ideo fieri dicens, quia quoties affatim ingeritur humor aliquis, ille à natura detineri & concoqui non potest: coctio enim pedetentim fit, nimia autem copia affatim ingesta obruit naturam, quæ ab eo munere abducit se: vnde humor ille crudus remanet, & crudus fertur ad vesicam, qui proprius ipsius locus est; illuc autem eo delato, eodémque alui priuatæ, siccæ remanent; Quod verò potionis exiguum est, illud vincitur, superatur, & coquitur à natura, quare per vesicam non ita excernitur, sed intus in ventre remanens, & absorpta eum humectat. Id porrò exemplo etiam pluuiæ possit facilè ostendi, quæ si placidè, lentè, & sensim, minutísque stillis labatur, penitus terram irrigat, si verò præceps, & confertim, diffluit penè tota nec à terræ sinu absorbetur, aut retinetur. Siccos autem remanere ventres ex humoris delatione ad vesicam, ex illo etiam Hippocratis aphor. est conspicuum, qui quarto libro legitur his verbis: *Mictio noctu plurima contingens paruam significat deiectionem.*

XXII.

Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ εὐκεκραμένον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρατον. ἢ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κεκραμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ ἔστι δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον μὲν, ἀλλ᾽ εὐέξοδον, ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμοῦσιν.

ἔτι δὲ συμπίπτει τὰ λοιπά· ταὐτὸ δ' ἐστὶ πρόβλημα.

Cur magis crapulam ſentiunt qui dilutum bibunt, quàm qui merum? An propter tenuitatem ſuam in plures locos dilutum penetrat (quod in veſtibus contingit) difficiliúſque educi poteſt? Aqua quidem, partibus conſtat tenuibus, ſed quæ facilè queat educi. An quia meri minùs bibitur, (tantùm enim non poteſt) faciliùs euomitur. Præterea merum vt reliqua, ſic ſe ipſum concoquit.

Tertium iterat problema, cuius duas eaſdem afferr ſoluriones, pauculis quibuſdam, quæ nihil ſenſum euariant immutatis. Ob quam rem fortaſſe deſideratur in nonnullis codicibus. Nobis tamen tum proponendum eſſe, tum pauca quædam ad illud afferenda viſa ſunt. Ex eo autem inprimis apparere poteſt, quam miſtionis rationem aut modum in tertio problemate Ariſtoteles intellexerit, cùm εὔκρατον dicat hoc loco, quod inibi dixit ἀκρατέστερον: quid verò εὔκρατον ſit, patuit problemate XIX. καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις, *quemadmodum in veſtimentis*. Hanc ſimilitudinem in tertio problemate non habuimus. Vult autem modicè dilutum vinum veſtes magis penetrare, quàm ex toto merum, idque fieri ob partium ipſius tenuitatem, de qua tenuitate diximus ad tertium problema. καὶ ἐστι δυσεξαγωγότερος. *& eſt ad educendum difficilius.* Difficiliùs educitur, quia ad intimiora & magis remota penetrauit, ab illis enim quæ longiùs receſſerunt, difficilior eductio eſt: Aqua autem facilè educitur, vnde nec vomitum facit, ſicuti ſuperiùs problemate XIX. dictum eſt, non ita vinum modicè dilutum. ἢ διότι ἔλαττον. *An quoniam minus.* Altera ſolutio, quæ eadem prorſus cum ſecunda problematis tertij, quam ibi declarauimus; quæ autem adduntur, ταὐτὸ δ' ἐστὶ πρόβλημα. *eſt autem eadem quæſtio*; ſi Ariſtotelis verba ſunt, innuunt problema tertium, quod cùm propoſuerit de vino quod ἀκρατέστερον appellauit, ait idem eſſe huic, in quo eadem res ſub εὐκράτου nomine proponitur. Exiſtimo tamen hæc ad oram libri ab aliquo qui meminerat idem problema antea fuiſſe propoſitum, adſcripta, & deinde librariorum inſcitiâ in textum irrepſiſſe.

XXIII.

Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνήσκουσιν, ἐάν τις προϊσχνάνας πολὺ πίῃ· καὶ μὴ προϊσχνάναντες δὲ πολλοὶ τῶν φιλοπότων, ἀθρόον πολὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; δοκεῖ γὰρ ὁ, τε οἶνος τῶν θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν. τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, κατάψυξις ἢ ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ κωνείου, σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἰκείου ἀλλὰ τρόπῳ ἑτέρῳ; τὸ μὲν γὰρ τῇ ψυχρότητι πήγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμόν. ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὑτοῦ μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα· ὥσπερ καὶ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου, τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω ἡ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ.

Quam ob rem qui ante extenuatus, merum inde multum hauſerit, morte occumbat: & pleríque verò bibaces, cùm ſe nihil extenuarint, multo tamen, vniuerſoque meri hauſtu ſicci efficiuntur? Quærendum enim hoc eſt, quandoquidem vinum calidum ſuapte naturâ eſt, & vt vita calore contineri apparet, ſic mors refrigeratione accidere. An, vt ex cicuta, ſic ex mero intereundum eſt, videlicet dum proprius calor paulatim extinguitur, modo tamen diuerſo. Cicuta enim calorem frigiditate ſua extinguit, humorémque indurat: vinum autem ſua calidirate calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio, aut Sole exiguus ignis extinguitur, ſic intimus corporis calor à vini calore, ſi nimius eſt, ſuperatur, atque extinguitur.

Duo proponit, vini prauum vſum ſpectantia: quorum alterum ad extenuatos homines pertinet, quos ſi deinde copioſo meri potu vtantur, ex eo mori ait: alterum ad eos bibones, qui extenuari nondum ſunt, quos ex copioſo mero affatim ingurgitato non mori, ſed marceſcere, & exſiccari dicit. Cauſſam autem horum effectuum perquirens, dignam eſſe inquir conſiderationem rem; cùm & vinum ſuapte naturâ calidum ſit, & vita calore ſimiliter contineatur, mors autem frigore. Quomodo igitur non potiùs à re frigefaciente, quàm à calefaciente mors oriatur? ſoluit autem quæſtionem, & dubitationi ſatisfacit: mors enim

contingit in iis qui antea extenuati, merum nimia copia ingurgitant, non secus ac in iis qui cicutam, vel ipsius succum hauriunt: quia nimirum in præextenuatis, calor natiuus qui exiguus est, ob nimij vini vsum extinguitur, quamuis alia & alia ratione in vino & cicuta fiat. Nam cicuta sua extrema frigiditate extinguit tum humorem, tum calorem innatum; quòd nimirum illa denset, concretionem, & congelationem in eis efficiat, nec sinat per corpus moueri, & diffundi, quæ res vitæ tuendæ necessaria est: loquitur autem de humore coniunctim vnà cum calore, quia nullus humor sine calore est, sicuti scribitur quinto de generatione animalium capite tertio: extinguitur igitur calor, induratur (vt vertit Theodorus) atque exsiccatur humor, ac inde ex cicuta mors. Vinum autem non frigiditate, sed nimia caliditate, cùm multa copia assumitur, tabefacit & absumit calidũ innatum, quippe illo validius: à maiori autem caliditate minorem absumi, habemus apud eundem Aristotelem, tum in hisce problematis alibi, tum aliis locis: hìc autem ostenditur exemplo ignis & Solis. Porrò solutio hæc propiùs quidem & proximiùs primam problematis partem videtur attingere, comprehendit tamen etiam alteram: eosdem enim effectus in illis parit vinum; quos in his, licèt non adeò validè, quia præextenuati non sunt; imminuit enim calorem natiuum, & humidum exsiccat, non secus ac cicutæ vsu fieri dixit, quanquam diuersa ratione, vt explicuit; cicutæ enim similitudinem ad hanc etiam soluendam partem, quando initio proposita est, trahere debemus. Vinum igitur etsi calefaciat, extinguendo tamen calorem natiuum, refrigerationem inducit, quæ mors est, atque ita dubitationi est satisfactum.

XXIV.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀρτιδάκρυοι μᾶλλον; ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι.

Cur vinolenti sunt ad lacrymandum propensiores? An affectuum huiuscemodi omnium eadem caussa est, quam repressio, quæ scilicet agitur per summa, afferre potest: vinolentiam enim locis consistere capitis certum est.

Hæc pars est admodum corrupta, & confusa, tum in Græcis, tum in Latinis codicibus, quos ego vidi; nam quam hìc Theodorus proponit tralationem verborum, quę solutionem problematis continent, illa nullo modo exprimunt Græca Aristotelis verba, quæ in excusis leguntur, atque ita sonãt. *An quia calidi humidique fiant? debiles igitur sunt: itaque facile ex paruis mouentur* Post quæ absoluta problematis solutione, in Græcis alterum problema proponitur, quòd iisdem verbis omnino legitur; quibus proposita est secunda pars problematis duodecimi, pro cuius solutione in iisdem Græcis eademmet afferuntur quæ problemate XII. allata sunt; in Latinis autem isthæc eadem verba problematis X I I. subiiciuntur hìc statim pro solutione præsentis, quemadmodum in problemate proposuimus, omissis illis quæ in Græcis codicibus extant, quæque paullò ante Latina feci & proposui, ex duobus igitur problematis vnum facit Theodorus, & pro solutione illa affert sicuti dixi, quæ problemate XII. proposita sunt. Nos verò Theodorum hoc loco dimittentes, Græcúmque codicem secuti, quem similiter sequitur antiquus interpres, & Aponensis, illius verba exponemus. Ait igitur Aristoteles, ebrios ad lacrymandum esse propensiores, quoniam sunt calidi & humidi, nimirum ex caliditate & humiditate vini: tale enim dictum est antea problemate X V I I. superiori tamen problemate ab eo extenuationem & exsiccationem fieri dixit. Ad hanc autem difficultatem quamquam puto me aliqua tetigisse problemate primo, non omiserim tamen quod hoc loco succurrit. Primùm non esse vinum omne vnius generis, sed aliud alio generosius & validius, ac siccius: tum vinum considerari, quod etiam notat Aponensis, & sicuti nutrimentum, & sicut medicamentum; sicut nutrimentum humidum est, huiusmodi enim est quodcúmque nutrit; vt medicamentum autem exsiccat quod est generosum. Præterea non eodem modo ex vini vsu afficiuntur singulæ corporis partes, sed ex eo cùm videantur humiditates augeri, morbíque humidi existant vt alibi diximus, solidæ tamen partes magis exsiccantur, & inde fit macies aut tabes, sicuti in superiori problemate dictum est. Vinum igitur & humectat & exsiccat: quæ fuit etiam sententia Haly primo libro suæ practicæ capite octauo, vbi cùm de vini vsu loqueretur, de eo primùm dixit. *Mitigat melancholiam calefactione & humectatione sua.* Tum verò paullò post noxam proponens, *nec oportet assuefacere ebrietati, corrumpit enim mẽtem, adducit hecticam, sanguinis screatum*, &c.

Quin & nonnulli ex ipsis mer macilentis & tabidis, vtrúnque patiũtur, siccitatem & humectationem, qua iidem nonnullis in partibus diffluunt, quámque non possunt retinere, sicuti eisdem ebriis contingit, cùm enim sint imbecilles; (quippe humiditas debilitatem parit, robur autem & retentricis validitas siccitate consistit) humiditates quæ lacrymæ sunt, promptæ fluunt, dissolutæ enim & laxatæ partes; vnde lacrymæ emittuntur, illas haud continent, sed leui quacúmque de caussa motæ facilè elabuntur.

XXV.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι οὐ γίνεται ὕπνος; ἢ ὅτι δεῖ πρὸς τὸν ὕπνον ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμήν; αὕτη γὰρ, εὔπεπτος ἂν ᾖ μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος· διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία, καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· τοῖς δὲ μελαγχολικοῖς, καὶ τοὺς μεγάλους πυρέας, ἀγρυπνίας τοῖς μὲν, ὅτι κατέψυκται τόπον· τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον· φανερὸν οὖν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καθ' ἕτερον τῶν παθῶν.

Cur vinolentis somnus oriri nequeat? An quòd ad somnum creandum calidum adesse humorem opus est: hic enim concoqui expeditè potest. Qui si deest, exiguúsque humor aut concoctu difficilis inest, somnus non oritur? qua de caussa post cibum, ac potum somnolentissimi fieri ob calorem solemus. Melancholicos verò, & vehementer æstuantes insomnia tenent: alteros, quia refrigeratus humor penitus est, alteros quia nullus aut minimus extat. Ergo rationem vtriusq; affectus inde esse petendam palam est.

Dixi ad initium expositionis problematis superioris, problemata nonnulla hoc loco esse confusa & corrupta; quod vel nimiùm hîc etiam pateat, tum Græcum tum Latinum codicem consideranti. Ego verò ea de re non addam plura: hoc solùm, me quia ex Latinis, qua ex Græcis distinxisse & emẽdasse vt potui melius. Ea igitur omisi hoc loco quæ scripta in Græcis abundabant, repetita ex problem. XII. vt paullò superiùs dixi: quæ verò in eisdem Græcis desiderabatur propositio huiusce problematis, illã ego verbum ex verbo reddẽs ex antiquo interprete vt potui transtuli, quod & dico, nec mea pro Aristotelicis obtrudo. Quærit igitur in præsentia Aristoteles, cur ebriis oriri non possit somnus: quam sententiam de valde ebriis accipiendam esse, scribit Aponensis ad hunc locum; ebrios enim moderatè, aut semiebrios, in somnum promptè incidere quotidie videmus, quam dubitationem aliis etiam argumentis confirmare licet; sunt enim qui post merum epotum non solùm dormiunt: verùm somni beneficio, ebrietatis noxa liberantur. Aristoteles libro de somno & vigilia à vino dixit somnum procreari quia euaporat. Galenus coment. secundo in primum prorrh. in textu XXIX. ex liberaliore vini potu soporem nasci dicit, eundémque paullò post eodem textu caron appellari posse concedit: & libro II. de motu musculorum cap. III. ebrios dormientes memorat, atque stertorem, & oris hiatum, & supinum situm præterea in medium affert. Auicennas etiam libro tertio fen prima tract. IV. vbi de caussis somni agit, ita scribit. *Et quandóque etiam accidit propter caussam humectantem instrumenta, & perturbantem substantiam spiritus, & oppilantem viam eius, & laxantem substantiam neruorum & lacertorum, & mollificatio quam sequitur oppilatio & cooperimentum, quæ prohibent spiritum penetrare, quoniam spiritus ipsius substantia iam est ingrossata & perturbata, & quoniam instrumenta eius iam sunt corrupta propter humiditatem, & lassitatem eorum simul, & iste est somnus ebrietatis.* Apud Stobæum capite LXXXVIII. hæc itidem habemus. τοῖς μεθύουσι ὕπνοι μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι, καὶ πνιγώδεις. hoc est, *Ebriosis graues fiunt somni, profundi, & suffocantes.* Appareat igitur à vino & ebrietate haud impediri somnum, sed potiùs conciliari. Dicendum, primùm ab Aristotele non de vino simpliciter hoc loco, verùm de ebrietate verba fieri: illa autem non idem sunt: tum somnum dupliciter posse sumi, vel morbosum vel non morbosum; de non morboso verba facit in præsentia Aristoteles: de morboso autem Srobæus, talem enim ex vini immoderato vsu induci affirmat, quod non negat Aristorcles. Hæc ad Stobæum, & ad loca de vino, si quæ etiam alia sunt. Vbi verò nominatim proponitur ebrietas, dicimus vel de moderatè ebriis cum Aponensi accipiendam esse sententiam, vel propositionem Aristotelis non esse vniuersaliter intelligendam: sed indefinitè sicuti proponitur; est enim vbi vinum facit somnum, est vbi non facit; ratione enim rei subiectæ & quæ patitur, diuersos esse qui ab eo contingunt effectus; habuimus etiam antea cùm

dixit Aristoteles, pro moribus vtentium se se vinum applicare: pro qua re vide etiam quæ ex Plutarchi III. sympos. attulimus ad problema secundum. Vbi igitur modicè humectat somnum facit, quod etiam dixit Galenus secundo de locis affectis ad finem, & primo de symptom. caussis capite vltimo; vbi nimium exsiccat, vigilias, vt eodem loco primi de symptom. caussis & alibi. Neque ab hac sententia Aristotelis solutio discrepat, qui in temulentis vigiliarum caussam ostendit esse humidi caloris defectum. Ait igitur ad somnum conciliandum corpori opus esse calida humiditate, hæc enim ad concoquendum facilis est: fit verò somnus vt idem docuit Aristoteles libro de somno & vigilia, in quo subtiliùs totam hanc materiam pertractauit ex euaporatione quę ab alimento fit, dum ipsum concoquitur, vt ibi habetur cap. III. huiusce modi enim euaporatio primùm ad caput tum è capite ad pectus delata occupat & cohibet calidum innatum, huius autem cohibitio segniciei sensibus caussa est vt docet Alexander Aphrodisiensis libro primo quæstionum naturalium cap. XX. talis igitur humiditas si extet in corpore, facilè conciliatur somnus, fit enim euaporatio: si autem vel non extet, vel pauca, vel ad concoquendum contumax, scilicet vel dura & sicca, vel nimiùm frigida & flatulenta, vel etiam nimia quantitate corpus aggrauet vehementiùs, ipsam natura haud tentat, nec euaporatio fit, quare haud arcessitur somnus: puto autem Theodorum legisse ἂν ἢ μὴ, ἢ ἐὰν ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος: quæ lectio quamquam commodior est, nihil tamén immutauimus. διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ σιτία, καὶ τοὺς πότους. *qua de caussa post cibum & potum somnolentissimi* Theodorus non agnoscit illa, ἐν τοῖς κόποις, & non τοὺς πόνους, vt habuit antiquus interpres, & habet Basiliensis editio, sed τοὺς πότους legisse videtur. Mihi cùm molestiam exhiberet illa modi, & casuum variatio, ἐν τοῖς κόποις, & μετὰ σιτία: atqui post labores verum videretur fieri somnos, consimili ratione ac post cibum, & potum. Suauissimè enim Lucretius libro quarto:

Deinde cibum sequitur somnus, quia quæ facit aër,
Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis
Efficit: & multo sopor ille grauissimus extat
Quem satur, aut lassus capias.—

Aristotelemque etiam viderem non solùm lib. quem adduximus de somno & vigilia id affirmare, sed etiam problemate XXXI. sectionis quintæ vbi laborantes dixit merito laborum repleri calido colliquamento, ex quo euáporatione facta, non secus ac ab alimento somnum oriri par sit. Cùm igitur labores hoc loco essent recipiendi, occurrebat, molesta illa ἐν τοῖς κόποις abigenda, tamquam otiosa, & glossemà quoddam, retinere τοὺς πόνους, vt habet antiquus interpres, & Basiliensis editio, & potum quem nominat Theodorus vnà cum cibis, voce σιτία compræhendere. Atque hæc sanè vt ad Aristotelis sententiam fortasse parum, sic ad loci integritatem plurimùm quidem faciunt. Igitur vt ad sensum redęam, postquam Aristoteles exposuit qua ratione somnus fiat, ex his vel tamquam corollarium infert, cùm ille à dicta euaporatione oriatur, iure illum fieri post cibos & potus, & post labores, cùm ex his illa oriatur; vel tamquam signo ostendit ex euaporatione somnùm fieri, cùm fiat post illa ex quibus oritur euaporatio: sicuti contra eâdem ratione proponit melancholicos, & sicco calore æstuantes vigiles degere: est enim vterque illorum orbatus calido illo humore, seu humido illo calore, cuius beneficio somnus fit: melancholici quidem quoniam ille calor seu humor (liceat enim vtrouis modo dicere quoniam iuncta sunt) nimiùm refrigeratus est, atque ideo ineptus illi muneri: æstuantes autem seu sicco calore inflammati ac detenti, vel quia nullus est, quia fuerit à nimio calore absumptus, & exsiccatus omnino, vel maxima ex parte, vt perexiguus fuerit relictus. φανερὸν οὖν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καὶ ἔτι περὶ τῶν παθῶν. *ergo rationem vtriúsque affectus inde esse petendam palam est.* Ex illis quæ posita sunt, non concludit definitè Aristoteles qua ratione ebriis contingit ille vigiliarum affectus, sed ad caussas quæ dictæ sunt, inquit, respicientes nos nimirum ad nimiam refrigerationem, priuationem seu corruptionem, aut ex toto aut ferè calidi illius humoris, aut humidi illius caloris, ab excedenti alio calore, qui siccitatem summam inducit, de vtroque affectu tum somni, tum vigiliarum pronunciandum esse. Igitur variis rationibus ex ebrietate impediri somnum & induci vigilias existimo posse nos dicere: nam & per se & per accidens, calefaciendo, exsiccando, calidum innatum refrigerando, hoc est, corrumpendo, ineptúmque eum reddendo somni prouocationi, quæ ferè tandem in idem recidunt, eum effectum gignere potest ebrietas. Galenus libro secundo de locis affectis ad finem, nimiam calefactionem & exsiccationem, quæ à mero fit caussam esse dixit, exemplum afferens de puero illius grammatici qui vehementi siti cruciatus, ob aquæ

inopiam, vino mero eóque antiquo liberaliter hausto, reliquo vitæ tempore vigil omnino permansit. Hæc de solutione problematis. Porrò non celarem lectorem absolutis in hæc problemata meis qualibuscúmq; hisce laboribus, reperisse me in editione Aristotelis operum Græco-latina, quæ ab eruditissimo Casaubono prodiit, propositionem præsentis problematis per hæc verba efferri. Διὰ τί οἱ μέθυσοι οὐκ ὑπνίζονται, quæ Silburgi codicem agnoscunt auctorem. Ego verò codice illo destitutus quæ potueram adscripseram. De hisce tamen certior factus, vt mea expungat, illa autem reponat, volui hoc loco admonere lectorem.

XXVI.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος θερμαντικός· ὁ δὲ τρόμος, γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ. διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι· πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλίβοντας. καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον· ἕτεροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτώμενοι, καὶ τρίψεσι χρώμενοι, καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀρρωστίας ἤλασαν· οἷς τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινησίαν, ἧττον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχάζειν· ἔστι δὲ τοῦ μὲν τρόμου αἰτία, ἡ ψυχρότης. φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἵ τε ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες· ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρὸν· τῶν δὲ ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικὸς ὤν· ἆρ' οὖν ὑπεναντίων ἄν τι συμβαίνοι; ἢ οὐθὲν κωλύει γίνεσθαι ταὐτὸ ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούντων, οἷον καὶ ἀπὸ τοῦ πάγου ἀποκάεται, καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὑπὸ ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαίνειν· ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπὸ ἐνδείας θερμοῦ, οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου. φθείρεται δὲ τὸ θερμὸν, ἢ μαραινόμενον, ἢ σβεννύμενον· σβέννυται μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ, καὶ ὑγροῦ· μαραίνεται δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἢ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτρίου, οἷον τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί· οἱ μὲν οὖν ῥιγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι· διὸ καὶ τοῖς προσχεομένοις τὸ θερμὸν, αἱ φρίκαι γίνονται· ἐγκατακλειόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω, καὶ ἀντιπεριϊστάμενον, ἵστησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥῖγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης· τροφὴ μὲν γὰρ ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γῆρας ψυχρόν· οἱ δὲ οἰνόφλυγες, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι· κἂν εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς διὰ γῆρας, ἀλλ' ὁ τρίτος ἦν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς, ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται ἐν τῷ σώματι πολλῇ οὔσῃ ἡ θερμότης, ἢ ἀποσβεννύουσιν, ἢ ἀσθενῆ ποιεῖ τὴν οἰκείαν θερμότητα ἢ ἰσχυομένην· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινοῦν τοῦ κινουμένου οἷον ὅταν ξύλον μακρὸν, καὶ μέγα, μὴ ἐγκρατῶς ἔχῃ τις, τὸ ἄκρον τρέμει· γίνεται γὰρ τοῦτο, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ κινοῦν ἔλαττον· συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ, (δοκεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς ζῴοις) μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν· σημεῖον δὲ ὅτι διὰ ψυχρότητα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφλυξι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ὅτι αὐτοῖς ῥῖγος γίνεται ὁ τρόμος.

Cur ebriosi tremunt, & eò magis quò largius merum hauserint? Cùm vinum calefaciendi vim habeat, tremor autem ex frigore maximè proficiscatur: itaque qui rigent præcipuè tremant. Attamen plerósque cùm mero tantummodo cibi gratiâ vterentur, tremores acres adeò inuaserunt, vt homines comprimentes à se omnes eiicerent, & cùm aqua calida perfunderentur nullatenus sentire possent. Alij verò cùm eo ipso agerent modo perfrictionéque & carnibus in cibo vterentur, in stuporem attonitum inciderunt: quos tremor quidem mitiùs, scilicet ob immobilitatem torquebat: dolor tamen acerrimus, & inquietudo iam inde exercebat assiduè. Tremoris itaque caussa frigiditas est: nam & qui rigent, ea re pati ipsa videntur, vt dictum est, & qui admodum senuêre, quorum vtrorúmque alteri ab affectu frigido, alteri à frigida ætate vrgentur. Vinum autem calefaciendi vim præcipuè obtinet, quocirca contrarius quidam vt proueniat effectus, ratio exigit. An nihil prohibet rem eandem à contrariis effici, dummodo non agant modo eodem, sed diuerso. Exempli gratiâ, vritur & à gelu, & à calore, vbi gelu calorem coëgit vniuersum: itaque modo quodam à contrariis effectus proficiscitur idem, & modo quodam non nisi idem producitur. Tremor autem ob inopiam excitatur caloris, non cuiúsque, sed proprij. Corrumpitur autem

calor

calor, aut marcore, aut extinctu, extinctu quidem à contrariis, hoc est frigido atque humido: marcore autem vel indigentia nutrimenti, vt lucerna cùm fomite aut oleo caret: vel ab alieno calore, vt ignis in Sole, & lucerna apud ignem. Igitur qui ex frigore rigent, caloris extinctu obtremunt. Ex quo etiam fit, vt aqua offusa calida horror exoriatur. Frigus enim, cùm intus includitur, atque circumobsistit, pilos erigit: & in febrium quoque accessione, rigor ille eueniens, simili de caussa venit. In senectute autem calor alimento deficiente emarcescit: humor enim alimentū caloris est, senectus autem sicca est. Ebriosi verò & si qui ita affecti sunt alij, suo prorsus, emarcescente calore obtremiscunt: sed non modo eodem quo senes, sed tertio corrumpendi modo, vt proposuimus. Quod enim vino vtuntur nimio, calor aduentitius superans aut extinguit, aut debilitat proprium calorem, quo valemus. Fit enim tum tremor, cùm mouens quicquam rem nequit superare, quam mouet: vt cùm lignum quis longum, crassúmque obtinere firmaréque non pollet, tremit extremum: quod ideo fit: quoniam aut suscepta res maior est, aut minor, quæ mouet. Ergo tremor, cùm calor extinguitur, accidit: hic enim dum integer, inuictúsque manet, caussæ animantibus esse videtur, cur mouere se valeant. Indicium autem, ebriosos, senésque ob frigiditatem affectos sic esse, quod tremor his fieri sine vllo rigore solitus est.

Iterat problema quintum, quare ebriosi, & qui vini amore ducuntur, in tremores incidant, cùm vinum excalfaciat, tremor autem à frigore oriatur: problematis autem eandem quam antea, eisdémque nixam fundamentis solutionem proponit, licèt in orationis serie nonnulla fuerint immutata: quam ob rem explanatione egere illa mihi visa sunt, omissis tamen quæ antea fuêre proposita. ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλίβοντας, *vt homines comprimentes à se omnes reiicerent.* In problemate quinto legitur φιλοβολίτας: sed & ibi censere nos Theodorum similiter legisse θλίβοντας, in illius loci expositione diximus. ἧττον δὲ τούτοις τὸν τρόπον. *alij verò cùm eo ipso agerent modo, perfrictionéque & carnibus in cibo vterentur.* Ex ebrietate oriri tremorem propositum est in problemate, quam rem confirmauit tum problemate quinto, tum hoc loco, exemplo eorum qui tremore adducti, comprimentes homines à se reiicerent: sed hoc loco præterea exemplo quarundam ægritudinum frigidarum, & cum tremore accedentium, quæ similiter ex vsu vini oriuntur, illud comprobat. Dicit enim nonnullos fuisse qui eodem modo viuentes, hoc est vt priores illi copioso mero vtentes, & frictionibus præterea, & in cibo carnibus, inciderunt in affectiones apoplecticas, ob cibi nimirum copiam humores adaugentem, & frictiones quæ eosdem commouerunt, & colliquarunt: ita enim ad cerebri ventriculos & neruorum initia delati, eósque obstruentes, sensum & motum tollunt, quæ apoplexia est: hoc tamen loco, non vera nec absoluta intelligi potest apoplexia, quod paullò post apparebit. τρόμοι μὲν διὰ τὴν ἀκινησίαν ἧττον. *quos tremor quidem mitius, scilicet ob immobilitatem.* In iis qui ita viuentes ita afficiūtur, tremores minùs contingunt, aut mitiùs, vt reddit Theodorus, quàm in illis aliis quos dixerat, quia motus in eisdem maximè imminutus est; tremor autem est motus deprauatus: labor tamen & dolor vehemens contingit, neque illi requietem habere possunt; non enim sensus in illis resolutus aut obstupefactus fuit: hinc autem dicendum esse apparet. Aristotelem per ἀποπληκτικὰς ἀρρωστίας, hoc est apoplecticas affectiones non intelligere veram apoplexiam, vt paullò ante admonui, sed morbos apoplexiæ similes & finitimos, & illius naturam sapientes: ob quam etiam rationem non apoplexias dixisse existimo, sed affectiones apoplecticas, in quibus sensus & motus non amittitur; in illis enim dolor locum habet, minimè verò in perfecta & absoluta apoplexia, in qua motus & sensus omnino ablatus est; possunt verò morbi illi varij & multiplices esse. De eâdem re Macrobius septimo saturnalium: quæcúnque nimiùm algentibus, eadem contingunt ebriis: fiunt enim tremuli, graues, pallidi, & saltu tumultuantis spiritus ortus suos, & membra quatiuntur. Idem corporis torpor ambobus; eadem linguæ titubatio: multis autem & morbus ille, quem παράλυσιν Græci vocant, hic nimio vino, vt multo algore contingit. ἔτι τοῦ μὲν τρόμου αἰτία. *tremoris itaque caussa frigiditas est.* Si legamus, ἔτι vt habent vulgata exemplaria, existimetur meritò

hæc noua

hæc noua ratio, quæ talis non apparet: sed Iustinianus reponit ἤδη, & Theodorus habet *itaque*; meliùs est igitur vt dicamus, Aristotelem colligere & concludere ex dictis, ac dubitationem propositam denuò insinuare; quomodo ab ebrietate oriri possit tremor, cùm tremor à frigore sit, à vino autem calor: tremorem verò à frigore esse, iterum cõfirmat proposito exemplo, tum rigentium, tum senectutis, quarum alterum est affectio morbosa, alterum autem frigida ætas. ἀπὸ ἐναντίων. *quocirca contrarius quidam.* Dubitationẽ propositam maximè attingit. Morbi frigidi, ætas frigida faciunt tremores, quia nimirum faciunt frigus, vinum igitur quod est calidum, & eis quadantenus contrarium, non eundem, sed affectum alium illis quadantenus contrarium iure pariat, à contrariis enim contraria proficisci, meritò existimemus. ἢ οὐδὲν κωλύει γίνεσθαι τ' αὐτὸ ἀπὸ ἐναντίων. *An nihil prohibet rem eandem à contrariis effici.* Iam quæstionem incipit dissoluere, & rationem reddere illius quod propositum est: hactenus enim vel in eius confirmatione laborauit, vel aliquid in contrariam partem disputauit. Primùm autem illud docet, quod tamquam absurdum illatum est, à contrariis eundem prouenire effectum, minimè esse absurdum, & nihil prohibere illud fieri, dummodo ea contraria non simili modo agant, quam rem gelu & caloris exemplo ostendit. ἀποκάεται ὑπὸ θερμοῦ. Lego, & ὑπὸ ψύχους, ex Theodoro & Antiquo interprete. ὑπὸ ὁ πάγος ἀθροίζει, *vbi gelu calorem coegit vniuersum.* Docet obiter quomodo gelu vrat, quia nimirũ ratione contrarietatis cogit intus confertim calorem, ille autem coactus, vnitus, & ideo auctus vrere potest, quod etiam dixit Virgilius illis verbis quæ in 1. Georgicorum leguntur:

---- *penetrabile frigus adurit.*

ἔστι δ' ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό, *& modo quodam ab eodem non nisi idem producitur.* Qui effectus à contrariis idem nascitur, non omnino à contrariis est, illa enim non eodem modo agunt: sed alio atque alio: quare quodammodo à contrariis sunt, quia à prima caussa contraria, quodammodo ab eodem, quia ratione modi agendi, seu etiam caussæ proximioris, ab eodem; nimirum mediatè vt in scholis loquimur, à contrario, immediatè non à contrario. ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπ' ἐνδείας. *Tremor autem ob inopiam excitatur caloris.* Postquam in vniuersum ostendit, non esse absurdum ab eadem caussa oriri & calorem & frigus, vt obiectioni propositæ satisfaceret, quomodo fieri posset vt à vino oriretur frigus, cùm sit naturæ excalfacientis, nimirum fieri posse vt vtrumque gigneret; progreditur ad ostendendum quomodo ab eo gignatur frigus: verùm antea generaliùs de caloris defectu, & frigoris generatione nonnulla proponit; sed hac de re quoniam nos, vel nimiùm plura verba fecimus in commentariis ad problema v. nulla de ea hîc præterea addemus: sed alia quædã tantummodo ad particulariũ huius problematis locorum explicationẽ pertinentia tangemus. οἱ δὲ οἰνόφλυγες μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος. *Ebriosi verò, & si qui ita affecti sunt.* Proposuit varios modos quibus calor corrumpitur, seu frigus generatur, eósq; rum exemplis declarauit, tũ nonnullos qui à frigore gignuntur affectus, ad quem ex propositis reduceretur ostendit: iam verò ad id quod problematis scopus est ostendendum accedit, quomodo ex nimij vini vsu in ebriis gignatur frigus ac tremor: hos autem ideo tremere dicit, quia marcescente propria caliditate frigus superuenit, & inde tremor, vt paullò post ostendit: quomodo verò ob vini vsum immoderatum marcescat propria caliditas, meliùs explicat paullò post. καὶ εἴ τινες ἄλλοι τὸ πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. *Et si qui ita affecti sunt alij.* Hæc non expono quo sensu reddit Theodorus, qui alios quosdam ebriosis adiungit, eundem affectũ patientes, quos ad eandem caussam referat incongruus enim sensus: sed & ille verba hæc, διὰ τὸν οἶνον, quæ in omnibus exemplaribus leguntur, nulla-tenus agnoscit: si verò à nobis recipiuntur, & verba exponimus quomodo facit Theodorus, necesse erit ita dicere: *ebriosi verò & si qui ita affecti sunt alij ob vinum, suo prorsus*, &c. Verùm quinam illi sunt qui eundem tremoris affectum patiuntur ob vinum, & non sunt οἰνόφλυγες, aut ebriosi? Existimo igitur verba illa, διὰ τὸν οἶνον, dependere à superioribus, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, id est, *ebriosi tremunt marcescente propria caliditate ob vinum*, καὶ εἴ τινες ἄλλοι τὸ πάσχουσι, id est, *& si alij etiam qui ebriosi non sunt, eundem tremoris affectum pati possint*, nimirum ob aliam caussam, quàm ob vinum, vt contingit senibus. Vel, *& si alij etiam præter ebriosos hoc pati possint*; nimirum illum natiuæ caliditatis marcorem aut consumptionem, qui sunt iidem senes, licèt alio modo in eis contingat: nam in senibus marcescit calidum ob defectum humidi, quod illius est nutrimentum; in ebriosis verò ob tertium modum qui dictus est; cùm à calore alieno proprius corrumpitur: corrumpi autem dicit, quia calor alienus seu aduentitius extinguit, aut debilitat calorem proprium & natiuum. Porrò hic refrigerationis modus ad quem ex propositis reducatur, & quomodo illis congruat, quæ dicuntur tum problemate v. tum in libello de iuuentute & senectute copiosè explicatum est ad problema quintum, & verbum

hoc loco non sit addendum. ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ. *Fit enim tum tremor cùm moueas quicquam.* Ostendit quomodo extincto seu debilitato calore tremor in ebriosis oriatur: hactenus enim frigus solum in eis succedere declarauit. Tunc igitur tremorem fieri dicit, cùm illud quod mouet aliquam rem, ipsam non bene compræhendit, nec ipsi absolutè dominatur, quod ligni exemplo declarat: si quis enim lignum longum & magnum ab altera extremitate appræhendat manu, neque illud præ imbecillitate bene continere, firmaréque possit, extremitatem alteram vibrari ac tremere contingit. Non potest autem quispiam bene continere & firmare, vel quia quod appræhenditur & mouetur maius est, maiorisque ponderis, roboris, & virium, quàm illud quod compræhendit ac mouet: vel quia quod appræhendit & mouet, minus est, hoc est minùs potest, vincitúrque ab eo quod mouetur: debilitas igitur mouentis, seu robur rei motæ hæc caussa est: licèt igitur tamquam duo proponi videantur, re ipsa tamen vna tantùm caussa est, duæ autem ratione. συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ. *Ergo tremor cùm calor extinguitur accidit.* Hæc est minor syllogismi propositio: maior autem modò proposita est, hunc in modum: Tunc fit tremor cùm quod appræhenditur & commouetur, validius est appræhendente & commouente: cui subditur minor, extincto autem seu imminuto naturali calore, validius est quod appræhenditur & commouetur, extincto igitur naturali calorē seu debilitato fit tremor: in ebrietate autem hoc contingit, in illa igitur meritò fit tremor. Est autem validius quod continetur & mouetur quàm continens & mouens, nimirum vinum quàm natura ipsa, seu calor natiuus: hinc enim fit vt vinum minimè superante natura, eóque haud concocto, affectiones frigidæ ac tremores oriantur, quippe calore haud continente & rigente, membra illa labuntur & tremunt. Theodorum autem non rectè hunc sensum percepisse existimo; non enim hîc concluditur aliquid, nec particula *igitur* aut *potius* ei respondens adest in Græco exemplari, aut illa concinnè hîc locum habet: sed Theodorus fortasse diuerso, & manco vsus est codice hoc in loco: non enim etiam video in tralatione expressa verba illa, quæ sunt in Græcis vulgaris, μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν, quæ ad sensum rectè percipiendum mihi necessaria videntur: vt contra illa, *dum integer, inuictúsque manet*, vt possint quidem subaudiri, non sunt sanè in Græcis expressa. Locum igitur iuxta vulgatam scripturam verbum ex verbo reddentes, ita conuertere possumus: *Contingit autem extincto calore (hæc enim caussa esse animalibus videtur, vt se moueant) naturam minimè superare.* ὅτι ἄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος, *quod tremor hic fieri sine vllo rigore solitus est.* Si cum tremore ebriosorū & senum coniungeretur rigor, existimare possemus, affectum aliquo modo à caliditate dependere, rigentes enim quamquam tremunt, non tamen semper ob frigiditatem tremunt; verùm qui sine rigore tremor est, ille semper à frigiditate ortum habet.

XXVII.

Διὰ τί ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροινεῖ τοῦ μεθύοντος μᾶλλον, καὶ νήφοντος; ἢ ὅτι ὁ μὲν νήφων, εὖ κρίνει· ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ἐμπεπλασμένας εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν, οὐ κρίνει οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ· ὁ δὲ ἀκροθώραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει, ὥστε παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα φιλολοίδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ πράγματος λέγῃ, καὶ μὴ λοιδορῆται, τὰ ὦτα ἐνέπλασαν, ἵνα μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορίαν τρέπηται, παυομένου δὲ τοῦ ἀντιδίκου, ἀφεῖλον μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος, οὐκ ἀπέσχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεγε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν.

Quam ob caussam, qui leuiter à vino tenentur, magis peccant vel delirant, quàm qui aut grauiter se ebriârint, aut sobrij manent? An quòd sobrius rectè iudicat: qui autem penitus vinolentus est, quòd sensibus interceptis, onus sustinere non potest, nihil diiudicat, atque ita non peccat. At verò, qui leuiter se ebriauit, iudicat quidem, quia non multum hauserit: sed quoniam à vino detentus aliquatenus est, potestatem rectè iudicandi amisit, vt peccet necesse est. Quemadmodum quod Satyrus Clazomenius propensus admodum erat ad maledicendum, eius aures, cùm accusaretur, penitus obstruxerunt, vt de re ageret, non in contumelias se prouolueret. Postea tamen cùm cessante iam aduersario reserâssent, & pauca dicente adhuc illo audiuisset, nequaquam continere se potuit, sed e vestigiò maledicta

effundere incepit, quoniam sentire iam poterat, rectè autem iudicare non poterat.

Iterat problema secundum eiusque eandem affert solutionem, quæ & satis facilis est: ideo enim magis ex vino peccant leuiter ebrij, quàm vel sobrij, vel vehementer ebrij: quia sobrij rectè iudicant, nec peccant, quippe à vino haud impediti: vehementer autem ebrij, quòd sensibus non valent, eos enim habent impeditos, ac detentos à vini copia, non peccant, quia ne agere quidem aliquid in quo peccent aggrediuntur: parum autem ebrij in medio positi, sensibus non omnino impeditis, & facere aggrediuntur, & faciunt, sed à vino conturbati; malè. *ὥσπερ ὁ Σάτυρος ὁ Κλαζομένιος ὄντα φιλολοίδορον.* *Quemadmodum quòd Satyrus Clazomenius propensus admodum erat ad maledicendum* Satyri Clazomenij exemplo declarat quod propositum est; vehementer ebrios ideo non peccare, quòd sensibus impeditis non aggrediantur facere, leuiter autem ebrios peccare quia aggrediantur. Ait igitur, cùm Satyrus hic Clazomenius, qui erat admodum propensus ad maledicendum, accusatus fuisset, & in iudicium ductus, ne dum accusator aduersùs eum orationem habebat, conuiciis à Satyro impeteretur, sed de re, de qua lis erat, Satyro necesse esset agere, obstructas illi fuisse aures: cessante autem aduersario, ablatoque Satyri auribus operculo, cùm paucula quædam adhuc ab aduersario audiuisset Satyrus, nequaquam se continuit: sed euestigiò contumelias iacere cœpit; quippe sensibus, nimirum auribus expeditis facere aggressus est, sed malè, natura eum huc impellente. Satyro igitur aures referatas habenti similis est parum ebrius, eidem habenti obstructas, vehementer ebrius, qui interceptos à vino sensus obtinet. Vt Satyrus igitur obstructis auribus non peccat, reseratis peccat, ita leuiter ebrius, & vehementer ebrius. Hæc autem solutio eadem videatur illi quæ à Plutarcho tertio sympos. quæstionum primo loco eiusdem quæstionis proponitur, licèt tamquam alia ab eodem proposita, & à nobis in commentario ad problema secundum relata sit: ideo enim magis peccare leuiter ebrium, quàm vehementer dicit Plutarchus, quia illius impetibus corpus inseruire potest, quod nondum à vino detentum & oppressum sit, huius non potest, quia concussum & oppressum à vino corpus illa vi destituitur. *Quoniam sentire iam poterat.* sensibus vti, nimirum sensu audiendi.

XXVIII.

Διὰ τί πρὸς τὸν γλυκὺν οἶνον ἡδίω ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες; ἢ ὅτι οὐκ ἴδιον χυμὸν ἔχει ὁ γλυκὺς, ἀλλ' ἀλλότριον; φιλόγλυκυς ἂν μᾶλλον, ἢ φίλοινος εἴη ὁ κακεχυμένος.

Cur vini dulcis, quod suauius est, ebriosum neminem esse arbitramur? An quòd vinum dulce, nullum saporem obtinet proprium vini, sed alienum penitus reddit. Igitur dulcis rei, non vini auidus appellandus est, qui vini dulcis tenetur desiderio.

Quæ ad hanc quæstionem pertinent, proposita copiosè sunt in commentario ad problema XII. adducto etiam præsenti problemate: quare id solum in præsentia prò declaratione problematis dico. Vinum dulce non succum habere propriè vinosum, qui validus, & caput tentans ebrietatem gignit, sed potiùs saporem alienum à vino, quare nec caput tentat. Et vinum fortasse intelligit Aristoteles non simplex, sed compositum, & admodum crassum, quale apud nos ex aromatibus componitur media hyeme, dictum hipocras, tale autem, vini proprium saporem obtinere iure dici non potest.

XXIX.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; ἢ ὅτι δέονται πέψεως· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ κατεψύχθαι· διὸ καὶ αἱ ἀποπληξίαι, καὶ αἱ ἀποναρκώσεις ταχέως μετὰ τοὺς πότους γίνονται.

Cur ebriosi Solis calore gaudere maximè soleant? An quoniam concoctionem desiderant, atque etiam quòd refrigerati admodum sunt, ex quo attoniti, stupidíque mox fieri solent à potu.

Quæ hîc de ebriis proponuntur calore Solis gaudentibus, repetuntur problemate sub-

sequenti

sequenti xxxi. quibus adduntur illi qui iuxta mare habitant, ex eodem calore non minus iucunditatis & fructus percipientes. Quoniam autem vtriusque eadem redditur ratio, tum hîc tum ibi, ne eadem frustra bis repetantur, in illum locum reiicimus quæ dicenda sunt.

XXX.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ὄψεως ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν, οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου· διὸ δύο φαίνεται. ταὐτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν· κινεῖ γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις, ἔξωθεν γίνεται. ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δ' οὐθέν, ταὐτὰ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα.

Cur vinolentis multa interdum apparet quod vnum est? An quia conspectus initia intrinsecus à vino mouentur, sicut vel caput totum solicitari necesse est. At cùm initia mouentur, conspectus idem sese applicare non quit, sed quasi partem rei obiectæ vis vtráque conspiciendi attingit. Meritò igitur res vna suspicionem recipit geminationis: quod idem vel oculo subter oppresso potest euenire. Conspectus enim mouetur initium, vt ei coire cum altero non ampliùs liceat: sed hic motus extrinsecus est: vini autem ille intrinsecus oritur, nec quicquam interest: idem enim sequetur, qualitercumq; aspectum commoueris.

Superiùs problemate decimo eandem omnino rem proposuit Aristoteles, & problemate IX. ac XX. de eâdem materia non pauca habuimus à Philosopho: nosque ad ea loca diximus quæ occurrebant, quare in præsentia verba quædam tantummodo explicabimus, rationes enim antea longiori oratione fuerunt expositæ. ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ὄψεως ἔσωθεν. *An quoniam conspectus initia intrinsecus à vino mouentur, &c.* In Latinis hæc puto esse corrupta, sunt enim qui legant, *sicut*, coniunctim, sunt qui, *sic vt*, diuisim: sed & particula, *vel*, omnino abundat, neque adest in Græco exemplari, cuius verba admodum perspicuè ita sonant: *An quoniam principia visionis intus mouentur à vino, quemadmodum totum caput?* Quæ itidem sequuntur. *At cùm initia mouentur conspectus, idem se se applicare non quit*; vel perperam sunt interpuncta, distinctionisque nota ante vocem, *conspectus*, collocari debet, hoc modo: *At cùm initia mouentur, conspectus idem se se applicare non quit.* sicuti nos locum emendauimus, vel deest particula, *ad*, ante vocem, *idem*, vt hoc modo legamus. *At cùm initia mouentur conspectus, ad idem sese applicare non quit*, nimirum ipse conspectus: non enim de obiecto, aut de re visa putem dici verbum *applicare*. Sicuti autem expeditior videtur loci correctio, mutata solùm distinctionis nota, & sic putem scripsisse Theodorum; ita addita particula, *ad*, videntur magis Græca referri, quamquam non nego potuisse etiam commodiùs. Igitur, οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, *ad idem*, nimirum punctum, seu eandem obiecti partem determinatam, non possunt admoueri, coniici, aut iungi visiones. Eorum quæ his continuantur est etiam consideranda tralatio. *Sed quasi partem rei obiectæ vis vtráque conspiciendi attingit.* Theodorus enim illa ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου accepit de visione ipsa, tamquam ἑκάτερον iungeretur subsequenti τοῦ ὁρωμένου, & ὁρωμένου patiendi significatione sumeretur: quod hoc loco fortasse duriusculum sit. Vnde aliter & fortasse meliùs locum etiam accipere possumus, vt ἑκάτερον, iungatur superiori voci, μέρος, & ὁρωμένου patiendi significatione sumptum denotet obiectum ipsum, quod tamquam duæ partes videtur: vt tota hæc problematis pars ita conuertatur: *An quoniam principia visionis intus mouentur à vino, quemadmodum totum caput? at cùm principia mouentur, non iam in idem coniiciuntur visiones, sed veluti in vtrámque partem rei visæ.* Dicit autem, *veluti*, quia verè res obiecta, diuisa in partes non est, sed ita apparet. ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν. *vt ei coire cum altero non ampliùs liceat.* Omisit Theodorus illa, εἰς ταὐτό, quæ sensum non parum adiuuant, hoc modo; vt ad idem punctum non possint visionis initia iungi, seu coire, vt postremum hoc verbum vertit Theodorus: hoc autem ad rem qualis verè est cernendam, vtique necessarium est.

XXXI.

Διὰ τί τῶν μεθυόντων ἡ γλῶσσα πταίει; πότερον ὅτι καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα ἐν τῇ μέθῃ σφάλλεται,

οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, σφαλλομένη πταίει, καὶ οὐ δύναται τὴν λέξιν διαρθροῦν. ἢ ἀπογγώδης ἐστὶν ἡ τῆς γλώττης σάρξ; βρεχομένη οὖν ἐξαίρεται. τοῦτο δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος τὸ ὑπὸ τοῦ οἴνου δυσκινητότερα ἦσαν, οὐ δύναται ἀκριβοῦν. ἢ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα λαλεῖν, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀέρος. ὅτι ὅταν εἰς τὸ στόμα λάβωμεν ὑγρόν; ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ τῆς γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν τὸ δὲ μὴ ἀκριβοῦν, ἐστὶ τὸ πταίειν. ἢ διότι ἐν τῇ μέθαις ἡ ψυχὴ συμπαθὴς γινομένη, πταίει; τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο παθούσης, εἰκὸς καὶ τὴν γλῶτταν ταὐτὸ πάσχειν ἀπ' ἐκείνης γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἀρχή. διὸ καὶ χωρὶς τῆς μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθη τι, συμπάσχει καὶ ἡ γλῶττα, οἷον τῶν φοβουμένων.

Cur vinolentorum lingua oberret? Vtrum quemadmodum corpus totum in vinolentia titubat, ita etiam lingua labens oberrat, nec reddere articulatim vocabula potest. An quoniam caro linguæ mollis, & instar spongiæ est, ampliatur madescens, atque extollitur: itaque ob molem retardior fit, exprimereque sincerè non valet. An quòd vt in aqua ob absentiam aëris loqui non possumus, ita neque cùm nimium in nos humorem indidimus: igitur quòd vinolentorum lingua in nimio humore se voluit, idcirco exprimere sincerè non potest. An animus quoque vinolentorum compatiens errat? At si animus ita affectus est, linguam etiam pariter affici consentaneum est: inde enim omne, loquendi initium ducitur. Quo fit, vt etiam sine vinolentia, vbi animus quemquam hausit affectum, lingua etiam sentiat, atque compatiatur, vt in metuentibus patet.

Cur ebriorum lingua inter loquendum offendat, & vacillet, nec verba aut voces rectè explanare possit, sed balbutiat, quatuor rationes affert Aristoteles. Prima est à lingua tamquam parte totius corporis, cùm enim in ebrietate totum oberret, titubet, & labatur, pars ab errore & lapsu non debet esse immunis. Secunda ab eadem lingua tamquam instrumento locutionis; hæc enim cum spongiosa natura sit, madefacta & imbibita vini humiditate, in tumorem attollitur, quo impeditur, ne promptè moueri possit, aut locutionem explanatè proferre: ἀπογγώδης autem pro μυογγώδης reposuimus, ita enim legit Theodorus, & antiquus interpres, & habet Iustinianus. Tertia ratio est à medio ad locutionem necessario; hic autem aër est, sicuti in omni alio sono, vt docemur libro secundo de anima; ille verò in ebriis non ita se habet, sicuti explanatæ locutioni opus est. Vnde quemadmodum illi qui sub aqua sunt, aut qui aqua os plenum habent, vocem explanare non possunt, ita nec ebrij: nimirum præ humiditate qua lingua abundat, & repleta est; ita quadantenus hæc ratio ad proximam refertur. Galenus libro VI. aphorismorum XXXIII. ad eandem humiditatem, ebriorum balbutiem, retulit ita scribens: *quare & ebrij aliquando balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipsius multitudine prægrauatur.* Et eandem similiter eo loco puerorum balbutici caussam statuit. Quarta autem & vltima ratio est, vt exponit Aponensis, ab agente principali, nimirum ab anima, quam etiam referre possumus ad consensum singularum corporis partium cum anima: hæc autem in ebrietatibus labitur, offendit & peccat vidimus enim superius quod delirant, & malè iudicant ebrij, iure igitur cùm anima principale agens sit, & corpus ab ea actionis huius principium ducat, illi consentiet, atque illa peccante, à peccato non erit immune. διὸ καὶ χωρὶς τῆς μέθης. *quo fit vt etiam sine vinolentia.* Ab eodem fonte alius accidentis caussam proponit: quia enim anima, principale locutionis agens est, vel quia lingua animæ inter loquendum consentit, fit vt impedita & turbata anima, locutio turbetur, & vitietur: ex quo illi qui timore detinentur, etiamsi ebrij haud sint, balbutiant: cùm enim anima suum ipsius officium in timore non benè faciat, nec etiam lingua, aut pes, quæ illi deseruiunt: hæc autem huius accidentis generalis quædam ratio est, propria enim & proxima, est retractio caloris ad cordis partes internas, tunc enim virtute, & robore destituta instrumenta, expeditè mouere se non possunt.

XXXII.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες, καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσιν ἡλίῳ; ἢ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες, δέονται πέψεως, καὶ ἅμα συμβαίνει τοὺς τόπους καταψύχθαι, διὸ καὶ ἀποπληξίαι, καὶ ἀποναρκώσεις μετὰ τοὺς πότους· οἱ δὲ θαλάττιοι, διὰ τὸ ἀεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο ποιοῦσι.

Cur

Cur ebrij omnes, & qui mari operam dant, libenter Solis tepori se dedunt? An quòd ebrij concoctionem desiderant, simúlque euenit, vt partes corporis quædam refrigerentur? itaque stupidos, attonitósque post potum fieri nouimus. Maritimi autem illi, quoniam in humore semper suam degunt ætatem, calorem porrò desiderant.

Quod paullò ante problemate xxix. de ebriis quærebatur, cur Solis calore gauderent, iterat hoc loco Aristoteles, quibus alios quosdam præterea adiungit, nimirum qui circa mare degunt, vt sunt nautæ & piscatores. Duabus autem rationibus fieri tradit, vt Solis calor ebriis iucundus ac vtilis sit: illi enim cùm sint referti multis & crudis humiditatibus, quæ subinde corpori accrescunt ob nimiam vini copiam, calorem natiuum debilitantem, coctionem desiderant, & ea iuuantur: Sol autem salutari & viuifico calore corpora fouens coctionem adiuuat. Refrigerationem etiam illi iidem quibusdam partibus patiuntur, tum ob caloris natiui imbecillitatem, tum quoniam crudis humiditatibus sæpe sæpius frigiditas iungitur; quod eo signo docet Aristoteles, quia frigidis morbis caput præsertim tentantibus, illi prahendi solent, cuiusmodi sunt stupores, & apoplexiæ: his autem depræhensos, attonitos Latini auctores dixerunt, atque eodem modo Theodorus: quamquam hoc nomine non eam tantùm quæ ita propriè dicitur, sed omnem capitis morbum frigidum, & veternosum puto Aristotelem significasse. Qui verò iuxta mare degunt, illi ideo eodem Solis calore gaudent, quia cùm assiduè versentur in humido, multa excrementitia humiditate ex maris consuetudine detinentur, hanc autem calore suo Sol exsiccat: quamquam enim aqua marina facultate sicca existat, qui tamen assiduè in ea versantur, actuali continua humiditate ita repleti sunt, vt ex calore Solis eam tollente non parum iuuentur: trahit enim eam Sol ex carnibus & corpore vt dicebat Hippocrates secundo de dieta per hæc verba: ***Sol & ignis siccant, propterea quòd cùm calida sint & sicca, humiditatem ex corpore trahunt.***

XXXIII.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδυνατοῦσιν ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι δεῖ μᾶλλον τινὰ τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλλου σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος· ἢ διότι δεῖ μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὁ δ᾽ οἶνος ἄνω πέφυκε φέρεσθαι; ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν, ἐντεῦθεν δὲ ἀπάγει. καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα ἀφροδισιαστικοί· καὶ κελεύουσιν ἀριστᾶν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον. ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέρεται, πεπεμμένων δὲ κάτω τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις ἐκ τούτων. καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κόπος. ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ περίττωσις, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρωστήμασιν, ὅσοις γίνεται, συμβαίνει· καὶ τοῖς φοβουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύτως.

Cur vinolenti concumbere nequeant? An quòd partem corporis quandam ampliùs, quàm reliquum corpus, incalescere opus est, quod vinolentis contingere præ nimio calore non potest. Calor igitur, qui à motu naturæ interno præstatur, obtentu caloris ambientis extinguitur. An quòd partes corporis imas recalescere opus est. Vinum autem in sublime efferri aptum est: itaque calorem, quemadmodum illic excitat, ita hinc auocat, atque abducit. Post cibum quoque libido veneris minimè incitatur. Vnde prandere largè, cœnare parcè præcipiunt. Cibo enim concocto sursum, crudo deorsum fertur, & humor, & calor: ortus autem seminis ex his est: & fatigatis idcirco per somnum profluit genitura, quòd labor corpus humidum & calidum reddit. Quòd si excrementum ea in parte substiterit, euenit certè, vt per somnum erumpat. Hæc eadem caussa est, cur in aduersis quibusdam valetudinibus id eueniat, atque etiam metuenti, & morienti.

Iterat problema decimum: & quamquam verba quæ solutionem continent non omnino eadem sunt, rationum tamen momenta eadem apparent. Nobis igitur pauca erunt

quæ dicantur ad hunc locum; non enim repetere ea quæ ad decimum sunt allata operæ pretium existimo. ἀποσβέννυται οὖν. *calor igitur qui à motu.* Hæc ratio magis perfectè traditur problemate decimo: quo loco etiam quæcumque ad illius explicationem mihi pertinere videbantur, in medium allata sunt. ἢ διότι δεῖ μὲν ἐκθερμαίνεσθαι τοὺς κάτω. *An quòd partes imas recalescere opus est.* Hæc non habuimus problemate decimo, adducitur autem hoc loco tamquam noua ratio, verè tamen eadem superiori est, quæ etiam fuit proposita problemate x. nisi quod illa magis generalis, hæc autem magis particularis, & proximior esse videtur. Ait igitur, in coitu partes inferiores, quæ nimirum pertinent ad instrumenta generationi dicata, necesse esse vt excalfiant, in vinolentis autem contrario modo contingere; in illis enim excalfiunt superiora & partes capitis, vinum enim & suapte natura ad superiora fertur, & eo in loco existens, caliditatem etiam ex inferioribus partibus abducit, & ad se trahit, vnde genitalia loca refrigescere necesse est, & hinc ad venerem impotentia. ἐκ μετὰ τὰ σιτία. *Post cibum quoque libido veneris minimè incitatur.* Hæc partim continent rationem illam, quæ problemate x. fuit secundo loco proposita ex seminis materia, quæ est alimentum coctum, partim adiuuant proximam rationem de vino, quod ad superiora & ipsum tendit, & alia trahit. Dicit igitur post cibos reddi homines ad venerem ineptos, ex quo fieret, quod dixit etiam problemate x. vt concubituris nocte mandaretur, vt largè prandérent, parcè autem cœnarent: oriri autem illam impotentiam ex cruditate humorum; statim enim ab assumpto cibo viget cruditas, atque eodem tempore agente in cibum calore, vaporum sursum ad caput elatio fit, & partes genitales refrigescunt: cocto autem deinde cibo, factaque distributione, calor & humor qui iunctim incedunt, iterum deorsum reuertuntur, fitque seminis generatio, quæ ex his est, nimirum à calore excocto humore. Eadem igitur ratione ebrij ad venerem inepti sunt, quippe modo largo pastis non absimiles: cùm igitur in his quoque præ copia & cruditate vini fiat ad caput elatio, partesque genitales refrigescant, quod dicebatur in proxima ratione, & cùm ob cocti alimenti defectum in eidem non adsit seminis copia, quod decimo problemate proponebatur, iure fit vt ebrij ad concumbendum sint inepti. ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέρεται. *cibo enim concocto sursum, crudo deorsum fertur.* Hæc Theodori Latina verba omnino contraria Græcis sunt, quibus clarè proponitur ab Aristotele, crudo seu inconcocto cibo, lationem caloris & humoris fieri sursum vel ad caput, cocto autem deorsum, vt omnino conuertendum fuerit ita, sicuti Græca sonant: *crudo enim existente cibo, calor & humor sursum feruntur, cocto autem, deorsum.* Et nescio quid in mentem venerit Theodoro vt contrario prorsus modo locum conuerterit, cùm præsertim ratio ipsa quam Aristoteles proponit, errorem facilè potuisset consideranti manifestare. καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν: *& fatigatus idcirco per somnum profluit genitura.* Confirmat quod modò propositum est, ex calore, & humore ad partes genitales confluentibus fieri seminis exitum: quando ille per somnum accidat fatigatis, si ad partes illas fiat colliquamenti fluxus, labor enim calefacit & humectat, qua de re, tum nonnulla diximus superiùs problemate xxv. ex Aristotelis libro de somno & vigilia, tum verò quædam dicentur ad problema xxxi. sectionis quintæ, quo in loco huius accidentis proponitur caussa inuestiganda. Eandem autem rem, ex eo etiam confirmari tradit, quòd nonnullis ægritudinibus euenire conspicimus, atque etiam metuentibus ac morientibus, his enim ob calorem & humorem quarundam partium, contingere significat vt effluat genitura: sed & hac de re vberiùs agetur ad problema octauum sectionis proximè sequentis, quo loco ea quæstio proponitur.

XXXIV.

Διὰ τί οἱ νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν μεθυσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; ἢ διὰ τὸ θερμοὺς καὶ ὑγροὺς εἶναι, πολὺ τὸ συρρέον γίνεται περίττωμα, διὰ τὸ μὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρόν· ὥστε ὑπάρχεται. πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν ὑπερβολὴν ἀντισπᾷ τὸ σῶμα· ἢ ὅτι μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν νέους, καθυπνοῦντας ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ οὔρου ἐκπίπτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, οὐ καθεύδοντας οὐδὲ τῶν ἔξωθεν κινήσεων, οὐδὲν ἧττόν τι λανθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. δῆλον δὲ· καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕπνοις μάλιστα ἐνουροῦσιν.

Cur iuuenes potiùs, quàm seniores immingant, vbi vino se se ebriauêre? An quoniam iuuenes humidi sunt, & calidi multùm, idcirco excrementum humoris confluit in vesicam: exiguum enim à corpore eorum absumitur, quam ob rem id effundi necesse est. Senioribus verò, corpus pro sua siccitate

humorem nimium attrahit, atque imbibit. An quòd iuniorum natura ad somnum propensior, quàm seniorum est: quocirca grauiter iuuenes consopitos vrinæ sæpe excitatio latet, vt hæc prius erumpat quàm illi surrexerint. Seniores autem latere minimè potest, quemadmodum nec externorum motuum quisquam minùs ab his percipi, quàm ab adolescentibus solet. Constat autem quod modò diximus, quádoquidem iuuenes ipsi tum maximè immingunt, cùm arctè & grauiter dormiunt.

Inquirit cur illi qui tenella ætate sunt, si inebriētur, magis per somnos immingant, quàm seniores. Diximus autem tenella ætate quos Theodorus vertit, iuuenes: nam ex ipsa problematis ratione apparet tales intelligi, cùm dicantur calidi & humidi, cuiusmodi potiùs pueri sunt quàm iuuenes. Et sanè Græca vox *νέοι* non rarò hac significatione legitur, nam *ἐκ τῶν νέων*, &, *ἐκ τῶν νέων παίδων*, hoc est, à teneris annis, à pueritia, frequens apud Platonem locutio: & Aristoteles quum teneram admodum ætatem intelligeret in libro de memoria & reminiscentia ad finem dixit: *πάμπαν νέοι*, *pueri admodum teneri*, & ipsemet Theodorus ad finem problematis eandem vocem etiam vertit, *adolescentes*. Duas porrò eius rei affert rationes Aristoteles: Primùm enim illud contingere affirmat, quia pueri naturâ sunt multùm calidi & humidi; cunctas igitur corporis partes & meatus repletos habent humore, totúmque corpus madidum; vbi igitur vini humiditas superingeritur, illa per corpus haud dispertiri, nec absumi potest: sed in vesicam defertur, & inde promptè effunditur. Senes contra tum partes corporis siccas habent, tum meatus omnes admodum latos, vnde vini humiditates tum à siccitate partium attrahuntur, sicca enim trahunt, vt ex Hippocrate superiùs dicebamus, tum partes raræ & vacuæ imbibuntur, & patentes meatus illas facilè recipiunt, nec ad vesicam vt deferantur caussa vlla est. Tum alteram rationem ponit Aristoteles, atque ait, ideo pueros se se immingere, quoniam longioribus, & profundioribus somnis detineri solent quàm seniores: cuius rei caussam in libro de somno & vigilia dixit esse multum alimentum, quod in illis sursum ad caput fertur. Igitur in lógis & altis somnis vrinæ stimulantis impetus haud percipitur, vnde erumpit antequàm excitentur: non ita in senioribus; nam quia somni leuiores, leuiori caussa excitantur, & quia leuiores, vrinæ stimulus haud ita vrgere potest, quippe experrectis mingere licet. *καθάπερ οὐδὲ τῶν ἔξωθεν κινήσεων.* *quemadmodum nec externorum motuum quisquam.* Confirmat adhuc, faciliùs à somno excitari senes; nam externos omnes motus, qui ab animali facultate sunt, non minùs percipi à senibus quàm à pueris possunt; quinimo meliùs, quod contingit ob motum qui in pueris est, ratione iugis & multi augmenti: Non sunt autem hæc intelligenda de valde senibus, illi enim etiam ob motum decrementi, idem ac pueri patiuntur, sicuti dicitur in libro de memoria & reminiscentia ad finem. Hanc rationem immictionis puerorum habemus etiam apud Auicennam libro tertio fen XIX. tract. II. nam cùm capite XV. ageret de mictu in lecto, ita enim ille loquitur, hæc scribit: *Et pueros quidem adiuuat ad illud profunditas in somno: quum ergo mouetur, expellunt eam natura, & occulta voluntas similis voluntati animæ ante ipsorum euigilationem.* Aliam tamen proximiorem paullò ante attulerat, quæ vt in ægris locum habet ex intemperie morbosa, nimirum mollificationem lacerti, vt ipse loquitur, id est, relaxationem musculi os vesicæ claudentis, ita etiam in pueris ob teneritudinem; & mollitiem corporum. Non igitur hac ratione, quod putauit Aponensis, dicit Aristoteles, ideo pueros se se immingere; quia ob somnos longiores celebrata meliùs coctione, vrina multa colligatur: non enim de vrinæ copia verbum vllum hoc quidem loco; sed quia stimulantis vrinæ impetus eos latet. *μᾶλλον ὑπνωτικώτεροι.* *An quòd iuniorum natura ad somnum propensior.* Verterim libentiùs. *An quòd longiùs & profundiùs dormiunt pueri, quàm seniores:* *δῆλον δ᾽ ἐστί· καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι.* *Constat autem quod modò diximus, quandoquidem iuuenes ipsi.* Veritatem rationis confirmat; nimirum ex profunditate somni accidens propositum oriri: nam quo somni profundiores sunt, eò magis pueri sese immingere videmus: iam igitur ex somni profunditate illud proficisci appareat.

X X X V.

Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει, καὶ τοῦ διψῶντος πίνειν τὸ καταρροφεῖν; ἢ διότι λειπτικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προσοδοποιεῖ;

Cur oleum ad arcendam vinolentiam valet, sorbitúmque facultatem præstat potandi? An quòd vrinam ciere potest, vinóque hausto iter regit.

Inquirit hoc postremo huius sectionis problemate, cur oleum ebibitum ad arcendam ebrietatem conferat, tum post vini potum ingestum ad eam arcendam, tum ante, vt largiùs potandi præbeatur occasio. Caussam autem dicit esse quoniam oleum mouere vrinas potest, qua facultate vini humiditates ad vesicam deducendo, vnde foras mittuntur, auertit vapores à capite, atque ita ebrietatem impedit; vt habuimus etiam superiùs problemate XVII. ex Galeno, vnam ex caussis cur brassica resisteret ebrietati esse, quoniam cieret vrinas: atque eâdem ratione similiter fieri existimo, quod Hippocrates seu Auctor libri IV. de ratione victus in acutis eo libro scripsit, allium ad arcendam ebrietatem valere, quia scilicet diureticum: quamquam diuersa ratione ac allium, hoc enim est propriè tale, quippe acre, calidum, & attenuans; oleum verò lene, lubricum, & aëreum per angustos etiam meatus se se insinuare potest, vnde dixit Auicennas, olea omnia esse diuretica. Oleum igitur quod hoc loco ex oliuis commune intelligitur, auertit humorem vini à capite, & viam illi præstruit ad partes inferiores, & ad vesicam, vnde foras subinde mittitur, ac ita largiori copia assumi potest. Cur autem Theodorus verterit, *vino iter regit*, quod Græcè est προοδοποιεῖ, ac non potiùs dixerit, iter sternit, viam facit, aut munit, aut præstruit, quod videtur esse illud ipsum; qua voce nos vsi sumus, meliúsque vt puto sententiam expressimus, equidem diuinare non possum. Cæterùm præter hæc quæ in vulgatis codicibus habemus problematis verba, Iustinianus post vltima quæ modò exposuimus, hæc etiam reponit. ἢ καὶ μᾶλλον διότι ἐπιπολαστικὸν τὸ ἔλαιον, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ οἴνου ἀναθυμίασιν κωλυτικόν, hoc est. *An vel magis quoniam in superficie innatare oleum solet, & vini vapores prohibere?* Hæc autem alteram, & satis manifestam rationem continent propositi effectus: ideo oleum ebrietati resistere, quia cùm innatare soleat, & in superficie residere, vino supernatat, illúdque tegit & cooperit: ex quo vaporum qui à vino attolluntur, & caput petunt ascensum prohibet, quæ ratio tacta etiam fuit ab Aristotele problemate XIII. dum ageret de vino dulci: hac enim in re, vinum dulce oleo non absimile est. Eandémque similiter rationem adducit Aponensis in commentario ad hunc locum: vt non sit fortasse abs re cogitare, eám in aliquibus codicibus extitisse.

* * *

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Δ.

ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO IV.

De iis quæ ad rem venerem pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΙΑ τί ὁ ἀφροδισιάζων, καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλλει τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; ἢ διότι ἄνωθεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν ἀναστρέφει ἧπερ ὁρμᾷ· ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἐπινοτίδα.

Quam ob caussam qui concumbit, & qui moritur oculos attollit: qui autem dormit submittit? An quòd de parte superiore calor exiens, eodem oculos vertit, quo se deflexerit: per somnum autem deorsum se colligit, itaque eodem conuertit. Clauduntur verò propterea oculi, quia humiditas deficit.

In veneris vsu, in morte, & in somno, oculi ab eo situ dimouentur, quem priùs obtinebant, alio tamen inter se, atque adeò contrario modo; nam in coitu, & in morte, sursum, in somno autem deorsum submittuntur. Eius rei caussam quærit hoc loco Aristoteles: dicit autem ideo fieri, quoniam in concubitu calor, & spiritus nostri corporis, qui totus eo tempore commouetur, ad superiora vergit: quò autem vergit calor & spiritus, eodem trahuntur partes, in quibus calor, & spiritus maximè abundant, tales autem oculi sunt: ad illos enim plurimum animalem lucidum spiritum è cerebro proficisci scribit Galenus Comm. IV. in VI. de morbis vulgaribus tex. XXVIII. atque etiam VII. de Decretis Hippocr. & Platonis capite VI. Quinimò nec in ventriculis ipsis tantam animalis spiritus copiam contineri, ac in oculo eodem loco VII. de Decretis affirmat. In morte similiter, cùm ad extremum redacta res est, calor & spiritus, qui antea ad cor, tanquam ad arcem confugiebant, eo tempore veluti desperata salute, illam deserentes, ad partes supernas, quo naturâ illis aditus est, fugam moliuntur: & inde sursum oculi trahuntur. In somno contra calor deorsum vergit, nimirum ad cor, & ad partes internas: quamquam enim primùm, in caput ascendunt vapores somnum arcessentes, inde tamen ad cor reflecti, cùm altè homo dormit, Aristotelis sententia fuit, sicuti patet ex libro de somno & vigilia, quem locum adduximus superiori sectione ad problema XXVI. Aduersùs has rationes obiicit Aponensis, nam in coitu partes inferiores excalfieri necesse est, vt habuimus superiori sectione problemate XXXII. eò igitur mouebuntur calor & spiritus, quorum beneficio illæ partes incalescunt; in morte similiter, ad cor tanquam ad arcem confugiunt calor, & spiritus, & meritò; cor enim primum viuens, & vltimum moriens est, vt scribitur secundo de generatione animalium

capite IV. non igitur sursum, sed deorsum tum in coitu, tum in morte oculi mouebuntur. Respondet idem Aponensis, Aristotelem de motu caloris & spiritus rem contrario modo accipere, ac in obiectione sit dictum: ex quo totum tempus tum mortis, tum venereæ illius actionis, in duo distinguit, initium & finem, seu tempus quod ad finem est: nomine autem mortis, non vltimam illam animæ discessionem intelligit, quæ momento fit, sed tempus etiam aliquod præcedens, quod latitudinem habet. Igitur initio actus venerei spiritus & calor vergunt ad inferiora, partesque illas excalfaciunt, mox verò illinc impetu facto, cùm instat seminis exitus, ac iam exit, ad superiora se conuertunt. Cui rei argumento etiam esse possunt, genæ & aures, ac tota facies, quæ eo tempore incalescere, & rubescere maximè solet. De morte eodem modo soluitur, declarataque res est, dum rationem exponeremus, antea nimirum refugij caussa, calorem & spiritum tendere ad cor, at desperata salute, arceque derelicta, aliò vergere, & ad superiora, cuius rei etiam argumentum esse potest raritas & imbecillitas pulsus, quæ in animam agentibus obseruatur, sicuti etiam adnotauit Auicennas. *ὅτι ἄνωθεν. An quòd de parte superiore.* Aduerbium, ἄνωθεν, quod significationem de loco, vt Grammatici loquuntur, habere solet, quomodo etiam vertit Theodorus, libenter sumerem significatione per locum, vt non locum vnde calor egreditur, sed per quem trāsit, & manat, eo intelligeremus. *συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοί. clauduntur verò propterea oculi.* Hæc additamentum quoddam esse videntur: non enim perspicio quid propositi problematis solutioni conferant: sed & illud dubium, vtrum ad singula proposita membra concumbentium, morientium, & dormientium referantur, an ad hoc postremum tantùm, in omnibus enim claudi oculos verum est. Aponensis ad postremum referre videtur: tum illud adhuc difficilius, quod satis perspicuè verba sonant, humiditatis defectu claudi oculos: nam in oculis eorum qui multum potauerunt, vt dicit Aponensis, non deficit, sed abundat humiditas: atqui illis & clauduntur oculi, & ipsi multùm dormiunt. Præterea qui naturaliter oculos habent humidos, somniculosos à Philosopho iudicari idem Aponensis scribit: significat autem, vt existimo, Aristotelis librum de physiognomia, in quo tamen cùm somniculosorum alia tradat indicia, hoc sanè, in illis quidem quibus ego vtor Aristotelis exemplaribus, non extat. Sed addamus ex Galeno VI. Aphoris. LII. siccitatem adeò non efficere vt palpebræ claudantur, vt potiùs contrarium operetur, & ne perfectè claudantur efficiat, sicuti exsiccata coria difficulter extendi videmus, quemadmodum scribit eo loco Galenus. Præterea in catocho, quod symptoma oritur à siccitate Galeno ipso teste, ægri habent oculos apertos ac tensos, vt scribit similiter Galenus commentar. II. in primum Prorrheticorum. Obiectioni respondet Aponensis, nomine humiditatis non intelligere Aristotelem humiditatem quamlibet: sed certam quandam, cui calor innititur, quáque euanescente, calor qui palpebras extendit, subiectum cui innitatur non habet: hanc autem esse humiditatem tenuem, quæque promptè extendatur, non viscidam, & crassam, illa autem carere vinolentos: nec verò eandem exsiccari oportere, iam enim oculos apertos detineat, sicuti fit in catocho, & sicuti cuidam adurendi febre vexato accidisse scribit Aponensis, cui ob exsiccantem calorem, adeò corrugatæ sunt palpebræ, vt in posterum illas nunquam clauserit, sed perpetuò tanquam lepus oculis apertis dormierit. Igitur huius humiditatis defectu, in somno oculi claudi dicuntur: eo enim tempore illa vnà cum calore, deorsum & ad partes infernas descendit: in morte autem, & per veneris res, si ad hanc etiam illa verba referenda sunt, humor sanè cum calore haud deorsum vergit: sed contrario modo, sicuti dictum est; in illis etiam idem humor cum calore abit, humiditatisque defectus itidem contingit. Porrò autem huius eiusdem accidentis caussam, siue dormientes, siue morientes, seu concumbentes spectes, potest etiam ad imbecillitatem referri, ad quam Galenus VI. Aphoris. eorundem oculorum apertionem refert: quia enim imbecillitas mouentis facultatis non potest deorsum palpebras demittere, vnde apertio: eadem similiter non potest illos sursum attollere, vnde obseratio: porrò tamen hæc imbecillitas à caloris absentia fit, vt iam ferè eodem reuoluamur. Sed & propriè in coitu, ratione summæ voluptatis, ne ab obiectis distrahamur, fieri vt oculi claudantur, & clausi detineantur, probabili ratione puto etiam nos posse dicere.

II.

Διὰ τί τῶν πλείοσιν ἀφροδισίοις χρωμένων, ἐπιδηλότατα συνίζουσι τὰ ὄμματα, καὶ τὰ ἰσχία. τὰ μὲν ἐγγὺς ὄντα· τὰ δὲ πόρρω; πότερον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμπονεῖ ταῦτα, τῇ ἐργασίᾳ συμπονοῦντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ σπέρματος; συνθλίβεται ἣν μάλιστα ἐντεῦθεν ὅσον εὔπηκτον

τῆς τροφῆς ἕνεκα διὰ τὴν θλῖψιν· ἢ διότι τὰ θερμαινόμενα, τήκεται μάλιστα. ὁ δὲ ἀφροδισιασμὸς, θερμότητι ἐργάζεται· μάλιστα δὲ ταῦτα θερμαίνεται ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν, ἐπιδήλως συμπονεῖ· οὔτε γὰρ μὴ συναγαγόντι τὰ περὶ τὴν ἕδραν ἐνδέχεται προέσθαι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. τὰ μὲν γὰρ περὶ τὴν ἕδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύστεως τῇ χειρὶ τὸ ὑγρὸν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συναγωγὴ, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν, καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς γένεσιν, δηλοῖ ἡ τῶν ἀτόκων, καὶ γονίμων γυναικῶν τοῖς ἐναλείμμασι πεῖρα. ὡς διὰ ταύτης διελθεῖν εἰς τὸ σπέρμα δύναμιν· πίονα δὲ ἀεὶ ἄμφω τυγχάνει ὄντα πάντων ἀεὶ, ὀσχός τε καὶ ὄμματα. διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα. οὔτε γὰρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως λύσει ἡ θερμότης, οὔτε πῖον ὂν, μὴ συμπονοῦν, οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ· ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ τὴν γειτνίασιν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πάροδος, περὶ τοὺς τόπους τούτους οὖσα, ἐπιδηλότατα ἱκανὴ δεῖ λεπτύνειν. ἀφαιρεῖ γάρ τι ἀλλ' οὐ προστίθησι, πλησιάζουσα.

Cur iis qui rem veneream immodicè agunt, oculi, & clunes manifestè subsident, partes, quarum alteræ propè, alteræ procul à genitalibus absunt? Vtrum quòd in ipso etiam coitu partes hæ perspicuè collaborant, cùm rem studiosiùs ipsæ persequantur, & se cogant, nitantúrque in semine emittendo. Itaque quantum alimenti facilè liquescere potest, id pressum extruditur. An quòd obcalefactæ præcipuè contabescunt. Concubitus autem caloris agitur facultate, eáque maximè sentiunt calorem, quæ in agendo commouentur. Oculi autem partésque sedi proximæ perspicuè collaborant. Haud enim fieri potest vt semen profluat, nisi partes cogantur illæ, nisiq; oculi demittantur: quippe cùm partibus his coeuntibus humor quasi manu, ex vesica prematur, oculísque coactis cerebrum sua dimittat. Oculos verò & locum his proximum, vim ad procreationem maximam obtinere, docent illinimenta, quæ mulieres tam steriles, quàm fœcundæ experiuntur, vt pote cùm vis ad semen transmitti hinc debeat. Sunt autem & oculi, & renes omnium pingues, atque obesi: ergo quòd partes hæ rem veneream efficaciùs adiuuant, caloris participes sunt, cuius tabifica vi extenuantur, multúmque sui succi ad semen excerni patiuntur. Calor enim (si corpus vel pingue non est, vel si pingue quidem, sed non tamen laborat) æquè liquefacere nequit, vt latè in ventre patet. Renes tamen omnium maximè sentiunt, quia in vicino positi sunt. Et ipse quoque seminis transitus, cùm per ea loca perspicuè agatur, extenuare procul dubio potest: adimit enim, non addit per suam istam propinquitatem.

Cùm oculi & clunes partes sint inter se admodum distantes, nec vlla affinitate coniunctæ alteræque propè, alteræ autem procul ab ea parte absint, cuius opera venus exercetur, iure quærit Aristoteles, cur hæ præcipuè ab eâdem re, nimio scilicet veneris vsu fatiscant, & collabantur; quam rem habemus etiam apud eundem Aristotelem libro II. de generatione animalium cap. VII. ad finem, vbi & caussam reddit: cuius verba paullò post adducemus. Hoc autem loco eius rei duas affert rationes: Primùm enim illud fieri scribit, quoniam partes hæ vtræque in coitu perspicuè, & maximè laborant, & defatigantur: dum enim in illo munere ad seminis excretionem moliendam concurrunt: ex illis etenim eo in opere ob compressionem seu nixum qui in eisdem partibus accidit, fit expressio alimenti, quantum sanè liquari potest: hæc autem ratio meliùs declarabitur paullò post. Porrò Theodorus cùm illa scribit, *cùm rem studiosius ipsæ persequantur, & se cogant, nitantúrque in semine emittendo*, iam non Aristotelis orationem conuertit: sed paraphrasi eam explanat, vnico enim verbo illa Aristoteles complexus est, cuius oratio ita habet: *Vtrum quoniam in ipso coitu perspicuè hæ collaborant, eo in opere ad seminis proiectionem concurrentes?* Sicuti verò hoc loco abundauit Theodorus, ita defecit paullò post duas voces omittendo, μάλιστα ἐνταῦθα, quæ ad sensum non parum faciebant; itaque addendæ sunt, poterimúsque ita locum conuertere: *Itaque illinc maximè ob compressionem exprimitur, quantum alimenti facilè liquari potest.* Hæc autem omnia ad formam syllogisticam redacta ita meliùs patere poterunt. Quæ par-

tes maximè concurrunt ad opus venereum, ſeminis proiectionem adiuuantes, illæ maximè laborant; oculi & clunes ſunt huiuſmodi, illæ igitur maximè laborant. Maior propoſitio ex eo probatur, nam quæ partes in illo opere maximè concurrunt, ſeminis proiectionem adiuuantes, illæ id efficiunt nixu & expreſſione alimenti; quæ verò nixu & expreſſione alimenti id efficiunt, illæ maximè laborant, quæ igitur partes eo in opere maximè concurrunt ſeminis proiectionem adiuuantes, illæ maximè laborant: minor autem probatur mox, poſtquam alteram rationem attulit, quam ſubdit per ea quæ ſequuntur. *ἢ διότι παραθερμαινόμενα τήκε) μάλιστα. An quòd obcalefacta præcipuè contabeſcunt.* Altera ratio, vt dicebam, quæ petitur à calore, ſicuti modò propoſita à nixu & expreſſione. Primùm autem lego παραθερμαινόμενα, ſicuti excudendum curaui, non παραθερμαίνε), vt habent vulgata exemplaria: ita enim legiſſe videtur Theodorus, & reponit Iuſtinianus: non tamen putem, participium hoc intelligi particulatim debere de partibus propoſitis, ſcilicet de oculis & clunibus, ſicuti facit Theodorus, qui vertit, *obcalefacta*, ſed abſolutè enuntiationem profetti, quæ eſt minor ſyllogiſmi propoſitio: ita enim ratiocinatur Ariſtoteles: quæcunque maximè incaleſcunt, illa colliquantur, partes per quas venus exercetur, maximè incaleſcunt, illæ igitur colliquantur: minorem probat hunc in modum: partes quæ mouentur eo in opere, maximè incaleſcunt, at illæ per quas venus exercetur, mouentur, illæ igitur maximè incaleſcunt. *ὁ δὲ ἀφροδισιασμὸς θερμότητι ἐργάζε). concubitus autem caloris agitur facultate.* Theodorum puto legiſſe non θερμότητα, ſed θερμότητι, quo modo quamuis nos excudendum curauimus, vulgatam tamen lectionem ferri poſſe putamus, ſiue enim dicamus, caloris beneficio peragi concubitum, ſiue ex concubitu creari ac gigni calorem, ad propoſitam rationem æquè conducit. *οἱ δ᾽ ὀφθαλμοὶ ϗ τὰ περὶ τὴν ἕδραν. Oculi autem partéſque, ſedi proxima.* Iam probat minorem propoſitionem rationis, quæ primo loco adducta eſt, vt perſpicuè apparet ex verbis, quæ eadem omnino hic repetuntur. Cur verò altera ratione interpoſita, in hunc locum probationem illius propoſitionis diſtulerit, fortaſſe illa cauſſa fit, quòd ad eandem ſecundam rationem comprobandam, illa etiam conferat, ſuntque enimuero vtræque rationes ſatis inter ſe ſimiles: & fortè vna tantùm ſunt, corruptúſque eſt leuiter locus ad illa verba, quæ initium alterius rationis continere videntur: ſed quando exemplaria nihil nos adiuuant, non eſt vt de immutatione aliqua cogitemus. Probat igitur Ariſtoteles minorem illam propoſitionem, vt dicebam, nimirum oculos, & partes ſedis proximas manifeſtè in coitu laborare; non enim fieri poteſt ſeminis emiſſio, niſi ſe cogant partes quæ ad ſedem attinent, & oculi demittantur, hoc eſt contrahantur, & conſtringantur: id enim valet hoc loco, καταβάλλεσθαι, Latinè *demittantur*, vt apparet ex illis quæ ſequuntur, *ἢ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συναγωγή*, quæ Theodorus reddit, *oculiſque coactis*; contractio autem ſeu coactio hæc, non niſi cum labore fieri poteſt: præcedit autem illa motum qui ad ſuperiores partes fit, de quo dictum eſt in præcedenti problemate, in quo tamen illamet vox non eodem prorſus modo accepta eſt. Liquidiùs autem explicat Ariſtoteles, quomodo partium illarum defatigatio & nixus, ſeminis eiectioni conferat: nam partibus his quæ ad ſedem pertinent coëuntibus, & coactis, humidum, quod inibi eſt, tanquam manu ex aliqua veſica exprimitur; & oculorum coactio ſeu conſtrictio, ex cerebro idem humidum citat. Porrò ex cerebro ad maris genitalia defluere ſemen, fuit veterus Philoſophorum opinio. Ita ſenſit idem Ariſtoteles ſectione x. problematum LXI. & alibi, Plato in Timæo, & Hippocrates in libro de aere, aquis, & locis, vbi de Scythis loquens, qui ſibi remedij gratia vtranque venam poſt aures incidebãt, dicit ea medicatione eos perdere ſe ipſos, aut ſicuti alij legunt, corrumpi ſemen. Venis enim illis ſectis ſterilitatem induci: id verò qua ratione eueniat, explicat in libro de Genitura his verbis. *Quibuſcúnque iuxta aures venæ ſectæ ſunt, hi coëunt quidem, & genituram emittunt, verùm modicam, & debilem, ac infœcundam. Nam plurima genituræ pars à capite iuxta aures in ſpinalem medullam procedit: Ipſe autem tranſitus cicatrice ſectioni inducta conſolidatus eſt.* Quam Hippocratis ſententiam habet etiam Auicennas libro III. Fen XX. tractatu primo, cap. III. cui quum alia quædam addat, rei propoſitæ non inutilia, operæ pretium duxi eius verba referre, quæ ita habent: *Et Hippocrates quidem dixit in ſuis intentionibus, quòd plurimum materiei ſpermatis eſt ex cerebro: & quod deſcendit ex duabus venis, quæ ſunt poſt ambas aures: & propter hoc abſcindit phlebotomia ambarum generationem, & facit incurrere ſterilitatem: & eſt ſanguis earum lacteus, & continuatæ ſunt nuchæ, vt non elongentur à cerebro, & quæ ei ſimilantur ſpatio longo; quare alteraretur complexio illius ſanguinis, & conuerteretur: imò perueniunt ad nucham, deinde ad renes, poſtea ad venas, quæ veniunt ad teſticulos, & Galenus quidem non ſciuit an faciat incurrere inciſio harum duarum venarum ſterilitatem, an non. Mihi verum videtur, quod non oportet vt ſit ſperma ex cerebro ſolo,*

quam

quamuis eius fermentum ex cerebro fit: & est verum, quod dixit Hippocrates de esse duarum venarum: imò oportet vt sit ei ex omni membro principali fons, & vt sit ex membris alys resudatio etiam ad istas radices, & propter illud est assimilatio. Hæc Auicennas. ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα. *oculos verò & locum his proximum vim ad procreationem maximam obtinere.* Sequitur ad ostendendum pleniùs, quare ex partibus capitis oculi præcipuè in coitu afficiantur. Ostendet autem & magis distinctè paullò post, quare & loca sedi proxima afficiantur etiam. Dicit igitur oculos ita affici; quoniam ad generationem vim maximam illi obtinent, vt ab ipsis in semen virtutem deriuare appareat: quam rem probat experimento illo, quod de mulieribus sumitur. Cùm enim experiri volunt aliqui, vtrum mulieres fœcundæ, an steriles sint, illinunt oculorum angulos tinctura aliqua, exempli gratiâ, croco aquæ immixto: quòd si ex ea illinitione oris saliua tingatur, dicunt illam fœcundam, sin minùs, sterilem. Id verò qua ratione fiat, pleniùs docet libro secundo de generat. animalium cap. VII. quo loco etiam hanc oculorum præcipuam facultatem ergo semen, pluribus verbis proponit in hunc modum: *Mulieres autem probantur ex ijs quæ admouentur, nimirum si odores extrinsecus à parte inferiori appositi, pertranseant vsque ad spiritus locum,* [& afficiant halitum;] *& ex ijs coloribus, qui illinuntur oculis, si saliuam tingunt, quæ in ore est: nam nisi hæc ita fiant, meatus corporis per quos excrementum decedit, confusos, obsæptos, & obcæcatos esse significatur; sedes enim oculorum maximè omnium locorum capitis seminalis est, quod patet, cùm sola ipsa per coitum venereum manifestè immutetur, & vsu immodico rei venereæ, oculi apertè langueant, & subsideant: caussa est quod natura genituræ similis cerebro est, aquosa enim materia eius est, calórque aduentitius.* δηλοῖ ἡ τῶν ἀτόκων καὶ γονίμων. *docent illinimenta quæ mulieres tam steriles, quàm fœcundæ experiuntur.* Sensus Aristotelis verborum est: ex illinimentis probari mulieres, vtrum fœcundæ, an steriles sint, vt locum exponentes diximus: quod manifestè patet ex verbis adductis II. de generat. animalium. At hæc Theodori Latina verba, nisi valde impropriè, & præter Latinorum vsum sumpta, magnáque vi illis adhibita, eum sensum exprimere non possunt. Sed & eundem II. de generatione locum, quòd à Theodoro non ita perspicuè iuxta illum sensum fuisset conuersus, cùm eum modò adduximus, denuò transferre libuit, sensum quem diximus, quemque Aristotelis verba manifestè continent, perspicuè reddentes. πίονα δὲ ἄμφω τυγχάνει ὄντα. *Sunt autem & oculi & renes omnium pingues.* Theodorum non πλείονα, vt habebant vulgata exemplaria, sed πίονα legisse pro certo habeo. Antiquus tamen interpres vulgatam lectionem sequutus est, quam vt retinerem, ipse quoque multa cogitaui: & sanè quod ad hanc sententiam pertinet, illa mihi videbatur, retinendo etiam vocem πλείονα, non prorsus incommodè hîc recipi & locum habere posse, si ad præcedentem δύναμιν vox referretur: reliqua etiam procedebant, vsque ad illa quæ sequuntur, ὅτι γὰρ ἂν μὴ πίον ᾖ: hæc enim quomodo ad priorem illum sensum accommodari possent, vbi de pingui aliqua re nulla fit mentio, quæ fit in his à quibus illa respiciuntur, aut quomodo superioribus necti possent, ego sanè non poteram videre. Adhæsi igitur libens lectioni doctissimi viri. Cùm enim superiùs Aristoteles docuerit, ex oculis & sede multum secedere in semen, hinc partes illas valde labefactari, quod erat primum problematis institutum; ostendit modò, easdem partes conditiones habere, vt quod dictum est contingere facilè possit, scilicet vt ex eis multum in semen secedat, ipsæq; vt labefactationem recipiant aptæ sint: tales autem apparent: nam in omnibus hominibus pingues & obesæ sunt: quæ autem tales sunt, sic affici possunt vt dictum est: quod liquidiùs explicat colligens ex dictis, quia hæ partes in concubitu multùm operantur, multùm etiam easdem incalescere, sicuti superiùs dictum est; caloris autem vi tum extenuari, tum excerni multam materiam, quæ in semen abeat: id autem fieri posse, quia pingues sunt, sicuti antea proposuit: nisi enim vtráque hæc concurrant, & aut sola defatigatio sit absque pinguitudine, aut sola pinguitudo absque defatigatione, non similiter humidi colliquatio, & dissolutio fieri poterit; quemadmodum ventris exemplo docet: hunc enim, quia non ita laborat, etsi pinguis sit, continet enim omentum, quod totum est pinguedo, non potest tamen liquefacere caliditas: ita verò in coitu non laborare existimandus est, etsi in multo motu eo tempore constituatur, quia longiùs abest à seminis transitu, quàm partes posteriores. Aponeusis autem aliam etiam huius rei, cur non dissoluatur, & liquescat venter, rationem ad hunc locum affert: quia scilicet magis terrestria, & frigida sunt illa ventris pinguia: eam tamen ego in Aristotelis verbis non agnosco. ὀσφύς τε καὶ ὄμματα. *& oculi & renes.* Vocem ὀσφὺς reddidisse puto Theodorum, *renes*, cùm propriè, *anum*, aut *sedem* significet, nimirum intestinorum initium ex parte inferiori, vt conueniret illis quæ sequuntur, ἀλλ' οἱ νεφροί, *renes tamen.* Atqui illa, *caloris participes sunt*, meliùs reddamus, participes fiunt, &

ab illis, *cuius tabifica vi extenuantur*, iure *tabificam* tollamus, quod nec habet Græcus contextus, nec desiderat sensus. Post hæc leuem quandam situs nonnullorum huius loci verborum immutationem quæ subiit, proponere volui, quando illa mihi quidem totius loci sensum videatur expeditiorem, & faciliorem reddere: nam cùm viderem illa, ἂν μὴ πῖον, longiùs abesse quàm vt commodè respicere possent πῖονα superiùs positum: & particulam οὖν vellem ex proximè dictis inferre aliquid, quod non faciebat, existimaui omnia hæc verba, διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα, illicò collocanda post vocem δύναμιν: Cùm post hæc apponenda, quæ de oculorum, & renum pinguedine dicuntur, vt locus totus ita legatur: δύναμιν διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται, καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα: πῖονα δὲ ἄμφω τυγχάνει ὄντα πάντων ἀεὶ, νεφρός τε καὶ ὄμματα· ἔτι δὲ, ἂν μὴ πῖον ᾖ ὁμοίως λύοι ἡ θερμότης, εἴτε πῖον μὴ συμπονοῖ οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ, hoc est. *Vtpote cùm vis ad semen transmitti hinc debeat. Igitur quia partes hæ rem veneream efficaciùs adiuuant, caloris participes fiunt, ex eo autem ipsæ attenuantur* [vel attenuatur, scilicet materia] *multúmque materiæ simul ad semen excernitur. Sunt autem ambo, & renes, & oculi omnium semper pingues: neque enim si pinguis non sit* [pars] *caliditas æquè dissoluet, aut si pinguis sit, vbi non laboret, vt in ventre continget.* ὁμοίως λύοι. *æquè liquefacere*, λύοι legendum esse, sicuti ex Iustiniano reposuimus, non χεύοι, cui nulla subest notio, tum ex tralatione Theodori, & antiqua, tum ex sensu ipso liquidò patet. ἀλλ' οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται. *Renes tamen omnium maximè sentiunt.* Propriè renes affici docet: quam rem de oculis itidem superiùs fecit: renes autem hîc appellat, quod initio problematis ἰσχία, & paullò antè ὀσφὺς, nominauit, idque ob eam rationem vt puto, quia cùm singulis illis nominibus singularis aliqua pars ab Aristotele haud intelligatur: sed communis quædam ad posteriora spectans, quæ in concubitu læditur, ideo variis nominibus appellatur. Vnde & mox communi etiam nomine illas comprehendit Aristoteles dicens, διὰ τοὺς τόπους τούτους, hoc est, *per ea loca*. Quoniam igitur partes hæ labori proximæ sunt: quippe seminis transitus per ea loca fit, sentiunt maximè & afficiuntur; vicinia enim ac transitus ille non quidpiam apponere, sed auferre potiùs potest: ex illis nimirum partibus materia ad semen secedente, sicuti dictum est. Quomodo autem per ea loca fiat seminis transitus, quibúsque itineribus ad exitum perueniat, erumpátque semen, ex anatomicorum libris pleniùs discenda res est, præsertim ex Galeno libro XIV. de vsu partium cap. IX. ἐπιδηλότατά ἐστι λεπτύνει. *extenuare procul dubio potest*. Græca sonant: *manifestissimè*, seu *admodum perspicuè potest extenuare*: quæ maiorem adhuc vim habent, quàm, *procul dubio*: At paullò superiùs, vbi, *perspicuè*, à Theodoro positum est, in illis verbis, *cùm per ea loca perspicuè agatur*, aduerbium illud in Græco textu desideratur.

I I I.

Διὰ τί καὶ οἱ ἀφροδισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις, ὅμως ἀμφότεροι τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτονται; ἢ ὅτι τοῖς μὲν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δὲ διὰ τὴν πήρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος; ἐπιδηλότατα δ' ἐν τούτοις, ὅσων τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκριβὲς· ἡ δ' ὄψις τοιοῦτον· κατασπωμένων δὲ τῶν τοιούτων ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται· ὁ μὲν οὖν ἀφροδισιασμὸς, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δ' εὐνούχοις τά τε σκέλη οἰδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι λύονται, ὡς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ.

Quam ob rem & qui concumbunt, & spadones, qui re minimè vtuntur venerea, in acumine oculorum offenduntur? An quòd alteris ob libidinem, alteris ob excisionem, partes superiores plùs iusto exsiccantur? quòd perspicuum in iis est, quorum opus exquisitiùs administratur: aspectus autem tale est. Humoribus verò deorsum ductis, superiora siccari necesse est. Id igitur nimirum concubitu fieri patet. Spadonum autem crura intumescunt, & alui faciles sunt, vtpote cùm deorsum se humoris copia seuocet.

Cùm illi qui vtuntur rebus venereis, & eunuchi qui eisdem non vtuntur, hac quidem re admodum dissimiles sint, cur oculorum hebetudine conueniant iure quærit Aristoteles, cùm dissimili, atque adeò contrario modo ex dissimili, atque contraria caussa eos affici par esset. Caussam igitur proponit Aristoteles, quæ vtrique communis est, & in qua ambo conueniunt, nimirũ exsiccationem: hæc autem ab aliis quæ contraria sunt, originem ducit.

Ita proximè & immediatè, vt aiunt, ab eadē caussa est effectus. Non proximè autem & mediatè à contrariis eundem oriri effectum, nihil est absurdi; quod alibi etiā adnotasse memini. Ait igitur Aristoteles, primis illis ob nimiā libidinē partes superiores exsiccari: posterioribus autem his seu eunuchis ob restium excisionē. Illi enim eunuchi dicuntur, quibus pars illa exsecta est, aut etiā qui sine illa nati sunt, hoc enim nihil interest, dummodo illa priuentur. Diximus autem summā libidinem, quā Græcè dicit Aristoteles *λαγνείαν*, quia etsi moderatū coitum vox illa aliquādo significet, immoderatum etiam ab illa significari, tum ex Hesychio constat, tum etiam ex aliis, qui Xenophontis locū proponunt: ac præsertim ex Henrico Stephano qui Philonis de vita Mosis testimonia duo adducit: quare cur hanc significationem illi voci negaret Mercurialis, caussa nulla erat, à quo etiam ex hoc loco apparet non omnino rite fuisse dictum, Theodorum eandem vocem *λαγνείαν* pro immoderato coitu semper fuisse interpretatum, cùm hoc problemate eam, *libidinem*, reddiderit: quæ sanè vox coitum immoderatum non necessariò significat, est enim & libido moderata: quum tamen, vt puto, ea significatio magis huic loco conueniret, quàm quibusdam aliis, quibus ita conuertisse videtur: etsi enim veneris vsus omnis exsiccet, non tamen omnis oculorū aciem hebetat: sed qui immoderatus est: sunt enim quorum valde humidum oculorum temperamentum exsiccando adeò non lædat, vt etiam iuuet; qui tamen si eadem venere immoderatiùs vtantur, noxam itidem sentiunt. Cùm igitur exsiccationem patiantur, tum venere vtentes, tum eunuchi, videndi autem munus magna ex parte in humore consistat: est enim oculus ex natura aquæ sicuti habemus apud Aristotelem in libro de sensu, & sensili ad initium, & alibi, minimè autem ex natura ignis sicuti existimauetunt nōnulli ex priscis, & imprimis ipse Timæus, cuius opinionem habemus apud Platonem in Dialogo eiusdem nominis, ratione fit, vt à re quæ eo muneri, & instrumento, quod ex humore totum penè constat, aduersatur, nocumentum percipiat. Nocumenta quidem percipiūt alia eunuchi ex eadem superiorum partium exsiccatione: euidentissimum tamen est in actionibus quæ exquisitæ admodum sunt, quæque exquisita facultate ad eas absoluenda indigent, cuiusmodi visio est, quæ multos lucidos, æthereósque spiritus ad eam rem desiderat. Puto autem Theodorum non *ἴσως τὸ ὑγρὸν*, sed *ἴσως* legisse, quo modo nos etiam locum accepimus. *καταπομένων δὲ τῶν ὑγρῶν. humoribus verò deorsum ductis.* Ostendit quomodo tum in eunuchis, tum in venere vtentibus superiora exsiccentur: quia nimirum humiditates ad partes inferiores trahuntur: & sanè quod pertinet ad concumbentes, rem notam esse ait, humiditatem duci ad partes infernas, cùm à cerebro ad genitalia descendat: de spadonibus autem probat: nam & illis crura intumescere videmus, eò nimirum à partibus superioribus translata humiditate, & aluos solui ab eàdem caussa humectatos & laxatos. Atque hæc quidem de partium superiorum siccitate in eunuchis ita ab Aristotele dicuntur, quæ tamen non facilè dixerim quomodo cum illis conueniant quę scribuntur à Galeno vi. aphorismorum xxviii. eunuchis caluitium non accidere propter temperaturæ humiditatem, cùm caluitium passio capitis sit, & partium superiorum: quibus itidem cōsonant, quæ dicuntur ab eodem Galeno Comment. iii. in vi. de morbis vulgaribus tex. primo, capitis cutim pueris, mulieribus, & eunuchis humidam esse, caluis autem immodicè aridam.

IV.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον ὅταν ἄρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἡβᾷ· τῶν δ' ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν; ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῶα εἰς τοὐναντίον; φωνή τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψιλῶν; δῆλον δὲ ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δασέα ζῶα ψιλοῖ τ' ἂν οὐ δασυνοιτο. σπερματικὰ γενόμενα πάσχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνεσθαι, καὶ ἀραιότερα· ἐξ ὧν θρὶξ φύεται· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐν τοῖς ὑγροῖς φύεσθαι τρίχας, σεγαναί, γὰρ αἱ ὗλαι ἀλλ' οὐκ ἀραιαὶ μηδὲ τοῖς παισὶ, καὶ γυναιξίν.

Cur homo cùm concumbere posse incipit, tunc pubescit, cæterorum autem animantium, quæ pilis teguntur, nullum tunc pubescere incipit? An quòd per ætates mutari animantes in contrarium solent. Vox enim grauis de acuta efficitur, & nuda quæ ante fuerunt, hirta redduntur. Vnde etiam animantes à primo natali die hirsutas, endudari debere tunc, non densescere constat, cùm semen habere incipiunt: sed ita euenit, quia quæ semen effundunt, sicciora fiunt & laxiora: quibus de caussis pilus oritur: quod inde sanè

patet.

patet. Pilus enim neque cicatricibus, neque pueris, neque mulieribus exit, cùm scilicet cicatrices spisso contextu non raro inducantur: pueri mulierésque corpore humido sint non sicco.

Hoc problema duas habet partes. Primùm cur homo solus ex cæteris animantibus, tunc incipiat pubescere, nimirum pilos circa pubem, aut pectinem emittere, cùm etiã concumbere posse incipit; tum cur eam rem nulli animantium alij, quæcunque pilis vestiri solent, accidere videamus: quæ enim natura pilis vestiri non solent; vt pisces, & serpentes, illa à quæstione excluduntur. Contingit autem hic pubescendi effectus ea ætate, quæ eodem etiam quo pars illa nomine, pubes videlicet, appellari solet, nimirum mulieribus ad annum duodecimum, viris autem ad decimum quartum. Quæstionis autem solutionem quandam communem primo tradit Aristoteles, deductam à mutatione in contrarium statum, quæ singulis ætatibus in animantibus contingere solet: tum proponit alteram; est autem communis hæc: nam cùm singulæ ætates immutare animantia soleant, iure ætas qua semẽ emitti posse incipit, quæ ætatis mutatio est, immutat & ipsa: cùm igitur nuda essent, pilosa redduntur. Probat autem ex aliarum etiam qualitatum immutatione, iure eo tempore quoque fieri circa pilos immutationem: nam & vox de acuta fit grauis, cuius caussam habemus apud eundem Aristotelem sectione XI. problemate XVI. & quæ nuda erant, pilosa fiũt: hæc autem si de homine dicuntur, & afferuntur probationis gratiâ, iam fit idem eadem te probare: nisi dicamus hæc non intelligi de pilis pubis, sed aliarum quarundam partium, quæ ætatis huius immutatione alicubi recens oriuntur: sanè verò in auibus ob ætatis immutationem oriuntur plumæ: non tamen de illis, aut de ea ætatis immutatione crediderim Aristotelem loqui. Quid autem si dicamus, tum hæc, tum quæ de voce acuta in grauem immutata adducta sunt, non esse probationem, sed conclusionem ex vniuersali illa ratione ab immutatione petita, scilicet ab ætate immutari animalia, & ex hoc contingere, vt vox de acuta fiat grauis, & animalia de nudis fiant pilosa, nimirum ea pubescere, quod erat propositum in problemate. *διὸ δὴ ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς. vnde & animantes à primo natali die hirsutas.* Colligens soluit alterum ex membris propositis: apparet autem collectio seu illatio ex particula *δὴ*, quam Theodorus reddit, *vnde*; euidentiùs tamen in Græco textu hæc ita sonant. Manifestum igitur quòd illa quæ à natiuitate hirsuta sunt, denudentur vtique, minimè hirsuta reddantur. Et sanè huiusmodi particularum vsus, quæ sensum mirificè adiuuant ac illustrant, retinendus vtique fit, quod tamen à Theodoro, qui sermonis elegantiam diligentiùs quæsiuit, sæpius omissum fuisse video. Soluit igitur Aristoteles alterum ex membris propositis in problemate; pilos enim ea ætatis immutatione nulli sanè ex aliis animantibus oriri par fit, quum immutatio in contrarium statum deducat, animalia autem illa ab ortu naturę pilosa sint: nudari igitur potiùs debeant, quàm pilis vestiri, cùm ad eam ætatem perueniunt, qua semen emittunt. Tum propriam rationem proponit Aristoteles, ideo illa ætate qua semen emitti incipit pubescere homines dicens, quia tunc siccione & laxiore corporis textura homines fiunt, quàm antea essent: ita autem cute affecta, faciliùs & promptiùs exoriuntur pili; cùm locus erumpendi pateat fuliginibus, quæ pilorũ materia sunt. Ostendit autem rationis adductæ veritatem, nempe in ficcioribus, & rarioribus locis oriri pilum inductione quadam; nonnulláque proponit, in quibus ob earum conditionum defectum pili non oriuntur; nimirum cicatrices, pueros, & mulieres: in cicatricibus enim nimiùm spissa & coacta caro est, vnde sicuti dicitur problemate XIII. sectionis IX. omnes meatus obcœcantur, è quibus pili se promouere solẽt. In pueris autem, & mulieribus superflua abundat humiditas, quæ cutis meatus similiter occludit. Illa porrò ad finem problematis *στεγανοὶ γὰρ αἱ οὐλαί, ἀλλ᾽ οὐκ ἀραιαί*, quæ rationem continent, cur cicatricibus pili non oriantur, quam & nos in expositione modò attulimus, desiderabantur in omnibus excusis codicibus: illa verò nos ex Iustiniano addidimus, quæ etiam transtulit Theodorus. At verò eius tralatio, præter hæc alia adhuc habet, quæ rationem reddunt, cur pueris, & mulieribus iidem pili minimè oriantur, quæ erant reliqua ab Aristotele proposita: at hæc desiderantur in Iustiniani codice. Cæterùm præter illa quæ adhuc attulimus, pauca quædam præterea proponenda sunt ad illa verba, *πάσχει δὲ τοῦτο*, habẽt enim difficultatem, nam editio Aldina antiqua, & Basiliensis, locum legunt cum negatione, hoc modo, *οὐ πάσχει δὲ*, eandémq; negatiuam particulam agnoscit antiquus interpres, qui transfert, *non patiuntur hoc*, illam tamen non agnoscit Theodorus, qui vertit: *sed ita euenit, &c.* Et Iustinianus eandem notis compungit, quibus ostendit caruisse ea exemplar, vnde lectionum varietatem depromebat. Nos sanè in expositione Theodori tralationem secuti sumus, qui tamen quoniam à Græcis verbis longiùs

discessit, nos verbum è verbo reddentes, locum vt scriptus est lectori proponendum existimauimus in hunc modum: *Manifestum igitur quòd quæ à natiuitate hirsuta animalia sunt, denudarentur vtique, non autem pilosa fierent, cùm semen emittere incipiunt; patiuntur autem hoc* (seu cum negatione, *non patiuntur autem hoc*) *quia quæ semen emittunt sicciora fiunt, & laxiora, ex quibus pilus enascitur.* Dubitare igitur contingit ad quæ referenda sint verba illa quæ negotium exhibent. Ego sanè in expositione ad homines retuli: ad quos etiam retulisse existimaui Theodorum, de quibus problema erat institutum, reddique rationem propriam putaui, cur in hominibus vnà cum seminis emittendi facultate, oriretur etiam pubes: quo sanè modo absque negatione commodè locus legatur: sed nonnulla sunt quæ scrupulum iniiciunt: Primum enim longiùs abesse videntur hæc verba, nec ita prolata, vt commodè, aut concinnè eo modo accipi possint: tum particula, δὲ, oppositionem quandam videtur indicare aduersùs proximè dicta, vt illa quæ sequuntur, *quia quæ semen emittunt; sicciora sunt, & laxiora,* rationem contineant aduersariam proximè propositis, nimirum cur ætate seminifera, vt ita dicam, animalia à natali die hirsuta, haud denudentur: hoc autem modo vt apparet, iam negatiuæ particulæ locus sit, tali sensu: etsi ob ætatis mutationem, circa pilos etiam mutationem contingere par esset, quæque pilosa à die natali sunt, pilis nudari eo tempore deberent, non patiuntur tamen hoc, quia eadem ætatis mutatione, seminisque tempore, fiunt sicciora & laxiora, qua ex re pili proueniunt: hæ igitur conditiones plus possunt, quàm ætatis mutatio, quæ vniuersalis quædam, & admodum remota caussa est. Sanè autem hunc eundē sensum, etiam absq; negatione retineri posse existimo, ad eundémq; trahi Theodori conuersionem hoc modo: *Deberent vtique ex ætatis mutatione nudari seminiferæ ætatis tempore animantia à natali die hirsuta, hoc autem patiuntur,* seu vt vertit Theodorus, *sed ita euenit;* nimirū contingit *vt fiant sicciora, & laxiora, quæ ex re pili proueniunt, atque ideo minimè denudantur.* Hoc autem modo nō erit altera ratio ad quęstionē propositam dissoluēdam, sicuti superiùs dicebamus. Quid verò si ad vtranq; rem; illa verba accommodemus? nam & ob siccitatem, ac raritatem pubescunt homines & seminiferæ ætatis tempore, & ob easdem qualitates, minimè eadem ætate nudantur animalia à primo natali die hirsuta. Seu igitur cum negatione, seu absque illa legatur locus, problematis ratio euidenter apparet.

V.

Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; ἢ ὅτι τὸ μέλλον ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ ὑγρόν; τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ἐγρηγορόσι. διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας οἱ ἐξονειρωττόμενοι γίνονται. γρηγοροῦσι δὲ μετὰ πόνου. ἅμα δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι. σημεῖον δὲ, ὅτι καθευδόντων, θερμοὶ, ὡς ἅμα τοῖς ἐν τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες. ἡ δὲ ἀνυποδησία, τοὐναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει. ὥστε εἰ ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὄντων ἀφροδισιάσαι, ἢ χαλεπὸν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν.

Cur nuditas pedum obesse in re venerea potest? An quoniam corpus, quod concubiturum sit, calidum intus, atque humidum esse debet, quale per somnium potiùs esse quàm per vigiliam solet: ex quo etiam celeriter, ac sine corporis agitatione semen dormientibus profluit, vigilantibus verò non sine labore prodit. Simul autem fit vt & reliquum corpus tale existat, & pedes humidiores sint, atque calidiores. Indicium quòd cùm dormimus, pedes obtepescere solent, vt qui vnà cum internis partibus ita afficiantur. At nuditas pedum è contrario agit: siccat enim, atque refrigerat. Itaque siue impossibile, siue difficile sit, vt res agatur venerea, nisi pedibus calidis, eam tamen nuditatem in vsu concumbendi, incommodam esse necesse est.

Quam pedum nuditatem Theodorus in tralatione dicit rei venereæ obesse; Aristotelis verba propriè sonant, non conferre. Notat autem Aponensis, signanter dixisse Aristotelem, non conferre, minimè autem, nocere, aut prodesse; quippe qui innueret, neutrum ex propositis semper esse verum, sed verum, semper quod proponit Aristoteles, haud conferre, tanquam medium inter illa duo, licèt verè magis ad alterum ex extremis declinet: fieri enim posse aliquando vt nuditas pedum prosit, quemadmodum si foret quispiam

temperamento adeò calido præditus in omnibus corporis partibus, vt ob vehementem caliditatem dissolueretur generandi vis, & semen euanesceret, vt ille ait, hic sanè à pedum nuditate, aut refrigeratione ad aliquam mediocritatem deductus, ab ea in re venerea adiuuaretur: Nimirum vult Aponensis propositionem esse accipiendam hoc modo: Propter quid nuditas pedum semper non confert in re venerea? quæ vera est propositio: non vera autem hæc: Propter quid nuditas pedum semper nocet in re venerea? Nec itidem altera; propter quid nuditas pedum semper prodest in re venerea? At hæc vt puto superflua sunt; non enim particulam semper, habet Aristoteles: nec verò à nobis illa adiicienda. Sunt enim quæ proponit hoc loco Aristoteles, sicuti alia permulta in hoc libro, & in libris medicorum, vera vt plurimùm: nimirum vt plurimùm eum præstant effectum, frustrari tamen aliquando ex aliquo accidenti possunt: nec tamen minùs vera habetur propositio. Dicunt medici rhabarbarum purgare bilem: at est qui ex eo non purgetur: an minùs veram idcirco dicemus propositionem? Nimirum respiciunt medici quod vt plurimùm fit, seu respiciunt communem quandam naturam, quæ ita afficitur, iuxta quam pronunciant. Ita Aristoteles medium quoddam & commune hominum temperamentum respexit hoc loco: illi autem pedum nuditatem in re venerea obesse si dicamus, vera proponimus: nimirum vt eam vel tollat omnino, vel difficilem, & incommodam reddat, vt apparet ad finem problematis. Non est igitur vt repræhendatur Theodorus, quod fortè quispiam ex Aponensis obseruatione faceret, nosque ad eum finem hæc attulimus: alioquin enim Aponensis errata, quæ & plurima sunt, magnámque partem ex Græcæ linguæ imperitia ridicula, quis ad refutandum aggrediatur? Tradit igitur rationem Aristoteles, cur pedum nuditas, hoc est refrigeratio, quæ ad nuditatem sequitur, obesse in re venerea possit: illa autem est, quia concubiturus calidus & humidus intus vt sit oporteat, sitque adeò concubitus beneficio caloris, & humiditatis internæ, pedum autem frigiditas contrarium operatur. Probat autem concubiturum, calidum & humidum esse oportere, ex eo quod in somno contingit: nam quoniam in illo partes omnes internæ calidæ sunt, ac etiam simul pedes, quod fit præsertim procedente somno, quo tempore etiam seminis effluuia, aut pollutiones contingunt, ideo facilè & celeriter, & absque corporis agitatione profluit genitura, non ita vigilantibus, quia interiùs non æquè calidi, & humidi sunt. Qui igitur pedes habent calidos similes facit dormientibus, qui frigidos vigilantibus: vt igitur illi à somno iuuantur ad excretionem seminis, hi à vigilia non item, sed læduntur potiùs, sic à caliditate pedum qui eos habent calidos, à frigiditate non item qui frigidos, sed potiùs læduntur. *ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει. Siccat enim atque refrigerat.* Pedum nuditatem non solùm refrigerare, sed etiam exsiccare dicit: nam qui calor ad eos calefaciendos descendit, iunctam habet humiditatem; calidum enim non esse sine humore habuimus antea ab eodem Aristotele: destituti autem calore pedes, destituuntur etiam humiditate quæ cum calore erat: vnde non solùm refrigerantur, sed etiam exsiccantur: illinc autem ad totum corpus permanare affectionem, experientia potest quilibet didicisse. Vix enim dici potest, quàm frigidis pedibus toti horreamus, calidis toti incalescamus, ex quo ad venerem agilitas & promptitudo. *ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι. incommodam esse necesse est.* Aristoteles vtitur eodem termino, quo superiùs in proponendo problemate, *ἀσύμφορον εἶναι*, hoc est, *vt haud conferat necesse est.*

VI.

Διὰ τί ἐκλύεται μάλιστα τῶν ζῴων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος; ἢ διότι πλεῖστον σπέρμα ἀφίησι κατὰ λόγον τοῦ σώματος;

Cur omnium maximè animantium homo, postquam concubuit, dissoluitur, & languescit? An quòd semen proportione sui corporis plurimum emittit?

Ex vsu veneris hominem plùs quàm cætera animalia dissolui & languescere satis constat. Pauci enim mariti copiosis gregibus, aut armentis, fœminas etiam quotidie ineuntes sufficiunt: homo nec vni quidem ita. Rationem reddit Aristoteles, quia homo proportione sui corporis plurimum seminis emittit; quod scripsit idem Philosophus tum libro III. de historia animalium capite vltimo, tum septimo capite secundo. In multo autem semine multi spiritus insunt, quorum discessu vires etiam in illis sitæ discedunt. Atqui & minimo etiam emisso semine exsolui corpus, & imbecillitatem sequi, quasi corpus eo

fine

fine priuetur, qui ab alimento afferatur, scribit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite XVIII.

VII.

Διὰ τί δὲ πλεῖστον προΐεται; ἢ ὅτι ἥκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφὴν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμόν ἐστι τῶν ζώων μάλιστα; ὧν τὸ μὲν, ποιεῖ σπέρμα πολὺ τὸ δὲ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν ἕως ἂν σώζηται.

Sed cur plurimum homo emittit? An quòd minùs cibum is conficit, & omnium maximè animantium humidus naturâ, & calidus est: quarum rerum altera seminis copiam reddit, altera naturæ vim efficit ad semen creandum: semen enim tale est, quandiu seruatur.

A superiori dependere hoc problema satis manifestum est, tum ex particula δὲ, tum ex ipso sensu. Quinimò Antiquus interpres, & eum secutus Aponensis, vnum solum ex his duobus conficiunt. Quærit autem rationem eius rei Aristoteles, quæ modò pro solutione proximi problematis assumpta est: cur homo plurimum seminis emittat: duas autem affert caussas, alteram ductam à materia ex qua semen conficitur, alteram ab agente; quæ vtræque cùm maximè apparatæ sint ad seminis copiosum prouentum gignendum, iure copiosum oritur. Est igitur materia seminis alimentum ipsum: semen enim, vt habemus apud eundem Aristotelem libro primo de generatione animalium capite decimo octauo, ad finem, excrementum est alimenti vtilis, atque vltimi: vbi igitur copiosum fit alimentum, copiosum etiam vtilis alimenti excrementum fieri necesse est; hoc ipsum autem semen est. Fit autem copiosum alimentum, quum ex cibis facilè gignitur, quod homini contingit: ille enim minimùm cibos elaborat, hoc est minimùm laborat in cibis conficiendis: sunt enim cibi quibus vtitur faciles ad concoquendum, & arte ipsa ac præparatione, assando, elixando, comminuendo faciliores adhuc redduntur. Theodorus autem qui vertit: *quòd minùs cibum is conficit*, nescio vtrum ad hunc sensum intenderit. Si enim fortasse putauit, ideo copiosius homini semen gigni, quòd minùs concocto cibo, plurimum excrementi gignatur, ac inde seminis, ne non falsa putauerit vehementer dubito. *καὶ φύσει ὑγρὸν, καὶ θερμόν ἐστι τῶν ζώων, & omnium maximè animantium humidus naturâ, & calidus est.* Alteram rationem ab agente proponit. Homo est animal naturâ omnium maximè calidum & humidum: tale etiam natura est semen, facilè igitur à simili simile gignitur: quod autem dicitur hominē omnium maximè esse calidum & humidum, coniunctim accipienda vtráque qualitas est: calidiora enim homine reperiuntur animalia, vt leo, humidiora itidem vt sus, calidiora & humidiora simul, nulla; ex quo vitæ hominis longæuitas, vt habetur in libro de longitudine & breuitate vitæ. Sed Aponensis rem aliter declarat, & calorem distinguens, quemadmodum in puero & iuuene faciunt medici, ac similiter humidum, aliud aëreum dicens, benéque commixtum, ac temperatum aliis elementis, quo abundant homines, aliud aqueum, non rectè naturis aliorum elementorum proportionatum, quo abundant reliqua animalia; etiam disiunctim veram propositionem esse vult. Homo igitur ob duas caussas propositas plurimum habet seminis: prioris enim ratione contingit, vt quantitas seminis multa esse possit: alterius autem vt seminis natura inducatur, quæ est caliditas & humiditas. Semen autem calidum & humidum esse multis locis habetur apud Aristotelem in libris de generatione animalium: vnum tamen adduxisse sat erit, in quo seminis natura plenè explicatur: is autem legitur secundo de generatione animal. capite secundo his verbis: *His de caussis semen quoque exit intrinsecus spissum, & album: ex calore qui intus est multum continens spiritum calidum: sed egressum, vbi calor expirauit, & aer refrigeratus est, humidum nigrúmque euadit: remanet enim aqua, & si paruum quiddam terrestre continetur, sicuti in pituita, ita etiam in semine exsiccatum. Semen igitur commune est spiritus & aqua: spiritus autem, aer calidus est: quam ob rem naturâ humidum est, quoniam ex aqua constat.* ὧν τὸ μὲν ποιεῖ σπέρμα πολὺ τὸ δὲ. *Quarum altera seminis copiam reddit, altera.* Hæc nos retulimus ad duas priores caussas, vt primum τὸ priorem caussam à materia sumptam denotaret, alterum alteram ab agēte. Illud adiicimus, subiisse etiam, posse vtrúnque ad vltimā & proximè propositam caussam referri, quę duas partes cōtinet: dicitur enim homo & calidus & humidus: duobus igitur nominibus hæc caussa gignēdo semini prodest:

quia enim homo humidus, copiam feminis facilè gignit, hæc enim feminis conditio, qua homini conuenit, & quia calidus, vim & naturam facilè poteſt imprimere, calore enim ſeminis vis conſiſtit. Quæ porrò Theodorus reddit: *altera natura vim efficit ad ſemen creandum*, ad verbum reddantur: *altera naturam ſeminalem facit*, hoc eſt vt ego interpretor, *naturam quæ ſemini requiritur, facere poteſt*: quod autem ait Ariſtoteles, ſemen tale eſt, quandiu ſeruatur, hoc vult, quandiu naturam ſuam retinuerit: ſi enim corrumpatur, iam non erit ampliùs tale, ſed vel frigidum, vel ſiccum, & alio modo affectum.

VIII.

Διὰ τί τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυκτικοῦ, καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γίνωνται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; ἢ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τήν τε οἰκείαν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπων; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. δῆλον δὲ καὶ τῇ ὄψει τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. ὑπιὸν οὖν τὸ θερμὸν, ἐν μὲν τῷ φόβῳ κάτω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ κάτωθεν ἄνω, ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι, ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον.

Quam ob cauſſam cùm ratio concumbendi calore contineatur, timor autem & mors refrigerandi vim habeant, pleríſque tamen cùm ab his ipſis tenentur affectibus, ſemen excurrit? An quòd cùm loca quædam corporis refrigerantur, alia quædam intepeſcunt, cùm & ſuum calorem habeant, & pulſum de locis refrigeratis, illum ipſa ſuſcipiant. Quam ob rem frigentibus quidem id euenit, verùm non quia frigent, ſed quia calent. Conſtat hoc etiam ipſo aſpectu? partes enim ſuperiores timentium ſanguine priuantur, inferiores autem humeſcunt, & aluus ſoluitur, & veſica. Calor igitur cùm ſe per timorem deorſum, per mortem ſurſum deuius agitat, madificare, & ſeminis excitare profluuium poteſt.

Cùm Veneris opus beneficio caloris conſtet, ſicuti habuimus ſuperiùs ſectione III. problemate XXXII. timor autem ac mors refrigerantes affectus ſint, iure quærit Ariſtoteles, cur timentibus, & morientibus pleríſque, ſeminis contingat excretio. Pro ſolutione autem docet Ariſtoteles; quamquam illis refrigerari accidit, motum tamen cum ſeminis, non à refrigeratione per ſe: ſed per accidens fieri, per ſe autem à calore: nam loca ſanè aliqua in illis refrigerantur: aliqua tamen magis incaleſcunt: nam qui calor loca nonnulla deſerit, nimirum extrema, ad alia, nimirum interiora, & ad centrũ progreditur, quæ idcirco duplici calore incaleſcentia, & ſuo & illo qui aduenit, calidiora propterea ſunt, ſeminíſque emiſſio iure contingit. Verterim autem libentiùs; *incaleſcunt*, quàm *intepeſcunt*, vt facit Theodorus: ita enim videtur requirere ſententiæ ratio: nec verò verbum ὑποθερμαίνονται, quo vtitur Ariſtoteles, adeò ſententiam extenuat: quamquam legerim libentiùs ἐκθερμαίνονται, vt habetur ſectione præcedenti problemate XXXI. οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι μόνον. Iuſtinianus, pro μόνον reponit δὴ, vel δὲ, quorum vtrumlibet magis arridet quàm μόνον; quod nec etiam agnoſcitur à Theodoro. *δῆλον δὲ, Conſtat hoc.* Oſtendit in timentibus fieri caloris migrationem ex vna parte ad aliam, quod etiam euenit morientibus, ex quo fieri mox ſubdit, vt humore itidem ad eandem partem confluente, ſeminis effuſio contingat. Dicit autem illud conſtare ex ipſo aſpectu, nimirum ex re quæ ad aſpectum pertinet, quæque oculorum ſenſui ſubiicitur: nam timentium partes ſuperiores ſanguine priuantur, atque ideo calore, qui cum eo diſcedit: vnde albeſcunt, & palleſcunt, quod oculorum acie perſpicitur: eorundem autem partes inferiores humectantur, quod ex eo patet, quia venter illis ſoluitur, & veſica, ſicuti etiam ſcripſit problemate XXVI. ſectionis ſecundæ, eo nimirum vnà cum calore tranſlatis humidis, in quibus ipſe calor reſidet. Concludit igitur Ariſtoteles, cùm in timore deorſum, hoc eſt, ad viſcera, & interiores, ac inferiores partes, nimirum ad centrum vergat calor; in morte ſimiliter ex partibus quæ deorſum ſunt, ad ſuperiora, hoc eſt ad eadem viſcera, ac partes internas, & ad centrum; locis illis magis excalfactis, magiſque humectatis, ſeminis fieri emiſſionem. Porrò quæ Theodorus vertit: *Calor igitur cùm ſe per timorem deorſum, per mortem ſurſum deuius agit, madificare, & ſeminis excitare profluuium poteſt*: fideliùs & ad ſenſum magis accommodatè ita reddemus:

in timore igitur calor subitus partes inferiores, in morte autem ex partibus inferioribus sursum repens, vnà cum caliditate humefaciens, seminis exitum molitur. Videtur autē hoc loco Aristoteles, genitalium sedē tum sursum, tum deorsum cōstituere, & modò superioribus, modò inferioribus partibus adiungere: cùm in timore dicat calorē deorsum vergere, ac ita semen citare: in morte autē sursum, ac idē efficere: cùm igitur tum in timore, tum in morte semē ex eodem loco moueatur, idem locus dicetur sursum & deorsum. Nihil verò absurdum dicit Aristoteles: genitalium enim sedes verè in inferioribus locis & deorsum est. Sunt enim inferiora ex eodem Aristotele libro de iuuentute, senectute, vita & morte, partes per quas primum excrementum deiicitur, nimirum sedes, aut anus, cui è regione locantur genitalia; ad hunc igitur locum descendente calore & humore, iure ad inferiora descendere dicuntur: in morte autem ex partibus inferioribus ad superiora vergere dicuntur, licèt idem, aut proximus locus significetur, quia partes extremæ respiciuntur à quibus in morientibus calor primùm decedere incipit, hoc est, pedes & crura, vnde refugiens calor, supernáq; petens, hoc est, thoracis partes, genitaliaque attingens pedibus superiora, iure sursum vergere dicatur. Illud etiam nobis in præsentia adnotandum est, hoc de caloris migratione dictum, non itidem valere, nec ad ea accommodari posse, quæ proponebantur problemate quinto, pedum nuditatem rei venereæ obesse, quod aliquis fortasse existimare posset: ibi enim sola pedum nuditas aut frigiditas intelligebatur, absque alio caloris id genus regressu aut migratione ad alias partes, nam cum pedum nuditate migratio illa, & regressus non semper necessariò coniungitur. Aponensis huius eiusdem effectus de quo in problemate, rationem etiam aliam proponit: nimirum fieri posse vt in morientibus conuulsio quædam instrumentorum seminis emissioni destinatorum contingat, atque ita extrudatur semen, aut potiùs seminalis illa materies, verè enim semen non est, nec tale existimari debet. Sed & possumus etiam caussam referre ad contentricis facultatis imbecillitatem: deficiente enim natura, seu calore innato, facultates omnes deficiunt: laxatis itaque partibus & instrumentis illis quæ ad semen continendum pertinent, materiei illius effluxio contingit.

IX.

Διὰ τί ὄ δεῖ μὴ ὀργῶντα ὔτε ἀφροδισιάζειν, ὔτε ἐμεῖν, ὔτε πτάρνυσθαι, ὔτε φῦσαν ἀφιέναι; ἢ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχομεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπωμένοις, οἷς προσσπᾶται τι ἀλλότριον, ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; ἅπαν γὰρ ὃ δεῖ ἐξαρθῆναι, κολοβὸν δὲ ὑπολείπεται, πλείω χρόνον παρέξει πόνον· ἐάν τε τις κινήσῃ τι ἀλλότριον, τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὄν ἃ συμβαίνει τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιοῦσί τι τῶν εἰρημένων.

Cur neque concumbere, neque euomere, nec sternuere, neque flatum emittere oportet, nisi res turgente corpore vrgeat? An quia cùm non turgemus, similes terræ stirpibus sumus, quibus euulsis, aut alienum conuellitur quippiam, aut aliquid abscissum relinquitur. Quod autem cùm extrudi debet, minutum remanserit, dolorem diutius id omne mouebit: & si quid alienum commotum sit, id cùm sua sede priuetur, dolorem creabit. Quæ certè iis vsu euenient, qui cùm non turgent, aliquid faciunt ex iis, quæ modò retulimus.

Non de venereis tantummodo, quæ erat in hac sectione princeps instituta tractatio: sed consectitione quadam, de vomitu etiam, sternutatione, ac flatus emissione verba faciens in hoc problemate Aristoteles, illud quærit, cur dictis hisce motibus vti non expediat, nisi earum rerum magno desiderio teneatur natura, vel potiùs impetu concitetur: id enim est, quod Latini turgere dicunt, Græci autem ὀργᾶν; cuius de vocis significatione, non sunt Grammaticorum quærendi libri, quando Galenus eam admodum disertè explicuit comment. primo ad aphoris. XVIII. ita scribens; Latinè: *Verbum autem ὀργᾶν, hoc est turgere, translatum est ab animalibus concubitum appetentibus, ad humores. Nam sicuti illa stare loco non possunt, quadam titillatione impulsa, eóque affectu concitata; sic & humores plerúnque in motu vehementiore, atque transfluxu à partibus ad partes in morbi principio hominem infestant, mouentes, titillantes & quiescere non permittentes, cùm & ipsi pariter moueantur, & transfluant, & titillatione ægra molestent.* Quæ similiter iterauit comment. IV. in eosdem libros aphor. primo & decimo, ita similiter scribens: *Dictum est & à me priùs quòd verbum turgere, Hippocrates*

transfulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cùm naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Hac autem significatione, qua ad animalia refertur dicitur aliquando, ὀργᾷν; per se, vt fecit Galenus loco primo ex iis quos citauimus, etsi Leonicenus in tralatione de suo addiderit vocem, *concubitum*. Sæpius autem additur συνουσία, vt fecit idem Galenus alio loco quem citaui, aut ὀχείας, aut σύλληψιν vt alicubi Aristoteles. Verè enim ὀργᾷν, est desiderio magno affici,& impetu trahi, cuiuscúnque rei ille impetus sit; dicitúrque etiam aliquando de inanimatis, vt de plantis & de terra, sicuti Grammatici docent; quorum tamen in hoc loco citare sententias abuti otio est. Solutionem autem problematis ex similitudine adducit Aristoteles, homines enim quum illo naturę impetu haud incitantur, veluti naturæ stirpes esse dicit, similitérque ac illas affici: in iis autem euellendis, cùm nullum ab ipsis nobis præstetur auxilium ad euulsionem illam rectè perficiendam, alterutrum ex incommodis his sequitur, vt vel auellatur aliquid quod non deberet auelli, vel abscissum seu abstractum aliquid relinquatur opere non perfecto, vtrúnque autem incommodum est, & laboriosum. ἐν τῇ γῆς ἀνασπωμένοις. *quibus euulsis.* fortasse meliùs: *quibus dum euelluntur.* ἄπαν ᾗ ὃ δεῖ. *Quod autem cùm extrudi debet, minutum remanserit.* Ostendit vtrúmque ex propositis esse incommodum & molestum: Ac primùm id quod secundo loco propositum erat, abscissum seu abstractum aliquid relinqui: quodcúnque enim tale est, vt tolli debeat, illud si relinquatur κολοβὸν, seu *minutum*, vt interpretatur Theodorus, hoc est mutilatum, & abscissum, opere inchoato, & non perfecto, labor gignitur, molestia, ac dolor: turbatur enim & diuexatur natura ex ea commotione; quippe inepta materia ad conuellendum nihil natura adiuuat, dolor sanè si sensile, & doloris capax subiectum sit, labor & noxa si minimè capax, vt arbores & stirpes. Hac autem in ratione illud aliquantisper est molestum quod Aristoteles dicit: quodcúmque tolli oporteat, si relinquatur mutilum, & abscissum, laborem creare, cùm problema fuerit propositum negatiuè, nimirum, cur non oporteat motus illos ciere qui dicti sunt, nisi vehementer appetente natura: quomodo igitur dicit hoc loco: quod oportet tolli, si non tollatur, sed abscissum seu distractum relinquatur, laborem creari? cùm non de euacuatione molienda, sed de non molienda agatur? Respondemus facilè, Aristotelis rationem procedere, quia supponitur hæc propositio quæ vera est: noxiam omnem materiam euacuandam esse: Aristoteles autem in problemate agit de tempore & occasione euacuationis; nimirum non omni tempore esse euacuationem illius moliendam, sed eo tantummodo quod commodum est, & quum appetit natura. Igitur si materia noxia quæ tollenda est, commouetur quo tempore non debet, quum scilicet natura non appetit, tunc vel abstrahetur alienum, vel relinquetur discissum & abstractum, quod laborem creabit. Eam ob rationem præcepit Hippocrates primo libro aphoris. loco quem paullò ante adduximus, cocta esse mouenda non cruda, nisi turgeant, eadem voce qua hîc Aristoteles vtens: cùm enim vel cocta sunt, vel turgent, naturam habemus adminiculantem: nec commouentur solùm, sed perfectè euacuantur humores· ἐάν τι τῆς κινήσῃ τὸ ἀλλότριον. *& si quid alieni commotum sit.* Alterum incommodum explicat: quod enim sede sua, & proprio loco in nostro corpore situm est, illud quiescit, nec molestiam exhibet, si verò commoueatur, alienámque sedem acquirat, quod fit cùm non opportuno tempore illius euacuatio tentatur, molestiam exhibet multo tempore, nimirum donec aliena sede fuerit, nec aut propriam denuò acquisierit, vel opportuniùs extra corpus fuerit depulsum.

X.

Διὰ τί νήστεις θᾶττον ἀφροδισιάζουσιν; ἢ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νήστεσι, πλήρεσι δὲ πλήρεις; κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι· δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύστεως· οὐ γὰρ δύναται πλήρης οὖσα ταχὺ ἀφροδισιάζειν.

Cur ieiuni celeriùs concumbunt? An quòd foramina corporis ieiuno inaniora, repleto autem plena habentur: itaque impediunt, ne humor seminis genitalis valeat permeare: quod latissimè in vesica patet: hac etenim plena, nunquam celeriter concumbere possumus.

Quærit cur facilior & expeditior sit veneris vsus ieiunis, quàm cibo repletis; nimirum vt tum promptiùs, tum etiam sæpius sicuti existimo, illi quàm hi semen emittant. Ieiunos autem intelligit, non diu antea inedia maceratos, illi enim veneri haud sufficiunt, sed qui

bene antea pasti, cibum bene concoxerunt: hos enim ad venerem expeditos, benéque paratos esse ostendit, ex illa ratione quæ sequitur, quòd hi corporis meatus inaniores, & patentiores obtineant, cibis autem repleti, repletos & occlusos: meatibus autem apertis, humiditas ex cibo antea assumpto genita, quæ est seminis materia, facilè ad seminis loca peruadit, & in semen transit, copioso autem existente semine, facilior, & celerior veneris vsus est: si autem occlusi sint, ob nimiam ciborum copiam ingestam, humidorum non potest fieri transitus, nec augeri semen: vnde actio tardescit, ac diminuitur. Idem Aristoteles libro I. de generat. animalium cap. XVIII. nonnullos homines esse ait, qui vbi per habitum corporis bonum carnulenti aut pinguiores euaserint, minus semen emittant, minúsque rem veneream expetant, & capite subsequenti, pinguia minus seminis habere, quàm macilenta itidem scribit: cuius rei sanè caussam licèt eam esse dicat; quòd materia in corpulentiam, & in pinguedinem abeat, cum eo tamen meatuum etiam occlusionem coniungi puto; in pinguibus enim illi sunt admodum angusti. Meatuum igitur reseratio, tum seminis copiam auget, tum verò genito semine facilem reddit expulsionem, locis omnibus seminis transitui patentibus: occlusio contra: vt vesicæ lotio repletæ exemplo docet; qui enim illam repletam habent, ij in venere perficienda, seminéque emittendo laborant, & cunctantur, vesica enim seminis meatus comprimens, angustans, & occludens, illius exitum moratur: quod similiter fieri vult, si aliam ob repletionem viæ & meatus itidem occludantur. *κωλύουσι δὲ τὸ ὑγρὸν εἰς τὸ σπέρμα. Itaque impediunt ne humor seminis genitalis valeat permeare.* Sensum quem proposuimus exprimunt faciliùs & liquidiùs Græca, quæ ita penè ad verbum conuertantur. *Prohibent igitur humiditatem in semen pertransire.* Possimus autem hæc etiam Theodori ad eundem sensum trahere hoc modo: impediunt ne humor seminis genitalis, id est, ex quo semen genitale fit, valeat permeare: si modò hæc fuit Theodori sententia & mens; atque hanc pluris seminis generationem in Aristotelis verbis agnouit, quæ magis ex ipsius tralatione solum per corporis meatus eiusdem seminis faciliorem transitum exprimere videntur.

XI.

Διὰ τί οἱ νέοι ἄρτι ἀρχόμενοι ἀφροδισιάζειν ἄρχονται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρᾶξιν μισοῦσιν; ἢ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μεταβολήν; τοῦ γὰρ συμβαίνοντος ὕστερον λυπηροῦ μνημονεύοντες, ὡς αἰτίαν ἢ ἐπλησίασαν φεύγουσι.

Cur adolescentuli cùm primo concumbere incipiunt, quibuscum fuerint congressi, eas re peracta, odio habeant? An quòd mutatio summa extiterit, sequentis tristitiæ memores, eam fugiunt tanquam fontem, ad quam se se applicauerunt.

Satis manifestè inquirit Aristoteles hoc problemate, cur mulierem illam, quam primo concumbens inierit aliquis, re venerea peracta, odio postmodum prosequatur. Quam rem breuiter, vt pleráque alia, tetigit etiam Plinius, non mulierem tamen, nec odium, sed coitum & pœnitentiam dicens libro X. cap. LXIII. his verbis: *Homini tantùm primi coitus pœnitentia, augurium scilicet vitæ à pœnitenda origine.* Nec verò difficilis ab Aristotele redditur ratio. Ait enim eo tempore, eáque actione, summam contingere in adolescente mutationē. Nam vt habuimus superiùs problemate IV. & legitur etiam lib. V. de generat. animal. ca. VII. vox de acuta fit grauis, & nuda quæ fuerant, hirta redduntur, immutantúrque meatus seminales: Venerei enim vsus tempore, potissimúmq; adeò ipso vsu hæc contingunt. De qua etiam mutatione, pubertatis tempore, quo primùm coire incipimus, tum viris, tum mulieribus eueniente, habemus apud Alexand. libro I. problemate CXXIII. mulieribus enim ampliari mammas, sedem adaugeri coxarum: viris pectus & dorsum amplificari, testes ampliores reddi, colem insignem accipere magnitudinem; totum denique corpus iisdem ipsis laxari & dilatari, quod vel morborum mutationes, absolutionésque indicent. Plurimam tamen partem, quæ ex venereorum vsu primò aduenit mutatio, perniciosa esse solet; vt ostendunt Galeni verba ex Sabino adducta comment. III. in II. epidem. XII. quæ ita leguntur, vt nos Latinè conuertimus: *Sabinus quidem merito coire incipientibus hæc ipsa accidere tradit. Primùm enim quia magna mutatio, & peregrinitas in corpore fit, sic enim ipse scribit, ob quam peregrinitatem, hoc est innouationem inquit accidere ipsis morbum comitialem, renum vitia, aliósque diuturnos morbos.* Adolescentuli autem de quibus institutum est problema, mutantur etiam circa ani-

mum,

mum, vt mox apparebit: At mutatio omnis, & præſertim magna, vt hæc dicitur tum ab Ariſtotele, tum à Galeno, res noxia, grauis, & moleſta eſt, ſicuti habuimus ſectione prima problemate III. & IV. id autem quia mutatio ex natura ſua, & veluti mutatio, via eſt ad interitum: præſertim autem hæc, qua vt plurimùm corporis vires debilitantur vt oſtēdimus, & animus elangueſcit. Re igitur venerea peracta, turpitudinis recordati, quæ eo in actu apparuit, cuiuſque merito à ſe ipſis ita immutati ſunt (libenter enim *ἀηδίαν*, *turpitudinem* ſeu *deformitatem* interpreter hoc loco, quam ſignificationem ei voci nonnulli tribuunt) ſeu recordantes, animóque voluentes moleſtias ac faſtidia, quæ ex illo tempore perferunt, pruritum multum, ac morſum, ob ſeminis ſalſuginem atque acrimoniam patientes: quod inter mala quæ coiſe incipientibus accidunt, memorat Sabinus loco quem modò adduximus, amoriſque paſſionibus plurimis exagitari, libidinúmque incendiis inflammati, quibus non æquè ac antea dominari poteſt ratio: ſed ipſis illi parere coguntur; eam quæ talium malorum cauſſa fuit meritò auerſantur, ac odio proſequuntur. Dicit autem re venerea peracta, quia dum inſtat furioſus ille impetus, ne dum eam auerſentur, & refugiant, mille verò oſculis & amplexibus iunguntur & hærent. *ὧ γὰρ συμβαίνοντος ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι. Sequentis triſtitia memores.* Hæc Theodorus non ita conuertit, vt ſenſus quem nos expreſſimus facilè pateat: ſed ille à verbis nimiùm diſcedit. Ita igitur verbum verbo reddamus: *contingentis enim poſteriùs turpitudinis* [aut triſtitiæ, ſeu moleſtiæ] *recordati, veluti cauſſam, eam ad quam ſe ſe applicuerunt, fugiunt.* Theodorus verò aduerbium, *poſteriùs*, iunxit præcedenti participio, *contingentis*, atque ideò conuertit, *ſequentis*; verùm non eſt neceſſe. Poſſumus enim etiam referre ad aliud participium quod ſubſequitur, *recordati*; ſcilicet, recordati poſtea deformitatis, & turpitudinis peractæ, ſeu moleſtiarum quæ ex illo perſequuntur, eam fugiunt cui primò ſe ſe applicuerunt. Cæterùm Aponenſis in commentariis ad hunc locum, cauſſam etiam è contrario reddere conatur, cur fœmina maximè diligit eum virum à quo deuirginata, & cui primùm venere iuncta eſt. Dicit autem eſſe quia fœmina res eſt imperfecta, vir autem perfectus, quod oſtendit Ariſtoteles libro II. de generat. animal. capite III. & quarto eorundem cap. VI. perfectum autem ſi imperfecto applicetur, imperfectum redditur, ſicuti imperfectum perfecto, perfectionem acquirit: vnde & illud ex Ariſtotele citat primo Phyſicorum, materia appetit formam, ſicuti fœmina marem, ac turpe pulchrum. Enimuerò perſpicere nō poſſum, quam perfectionem à viro accipiat virgo, quæ ei primùm commiſcetur, niſi ſi deuirginari, pollutóque corpore, pulchrum & intactum florem amittere, perfectionem acquirere eſt. Atqui & notum, quanto ſtudio eundem florem ipſæ cuſtodiant, quàm amiſſum doleant, ac lugeant, & vi ereptum quàm ſeuerè aliquando, ſua & eripientium morte vlciſcantur. Cùm etiam Thebana fuerit, quæ captiua legitimo non ſolùm coniugio, ſed etiam regno ac libertati, ac vitæ eundem florem præpoſuerit, Nicanore repudiato, vltróque morte acceſſita. Chriſtianas enim virgines omitto, quæ floris illius conſeruandi gratiâ, ſæuiſſima etiam immanium tyrannorum tormenta vltrò oppetierunt, & perpeſſæ ſunt, quandò illæ pro cœleſti regno, æternáque beatitudinis corona adeò inuictæ perſiſterent. Sed verò quælibet virgo à viro cui primùm commiſcetur, quid magis haurit, & ſibi habet, quàm vel decies enixa? igitur non minùs eum diligat hæc quàm illa. Quid ergo virgini proprium conſtituitur? Quæ verò etiam hæc perfectio, quam mulier in commixtione à viro acquirit? Sanè quibus partibus illa manca eſt, ac mutila, quibus mas læſus, & imperfectus dicitur, non video eam poſt concubitum exornari: ſed fœminam, ſicuti & antea exiſtere. Quæ afferuntur ex Ariſtotelis libro primo de Phyſico auditu, materiam appetere formam, vt fœmina marem, non de virgine itidē, ſed de quauis muliere pronunciantur: nec magis ad eam quàm ad pollutam, vel adeò meretricem pertinent: Atqui nec ex illis neceſſariò colligi poterit, ex concubitu, quâ concubitus eſt, fœminam à viro perfectionem adipiſci: materia enim à forma acquirit ipſum eſſe, ſicuti dicunt, quæ perfectio eſt: cùm enim illa ſit potentia ſeu priuatio, ad actum ſeu ad eſſe formæ beneficio redigitur, quæ ex eiuſdem materiæ ſinu à generante educitur: ita fœmina marem appetit, vt ex eo grauida facta, in prole ita diutius conſeruetur, ac perpetuetur, quæ perfectio eſt: hoc autem fine, iam quæcunque quemcunque congredientem diligat. Illa adhuc memini quæ Petrus Bembus Aſulanorum ſermonum libro ſecundo Giſmundum facit loquentem, de mulierum manca & imperfecta perſona, cùm hominem aut virum quærunt, ſui dimidium, & integritatem quærentium, ex Platonis conuiuio deſumpta: Hominum enim olim fuiſſe genus androgynum dictum, manus quatuor habens, totidémque crura, facies item duas, tereti ceruice connexas: hóſque homines, quoniam præ ſummis viribus inſolentes, diis bellum inferre conati ſunt, à Ioue fuiſſe in duas partes diſſectos, Apollinéque miniſtro,

vniuscuiusque vultum & ceruicis dimidium in eam partem conuersum, qua sectus esset: quo facto cum vnusquisque sui dimidium desideraret, concurrisse nouos illos homines inter se, circumactisque brachiis se se inuicem complexos esse; sed inaniter: mutato deinde illis à Ioue genitalium loco, molitum eum fuisse hoc modo mutuam inter se generationem: hincque mutuũ innatum esse hominibus amorem, priscæ naturæ cõciliatorem: quique anniteretur vnum ex duobus efficere. Est igitur vnusquisque nostrûm, ait ille, hominis collatio, & quasi dimidium, veluti dissecatus, quemadmodum pisciculi illi, qui Psettæ vocantur, scissi ex vno efficiuntur duo. Quærit verò semper, quisque sui dimidium. Huic fabulæ si respondendum est, quam penè piget memorasse, mirer si non videat quilibet eam non minùs facere ad hominum, quàm ad mulierum imperfectam personam ostendendam. Si enim ob dissectionem vterq; ex illis imperfectus, dimidium sui, hoc est perfectionem vtérque quærit, cur fœminam magis quàm virum ex mutuo congressu perfici dicimus? cúrue magis ex illo, acquisitæ perfectionis ergo, fœmina marem, quàm mas fœminam adamabit? quæ res adhuc etiam magis, ex plurimis quæ apud Platonem eo loco leguntur, ac liquidiùs si opus est, tota patescit: cùm Plato, & quare ex viris alij sint in mulieres admodum proni, alij in mares, & fœminæ itidem cur aliæ fœminas, aliæ viros appetant, singulis nimirum sui dimidium quærentibus, ex hac fabella rationem reddat. Ego veriorem propositæ quæstionis rationem non priùs inquiram, quàm ex mulierum pluribus, veridicísque responsionibus, rem ita esse certiùs didicero.

XII.

Διὰ τί οἱ ἱππεύοντες συνεχῶς ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; ἢ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν, ταὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται· ἀεὶ οὖν τῇ αὐτῇ κινήσει ταύτῃ χρωμένων, εὔροα τὰ σώματα γίνεται, καὶ προσωδοπεποιημένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν.

Quare qui equirant, assiduè libidinosiores euadunt? An caloris agitationísque caussa eodem afficiuntur modo, quo per coitum. Quocirca ætatis quoque accessione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur. Quod igitur semper eo vtuntur motu qui equitant, hinc fluentiore corpore, præparatóque ad concumbendum euadunt.

Ex equitationis vsu veneris appetitum, & frequentiam incitari, norunt qui antea equitationi haud assueti, illud motionis genus deinde frequentiùs experiuntur. Rationem rei affert hoc loco Aristoteles, eodem modo equitantes affici dicens, ac coitu vtentes: nimirum vtraque in actione mouentur & incalescunt eædem partes; renes & coxæ præsertim. Sicuti igitur qui venere sæpius vtuntur, partésque illas agitant, illi magis libidinosi assiduè euadunt: ita enim fit, vt quo sæpius ea vtaris, sæpius eadem vti velis: quam rem ab aquila absumpti, & subinde renascentis iecinoris in Titio exempli antiqui docuêre; ita in equitantibus contingit; quo enim frequentiùs equitant, maior veneris insurgit appetitus. Rationem autem explicat adhuc meliùs Aristoteles: sed antea illa proponit, *διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται.* Quæ Theodorus vertit. *Quocirca ætatis quoque accessione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur.* Ille verò non videtur agnoscere participium *ἐπεχούσης*, & illa *contrectata, agitatáque*, quæ magnum momentum hac in re faciunt, de suo addit, vt sensum quem putabat exprimeret: & sanè verum fortasse assecutus est: nimirum apparere posse quod modò propositum erat, vtrósque eodem affici modo; quia procedente ætate vtrísque partes hæ augentur, & maiores fiunt, ratione scilicet motus & caloris, quæ vtrísque accidere eisdem locis dicta sunt. Iustinianus pro *ἐπεχούσης*, reponit *ἱππευούσης*: & fortasse de solis equitantibus hæc intelliguntur, hoc sensu: quia equitantes ita afficiuntur vt coitu vtentes, contingit vt ex equitatione, ætate genitalia magis augeantur, sicuti nimirum ex coitu fit, etiam in non coëuntibus, quam rem dixit Auicennas 11. Fen 111. canonis his verbis: *Vsus veneris confortat hoc membrum, & facit ipsum lacertosum, & ingrossat, dimissio autem liquefacit ipsum, & rarefacit.* Tum concludit Aristoteles, rationem liquidiùs explicans. Quoniam igitur æquitantes motu illo assiduo vtuntur, qui partes genitales calefacit, ac dilatat, apertis meatibus, lubrico & fluentiore corpore, attracto semine augetur libido, viáque facilis & expedita struitur ad concumbendum.

mum, vt mox apparebit: At mutatio omnis, & præsertim magna, vt hæc dicitur tum ab Aristotele, tum à Galeno, res noxia, grauis, & molesta est, sicuti habuimus sectione prima problemate III. & IV. id autem quia mutatio ex natura sua, & veluti mutatio, via est ad interitum: præsertim autem hæc, qua vt plurimùm corporis vires debilitantur vt ostẽdimus, & animus elanguescit. Re igitur venerea peracta, turpitudinis recordati, quæ eo in actu apparuit, eiusque merito à se ipsis ita immutati sunt (libenter enim *ἀηδίας*, *turpitudinem* seu *deformitatem* interpreter hoc loco, quam significationem ei voci nonnulli tribuunt) seu recordantes, animóque voluentes molestias ac fastidia, quæ ex illo tempore perferunt, pruritum multum, ac morsum, ob seminis salsuginem atque acrimoniam patientes: quod inter mala quæ coitè incipientibus accidunt, memorat Sabinus loco quem modò adduximus, amorisque passionibus plurimis exagitati, libidinúmque incendiis inflammati, quibus non æquè ac antea dominari potest ratio; sed ipsis illi parere coguntur; eam quæ talium malorum caussa fuit meritò auersantur, ac odio prosequuntur. Dicit autem re venerea peracta, quia dum instat furiosus ille impetus, ne dum eam auersentur, & refugiant, mille verò osculis & amplexibus iunguntur & hærent. *τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι. Sequentis tristitiæ memores.* Hæc Theodorus non ita conuertit, vt sensus quem nos expressimus facilè pateat: sed ille à verbis nimium discedit. Ita igitur verbum verbo reddamus: *contingentis enim posteriùs turpitudinis* [aut tristitiæ, seu molestiæ] *recordati, veluti caussam, eam ad quam se se applicuerunt, fugiunt.* Theodorus verò aduerbium, *posteriùs*, iunxit præcedenti participio, *contingentis*, atque ideo conuertit, *sequentis*; verùm non est necesse. Possumus enim etiam referre ad aliud participium quod subsequitur, *recordati*; scilicet, recordati postea deformitatis, & turpitudinis peractæ, seu molestiarum quæ ex illo perferuntur, eam fugiunt cui primò se se applicuerunt. Cæterùm Aponensis in commentariis ad hunc locum, caussam etiam è contrario reddere conatur, cur fœmina maximè diligit eum virum à quo deuirginata, & cui primùm venere iuncta est. Dicit autem esse quia fœmina res est imperfecta, vir autem perfectus, quod ostendit Aristoteles libro II. de generat. animal. capite III. & quarto eorundem cap. VI. perfectum autem si imperfecto applicetur, imperfectum redditur, sicuti imperfectum perfecto, perfectionem acquirit: vnde & illud ex Aristotele citat primo Physicorum, materia appetit formam, sicuti fœmina marem, ac turpe pulchrum. Enimuerò perspicere nõ possum, quam perfectionem à viro accipiat virgo, quæ ei primùm commiscetur, nisi si deuirginari, pollutóque corpore, pulchrum & intactum florem amittere, perfectionem acquirere est. Atqui & notum, quanto studio eundem florem ipsæ custodiant, quàm amissum doleant, ac lugeant, & vi ereptum quàm seuerè aliquando, sua & eripientium morte vlciscantur. Cùm etiam Thebana fuerit, quæ captiua legitimo non solùm coniugio, sed etiam regno ac libertati, ac vitæ eundem florem præposuerit, Nicanore repudiato, vtroque morte accersita. Christianas enim virgines omitto, quæ floris illius conseruandi gratiâ, sæuissima etiam immanium tyrannorum tormenta vltrò oppetierunt, & perpessæ sunt, quandò illæ pro cœlesti regno, æternáque beatitudinis corona adeò inuictæ persisterent. Sed verò quælibet virgo à viro cui primùm commiscetur, quid magis haurit, & sibi habet, quàm vel decies enixa? igitur non minùs eum diligat hæc quàm illa. Quid ergo virgini proprium constituitur? Quæ verò etiam hæc perfectio, quam mulier in commixtione à viro acquirit? Sanè quibus partibus illa manca est, ac mutila, quibus mas læsus, & imperfectus dicitur, non video eam post concubitum exornari: sed fœminam, sicuti & antea existere. Quæ afferuntur ex Aristotelis libro primo de Physico auditu, materiam appetere formam, vt fœmina marem, non de virgine tantũ, sed de quauis muliere pronunciantur: nec magis ad eam quàm ad pollutam, vel adeò meretricem pertinent: Atqui nec ex illis necessariò colligi patet, ex concubitu, quâ concubitus est, fœminam à viro perfectionem adipisci: materia enim à forma acquirit ipsum esse, sicuti dicunt, quæ perfectio est: cùm enim illa sit potentia seu priuatio, ad actum seu ad esse formæ beneficio redigitur, quæ ex eiusdem materiæ sinu à generante educitur: ita fœmina marem appetit, vt ex eo grauida facta, in prole ita diutius conseruetur, ac perpetuetur, quæ perfectio est: hoc autem fine, iam quæcunque quemcunque congredientem diligat. Illa adhuc memini quæ Petrus Bembus Asulanorum sermonum libro secundo Gismundum facit loquentem, de mulierum manca & imperfecta persona, cùm hominem aut virum quærunt, sui dimidium, & integritatem quærentium, ex Platonis conuiuio desumpta: Hominum enim olim fuisse genus androgynum dictum, manus quatuor habens, totidémque crura, facies item duas, tereti ceruice connexas: hósque homines, quoniam præ summis viribus insolentes, diis bellum inferre conati sunt, à Ioue fuisse in duas partes dissectos, Apollinéque ministro,

vnius

vniuſcuiuſque vultum & ceruicis dimidium in eam partem conuerſum, qua ſectus eſſet; quo facto cum vnuſquiſque ſui dimidium deſideraret, concurriſſe nouos illos homines inter ſe, circumactiſque brachiis ſe ſe inuicem complexos eſſe; ſed inaniter: mutato deinde illis à Ioue genitalium loco, molitum eum fuiſſe hoc modo mutuam inter ſe generationem: hincque mutuũ innatum eſſe hominibus amorem, priſcæ naturæ cõciliatorem: quique anniteretur vnum ex duobus efficere. Eſt igitur vnuſquiſque noſtrum, ait ille, hominis collatio, & quaſi dimidium, veluti diſſecatus, quemadmodum piſciculi illi, qui Pſettæ vocantur, ſciſſi ex vno efficiuntur duo. Quærit verò ſemper, quiſque ſui dimidium. Huic fabulæ ſi reſpondendum eſt, quam penè piget memoraſſe, mirer ſi non videat quilibet eam non minùs facere ad hominum, quàm ad mulierum imperfectam perſonam oſtendendam. Si enim ob diſſectionem vterq; ex illis imperfectus, dimidium ſui, hoc eſt perfectionem vtérque quærit, cur fœminam magis quàm virum ex mutuo congreſſu perfici dicimus? cútue magis ex illo, acquiſitæ perfectionis ergo, fœmina marem, quàm mas fœminam adamabit? quæ res adhuc etiam magis, ex plurimis quæ apud Platonem eo loco leguntur, ac liquidiùs ſi opus eſt, tota pateſcit: cùm Plato, & quare ex viris alij ſint in mulieres admodum proni, alij in mares, & fœminæ itidem cur aliæ fœminas, aliæ viros appetant, ſingulis nimirum ſui dimidium quærentibus, ex hac fabella rationem reddat. Ego veriorem propoſitæ quæſtionis rationem non priùs inquiram, quàm ex mulierum pluribus, veridicíſque reſponſionibus, rem ita eſſe certiùs didicero.

XII.

Διὰ τί οἱ ἱππάζοντες συνεχῶς ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; ἢ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν; ταὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται· ἀεὶ οὖν τῇ αὐτῇ κινήσει ταύτῃ χρωμένων, εὔροα τὰ σώματα γίνεται, καὶ προωδοπεποίηνται πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν.

Quare qui equitant, aſſiduè libidinoſiores euadunt? An caloris agitationíſque cauſſa eodem afficiuntur modo, quo per coitum. Quocirca ætatis quoque acceſſione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur. Quod igitur ſemper eo vtuntur motu qui equitant, hinc fluentiore corpore, præparatóque ad concumbendum euadunt.

Ex equitationis vſu veneris appetitum, & frequentiam incitari, norunt qui antea equitationi haud aſſueti, illud motionis genus deinde frequentiùs experiuntur. Rationem rei affert hoc loco Ariſtoteles, eodem modo equitantes affici dicens, ac coitu vtentes: nimirum vtraque in actione mouentur & incaleſcunt eædem partes; renes & coxæ præſertim. Sicuti igitur qui venere ſæpius vtuntur, partéſque illas agitant, illi magis libidinoſi aſſiduè euadunt: ita enim fit, vt quo ſæpius ea vtaris, ſæpius eadem vti velis: quam rem ab aquila abſumpti, & ſubinde renaſcentis iecinoris in Titio exempli antiqui docuêre; ita in equitantibus contingit; quo enim frequentiùs equitant, maior veneris inſurgit appetitus. Rationem autem explicat adhuc meliùs Ariſtoteles: ſed antea illa proponit, διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται. Quæ Theodorus vertit. *Quocirca ætatis quoque acceſſione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur.* Ille verò non videtur agnoſcere participium ἐπεχούσης, & illa *contrectata, agitatáque*, quæ magnum momentum hac in re faciunt, de ſuo addit, vt ſenſum quem putabat exprimeret: & ſanè verum fortaſſe aſſecutus eſt: nimirum apparere poſſe quod modò propoſitum erat, vtróſque eodem affici modo; quia procedente ætate vtriſque partes hæ augentur, & maiores fiunt, ratione ſcilicet motus & caloris, quæ vtriſque accidere iiſdem locis dicta ſunt. Iuſtinianus pro ἐπεχούσης, reponit ἱππαζούσης: & fortaſſe de ſolis equitantibus hæc intelliguntur, hoc ſenſu: quia equitantes ita afficiuntur vt coitu vtentes, contingit vt ex equitatione, ætate genitalia magis augeantur, ſicuti nimirum ex coitu fit, etiam in non coëuntibus, quam rem dixit Auicennas 11. Fen III. canonis his verbis: *Vſus veneris confortat hoc membrum, & facit ipſum lacertoſum, & ingroſſat, dimiſſio autem liquefacit ipſum, & rarefacit.* Tum concludit Ariſtoteles, rationem liquidiùs explicans. Quoniam igitur æquitantes motu illo aſſiduo vtuntur, qui partes genitales calefacit, ac dilatat, apertis meatibus, lubrico & fluentiore corpore, attracto ſemine augetur libido, viáque facilis & expedita ſtruitur ad concumbendum.

XIII.

Διὰ τί ὅταν ἄρξωνται ἀφροδισιάζειν δύνασθαι, οἱ χρῶτες ὄζουσι· πρότερον δ' οὐκ ὄζουσι πρὸ ἥβης, οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες; ἢ ὅτι τὰ ἄπεπτα, τούς τε χυμοὺς ἀεὶ χείρους ἔχει, ἢ γὰρ ὀξυτέρους, ἢ ἁλμυρωτέρους, ἢ πικροτέρους, καὶ τὰς ὀσμὰς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἧττον ἀγλευκεῖς, καὶ τὰς ὀσμὰς εὐωδεστέρας, ἢ ἧττον δυσώδεις; τοῦτο δ' ἐστὶ δῆλον ἐπὶ πάντων θεωμένοις καὶ φυτῶν, καὶ ζῴων· ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν εὐπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα· οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυκέως, πικρὰ ἡ κονία· καὶ ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός. πέττει δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὃ μικρὸν ὄν, πολλὴν ἔχει δύναμιν. ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαιοῦται· διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, ἐκλύονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μᾶλλον, καὶ καταψύχονται. ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ μᾶλλον γίνονται, ἀνεστομωμένων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. ἁλμυρώτεροι οὖν ἢ οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες, καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν· καὶ ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἱδρῶτος, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει, καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις μάλιστα, οἷον μασχάλῃ, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ τοῖς ἄλλοις.

Quare concumbendi facultatem dari per ætatem cùm cœptum est, corpora malè olent: priùs autem ante pubem non ita olent, nec viri nec mulieres? An quoniam quæ incocta sunt, tum sapores habent deteriores:aut enim acidiores, aut salsiores, aut amariores: tum odores reddunt fœtidiores. Contra quæ concocta, maturáque sunt, sapores aut dulces, aut minùs amaros, & odores suauiores præstant, aut certè minùs insuaues. Patet hoc in omnibus tam terræ stirpibus, quàm animantibus ipsis. Detractis autem quæ matura, concoctáque sunt, cætera cruda relinquuntur:vt & in cinere, portione dulci consumpta, puluis amarus relinquitur. Et sudor quoque salsus eadem de caussa est. Calor autem naturalis semen genitale concoquit: quod quamquam exiguum est, vim tamen obtinet maximam: quippe quod ex multo admodum, tam exiguum constitutum sit. Quamobrem vbi id secessit, resoluimur magna ex parte vehementiùs, atque refrigeramur: itáque humores incoctiores redduntur, patefactis meatibus propter seminis excursum: quo fit, vt sudor ob cruditatem & salsior, & fœtidior tunc sit, quàm in puerili ætate. Quòd si cui fortè talis natura sit, vt partem subsidentem sudoris habeat fœtidam, huic magis, magísque res innotescet, ac præsertim eisdem in locis, quibus & cæteris maximè consistit, velut in alis.

Grauis odor de quo in præsenti problemate loquitur Aristoteles, vt à Græcis τράγος, ita à Latinis hircus, caper, & capra dictus est. Fit autem cùm primùm per ætatem concumbere posse adolescentes incipiunt, scilicet pubertatis tempore, non ante ipsam. Est autem sicuti scribit Censorinus libro de die natali capite IV. in secunda hebdomade incipiente tertia:quo tempore etiam illis vox fit crassior,& inæquabilis. Appellantur autem eo tempore adolescentes hirquitalli, & hirquitallire dicuntur, seu à voce, quæ non absimilis hircis tunc redditur, vt docet Alexander libro primo problematum CXXIII. in quo huius mutationis vocis caussam reddit,seu à graui hoc odore, de quo propositum est problema,quod tunc corpus hircum olere incipiat, vt ibidem ait Censorinus: id autem à Græcis dictum est τραγίζειν, quod nonnulli Latinè, hircire reddunt. Aristoteles libro VII. de histor. animalium cap. I. & quinto de generatione cap. VII. à voce verbum deduci arbitratus est non ab odore. Atqui cùm vno & eodem tempore hæc contingant, vt & vox immutetur,& grauis odor halare incipiat, iure ad vtrúmque referatur. Cur igitur eo tempore grauis hic odor apparere incipiat, non ante, quærit Aristoteles in præsentia. Caussam autem omnem refert in humorum cruditatem, quæ eo tempore, non antea viget. Primùm igitur docet, incocta omnia seu cruda, tum sapores habere deteriores, tum etiam odores:quippe odor affectio est à sapido proueniens,vnde lapides inodori quia insipidi,ligna contra odora quia saporem continent: odores igitur saporibus proportionales; quæ omnia leguntur apud Aristotelem libro de sensu, & sensili capite v. sed & apud Theophrastum eadem habemus libro VI. de caussis plantarum cap. I. cuius hæc verba sunt: καὶ σχεδὸν τὸ αὐτὸ πάθος ἐστὶ χυλοῦ τε καὶ ὀσμῆς, οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ ἑκάτερον. hoc est. *eadem fermè saporis & odoris affectio est:sed non*

in eisdem vtrúmque proficiscitur. Eiusdem etiam hæc sunt: ὡς ἀπὸ χυλοῦ πως γίνεται; καὶ οὐκ ἔστιν ἀπηρτημένον τὸ τῆς ὀσμῆς. hoc est, *quod odor quodammodo à sapore fit, neque ab illo separatus est.* Hæc igitur maioris propositionis locum habent: Incocta peiores habent sapores & odores: tùm autem minoris loco subdit; ætatis tempore dicto incoctos esse humores, ex quibus facilis colligitur conclusio, iure eo tempore peiores esse odores. Maiorem autem propositionem probat inductione, grauiorum saporum generibus in medium adductis: acidiores enim, salsiores, & amariores tales esse, quia incocti: tales etiam odores fœtidiores. Econtrario cocta & matura, sapores aut dulces, aut minùs amaros, odorésque aut suauiores, aut minùs insuaues præstare: idque manifestum esse ait, tum in plantis, tum in animalibus: fructus sanè qui è plantis percipiuntur, maturos odoratiores esse cuilibet manifestum est: quod similiter de animalium partibus, aut excrementis quibusdam odoratis dicendum est. Porrò nobis hoc loco de saporum propositorum natura, accuratiùs agendum non est, quippe verborum, aut sententiæ propositæ declarationi haud necessarium. Copiosè autem de tota saporum & odorum natura agit tum Plato in Timæo, tum Aristoteles in libro de sensu & sensili, qui Platoni diuersa affert: atque etiam Theophrastus libro de odoribus, & VI. de caussis plantarum; vt medicos omittam. Illud de odoris natura dixisse sufficiat hoc loco, ex Aristotelis libro quem adduximus de sensu & sensili, odorem affectionem esse saporosæ siccitatis in humido. Fit igitur sapor mixtione sicci cum humido, quæ mixtio sicuti variè contingit, ita etiam contingit variari sapores & odores. Sanè maior ab Aristotele proposita enunciatio, Theophrasti etiam verbis confirmari potest, quæ leguntur initio libri de odoribus in hunc modum, Turnebo interprete: *Igitur, ne multa, suaueolentia sunt omnia, quæ sunt cocta, subtilia, minimè terrena, cùm præsertim in halitu situs sit omnis odor, maleolentia contraria.* Tum Aristoteles probat minorem propositionem illis verbis: ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν ἐκπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα. *detractis autem quæ matura concoctáque sunt, cætera cruda relinquuntur.* Tempore nimirum pubertatis vult abscedere cocta, relinqui & abundare cruda & incocta: hæc autem amara & insuauia sunt, sicuti docet exemplo cineris, qui relinquitur ex lignis, combusto & consumpto dulci, leni, & aëreo, quod ipsis inerat: & exemplo sudoris, quem salsum ob cruditatem fieri, secunda particula abundè vidimus: quomodo autem pubertatis tempore abscedant cocta, & relinquantur cruda vlteriùs ostendit Aristoteles, nempe id fieri ob seminis è corpore exitum: semen enim etsi quantitate exiguum sit, est virtute maximum, continet enim in se calorem natiuum, ex quo coquitur, quique etiam alia omnia concoquit, facultatúmque omnium dux & moderator est: diciturque etiam natiuus spiritus, teste Galeno V. de simpl. medicam. facultatibus: ex eo autem præclara habemus apud eundem Aristotelem lib. secundo de generat. animal. cap. III. quo loco eum dicit respondere elemento stellarum: plurimáque itidem apud Galenum pluribus in locis. Post quos, egregiè admodum, qui illius mos est de eodem pertractauit Ioannes Fernelius tum in libello ei rei dicato, de spiritibus & innato calido, tum etiam libro II. de abditis rerum caussis, cuius libri capite III. propositam Aristotelis sententiam explicans, cœlestem, & diuinum illum esse ostendit. Licèt igitur exigua sit illius quantitas, multùm tamen posset, quia ex multo constituta est, nimirum tum alimenti copia, vt mox problemate XXII. tum virtute caloris. Auicennas quod ad hunc locum pertinet, libro III. de Natura animalium cap. III. seminis ad sanguinem qui illius materia est proportionem tradens, ita scribit; *Et quando de homine exit sperma, multùm discoloratur & debilitatur suum corpus, magis quàm si quadragies exiret de suo corpore sanguis tantus: quoniam sperma est res habilitata ad transeundum in membra: & cùm exit aufertur naturale nutrimentum membri.* Cùm igitur in seminis emissione res decedat adeò efficaci, & præstanti virtute prædita, iure fit vt exsoluamur, debilitemur, ac refrigeremur, humorésque nostri corporis incocti reddantur: aëreo enim, leni & dulci emisso, cui facilè patet exitus extra, quòd ob seminis excretionem incalescente, & rarefacto corpore pateſiant meatus; siccum, durum, terrenum, interminatum, & crudum intus relinquitur, ex quo illa graueolentia, vt subdit. ἀλμυρώτεροι οὖν ἢ οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες. *quo fit vt sudor ob cruditatem & salsior, & fœtidior tunc sit, quàm in puerili ætate.* Theodorus, vt ex ipsius tralatione constare potest, locum hunc legit cum particula ἢ ante οἱ τῶν παίδων, sicuti etiam nos excudendum curauimus: eam enim voculam adscribit in margine Iustinianus. Est autem hæc conclusio totius syllogismi; quod indicat particula οὖν quam apponit Aristoteles, licèt ea non fuerit à Theodoro expressa: sed nos locum ita ad verbum reddimus: *Salsiores igitur & fœtidiores sudores quàm qui puerorum sunt, ob cruditatem.* Absque vocula autem, ἢ, sensus quem exprimit Theodorus non constet: sed omnino contrarius, reique & sententiæ propositæ aduersus, nimirum: *salsiores*

igitur & fætidiores ob cruditatem sunt puerorum sudores, quomodo accepit Aponensis, tralationem antiqui interpretis secutus, qui locum absque ea particula legit, vt etiam in excusis omnibus legitur, Possit verò fortasse aliquis etiam sensus, problemati non omnino ineptus, absque illa particula, non tamen sine vi elici: sed quando tam manifesta lux ex ea litterula affulgeat, quid tenebras consectemur non video. ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα. *Quòd si cui fortè talis natura sit.* Corollarium, quo ea quæ dicta sunt, magis illustrantur. Adscribit enim vbi illa magis locum habeant, & vnde nobis magis innotescere possint, nimirum in iis in quibus sudoris ὑπόστασις ex natura fœtida est: expono autem sudoris hypostasin, seu partem subsidentem sudoris, vt transtulit Theodorus, hoc est partem illum humoris, quæ subsidendo, & secreta ab alia humoris parte in sudorem conuersa est, nimirum, sudorem ipsum: ita enim illum dicendi modum accipio: huiusmodi autem, magis quàm alij, esse solent, qui sunt prædiri temperamento calido & humido: hos enim tum Galenus fœtere dicit, tum verò Auicennas fœtidum habere sudorem, vrinam, & fœces: In his igitur magis res innotescere potest, quoniam in eisdem magis locum habet eruditas, seu putredo, quas res in præsentia minimè distinguimus: sicuti etiam in illis locis in quibus eadem cruditas præcipuè viget, cuiusmodi alæ sunt, & alij loci arcti, & conclusi, miniméque respirantes: vnde Catullus in Rufum, de alis:

Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

Et de loco ob personarum frequentiam concluso Horatius:

Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

De quo etiam alarum fœtore proprium habemus eiusdem Aristot. probl. octa. sect. XIII. Porrò non omiserim adhuc, illa μᾶλλον ἐπισημαίνει καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις, adnotare Iustinianum abfuisse à codice vnde lectionum varietatem depromebat. Et sanè tantum abest, vt sensui necessaria sint, licèt ea videatur agnoscere Theodorus, vt eum potiùs conturbent.

XIV.

Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται τὸ ζῷον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινός, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος· τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὔ; ἔδει γὰρ ἅπαντα προσήκειν, ἢ οὐθέν· ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτω μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκεῖνα δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὅσα ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζῴου, ζῷον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα. τὸ δὲ βλάπτον καὶ τὸ κακὸν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον· οὐ γὰρ ταυτὸ, τοῦτο τί εἶναι, καὶ τοῦτο ἀλλότριον, ἢ ἕτερον ἢ κακόν· αἱ δὲ ἐκκρίσεις, καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσιν· οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνεται ἃ αἴρουσι, καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια· παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγινομένων ἐστίν· εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον, ὀρθῶς ἂν τὸ ἐκ τούτου γινόμενον ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον; καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἂν τι ἄλλο γένηται οἷον σκώληξ σαπέντος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, οἷον ἃ λέγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον. ὅλως γὰρ ἐκ διεφθαρμένου γινόμενα. οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀλλοτρίου, ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων, οἷον τὰ ἐκ τῆς κόπρου· σημεῖον δ' ὅτι ἐκ διαφθειρομένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεται· ἐκ μὴ διαφθειρομένου γὰρ, τοιοῦτον πέφυκε γίνεσθαι, οἷον αὖ ἦ ἐξ οὗ τὸ σπέρμα· ἐὰν ἐξ ἵππου, ἵππος. ἐὰν δὲ ἐξ ἀνθρώπου, ἄνθρωπος. καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γινόμενον· καὶ γὰρ ὑγρὸν, καὶ ὄγκος τις καὶ σὰρξ γίνεται. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοῦτον μόνον τῆς φύσεως ὅτι οὔπω διακέκριται ὥστε γενέσθαι ἐξ αὐτοῦ τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν τοιοῦτον· διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, οὐδὲ ἐκ τούτου διεφθαρμένου, ἢ ἁπλῶς ἔχοντος, τὸ ἔκγονόν ἐστιν ἡμέτερον.

Cur si ex nostro semine procreatum animal est, prolem id nostram appellare solemus: sed si ex aliquo alio nostro vel excremento, vel parte prodiit, nostrum id esse nunquam fatemur? multa enim semine putrescente proueniunt. Quid igitur caussæ sit, vt si quales nos sumus, tale fuerit, nostrum id sit: sin diuersum, id alienum sit: aut enim omnia nostra esse oportet, aut nulla. An primùm, quoniam quod ex semine nostro prodiit, id ex nostro est: quod secus id ex alieno, scilicet quæ purgamentis, excrementísque enascuntur. Denique nihil ex omnibus, quæ animanti tribuimus, gignere animantem potest, nisi semen genitale. Quod autem nocet, quódque malum

est, id

est, id suum nullius est: nec quod alienum est, id suum esse potest. Haud enim idem illa significant, suum esse, & alienum esse, vel diuersum, vel malum. Excrementa autem, & putredines, non nostra sed diuersa: alienáque sunt à natura nostra, non enim quæcúnque in corpore extiterunt, corporis hæc esse putandum. Nam & papulæ sæpe erumpunt, quas tollimus, atque excidimus: omnino quæ præter naturam constiterint, hæc aliena omnia sunt: multa autem præter naturam, vel rebus coniuncta naturalibus prodeunt. Quòd si ex rebus nostris solò semine natum animans sit, rectè quod ita prouenerit, prolem id esse nostram tantùm putabimus: ex semine verò ipso si quid extitit aliud, vt vermis, vbi vel foris putruit, vel corruptum in vtero est, vt quæ monstra appellamus, prolem id esse nostram haud quaquam dicendum est. Cùm enim corrupto creetur semine, non insuper ex nostro creatur, sed alieno: quemadmodum quod excrementis constiterit, vt quod ex stercore. Omnia verò huiuscemodi ex corrupto creari semine hinc indicatur, quòd ex non corrupto creari tale natura statuit, quale illud est, de quo semen genitale prodierit. Exempli gratia, si de equo equus, si de homine homo: nec semen magnifacimus ipsum, nec aliquid quod inter generandum confici solitum est. Tunc enim humor, & corpulentia quædam, & caro consistunt, quorum nihil nobile est, quoniam nondum naturā obtinent destinatam: sed eatenus naturam attingunt, quatenus ita se habeant, vt ex illis tale creari possit, quale nos sumus, modò seruentur. Corruptis autem nihil tale enasci potest. Caussa est hæc, cur nec alia ex re nostri corporis, nec ex semine ipso corrupto, aut imperfecto, prolem nostram oriri arbitremur.

Quod ex semine nostro genitum est animal, id prolem nostram appellare nos solemus: existimatúrque à nobis illa progenies nostra; & liberi nostri qui ita nati sunt: si verò ex aliqua alia re, quæ in nobis sit, vt parte aut excrementis, cuiusmodi, exempli gratiâ, vermes sunt, illud nec ita appellamus, nec nostrum à nobis habetur. Quid ita fiat quærit Aristoteles: meritóque se dubitare ostendit; cùm illud interim contingere possit, vt ex semine etiam nostro quædam oriantur, quæ prolem nostram minimè dicimus, vt ex semine orta putrescente: quidni igitur nostra etiam non dicantur, quum ex rebus nostris, hæc similiter ortum trahant: vnde aut omnia nostra dicenda sint, aut nullum; minimè verò quod nos facimus, quòd tale est, quales nos sumus, nostrum dicere, quod à nobis diuersum nequaquam. Solutionem quæstionis affert Aristoteles. Illam verò primùm hac in re constituere videtur, quòd illud quod aliter quàm ex non corrupto semine oritur, non oritur ex re nostra: tum verò quòd naturam nostram non habet, nec tale est, quales nos sumus, nempe formam aut figuram nostram non habet: non oriri autem ex re nostra probat: nam quæ creantur de excrementis aut purgamentis, aut semine corrupto, ea ex alieno nascuntur, quæ autem ex alieno, illa sanè ex nostro haud nascuntur. Hæc ferè problematis solutio, cuius tamen probandæ caussa, cùm alia ab Aristotele afferantur, alia quædam etiam explanationis caussâ attingere operæ pretium est, ipsis Aristotelis verbis nonnullis in locis examinatis, Theodorus enim mirum quàm sæpe longiùs discedat. *γίνεται γὰρ σηπομένου πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος*, *multa enim semine putrescente prouenient.* Theodorum omnino puto legisse, *γίνεται γὰρ σηπομένου πολλὰ ἐκ τοῦ σπέρματος*: hæc enim ab eo conuerti videntur: sensum autem continere puto, quem paullò ante expressi: at vulgati codices habent, *γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος*, quæ ad verbum ita sonant: *Fiunt enim ex putrescentibus multa, & ex semine.* Hæc verò duobus modis expono. Primùm vt dicat non solùm ex semine, sed etiam ex aliis quæ in nostro corpore sunt, dum ea putrescunt multa fieri, hísque ostendi, quod in problemate modò sumptum est, præterquàm ex semine, ex aliis etiam in nostro corpore existentibus, generationem quorundam esse. Altero verò modo hic sensus est. Multa enim eorum quæ putrescunt, fiunt etiam ex semine, scilicet eo corrupto, quod mox apparebit. His verò confirmatur problematis occasio: Cur non igitur prolem nostram ea dicamus? atque hic sensus illi videtur proximus, quem expressit Theodorus in tralatione:

mihi tamen magis prior arridet; quamquam superiùs Theodori tralationem secutus, alteri magis adhæsi. *ἐὰν δὲ ἀλλότριον ᾖ. sin diuersum, id alienum est.* Ad verbum: *sin diuersum, nequaquam.* *καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τῷ ζῴῳ ζῷον γεννᾷ. Denique nihil ex omnibus quæ animanti tribuimus, gignere animantem potest.* Solutionem proponens dixit, quæcúnque aliter gignuntur quàm ex semine, ex alieno esse non ex nostro, quæ scilicet de purgamentis, & excrementis enascuntur; hanc rem pluribus declarat. Et primùm quoniam ex rebus quæcunque insunt in corpore animalis, nihil omnino animal gignere potest, præterquàm semen: hæc nimirum propria, & intima animali res est, cuiusmodi si forent illa, animal & ipsa gignerent, nunc autem quando non gignunt, aliena sunt. Tum verò eandem rem probat, quia singula præter semen, vel sunt res noxiæ, vel alienæ; neutro autem modo alicuius propria dici possunt, quum potiùs defectum, & priuationem ostendant: Et quomodo propria alicuius dicantur, quæ sunt ab eo aliena, & sua vnicuique, quæ aduersa ipsi? hoc genere sunt excrementa, & putredines: illa enim non propria corporis, sed diuersa & aliena sunt à natura nostra: non enim omnia quæ in corpore apparet, illius propria sunt, sed multa in eo conspiciuntur præter naturam, vt papulæ, & alia plura morborum genera: hæc autem illi quidem insunt, non tamen illius propria sunt. Vnde probationem generatim concludens Aristoteles, inquit, omnino quæcunque præter naturam sunt, illa omnia aliena sunt, quamquam rebus naturalibus coniuncta, vel ab initio ortus prodierint, cuiusmodi multa visuntur, vt exempli gratiâ sextus digitus, & similia. *εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον. Quòd si ex rebus nostris solo semine natum animans sit.* Iam ex iis quæ ostensa sunt colligit quod probare satagebat, ex rebus quæcúnque in nobis sunt, sola quæ ex semine prodeunt, ex rebus nostris oriri. Libenter autem quod Theodorus, *quòd si ex rebus nostris,* redderem ad verbum, *si igitur ex rebus nostris.* vt ex vocula, *igitur,* conclusio magis exprimatur. Vix enim dici potest, quàm huiusmodi particulæ apud graues auctores sæpe faciant ad sententiarum, & verborum vim declarandam. At quoniam ex semine oriri etiam possunt quæ nostra non dicimus, scilicet ipso corrupto, vt vermes ex ipso extra corpus, sicut dicit Theodorus, aut molæ, & varia alia monstrorum genera in corporibus mulierum; hæc itidem neque ex rebus nostris oriri ostendit, quando ex corrupto semine oriuntur: corruptum enim semen non nostra res est, sed aliena, sicuti excrementum: quod probat; nam si non esset res corrupta, & aliena, iam ex eo fieret tale quale illud est ex quo prodiit, vt ex homine homo, ex equo equus: cùm verò tale haud quaquam oriatur, semen esse, aut rem nostram minimè dicendum est. Porrò illa de verme, *vbi vel foras putruit.* à Græco exemplari absunt, addita à Theodoro, qui ita sententiam accipiebat: at cogitandum num etiam fortasse intus ex corrupto semine vermis aliquis gigni possit, vt illa addenda non fuerint. *καὶ αὐτό τι οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα. Nec semen magnifacimus ipsum.* Tantum abest vt quod ex corrupto semine ortum est, nostra proles dicenda sit, vt & semen ipsum, etiam minimè corruptum, quæ corporis nostri res sua dicta est, nec item aliquid aliud ex iis quæ in homine gignendo efficitur, aut terminatur, minimè honoremus aut magnifaciamus, sicuti prolem nostram consueuimus; id autem quoniam semen, humidum est, tumor est, caro est; nimirum naturam nostram non habet ad quam destinatur, nec tale est, quales nos sumus: nempe figuram nostram minimè obtinet, tantum verò naturæ nostræ habet, vt dispositum sit ad eam recipiendam.] Atque ex hoc problematis solutio magis apparet, vt initio dicebam. Obseruandum autem quàm aptè Aristoteles verbis illis, *humidum est, tumor est, caro est,* terminos innuat, seu gradus per quos natura in homine efformando procedat: Primò enim semen humiditas quædam est, tum quidam tumor, hoc est vesicula, aut bulla, quam Theodorus corpulentiam dixit, & postea caro: Hæ autem res imperfectæ adhuc sunt, & id tantùm perfectionis, aut naturæ nostræ obtinent, vt ex ipsis fieri possit, quod tale sit quales nos sumus, nimirum animal perfectum, & figuram sicuti nos habens, quod prolem nostram dicemus: Et ex his iterum colligit, atque concludit Aristoteles, quæ in orationis serie probata sunt. Porrò autem quod facere soleo, ne lectori Græcarum litterarum ignaro, fraus aliqua fiat, nonnulla adhuc ad Theodori tralationem adnotabo. *Confici solitum est:* Theodorus legit *γινόμενον*, quomodo habent excusi: at Iustinianus reponit, *περαινόμενον*, hoc est, terminari: sensus tamen idem est. *Tunc enim humor, & corpulentia quadam, & caro consistunt, quorum nihil nobile est, quoniam nondum naturam obtinent destinatam.* Hic de suo multa addit Theodorus, quod patebit vnicuique si ad verbum locum reddamus: *humidum etenim, ac tumor quidam, & caro consistit. Sane autem* (repete ex superioribus, nec honoramus) *quia naturam nondum habet, sed illud tantummodo natura* [habet] *quòd ita afficitur, vt ex ipso generetur tale quales nos sumus.* Quæ statim sequuntur: *modò seruentur,* absunt

smili

ſimiliter à Græco exemplari. Videntur autem reſpicere illa quæ ſubnectuntur, *corruptis autem.* At ſi abſint illa, hæc referenda ſunt ad ſuperiùs propoſita, in quibus de ſemine corrupto non pauca dicta ſunt.

X V.

Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐν ὕδατι οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μόλιβδος, ἢ κηρός· ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρί· πρὶν μὲν γὰρ ἡ τρῖψις ἐνθερμάνῃ, οὐ τήκεται· οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει ὀχεύουσι.

Cur minùs in aqua homines concumbere queunt? An quòd res nulla in aqua liqueſcere poteſt, quæ ab igne liquefieri apta eſt, ceu plumbum, aut cera. Semen autem hominis igne planè liqueſcere videmus: haud enim priùs fluere incipit, quàm per attritum recaleat. Piſces tamen ſine attritu coire fatendum eſt.

Quod ait Ariſtoteles, in aqua minùs poſſe homines concumbere, tum de frigida, tum de calida intelligendum eſſe dicit Aponenſis: quod ſi eſt, non æquè tamen ab vtróque aduenire impedimentum exiſtimandum. Multò enim magis à frigida, quàm à calida: à qua vt omnino tolli effectum eum non putem, facit quòd affuſione calidæ non flacceſcere, ſed arrigi penem viderim. Dixit homines Ariſtoteles nimirum excipiens bruta quædam, vt piſces; qui vt in aqua aſſiduè degunt, tanquam loco proprio, ita in eo concumbunt: qua de re ad finem problematis; excipi elephantes, quod ait Aponenſis, coituros enim ingredi aquam, vt mas ab ea ſuſtentetur, ne mole corporis fœminam lædat, verum ſit, ſi quæ affert vera ſunt: illa tamen apud aliquem non memini legere me. Illud memini Ariſtotelē quinto de hiſtoria cap. 11. ſcribere: coire eum in ſolitudinibus, præcipuè autem circa flumina, & quà paſci ſolitum. Cæterùm Ariſtoteles illam effectus in problemate propoſiti rationem tradit, minúſque in aqua homines ideo concumbere poſſe affirmat, quia in aqua ſemen liqueſcere non poteſt; eius autem liquatio in coitu neceſſaria eſt: non poſſe in aqua liqueſcere probat, quia liqueſcit igne: nihil autem ab ea liqueſcit, quod ab hoc ſit aptum liquefieri, ſicuti ceræ & plumbi exemplo docet, cuius ratio ex libro IV. Meteorologicorum diſcenda eſt; in quo de liquatione & liquabilibus, déque iis, quæ ab humido, & quæ à calore liquantur, exactè diſſerit. Semen autem ab igne liquari eo argumento probat, quia non priùs ab homine excidit, quàm attritio ipſum excalfecerit: attritio nempe calorem gignit, eúmque ſiccum ignis naturam referentem. Quòd ſi abſque penis attritu excidat, aliquando, vt in ſomnis, aut ex oſculo, aut attactu, non tamen abſque attritione ſeminis, de qua loquitur Ariſtoteles, quæ ſit à ſpiritu, commoto aut ex oſculo, aut tactu, aut etiam cogitatione ſeu phantaſia. Sufficit autem ea attritio exundante ſemine, quod dum illa quidem fiunt, non poſſit non exundare. *οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει. Piſces tamen ſine attritu coire fatendum eſt.* Sine attritu dixit non effundi ſemen: tefellebatur piſcium exemplo, qui ſine attritu coëunt; eos itaque eſſe excipiendos docet Ariſtoteles: & quamquam de hominibus fuerit inſtitutus ſermo, de piſcibus tamen res quoque erat tradenda, atque docendum cur in aqua illi coire poſſint: quod enim propoſuit, poteſtate propemodum ita eſt. Cur homines in aqua minùs cōcumbere poſſunt, piſces poſſunt? Cùm oſtendiſſet igitur cur non poſſint homines; cur liceat piſcibus his poſtremis verbis declarare voluit; nimirum quia ſine attritu coëunt, verùm incurrentes ſeu incidentes citiſſimè abſoluunt, vt habetur libro primo de generat. animalium capite ſexto.

X V I.

Διὰ τί τὸ ἀφροδισιάζειν ἥδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος ὑπάρχει τοῖς ζώοις; ἢ ἡδὺ μέν ἐστιν, ἤτοι διὰ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπερ τινές φασιν, ἢ καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ τοιοῦτον, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν φλεβῶν; οὔσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ κνησμῷ, τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ σώματος· ὁ δὲ κνησμὸς ἡδύς ἐστιν, ὑγροῦ ἔξοδος πνευματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν· ἡ δὲ γονὴ τοιοῦτον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔξοδος. ἔστι δὲ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡδὺ, καὶ ἕνεκά τινος. ἐξ ἀνάγκης μὲν, ὅτι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδύ ἐστιν, ἐὰν ᾖ αἰσθητή. ἕνεκα δέ τινος, ἵνα γένεσις ᾖ ζώων. διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ ζῶα.

Qua de cauſſa res omnium ſuauiſſima concubitus eſt: & vtrum neceſſitate

impel

impellantur ad concumbendum animantes, an rei cuiuspiam gratiâ genus hoc libidinis datum est? An suauissimè quidem concumbimus, quoniam aut toto ex corpore semen profluit, vt aliqui volunt, aut quia, quamuis non toto ex corpore, tamen per eam partem se promit, in quam meatus omnes, venæq; omnes applicentur, & coëant. Cùm igitur voluptas similis in libidine, atque in prurigine sit, efficitur pariter, vt corpus gestiat vniuersum. Prurigo enim secessio humoris spirituosi, inclusi contra naturam est: & genituram verò secessionem humoris eiusmodi esse ad rem naturalem constat. Suauiùs autem tum ex necessitate, tum rei cuiuspiam gratiâ concubitus est. Ex necessitate inquam, quòd via omnis pertinens ad rem naturalem suauis est, si modo à sensu percipi queat. Rei verò cuiuspiam gratiâ est, vt ortus sit animantium perpetuus: facit enim voluptas, vt animantes ad coitum ardentiùs excitentur.

Duo proponit Aristoteles in hoc problemate: Primum qua de caussa res omnium suauissima concubitus est: alterum, vtrum insignis hæc dulcedo ex necessitate est, an alicuius gratiâ inest animalibus: hoc enim est quod secundo loco quæritur; licèt Theodorus hunc sensum non expresserit, nec de dulcedine, quæ in coitu est, sed de coitu ipso locum acceperit. Verùm tum ex verbis ipsis, tum multò magis ex solutione, satis patet Aristotelem proposuisse quod dixi. Verba igitur secundi membri ita reddantur *vtrum etiam ex necessitate, an alicuius gratiâ inest animalibus?* quærit igitur Aristoteles vtrum finis alicuius gratiâ, an ex necessitate, hoc est, ex materia immensa illa dulcedo oriatur: materiam enim necessitatem, seu quod ex necessitate est, dicit libro primo de partibus animal. capite primo, quo loco copiosè tum de aliis, tum de hoc genere caussæ pertractatur, ostenditúrque necessitatem hanc in rebus naturalibus duplicem esse: quæ verò nunc proponitur ea est, quæ ex suppositione dicitur, vt ex eo loco manifestè apparet. Verba autem ad finem illius capitis, quæ hunc locum maximè explanare possunt, ita leguntur, eodem Theodoro interprete: *licèt quod modò dixi ita demonstrare: data animalibus spiratio est huius rei gratiâ: sed eam propter has effici rei necesse est* Hæc autem adhuc ita declarantur à Furlano. Animalibus data est spiratio refrigerationis, & refectionis caussâ: illa autem si esse debet, necessariò instrumentis opus est, quæ actionẽ hanc peragant: hæc pulmones sunt, quorũ officium est dilatatione atque contractione spiritum trahere, & emittere. Porrò autẽ in solutione quæstionis ostendet Aristoteles vtranque caussam adesse. ἢ ἡδὺ μὲν ὄζειν, ἤτοι διὰ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος. *An suauissimè quidem concumbimus, quoniam aut ex toto corpore semen profluit.* Ad primam partem duas caussas reddit, alteram desumptam ex aliorum de semine opinione, alteram ex propria, seu ab ea alia. Primum enim ideo rem dulcissimam coitum esse tradit, quia toto ex corpore semen profluit quæ erat aliorum Philosophorum opinio; hanc autem affert idem Aristoteles libro primo de generat. animal. cap. x v i i. atque etiam declarat. Ibi enim cùm de loco pertractaret, vnde desideretur semen, ita legitur, Theodoto interprete: *Sunt enim qui dicant id ex toto corpore prouenire: quibus autem argumentis probent, vt semen ex vnaquaque corporis parte secernatur, quatuor ferè numero sunt. Primùm vehementia voluptatis: magis enim suaue est, quod idem amplius sit effectus: amplius autem est quod omnibus membris, quàm quod paucis accidat.* Vehementia igitur voluptatis in coitu, si ex omnibus partibus semen decidat, cur fiat ex hoc loco appatet: nempe ita insignem esse, quia vniuersò corpori communicatur, non ita si alicui solùm parti esset propria; hanc autem opinionem quia paullò post refutat, ideo alteram rationem ad propositam quæstiónem adducit, nimirum si non ex toto corpore semen decidat, tamen per eam partem se promere, in quam meatus omnes venarum se se applicant, vt idem effectus ratione consortij iure possit euenire: quam sententiam non melius ego confirmare, & explanare possim quàm verbis Hippocratis initio libri de genitura, quæ ita leguntur Latinè: *Habet autem res hoc modo: venæ & nerui ab omni corpore in pudendam vergunt, quibus dum aliquantulùm teruntur, & calescunt, ac implentur, veluti pruritus incidit, ita ex hoc toti corpori voluptas, ac caliditas accedit.* Pro eo autem quod Aristoteles habet συν-βαίνων, Hippocrates habet τείνων, vt συντείνων legendum fortasse sit, quomodo etiam video reponi in margine editionis eruditissimi Casauboni. Cæterùm quæ sunt hæ venæ, & nerui, atque etiam arteriæ, quæ ad seminis exitum concurrant, vnde oriantur, quibúsque

itineribus ad penem desinant, ex anatomicorum libris discenda res est. Non omiserim autem ad hunc locum, & ad ea quæ ab Aristotele dicuntur facientia, suauissima Lucretij carmina, quæ ita leguntur libro IV. de rerum natura.

Ex homine humanum semen ciet vna hominis vis.
Quod simulatque suis eiectum sedibus exit:
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa, ciétque
Continuò partes genitales corporis ipsas.

οὔσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῇ ἐν τῷ κνισμῷ. *Cùm igitur voluptas similis in libidine, atque in prurigine sit.* Voluptatem quæ in coitu percipitur, non aliter percipi, quàm quæ ex pruritu, patet ex Hippocratis verbis modò allatis; ac etiam ex illis quæ habet Aristoteles libro primo de generat. animalium cap. XVIII. vbi refellens argumenta eorum, qui semen ex toto decidere affirmabant, ratione vehementis voluptatis, quæ ad illius secessionem percipiebatur, scribit caussam summæ voluptatis non esse, quòd semen ex toto decedat: sed quia prurigo vehemens est. Ex hac igitur similitudine rationem propositam confirmat Aristoteles: quemadmodum enim in pruritu, scalpsáue parte aliqua, per consensum quem pars illa cum toto corpore habet, titillatio per vniuersum corpus fit, totúmque gestit, ita in concumbente, cùm per illam partem res fiat, cum qua vniuerso corpori per venas & arterias consensus est. Aliam etiam rationem affert, qua conueniant tum pruritus, tum concubitus, vt similem possint gignere voluptatem. Quod autem Theodorus vertit, *prurigo enim secessio humoru est*, Græcè propriè est, *prurigo autem*; quod ideo adnotaui, quia fortasse hæc non sunt apta ex superioribus. Similitudo autem quam dicebam ostenditur: nam prurigo dulcis est, quippe exitus humidi flatulenti præter naturam alicubi conclusi: dicitur autem exitus, quia sumitur hoc loco pro effectu, qui ad eam sequitur, nimitum pro materiei excretione, vt apparet ex verbis, atque ideo dicitur dulcis: alioquin enim inter dolorifica symptomata ad sensum tactus pertinentia reponitur à Galeno in libro de symptom. caussis, licèt decimo tertio de vsu partium aliter dicat: genitura itidem est exitus rei non dissimilis, ad id perducens quod est secundùm naturam: igitur vtráque in re humor conclusus est qui exit, vtrobique cum flatu & spiritu, vtrúmque naturam onerans & grauans: meritò igitur in secretione totum corpus æquè in vtróque gestiat. Veneris tamen desiderium non propriè pruritus dicendus est, hic enim propriè pertinet ad superficiem corporis, & ad cutim, sicuti habemus à Galeno libro secundo de locis affectis: vnde & ab Hippocrate dictus est loco quem modò adduximus, *veluti pruritus*. Et ita ab Aristotele eum intelligi existimare debemus. Idem Galenus libro XIII. de vsu partium capite IX. non alio meliùs quam eiusdem pruritus exemplo, hanc voluptatis exsuperantiam, licèt rei leuis & paruæ vt ipse dicit, præ magno, & mirabili naturæ opere, se demonstrare posse existimauit. Vinci tamen pruritum, ac titillationem quæ ab humoribus sub cute existentibus, suóque motu voluptatem afferentibus fit, ab hac quæ in venere est, eo loco addit, ob longè exactiorem sensum, quem his partibus quàm cuti natura ad illum vsum tribuit. ἔστι δ' ἐξ ἀνάγκης, ἡδύ. *Suauis autem, tum ex necessitate.* Soluit alteram partem problematis, docétque in re proposita vtranque caussam adesse; tum quæ necessitas dicitur, seu id quod ex necessitate est; tum quare dicitur alicuius gratiâ; nempe finem: prior autem proposita est etiam paullò ante: nimirum concubitum ideo suauissimam rem esse, quia via est ad id quod est secundùm naturam; tale autem res dulcis est, modò à sensu percipi queat: hæc verò operatio non solùm à sensu percipitur; sed verò in parte exquisitissimo sensu prædita, ac titillantissima, vt Fracastorij verbo vtar, peragitur, sicuti etiam modò ex Galeno proposuimus. Porrò autem suaue esse ad statum naturalem redire, non probat hoc loco Aristoteles, sed tanquam verum, & indubitatum, sicuti est, ponit: Habetur id apud Platonem in Timæo, cuius verba referuntur à Galeno libro primo de symptom. caussis. Sunt autem hæc Latinè si vertas: *pathos seu affectio præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: quod verò ad naturalem habitum redit, idque rursus affatim, oblectationem inducit.* Omnino enim partes, quum onere aliquo grauantur, quod naturam infestet, si eo abiecto, ad priorem statum redeant, maxima voluptate perfunduntur, si sensu sint præditæ, illéque motus fiat ἀθρόως, quod tum dolori, tum voluptati pariendæ requiri, dicit & Plato & Galenus: Hoc autem ἀθρόως, Latinè vnica voce, *affatim*, vel, *confertim*, reddi potest. Linacer apud Galenum pluribus reddit, nimirum, *simul, multum, & celeriter.* Hæc autem conditio vel maximè ea in actione perspicitur: atque apud Aristotelem hoc loco subaudienda est: vnde iure

voluptas maxima ea ratione percipitur. Altera caussa est finis ipse, nimirum generatio, cuius merito animalium species conseruantur, & perpetuantur, qui amor cùm omnibus maximopere inditus sit, efficit vt multò ardentius in venerem ruant cuncta animalia. Sanè autem has easdem duas caussas proposuisse etiam videmus Galenum libro XIV. de vsu partium cap. IX. cùm eundem locum tractaret de caussa voluptatis, quæ in venereorum vsu percipitur; cuius verba aliquot, quoniam, vt puto, hæc illustrare possunt, non putaui omittenda: ita autem leguntur: *Cæterùm cur cùm vsu partium genitalium voluptas quidem maxima sit coniuncta, cupiditas autem æstro stimulans in omnibus florentibus animalibus vsum præcedat, deinceps nobis dicendum, non primam adhuc, neque principalissimam caussam vestigantibus (diximus enim antea, naturam eiusmodi omnia fuisse machinatam, quo genus in perpetuum maneret incorruptum) sed materialem, atque instrumentariam. Non enim ob id tantùm, quòd dij qui animalia effinxerunt, voluerunt aut immensam venereorum cupiditatem esse ingenitam, aut ingentem voluptatem esse coniunctam, protinus cupiditas ac voluptas animalibus accesserunt: sed ex materia atque instrumentis ad ea ipsa appositè comparatis. Arteriæ enim:* & reliqua quæ apud Auctorem legi possunt.

XVII.

Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; ἢ ὅτι περιττώματός τινός ἐστιν ἔξοδος, ὥστε συνεκκρίνεται πολλὴ περίττωσις; τὸ δὲ φλέγμα, περίττωμα.

Cur venus immodica morbis pituitæ nonnullis accommoda est? An quoniam excrementi quidam exitus est, ita vt multum vacantis materiæ cum semine detrahi possit: pituitam autem excrementum esse, nulli dubium est.

Iterat problema LI. sectionis primæ, in quo etsi verba nonnulla immutentur, ratio tamen & sensus idem est: ideo conferre concubitum, morbis à pituita, quia in eo exernitur multum excrementi, pituita autem excrementum est: vnde materiæ morbificæ multa pars emittitur: Hæc ratio autem magis explicatur sectione prima loco quem adduximus. Illud igitur nobis solùm in præsentia faciendum est, vt problematis verba fidelius quàm Theodorus fecerit conuertamus hunc in modum: *Quam ob rem concubitus morbis nonnullis qui sunt à pituita confert? An quoniam excrementi cuiusdam exitus est, vnde multum excrementum simul excernitur: pituita autem excrementum est.*

XVIII.

Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξηραίνει; ἢ ψύχει μὲν ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ μίξει; ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις, ἐξατμίζεται γὰρ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος· ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου ἔτι καὶ ἡ θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει.

Cur res venerea ventrem refrigerat, & siccat? An refrigerat quoniam calor in concumbendo excernitur: & siccare quidem coitus venereus potest, quippe cùm euaporari, dum calor exit, necesse sit: exit autem cùm refrigeratur. Adde etiam, quòd feruor coëundi siccare nimirum potest.

Cur Veneris vsus ventrem refrigeret, vnam affert rationē Aristoteles: cur exsiccet duas. Est autem refrigerationis caussa, caloris à corpore discessio: in concumbendo enim semen excernitur, in quo calorem multum, multúmque spiritum contineri, sæpius antea dictum est; abeunte autem calore, frigus inducitur. Siccitatis autem caussæ duæ sunt. Altera quoniam dum calor exit, exit etiam humidum: fit enim euaporatio à venere, in qua simul vtráque abscedunt: est enim humidum fundamentum caloris, vt habemus libro v. de generat. animalium his verbis: ἐκθλιβομένου γὰρ τοῦ θερμοῦ συνεξατμίζει τὸ ὑγρόν, hoc est, *expresso calido simul humidum expirat*. Inde verò corpus exsuccatur, & exsiccatur. Altera caussa siccitatis ipse calor est. Hic autem in concubitu gignitur ob motum & agitationem, quæ in eo accidunt: à calore autem siccitatem induci & foueri iam receptum est. Apparet igitur ex veneris vsu tum abire calorem, vnde refrigeratio sequitur, quod paullò ante dictum est, tum induci ob motum, quod modò dicitur. Nec verò impossibilis aut absona res est: abit enim spiritus & calor natiuus, qui in semine: inducitur calor ex motu, qui externus calor est. Vt igitur

coëuntes refrigerantur calore innato, ita calescũt alij hoc calore: eósq; excalfieri alibi etiam dictum est, præsertim sectione prima problemate LI. Incalescunt igitur quemadmodũ tempore æstatis res accidit, & in febrientibus. Porrò autem quoniam problema hoc, optimè etiam fuit declaratum à Ioannitio, eiúsque verba ad hunc locum retulit etiam Aponensis, illa mihi non fuerunt omittenda; ac ita leguntur: *Coitus hoc præstat corpori: desiccat corpus, & minuit naturalem virtutem: ideóque infrigidat; multotiens verò ex multa concussione corpus calefit: propter quod coitus ampliùs ventre infrigidat, & exsiccat aliis partibus: aut quoniam circa ventrem maximè continetur adeps, vel sagimen recens; tenerrima, quæ propter motum & fricationem factam in coitu nata est, eliquari & dissolui de facili: & meritò: quoniam motus & frictio vehemens in coitu fit circa partes ventris: qua quidem dissoluta venter redditur frigidus & siccus, cùm ipsa sit calida & humida: Et alia est caussa, quoniam partes ventris sunt circa loca primæ digestionis, & etiam secundæ, quæ maximè læduntur, & maximè loca primæ digestionis, vt stomachus in coitu, & per consequens secundæ digestionis, quibus læsis corpus infrigidatur, & desiccatur, & maximè venter, cùm plus accipiat à digestionibus illis nutrimenti.* Hæc Ioannitius.

XIX.

Διὰ τί ὅσοις αἱ βλεφαρίδες ῥέωσι, λάγνοι; ἢ διὰ τὸ αὐτὸ, καὶ διότι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τῆς αὐτῆς· ἔστι δὲ τὸ αἴτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέροις γινομένοις, μὴ αὐξάνονται τῶν συγγενικῶν τριχῶν, ἅπασαι τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις· κεφαλὴ γὰρ καὶ ὀφρὺς καὶ βλεφαρὶς συγγενικαὶ τρίχες· τούτων δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὀφρύες δασύνονται πρεσβυτέροις γινομένοις· δι᾽ ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἄλλοις· αἱ ἕτεραι δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν· αἴτιον δὲ, ὅτι καταψύχει τὰ ἄνω ἡ λαγνεία ἐλίγαιμα ὄντα· ὥστε οὐ πέττει τὴν τροφὴν ὁ τόπος, οὐ λαμβάνουσαι δὲ τροφὴν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες.

Cur salaces hi sunt, quibus pili palpebrarum defluũt? An ob id ipsum quo etiam calui: sunt enim hæc ambo partes rei eiusdem. Quicúmque autem ex pilis congenitis ætate iam prouecta non crescunt, hi omnes decidunt libidinis vsu immoderato. Capillus enim & supercilium, & cilium, genere congeniti pili continentur, exq; his supercilia tantùm nonnullis ætate prouectis obdensantur. Quod cur ita sit, alibi rationem attulimus. Reliqua autem vtráque genera, eadem illa de caussa deficiunt, quòd partes superiores sanguinis parum obtinentes libido refrigerat. Ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non possit, cùm autem pili alimento caruerint, defluant necesse est.

Signum proponit Aristoteles, quod in illis apparet, qui venere nimia vtuntur: Est autem hoc pilorum casus in palpebris existentium: cuius rei eandem caussam esse tradit, ob quam etiam fit, vt iidem nimia venere vtentes caluescant: sunt enim loca illa, tum vbi caluities accidit, qui sinciput est, tum palpebræ, partes eiusdem rei, nempe capitis, vt iure hac ratione idem effectus contingere possit. Verùm antequàm cætera vlteriùs persequar, quoniam Græci codicis quem excusum habemus à Latino quem transtulit Theodorus, diuersa lectio est, è re esse putaui, iuxta Græcum exemplar, à quo non dissentit Antiquus interpres, Latinè eam partem proponere, quæ ita habet: *Sunt enim hæ ambo partes rei eiusdem. Caussa autem est. Quicúnque ex congenitis pilis prouectiori facto non augentur, omnes in immoderato venere hoc patiuntur: caput enim & supercilium, & palpebræ congeniti pili sunt: & ex his sola supercilia nonnullis senioribus factis densescunt.* Nos in his postremis, *palpebras*, diximus, quod Theodorus, *cilium*, Græcè enim Aristoteles eandem vocem habet quam superiùs βλεφαρίς, quam Theodorus ibidem reddit, *pilos palpebrarum*: satiùs autem, vt puto, eandem vocem retinuisset, quando immutatio bonum aliquod parere haud poterat. Dicit igitur Aristoteles palpebrarum pilos defluere, quemadmodum pilos sincipitis: sunt enim ex pilis congenitis: hi autem omnes nimio veneris vsu defluere solent. Interim autem docet Aristoteles qui sint hi congeniti pili: nempe capilli capitis, supercilia, & palpebræ: hos autem describens etiam paullò ante dixit, non augeri ætate prouecta, hoc est non esse ex illis qui augentur orti eo tempore, sed nobis pueris congenitos esse, locáque propria iam tum conuestire, minimè verò procedentibus annis, vel non augeri, non sanè in longitudinem, quod de pilis capitis manifestè falsum est; sed non multiplicari, aut densari; quomodo videtur Aristoteles inter-

pretari illam vocem, cùm supercilia excipiens, illa densari tradit. De his autem congenitis pilis, & de post genitis, quando vberiorem doctrinam tradit idem Aristoteles III. de histor. animal. cap. III. possúntque illa totum hunc locum mirificè illustrare, nobis prætereunda non sunt: ita autem Latinè leguntur interprete eodem Thodoro: *Pili in homine animalium omnium vno, partim simul, partim postea per ætates gignuntur.* Quod autem hîc reddit Theodorus, *partim simul gignuntur*, idem est ac si diceret, *congeniti sunt*, eâdem enim voce vtitur Aristoteles, nimirum συγγενεῖς. Sequitur Aristoteles: *congeniti sunt pili capitis, & superciliorum, & palpebrarum: post geniti, pubis primùm, mox alarum, postremò menti. Loca enim quibus pili proueniant, totidem sunt congenitis deputata, quot post genitis. Deficiunt ac defluunt maximè, primiq; per ætatem pili capitis, non tamen omnes: sed tantùm priores: parte nanque posteriore caluus nemo efficitur. Ergo capitis leuitatem, caluitium nuncupamus: quam rem in superciliis salitium appellemus, quoad melius vocabulum inuenerimus. Neutrum eorum priùs quàm cœptus coitus venereus sit, accidere nouimus.* Propositam de congenitis, & postgenitis pilis doctrinam habet etiam Galenus, tum II. de temperamentis capite V. tum etiam XI. de vsu partium capite XIV. adhibita quoque similitudine, ita enim ait, vt vertit interpres: *Cæterùm pili qui in capite, superciliis, & ciliis habentur, etiam pueris nobis innascuntur, si quidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus, prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex necessitate sequentibus, sicuti in libris de vsu particularum est monstratum.* Quomodo autem illi stirpibus, hi herbis assimilentur, eleganter ostendit Galenus, loco quem & ille, & nos paullò ante adduximus vndecimo de vsu partium. δι' ἣν δ' αἰτίαν εἴρηται ἐν ἄλλοις. *Quod cur ita sit alibi rationem attulimus.* Paullò ante, inter congenitos excepit supercilia, quæ augentur: rationem modò ait se adduxisse in aliis libris. Sunt autem duo loca. Primus est tertio de historia capite XI. cuius verba ita leguntur, vt Latinè sonant: *Nonnullis & supercilia per senectatem adeò hirsuta redduntur, vt tondendum sit, quod propterea euenit, quia cohæsioni apposita sunt ossium, quæ senescente ætate laxantur, & inde plus humoris transmitti patiuntur.* Alter est secundo de partibus capite XV. atque ita Latinè legitur: *supercilia in compage ossium posita sunt, quam ob rem compluribus senescentibus adeò crescunt vt tondendum sit.* αἱ ἑτεραὶ δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπειν. *Reliqua autem vtraq; genera, eadem illa de causa deficiunt.* Caussam vtrique generi, hoc est caluitio, & palpebrarum nuditati, (quam cum Theodoto salitium appellarem, si aliquam appellationis huius viderem rationem) communem pro solutione adducit; nimirum refrigerationem partium superiorum, quam nimius coitus facilè efficit. Nam cùm partes illæ parum sanguinis obtineant, sunt enim osseæ & neruosæ, promptè refrigerantur vsu veneris, ex qua etiam refrigeratione exsiccationem induci ob euaporationem, proximo problemate dictum est: Inducta autem refrigeratione tollitur alimenti coctio; hæc enim fit beneficio caloris: destituti igitur pili alimento, quod tale non est, nisi cùm est coctum, iure ex palpebris, seu ex ciliis, vtrouis modo appellemus, defluunt. Hanc de frigiditate rationem videtur confirmare idem Aristoteles V. de generatione animalium capite tertio, vbi cùm caluitij caussam esse diceret inopiam humoris calidi, qui præcipuè pinguis est, ita scribit, vt idem Theodorus reddit: *Nemo ante quàm coire incipiat, caluescit; sed à venereo coitu potiùs id euenit, scilicet iis qui sua natura sint eo propensiores. Cùm enim cerebrum frigidissimum omnium corporis partium sit, tum rei venereæ vsus refrigerat: caloris nanque sinceri, naturalisque secretio est.* Sanè autem quod pertinet ad id quod in problemate est propositum, de salacibus depilationem illam patientibus, habemus etiam duo eiusdem Aristotelis loca: quæ ambo sunt scripta tertio de historia animalium quem modò adduximus, priórque ita legitur: *Pili palpebrarum nunquam plus iusto excrescunt, defluunt rebus venereis inceptis, eoq; magis, quo vsus venereus fuerit amplior.* Quibus paullò post alterum subdit his verbis: *Libidinosis pili congeniti maturiùs defluunt: post geniti celeriùs se se promunt.*

XX.

Διὰ τί οὐρητιῶντες οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι πλήρεις γίνονται οἱ πόροι; τὸ δὲ πλῆρες ὑγροῦ οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν.

Quam ob caussam qui mingendi desiderio tenentur, concumbere nequeunt? An quòd meatus implentur. Quod autem plenum humoris est, id nullum prætereà humorem potest suscipere.

Quam ob rem qui mingendi desiderio tenẽtur, lotioque vesicam plenam habent con-

cumbere

cumbere non possint, rationem illam tradit Aristoteles, quoniam meatus earum partium sunt repleti; quod autem repletum est nihil aliud præterea recipere potest: non enim penetrare se inuicem queunt corpora. Loca sanè vrinæ ab iis diuersa sunt, in quibus fit & per quæ semen transit, si meatum vltimum excipias, ex quo vtrúmque ex illis prodit: quo loco cùm vrina est, iam non mingendi desiderio teneatur, sed mingat aliquis, vt ferme stultum sit, ea de re quæstionem proponere, & inquirere cur eo tempore non possit quispiam concumbere; quamuis hoc modo problema acceperit Aponensis, ineptam antiqui interpretis tralationem secutus. Igitur sunt loca seminis & vrinæ diuersa, sunt tamen admodum propinqua, aliáque aliis superposita. Nam vas deferens variciforme sub vesica fertur, & glandulæ parastatæ ad penis radicem, & vesicæ finem collocantur, vt anatomici docent. Cùm igitur vesica repleta lotio est, premit, atque ita replet loca seminis, vt subsideant, & non possint suscipere id quod ad venerem exercendam necessarium est: atque ideo concubitus facultas tollitur. Molestum tamen est in hac expositione, quòd meatus illos plenos esse humoris, apparet dicere Aristotelem, vt non sola ob compressionem subsidentia intelligi possit. Quare dicimus, problema accipi de eo qui cùm mingendi desiderio teneatur, penem arrectum habet. Fit enim aliquando, præsertim post longum somnum, vt vesica lotio plena, arrectóque pene quispiam expergiscatur: tunc enim quamquam stet penis, difficilis admodum est concubitus, quia loca illa omnia plena sunt vaporibus, & humidis flatibus, qui ab vrina efferuntur: vnde vrina emissa flaccescit omnino & detumescit penis: licèt eo arrecto difficulter etiam emittatur vrina, quod non dissimili de caussa euenire existimandum est.

XXI.

Διὰ τί αἱ ἰξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γεννᾶν καὶ ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅτι ἂν ἔχῃ; ἢ ὅτι ἰξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ καὶ ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφροδισιασμὸς μετὰ πνεύματος ἐξόδου. εἰς ὃν ὁδοποιεῖται ἡ ὁρμὴ γινομένη αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ ὁρμᾶν, τὸ σπέρμα, ἀλλὰ καταψύχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντονίαν τοῦ αἰδοίου.

Cur gignendi facultas iis tollitur, qui à varicibus tenentur, siue homo, siue aliquid ex cæterorum animantium numero est? An quòd varix flatu translato fieri solet, quocirca in vitiis atræ bilis accommoda est. Fit autem concubitus quoque cum flatus excursu. Quamobrem si impetus ille agitur, cùm varix exercet, semen non insuper excitatur, sed refrigeratur. Fit igitur inde vt penis tentigo, emarcescat.

De varicibus proponi quæstionem, non de coxendicum morbo, aut ischiade, sicuti transtulit Antiquus interpres; aut vocis similitudine, aut falsa potiùs codicis scriptura deceptus, constat tum ex Theodori tralatione, tum etiam magis ex ratione à spiritu, seu flatu desumpta, quæ in problematis dissolutione affertur. Mirandum autem est Aponensem, cui vtérque sensus innotuerat, sicuti ex commentariis apparet; falsum & adulterinum vero & germano prætulisse; Et sanè obiectio ab eo allata, non magis aduersùs vnam, quàm aduersùs alteram opinionem facit. Si enim vidit plurimos varices patientes fœcundè generantes, vt ipse ait: & plurimi visuntur ischiadem patientes, numerosa filiorum prole abundantes. Problema autem hoc, quemadmodum & pleraque alia, non ita præcisè rem definiunt, vt aliter se habere non possint; sed probabiliter maximam partem in eis res disquiritur. Proponit igitur, cur generandi facultatem iis tollant varices, qui ab illis detinentur. Sunt autem varices, quæ ἰξίαι dicuntur hoc loco; & κίρσοι etiam aliter appellantur, teste Iulio Polluce, venæ dilatatæ in coxis & cruribus, quæ ex crasso & melancholico sanguine ortum ducunt, vt habemus à Galeno sexto aphorismorum XXI. Fiunt etiam in aliis corporis partibus, & præsertim in inguine, ac testibus, vt cùm ex aliis auctoribus, tum ex eodem Galeno patet, præcipuè tertio de articulis textu IV. Hoc autem loco de iis ab Aristotele hæc proponi puto, quæ in cruribus fiunt. Nam tertio de historia cap. XIX. & primo de generat. capite itidem XIX. eandem vocem ἰξίας ita vsurpat, vt testibus nullo pacto possit accommodari: cùm mulieribus paucis fieri ἰξίας, aut varices tradat. Magis propriè igitur, vsitatiúsque adeò quæ in cruribus, & coxis, quàm quæ in testibus dilatas venas, ἰξίας vocabulum significare potest: sed & ratio quam mox subdit Aristoteles, si rectè appræhendatur, idem etiam ostendit. Ratio autem cur generationem varices impediant, hæc ab

Aristotele affertur, quia passio hæc fit translato spiritu, aut flatu: nimirum in ea flatus copia ab vno loco ad alium mouetur. Sanè varix ex omnium medicorum sententia, & Galeni præsertim, cuius locum vnum superiùs adduximus, & alios adducere possumus, fit ex sanguine melancholico: at sanguis siue succus melancholicus flatuosa res est, vnde etiam ægritudines, quæ à flatu oriuntur, ad melancholiam referunt medici, teste eodem Aristotele sectione XXX. problemate primo. Et varix ad melancholicos morbos facit, vt hîc dicitur, & ab Hippocrate VI. aphorismorum XXI. pellente nimirum natura ad partes ignobiliores, eam quæ morbum efficiebat materiam, quæ tum humor melancholicus, tum multus cum eo flatus est. Cum varice igitur multus flatus coniunctus est, & cum multi flatus transmutatione fit: fit itidem concubitus cum multo flatu, qui intus conclusus est, vt habuimus superiùs problemate XVI. & sectione tertia variis in locis. Verùm in concubitu ad penem vergit flatus, cuius auxilio arrigunt, vt ostendetur vberiùs problemate XXIV. in varicoso autem, ad crura cum humore melancholico itidem flatus declinat. Si igitur existente varice rei venereæ impetus aliquis fiat, non potest flatus ad illud opus semen adiuuare, vimque illi sufficere, quippe aliò distractus, & ad crura translatus: semen itaque calidi flatus destitutum auxilio, refrigeratur, pudendique vis & robur emarcessit, nec res venerea rectè peragi, aut liberi gigni possunt. Ad verba Aristotelis adhuc, & ad Theodori rtalationem nonnulla adnoto: sed antea, illa quæ Theodorus reddit: *Quam ob rem si impetus ille agitur, cùm varix exercet, semen non insuper excitatur, sed refrigeratur:* ad verbum ita conuerto: *Si igitur viā sibi munit impetus venereus, facto ipso, non impetum tribuit semini, sed refrigeratur.* Considerabam igitur verba illa, *γενομένου αὐτοῦ*, *facto ipso*, quæ Theodorus de varice accepit, nósque similiter; non ita commodè & facilè ad eam referri posse, quæ fœminini generis sit: quare referenda fortasse ad illa superiora, *μεθισταμένου τοῦ πνεύματος*, *flatu translato*; quod etiam cùm non sine vi fieret; subibat, ad flatum qui proximè memoratus erat, cuius exitu fieri concubitum dixerat, illa referri: atque hunc esse sensum: Quoniam igitur hic venereus impetus viam sibi munit facto spiritu, seu flatu, hoc est eo existente, illiúsque adeò beneficio: illo enim adiuuante venus exercetur; iam in varicoso, eo aliò translato, beneficium illud desideratur, ac semen caret impetu, atque refrigeratur. Vniuersæ tamen rationis momentuum idem est vtróque modo.

XXII.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύονται, καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; πότερον διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα· ὥστε οἷον οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι. καὶ τοῦ σώματος οὕτω σειομένη ἡ σύνθεσις ἐστὶ τῶν ἀπεληλυθέναι· οἷον εἰ τὸ αἷμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν ὅ, ἢ ἄλλο μέρος, οὕτω σφόδρα ἐπίκαιρον τὸ ἐξιόν ἐστι· καὶ ὃ ἐκ πολλῆς γίνεται τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σίτου.

Quare qui concumbunt, resolui atque languere magna ex parte solent? An' quòd semen omni ex parte corporis secretio est. Itaque vt ædificij constructio, sic corporis compactio quatitur, dum semen decedit, quasi sanguinis multum, aut aliqua pars alia decedat: ita quod exit per opportunum, & quod exiguum ex multo alimento conficiatur, quemadmodum amylum ex farina.

Quod Aristoteles ait, concumbentes magna ex parte resolui atque languescere, duobus modis exponi potest: vel eundem hominem ex concubitu sæpius ita affici, aliquando non ita: vt aduerbium *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ* temporis fit, quomodo apud illustres scriptores non rarò sumitur; vel ex hominibus plurimos ita affici dum concumbunt, aliquos non itidem. Si enim multo existente in corpore semine ad expulsionem parato, concumbat aliquis; expeditius & agilius inde corpus redditur, sicuti habemus à Galeno, ne dum languescat, & debilitetur. At quoniam sæpius fit, vt dulcedinis desiderio illecti homines, absque naturæ necessitate vlla hymenæum celebrent, languor & debilitas vt plurimùm consequitur. Ex quo etiam Lucretius lib. v.

--- *Et Venus imminuit vires.*

Cæterùm debilitatis & languoris caussam eam proponit Aristoteles, quæ iuxta aliorum potiùs placita, quàm propria locum habeat. Ideo enim imbecillitatem sequi dicit, quia semen ab omni parte deciditur: quam opinionem, vt diximus ad problema XVI. refutauit

libro

libro primo de generat. animalium: eodem tamen problemate XVI. ad illius solutionem afferendã vsus est: quippe vt ante meminimus in his problematis res earúmque caussæ non admodum subtiliter, & exactè disquiruntur: sed probabiliter tantummodo proponuntur. Igitur quia semen ex toto corpore decidit, corpus totum concutitur, atque ideo totum languescit. Sicuti enim problemate XVI. magna erat coitus suauitas, quia ex toto decidebatur semen, ita hoc loco imbecillitas magna, totóque corpore, quia ex toto semen est: hoc autem sensu, aptiùs fortasse in propositione problematis, aduerbium ὡς ἐπίπολυ, quod Theodorus conuertit, ***magna ex parte***, sicuti nos etiam accepimus, reddatur, ***admodum***, seu ***vehementer***: hanc enim significationem ei inesse appositis exemplis Budæus testatur: erit enim ratio omnino respondens ei quæ problemate XVI. allata est; ideo magnam esse imbecillitatem, quia ex toto corpore semen est, sicuti magna dulcedo, quia ex toto similiter est. Rationem deinde similitudine sequitur Aristoteles ad cõfirmandum. Quemadmodum enim in fabricæ alicuius constructione, omnia ita collocantur, vt singula singulis respondeant, fundamentum parieti, paries tecto, & reliqua reliquis, quæ harmonia dicitur; ita in corpore res contingit. Eadem autem proportio attenditur in eiusdem constructionis labefactatione; quemadmodũ enim secedente aliqua re magnopere opportuna, seu necessaria: ita enim interpretari licet hoc loco ἐπίκαιρον, quamuis Theodorus reddiderit, ***valde opportunum***, tota fabrica vehementer patitur, & labefactatur; sic secedente semine totus homo exsoluitur. Porrò autẽ ablatione vnius, totum peruerti, pati, ac labefactari; eoque modo partes necessarias à non necessariis dignosci, scriptum etiam reliquit idem Aristoteles in libro de Arte poëtica, vbi de fabulæ partibus agens, docebat internoscere necessarias, ab illis quæ tales non sunt: Hunc autem sensum, qui, nisi fallor, verus est, non omnino videtur expressisse Theodorus. Verùm, quoniam alia etiam sunt, quæ aptiùs vt existimo, & fideliùs verti possunt, iuxta quæ nos à Theodori tralatione discedentes, Aristotelis sensa exponimus, necessarium omnino arbitramur, vt expositionis nostræ ratio constet, problema à nobis pingui minerua, sed cum fide conuersum proponere hunc in modum: ***An quoniam semen excretio est ex omnibus partibus: quare quemadmodum & constructionis fabrica proportiones extant, & corporis hominis; eodem modo concussio est in eorum compositione, quum ab iis aliquid recedit, vt si sanguis abeat, aut omnino quæcunq; alia pars ita necessaria, si ipsa tollatur: & quod tale est, vt ex multo ipsum ortum sit exiguum.*** διοι εἰ τὸ αἷμα ἐξέλθῃ ἢ πᾶν ὅ, τι ἄλλο ὁ μέρος. ***Vt si sanguis abeat, aut omnino quæcunq; alia pars.*** Sequitur ad probandum similitudinem propositam, rei alius peropportunæ, aut necessariæ exemplo, cuiusmodi sanguis est, aut alia pars huius conditionis, quæcúnque sit: quemadmodum enim decedente sanguine, aut alia re, seu parte huiusmodi, totum vehementer patitur, ac labefactatur; ita etiam decedẽte semine. Rei autem illius peropportunæ conditionem quandam tradit, seu nota quadam eã insignit, vt talis esse dignoscatur, nimirum quæ talis est, vt ex multo quopiam exigua relicta sit, cuiusmodi semẽ est, vt habuimus etiam superiùs problemate XIII. hîc autem exemplo etiam declarat, ita scribens: ***quemadmodum amylum ex farina***, vt quidem vertit Theodorus, quem tamen legisse vt excusi codices habent, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σίατος, non ausim dicere. Sanè qui lexica consarcinârunt, admonent σίαρ sumi pro farina subacta ad panificium, seu pro pasta quam appellant, quod confirmant tum auctoritate illustrium scriptorum, tum etiam ex hoc eodem loco, addúntque σίαρ sumi pro σταῖς, quæ vox farinam itidem subactam significat: quæ si vera sunt, non est vt pro σίατος legamus σταιτός, quomodo restituit Mercurialis variarum lectionum libro primo capite IX. quando eadem significatio vtriq; voci insit, nec Mercurialis eam rem adnotans quicquam noui ad eum locum attulit; nec caussa vlla erat, vt σταιτός, ex eodem Mercuriali, vt puto reciperet Casaubonus: sed enim nec σίατος, nec σταιτός satisfaciunt. Si enim σταῖς farina est aqua subacta, nimirum pasta, σίαρ itidem aut pasta, aut fermentum, non video quomodo ex multa, exiguum relinquatur amylum, quod scribit Aristoteles. In tritico id contingere, quum ex eo paratur, & conficitur amylum, id fortasse dicatur, furfures enim, aliáque excrementa abiiciuntur: at pasta ad conficiendum aut amylum, aut panem parata, iam quo pondere, aut alia mensura est, plus minus, amylum aut panis eadem est. Non possum igitur hanc sententiam approbare, existimóque potiùs locum esse corruptum. Illud Mercurialis ingeniosius est, quòd eodem loco scribit pro ἄμυλον legẽdum ὁ μυελὸς, hoc est, veluti medulla ex seuo, σίατος enim vox, frequentiùs etiam quàm farinæ subactæ aut pastæ, seui significationẽ obtinet: nimirum ex multo nutrimento exiguum relinqui semen, sicuti ex multo seuo exigua medulla succrescit. At quando sententia constat, de similitudine non prætereà laborabo. πᾶν ὅ, τι ἄλλο; Iustinianus, πᾶν εἴ τι, quod nolui omisisse, indicat enim vt existimo sanguinis præstantiam, & necessitatem, qua alia quæ in corpore sunt excedit.

Διὰ τί

XXIII.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες ἐντείνουσιν; ἢ ὅτι πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος, τὸ σπέρμα ὑπεξιὸν ἐν ἐλάττονι τόπῳ, πλείονα τὸν ὄγκον ποιεῖ καὶ αἴρει; ἐπίκειται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοῖς πόροις.

Cur iis qui concumbunt, si desiderio mingendi tenentur, penis intendi vehementiùs potest? An quòd foramina plena redduntur humoris, semen per angusta se promens, molem efficit ampliorem, atque extollit: penis etenim ad ipsos meatus est positus.

Superiùs problemate vigesimo, eos dixit qui mingendi desiderio tenentur concumbere non posse, cuius rei rationem quoque attulit. Quomodo igitur eos hoc loco concumbere proponit? quippe iis qui concumbunt, si desiderio quoque mingendi teneantur, penem intendi vehementiùs ait. Respondeo: quòd mingendi desiderio captos non posse concumbere dixit, accipiendum quomodo hæc, & similia vulgò iactantur, quæ tunc fieri non posse dicuntur, quum vix & cum difficultate fiunt. Vesica igitur lotio plena difficulter concumbitur ob rationem propositam: at vbi fieri contingat, magis sanè quàm aliis, solet eo tempore penis intendi: cuius rei rationem illam tradit, quia meatibus vrinariis humiditate repletis, coarctantur vasa, & loca per quæ semen transire solet: sunt enim hæc adiacentia seminariis meatibus, sicuti etiam diximus problemate xx. semen igitur erupturum vi subiens loca angusta, & violentiùs obstantia propellens, multo spiritu quo repletum est, molem facit exteriùs ampliorem, & penem magis attollit. Quòd si per meatus ab Aristotele nominatos, intelligamus seminarios; vt problemati vigesimo hæc sint consona, dicamus illis repletis humiditate, hoc est, humidis vaporibus, qui ab vrina attolluntur, semen vi subiens loca repleta, idem operari quod modò propositum est. De penis autem arrectione, & amplificatione vberiùs problemate quod proximè sequitur.

XXIV.

Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου, καὶ ἡ αὔξησις; ἢ διὰ δύο; διά τε τὸ βάρος ἐπιγίνεσθαι ἐν τῷ ὄπισθεν τῶν ὀρχέων, αἴρεσθαι; ὑπομόχλιον γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται· διὰ τὸ πνεύματος πληροῦσθαι τοὺς πόρους· ἢ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομένου, καὶ μεθισταμένου, ἢ ἐξ ὑγροῦ γινομένου, ὁ ὄγκος μείζων γίνεται; τὰ λίαν δὲ μεγάλα ἧττον αἴρεται, διὰ τὸ πορρωτέρω τὸ βάρος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι.

Quam ob caussam tentigo, & amplificatio penis illa existere possit? An duplex caussa est, vna, quòd pondus vrgens post testes facit, vt penis erigatur; testes enim vicem fulcimenti vectorij capiunt. Altera, quòd foramina spiritu admisso implentur, ita vt genitale membrum intumescat, atque se erigat. An humor auctus, translatúsque facit vt moles amplior redundet: penis tamen, qui mensura insigni adoleuerit, minùs se patitur efferri: fit enim vt ita pondus à fulcimento vectis remotius maneat.

Primùm omnium, alia mihi problematis tralatio proponenda: nam Theodorus nec ita legisse videtur, vt habent excusi codices, & quæ eodem modo legit, tum obscurè, tum minùs rectè, vt existimo reddit: ita igitur conuerto: *Quamobrem penis fit arrectio, & amplificatio? an ob duo; & ob pondus quod fit, dum in parte posteriori testes attolluntur; fulcimentum enim vectis testes fiunt, quia spiritu replentur meatus: An potiùs humore aucto, & translato, seu ex humore facto tumor maior fit. Qui autem valde magni sunt, minùs attolluntur, quia pondus à fulcimento vectis longiùs abest.* Theodorus itáque qui vertit, *facit vt penis erigatur,* videtur legisse, καὶ ποιεῖν αἴρεσθαι. & καὶ διὰ τὸ πνεύματος qui vertit: *Altera quòd foramina,* & cætera. Verùm si hæc quæ à spiritu desumuntur, alteram caussam continent; cùm altera etiam fuerit ante proposita, ac tertia adhuc ab humore petita paullò post proponatur, iam tres, non duæ erunt caussæ. At hæc quæ leuiora, omittantur. Illud difficilius & molestius: si pondus testium penem erigit, cur non semper arrectus penis, cùm semper subsideat, subiiciantúrne testes? Tum, quod illud est Theodori, *pondus vrgens,* aut, *vergens* (vtróque enim modo legitur) *post testes?* At omitto Theodorum. Arrectionis penis duas esse dicit caussas Aristoteles: Altera est ab instrumento, qui testes sunt, altera ab efficiente, qui est spiritus, aut

flatus

flatus,seu humor quidã spiritu,aut flatu repletus;nõ tamẽ altera absq; altera operi sufficiat: sed ambo iunctim nunquam non concurrunt. Testiũ põdus,dum in posteriori parte attolluntur,quod euenit cùm spiritu eorũ meatus replentur,tunc enim contrahuntur,duriq;, & breues euadũt,penem erigunt:sunt enim illius veluti fulcimentũ, cuius & vectis ope à mouenti virtute res faciliùs attolluntur,vt cõstat ex mechanicis:nõ enim propriè,vt puto, possimus hoc loco accipere,pondus,fulcimentũ,& vectem,sicuti in machinis;sed similitudine rem ostendere. Vnde & pondus dicuntur hoc loco testes,qui etiam fulcimẽtum:cùm pondus & fulcimentum diuersa sint. Si autem spiritu testes destituantur,iam non sint fulcimentum, nec penis erigatur: quæ fuit dubitatio superiùs aduersùs Theodorum proposita, cuius ratione retinendam duxi antiquam lectionem, tum Basiliensis, tum Aldini codicis, in quibus locus legitur absque coniunctionis particula ᾗ. nec quæ de spiritu dicuntur, referuntur ad alteram rationem, sicuti facit Theodorus, sed priori iunguntur. Atqui enimuero si eandem coniunctiuam particulam ἢ recipiamus locúsque ita reddatur: *fulcimentum enim testes fiunt, & quia spiritu replentur*, &c. non tamen ab ea alteram rationem exordiri dicendum est: sed priorem perfici, cùm ex omnibus adhuc propositis vna solùm confletur ratio: hæc autem, vt puto, duo illa sunt, quibus vnica ratione compræhensis Aristoteles dicebat fieri arrectionem: nempe testium beneficium, & spiritus: cui priori rationi addit alteram, ea minimè antea enunciata, sicuti sæpe consueuit. Eosdem testes idem Aristoteles libro v. de generat. animalium cap. vii. pondus esse voluit appensum, vt res contentior reddatur, non secus ac in textrinis lapides, aut aliquid huiusmodi graue. Ibi enim cùm excisis testibus, laxationem in viribus neruosis fieri dixisset, hæc verba subdit, eodem Theodoro interprete: *laxatio verò similis fit, vt si quis fides intendens adhibuerit pondus, quòd annexum reddat contentiores, quomodo textrices faciunt, quæ cum stamina distenderint, annectunt quas leuas vocant. Ita enim natura quoque testium annexa meatibus seminalibus dependet.* Adhuc autem liquidiùs, primo eorundem de generatione librorum cap. iv. per hæc verba; vt idem Theodorus vertit: *Testes autem ad hanc rem emolita natura est. Motum enim excrementi genitalis, stabiliorem faciunt in viuiparis, vt equis, cæterisque eiusmodi, atq; etiam hominibus, cùm replicationem ferunt: sed quemadmodum se habeant, petendum ex animalium historijs est. Nullam enim partem meatuum testes complent, sed adiecti pendent eo modo, quo pondera textrices telis annectunt: his enim detractis, meatus intro se referunt. Quo fit ne excecta possint generare: nam nisi ita retraherentur, possent generare.* Nec verò dispar ratio est. Sed enim hæc opinio exagitatur à medicis, qui ad generationem, testium vim multo subliniorem faciunt: sed hac de re haud opportunum est in præsentia loqui: de flatu autem colem erigente, licet ea videre quæ habet idem Aristoteles problemate primo sectionis trigesimæ. ἢ τῦ ὑγρῦ αὐξανομένυ, ἢ μεθισαμένυ. *An potiùs humore aucto, & translato, seu ex humore facto tumor maior fit.* Alteram proponit rationem. Illa autem ἢ ἐξ ὑγρῦ γινομένυ, *seu ex humore facto*, non agnoscit Theodorus; & verò illis demptis nullum sequitur incommodum. Fit arrectio penis, quoties seminalis humor, cui spiritus multus coniunctus est, augetur, & copiosus extat, atque ad loca illa transfertur, quæ inde intumescunt: illa enim spiritu replens, in molem eam extendit quam videmus. Porrò de caussis erectionis & amplificationis penis, sicuti de substantia ex qua est compositum, admodum huic vsui idonea & accommodata, legere licet Galenum libro xv. de vsu partium capite primo & secundo; atque etiam Auicennam libro tertio fen xx. tractatu primo capite secundo, & ad hunc locum quæ eruditè scribit Ioannes Costæus, vtrum vis & appetitus quo intumescit coles, ad naturalem, an animalem, an vitalem sit referenda? οἱ λίαν ἢ μεγάλοι ἧττον αἴρεται. *qui autem valde magni sunt, minùs attolluntur.* Corollarium ab eadem similitudine depromptum: quo aliud soluitur problema: cur penis qui insigni mensura est minùs attollatur; Id enim fieri inquit Aristoteles, quia pondus à fulcimento longiùs distat: quo autem à fulcimento longiùs distat pondus, mouenti autem potentiæ fulcimentum proximius est, eò maior ad attollẽdum requiritur virtus, minor autem vbi fulcimento proximius est, fulcimentum autem à potentia magis distat: vbi autem maior ad attollendum requiritur virtus & potentia, elatio difficilior est, atque ideo minùs attolli contingit, quod grandi mentulæ accidit. Sanè autem quæ de pondere, fulcimento, & potentia adducta est propositio, habetur apud Aristotelem in libro Mechanicarum quæstionum quæstione tertia, probatúrque tum ab eo, tum dilucidiùs à recentioribus ad eum locum.

XXV.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἢ ἡ οἱ γυναῖκες δυσώδεις οἱ ἢ παῖδες ὔ, ἢ τῦ χαλκιμάνυ τράγυ ὄζυσι;

ἢ τῶν πνευμάτων (ὥσπερ εἴρηται) τὰ μὲν τῶν παιδίων, πέττει τὸ ὑγρὸν, καὶ τοὺς ἱδρῶτας· οἱ δὲ τῶν ἀνδρῶν, ἄπεπτοι.

Qua de caussa qui rem agunt veneream, aut qui ea ætate sunt, quæ sufficiat veneri, malè olent, virúsque hirci reddunt: pueri autem non ita olent? An spiritus puerorum vt dictum iam est, humorem, sudorémque concoquere potest, virorum autem nequit.

Iteraturquę problemate XIII. fuêre proposita, & copiosiùs explicata. Nobis autem vt eadem quæ ad locum illum attulimus iterentur, caussa nulla esse videtur. In textu pro καὶ οἱ ποιῶντι, reposuimus, ἢ οἱ ποιῶντι, ex Iustiniano, quomodo etiam legisse apparet Theodorum, & antiquum interpretem.

XXVI.

Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες, ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες, μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει ἐπὶ τῷ κολύμῳ. μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες. πότερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθίενται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπᾶσαι· ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσιν, ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ· αἱ δὲ ψυχραὶ θάλλουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ ξηρὸς καὶ θερμός, ἡ δὲ γυνὴ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ· τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἠμαύρωται ἡ δύναμις, τῆς δὲ, θάλλει ἐπανισουμένη τῷ ἐναντίῳ.

Cur per æstatem viri minùs, mulieres magis concumbere valeant? quod Hesiodus quoque Poeta inquit:

Fœmmeo venus est vsu magis effera sexu:
Mitior illa viris, & sæpe accita relanguet.

Vtrum quòd testes eo tempore magis demittuntur & flaccent, quàm per hyemem, cùm qui concubiturus est, retrahat, ac suscipiat illos, necesse sit. An quoniam naturæ calidæ præ nimio calore æstiui temporis æstuant, collabuntúrque: frigidæ verò refouentur, & vigent. Est autem vir calidus & siccus, mulier frigida, humidáque: ergo virorum tunc vires infirmantur, mulierum corroboranrur, & vigent per compensationem qualitatis contrariæ.

Quod hoc problemate ait Aristoteles, per æstatem viros minùs, mulieres magis posse concumbere, problemate sequenti XXIX. dicit minùs appetere, quemadmodum etiam scripsit v. de historia capite VIII. his verbis: ὀργᾷ δὲ πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἄρρεν ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον τὸ δὲ θῆλυ ἐν τῷ θέρει. hoc est, vt idem Theodorus vertit: *Stimulatur ad venerem mas hominum magis tempore hyberno, fæmina æstiuo*: Quod similiter habemus apud Auicennam libro III. fen XX. tract. primo cap. XXV. ita scribentem: *Et virorum quidem desiderium fortè fit in regionibus & aeribus, & temporibus frigidis, propterea quòd aggregatur illud ex virtutibus eorum: & dispositio mulierum est è contrario, propterea quod spargit illud de virtutibus earum congelatis.* Verùm quando facultatem sequatur appetitus, si modò naturæ lege excitetur, vixque alterum absque altero reperiamus, non dissimilis existimari potest vtriúsque problematis propositio. Plinius libro X. cap. LXIII. cùm de appetitu eandem protulisset sententiam, eam & ipse Hesiodi auctoritate confirmauit. Sunt autem hæc Plinij verba: *Viros audiores veneris hyeme, fœminas æstate Hesiodus prodidit.* Hesiodi tamen verba propriè fœminarum appetitum, virorum autem imbecillitatem significant. Aristoteles igitur hoc loco probat quod proposuit auctoritate Hesiodi; cuius carmen affert ex libro secundo eorum qui inscribuntur, ἔργα καὶ ἡμέραι hoc est, *Opera & dies.* Cùm enim de æstatis tempore verba faceret Poëta ille, inter alia quæ per eos dies accidere dixit, hoc vnum fuit; mulieres esse salacissimas, viros autem imbecillimos: ita enim, nec plus sonant quæ ab Aristotele Hesiodi afferuntur verba: alia autem quæ in Theodori tralatione leguntur, à Theodoro ad explenda carmina addita sunt: quod tamen nec erat necesse; & vt rectè, atque ad rem appositè sit factum dubito. Nam quod ait: *Mitior illa viris:* debilitatem eam non puto exprimere, quam Hesiodus superlatiuo, vt aiunt, ἀφαυρότατοι. Et quod subsequitur, *& sæpe accita*, quod omnino de suo addit Theodorus, nisi cautè accipiatur de

incitamento extrinsecus, iam appetitum viro inesse significet, quod negat Aristoteles problemate XIX. Meliùs omnino vt puto IOANNES BAPTISTA PINELLVS meus, & eleganter vt alia, vnico versu:

Fœmina & vsque salax furit, at vir languidus vsque est.

Porrò quod ante Hesiodi carmen in Græco textu legitur, ἐπὶ τοῦ κολύμου, apud Antiquum interpretem est, *in coluro*, quæ vox quomodo explicetur ab Aponensi, licet ex illius commentariis videre: qui etiam addit, nonnullos legisse, *in colunno*. Iustinianus nota compungit tres illas voculas ἐπὶ τοῦ κολύμου, tamquam abessent ab exemplari, vnde lectionum varietatem describebat: nec Theodorus illas agnoscit. Ioannes Hartungus locorum memorabilium prima decuria capite secundo, putat legendum, ἐν κολύβῳ, hoc est, in *Rustico*, seu *Agricultura*, sicuti interpretatur, vt nomen sit libri, vnde carmen desumptum est: quam opinionem minimè probo. Liber enim ille, non solùm κόλυβος inscriptus nunquam est, aut eo nomine citatus quod sciam, nimirum *Rusticus*, aut *Agricultura*, ita enim vocem interpretatur Hartungus, sed ἔργα καὶ ἡμέραι, hoc est, *opera, & dies*, scilicet quibus temporibus quæ opera sint exercenda, in rure sanè, non tamen titulo indice: sed nec titulo, qui ruris, aut agri colendi studium vllo modo denotet. Quid igitur Aristoteli venit in mentem, nō solùm inscriptionem mutare: sed etiam tam diuersam proponere? Iam verò quod caput est, ipsa vox κόλυβος, nec ruris, nec agri, nec operationum quæ in agro fiunt, significationem vllam obtinet. Hesychius enim exponit κόλυβος, ἔπαυλις: at ἔπαυλις μάνδρα βοῶν, ἢ οἴκημα, ἢ αὐλή, ἢ στρατοπεδεία, καὶ ἡ ποιμενικὴ αὐλή, hoc est *stabulum, domicilium, caula boum, exercitus*, & *ouium cubile*; quorum nullum aut ruris, aut agri colendi studium denotat: sed vilem potiùs quandam animalium simul congregatorum, aut pauperum hominum habitationem, nobis Italis *capanne, e stalle*; Qua ratione, villam nonnulli exposuerunt: villam intelligentes, casam, tugurium, aut gurgustium: nec dissimiliter pro tabernaculis vsus est ea Thucydides. Et verò etymon significationem ostendit; est enim κόλυβος vt καλυβός, à καλύβω, seu quod vsitatiùs est à καλύπτω, seu καλύνω, quod *operio*, & *obduco* significat. Non igitur eo nomine aliud, quàm *cauerna*, *vmbraculum*, & *operimentum* denique, ad aëris arcendas iniurias significetur, cui cum agriculturæ operibus, de quibus Hesiodi liber, nihil rei est. Illa igitur vel expungantur, vel locus pro corrupto habeatur. Quemadmodum autem hæc expungenda dicimus, ita Hesiodi nomen ex Iustiniano addimus, quod habet etiam Theodorus: eo enim haud apposito, Poëtæ nomine simpliciter, Homerus per autonomasiam intelligatur. Cæterùm problematis solutiones duas affert Aristoteles. Prior, quia per æstatem testes magis demittuntur, & penduli sunt: qui verò concubiturus est, eos necesse est retrahat; ita enim duri sunt, rotundi, & breuiores, vtque penis fulcimentum, sicuti dictum est problemate XXIV. aliter autem penis non erigatur, nec fieri possit concubitus. ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσι. *An quoniam naturæ calidæ, præ nimio calore æstiui temporis æstuant collabunturque.* Altera ratio quæ similiter affertur probl. XXIX. Viri sunt calidi & sicci, æstas itidē calida & sicca: additur igitur ignis igni, fitq; magnus caliditatis excessus: qualitatum autē singularū excessus, immoderataq; omnis intemperies vires dissoluit, etiam ex Galeni sententia, ignisq; maior minorē extinguit, sicuti etiam dictum ab Aristotele superiùs est. Cōtra mulieres viris sunt frigidiores, & humidiores: quod similiter scribit idem Aristoteles probl. XXIX. & probat aduersùs antiquos Philosophos libr. I. de gen. animalium cap. primo, eorum refutatis argumentis, quæ etiam Galeni aperta est sententia tot locis, quot enumerare superuacaneum existimo. Auctor tamen librorum de morbis mulierum libro primo, antiquos illos Philosophos secutus, aut etiam fortasse ex illis vnus, contrarium sentire videtur. Plutarchus de eâdem re disputat lib. III. sympos. quæstione quarta, variáque pro fœminarum caliditate maiori adducit argumenta, quæ tamen ab aduersario facilè aduersùs eundem retorquentur, sicuti licet apud illum Auctorem videre; nobis enim huc afferenda illa non sunt. Rata igitur apud medicos sententia, mulier frigida & humida cùm existat, æstatis calore fota, non autem nimiùm incensa, reducitur ab ea contraria qualitate ad mediocritatem quandam temperamenti, in qua actionum robur consistit; vnde fit vt veneris munia promptiùs ac meliùs viro possit eo tempore exercere. Et verò ad idem tendit Auicennæ ratio, quæ vult fœminæ virtutem aut facultatem à frigiditate, seu frigido humore congelatam vt ipse dicit, ab æstatis calore veluti liquefactam, dissolui & disgregari; enodatáque virtute, quæ erat implicata, ipsas fieri validiores. ἐπανισωθεῖσιν τῇ ἐναντίᾳ. *Per compensationem qualitatis contraria.* Græca multò meliùs sensum exprimunt; rationem aliquo modo significantes: quæ fortasse meliùs indicetur si ita conuertamus: *A contrario redacta ad æqualitatem*. nimirum ad mediocritatem temperamenti, quam diximus.

XXVII.

Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι καὶ οἱ μὲν, ἅμα δρῶντες, οἱ δὲ οὔ; ἢ ὅτι ἔστιν ἑκάστῳ περιττώματος τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξιὸν οἴδησιν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτὸ, οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δὲ ἐξικμασμένη τροφὴ, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δὲ εἰς μυκτῆρας· αἷμα δὲ εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις, καὶ αἰδοῖα. οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ ἀποτυφλωθῆναι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως εἰς τὴν ἕδραν συρρεῖ ἡ τοιαύτη ἰκμάς· καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτῃ· σημεῖον δὲ ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τοιούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἕδραν. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γίνηται, τοῦτ' ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται. ἡ δὲ ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται· ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περίττωμα συρρεῖ οὗ πέφυκε· κἂν μὲν λεπτὴ ᾖ ἡ πνευματώδης, τούτου ἐξελθόντος, ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος, παύονται, ὅταν δὲ καταψυχθῇ τὸ ὑγρόν· ἐὰν δὲ μηδέτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἄν τι τούτων συμβῇ. οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγον, οὗ τοῖς ἔχουσι κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. αἴτιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσι. ἄρρενες γὰρ ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦτον πεπηρῶσθαι αὐτῶν. πήρωσις δὲ ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ φθόρον· ἡ δὲ διαστροφήν· ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι· γυνὴ γὰρ ἂν ἐγίνετο. ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι, καὶ ἄλλοθί που ὁρμᾶν τὴν σπερματικὴν ἔκκρισιν· διὸ καὶ ἄπληστοι ὥσπερ αἱ γυναῖκες· ὀλίγη γὰρ ἡ ἰκμάς, καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. καὶ ὅσοις μὲν περὶ τὴν ἕδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν, ὅσοις δὲ ἐπ' ἀμφότερα, οὗτοι καὶ δρᾶν καὶ πάσχειν. ἐφ' ὁπότερα δὲ πλεῖον, τούτου μᾶλλον ἐπιθυμοῦσιν. ἐνίοις δὲ γίνεται, καὶ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο· ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμβαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως· ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν οἷς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται· διὰ τοῦτο ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἥβης, ἀλλὰ περὶ ἥβην ἐθισθῶσιν ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονὴν, διὰ τὸ ἔθος ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν, τὰ μέντοι πολλὰ, καὶ τὸ ἔθος ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται· ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακὸς, καὶ θᾶττον ἕκαστα τούτων συμβαίνει.

Cur nonnulli rem veneream cum voluptate patiantur, & alij vel ipsi agere cupiant, alij pati tantummodo gestiant? An quòd excrementis singulis locus determinatus à natura est, in quem instituto secerni naturali debet, sollicitáque natura spiritus excurrens, tumorem admouet, excrementúmque vnà extrudere solet. Verbi caussâ vrinam in vesicam, cibum consumptum in aluum, lacrymam in oculos, mucorem in nares, sanguinem in venas naturæ deduci placuit; his autem proximè genituram quoq; in testes, & penem deferri constitutum est. Quibus itáque meatus habitu suo naturali priuantur, vel quia obcæcati sunt, qui ad penem tendant (quod spadonibus hísque similibus euenit, vel etiam aliis de caussis) his talis humor in sedem confluit, quippe qui hâc transmeare soleat: quod eius loci contractio in coëundo, & partium sedi appositarum consumptio indicant. Qui si admodum semine genitali abundant, excrementum illud largè in eum locum se colligit. Itáque cùm excitata cupiditas est, attritum pars ea desiderat, in quam confluit excrementum. Cupiditas autem excitari tum à cibo, tum ab imaginatione potest. Cùm enim alterutra de caussa libido commota est, spiritus eodem concurrit, & genus id excrementi confluit, quo secedere natum est. Et si tenue, spiritu osúmue est, cùm difflatum id fuerit, requiescunt: quemadmodū pueris & adolescentibus interdum nullo secreto humore cessare tetigines possunt. Sed si crassum, corpulentúmque est, nisi extruso quiescere nequeunt. Quòd si neutrum eorum accidit, cupiunt quousque alterutrum accidat. Quorum verò natura mollis, & fœminea est, ita ij constat, vt genitura vel nulla, vel minima conueniat, quò illorū secernitur, qui præditi natura integra sunt, sed se in partem sedis diuertat: quod propterea euenit, quia præter naturæ normam constiterunt. Cùm enim mares crearentur, ita degenerârunt, vt partē virilem manicam, atque oblæsam habere cogerētur. Læsio autem alia rē omnino cor-

rūpit, alia peruertit & vitiat. At genus illud corrumpens, vt in his sit fieri non potest: ita enim mulieres, nō viri crearentur. Ergo peruerti, citariq́; aliorsum, quàm secernendum natura voluit, necesse est. Vnde fit vt insatiabiles etiam sint modo mulierum: humor enim solicitans ille exiguus est: nec quicquam se promere conatur, refrigeratúrque celeriter. Quibus itaque sedem humor ex toto adiuit, ij pati tantummodo auent: quibus autem in vtranq; partem se se dispertiit, ij & agere & pati concupiunt, ídque eo ampliùs, quo tandem pleniùs fluxerit. Sed sunt, quibus vel ex consuetudine affectus hic accidat. Fit enim vt tam gestiant, quàm cùm agunt, vtque genituram nihilo minùs ita emittere valeant. Ergo agere cupiunt, quibus hæc ipsa vsu venerunt, & consuetudo magis, velut in naturam idcirco illis euadit, quibus non ante pubem, sed in ea vitium patiendi inualuit, quoniam his recordatio rei, cùm desiderant, oritur. Vnà autem cum recordatione gestiens exultat voluptas; desiderant autem perinde ac nati ad patiendum. Magna igitur parte, vel ob consuetudinem res existit. Sed si accidat vt idem & salax, & mollis sit, longè expeditiùs hæc omnia euenire posse putandum est:

Theodori tralatio minùs perfectè exprimit sensum totius rei, de qua Aristoteles, inquirendum proponit, nisi pro, *vel* conuertamus, *simul*, vt Græcè particulæ, ἅμα, respondeat, hoc modo: *& alij simul ipsi agere cupiant*: hoc est, & eorum qui cum voluptate patiuntur, alij quidem simul etiam agere cupiant, alij autem pati tantummodo. Quæstionem autē longiori oratione dissoluit Aristoteles, quippe nonnullis probationis gratiâ, aliis dilucidationis, aliis etiam obiter propositis. Nos summam rationis proponemus antea, tum partium singularium sensa explicabimus. Est igitur summa hæc: Cùm naturæ instituto singulis excrementis propria loca in corpore destinata sint, ad quæ deferuntur, & quibus resident, aliter laborem ac molestiam gignentia, nonnullos esse, qui ita à Natura efformati sunt, vt cùm clausos habeant meatus, quos apertos esse oporteret, non possint per eos excrementa ad loca propria deferri; sic fieri vt quibus obcæcati sunt meatus ad penem deferentes semen, colligatur semen ad sedem, & ad nates, ibique positum, quoties cupiditas excitatur, efficiat vt fricari pars desideret: ac si humor ille ex toto sedem adit, illi pati solummodo auent; si verò in vtrámque partem se se dispertit, illi & facere, & pati desiderent κατὰ φύσιν, *instituto naturali*. Vnicuique excremento propriam sedem à natura fuisse constitutam, in quam ex singulis corporis partibus simul colligeretur, ad eum finem quem eadem Natura instituit, plurimis locis habemus apud Galenum: insignis autem est primo de tuenda valetudine capite XII. vbi & alia propria de eâdem materia loca adducit ipsemet Galenus. Verba autem huius capitis, quando ad illud quod nobis primum institutum est, hæc res non facit, huc non existimaui necessarium afferre: locum citasse satis habui. Ita igitur vrina descendit in vesicam, cibus exsuctus, humoréque alimentario priuatus, hoc enim est quod ait Aristoteles ἐξικμασμένη, & Theodorus, *consumptus*, in aluum, lacrymæ ad oculos: lachrymæ autem excrementum Aristoteli dicuntur, illæ enim problemate XXXV. sectionis quintæ, sudor quidam sunt: at sudor excrementum: fluunt autem lacrymæ ex anatomicorum sententia à binis glandulis, quæ in oculis sunt: ibi enim lacrymarum materia colligitur. Horum tamen excrementorum par vacuationis ratio non est existimanda: sed aliis alia. Cerebro quidem sano existente, non putem lacrymarum vsum esse: at ob fluxionem aliquam ab eo decumbentem illacrymare hominem, Galeni sententia est Comment. primo in Prognostica Hippocratis tex. decimo, & in libro de catharticis Galeno ascripto, per lacrymas oculos purgari traditur. Earum autem quæ mœrore affectis effunduntur, alia vt puto ratio est. His excrementis sanguinem addit Aristoteles, cui in venis locus destinatus est. Appellat autem excrementum sanguinem in venis existentem, vel quia ibidem non generatur, sed à corde transmissum ad venas propellitur: cor enim origo prima, & fons sanguinis est ex Aristotelis sententia libro III. de partibus animalium capite IV. Ex Galeni autem opinione excrementū etiam eo quidem modo dicatur sanguis, nam à iecoris carne, tanquam à primo instrumento confectum, inde ad venas defluat: vt primarum illarum partium, à quibus propellitur ad alias excrementum quoddam dici possit, eo sanè nomine latiori quadam significatione accepto, quod facit Aristoteles. Possimus etiam dicere Aristotelem hoc loco non

intelligere vniuersum sanguinem, qui in omnibus venis exsistit, sed quendam tantummodo, qui verè excrementum est, seu potiùs excrementitius sanguis, cuiusmodi exempli gratiâ qui per mariscas effunditur ex venis ad anum, aut per menstruas purgationes, ex venis quæ ad vterum desinunt. Hæc igitur excrementa, quoniam aliis locis dispersa, laborem & molestiam intus gignerent, iamque fortasse aliquando gignunt, præstò spiritus est, qui cum eisdem excurrens; est enim spiritus præcipuum naturæ instrumentum, tumorem quendam facit, dum fluentibus excrementis immiscetur, & vnumquódque ex illis ad propria loca detrudit: quod similiter seminali excremento euenit, quod ad testes, & ad pudendum demittitur. Quòd si meatus illi per quos semen defertur, non secundùm naturam se habeant, sed obcœcati sint, vt eunuchis contingit, seu alia ratione illud eueniat, semen defertur ad sedem: quippe locus proximus est, qua semen transeundo iter facit, vt facilè diuertere, & transferri possit, sicuti habuimus etiam superiùs problemate 11. ad finem. Probat autem seminis transitum per loca illa, ex coactione earundem partium, quæ in concubitu fit, ac etiam ex earundem consumptione. Vbi notandum, superiùs problemate 11. quod modò adduximus, extenuationem probâsse ex seminis transitu per loca illa; hic è conuerso seminis transitum ex extenuatione: nec verò absurda sit res, præsertim in huiuscemodi doctrinæ genere. ἀλλὰ τὸ ἀποτυφλωθῆναι. *vel quia obcæcati sunt.* Expunximus negationis particulam, quæ erat in excusis exemplaribus Græcis, Latinis consentientibus, & Antiqui interpretis, & Theodori; tum etiam Iustiniano, qui eandem tanquam ablegandam compungit, potissimùm autem requirente sensu, qui ab ea apposita redditur omnino contrarius: nisi aliquid immutetur: nec tamen mendi apud me vacat suspicione locus. Illud enim ἀλλὰ, vel non habet cui innitatur, vel si innititur verbo συῤῥεῖ, imperfecta est reliqua oratio: aut ego constructionem non assequor. εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις. *spadonibus, hisque similibus.* Budæus annotat, idem esse εὐνοῦχον, & εὐνουχίαν, hoc tamen loco fuisse ab Aristotele positos, tamquam differentes: qua re verò differant, nihil addit. Ex Theodori tralatione, quæ habet, *spadonibus, hisque similibus*, coniiciebam, hunc interpretem fortasse voluisse illis verbis ab Aristotele comprehendi omnia genera eorum quicúnq; sine testibus sunt, aut inutilibus, cùm triplex horum genus sit ex Matth. xix. cuius verba ita vertuntur à D. Hierony. *Sunt eunuchi qui de vtero matris ita nati sunt, & sunt eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati sunt, & sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum dei.* Atqui hisce verbis εὐνοῦχος semper, εὐνουχίας nunquam dicitur: non piget tamen rem adnotâsse. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λογνείᾳ. *Qui si admodum semine genitali abundant.* Putem meliùs conuerti: *Si igitur aliquis semine genitali admodum abundat*, colligens enim orationem denuò exorditur Aristoteles; & ita Græca verba sonant. Mirum autem, huiusmodi particulæ quantùm orationem illustrent, & sensa patefaciant, quod antea non semel admonuimus. λογνείαν autem semen genitale significare quomodo hîc sumitur, ex Galeno patet in expositione vocum Hippocratis, qui pluribus locis illam vocem ea notione vsurpauit. Exordiens autem orationem Aristoteles, quæ dicta sunt quodammodo contrahit: semen enim iis qui dicti sunt, non omnibus in eum locum colligi tradit: sed illis tantùm qui eo abundant: nam quod Theodorus habet, *largè* de suo addit, non sine sensus deprauatione: opinionem enim facit, aliis etiam colligi, sed non largè: quod sanè non dicit Aristoteles; qui enim semen habent, sed exiguum, illis quamquam obcœcatis meatibus, fortè non feratur ad sedem; sed resoluatur; quippe via non ita facili exiguo semini, quemadmodum copioso, præsertim ad sedem, de qua hæc potissimùm dicuntur: non enim secundùm naturam ad eum locum via semini est: quibus igitur abundat, illis ad eum locum defertur: in quo vbi est, si excitetur cupiditas ob aliquam ex iis quas subdit occasionibus, pruritúsque accendatur, frictionem pars desiderat ad pruritum sedandum, siue ea pars sit pudendum, siue sedes. Possit autem etiam absque illis occasionibus, fortè excitari cupiditas: atqui ex ipsis & faciliùs & magis commouetur. ἡ δ' ἐπιθυμία καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων. *Cupiditas autem excitatur tum à cibo.* Quæ hinc sequuntur, vsque ad ea, καὶ ὅσοις μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν. hoc est, *quibus itaque sedem humor ex toto adiuit*: quibus problematis conclusio ponitur, eorum pleráque obiter dicta sunt: quoniam enim excitata cupiditate, frictionem partem illam dixerat desiderare, ostendit quibus rebus excitetur cupiditas, tum ea excitata qui motus sequantur, quæque excretiones, quarum beneficio quies succedat: quoniam verò excretiones hæ, in aliquibus fiunt secundùm naturam commodè & facilè, in aliis, non item; hinc euenit vt alij facilè conquiescant, alij non item, quibus secundùm naturam non potest fieri excretio, quia manci & oblæsi sunt: iisdemque humor sedem adit, & pati cupiunt. Sed hæc sigillatim exposita, erunt omnia magis perspicua. Cupiditatem itaque excitari dicit, tum à cibis, tum ab imaginatione, seu cogitatione, ita

enim

enim διαπνοία, bene etiam exprimatur: cibi enim flatulenti cuiusmodi imprimis sunt cæpæ, rapæ, raphani, & bulbi omnes, veneris libidinem excitant; sicuti medicorum sententia est. Vnde illud Martialis:

Cùm sit anus coniunx, cùm sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

De imaginatione autem seu cogitatione, quæ ab Aristotele dicuntur in libro de communi animalium motu capite vi. vbi motionis principium in animali eam proponit, sicuti etiam appetitum, non est necesse huc afferre. Ab ea cupiditatem excitari, si quispiam non est expertus, discat ex illis suauissimis Lucretij versibus, qui in quarto libro de rerum natura ita leguntur:

Nanque voluptatem præsagit multa cupido:
Hæc venus est nobis: hinc autem'st nomen amoris:
Hinc illæ primùm Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & successit frigida cura.
Nam si abest quod ames: præstò simulacra tamen sunt
Illius, & nomen dulce obuersatur ad aureis.

Commotione igitur genita, seu ab hac, seu ab illa caussa, spiritus vnà cum excremento concurrit ad eum locum, ad quem natura tendit, quoque illi via naturalis est; nimirum ad pudendum, sicuti etiam paullò ante dicebat, huc enim semini natura iter est: sed enim hunc spiritus & excrementi ad eum locum concursum, nouum esse & alium à priori, ac deinde genitum videri possit. Verùm ad rem parum interest, vtrum vnus an duo ab Aristotele intelligantur; eadem enim caussa, & idem accidentis modus est. Huiusmodi autem excrementum quando magis tenue est, & spiritalis naturæ, sicuti in pueris accidit, & adolescentibus, sanè absque illa humoris excretione cessant tentigines, excreto scilicet per illarum partium attritionem spiritu: quam rem habemus apud eundem Aristotelem libro primo de generatione animalium capite xx. his verbis: vt Latinè sonant: *Voluptas autem quæ per coitum sentitur, non solùm semine exeunte accidit, sed etiam spiritu, ex quo consistente semen emittitur. Quod patet tum in adolescentulis, qui nondum emittere queunt, propeq; ætate sunt: tum in viris genitura expertibus; voluptas enim ijs omnibus scalpendo excitatur.* Nec non etiam sectione xxx. problemate primo in hunc modum: *Atque etiam prius quàm tempus promendi seminis sit voluptas quædam gestiens pueris adhuc oritur, cùm iam pubertati propinqui, testiculos per libidinem scalpunt. Quod scilicet ob id ipsum fit, quia flatus per meatus transit, quà postea humor perfertur.* Aliquando autem humor crassior, nec ita spiritalis est, qui excerni debeat: quod si accidit, quies fit: si verò ex illis neutrum excernatur, durat is appetitus, nec cessat ardor, donec alterutrum contingat. Ad hunc autem locum Theodorus multa de suo addit, non sanè vt sensum corrumpat, præter tamen boni interpretis fidem vt existimo. Ita autem penè ad verbum Græca sonant: *Et si quidem tenue sit, aut spiritale, hoc exeunte tentigines quemadmodum pueris, & adolescentibus aliquando nullo humore excreto cessant. Quando autem extingui humor debeat, si ex his alterutrum haud patiantur, desiderant donec horum aliquid eueniat.* Puto autem Aristotelem studiosè dixisse, *extingui*, quod, *extruso*, conuertit Theodorus, vt præcedentē libidinis ardorem meliùs significaret. Quod autē vertimus, *& adolescentulis*, ac Theodorus, *adolescentibus*, Græcè est, τοῖς ἐν ἡλικίᾳ. Pro eo autem, loco quem adduximus primo de generatione animalium dixit Aristoteles, ἐγγὺς τῆς ἡλικίας ὄντων, id est *propè ætate sunt*, vt ex Theodoro Latinè locum proposuimus: quod etiam fortasse meliùs conuertamus, *propè pubertatem*, quomodo expressè loquitur Aristoteles problemate primo sectionis xxx. seu adolescentes, vt vertit hoc loco Theodorus. Eandem autem ætatem vtróque loco intelligi ab Aristotele manifestum est. Quare quomodo hîc dicat idem Aristoteles, οἱ ἐν ἡλικίᾳ, de iis qui nondum puberes sunt, considerandum est. Nisi dicamus comparatione puerorum, quos proximè nominauit, *ætatem habere*, seu, *in ætate esse*, dixisse Aristotelem eos, qui paullò adultiores sunt, licèt nondum semen emittant: Aut locus ex primo de generatione corrigitur, ac scribamus, ἐγγὺς τῆς ἡλικίας, quod melius puto; estque facilis lapsus. οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι. *Quorum verò natura mollis & fæminea est.* Qui sint illi ostendit, in quibus propositis venereus affectus apparet. Nam quoniam excretionum beneficio, quæ secundùm naturales & proprios meatus fiunt, libidinis cessat ardor, contingit vt si aliqui ita sint à natura efformati, seu potiùs vitiati, vt semen vel nullum, vel exiguum iis ad locum proprium colligatur, quod euenit quibusdam hominibus, qui

natura

natura molli, & effœminata constant, in illis ad locum alium secedat, nimirum ad sedem: sunt autem illi præter naturæ leges & consuetudinem efformati, quippe qui locum eum, scilicet virilem partem mancam habeant,& oblæsam; non sanè ita vt corrupta omnino virilis natura sit; ita enim mulieres essent, quæ similiter dicuntur viri læsi, & imperfecti: sed vt aliò quàm in viris semen ipsum genitale diuertatur. Retinent tamen hoc etiam mulierum,vt insatiabiles sicuti ipsæ sint,quod simili de caussa euenire putandum est:humor enim qui libidinem inducit, exiguus est, nec vt erumpat imperum facit, & citò refrigeratur;natura enim frigidiore sunt, non tamen ideo sedato ardore. Porrò autem muneri meo satisfecisse me non existimo, si huius partis tralationem ad verbum non proponam. Theodotus enim nimiùm discedit à verbis, & necessaria etiam omittit aliquando. *Qui verò natura molles, & effœminati sunt, ita consliterunt, vt ibi quidem non excernatur, vel exigua, vbi ijs qui secundùm naturam se habent excernitur, sed in locum hunc. Caussa autem est, quoniam præter naturam consliterunt: mares enim cùm sint,ita tamen dispositi sunt, vt necesse sit hanc ipsorum partem læsam esse. Læsio autem, alia quidem omnino corruptionem facit, alia autem peruersionem:illa quidem*[in eis] *non est: facti enim fuissent mulieres. Necesse igitur peruersos fuisse, & aliò seminalem excretionem impetum facere.* De his autem quorum peruersa aut deprauata hunc in modum natura est, seu generatio, loquitur similiter Aristoteles, loco quem adduximus primo de generat. animal. capite xx. atque tradit iis solui aliquando aluum, eo quia illuc secedat excrementum, quod non possit concoqui, & fieri semen. ὅσοις μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν. *Quibus itaque sedem humor ex toto adiuit.* Iustinianus pro ἐπὶ habet περὶ, & illa, *ex toto*, de suo addit Theodorus. Cæterùm Aristoteles concludit, rationémque problematis breuiter tradit: cur nonnulli solummodo pati desiderent, alij autem pati, & agere: exque his eisdem, cur alij magis hoc quàm illud,alij illud magis quàm hoc.Porrò in textu ex Iustiniano addidimus illa omnia,à voce ὅσοις vsque ad verbũ ἐπιθυμοῦσιν, quæ desiderabantur in excusis:habuit tamen tum Antiquus interpres,tum Theodorus:qui tamen Theodorus postrema illa, ἐφ' ὁπότερα ἢ πλεῖον, τούτου μᾶλλον ἐπιθυμοῦσιν,vel non ita scripta legit,vel in conuertendo lapsus est: ita enim reddenda sunt: *Vtram autem in partem plus illius humoris decumbat, ea parte magis concupiscunt.* Censet enim Aristoteles,si plus humoris ad anteriorem partem feratur,magis facere quàm pati, si plus ad posteriora, plus pati quàm facere, & si æquè ad vtráque, æquè & facere & pati eos desiderare. ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. *Sed sunt quibus vel ex consuetudine affectus hic accidat.* Caussæ superiùs propositæ, quæ ducebatur ex naturæ vitio, seu ex mala corporis conformatione, alteram adiungit ex mala assuetudine: illa verò potissima existimari debet; nam cœcis etiam meatibus dictis, & ad sedem fluente semine, si turpitudinem ac scelus fugiat homo, nec ei assuescat, non erit sanè vt eo gaudeat: sicuti ex spadonio genere multis, quos in eum censum retulisse videtur Aristoteles, euenire apparet, qui castitatem obfirmatè tuentur & custodiunt. Igitur ex mala assuetudine, sunt qui scelesta illa fœditate gaudeant, vt tradit Aristoteles. Verùm ante quàm explicationis gratiâ, alia proponam, quoniam in toto hoc loco, Theodorus non parum à verbis recessisse videtur, & aliter locum habuisse interpunctum quàm in excusis Græcis exemplaribus, necessarium existimaui, eum quomodo ad verbum Latinè sonat, proponere, hunc in modum: *Nonnullis autem etiam ex consuetudine fit huiusmodi affectus: quando enim faciant, contingit ipsis gaudere, & semen eodem modo emittere. Cupiunt igitur facere, quibus hæc eueniunt, magisque consuetudo veluti natura fit. Ob hoc quicúmque sanè non ante pubertatem, verùm circa ipsam assueuerunt venerem pati, quia igitur in ipsis vsus tempore memoria, vnà autem cum memoria voluptas; ob consuetudinem autem, quemadmodum qui ita nati sunt, pati desiderant: vt plurimum quidem, & consuetudo fit sicuti illis qui ita nati sunt. Si autem accidat, vt salax idem existat, & mollis, celerius vtique singula horum contingunt.* Assuetudine igitur ducti; sunt qui venerem pati gaudeant: quum enim illud faciunt, nimirum venerem patiuntur, ita enim ποιῶσι, hoc loco accipio, contingit ipsis gaudere: quippe qui semen eo etiam modo emittant, vnde quibus id euenit, cupiunt facere, hoc est sicuti modò exposui, venerem pati. Theodorus autem non ita hoc verbum accipit, & fortasse legit ὡς ποιῶσι, aut, ὅσα pro ὡς accepit, hoc sensu: Ex consuetudine sunt, qui dum venerem patiuntur, gaudent,quoniam eo modo semen emittunt, sicuti dum eam agentes exercent: verùm quod sequitur idem ποιεῖν hoc est facere, eo omnino quo dicebam modo necesse est accipere: desiderant igitur facere, hoc est, venerem pati, quibus illa ita eueniunt, eisque veluti in naturam transit consuetudo. De hac autem nonnullorum affectione, qui in venere patienda semen emittunt, loquitur etiam Auicennas libro III. fen XX. tractatu primo capite XLII. eiusque rei caussam aliquam proponit. Quæ post hæc sequuntur, coniungit Theodorus cum superioribus,

ribus, vnúmque solum membrum ex omnibus efficit, vt ex illius tralatione apparet. At sunt distincta, duóque membra in Græcis exemplaribus, vt apparet ex nostra. Vtro autem modo accipiantur, corollarium esse videtur ex illis quæ dicta sunt: in iis nimirum qui assueuerunt venerem pati non ante pubertatem, sed in ea vel circa eam, cùm scilicet iam semen emitterent, magis consuetudinem verti in naturam ob memoriam, nempe rei dulcis, & recentis, quæ memoria, cùm vsus postulat, ingruente cupiditate, haud ita fiat in iis qui assueuerunt ante pubertatem, eo enim tempore semen non emittebant, nec dulcedinem illam percipiebant: huc enim Aristotelis rationem spectare existimo. ἐν τῇ χρείᾳ, *cùm desiderant*. Ad verbum, *In vsu*, hoc est vt exposui, cùm vsus, aut necessitas postulat, nimirum cùm semen pruriginem excitat, & excerni desiderat.

XXVIII.

Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζεσθαι, ἀλλ' οὐ πιεῖν οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; ἢ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνιαι δὲ καὶ ἀναιροῦσι τοὺς μὴ τυγχάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστί.

Cur homines rem agere veneream cupientes, confiteri se cupere maximè pudet: bibendi, aut edendi, aut aliquid eiusmodi faciendi desiderio cùm teneantur, confiteri non pudet? An quòd rerum plurimarum cupiditates necessariæ sunt, & nonnullæ nisi expleantur interimunt. Rei autem venereæ libido superfluit, & abundantiæ index est.

Qui cibi aut potus, aut alicuius similis rei, vt somni cupiditate tenentur, eam rem confiteri nihil pudet; quos verò concumbendi tenet desiderium, eos pudere maximè proferre dicit Aristoteles. Maximè autem hoc est potissimùm, seu imprimis, aut sæpius, aut magis quàm priora, ita enim hanc vocem accipio: non enim qui ex concubitu, dummodo ille vetitus non sit, debitísque conditionibus fiat, dedecus oritur, huiusmodi est, vt maximam verecundiam inferre debeat, quod meliùs ad finē expositionis problematis apparebit. Soluit autem quæstionem Aristoteles ea ratione, quia cupiditates quæ fuère propositæ dissimiles atque adeò quodammodo contrariæ inter se sunt, alteræ enim indigentiæ, & necessitatis, alteræ superfluitatis, & exsuperantiæ argumento sunt. Hæc autem indigentia, seu necessitas non vniusmodi est: sed maior & minor: quippe latitudinem obtinet. Est enim quædam huiusmodi ac talium rerum, quibus si careat homo, statim in vitæ incidat discrimen, atque adeò intereat, sicuti cibi & potus, quæ paullò ante proposita sunt. Alia est earum rerum, quæ non ita necessariæ sunt: sed maximè vtiles, & proficuæ, atque etiam necessariæ, non tamen vt illæ, cuiusmodi somnus, aut aliquid aliud. Horum igitur omnium, aut singulorum desiderio teneri, non est vt quempiam fateri pudeat, quando ad vitam necessaria, aut plùs, aut minùs sunt. At cupiditas rei venereæ, non indigentiæ, sed superfluitatis est index: illos enim maximè solet corripere, qui delitiis dediti, splendidè & opiparè epulantur; multa enim in illis superfluit seminis copia: qui autem sobrio & frugali victu vtuntur, illis exigua colligitur, quæque & facilè absumitur: vnde scitum illud: *sine Cerere & Baccho friget Venus*. Pudet igitur fateri dedecora, tum præterita, quorum index libido est, tum futura, veneris enim illa actio cum turpitudine perficitur: verecundia autem ad vtraque hęc tempora pertinet, vt dicit Aristoteles libro secundo Rhetoricorum. Galenus sanè VI. de locis affectis capite V. tradit, ex seminis retentione praua in nonnullis oriri accidentia; vnde & celebre Diogenis refert exemplum, quem virum, alioqui vt idem Galenus tradit, continentissimum, non vt voluptati indulgeret, sed vt noxam euitaret, veneri dedisse operam scribit aliquando. Atqui sanè vt negandum medico non est, concubitum posse aliquando, & alicui prodesse; quod etiam ex Aristotelis problemate XXX. sequenti, & aliis locis apparet; ita semper superfluitatis, plùs minùs argumento erit, turpitudinémq; aliquam semper coniunctam habebit. Et verò illis qui eo modo vexantur, maléq; habent quòd venere indigeant, liceat laboribus, exercitiis, victu frigidiore, & aliis ingeniis, quæ singulis magis ex vsu sint, morbo aut molestiæ resistere. Vnde & læsionem quam ex veneris abstinentia proponit problemate XXX. in iis proponit, quos εὐτραφεῖς appellat, hoc est *bene nutritos*, vberiusque alimentum capientes. Fortè verò etiamsi praua hæc omnino eueniant accidentia, nec euitari possint; iam nec turpe adeò sit, nec quempiam ita pudeat veneris desiderium fateri, quod faciebat Diogenes; vnde & palàm, ac in viis publicis, tanquam rem haud turpem,

eandem exercuisse legimus, quippe eo consilio,quo diximus; seu vt hominem plantaret, sicuti ipse dicebat; malè,tamen: si enim conceditur,non eo loco conceditur. Simili autem ratione mictio, fœcum egestio, crepitus ventris, ructus, alia,cum maiori, alia cum minori verecundia sunt,pro vt superfluitatis vel maioris, vel minoris indicio sunt,& prout alia magis, alia minus, vitæ saluti necessaria existimari possunt. Ructus enim, nimium se cibo ingurgitasse aliquem, & ventriculum nimium replesse ostendit, quod turpe; at si debili stomacho, aut ægroto ex flatuum copia, illud accidat, iam non ita turpe sit; vt denique necessitas has omnes actiones metiatur, & dirigat. Vnde & Aristoteles libro II. Rhetoricorum, loco quem adduximus, cùm actiones exponeret, ex quibus verecundia afficimur, concubitum dixit (ita enim exponunt eo loco συνῆλθεν) qui fieret cum quibus nefas, vel vbi, vel quando nefas, non concubitum simpliciter. Quippe locorum & temporum conditiones, rem admodum euariare possunt;quando tamen per se actio illa turpitudinem seu obscœnitatem potiùs quandam continet superfluitatisque indicio est;illius desiderio teneri,non est qui sine rubore non fateatur.

XXIX.

Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὁρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; τοῖς μὲν οὖν, τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὐτάρκης πρὸς τὴν ὁρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐν τούτῳ) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρὸν ἐστι πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός· τοῦ δὲ θέρους· ταῖς μὲν ἐστι σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ πλέον τοῦ ἱκανοῦ· τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παιδία τοῦ θέρους λεπτότερα· συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν.

Cur viri per hyemem, mulieres per æstatem rei venereæ appetentiores sunt? An quòd viris calidior natura & siccior est, mulieribus autem humida, frigidáque. Quam ob rem illis humor, & calor satis cupiditatem veneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus semen oriri certum est. Mulieribus autem & calor minor, & humor concretus propter caloris inopiam tunc est. At per æstatem contra mulieribus calor modicus, viris largior, quàm satis sit: minùs enim vires frangit, atque dissoluit. Quapropter pueri quoque per æstatem tenuiores redduntur; incidit enim, vt ignis igni coniungatur.

Cùm ea quæ ad præsens problema pertinent,fuerint superiùs problemate XXVI.satis copiosè explicata,in quo eadem,licèt non iisdem omnino verbis proponuntur, pauca erunt quæ hoc loco à nobis afferantur. *τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν, humor & calor.* Humorem dicit, quamquam siccos appellauit viros, quia non sine humore siccitas illa est, & homo in vniuersum calidus & humidus est: præcipuè autem hic viros dicit siccos, comparatione mulierum, *αὐτάρκης πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ χειμῶνος. Satis cupiditatem, hyberno tempore, accendere.* In viris per hyemem, calor & humor ea copia est, qua sufficiat eo tempore ad veneris impetum concitandum; non item in fœminis, in quibus præ frigore concretus est & congelatus: quam rem Auicennas loco superiùs ad problema XXVI. à nobis adducto dixit, *congelatas virtutes. τὸ μὲν ἐστι σύμμετρον.* Iustinianus expungit ἐν, quæ locum corrumpit, & reponit ἐστι hoc modo: *ταῖς μὲν ἐστι σύμμετρον*:quo modo nos etiam excudendum curauimus.*διὸ καὶ τὰ παιδία. Quapropter pueri quoque,* Corollarium; atque idem argumentum rei propositæ, æstatis nimirum calore, calorem animantium in quibus excedit, dissolui ac dissipari, quod in viris accidere dixerat. Pueri enim, quia ipsi quoque valde calidi sunt, quod & Hippocrates per illa enuntiauit: *qui crescunt, plurimum habent calidi innati*; per æstatem redduntur tenuiores, exhausto à calore ambientis eorum humido, quod facilè sanè contingit ob corporum illorum mollitiem,ac teneritudinem; quæ actioni caloris externi minimum resistere potest.

XXX.

Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ὦσι καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι, χολή τε περιίσταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἔκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἁλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; ἢ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν περιττωματικῶν, ἰχθύων πλεῖστον ὄζει ἡ γονή.

ἀφροδισιάζωσιν μὴ οὖν τοῦτο συναπέρχεται, ὥς εἰ λυπεῖ μὴ ἀπολομένοις διὰ τῆς ὁμιλίας, τὸ περίττωμα ἐμπικρῦται, ἢ ἁλμυρὸν γίνεται.

Cur quibus natura calida eſt, ſi modò robuſti pleníque ſint, niſi concumbant, iis ſæpe bilis proſiſtit, & aluus amara ſecedit, & pituita ſalſa conficitur, & color corporis immutatur? An quòd ſemper cum ſemine vnà excrementi aliquid exit. Vnde etiam nonnullorum excrementis abundantium genitura lauamentum piſcium redolet: igitur excrementum quoque illud concumbenti decedit. Itaque nihil eſt, quod poſſit affligere: abſtinenti autem manet, & amarum ſalſúmve redditur.

Noxam proponit quæ ex veneris abſtinentia aliquibus contingit. Sunt autē hi, qui calidi natura exiſtentes, hoc etiam coniunctum habent, vt ſint robuſti, bene enutriti, & corpore ſucci pleno: caliditas enim ſola corpore debili, & exſucco, concubitum haud deſideret: qui verò propoſiti ſunt, niſi concumbant, illis ſæpe bilis, aut vomitu, aut ſeceſſu eiicitur, pituita gignitur ſalſa, & colore immutantur, vt pro viuido & florido, palleſcens aut citrinus, & fuſcus fiat. Cauſſam autem eſſe dicit, quoniam vnà cum ſemine ſemper excrementum aliquod exit: quam rem eo ſigno probat, quoniam ſemen nonnullorum, qui excrementis abundant, piſcium lauamentum redolet, quod nihil aliud eſt, quàm excrementum in eo contineri, quale hoc piſcium lauamentum eſt. Sanè eſſe excrementum ſemen, dixit etiam problemate I I. ad quem locum ex eodem Ariſtotele nos aliqua attulimus, quæ ibi videre licet: quibus ſi alia addenda ſunt, eſt etiam locus I V. de partibus animalium capite X. ita ſcriptus, vt Latinè redditur, *genitura humor quidam excrementitius eſt.* Obſeruo tamen, in præſentia non dici ab Ariſtotele, ſemen excrementum eſt, ſed vnà cum ſemine excrementum exit: hæc autem illis verbis commodè puto declarari, quæ leguntur libro I I I. de generat. animal. capite primo in hunc modum: *ἡ δ' ἀπόκρισις ἡ καταμηνιώδης, καὶ ἡ γονὴ περίττωμά ἐστι· ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ πτερῶν φύσις, καὶ ἡ τοῦ σπέρματος γίνεται ἐκ περιττώσεως, οὐ δύναται ἡ φύσις.* quæ Theodorus ita vertit: *deceſſus autem menſtruorum & genitura excrementum ſunt; cùm igitur & pennarum natura & ſeminis, ex excremento gignatur, nequit natura: &c.* Aduertēdum autem in Latinis nonnullis editionibus mendum eſſe in loco modò propoſito, quod magnopere facit ad ſenſum; & quod verba Græca non legenti facilè poſſit imponere: ita enim ſcribitur: *& pennarum natura ex ſeminis excremento gignitur.* Si itaque ex excremento fit, natura, aut generatio ſeminis, excrementum ſanè ex quo conſtat, eo exeunte, egredi neceſſe eſt. Sed & ſecundo de generatione capite I I. oſtendit Ariſtoteles, conſtare ſemen ex ſpiritu & aqua paruúmque etiam terrenæ portionis in eo contineri, ſicuti in pituita: hæc autem illa ſunt quorum ratione dicitur cum ſemine exire excrementum: Quæ iterum vberiùs afferuntur ab Ariſtotele eodem libro capite I I I. ibi enim cùm dixiſſet, *ſemen eſt excrementum alimenti mutati:* tum de eiuſdem ſeminis præſtantiſſima, & diuina parte, ac natura, nempe calore & ſpiritu, qui in eo continentur, auream doctrinam affert. Si igitur cum ſemine excrementum exit, iam non poſſit excrementum, in corpore moleſtiam aliquam creare: ſi verò intus retineatur ſemen, & cum illo excrementum ex quo eſt, eo ſanè interim corrupto, & putreſcente, atque calidiore effecto, illiúſque ratione aliis etiam corporis partibus incaleſcentibus, ſicuti iecore præſertim, multa bilis copia progignitur, quæ excedens *προΐσταται*, hoc eſt, *proſilit*, vt vertit Theodorus, ſcilicet obuia fit, in conſpectum prodit, aut per os, & per aluum emiſſa, aut linguam amarore inficiendo: Ad cutim etiam erumpit aliquando, & luridum creat colorem ſicuti diximus. Eodem autem calore aduritur etiam aliquando pituita, & fit ſalſa: ita enim huic humori acquiri ſalſedinem habemus ab Auicenna libro primo Fen prima doctrina I V. capite primo, cùm non omnino approbaret Galeni dictum, quod eſt I I. de differentiis febrium capite VI. eandem ſalſedinem etiam fieri ob ſalſæ ſeroſæ humiditatis mixtionem, ad quam tamen tem nihil hoc loco dicendum nobis eſt. Ab eàdem autem corrupta, & putri laginoſa materia, aliquandò ad cor, aliquandò ad caput efferuntur vapores, ex quibus fiunt melancholiæ, animi deliquia, & alia grauia ſymptomata, de quibus Galenus libro V I. de locis affectis capite V. & alij etiam medicinæ auctores locis ſuis copioſè pertractant.

XXXI.

Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἔξοδός ἐστιν·

οἷς ἂν πολὺ γίνηται, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τούτους ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ.

Cur libidinosi sunt qui melancholici? An quòd flatu redundant. Semen autem decessio flatus est: ergo quibus id ipsum amplificatum, hos sępe purgari appetere necesse est: sic enim efficitur, vt leuentur.

Galenus commentario tertio in VI. epidemiorum tex. XII. hoc Aristotelis problema ad verbum refert ita scribens, vt nos in præsentia conuertimus: *Aristoteles autem in Problematis caussam quærit, quam ob rem melancholicis libidinosis esse contingat. Ait autem non paucum flatuosum spiritum ipsis in hypochondriis colligi, ex quo flatuosæ, & hypochondriacæ appellentur huiusmodi affectiones. Diocles etiam & Plistonicus, & plerique ex medicis sic nominari ipsa dicunt; non male autem fuerit quædam etiam ex illis, quæ ab Aristotele dicta sunt referre, quæ ita habent. Cur melancholici libidinosi sunt? an quoniam flatulenti: semen enim flatus excretio est: quoniam igitur copiosus hic est, necesse est sæpenumero appetant purgari, leuantur enim.* Hæc Galenus. Non puto autem longiori oratione disputandum, quod facit Aponensis, de quibus melancholicis, adustisne an aliis, loquatur Aristoteles in præsentia; satis enim patere potest ex quæstionis dissolutione, quocúmque in melancholico humore, flatuum abundat copia, ibi hunc veneris impetum de quo loquitur adesse: & verò in omnibus ratio par, etsi alij calidiores, alij minùs calidi omnes enim calido natiuo exiguo præditi sunt: ex quo cruditas in omnibus magna, quam etiam melancholiæ plerunque principium esse dixit ex Rupho, & Galeno Ætius retrabibli secundæ sermone secundo. Caloris igitur debilitate in omnibus magna redundat flatuum copia: ab ea enim excitari flatus, ex Galeni doctrina variis in locis, medicis omnibus notum est. Ex hac igitur flatuum copia, veneris oritur appetitus & stimulus, quem vt tollant, flatúque vrgente purgentur venere vtantur necesse est: quamquam re vera impetum potiùs, & incitamentum quàm facultatem iis omnibus adesse existimari possit; calore natiuo sine quo omnia languent debilitato. Impetus tamen ille & stimulus est, cui si obtemperent, ea quidem re, quantum fieri potest leuantur: semen enim vt dicit Aristoteles, flatus excretio est, aut decessio vt vertit Theodorus. Re autem sollicitante excreta, quid ni iuuentur? Porrò autem hoc dictum de semine, sicuti etiam alia nonnulla, quæ ad hoc problema pertinent, non putem meliùs explicari posse, quàm verbis eiusdem Aristotelis problem. primo sectionis XXX. quæ ita leguntur, vt nos quidem vertimus; Theodorus enim in eorum tralatione alicubi fœdè lapsus est, sicuti ego existimo. *Succus autem & temperamentum atræ bilis flatulenta sunt: quam ob rem affectiones flatuosæ, & quæ hypochondriacæ dicuntur, ad melancholiam medici referunt.* Et paullò post. *Et melancholici maxima ex parte salaces sunt. Concubitus enim res flatulenta est. Indicium penis, qui ex paruo celer adeò acquirit augmentum, quia inflatur: & adhuc priusquàm possit emittere semen, fit quædam voluptas in pueris, cùm propinqui pubertati scalpunt per libidinem pudenda: manifestè nimirum ob hoc ipsum, quia spiritus exit per meatus, per quos postea fertur humor. Profusionem etiam, & electionem seminis in concubitu, manifestum est fieri à spiritu impellente: vnde esculentorum, & potulentorum illa meritò libidinem mouent, quæcunque pudendi locum flatu replent.*

XXXII.

Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες, καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὔ, (τὸ γὰρ θῆλυ, ὑγρὸν μὲν, ἀλλ' οὐ δασύ) ἀλλ' ὅτι ἀμφότεραι αἱ φύσεις; πολλὴν καὶ ὑγρότητα πολλὴν διὰ θερμότητα· σημεῖον δὲ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· οὐ γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατουμένης, ἐξέφυεν τοῖς μὲν, αἱ τρίχες, τοῖς δὲ, τὰ πτερά· τὸ δὲ περίττωμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις, καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι· ἡ γὰρ φύσις αὐτή, ὑγρὰ καὶ θερμή. διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί· ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις, κάτω μὲν, ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Cur aues & pilosi homines libidine vehementer aguntur? Vtrum quòd multum humoris continent, an non ea ratio est? Fœmina enim quæ humida est, pilis vacat; sed potiùs quòd genus illud vtrúnque naturæ, multi humoris concoquens propter caloris copiam est. Indicio pilus est, atque penna. An quòd & multum inest humoris, & id à calore superatur? Neque enim si multum non esset humoris, neque si non à calore vinceretur, pennæ auibus, pili

hominibus

hominibus possent vnquam oriri: semen autem vel loci, ac temporis [*portione, vel*] ratione creari plurimum potest, [*vt in aëre*] vt in vere: nam eius natura & calida, & humida est. Fit etiam ratione communi, vt aues, & claudi homines salaces nimium sint: alimentum enim vtriusque, deorsum quidem exiguum profluit, propter vitium cruris: in sublime verò affatim effertur, atque in semen conuertitur.

Hoc problema legitur etiam sectione decima, & est illius sectionis xxvi. hoc tamen vtrique interest, quod vox *δασεῖς, pilosi*, hîc quidem ante homines posita est, sectione autem x. post eandem vocem, & post, *aues*, vt sensus possit varius apparere. Hoc enim loco manifestè videtur proponi quæstio de auibus & pilosis hominibus: verba enim ita sonant: *Cur tum aues, tum pilosi homines luxuriosi?* Sectione autem decima de hominibus pilosis, & auibus itidem pilosis. Hanc autem diuersitatem in tralatione non dicam attendisse, aut obseruâsse Theodorum: hoc enim loco de auibus, & pilosis hominibus, sectione autem decima de pilosis hominibus, & auibus quæstionem disertè proponit Theodorus. Verùm sectione decima vt possint eiusdem Theodori verba ad sensum quem modò diximus trahi, ita tutiùs erat, vt puto, quemadmodum Græca sonant, ita conuertere: *Cur homines & aues pilosi, luxuriosi sunt?* His autem verbis necessarium videatur, adiectiuum, *pilosi*, seu, *hirti*, vt conuertit Theodorus, vtrisque tum auibus, tum hominibus cohærere, quæ necessitas in Theodori tralatione minimè apparet: hirtos autem seu pilosos & densos dicit aues, quicúnque copiosiore pluma abundant: & de his, sicuti de pilosis hominibus inquirit sectione decima, cur luxuriosi sint, illisque adeò magis qui pennæ aut pili eâdem copia non abundant: hoc autem loco si ad eundem sensum problematis verba trahamus, nimia fortasse vis illis videatur inferri: nec tamen vt puto discedamus à veritate: ratio tamen problematis non dissimiliter, vtro modo accipiamus verba, procedit. Sunt igitur, quas pro solutione affert, rationes tres, non alteræ sanè, nec omnino diuersæ inter se: sed quarum prior posteriorem, & insequentem perficiat. Primùm igitur, libidinis propositæ caussam esse dicit humiditatis abundantiam, quæ pilosis hominibus & auibus inest. Hæc autem vniuersalis quædam caussa, & ratio est: quæ nisi altera accedat, effectum minimè producat: vnde illam ipsam reiicit Aristoteles, eo argumento, quòd mulieres, quæ natura humidæ sunt, sicuti habuimus superiùs problemate xxvIII. minimè pilis vestiuntur. Non videatur autem Aristoteles rectè concludere: non enim de pilis, sed de libidine propositum problema est. Igitur de hac, non de pilis oppositio proponenda & inferenda. Nihil verò refert, & eadem res est, si eiusdem Aristotelis doctrinam consideremus tertio de generat. animalium capite primo, quæ per multas sententias profertur: nimirum vtrorúmque generationem, pennarum & seminis, excremento constare, illúdque excrementum, cum vtrisque copiam suppeditet materiei, modò in vnam, modò in alteram partem conuerti. Quæ igitur carent pennis, seu pilis, hoc quidem indicio seu argumento, semine etiam carebunt, aut proportione res eueniet. Cùm igitur fœminæ humidæ sint, & pilis vacent, ab humiditate non oriri pilos apparet: nec igitur ab eadem libidinis incitamentum. Adducit igitur alteram caussam Aristoteles, quæ priorem adiuuat, scilicet calorem concoquentem humiditatem. Quia enim vtræque illæ naturæ (quod Theodorus obscuriùs vertit, *genus illud vtrumque natura*) nimirum aues, & homines pilosi, ob calorem quo præditæ vtræque sunt, multam illam humiditatem concoquunt, quæ eo modo seminis materia est, prouenit illis libido: concoqui autem multam illam humiditatem signo probat: quia pili multi, & plumæ multæ oriuntur; quod non fieret nisi concoquerentur. Pili igitur ipsi, quorum ratione quæstio proposita est, indicio rei ipsi quæsitæ sunt. Porrò pennas excremento nasci pluribus verbis habemus ab Aristotele, loco quem modò adduximus III. de generatione animal. capite primo: pilorum itidem generationis materiam eodem constare qualéque sit, & quomodo ab alio differat scribitur secundo eorundem librorum capite sexto, & quinto, eorundem capite tertio, cùm de magnitudine aculeorum pelagici echini verba faceret: quæ loca adire licet, rem exquisitiùs nosse cupienti: nobis enim hoc omnia afferenda non sunt: & vel plura etiam quàm oporteat, afferimus aliquando. Galenus qui libro secundo de temperamentis capite vI. hirsutam maximè dixit intemperiem calidam & siccam, non tamen Aristoteli contraria proposuisse existimandus. Dicit enim siccitatem hanc intelligi, vt in hominum corpore, quæ humoris non est expers: non absque hoc; in terra enim sicca herbæ haud nascuntur. Igitur ab humiditate tanquam à materia, verùm

remotiori, pili Galeno oriuntur: itidem ab humiditate Aristoteli. Humiditas verò absque calore id non efficiat: quod vtérque similiter asserit. Quo autem calor intensior, magis exsiccat, vt quidem licet in hominis corpore, atque excrementum, seu proximam pilorum materiam efficit ad eam rem aptiorem, vberiorem fieri pilorum prouentum, id scribit Galenus, nec negat Aristoteles. ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν καὶ κρατεῖται ὑπὸ θερμοῦ. *An quòd & multum inest humoris, & id à calore superatur?* Tertia hæc ratio est, quam à secunda non video admodum diuersam: vt enim altera proponebat calorem concoquentem humiditatem; ita hæc eundem calorem superantem, & euincentem humiditatem; at coctio victoria est: nisi enim calor euincat, & superet humidum, coctio haud fiet. Diuerso quidem ordine, aliisque verbis: ratione enim seu respectu nescio an dicam, hæc ab Aristotele proposita fuisse video. In secunda enim ratione, proponebat naturas ob calorem multæ illius humiditatis concoctrices: hîc autem multum humidum superari à calore. Verùm hæc diuersitas adeò leuis & exigua est, illius vt me pudeat meminisse, ne dum tertiam aliam rationem constituat. An dicendum his perfici adhuc secundam rationem, quod & antea proposui? Ad libidinem enim excitandam, nec sola humiditas multa, nec multa humiditas à calore concocta sola sufficiat: nisi sub eiusdem caloris potestate ita sit multa illa humiditas, vt ab eo mota, & quasi manu ducta, beneficio spiritus ad loca generationis deferatur? Ostendit autem hoc caloris dominium aduersùs humiditatem Aristoteles, quia nisi hic humor multus, & à calore victus, eius adeò arbitrio regeretur, nec pennæ auibus, nec pili hominibus enascerentur: quippe ad eam partem à calore minimè deductus. Porrò eiusdem problematis solutionem breuiùs admodum ab vna excrementi abundantia desumptam, habemus apud eundem Aristotelem libro IV. de generatione animalium capite V. ad finem. Vbi cùm de lepore loqueretur, eiúsque fœcunditate, quippe quæ & superfœtet, & plura pariat, hæc subiicit, vt Latinè reddit Theodorus: *Semine etiam abundat, quod eius hirsutie significatur: copia enim pili exsuperat: nam hoc vnum animal, pilos & sub pedibus habet, & intra genas: pili autem abundantia, & hirsuties, copiam indicat excrementi: quam ob rem homines pilosi libidinosiores, & seminis copiosiores sunt, quàm laues.* τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον. *Semen autem vel loci ac temporis portione vel ratione.* Hæc in Latina Theodori tralatione fœdè corrupta sunt. Puto tamen librariorum, aut qui ea typis excuserunt, menda esse. Ita autem facilè conuertenda: *Semen autem in talibus siue locis, siue temporibus plurimum fit, quemadmodum in vere contingit: eius enim natura humida & calida est.* Ex verbis igitur illis Theodori, *portione vel ratione*, priores duas voces, *portione vel*, delendæ sunt, quæ ex margine vt existimo in contextum irrepserunt: & ex illis similiter, *vt in aere, vt in vere*, tres illas priores, *vt in aere*, quas non secus ex margine in contextum translatas fuisse arbitror. Nam cùm in aliquo exemplari scriptum esset, *in aere*, emendauit quispiam ad oram libri, *in vere*, librarius verò deinde exscribens, vtrumque in textum assumpsit, & locum inquinauit. Rem igitur propositam liquidiùs adhuc explicat hoc loco Aristoteles: Nam quoniam dixit, multa in corpore humiditate existente, eáque à calore cocta, & pro arbitrio superata, ac mota libidinem excitari, id ea re fieri docet, quoniam quibus & quum eueniunt, tunc & illis semen plurimum fit: plurimo autem existente semine, excitatur libido. Ostendit autem ratione multæ humiditatis & caloris plurimum fieri semen, tum signo, nam in vere, quod tempus est calidum & humidum (hoc enim ita dicit hoc loco Aristoteles, sicuti & Hippocrates in primo libro de Natura humana, quamquam Galenus temperatum, neque est vt de ea re nunc disquiramus) multa gignitur seminis copia: tum ratione. Nam semen est naturæ calidæ & humidæ, quod & alibi traditum est. Facilè igitur & expeditè ab iisdem qualitatibus illius copia proueniet. διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. *Fit enim ratione communi, vt aues, & claudi homines salaces nimium sint.* Corollarium. Quoniam ratione multi excrementi, seu multæ humiditatis, seu multæ materiæ, non enim his locis omnibus excrementum sumitur pro re vitiosa omnino & corrupta, sed pro eo quod alicui parti superest, vt apparet ex Aristotelis loco, quem superiùs adduxi ex II. de generatione animalium caput VI. quum de alimento ex quo fiunt partes nobiliores: & excrementis, seu reliquiis, ex quibus reliquæ necessariæ, pulcherrima Aristoteles proponeret. Quoniam igitur ratione multæ materiæ ex qua multum semen est, propositum fuit libidinem excitari in hominibus pilosis, & auibus; eàdem ratione fieri subdit, vt tum aues, tum claudi homines libidinosi sint, quia multa materia vtrisque in semen transit: exigua enim materia, seu alimentum (alimentum enim dicit quod humiditatem paullò ante dixit, & excrementum etiam dicatur iuxta proposita) claudis defertur ad partes inferiores, hoc est, ad crura, ob eorundem vi-

tium;

tium; quippe quæ mutilata exiguo indigent alimento: & auibus similiter ob naturalem eorundem crurium tenuitatem, quæ pauca desiderat. Materia igitur illa, & illud alimentum fertur ad partes superiores, & in semen secedit; ex quo ad libidinem impetus exoritur. Obseruandum autem, appellare Aristotelem partes superiores illas quæ ad semen pertinent, cùm sæpius antea easdem inferiores dixerit, quia nimirum ratione & comparatione aliorum loquitur. Ita verò partes illas modò superiores, modò inferiores appellari, nihil absurdi fit. Dicere etiam possumus, alimentum tendere ad partes superiores, hoc est ad cerebrum, & inde descendens in semen transire, & ad genitalia ferri: ex cerebro enim magnam seminis partem gigni, pluties antea dictum est.

XXXIII.

Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; ἢ δῆλον ὅτι ὑπολείποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρὰ ἐὰν μὴ διαθερμάνῃ τὰ θερμά· οὐδὲ δεῖται πήξεως· κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

Cur homini, cùm concumbit, oculi potissimùm infirmantur? An quòd humore deficiente id accidit. Argumentum verò, frigidam esse geniturам, quòd humida nunquam redditur, nisi calefiat, nec vllam desiderat liquefactionem: quandoquidem per vniuersum corpus expressa est, quemadmodum sanguis.

Iterat partem problematis secundi, quæ ad oculos pertinebat. Quamuis autem ibi copiosè fuerit explicata quæstio, diligentem adhuc declarationis operam desiderant Aristotelis verba: illorum enim sensus admodum difficilis est, nec satis apparet, quomodo ratio qua problematis solutio continetur, confirmetur ab Aristotele. Perspicuè igitur dicit Aristoteles, concumbenti ideo oculos laborare, & debiles fieri, quoniam humidum deficit, nimirum per concubitum excretum: oculi autem, natura humidi sunt, atque aquei: exsiccatio igitur illis multùm obesse potest. At rationem propositam non ita confirmat Aristoteles, verùm ait: *τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν*, quæ Theodorus vertit: *argumentum verò, frigidam esse geniturам, quòd humida nunquam redditur, nisi calefiat.* His autem non video confirmari, quod erat necesse, ob defectum humidi, qui ex concubitu aducitur, debilitari oculos: sed ostendi, obscurè licet, frigidam esse geniturам; id autem quid ad propositam rationem facit? Sanè vt facilè est videre, Theodorum fortasse lapsum esse in Aristotelis sententia conuertenda, cuius verba ita sonant: *Argumentum autem, quoniam genitura frigida est, non enim fit humida nisi excalfiat*; ita accommodatum sensum inde elicere, admodum arduum mihi quidem est. Primùm sanè verba illa, *τὰ θερμά*, vel non agnouit Theodorus, vel legit *τῷ θερμῷ*; Quam lectionem non improbo: quod verò ait Aristoteles, *τεκμήριον δ' ὅτι*, *argumentum autem*, fortasse non ad ea quæ subsequuntur, quod facit Theodorus: sed ad ea quæ præcesserunt, referendum est, hoc sensu: Argumentum verò eorum quæ modò diximus, nempe ob humidi defectum concumbenti debilitari oculos, hoc est argumentum, quia genitura est frigida, nec fit humida nisi excalfiat: loquitur autem Aristoteles de genitura, seu de semine, hoc est, de materia ipsius quæ frigida est, & humida, nimirum aquea sicuti cerebrum est, quemadmodum scribit libro secundo de generatione animalium capite septimo, quem locum attulimus ad problema secundum: Pauca verò quædam necesse etiam vt puto hoc loco repetere, quæ ita leguntur vt Latinè vertit Theodorus: *Sedes oculorum maximè omnium locorum capitis, seminalis est, quod patet, cùm sola ipsa per coitum venereum manifestè immutetur, & vsu immodico rei venereæ oculi apertè langueant, & subsideant: causa est quòd natura genituræ similis cerebro est, aquosa enim materia eius est.* Igitur hoc loco puto ad eundem scopum tendere rationem: genitura est frigida sicuti cerebrum est, spissa & concreta, neque humida fit nisi accedente calore, ratione cuius dissoluitur, & liquescit, ac fluit à cerebro per oculos ad genitalia: atque ita deficit humidum, & oculi exsiccantur. At enim quid locum ita expono, quamquam duce Aponensi, si quæ sequuntur manifestè reclamant? Non desiderat, inquit Aristoteles liquefactionem: est enim diffusa in homine vt sanguis. At desiderauit liquefactionem problemate secundo in quo habuimus: *quantum alimenti facile liquescere potest, id pressum extruditur.* Quomodo verò non desideret liquefactionem, si nunquam redditur humida nisi ca-

lesiat? Adhuc si in homine, aut per vniuersum corpus, vt reddit Theodorus diffusa est, quomodo non ex toto corpore secedit? quam sententiam improbauit primo de generatione animalium capite decimo octauo. Molesta admodum hæc sunt, isque locus mihi videtur, in quo malim aliorum audire sententias, quàm ipse meam proferre: quod enim dicam in præsentia aliud non habeo, præterquàm existimare me, locum esse corruptum.

***

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ε.

ὅσα περὶ κόπου.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO V.

De iis quæ ad laborem pertinent, THEODORO GAZA *Interprete*:

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΙΑ' τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμαλέσι, κοπιαρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάλων· βραχεῖς δὲ ἀκοπώτεροι; ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά· τοιαύτη δ' ἡ σπασματώδης. πολλὴ δὲ ἡ συνεχής, καὶ μία· ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσιν, ἐὰν ᾖ μακρά, ἀνάπαυσις γίνεται ἡ μεταβολή, καὶ οὐ μακρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβολήν· ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν· ὅταν γὰρ ᾖ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀνάντεσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι, καὶ ἐναντίαν, ὅτε μὲν ἄνω, ὅτε δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον· τοιαύτη δ' (ὡς φαμὲν) ἐν τοῖς ἀνάντεσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοὐναντίον.

Cur ambulationes prolixæ quidem per plana, laborioſiores ſunt, quàm per incompta: breues autem leuiores? An quòd membra tum à multo, tum à vehemente motu frangantur. Eſt autem vehemens, qui paſſim per loca inæqualia agitur: multus verò, qui continens, vnuſque eſt. Locis igitur inæqualibus tametſi longa motio acta eſt, tamen requiem mutatio præſtat, facitque, vt longa non ſit, ne ipſorum quidem equorum propter mutationem. Planis autem habitus ſimilitudo, & paritas nihil interpellat, nec membris vllam præſtat quietem, ſed efficit, vt mouendi ratio continuetur. At verò ſi breuis ſit, nimietas quidem motus nulla in planis fatigabit: accliuibus autem, quoniam immutatio vehemens, & contraria corpus modò ſurſum, modò deorſum vexat, fatigetur, neceſſe eſt. Talis verò motus, vt dictum eſt, qui per ardua agitur: contrarius, qui per plana.

De labore quinta hæc ſectio eſt. Labor autem, qui Græcè κόπος, duobus modis ſumitur in præſentia; partim pro exercitatione, & motu vehementiori: partim pro moleſto illo ſenſu, qui ex vehementiori motu enaſcitur: ad vtrúmque enim pertinentia problemata traduntur. Primum ſanè quærit, cur ambulationes prolixæ & longæ per loca, plana, & æqualia laborioſiores ſint, quàm eædem prolixæ, & longæ per inæqualia, vt ſunt gibba, & conuexa loca, ſeu ſima: contrà ambulationes breues per plana, & æqualia minùs laborioſæ, quàm eædem breues per inæqualia. Sunt igitur duo membra, quorum prioris hoc ſit

exemplum, Si quispiam sex horarum spatio milliaria decem per loca æqualia conficiat, totidémque similiter eodem temporis spatio per loca inæqualia, exempli gratiâ, quattuor ascendendo, quattuor descendendo, & duo locis æqualibus, itinere perfecto maiorem ille sentiet lassitudinem, quàm hic. Secundi hoc sit exemplum: Ambulet quispiam stadia quattuor loco plano, eodem temporis spatio quattuor similiter per loca inæqualia, modò ascendendo, modò descendendo, vt in altero membro ponebatur, maiorem hic quàm ille persentiet lassitudinem. Ita quæstionis huius sensum accipio: ambulationis autem nomine vtrum progressio & regressio intelligatur, vt conuersio in ea conuersionísque, & flexionis motus necessariò contineatur: an processus perpetuus absque reditu, aliquid fortasse non interfit: quamquam cum reditu, & conuersione accipi videtur problemate XXXIII. de hac enim materia est & illud problema; præter quod, & primum hoc, habemus etiam alia quinque, vt septem omnino sint de eadem ferè re hac sectione, primum, decimum, duodecimum, vigesimum tertium, trigesimum tertium, trigesimum octauum, ac trigesimum nonum: singulis enim hisce continetur comparatio ambulationis breuis, & longæ, æqualis, & inæqualis: quod ad laborem ex ea ortum pertinet: nec verò omnibus facilè conuenire videatur. Nos autem difficultatem proponemus ad problema decimum. Nunc autem, quod ab Aristotele scribitur explicemus. Igitur maioris illius laboris, qui in ambulationibus longis per æqualia, & breuibus per inæqualia, contingit, caussam esse tradit Aristoteles, multitudinem, & vehementiam motus, qui in quolibet eorum maior, quàm in opposito sit: hæc autem maioris propositionis locum habent, quam declarat Aristoteles, explicans qui motus sit dicendus vehemens, & qui multus. Vehemens igitur ille est, ait Aristoteles, qui est σπασματώδης, nimirum, qui concutit, & diuellit partes; ille enim dolorem creat, qui ex continui solutione fit. Porrò autem σπασματώδης, non ἀπρματώδης, vt habent excusi codices, legendum putauimus, Mercurialem sequuti libro primo variarum lectionum capite IX. qui ex Theophrasto ita locum hunc emendauit: manifestè enim ita habet Theophrastus in libello, seu fragmento de lassitudinibus. Antiquus autem interpres, & Theodorus voce ea ἀπρματώδης, acceperunt, *loca plana*, nescio vnde eruta significatione: præter quàm quod absurdum & nugatorium est, qui sit vehemens motus explicanti, ea re explicare, de qua quærebatur. Quærebatur enim cur ambulationes prolixæ per æqualia magis laboriosæ sint, respondebatur, quia motus ille magis laboriosus est qui multus est, & vehemens. At multum hunc & vehementem motum declarans iam proferat nugas, qui dicat, motus vehemens est, qui fit per loca æqualia: ita verò ex Theodori tralatione res habet. Vel igitur iuxta Mercurialem castigandus locus, vel alia reponenda vox, aut proposita aliter interpretanda: manifestè enim per vocem τοιαύτη significari præcedentis termini ἰσχυρά declarationem, constat ex iis, quæ sequuntur, πολλὴ δέ. Non celàrim lectorem, in codice Iustiniani haberi hoc loco particulam negationis οὐ, hoc modo, οὐ τοιαύτη ῇ. Dicit igitur Aristoteles, eum esse vehementem motum, qui diuellit partem, multum, qui continens, & vnus est. Tota autem ratio ita potest conformari: motus ille laboriosior est, qui multitudine, & vehementia superat. Ambulatio prolixa per loca plana, & æqualia multitudine, & vehementia motus superat ambulationem per inæqualia: igitur ambulatio prolixa per loca plana, & æqualia laboriosior est ea, quæ fit per inæqualia, in qua vehemens ille & multus motus non ita contigit. Quæ ratio similiter accommodetur alteri membro problematis, in quo comparat breues ambulationes per loca æqualia breuibus per inæqualia, illásque minùs laboriosas esse dicit. Probat autem minorem propositionem, tangens vtrámque ambulationem, & primùm quæ fit per loca inæqualia, etsi illa in problemate fuerit primo loco posita, sicuti à nobis in minori propositione. Dicit autem in ambulatione per loca inæqualia, & si motus sit longus, talis enim positus est, fieri tamen breuem, quia intercedit cessatio, & immutatio, cùm modò ascendendo, & modò descendendo iter fiat; hæc autem mutatio quietem parit, vt paullò post meliùs apparebit: Quod autem proponitur, non solùm pedibus iter agenti, sed equo etiam contingere dicit Aristoteles; similiter enim eidem mutatio accidit: ita de equis hanc sententiam accipio. Porrò cùm in Græcis exemplaribus legeretur οὐ μακρά, nos Theodorum sequuti & Iustinianum putauimus legendum οὐ μακρά, & ita locum exposuimus. Tum alteram partem, seu alteram ambulationem tangit Aristoteles. Qui enim per loca plana, & æquabilia iter facit, ille semper coniunctum habet motum, est enim semper eadem figura, nec habitus aliquis immutatur; ex quo partes & membra corporis, quiete nulla fruuntur; ea verò fruuntur, quoties mutatio fit; membra enim corporis non eadem semper mouentur nec eodem modo, id verò requies est; cùm verò partes requiescunt, licèt

iter

iter longum fit, breue euadit, quod dicebat paullò ante: nam quæ partes quiescunt illæ iter haud conficiunt, atque hoc modo, nec longus nec vehemens motus est: non enim vnus nec continuus, cùm intercedat quies, & cessatio. Theophrastus libello; seu fragmento quod extat de hac materia idem problema proponit, eadem similiter allata ratione. Ad initium autem libelli, quod ad eandem declarandam faciat ait, in eodem situ seu figura corporis permolestam pressionem esse. Esse enim veluti fractionem quandam, & contusionem. Porrò autem immutari motum partium, seu immutari partes, quæ mouentur immutata viæ figura, vel illud eiusdem Aristotelis fit argumentum, quod habetur problemate XIX. ascendentes genibus, descendentes autem femoribus laborare. *ὅταν δ' ἡ βραχεῖα. at verò si breuis sit*, explicat alterum membrum problematis. Si in locis campestribus, aut planis ambulatio sit breuis, iam motus non erit multus, nec ob multitudinem gignetur labor: ponitur enim ambulatio breuis: in accliuibus autem seu inæqualibus (cum accliuibus enim intelliguntur simul decliuia, vt patet ex iis, quæ sequuntur) labor fiet: quoniam motus ille vehemens est: nam mutatio vehemens, & contraria; quippe modò ascendendo, modò descendendo iter fit, quæ contraria sunt: huiusmodi autem contrarietas & mutatio, in viæ longitudine, vbi mediocritas quædam eiusdem mutationis existit solatio est, in breuitate labori, quippe ob nimietatem vehemens, non moderata, identidem sursum, & deorsum corpus trahens, atque vexans: nimirum toties ac tam frequenter repetita, iam mutatio iucunda non est: sed vexatio potiùs. Quòd si ambulationem intellexerimus, cum regressu & motu, qui ex conuersione fit, vt problemate X. & XXXIII. libenter contrarietatem, & mutationem intelligerem, quæ est in conuersione, dum in reditu mutatur, & retrò conuertitur, qui ambulat: vt iam duplex ibi esset inæqualitas, alia à loco per quem ambulat, alia à conuersione, hæc autem illam superaret: quippe maiori molestia, ex adeò crebra mutatione ad contrarium orta, quàm iucunditate ex viæ inæqualitate. Verùm cùm dicat Aristoteles, mutationem fieri modò sursum, modò deorsum, videtur de loco eam accipere: ni fortè iterum respondeamus: ambulationem per inæqualia mutari ad contrarium sursum, & deorsum, hoc est conuerti sæpius tum cùm in accliui sursum, tum cùm in decliui deorsum est; vt denuò ad eandem inæqualitatem, quæ ex conuersione fit, redeamus. Atque hæc quidem ad problematis sententiam dicta sunt. Deinceps autem ad verba maioris perspicuitatis gratiâ addenda aliqua, *τὴν ἀνωμάλων. quam per incompta*, per *inæqualia*, meliùs: nimirum, vt exposuimus, *non plana*, sed *gibbera*, vel *acclinia*, seu *conuexa*, & *decliuia. ἢ ὅτι ἡ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον*, & reliqua. *An quòd membra tum à multo, tum à vehemente motu franguntur, &c.* Hinc ad finem vsque problematis omnia mihi denuò conuersa proponere libuit: quãdo meliùs ita quidem Aristotelis sententia posse exprimi videatur, quàm à Theodoro factum fuerit, & expositionis nostræ ita meliùs constare vim, & rationem. *An quoniam tum multa motio facit laborem, tum vehemens, huiusmodi autem diuulsoria est: multa autem, quæ continua, & vna* [est]. *In locis igitur inæqualibus si longa sit, fit quies ipsa immutatio, nec motio longa* [est] *neque ipsorum equorum ob immutationem. In æqualibus autem similitudo figuræ minimè diuidit, neque requiem præstat membris, verùm adiuuat, vt motio continua sit; quum verò breuis est, in campestribus sanè ob motionis multitudinem non gignitur labor; in accliuibus autem, quia mutatio est vehemens, & contraria, modò sursum, modò deorsum laborem facit. Huiusmodi autem est sicuti diximus in accliuibus, in pedestribus autem è contrario.*

II.

Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι, καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων ἐκλυομένοις, ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; ἢ ὅτι αἵ τε φωναὶ ἐλάττους φαινόμεναι, ὀξύτεραι φαίνονται (σημεῖον δὲ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόρρωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους.

Quam ob caussam, qui animo deficiunt, & qui præ nimio exercitandi labore dissoluuntur, mole corporis contractiore existunt, vocémque reddere acutiorem putantur? An quia voces minores mittuntur, ideo acutiores esse videntur. Argumentum, quòd qui clamantes à longè imitantur, acutè proferunt: moles autem corporum minores idcirco redduntur, quòd sanguis à summis corporis partibus seuocat ad imas.

De duobus subiectis idem quæritur prædicatum: quamquam illud complexum est, &

duas partes continet non parum diuerfas:nimirum cur,& corporis moles minor fiat,& voces acutiores reddantur, cùm illis, qui animo linquuntur, tum qui ob exercitationes dissoluuntur: hæc autem exiguam sanè partem ad illam materiam spectare videntur, de qua hac sectione institutus est sermo. Nam quod de animo deficientibus proponitur, ei nihil est cum labore, nisi animi defectus à labore genitus intelligatur. Sic verò quomodo non idem sit, cum eo, quod sequitur de iis, qui dissoluuntur ob exercitationes? Locum sanè aptiorem habet vtraq; pars in segmento de voce quæ vndecima est, atque verò ibi non semel de ea re disquiritur, quando verò hoc loco etiam proposita est, non omnino à nobis omittenda: vberiùs tamen tractabitur sectione vndecima. Primo igitur acutioris vocis caussam reddit: atque ait, ideo voces apparere acutiores, quia minores, & exiliores sunt: quæ autem minores sunt, illæ acutiores apparent: cuius rei illud signum tradit, nam qui imitantur voces illorum qui à longè sunt, acutiori voce vti, ac sonare solent: quæ res pluribus pertractatur problemate VI. sectionis XI. quam diximus: minores autem esse voces eorum, qui tum animo linquuntur, tum ob exercitationes exsoluuntur, iam non probat, tamquam manifestum, cùm summopere debilitati, seu viribus potiùs exsoluti, nisi exiliter loqui non possint. Moles autem corporis, quæ altera est prædicati pars, cur minor eisdem fiat caussam non habemus in Græcis excusis exemplaribus traditam, in quibus post illa, ἐ οἱ ὄγκοι ἐλάττους, *moles autem corporum minores ideirco redduntur:* reliqua desiderantur, sicuti etiam in antiqua tralatione. Theodorus tamen videtur illa habuisse, qui subdit, quòd sanguis à summis corporis partibus seuocat ad imas. Nimirum in animi defectu sanguis, & spiritus à corporis superficie, & parte externa, ad interna viscera, & ad cor refugit: ex sanguine autem, & spiritu, quando efflorescebant, & extumescebant externæ corporis partes, meritò illis priuatæ concidunt,& minores redduntur.

III.

Διὰ τί ἡ γαστὴρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; ἢ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα.

Cur venter tantummodo extenuatur eorum, qui se exercitationi dederunt? An quoniam venter pingue amplectitur plurimum.

Quod hoc loco de ventre proponitur, qui exercitationis vsu solus extenuatur, cùm reliquæ corporis partes ab ea id minimè patiantur, iterat Aristoteles problemate XIV. in quo tamen pro exercitatione frictionem ponit. Solutio autem quæ hic breuissimè tangitur, & à pinguedine desumitur, qua venter refertus est, quæque ob motum facilè liquatur, copiosiùs habetur eo loco, qui omnino pro huius quæstionis exacta declaratione videndus est.

IV.

Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον τήκεται τῶν πονούντων; ἢ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον· ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει· ἡ δὲ σὰρξ οὐ τήκεται.

Cur pingue eorum absumitur, qui se laboribus dedunt: caro autem nullatenus emaceratur? An quoniam pingue concalfactum liquescit: quod carni non euenit. Motio autem concalfacit.

A superiori dependet tum hoc, tum subsequens problema quintum: in solutione enim superioris duo proposita sunt: pinguedinem à motu liquari,& ventrem pinguedine esse refertum: ea vt nota faciat, de vtroque rursus quærit,& primùm hoc loco cur motu pinguia liquentur: id autem fieri dicit, quia ob calorem, qui ex motu gignitur, pinguedo liquescit, non liquescit caro: hæc autem vberiùs pertractabuntur omnia ad problema XIV.& aliquæ obiectiones tollentur. Hic interim sciendum, illa, *caro autem nullatenus emaceratur,* cùm in Græco contextu non adsint, addita fortasse à Theodoro ad sensum liquidiùs, & perfectiùs explicandum.

V.

Διὰ τί δὲ τὰ περὶ κοιλίαν πίονα; πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς ἐν ὅσῳ ἂν τἄλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνῃ, αὐτὴ πολλάκις λαμβάνει. ἢ ὅτι ἥκιστα πονεῖ ἠρεμαῖς γὰρ οὐκ ἔχει.

Cur venter opimus admodum esse solet? Vtrum quòd cibo propinquus est: dúmque cætera membra ex ventre hauriunt, venter ipse sibi sæpius ingerit. An quoniam minimè venter laborat: flexibus enim hic nullis contorquetur.

Et hoc, vt dicebam, dependet à problemate tertio, quod etiam indicat particula δὴ quam apponit Aristoteles scribens, διὰ τί δὴ, illa autem huiusmodi problematum nexum indicare solet, vt alibi obseruauimus. Non bene igitur fecit Theodorus, qui eam omisit: Conuertamus igitur in hunc modum: *Propter quid autem pingues admodum sunt partes circa ventrem* duas igitur plurimæ huius pinguitudinis caussas affert Aristoteles. Prima est, quia partes circa ventrem, seu venter, idem enim est dicere, cibo proximus est, quam rationem habemus etiam problemate x i v. cibus enim ex ore in ventriculum primò delabitur tum chyli nomine per meseraicas ad iecur defertur, vnde postmodum ad reliquas corporis partes distribuitur: illa autem loca ventri, eiúsque partibus proxima sunt. Quando igitur alia inde desumunt, quid ni ipse sæpius, & ad libitum saturetur? Tum alteram rationem affert Aristoteles, quia venter non laborat, caret enim omni articulo, atque etiam omni osse, cuius rei rationem reddit libro secundo de partibus capite i x. labor autem fit in articuli flexu & attritione, dum inuicem se se ossa confricant: attritione autem hac caret venter: si igitur labore vacat, qui pinguedinem colliquat, & extenuat iure pinguescit venter. Ad hanc rem habemus etiam alia quædam problemate decimo quarto.

V I.

Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τις τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίξας ἀνατρίψηται; ἢ ὅτι μᾶλλον εἰσδύεται τὸ ἔλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ᾖ, οὐχ ὁμοίως παρεισδύνει, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι· μᾶλλον δ' ἂν μαλάττοιτο τὸ σῶμα εἰσδυομένου· ἢ διότι τὸ ἔλαιόν ἐστι φύσει θερμόν· τὸ δὲ θερμὸν, καὶ ξηραίνει, καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους, ἀξύμφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία, καὶ ἡ σκληρότης· μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἧττον ξηραίνει.

Cur meliùs fatigationes tum cessant, cùm quis ex aqua oleo permixta se perfricuit? An quoniam oleum magis subire cum aqua potest, quàm si per se ipsum est: ducitur enim suapte natura, vt innatet, & fluitet. Vbi autem subiit, corpus subinde ampliùs emollitur. An quia oleum natura calidum est: calidum autem quodque, & siccat, & indurat. At membris fatigatis siccitas, & durities incommodæ omnino sunt, mistum igitur aquæ eò plus iuuat, quò minùs siccat.

Quæ hic à Theodoro fatigationes dicuntur, passim, & meliùs ab aliis Latinis dicuntur lassitudines, nimirum tristes quidam affectus, & sensationes, quæ post laborem in corporibus relinquuntur, aut etiam absque labore proueniunt, quæ spontaneæ lassitudines appellantur. De his autem copiosè Galenus libro tertio, & quarto de tuenda valetudine, sicuti diximus ad problema x l. primæ sectionis, quo loco similiter hanc lassitudinum medelam ex oleo, & aqua, non tamen mixtim proponebat. In præsentia igitur Aristoteles ad lassitudines tollendas cur aquæ, & olei mixtio magis approbanda sit, quàm singulorum separatim vsus, rationes duas reddit. Prima est, quoniam oleum aquæ immixtum poros faciliùs subit, altiúsque corpus ingreditur, quàm per se solum: oleum enim ea natura prædictum est, vt in superficie innatet, & in extremis resideat, minimè autem intima, & altiora ingrediatur. Eget itaque aliquo, quod viam muniat, & comitem se illi præbeat, alioquin non illuc se conferat: talem igitur, si illi præstemus aquam, corporis altiora subit, atque partes illas magis emollit, quàm faciat in summo fluitans; est autem emollitio lassitudini solatio, quippe siccitas, & durities incommoda, quod mox proponit Aristoteles: atque etiam Galenus pluribus in locis. Idem autem Galenus, cùm ad eandem lassitudinem tollendam aquæ, & olei hanc mixtionem summopere approbaret libro secundo de simplicium medicamentorũ facultatibus capite xxv. non eadem omnino ratione vsus est: satis tamen simili; vt enim hìc Aristoteles vult aquam oleo immisceri, quia oleum, si per se affricetur, non similiter potest subire corporis meatus, sicuti aquæ immixtum, quæ oleum intus ducit, ita Galenus oleum vult immisceri aquæ, quia aqua per se nõ inhæret corpori, sed facilè effluit,

rum quæ exteriùs corpori circumfunditur, tum ea, quæ interiùs fubit: oleum autem ipfam detinet; totum locum attulimus ad problema XL. fectionis primæ: hic autem ea tantùm afferemus, quæ ad præfentem rationem attinent, atque ita leguntur: *Si corporibus inhærere poffet aqua, nec facile deflueret, ipfa quidem per fe fufficeret. Atqui cum ea, quæ foris circumfunditur facile defluat, & quæ in poros ingreffa corporis nullam habet ufum, promptè effluat, in hoc fanè ipfum vtiliter mifcetur oleum maximéque iuuat, fi ex vtroq; quis diutius fricetur.* Et paullò poft ad finem capitis: *Quippe contufa cum oleo aqua, magis auxilio eft laffitudinibus, quàm fi effet fola: non quidem quòd fua vires intendantur, fed quòd quibus opus eft, diutius inhæreat. An quia oleum natura calidum eft.* Sequuti fumus lectionem Theodori, qui hic agnofcit voculam ἢ, qua tamen carent tum excufi Græci codices, tum etiam antiqua tralatio, & hinc alteram exordimur problematis rationem: etfi enim abfque ea aliquis fenfus conftaret, erat tamen violentus, & inconcinnus. Eft igitur altera ratio, ideo oleum aquæ mixtum magis prodeffe laffitudinibus, quia minùs exficcat: laffitudini autem exficcatio noxia eft; oleum autem per fe plus exficcat, quàm laffitudini opus fit: aquæ autem immixtum non ita, aqua enim quia humectat, olei exficcationẽ imminuit. Probat autem exficcare oleum, quia calidum eft: omnia autem calida exficcant, & indurant; ex accenfa enim caliditate, inflammatáque nimiùm parte, euaporat humidum, atque pars dura, & ficca redditur. Oleum fanè calidum effe habuimus etiam problemate XL. fectionis primæ, de qua calefactione ad eum locum ex Galeno nonnulla adduximus. Siccum fuerunt etiam inter antiquos, qui dicerent oleum, vt conftat ex Galeno libro fecundo de fimplicium medicamentorum facultatibus capite XX. inter illos fuiffe Ariftotelem non dixcrim, difertè enim fectione XXXVIII. problemate tertio, oleum afferit effe humidum. Id verò non impedit, quin per accidens, & plùs quàm laffitudini par fit, exficcare poffit, fi abfque aqua corpori diutius affricetur, ratione fcilicet nimiæ caliditatis excitatæ, vt dixit Ariftoteles. Quod tamen dici iuxta Galeni doctrinam fi oleum fumamus, quale ab eo defcribitur libro fecundo de fimplicium medicamentorum facultatibus capite XVIII. non fanè affirmem: nifi frictio vehemens, & admodum longa fit. Sed & illud occurrit, quod fcribit idem Galenus eodem capite. Archidamum ab olei frictione dixiffe cutim aduri, quippe oleo iniecto fale ad partem roborandam: fortè igitur fieri poffit, vt ex huiufmodi, aut alio fimili oleo frictionem intelligeret Ariftoteles, cui nifi adhiberetur aqua, exficcationis immineret periculum.

VII.

Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προστάττουσιν ἡμῖν ἐμεῖν, καίτοι ὁ ἔμετος κοπῶδές ἐστιν; ἢ κόπος γίνεται, ὅσων θλωμένων, καὶ πιεζομένων, καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἐκτός τινος πάσχοι ἄν; ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι καὶ τοῦτο διττῶς· ἢ γὰρ σαρκῶν ὑπερτεινουσῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συγγενῷ τῷ ἄλλῳ σώματι, χώραν οἰκείαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιττώματά ἐστι· πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῖν προσαπτόμενα βάρη κοπωδέστερα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, κἂν τύχῃ σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα· σημεῖον δὲ τὸ εἰρημένον· οἱ γὰρ πλείω βεβρωκότες καὶ πεπωκότες, ἔλαττον πονήσαντες ἢ νήστεις ὄντες, μᾶλλον κοπιῶσι, διὰ τὸ μὴ τὴν οἰκείαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἄπεπτα· ἐπεὶ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ. ἡ δὲ σύντηξις περίττωμά ἐστι· τοῦτό ἐστιν ὃ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ, πλανώμενον ἀτάκτως, καὶ προσπῖπτον ὅσοις τε καὶ τόποις, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς οὖσι καὶ ἀνεῳγμένοις· ὁ μὲν ἔμετος, ἐξάγων αὐτό, αἴτιον ὂν τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ· λείπει γὰρ οἷον ἰλὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα· κοπῶδες δ' ἐστὶν ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως ὑπερβολῇ, ἀλλ' ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι· ληφθέντων γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιττωμάτων τούτοις ἐνόντων, τὸ τῶν ἐμούντων κόπον γίνεσθαι συμβαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται· εἰ δ' ἂν μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἴτια, ἀλλὰ τὸ ὕπτιος ἔχοντας ποιῆσαι, οὐδ' ἂν τοῖς μὴ ἐξαιροῦσι τὰ σιτία ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἴτιος· ἰσχὺν γὰρ πᾶσι τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον· γίνονται δὲ ἀκοπώτεροι πολλὰ ἐμέσαντες.

Cur laffis corporibus euomendum præcipitur, cùm tamen vomitus fit laboriofus? An quòd laffitudo collifis offibus, aut preffatis, aut fatigatis confequi foleat: quos quidem affectus patiuntur extrinfecus, aut intrinfecus; idque bifariam: aut enim cùm copia carnis vires exuperauit offium, aut cùm frequens corpus fe cætero corpori mifcuit, quo locum fibi obtinere aptè non poffit: quale genus excrementorum eft. Pondera enim quæcumq; extrinfecus corpori applicentur, laboriofiora funt, quàm ipfa corporis membra,

etiamsi pondere leuiora, illis esse contigerit. Argumentum, quòd qui plus æquo, vel ederint, vel biberint, hi minùs quamuis laborârint, quàm ieiuni, grauiùs tamen fatigantur: quoniam cibus locum suum non obtinet, vtpote qui adhuc maneat crudus. Cùm autem fatigatio maceret, atque colliquefaciat, colliquamentum autem non nisi excrementum fit, hoc est, quod lassitudinem mouet, dum temerè vagatur, occursátque ossibus, & neruis, & intimis carnis: quæ rara, soluta, patefactáque substant. Vomitus igitur, cùm id extrudat, quod fatigationem inducit, meritò hominem recreat, liberátque à lassitudine: corpus enim, quale principio fuerit, tale restituit. Elaxat autem vomitus, non nimij motus ratione, sed si ita fuerit, vt non plenè agatur. Copia enim ciborum, quæ in ventriculo remanserit, & excrementa, quæ his incidant cibis, faciunt, vt lassitudo vomitum consequatur, quemadmodum in corporibus nimiùm impletis dictum iam est, quòd si nec illis caussam lassescendi labor inferat, sed cùm ita se se haberent, laborârint, nec iis, qui non totum cibum eiecerint, vomitus caussa foret lassescendi, nam si hoc esset, haud erat, quòd non omnibus euomentibus lassitudo incideret: nunc verò multi post, vbi euomuerunt, alacriores certè redduntur.

Illi, qui in labore positi sunt, indigent aliquo solatio, & recreatione: non autem alio labore cumulari; quid igitur lassitudine affectis, (idem autem est dicere laborantibus, eadémque voce vtitur Aristoteles) iniungitur vomitus, cùm vomitus laboriosa res sit? Soluit quæsitum Aristoteles: primùm autem ostendit, quomodo, & ex quibus caussis lassitudo oriatur: vnde quí illi vomitus conferat, mox explicat: tum verò obiectionem propositam de labore vomitus dissoluit. Dicit igitur, lassitudinem oriri ossibus collisis, oppressis, & fatigatis: quæ voces omnes, vt apparet afflictionem ossium significant, modò maiorem, modò minorem: præposuit autem maiorem Aristoteles; collidi enim, hoc est, tundi ossa, plùs est, quàm opprimi, & opprimi plùs, quàm fatigari: singulis tamen his dispositionibus inest, lassitudinem parere. Quamuis autem ossa tantùm hîc memorat, alias tamen etiam, præsertim solidas partes intelligit, vt neruos, & interiora carnis, quas nominat paullò post. Has autem partes afflictionem illam pati ostendit, à caussa modò externa, vt ictu, pondere, & plaga; modò interna, quæ rursus duplex est: vel enim quia carnes vincunt, & superant vim, & facultatem ossium, quod nimiùm auctæ illa aggrauant, & premunt, vt contingit nimiùm carnosis, & pinguibus, qui facilè in lassitudines incidũt, vel quia corpus aliquod, seu moles, & corpulentia humoris densa, & frequens miscuit se alij corpori, seu parti corporis eo in loco, in quo denso illi sedes propria non est, sed occupat locum alienum: cuius sanè generis excrementa sunt. Hæc autem magnopere aggrauant, & delassant corpus, quia extra propriũ locum sunt: quod probat simili quodam exemplo Aristoteles: onera enim, & pondera, quæcúmque exteriùs corpori inhærẽt, & appensa sunt, eidem corpori magis sunt laboriosa, quàm ipsius corporis partes, licèt ea onera partibus sint pondere leuiora, hæ autẽ grauiores, quam rem habemus etiam apud Lucretium suauibus hisce carminibus libro v. de rerum natura, quæ ita leguntur:

Vt sua cuique homini nullo sunt pondere membra:
Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quæcúmque foris veniunt, impostáque nobis
Pondera sunt, lædunt permultò sæpe minora.

Nimirum partes corporis loco suo naturali sunt, pondera non sunt. Eandem autem rem rursus simili exemplo confirmat. Qui enim cibo, & potu repleti sunt, illi quamuis minùs exerceantur, & fatigentur, magis tamen lassitudinem percipiunt: Quippe cibus paullò ante ingestus, locum suum nondum obtinet, qui debeat concoqui, & conuerti in sanguinem, atque in venas transmeare: tunc autem crudus adhuc, naturæ quodammodo grauis, quæ in coctione aduersùs illum pugnat, vt expugnet, & in chylum primùm, tum in sanguinem conuertat, extra proprium locum, quodammodo dicitur esse: alioquin enim cibi in chy-

lum conuertendi, ventriculus propria sedes est. ἔπειτ' ὁ κόπ⊙- συντήξῃ ποιεῖ. *Cum autem fatigatio maceret, atque colliquefaciat.* Hactenus ostendit quomodo gignatur lassitudo, & quibus ex caussis: inter has verò excrementa retulit. Docet igitur modò ab exercitatione immodica, seu à labore excrementa gigni, ex quibus cùm fiat lassitudo, iure illi vomitum deberi constet, qui excrementa euacuat. Quamquam autem vtrobique vtitur voce κόπ⊙- Aristoteles, tum cùm à labore liquationem gigni tradit, tum cùm ab eisdem excrementis lassitudinem; primo tamen loco sumitur pro exercitatione immodica, & motu; secundo autem pro lassitudine, quæ ad motum illum sequitur: vnde & Theodotus, primum, *fatigationem*; alterum *lassitudinem* transtulit. Ex labore igitur ait Aristoteles liquamentum fieri, labor enim attenuat, tenuia autem liquantur: hæc autem nihil aliud, quàm excremẽta sunt. Porrò de liquamento, & excremento qui exactiora cupit, primum librum videat de generatione animalium capite XVIII. Huiusmodi autem, quæ colliquata fuêre, inordinatè vagantia per corpus, & incidentia in loca ossium, & neruorum, & in partes etiam musculorum magis interiores propè ossa collocatæ, quæ loca rara sunt, & aperta eiusdem laboris ratione, qui calorem creauit, & illa adaperta reddidit, eùm sint extra propriam sedem, alienam occupantia iure grauitatem, & lassitudinem pariunt. Ita sanè de lassitudine Aristoteles. Cæterùm Galenus de hoc affectu pluribus in locis egit: præcipuè autem tertio de tuenda valetudine capite V. tres illius statuit differentias, vlcerosam, phlegmonodem, ac tensiuam, quarum vnicuique proprias caussas assignauit. Theophrastus de eadem integrum libellum edidit, quod scripsit Galenus loco, quem modò adduximus; & extat etiamnum liber, quamquam satis corruptus, & lacer, præsertim ad finem. Nobis, quæ illi auctores dixerunt, non sunt nunc afferenda: neque quæ consentanea, aut dissentanea Aristotelicis exactiùs distinguendum: non enim postulat locus. De liquatione Theophrastus ad initium libelli non pauca, qui cùm lassitudinis eam proponat caussam, absque illa etiam, & absque motu lassitudinem fieri disputat. Galenus, quam hic Aristoteles collisionẽ, vt vertit Theodotus, seu contusionem affert, ad illam differentiam reducit, quæ dicitur phlegmonodes; quæ si accidat tendonibus & neruis Græcè appellari ὀστόκοπον, quasi dicas, *ossium dolorem*, Theophrastus autem, ἀστάγαν etiam nominat: nec verò plura horum virorum ad hunc lõcum afferamus: sed Aristotelica prosequamur. ὁ οὖν ἔμετ⊙- ἐξάγων αὐτ'. *vomitus igitur, cùm id extrudat.* Iam facilè quomodo lassitudini prosit vomitus, & cur adhibendus ostendit: quia enim euacuat, quæ lassitudinum caussæ sunt, meritò eandem tollit, hominémque in priorem statum reducit, ab eóque onere subleuat, quod extra proprium locum existens, illum summopere aggrauabat. Hic autem πόνον dicit, quod adhuc κόπον nominauit. κοπώδης δ' ἐστὶν ὁ ἔμετ⊙-. *Elaxat autem vomitus.* Soluit difficultatem de vomitus labore ad initium problematis allatam, iisdem vsus verbis κοπώδης ἐστὶν ὁ ἔμετ⊙-, *laboriosus autem vomitus est*: quare non bene fecisse Theodorum existimo, qui ea immutauit in, *elaxat autem vomitus*, tum quod à Græcorum significatione magis discedit, tum quod sensum minùs bene exprimit. Dicit igitur Aristoteles, minimè esse verum vomitum per se, & ratione immoderati motus, qui in eo fiat, laboriosum esse: sed id contingere, cùm non bene vomitur, ita enim sonant, quæ Theodotus vertit, *non plenè agatur*, quod fit, quoties in ventriculo multi cibi retenti sunt, & iis excrementa incidunt, simúlque miscentur: tunc enim ex vomitu consequi laborem dicit, non secus ac in illis, qui cibo, & potu repleti fatigantur, quod paullò ante dixit; De his enim puto hæc verba intelligi. Quemadmodum igitur si bene pasti mouentur, ac laborant, lassitudinem percipiunt, ita qui in ventriculo cibi copiam habent; si per vomitum mouentur, ex vomitu lassitudinem incurrunt, ac molestias: non enim excrementa bene euomi possunt immixta cibis, qui illis impedimento sunt, sed ibidem relinquuntur: vnde vomitus non perficitur, & hunc sensum, opinor, exprimere voluit Theodorus per illa, *vt non plenè agatur*, hoc est perfectè. Dubitat hoc loco Aponensis, quomodo dicat Aristoteles, multis cibis assumptis non bene fieri vomitum, cùm auctores contrarium præcipiant. Auicenna enim primo canone Fen quarta, & libro quarto de Animalibus, vomendum esse dicit post cibi satietatem: soluit: vomitum esse duplicem, quendam vniuersalem qui totum corpus euacuat, qui etiam fieri debet tempore vniuersali, vt ipse inquit, nempe vere, & autumno: ad cuius vomitus apparatum præcipit Damascenus in aphorismis per aliquot dies ante purgationem, humores esse commouendos, & dissoluendos medicina cibali, & cibo medicinali, vt præparentur ad exitum: & postea cum abstinentia præcedentis diei purgandos esse: & de huiusmodi euacuatione per vomitum intellexisse Aristotelem, cùm enim superfluitates multæ tali vomitu euacuantur à toto, si cibis quoque esset repletum, & potibus, periculum suffocationis immineret: alium esse vomitum parti-

culatem,

cularem, qui fiat solùm ad euacuandum, quod est in stomacho; & tempore particulari, vt semel, aut bis in mense, sicuti præcepit Hippocrates, & de his loqui Auicennam,& Almansorem; hæc Aponensis: cuius distinctio de vomitu, seu vomitoriis pharmacis, vt vera est, & doctrinæ Galeni consentanea, ita quæ ex Damasceno affert, non bona fide affert: nec enim Damascenus in aphorismis, cùm per aliquot dies, humores commouendos esse ait,& deinde cum præsentis diei abstinentia purgandum,præsentis enim, non præcedentis, liber quidem meus habet, hoc inquam loco, qui est aphorismus LXI. non de vomitorio pharmaco agit Damascenus, sed de eo, quod aluum ducit, vt manifestè constat ex aphorismo LVIII. est autem hæc per inediam præparatio mihi admodum dubia. Hippocrates enim quarto aphorismorum cùm elleborum assumpturos præparat, facit id pluri cibo, atque quiete, cibus autem qualis esse debeat, ostendit Galenus in commentario, nempe cibum medicinalem: tum etiam idem Galenus commentario v. in sextum Epidemiorum textu XXIX. non solùm in superiori victus ratione, cibum maiori copia assumendum esse ait: sed eo tempore, quo helleborum homo deuorauit; igitur instante vomitu assumendus cibus est, minimè verò inedia, seu abstinentia, quod dicit Aponensis, imperanda: & verò, de quo loquimur vomitus, vniuersalis est, quippe ex helleboro, qui per illam regionem totum corpus euacuat: An dicendum, cibos in ventriculo vomituri eam creare molestiam, qua non sinant opus absolui, quod dicit Aristoteles; minuere autem imminens ex euacuatione periculum, quod dicunt medici? alia igitur ratione cibos noxios, & incommodos esse Aristoteli, alia commodos,& proficuos medicis. *εἰ δὴ μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἴτιος. Quòd si nec illis caussam lassescendi labor inferat.* Perficit dubitationis solutionem ex simili, quod modò adduxit: quemadmodum enim illis, qui cibo repleti defatigantur, vbi lassitudine prehenduntur, caussa lassitudinis non extitit labor: sed quia ita habentes, nimirum quia cibo repleti laborauerunt; ita de illis dicendum, qui ventriculo haud vacuo cibis, vomitum arcessunt: illi enim non ex vomitu in laborem, & lassitudinem incidunt sed quia apparati ad illum minimè erant: aliter enim si ratione vomitus, quatenus vomitus est, lassitudo illa gigneretur, iam omnibus illa fieret, quod non videtur; sunt enim, qui postquàm multa euomuerunt alacriores redduntur. Lego autem libentiùs *πολλὰ ἐμέσαντες*, vt reponit Iustinianus, quàm *πολλοὶ*, vt habent excusi codices: hæc enim lectio allatam expositionem magis confirmat: laborem ad vomitum consequi, cùm exigua vomuntur, nec euacuatio perficitur; qui enim multa vomunt, alacriores redduntur. Sic igitur ista conuertantur: *Ita enim oportebat, omnibus vomentibus fieri laborem: sunt verò, qui postquàm multa euomuerunt, minùs lassitudinem sentiunt.*

VIII.

Διὰ τί κοπιαρώτερόν ἐστι τῷ βραχίονι τὸ διὰ κενῆς, ῥίπτειν, ἢ λιθάζοντα; ἢ ὅτι σπασματωδέστερον τὸ διὰ κενῆς ἐστιν; οὐ γὰρ ἀπερείδεται πρὸς οὐδὲν, ὥσπερ ὁ βάλλων, πρὸς τὸ ἐν χειρὶ βέλος· ὁμοίως δὲ τούτῳ καὶ ὁ πένταθλος, πρὸς τοὺς ἁλτῆρας· καὶ ὁ θέων παρασείων, πρὸς τὰς χεῖρας. διὸ ὁ μὲν, μεῖζον ἅλλεται ἔχων, ἢ μὴ ἔχων ἁλτῆρας· ὁ δὲ, θᾶττον θεῖ παρασείων, ἢ μὴ παρασείων.

Cur laboriosiùs brachio est inanem iactâsse manum quàm cum lapide? An quòd inani iactura brachium quasi conuellitur vehementiùs: nulla enim in re nititur, quemadmodum cùm mittit missili obdito, fulcire se potest. Huic proximè saltans quoque pondusculis susceptis innititur. Et qui currit, manus obquatiens, se sustentat. Quamobrem ille plùs prosilit halteres tenens, quàm non tenens: hic velociùs currit, manus obquatiens, quàm non obquatiens.

Eadem habemus à Theophrasto paullò etiam faciliùs, & explicatiùs, in libro de lassitudine, cuius verba ita leguntur in excerptis ab Henr. Stephano editis: in editione enim Basiliensi hic locus, vt pleráque alia huius libelli, admodum est corruptus: sed in illis excerptis ita legitur: *ὅτι κοπιαρώτερον τῷ βραχίονι διὰ κενῆς ῥίπτειν; ἢ λίθον, ἢ ἄλλο τι βάρος, διότι σπασματωδέστερον, οὐ γὰρ ἀπερείδεται, καθάπερ ὁ βάλλων πρὸς τὸν ἐν τῇ χειρὶ ὄγκον.* hoc est. *Laboriosiùs est brachium inani motu iactasse, quàm lapidem, aut graue quippiam tenentem, quoniam motus magis conuellens est: non enim innititur, sicut ille, qui iacit aliquid, et ponderi, quod in manu habet.* Theodorus in problemate vertit, *iactare manum*, quippe manu vacua auras brachio

verberante, ipsa iaci videtur: eam tamen vocem non habet Aristoteles: sicuti nec Theophrastus, at sensus idem est. Rei propositæ rationem affert Aristotelès quæ ex Theophrasto modò adducta fuit; quia brachium inani manu iactatum conuellitur: fit autem conuulsio, aut diuulsio, vt habemus problemate xxxvii. cùm membrum in contrariam partem vehementi motu trahitur, ac mouetur: id autem contingit brachio, quia nulli rei innixum validiùs intorquetur, sicuti innititur, qui iacit manu aliquid continens, ei nimirum rei, quam iacit. Sanè Aristoteles cùm antea nominauerit lapidem, in præsentia dicit βέλος, hoc est *missile*, sententiam generaliorem efficiens, pro quo Theophrastus dixit ὄγκον, quod propriè sonat *tumorem*, aut *molem*, nimirum pondus aliquod, quod manum repleat: non enim leuis quælibet res, laborem illum brachio tollere possit. Rationem confirmat Aristoteles duobus similibus adductis: sic inniti dicens pentathlum ad halteras, & qui currit manus quatiens, ad manus, sicuti qui iacit, ad pondus iactum. Sanè, pentathlum, hoc loco Theodorus vertit, *saltantem*; rectè ad sententiam, de hoc enim locus intelligitur: erant autem pentathli qui Latinè *quinquertiones* dicebantur, qui non solùm saltu, sed vniuersis quinque celeberrimis certaminibus contendebant, aut victoriam reportabant, nimirum pugillatu, cursu, saltu, disco, & lucta: hîc autem ea voce intelligimus saltantem, quippe generis nomine speciem. Sicuti etiam libro de animalium incessu capite tertio, quo loco cùm huius problematis rationem liquidò tradat Aristoteles, atque etiam eadem similia adducat, operæ pretium putaui, totum locum huc transferre; qui ita legitur ex Leonici tralatione: *Animalium profectò quæcúmque loco mouentur, alia quidem toto simul corpore mouentur, vt illa quæ saltu locum mutant; alia verò per partes, vt quæcúmque progreßibus vtuntur: in vtrisq; autem huiusmodi mutationibus semper mutatur id, quod mouetur, innisum ad id, quod illi subiacet. Quamobrē siue id citiùs dilabatur, quàm vt inniti poßit, id quod super eum mouetur: siue nullum omnino motis præbeat firmamentum, nihil super illud se ipsum mouere poterit. Etenim, quod saltu mouetur, & ad se ipsum quod supra est innisum, & ad id, quod pedibus subiacet saltum planè facit: renisus enim quosdam ad se inuicem habent partes in ipsis flexuris, & omnino ad depressum id quod deprimit. Quamobrem pentathli plus saltant si halteras habuerint, quàm si non habuerint: & qui currunt citiùs currunt, si manus commouerint: nisus námque fit quidam in extensione ad manus, & articulos.* Manifestè igitur patet problematis ratio: si enim in omni animalium motu, innisus partium est necessarius; vbi sanè non fiat innisus, fieri non poterit motio, & vbi malè, & debiliter fiat, malè, & laboriosè fiet motus. Terrenis igitur animalibus tellus substernitur dura, & renitens; aquatilibus humida aquæ natura, volucribus aër: singula enim horum singulis tamquam rei firmæ innituntur: terrena verò quoties innatant, perpetuò & continenti motu, quo aquam apprehendunt, & impellunt, innixum eum sibi adquirunt, quo motu si priuentur statim labuntur; & verò aues eodem naturali artificio vti apparet. Firmitudinis rei huius, quæ substernitur exemplum affert Leonicus in commentario ad hunc locum dicens: *Rei veritas palàm esse potest, si in alto quispiam arenarum cumulo, aut in substratis milij, vel nucum aceruis progredi tentauerit: cùm enim citiùs dilabatur, & subterfugiat substrata illa materia, quàm illi inniti firmiter poßit pes, aut difficulter admodum, aut nullo progredi poterit modo.* Igitur in omni motu extat innisus hic, etiam in saltu, vt disertè affirmat Aristotelès; etiam in iactatione brachij manu inani, nimirum ille quem partes ad se inuicem habent in ipsis flexuris, seu membrorum articulis, vlna enim innititur carpo, tibia talo, & ita in cæteris; denique ad depressum, quod ait Aristoteles, id quod deprimit innisum illum habet: quantò tamen nisus hic firmior est, & applicatior, inquit Leonicus, tantò vegetior erit motus, & expeditior; igitur ad rem nostram minùs laboriosus: firmior autem est manu plena iactanti brachium, quàm vacua, ibi enim non solùm est nisus ad inuicem partium brachij, sed etiam manus, ad rem quam continet: iure igitur erit minùs laboriosus, & minùs diuellens; articuli enim minùs distrahuntur, & disiunguntur brachio firmato, quàm suspenso. De halteribus pauca dicam, quid enim ea repetam, quæ à Mercuriali libro secundo, ac quinto de arte gymnastica, ex proposito hac de exercitatione tradenti, prodita sunt? Patent illa meliùs locis suis legere cupienti; & verò præter ea, quæ à Mercuriali habemus, alia sunt, quæ si chartas replere velimus, illa de re afferri possint. Atqui hoc loco id tantùm sufficiat: halteres pondera fuisse plumbea, aut ferrea, aut ex alia graui materia ad varias exercitationes vsurpata, vt apparet tum ex Galeno libro secundo, & sexto de tuenda valetudine, tum ex Antyllo apud Oribasium libro sexto collectaneorum, iis autem præcipuè exercebantur partes corporis superiores, & validæ, vt ex locis, quæ adduximus constat. Vtebantur etiam iisdem saltatores, sicuti patet ex his Aristotelis locis, & ex Theophrasto, quo nimirum plùs saltarent: hos autem non fuisse ita graues, ac

superio

ſuperiores; quippe eo modo ſaltationibus ineptos, exiſtimare licet: quare &, *pondaſcula*, conuertit hoc loco Theodorus: iis nimirum ſaltatores innixi librabant ſe, ac ita minori cum labore ſaltabant, ex quo fiebat, vt plùs ſaltarent, & diutius ſaltando perdurarent, quippe minùs laborantes: eodem prorſus modo ac in funambulis memini vidiſſe, qui dum ſuper funes currunt, & in modum ac numerum ſaltant, ac tripudiant, expanſis brachiis longiorem baculum, vtráque manu apprehendentes, eóque ſe librantes & veluti innixi ſaltant, & tripudiant: quod ſi agilitatem, & artis peritiam oſtentantes baculum proiiciunt aliquando, quod nonnullos interdum feciſſe vidi, tunc verò eiſdem brachiis expanſis, & moritatis, librant ſe: ſed maiori admodum cum labore, ludi illi, & exercitationes tunc ab iiſdem obeuntur, & citò etiam deſiſtunt. Igitur halteribus innixi plùs ſaliunt, & manibus obquatientes citiùs currunt, ob renſum, quem dicit Ariſtoteles tum hoc loco, tum etiam planiùs libro de Animalium inceſſu, quem paullò ante adduximus.

IX.

Διὰ τί ἡ ταχυδρομία, καὶ ἐπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων νοσηματικῶς ποιεῖ τὰ περὶ τὴν κεφαλήν; καί τοι ὅλως ὁ δρόμος κατασπᾶν δοκεῖ κάτω τὰ περιττώματα ὥσπερ ὁ περίπατος· διὸ καὶ παχύνονται τὰ σκέλη οἱ πολλὰ περιπατοῦντες, ὅτι εἰς τὰ κάτω ὑπονοστεῖ ἄνωθεν καὶ ἡ τροφὴ καὶ τὰ περιττώματα· ἢ ἡ μὲν κίνησις ταὐτὸ ποιεῖ· ἀλλ' ἡ ταχεῖα διὰ τὴν συντονίαν, καὶ ἀπνευστίαν, ἐκθερμαίνει τὴν κεφαλήν, καὶ τὰς φλέβας ἐμφυσᾷ τὰς ἐν αὐτῇ, καὶ σπαστικὰς τῶν θύραθεν ποιεῖ δυνάμεων, οἷον ψύχους, καὶ ἀλέας, καὶ τῶν ἐν τῷ θώρακος· ὧν εἰσιόντων νοσεῖν ἀναγκαῖον τὸν τόπον ἐστί.

Quam ob cauſſam curſus velox tam in hominum genere, quàm in cæterorum animantium facit, vt capita à morbo tententur? Quanquam curſus vnuſquiſque detrahere ad ima genus omne excrementorum putatur, vt ambulatio: quapropter crura eorum implentur, qui nimiùm ambulant, quoniam de parte ſuperiore ad imam labitur & alimentum omne & excrementum. An motus quidem vbíque agere idem poteſt. Verùm motus velox, cùm vires intendit, & ſpiritum retinet caput concalfacit, eiúſque venas nimirum inflat, & attrahentes reddit facultatis externæ, vt frigoris, vt caloris: adde quæ in pectore continentur. Nam ea quoque attrahi, reſorberíque inde credendum eſt. Quibus remiſſis locum ægrotare illum, neceſſe eſt.

Noxam proponit, quæ tum hominibus, tum aliis etiam animalibus circa caput, eiúſq; partes, ex veloci curſu euenire ſolet, quæ partes ob eam rem in morbos ſæpenumerò incidunt. Velox autem curſus ille dicitur, per quem liberè & expeditè reſpirare animali non licet, ſed ægrè ſpiritus trahitur, vt ex ſolutione apparet. Affert autem inprimis Ariſtoteles obiectionem aduerſùs rem propoſitam, eámque confirmat: tum omnia diſſoluit. Videri igitur præter rem poſſe ait, velocem curſum capitis partes morboſas reddere; cùm vniuerſim curſus videatur excrementa trahere deorſum, atque ita ſalubres potiùs reddere partes ſuperiores, quæ inde ab excrementis euadunt immunes, vnde morborum exiſtit origo. Illud autem probat Ariſtoteles ex ambulatione ipſa, in qua res ita habet: nam cùm vtræque ex ipſis ſint crurum actio & exercitatio, vt habemus à Galeno libro ſecundo de tuenda valetudine capite XI. & alibi; non abs re, quod in ambulatione contingit, in curſu etiam fieri debere poſſit exiſtimari; atque etiam quod ad rem præſentem pertinet, magis, quando ille, qui vehementior motus eſt, aptior ſit ad humores deorſum trahendos: in ambulatione autem ſic rem habere docet Ariſtoteles exemplo eorum, qui multùm ambulant, quibus craſſiora ſolent reddi crura, quippe impleta tum ab excrementis, tum à cibo; quæ de parte ſuperiori ex motu ambulationis ad inferiora regrediuntur. Dicit autem excrementa, & cibum, intelligens tum humorem, qui nutrit partes, qui cibus earundem eſt, tum ſuperfluitates, & excrementa, quæ ex coctionibus ſuperant, alendo inepta; vtrúmque enim delabi ſignificat: ex quo etiam appareat illam crurum craſſitiem morboſam eſſe, quippe ex excrementis. Si igitur id facit multa ambulatio, cur non idem efficiat velox curſus? Reſpondet Ariſtoteles, atque tum obiectionem diluit, tum quæſiti rationem reddit. Ait itáque motum ſanè, quà ſimpliciter motus eſt, idem ſemper operari, nimirum deducere & trahere ad partes, quæ mouentur alimenta, & excrementa, ſicuti in obiectione

dicebatur : qui tamen motus velox est, qualis est cursus velox ille ratione alicuius accidentis (id autem statim proponitur ab Aristotele) non ad crura, & partes inferiores : sed ad superiora deducit, quoniam enim dum velox ille cursus peragitur, fit virium multa contentio & spiritus retinetur, non enim ita liberè possunt, qui velociter currunt, respirare : sed anhelant propter coactam respirationem, vt dicit Galenus commento secundo in tertium de morbis vulgaribus ægroto septimo, & alibi, ex eo contingit vt caput excalfiat : solet enim refrigerari ab aëre inspirato, quo auxilio magna ex parte eo tempore destituitur : venæ inde, quæ in capite sunt, ob eandem spiritus retentionem inflantur & tumidæ redduntur, sicuti vidimus sectione secunda problemate primo, ita verò calefacto capite venisque calore repletis trahuntur ab eisdem facultates, & qualitates externæ, nimirum frigiditas, & caliditas,quæ in aëre sunt, vsque etiam à partibus internis corporis vapores & halitus in pectore existentes ; illis igitur qualitatibus ac substantiis caput ingredientibus redditur intemperatum, modò ad calidius, modò ad frigidius vergens ; diuersæ igitur illæ intemperies variè caput afficientes, eius robur debilitant, & morbis reddunt obnoxium. Apud Oribasium VI. collectaneorum capite XXII. ex Antyllo habemus cursum caput replere, & apud auctorem libri quarti de ratione victus in acutis textu LXV. ob cursum dolorem capitis creari : quibus similia ex aliis etiam auctoribus alia adduci possent : sed hac de re, qui plura cupit, Mercurialem adeat libro V. de arte gymnastica capite VII. cui de hac exercitatione erat instituta tractatio, nobis non itidem, sed sensuum Aristotelis, quæ in problematibus habentur, explicatio. Interim tamen quando maximè ad rem nostram facit, eandémque Aristotelis rationem in problemate allatam continet, & magis explicat, afferendum est problema Cassij, Iatrosophistæ, siue hic Cassius sit, quem memorat Celsus & ingeniosissimum appellat, quod non facilè dixerim, licèt ita existimet Mercurialis, siue alius ab eo, quod potiùs existimo : est autem problema illius libelli vigesimum sextum, & Latinè ita legitur ex tralatione Conr. Gesn. *Cur qui motu paullatim vtuntur, & si capita grauiora habuerint antea, alleuantur post motum : contrà qui currendo mouentur, quamuis priùs grauitatem non senserint, post motum capitibus grauantur? Dicendum est quòd in illis, qui motu paullatim vtuntur, materias sensim ad inferiores partes detrahi contingit, in his verò qui concitatiùs mouentur resultationes fiunt hoc est materia deorsum latæ denuò sursum feruntur, & resultant, vt rotunda corpora ad pauimentum deiecta, si quis enim ipsa molliter in pauimentum demiserit, manent loco, neque resiliunt, sin quis vehementiùs proiecerit, iterum repercutiuntur sursum, vt videre est in pilis, seu sphæris, quibus ludunt. Hoc idem contingit etiam in currentibus, materia denuò cum repercussione sursum delata, quin & spiritus violento motu cohibetur, ac intenditur, vt vel hac de caussa caput aggrauetur.* Porrò illa in Theodori tralatione, *nam ea quoque attrahi, resorberique inde credendum est*, desiderantur in Græcis excusis exemplaribus, quæ ego quidem viderim : & verò sine illis locus integer est,

X.

Διὰ τί κοπιῶσι μᾶλλον ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις τόποις· θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν ὁδὸν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπώτερον μέν ἐστι, τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν· ὃ συμβαίνει ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται ὅτι ἧττον παρὰ φύσιν κινοῦνται· ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις, καὶ θέσις καὶ πυκνή ἐστιν· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ τοὐναντίον· ἔστι δὲ τὸ αἴρειν, παρὰ φύσιν· βίᾳ γάρ ἐστι πᾶσα ἄρσις· τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον μικρὸν, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς.

Cur locis æqualibus, quàm inæqualibus, magis fatigatur : ocyùs autem iter æquale, quàm inæquale conficitur? An minùs laboris tunc est, cùm motus non semper eodem habitu agitur : quod ingressu inæquali potiùs fit: ocyùs enim ingredimur, vbi minùs contra naturam mouemur. Ergo per locum æqualem parcè, atque frequenter, & ponitur, & attollitur : per inæqualem autem contra. Atqui ratio, attollendi contra naturam est; vi námque omnem attollendi vsum exequimur. Quod autem per singulos gradus paulum redditur, id multum per multos demum exultat.

Superiùs ad problema primum dixi, hunc locum de labore, qui sequitur deambulationes æquales, aut inæquales breues aut longas, tractatum fuisse hac sectione ab Aristotele

per

per septem problemata, primum, decimum, duodecimum, vigesimum tertium, trigesimum tertium, trigesimum octauum, & trigesimum nonum; nec omnibus omnino videri conuenire inter se. Id autem in præsentia paullò diligentiùs considerandum est. Primùm sanè dicimus, non eodem penitus modo, nec iisdem terminis Aristotelem fuisse vsum. Modò enim simpliciter, & absolutè proposuit comparationem; vt hoc loco, & problemate XXIII. & XXXVIII. vbi simpliciter dixit, ambulationes inæquales esse laboriosiores æqualibus: problemate tamen XXXVIII. non ὁμαλοὶ, hoc est *æquales*, sed εὐθεῖς dixit, hoc est *rectæ*; simpliciter etiam & absolutè problemate XII. & XXXIII. comparauit breues longis, & breues dixit esse magis laboriosas. Problemate autem XXXVIII. comparauit ambulationes per loca σιμὰ, hoc est *sima*, aut *repanda*, quæ Theodorus sensum sequutus, vertit *ardua*, sicuti problemate XXXVIII. sectionis secundæ, *accliuia*, , iis quæ per talia non sunt, illasq; dixit, esse magis laboriosas: reliquum est primum, in quo non absolutè æquales inæqualibus, nec longas breuibus contulit; sed longas per vias æquales, longis per vias inæquales, vt vidimus, illásque magis laboriosas esse dixit, & breues per vias æquales, breuibus per inæquales, illásque minùs esse laboriosas, & leuiores; has autem laboriosas magis. De hisce ambulationibus ita sentit Aristoteles. Cæterùm H.Stephanus in adnotationibus ad excerpta quædam Theophrasti de lassitudinibus, quæ vnà cum aliis quibusdam edidit, occasione loci Theophrastæi, vbi itidem de hoc labore ex ambulationibus æqualibus, & inæqualibus agitur, problema XXIII. mendosum existimat, & Theodorum magnopere accusat, difficultate non leui proposita, quæ ad problema illud ita conuersum, vt transtulit Theodorus, consequatur: Etsi autem Henricus, præsens problema decimum non nominet, quia tamen eadem omnino est sententia, iisdémque penitus verbis scriptum est problema hoc, quibus vigesimum tertium, præterquàm voce τόποις, qua vigesimum tertium caret, cùm ibi tamen subaudiatur, nos eam difficultatem ad illud problema noluimus reiicere; sed quando hoc, quod geminum, & illi planè idem est, præcedit, eam hoc loco afferre, atque Theodorum à calumnia liberare. Difficultas igitur ab Henrico proposita vnum ex propositis membris conuellit, quod habetur tum hoc problemate, tum XXIII. tum etiam XXXVIII. inæqualibus locis nos minùs fatigari, quàm æqualibus: ratione cuius sententiæ, ita à Theodoro translatæ, & propositæ, quod facit tum hoc problemate, tum XXIII. (nam XXXVIII. habet non loca sed ambulationes) eundem Theodorum non condonandi lapsus inculpat Henricus nimirum adeò falsum esse, ac ita rationi repugnare, ambulationes per loca æqualia, & plana magis fatigare, quàm per inæqualia aut gibbosa, vt licèt mendi etiam suspectus locus esse non debuisset, ne vniuersæ quidem simul Philosophorum cohorti hoc dicenti, fides adhibenda fuerit: istud enim paradoxum, vel potiùs ἄλογον omniuo esse: tum etiam quia ex ratione ab Aristotele reddita, illam non fuisse Aristotelis mentem pateat: postremùm quòd si conferatur hoc problema cum XXXIII. & XXXVIII. socordiæ sit accusandus Theodorus, si id ipse fecit, & non vidit ex illis rem aliter se habere. Inprimis si locus mendosus est, quomodo eum restituit Henricus? Si enim ideo se illum restituisse putat, quòd dicat ad initium adnotationis omissionem vocis περιπάτοι apud Aristotelem, quam habet Theophrastus, impulisse in errorem Theodorum, errat ipse, vt puto; quid enim sensum euariat aut περιπάτοις, aut τόποις, apud Aristotelem legere, aut neutro ex illis posito alterutrum subaudire, vt problemate XXIII? An non ambulationes denominationem sortiuntur à locis quibus fiunt? talésque ab illis dicuntur? ac si loca sunt inæqualia, nonne ambulationes inæquales, ac si per æqualia æquales? Quòd si aliter ambulationis æquales, & inæquales, accipit Henricus, næ ille iterum errat sicuti existimo: non enim inæquales ambulationes quispiam fortasse existimet, quæ æquali loco factæ ex progressione, & regressione subinde constant, hæ enim contrariæ potiùs dicantur, nisi etiam fuerint in locis inæqualibus, tunc enim & contrariæ & inæquales simul essent. Negari sanè haud potest, in huiusmodi ambulationibus, quæ ex progressu, & regressu constant, adesse etiam inæqualitatem quandam, non tamen eam de qua his problematis X. XXIII. & XXXVIII. loquitur Aristoteles; sed quæ ex crebra subsistendi mora dum flectimur oritur, cuius meminit Aristoteles problemate XII. quæ & ipsa reducitur ad contrarietatem, vt apparet ex eodem Aristotele eo loco; dum enim regredimur subsistere aliquantulùm est necesse non igitur æquabiliter semper ea in ambulatione mouemur; ex quo inæqualis appellatur ambulatio, scilicet ratione motus interpollati: quod itidem dici possit de ambulatione lõga, & continua quæ fieret modò ad dextrum, modò ad sinistrum, seu de flexuosa; etiam per mæandros & labyrinthæos errores, aut circulo: hæc enim omnes inæquales sunt, eo modo quo dixi: laboriosæ etiam multùm sunt, ob rationem ab Aristotele allatam problemate XII.

quia crebrò subsistimus, & de contrario ad contrarium crebrò mouemur: quod circulari etiam ambulationi omnium maximè euenit, in hac enim omnium maxime mutatio illa, etsi non ita appareat cõtingit, idque eò magis, quò circulus fuerit breuior, vnde & vertiginem parit. Hanc autem inæqualitatem, vt dicebam, non intelligit hoc loco Aristoteles, sed aliam, per quam immutari corpus vult, sicut partes aliquæ, quæ antea laborabant, quiescant, quod nisi immutata situs ratione in ambulatione non contingit: inæquales ambulationes ita etiam accepit Oribasius ex Antyllo libro sexto collectaneorum, cùm ait, illas vtiles esse iis, qui citò deambulando fatigantur, quæ verò in campo fiunt hoc est, (vt accipio) æquales, seu in loco æquali magis laboriosas, quàm illas esse: qua voce vtatur Græcè Oribasius, aut Antyllus non dicam: Græco enim Oribasij codice destituor: igitur æqualitas, & inæqualitas hoc modo est accipienda, scilicet à loco, non ab interpellato motu ob conuersionem, quo modo non valeat ratio ab Aristotele adducta de partium corporis mutua quiete. Non facilè dixerim ab Henrico ita accipi, apud Theophrastum, & apud Aristotelem; cùm ad finem adnotationis dicit vocem ὁμαλὸν, & ἀνώμαλον, duobus modis eo loco vsurpari, nec enim duos illos modos apertiùs declarat, aut sententiam suam satis explicat, homo alioquin verborum minimè auarus. Alterum autem, quod addit Henricus, ex ratione ab Aristotele reddita debuisse Theodorum cognoscere, eam non fuisse Aristotelis mentem, æqualibus nimirum locis ambulãtes magis defatigari, quàm inæqualibus, id tale est, vt nisi & Henrici verba, & Aristotelis sententiam diligenter considerassem, singuláque accuratiùs expendissem, putarẽ me omni intelligentia priuatum, neutrius mentem percepisse; nam cùm Henricum plurimi faciam, virúmque doctum, & diligentem existimem, & Aristotelis ratio admodum apertè mihi videatur omnino probare, quod proponit Theodotus, illique omnino aduersari, quod dicit Henricus, nihil præter meam ruditatem arguerem. At quando exactissimè, vt potui, re examinata, ita omnino apparuit, dicendum prorsus fuit, quod sentiebam, quod etiam ex se ipso, cuilibet, nec multùm animaduertenti, sed tantummodo legenti, patere possit: ex ratione inquam ab Aristotele reddita, omnino comprobari rem ita se habere, sicuti transtulit Theodorus, & sicuti nos exposuimus; ex eáque nos paullò ante, non ineptè, vt puto, refutauimus illam opinionem, si quispiam ambulationes æquales, & inæquales aliter acciperet: ex illa enim constat æqualitatem, & inæqualitatem ambulationum accipiendam esse de locis: & ambulationes inæquales ita acceptas minùs fatigare quàm æquales, cuius contrarium omnino vult Henricus. Ratio autem hæc problemate XXIII. ad quod hæc proposuit Henricus in Græco exemplari corruptè, & deprauatè legitur; vt adnotat idem Henricus: at in præsenti X. integra & incorrupta habetur: miror autem Henricum, dum ei XXIII. succurrere tentaret, non venisse in mentem huius X. à quo illi facilis erat medicina. Tertium quod proponebat Henricus, sunt problemata XXXIII. & XXXVIII. fanè de trigesimo octauo dicam, quod de ratione Aristotelis paullò ante dicebam, vel me intelligentia prorsus carere, vel Henricum hoc loco somniasse. Quis enim non videat problemate XXXVIII. idem ab Aristotele proponi, quod in præsentia, & problemate XXIII. mutatis solummodo terminis? vt enim XXXVIII. dicit, ambulationes inæquales esse ἀκοπωτέρας, id est *minùs laboriosas*, ita XXIII. & hoc decimo, in locis, & ambulationibus æqualibus magis laborare ambulantes: atque etiam eandem de corporis habitu rationem, qui idem perpetuò est in æqualibus ambulationibus, singulis hisce locis affert: etsi problemate XXIII. in excusis Græcis exemplaribus sit corrupta, quæ tamen ex præsenti restitui potest, vt diximus, & restitutam transtulit Theodorus, aut integram habuit. Problema trigesimum tertium, seu quæ in illo redditur ratio, maximum fanè ad Henrici opinionem momentum facit; illi autem dum satisfacimus, eadem opera difficultatem tollemus. Quod enim tribus problematis decimo, vigesimo tertio, & trigesimo octauo ait Aristoteles, ambulationes inæquales, seu per loca inæqualia: esse minùs laboriosas, quàm per æqualia, intelligendum est iuxta primum problema? alioqui contraria assereret Philosophus: & hæc erat difficultas, quæ proponi debuerat ab Henrico, & cuius ratione dixi ad initium expositionis præsentis problematis non omnibus hisce de ambulationum labore problematibus conuenire. Primò enim dixit, ambulationes per loca inæqualia, si breues sint, esse magis laboriosas: non igitur minùs: quod his tribus dicit: Respondetur: Si comparamus absolutè breues longis, aut inæquales æqualibus id ex Aristotelis quidem sententia dicendum, quod superiùs attulimus, cùm membra illa omnia proponeremus, si verò breues locis inæqualibus, breuibus locis æqualibus, illas magis laboriosas esse, quod dicebat primo problemate: sunt igitur hæc inter se distincta, nec ab vno ad aliud licet argumentari. Quòd si denuò arguatur ex ratione, quæ problemate XII. &

XXXIII. affertur, constare de inæqualitate id quod dicitur, nempe caussam esse laboris; ideo enim breues esse laboriosas, quod ait Aristoteles, quia inæquales; dicimus inæqualitatem ibi aliter accipi, nimirum, quæ pendet à motu interpellato, seu à ratione subsistendi, & à mutatione ad contrarium: & hæc facit laborem, sicuti proposui superiùs, cùm ambulationum varias species protuli, huiusmodi autem inæqualitas maximè apparet in ambulationibus breuibus, quia in illis sæpius subsistitur, & ad contrarium mutatur, atque inde labor maior, & hanc etiam inæqualitatem in ambulationibus breuibus locis inæqualibus puto me ad problema primum adnotâsse. Hæc igitur inæqualitas laborem facit ratione contrarietatis, alia leuat ratione quietis, quam aliquibus partibus præstat. Atque ita non iam omnibus simul Philosophis, sed vel vni Aristoteli adhiberi fides possit, aut ex ratione, quam affert nobis persuaderi, eo quidem modo quo res proponitur, ambulationes per loca inæqualia, seu ambulationes inæquales esse minùs laboriosas: quod paradoxon esse nemo dicat, vel mediocriter in medicinæ parte salubri, seu in gymnastica versatus, ad quam huiusmodi locus propriè attinet. Iam verò post adeò multa quæ nos dicere coëgit Henricus, quod reliquum est expositionis persequamur. Sunt igitur duo membra problematis, de quorum altero, quod primo loco ponitur, iam nimiùm multa diximus, locis æqualibus magis fatigari: quæ sententia, sicuti antea proposui, intelligenda est iuxta primum problema, in quo cùm eandem rem habemus propositam, tum eandem rationem de corporis habitu, qui idem perpetuò ea in ambulatione est, non itidem in inæquali, vt pleniùs eo loco ostendimus. Alterum autem membrum est, quod videtur primo opponi; atque ideo vsus est particulis, μ̃ & ϑ̃, quas ad hanc rem solent boni scriptores sæpius vsurpare: vbi enim maior est fatigatio, ibi minùs confici itineris, atque ideo tardiùs idem spatium perambulari iure videatur. Si igitur æqualibus locis, & itineribus fatigatio maior est, tardiùs perambulari, concludi appareat: quam oppositionem nominatim expressit Theophrastus ita scribẽs: οὐδ' ἐκεῖνο ὑπεναντίον ὡς κοπιῶσι τε μᾶλλον οἱ ἐν τοῖς ὁμαλέσι χωρίοις καὶ θᾶττον βαδίζουσιν ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, hoc est: *Neque illud aduersatur, quòd æqualibus locis magis defatigantur, ocyùs autem ingrediuntur, quàm inæqualibus.* Cæterùm Aristoteles dum huius partis solutionem affert, de accliuibus, seu arduis potissimùm loqui videtur: illáque præcipuè nominat, ac de his præcipuè valet ratio: eorum autem ratione de tota locorum inæqualitate res confirmatur, inæqualibus enim locis, & ambulationibus ardua, & sublimia necessariò continentur. Inprimis autem pro θᾶττον δὲ, vt habet Basiliensis, & Aldina antiqua editio, & videtur legisse Theodorus qui vertit, *ocyùs enim ingredimur*, audacter reponamus, θᾶττον ϑ̃, hoc est *ocyùs autem ingredimur*; hæc enim est ratio alterius membri problematis, & ita legitur problemate XXIII. & ita eo loco vertit Theodorus, ex quo miror hunc non fuisse ab eodem Theodoro restitutum. Est autem huius secundi membri ratio hæc: vbi minùs contra naturam mouemur celeriùs mouemur, æqualibus locis minùs contra naturam mouemur, æqualibus igitur celeriùs mouemur. Minorem probat: nam locis æqualibus minor est attollentia, siue elatio, elatio autem est contra naturam: igitur contra naturam moueri minùs inest locis æqualibus, & magis inæqualibus. Quamquam autem non adeò magna est elatio æqualibus, est tamen crebrior, & frequentior, sæpius enim attolluntur, & deponuntur pedes, & crura, quæ corporis elatio est, inæqualibus autem rarior, sed maior: ex quo etiam maior celeritas: frequenter enim pedes attollere, & deponere, illud in ambulatione celeritatem parit: non parit autem ita lassitudinem elatio in æqualibus, licèt maior ob caussam iam propositã, quoniam corporis habitus immutatur, nec idem semper est, hanc autem caussam ad eam rem plùs posse, quàm alteram existimat Aristoteles. Porrò autem efferri, & attolli esse contra naturam probat Aristoteles, quoniam est violentum, violenta autem contra naturam sunt: totus autem hic locus illustrior euadit ex iis, quæ habet Aristoteles problemate XL. huius sectionis, nimirum omnem ingressum, seu ambulationem constare ex attolentia, & depositione, quibus deinde propositionem, seu æqualem positionem addit: ex quibus attollere sit præter naturam, ponere secundùm naturam, proponere medium tenere. Qui igitur per locum æqualem ambulat, non multùm attollit, quia quod mouetur non ita contra naturam mouetur, sicuti cùm ad ardua, & sublimia mouetur, quo tempore corpus suâ naturâ graue, ac deorsum tendens, vi sursum spiritui, & calori trahendum est, sicuti etiam dictum est problemate XXXVII. sectionis secundæ. Theophrastus, cùm hanc eandem rationem de frequentiori, & rariori, maiori, & minori elatione proponeret addidit, temporis æquale spatium, quod vtrobique idem esset, sic enim scribit: θᾶττον δ' ἡ βάδισις ἡ ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἐλάττω τὴν ἀναφορὰν ἔχουσα· τοιαύτη δὴ ἡ ἐν τῷ ὁμαλῷ. hoc est: *Velocior autem incessus ille est, qui æquali tempore minorem elationem habet: huiusmodi autem est, quæ æquali loco fit.* Quam rem

habemus similiter problemate XXIII. τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον μικρόν. *Quod autem per singulos gradus paullatim redditur.* Hæc vt puto non tantùm pertinent ad alterum hoc membrum, de minori velocitate per vias inæquales, sed ad alterum etiam: quin & ad alia multa accommodari sententia potest: est enim generale pronunciatum, medicis præcipuè cognitum: quod igitur dictum est, tum de labore maiore per æqualia, tum de tardiori itinere per inæqualia, licèt non ita perspicuè appareat per singulos passus præ exiguitate, per multos tamen liquidò cognoscitur, quod enim ex paucis multiplicatis redit, multum fit.

XI.

Διὰ τί τὰ ἐπίπεδα κοπιαρώτερα ἐγκατακλιθῆναι τῶν κοίλων ἐστίν; ἢ διὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰ κυρτὰ τῶν ἐπιπέδων; ἐφ' ἵνα γὰρ τόπον συναθροιζόμενον τὸ βάρος ἐν τῇ καθέδρᾳ, ἢ κατακλίσει, τῇ θλίψει ποιεῖ πόνον· τὸ μὲν οὖν κυρτὸν, τὸ δ' ἴσως· τοῦτο δὲ, τὸ κοῖλον μᾶλλον τοιοῦτόν ἐστι. τὸ γὰρ σῶμα ἡμῶν ἐστι περιφερέστερον ἢ εὐθύτερον· τῶν δὲ τοιούτων κατὰ πλείω ἅπτεται τὰ κοῖλα, ἢ τὰ ἐπίπεδα· διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα τῶν μὴ ἐνδιδόντων, ἀκοπώτερά ἐστι, καὶ ἐγκατακλιθῆναι, καὶ ἐνίζειν.

Cur in planis laboriosiùs accubamus, quàm in concauis? An eadem ratio est, cur etiam in conuexis laboriosiùs, quàm planis? cùm enim pondus corporis se eundem in locum, in sedendo accubandóve colligit, facit per afflictionem, vt laboretur incuruum igitur, quàm rectum, idq; quàm concauum magis tale se exhibet. Nostrũ etenim corpus in orbem se colligit potiùs, quàm dirigat in processum, quæ autem eiusmodi sunt, hæc per plura attinguntur à concauis, quàm à planis. His eisdem de caussis etiam fit, vt quæ cedunt, minùs, quàm dura, & renitentia, fatigent, & in accubando, & in sedendo.

Difficiliùs, & maiori cum labore, ac molestia sedere nos, ac iacere super corpora, quæ superficies planas habeant, quàm concauas, potest quilibet etiam incommodè experientia ipsa didicisse aliquando, aut sedendo, aut dormiturus, dum recumbit. Rationem autem reddit Aristoteles, primùm quidem simili alio problemate adducto, cuius ratio, quæ eadem est, facilior apparere poterat, tum eandem liquidiùs explicans. Ait igitur, caussam esse eandem propter quam etiam fit, vt in gibbis, seu rotundis, vt in strato, aut sedili sphæricæ figuræ laboriosiùs adhuc accubemus, quàm in planis. Quia nimirum quoties pondus totum simul vnum in locum se colligit, illique innititur vniuersum, locus ille, atque illa pars pressionem, ac attritionem patitur, atque summè laborat: eam Theodorus appellat, *afflictionem*: gibba autem, seu incurua, vt dicit Theodorus, sunt magis talia, quàm plana, & plana, quàm concaua, vt in iis scilicet onus vniuersum vni parti incumbat: laboriosiora igitur primùm erũt gibba, tum plana, commodiora autem concaua. Rem autem adhuc liquidiùs explicat Aristoteles. Ait enim corpus nostrum magis rotundum, quàm rectum esse, quod Theodorus dicit, *dirigere se in processum*: nimirum corpus nostrum teres est; maximè autem rotunditatem acquirit qua parte sedet, dum sedet: talia autem corpora à concauis meliùs admodum recipiuntur, quia per plura attinguntur, quælibet enim pars rotundæ figuræ tangitur ab ea parte concaui, quæ illis respondet, & in ea commodè recipitur. In sella autem sphærica per punctum solum à rotundo corpore fit tactus: & in planis generatim per pauciora, quàm in concauis. Partes autem, quæ non tanguntur, nec recipiuntur, illæ suspensæ remanent, deprimentes autem vnam illam, quæ tangitur, & residet, eandem opprimunt, & afflictionem, ac laborem maximum inferunt. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα. *His eisdem caussis etiam fit, vt quæ cedunt.* corollarium. Ob eandem caussam fit etiam, vt quæ cedunt, nec renituntur sint minùs ad sedendum, & recumbendum laboriosa duris, & renitentibus. Quæ enim cedunt, ea ob cessionem conformantur ea figura, qua commodè recipiant, quæ illis accumbunt: vt cùm super sedile, aut stratum plumeum sedemus, aut iacemus, quod cauitatem statim admittit, qua pars commodè recipitur. Theophrastus cùm de huiusmodi accubitus eadem Aristotelicis proponeret, paullò ante sentẽtiam proposuerat generaliorẽ, de ambulatione, cursu, accubatione, & sessione, ita scribens: τὰ δ' ἀντίτυπα, καὶ σκληρὰ, μᾶλλον ποιεῖ κόπον, καὶ ἐν πορείᾳ, καὶ ἐν δρόμῳ, καὶ ἐν κατακλίσει, καὶ ἐν καθέδρᾳ, διὰ τὸ μᾶλλον ποιεῖν πληγὴν, καὶ ἐπίδοσιν τάχα δ' ἴσως καὶ τὴν συντονίαν πλείω κοπιαρώτερον δ' ἂν τοῦτο δόξειεν. hoc est: *Renitentia autem, & dura magis lassitudinem*

inferunt

inferunt, & ambulatione, & cursu, & accubitu, & sessione, quia maiorem ictum, & percussionem faciunt: atque adeò sanè maiorem habent contentionem, quæ laborem magis afferre solent. De his autem quæ cedunt proponit mox dubitationem Theophrastus, vt si non illico postea tamen, non secus ac duta, & renitentia laboriosa sint ad accumbendum: eam verò statim diluit: sed tum hæc, tum alia ad eandem materiam pertinentia, quæ non habet in problematis Aristoteles, præstat videre apud ipsum Theophrastum.

X I I.

Διὰ τί οἱ βραχεῖς περίπατοι κοπώδεις εἰσίν; ἢ ὅτι ἀνώμαλοί εἰσι; πολλάκις γὰρ ἵστασθαι ποιοῦσι· τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον πυκνὰ μεταβάλλειν, κοπῶδες ἐστι· συνήθειαν γὰρ οὐδετέρῳ ποιεῖ, ὅ ἐστιν ἄκοπον· ἀμφοῖν δ' ἅμα οὐκ ἐνδέχεται συνήθειαν γίνεσθαι.

Cur breues deambulationes fatigationem mouere ampliùs soleant? An quia euariant, incomptæq; sunt: faciunt enim, vt sæpe subsistatur. De contrario autem in contrarium frequenter mutari, laboriosum est: neutri namq; assuescere sinit. Quæ quidem assuescendi ratio vacat fatigatione: vtrique autem simul vt assuescas, fieri non potest.

Ad problema decimum pleraque attulisse putamus magnopere pertinentia ad hunc locum, vt paucis omnino hic agendum sit. Ambulationem intelligi hoc loco cum progressione, & regressione identidem repetita, diximus ad problema primum. Quod autem Theodorus vertit, *quòd euariant, incomptæq; sunt*, ad verbum breuiter est, *quia inæquales sunt.* Diximus autem, hanc inæqualitatem non eandem esse de qua problemate decimo; illa enim ratione locorum erat, hæc ratione repetitæ conuersionis, & ratione motus, qui contrarius est, dum progrediendo, & regrediendo fit ambulatio, vnde & contrarium dicit illum Aristoteles hoc loco. In huiusmodi igitur breuibus ambulationibus, ipsum subsistere, dum fit conuersio, seu mora, & pausa, quæ eo tempore euenit, non est ambulantibus solatio, sicuti erat in altera inæqualitate, tum quia in illa quæ est à loco, ob inæqualitatem partes aliquæ, quæ antea laborabant, quiescunt, quod non ita in hac fit (quin stare magis laboriosum ex sententia Galeni) tum etiam, quia licèt concederetur ex illa subsistendi ratione, & pausa aliquam accedere ambulantibus recreationem debere, est adeò frequens mutatio, vt omne solatium tollatur: assiduè enim inter duo contraria versantur ambulantes, ex altero ad alterum subinde immutati: nec requie vlla alicubi gaudent: quippe nullibi adeò immorantur, vt ex eo iucunditas aliqua percipiatur, quæ non oritur, nisi fiat assuetudo aliqua: quæ nisi aliqua mora fit; hic autem tam frequens est mutatio, vt antequàm altero ex assuetudine gaudeas, alterum excipiat, vtrique autem simul vt assuescas, fieri non potest; sunt enim contraria, contraria autem se inuicem destruunt.

X I I I.

Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα; πότερον διὰ τὸ ψυχρότερον εἶναι τὸν ἀεὶ προσπίπτοντα ἀέρα, ὅσῳ ἂν ἐλάττω χρόνον ἅπτηται τοῦ σώματος· ὅπερ ἐπὶ τῶν γυμνῶν θεόντων συμβαίνει· τὸ δὲ ψῦχος δάκρυον ποιεῖ. ἢ διὰ τοὐναντίον; καὶ γὰρ τὸ θερμὸν ποιεῖ δακρύειν οἷον ὁ ἥλιος· ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτως ὁ ἀὴρ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν.

Cur qui equo vehuntur, quò longiùs equus decurrerit, eò magis emittere lacrymas solent? vtrum quoniam aër, qui se obiectat, subinde eò frigidior est, quò minus temporis corpus attigerit. Quod iis etiam euenit, qui cursum nudo corpore agunt: frigus autem mouere lacrymam potest. An contra. Res enim calida lacrymam ciet, veluti Sol. Motus autem nimirum calorem efficere potest. An propter ictum illatum ab aëre illud accidit; quo modo enim venti aduersi oculos perturbant: sic aër occursans eò magis ferire potest, quò equus velociùs agitatur.

Hoc problema iteratur hac eadem sectione proximè post XXXIV. sunt tamen quædam leuia & exigua, quæ ex altero possis ad alterum transferre, quæ nos hîc adnotabimus, vt ad XXXV. omni expositioni possimus supersedere. Quod proponitur admodum conspicuum est: pro eo autem quod hîc dicitur, *μᾶλλον θέῃ*, quod Theodorus vertit, *quò longiùs equus decurrerit*, problemate XXXV. scribitur *θᾶττον θέῃ*, hoc est, *velocius cucurrerit*. Et Theodorus ibidem, *contentiùs cursum arripit*: ita verò hoc loco accipienda etiam est particula *μᾶλλον*, vt patet ex problemate ad finem, *ὅταν αὖ θᾶττον ἐλαύνῃ*, *quò celeriùs equum impulerit*. Igitur meliùs putem transferri hoc loco, *quò velociùs, aut celeriùs equus cucurrerit*. Non enim cum longitudine cursus, necessariò iungitur velocitas: at immutatio aëris, ex qua prima ratio pendet, ex velocitate desumitur. Si enim vel longissimè currat equus, at lentè, non ita idem aër immutatur, nec gignitur effectus de quo problema. Tres igitur rationes affert Aristoteles, quamobrem qui equis vehuntur, atque etiam pedibus currendo iter faciunt, sicuti addit problemate XXXV. quò velocior cursus extiterit, eò magis illorum oculi illacrymare soleant. Prima est à frigore: quo enim velocior cursus est, eò minori tempore idem aër corpori occursat, illudque attingit, quo autem minori tempore corpus ab aëre attingitur, eo plùs corpus refrigeratur: aër enim qui corpus attingit, calefit ab eius calore; qui verò nouus subinde incidit, ille corpus refrigerat antequàm à calore corporis incalescat, quod habemus etiam problemate XXXIV. & apud Alexandrum libro primo, problemate CXIII. æstate etiam patet, cùm flabellis aëra subinde à facie amouemus, nouum qui frigidus sit, subinde excipientes, etsi in aqua calida res contrario modo contingat: illa enim si mouetur, calidior redditur, vt dicit ibidem Alexander. Nam qui in aquam descendit calidam, si se non mouerit, minùs vritur: sed si agitatu suo aquam mouerit, maiorem sentit calorem, & totiens aqua vrit ampliùs, quotiens nouus ei motus accesserit. Quæ Macrobij sunt verba libro VII. saturnal. quæstionem propositam meliùs declarantia. Plutarchus tamen in quæstionibus naturalibus de eadem aqua rem aliter proposuit, quærens: Cur cùm alij humores dum commouentur, & versantur fiant frigidiores, mare videamus dum fluctibus exagitatur incalescere? Atqui propositæ rei sensum, cùm aliter accipiat Plutarchus quàm illi auctores fecerint, vt satis constat; diuersa atque adeò contraria ab eo proponi, nil mirum sit. Sanè autem de humore vel aqua solutio, vtrouis modo res accipiatur, satis apud illos auctores patet. In aëre res eo modo contingit, quo diximus. Plùs igitur refrigeratur qui velociùs currit; sæpius enim aëra mutat: quod in iis etiam patere potest, (quod ait hoc loco Aristoteles, omittit autem problemate XXXV.) qui nudi cursum arripiunt, illos enim etiam magis refrigerari, quò velociùs currunt; quæ sunt intelligenda ratione aëris, antequàm motus, qui ex cursu est calorem internum excitet, & foras trahat; nimirum dum aëris frigiditas potentior est, & in corpore dominatur: procedente enim diutius cursu, calorem corporis internum egredi contingit, & extima calefieri, vt iam non frigus, sed calor dominetur. Ratione autem aëris res ita habet: & velociùs currentes magis refrigerantur: frigus autem lachrymas mouet: cuius rei caussam hic omittit Aristoteles, affert autem problemate XXXV. quia scilicet contrahens, & adstringens carnem, humorem exprimit. Altera ratio est à contrario, nimirum à calore: nec verò absurdum à contrariis caussis eundem deducere effectum, dum per accidens, non per se aliqua ex illis fit. Dicit igitur Aristoteles cursum velociorem magis caliditatem parere; quippe si motus parit caliditatem, quod hîc dicitur & vberiùs libro secundo de cœlo (de modo ad rixas disputant Philosophi) velocior motus maiorem caliditatem pariet, calor autem lacrymas mouet: maior igitur magis mouebit: à calore moueri probat ex Sole, qui enim Soli caput exponunt, illis oculi illachrymant, quippe à Solis calore attenuata materia effluit. Problemate XXXV. ratio itidem à calore deducitur, sed alio modo. Calor elicit sudorem, lachryma quidam sudor est, calor igitur lachrymam educit: at calor ex motu est. Lachrymam sudorem esse quendam, aut illi similem, seu ex illo genere duobus signis confirmat: vtraque enim mouentur à calore, & vtraque salsa sunt. Lachrymam sanè à calore moueri habemus etiam apud Plutarchum libro quæstionum naturalium quæstione XX. vbi quærit, cur syluestris suis dulcis lachryma fit, cerui salsa, & nitrosa; scribit enim eo loco, ob excandescentiam lachrymas exprimi, excandescentia autem calor est. Eodem modo etiam dicendum iuxta Empedoclis sententiam qui de sudoris, & lachrymarum origine idem existimauit scribens, vt legitur in libro de historia philosophica Galeno attributo, sudores, & lachrymas attenuato, & eliquato sanguine manare, quæ res ex loco Plutarchi, quem modò attulimus de lachrymis etiam colligi videatur. Galenus tamen libro quarto de simplicium medicamentorum facultatibus capite secundo, in frigiditatem, lachrymarum emanationem contulit

dicens, frigidum, quæcumque contingit, eorum & contrahere ſubſtantiam, & condenſare, ac conſtringere, tenuéſque rum excerni humiditates, ſicuti ex oculis lachrymas. De ſalſedine autem earundem lachrymarum, locus idem eſt Plutarchi modò citatus; Nec verò, aut de illa, aut de ſalſedine ſudorum plura, vt afferamus locus poſtulat. Tertia ratio eſt, non à frigore, neque à calore aëris, ſed ab actione eiuſdem in oculos deſumpta: nimitum, quia inter currendum aër oculum verberat, non ſecus ac venti, qui ex aduerſo ſpirant, eo autem plùs, quò velocior curſus eſt, ideo oculi magis illachrymant; ſunt enim ictus aëris tum crebriores, tum validiores: quicúmque enim aër immutatur, ille recens oculos ferit, & plagam facit, ſed mollem, vt dicit Ariſtoteles, quam vocem, etſi Theodorus, aut non habuit, aut diſſimulauit hoc loco, problemate enim xxxv. eam ſimiliter habet Theodorus, ideo puto Ariſtotelem adieciſſe, vt tacitè obiectionem tolleret. Quid enim dicimus percuti oculos, ſi plagam non percipimus? illa verò non percipitur, quia plaga mollis eſt: eſt autem mollis ob mollitiem tum partis recipientis ictum, tum inferentis, vtraque enim cedunt: atque ideo plaga mollis fit problemate xxxv. modum præterea addidit, quo aër verberans lachrymas excutit, dicens ideo fieri, quia ob plagam illam relaxantur, & rarefiunt meatus oculorum, per quos lachrymis exitus eſt: omnis enim plaga, ſeu ictus, aut rarefacit, & relaxat, aut rumpit partem, cui incidit; in præſentia autem non rumpit partem, eſt enim ictus, vt dictum eſt, mollis; ſed rarefacit tantummodo. Hæc ita accipienda ſunt eo problemate. Theodorum autem hunc ſenſum non puto fuiſſe aſſequutum, quare illa non ita fideliter tranſtulit: *Quo igitur quis contentiùs equum agitat, aut ipſe currit, eò magis icta quodam molli obuerberat, & ferit: quo fit, vt ſe lachrymæ promant, ſcilicet meatibus oculorum relaxatis appulſu eiuſmodi. Omnis etenim ictus, vim aut ſecandi habet, aut collidendi, & contundendi.* Ita autem fideliter & ad verbum tranſtuliſſe meliùs fit. *Quò igitur celeriùs quis* [equum] *impellit, aut ipſe currit, tantò magis plagam facit mollem, ob quam oritur lachryma, rarefactis ex plaga oculi meatibus. Omnis enim plaga, aut diducendi, aut rumpendi vim habet.*

XIV.

Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα τριβόμενα σαρκοῦται μέρη, ἡ δὲ γαστὴρ λεπτοτέρα γίνεται; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ σφοδροτέρα· οὐ μὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως γε καὶ ἡ σάρξ. διὸ καὶ τὸ πρόβλημά ἐστιν· ὅλως γὰρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα λεπτύνεται ἡ γαστήρ· αἴτιον δ' ὅτι τὰ πίονα θερμαινόμενα τήκεται, καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον· τὸ δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίνεσθαι ταχὺ, ἀεί τινα ἔχει πιότητα, ἐὰν μὴ κάμνῃ τινὶ νόσῳ. αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τροφῆς· ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ' ἐπίκτητον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ σάρξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρίψεως, θερμαίνουσαι, τήκουσιν αὐτὴν καὶ τὴν τροφὴν ἐκπλεονάζουσαν νέμουσι τοῖς ἄλλοις μορίοις· διὸ αἱ μὲν καθέδραι, τὴν κοιλίαν πιαίνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα λεπτύνουσιν· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις τὴν μὲν κοιλίαν λεπτύνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα παχύνουσι.

Cur cætera membra, cùm perfricantur, pleniora euadant: venter autem ſoleat extenuari? An perfrictione protinus vehementiore extenuatur, cùm is etiam impleri ſoleat illa fricandi ratione, quam paullatim amplificando admouemus, ſed non æquè proficit, atque caro; qua de re quæritur: quippe cùm omnino in exercitando, laborandóque, venter præcipuè extenuetur. Ratio igitur, quòd opima quæq; concalfacta liqueſcunt, & ea magis, quæ intenſa ſuapte natura ſunt: venter autem cuteus eſt, cutis verò ſua natura tenſionem habet. Sed enim, quòd venter celerrimè opimatur, ideo & pingue aliquid ſemper obtinet, niſi morbo laboret. Cuius rei cauſſam dixerim, quòd cibo ex vicino poſitus eſt. Cùm igitur omnino pingue res propria naturæ non ſit, ſed aduentitium, nec ita neceſſarium, vt caro adhæreat: ideo & exercitandi, & perfricandi agitatio ventrem concalfaciens, liquefacit, & macerat, alimentúmque quod inde redundet, membris cæteris diſpertit: quamobrem ſedile ventrem opimat; reliquum corpus extenuat. Motiones verò, perfrictionéſque ventrem extenuant, reliquum corpus implent, & augent.

Vberiùs diſquiritur, quod problemate tertio fuerat etiam propoſitum, de ventris extenuatione, quæ ab exercitio ſeu frictione illi euenit, non itidem aliis corporis partibus.

 Porrò

Porrò autem frictionis vſu augeri corpora, & carne repleri, copioſè habemus apud Galenum lib. II. de tuenda valetudine, vbi illam Hippocratis ſententiã diligenter examinat, quæ libro κατ' ἰητρεῖον his verbis effertur: ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι, ἡ σκληρὴ δῆσαι, ἡ μαλακὴ λῦσαι, ἡ πολλὴ μινυθῆσαι, ἡ μετρίη παχῦναι. hoc eſt. *Frictio poteſt ſoluere, ligare, carnem augere, minuere, dura ligare, mollis ſoluere, multa minuere, moderata craſſefacere.* Verùm ſi multa Hippocrati carnem minuit, quomodo abſolutè Ariſtoteli præter ventrem reliqua auget? ac ſi eidem Hippocrati moderata carnem auget, quomodo Ariſtoteli abſolutè ventrem extenuat? An de moderata accipiendus Ariſtotelis locus? quippe vſitatior, tamquam media, extrema enim non ita in vſum veniunt. Sanè autem & de ventris extenuatione ex moderata, obiectionem videtur Ariſtoteles vidiſſe, ac de propoſitæ rei veritate dubitaſſe: quare & mox corrigit quodammodo, & coarctat quod propoſuerat: dicit autem. An verò haud eſt abſolutè dicendum, ventrẽ extenuari à frictione quæ fiat ἐκ προσαγωγῆς, nimirum, quæ ritè, & rectè adhibetur ab exigua ad maiorem aſcendendo: ſed illius vſu, carne etiam venter augetur: hoc enim eſt, quod dicit στιφρότερα; aut στιφρότερα, aut συχνότερα, vt nonnulli habent, nimirum ſpiſſior, & vegetior venter fit. Heſychius enim vocem στιφρὸς, exponit πυκνὸς, εὐθαλής. Hunc ſenſum, qui Ariſtotelis verus eſt, ſicuti exiſtimo, bene ſanè expreſſit Theodorus: ſed paraphraſtes potiùs, quàm interpretis munere fungens, illa extrinſecus de ſuo addit: *Perfrictione protinus vehementiore extenuatur*; libet autem breuiùs ſed fideliter locum lectori proponere, vt quod dixi, etiam Græcè neſcientes poſſint facilè videre; *Cur cætera quidem membra perfricata carne replentur, venter autem tenuior fit? An neque ille* [venter] (hunc enim neceſſariò refert αὐτὴ) *ex frictione paullatim augeſcendo facta* [attenuatur] *ſed ſpiſſior fit?* Corrigens igitur & coarctans propoſitionem Ariſtoteles, ſubiicit: id verò licèt concedatur, nempe ex huiuſmodi frictione denſari ventrem, non imminui; non tamen ſimiliter atque caro. Ita enim ad verbum ſonant, quæ Thodorus vertit: *Sed non æquè proficit, atque caro:* nempe vtrobique rem non eodem modo ſe habere. Igitur problemati adhuc locus eſt; idque eſt, quod quærimus ait Ariſtoteles: cur omnino, & in vniuerſum ex eadem exercitatione, & eodem labore maximè extenuetur venter, hoc eſt promptiùs & expeditiùs, quàm aliæ partes. Diuerſitatis autem cauſſam refert in pinguedinem, qua præditus venter eſt; illa enim ob frictionis calorem liquata, extenuatur venter: pinguedo enim, ſi calefiat, liqueſcit: & eò magis ſi ſit in partibus, quæ natura tenduntur, id eſt in partibus, quæ oſſe careant: illarum enim cutis tenditur, & laxatur, ſicuti in ventre: quod factum eſt tum ratione alimenti, quod partem illam eleuat, ne tumori impedimento ſit; tum verò in fœminis præcipuè ratione fœtus, ne illius incremento obſtet, quemadmodum docet idem Ariſtoteles ſecundo de partibus animalium capite I X. quæ autem tenduntur eorum pinguedo faciliùs, & promptiùs liqueſcit, quoniam ob frequentem tenſionis & laxationis motum, non ita poteſt affigi & adhærere, ſicuti aliis partibus, quarum ſubſtantiam magis ingreditur. Pinguedine igitur liquata, extenuatur venter: aliarum autem partium caro non ita promptè liqueſcit, ſed calori, qui ex frictione gignitur, magis reſiſtere poteſt. atque ideo potiùs augetur, vt mox patebit. Illa porrò, quæ Theodorus vertit, *quæ intenſa ſuapte natura ſunt*, meliùs, & fideliùs, vt puto conuertamus, *quæ natura intentionem habent*, id eſt, quæ à natura ita constructa ſunt, vt tendi, & laxari poſſint: Græcè enim eſt τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα. Illa etiam, *venter autem euteus eſt*, deſiderantur in Græcis vulgatis exemplaribus, nec habet antiquus interptès. Vtrum de ſuo addiderit Theodorus ad ſenſum magis explicandum, aut legerit in exemplari, quo vtebatur, non eſt facilè diuinare: ἀλλὰ διὰ τὸ παιανεῖσθαι τάχιστα. *Sed enim, quòd venter celerrimè opimatur.* His verbis puto Ariſtotelem obiectioni occurrere. Si enim ita facilè, vt dictum eſt, colliquatur, & abſumitur ventris pinguedo, quid ita venter ſemper pinguius reperitur? reſpondet id fieri, quia celerrimè etiam impinguatur; licèt igitur, quæ in ventre eſt pinguedo liqueſcat, alia tamen ſubinde noua celerrimè generatur, atque ita pinguedine nunquam vacare perſpicitur, niſi aliquo tabifico morbo laboret. Quòd verò adeò celeriter, & promptè pingueſcat venter, cauſſa eſt propinquitas alimenti, ſicuti habuimus etiam ſuperiùs problemate quinto. ἐπεὶ δ' ὂν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει. *Cùm igitur omnino pingue res propria natura non ſit.* Particula, οὖν, *igitur*, ſumitur tranſitiuè: ſi enim illatiuè, aut collectiuè accipiatur, difficile eſt videre, vbi id, quod de pinguedine dicitur, non eſſe à natura, fuerit ſuperiùs poſitum. At tranſitiuè iam manifeſtò eſt noua ratio: vtro autem modo ſumatur, eadem dicuntur; idémque rationis eſt momentum. Cùm pinguedo, inquit, non ſit omnino à natura; dicit autem omnino, quippe naturalis res eſt pinguedo, ſcilicet à natura formata, non tamen omnino, quia haud neceſſaria ad corporis perfectionem, ita enim in præſentia eam vocem accipit: cùm igitur à natura minimè ſit pin-

guedo : sed res aduentitia, cui facilè, vel absque corporis detrimento accedere, & recedere licet, iure fit, vt ita à natura non custodiatur, sicuti aliarum partium caro, de qua hæc illo modo dicere non possumus; vnde ob motiones, exercitationes, ac frictiones, quæ calorem inducunt, liquescit; & inde aliis partibus distribuitur alimentum. Aliæ enim partes, quæ solidiores sunt, calefactæ meliùs attrahunt: quod igitur illis demitur, his apponitur, ex quo hæ pinguescunt, illæ extenuantur. διὸ αἱ μὲ καθέδραι. *quam ob rem sedile.* Corollarium. Cùm propter motus, & frictiones, ea ratione quæ dicta est, extenuetur venter, cætera autem membra pinguescunt, meritò fit, vt sedile è contrario ventrem saginet: quippe ex vicinia alimenti, quod ad illas primùm assiduè defertur, diutiúsque moratur, nisi motione aliò trahatur; reliquæ autem corporis partes extenuantur, quia defectu motionis ad eas minimè redundat alimentum, sed ad ventrem mouetur, vt dictum est. Verùm de sedili, & hoc eius impinguandi effectu, proprium proponit problema initio sectionis sextæ.

X V.

Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ δρόμων, ὅταν στῇ τις ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων, σείονται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ ἀπάγονται κάτω πρανεῖς; ἢ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τοῦ αἰσθανομένου τῶν νεύρων; τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ πολλάκις, μορίων δ' οὔ, ὁπόταν πως κινηθῇ, οἷον καὶ καρδίας, καὶ αἰδοίου. αἴτιον δ' ὅτι πνεῦμα πολὺ περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται στάντι· τοῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει, καταπᾶται, καὶ τοῦ πορρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· τοιοῦτον δ' αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ κάτω χεῖλος.

Cur peracto longo itinere, aut cursu, si quis se super summos constituerit digitos, calces pedum conquatiuntur, proníque deorsum labuntur? An propter continuatum, vehementémque motum concitati nerui, nondum requiescunt. Fit enim sæpe, vt animus euincere corpus totum possit: membra autem singula inhibere non possit, vbi se quendam in modum commouêre. Non enim cor, non penem, excitum, residere animus cogere potest. Ratio autem rei, quam quærimus est, quòd multum spiritus circa neruos deuritur, quod non simul ac substiteris, refrigescere potest. Is igitur spiritus concutiens, veluti subtrahendo suo motu deducit, facítque vt pars remotissima minimè contineatur. Itaque calces tremiscunt, quemadmodum imum labrum hominis irati.

De quodam effectu inquirit, qui post longum peractum iter, aut cursum ambulantibus euenire solet. Si enim longa quispiam emensus itinera, non diu pòst, perfecto cursu super extremos pedum digitos se constituerit, illísque totus fuerit innixus, erigens se, is iam ita erectus minimè consistere possit: sed trementibus, & concussis calcaneis præceps deorsum trahatur, sic vt toti plantæ æqualiter niti necesse habeat: huiúsque caussam inquirit Aristoteles. Quod verò Theodorus ἀπάγονται κάτω πρανεῖς, aut πρανεῖ, vt reponit Iustinianus, reddit: *proni deorsum labuntur*: minùs fideliter facit; quid enim si supinè labantur? nec Aristoteles dicit labi, sed trahi, hoc est vi ad inferiora moueri. Quòd si, *labi*, quo Theodorus vtitur, accipiamus non pro eo, quod est, in terram decidere sed super totam plantam, sicuti nos exposuimus, iam illud, *proni*, non possit hoc loco admitti, ad alteram enim partem potiùs inclinantur, qui ita labi intelliguntur. ἢ διὰ τὴν συνέχειαν, καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως. *An propter continuatum, vehementémque motum.* Caussam reddit: dicit autem eam esse, quia ob motum, seu impetum vehementem, & continuatum impressum neruis, & musculis ab anima seu animæ virtute, dum concitatè mouentur, licèt quieuerit anima, non tamen quiescit pars illa: sed quatitur adhuc, & conuulsionem patitur: res enim mira contingit, vt cùm sæpenumero totum corpus regat, & contineat anima, non possit tamen interdum partes aliquas continere, cùm certo quodam modo commotæ sunt, sicuti cor, & penem: fit enim, vt graui aliquo periculo imminente velit audax animus resistere timori, nec pauere: nec tamen cordis saltum, aut tremorem inhibere possit: & cessante periculo, mentéque prouidente nullum ampliùs adesse, tremit tamen adhuc, vel anima inuita cor. Pulchræ itidem, & lasciuæ puellæ conspectu erigitur nobis, vel inuitis penis: quod euenit quia motus illi voluntarij sunt. Caussam autem hanc liquidiùs adhuc explicat Ari-

ſtoteles: atque ait, rem ita habere & concuſſionem illam fieri ratione ſpirituum. Nimirum inter currendum multi ſpiritus ad neruos, & muſculos, partéſque mouentes confluxerunt, ibique accenſi, & inflammati ſunt. Hi igitur licèt à motu quieuerit, ſubſtiteritque ambulans, non tamen ſimul refrigeſcunt, ſed adhuc in motu exiſtentes quatiunt partem & veluti furtim deorſum trahunt, eò enim tempore ſpiritus minimè ſe accommodat, aut conſentit animæ dominanti, quæ iam quieuit. Aponenſis, vt rem hanc adhuc manifeſtiorem faceret, ad hunc locum ſimilitudinem adduxit ex Ariſtotele libro de communi animalium motu, vbi ſpiritum hunc animæ præcipuum eſſe inſtrumentum, aut miniſtrum ad ſingulas animæ partes mouendas, cùm anima ipſa in corde reſideat, nec ſingulis ipſa interſit ea ſimilitudine docebat. Præſtat autem ipſa Ariſtotelis verba ex Leonici tralatione proponere, quæ ita habent: *Et exiſtimandum profectò eſt, conſtare animal, vt ciuitatem bene legibus inſtitutam, in hac etenim poſtquàm ſemel ordo conſtiterit, nihil opus eſt ſecreto duce, quem ſingulis, quæ geruntur intereſſe oporteat, ſed quiſque vt mandatum eſt, quod ad ſe pertinet, agit, & aliud poſt aliud conſuetudine efficitur. In animalibus autem hoc ipſum natura efficitur, & quoniam vnumquódque ſic conſtitutorum, ad ſua exequenda munia natum eſt, vt nihil opus ſit vnicuique animam intereſſe, ſed cùm illa in certo corporis conſiſtat principio, alia quidem viuere, quia ſunt annexa, proprium autem opus efficere per naturam.* His autem verbis nihil aliud oſtendere voluit Ariſtoteles, quàm ſpiritum, de quo loquebatur inſtrumentum eſſe animæ, aut miniſtrum, vt dicebam, qui ſpiritus ad ſingulas corporis partes demandatus, illas mouet, anima ipſa in cordis arce (vt Leonici eiuſdem vtar verbis in commentario ad hunc locum) tamquàm in peculiari regia, motrice manente, & reſidente, quæ tamen, vt res poſtulat, virtutem omnibus, facultatémque affatim ſuggerit, & diſpenſat. Igitur nihil faciebant ad id oſtendendum, quod proponit Ariſtoteles hoc loco, inuita anima, moueri partem aliquam. Id cùm videret Aponenſis, ſimilitudinem Ariſtotelicam adduxit, & de ſuo, re minimè ſignificata, malos ciues adiecit, principis imperio haud parentes, cuiuſmodi ſunt fures, & homicidæ, quos aſſimilâſſe partibus quæ inuita anima mouentur, viſus eſt: verùm nos, ſicuti Aponenſi debere fatemur pro iis, quæ de ſuo dat; ita quod pro Ariſtotelicis, quæ Ariſtotelis non ſunt, proponit, nolim Philoſophorum magiſtro eam largitatem fieri, nec eo modo propriis rebus auctoritatem conciliari. Sed Aponenſem dimittamus. De inuoluntario cordis, & penis motu habemus apud eundem Ariſtotelem libro, quem adduximus de communi animalium motu ad finem: vbi inter omnes alias animalis partes, cur eæ duæ præcipuè huiuſmodi inuoluntarios motus conſpicuè edant, cauſſam dicit eſſe, quòd vtrúmque ipſorum, tamquam ſeiunctum, & per ſe animal eſt, vt ibi oſtendit: quam ſententiam depromptam eſſe à Timæo Platonis, vbi non ſolùm de virili, ſed etiam de muliebri pudendo idem affirmatur, adnotauit etiam Leonicus in commentario ad hunc locum. (ἐκκαίεται) *deuritur*. Meliùs fortaſſe, *inflammatur*, ſiue *accenditur*. ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει (κατασπᾷ). *veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit*. Qui ſpiritus dum quatit partem, eo motu illam reuellens deorſum trahit. & τὸ πόρρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν. *facitque, vt pars remotiſſima minimè contineatur*. Roborat adhuc rationem, ſeu cauſſam propoſitam; nam cùm calcaneum ſit pars remotiſſima à ſede, & domicilio animæ, quód eſt cor; quæque pars à cordis virtute vltimo moueatur, nullum alium præterea mouens, non ſit mirum, partem adeò longè poſitam, non conſentire principio, & moueri eò non ampliùs moto; quam rem liceret etiam ſimilitudine confirmare in externis machinis, ita adaptatis, vt primum moueret alterum, hoc tertium, & ſic deinceps; quam rem manifeſtiſſimè proponit Galenus libro de differentiis ſymptomatum ad initium: ibi enim primo ceſſante & quieſcente, videmus adhuc alia moueri: ſed & quieſcente ſagittatore mouetur adhuc ſagitta. Simile verò aliud adducit Ariſtoteles, quo problematis rationem concludit. Tale ſanè, inquit, calcanei patiuntur in hoc affectu, quale labrum inferius in iratis: hoc enim etiam ob ſimilem cauſſam inuitis hominibus quatitur, & tremiſcit: confluente ſcilicet ad eam partem multo ſpiritu, talem enim cauſſam hoc loco ſignificat, qui ſpiritus non tamen quieſcit, anima etiam quieſcente, ac pacata: id nimirum euenit, quod mari à ventis agitato: ceſſante enim vento, aliquandiu perdurant adhuc fluctus à vento commoti. Quod autem Theodorus vertit: *itaque calces*: libentiùs dixerim, *calces autem*, vel, *calces ſanè*, non enim colligit, aut deducit aliquid Ariſtoteles: ſed nouum ſimile proponit: & Græcè eſt, δὴ, niſi reſpexerit Theodorus diſtantiam calcaneorum à corde, quam modò Ariſtoteles memorauit, qua re conuenire illis cum labro videtur, vt ex eo ſimilitudo fuerit deducta. De motione autem inferioris labri eiuſque cauſa in iis qui timore affecti ſunt, habemus probl. VII. ſect. XXXVII. & de eadem re tum in eiſdem tùm in iratis proximè antecedens ſextū, quo loco cùm videatur Ariſtoteles in refrigeratio-

nem potiùs & caloris defectum causam reiicere, nos ad eum locũ quæ occurrent dicemus.

XVI.

Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνέουσιν; πότερον ὅτι πᾶς ῥυθμὸς, ὡρισμένῃ μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ δι' ἴσου οὖσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦσιν· ἅμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν· ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γινομένην. διὰ τὸ τῇ ἴσῃ κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν· ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοὴ, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι, καθημένοις μὲν οὖν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως, οὐκ εὔδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται· συντόνως δὲ τρέχουσι, καὶ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς αἰσθήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς ῥυθμόν· ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτριον ἡ κίνησις αἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δηλοῖ.

Qua de caussa qui nõ concitatè admodum currunt, numerosè respirant? Vtrum quòd numerus omnis mensuram certo recipit motu. Talis autem motus est, qui per æquas agitur portiones, quemadmodum agunt, qui currunt leuiter. Ergo simul atque agere cursum inceperint, respirant ita, vt cùm spiratio per compares vices propter parem metiendi motum reddatur, numerum siue ambulationem possit continuare. An quòd omnis spirandi ratio compari vicissitudine confici soleat, modò quis non retineat, sed tenori trahendi à natura determinato vtatur. Igitur cùm sedemus, aut ambulamus, quòd motus corporis mediocris est, numerus palàm non fieri potest: cùm item cursum concitatè agimus, quòd sensus consequi motum nequeat, numerum percipere respirandi haud quaquam valemus. At cùm mediocriter nos ipsi concitemus, motus ipse mediocris modum respirandi sensibilẽ præstans, explicare numerum potest.

Quare inter currendum, dum respiramus, modò cursus sit moderatus, nec summa adhibita contentione fiat, percipiatur rhythmus quidam, & cõcentus ipsius respirationis, inquirit hoc loco Aristoteles. Duas autem affert solutiones, quarum primam satis facili argumentatione concludit ex quadam rhythmi descriptione; rum alteram proponit. Ait igitur omnem rhythmũ mensurari ex motu determinato, seu definito, hoc est mensuram recipere, & acquirere ex tali, ac tali motu: nõ enim quilibet motus rhythmum efficit. Sed qui hac, aut illa proportione est ordinatus. Rhythmus igitur est ordo mensuram accipiens ex motu ita atque ita habente; hoc est talem velocitatem, aut tarditatem. Huiusmodi autem ordo motus in respiratione ex moderato cursu existit, in eadem igitur iure erit rhythmus. Sanè de rhythmo, eo inquam, qui in pulsu est, multa habemus apud Galenum in libris de pulsibus: respirationum autem eandem huic habere speculationem, traditur ab eodem Galeno in libro de difficultate respirationis capite x x I. Nos in præsentia vnum tantùm, aut alterum eiusdem locum afferemus, qui faciũt ad rhythmi definitionem: quibus Aristoteli consentanea proponuntur. Primus igitur est in libro de differentiis pulsuum capite v I I. in Latinis, qui ita in eisdem legitur: *Comparato autem ictus tempore cum tempore quietis, gignitur rhythmus, quæ proportio temporis est ictus ad tempus quietis. Huius etiam admonuimus nihil apud hos differre* [medicos, quorum sententiam referebat] *ictum vel distentionem, vel motum dicere: nec quietem vel interuallum, vel contractionem. Et verò etiam pro hoc: proportionem temporis distensionis ad contractionis tempus rhythmum esse, quidam ordinem dixerunt: alij conuenientiam duorum esse temporum inter se se ictus cum interualli.* Alter autem locus apud eundem Galenum ita legitur: *Rhythmus est motus determinatum quendam ordinem in temporibus obtinens.* Hic igitur ordinatus motus apparet in illis, qui moderatè currunt, tum in cursu, tum in respiratione, est enim hic motus rhythmus, vt ita dicã, qui δι' ἴσου fit, hoc est, vt vertit Theodorus, *per æquas portiones*: per æquas autem portiones, seu ex æquo, aut æquali factus, hoc est, qui rationem parem, & æqualem ad se inuicem habet, & cuius vna pars alteram longitudine aut breuitate non superat, extare autem in moderatè currentibus ex eo ostendit, quoniam incipientes currere respirant, seu respirare incipiunt, ita vt respiratio ex æquo respondeat motui mensuretúrque æquali eo motu, vnde rhythmũ, aut numerum efficit: hæc autem æqualitas quod ad respirationis motum pertinet, consideratur in inspiratione, & exspiratione, ex quibus respiratio ipsa constat: materiam autem, quæ est pulmonis humiditas, quæ attenua-

tur, &

tur,& in vapores diſſoluitur, non eſt neceſſe huc afferre: quod facit Apouenſis non enim facit ad Ariſtotelici loci explanationem: cùm marcria illa formā acquirat à motu, in quam rhythmi cauſſam omnem refert Ariſtoteles. Sanè autem rhythmum, ſeu numerum apparet hoc loco ab Ariſtotele in reſpiratione eum intelligi, qui fiat per portiones æquas, cùm rhythmus tamen etiam per alias habitudines, & portiones conſtet, prout rei, in qua conſideratur, ratio poſtulat, *ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοή. An quòd omnis ſpirandi ratio compari vicißitudine.* Alia problematis diſſolutio, qua nulla noua ratio afferri videtur: ſed hoc tantùm proponi, rhythmum ideo in mediocriter currentibus diu extare, quod cùm alibi celetur, hîc appareat. Ait igitur quoties fiat reſpiratio ſecundùm naturam, nec ab aliquo ita retineatur ſpiritus, vt naturæ curſui ſit impedimentum, fieri illam ſimiliter *δι' ἴσα*, qualis in mediocriter currentibus poſita eſt, nimirum per æquales portiones: ſed non percipi, quẽadmodum contingit in ſedentibus, & ambulantibus, atque etiam in illis qui ſumma contentione adhibita currunt. Nimirum haud percipitur in extremis: ſed in mediocriter currentibus, quod eſt medium inter illa. In ſedentibus igitur, & ambulantibus, quia motus eſt leuior, in vehementer currentibus, quia validior, & celerior, quàm vt ſenſus poſſit illum conſequi. Motus igitur ille numeroſus, qui ibidem fit, & ex cuius mutua habitudine reſultat rhythmus, non percipitur à ſenſu noſtro: occultus igitur etiam rhythmus eſt. At in illis, qui moderatè currunt, cùm motus talis ſit, vt efficiat reſpirationis menſuram ſenſibilem, rhythmum etiam reddit manifeſtum. *δι' ἴσα. Compari vicißitudine.* Mirè gaudet Theodorus dicendi copia, & varietate: cùm tamen præ ea, quam ſeruare debet interpres, fide nihil, vt ego quidem exiſtimo, minùs illi debeat eſſe cordi: in illis præſertim partibus, in quibus rationum momenta conſiſtunt, vt hoc loco; nam cùm hac proportione, quæ ſemper ab Ariſtotele expreſſa eſt per voces *δι' ἴσα*, rhythmus in reſpiratione conſiſtat, & manifeſtetur, Theodorus tamen, illas primùm reddidit, *per æquas portiones*, tum *per compares vires*: hîc autem, *compari vicißitudine μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως. quòd motus corporis mediocris eſt.* Quod dicitur de mediocritate, aut moderatione motus, intelligendum eſt de tali termino mediocritatis, aut moderationis, in qua nondum rhythmus poſſit manifeſtari; cuiuſmodi eſt ſeſſio, aut ambulatio: alioquin enim in mediis diximus rhythmum percipi, non in extremis. Ariſtoteles quidem ſuperiùs numquam illum definiit nomine mediocritatis ſed vel nobis intelligendum reliquit, in verbo *τροχάζοντες*, vel per remotionem contrarij, intelligi voluit, vt in propoſitione problematis, cùm dixit, *non valde concitatè currentes*; ea autem voce mediocritatis, vtitur paullò poſt, terminum motus definiens, & reponens non in motu moderato, ſed in curſu moderato, dicit enim: *Si autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.* Sed problema ipſum totum, quando non ſolùm in loco, quem ſuperiùs adnotaui, verùm in aliis etiam, eleganter quidem; ſed parum fideliter à Theodoro conuerſum fuiſſe exiſtimo, vt Ariſtotelis ſententia lucidiùs appareret, vt nos quidem putamus; & expoſitionis noſtræ ratio meliùs conſtaret, craſſiori mineruа, ſed maiori fide tranſlatum, ita proponere libuit: *Vtrum quoniam omnis rhythmus determinato menſuram recipit à motu: talis autem motus ille eſt, qui æquali proportione fit, ſicuti faciunt qui* [moderatè] *currunt. Simul igitur incipientes currere reſpirant, ita vt reſpiratio æquali proportione facta, eo quòd æquali motu menſuretur, rhythmum producat. An quoniam omnis ſanè reſpiratio ſimpliciter, ex æquali proportione fit illis, qui ſecundum naturam ea vtuntur, & eandem non cohibent: ſedentibus igitur & ambulantibus mediocri exiſtente corporis motu, rhythmus non redditur manifeſtus: in concitatè autem currentibus, cùm non aſſequatur ſenſus motum ipſum, non poſſumus ſimul comprehendere reſpirationis rhythmum: ſi autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.*

XVII.

Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐμπνευματώδης δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ δὲ τὸ τροχάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινοῦμεν, ὅ ἐστι πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἐμπνευματοῦται ὁ ἀήρ· ἢ, διότι τροχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι, τούτου δὲ συμβαίνοντος, μᾶλλον αἴσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος διὰ τὴν κίνησιν. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐμπνευματώδης δοκεῖ· τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φοράν.

Quare inter currendum aër in flatum conuerti nobis videatur? Vtrum quoniam dum per curſum agitamur, aërem corporibus noſtris continentem excitamus, quod non niſi flatum mouere profectò eſt: quocirca non

ſolùm

solùm videtur sed etiam vero in flatum aër conuertitur. An quòd in currendo aërem impetu nostro violemus: quo facto sensu aëris per motum magis afficiamur. Ergo rectè in flatum aër se conuertere videatur: hoc enim ratione impetus potest euenire.

Cur inter currendum videatur nobis aër ventus fieri, (quippe ab eo tamquam à vento inter currendum percutimur) inquirit Aristoteles hoc loco: duas autem affert solutiones; quarum prima ex aliorum Philosophorum sententia tradita, talis est: quia scilicet dum currendo mouemur, aërem itidem mouemus, qui proximus, & continuus est nostris corporibus, illum enim scindimus,& diuidimus: hic verò ventus est:quippe ventus aër commotus est. Apparet igitur nobis, quod verè est: verè enim aër in ventum euadit. Hæc autem sicuti dicebam proponuntur ex aliorum Philosophorum opinione, quam reprobat libro secundo Meteorologicorum idem Aristoteles, vbi subtiliùs, & ex proposito de venti natura disserebat, recipit autem hoc loco, vbi tudiùs,& probabiliter, quod illi satis est, sententias proponit. Tum verò alio modo soluit, quia nimirum dum currimus impingimus cum velocitate in aërem, qui nobis circumfusus est, ille verò violentiùs percussus, magis à nobis percipitur, magisque sensum nostrum afficit, quàm si placidè à nobis tangatur,& diuidatur, reflectitur enim etiam in nos violentiùs. Iure igitur fit, vt videatur conuerti in ventum, cùm ob impetum illum, quo in aërem ferimur, & quo aër in nos fertur, illud accidat. Nec verò hîc etiam, quamquam ratio non sit eadem omnino, videtur Aristoteles à proposita antiquorum de vento opinione, mihi quidem discedere. *εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ. Ergo rectè in flatum aer se conuertere videatur*, non *videatur*, sed *videtur*, *τοῦτο γὰρ συμβαίνει διὰ τὴν φορὰν*, *hoc enim ratione impetus potest euenire*, ad verbum, *hoc enim contingit ob impetum.*

XVIII.

Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες, πίπτουσιν; ἢ ὅτι μᾶλλον πρὶν κινῆσθαι αἴρουσι; τὸ γὰρ θέειν, τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.

Quamobrem currentes potiùs cadimus, quàm ambulantes?. An quòd magis, quàm moueamur, attollimus: hoc enim inter cursum, & ambulationem interest.

De hac eadem re, habemus etiam problema xxix. sed ratio non eadem vtrobique affertur. Primùm autem hoc loco sciendum est, in Theodori tralatione omitti, quæ in Græco textu, ac in tralatione antiqua habetur particula *πρὶν*, qua totius rationis momentum mihi quidem niti videtur. Ita igitur ex illa scriptura locus conuertendus est: *An quoniam magis priùs quàm moueantur attollunt?* totus autem hic locus, problematisque solutio facilè declaratur ex modo, quo progressiuus motus fit, quē explicat Arist. in lib. de animal. incessu c. 3. his verbis Leonico interprete: *Animaliū profectò quæcunque loco mouentur, alia quidem toto simul corpore mouentur, vt illa, quæ saltu locū mutant, alia verò per partes, vt quæcumq. progressibus vtuntur; in vtrisque autem huiusmodi mutationibus, semper mutatur id, quod mouetur innisum ad id, quod illi subiacet. Quamobrem siue id citiùs dilabatur, quàm vt inniti possit id, quod super eum mouetur, siue nullum omnino motus prabeat firmamentum, nihil super illud se ipsum mouere poterit.* Si igitur, quod mouetur progressiuo motu, moueri necesse est innisum alicui, quo regitur, ne cadat, hic verò nisus minùs inest currentibus, quàm ambulantibus, iure fit, vt currentes magis cadant: nisus autem ille minùs inest currentibus: nam in eo, qui currit, priùs quàm pes vnus moueatur, qui non debet moueri nisi innisus sit, alter tollitur, ac eleuatur: vnde veluti in aëre suspensus pendet, qui currit, non ita, qui ambulat; ille enim priùs, quàm moueatur, seu alterum pedem moueat, alteri bene innititur, nec priùs alterum eleuat: quod enim hîc dicitur; *priùs quàm moueatur*, idem est, ac priùs quàm nisus fuerit, non enim fit progressio nisi hoc nisu mediante; hac igitur re dicit differre cursum ab ambulatione: in cursu nimirum alterum pedem tolli, priùs quàm alter fixus sit (ne mora interueniat, & celerior sit motus) non ita in ambulatione: seu magis in cursu, quàm in ambulatione illud contingere, & hinc fieri, vt cadant magis. Theodorus, qui non agnoscit particulam *πρὶν*, & vertit, *magis quàm moueantur, attollunt*, nisi mendum sit in codicibus Latinis omnibus, non assequor, quomodo locum acceperit. Posset equidē, si locus ea particula careret, alter

ſenſus afferri ex problemate XXIX. eandem rationem huic loco accommodando: ſed verba huiuſce problematis aliter, quàm fecerit Theodorus, neceſſe eſſet interpretari: ita verò ille cùm verterit locum, & codices Græci, ac antiqua tralatio, eam particulam habeant, facili, & expedita via, quid ſalebras quærimus? Aponenſis præter Ariſtotelis rationem duas alias affert: quæ autem poſteriori loco adducitur, mihi eadem videtur huic Ariſtotelicæ: quomodo igitur Ariſtotelicam acceperit, videat ſi cui Aponenſis dicta curæ ſunt.

XIX.

Διὰ τί ποτε ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δὲ, τοὺς μηρούς; ἢ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναῤῥιπτοῦμεν ἄνω τὸ σῶμα, καὶ ἡ τάσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς· εἶθ᾽ ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει· ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν, τοῖς μὲν γόνασιν, ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἡ εἰς τοὔπισθεν· ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοὔπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς κατάντεσι δ᾽ οἱ μηροὶ εἰς τοὔμπροσθεν κλῶν), διὰ τὸ προπετὲς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα.

Cur aſcendentes genibus, deſcendentes femoribus elaboramus? An quoniam dum aſcendimus, corpus ſurſum iactamus, diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus, ex quo genibus laborandum eſt. Procliuis autem locis, eò femoribus laboratur, quod iis ipſis enixi crura ſubmouemus. Ad hæc omne quod præter naturam fit, laborem, dolorémque mouet. Eſt autem ſecundùm naturam genibus, vt ante flectantur: femoribus autem, vt retrò. At locis accliuis genua retrò flectuntur, nam inniti, firmaríque volumus: procliuis autem femora ante coguntur: corpus enim ſe pronum, propenſúmque ita defert.

Quod hîc dicitur, aſcendentes laborare *genibus*, problemate XXIV. dicitur, *tibijs*: nimirum tota pars, quæ eſt à genu ad pedem, non ſolùm articulationis pars laborat: ac tibias etiam dicit Theophraſtus, cùm hunc eundem locum tractat. Videntur autem ex Theodori tralatione, problematis ſolutiones duæ: vnam verò tantùm ſi dicamus eſſe, quæ confirmetur ad illa verba, εἶθ᾽ ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν, quæ Theodorus vertit: *ad hæc omne, quod præter naturam fit*, fortaſſe non erremus. Laborant igitur in aſcendendo genua, & tibiæ: in deſcendendo femora, aut coxæ: nam in aſcendendo, corpus ſurſum vi iacimus, & eleuamus: illud autem natura graue deorſum labitur, fit igitur ob violẽti motus contrarietatem multa corporis diſtractio, & diuulſio, facultate erigente ſurſum, pondere ferente deorſum: hæc autem diſtractio, & diuulſio circa genua potiſſimùm contingit: illa enim ſunt, quæ totam molem ſuſtinent, & ſurſum ferunt, quibuſque reliqua omnia innituntur: diſtractio autem, & diuulſio eſt cauſſa doloris, & laboris: à continui enim ſolutione ille fit. Qua parte igitur maximè diuulſio contingit, ea maximè laboratur. Porrò Theodorum puto legiſſe non σπάσις, ſed τάσις, qui vertit, *diſtenſionémque*, ita verò ſi legamus, melius ſit eam vocem reddere, *intentionem*. Surſum enim dum vi iacimus corpus, multa vt fiat corporis intentio, ſeu contenſio, aut rigiditas, vt ita dicam, vt corpus rectum maneat, nec relabatur, neceſſe eſt, quæ niſi cum multo labore fit: hic verò labor ſimiliter ob propoſitam rationem circa genua eſt. Exiſtimo tamen eundem locum in Latinis codicibus eſſe corruptum, in quibus legitur. *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus*. Quid enim profectò ſit, mouere diſtenſionem? fortaſſe autem legendum: *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemur*, nimirum in mouendo patimur diſtenſionem corporis, & genuum. Melius tamen etiam hoc modo reddamus: *intentionéque corporis*. ad verbum autem locus ita ſonat: *Et diſtractio* [ſeu intentio] *multa corporis, & à genibus, fit*. ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι. *procliuis autem locis, eò femoribus laboratur*. Alterum membrum explicat. In locis decliuibus, in quibus deſcendendo gradimur, quia geſtamur à cruribus innixi femoribus, ideo femora laborant: pars enim illa in motu præcipuè laborat, cui altera innititur: ſemper enim quod mouetur, duabus ad minus originis vtens partibus mutationem efficit, vt altera quaſi comprimat, altera verò comprimatur, ſicuti dicit Ariſtoteles in libro de animalium inceſſu capite tertio; quod igitur comprimitur in deſcendendo, femora ſunt: hæc autem ratio liquidiùs apparet problemate XXIV. illud antea adnoto, putare me legiſſe Theodorum non τοὺς μηρούς, vt habent

bent

bent omnes vulgari codices, sed τοῖς μηροῖς, sicuti manifestè apparet legisse antiquum interpretem, & sicuti reponit Iustinianus: & ita legendum puto: atque ad verbum locum ita esse reddendum: *In declinibus autem, quia submouemur à cruribus, femoribus innixi, ideo his laboramus.* Nomine autem crurium, seu potiùs τοῖς σκέλεσι, non intelliguntur, quæ tibiæ modò dictæ sunt, sed coxæ, & tibiæ simul, hoc est, quod ab osse coxendicis vsque ad pedem est: ita enim declaratur hæc vox ab Aristotele in primo de historia, capite XV. & libro, cui titulus εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρὸς, hoc est. *Introductio, vel Medicus*: quod igitur ait ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι, ac Theodorus vertit, *crura submouemus*, est ac si diceret, mouemus corpus, seu nos ipsos mouemus descendendo: quo tempore innitimur femoribus; seu tibiæ, quæ dictæ sunt, innituntur femoribus, ex quo femora ipsa magis laborant. ἔτι δ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν. *ad hæc omne quod præter naturam fit.* Nouam rationem dicebam his verbis non afferri, sed allatam confirmari: particulam igitur ἔτι, quam vertit Theodorus. *ad hæc*, si, vt dixi, locum accipimus, possit non malè reddi, *ita* quæ enim de motu contra naturam femorum, & genuum dicuntur, illa confirmant rationem propositam. Fit enim hic motus contra naturam ex quo labor est, quia corporis moles gestatur, modò innixa magis femoribus, modò magis cruribus, quæ prima ratio fuit, atque ita ad eandem hæc recidit. Verùm aut noua sit, aut proposita confirmetur huiusmodi est. Quod præter naturam fit, dolorem, & laborem creat; dum ascendimus, genibus accidit motus præter naturam, iure igitur ascendendo fiet illis labor: accidit autem motus præter naturam genibus, quoniam genua secundùm naaturam flectuntur ad anteriora, sicuti fit in pedibus anterioribus quadrupedum: in ascendendo autem, quoniam corpus totum eisdem innixum fulcitur, vt possit erigi, meliúsque firmari, nec relabatur, flectuntur ad posteriora; ita enim corpus intentum magis persistit & erectum: femora similiter secundùm naturam in partem posteriorem flectuntur, cuiusmodi curuatio est crurium auium; in descendendo autem eadem femora contra naturam curuantur in partem anteriorem: nam cùm in descendendo corpus pronum, & propensum ad terram sit, nisi femora flecterentur in anteriora, corpus super illa haud posset sustineri erectum, sed facilè prolaberetur: fulcitur autem, & bene nititur ita flexis femoribus. De hac crurum flexione ad anteriora, aut posteriora, seu ad curuum, & concauum habemus apud eundem Aristotelem libro de animalium incessu capite duodecimo.

XX.

Διὰ τί ποτε ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; ἢ ὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἑνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου ἦ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῦθεν· ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν.

Cur in itinere media femoris parte potissimùm fatigari solemus? An quòd longi cuiúsque, atque continui pars potissimùm media laborat, cùm scilicet stabilitum, fixúmque manet: quamobrem hæc præcipuè rumpitur, femur autem tale est, ergo partem potissimùm mediam eius fatigare meritò solemus.

Superiori problemate de femoribus illud singulatim proponebatur, cur in descendendo maximè laborarent: hic autem alia ratione dissoluendum, generatim, & in vniuersum proponit, cur in omni ambulatione, seu ascendendo, seu descendendo, seu per plana, femoris media pars potissimùm laboret: cùm enim variè laboret femur ipsum pro viarum conditione, semper media pars iuxta illam rationem plùs aliis partibus laborat: facili autem ratione quæstionem soluit; dicens cuiúsque longæ, & vnius, aut continuæ quantitatis, cui aliquid innitatur, quæque aliquam rem sustineat, aut regat, mediam partem potissimùm laborare: quod probat à signo, nam huiusmodi fulcimentorum media pars potissimùm rumpi solet, vt in femoribus ipsis, ac tibiis sæpenumero accidere videmus, quippe parte illa præ maiori labore magis debilitata. Possit autem hoc etiam corollarium esse, quomodo hisce in problematis multæ sententiæ efferuntur: femora igitur sunt tale quidpiam adiicit Aristoteles pro minori propositione, femorum igitur media pars potissimùm laborabit: esse verò femora continuum quiddam & longum iam sensui constat, & partem habemus problemate XXIV. in ambulatione verò iis fulciri corpus, modò magis, modò minùs, vidimus superiùs. Cur autem pars media longi, & vnius existentis plùs laboret reliquis partibus, non sanè videtur omnino exprimere Aristoteles: at significat tamen illis

verbis, *ἐστηριγμένον δὲ*, quæ Theodorus vertit, *cùm scilicet stabilitum, fixúmque manet*, fortasse autem non malè, *quo tamen aliquid firmetur, & stabiliatur*: particula enim δὲ, omnino per, *tamen*, exprimenda est. Ostendit nimirum Aristoteles cùm longum aliquod, & continnum corpus alicui firmamento est, laborem potissimùm fulcimenti in mediam eius partem incumbere: ad eam enim tamquam ad centrum vndique onus irruit: in breuiori verò quantitate, seu corpore, res non ita videtur: quippe medium non ita distat, & omnia sunt viciniora veluti centro, ac oneris partem ferunt. Quod autem dicitur de femoribus, putem etiam dici posse de tibiis, quarum partem mediam plùs aliis laborare, eadem ratione dicendum sit. Aponensis, hanc Aristotelis rationem ita accepit, tamquam ille diceret, femoris medium ita laborare, quia medium coxæ, vt ipse loquitur, in corpore hominis mensurati, sit medium vniuersalis longitudinis, & vnius existentis in ipso, atque hanc longitudinem solam esse in homine medium: mensuratum autem hominem dicit Aponensis, vt puto, qui Græcè σύμμετρος, verba autem, quæ ipse Latinè reddita habuit, non ita ad viuum sensum Aristotelis exprimentia, eum in hunc errorem deduxerunt: nam cùm Græcè facilis admodum, ac expedita sit verborum Aristotelis ratio, quam nos proposuimus: tum verò hominis corpus dici vnum, seu cõtinuum, si huius continuitatis femur statuatur pars, mediaq; femoris pars media totius cõtinui; minùs rectè & propriè fieri existimo: sed & medium hominis symmetri, non media pars coxæ est, verùm vmbilicus ipse, qui pro centro ponitur.

XXI.

Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; ἢ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρὸν, ἀὴρ γίνεται, καὶ καίει μᾶλλον τὸ πλέον; ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε ταχὺ ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ· διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἱδρῶτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον· διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται.

Quam ob caussam, qui humida constant natura, facilè à labore, æstúque strangulantur? An quòd humor concalfactus transit in aëra, itaque aërius vrit. Ergo cùm ob nimietatem facultas submouendi non datur, refrigeratio nulla subsequitur, atque ita celeriter homo calore insito, & aduentitio exardescit. Quapropter sudor, spiritúsque secessio eos iuuant, qui se exercent, qui denique laboribus se dederunt, cùm enim humor discernitur, atque extenuatur, spiritum inde enasci, necessarium est.

Duas caussas proponit suffocationis, aut strangulationis in corporibus humidis, nimirum æstum, & laborem, eorúmque rationem inquirit. Proponit autem particulatim corpora humida, quoniam de iis magis dubitari poterat, cùm suffocatio oriatur à calore, calor autem in corpore sicco efficaciùs operetur, quàm in humido. Sunt autem, quas proponit, caussæ duæ diuisæ & distinctæ: nam tum à labore, cùm vehemens est, absque æstu: tum ab æstu, cùm summus, absque eo, quod laboret quispiam, suffocatio fit. Dicit autem Aristoteles caussam esse, quoniam humor ille, quo ij abundare dicti sunt, ob calorem, seu ex labore, seu ex æstu genitum, in aëra, seu substantiam aëri similem transit, fitque maiori copia, quàm antea esset, attenuatur enim à calore, maiorique adeò copia excrescit: ex aqua enim aërem fieri habemus apud Aristotelem libris de elementis, & de generatione, & corruptione: & ex vno pugillo aquæ fieri decem aëris Philosophorum sententia est, ex secundo de generatione, & corruptione: aucta igitur calida illa substantia magis adurit. In Theodori tralatione omittitur hoc loco vocula, quæ omittenda non est, quippe magni momenti, πλέον, *plùs*: dicit enim Aristoteles humor excalfactus aër fit, & adurit magis, plùs existens & maiori copia, quàm antea; ex transmutatione enim augetur sicuti diximus. Hic igitur cùm transmutatus, & auctus est, nec ob copiam potest à natura expelli, quæ magnæ adeò multitudini haud dominari potest, diffunditur, & loca omnia corporis, ac præsertim partes spirituales replet, vnde clausis viis respirationis, nulla sequitur cordis refrigeratio, quæ per respirationem fit: ex eo autem euenit, vt celeriter homo exardescat: duos enim intus calores continet, naturalem, qui refrigerio priuatur ob defectum respirationis, & acrior euadit, ascititium ex labore, aut æstu ortum. Quattuor autem calores ad hunc locum inducere, quod facit Aponensis, superfluè curiosum arbitror; ad eorum enim alterutrum,

trum, quos nominauit Aristoteles cæteros omnes quicúmque à nobis fingi possunt, palàm est reduci: particulares autem diuersis rationibus, vel adeò plures fingi possunt. Ex dictis corollarium infert Aristoteles. Cùm aër ille, seu spiritus ex humore genitus tantam possit sua copia inferre noxam respirationi, fit vt in iis, qui exercitationibus vtuntur, & generatim in omnibus, qui laborant, multam vtilitatem afferat sudoris excretio, & exitus spiritus: fit enim sudor, dissoluto, & attenuato humore illo, qui morbum afferebat; eodémque dissoluto & attenuato fit spiritus, quibus è corpore recedentibus, iam cessat morbi caussa, nec suffocationis imminet periculum, refrigerato corde, & vndique ventilato calore.

XXII.

Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾷον; ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω, ὁμαλὸν γάρ ἐστι, τὸ σύμμετρον τὸ δὲ ὁμαλὸν, ὁμοπαθέστερον· ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρτημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν· κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾷον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα· εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον· ὥστε εὐαπαλλακτότερον. τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφόδρον γὰρ τὸ πάθος.

Quare corpora, quæ modicè constant, temperatáque sunt, in morbum sæpius incidunt, & faciliùs curantur? An vtrúmque eadem de caussa euenit. Est enim æquabile, quod modicum est. Quod autem æquabile, id compatibilius est. Quamobrem si qua eius pars laborauit, protinus totum collaborat: immodicum autem contrà, vtpote quod seiunctius sit partium suarum vitia minùs haurit, minúsque consentiens est. Ergo sæpius id in morbum hac de caussa incidit: faciliùs autem curatur, quoniam malum partium commune omnium est. Eò namque debilius redditur, quò se in plura digesserit: itaque curabilius est. Immodicum verò illud, vt quod rem communem cum partibus non habeat, minùs quidem ægrotat, sed difficiliùs curatur, quoniam malum vehementius vrget.

Quod Theodorus dicit, *corpora quæ modicè constant, temperatáque sunt*, Græcè vno verbo est σύμμετρα; corpora autem symmetra dici, quæ & εὔκρατα, hoc est, *bene temperata* sunt, & media aliquo in genere, aut specie; habemus apud Galenum secundo de temperamentis his verbis, vt Trincauellius reddit: *Vnumquódque secundùm genus, vel speciem non modò calidum, frigidum, humidum, siccúmve: sed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliáque id genus, tunc nominari, cùm supra mediocre, mediúmque sit: verbi gratia, animal calidum, cùm supra medium temperie sit animal equum calidum, cùm supra medium temperie sit equum. Porrò in quoque genere, speciéue media sunt ea, quæ symmetra dicuntur: quippe à summis in eo genere & specie finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal: species equus, bos, canis, medium temperie in toto animalium genere homo est: id enim in sequentibus demonstrabitur. Medium verò, vt in hominum specie est, quem Græcè eusarcon, & eucraton vocant* [Latinè puto quadratum]: *is porrò est, quem nec gracilem dicere, nec crassum possis, sed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex ijs, quæ excessum, defectúmve indicant, appellare. Quisquis super hunc fuerit, is prorsus calidior, frigidior, humidior, sicciórve est.* Adnotandum autem ad illa verba: *id eusarcon vocant*, addidisse nos, *& eucraton*, ità enim puto corrigendum etiam in Græcis exemplaribus Galeni locum, sicuti in codice, qui eiusdem Iustiniani fuit ex antiquo exemplari correctum habeo. In Latinis autem codicibus, qui ex Iunctarum officina prodierunt, à margine similiter pro *eusarcos*, legendum esse *eucratos* admonemur. Non tamen ego putem, *eusarcos*, delendum, & *eucratos*, solum retinendum: nam cùm vtrúmque videam retineri in codice, quem modò citaui, & eusarcos; alij codices habeant, cur alterum deleamus; caussa nulla est; cum eusarcos dictas esse habitudines, quæ sunt in medio extremorum, & debitam partium symmetriam, speciémque inculpatam obtinent, ac sequuntur mediterica, & nulli vitio obnoxia temperamenta, habeamus apud Galenum libro 1. de sanit. tuenda cap. v. ad finem, symmetrum igitur dicitur, quod in medio positum æqualiter ab extremis recedit. Hoc autem quod de vniuersali temperamento effertur, ratione singularum partium euenit: nam ex temperatione cuiúsque singularis membri, totius resultat temperatio. Tunc

enim temperatus dicitur Ioannes: cùm caput, cor, iecur, ventriculus, & cæteræ partes bene erunt iuxta qualitatem, quæ cuique debetur, temperatæ. Itidem enim, quod dictum est de vniuersali temperamento, intelligendum etiam est de singulis partibus: pars enim illa dicitur temperata, quæ est media eo in genere, seu specie: vt caput, quod inter capita qualitates illas moderatè habet, quæ capiti debentur: vt iam positum dicatur in excessu, aut defectu, quod aliqua qualitate ab eo deficit, aut illud excedit. Hæc autem mediocritas, isque modus varius est in singulis partibus, alius enim alij parti requiritur pro varietate functionum, quæ parti obeundæ sunt: caput enim etiam temperatum frigidius, & humidius est, cor calidius, & siccius: illud autem temperatum caput est, quod in frigiditate & humiditate mediocritatem habet, dicunturque hæc temperata ad iustitiam: temperamentum quippe nacta, quale earundem naturæ pro suis actionibus, vt dicebam iure debitum est. Ita sanè corpora symmetra accipit Galenus; nec verò aliter Aristoteles hoc loco, sicuti existimo, cui corpus symmetrum ὁμαλὸν est, hoc est *æquabile*. Sanè quod Theodorus vertit, *æquabile quod modicum est*: clariùs reddatur: *æquabile quod est temperatum*: aut Græcam etiam vocem retinendo, Latinis auribus non inusitatam, *symmetrum*. Æquabile igitur Aristoteli est corpus, quod symmetrum dicit, & cuius partes omnes, singulæ singulis ita respondent, vt cùm temperie ad inuicem similes, & æquales sint omnes, quippe omnes temperatæ, nulla sit excedens: quomodo enim temperatum caput est suo in genere, temperatum itidem in suo cor, & ventriculus: ex quo totum corpus vniuersè symmetrum, & temperatum: ac æquabile; in medio enim positum æqualiter distat ab extremis, siue spectes totius vniuersale temperamentum, siuè singularium partium singularia, quomodo paullò ante diximus. De tali igitur corpore, ac ita temperato duo inquirit hoc problemate Aristoteles, tum cur sæpius laborare, & in morbos incidere, tum cur faciliùs ab iisdem remoueri soleat. Est autem quod proponitur valde dubium. Galenus enim in libello de optima nostri corporis constitutione capite secundo, corpus temperatum, aut symmetrum optimè ad vnamquanque se habere actionem, & difficiliùs quàm cætera omnia corpora morbis superari dicit: quam rem sequenti capite pluribus ostendit, vt apud ipsum videre est. Non enim totus liber, qui nulla alia de re est, huc nobis est transferendus. Aponensis dubitationem eandem proponit, non tamen ex Galeno; ei, quam solutionem ipse afferat, apud eundem videre licet: mihi sanè eius solutio multas difficultates pati videtur; sed illa nobis excutienda non sunt: proponenda autem, quæ ad dubitationem occurrunt. Primùm, si dicamus hac in re dissentire Galenum ab Aristotele, iam nobis dissolutus, aut disiectus sit nodus: nec verò ita loqui religio sit. Tum quod ait Aristoteles, κάμνει τε πολλάκις, an fortasse non de ægritudinibus, sed de labore, vel potiùs de lassitudine intelligendum verbum est? Sanè enim hanc notionem eidem verbo inesse pluribus exemplis vulgaria lexica docent: sed enim responsionem, hanc tollit Galenus, qui eiusdem libelli capite tertio, vt in Latinis codicibus ille diuiditur, corpora temperata minimè à lassitudine lædi scriptum reliquit Græcè his verbis: ἔτι μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καλῶς ἐνεργεῖν, δῆλος ἂν εἴη παρασκευαζόμενον εἰς δυσπάθειαν ἥκιστα καμάτοις ἁλισκόμενον. hoc est, vt vertit interpres: *Præterea ob actionum præstantiam, cùm minime à lassitudine lædatur, erit morbis ipsis difficillimè obnoxium*. Quod igitur de morbis, idem de lassitudine sentit Galenus. Concedit verò temperatum corpus, seu medium aliqua re vinci ab intemperato, quod magis ad alterum ex extremis vergit, cùm ita scribit ad finem libri, vt quidem vertunt Latinè: *Sed quæ paullò plus iusto fuerint calidiora: non tamen multò: frigidiora etiam, humidiora, ac sicciora moderatè, partémue aliquam minùs rectè etiam formatam habuerint, omnia hæc excedere interdum moderatum corpus, & plùs posse videntur. Verbi gratia, quæ moderato duriora sunt, ab omnibus quidem exterioribus caussis, molliora verò ab interioribus: pari modo, & quæ densiora ab extrinsecis, quæ rariora ab intrinsecis, difficiliùs lædentur*. Et paullò post eodem interprete: *Etenim si ad excrementa respicias, rariora corpora salubriora sunt, densiora verò morbosiora; rursúsque rariora à cunctis externis caussis faciliùs affici, densiora difficiliùs possunt. Quamobrem præter alia bona moderatum corpus, neque rarum, aut densum dici debet: sed sicuti inter alios, sic quoque inter hos excessus medium constituendum est. Excedentium verò vtrúmque aliqua in re plùs posse videtur: densius namque à caussis externis, rarius verò ab internis minùs læditur: quod autem ab vtráque caussa tutum omnino, illæsúmque sit, deprehendi non potest. Quod verò medium inter exuperantias omnes possidet mediocriter resistit: idémque inter vniuersa corpora saluberrimum censemus. Similiter & humectantes caussæ omnes, quod siccius est moderato corpore; siccantes verò quod humidius, ægre admodum corripient. Quapropter (sicuti à nobis paullò superiùs explicatum est) quod medium dicitur, haud sanè videtur plus omnino, quàm cætera corpora morborum offensis aduersari: sed singulis quidem corporibus aliqua in re inferius est, ante omnia tamen potissimùm deli-*

gendum. Hæc ita Galenus: non tamen ex his id colligere, aut deducere licet, quod expresse habet in præsentia Aristoteles: temperata intemperatis faciliùs morbis laborare: etsi enim quod ad vnum contrarium pertinet, intemperata validiùs resistant, vt excedentia frigore morbo calido, reliquis omnibus resistunt minùs quàm temperata, & minùs quàm mediocriter, quomodo resistere temperata dictum est. Si igitur plura sunt, quibus temperata resistunt, quàm quibus intemperata, quæ vni solo contrario; iam frequentiùs laborabunt intemperata: Quibus enim cum pluribus & fortioribus negotium est, sæpius labi, & vinci par est. Intemperata autem, cùm vnum tantùm hostem imbecillum habeant, oppositum scilicet contrarium à quo non ita timent, reliquos omnes habent præpotentes: iam igitur dubitationis crescit difficultas; ad quam priùs quàm aliquid dicam, ipsum Aristotelis problema libet explicare, ex eo enim fortasse aliqua conciliationis spes exorietur. *ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω. An vtrúmque eadem de caussa euenit.* Vtriúsque partis problematis caussam eandem esse dicit, tum quòd facilè morbis laborent temperata, tum quòd iisdem facilè releuentur: hæc autem caussa, æquabilitas est totius corporis: nam cùm partes omnes sint eodem tenore, iustéque temperatæ, nec aliqua excedat, fit mutuus partium consensus, vnde aliqua parte laborante, aut affectionem aliquam sentiente, reliquæ statim simul afficiuntur, ac ita totum corpus simul afficitur: mutui enim consensus ea est vis, vt alterationes, non solùm partibus vnius eiusdem inuicem communicentur: sed vel etiam distantibus eodem modo temperatis. Vnísono enim in cithara tacto, inquit Fracastorius, moueri, & aliud vnisonum videmus, quod ne propè etiam fit. Igitur in re præsenti, consensus ratione, latiùs, & vniuersè per corpus propagato malo, iam totum laborat. Quòd malum in parte solùm corporis existens, nec ad alias distributum, non ita vniuersale percipiatur, vt ea ratione corpus laborare dicatur: quoniam autem partes multæ sunt, multis in locis fit, vt affectio contingere possit, & ex illis ratione eiusdem consensus ad alias propagari, vnde multiplici existente occasione, qua totum ipsum corpus laborare possit, multoties etiam laborare solet. In intemperato res non ita habet: nam quoniam inter partes non adest mutuus ille consensus; quippe illæ dissimiles, & inæquales temperamento sunt: nec dissimiles dico, aut inæquales, quod altera calidior, altera frigidior sit, id enim necessarium esse paullò ante proposui: sed quod suo in genere tales sunt: hæc profectò dissimilitudo caussa est, vt non respondeant sibi inuicem partes, quippe veluti seiunctæ, & semotæ, quod aliis fiat nihil aliæ sentiunt. Rem, si opus est, declarare liceat exemplo Reipublicæ, aut alius societatis; qua bene constituta, patrúmque, & plebis, aut aliarum alio nomine partium consensu ad libertatem, aut publicum bonum defendendum conspirante, si externus hostis aliquam partem tentet, iam reliqua, aut reliquæ timore percelluntur, ac si alicui detrimentum contingit, aliæ pariter codẽ se affici existimant, & verò afficiuntur. Non sic in discordi, ac dissentiente: patres enim tentari, cùm ab iis dissidet plebs, nihil plebem moueat. Iam verò ad propositam dubitationem quid respondemus? Respondemus, quòd dicitur corpora à caussis lædentibus magis affici, seu caussis morbificis minùs resistere, dupliciter intelligi posse, hoc est, vt vulgò in scholis loquuntur, intensiuè aut extensiuè: possunt enim corpora intensè, & validè, ac vehementer ab affectione aliqua prehendi, quæ intimiùs eorum etiam substantiam penetrando, eandem labefactet: possunt etiam ita prehendi, vt cùm per summa tantùm, sed latè extendatur affectio, leuiter corpora attingantur, non autem penitus substantia immutetur: illo modo morbificis caussis resistere corpora temperata dixit Galenus in libro de optima corporis constitutione: hoc autem eadem corpora sæpius laborare dicit in præsentia Aristoteles: nimirum bene temperata non sæpe vincuntur: sed sæpe leuiter afficiuntur. Dixerim id ex Galeni mente: eodem enim in libro, ita de optima illa constitutione locutus est, ad initium scribens: *καὶ μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν νοσωδῶν αἰτίων νικᾶσθαι.* quæ ad verbum ita sonant: *Et non facilè à morbificis caussis vinci.* Interpres autem illa reddit: *caussisque morborum haud facilè obnoxias.* Eo autem modo intelligẽda etiam illa sunt paullò post *τὸ μὴ ῥᾳδίως ἁλίσκεσθαι νόσοις*, hoc est, *& difficiliùs morbis corripi*: corripi enim morbis ex loco superiori est vinci, & superari: atque etiam, quæ deinde voces ad hanc rem significandam de eodem corpore non semel vsurpantur, *δυσπαθέστατον*, *δυσάλωτον*, & *ἀεὶ σῶμα ... εἰς δυσπαθεῖν*. Quæ ad eundem sensum trahendæ sunt: nec enim repugnant: sed potiùs coadiuuant. Concedamus igitur corpus temperatũm sæpe, & facilè attingi, & alterari, hoc est leuiter immutari; quod *κάμνειν* in præsentia dicit Aristoteles, (nec tamen sit hæc lassitudo) ob caussam ab Aristotele allatam ex mutuo partium consensu: pati autem à morbis, hoc est, vinci, & superari, difficile; quod ob actionum præstantiam fieri dicit Galenus. Vtrum autem huiusmodi exiguus, & leuis motus dici morbus possit, alia quæstio sit. Nec verò

Aristoteles

Aristoteles morbum nominat; quòd si initio problematis Theodorum ita interpretantem κάμνειν, sustinuimus,& nos ita etiam loquuti sumus, morbum non ita propriè, & præcisè, vt à Galeno definitur, accipiendum putauimus: Et vt faciliùs incidere in morbos corpus temperatum,quàm intemperatum dicens feratur,ita faciliùs superari non feratur: ad concordiam hæc ita adduxi: firmiter quærat aliquis. Vix adduxi,& tantum non deleui sæpius: afferendum tamen aliquid erat, donec doctiorum prodirent opiniones.

XXIII.

Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν τοῖς ὁμαλοῖς ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις; θᾶττον δὲ βαδίζουσι μὲν ὁμαλὴν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων· ἐν μὲν οὖν τῇ ὁμαλῇ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ πυκνή· ἐν δὲ τῇ ἀνωμάλῳ, τοὐναντίον· τὸ δὲ παρ᾽ ἑκάστην βάσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς.

Cur æqualibus, quàm inæqualibus locis, magis fatigari solemus, ocyùs autem iter æquale, quàm inæquale, expedimus? An quòd minùs laboris tum est, cùm non assiduè habitu eodem mouemur: quemadmodum in gressu æquali potiùs agitur: ocyùs verò ingredimur, vbi minùs pari tempore attolimus. Ergo per locum æqualem vsus attollendi exiguus est, atque frequens: per inæqualem autem è contrario. Quod verò per singulos gradus paullum redditur, multum id per multos demum exultat.

Hoc problema idem omnino est cum decimo,illíque planè geminum: in Græco tamen textu, vt quidam habent excusi codices hic nonnulla desiderantur, quæ ex decimo supplenda sunt. Theodorus sanè vel integrum habuit, vel ex decimo suppletum integrè transtulit, sicuti ad decimum adnotabamus: quo loco cùm eiusdem Theodori tralationem aduersùs Henricum Stephanum, dilutis obiectionibus defenderimus, quæ aduersùs hoc vigesimum tertium proposita erant; non est, vt alia addam, præterquàm, pro eodem Theodoro, vt admoneam lectorem (id enim ad decimum fuerat omissum) quod Henricus Stephanus Theodoro obiicit, verba illa, quæ hìc habentur: *quemadmodum in gressu æquabili potius agitur*: quæ sibi esse αἰνιγματώδη dicit Henricus Stephanus, iam vel Tiresiæ perspicua futura, si Typographi erratum emendetur, & pro *æquabili*, legatur *inæquabili*. Typographi autem erratum cùm odoratus esset Henricus:cur piguit eum problematis decimi tralationem relegere,ex qua,& Theodorum culpa liberare, & loci sensum poterat facillimè assequi? Qui sanè vel adeò, etiam absque decimi problematis auxilio paullulùm consideranti obuius est, vt scripturæ mendum quilibet, vel minùs perspicax facilè agnosceret: ne dum Henricus in eiusmodi negotio adeò ocularius, & linceus. Accedit quod cùm in Græco exemplari, illa hoc loco desiderarentur, quibus Theodori Latina respondent rationem omnem postulasse, vt sensu dubio ad decimum, quo Græcè sententia continebatur maioris perspicuitatis gratiâ accederetur: quod cùm semper faciendum sit, tum verò præcipuè, cùm ea de re doctos viros coarguimus.

XXIV.

Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κάταντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες δὲ τὰς κνήμας; ἢ ὅτι ἀναβαίνοντες μὲν, τῷ αἴρειν τὸ σῶμα; ἅπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα· ᾧ οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ᾧ αἴρομεν, τοῦτο μάλιστα πονεῖ· ἡ δὲ κνήμη τοῦτ᾽· ἐσχάτη γὰρ, μῆκος ἔχον καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος ἔχει διὸ σαλεύεται· ὥστε οἷον τῷ ὤμῳ τὰ βάρη κινοῦμεν; καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν· τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τὸν ὦμον μάλιστα· καταβαίνοντες δὲ τῷ ἐκπίπτειν τὸ σῶμα κάτω, καὶ προεωσθῆναι παρὰ φύσιν, ὁ πόνος ἐστὶν· ὥστε ᾧ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τούτῳ παρέχει τὸν πόνον· ἡ μὲν οὖν κνήμη, μένει· τὸ δὲ βάρος, ὁ θώραξ γίνεται· ὁ δὲ μηρὸς, δέχεταί τι, καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκός τι ἔχειν, καὶ στρέφεσθαι ἄνωθεν, ᾗ ὁ θώραξ ἐκπίπτει.

Cur femora in descendendo, tibiæ in ascendendo laborant? An labor in ascendendo est,quà corpus attollitur. Fit enim vt totum corpus nobis oneri fit. Itaque cui totum incumbit, & quo totum attollitur, id præcipuè premitur, atque laborat, hoc autem tibia est. Postremam enim hæc longitudinem

nem tenet, nec modò pedis latitudinem aliquam fortitur. Vnde fit, vt hoc minùs se valeat stabilire. Itaque vt humeris, ita tibiis pondus sustinemus, laborémque ob eam rem, quo humerus maximè affici solet, tibia quoque patiatur necesse est. At in descendo, quoniam corpus deorsum se defert, propellítque contra naturam, hinc labor, & vexandi ratio prouenit. Itaque laborem huic præcipuè admouet, cui incumbit, quodque vexat: atque tibia manet, thorax ponderi est, femur sustinet, atque vacillat, eò quòd & porrectum in longitudinem est, & supernè versatur, quà scilicet thorax procumbit.

Iterat, quæ fuere proposita problemate decimo nono. Quæ autem pro solutione afferuntur, quamquam multa illis eadem sunt, omnia non sunt: fundamenta quidem eadem: sed rationes aliter deductæ. Expositione igitur indiget problema, sed breui: omnino enim etiam XIX. videndum est. Antequàm autem rationem proponat hoc loco Aristoteles, cur ascendendo maximè laborent tibiæ, pro fundamento, magis vniuersè ostendit priùs, vnde ascendentibus labor fiat, vt ex eo rationem colligat, quare tibiæ in illo motu maximè laborent. Ascendendo, inquit, fit labor, quoniam sursum corpus attollitur, estque corpus totum eo tempore oneri, seu potiùs onus quoddam non ita in descendendo cùm eo tempore pondus ipsum nostri corporis iuuat potiùs vt pronius deferatur, quippe graue, quemadmodum dicit similiter Alexander lib. I. problem. LXII. dum eandem quæstionem pertractat. Mox autem ita argumentatur: Quæ partes onus ferunt, quibúsque onus incumbit, totúmque corpus sursum tollitur, illæ maximè laborant, tibiæ huiusmodi sunt, tibiæ igitur maximè laborant. Probat minorem propositionem; tibiæ enim postremæ partes sunt, quæ longitudine præditæ moueantur; puto autem significari id, quod ex libro de animalium incessu ad XIX. diximus, quod mouetur duobus ad minus organicis partibus vtens moueri, quarum altera quasi comprimat, altera comprimatur, ascendentibus autem tibia comprimitur, quippe illi innititur femur, nec alia post illam longitudine prædita, atque ideo maximè laborat. Problemate XIX. vsus est eodem fundamento, non ad hoc membrum: sed ad alterum, quod sequitur de labore femorum inter descendendum: variare autem fundamenta locis dum opportuna sint, quid ad rem interest? Tum confirmat Aristoteles eundem laborem, & vexationem tibiarum, eò quòd destituantur auxilio, quod ad sustinendum corporis onus habent pedes; non enim sicuti latitudinem habent tibiæ, eius beneficio possint firmari, & fulciri. Quæ enim latiora sunt, eùm meliùs stabiliantur, pluribúsque partibus innitantur, minùs laborant: vnde non secus, ac pondus impositum humeri, inter ascendendum tibia regit corpus. Problemate XIX. ratio fuit, genua magis laborare, quia illic fieret maior distractio, aut contentio: hæc autem etsi ab eodem fundamento, non omnino idem sunt. *καταβαίνοντες δὲ τῷ ἐμπίπτειν. at in descendendo*: explicat alteram partem problematis. Docet autem & hic similiter antea magis vniuersè, vnde in descendendo fiat labor, vt ex eo femora maximè laborare iure ostendat. In descendendo inquit labor fit, quoniam corpus incidit ad inferiora, hoc est, labitur super partes, quæ inferiùs positæ sunt, & plus, quàm natura ferat, vltra propellitur: illæ partes igitur ad quas fit prolapsus, & quæ ob prolapsum agitantur, & quatiuntur, sunt quibus laborem præbet corpus incidens, & prolabens: hæc autem femora sunt. Hæc autem ratio non ita omnino deducenda videatur, si Theophrasti verba, quibus hunc eundem locum tractat, consideremus: quia verò fortasse non admodum intersit, & Aristotelis verba commodè sic exponi videntur; ita à nobis sit illa proposita. Theophrastæa autem proponentur paullò post. Sanè autem ratio hæc ex illis etiam vim habet, quæ problemate XIX. & superiùs diximus ex Aristotele; illud, cui aliquid innititur magis laborare: quæ adhuc declarantur ab Aristotele, cùm subdit, *tibia manet, femur suscipit*, idem ostendentia illis, quæ eodem libro de animalium incessu leguntur in hunc modum: τὸ γὰρ μένον θλίβεται, διὰ τὸ φέρειν· τὸ δ' αἰρόμενον τείνεται τῷ φέροντι τὸ φορτίον, hoc est: *quod enim manet, comprimitur, quoniam fert: quod autem attollitur, tenditur ad id, quod pondus sustinet*. Thorax autem, inquit Aristoteles, onus est: sed magis femori, quàm tibiæ; illi quippe partim magis incidit. De femore autem eandem proponit longitudinem, tamquam ad laborem adiuuantem caussam quam de tibia etiam proposuerat. Porrò autem quoniam Theodorus hoc secundum membrum liberius vertit, & nonnulla sic, vt expositionem nostram vix recipiant, necessarium existimaui,

alteram maiori fide tralationem proponere, hunc in modum: *In descendendo autem quoniam corpus incidit deorsum versus, & propellitur præter naturam, ideo labor fit: quare cui maximè incidit, & quod concutitur, hæc laborem affert.* Non omiserim etiam in propositione problematis adiiciendam particulam, *maximè*, quam non habet Theodori tralatio, sed habet Græcus codex, ac ita legendum: *femora in descendendo, tibiæ in ascendendo maximè laborant.* Theophrasti locus, quem paullò ante citaui, ita legitur in Basiliensi editione, in qua vberior aliquantisper habetur, quàm in excerptis Henr. Stephani, ex quibus tamen hæc eadem duobus, aut tribus locis emendauimus, sicuti etiam emendanda esse docet præsens problema: ita igitur legitur: *διότι δὲ καταβαίνοντες μὲν κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦσιν· ἀναβαίνοντες δὲ, τὰς κνήμας, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀνάβασιν ὁ πόνος περὶ τὸ αἴρειν τὸ σῶμα· φορτίον γὰρ γίνεται· ᾧ ἱκανὸν οὖν ἅπαν ἐπίκειται τὸ βάρος, καὶ ὡς αἴρομεν, τούτου μάλιστα ὁ πόνος· ἡ δὲ κνήμη τοιοῦτον· ἐσχάτην γὰρ ἔχει μῆκος, καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος· διόπερ σαλεύεται· καθάπερ οὖν ὑπὸ τοῦ βάρους τὸν ὦμον μάλιστα πονοῦσιν, ὥστε ἐπὶ τούτῳ ἔχουσι τὸ βάρος· ὁμοίως καὶ τὰς κνήμας· ἐν δὲ τῷ καταβαίνειν ὁ πόνος τῷ ἐπιπίπτειν τὸ σῶμα καὶ παρωθεῖν παρὰ φύσιν· ὥστε καὶ ᾧ μάλιστα ἐπιπίπτει, καὶ σαλεύει, τούτῳ μάλιστα καὶ ποιεῖ τὸν πόνον· ὡς οὖν ἡ κνήμη ἐν τῷ ἀναβαίνειν κακοπαθεῖ, οὕτως ὁ μηρὸς ἐν τῷ καταβαίνειν ἐξαίρων τὸ σῶμα ὅλον· ἁπλῶς τὰ βάρη κάτω φέρεται· ὥστε χαλεπώτερον τὸ ἀναβαίνειν τοῦ καταβαίνειν.* hoc est: *quare autem descendentibus per loca decliuia, femora maximè fatigentur, ascendentibus autem tibiæ: caussa est, quoniam in ascendendo, labor fit, attollendo corpore: hoc enim onus est. Cui igitur totum imponitur onus, & quo attollimus, eiusdem labor est; tibia autem ea est: postremam enim obtinens longitudinem, non autem latitudinem, sicuti pes, ideo concutitur. Quemadmodum igitur ex onere, humero maximè laboramus, quia super eum onus gestamus; similiter tibiæ accidit. In descendendo autem labor est, quia corpus decidit, & propellit se præter naturam, quare qua parte etiam maximè decidit, & agitatur, ea etiam maximè facit laborem. Quemadmodum igitur in ascendendo patitur tibia, sic femur in descendendo, attollens corpus vniuersum. Simpliciter, grauia deorsum feruntur, quare difficilius est ascendere, quàm descendere.* Hæc Theophrastus.

X X V.

Διὰ τί πλεῖον δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τις, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τἆλλα ὁμοίως ἔχοντες τύχωμεν; ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι πόση, τὸ εἰδέναι ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς καὶ πλεῖον ἀεὶ τὸ ἀόριστον τοῦ ὡρισμένου· ὥσπερ οὖν εἰ ᾔδει ὅτι τοσήδε, πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι· οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὡς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος. ἔτι τὸ ποσὸν, ὡρισμένον· καὶ τὸ ὡρισμένον, ποσόν· ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ τὸ πεφυκὸς ὡρίσθαι, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὡρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον.

Cur iter longius tum esse videtur, cùm ignari quantum sit ambulamus, quàm cùm gnari, si modò res cæteræ pares adsint? An quòd nosse quantum sit, non nisi nosse eius numerum est, rémque non determinatam pluris, quàm determinatam esse perspectum est. Ergo quemadmodum, si nosti quantum sit, finitum id esse necesse est: sic etiam si ignoras, quasi reciprocetur, animus cauillatus oberrat, infinitúmque id esse videtur, quod finitum est. Quamobrem si quantum quodlibet determinatum non esse putetur, veluti infinitum id esse videbitur, eò quòd aptum est, vt sit determinatum. At si determinatum non sit, infinitum est. Ergo id quoque infinitum quodam modo videri necesse est, quod determinatum esse nequaquam videtur.

Qui ignorat, quantum viæ sibi peragendum sit aliquò tendenti, ei cur longius iter videatur, quàm eiusdem viæ quantitatem notam habenti, inquirit in præsentia Aristoteles. Notitia autem hæc, quoniam, & magis, & minùs distinctè haberi potest; magis, & minùs ad eundem effectum valet. Si enim itineris spatium sit nobis vsu ipso notum, qui sæpius illud emensi fuerimus, iam assuetudine ipsa breuius admodum apparet, quod & ipsa experientia docet; ab alio verò edoctum, absolutè nosse Genuam eunti triginta millia passuum exempli gratia conficienda, recreet quidem aliquantisper magis, quàm si omnino incerto, & ignoto itineris spatio, eodem pergamus: non tamen ita ac si triginta illa millia passuum conficienda, ita sint distincta, vt singulis quibúsque passuum millibus exempli gratia peractis, subinde se ea perfecisse viator intelligat: ita enim acquiescit animus: cuius rei, distinctionísque gratiâ lapides nonnullis in locis figebant antiqui: ita enim finitionem, & terminum, quod dicit Aristoteles meliùs animo accipimus. Reliqua porrò

omnia

omnia ea in comparatione paria esse debere, inquit Aristoteles, tum quæ pertinent ad viam ipsam, eiusque conditiones, æqualitatem, & inæqualitatem, amœnitatem, asperitatem, puluerem, lutum, saxa: tum quæ ad viatorem, robur, agilitatem, & alia, quæ rem possunt diuersam reddere: hæc enim paria omnia supponuntur, sola notitia, aut ignoratione quantitatis viæ excepta. ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι πόσον. *An quòd nosse quantum sit.* Reddit effectus rationem, atque ait: Qui nouit quantum viæ sit peragendum, ille numerum passuum, aut milliariorum nouit, & rem nouit determinatam, vt puta decem millia passus, aut plus, aut minus. Qui verò ignorat, ille circa indeterminatum, & indefinitum versatur; indeterminatum, autem, & indefinitum plus est, quàm definitum: id verò quomodo contingat, planius docet Aristoteles quemadmodum enim si nouit quispiam, quanta determinatè via sit peragenda, necesse est illud viæ spatium determinatum esse, & finitum: alioquin enim quomodo illud sciat? ita è contrario si non nouit, (tanquam conuertatur) esse infinitum: non quòd ita res se habeat: non enim si verò sciam, quantum sit viæ, ideóque spatium sit finitum, ideo conuertitur, si nesciam, esse infinitum: sed anima paralogizat, vt Latinè etiam hoc verbo vtar, hoc est, *falsò ratiocinatur*, eique illud infinitum videtur esse quod non est, quia nimirum non est definitum, & determinatum ad certam metam, cognitamque mensuram; atque ideo plus apparet definito, & determinato. ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον. *Quamobrem si quantum quodlibet determinatum non esse putetur.* Theodorus non agnoscit, quæ proximè ante hæc in Græcis omnibus excusis exemplaribus leguntur, & ab antiquo etiam interprete redduntur. ἔτι τὸ ποσὸν ὡρισμένον καὶ τὸ ὡρισμένον ποσόν, id est: *præterea quantum omne determinatum est, & determinatum quantum est.* Videntur autem ex vi particulæ ἔτι, *præterea*, nouæ rationis esse initium: at ex Theodori tralatione, quæ proximè sequuntur superioribus cohærent: & sanè non diuersum à superioribus videtur rationis fundamentum; possumúsque illis sine detrimento carere: eundem autem Theodorum ante illa etiam, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, apparet punctum adhibuisse, & legisse, ἐὰν δὲ, vt quidem locum reddit: sed quoniam hæc eadem proximè habuimus, videnturque hìc posita ἐκ παραλλήλου, de iis non ampliùs quæram, aut laborabo: locum tamen totum, quoniam Theodori tralatio tum non omnino fidelis, tum etiam aliquantisper obscurior mihi visa est, aliter conuersum proponere placuit. *An quoniam nosse quantum est, numerum ipsius nosse est, & plus semper est indeterminatum, quàm determinatum. Quemadmodum igitur si nouerat, quòd via tanta est, finitam esse necesse est, sic si ignorat, tamquam conuertatur anima in ratiocinando decipitur, & videtur* [via] *infinita esse. Præterea quantum omne est determinatum, & determinatum est quantum. Si igitur non videatur esse determinatum; tamquam infinitum videatur esse quia aptum sit, vt determinetur: si autem non sit determinatum, esse infinitum: quare cùm appareat, non determinari, necesse apparere aliquo modo infinitum.*

XXVI.

Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα, ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι συντήκουσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνῆμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς· μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει· καὶ γὰρ ἂν μηδὲν ἔχοντες περίττωμα, κοπιάσωσιν, ὅμως τοὺς μηροὺς καὶ τὴν ὀσφὺν πονοῦσι μᾶλλον. ἢ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες διὰ τὴν συνάρτησιν τῶν φλεβῶν, καὶ νεύρων, οὕτω καὶ οὗτος; ἐγγύτερον δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς τῆς κνήμης; τοῦτο δὲ κοπιαρώτερον. ἢ ὅτι σαρκώδης, ὥστε πολὺ τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν ἐν αὐτῷ.

Cur femora magis, quàm tibiæ fatigantur? Vtrum quòd propè absunt ab ea parte, quæ excrementum continet: itaque vbi ea pars agitata nimiùm recaluerit, femora expeditiùs, ac pleniùs attrahere possunt, quàm tibiæ. An quòd femora continentiore constant natura: laboratur enim præcipuè propter continui distractionem: quippe cùm etsi nullo excremento substante fessi sumus, tamen femoribus, ac lumbis acriùs laboramus. An quomodo inguina per ictum oriri nouimus, propter venarum, & neruorum societatem: ita etiam lassitudo potiùs in femur incumbit, quod quidem ab initio propiùs abest. An quòd femur eadem habitus ratione fungitur suo munere magis, quàm tibia: quæ quidem res laboriosior est. An quòd femora carnis copiam sustinent. Itaque res affatim in his inest, quam naturæ rationi tribuimus.

Superiùs problemate XIX. & XXIV. laborem, qui variè sustineretur à femoribus, ac tibiis ascendendo, & descendendo considerauit, & quid de eo ipse sentiret, ostendit: Nunc autem generatim & absolutè earundem partium laborem tractat, nulla ascensus, aut descensus habita ratione; sed in omni motu, ac etiam stando; cùm & ille quoque non leuis labor sit. Nec tamen ea quæ hîc generatim dicuntur, illa de medio tollunt, quæ magis secundùm partem de labore in ascendendo, & descendendo superiùs proposita sunt. Igitur absolutè & generatim proponit hoc loco femora magis laborare, quàm tibias, eiúsque rei quinque affert rationes, quarum prima hæc est: Femora sunt viciniora partibus, in quibus excrementa continentur, nimirum thoraci, ventri, vesicæ, vtero, & mesenterio: quoties igitur ob motum incalescunt, faciliùs & magis expeditè præ vicinia possunt ab illis trahere, quàm tibiæ, caloris enim vi attractionem fieri iam notum est: repleta igitur, & onerata femora illis superfluitatibus, magis laborant. ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς. *An quòd femora continentiore constant natura.* Altera ratio. Dolor fit ob continui diuisionem, aut separationem: at hæc magis locum habet in femoribus, quàm in tibiis, iure igitur magis laborant. Minorem propositionem probat, quia τὸ συμφυὲς, id est, *connatum esse simul*, seu partium continuitas, magis accidit femoribus. Quoties igitur diuisio, aut separatio contingit, necesse est, vt maior sit, cùm maior esset continuitas. Id Theodorus reddit: *femora continentiore constant natura.* Sentire igitur videtur Aristoteles femora habere partes magis continuas, & vnitas, quàm tibias. Id quomodo fiat, ego quidem non video; carnosas enim, & membranosas partes ita continuas, & vnitas in tibiis existimo, ac in femoribus. An de ossium articulatione intelligendus locus est? nimirum arctiorem esse articulationem femoris cum ischyo seu coxendice, quam ad enarthrosim illam, quæ diarthrosis species est, referunt anatomici, quàm femoris cum tibia, quam ad gynglimon? At contrà ab eisdem anatomicis discimus, laxissimam esse articulationem ischyi, quippe omnibus motibus manifestè moueri, & quoquò versùs circumagi vt Galenus XII. de vsu partium capite V. non igitur id sensisse Aristotelem, aut Theophrastum, qui de eadem re non dissimiliter scripsit facilè existimemus. Sanè tamen quid aliud afferam non habeo, & aliorum potiùs expecto sententiam: non omiserim Iustinianum reponere, εἰς τοὺς μηρούς. Ostendit autem hanc rationem magis esse efficacem priori, quamuis enim nulla adsint in femoribus excrementa, vnde superior ratio petebatur, adhuc tamen vnà cum lumbis videmus ea magis, quàm crura laborare. ἢ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες. *An quomodo inguina per ictum oriri nouimus.* Tertia ratio. Si quispiam percussus fuerit aliquem pedis digitum, oritur ei in inguine tumor, qui bubo dicitur, quemadmodum si digitum manus in ala, idem tumor accidit: sicuti vberiùs explicat Galenus libro XIII. methodi, & secundo de differentiis febrium. Id autem fit, quoniam partibus illis quæ percussæ fuerunt, præ dolore qui ab ictu oritur ad se trahentibus excrementa per venas, & neruos, nimirum per vasa deferendo apta; inguina aut alæ, quæ in medio positæ sunt, percussísque partibus sociatæ, annexæ, & alligatæ; id enim propriè significat vox συνάρτημα, quam pro ἄρθρον ex Iustiniano reposuimus, per eadem communia vasa fluxionem illam recipiunt; quod ab earum imbecillitate nascitur, sunt enim alæ, & inguina partes glandulosæ, glandulæ autem, vim maximè imbecillem possident, ita, dicit Aristoteles, fit in præsentia. Nimirum plùs laborant femora, quorum partes inguina sunt, quàm crura, quoniam sunt proximiora sociatáque principio, hoc est, partibus principibus, ex quibus excrementa descendunt, vt est cerebrum, hepar, ventriculus, & aliæ. ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. *An quòd femur eadem habitus ratione.* Quarta ratio femora in ambulando eadem figura magis manent, quàm crura, quæ figurationibus, & posituris magis variis mouentur: ita enim videtur significare Aristoteles: at hoc minùs laboriosum est, illud magis, vt patuit problemate decimo. Variatio tamen illa figuræ, quo modo magis in crure, quàm in femore accidat non facilè intelligo: nam quod de laxitate iuncturarum, & de duobus cruribus affert Aponensis, non video de cruribus magis, quàm de femoribus dici posse, aut magis altera quàm altera ab ea re adiuuari. ἢ ὅτι σαρκώδης. *An quòd femora carnis copiam sustinent.* Vltima ratio. Ideo femora magis laborare, quia carnosa sunt: quomodo verò hęc res laborē afferat, paucis, sed obscuris verbis significat scribens: ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν, quæ Theodorus ita vertit: *itaque res affatim in his inest, quā natura rationi tribuimus.* Verùm quādo à verbis adeò recedebat, sententiā saltim planā reddidisset. Æquè enim obscura Latina, ac Græca: ad verbum hæc est interpretatio: *quare multum illius, quod secūdùm naturam se habet in ipsis est.* Fortasse sensit Aristoteles, cùm femora multam carnē possideant, quam à natura sortita sunt, quęq; in ipsis secundùm naturā se habet, ita enim à natura cōstituta femora sunt: quoties ob motus maiores, quàm par sit,

quique eam à statu naturali deducant, accidit labor, eum maiorem fieri in eis, quàm in cruribus, quia in re maiori dimotio fit, cùm maior sit carnis copia: qua ratione etiam homines carnosiores in motibus magis laborare videmus, quàm tenuiores, & graciliores. Non est autem hæc ratio eadem illi, quæ secundo loco est adducta; illa enim à maiori partium continuitate, & ex eo, quòd illæ simul magis essent vnitæ ducebatur, hæc autem à maiore copia, seu mole earundem partium. Aponensis hanc rationem explicans tria adducit, ratione quorum femur magis laboret, quàm crus. Femur est carnosum, non autem crus, sed ossuosum, quod autem carnosum est, faciliùs læditur propter eius debilem compositionē. Item est magis sensitiuum: propter quod dolor accidit. Tertiò: quod est carnosum, plures colligit superfluitates. Nam cùm à membro carnoso multùm resoluatur, multo eidem opus est nutrimento, ad quod multa consequuntur excrementa, quæ dolorem, & laborem creant. Hæc autem vt vera omnia esse possint, ita quod maximè optassem, non video illis Aristotelis sententiam explicari: Theophrastus, cùm hunc eundem locum tractaret, ex his rationibus primam, & secundam attulit, quas & miscuisse visus est, ita scribens: διότι δὲ τὰς μηρὰς ἢ τὰς κνήμας μᾶλλον κοπιῶσιν, ὅτι μάλιστ' ὁ πόνος τῆς τοῦ συνεχοῦς διαστάσεως· συνεχέστερος δὲ καὶ συμφυέστερος ὁ μηρός. ἅμα δὲ καὶ ἡ τῶν νεύρων διάστασις· καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐγγυτέρω τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα· διότε ἂν ὑπερβάλλῃ τῇ θερμότητι διὰ τὴν κίνησιν τε μᾶλλον καὶ πλεῖον. ὅτι δὲ ἡ ἀνάρτησις ποιεῖ τὴν συμπάθειαν τῶν νεύρων, καὶ φλεβῶν, καὶ ἐκ τῶν βουβώνων δῆλον· πληγέντων γὰρ τῶν κάτωθεν, ἐνταῦθα βουβῶνες. Id est: *Quod autem femora, magis quàm tibia fatigentur, caussa est, quoniam dolor corporis continui maxime diuisio est: femur autem magis continuum, & natura magis vnitum est. Simul autem & neruorum solutio, quæ fit tum in hoc, tum in loco illi proximiore, qui excrementum continet. Quapropter vbi ob motum, & agitationem plus creuerit ibi calor: magis & plus* [femora attrahent.] *Quòd autem neruorum, & venarum societas, atque connexio sympathiam gignat,* [hoc est, partes efficiat mutuò, & ad inuicem pati] *ex bubonibus manifestum fit: percussis enim partibus inferioribus, in inguinibus, nihilominus tumores fiunt.*

XXVII.

Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἕλκη ἐκφύονται; ἢ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ᾖ, ἡ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμάζει μετὰ τοῦ ἱδρῶτος· παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηρούς, ὀξεῖς καὶ πικροὺς καὶ ἁλμυρούς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν οὐ δύναται, διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐξελκοῖ διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ.

Quam ob caussam tubercula, & vlcera nonnullis ex labore proueniunt? An corpore impuro motus concalfaciens, excrementa alia etiam cum sudore vaporatim destringit, quæ crassa, & humore prauo, hoc est, acuto, aut amaro, aut salso contenta secerni penitus suàm ob concretionem non queunt. Itaque per carnem intumescunt, atque exulcerantur propter amari humoris violentiam.

Quod Aristoteles hoc loco proponit de vlceribus ex labore, aut exercitatione, impuro corpore prouenientibus, fuerat etiam antea scriptum ab Hippocrate, & à Galeno confirmatum tertio aphorismorum xx. quem locum adducit etiam Apponensis. Hippocratis autem verba leguntur commentario quinto v i. Epidemiorum in hunc modum: ἕλκεα ἐκφύεται ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πονέῃ, hoc est: *Vlcera exoriuntur, si non purgatus laboret.* Ad quem locum ita Galenus Latinè: *In laboribus hoc est exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim succos euocare, atque discutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitiosi contracti sunt, acrimonia cutem erodunt, atque vlcera efficiunt: quemadmodum, cùm crassi, glutinosiq́; humores sunt, iecur, renésque obstruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.* Idem autem Galenus ad xx. aphorismum tertij libri, quo loco Hippocrates non ἕλκεα, *vlcera*, sed ἐξανθήσιας ἑλκώδεις, hoc est, *efflorescentia vlcerosa* habet, quod genus affectus verno tempori adscribit, in commentariis hæc habet: *Tale quiddam vere contingit, quale in exercitationibus euenire videmus. Etenim hæ quoque sunt saluberrimæ. Verùm si hominem vel pituita, vel flaua bile, vel atra, vel ipso etiam sanguine plenum, volueris ad exercitationem perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut si hæc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat insanabilem. Multi verò cùm febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuère correpti. Quibus verò vice purgationis*

humorum, qui sunt in profundo corporis exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans vitiosos humores: his & vlcera, & scabies inde generantur. Et hoc innuens dicebat Hippocrates; si impurgatus laboraueris, vlcera erumpent. Hæc ita Galenus: quæ ideo adscripsi omnia, vt de tota re quam tractar Aristoteles, liquidiùs constaret: vberiora enim sunt, quàm Aristorelica, & rem magis distinctè docent: & quamquam non eadem penitus Aristorelicis, non ita ramen dissidentia, vt non facilè illis conuenire possint. Rem igitur ita explicat Aristoteles: si laboret quispiam corpore impuro, hoc est, excrementis abundante (de puro enim non est, vt loquatur, cùm nihil præter naturam in eo motus exciret) at si impuro fiat motus gignitur in eo ex motu caliditas, ac fit sudor, qui extra corpus effluit: cum eo autem humore, per vapores etiam, & per halitus multa excrementa resoluuntur; illa nimirum, quæ magis tenuia sunt. At quæ sunt crassiora & continent in se humiditates prauas, & vitiosas, cuiusmodi sunt acutæ; & salsæ, sicuti vitiosæ pituitæ genera, & amaræ, sicuti bilis crassioris quædam species: huiusmodi cùm ob crassitiem in halitus, & sudores resolui non possint, per carnes impetu facto attolluntur, atque ob prauas qualitates, quibus præditæ sunt, amaritiem, acutiem, & salsedinem; quamquam amaritiem solummodo nominet Aristoteles, quippe communiorem, cutim erodunt, & vlcera gignunt. Atque hic quidem Aristotelis verborum, facilis, & obuius sensus: ex Theodori autem tralatione non ita: non enim tenuium excrementorum à crassis apparet in ea distinctio: illáque, *vaporatum destringit*, mihi quidem non omninò arrident. Sic igitur cum fide, & penè ad verbum reddo: *Cur nonnullis postquàm laborauerint, vlcera enascuntur? An quoniam vbi corpus impurgatum extiterit, motus excalfaciens alia quidem excrementa vnà cum sudore simul in vaporem resoluit: quæ autem crassa excrementa sunt, & succos obtinent vitiosos, acutos, amaros, & salsos, excerni quidem ob crassitiem non possunt, attolluntur autem per carnes, & vlcera gignunt ob amaritiem humoris:*

XXVIII.

Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶ γυμνασίων, καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ εὐθὺς προσφέρεσι τροφήν; ἢ διότι καθαίρεται τὸ σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπαυται πονοῦν καὶ ἀποκρίνεται τὰ περιττώματα.

Cur non protinus ab exercitatione, aut medicamento epoto cibus assumi debeat? An quòd adhuc corpus purgatur, nec dum à labore quiescit, excrementa excita redundant?

Quod proponit Aristoteles hoc loco de cibo, quem minimè offerendum esse ait statim ab exercitatione, habemus itidem apud Galenum sexto Epidemiorum commentario tertio, textu secundo; quo loco, Erasistrati etiam, & aliorum medicorum qui de tuenda valetudine libros conscripserunt, auctoritatem affert: verba autem Latinè in hunc modum leguntur: *Potest autem & post exercitationes quietem scripsisse* [Hippocrates] *de singulorum dierum exercitationibus, quietéque ipsis succedente sermonem faciens, ne exercitati cibaria (vt moris est) illicò assumant; in corpore adhuc ab exercitatione calorem seruantes: sed postquàm exactè refrigerati sunt: nam & hoc in libris salubribus, & ab alijs, & ab Erasistrato rectè dictum didicistis.* Et paullò post ad eandem sententiam, obscura Hippocratis verba trahens: *Si quis verò hanc nos explanare cogat, quietem post exercitationes multam interponi debere, ipsum præcipuè dicemus.* Cæterùm Aristoteles huius rei illam affert rationem, quoniam etsi quieuerit ab exercitatione quispiam, nondum tamen cessat labor & agitatio, quæ in corpore fit: sed remanet adhuc: spiritus enim, qui calefactus est, non simul ac substiteris, refrigescere potest, sicuti dicitur problemate xv. laborat igitur, etsi non appareat, homo & vi eiusdem caloris adhuc vigentis, fit adhuc excretio, & purgatio superfluitarum per apertos meatus: tempore autem, quo purgatio fit, & corpus laborat, ac agitatur, offerendus cibus non est, sed tempore quietis; vnde Aponensis ad hanc rem facientem Damasceni aphorismum citat his verbis: *In nimio exercitio positis, ante cibum parum quiescere oportet: in otio verò parum vti exercitiò ante; vt vtriúsque calor sit fortis, & circa locum digestionis contentus.* Hæc de cibo post exercitationes: Sed & alterum, non ita expeditum de eodem simul proposuit Aristoteles: quippe neque *ἐκ τῶ φαρμακοποσιῶν*, illum statim offerendum: id Theodorus vertit, *medicamento epoto.* Illud autem sicuti medicorum libri, & omnium vsus docet; præsertim cùm exhibita medicamenta valida sunt; nam de ptissana; quam statim exhibito pharmaco dat Hippocrates secundo de ratione victus in acutis x11. non est, vt loquamur: illam enim cibi gratiâ haud exhibet, sed abstersionis causâ, & ad ea commoda quæ in commentario

affert

affert Galenus. Igitur epoto medicamento ſicuti cibum non ſtatim exhibent medici, ſic rationes, quas hoc loco videtur Ariſtoteles afferre, ad eam rem minùs videntur facere: quid enim ſtatim epoto medicamento à cibo abſtinendum eſſe dicamus, quòd adhuc purgetur corpus, ſi nondum incepit purgatio, ne dum alicui videri poſſit perfecta: Quæ autem ſubiiciuntur, *nec dum à labore quieſcit, & excrementa euacuantur*, illa ſenſum ſequuntur præcedentem. Si enim purgatio perfecta non eſt; nondum ſucceſſerit quies, atque excrementa adhuc educantur. An fortè non de tempore, quod illicò ſuccedit medicamenti aſſumptioni, intelligendus locus eſt, ſed cùm ex aſſumpto medicamento, purgatio perfecta videtur? non enim ad offerendum cibum præproperi eſſe debemus: quippe nondum fortaſſe omnino perfecta purgatio eſt, quæ perfecta videtur, & nobis haud exiſtimantibus, aliquid naturæ remanet expellendum: quin & intus, ex purgatione durat adhuc motus, & agitatio; cibus autem quieſcentibus offerendus eſt: iam verò ſi locum ita exponamus per vocem φαρμακοποσιῶν, non *medicamenti potionem*, ſicuti tranſtulit Theodotus, & vox videtur ſignificare; ſed ex ipſa potione, quæ ſequitur purgatio erit accipienda, poſtquàm non ſtatim offerendum eſſe cibum, ob rationes, quæ dictæ de exercitatione ſunt, & ad purgationem ſunt transferendæ, docuit hoc problemate Ariſtoteles.

XXIX.

Διὰ τί χαλεπώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; ἢ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει ὁ θέων; ὅταν γὰρ ᾖ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὑτῷ ἔχει· ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τειχίοις ἀναπαυόμενος, ἐπιθεὶς ἐπὶ τῷ ἠρεμοῦντι.

Quam ob rem currere, quàm ambulare difficilius eſt? An quòd plus oneris fert, qui currit: is enim elatus, ac pendens onus ſuper ſe totum ſuſtinet; at qui ambulat, parte inſiſtente viciſſim ſuſtentatur, quaſi parieti admotus requieſcat.

Solutio huius problematis, ſatis facilè ex iis patet, quæ ex Ariſtotelis libro de animalium inceſſu ſuperiùs etiam ad problema XIX. & XXIV propoſita fuiſſe puto: ſemper in motu mutari id quod mouetur innixum ad id, quod illi ſubiacet: & qui minùs innititur eundem magis laborare, quòd facit ille qui currit; hic enim non ita humi nititur, ac ambulans: laborat autem magis, qui fert plus oneris, vt inquit Ariſtoteles: nam qui innititur, & cuius pedes humi firmantur, ille à re, cui innititur adiuuatur ad ſuſtinendum. Eſt autem corpus onus quoddam; nam cùm natura ſua graue ſit, & pronum ad labendum deorſum, à ſpiritu per vim ſuſtinetur crectum: id autem grauius, & difficilius fit inter currendum, quoniam ſpiritus minùs adiuuatur à fulcimento: qui enim currit ſæpius pedes attollit, eo autem tempore onus totum ipſi incumbit, cùm non fulciatur ab aliqua re. Igitur tum longiori tempore onus fert, quippe diutius elatis pedibus, & minori tempore humi firmatis, tum etiam plus oneris, & ponderis, quippe eiſdem pedibus minùs firmatis, (leuiter enim figunt veſtigia quo tempore figunt currentes) minus habet fulcimentum; qui autem ambulat, dum alterum, pedem eleuat, alterum firmiter humi figit, eidémque tamquam parieti innititur: firmatur enim pes ille, & immotus interea tantiſper manet, vt niſus commodè fieri poſſit; hoc verò progreſſionis cauſſa deinde moto firmatur alter eodem modo, eidémque ſimiliter tamquam parieti ruſus innititur ambulans, & ſic ſucceſſiuè progrediendo fit. Semper igitur fultimentum aliquod ſtabile toti corpori ſubiacet: non ita in currente, vbi ob motionis celeritatem, & frequentiam, non ita firmiter figitur pes: ſed leuibus inſiſtens veſtigiis, maiori ex parte corpus ſublime & pendens eſt: atque ex eo grauitas, atque onus toti incumbit, & maior fit labor, atque difficultas.

XXX.

Διὰ τί ἐκ τῶν γυμνασίων οὐ πεινῶσιν εὐθύς; πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς συντήξεως, ἕως ἂν ἀποπεφθῇ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιεῖ ὁ πόνος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὸ δίψαν ἢ γίνεσθαι πέφυκε ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας· πάντα γὰρ συμβαίνει.

Cur non protinus ab exercitatione eſurire incipimus? Vtrum propter colliquefactionis reſidua, dum penitus concoquantur? An propter ſpiritum, quem labor ex humore ſubdito mouet? An propter ſitim, quam laboris calor inducit: hæc enim accidunt omnia.

Theodorum non πίνειν, per ι, sed πεινῆν per ει legisse manifestum est: *esurire*, enim, quod reddit, πεινῆν est, non πίνειν: πίνειν tamen legisse antiquum interpretem ex illius tralatione apparet, qui de potu locum interpretatur, de quo etiam eundem, licet satis insulsè vt sæpe consueuit, exponit Aponensis: mihi autem Theodoti tralatio magis arridet, cùm rationes, quas pro dissolutione adducit Aristoteles, quamquam satis obscuræ, breues, & concisæ sint, ei magis conuenire videantur: immò quæ postremo loco adducitur, vix lectionem antiqui interpretis, ac ne vix quidem ferre potest; duæ autem priores eam ferunt, sicuti ostendemus. Cur igitur non protinus ab exercitatione, hoc est, ab exercitatione peracta, non incepta; finem enim, non initium exercitationis intelligit, sicuti problemate XXVIII. cùm de exercitatione, & medicamenti haustu eandem quæstionem proponeret, licèt vtrobique rationes aliæ atque aliæ sint: cur inquam non protinus perfecta exercitatione esuriant, aut sitiant (quod enim dicitur, bibant, idem hoc loco) tres reddit rationes, quarum prima hæc est: Dum exercitatio fit, seu dum labor corpus exercet, colliquatio fit, id est singularum nostri corporis partium humiditates commouentur, & liquescunt: qua exercitatione cessante, nondum tamen cessat earundem colliquatio: ac supersunt adhuc colliquationis residua aliqua, quibus cùm veluti cibo vescatur nostri corporis calor, eique illa sint alimento, quam rem proposuimus etiam problemate quinto primæ sectionis, non fit cibi indigentia, nec in ventriculi ore suctio; quare nec esuritio oritur, donec reliquiæ illæ sint concoctæ: tunc enim non existente ampliùs in corpore cibo, quippe qui ob coctionem in sanguinem sit conuersus, alimentum requirunt partes, & illinc esuritio fit. Si autem de potu locus accipiatur, dicendum erit, humida illa colliquamenta cùm per singulas corporis partes dilabantur, & fluant, peruenire ad os ventriculi, ab eisdémque illud irrigari, & humectari, cùm salsa, aut amara, aut id generis non sint, atque ideo sitim minimè fieri, absumptis autem humidis colliquamentis, iam sitim fieri. Altera ratio est: Inter laborandum ex humiditatibus corporis gignitur spiritus, quemadmodum latissimè vidimus in sectione de sudoribus: spiritus autem hic replens os ventriculi impedit suctionem, qua media fit esuritio; aut sensum eiusdem hebetat, atque ideo non esurimus, vel non sitimus. Tertia autem, & vltima ratio, si de fame locum intelligamus, hæc esse potest: In laborantibus fit sitis, quia in eis mouetur caliditas, quæ sitim gignit: cum siti autem non coniungitur fames, vt experientia constat, & ratione probatur, nam sitis est appetitus frigidi, & humidi, vt dicitur secundo de anima textu XXVIII. fames autem calidi, & sicci, quæ contraria inter se sunt, contraria autem in eodem subiecto simul esse non possunt; ab assumpto tamen cibo statim sitimus quia cibus caliditatem gignit. Videtur igitur hæc argumentatio: ab exercitatione fit sitis, non igitur fames. Si autem de potu accipiatur locus, iam talis expositio non solùm absona, sed aduersa omnino sit, ponit enim sitim fieri, quæ negetur in propositione, & verò quid afferam, vt de potu etiam procedat hæc ratio, sicuti antea significaui non habeo. Nam quod facilè dicit Aponensis: ideo non bibi protinus ab exercitatione, quoniam laborantes bibunt propter sitim, quæ fit à caliditate; statim autem circa principium laboris, aut exercitij nondum adueniſſe caliditatem, quia ad potum incitentur, recipi non potest, sibíque contraria dicit Aponensis: iam enim non de initio laboris, & exercitationis, problema tum ille accepit, tum nos etiam similiter accepimus: fit igitur vt lectionem, & tralationem Theodoti magis approbem.

XXXI.

Διὰ τί ἐξονειρωκτικοί εἰσιν οἱ κοπιῶντες, καὶ φθισιῶντες; ἢ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ οἱ θερμοὶ, καὶ ὑγροί; τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστι τὴν φύσιν. τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ ὕπο διακειμένων μάλιστα γίνηται· ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ στόματα δεῖται, καὶ ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν· οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, οὕτω διάκεινται; οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες, διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ πλήρεις εἰσίν· οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τὸν κατάρρουν, καὶ τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας.

Cur genitura in somnis iis profluere solet, qui aut labore lassescunt, aut tabe consumuntur? An quòd omnino ita continentes sunt, qui natura calida, & humida constant: semen enim tale natura est. Quod autem tale est, ex iis qui tali habitu sunt potissimùm profluit, cùm calor somni accessit: quippe cùm corpora tantisper exiguum momentum desiderent, idq; intrinsecus,

non extrinſecus. Laſſi autem, & tabeſcentes ita adfecti ſunt: redundant enim, & elaſſati colliquamentis calidis propter fatigationem, & motum, & tabefacti propter deſtillationem, & calorem quem inflammatio mouet.

Duo hominum genera proponit, quibus ſæpe, & facilè in ſomnis genitura effluere ſolet: qui delaſſati ſunt, & qui phthiſi, aut tabe ob deſtillationem in pectus, & pulmonem correpti. Cauſſam autem totam reiicit Ariſtoteles in duas qualitates, quibus duo illa hominum genera prædita ſunt, caliditatem, & humiditatem. Ita autem ratiocinationem proponit. Illis maximè in ſomnis contingit ſeminis excretio, qui ſunt calidi, & humidi, phthiſici autem, atque delaſſati tales ſunt, phthiſicis igitur, & delaſſatis maximè illa eueniet. Maiore propoſitione poſita, illam pluribus probat, antequàm minorem adducat, quod facit ad illa verba. οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, quæ Theodorus vertit: *Laſſi autem, & tabeſcentes.* Adnotandum autem in Latina Theodori tralatione varietatem eſſe ſtatim ad prima illa verba, quæ maioris propoſitionis ſubiectum continent: *An quòd omnino ita continentes ſunt.* Alij enim legunt: *incontinentes*: alij adhuc emendant: *in nocte polluuntur*; & ita legendum eſt: iis enim redditur Græcum ἐξονειρωκτικοί, quod illud valet. Illi igitur maximè in ſomnis pollui ſolent, inquit Ariſtoteles, qui ſunt calidi, & humidi: Dixit autem & ſectione quarta problemate v. corpus, quod concubiturum eſt, calidum intus, atque humidum eſſe debere: ſed & illud probat hoc loco Ariſtoteles: nam ſemen tale eſt: habuimus, id tum ſupetiùs, tum conſtat ex libro ſecundo de generatione animalium capite ſecundo. Ratione igitur ſimilitudinis, ſimile enim à ſimili facilè prouenit, cùm à calido, & humido habitu promptè effluat genitura, exiguo ad eum effectum, & leui momento indigebunt huiuſmodi corpora: vnde non ex tactu extrinſecus, vt adueniat pollutio, neceſſe erit, ſed vel acceſſio caloris ex ſomno intrinſecus facta, commodè ad eam ſufficiet: in ſomnis autem intus augeri caliditatem, iam & ſectionis quartæ problemate quinto, & alibi vidimus. Tum probat minorem propoſitionem Ariſtoteles: & quoniam illa duas partes habet, phthiſicos, quos Theodorus vertit, *tabeſcentes* & *delaſſatos*, vtrámque ſeorſim probat. Delaſſati enim, ratione motus, & laboris qui colliquationem mouent, ſicuti antea vidimus, tali habitu redduntur; ſunt enim colliquamenta calida, atque etiam humida; phthiſici etiam ſimiliter calidi, & humidi ſunt: humidi ob humorem diſtillantem in pectus, & in pulmonem, calidi ob calorem, qui mouetur ex accenſione eiuſdẽ humoris, qui motu incaleſcit: quod Theodorus dicit, *ob calorem, quem inflammatio mouet*, ratione cuius etiam fit, vt fabriculæ aſſiduè laborent. Superiùs ſectione quarta problemate ix. cùm de eadem ſeminis profuſione in morientibus, atque iis, qui timore percelluntur, inquireret Ariſtoteles, eiuſdem cauſſam ſimiliter ad caloris incrementum interiùs retulit. Nos autem ad finem commentarij, retentricis etiam facultatis imbecillitatem propoſuimus, quod & hîc facere licet, præſertim, quod ad phthiſicos attinet, maximè iam morti proximos: ſeminis acrimoniam ſi addamus, non diſcedemus ab Ariſtotelicis fundamentis, hæc enim etiam ab incremento caloris eſt. Apud Theophraſtum, quod pertinet ad defatigatos habemus eandem de genitura ſententiam, corruptè quidem, & imperfectè in Baſilienſi editione, emendatè autem, & integrè in excerptis Hen. Stephani, apud quem ita legimus. ὅτι ἐξονειρωκτικοὶ οἱ κοπιῶντες, διότι θερμὰ, καὶ κάθυγρα τὰ σώματα γίνεται, διὰ τὴν σύντηξιν, ἡ δὲ τοιαύτη διάθεσις σπερματική, hoc eſt: *Qui fatigati ſunt, in ſomnis genitura pollui ſolent, eò quòd corpora calida, & humida fiunt ob colliquationem: talis autem habitus ſeu affectio ſeminifera eſt.* His autem in editione Baſilienſi alia, ſubiicitur ratio pet hæc verba: κατάκεινται δὲ ὕπτιοι διὰ τὴν ἔκλυσιν· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ σχήματι μάλιστ' ἄνισον, pro ζήματι enim quod corruptè legitur, σχήματι legendum, hoc eſt: *accubant autem ſupini ob virium diſſolutionem, in hac autem figura aut ſitu maximè inæqualitas eſt, adiuuátque illa ſimul genituræ fluxum.*

XXXII.

Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερόν ἐστι τρίβεσθαι ὑφ' ἑαυτοῦ πολὺν χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; ἢ ὅτι τοῖς δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς δὲ παρὰ φύσιν ἡ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τρίψις ἐξεστραμμένως γίνεται· τὰ δὲ παρὰ φύσιν γινόμενα, χαλεπά· τῇ δ' ἀριστερᾷ τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπίδηλον, διὰ τὸ μηδετέρως ἰσχύειν.

Quam ob cauſſam crus ſuum ſiniſtrum diutius perfricare, cuíque difficilius eſt quàm dextrum? An quòd parte dextra laborare valemus: rebus autem præter naturam proficiſcentibus, annumeranda cruris ſiniſtri frictio

est. Fit enim dextra transuersa in partem obiectam: quæ autem præter naturam fiunt, hæc factu sunt difficilia: sinistra verò manu partem perfricando dextram, nil tale percipimus: quoniam hæc neutram in partem apta, poténsque est.

Comparat, quod ad frictionem pertinet crus sinistrum dextro, atque inquirit, si diutius frictio duret: quare in sinistri frictione maior difficultas,& labor contingat,quàm in dextri. Difficilè tamen est videre, quomodo frictionem hanc accipiat: vtrum crus immotum fricari ab alio, an ab eodem quod moueatur fricari aliud intelligat, quod affricari dicimus; tum si immotum fricetur ab alio, quæ sit pars fricans,vtrum manus, an crus; vtrum dextra, an sinistra: si autem idem crus, quod moueatur, affricetur alij rei, iam erit aut externa, lapis puta, aut lignum: aut ex eodem corpore, vt manus itidem,aut alterum crus? His enim modis omnibus videatur posse intelligi, quod proponitur. Si Theodori tralationem attendimus ad illa verba: *fit enim dextra transuersa in partem obiectam*, videtur satis manifestè ostendi, fricari manu dextra crus sinistrum, eóque in motu & frictione affirmari maiorem laborem contingere, quàm si crus dextrum fricetur: sensus autem hic expeditus non est: à quo enim dextrum crus fricari intelligitur, vt sinistri frictioni comparetur, seu vt labores vtrique comparentur ad inuicem? Adhuc autem, quod magis refert, non id sonant illa verba, quod Latinè proponit Theodorus, licentiosiùs enim illa conuertit, cùm alium sensum recipiant; & quem illis tribuit Theodorus, cum ab Aristotele reddita ratio non admittit, sicuti ostendemus. Primùm autem necessarium puto, fidelitet, & penè ad verbum problema proponere, tum quæ occurrunt subiicere,ita igitur reddo: *Quam ob rem sinistrum crus difficiliùs à se ipso diutius perfricari potest, quàm dextrum? An quoniam dextris laborare possumus? Rerum autem præter naturalium est sinistri cruris frictio inuerso ordine facta, quæ autem præter naturam fiunt, difficilia sunt: à sinistra autem ad ea, quæ dextra sunt, nihil tale apparet, quoniam neutram in partem valet.* Enimuero illa, ὑφ' αὑτοῦ,Theodorus reddit, *suum*, quid autem vetet, sicuti antiquus interpres, *à se ipso*, vti etiam nos fecimus? vt possint referri non solum ad illum, cuius est crus, sed ad crus ipsum, hoc sensu: quam ob rem difficiliùs est vt crus sinistrum à se ipso fricetur, nimirum alicui alij membro, aut etiam rei externæ affrictum, quàm dextrum? Hic sanè sensus, qui à Græcis verbis recipitur, vix à Latina Theodori huius partis tralatione recipiatur; nullo autem modo recipiatur ab illis, quæ mox habet idem Theodorus, dum quæstionem explicat, paullò ante à nobis proposita, *fit enim dextra transuersa in partem obiectam*. At hæc nos aliter conuertimus,eo autem modo sensum,quem diximus recipi haud negant. Et verò huiusmodi sensus omnium maximè fortasse locum habeat: ita enim sumpta frictio magis laboriosa est:quippe ita sinistrum crus mouetur, & laborat; omnino enim ratione laboris soluit quæstionem Aristoteles: atque ait, nos parte dextra laborare posse, non ita sinistra: quippe dextra magis valida, & robusta ad agendum à natura est effecta: sinistræ autem partes omnes imbecilliores sunt, sicuti habemus apud eundem Aristotelem variis in locis, primo de historia capite xv. tertio de partibus capite ix. quarto eorundem capite viii.& libro de incessu animalium capite quarto,vbi eadem ratione, dextrum primum mouere,sinistrum autem moueri dicit, natum esse: atque etiam in hisce problematis non semel: sicuti etiam apud alios auctores. Plato tamen libro vii.de legibus, à natura ita rem esse in omnibus corporis partibus haud concedere videtur.Idémque Aristoteles sectione xxxi.problemate xii.& xiii.per exercitationem, vsum,atque consuetudinem dextras tales esse affirmat. Verùm consuetudo natura quædam dicitur. Igitur cùm sinistra pars laborat, nimirum in agendo; nam ad patiendum est magis apta,minúsque ea in te laborat, quàm dextra, vt patet ex nonnullis eorum locorum, quos adduximus: sed cùm laborat in agendo res quædam fit præter naturam: laborat autem dum affricatur: atqui res præter naturam,difficiles,molestæ,& laboriosæ sunt: illa igitur frictio difficilis, & molesta erit. Non ita in dextro crure contingit, quod possit diutius affricari absque eodem labore,& molestia. Quod igitur, ait Aristoteles, ἐξ ὑστέρας ἀμφοῖν, & nos interpretati sumus, *inuerso ordine*, Theodorus autem pluribus verbis, *dextra transuersa in rem obiectam*, illo putamus idem significari, seu explanari illud quod dixit παρὰ φύσιν, *præter naturam.* Hunc autem sensum non recipit Theodori tralatio, quæ manum dextram facit laborantem; etsi dextræ nulla in Aristotelis verbis mentio sit. At verò quomodo Aristotelis ratio ita quidem valeat, ego assequi non possum; nec tamen iis, vel mediocriter acquiesco,quæ à me proposita sunt; video enim rationem allatam esse admodum generalem, & longinquam, nec minùs cruri sinistro quàm brachio, aut alij cuilibet

sinistræ

sinistræ parti conuenire. Quid igitur de crure sinistro solummodo proponitur, non verò generatim de omni sinistra parte illud idem quæritur? subit quidem non semel aliàs hoc eodem in libro huiusinodi rationes fuisse adductas: id verò difficultatem haud tollit, aut scrupulum de animo euellit: sed & illa non minùs torquent, quæ subdit Aristoteles, τῇ δ᾽ ἀριστερᾷ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἐπίδηλον. *Sinistra verò manu partem perfricando dextram nil tale percipimus.* Si enim hæc ita vertenda sunt, quemadmodum Theodorus facit, & verba non sunt absona; videatur penè confirmari sensus de frictione sinistri cruris à manu dextra, quem supra expressit Theodorus, nos autem reiecimus, nam & particula, δὲ, aduersarium quidpiam priori sententiæ videtur innuere, & verba ipsa illud videntur significare, quæ ita sonant: *A sinistra autem manu in dextras partes nihil manifestum est*: tamquam à dextra in sinistras fuerit illud antea manifestum. Verùm ratio, quæ subiicitur non videtur eundem sensum adiuuare: & obscurissima illa est: quid enim, *neutram in partem valere sinistram*, ad probationem facit? aut verò quid est, *neutram in partem?* an fortasse, nec ad fricandas dextras, nec sinistras, quippe ob naturalem impotentiam ad vtrùmque ineptam? quomodo autem iam à sinistra in dextras partes nihil tale appareat? Si enim æquè impotens ad vtrùmque, iam in frictione, seu ex sinistra in dextrã, seu etiam ex dextra in sinistram appareat; cùm dextra talis non sit; Aponensis locum exponit de ambidextris; fieri aliquando dicens, vt hoc sinistræ à dextra discrimen non appareat: quippe æquè facilè frictionem vtrinque contingere: quibus & alia etiam pro explicatione rationis ab Aristotele propositæ adiicit, omnino huic loco absona: neque enim Aristoteles habet, *aliquando*, sed absolutè loquitur: quamquam autem illud aduerbium non habeat antiqua tralatio, qua vsus est antiquus interpres: sunt tamen cætera, quæ rationem continent verba, ita reddita, vt Græcatum litterarum ignarum diuinâsse omnino opus fuerit: at diuinantem talia proferre nihil mirum. Adhuc autem ve mihi dubitasse facilè fuit, ita certi aliquid, aut non omnino ambigui afferre, mihi quidem non licet: nec alium sensum diu cogitans his verbis reperire potui: scripturam autem variare absque codicum auxilio, nisi admodum facilè fiat, nimis audax, atque temerarium existimo.

XXXIII.

Διὰ τί κοπώδεις αἱ βραχεῖς τῶν περιπάτων; ἢ ὅτι πολλάκις ἵστανται, καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινοῦνται περὶ τὰς χάμπας; τὸ δὲ τοιοῦτο κοπῶδες.

Cur breues deambulationes laboriosiores sunt? An quòd erebrò subsistimus, neque æquabili incessu mouemur, cùm flectimus, quod certè laboriosum est.

Hoc problema idem est duodecimo, superiùs hac eadem sectione ab Aristotele proposito: quo loco etiam fuit ab eodem vberiùs explicatum. Nos autem illud in præsentia iterauimus sequuti exemplaria omnia tum Græca, tum Latina; & quòd verba nonnulla, cùm eadem non omnino essent, sicuti adnotasse me puto ad problema XII. licèt eædem essent rationes; erant illa apponenda, vt eo varietatis fructu minimè lector fraudaretur.

XXXIV.

Διὰ τί ἑστηκότες ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι καὶ ταῦτα τῆς κινήσεως θερμαντικῆς οὔσης; ἢ οὐ πᾶσα κίνησις θερμαίνει, ἀλλ᾽ ἔνια ψύχει; οἷον καὶ ἐπὶ τῶν τὰς χύτρας τὰς ἑψημένας φυσώντων καὶ κινούντων συμβαίνει· εἰ οὖν ἑστηκότι μὲν προσσμήχει τὸ θερμόν, προσσμηχόμενον δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον (ἀεὶ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν, ἰδίαν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν ἀφίησιν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἣ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, ὥσπερ δῆλος παρών) ἠρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γίνεται ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων δέ, πνεῦμα γίνεται ὃ καταψύχει ἡμᾶς· πᾶν γὰρ πνεῦμα ψυχρόν ἐστι.

Cur in Sole cùm stamus, ampliùs recalescimus, quàm cùm mouemur, cùm tamen motus omnis vim calefactoriam habeat? An non omne mouendi genus calfacit, sed est etiam quod refrigeret, quod etiam in ollis feruentibus patet, quoties eas afflamus, aut versamus. An quia cùm stamus calor permanet: is autem cùm permanet, ampliùs calfacit, quàm cùm mouetur.

Corpus etenim nostrum vaporem de se quendam mittit assiduè tepidum, qui proximum aërem tepefacit, quemadmodum titio. Cùm igitur quiescimus aër nos circumfundens, calidus ob prædictam causam redditur. At cùm mouemur, flatus excitatur, qui refrigerare nos potest, flatus enim quisque frigidus est.

Ex motu gigni calorem non semel vidimus superiùs in hisce problematis, eaque de re vberrimè Philosophi ad lib. II. Arist. de cœlo: vbi docebat Philosophus, motu natum esse ignire ligna, lapides, & ferrum, atque confirmabat exemplo plumbearum sagittarum, quę ex motu adeò incalescunt, vt liquefiant: quam rem elegantissimè vt alia, expressit etiam Lucretius lib. VI. per hæc carmina:

——Omnia motu
Percalefacta vides ardescere: plumbea verò
Glans etiam longo cursu voluenda liquescit.

Et paullò post eodem libro.

Non alia longè ratione ac plumbea sæpe
Feruida fit glans in cursu, cùm multa rigoris
Corpora dimittens, ignem concepit in auris.

Cùm igitur motus hæc sit natura, caloremque gignere soleat, iure quærit in præsentia Aristoteles, cur, si expositi radiis Solis stemus, id est quiescamus immoti, maiorem percipiamus calorem, quàm si ambulemus. Nam cùm ambulantibus duplex adsit caloris caussa; ex motu, & ex Sole, iure maiorem fieri debere calefactionem videretur: Atqui res contra se habet. Soluit quæsitum infirmando quod assumptum erat, motum calefacere: id enim vsquequàque verum non esse ostendit: sed eum potiùs refrigerare aliquando, vt constat illorum exemplo, qui in ollas calidis obsoniis plenas insufflant, vt homo ille Æsopicus cum Satyro epulans, easdémque dimouent, vt obsoniis refrigeratio inducatur. Qua de re etiam apud eundem Aristotelem habemus problema septimum section. XXXIII. & apud Alexandrum LXV. libr. I. Porrò autem quæstio hæc de motu, vtrum is semper calorem excitet, an non, hoc loco non est nobis longiùs examinanda: pluribus verbis alibi à doctissimis viris excussa: illud autem in præsentia sufficiat; motum aliquando, vt exemplis allatis patet, & dicitur ab Aristotele, siuè id fiat per accidens, siuè alio nomine, frigus inducere aliquando, *εἰ οὖν ἑστῶσι μὲν θερμαίνει.* *An quia cùm stamus calor permanet.* Theodorum manifestum est legisse, non *εἰ οὖν, si igitur*, sed *ἢ ὅτι, An quia*, & hinc alteram incipere rationem. At iuxta lectionem antiqui interpretis, & Græcorũ codicũ, qui excusi sunt, prima videatur absolui. Potest autem vtraque lectio tolerari, vt vel duæ sint rationes, altera communior, quæ iam proposita est, altera proximior quæ nunc affertur, vel vna tantùm, cuius fundamentum modò est positum, cùm illud, quod erat aduersum infirmatum est: Cætera autem hinc absoluuntur. Cùm enim ostenderit, verum non esse omnem motum semper calefacere, est enim re vera cùm refrigeret, ostendit modò qua ratione in ambulante is effectus contingat, & quo modo ille idem beneficio motus refrigerationem accipiat. Ait igitur Aristoteles: dum aliquis in Sole quiescit; calidus etiam aër, seu calor qui in aëre inest circa corpus quiescentis, quiescit & ipse: dum autem mouetur, calidus etiam aër mouetur: quiescens autem aër magis excalfacit, quàm dum mouetur: quam rem probat, modum ostendens, quo quiescens calor magis corpora excalfaciat, quàm si moueatur: nam corpora nostra tepidum quendam semper vaporem per meatus, & foramina ex se emittunt, qui proximum aërem non secus ac titio quidam excalfacit dum igitur nos quiescimus, ambiens etiam nos aër simul quiescens, magis subinde à vapore illo, qui extra mittitur, excalfit; & nos ab eo aëre: si verò moueamur, mouetur & aër calidus, ventúsque in eo excitatur, qui nos refrigerat: vidimus enim superiùs problemate XVII. inter currendum aërem motum, ventum fieri: quilibet autem flatus, aut ventus frigidus est: Hinc par est, quod superiùs itidem problemate XIII. habuimus: aëra, qui se obiectat corpori, subinde eò frigidiorem esse, quò minus temporis corpus attigerit: ambulantibus autem quia subinde immutatur, minus temporis attingit, quàm quiescentibus: Non igitur qui in Sole ambulant, sed potiùs, qui manent, & quiescunt, illi plures habent incalescendi caussas, & iure magis incalescunt. Porrò autem de eo, quod dictum est ab Aristotele omnem flatum, seu ventum frigidum esse, pluribus quæstio hoc loco tractanda non est. Copiosè de eadem Aristoteles se-

ctione

ctione propria de ventis vigesima sexta, probl. L. & aliis: illud in præsentia satis sit, omnem ventum, si non natura, saltem eo modo refrigerare qui proximè indicatus est, nimirum abigendo aëra calidum, qui propè corpus existit, cui frigidior alter subinde succedit, sicuti etiam fuit dictum ad problema decimum tertium.

XXXV.

Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τρέχωσι; πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν προσπίπτοντα ἀέρα; τὸ γὰρ ψῦχος δακρύειν ποιεῖ· συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκκαθαίρει τὸ ὑγρόν. ἢ διὰ τοὐναντίον; τὸ γὰρ θερμὸν ποιεῖ ἱδρῶτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἱδρώς τίς ἐστι· διὸ καὶ γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἁλυκά ἐστιν ὁμοίως. ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀὴρ ὁ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν, δι' ἣν γίνεται δακρύειν, ἀραιουμένων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς πληγῆς· πᾶσα γὰρ πληγή, διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστικόν.

Quam ob caussam, qui equo currunt, quò contentiùs cursum arripit equus, eò magis lacrymas mittunt: & qui pedibus, eò magis, quò intenderint vehementiùs? Vtrum quoniam aër occursans frigidus est: frigus enim lacrymas mouet, quippe, quòd contrahendo, condensandóque carnem, humorem exprimat. An potiùs contra, calor enim sudorem elicit: lacryma autem sudor quidam est. Quapropter à concalfactione vtrúnque mouetur, & sudor & lacryma, salsáque pariter ambo sentiuntur: calorem autem efficere motus potest. An propter aëris ictum, quomodo enim flatus aduersi oculos perturbant, ita etiam aër, qui se obiectat. Quo igitur quis contentiùs equum agitat, aut ipse currit, eò magis ictu quodam molli obuerberat, & ferit: quo fit, vt se lacrymæ promant, scilicet meatibus oculorum relaxatis appulsu eiusmodi. Omnis etenim ictus, vim, aut secandi habet, aut collidendi, & contundendi.

Iterat problema XIII. de iis, qui equo currentes, lacrymas emittunt, quibus tamen hoc loco adiicit currentes pedibus; quod eadem solutione continetur, eandem enim affert solutionem, pauculis quibusdam additis. *συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν. quippe quòd contrahendo.* Ostendit quod omiserat problemate XIII. quomodo frigidum lacrymas moueat, nimirum partibus densatis, & expressis. *ἢ διὰ τοὐναντίον. An potiùs contra* idem est cum eo, quod dicebatur problemate XIII. sed alio modo deducitur probatio, assumpto sudore, de quo illic nulla mentio. *πᾶσα γὰρ πληγή, διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστικόν. Omnis etenim ictus vim, aut secandi, habet, aut collidendi, & contundendi.* Ad hæc vide quæ diximus ad problema XIII. vbi locum fideliùs, quàm Theodorus fecerit, puto me transtulisse.

XXXVI.

Διὰ τί οἱ θέοντες ἐντόνως, μάλιστα σπάσματα, ὅταν τις θέουσιν αὐτοῖς ὑποστῇ; ἢ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἃ εἰς τοὐναντίον τι καὶ ἰσχυρῶς ἕλκεται καὶ κινεῖται· ὅταν δὲ θέοντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν μορίων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἅμα ἀντισπᾶν εἰς τοὐναντίον, ἔτι φερομένων εἰς τὸ ἔμπροσθεν· ὥστε ἡ ἀντίσπασις τοσούτῳ ἰσχυροτέρα γίνεται, ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον.

Quam ob rem, qui cursum concitatè agunt, conuulsis maximè corripiantur, vbi quis inter currendum eis substiterit? An quòd ea potissimùm diuelluntur, quæ in partem contrariam vehementer trahimus, atque mouemus. Cùm igitur homini currenti vehementérque membra vltra propellenti, quis obuiam factus obstiterit, accidit, vt in partem retorqueantur contrariam, quæ adhuc ante pertendunt, atque proripiunt. Itaque diuulsio eò vehementior incidit, quò cursus contentiùs agitur.

De affectione inquirit, quæ Græcè spasma dicitur, cur ea corripiantur, quibus inter

currendum aliquis obuiam factus restiterit: spasma autem Theodorus reddit, *conuulsionem*: quod facit etiam Ruellius apud Dioscoridem. Plinius vertit, *conuulsionem*. Fit autem spasma auctore Paullo Ægineta libro quarto capite XXXI. *διασπωμένων τινῶν ἰνῶν*, id est, *fibris nonnullis, aut filamentis distractis, aut diuulsis*, quod iis contingit, qui concitatè admodum currunt, si quispiam illis obuius factus, in medio cursu repentè obstiterit: disrumpuntur enim eis partium quarundam, vt pectoris, aut dorsi, aut alius partis, in quam motionis vehemens impetus magis inciderit, fibræ, aut filamenta; cuius rei caussam reddit Aristoteles. Illa, inquit, maximè diuelluntur, aut disrumpuntur, quæ in partes contrarias eodem tempore cum vehementi motu trahuntur; illo enim vehementi motu abscinditur, & dissoluitur vnitas, & continuitas, non secus ac si funiculum alter ex vna, alter ex altera parte per vim traheret: & hæc est maior syllogismi propositio: cui minorem subdit: huiuscemodi motus contingit in casu proposito; si homini velocissimè currenti quispiam obuiam factus resistat: nam cùm partes, seu membra currentis maximo impetu moueantur versùs loca anteriora, illo eodem tempore ob repentinum resistentis occursum, distrahuntur simul ad contraria loca, nempe ad ea, quæ retro sunt: nam cùm ferrentur ad anteriora, adeò concitatè repentè sisti, dum in valido motu sunt, est distrahi ad contraria: ob validos igitur motus contrarios ruptio fit, seu conuulsio: eò autem maior est distractio, quò velocior est currendi impetus: ex impetu enim distractio fit.

XXXVII.

Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμματι; ἢ τούτους μὲν διὰ τὰς φρίκας, καὶ τὰς γινομένας μεταβολὰς θερμαῖ δεῖ λύειν, ὃ ποιεῖ ἀλεάζειν· (τὸ δ' ἔλαιον θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν· ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν· ὀλιγοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους· τὸ μὲν ὅλως· τὸ δὲ μᾶλλον· ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους· ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Cur æstiuis lassitudinibus balneo, hybernis vnctione mederi conueniat? An hybernis vnctio datur propter horrores, mutationésque vrgentes: per calorem enim laxandum est, qui membra tepescere faciat: oleum verò calidum est. At in æstate humefaciendum censetur, quoniam tempus id siccum est, nec metus interpellit horroris, eò quòd status temporis ad teporem ingenuè vergit: hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per æstatem admittitur, ille magis, hæc omnino: potioni námque per æstatem ob temporum siccitatem indulgendum ex toto est: parsimonia verò cibi communis temporum omnium est, sed magis æstati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico pressum exæstuet.

Hoc problema habuimus etiam superiùs sectione prima quadragesimum: ibique à nobis fuit copiosè expositum: hoc loco illud iterauimus ob duo. Primùm vt de eadem te adscriberem Theophrasti verba, quæ sectione prima fuerant omissa, quod faciam mox; tum vt admonerem lectorem, cùm in Græcis omnibus excusis codicibus hoc problema repetatur, non repeti in Latinis omnibus Theodori tralationem. Quippe sicuti existimo, non habuit illud hoc loco exemplar, quo Theodorus dum in Latinum conuerteret, vtebatur: sed in nonnullos codices ex prima sectione ab iis, qui typis postea hæc problemata excuserunt, illud translatum est. Theodorus igitur in Latinum conuertit quadragesimum primæ sectionis, quod manifestè apparet ab exigua varietate ad illa verba: *καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν*, quæ quadragesimo primæ sectionis leguntur, hunc in modum: *ἐν οὐ φοβερᾷ φρίκῃ διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν*: perspicuè enim hæc sunt quæ conuertit in Latinum Theodorus, non autem quæ leguntur hac sectione quinta: atque ideo factum est, vt in nonnullis editionibus hoc loco illud minimè repeteretur, sicuti in ea, quæ habet Aponensis commentarius, licèt antiqui interpretis tralationem eadem contineat; & in nonnullis aliis. Illud autem omnium maximè animaduertendum est, (quod miror à nemine eorum, qui Græcè problema hoc loco iterauerunt, fuisse obseruatum) insigne mendum in Græco contextu ad illa verba, *θερμαῖ οὐ δεῖ λύειν*, seu, *λύειν*. Quis enim modò sensum aduertens non illico videat negatiuam particulam *οὐ*, delendam esse, quæ sectione prima non habetur &

sensum

sensum omnino contrarium reddit. *λύειν* autem, vel *λύσιν* legamus, non multùm puto interesse. Theodorus sanè videtur legisse *λύσιν*, *λύειν* tamen habet Basiliensis editio. Iam verò Theophrasti verba adscribo, quæ ita leguntur: *κελεύουσι δὲ τινὲς τοὺς μὲν χειμερινοὺς ἀλείμματι, τοὺς δὲ θερινοὺς λουτρῷ θεραπεύειν· τοὺς μὲν διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ φρίκας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ξηρότητα τῆς ὥρας καθυγραίνειν· διὸ καὶ τοῖς ποτοῖς τοῦ θέρους μᾶλλον, ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, οἰκειότερον δὲ τοῦ θέρους. διὰ γὰρ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων θερμαίνονται.* hoc est: *Præcipiunt autem nonnulli hyemales quidem* [labores] *vnctione, æstiuos autem balneo curari. Illos quidem ob mutationes, & horrores: hos autem propter siccitatem temporis humectari: quare & potibus per æstatem magis* [vtendum est] *cibi autem parcitas, commune quidem* [vtrique.] *Sed æstati magis propria: temporis enim ratione à cibis* [corpora] *incalescunt.*

XXXVIII.

Διὰ τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροί εἰσιν, οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθειῶν; ἢ διὰ τὸ τὴν φορὰν ὀρθὴν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι, οἱ δὲ ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, τῶν ἀνωμάλων κοπωδέστεροι· τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόνους παρέχουσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον εἰς ἅπαν τὸ σῶμα· αἱ δὲ ἀλέαι μᾶλλον ἰσχναίνουσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι. τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόνον παρέχονται· διὸ καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιοῦντες, ἰσχναίνουσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ψύχεσι στρυφνοτέραν τὴν σάρκα ποιοῦσι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικωτέρους· τοῖς γὰρ ἔσω μέρεσι μὲν αὔξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται· καὶ δυσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν ἔσω τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὐξάνοντες ἐν αὐτῷ· τὴν δὲ σάρκα, στερεὰν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν διὰ πάσης αὐτῆς ὁμοίως· οἱ ἀνάντεις τῶν κατάντων ἐπιπονώτεροι, καὶ ἰσχναντικώτεροι· οἱ μὲν γὰρ ἀνάντεις, τὴν ὀσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ δὲ κατάντεις, τοὺς μηρούς· τοῖς γὰρ μηροῖς, τὸ βάρος πᾶν ἐμπίπτον, κόπους εἴωθε παρέχειν· ἄνω γὰρ παρὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βίᾳ φερόμενον, ἐκθερμαίνει· διὸ τούς τε ἱδρῶτας ἐμποιοῦσι· καὶ τὸ πνεῦμα μετεωρίζοντες, ἰσχναίνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ὀδυνῶσι· τὰ γὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναφερόμενα τὴν ὀσφὺν κάμπτουσί τε καὶ ἀνασπῶσιν ὑφ᾽ ὧν ἀναγκάζονται πονεῖν μάλιστα· οἱ δὲ ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, τοῖς τε μυσὶ καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κόπους· συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς μυσί, βιαίας γινομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς· οἱ δὲ ἐν τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπώδεις εἰσί. τῶν γὰρ ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν. ἅτε ἐνδιδούσης τῆς βάσεως· τὸ δὲ αὐτὸ ἔστι πρόβλημα.

Cur ambulationes minùs laboriosæ sunt, quæ inæquales, quàm quæ rectæ aguntur? An quòd elatio erecta secundùm naturam corporis vniuersi est. Ideo ambulationes, quas loca æquabilia præstant, laboriosiores, quàm inæquabiles sunt, quòd in easdem partes laborem admouent, quod inæquales illæ non faciunt: dispertiunt enim magis in omnes corporis partes. Calidis verò temporibus actæ ambulationes plùs valent, quàm frigidis, quippe quæ partibus externis laboris plus adferant, & quidem sudorem ob eam rem euocando extenuent. Frigidis contra carnem reddunt constantiorem, & stomachum excitant, ciborúmque faciunt auidiorem. Partibus enim internis calorem augent, membrísque ad frigoris appulsum torpentibus locum intimum calore amplificato efficaciùs purgant. Carnem verò solidiorem efficiunt, vt quæ per eam vniuersam nequeant superare. Accliues etiam ambulationes laboriosiores sunt, quàm decliues, vt femora. Pondus enim totum femoribus incumbens grauissimè premit: quod item, cùm præter naturam sursum efferri à calore cogatur, maiorem in modum calefacit. Itaque efficitur, vt arduum ambulandi genus sudores moueat, spiritum suspendendo extenuet, lumbis dolorem infligat: crura enim magna cum difficultate se in sublime recipiunt, lumbos inflectunt, frangunt, euellunt; quibus de caussis labor præcipuus sequatur, necesse est. Locis autem duris, ac renitentibus habitæ ambulationes musculos, & neruos cruri um effatigant, quippe quæ contentiones tam neruis, quàm musculis moueant, cùm enixu agantur violento. Mollibus verò, & cedentibus locis facta ambulatione, articuli potissimùm sentiunt. Flexus enim articulorum percrebrescit, cùm solum succumbat, dilabatur, & cedat. Eadem autem quæstio est.

Hoc problema centonem potiùs quendam esse existimo ex variis problematis ab aliquo conflatum, quàm vnū per se ab Aristotele propositum. Quispiā nimirū diuersa quæ de ambulatione variis locis erant dicta, vnum in locum sibi ad memoriam congessit, quod postea vnà cum aliis problematis nobis alij proposuerunt. Sunt autem in problemate quattuor ambulationum genera, aut differentiæ, inter se admodum diuersæ, de quibus quæritur in præsentia; æquales, & rectæ, seu æquales, & inæquales, calidæ, & frigidæ, accliues, & decliues, duris locis, & mollibus. Rediculum autem est, quòd Aponensis ad ambulationis genus illud quod primo loco propositum est, omnia, quæcumque mox afferuntur conatur reducere, tanquam de illa princeps institutus esset sermo, cetera autem omnia veluti exempla, aut similitudines ad primum declarandum essent allata: cùm appareat, res esse omnino dissimiles, nec alteras alteris conuenire, singulas igitur illas aut differentias, aut genera ambulationum persequitur Aristoteles: & primùm de inæqualibus, & rectis quærit, cur inæquales minùs laboriosæ sint, quàm rectæ: hac autem de re iam nimiùm multa à me dicta esse puto, tum ad problema primum, tum etiam ad decimum, neque hoc loco noui quicquam ad hanc rem afferri video, præter obscuritatem ad illa verba: *An quòd elatio erecta secundùm naturam corporis vniuersi est*: nam absque illis sit ratio perfecta, atque eadem quam non semel antea habuimus de corporis situ, atque habitu qui iis æqualibus semper idem est, nec vnquam immutatur: cùm inæqualibus immutetur; quod enim alterum ex terminis variet Aristoteles, & cùm inquisierit de ambulationibus inæqualibus, & rectis, mox rationem concludat de æqualibus, & inæqualibus, referat nihil: rectas enim pro æqualibus sumi nihil vetat, sunt enim nimirum eodem viæ habitu peractæ, seu per plana, seu per accliuia, seu per decliuia continenter, in qua ambulatione habitus, aut situs corporis partium haud immutatur: non autem modò ascendendo, & modò descendendo, atque etiam modò per plana, in qua ambulatione mutatio illa contingit, sicuti vberiùs ostenditur ad problema decimum. Puto tamen per illa: *an quòd elatio erecta secundùm naturnm corporis vniuersi est*: fundamentum quoddam significari, ex quo ratio meliùs deducatur, in hunc modum: Quia corpus nostrum naturâ sua rectum ferri debet, ita enim hominis conditio fert, sequitur in viis inæqualibus laborem diuidi, nec eisdem sempet partibus admoneri: ostensum enim est problemate XIX. & XXIV. vt corpus rectum permaneat, & feratur, ascendendo magis laborare genua, descendendo autem magis femora, ob rationem ibi allatam: in viis autem, & ambulationibus æqualibus labor pro sustinendo corpore eóque recto ferendo, semper iisdem partibus incumbit. αἱ δ' ἀλέαι μᾶλλον ἰσχνοῦσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι. *Calidis verò temporibus actæ ambulationes plùs valent.* Alteram ambulationis differentiam tractat. Theodorus autem manifestè legit ἰσχύουσι, qui vertit, *plùs valent*. quo modo etiam reponit Iustinianus. At interpres antiquus & vulgata exemplaria habent, ἰσχνοῦσι, hoc est *attenuant*, quod mihi quidem magis arridet, tum quia hic sensus iteratur mox cū eodem verbo ἰσχνοῦσι, tum etiā quia non video ostēdi magis valere ambulationes per calores, quàm per frigora; sed effectus ex vtrísque proponi. Admonendus autem est lector Græcarum litteratum ignarus, quod vertit Theodorus, *calidis verò temporibus actæ ambulationes* (quod enim Latini fermè omnes codices habent; *auctæ*, typographi erratum est) Græcè vnico verbo proponi, αἱ δ' ἀλέαι, hoc est *calores*, nimirum ambulationes, quæ cum calore sunt; seu ratione temporis, vt vertit Theodorus, seu etiam loci, magis attenuant, quàm actæ per frigora: quoniam actæ per calores inferunt maiorem laborem partibus corporis externis, & carnibus, quippe aër calidus illas vndequáque attingens, & dissoluens labefactat, & sudorem ideo prouocat, ex quo partium fit attenuatio. Frigus autem, seu ambulationes per frigora, densando carnem efficiunt solidiorem, & homines reddunt cibi appetentiores: quippe intus augent calorem cùm aliis partibus, tum ventriculo, qui facilè, & promptè cibos concoquens alios celeritet appetit; & cùm membra externa ob frigus, quo corripiuntur, torpida reddantur, vixque moueri possint: quippe calore, quem continebant, ad intima loca profecto, ex eóque illo amplificato qui ibidem erat, intima eadem loca ab excrementis omnibus repurgantur, vnde caro gignitur consistens atque solida ex bono nimium sanguine, atque excrementis vacua: nec possunt ambulationes illæ per frigora actæ, eandem carnem ex motu dissoluere, quippe vniuersè illi non potentes dominari, cùm frigotis ratione sint adstricti meatus: nec adeò vehementer motus per vniuersum valeat se insinuare. Porrò de ambulationibus, quæ fiunt ἐν ἀλέῃ, hoc est, *in calore*, aut *in tepore*, vt ibidem vertit interptes, agit Hippocrates libro tertio de diæta: quas esse vsurpandas ab æquinoctio autumnali ad hyemem ibidem scribit. ὁμοίως οἱ ἀνάντεις τῶν κατάντων ἐπιπονώτεροι. *Accliues etiam ambulationes laboriosiores sunt.* Tractat tertium membrum: atque

compa

comparat ambulationes accliues decliuibus:hoc verò idem non est, atque comparare inæquales æqualibus, seu rectis. Inæquales enim duas saltim viæ differentias continent, cùm tum ascendendo, tum descendendo fiant, atque etiamsi libet per plana; accliues autem vnam tantùm: nimirum per illas solùm ascendimus: sicuti etiam decliues per quas solummodo descendimus: in neutra verò ex ipsis illa mutatio euenit, quam proposuit fieri in viis inæqualibus: sed eodem partium corporis habitu, & situ, in vtraque semper iter conficitur. Has igitur ambulationes inuicem comparat absolutè, ac vniuersim, & quod ad totius corporis laborem pertinet: quod adhuc non fecit: problemate enim XIX. & XXIV. secundùm partem ratione genuum, & femorum solummodo comparationem proposuit. Dicit igitur ambulationes accliues esse magis laboriosas decliuibus, atque magis extenuare: quippe faciunt accliues vt laborent lumbi, decliues vt femora, cùm femoribus in descendendo totum corpus incumbat, sicuti pleniùs ostensum est probl. XIX. & XXIV. Non tamen hinc sequi video, maiorem fieri in accliuibus, quàm in decliuibus laborem, nisi subiiciamus, maiorem esse, qui lumbis, quàm, qui femoribus admouetur labor: quod non subiicit Aristoteles. Sed & illud adhuc molestius, quòd ea, quæ deinceps proponit de corpore, *quod vi sursum à calore attollitur*, de sudore exereto, & de spiritu sublimi, illa videntur continuari superioribus, ad ostendendum laborem, qui euenit femoribus, & qui fit in decliuibus ambulationibus: atqui velimus, nolimus, referenda sunt ad laborem lumborum, & qui euenit in accliuibus: ita enim postulat sensus, & apparet ex illis, τὴν ὀσφὺν κάμπτουσι, *lumbos inflectunt*, quibus eadem vox superiùs posita iteratur: quod enim dicit etiam: *crura enim magna cum difficultate se in sublime recipiunt*, non minùs de vna quàm de altera parte accipi potest; sed æquè de lumbis, & spina, ac de femoribus. σκέλη enim, qua voce vtitur, etiam partem illam attingunt, sicuti problemate XIX ostensum est. Nisi dicamus hæc quæ sequuntur omnia, siue pertineant ad femur, siue ad lumbos, aut etiam ad tibias, referri ad laborem, qui fit in accliuibus, qua in ambulatione omnes hæ partes laborant, non item in ea, quæ fit per decliuia: res tamen liquidò, & distinctè non exprimitur: & vereor, vt locus sit bene sanus. Qualiscumque autem sit; quoniam Theodotus consueta ipsi aliquando libertate, ne dicam licentia, vsus, nimiùm in transferendo discessit à verbis, in eorum gratiam, qui penitus Græca ignorant, vt & ipsis de vero sensu cogitandi exhibeatur facultas, faciendum mihi putaui, vt locum totum ad verbum translatum proponerem hunc in modum: *Accliues enim lumbos maximè laborare faciunt: decliues autem femora: femoribus enim totum onus incumbens, laborem inferre consueuit. Dum enim sursum vi à calore attollitur, excalfacit; quare & sudores promouent, & spiritum suspendendo extenuant, & lumbis laborem inferunt. Crura enim difficile sursum lata lumbos inflectunt & diuellunt: qua ex re maximè laborare coguntur.* Porrò autem quid sit πνεῦμα μετέωρον, seu *spiritus suspensus*, & *sublimis*, cuius meminit etiam Hippocrates libro secundo Epidemiorum sectione secunda ad finem, habemus apud Galenum comment. primo in primum prorrheticorum XXIV. per hæc verba. *μετέωρον verò siue sublime vocauit, quoniam, qui ita respirant, sublimes thoracis partes mouere videntur.* οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, *locis autem duris, ac renitentibus habitæ ambulationes.* Postremam ambulationis differentiam tractat à nobis propositam: Et primùm quod pertinet ad ambulationes per loca dura, & renitentia, quas ait laborem inferre neruis, & musculis cruris; tum per mollia, quæ laborem inferunt articulis. Quod igitur ad primum attinet: cùm in omni ambulatione necesse sit pedem niti, & firmari alicubi, in ea autem, quæ fit per loca dura, & minimè cedentia, nixus ille fiat per vim, quippe resistente soli qualitate; quod non facilè & promptè vestigium accipit, fit vt musculi, & nerui cruris, quippe qui eo opere ob resistentiam nimiùm tendantur, laborent, & molestiam percipiant, *contentiones* autem *moueant*, quod ait Theodotus, hoc est, *tensionem inducant*. Iustinianus, pro βιαίας reponit βίας. In ambulationibus autem per loca mollia, vt si per arenam quispiam ambularet, articuli maximè laborant & læduntur; nam cùm è contrario nimiùm cedat solum, nec pedem firmare homo possit, articulos frequentiùs flecti necesse est: flectuntur enim crebriùs & huc illuc dimouentur, nisi habeant quo commodè niti possint: cedat igitur solum; sed moderatè; quæ enim cedunt minùs quàm dura, & renitentia fatigant, vt scribitur problemate XI. non tamen nimiùm, vt hoc loco: verùm hac de re vberiùs habemus apud Theophrastum; sicuti ad problema XI. adnotauimus. τὸ δ' αὐτὸ ἐστι πρόβλημα. *eadem autem quæstio est.* Hæc verba habuimus etiam superiùs sectione tertia ad finem problematis XXII. quo loco dixi vsurpata illa fuisse, ad significandum eandem tem fuisse antea tractatam problemate tertio; méque existimare non Aristotelis, sed alicuius esse verba, qui cùm meminisset

idem fuisse antea propositum, quippe iteratum eo in exemplari, quo ille vteretur, adnotasset ad oram libri, ex quo describentes alij, in Aristotelis contextum traxerunt: quod iridem ad hunc locum dicendum puto. Quæcumque enim de ambulationibus hoc problemate collecta sunt, de iisdem pertractatum superiùs vidimus; præter quàm de calidis, & frigidis, de quibus fortasse locutus etiam erat: sed interierunt, quod multis aliis problematis accidisse scimus. Et verò etiam hæc fortasse referenda sunt ad problema quod deinceps sequitur, iisque significatur de eadem materia verba fieri subsequenti problemate, de qua proximè superiori pertractatum est: ac si diceret qui illa scripsit, eadem autem quæstio est, quæ sequitur: *cur locis arduis difficiliùs ambulemus?*

XXXIX.

Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βαδίζομεν; ἢ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως συντελεῖται· τὸ μὲν οὖν ἆραι, παρὰ φύσιν· τὸ δὲ θεῖναι, κατὰ φύσιν, τὸ δὲ προσθεῖναι, μεσότης ἐν δὲ τῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν.

Cur locis arduis difficiliùs ambulemus? An quoniam omnis ingressus attollentia, & positione conficitur: attollere igitur præter naturam est, ponere secundùm naturam, proponere medium tenet. In ambulando autem locis arduis, multum fortis illius auetsæ à natura procul dubio est.

Dicebam modò proponi idem in præsenti problemate, quod proximè superiori etiam tractatum est: quod enim ait *σιμὰ*, idem est, ac *ἀνάντη*, hoc est *accliuia*, vt apparet ex problemate XXXVII. sectionis secundæ, quo loco de eiusdem vocis significatione verba fecimus. Vt igitur doceat Aristoteles, quare cum difficultate ad accliuia, & loca, quæ sursum sunt progrediamur, docet quomodo incessus fiat. Dicit igitur in omni incessu seu ambulatione necesse esse pedes modò attollere, modò deponere, quibus duobus, quæ contraria sunt, tertium, seu medium quoddam est, cùm nec attolli, nec deponi intelliguntur, sed ptoponuntur, hoc est nec eleuantur, sicuti cùm eos sursum retrahimus, nec deponuntur, sicuti cùm humi figuntur deorsum: sed prorsum iactantur, vt si pendulos eos quispiam huc, & illuc dimoueret. Sunt autem hi motus qualitate, & conditione varij: nam attollere est præter naturam, cùm corpus sua natura graue tendat deorsum: ponere autem secundùm naturam, ratione grauitatis eiusdem corporis, vt dictum est; proponere autem medium quiddam: non adeò præter naturam, vt attollere, nec ita secundùm naturam, vt deponere: Hic autem triplex, & varius motus in omni ambulatione fit: non tamen in omni locorum genere aut æquè inest, aut æquè cõspicitur. In ambulatione enim per plana, etsi & attollantur, & deponantur pedes: maximè tamen apparet medius ille, multumque ille ibi inest: ac in eo qui fit ad ardua, seu accliuia, multum potiùs illius, qui contra naturam est, quo elatio, seu attolentia constat. Cruribus enim magis sustentari corpus necesse est, vt sursum feratur: quippe aliter, graue cùm sit deorsum identidem collaberetur. De hac re videri etiam potest problema XXXVII. secundæ sectionis, & quę ad illud nos diximus.

X L.

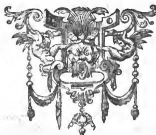
Διὰ τί οἱ ἀφ' ἵππων ἧττον πίπτουσιν; ἢ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

Quare qui cursum ex equo arripiunt, minùs decidunt? An quòd magis cauent, quàm timent.

Cur magis decidant, qui vehuntur equis, aut ex iisdem cursum arripiunt, sicuti transfert Theodorus: Græcè enim verbum non exprimitur; ac si Italicè diceremus: *Ond' auien che da' caualli meno si cade?* Rationem tradit Aristoteles satis generalem, & quæ non minùs in equitatione, quàm in qualibet alia re, vnde periculum immineat, locum habeat: Ideo enim minùs cadere dicit, quia cùm maiore cadendi metu detineantur, magis ne id accidat, cauent; summa in rebus singulis adhibita diligentia, quæ à casu ipsos custodire valear: vt crura arctiùs equo admouendo, habenas cautiùs regendo, propriæ denique saluti vndique circumspiciendo. Nullam igitur aliam caussam præterquàm sedulitarem & animaduersionem affert Aristoteles, quæ maior ad equos, quàm ad alia animalia, quibus

equitare

equitate homines soleant, adhiberi consueuit: id verò cur fiat, non dicit. Existimare autem possumus caussam esse: quia equus animal est admodum velox, promptum, & ferox, vnde facilè excureretur sessor nisi diligenter caueret: asinus autem vt tardum, & pacificum animal est, ita ob varias caussas, quæ minimè opinari, & minimè timenti extrinsecus occurrere possunt, facilè ex eo fit, vt cadant equitantes. Muli hac ratione fit itidem equitario, quàm asini minùs periculosa: ille enim, etsi non adeò velox, promptus, & agilis, vt equus (quippe natis, vt ait Columella plus inhæret socordiæ paternæ, quàm vigoris materni: hæc enim ex matre equa, & genitore asino frequentior fœtura fit) est tamen natura sæpius contumax, & minùs obediens, vnde magis cauendum apparet. Quamquam igitur ex animalium ipsorum natura, & conditione plus à mulo, & plus ab equo immineat periculum, quàm ab asino; quoniam tamen eorundem naturæ cognitæ magis, vel minùs reddunt homines sibi prouidentes, & cautos, res aliter contingit: atque fit, vt vnde per se, atque ex natura maius periculum imminet inde meritò diligentiæ, atque animi attentionis, minùs incommodi, ac detrimenti oriatur; à quo autem minus ex eo ob supinitatem, & negligentiam magis lædamur. Portò quod antea in Theodori tralatione legebatur: ***An quòd magis cauent, quàm timent***: putaui mendum esse typographi ad particulam *quàm*, & legendum, *qui timent*, sicut etiam excudendum curaui: siue vt ad marginem nonnullorum impressorum vidi emendatum: ***An quòd timent, magis cauent***: ita enim Græca sonant.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ζ.

ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι συμβαίνει.

ARISTOTELIS PROBLE-MATVM SECTIO VI.

De ijs quæ ad certum corporis situm & configurationem pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΙΑ` τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ ἰσχναίνει; πότερον ὅτι αἱ ἕξεις διαφέρουσιν; οἱ μὲν γὰρ, θερμοί εἰσιν· οἱ δὲ ψυχροί· οἱ μὲν οὖν θερμοί, παχύνονται (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα τῆς τροφῆς διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυχμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, καὶ τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς κινήσεως· οὐ γὰρ δύνανται πέττειν ἠρεμοῦντες. ἢ ὅτι οἱ μὲν, περιττωματικοί εἰσι, καὶ δέονται κινήσεως, ἢ ἀναλώσει ταῦτα· οἱ δὲ οὔ.

Cur sedile alios impleat, alios extenuet? Vtrum habitus corporum distent inter se se, vt alij calidi, alij frigidi sint? Ergo si ita est, calidi implentur: cibum enim corpus vi sui caloris exuperat: frigidi autem, quòd aduentitium calorem desiderant, quem ex mouendi ratione potissimùm corpus acquirit, concoquere nequirent, dum quiescunt. An quòd alij excrementis redundant, & ob eam rem motum, qui ea consumat, desiderant, alij non?

In superiori sectione problemate xiv. videri potuit Aristoteles contraria his proposuisse, cùm diceret, sedile opimare ventrem, reliquum autem corpus extenuare: ex hoc autem loco est, cùm sedile ventrem attenuet, est etiam cùm reliquas partes impleat: Dicimus in superiori sectione ventrem comparari reliquis corporis partibus, hîc absolute rem proponi: sedile igitur absolutè est, cùm totum corpus implere dicatur, est cùm totum extenuare, ob rationes, quæ affeuntur: at quo tempore totum impletur, venter plus quàm cætera impletur: cùm totum extenuatur, venter minùs, quàm reliqua extenuatur: & hoc sensu problematis x x i v. verba sunt accipienda: illæ enim partes extenuari dicuntur, quæ minùs pinguescunt: & quoniam alimenti portio ex aliis partibus ad ventrem proficiscitur, ideo illæ dicuntur extenuari: at cùm absolutè, copiosum sit alimentum, quod otiosis redundat, absolutè dicuntur hoc loco pinguescere: Duas igitur rationes ad quæstionem soluendam affert hoc loco Aristoteles: alteram sumptam ab habitu, hoc est temperamento, id enim significat hoc loco ἕξεις, vt apparet; altera à modo, quo corpus est dispositum circa excrementa, vtriúsque tamen idem est fundamentum: alteráque ab altera pendet sicuti existimo. Ait igitur Aristoteles ex hominibus alios esse præditos habitu, seu temperamento calido, alios frigido: calidi igitur ex sedili implentur, frigidi non item: nam cùm illi ob caloris vim perfectè cibum superent, nimirum optimè concoquant, id enim est cibum superari,

& vinci,

& vinci, optima sequitur nutritio: illi enim non indigent exercitio, quo calor augeatur, cùm plurimo abundent: quin ipsis exercitium potiùs noceret, sicuti habemus ab Hippocrate VI. Epidemiorum, cuius verba adducit Galenus quinto de tuenda valetudine capite XI. cùm hunc eundem locum de exercitatione tractat. Frigidis autem, quia non ea suppetit caloris naturalis copia, quæ pro bona coctione, corporísque nutritione necessaria est, motu adhuc calorem eundem excitante, atque, vt ita dicam viuificante indigent: alioquin enim per otium, & sedile torpido calore reddito, & ab alimento victo, suffocatóque imperfectéque coctione celebrata, non potest fieri bona nutritio, ex quo partes extenuantur, ἢ ὅτι οἱ μὲν περιττωματικοί εἰσι. *An quòd alij excrementis redundant.* Altera ratio. Sunt ex hominibus, qui excrementis redundent, sunt qui illis vacent. Qui igitur redundant, illi motu indigent, ex quo aucto calore excrementa absumuntur, atque hi nisi exerceantur, sed in otio, ac sedili degant, ab excrementorum copia suffocato calore, nec elaborato cibo, nec nutritione sequente, extenuantur: contra qui excrementis non redundant, illi vegeto calore prædiri, etsi otiosi degant, optimè concoquunt, & bene nutriuntur, atque hi ex sedili pinguescunt. Est igitur vtraque ratio vti dicebam ab eodem fundamento scilicet à bona, vel praua coctione qui igitur valido calore prædiri sunt, illi vt cibum perfectè concoquunt, ita excrementis non redundant: qui autem debilem, illi & imperfectè coquunt, & multis scatent excrementis. Porrò Theodorus ad initium solutionis problematis non videtur agnoscere ὅτι, quam tamen particulam habent nonnulla exemplaria. Ad verbum autem ita reddere possumus: *Vtrum quoniam habitus differunt ad inuicem, alia enim calidi alij frigidi sunt: calidi igitur pinguescunt: corpus enim ob caliditatem cibum superat. Frigidi autem:* & reliqua.

I I.

Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διατάσεις τῶν μερῶν, ὃ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; ἢ ὅτι δεῖ τῷ οἰκείῳ πνεύματι καθαίρεσθαι τοὺς πόρους.

Cur partes corporis distendendæ sint? quod qui se exercitant, facere consueuerunt? An quòd meatus spiritu suo perpurgari oporteat.

Quem vsum præstet distensio partium aut membrorum corporis inquirit hoc loco, & ostendit Aristoteles. Fit autem hæc partium, seu membrorum distensio, cùm illa contrahuntur, ac tenduntur, atque mox remittuntur, ac relaxantur: sicuti in pandiculatione contingit. Hanc porrò distensionem adhibere, & præmittere consueuisse illos, qui exercitationis aliquod genus erant obituri, ex hoc loco patet: quo nimirum corporis membra agiliora, magísque mobilia, & flexuosa, eius merito redderentur, ad quam rem frictionibus etiam vtebantur. Nam sicuti ait Aristoteles, dum vsum huius motionis declarat, eius beneficio pori aut meatus purgantur spiritu qui illis proprius, & domesticus est, nimirum vaporoso illo spiritu, qui in eisdem identidem generatur, quem purgari necesse est. Quam rem habemus etiam apud Galenum, tum alibi, tum præcipuè libro secundo de symptomatum caussis capite V. in quo cùm de huiuscemodi effectibus verba faceret, ita scribit ex Linacri versione: *Atque in omnibus huiusmodi symptomatis tum inæqualitatem quandam sentire, se aiunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis particulas distendunt, naturæ quodam instinctu:* hunc autem effectum maximè contingere post somnum mox declarat subdens: *Maximè autem distenduntur post somnum, cùm in carne halituosum excrementum sentiunt: quod & ex confectione nutrimenti, & per cessationem ab huiusmodi motibus est collectum: atque id vel minimi querali sine doctore faciant. Verùm ad talem motum animalia impellit ipsa natura, cùm perspiratum alitposis excrementis molitur.* Cùm igitur partium meatus per eiusmodi motionem ab eo spiritu, seu excremento purgentur, redduntur agiliora, & ad motum promptiora. Spiritum tamen aliter quàm nos fecerimus, accepit hoc loco Aponensis, qui ea voce non spiritum vaporosum, qui expellatur, intellexit: sed potiùs spiritum proprium expellentem ipsas superfluitates: quippe corpore, & superfluitatibus exercitio calefactis, spiritum suscitari expulsiuum, vt ille ait, qui easdem superfluitates eo modo foras pellat: cui expositioni licèt videatur fauere vox οἰκείῳ prior tamen mihi magis arridet.

I I I.

Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον καθεύδειν, καὶ πολλοί γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἰατρῶν; ἢ ὅτι ἀλεαίνεται ἡ κοιλία, θᾶττον πέττει οὕτω· ἢ καὶ ἀλεαίνει μᾶλλον· ἔτι δεῖ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς

ὂν ἀπερείσονται· οὕτω γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φῦσαι. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινὰ ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα. ἐκ τεταμένου μὲν οὖν, οὐ γίνεται κοιλία (ἅπαντα γὰρ τὸν τόπον τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκαμφθέντος δὲ γίνεται.

Cur inflexo corpore cubare meliùs est, quod etiam medici pleriq; præcipiunt? An quòd venter cùm recalescit, concoquere celeriùs potest: sic autem fit, vt recaleat. Ad hæc locum flatibus dare, in quem incumbant, & innitantur oportet: ita enim minimè infestabunt. Hinc enim, & varices, & cæteri abscessus iuuant, quòd ventriculos continent, in quibus flatum recipere queunt. Ergo corpore extento cauerna nulla eiusmodi adigi potest: locum etenim omnem viscera occupant: inflexo autem, singula laxantur, & sinuantur.

Quod hîc proponitur de figuratione, & positura corporis inter dormiendum, aut somni tempore; (de eo enim tempore præcipuè intelligi problema apparet) illud ad sanitatis studium inprimis pertinet. Duas autem affert vtilitatis rationes, quam ob rem meliùs, & salubriùs fit iacere, corpore inflexo, quàm extento, nimirum corpore coacto, & veluti in orbem conglobato, quod fit genibus ad ventrem retractis, & pectore inclinato: non autem iisdem membris protensis, & in longitudinem porrectis. Prima est, quia huiusmodi situ, & figura coctio ventriculi meliùs perficitur, augescit enim per hunc modum eo in loco calor, qui coctionis opifex est. Quippe tum ventriculus ipse magis vnitur, contactúsque à singulis partibus, quæ proximæ sunt earundem calore fouetur; tum etiam à toto corpore ad eum tamquam ad centrum vndique calor confluit; quæ coctionem non parum singula adiuuant. Altera vtilitatis ratio est: quoniam inter dormiendum maximè ab assumpto cibo flatus multi gignuntur, qui non habentes loca, vbi recipiantur, feruntur per corpus, & coctionem interturbant, ac molestiam inferunt: si verò alicubi firmati quiescant, negotium haud facessunt: feruntur autem per corpus, atque extenduntur extento ipso, quoniam viscera extenta totam sedem occupantia, flatibus non relinquunt locum, vbi recipiantur, & firmentur, inflexo autem, & englobato corpore, viscera circa centrum coacta, locum exteriùs, & ad latera flatibus relinquunt. *διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι, καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα. Hinc enim, & varices, & cæteri abscessus.* Exemplo nonnullarum affectionum declarat, quod modò proposuit: varices enim, & alij huiusmodi abscessus ex melancholico humore, qui cum flatuum abundantia fiunt, ideo corporibus salutares existimantur; quoniam cùm in ipsis cauitates contineantur: (sunt enim loca illa, vbi fiunt huiusmodi affectiones, laxiora, & ampliora) spiritus, seu flatus, qui aliò fortasse lati, possent reddere corpora ægrota, ad eas cauitates decumbunt, nec alias inducunt ægritudines. Ex flatibus autem varios, & graues morbos gigni, si quis dubitat, is librum euoluat Hippocrati attributum, & eodem titulo, de flatibus inscriptum. Porrò quod Theodorus ad finem problematis reddit: *singula laxantur, & sinuantur*, id in Græcis sonat, *cauitas fit*, & paullò ante, quod idem Theodorus vertit: *cauerna nulla eiusmodi adigi potest*: Græcè est simpliciùs: *cauitas non fit.*

I V.

Διὰ τί ἀνισταμένοις ἴλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν; ἢ διότι ἠρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ᾠὰ οὐ δύναται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει· κινουμένων δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμοίως ἔχει. ἀνίστανται μὲν οὖν ἠρεμήσαντες, ὥστε οὕτως διάκεινται· καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γενόμενοι, ὥστε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐσκέδασται.

Cur vertigo surgenti potiùs accidat, quàm sedenti? An quoniam quiescenti humor vniuersus vnum in membrum se colligit: ex quo cruda etiam oua nequeunt circumuerti, sed potiùs desidunt: mouenti autem humor se æquè expandit. Surgimus igitur à quiete, qua ita affecti sumus: sedemus verò à motu, quo humor æquabili modo quaque versùs se porrigit.

Quid Aristoteles hoc loco de vertigine inquirat, satis facilè est videre; nec multùm difficile quomodo quæstionem dissoluat; etsi postrema verba obscuriora sunt. Illud difficilius, quomodo hæc, aut Galeni, aut multò magis Theophrasti de eadem re verbis conueniant.

Galenus

Galenus III. aphorismorum XXXI. auctor est, vertiginem fieri propter spiritum vaporosum, qui in regionibus cerebri inordinato cietur motu: sæpe etiam in ventriculo vitiosis supercfluitatibus aceruatis ad cerebrum ferri exhalationem vaporosam: nec non ... rtio de locis affectis capite octauo, iis qui vertigine deprehenduntur fieri inæqualem, ... bulentum, & inordinatum motum, tum humorum, tum spiritus: nec dissimiliter commentario quarto in librum Hippocratis de ratione victus in acutis XLII. fieri ait ob inordinatam spiritus flatuosi motionem, qui vel in capite localem habet generationem, vel sursum ex infernis fertur partibus. Theophrastus etiam eodem modo sensisse visus est; cùm ad initium libelli de vertigine caussas illius affectus proponens ita scripsit, οἱ ἴλιγγοι γίνονται, ὅταν ἢ πνεῦμα ἀλλότριον περὶ τὴν κεφαλὴν ἔλθῃ, ἢ ὑγρότης περιττωματική, hoc est: *Vertigines fiunt, quando aut spiritus alienus, aut humiditas excrementitia ad caput venerit.* Atque etiam ad finem eiusdem libelli, cùm hanc eandem quæstionem tractans hæc habet: ἀνιστάμενοι δὲ μᾶλλον ἢ καθίζοντες ἰλιγγιῶσιν, ὅτι ἠρεμούντων συνίσταται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ κεφαλῇ πλέον· ὅταν δὲ κινῶνται διΐσταται [σφαλερὸν γίνεται] καὶ εἰς ἓν μόριον ἐμπῖπτον, [ἀθρόον ἀγὸν] ποιεῖ τὸν ἴλιγγον. hoc est: *surgentes magis, quàm sedentes vertigine afficiuntur, quoniam quiescentium magis consistit humidum quod in capite abundat: si verò moueantur, disiungitur* [inconstans fit] *& in vnam partem incidens* [confertim latum] *vertiginem facit.* Igitur Galeno, vt apparet, vertiginem creat motio humoris aut spiritus inæqualis, & inordinata: Theophrasto itidem spiritus alienus, aut humor, qui ex motu disiungitur, ac dirimitur, & in vnam aliquam partem incidit: Aristoteles autem rem non ita videtur accipere. Verùm antequàm Aristotelis sensa explicem, problematis verba nonnulla consideranda sunt, Græca enim, quæ habemus excusa, non eum sensum exprimunt, quem Theodori tralatio: sunt autem verba illa: *mouenti autem humor se æque expandit*: putauit enim Theodorus hoc esse alterum membrum priori oppositum, in quo ageretur de iis qui mouentur, cùm in altero de quiescentibus egisset Aristoteles. At Græca ad verbum ita sonant: *humidum autem, quod mouetur similiter* [seu æqualiter] *se habet*: & videntur referri ad proximè allatam ex ouis similitudinem, eamque perfectius declarare; nempe dicit Aristoteles humidum, quod mouetur in ouis coctis æquè se habere ad omnes partes, atque ita posse illa in girum verti: sed Theodorus fortasse legit κινουμένῳ, quo modo sensus reddatur, quem Theodorus expressit: illud etiam, quod idem Theodorus transtulit, *vnum in membrum se colligit*, putem transferendum, *vnam in partem*: nam & membrum vnum partes plures habet, atque hoc loco, quod de vna parte vnius membri intelligitur, non potest de toto membro intelligi, vt apparebit; Hæc, vt facilia sunt; ita difficile admodum diffidentia hoc loco præceptoris, & discipuli verba conciliare. Aristotelis enim satis manifestè hæc videtur esse sententia: sedentibus, aut quiescentibus ideo non fieri vertiginem, quoniam humor vertiginem faciens illis decumbit in vnam partem vniuersus, quomodo sanè non fiat vertigo, seu circularis motus; quoniam ad vnam illam partem fit humoris prolapsus: in vertigine autem æqualiter, quoquò versus humorem ferri, & diffundi necesse est, si modò circulationi fit locus: quam rem probat crudorum ouorum similitudine, re ad coctionis eotundem experimentum, nobis etiam passim vulgata; illa enim non possunt similiter in girum verti ob humiditatem, quæ intus existit ad vnam aliquam partem totam decumbentem; quam rem scripsit etiam idem Theophrastus per hæc verba; vt habentur in editione Henrici, quæ magis sana, & integra est Basiliensi, τὰ ὠμὰ ᾠὰ διὰ τοῦτο οὐ περιδινεῖται ὥσπερ τὰ ἑφθά, διότι τὰ μὲν ὑπὸ ὑγρότητος ἀνωμάλως, καὶ οὐκ ἰσορρόπως οὔσης σφάλλεται, τὰ δὲ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ σφάλλον ὑφιστάμενον, ἑνὸς ὄντος καὶ συνεχοῦς τοῦ ἐντός. hoc est: *Cruda oua ideo non vertuntur in girum, sicuti quæ cocta sunt, quoniam illa ab humore inæquali, ac minimè æquilibri hac operatione frustrantur: hæc autem minimè, quoniam eis haud inexistit, quod frustrationem efficiat: cùm vnum, & continuum sit illud, quod intus est.* Oua igitur cruda non possunt in orbem verti, propterea quòd eorum humor non est similiter, & æqualiter per omnes partes distributus, & diffusus, vnde recidunt in eam partem ad quam eorum humidum pronum est, & procumbit: cocta autem quoniam humorem continent æqualiter delatum, ideo possunt in orbem verti, illis igitur quiescentes, his autem, qui surgunt, proportione respondent. Hâc rem dixit Aristoteles per illa: *humidum autem quod mouetur, similiter* [seu æqualiter] *se habet*: si quidem locum accipimus, vt Græca sonant, si verò vt transtulit Theodorus, res de ouis non ita planè erit expressa: sed vt dicebam erit alterum membrum priori oppositum; mouenti fieri vertiginem quia humor similiter, & æqualiter se habet, seu vt reddit Theodorus, se expandit, nimirum per cerebri partes. Igitur Galeno facit vertiginem motus inæqualis, Aristoteli facit æqualis, impedit inæqualis. Theophrasto facit vertiginem decubitus humoris ad vnam partem, Aristoteli hic idem impedit. Ad Theo-

phrastum illud adhuc molestum: quòd ouorum similitudinem adducens, eadem proponit, quæ Aristoteles; cùm de vertigine contrario modo videatur sentire, si ea attendimus, quæ ad finem libelli scripta sunt: vnde & sibi inuicem manifestò videntur repugnare, quæ proponit Theophrastus, consentire autem, quæ proponit Aristoteles. Nec verò Theophrastæa nunc aut sibi, aut Aristotelicis conciliare aggrediar, aut valeo. Ad Galenum, leuia nonnulla quæ subeunt, proponam. Inæqualitatis nomen Galeno, & Aristoteli variè accepi. Circularis enim motus ab humore, aut spiritu in cerebro factus, inordinatus, & inæqualis Galeno est, quem fieri considerarer, non in eodem loco præcisè, nec eodem tenore semper, & aliter quàm antea: quippe animali spiritu naturâ sua ad organa sensus rectâ lato: tunc autem alieno mixto, circulariter moto. Idem vertiginis motus, quo caput in orbem fertur; aut ferri videtur, & cum eo reliqua, æqualis est Aristoteli naturam vertiginis, consideranti, qua æqualiter in orbem res conuertitur, & humoris æquilibrium, à quo vertigo ex natura fieri apta est. Ita rem subtiliùs distinguit Aristoteles, Galenus non item: & cùm verbo multùm dissideant, re non adeò dissident. Prætereain vertiginosis non videtur casum considerasse Aristoteles, vt ex verbis apparet, cùm ouorum, quæ cruda sunt, similitudinem adducit, ait enim illa non verti in orbem, sed concidere. Circulariter igitur moueri, aut sibi apparere moueri vertiginosos considerat Aristoteles; eos cadere non considerat, non enim est ex natura vertiginis: eundem casum, qui vertiginosis sæpe contingit, considerat Galenus, qui morbum inprimis eiúsque curationem, non ita vertiginis naturam respiciebat. Igitur etiam prolabente humore ad vnam partem, vnáque tantùm circulatione facta, si cadat quispiam, ille Galeno vertiginosus est, & ab eo consideratur, quippe curatione indigens: Aristoteles hunc non considerat, sed plures in vertigine circulationes, quas nisi æquali, & æquilibri humore fieri non posse ille mihi ostendere videtur. *ἀνίστανται μὲν οὖν. surgimus igitur à quiete*, manifestè colligit, & concludit: verba tamen obscuriora sunt, isque loquendi modus, cui aliquid subesse existimem quod non deprehendam. Græca autem ita ad verbum sonant: *surgunt igitur postquam quieuerunt: quo tempore ita affecti sunt: sedent autem, cùm in motu fuerint, quo tempore humidum æqualiter se habet, & dispersum est.* Igitur ex quiete ita afficiuntur, vt humor ad vnam aliquam partem decumbat, nec fiat vertigo: hæc enim fit eo per plures partes diffuso: ex motu autem humor æqualiter se habet, & dispersus est; seu æquabili modo quaque versùs se porrigit, vt vertit Theodorus, atque ita fit vertigo.

V.

Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχουσιν ἐγρηγορόσι, καὶ καθεύδουσιν; ἐπὶ οὖν ἐγρηγορότες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκεινται, τοὐναντίον ἕως ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας· ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος; τὰ μὲν οὖν κινητικὰ μέρη δεῖ ἠρεμεῖν· τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά· ἔτι δὲ κατακειμένων, οἷον δέδεται ἀρχή τις ἐπεγερτική.

Quam ob caussam cùm parte corporis dextra cubamus, somnus magis accedit? Vtrum quòd vigilantes contra, quàm dormientes, habemus: ergo cùm vigilando parte accubemus sinistra, contrarium sequetur in dormiendi initio, cùm id contrarium sit. An quòd somnus priuatio motionis est. Partes igitur, quarum mouere interest, quiescant opórtet: dextrarum autem partium mouere interest. Cùm autem ita accubamus, veluti initium quoddam resurgendi detentum obligatúmque habemus.

Quare somni caussa recumbentibus, faciliùs accedat somnus, si super latus dextrum iaceant, quàm super sinistrum, rationes duas affert Aristoteles: quarum primam ducit à contrarietate, quam somnus ad vigiliam habet: alteram ex munere, aut vsu, quem partes illæ circa motionem obtinent. Primùm igitur ita raciocinatur. Contrariis conueniunt contraria, somnus, & vigilia contraria sunt, contraria igitur illis conuenient: at vigilantes recumbunt super sinistram, dormientes igitur recumbent super dextram; & contrario initio contrarius erit habitus, aut situs: appellat autem somnum initium contrarium, quia vt vigilia est initium motus, & operationum exteriorum, ita somnus est initium quietis & cessationis ab eisdem operibus, initiúmque aliarum, quæ intus fiunt: tamquam tota vita duobus initiis constet, somno, & vigilia: appellantur autem hæc initia non sanè pro-

priè,

priè, & proximè, ſed communiori quadam,& magis longinqua ratione:vnde & mox cùm alteram ſolutionem affert Ariſtoteles, dicit, *initium quoddam.* Vigilantes autem parte ſiniſtra accumbere habemus ex problemate vltimo huius ſectionis: quod putem intelligi de accubitu prandentium, & cœnantium; illi enim, cùm initio cibi proni quidem in faciem recumberent, in menſam intuentes,vt habemus ex Plutarcho libro v. ſympoſεως quæſtione VI. & ex Alexandro libro primo problemate LXXXII. puluinis ad pectus appoſitis, vt ex aliis auctoribus docent, tum alij viri, tum poſtremò Petrus Ciacconus in libello de triclinio, & Fuluius Vrſinus in appendice ad eum librum; mox tamen, vt ſcribit idem Plutarchus in latus conuertebantur. In ſiniſtrum igitur, vt plurimùm conuerti ſoliros, ſiniſtróque cubito inniti, ex hoc loco appareat, fortè, vt dextram motui aptiorem magis expeditam haberent, ſi quis vſus interueniſſet: apud alium enim auctorem in ſiniſtram partem fuiſſe hanc conuerſionem non memini ſcriptum, aut adnotatum. Porrò autem extrema huius partis Theodori verba, à librario, vt putaui corrupta, reſtitui; deleta poſt *dormiendo*, nota diſtinctionis, & pro *dormiendo*, repoſito *dormiendi.* Liceat autem relicta ea diſtinctionis nota, tollere alteram poſt, *initio*, & pro, *initio*, reponere, *initium*, hunc in modum. *Contrarium ſequetur in dormiendo, initium cùm id contrarium ſit.* Contrario igitur modo affecti in ſomno, ac in vigilia, cùm in vigilia ſiniſtris accubemus, iure in ſomno accumbemus dextris. ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος. *An quòd ſomnus priuatio motionis eſt.* Altera ratio deſumpta, vt dicebam à munere, & officio partium: nam cùm ſomnus ſit priuatio motus, ſicuti plenius oſtenditur libro de ſomno, & vigilia capite primo, dextrarum autem partium munus ſit mouere, & à dextris motus ſit initium, vt habetur libro de inceſſu animalium capite quarto, atque tertio de partibus capite nono; quia nimirum ſunt validiores, vt eodem tertio habetur, iure fit, vt quo tempore ſiniſtris vſus, & occaſio ceſſat, quieſcant etiam partes, quibus mediis perficitur motus; quieſcunt autem, cùm ita accumbimus, ſuntque veluti illigatæ partes illæ, quæ alioquin principium ſunt, quo erigimur, & excitamur ad opera: ita enim interpretor illud ἐπεγερτική, quem ſenſum non putem fuiſſe expreſſum à Theodoro: Quemadmodum, & voculam οἷον, ſicuti Ariſtoteli cohæret verbo δέδεται, ita eidem Theodoro meliùs putem fuiſſe appoſitam participio, *detentam*, [*veluti detentum*] eſt enim ex illis particulis, quibus boni, & elegantes ſcriptores ad moderandam, tranſlationem vtuntur, quod Grammatici obſeruarunt. Eodem autem penitus modo in libro, quem adduximus de ſomno, & vigilia, ſomnum dixit eſſe ἀκινησίαν καὶ οἷον δεσμὸν, hoc eſt, *priuationem motus, & veluti vinculum.*

VI.

Διὰ τί ναρκῶσι; καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; ἢ ὅτι κατάψυξίς ἐστιν ἡ νάρκη; διὰ στέρησιν γὰρ αἵματος γίνεται καὶ μετάστασιν· ἀσαρκότατα δὲ ταῦτα καὶ νευρωδέστατα· μάλιστα δὲ οἱ πόδες· ὥστε προσοδοποιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι ταχέως.

Cur torpeamus,& cur manus potiſſimùm, & pedes? An quòd torpor refrigeratio eſt: fit enim propter ſanguinis priuationem tranſlationémque. Manus autem, & pedes omnium maximè partium carnis inopes, nerui vberes ſunt, ſed præcipuè pedes: itaque ad refrigerationem celerem ſua natura nimiùm habiles redduntur.

Antiquus Intetpres vnum ſolum membrum hoc in problemate videtur agnoſcere, qui hoc modo legit: *Propter quid ſtuporem patiuntur in manibus, & pedibus magis?* Theodorus autem duo; nam & de torpore ſeu ſtupore vniuersè, qua ex cauſſa fiat, ex eius tralatione quæri videtur; & de torpore particulatim in manibus, & pedibus, quare magis his quàm reliquis partibus fiat: & ſanè verba, quæ excuſa habemus, ita ſonant. Ex ſolutione tamen magis videatur approbanda lectio antiqui interpretis: ad ſolum enim manuum, & pedum torporem omnia referri videntur: niſi primis ſtatim verbis, quibus ſolutionem aggreditur, rem dicamus etiam vniuersè diſſolui: nimirum ſtuporem fieri ex refrigeratione. At hæc vt apparet, in gratiam manuum, & pedum dicuntur, ſuntque confirmatio propoſitionis maioris ſyllogiſmi quem affert Ariſtoteles, hunc in modum: Illa maximè torpent quæ ſanguine priuantur, manus, & pedes maximè ſanguine priuantur, hæc igitur maximè torpent. Maiorem probat, vt dicebam, quia torpor eſt refrigeratio, quæ

autem priuantur sanguine, illa refrigerantur; siue natura sint partes sanguine destitutæ, seu, quòd eo tempore is aliò recesserit, aut translatus fuerit: nam & in partibus sanguineis hac de caussa torpor fit. Probat etiam minorem propositionem: nam manus,& pedes, sed potissimùm pedes, vt ait, sunt carnis expertes,& neruis abundantes: neruorum autem nomine, vt puto intelligit etiam ligamenta; talia autem exiguum sanguinem obtinent, atque ideo facilè, & refrigerantur,& torpent.

VII.

Διὰ τί κατακείμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ ἡδέως, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; πότερον ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. ἢ διότι ἐγρηγόραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς, καὶ αἱ χρήσεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι. ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον σχῆμα πρὸ ἔργου. παρακαλεῖ δὲ ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον τὸ σχῆμα μᾶλλον.

Cur libenter in latus accubamus sinistrum, in dextrum autem potiùs dormimus? Vtrum quoniam conuersi ad lucem minùs dormire possumus: somnus enim in tenebris ocyùs obrepit. An quòd dum in latus accubamus sinistrum, vigilare magna ex parte consueuimus, & operum functio sic nobis expeditior est; itaque ad contrarium opus contrarius habitus siue situs requiritur, Inuitatur autem quisque magis ad opus fungendum habitus sui ratione.

Duo quæruntur hoc problemate; alterum quod fuit propositum paullò ante problemate v. cur super dextrum latus potiùs dormiamus; alterum cur super sinistrum suauiùs accumbamus. Pro solutione autem duas affert rationes, quarum vtraque tamen videatur referri ad alterum tantùm ex quæsitis, illud nimirum, quod problemate v. fuerat propositum. Dicit igitur, ideo contingere, quod propositum est, quoniam ad lucem conuersi minùs dormire possumus; cùm in tenebris ocyùs nos occupet somnus. Vbi notandum est Theodorum,& antiquum interpretem aliam lectionẽ sequutos esse, quàm habeant Græca vulgata exemplaria, hic enim, *non dormimus*, ille verò, *minùs dormire possumus*, conuertit: Græcè autem est, οὐ βλέπομεν, id est, non videmus: nisi ei verbo hæc dormiendi notio insit mihi incomperta. Quamquam autem vtrauis interpretum lectio, & tralatio sensui Aristotelis magis conueniat, non tamen video etiam quomodo concludatur ratio, nisi minorem propositionem addamus, hunc in modum; qui verò sinistra recumbunt, illi ad lucem conuersos oculos habent: quæ tanquam nota illis temporibus, & illa dormiendi consuetudine fortasse omissa est ab Aristotele, nobis autem, qui dormiendo siue super dextram, siue super sinistram partem iaceamus, oculos tam luci obuersos, quàm minùs, pro fenestrarum loco, & ratione habere possumus, illa quidem valde obscura est. Aponensis eam illinc probat, quòd recumbentes parte sinistra, oculum dextrum elatiorem habeamus, qui videndi acie sinistro præpollet, vt collatione huius, si iaceamus parte dextra, & oculus sinister fit elatior, in tenebris esse nos dicere possimus: quæ quidem tamquam leuia si minùs satisfaciunt nobis, supponendum ad hanc rationem est; ita fuisse moris fenestras eo in loco in cubiculis aperiri, dormientésque ipsos ita collocari, vt ingrediente luce, qui super dextram partem in lectis residerent, oculos haberent minùs luci obuersos. Vitruuius sanè cubicula, loca nimirum in quibus dormiebant; hoc enim cubiculum apud Latinos, vt ex Varrone constat libro quarto, (cùm triclinia, in quibus cœnabant, pro anni temporibus mutata, ad varias cœli regiones obuerti deberent) orientem spectare debere, tradit libro sexto. At hoc quidem modo pro dormientis situ, vel aspiciet, vel non aspiciet lucem. Si enim capitis vertex, ad Septentrionem sit obuersus, minùs sanè videbit lucem: at si in meridiem, iam contrario modo res fiet, & orientis lucem è directo aspiciet. Prorsus hac in re mihi aqua hæret. *ἢ διότι ἐγρηγόραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς. An quòd dum in latus accubamus sinistrum.* Altera ratio: eadem illi, quæ priori loco adducta est problemate quinto, etsi non iisdem penitus verbis proposita. Contrariæ operationi contrarius habitus, & figura corporis conuenit, vigilans, & dormiens, seu vigilatio, & dormitio, vt ita loquar, contraria sunt, aut contrariæ operationes, vigilanti igitur,& dormienti contrarius habitus, aut figura corporis conuenit. Maior propositio manifesta est ex libro de somno, & vigilia; minor probatur, quoniam vnusquisque inuitatur, & incitatur ad

opus

opus fungendum ex conuenientis figuræ possessione, qua opus illud exerceri solet: tum verò prosyllogizandum. Contrarius habitus, aut situs conuenit vigilanti, & dormienti, vigilantis situs est decubitus super sinistram partem; quod, vt dicebam ad problema quintum, intelligitur de illis, qui cibum sumebant, qui sinistro cubito ideo magis innitebantur; vt dextrum habiliorem ad functiones, & opera exteriora magis expeditum haberent, dormientium igitur situs erit super dextram. Atque ita sanè locum hunc, & rationem exposui, sequutus tralationem, meliùs dicam expositionem Theodori ad illa verba, *itaque ad contrarium opus, contrarius habitus siue situs requiritur*: Græca enim eo loco admodum concisa & valde obscura sunt.

***

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Η.

ὅσα ἐκ συμπαθείας.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO VII.

Eorum quæ ad sympathiam pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙὰ τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ διότι ἐὰν ἀναμνησθῶσιν, ὀργῶντες ἐνεργοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα· οἷον οὐροῦσιν. ἡ δὲ χάσμη πνεῦμά καὶ ὑγροῦ κίνησίς ἐστι· πρόχειρον οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ· ἔστι γὰρ πλησίον.

Cur oscitanti sæpenumero respondemus? An quoniam si recordemur turgido iam corpore ad actum descendimus, maximè in iis, quæ facilè mouentur, & procliuia sunt, vt in vrinæ emissione. Oscitatio autem flatus quidam est, & humidi commotio: procliuis igitur res est, dum sola cogitatione eam apprehendamus: proxima enim est.

Magna est codicum varietas in hac septima, & proximè sequenti octaua sectione siue numerum, siue ordinem problematum spectes. Aldina vetus, & Basiliensis editio manifestè peccant. In illa enim, quæ ad frigus, & rigorem pertinentia problemata, siquidem titulum respicimus, octauæ debentur, præposterè huc translata sunt. In Latinis, qui Theodori tralationem continent codicibus, hoc peccatum non est: sed in illis desiderantur tria primo loco in Græcis posita problemata, hoc, quod modo propositum est, & duo deinceps sequentia. Apud veterem interpretem, res minùs malè habet. Leguntur enim apud illum, tum hæc tria, tum quæ dicebam ad rigorem pertinere, suo loco posita sunt. Eum igitur ordinem ego sequutus sum. Tria autem prima hæc denuò mihi conuertenda putaui: antiqua enim illa tralatio, cum illa fidelitate nimiùm barbara visa est, & vix, aut ne vix quidem posse comprehendi: A Theodoro autem puto illa fuisse omissa, quoniam ob idem argumentum & fundamentum cum eo problemate quod hac nostra editione numeratur sextum, illis caruerit exemplar, quo doctissimus ille vir vsus est. Agitur ergo hac in breui sectione de nonnullis pertinentibus ad sympathiam, quam affectionem Hieronymus Fracastorius eruditissimo libro huic argumento dicato, appellat latentem rerum consensum, sicuti antipathiam, dissensum: quarum rerum vel ipso statim initio libri, multa idem Fracastorius affert exempla; earum rationibus deinde inuestigatis, & propositis: qui liber omnino videndus est, cui illud argumentum perfectè tenere est in animo. Aristoteles autem, primo hoc problemate de eo effectu inquirit, quem passim accidere videmus, vt oscitantem aliquem inspicientes, contra & nos sæpenumerò oscitemus. Dicit autem sæpenumerò aut frequenter, non enim semper accidit, sed tunc solummodo, cùm ea caussa, ex qua oscitatio fit, inspicienti subest parata: quam rem disertè exprimit problemate sequenti,

& signi

& significat hoc loco per verbum ὀργῶντες, hoc enim verbum promptitudinem illam materiæ commodæ designat: cùm apud Hippocratem primo aphorismorum XXII. non solùm promptitudinem, verùm etiam impetum, & motum denotet, vt in commentariis auctor est Galenus. Igitur materia hæc oscitationis, quæ est spiritus, & humor, vt hîc dicitur, neç dissimiliter à Galeno septimo aphorismorum LVI. spiritus vaporosus, aut humiditas flatuosa in musculis contenta, quoties turgeat corpus, facilè admodum, & promptè ciet motum hunc oscitationis, quem ciere apta est: nimirum si solummodo quempiam inspiciamus eo motu comprehendi: ex inspectione enim excitata memoria illud efficitur, & in actum deducitur, quod antea non efficiebatur, nec in actum deducebatur à nobis, quod tanquam obliti essemus: est enim materia illa ad eam rem maximè procliuis, quippe tenuis, & facile mobilis: quod etiam in vrinæ emissione; de qua cùm agatur problemate sexto, sicuti de eadem oscitatione eodem sexto, & proximè sequenti, non est, vt plura hoc loco addamus.

I I.

Διὰ τί ἐὰν μέν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλ' ὅτι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ αὐτό; ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀεί ἀλλ' ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς ἀφροδίσια, καὶ ἐδωδήν· τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην ἐστὶ, τὸ ἔχον ὁρμὴν πρὸς τὸ φανταστόν.

Quam ob rem si aliquem videamus manum extendentem, aut pedem, aut aliam huiusmodi corporis partem, non illi in re eadem respondemus, si autem oscitantem contra oscitamur? An hoc non semper accidit: sed cùm turgens fuerit corpus, & ita præparatum, vt humidum recalfiat: tunc enim memoria commotionem gignit, quemadmodum etiam in venereis, & comestione vsu venit: quod enim memoriam facit, illud idem impetum mouet, erga id, quod imaginatione est apprehensum.

Hic consensus inuicem respondendi in similibus actionibus, non semper locum habet: sed cum præparata materia aduenit earum occasio. Tantum igitur abest, vt in extensione manuum, aut pedum, id debeat contingere, in qua nec turgidum dicitur corpus, nec materia existit, quæ memoriam excitando, caussam præbeat, vt neque in eademmet oscitatione idem semper contingat, sed tum solùm, cùm turgente corpore, materia est apparata: tunc enim facilè ex inspectione, & memoria motis spiritibus humidum calesit, atque dimouetur; ex quo non solùm oscitandi, sed venereorum quoque, vt habemus etiam apud Fracastorium capite XXIII. & cibi oritur appetitus. τὸ ἔχον ὁρμήν. *Impetum mouet.* Ita accepimus, ἔχον, putantes hoc loco idem valere, quod, ἐλαύνειν, quæ notio ab Hesychio, & aliis Grammaticis illi verbo tribuitur; Antiquus tamen interpres reddit, *consequens:* tanquam haberet Aristoteles, ἑπόμενον. Porrò vltimam problematis vocem, πάθος, addidimus ex Iustiniani codice.

I I I.

Διὰ τί ἐπειδὰν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἐὰν πρὸς τὸ ὕδωρ οἷον ἐὰν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; ἢ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπομιμνήσκον δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προχείρως αὐτό· δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

Quam ob rem si propè ignem steterimus, desiderio mingendi afficimur: & si propè aquam, vt apud fluuium, mingimus? An quoniam aqua omnis memoriam exhibet illius, quæ est in corpore humiditatis; & quod sponte fertur, euocat? ignis autem ipse dissoluit, quod est concretum in corpore, quemadmodum Sol niuem.

Antiquus interpres aliam lectionem sequutus videtur, quàm habeant Græca vulgata exemplaria, quibus nos in tralatione adhæsimus: ille enim cum negatiua particula, primam problematis partem legit, in hunc modum. *Propter quid si iuxta ignem steterimus nō mingimus?*

illa autem carent excusi Græci codices, quos ego viderim: & ad finem problematis in solutione, vbi hi habent τὸ πῦρ διαχαλᾷ, *ignis dissoluit*, ille videtur legisse, τὸ ὕδωρ διαχαλᾷ, *aqua dissoluit*: Atque ita ad marginem reponit Iustinianus. Cæterùm quoniam si negemus ab igne cieri mingendi desiderium refellat nos experientia, malim vulgatam Græcam lectionem sequi. Nam quod idem interpres vertit, *si iuxta ignem steterimus, non mingimus*: ex quo existimare possit aliquis vera proponi; quippe apud ignem manentes non mingere, sed micturire potiùs, iam non valeat: Græcè enim verbum est, quod non mictionem, sed micturitionem potiùs, vt ita loquar, designet, nimirum, οὐρητιῶμεν. Igitur vulgatæ scripturæ malui adhærere, etsi non absque aliquo scrupulo: quippe de igne res non videtur eodem niti fundamento: non enim à similitudine pendet, sicuti tum superiora duo, tùm quod hoc eodem problemate de aqua propositum est: vt illud vix aut ne vix quidem ad sympathiam referri possit. Fortasse autem hic sit sensus, atque tum tolletur scrupulus, tum verò negatio quodammodo locum habere, & non habere poterit: *quam ob rem si propè ignem steterimus non mingimus, sed micturimus: si autem prope aquam non micturimus, sed mingimus?* Ita enim, quod de igne micturitionem prouocante dicitur, iam non sit necesse referre ad similitudinem; quippe tantummodo propositum alteri membro ex aduerso. Dicit igitur Aristoteles ab ignis vicinia vrinæ desiderium prouocari, à vicinia autem aquæ multa copia existentis, & potissimùm labentis, vt fluuij, sicuti ipsemet exprimit, opus ipsum, seu operationem ad actum deduci: id autem pariter fit ob similitudinem, ac memoriam, quæ superiùs proposita sunt. Quippe inspecta aqua eiúsque in corpore genita specie, ob similitudinem excitata memoria euocatur illud, quod satis facile egressu est, nimirum labilis illa, ac tenuis materia in corpore existens. Ad ignem autem non contingit hæc similitudo, aut memoria: sed eius vi attenuante, & colliquante, sequitur dissolutio eius, quod in corpore erat concretum, non secus, ac niuis ex calore Solis liquatio fit: labente verò ea dissoluta & liquata materia ad vesicam, mingendi oritur desiderium. Quòd si hoc loco non πῦρ, *ignis*, sed ὕδωρ, *aquam*, legamus; aquæ speciem dicemus, quæ oculis obuersatur, & intus recipitur, vim habere soluendi, & laxandi, tum concretos humores, tum musculum, qui vesicam claudit, atque ita vrinam profundi, magis tamen arridet lectio Græcorum codicum, quam etiam in contextum recepimus, vt locum absque negatione, & πῦρ, non ὕδωρ legamus; hæc enim confirmatur ab Agellio, apud quem libro XIX. capite I V. dum hoc problema ex Aristotele proponitur, manifestè locus ita scriptus est: καὶ ἐκχαλᾶται τὸ προσιόν. *& quod sponte fertur euocat.* Duobus modis exponi possunt verba, eodem sensu: vno vt in tralatione fecimus participium τὸ προσιὸν, accipientes accusandi casu, vt intelligatur ab aqua euocari quod sponte fertur, hoc est vrinam ipsam quæ se se facilem præstat exitui; altero vt idem προσιὸν, sit nominandi casus, & intelligatur aqua ipsa fluuij, cuius vicinia excitat memoriam, tanquam dicat Aristoteles: & accedens seu propè facta euocat illam, quæ intus est.

I V.

Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δ' ὑγιείας οὐδεὶς ὑγιάζεται; ἢ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις ἡ δ' ὑγίεια, ἠρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ δ' οὐθὲν ἢ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι· τὸ δ' ἑκόντι γίνεται; καὶ ἄρα τὰ ἀκούσια, τῶν ἑκουσίων, καὶ τῶν ἐκ προνοίας διαφέρει.

Cur à morbis nonnullis ægrotant, qui appropinquarint, à sanitate nemo sanari potest? An quoniam morbus motio est, sanitas autem quies, ergo ille mouere potest. An quòd alterum non voluntariè, alterum voluntariè accidit: res autem non voluntariæ à voluntariis, consultísque plurimùm differunt.

De hac morborum contagione habuimus nonnulla problemate septimo primæ sectionis: tractatúrque iterum idem argumentum hac eadem sectione problemate octauo. In præsentia autem, cur morbi aliqui vt lippitudo, phthisis, scabies, febris maligna, dysenteria aliquando, & alij etiam interdum contagione apprehendantur, sanitas autem nullo in genere ex approximatione ad sanum apprehendatur, caussas duas affert Aristoteles; Quarum prima est, quoniam illud, quod in aliud mittitur, & transfunditur, per motionem mittitur, & transfunditur; morbus autem motio est, sanitas non est, sed potiùs quies: per morbum igitur mittetur affectio, non per sanitatem. Sciendum autem est, Galenum voluisse morbum esse affectum seu constitutionem corporis actiones primò lædentem,

nimirum

nimirum è genere constantium & permanentium; quod verò in motu positum est, dici voluit pathos, non autem affectum, aut morbum, libro de differentiis symptomatum ita scribens: *Motione pathos ab affectu discriminatur, quum enim quieuerit alterans, alteratio permanens in re, quæ perpessa est, eiusdem rei affectus esse censetur. Itaque pathos est, dum quidpiam conuertitur, mutatur, alteratur, mouetur; affectus verò in subiecto corpore, & permanet, & seruatur.* Aristoteles tamen hoc loco morbum dicit esse motionem, at motio non est è genere permanentium: Verùm facilè conciliantur, si dicamus, Galenum considerâsse morbum quatenus factus est, & quum talis non ampliùs à caussa pendet, & è genere permanentium est: non ita sanè vt neget Galenus morbos, dum sunt in fieri, vt in scholis loquuntur, non esse morbos; quod falsum est, sic enim febris putrida non esset morbus: sed quid in huiusmodi morbis, cùm pars quidem fiat, pars autem iam facta sit, Galenus morbi essentiam voluit esse in eo, & ex eo deduci, quod factum iam est, idque respiciens morbum dixit esse è genere permanentium. Aristoteles autem, qui morbum considerauit, quatenus gignitur, & dum gignitur, quod successiuè fit, motionem hoc loco esse dixit: nec Galenus dissentit; qui enim fit morbus, & dum fit, vult esse morbum; sic enim scribit primo de locis affectis: *Nonnunquam à caussa quapiam oritur affectus; sed ita oritur, vt separata caussa haud quaquam permanentem habeat dispositionem: interdum autem partim iam factus est, partim etiamdum fit.* ἡ δ᾽ ὑγίεια, ἠρεμία. *Sanitas autem quies.* In quiete consistit sanitas: nam cùm iusta humorum proportione existente, nihil quidquam quantitate, aut qualitate excedit, partes omnes placidè, & tranquillè, ac sine turbulentia munere suo funguntur, quemadmodum in ciuitate contingit, cùm singulis ciuibus, quod ipsorum muneris est, obeuntibus, nec alio alius locum occupante, nullus motus, aut turbulentia contingit: secus si aliqua pars in alteram tirannum agat. ἡ δ᾽ οὐ δεῖν. *hæc autem non potest* Nam quod mouet, mouetur, quod autem quiescit quatenus tale non mouetur. ἢ διότι τὸ μὲν ἄκοντι. *An quòd alterum non voluntariè.* Altera solutio Morbus fit nolenti, sanitas volenti: voluntaria autem à non voluntariis, & iis, quæ fiunt ex electione differunt: ex quibus conclusio sequitur (quam tamen non expressit Aristoteles) morbus igitur & sanitas in generatione differunt. At morbus ex morbi vicinia gignitur, non igitur gignetur sanitas. Quomodo porrò differant voluntaria à non voluntariis, & iis, quæ sunt ex electione, docet Aristoteles libro tertio de moribus ad Nicomachum, quo in loco scribit inuoluntaria seu ἀκούσια esse, quæ fiunt à nobis vi, seu propter ignorationem: voluntaria autem seu ἑκούσια, quorum principium, in ipso, qui egit, manet, intelligente singulas res ac partes illius: quæ autem fiunt ex electione, illa arctiori spatio quàm voluntaria contineri, docet ibidem Aristoteles. Quomodo autem morbus fiat nolenti, sanitas volenti, de eo nihil proponit Aristoteles. A ponensis dicit sanitatem eligi à quolibet modò sanæ mentis sit, ægritudinem autem à nemine: quod autem vnusquisque eligit illud sibi habere, & nemini communicare velle: quod autem quilibet spernit, vnicuique potiùs, quàm sibi velle: talia autem cùm sint morbus, & sanitas, meritò fieri, vt morbi communicentur, non communicetur sanitas. Arqui enimuero cùm à voluntate & consilio nostro, morborum hæc transmissio, & sanitatis, minimè pendeat, non video quomodo ea, quæ dicta sunt, locum habere possint. Quid enim cùm ophthalmia afficimus, quem vnicè diligimus amicum, aut cognatum? cùm phthisi filios, quos sæpius à parentibus affici ob temperamenti affinitatem certum est? At verò num qui ægrotant, emittentes morbum, eo liberantur? aut si sanitatis principia emittantur, ea priuantur, quibus inerant? Non igitur assequor quid electio aut voluntas possit hac in re præstare: præter quàm ad fascinationem, qua pertinet voluntas. Quòd enim legimus de Thessalis, & quibusdam familiis in Creta, quæ intuendo infantes in tabem verterent, ad intensum lædendi desiderium, eum quo lethalium spirituum emissio iungeretur putem referendum esse. Igitur hanc Aristotelis rationem accipio tanquam maximè communem: quippe principiis morbi, & sanitatis maximè contrariis existentibus, altera enim voluntaria in eo, qui sanitate gaudet, altera inuoluntaria in eo, qui morbo afficitur; iam & contraria erunt eorum accidentia, seu effectus: at alterum communicatur; non igitur alterum. Itaque est, vt reminiscamur, quod alicubi superiùs diximus, rationes, quæ hisce in libris afferuntur, in doctrina problematica afferri, vt ad lancem subtilissimè examinanda non sint: & opinio quædam sufficiat, necessitas minimè requiratur. Porrò idem problema habemus apud Alexandrum libro primo xxxv. his verbis. Διὰ τί ὁ ὀφθαλμιῶν τῷ ὑγιαίνοντι μεταδίδωσι τοῦ πάθους· οὐκέτι μὴν ὁ ὑγιαίνων τῷ πάσχοντι μεταδίδωσιν ὑγιείας; τῷ εἶναι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑγροὺς, καὶ μαλακοὺς, καὶ εὐπαθεῖς ἔτι γε μὴν καὶ τῆς ὑγιείας ἐκ συμμέτρου κράσεως οὔσης; τῆς δὲ νόσου ἐξ ἀμέτρου δυσκρασίας· τὸ οὖν σύμμετρον ῥᾶον ὑπὸ τοῦ ἀμέτρου μεταβάλλεται, καὶ τρέπεται ὥσπερ τοὐναντίον

σὺν οὖν ἡ ὀφθαλμῶν δυσκρασία τις ἄμετρος οὖσα τὴν ὑγίειαν τρέπει, θᾶττον οὖσαν εὐκρασίαν σύμμετρον· ἔγνωμεν δὲ τὴν τροπὴν γίνεσθαι, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν σωμάτων συμπάθειαν. hoc eſt, vt nos conuertimus: Theodori enim, quæ habetur tralatio, variè peccat, vt mihi quidem videtur: *Cur ſano lippiens morbum communicet, ſanus autem lippienti ſanitatem haud quaquam? quoniam oculi humidi & molles ſunt, & facile pati poſſunt. Adhuc autem cùm ſanitas in temperie moderata & inuicem proportionata conſiſtat, morbus autem in temperie immoderata, & non proportionata, quod moderatum, & inuicem proportionatum eſt, facilius ab immoderato, & improportionato tranſmutatur, & conuertitur, quàm è contrario. Igitur oculorum intemperies, quæ immoderata eſt, ſanitatem celeriùs peruertit, quippe moderatam temperiem. Nouimus autem mutationem omnem fieri ob naturalem corporum conſenſum, & ſympathiam.*

V.

Διὰ τί τὰ μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρὰ ἔνια φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος, καὶ κίσηρις τεμνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὄψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἱμωδιῶμεν τε γὰρ τοὺς ὀξὺ ὁρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὁρῶντες, ἐκψύχουσι. ἢ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, ἐν πνεῦμά ἐστι; τοῦτο δὲ εἰσδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινοῦν δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν ποιεῖν ἢ ἀλλοιοῦν τι τῶν ἐν ἡμῖν· τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸν κινεῖ. (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχέα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδρὰν, σείει τε τὸν τόπον, καὶ πόρρω διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει· διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόρρω. δύναμις γάρ ἐστιν ἡ ψυχρότης· αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ εἴρηται· τὰ δὲ τραχέα, τῷ πληγὴν ποιεῖν πυκνὴν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοὐναντίον· ἀποθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς ἀνάπαλιν γίνεσθαι· διὸ συμβαίνει ἵστασθαι αὐτάς· πᾶσαι γὰρ νενεύκασι κάτω· ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν· ὄντων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων ἡ φρίκη γένοιτ᾽ ἂν διὰ τὰ εἰρημένα· γίνεται δ᾽ αὕτη μᾶλλον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐνταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος ἀσθενὲς τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰσθήσεως ἢ τῆς ὄψεως, ἐπιπόλαια καὶ τὰ πάθη γίνεται ἀπ᾽ αὐτῆς ἡ δὲ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται· τῆς δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ᾽ αὐτῆς· διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ἀληθείας· ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ μὲν οὔ· τὴν δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν ἀλγεινοῦ γὰρ κακοῦ προσδοκία ἐστί.

Quid eſt, quòd nonnulla ex iis, quæ auditu triſtia nobis occurrunt, vt inhorreſcamus efficiant? vt ſerra cùm exacuitur, & pumex cùm ſecatur, lapis cùm mola frangitur. Quæ autem notæ affectionum patent aſpectui, hæc genera affectionum ipſa in nobis creant: dentes enim ſtupeſcunt, cùm aliquos rem acidam edentes aſpicimus, & pleríque cùm homines laqueo ſuſpendi, vel aliter ſtrangulari viderent, ipſi defecerunt. An quòd vox omnis, genúſque omne ſtrependi ſpiritus eſt, qui noſtrum ſubiens ſenſum, mouere nos ſolet: cúmque ſuum motum, vel magnitudine vel pulſu vehementiore amplificauit, aliquid ex iis, quæ noſtro in corpore latent immutat, & ſæpe interimit: ergo ſpiritus, qui quamuis magni, lenes tamen adierunt, iį ſedem ipſam commouent ſentiendi, à lætitia ob eam rem nos afficiunt. Aſperi autem, quoniam ictum inferunt vehementiorem, ſedem vtique illam concutiunt, longéque pro ictus ſui facultate ſe porrigunt, quod idem res quoque frigidæ faciunt. Frigiditas enim, vis quædam eſt: ſed hanc horrorem inuehere poſſe dictum iam eſt. Aſperitas verò, quòd pulſu frequente initium pilorum concutiens, in partem pellit aduerſam, efficit vt pili ſe erigant: pulſo námque initio, cacumen pilorum ſe transferat in partem aduerſam neceſſe eſt. Itaque fit, vt pili exurgant, omnes enim deorſum procumbunt, & ſpiritus quoque, qui per aures corpori ſe inſinuat, de ſummis ad ima ſe defert. Ergo cùm ſoni, quos modò diximus, aſperi ſint, horror vtique ob cauſſam prædictam moueri poteſt. Sed euenit, vt cæteris partibus potiùs, quàm in capite moueatur: quoniam vt pili partium cæterarum imbecilliores ſunt, ſic affectus hic imbecillus occurrit, cùm verò ſenſus audiendi, quàm videndi

obtuſior

obtusior sit, affectus quoque hebetiores per summa errant, qui ab eo ipso proficiscuntur. Horror autem talis est, quamobrem multis, ac variis caussis existit. Sensus videndi verò, cùm omnium exquisitissimus certè sit, euenta quoque ipsa pro sua præstantia solet ingerere, quocirca efficitur, vt ipsi veri affectus proficisci ex eo possint, quamuis verò leuiores. At in sensu audiendi vt ipsos minimè, sic eorum expectationem nimirum horremus: rei enim tristis, & anxiæ expectatio existit.

Inquirit caussam dissimilitudinis, ac diuersitatis, quam habet sensus auditus à sensu visus, dum circa tristia quædam obiecta vterque eorum versatur: nam ob auditum, sicuti ex serræ strepitu, aut stridore dum auribus percipitur, solummodo horrore afficimur, ob visum autem eandemmet passionem incurrimus, cùm illa, quam intuemur vt dentium stuporem, si quempiam acida comedentem videamus & strangulationem, nimirum quandam spiritus suffocationem si aliquem strangulari. Fracastorius libro de sympathia, & antipathia capite primo, non dentes obstupescere ei, qui intueatur acerba comedentem proponit: verùm saliuam in os prosilire: cuius rei rationem reddit eodem libro capite XXIII. Cuius verba referuntur à nobis in problematis sexti commentario ad finem *σημεῖα τ̃ παθῶν. Quæ autem notæ affectionum.* Tristia illa obiecta seu passiones quæ visui offeruntur, appellat Aristoteles signa & notas passionum, quoniam ostendunt nobis, & patefaciunt passiones, quæ intus existunt, sicuti libro περὶ ἑρμηνείας ad initium, dixit voces esse signa, & notas passionum, quæ sunt in anima. *ἀπαγχομένους. cùm homines laqueo suspendi, aut aliter strangulari viderent.* Aristotelis dictio vnicum tantùm verbum continet, ἀπαγχομένους, id autem strangulationem significat, quæ rum à caussa externa, vt laqueo, tum interna vt humore, aut alia re viam spiritus occupante & obstruente contingere potest. *ἢ διότι φωνὴ μὲ πᾶσα. An quòd vox omnis, genúsque omne stupendi spiritus est.* Explicat, quod quærebatur. Primùm autem horroris caussam affert, qui ex eo stridulo sono gignitur: tum explanat, quæ ad visum pertinent. Vult autem horrorem fieri ob asperitatem soni, qui editur, dum illæ res ita mouentur: id autem quomodo contingat, liquidiùs explicat. Ait enim vocem omnem & sonum omnem spiritum esse, qui corpus nostrum subiens commotionem facit. Est autem vox species soni, cùm sit sonus animalis, vt dicitur libro secundo de anima: sonus autem est motus aëris, sicuti eodem loco dicitur, efficítque in ipso aëre circulum & vndationem, non secus ac lapillum in aqua proiectum circulos & vndationes efficere videmus. Hic autem spiritus, aut ventus qui nos intus mouet, id vatiè præstare solet, pro eiusdem spiritus modo & conditione. Nam vel ob magnitudinem suam, vel ob ictus vehementiam, maiorem parit commotionem, aut faciens, aut immutans aliquid eorum quæ intus in nobis sunt. Si igitur spiritus aut venti non magni sunt, sed lenes; ipsum sensus locum, & audiendi instrumentum tantummodo mouent, blandè nimirum, & mediocriter: vnde suaues & naturæ grati accidunt, proportionatim etenim sensui, ipsum motione demulcent. At si asper sonus sit, præ ictus vehementia, iam non mouet sed quatit locum ipsum sentiendi, & percussionis vi longè se se porrigit: nimirum sonus ille, seu aër ille motus longè intus se se diffundit, efficitque frigiditatis modo, vt à circumferentia ad centrum fiat motus sanguinis & spiritus: ex quo horror percipiatur, quomodo frigida facultas eundem horrorem producit. Estque sanè etiam ventus ille, aut aët motus frigidus, ob quam caussam etiam frigiditatis meminisse Aristotelem puto. Sonus igitur ille asper, seu aër ille motus crebris percussionibus, seu repercussionibus feriens, ac tundens radices pilorum, quæ sunt in cute, pellit in contrariam partem, ac priùs erant: pulsa autem radice, necesse est cacumen in aduersam partem transferri, atque ita ipsos erigi: nam cùm antea deorsum recumberent, motus autem aëris fit ex parte, quæ est sursum ad eam quæ est deorsum, cùm ingrediatur per foramen aurium, & expandatur super quintum par neruorum cerebri, descendendo per nerui ramificationes vtrimque, sicuti dicit Aponensis ad hunc locum, tandémque ad cor ex Aristotelis sententia perueniens quemadmodum idem Aponensis addit, fit ex huiusmodi motu vt pili erigantur, & horror contingat. Sanè autem ad hunc de sonis locum, qui & quamobrem suaues, seu ingrati auribus accidant videre licet, ea, quæ Fracastorius affert libro de sympathia, & antipathia capite XIV. *γίνεται δ' αὐτὸ μᾶλλον τοῖς ἄλλοις. Sed euenit, vt cæteris partibus potius.* Caussam reddit cur aliis potius corporis partibus, quàm capite, fiat vt pili erigantur: & ait, id contingere, quoniam pili aliarum partium sunt imbecilliores, capitis autem validiores: at passio ob quam erigantur est imbecillis, imbecillum autem ab

imbecillo pati potest, validum non potest, τὸ μὲν οὖν ἀκοῆς ἴσως. *Cum verò sensus audiendi*, explanat alteram partem problematis, quæ ad visum pertinet, & caussam reddit diuersitatis, quam initio proposuerat. Ait igitur sensum videndi esse multo magis exquisitum, & spiritualem, vt aiunt, quàm sensum audiendi; hic autem eo obtusior & magis materialis: fure igitur fit, vt passiones quæ ex auditu contingunt, superficiales sint; cuiusmodi affectus horror est, qui etiam idcirco facilè, & promptè ob varias caussas contingit. At sensus videndi cùm exquisitissimus sit obiectaque non superficie-tenus, sed euidentissimè percipiat, eadem proportione etiam qui ab ipso fiunt effectus, & accidentia contingent: vnde non horror, sicuti circa obiecta auditus: sed ipsimet veri affectus ex illo oriuntur, licèt leuiores: in sensu autem audiendi nequaquam veri contingunt; quoniam non ita corporis partes intimas possunt huius obiecta peruadere, & illas afficere, cùm sit magis obtusus, & materialis, vt dictum est, & faciliùs quidem, ac promptiùs, sed superficie-tenus moueat: vnde non solùm obiecta ipsa actu existentia, sed futura etiam, & ipsorum expectatio horrorem inducit, cùm superficialis motio sit, quæque facilè, & promptè contingat: Inducit autem horrorem, quia est expectatio rei tristis, & dolorificæ; tristitia autem horrorem parit. ποιεῖν ἢ ἀλλοιοῦν. *immutat, & sæpe interimit*. Licentiosiùs Theodorus conuertit verba hæc, nec magis fideliter alia nonnulla. Nos igitur, qui in expositione minimùm à verbis Aristotelis, plùs à tralatione Theodori recessimus; vt expositionis ratio constaret, rudiorem, sed fideliorem tralationem proponendam censuimus, hunc in modum: *An quoniam vox omnis, & omnis sonus spiritus est. Hic autem corpus nostrum ingrediens, mouere aptus est, mouebit autem magis, vel ob magnitudinem vel ob ictum vehementiorem, efficiens, aut immutans aliquid eorum, quæ intus sunt. Magni igitur & lenes spiritus ipsum sensus locum mouent, vnde & dulcia nobis huiusmodi sunt, asperi autem, quum ictum inferant vehementiorem locum quatiunt, & ictus facultate longè se se diffundunt.* τῆς δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας οὔσης αἰσθήσεως ἀνάλογον, καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ' αὐτῆς. *Sensus videndi verò, cùm omnium exquisitissimus certe sit, euenta quoque ipsa pro sua præstantia solet ingerere.* Fideliùs hæc etiam ita conuertamus. *At cùm videndi sensus exquisitissimus sit, proportione et respondentia contingunt accidentia.* ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς αὐτὰ μὲν οὐ, τὴν δὲ ἀπ' αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν. *At in sensu audiendi, vt ipsos minime, sic eorum expectationem nimirum horremus* Hæc non sunt ita coniungenda nec ita coniunguntur in Græca Aristotelicæ orationis serie: & quoniam sententia aliquod accipit detrimentum ita fideliùs possunt conuerti: *In sensu autem audiendi nequaquam: ipsorum autem expectationem horremus.*

V I.

Διὰ τί χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται, καὶ ὅταν οὐροῦντας ἴδωσιν οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; ἢ διὰ τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ κινεῖται τοῦτο τὸ μέρος. τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις διὰ τὸ εὐαισθητοτέροις εἶναι, ἰδοῦσιν εὐθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δὲ ὑποζυγίοις, οὐκ αὐτάρκης τὸ ἰδεῖν ἀλλὰ προσδέονται καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ καὶ ὀσφρανθέντα, ὅτι εὐκινητοτέρα αὕτη ἡ αἴσθησις τοῖς ἀλόγοις· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ· τότε γὰρ μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὀσφρανθῶσιν· ὀσφραίνονται δ' ὅταν πλησιάσωσι.

Cur oscitanti sæpe in oscitando respondemus: & cùm mingentem quempiam videmus ad mingendum mouemur? Quod iumentis præcipuè accidit. An propter memoriam: mouemur enim ea ipsa parte, quoties meminerimus. Hominibus tamen, quia sensu præditi sunt faciliori, statim vbi viderunt euenit vt moueantur, reminiscantúrque: iumentis autem vidisse non satis est, sed alio quoque sensu opus est. Quamobrem addito etiam olfactu, mouentur: quoniam sensus hic in brutis mobilior est. Vnde fit, vt eodem in loco sequentia mingant omnia, quo primum eminxerit: tum enim præcipuè mouentur, cùm olfaciunt: olfaciunt autem posteaquàm appropinquârant.

Iterat primum problema de oscitatione, idem prætereà de mictu, tum in hominibus, tum in brutis, quærens, quod de oscitatione problemate primo proposuerat. Est autem solutio eadem fermè, quæ problemate primo adducta fuit; ob memoriam nimirum fieri commotionem: mouetur autem pars præsertim, quæ respondet ei, quam affici videmus; illa autem mota, motáque materia, quæ ibi continetur, seu vapor sit, vt in oscitatione, seu

humor; vt in mictione, fit excernendi appetitus, cui statim musculi obediunt. Ostendit autem differentiæ caussam, quæ hac ipsa in re hominibus cum brutis intercedit, dicens τοῖς δ' ἀνθρώποις, hoc est; *Hominibus tamen quia sensu praditi sunt faciliori, &c.* Homines nimirum faciliùs, & promptiùs solo visu, bruta autem tardiùs, vt etiam olfactus necessarius sit, commoueri. Id autem fieri tradit, quoniam homines sensus habent mobiliores, quique faciliùs alterentur, ratione temperaturæ, vt ex carnis mollitie appatet: bruta autem minùs mobiles. Non igitur commotio ex vno solo sensu per se his sufficiens est: sed ex duobus necessarium est illam fieri: & ex illo sensu præsertim, in quo circa mobilitatem homini assimia, & similia bruta sunt, hic autem est olfactus. καὶ διὰ τοῦτο. *Vnde fit vt eodem in loco.* Corollarium, quod deducitur ex ratione proposita: Ostendit autem præter quæ sita initio problematis, quare bruta, licet non videant mingentem socium, mingant tamen eo loco, quo præcedentia minxerint: Id autem fieri dicit, quoniam ex olfactu, qui sensus satis mobilis in ipsis est, cùm appropinquauerit loco, vbi alia minxerint excitatur memoria, paratáque materia, vt dictum est primo problemate & secundo, excretio promptè contingit. Alexander libro primo problematum, idem quæsitum proposuit; cuius verba, etsi nihil plùs sed aliquid minùs, quàm Aristotelica contineant referenda putaui. Ita autem leguntur problemate XXXIV. Διὰ τί οἱ βλέποντες χασμωμένους χασμῶνται; διὰ τὸ τὴν φύσιν ὁμοιοπαθῆ καὶ συμπαθῆ εἶναι τῶν ζώων, πλέον δὲ τῶν ἀλόγων· ὅταν γὰρ εἷς ὄνος οὐρήσῃ, καὶ οἱ λοιποὶ συνεξουροῦσι αὐτοῖς [illegible]: hoc est, vt idem Theodorus conuertit; *Quam ob rem, qui oscitantem viderint, oscitare incipiant? quoniam natura animantium consentiens inter se, affiↄiq; mutuò aptissima est, maximéque brutorum. Hinc vbi è grege asinorum meiere vnus adorsus est, cæteri quoque omnes identidem faciunt, quibus vesica plena est vrina.* Non omiserim etiam, quæ Fracastorius capite XXIII. ad hunc locum, & oscitationem pertinentia proponit, atque ita leguntur: *Quosdam præterea consensus habet phantasia, quum à memoria quorundam mouetur, aut valde intenta est: quippe alio oscitante, & nos pariter oscitamus, si non aduerterimus: quod fit excitata memoria alterius ab oscitatione, tum & facto repentè & inaduertenter appetitu eiusdem, quod aliàs anima, vti bonum agnouit, vnde & nos simul oscitamus: nihil enim refert ad faciendum cum motum, an vapores aliqui pigri super musculis sint, vnde appetitus fiat excitandi, an alio modo, & ex memoria innascatur idem appetitus, idem enim omnino fit: innascitur autem non aduertentibus nobis facta memoria, aduertentibus autem non innascitur, phantasia rectum indicante. Similiter & edente aliò acerba quadam memoria fit, & appetitus consimilium: omnis autem appetitus animam mouet, & calorem, anima autem quæ in membro est, quod appetit, quasi sibi deficiat aliquid in eo, suggerit proportionale quiddam, aut salinam, aut quod melius iudicat.*

VII.

Διὰ τί ὁπόταν τεμνόμενόν τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ στρεβλούμενον; ἢ ἄλλο τι τῶν δεινῶν πάσχοντα συναλγοῦμεν τῇ διανοίᾳ; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἡμῖν κοινὴ ἅπασι; συναλγοῦσιν δὲ ὁπόταν τι τοιοῦτον ἴδῃ τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα· ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες, καὶ αἱ ἀκοαὶ λαμβάνουσί τινας ἀπορροίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν.

Quamobrem cùm secari quempiam, aut vri, aut torqueri, aut aliqua re tetra affici videmus, animo vicem eius doleamus? An quòd omnium communis naturâ humana est: ignoscimus ergo, cùm tale quidpiam inspeximus, propter naturæ consortionem, & familiaritatem. An quomodo nares, & aures delibationes quasdam rerum obductarum pro suâ facultate concipiunt, sic etiam aspectus afficitur, & à re delectabili, & à tristi.

Ex aliorum tormentis & cruciatibus, quæ oculis vsurpamus affici nos dolore, nemo est, nisi humano aspectu fera sit, qui non sæpius fuerit ipsemet expertus. Huiusce rei rationes duas affert Aristoteles: sed antea illud aduertendum, quod Theodorus transfert, *aliqua re tetra*, meliùs transferri *aliqua re graui*, seu, *molesta*, aut *formidolosa*. Prima igitur ratio ita habet. Natura in omnibus hominibus vna communis est; quare societate & consortio ipsius, illi ità iunguntur inter se, vt veluti partes, & membra vnius, omnes homines sint, vel potiùs vnus homo cuncti. Vna igitur parte laborante, aliam compati consentaneum est; vel potiùs ipsomet laborante, ob semetipsum dolore affici necessarium. Homine autem naturæ accipio quæcumque ad ipsius constitutionem conueniunt, quorum alia magis, alia mi-

nis remota, elementa, humores, partes, instrumenta, denique anima ipsa; quæ quò magis affinia & similia sunt, eò magis efficacia ad effectum illum producendum. Quòd si præterea aliæ societates, & similitudines interueniant, ætatis, sexus, studij, morum, & similium, adhuc validiùs emergit effectus: denique pro caussarum portione. Quod autem Theodorus vertit, *ignoscimus ergo*, quomodo sumat verbum, *ignoscimus*, vt rei propositæ conueniat, non video. Græcè est συμπάσχει, hoc est *condolet*, aut *dolore afficitur*, nimirum natura nostra, aut condolemus, seu dolore afficimur, si versionis modum sequimur, quẽ proponit Theodorus. ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες. Altera ratio aut solutio, quæ proximiùs rem attingit: sumitur autem à similitudine sensus visus, cum aliis sensibus, sicuti est auditus & odoratus. Quemadmodum enim hi sensus iuxta proprias facultates hauriunt defluxus quosdam ex propriis obiectis, dum obiecta illa percipiunt; nares enim odores, qui sunt effluxus quidam, aures, sonos, qui effluxus sunt hausti è re mota: hique defluxus, aut lætitia, aut tristitia afficiunt illos sensus, prout læti, aut tristes sunt; eodem modo in aspectu contingit: ex re enim visa effluxus perueniunt ad oculos, qui veluti sunt, aut lætifici, aut tristifici, modò lætitiam, modò tristitiam afferunt. De his autem effluxibus, per quos fiunt sensationes habemus apud Lucretium libro quarto: & multa ingeniosè apud Fracastorium libro de sympathia, & antipathia capite quinto; in quos effluxus à singulis corporibus procedentes magnorum etiam effectuum caussas reiicit. Porrò quod Theodorus vertit, *delibationes quasdam rerum obductarum pro sua facultate concipiunt*, meliùs, vt puto ad verbum transferamus: *defluxus quosdam hauriunt iuxta proprias facultates.*

VIII.

Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψώρας οἱ πλησιάζοντες ἁλίσκονται· ἀπὸ δὲ ὕδρωπος, καὶ πυρετῶν, καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἁλίσκονται, οὐδὲ τῶν ἄλλων; ἢ ἡ μὲν ὀφθαλμία ὅτι εὐκινητότατον ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὁρωμένῳ τῶν ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου· ὥστε καὶ ἀντιβλέπων τεταραγμένῳ, ταράττεται μάλιστα; ἡ δὲ φθίσις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ, καὶ βαρύ· τάχιστα δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἅπτεται πάντων. ὅσα τούτου φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη· ὁ δὲ πλησιάζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ· νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νοσῶδες· ἀπὸ μόνου δὲ ὅτι ἐκπνεῖ, νοσοῦσι δὲ ἄλλοι, ἑτέραν δὲ αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ᾧ ἂν ἀσθενήσῃ, τούτῳ ἀναπνεῖ τοιοῦτον, οἷον εἰ πεπονθὼς ἦν· ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀπορρέον. τὰ γὰρ κνησμώδη τοιαῦτα· διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθαι, καὶ γλίσχρον εἶναι, ἅπτεται· τῶν δ' ἄλλων, τὰ μὲν οὐχ ἅπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ ὄντα ἐπιπολῆς, ὅτι παραμένει διὰ ξηρότητα.

Cur à tabe & lippitudine, & scabie capiuntur, qui appropinquarint: ab aqua autem intercute, aut febre, aut stupore attonito, aut aliquo ex numero cæterorum malorum capi nequeunt? An à lippitudine, quoniam oculus pars nostri corporis mobilissima est, ac cæterarum maximè omnium rei sibi obiectæ similis reddi potest, quippe qui facilè moueatur ab eo, quod moueat: itaque fit, vt cùm perturbatum obspicit oculum, facilè ipse etiam perturbetur. Tabis autem contagio ideo fit, quoniam spiritum vitiat grauémque reddit. Celerrimè autem omnes, morbis arripiuntur iis, qui spiritu corrupto proueniunt, quale est omne pestilens genus: qui autem appropinquarit, talem profectò spiritum trahit, qualem æger ille reddiderit. Ægrotat igitur, quia morbiferum est, quod spiritu trahitur. Ab vno autem morbum excipit, quoniam vnus ille sic spirat, cæteri secus: eundem verò, quia quo ægrotarit, hoc non aliter spirat, quàm fuerit affectus. Sed scabies magis, quàm lepra, cæteráque vitia generis eiusdem afficere potest: quoniam pro summa corporis errat, & humore manat glutinoso: genus námque prurientium omne tale est. Itaque id ipsum, quia per summa oritur glutinosúmque est, nimirum idcirco attingere potest: cætera nequeunt, vel quia non per summa proueniunt, vel quia persistere suam ob siccitatem non possunt, quamuis per summam cutem oriantur.

Dictum est antea, tum prima sectione problemate septimo, tum hac eadem paullò superiùs,

periùs, morbos esse, qui contagione afficiant, corripiántque appropinquantes. Modò igitur ex illis nonnullos proponit, & propositis aliis, qui contagione haud inficiant, quærit cur in illis contingat contagio, in his non contingat. Quod autem Theodorus, φθίσιως conuertit, *tabe*, meliùs putem transferri, *phthisi*, retenta voce Græca, iam Latinorum auribus vsitata. Nam cùm rabis nomen, quo vtitur Theodorus de tribus affectionibus, teste Cornelio Celso libro tertio capite XXII. dicatur: vna cùm corpus non alitur, altera, quæ cachexia Græcè dicitur, tertia quæ phthisis cum vlcere pulmonis, sola hæc contagione afficit, & de hac sola inquirit Aristoteles. καὶ πυρετῶν, *& febribus*, intelligit febres summi ardoris, exiguæ autem putredinis, cuiusmodi est synochus non putrida, & similes quæ contagiosæ non sunt. In pestilentibus autem quæ contagione inficiunt, magis attenditur putredo, quàm calor febrilis, qui multò minùs nocet insigni illa & excellenti putredine. Febris autem, cùm vi nominis sui magis calorem denotet, ideo febres, quæ cum multo calore, absque tali putredine corripiunt, hoc loco intelligit & excipit Aristoteles, καὶ ἀποπληξίας. *Aut stupore attonito*. Apoplexia, morbi nomen est Latinis medicis valde vsitatum: Appellârunt illi tamen aliquando hoc morbo correptos, *attonitos*, vt Celsus libro III. capite XXVI. *stuporem autem attonitum*, sicuti vertit Theodorus, fuisse ab eis dictum morbum illum, non memini me legisse, οὐδὲ τῶν ἄλλων. *Aut aliquo ex numero cæterorum malorum*. Ad verbum. *Neque ab aliis*, Non est autem dictum hoc vniuersè accipiendum, nimirum à nullo alio morbo præterquàm à propositis hominem contagione affici: cùm & dysenteria aliquando, & pestilentia, de qua idem Aristoteles prima sectione problemate VII. & febre pestilente vi contagij afficiatur: sed particularis est negatio, non corripi per contagionem ab hydrope, febre, apoplexia, & aliis; alios nimirum intelligens qui contagiosi non sunt; veluti diceret, & ab aliis quibusdam: & ad hunc sensum trahenda sunt Theodori verba si fieri potest, sin minùs corrigenda. ἢ ἡ μὲν ὀφθαλμία. *An à lippitudine*. Aggreditur propositorum morborum caussas singillatim exponere, quare contagiosi sint: & primùm ophtalmiæ; Ait igitur ophtalmiam ideo contagione acciri, quoniam oculus, cuius passio est hic morbus, pars est omnium nostri corporis maximè mobilis similitudinésque omnes, & omnes impressiones promptè recipit, cùm facilè à re quæ mouet, moueatur; præ humiditate nimirum, & mollitie substantiæ ipsius. Vnde si oculum conturbatum aspiciat, à quo ipse aspiciatur, fit ei similis, eandémque turbationem recipit. Non diuersa ratione soluit idem problema Alexander, primo libro problemate XXXV. cuius verba retulimus paullò ante ad problema IV. ἡ δὲ φθίσις. *Tabis autem contagio*. Phthisis ideo contagione afficit, quoniam ab eo, qui huiusmodi morbo laborat, spiritus redditur prauus & grauis, morbi autẽ omnes, qui fiunt cũ huiusmodi spiritu corrupto, quales sunt pestilẽtes, illi celerrimè se se insinuant eis, qui ægrotis appropinquant, sicuti subdit. ὁ δὲ πλησιάζων. *Qui autem appropinquarit*. Docet quemadmodum corripiatur, qui appropinquat: quia nimirum spiritum trahit prauum, & corruptum, qualis ab ægroto expiratur, qui deinde pulmones ipsius inficit & deprauat. Porrò Theodorus aliter legisse videtur, quàm vulgata exemplaria habent, nimirum hoc modo: τοιοῦτον εἰσπνεῖ πνεῦμα, οἷον ἐκεῖνος ἐκπνεῖ. Sed vulgatæ lectionis quamquam breuioris, idem est sensus. νοσεῖ μὲν οὖν. *AEgrotant igitur*. Quæ hactenus dicta sunt, ea poterant esse abundè ad quæstionem dissoluendam: quæ autem modò proponuntur ea & difficilia ad intelligendum sunt, & quid faciant ad rem propositam non video; Aut, quod potiùs puto, verborum sententiam non assequor. Theodorus hîc de suo addidit illa, *quod spiritu trahitur*. Græcè enim solùm est: *AEgrotat igitur, quia morbosum*. In iis etiam, quæ sequuntur, valde discessit à Græcis, nec tamen quid aut iuuet sententiam Aristotelis, aut potiùs quæ sit ipsius Theodori sententia, omnino assequor. Græca ad verbum ita sonant; *A solo autem quia respirat, ægrotat*. Theodorus igitur addit illa, quæ multùm sententiam immutare possunt, *vnus ille*, &, *sic*; atque videtur ita interpretari verba, tamquam Aristoteles declaret, quare à solo eo morboso cui appropinquat, ægrotet, non autem ab aliis, & quare eodem morbo corripiatur, quo ille priùs afficiebatur. Aponensis ita explicat quasi Aristoteles doceat ordinem contagionis, vt ex primo inficiatur secundus, à secundo tertius, & sic deinceps: sed verba quomodo huic sensui adaptentur, ego videre non possum: ille verò, quia Græcas litteras ignorabat, & antiquam tralationem habebat, quæ erat ad verbum, aliqua aliquando immutare, & inuertere, & sæpe diuinare cogebatur, quod & facit aliquando; hoc igitur loco, quod erat in antiqua tralatione, *alij autem aliter*, quæ Græcis respondent ἄλλοι δὲ ἑτέρως, (sunt enim, qui postremum verbum ita legant, & ita etiam legit Theodorus, non ἑτέρῳ) ille inquam pro, *aliter* legendum putauit, *taliter*, quasi alij taliter secundùm eundem morbum disponantur, sicuti prior ille erat affectus. Habet etiam antiqua tralatio & hanc vocem, *secun-*

dum, cui respondens abest à Græcis, & caret particula, δὲ, seu, *vero*, post τῶν ἄλλων, *eundem*, quam habuit Theodorus, & habent Græca vulgata exemplaria: ne verborum distinctionis mentionem faciam, quæ Theodoro & Aponensi, seu tralationi, quam Aponensis sequutus est, valde euariat. Ego locum puto esse corruptum; ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων. *Sed scabies magis*. Tertium soluit, quod proposuerat scabiem dicens ideo contagiosam esse, quoniam morbus est in corporis superficie constitutus, & manat humore glutinoso. Quoniam enim superficialis in aperto, & omnibus obuius est, omnium etiam iniuriis exponitur; quoniam verò glutinosus facilè adhæret. Patet autem morbum esse superficialem, & glutinosum, quoniam prurigiuosus est, omnia autem prurigiosa talia sunt, ait Aristoteles, nimirum superficialia, & humore glutinoso manantia. Obseruandum autem Theodorum legisse ἡ δὲ ψώρα μᾶλλον, qui vertit, *sed scabies magis, quàm lepra*, in vulgatis autem codicibus Græcis est, μόνον, & ita etiam legit antiquus interpres, qui vertit, *scabies autem solum aliorum*; Porrò scabies, quæ Græcè ψώρα dicitur, & lepra cùm ab eodem humore originem trahant, ea re inuicem differunt, quòd scabies sit magis superficialis, lepra autem altiùs penetret: pruritum autem vtraque habent, sicuti patet ex his Pauli Æginetæ verbis libro quarto capite secundo. τούτων τῶν παθῶν ἑκάτερον τραχυσμός ἐστι ἐπιφανείας δέρματος, μετὰ κνησμοῦ, καὶ ἀποτήξεως σώματος, ἐκ μελαγχολικοῦ χυμοῦ τὴν γένεσιν ἔχον· ἀλλ' ἡ μὲν λέπρα διὰ βάθους ἐπινέμεται τὸ δέρμα κυκλοτερέστερον μετὰ τοῦ φολιδοειδῆ ἰχθύων λεπίδας. ἡ δὲ ψώρα ἐπιπολαιοτέρα τέ ἐστι, καὶ ποικίλως τετμηματισμένη, καὶ πιτυρώδη ἀφίησι σώματα. hoc est. *Vtrque affectus cutis asperitudo est pruriens, in qua corpus paullatim absumitur. Originem ex atra bile ambo hæc vitia trahunt, sed lepra altius circularibúsque erosionibus cutem depascit, & piscium modo squamulas ex se remittit: psora verò seu scabies summam illam corporis cutem exedit, varias figuras habens* Hæc Æginetæ quibus non dissentanea de vtróque affectu scribit Actuarius libro secundo de dignotione affectuum capite vigesimo. τῶν δ' ἄλλων. *Cætera nequeunt.* Alteram soluit problematis partem, quare morbi aliqui non sint contagiosi: quia nimirum vel non sunt in superficie constituti; sed intus latent, vel quamquam sunt in superficie constituti, non manant humore glutinoso, vtrumque enim ad illam rem desideratur. Animaduertendum autem in Græcis exemplaribus deesse particulam negatiuam, quam habet Theodori tralatio in illis, *quia non per summam proueniunt*, atque etiam antiqua; quam sensus quoque videtur desiderare. τῷ δ' ὑπομένειν. *Vel quia persistere.* Theodorus & antiquus interpres etiam hoc loco agnoscunt particulam negatiuam, quorum ille vertit, *persistere suam ob siccitatem non possunt*; hic autem, *quoniam non permanent ob siccitatem.* Abest tamen illa à Græcis codicibus: mihique sanè videtur illa sensum interturbare: commodè enim sine ea nos locum exposuimus: morbos nimirum aliquos, qui sunt in superficie, non esse contagiosos, quia ob siccitatem, qua sunt præditi, non manant humore illo glutinoso: sed sicci permanent, & consistunt, nec possunt adhærere, cùm lentore, seu glutine careant: Aponensis, qui tralationem antiquam habuit cum negatiua particula, exponit hoc modo: morbos, qui sunt in superficie, nec sunt contagiosi, ideo tales esse, quoniam humor ille est siccus, & facilè euaporabilis, vnde cùm non consistat, nec adhæreat, sed dissoluatur, non potest contagione inficere. Porrò hoc idem problema habemus etiam apud Alexandrum libro secundo problematum, numeratúrque XLIII. cuius verba Latinè ita leguntur ex Theodori tralatione: *Cur tabes, scabies, lippitudo, mala contagiosa sunt: aqua intercus, febris, & stupor totius corporis, cui nomen apoplexia, transire in alium numquam solent? Quoniam oculus quidem, vt humidus, affectionique oppertunus facile morbosis deprauatur radijs, qui cum spiritu à lippientis oculo proficiscuntur: tabes autem expirando putrem aerem reddit, qui tractus ab homine sano pulmonem membrum affectu facile vitiat, & corrumpit. Scabies quoque cùm per summa corporis sit, lentamque saniem emittat, facile si se propagare, cutémque integri corporis vitiare potest. Cæteri sanè morbi, aut positi intus cutem attingere nequeunt, nullámue reddunt delibationem, vt aqua intercus, vt stupor attonitus, aut cùm per summa corporis natent, nihil tamen humoris præ nimia sua lentitate, & siccitate, & corpulentia, emittunt, vt albugo, vt lepra; aut positi quidem parte interiore sunt: sed quoniam nihil pestilens, atque putrefaciens mittant, suum aliorsum transmittere vitium non possunt, vt febres crebriores & solitæ.* Quoniam verò in hisce transferendis non minùs, sed adeò plùs, quàm in Aristotelicis mihi lapsus videtur Theodorus; quid enim, vt alia omittam, albugo, quæ oculorum morbus est, hic faciat, quum leuce sit, seu vitiligo, quæ ab Alexandro proponitur ex viscido, & glutinoso humore vitium, ortum in corporis parte superficiali? faciendum igitur mihi omnino putaui, vt denuò problema, si non ita eleganter, saltim fideliùs conuerterem, hunc in modum: *Quamobrem à phthisi, & scabie, & lippitudine corripiantur, qui ægrotis appropinquant, ab hydrope autem; & febre, & apoplexia non itidem? Quoniam oculus* [æger] *qui* [sanum] *contra intuetur,*

affectioni

affectioni admodum facilis, & humidus existens, ac radij etiam cum spiritu exeuntes morbosi, oculo [sano] *affectioni, scilicet maximè obnoxio, morbum communicat. Phthisis autē in respiratione acrem remittens putrefactum, transfundit rursus per eandem respirationem morbum sano, & pulmoni putredinem. Similiter, autem & scabies, quæ in superficie cutis existit, & viscidum habet effluxum, promptè communicat morbum, & sani hominis cutim peruertit. Ex alijs autem morbis, alij quidem in alto positi cutim non attingunt, aut effluxum aliquem haud emittunt, sicut hydrops, & apoplexia: alij autem in superficie quidem sunt positi, verùm ob viscidutatem & crassitiem, & siccitatem nihil emittunt, vt leuce, seu vitiligo, ac lepra: alij autem in profundo quidem sunt, at effluxum aliquem pestilentem, aut putridum haud emittunt, vt consuetæ febres.*

IX.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλας; ἢ ὅτι ἡ μὲν ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὐτὴ μασωμένοις τε κἂν συνθλίβῃ χερσίν τινα· ἕλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης τῷ γλισχρου εἰσδυομένη, ἐξάγει τὸ ὀξύ· συγγενὲς γάρ. ὅτι δὲ συγγενὴς ἡ ὀξύτης σημαίνει· ἔχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυλὸς αὐτῆς· οἱ δὲ ἅλες συντηκόμενοι ἐξάγουσι τὴν ὀξύτητα.

Cur dentium stuporem portulaca herba, aut sal tollere potest? An portulaca quia lentum quendam habet humorem, qui vel manducanti, aut manu aliquantisper confringenti patescit: hæret enim, ac trahitur. Lentor igitur subiens ille, à corpore educit acorem, quippe qui affinitate quadam coniungi valeat, argumento saporis, quem acidulum reddit. Sal verò macerat, liquefacitque, atque ita acorem quoque extrudit.

X.

Διὰ τί δ' οὐ ἡ κονία καὶ τὸ νίτρον οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει.

Sed cur lixiuium, nitrúmue hoc idem facere nequeant? An quòd hæc suam ob acerbitatem adstringunt nón liquefaciunt?

Hæc duo problemata proposita fuêre sectione prima, nimirum trigesimum octauum, & trigesimum nonum; ibique à nobis, vt potuimus ita exposita, vt hoc loco nulla prætereà sint quæ addamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Θ.

ὅσα ἐκ ῥίγους καὶ φρίκης.

ARISTOTELIS PROBLE-MATVM SECTIO VIII.

Eorum quæ ad rigorem, atque horrorem pertinent,
THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; ἢ διότι τὸ αἷμα πήγνυται διὰ τὸ ψῦχος· πηγνύμενον δὲ μελαίνεται, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ θερμοῦ· τὸ δὲ λευκὸν, τοῦ πυρός· διὸ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα.

Qua de caussa liuidi qui rigent efficiuntur? An quoniam sanguis appulsu frigoris gelascit: gelatus autem nigrescit, propter caloris inopiam: albedo námque igni tribuitur: Quapropter iis maximè, qui ætate processerunt caro liuescit, eò quòd calorem minimum obtinent.

De rigore & horrore quæstiones in hac sectione proponi titulus ipse indicat. At verò de frigore etiam quinque proponuntur problemata, tertium, sextum, nonum, decimum septimum, & decimum nonum: de horrore alia quinque: octauum, vndecimum, duodecimum, decimum tertium, & vltimum: reliqua autem de rigore. Quid autem rigor sit quibúsque de caussis fiat, vberrimè à Galeno disquiritur, & explicatur, tum aliis in locis, tum verò in libro de tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore capite VI. quo in loco cùm eorum opiniones refutasset, qui rigorem definiebant esse perfrictionem, aut perfrictionem validam, aut perfrictionem cum tremore: & nominatim Platonem, qui idem esse putabat rigere, & tremere; atque cum eo Athenæum, Attalum; non etiam satis esse putauit, si rigor definiatur perfrictio sensilis aut dolorifica: ita enim appelletur solummodo qui sanis accidit rigor. At morbidus habet etiam coniunctum totius corporis præter voluntatem, motum, turbationémque, seu inæqualem concussionem, & agitationem: estq; ab eo distinctus horror, & perfrictio, seu perfrigeratio. Si enim absque totius corporis motu, & concussione, ne cutis quidem inæqualiter moueatur, perfrictio est, seu frigus: si autem cutis perturbetur, quatiatúrque per quosdam insultus, corpus autem totum non commoueatur: horror dicitur; vt hic sit cutis affectus, qualis rigor totius corporis: Ita de his affectibus Galenus: vt existimare liceat, eos quemadmodum dicunt in scholis, secundùm magis & minùs inter se differre. Aristoteles autem vt de non morbido rigore necessariò videtur verba facere: sed generaliùs de omni; ita non videtur eum à perfrictione, seu perfrigeratione disiungere: & nomine rigoris, sicuti adnotauit etiam Aponensis, perfrigerationem quandam intelligit: cum rigore enim semper perfrigerationis sensus coniungitur: quemadmodum scripsit eo loco Galenus: licèt illius caussa sæpe etiam possit esse calida,

cuiusmo

cuiusmodi humor biliosus, & acris, quod non negat Aristoteles. Quod igitur de rigore hoc primo problemate quæritur, illud est. Cur qui eo corripiuntur liuidi appareant, quæque sit illius coloris in rigentibus caussa. Est autem color liuidus, qui Græcè πελιδνὸς dicitur, teste ipso Galeno xiv. methodi capite ix. medius inter rubrum, & nigrum, cuiusmodi fuscus color est: seu medius inter penitus nigrum, & floridum, hoc est rubicundum, aut flauum, vt habet idem Galenus commẽto ii. in librum Hippocratis de fracturis textu xxxii. Hesychius dicit hunc colorem plumbi. Cùm autem rigentibus fieri ob sanguinis cõcretionem, seu congelationem tradit in præsentia Aristoteles. Concrescit autem sanguis ob frigus, quod eo tempore patitur: cùm rigore enim perfrigerationem semper esse coniunctam paullò ante ex Galeno etiam diximus. Concretionem autem fieri à frigore habemus apud eundem Aristotelem libro iv. Meteorologicorum, etsi etiam à calore sicco; sed in præsentia à frigore: quod scripsit etiam Galenus libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus capite v. Quinimo à solo vehementi frigore congelationem fieri dicebat ibidem Galenus. Non tamen propriè & exquisitè accipi putem ab Aristotele in præsentia congelationem, non enim in viuentis animalis corpore fieri possit, aut ferri adeò ingens frigus, vt congelationem pariat: nec verò in rigentibus ipsis sanguis propriè, & verè concrescit & gelatur: sed potiùs crassescit: quæ crassities similiter ex eodem Aristotele fit partim à calore, partim à frigore: quibúsque à frigore id euenit, illa ideo patiuntur, quia frigus ab eis partes calidas & tenuiores sanguinis exprimit, cum quibus humor etiam elicitur. De hac autem congelatione loquitur idem Aristoteles sectione ix. problemate similiter ix. frigore itaque correptus sanguis destitutúsque magna ex parte calore, cuius beneficio albedo constat, iam non rubens aut flauus appareat, sed liuidus fiat, atque ita ex eo colorata membra similiter. Nomine igitur ignis, calor in præsentia intelligitur, seu spiritus natiuus, æthereus & cœlestis, qui in semine continetur, de quo Aristoteles libro secundo de generatione animalium capite iii. Hic enim ab initio immixtus semini sanguinémque subiens, venísque per vniuersum corpus diffusus, præsertim capillaribus, quæ puriorem, magísque defæcatum illum continent, ad carnem & cutim abundè efflorescens, albedinem illam rubescentem, viuidúmque colorem procreat. Hoc autem colore, aut spiritu plùs minùs priuatus sanguis, priuatáque membra, quod rigentibus à frigore euenit, iam meritò liuida appareant. Ignis sanè propriè, nec albus est, neque alium colorem habet: quod existimabat Empedocles. Est enim color propriè affectio corporis mixti, vt ab Aristotele scribitur: albedo tamen illi aliquo modo tribuitur, sicuti etiam fit à Galeno loco superiùs citato ii. de fracturis, xxxii. his verbis Vidio interprete: *Sæpe videre licet, quæ nigra sunt, quum incipiant verti in pus, liuida se ostendere, tum paullatim nigritie amissa ad ignis colorem accedentia, albidiora euadere.* Quamquam ignis etiam alia ratione, alióque nomine nigredinem aliquando pariat, vt habemus apud eundem Aristotelem sectione xxxviii. problemate vii t. in quo quærebat cur ignis hominem nigrum non reddat, fictile reddat: id verò qua ratione fiat, ostendit eo loco Aristoteles. Nos verò in præsentia de spiritu, & calore æthereo verba Aristotelis accipimus, sicuti etiam fecit Aponensis. At verò à frigore liuiditatem membris induci, habemus etiam sectione sequenti problemate x. & apud Aëtium tetrabili secundæ sermone secundo, capite ix. vbi ex Galeno & Rupho de melancholico humore agens ita scribit, Cornario interprete: *Porrò nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus. Nam quale quiddam patiuntur carbones, dum vruntur, lucidissimi ob flammam existentes, extincta autem nigrescentes: tale quiddam circa claram sanguinis colorem frigiditas facit.* Quæ autem habet Galenus locis superiùs adductis de liuore membris eueniente ex sanguine extra venas fuso, & corrupto, ea his non sunt eadem, neque huc faciunt: Nos autem Aristotelica in præsentia explicabimus. *Qua propter ijs maximè, qui ætate processerunt.* Corollarium: seu etiam argumentum à signo, cuiusmodi multa alia in hunc modum prolata, quo probat à frigore liuiditatem produci: Senes enim, quia minimum caloris illius innati, cœlestísque habent, paucósque spiritus, eósque crassiores, & minùs lucidos, quippe qui exiguum etiam sanguinem habeant, minúsque perfectum, ideo carnem habent liuidam. Inde & Hesychius tradit à Cois, & Epirotis senes, appellari πελιδνούς, hoc est *liuidos*; ab eo nimirum colore, quo præditi sunt. Huius eiusdem caloris extinctione, qui & vitam continet, & cum vita discedit, mortuorum cadauera adeò liuida, tetra, & horribilia apparere solent.

II.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; ἢ διότι πάντες οἱ ῥιγῶντες μᾶλλον τὸ πνεῦμα κατέχουσι;

ὁ δὲ καθεύδων ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ· ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν· ἅμα γὰρ ποιεῖν τἀναντία, ἀδύνατον.

Quam ob caussam, qui rigent maximè dormire non valeant? An quoniam qui riget, spiritum magis retinet, quàm laxat: qui dormit, magis reddit, quàm attrahit. Facit igitur rigor, vt contrà agatur quàm cùm dormitur.

Tria hæc problemata, quæ deinceps consequuntur, secundum hoc, tertium, & quartum desiderantur hoc loco in Latinis Theodori codicibus. At hoc secundum, in eisdem postremum habetur omnium huius sectionis. Nos qui hoc loco ordinem antiqui interpretis sequuti sumus, ex vltima illa sede tralationem Theodori repetentes huc transtulimus. Reliqua autem duo, quòd eorum tralationem non meminissem à Theodoro haberi, & antiqui interpretis illa nimiùm rudis videretur; vt potuimus, si non eleganter, vt sua Theodorus, fideliter, & non ita fortasse ruditer, vt antiquus interpres Latina fecimus, & suis locis apposuimus. Inquirit igitur hoc problemate Aristoteles, cur ij, qui rigore prehenduntur, dormire non possint. Rationem autem reddit, quoniam in rigentibus, sicut in frigescentibus omnibus, motus humorum est à circumferentia ad centrum: ex quo fit, vt eo tempore pulsus sint rari, & tardi, quippe intus contracti: inspiratio etiam minor, quàm exspiratio; nam cùm aëris inspiratio fit ad euitandum calorem cordis, & refrigerandum: qui autem rigent summè perfrigescant, exigua illi adest inspirandi necessitas. In somno autem contrà, præsertim vltra initium ipsius, in quam partem magis cadit Aristotelis ratio. Nam vltra initium cùm genitos vapores, seu fumos necesse sit expelli, auctúsque, & corroboratus calor hoc opus aggrediatur, inspirationem multam consequi necessarium est. Cùm igitur contrarij sint affectus, qui contingunt in rigore & somno, ea non posse simul eodémque tempore fieri, consentaneum est: Non contingit autem somnus neque etiam initio rigoris, licèt eo tempore videri possit similis esse vtriúsque motus, à circumferentia ad centrum, nam qui motus fit in somno, ille quamquam ad interna, placidus, & leuis est, qui verò in rigore, ille cum impetu, tumultu, ac turbatione maxima fit, atque etiam cum doloris sensu in eo, qui verus rigor est ex sententia Galeni.

III.

Διὰ τί ἐν τῷ ψύχει ὀξύτεροι, καὶ οἱ ἀσθενήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι, καὶ οἱ ὀργιζόμενοι; ἢ στιφρότερον ποιεῖ τὸ καταψύχεσθαι;

Quamobrem per frigora acriores euadant, tum qui ægrotauerunt, tum mœrore affecti, & iracundi? An refrigeratio densationem, & duritiem facit?

Tria hominum genera recenset, qui in frigore acriores redduntur, hoc est, quorum naturæ, dum frigore corripiuntur, sæuiores, & acerbiores euadunt: sunt autem hi, ex morbo conualescentes, qui contristantur, & qui irascuntur. Caussam autem huius rei in singulis hisce esse tradit Aristoteles, quoniam frigus densationem, soliditatem, & duritiem affert: est enim huic frigori coniuncta etiam siccitas; cùm huiusmodi qualitas, quæ στιφρὸς dicitur, quamque nos tribus Latinis nominibus, *densi*, *solidi*, & *duri* expressimus, gignatur non à solo frigore: sed ab eo siccitati coniuncto, licèt frigus sit siccitate maius, sicuti testatur Alexander problemate septuagesimo libri secundi, singula igitur corpora eorum, qui dicti sunt, per frigus densiora reddita, meliùs quàm aliis temporibus retinent; atque etiam vehementiores, & efficaciores edunt suos effectus: omne enim corpus, quo densius, & solidius est, hoc diutius seruat, (vt Senecæ verbis vtar) & fideliùs custodit calorem, & quæcúmque impressa sunt: estque illius vis & efficacia maior: ita ignis in ferro accensus, diutius perseuerat, & vehementiùs vrit, quàm accensus in palea, quod etiam de plumbo dicit Aristoteles problemate sequenti XIX. Hæc autem ratio, quamquam reliquis etiam hominibus accommodari possit, maximè tamen ijs conuenit, qui dicti sunt, quoniam ob debilitatem paratiores sunt ad patiendum; conualescentes quidem à morbo debilitati, contristati autem, & irati ab ipsamet passione.

Διὰ τί

IV.

Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι εὖ ἔχοντες; ἢ ὅτι καθαρὰ καὶ εὔπνους ἡ ἕξις, καὶ ἀπίμελος· ἡ τοιαύτη δ' ἀπαθεστάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν εὐδίοδός τε ᾖ, καὶ μὴ ἔχῃ θερμότητα ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ πιμελὴ, θερμὸν, ἂν μὴ δίυγρος.

Quam ob rem athletæ bona & valenti corporis habitudine alsiosi sunt? An quoniam purus,& bene perspirabilis illorum habitus est, ac pinguedine carens. Talis autem habitus omnium facillimè pati solet ab aëre, quando & peruius sit,& pinguedinem minimè contineat: pinguedo quippe calida est, nisi sit humecta.

Athletæ cùm assiduè operam darent exercitationibus, eúmque sibi finem propositum haberent, vt in certaminibus aduersarium prosternerent; omni ingenio studebant virium robori comparando, & magnitudinem molis corpori adiiciendo: cuius rei gratiâ cibos multos, & crassos, multique nutrimenti sumere illis in more positum fuit; summéque vulgo existimabatur hic athletarum bonus habitus, quem tamen sicuti periculosum, Hippocrates damnauit libro primo aphorismorum tertio aphorismo, & vberiùs tanquam non verè bonum, sed potiùs multis periculis, & detrimentis plenum insectati sunt Plato in tertio de Republica & Galenus ex eo in libro ad Thrasibulum. Quærit igitur Aristoteles,cùm athletæ bono habitu sint præditi, bonus autem habitus morbosis affectibus maximè resistat, cur iidem rigore, qui affectus morbosus est, tamen frequenter corripiantur? Caussam autem dicit esse habitum illorum, qui est vacuus excrementis, & bene perspirabilis ob patentes meatus,& absque pinguedine; idque ratione frequentissimi exercitij, quo vtebantur, quod corpora exinaniebat, meatus recludebat,& pinguedinem suboriri, aut non permittebat, aut enatam colliquabat: huiusmodi autem habitus facilè ab aëre ambiente patitur, eiúsque iniuriis maximè expositus est, tum quia expeditum ei præstat aditum, vt promptè ingrediatur, tum etiam quia ingresso non est, quod resistat; cùm ille habitus careat caliditate, quippe qui careat pinguedine, quæ calida est, nisi fuerit humecta, laxa, & aquosa,ab hac enim calorem abesse significat. Porrò quomodo pinguedo ab Aristotele dicatur calida, quæ à Galeno dicitur frigida; & si frigida, quomodo calefaciat, accuratiùs à nobis disquirendum non est; cùm multi præclari viri hac de re vberiùs disputauerint,quorum sermones videre licet: Nobis satis erit Aristotelis sententiam tenere. Qui tum hoc loco, tum alibi non semel, pinguedinem calidam esse significauit. *δύσριγοι*. Iulius Pollux libro tertio Onomastici hanc vocem exponit, *ἀεὶ ῥιγῶντας*, ita scribens τοὺς δ' ἀεὶ ῥιγῶντας οἱ παλαιοὶ ῥιγοσίους ἔλεγον; ὡς οἱ νῦν δυσρίγους. Nosque ita accepimus edocti etiam à problemate quod sequitur decimo: qui verò hoc loco interpretantur, *difficulter rigorem sentientes*, quia sequatur *ἀπαθεστάτην*, sicut in vulgaribus lexicis habetur, imprudenter faciunt, cùm *εὐπαθεστάτην*, legendum sit,non autem,*ἀπαθεστάτη*, quemadmodum apparet ex Antiquo interprete qui vertit, *bene passibilis*, ac ipse problematis sensus: ostendit & ita etiam reponit Iustinianus.

V.

Διὰ τί μάλιστα τὰ ἀκρωτήρια ῥιγῶσιν; ἢ διὰ στενότητα; οἱ γὰρ πόροι αὐτοῖς στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν. ὥστε καὶ ὀλιγόθερμοί εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν.

Cur extrema corporis maximè rigent? An propter angustiam? Foramina enim, quæ in his insunt angusta, parum obtinent sanguinis, & ob eam rem parum caloris sortiuntur; sanguis enim calidus est.

Corporis extremas partes, cuiusmodi sunt manus, pedes, nasus, & aures, maximè omnium frigescere dicit Aristoteles, quoniam minùs cæteris sanguinis obtineant: à sanguine autem incalescit corpus. Ideo autem minùs sanguinis obtinent, quoniam cauitates, aut vasa, & conceptacula, quibus ille continetur, in particulis his extremis angusta, & exilia sunt: nec multæ sanguinis copiæ locus conceditur. Apertè autem nomen *πόροι*, seu *meatus*, ipsa sanguinis conceptacula nimirum venas & arterias hoc loco significat. Quare quam Aponensis ad hunc locum affert obiectionem: superiori problemate in athletis meatuum

ὁ δὲ καθεύδων ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ· ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν· ἅμα γὰρ ποιεῖν τἀναντία, ἀδύνατον.

Quamob caussam, qui rigent maximè dormire non valeant? An quoniam qui riget, spiritum magis retinet, quàm laxat: qui dormit, magis reddit, quàm attrahit. Facit igitur rigor, vt contrà agatur quàm cùm dormitur.

Tria hæc problemata, quæ deinceps consequuntur, secundum hoc, tertium, & quartum desiderantur hoc loco in Latinis Theodori codicibus. At hoc secundum, in eisdem postremum habetur omnium huius sectionis. Nos qui hoc loco ordinem antiqui interpretis sequuti sumus, ex vltima illa sede tralationem Theodori repetentes huc transtulimus. Reliqua autem duo, quòd eorum tralationem non meminissem à Theodoro haberi, & antiqui interpretis illa nimiùm rudis videretur; vt potuimus, si non eleganter, vt sua Theodorus, fideliter, & non ita fortasse ruditer, vt antiquus interpres Latina fecimus, & suis locis apposuimus. Inquirit igitur hoc problemate Aristoteles, cur ij, qui rigore prehenduntur, dormire non possint. Rationem autem reddit, quoniam in rigentibus, sicut in frigescentibus omnibus, motus humorum est à circumferentia ad centrum: ex quo fit, vt eo tempore pulsus sint rari, & tardi, quippe intus contracti: inspiratio etiam minor, quàm exspiratio; nam cùm aëris inspiratio fit ad euitandum calorem cordis, & refrigerandum: qui autem rigent summè perfrigescant, exigua illi adest inspirandi necessitas. In somno autem contrà, præsertim vltra initium ipsius, in quam partem magis cadit Aristotelis ratio. Nam vltra initium cùm genitos vapores, seu fumos necesse sit expelli, auctúsque, & corroboratus calor hoc opus aggrediatur, inspirationem multam consequi necessarium est. Cùm igitur contrarij sint affectus, qui contingunt in rigore & somno, ea non posse simul eodémque tempore fieri, consentaneum est: Non contingit autem somnus neque etiam initio rigoris, licèt eo tempore videri possit similis esse vtriúsque motus, à circumferentia ad centrum, nam qui motus fit in somno, ille quamquam ad interna, placidus, & leuis est, qui verò in rigore, ille cum impetu, tumultu, ac turbatione maxima fit, atque etiam cum doloris sensu in eo, qui verus rigor est ex sententia Galeni.

III.

Διὰ τί ἐν τῷ ψύχει ὀξύτεροι, καὶ οἱ ἀσθενήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι, καὶ οἱ ὀργιζόμενοι; ἢ στερεοτέρους ποιεῖ τὸ καταψύχεσθαι;

Quamobrem per frigora acriores euadant, tum qui ægrotauerunt, tum mœtore affecti, & iracundi? An refrigeratio densationem, & duritiem facit?

Tria hominum genera recenset, qui in frigore acriores redduntur, hoc est, quorum naturæ, dum frigore corripiuntur, sæuiores, & acerbiores euadunt: sunt autem hi, ex morbo conualescentes, qui contristantur, & qui irascuntur. Caussam autem huius rei in singulis hisce esse tradit Aristoteles, quoniam frigus densationem, soliditatem, & duritiem affert: est enim huic frigori coniuncta etiam siccitas; cùm huiusmodi qualitas, quæ στερεὸς dicitur, quamque nos tribus Latinis nominibus, *densi*, *solidi*, & *duri* expressimus, gignatur non à solo frigore: sed ab eo siccitati coniuncto, licèt frigus sit siccitate maius, sicuti testatur Alexander problemate septuagesimo libri secundi, singula igitur corpora eorum, qui dicti sunt, per frigus densiora reddita, meliùs quàm aliis temporibus retinent; atque etiam vehementiores, & efficaciores edunt suos effectus: omne enim corpus, quo densius, & solidius est, hoc diutius seruat, (vt Senecæ verbis vtar) & fideliùs custodit calorem, & quæcúmque impressa sunt: estque illius vis & efficacia maior: ita ignis in ferro accensus, diutius perseuerat, & vehementiùs vrit, quàm accensus in palea, quod etiam de plumbo dicit Aristoteles problemate sequenti xix. Hæc autem ratio, quamquam reliquis etiam hominibus accommodari possit, maximè tamen iis conuenit, qui dicti sunt, quoniam ob debilitatem paratiores sunt ad patiendum; conualescentes quidem à morbo debilitati, contristati autem, & irati ab ipsamet passione.

Διὰ τί

IV.

Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι εὖ ἔχοντες; ἢ ὅτι καθαρὰ καὶ εὔπνους ἡ ἕξις, καὶ ἀπίμελος; ἡ τοιαύτη δὲ ἀπαθεστάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν δίοδός τε ᾖ, καὶ μὴ ἔχῃ θερμότητα ἐν αὑτῇ· ἡ δὲ πιμελή, θερμόν, ἂν μὴ δίυγρος.

Quam ob rem athletæ bona & valenti corporis habitudine alsiosi sunt? An quoniam purus, & bene perspirabilis illorum habitus est, ac pinguedine carens. Talis autem habitus omnium facillimè pati solet ab aëre, quando & peruius sit, & pinguedinem minimè contineat: pinguedo quippe calida est, nisi sit humecta.

Athletæ cùm assiduè operam darent exercitationibus, eùmque sibi finem propositum haberent, vt in certaminibus aduersarium prosternerent; omni ingenio studebant virium robori comparando, & magnitudinem molis corpori adiiciendo: cuius rei gratiâ cibos multos, & crassos, multique nutrimenti sumere illis in more positum fuit; summéque vulgo existimabatur hic athletarum bonus habitus, quem tamen sicuti periculosum, Hippocrates damnauit libro primo aphorismorum tertio aphorismo, & vberiùs tanquam non verè bonum, sed potiùs multis periculis, & detrimentis plenum insectati sunt Plato in tertio de Republica & Galenus ex eo in libro ad Thrasibulum. Quærit igitur Aristoteles, cùm athletæ bono habitu sint præditi, bonus autem habitus morbosis affectibus maximè resistat, cur iidem rigore, qui affectus morbosus est, tamen frequenter corripiantur? Caussam autem dicit esse habitum illorum, qui est vacuus excrementis, & bene perspirabilis ob patentes meatus, & absque pinguedine; idque ratione frequentissimi exercitij, quo vtebantur, quod corpora exinaniebat, meatus recludebat, & pinguedinem suboriri, aut non permittebat, aut enatam colliquabat: huiusmodi autem habitus facilè ab aëre ambiente patitur, eiúsque iniuriis maximè expositus est, tum quia expeditum ei præstat aditum, vt promptè ingrediatur, tum etiam quia ingresso non est, quod resistat; cùm ille habitus careat caliditate, quippe qui careat pinguedine, quæ calida est, nisi fuerit humecta, laxa, & aquosa, ab hac enim calorem abesse significat. Porrò quomodo pinguedo ab Aristotele dicatur calida, quæ à Galeno dicitur frigida; & si frigida, quomodo calefaciat, accuratiùs à nobis disquirendum non est; cùm multi præclari viri hac de re vberiùs disputauerint, quorum sermones videre licet: Nobis satis erit Aristotelis sententiam tenere. Qui tum hoc loco, tum alibi non semel, pinguedinem calidam esse significauit. *δύσριγοι.* Iulius Pollux libro tertio Onomastici hanc vocem exponit, *ἀεὶ ῥιγοῦντας*, ita scribens *τοὺς δ' ἀεὶ ῥιγοῦντας οἱ παλαιοὶ ῥιγοσιβίους ἔλεγον; οὓς οἱ νῦν δυσρίγους.* Nosque ita accepimus edocti etiam à problemate quod sequitur decimo: qui verò hoc loco interpretantur, *difficulter rigorem sentientes*, quia sequatur *ἀπαθεστάτην*, sicut in vulgaribus lexicis habetur, imprudenter faciunt, cùm *εὐπαθεστάτην*, legendum sit, non autem, *ἀπαθεστάτη*, quemadmodum apparet ex Antiquo interprete qui vertit, *bene paßibilis*, ac ipse problematis sensus: ostendit & ita etiam reponit Iustinianus.

V.

Διὰ τί μάλιστα τὰ ἀκρωτήρια ῥιγῶσιν; ἢ διὰ στενότητα; οἱ γὰρ πόροι αὐτοῖς στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν. ὥστε καὶ ὀλιγόθερμοί εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν.

Cur extrema corporis maximè rigent? An propter angustiam? Foramina enim, quæ in his insunt angusta, parum obtinent sanguinis, & ob eam rem parum caloris sortiuntur; sanguis enim calidus est.

Corporis extremas partes, cuiusmodi sunt manus, pedes, nasus, & aures, maximè omnium frigescere dicit Aristoteles, quoniam minùs cæteris sanguinis obtinent: à sanguine autem incalescit corpus. Ideo autem minùs sanguinis obtinent, quoniam cauitates, aut vasa, & conceptacula, quibus ille continetur, in particulis his extremis angusta, & exilia sunt: nec multæ sanguinis copiæ locus conceditur. Apertè autem nomen *πόροι*, seu *meatus*, ipsa sanguinis conceptacula nimirum venas & arterias hoc loco significat. Quare quam Aponensis ad hunc locum affert obiectionem: superiori problemate in athletis meatuum

reſerationem, rigoris fuiſſe cauſſam, quæ hîc eorundem anguſtia eſt, ſanè flocci facienda. Non enim contraria ſunt, réſque ſe ſe inuicem minimè patientes, meatus adaperti, & excrementis vacui, ac anguſti & breues: Tum ibi meatus erant foramina cutis, per quæ frigido aëri patebat aditus, ad interiora; hîc autem ſanguinis receptacula ſunt, quæ anguſta, & breuia parum ſanguinis continent. Alexander idem problema habet libro ſecundo XXIV. cuius ſimiliter eadem eſt ſolutio.

V I.

Διὰ τί ἐὰν μετέωροι ὦσιν οἱ πόδες, μᾶλλον ῥιγοῦσι; πότερον ὑποπνεῖ μᾶλλον; ἢ ὅτι ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ αἷμα κάτω. ὥστε τὸ ἄλλο εὐψυκτότερον, ἐκλείποντος τοῦ θερμοῦ.

Cur pedes magis runc rigent, cùm ſuſpenſi renentur? vtrum quòd frigus amplius ad eos aſpirat? An quòd ſanguis in breuiorem ſe contrahit partem: itáque reliquum frigori opportunius redditur, cùm calor deſit.

Inquirit, cur pedes magis frigeſcant, ſi ſublimes, & elati detineantur, quàm ſi firmato veſtigio alicubi planta hæreat: ſublimes autem, ac elati intelliguntur, non quidem penduli, & appenſi: ſed veluti nobis iacentibus, ſeu ſtratis extenſo corpore locati, & quieſcere ſolent: ita enim ex ſecunda ratione apparet. Reddit enim duas huiuſce rei rationes, alteram ab externis, alteram ab internis ductam; Primùm igitur ait, eos magis frigeſcere quoniam μᾶλλον ὑποπνεῖ, hoc eſt, *magis ſubſpirat*, ſi ita loqui liceat, aut ſubtus ſpirat, quæ Theodorus, vt ſenſum explicet, conuertit, *quòd frigus amplius ad eos aſpirat*. Nimirum pedes ſublimes eóque ſitu locatos, quo diximus, magis recipere afflatum aëris, qui ſubtus ſpirat, & frigidus eſt; ſeu auræ liberioris: dimotus enim aër, & ab inferiori loco ſurſum aſcendens, quæ illius natura eſt, numquam enim aër tam immobilis eſt, vt inquit Seneca libro v. quæſtionum naturalium, vt non in aliqua ſit agitatione, pedibus vndique occurrit, eóſque vndique verberat, ac refrigerat: ex quo frigeſcunt magis. Altera ratio eſt, quoniam dum ſublimes, ac elati tenentur pedes, ſanguis, qui ad eas partes confluere ſolet in minorem locum colligitur, ſeu anguſtius ſpatium in eis obtinet, quàm antea, minoríque adeò quantitate eſt, cùm ad eos ratione ſitus quem diximus, non ita fluat ſicuti antea. Ita enim interpretor illa, ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ αἷμα, hoc eſt ad verbum: *In minori fit ſanguis inferius*: quæ Theodorus vertit: *Sanguis in breuiorem ſe contrahit partem*. Ille verò non agnoſcit vocem, κάτω, quæ omnino neceſſaria eſt, ſi locum ita exponimus, ſicuti nos fecimus; non enim de omni ſanguine loquitur Ariſtoteles, ſed particulatim de eo, qui ad infernas partes attinet, de quibus erat problema. Fortaſſe verò locum ita accepit Theodorus: ſanguinem totius corporis colligi in minorem locum, cùm ad pedes non fluat, ſicuti antea, eóque ipſi deſtituantur. Vtro autem modo locum accipiamus, pedes ſanguine priuati in quo continetur caliditas, iure magis, quàm antea refrigeſcunt.

V I I.

Διὰ τί μάλιστα βουλιμιῶσιν ἐπὶ τοῦ ψύχους, καὶ τοῦ χειμῶνος μᾶλλον ἢ τοῦ θέρους; ἢ διότι ἡ μὲν βουλιμία γίνεται δι' ἔνδειαν τῆς ξηρᾶς τροφῆς· ἐν δὲ τῷ ψύχει καὶ τῷ χειμῶνι συστελλομένου τοῦ ἐντὸς θερμοῦ εἰς ἐλάττω, τοῦτο θᾶττον ὑπολείπει ἡ ἐντὸς τροφή· τούτου δὲ γινομένου, μᾶλλον βουλιμιᾶν εἰκός· ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ ἔκλυσις, καὶ ἀδυναμία γίνεται, συντήξεως γινομένης ἐν τῷ σώματι διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἄθροισιν· ἧς ῥυείσης εἰς τὸν τῶν σιτίων τόπον, αὐτὴ τροφὴ γίνεται τῷ σώματι· ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπνοῆς ἔλθῃ, ἀφωνία καὶ ἀδυναμία συμβαίνει· ἀφωνία μὲν, διὰ τὸ ἐμφράττεσθαι τὸν τοῦ πνεύματος πόρον· ἀδυναμία δὲ, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀτροφίαν καὶ σύντηξιν· ταχεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγου αἱ βοήθειαι γίνονται τοῖς τοιούτοις, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πάθους ἔξωθεν γίνεσθαι· συστέλλον γὰρ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν τὸ θερμὸν ἡμῶν, ποιεῖ τὴν βουλιμίαν· καθάπερ οὖν ἐν τῷ φόβῳ τρέμοντες καὶ ὠχριῶντες ἀφέντες τοῦ κινδύνου, παραχρῆμα οἱ αὐτοὶ γίνονται· οὕτω καὶ οἱ βουλιμιῶντες, μικρὰ προσενεγκάμενοι ἐξ ἄρτου· βίᾳ κινηθέντες ἐκ τῆς φύσεως, μὴ φθαρέντες δὲ, ταχεῖα ἡ ἀποκατάστασις γίνεται· ταὐτὸ γὰρ ἀντιτείνει τε τὴν κατὰ φύσιν ἀγωγὴν, καὶ καθίστησιν εἰς τὴν φύσιν ἀφεῖναι οὐ μόνον αὐτὴν δεῖ, καὶ καθάπερ τῶν παιδίων τὰ ἀντιτείνοντα εἰς τοὔπισθεν τὰ σπαρτία· καὶ γὰρ ταῦτα ἀφεθέντων τῶν σπαρτίων, εὐθὺς πεπτώκασιν ὕπτια.

Cur rempore frigido maximè vis illa famis intollerabilis incidat, qui caninus apperitus, vocarus eſt & hyberno potiùs, quàm æſtiuo? An quòd

vitium hoc ob inopiam alimenti ſicci ſolet accidere. Tempore autem frigido, & hyberno, cùm calor in anguſta ſe contrahit, ocyùs interdum deficit alimentum: quod cùm defuerit, vitium id eſuriendi accidere conſentaneum eſt. At ſi in ea cibi vitioſa cupiditate, reſolutio, imbecillitáſque ſequuta eſt, materia ſtatim interna corporis à collecto calore colliqueſcit: quæ ſi ad locum cibo à natura deſtinatum influxerit, pro cibo ſe ipſam corpori applicabit. Sed ſi ſpirandi ſedem adiuerit, obmuteſcere atque langueſcere neceſſe eſt: obmuteſcere inquam, quoniam ſpirandi meatus intercipitur, atque obſidetur. Langueſcere autem eſt propter inediam, conſumptionémque corporis. Celeriter tamen paucíſque remediis ſubuenitur, eò quòd eius mali ortus extrinſecus eſt. Frigus enim calorem corporis noſtri intro compellens, ac contrahens inſatiabilem edendi illam cupiditatem iniicit, atque intendit. Quamobrem quomodo qui in metuendo tremebant pallebántque, periculo demum liberati ſubitò ad priorem redeunt ſtatum: ſic etiam eſurientes illi, vbi parum ſumpſerunt panis, citiſſimè recreantur, vt qui vi paullò à naturæ ratione ſummoti aberrent, non qui penitus corrupti deſciſcant, quod enim naturæ tenorem in partem aduerſam violat, idem ſuæ naturæ eundem reſtituit. Ergo dimiſiſſe tantummodo ſat eſt, quemadmodum cùm aduerſi inter ſe pueri funem enixi retrahunt: quippe qui fune demiſſo, reſupini protinus decidant.

Eraſiſtratus medicus inter veteres poſt Hippocratem admodum inſignis & clarus eandem rem, de qua in præſenti problemate diſquiritur, propoſuit libro primo τῶν διαιρέσεων, cuius verba referuntur ab Agellio libro XVI. Noctium Atticarum capite III. in hunc modum: *In eodem libro Eraſiſtratus, vim quandam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον appellant, in diebus frigidiſſimis multò faciliùs accidere ait, quàm cùm ſerenum, atque placidum eſt, atque eius rei cauſſas, cur is morbus in eo plerúmque tempore oriatur, non ſibi eſſe compertas dicit.* verba quibus id dicit, hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων διὰ τί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται, ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις. hoc eſt, vt vertit idem Theodorus noſter, ſi modò verum eſt, quod aiunt nonnulli tralationem Græcarum vocum & ſententiarum, quæ in illis Agellij libris continentur, huius viri eſſe. *Dubium eſt indigénſque conſiderationis, tum in hoc, tum in cæteris famelicis quare in frigoribus magis huiuſmodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.* Sanè autem Eraſiſtrato, ſi materni aui ſcripta hæc peruoluraſſet facilè innoteſcere poterat, quis effectus illius, aut bulimi cauſſa foret, quam ſibi incompertam dixit, de ea enim rè, & problema hoc proponitur, & illius cauſſa pluribus explicatur. Cæterùm iam primum quod Agellius in Eraſiſtrati verbis βούλιμον vertit, *vim quandam famis non tolerabilem*; quibus præterea Theodorus in Ariſtotelicis addit, *qui caninus appetitus vocatus eſt*: fortaſſe non bene fit. Appetitus enim caninus, qui Græcis propriè ὄρεξις κυνώδης, dicitur, à βουλίμῳ propriè diſtinguitur. Et licèt alicubi vero modo fortaſſe accipias non multùm interſit, in præſentia ſanè ad verum Ariſtotelis ſenſum non parum. Cùm bulimos hic (Græcam enim vocem præſtat retinere quàm veram intelligentiam corrumpere) apud Ariſtotelem ob virium imbecillitatem, & reſolutionem, tollat loquendi facultatem & reſpirationem, celerriméque & paucis remediis ei ſuccurratur: in appetitu autem canino propriè hæc minimè conueniunt. Sed & diſtingui bulimon à canina appetentia manifeſtè liquet ex Galeno libro II. aphor. XXI. Eo namque in loco ad commentarij finem hæc habet Leoniceno interprete. *Paſſio bulimos nominata, eſt caſus potentiæ ex frigiditate exteriore, qui à fame quidem inchoauit, ſed non habet eam ampliùs adiunctam*; Libro etiam primo de ſymptomatum cauſſis capite VII: cùm inter ventriculi ſymptomata, primùm quidem duas appetentiæ caninæ attuliſſet cauſſas, ſuccum acidum ventriculum mordẽtem, & ampliorem per totum corpus vacuationem, poſtmodum circa capitis finem de bulimo loquens, eſſe dicit ſymptoma ex indigentia ſimul, imbecillitatéque, & refrigeratione illarum partium. Et libro primo ad Glauconem, bulimum nil aliud eſſe ſcribit, quàm lypothimiam, ſeu animi defectum. Nec non in libello, cui titulus, definitiones medicæ, Galeno aſcripto, ſic definitur hæc affectio. *Bulimus eſt affectus, in quo per exigua*

interualla cibus exquiritur; qui ita affecti sunt, exoluuntur, concidunt, decolores fiunt, & extrema refrigerantur; stomachus angitur, pulsúsque languidus efficitur. Alexander Trallianus distinxit & ipse libro VII. appetentiam caninam à bulimo, qui etiam duobus separatim capitibus de vtroque verba fecit. Vtrum autem singula, omnino consentanea Galeno tradiderit, nunc haud exquiro. Auicennam similiter hos duos affectus manifestè distinxisse apparet libro III. fen XIII. tractatu II. quum separatim de appetitu canino capite XII. & de bulimo capite XV. verba faciat. Sed multò magis ex eorundem affectuum descriptione. Nam cùm in appetentia canina semper os stomachi sit famelicum, vt ipse ait, de bulimo ita loquitur: præstat enim illius verba proponere quàm meis rem explicare: *Est quæ nominatur fames vaccina, & ipsam quidem antecedant plerúmque fames canina, & destruitur appetitus post ipsam. Et quandoque non, imo destruitur appetitus omnino incipiendo. Et est fames membrorum cum satietate stomachi. Sunt ergo membra famelica valde, & indigentia nutrimento, & stomachus respuens ipsum. Et quandoque peruenit res in ipso ad syncopim, & venæ quidem sunt vacuæ, sed stomachus respuit cibum abhorrens ipsum. Et multoties quidem accidit iter agentibus in frigore, & congelatis, quorum stomachi ex frigore vehementi conspissantur. Et caussa eius est malitia complexionis, mortificans virtutem sensibilem, & virtutem attractiuam.* Iam dissimulemus, quod ait Auicennas, *fames vaccina*, ex Græcæ enim linguæ ignoratione: vnde vnde fluxit erratum: cùm ad animal retulerit particulam βυ in βούλιμος, quæ nil aliud, quàm magnitudinem ea in voce, vt in plerísque aliis apud Græcos significat: manifestè patet adeò non adesse famem ventriculi in hoc affectu, vt potiùs adsit satietas: sed adest indigentia in toto; Nimirum propriè defectus animi spectatur in bulimo, virium concidentia, ac resolutio, quod & curatio indicat, quam Auicennas itidem perficit ex paucis nutrimentis; sed vires fouentibus, vino odorifero, fructibus odoriferis, & aromaticis, membrorum deligaturis, appositione odoratorum emplastrorum ad stomachum, quæ similiter desumpta sunt ex Galeno VIII. de compositione medic. secundùm locos. Caninus autem appetitus indiget cibis valde pinguibus, & oleosis: cui tamen quoniam aliquando ipse bulimus postea coniungitur, sicuti ex Galeni ipsius verbis conicere potuimus, & ex Auicenna, cuius etiam verba sunt hæc ad finem capitis de appetitu canino: *Et scias quòd appetitus caninus multoties perducit ad bulimum, & subeth, & mortem*, ideo odorifera etiam ad eam rem conueniunt, quæ & aliqua ex parte præscribit Auicennas; sicuti Galenus ad bulimum nidorosos cibos, quos tamen magis olfacere ægros, quàm assumere velle videtur: sicuti & Paulus libro secundo & Aetius tetra bili tertiæ sermone primo, nisi tamen cum bulimo sit adhuc appetentia illa, cùm enim ex alia in aliam transitus fiat, cùm in confinio res est, mixtim esse vsurpanda remedia, medendi methodus docet. Igitur de bulimo propriè, non de appetitu canino verba facit in præsentia Aristoteles, & inquirit cur tempore frigido, & humido potiùs quàm æstiuo hic affectus accidat. Sed quoniam Theodorus problematis sensu, vt existimo, non percepto, multísque extrinsecus assumptis, posset facilè Græcarum litterarum imperitum fallere, præstat problema ferè ad verbum conuersum proponere: & primò sanè primam partem in hunc modum. *Propter quid bulimo maximè corripiamur tempore frigido, & potius hyeme, quàm æstate? An quoniam bulimos fit ob indigentiam sicci alimenti, tempore autem frigido, & hyemali, interno calore angustiori loco collecto, celeriùs ob eam rem deficit internum alimentum: Hoc autem facto bulimum succedere consentaneum est.* Patet igitur caussam bulimi esse frigiditatem ambientis, à qua per antiperistasim natiuo calore aucto, & roborato, dissipatur alimentum internum, atque ideo vires deficiunt, languórque succedit, quem superiùs multis ex auctorum locis descripsimus. Caussa igitur affectionis potest tum caliditas, tum frigiditas statui, sed altera per se altera per accidens. Trallianus, & ipse caussam dixit huius affectus tum calorem, tum frigus: eadem tamen Aristoteli penitus sensisse non affirmem. Dicit autem Aristoteles indigentiam alimenti sicci, ratione discriminis, quod est inter ipsum, & potum, cuius defectus non ita spectatur; & vt significaret magis proponit alimentum, quod proximè nutrit, ex cuius indigentia potissimùm oritur lypothimia, & bulimos. ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ. *at si in ea cibi vitiosa cupiditate.* Theodorus manifestè legit, εἰ δ' ἐν, vt ex ipsius tralatione apparet, cùm dicat: *at si*, sed nos meliùs putamus, quod alij habent, & sicuti excudendum curauimus, ἡ δ' ἐν, vix enim, aut ne vix quidem illo modo mihi sensus constet. Non enim in bulimo si fiat exsolutio, & imbecillitas, iam materia colliquescit: sed in eodem bulimo fit exsolutio ex materiæ colliquatione, vt statim apparet. Verùm præter hæc, quoniam alia etiam sunt perperam à Theodoro conuersa, quæ tamen non præstat singula examinare, ea vt nos arbitramur conuertenda in hunc modum propouimus: *In bulimia autem contingit exsolutio, & virium defectus, colliquata materia in*

corpore

corpore ob caloris collectionem: qua fluente quidem ad locum cibo destinatum fit illemet corpori nutrimentum; si verò ad respirationis principia venerit, priuatio vocis, & virium defectus contingit: priuatio sanè vocis, quia obstruuntur meatus spiritus, virium autem defectus, quia corpus minimè nutritur, & colliquescit. His autem verbis rationem reddit accidentium, quæ in Bulimo contingunt, quæ sunt exsolutio, hoc est animi deliquium, & virium defectus, id est facultatis vitalis prostratio, quæ contingere ait ob colliquationem materiæ factam à calore simul collecto, & congregato ob ambientis frigiditatem: cùm enim ad aliquam partem colligitur, & congregatur calor, alias ab ipso derelinqui necesse est: materia autem, quæ aliis partibus inerat, vt eas nutriret, destituta calore natiuo, qui ipsam vnitam continet, liquescit, & fluit, alimentóque priuatæ remanent partes. Illa verò si fluat ad ventriculum, erit ipsi pro nutrimento; cùm enim pituitosa sit, potest in cibum conuerti; atque eo tempore accidentia, quæ dicta sunt, minimè sequi omnia necesse est. Si verò fluat ad loca per quę respiratio fit, subsequitur priuatio vocis, quia obstructis spiritus meatibus, vox emitti non potest: & vires concidunt, quoniam corpus non habet, quo nutriatur, & colliquescit, ac deficit: idque bulimos est, acciditque hyeme potiùs, quàm tempore æstiuo, quoniam ob frigiditatem ambientis, vt dictum est, collecto calore, eiúsque viribus maximè adauctis, fit nutrimenti consumptio, & materiæ illius colliquatio, quæ modò dicta est. Vtráque enim hæc manifestè proponit Aristoteles. ταχεῖαι ἢ ἐ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοηθείαι. *Celeriter tamen paucisque*, corollarium ad curationem illius affectus pertinens. Ideo, inquit, celeriter & paucis remediis tollitur hic affectus, quoniam mali principium extrinsecus est; non autem pendet à caussa intus in corpore existenti: sed à vehementi frigore ambientis, quod calorem nostrum intus compellens effectum hunc gignit. τ̃ βουλιμίαν, *insatiabilem edendi illam cupiditatem iniicit, atque intendit*: non sic Aristoteles: sed verbum ex verbo, *bulimiam gignit*. καθάπερ οὖν ἐν τῷ φόβῳ. *quam ob rem quomodo*. Similitudine docet, quare bulimo correpti, facilè releuentur: sicuti enim; inquit, qui alicuius rei metu, tremebant, & pallebant, periculo liberati, subitò iidem sunt, qui antea; cessante enim caussa externa, cessat etiam effectus, cùm natura integra ab externa caussa pendeat: eodem modo bulimo correpti, exiguo quodam oblato pane, in pristinum statum restituuntur, violentia enim quadam à natura sua dimoti tantummodo sunt, minimè verò omnino corrupti. Vertenda autem hæc etiam mihi putaui; Theodorus enim sæpenumero, etiam cum sententiæ detrimento, lasciuit. *Quemadmodum igitur timore affecti tremunt, & pallescant, at periculo liberati statim iidem fiunt, sic y, qui bulimia corripiuntur, exiguo quodam ex pane oblato, qui violentia* [nimirum] *à natura dimoti; minimè autem corrupti sint, celeriter restituuntur*. Legi autem, sicuti etiam excudendum curaui, ἀποκαταστάσεως, quod nonnulli habent, id est, *in priorem* statum reductio, non autem, ἀποκαθάρσεως, id est *purgatio*, sicuti plures alij. Retinui etiam φθάρεντες, quam vocem videtur habuisse Theodotus, & aliqui habent, sed non est & illa praua, quam habent Basilienses, & Aldini φθαρέντος, vt ad φύσεως, referatur, id est, *minimè illa corrupta*. ταυτὸ γὰρ αἴτιτεαν. *Quod enim natura tenorem*. Quod similitudine docuerat, ratione confirmat, quæ etiam rei in similitudine adductæ accommodetur. Nam ideo & trementes, & pallescentes periculo liberati, iidem sunt, qui antea; & similiter bulimia correpti exiguo quodam ex pane oblato; quoniam illud idem, quod aduersùs naturæ tenorem antea obnitebatur, hoc ipsum ad naturæ statum se se restituit. Est autem hæc ipsa vis naturæ, & facultas nostri corporis in calore consistẽs, quæ in periculo consistentis prę metu intro refugiens, & in bulimia correptis, quæ ambientis frigore in vtrisque dimotionem passa est; sed eademmet, tum in vno, cùm in altero robustior effecta, in pristinum statum se se redegit. ἐ καθάπερ τ̃ παιδίων. *Quemadmodum cùm aduersi*. Exemplo etiam probat quod modò proposuit: nimirum quod violentia, à natura sua dimotum erat, integra natura celeriter redire ad priorem statum. Exemplum sumptum est à pueris, sed obscurum, vt mihi videtur. Aponensis illud accepit de capillis, qui calamistro crispi fiunt, illi enim si permittantur, ad naturam suam redeunt: sed non appositè; cùm de capillis ne littera quidem in contexto, neque etiam in tralatione antiqua. Theodotus exemplum accepit de pueris, qui aduersi inter se enixi trahunt funem, qui eo dimisso supini cadunt, sed vt verba Aristotelis ad hunc sensum trahantur, quomodo similitudo ad Aristotelis sententiam faciat, aut quomodo huiusmodi exemplo doceamur, ea, quæ à natura sua dimota sunt, dimissa ad priorem statum celeriter redire, ego non intelligo; non enim supinos cadentes pueros fune dimisso ad priorem statum redire agnosco. Subibat, lusum fortasse aliquem pueris consuetum, in quo illud contingeret, quod dicit Aristoteles, ab ipso nunc intelligi, qui vt temporibus illis, omnibus fortè notus, sic mihi quidem nunc ignotus, caussa est, vt exemplum minùs

perci

percipiam. Cogitabam etiam, quæ σπαρτία, dicit Aristoteles, non funes esse, interpretanda; vt facit Theodorus, sed genistas, vt Antiquus interpres, cùm vtrique sit commune vocabulum, & ab Aristotele forcasse significari quendam effectum, quem edit etiam ventus, dum violenter spirans arborum cacumina inflectit, eo enim cessante, statim redeunt arbores ad priorem statum: ita enim in pueris ad se trahentibus fruticem illum radicibus hærentem, flecti ipsum, emisso autem è manibus, statim eleuari; voces autem πρηνῆ, & ὕπτια, non de pueris: sed de eo, quod Aristoteles appellat σπαρτία, huiusmodi loci expositione acciperem; sicuti autem opponuntur inter se illæ voces, vt altera partem quæ supra est, altera eam quæ subtus, significet; ita dum inflectitur genista, videtur quodammodo in dorsum verti, cùm autem redit rectà resupinari. Sic autem verba conuerto: *Quemadmodum pueri, qui à tergo genistas aduersi trahunt: eadem enim genistis dimissis, statim resupinantur.* hæc scio ridenda doctis, sed quando meliora non succurrunt, aliis volui proposuisse.

VIII.

Διὰ τί οἱ παχεῖς σφόδρα ῥιγῶσι, τοῦ πίονος θερμοῦ ὄντος; ἢ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάχους τοῦ μὲν ἔσωθεν θερμοῦ, πόῤῥω γίνεται τὰ ἔσχατα· τοῦ δ' ἔξω ψυχροῦ, ἐγγύς.

Cur homines pleni admodum rigenr, cùm tamen pingue omne calidum sit? An propter amplitudinem molis, vt longè à calore interiore distant, partes extremæ corporis, sic propè ab extremo frigore absunt.

Cùm pinguedo calida sit; ipsa autem abundent, qui pingues sunt; quare iidem vehementer frigescant, & rigeant, iure quærit Aristoteles: caussam autem illam reddit, quoniam calidum, quo incalescit corpus, continetur intus in partibus penitioribus, nimirum præcipuis visceribus, & amplis venis, indéque ad exteriora progreditur: In iis autem, qui præpingues sunt, ob pinguedinis amplitudinem, molem, & crassitiem, contingit, vt calor, qui intus est, non possit ad exteriora ferri: impedit enim tanquam murus, opposita pinguedo, ne ad cutim perueniat calor: longéque ab eo curaneæ hæ partes dissitæ sunt: sicuti contra proximæ frigori ambientis aëris, quod extrinsecus accedit. Carent igitur pingues, quod ad illas partes attinet, beneficio caloris interni, quod aliis promptum est. Expositi autem sunt iniuriæ externi aëris, non secus ac alij, quam tamen ob dictam rationem patiuntur magis. Theodorus cùm vertit *propè ab extremo frigore absunt*, illud, *ab extremo frigore*. posuit pro, *ab externo frigore*, seu extrinsecus occurrente; licentiosiùs vt puto: nisi mendum sit in scriptura, & legendum *externo*. Sed & totius problematis ad verbum fere tralatio mihi proberur huiusmodi: *Cur pingues homines vehementer rigent, cum pinguedo calida sit? An propter amplitudinem pinguedinis, cum calidum intus existat, longè ab eo distant extrema, frigido autem, quod extra est, proxima sunt.*

IX.

Διὰ τί πταρόντες καὶ οὐρήσαντες φρίττουσιν; ἢ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες ἐν ἀμφοτέροις; κενωθεισῶν δὲ, ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται ψυχρὸς, ὁ ποιῶν φρίττειν.

Cur vbi sternuimus, vel minximus, plerúmque inhorrescimus? An quòd ratione vtraque venis subtrahitur: quæ cùm redditæ sint inaniores, aër ingreditur frigidus, qui rigorem ciere potest.

In sternutatione, & mictu euacuatio fit, in altera quidem spiritus vaporosi è cerebro, in altero autem vrinæ è vesica. Illis igitur excretis, quæ calida sunt, natura vacuum non permittente, aliquid in ipsorum locum succedere necessarium est. Ingreditur igitur aër, qui cùm frigidus sit, horrorem mouet, nimirum sentientes ac neruosas partes quadantenus vellicando: medici autem dum in capitis frigidis morbis sternutamenta præcipiunt, aliò spectant, nimirum materiam frigidam morbum facientem; ex cuius euacuatione per sternutamenta maius putant subsequi iuuamentum, quàm ex refrigeratione ab aëre ingrediente noxam: præter quàm quod ex motu, qui in eadem sternutatione contingit, non leuiter etiam caput incalescit: vt omnino plures sint iuuantes in morbo frigido ex sternutatione caussæ, quàm lædentes. Sanè autem hoc nomine φλέβες, seu venæ vt propriè significantur

sangui

sanguinis receptacula, sic spiritus etiam vasa, seu arterias significari apud Platonem à Galeno adnotatum est: hoc autem loco nec venas nec arterias propriè significat, sed meatum ipsum vesicæ, qui vrinam continet, eámque per mictionem excernit, eáque excreta refrigeratur. φρίττομεν, *plerúmque inhorrescimus*. Græci codices non habent, *plerúmque*, nec hoc loco, nec problemate XIII. nec etiam problemate XVI. sectionis XXXIII. quibus in locis idem quæsitum ab Aristotele iteratur. Habet tamen eam, non sanè de sternutatione & mictu simul, sed de mictu per se Alexander, dum idem problema proponit libro primo problemate XVII. κενοῦνται αἱ φλέβες, *ratione vtraque venis subtrahitur*, liquidiùs & ad verbum: *In vtrisque venæ euacuantur.* Alexander quum idem problema proponit, non de mictu, & oscitatione simul, vt dicebam, verùm de mictu per se, horroris aliam affert caussam, bilem nimirum, quæ ad vesicam confluens & illam mordicans, per consensum gignit horrorem in toto corpore. Sunt autem hæc illius verba libro primo. Διὰ τί πολλάκις ἐν τῷ οὐρεῖν φρίττομεν; διότι χολὴ δριμεῖα συρρέουσα, καὶ δάκνουσα τὴν οὐροδόχον κύστιν ἐρεθίζει· καὶ πᾶν τὸ σῶμα διεγείρεται πρὸς συμπάθειαν τοῦ μέρους, καὶ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν μετρίως συνεκβάλλεται, καὶ ποιεῖ τὴν λεγομένην φρίκην· τοῦτο δὲ πάσχουσι μάλιστα παῖδες· εἰσὶ γὰρ διὰ τὴν ἀδηφαγίαν περιττωματικώτεροι. hoc est: *Cur sæpenumero accidat, vt inter mingendum inhorrescamus? Quoniam bilis acrior confluens, & mordens vesicam, quæ vrinam recipit, eandem irritat: totúmque corpus excitat ad consentiendum illi particulæ: & ad extendendam aliquatenus suam excernendi facultatem: quæ res facit horrorem dictum. Id autem pueris potissimum accidit, quoniam illa ætas largiore excrementorum copia redundat, propter nimium edendi vsum, & varium.* Hæc à Theodoro cõuersa nos alicubi immutauimus, vt fideliùs Alexandri sententia, vt nobis quidem visum est, proponeretur. Idem Alexander libro secundo problemate CXIII. non de mictu solùm, vt loco, quem modò adduximus, sed de mictu & oscitatione simul, vt Aristoteles in præsentia, eandem rem proponit, eandémque similiter ex refrigeratione ab aëre facta rationem eius rei adducit.

X.

Διὰ τί οἱ γεγυμνασμένοι δυσριγότεροι τῶν ἀγυμνάστων; πότερον ὅτι τὸ πῖον ἀπὸ τῶν πόνων ἐξήρηται, τοῦτο δ' ἀλέαν παρέχει· θερμὸν γὰρ τὸ λιπαρόν. ἢ ὅτι διαπνευστότερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, διὰ τὸ τὸ πῖον, καὶ τὸ περίττωμα ἐξηρῆσθαι, ὥστε οὐδὲν ἀποστέγειν τὸ ψῦχος. ἢ διὰ τὴν τῶν πόρων ἀναστόμωσιν, τοῖς ἱδρῶσιν ἀνεῳγμένοι θύραι ἐξήρηνται; φανερὸν δὲ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἕξις πρὸς ὑγίειαν καὶ ἰσχὺν συμφέρει. ἡ μὲν γὰρ πυκνή, ἡ δὲ μανὴ φαίνεται οὖσα.

Cur exercitati frigus vehementius sentiunt, quàm inexercitati? Vtrum quoniam pingue consumptum à laboribus est, quod vtique teporem præstare potest: calidum enim opimum est. An quòd spiratiora, solutioráque corpora eorum ideo sunt, quoniam pingue, excrementúmque omne detractum est, ita vt frigus arcere nequeant. An quòd meatibus per sudationem patefactis, veluti ostia complura aperiuntur? Habitum autem non eundem sanitati & robori esse idoneum, manifestum est: alteri namque pinguis, alteri laxus videtur planè conuenire.

Hoc problemate idem quarto tractatur argumentum: ibi quidem Athletarum, hic autem exercitatorum nomine: eadem autem res disquiritur: quamobrem qui assiduis, & multis laboribus fatigantur, frigus vehementius, quam non exercitati sentiunt. Afferuntur autem tres rationes, iis non dissimiles, quæ problemate IV. adductæ sunt. Prima est vehementem, & continuam exercitationem ideo adducere frigus, quoniam priuat corpus ea re, ex qua illud calefit, nimirum pinguedine: absumitur enim hæc, & liquatur ob multos, & laboriosos motus, quos illi, qui se se exercent assiduè sustinent. Altera, quoniam eorum corpora, qui vehementer exercitantur, & laborant, redduntur valde rara, & transpirabilia; quoniam tum pinguedo, tum alia excrementa, quæ frigus arcent ob assiduos & graues labores consumpta sunt: patet igitur facile ingressus aëri, qui frigidus est. Tertia: quoniam illi, qui vehementer exercentur sudant etiam copiose, in sudore autem aperiuntur meatus, illis autem apertis, tanquam ianuis quibusdam frigori reclusis, ingreditur frigus: Hæc autem caussa eadem videtur cum proxima, tantùm ratione differens: ibi enim corpus considerabatur, quatenus magis rarum, & transpirabile est; est autem tale ratione meatuum; hîc autem considerantur meatus ipsi, quatenus plures sunt, quatenus autem plures,

corpus reddunt magis rarum, & transpirabile. Hanc posteriorem rationem ita exposuimus Theodori conuersionem retinentes, qui interpungit post ἱδρῶσιν, cùm vertat, *meatibus per sudationem patefactis*: at impressi codices omnes, quos ego quidem viderim, interpungunt ante τοῖς ἱδρῶσιν, post ἀνοιγομένων, vt sit conuertendus locus hoc modo; *An quòd meatibus patefactis multæ veluti portæ sudoribus aperiuntur?* vt significet Aristoteles, ideo etiam refrigerari corpora exercitatorum, quoniam multi ipsis effluunt sudores, cùm multæ aperiantur portæ, per quas sudoribus est effluxus; euacuatis autem multis sudoribus corpus magis refrigerari par est. *Φαίνεται δὲ. Habitum autem.* Corollarij loco, cùm habitus exercitatorum incommoda quædam proposuisset, quibus rigori facilè pateret aditus; ille tamen habitus robore plurimùm supra alios valeret, & tanquam bonus corporis habitus noxiis, & morbificis caussis maximè aduersari existimari posset; ideo tollit hanc ambiguitatem Aristoteles, & docet, non ita esse, sed alium robori, alium sanitati esse idoneum habitum, sanitati enim eum, qui pinguis sit, robori autem qui rarus, nimirum humiditatibus vacuus, cùm robur præsertim neruorum siccitate consistat. Hanc porrò Aristotelis sententiam, sanitati esse idoneum habitum pinguem, ego pluribus hic non excutiam, aut Hippocratis locum, qui est in libro de alimento raritatem scilicet corporis, quibus plura perspirationis causa per cutim feruntur, salubriorem, quibus pauciora morbosiorem. Aut etiam alia eiusdem, aut Galeni loca huic opponam: non enim, quod sæpius dixi, loca conciliare quibus præsertim medica tractantur, qua in re non rarò Aristotelica, à Galenicis dissentiunt, institutum est: sed Aristotelis sententias, quæcùmque illæ sint, exponere. Porrò de hac re, & qualis saluberrimus corporis nostri status sit Galenus copiosè disserit libello ad eam rem dicato, cui titulus, *De optima nostri corporis constitutione.*

XI.

Διὰ τί φρίττουσι καὶ τοὺς θερμοὺς, καὶ τοὺς ψυχροὺς περιχεόμενοι; ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ εἶναι αἴτια· ἢ ὅτι τὸ ἐντὸς θερμὸν σβεννύμενον, τὴν φρίκην ποιεῖ; ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν ἀντιπεριστάμενον εἴσω, καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φυγῇ ἴσως, ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω γίνεται· ἀλλ' ὁτὲ μὲν, ὑπὸ τοῦ ἔσω ὁτὲ δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν.

Cur vt aqua frigida, sic etiam calida infusa horrescimus? res enim contrarias inter se idem efficere posse absurdum est. An frigida infusa calor interior extinctus horrorem mouet: calidà autem frigus externum circumobsistens in vnum seque profugum intercolligens efficere identidem potest. Quamobrem vtrumque ab eodem agitur: verùm aliàs ab interiore, aliàs ab exteriore, vt dictum iam est.

Rigorem fieri non solum à frigidis, sed etiam ac potissimùm à calidis, quamquam hæc contraria inter se sint: & quemadmodum illud contingeret, vberrimè à Galeno explicatum fuit libro secundo de symptomatum caussis capite v. quem locum adire licet cupienti: ibi enim accuratissimè Galenus omnia persequitur, quæ ad eius rei absolutam cognitionem facere videntur: nec illa ad hunc locum mihi afferenda sunt; quando meliùs ex ipsius Galeni verbis, quàm meis eadem referentibus illa intelligi possunt. *ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία. res enim contrarias.* Non dissimiliter libro quarto Meteorologicorum capite VI. & VII. his verbis Latinè: *Contrariorum contraria sunt caussæ*, & V. politicorum capite VIII. *Contrariorum enim efficientia sunt contraria.* Quæ tamen intelligenda sunt iuxta illa, quæ idem Aristoteles habet eodē IV. Meteorologicorum paullò ante illa, quæ modò proposita sunt: *Idem eidem per idem contrariorum caussa non est, per diuersa autem, aut diuersis esse potest*: sicuti ostendit etiam tertia sectione problemate XXVI. gelu, & caloris exemplo: quod itidem confirmatur ab Alexandro libro primo problemate CXXIX. *ἢ ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ ψυχροῦ. An frigida infusa.* Explicat eam partem, quæ ad frigus pertinet, & inquit Aristoteles, à frigida affusa rigorem ideo cieri, quoniam eadem extinguit calorem internum, hoc est, calorem innatum, qui in illis partibus est, quibus frigida affunditur: est enim ipsi inimica, & contraria: cùm autem rigor fiat innato calore patiente: est enim rigor natiui caloris passio, teste Galeno libro de tremore, palpitatione & rigore, extincto calore rigorem cieri consentaneum est. Galenus etiam libro, quem adduximus secundo de symptomatum caussis capite V. vbi de rigore agit, qui præ metu accidit, ita scribit: *In timore verò cùm ratio patibilem animi partem,*

nec ex

nec excitet, nec inhortetur, magis, magísque extinguitur calor, ita vt etiam rigeant eorum nonnulli. ὑπὸ ἢ τοῦ θερμοῦ. *Calida autem frigus externum.* Alteram partem explicat, quomodo rigor à calida remoueatur: id autem fieri dicit, quoniam frigidum quod extra est, nimirum in partibus nostri corporis extimis, à calore circumstante tamquam ab hoste impulsum, & vndique cohibitum, simul se sè colligit, & fugam intro arripit: tunc autem sensilia membra permeans, rigorem mouet: breuiùs autem, & fideliùs, nec minùs perspicuè quàm Theodorus faciat, hæc mihi ita conuerti posse videntur: *A calido autem frigidum externum in vnum circumobsessum, & simul collectum, fuga intro arrepta*: subaudi: *rigorem mouet.* ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. *Quamobrem vtrúmque ab eodem* Dubitationi satisfacit; non à contrariis inquit caussis, sed ab eadem rigor cietur, nimirum à frigida re: hæc tamen res frigida aliquando quidem intus est, sicuti cùm à calore pulsa frigiditas, quæ in extimis partibus erat, fugam intro arripit, quo tempore videbatur rigor moueri à calido, & hoc erat secundum problematis membrum: aliquando autem exteriùs est, sicuti cùm extrinsecus affusa aqua frigida natiuum calorem extinguit, quod erat primum membrum.

XII.

Διὰ τί φρίττουσι αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; ἢ ὅταν συσπάσωσι τὸ δέρμα, εἰκότως ἐξανίστανται; συσπῶσι ἢ ἃ ὑπὸ ῥίγους, καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν.

Cur pili in cute inhorrescunt? An vbi cutem contraxerunt, meritò eriguntur; contrahunt autem & rigore, & aliis plerísque affectibus.

Caussas in vniuersum quærit, merito quarum contingat, vt pili in cute erigantur; id enim simpliciter significari verbo, φρίττουσι, ostendit alterum quod sequitur ἐξανίστανται. Caussas autem has, illa omnia esse dicit quæcúmque cutim contrahere possunt: hac enim contracta illi eriguntur, sicuti etiam vberiùs scribitur problemate XXI. Sequenti. Cùm verò eiusmodi cutis contractio fiat à rigore, & ab aliis passionibus, iure meritò à rigore & ab aliis passionibus quæ cutim contrahere possunt, pili eriguntur, quemadmodum etiam habemus problemate quinto sectionis XXXV. Alexander libro primo problemate XXVII. particulatim quæsiuit, cur erigerentur per metum aut horrorem, quo loco eandem & ille ex contractione cutis caussam ibidem adduxit.

XIII.

Διὰ τί ἐν τῇ τελευταίᾳ προέσει τοῦ οὔρου φρίττομεν; ἢ ὅτι ἐνόντος μὲν τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ, πλήρεις ἥ τε κύστις, καὶ οἱ περὶ αὐτὴν πόροι; ἐξελθόντος δὲ ἀέρος ψυχροῦ ἐνέπλησεν· οὐδὲν γὰρ κενὸν δεῖ εἶναι, ἀλλ' ἢ ἀέρος, ἢ σώματος πλήρες· ἅτε οὖν εἰσεληλυθότος ψυχροῦ ἀέρος εἰκότως φρίττειν συμβαίνει.

Cur ad extremam vrinæ missionem inhorrescere solemus? An dum humor calidus ille inest, vesica & meatus, qui circa eam positi sunt, pleni, expertésque frigoris substant: pòst verò vbi effluxerit, aëre frigido replentur: quippe cùm inane nihil esse naturæ ratio patiatur, sed aut aëris, aut corporis plenum esse vnumquódque necesse sit. Quod igitur aër se induxerit frigidus, rectè vt inhorrescamus, euenire solitum est.

Non est absimile, quod hîc quæritur problemati IX. superiori: & eadem etiam redditur ratio: nos scilicet extrema vrinæ emissione ideo horrere, quoniam vesica, & meatus, qui sunt circa ipsam, eo tempore refrigerantur. Nam cùm antea pleni vrina, ab eadem etiam incalescerent, ea emissa aër frigidus subingreditur, & vesicam, & meatus refrigerando horrorem mouet: ingreditur autem aër subitò, ne vacuus vspiam relinquatur locus: hunc enim non patitur natura rerum: sed omnia plena sunt aut aëre, aut corpore, id est corpore solido: quod autem est plenum aëre, vacuum esse dicit vulgus, at non est; quemadmodum scribit Aristoteles libro quarto de physico auditu, quo loco hanc de vacuo quæstionem vberrimè tractat.

XIV.

Διὰ τί τῶν ῥιγώντων, ἡ γλῶσσα, καθάπερ τῶν μεθυόντων, παλλίζεται ὑπὸ τοῦ ψύχους πηγνυμένη, καὶ

σκληρυνομένη, δυσκίνητος γίνεται· τούτου δὲ συμβαίνοντος, οὐ δύναται σαφηνίζειν. ἢ τῶν ἐκτὸς πυκνουμένων διὰ τὸ ψῦχος εἴσω συρρυὲν, τὸ ὑγρὸν ἐξυγραίνει τὴν γλῶτταν· διόπερ οὐ δύναται ἡ γλῶττα τὸ αὑτῆς ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν μεθυόντων. ἢ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ῥίγους τρόμον ἀτάκτου τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύναται τὰ λεγόμενα διαρθροῦν ἡ γλῶττα· διόπερ καὶ πταίει.

Cur lingua rigentium, quemadmodum vinolentorum, errare soleat? Vtrum quòd à frigore concrescit, ac indurescit mouenti difficilis redditur; itáque explanare non potest. An quia partes exteriores appulsu densantur frigoris humor intus collapsus linguam madificat, ex quo suo fungi officio lingua nequit, vt de vinolentis etiam diximus. An quòd per tremorem à rigore inductum, motus temerè agitur, articulatè vocabula lingua edere non potest, itaque oberrat & hæsitat.

Caussas tres proponit, quamobrem lingua eorum qui rigent, non possit liberè, & manifestè voces explanare, sed inter loquendum ita peccet, & offendat, vt actionem illam non perfectè edat; sicuti etiam ebriis accidit, quos fermè balbutire videmus. Est autem prima ratio; quoniam lingua, quo actionem suam perfectè edat, indiget facili, & expedita motione, hac autem carent rigentes, quoniam frigus eò quòd tum cæteras partes extimas, tum etiam promptè linguam corripiat, quippe quæ sit porosa, & facilis ad recipiendum & aeri etiam sæpe aperto ore exponatur, eam adstringit & indurat; id autem facilitati motus quæ mollitudine, & laxitate moderata perficitur, aduersari conspicuum est; motioni itaque non expedita, lingua sermonem explanare non potest. *ἢ τῶν ἐκτὸς ψυχομένων. An quia partes exteriores.* Prima ratio desumebatur à duritie, & constrictione linguæ, quæ sequuntur siccitatem: hæc altera à madore, vt penè contraria videantur. At non est mirum: nam cùm actio illa explanarè loquendi perficiatur moderatis qualitatibus, quæ sunt positæ in medio, excedentes, seu ad vnam, seu ad alteram extremitatem accedant, illam impediunt, & peruertunt. Ait itaque Aristoteles, in rigentibus, ob frigus, quod exteriùs contingit, & constringit partes illas, expressas humiditates intus confluere, & madefacere linguam, quæ maximè parata est ad fluxionem recipiendam, tum ratione loci, quæ subdita sit cerebro, fonti humiditatum, tum ratione substantiæ, quæ laxa; & plena meatibus. Nimiùm igitur humectata non potest suo munere fungi, sicuti etiam ebriis accidit, in quibus præ madore lingua oberrat. *ἢ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ῥίγους. An quòd per tremorem.* Tertia ratio. Explanatæ loquutioni necessarius est motus ordinatus, & non confusus, vt debito interstitio, & absque offensione vna syllaba, alteram rectà sequatur, & vna vox aliam: Id autem in rigentibus non potest vsuuenire, quia illi tremorem habent adiunctum: tremor autem est motus inordinatus, & confusus, compositus ex duobus motibus, altero sursum, altero deorsum, nitente quidem natura sursum, pondere autem membri deorsum trahente, sicuti scripsit Galenus libro secundo de symptomatum caussis capite secundo. Hoc autem tunc contingit, cùm natura occasione aliqua debilis est, sicuti in senibus, in ebriis, in timentibus, & in aliis animi passionibus. Porrò quod Theodorus transtulit eleganter, *motus temerè agitur*, meliùs ad proprium sensum, etsi rudiùs conuertatur, *inordinato existente motu*, quæ verba nos exposuimus.

X V.

Διὰ τί τῶν ῥιγώντων ὀρθαὶ αἱ ἐν τῷ σώματι τρίχες γίνονται; ἢ διότι ἀπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δ' ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον· συναγομένης δὲ ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται. ἢ διότι . * *

Cur pili rigentium eriguntur? An quòd ex refrigeratione calor in partem interiorem se colligit. Vbi autem carni caloris beneficium deficit, magis cogitur; quod cùm fit, pili erectiores effici coguntur.

Quod hic quæritur, proponitur itidem vigesimo primo problemate huius sectionis quo in loco cùm duæ afferantur ad soluendum rationes, altera hic propositæ eadem est, iisdémque verbis effertur: sed exemplo quodam præterea magis illustratur: ibi autem nos eam exponemus. Hoc loco altera etiam videbatur ab Aristotele proponi, sed verba desideran-

tur

tur. Illa enim tantùm habemus, vnde ratio inchoabat: *An quoniam.* Ea fortasse erat, quæ proponitur problemate vigesimo primo, quod nimirum idem problema bis scriptum esset, sicuti aliquibus aliis problematis contigisse videmus.

XVI.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος τρέχοντες μᾶλλον ῥιγῶμεν ἢ ἑστῶτες; ἢ ὅτι ὁ ἀὴρ ὁ περὶ τὸ σῶμα, ἑστώτων μὲν, ἐπειδὰν ἅπαξ συνθερμανθῇ, οὐκ ἔτι ἐνοχλεῖ· τρεχόντων δὲ, ἀεὶ ἄλλος καὶ ἄλλος προσπίπτει ψυχρὸς· ὥστε διὰ τοῦτο μᾶλλον ῥιγῶμεν; ἔτι δὲ, καὶ κινούμενος, ψυχρότερος γίνεται ὁ ἀήρ· τοῦτο δ' ἐν τῷ τρέχειν μάλιστα συμπίπτει.

Cur hyeme, cùm currimus, magis rigemus, quàm quum stamus? An quòd aër nostra ambiens corpora cùm stamus vbi semel concalefactus est, nullam præterea molestiam infert: cùm autem currimus, alius, atque alius subinde frigidus occurrit, itaque facit, vt magis rigeamus. Ad hæc aër, cùm mouetur frigidior redditur: quod quidem in currendo maximè incidit.

Quare tempore frigido cuiusmodi est hybernum, dum currimus, aut incitatiùs ambulamus, magis refrigeremur, quàm si quiescamus, caussam inquirit Aristoteles: cùm videretur potiùs ex ambulatione incalescere nos magis debere; cùm motus non frigoris, sed caloris caussa existimetur; qua de re plura sectione quinta. Rationem autem huius accidentis eam reddit: quoniam dum quiescimus, aër, qui corpus nostrum, & singulas eius partes ambit, postquàm calefactus ab ipso est, non potest ampliùs ipsum refrigerare: est enim calidus; at si curramus, & locum mutemus mutatur etiam deinceps aër: qui autem occurrit corpori frigidus est: refrigerat itaque donec & ipse excalfiat à corpore nostro. Semper etenim corpus nostrum proprium quendam tepidum vaporem de se mittit, qui proximum aëra, sicuti tibi calefacit, vt habuimus ab eodem Aristotele problemate xxxiv. sectionis quintæ. At si antequàm calefiat, moueamur denuò, & sic subinde faciamus: vt in currentibus accidit, frigidus subinde occurrit nouus aër, & nouum frigus subinde percipitur, quod maximè, & potissimùm sentiunt partes nudæ, & aëri expositæ, cuiusmodi facies est, & præsertim aures, & nasus. *ἔτι δὲ καὶ κινούμενος.* ***Ad hæc aer non mouetur.*** Superior ratio desumebatur ab aëre naturam suam dum corpori occurrit, obtinente, & veluti nihil ex motu eo tempore passo: hæc autem sumitur ab eo tanquam aliquid patiente, nimirum magis refrigerato: nam dum currimus, aër mouetur, motus autem magis frigescit, magis autem frigefactus, nos magis refrigerat: motum porrò aëra magis frigerari, non hic probat, ex eo fortasse probetur, quod habuimus sectione v. problemate xvii. aëra motum ventum fieri. Ventus igitur illè subinde proximum alium aëra refrigerat: ille verò in nos incidens magis adhuc refrigerat.

XVII.

Διὰ τί ὑποφαύσκοντος μᾶλλον ψῦχος, ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ὄντος; ἢ ὅτι πλείων χρόνος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας· ὥστε μᾶλλον ἀπέψυκται ἡ γῆ; ἢ ὅτι, πρὸς ἡμέραν ἡ δρόσος πίπτει ὥσπερ πάχνη· ταῦτα δὲ ψυχρά; ἢ καὶ ταῦτα πίπτει, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸ ἀναφερόμενον θερμόν; κρατεῖται δὲ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀπουσίαν· διὸ καὶ πλεῖον μὲν ἀπέχοντος, οὐ πίπτει· ἐγγυτέρω δὲ ὄντος πίπτει καὶ πήγνυται· διότι μᾶλλον ἀπέψυκται ὁ τόπος πλείω χρόνον τοῦ ἡλίου ἀπόντος· ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον τὰ ἐκ νυκτῶν ἐπιδιδόασι τῆς ψύξεως; ἢ ἡμῖν δοκεῖ μᾶλλον εἶναι ψῦχος, διὰ τὸ πεπέφθαι τὰ σιτία; κενώτεροι δὲ ὄντες, δυσεργότεροι· σημεῖον δὲ, τὸ μετὰ τὰς ἐμέτους μάλιστα ῥιγοῦν.

Cur tempore matutino frigus acrius est, cùm tamen Sol propiùs adsit? An quòd plus temporis absentiæ Solis exultat: itaque terra magis refrigerata est. An quòd die instante, ros & pruina cadere solent, quæ frigida sunt: an hæc etiam ideo cadunt, quoniam calor, qui sursum se extulit vi frigoris superatur, idq; non nisi Solis absentia euenit; quocirca cùm longè distat, non cadunt: cùm propiùs, tum cadunt, atque gelantur, quòd locus vehe-

mentùs refrigeratus, est propter Solis diuturniorem absentiam: An die instante potiùs flatus incitantur nocturni, qui gelidi admodum spirant. An nobis frigus acrius idcirco esse videatur, quòd cibi cocti iam sunt, inaniores autem cùm sumus, frigus vtique acrius sentimus: argumentum quod à vomitu maximè frigere solemus.

Cùm Sol cuius beneficio terra calescit, propinquior nobis sit aurora sublucente, quàm media nocte, punctum enim mediæ noctis remotissimum est, vt scribit idem Aristoteles sectione xxv. problemate xv. sub aurora autem Sol ex alio hemisphærio ad nos aduentat; cùmque res calefaciens, quo vicinior est, magis subiectum calefaciat, consentaneum videretur, vt manè frigus tepesceret, & calor augeretur: at contra fieri videmus, frigus enim illa hora acrius percipitur, huius ideo effectus caussam quærēs Aristoteles, quattuor affert rationes. ἢ ὅτι πλείων χρόνος· *An quòd plus temporis*. Prima ratio. Maius est temporis interuallum ab ea hora, qua Sol terram nostram deseruit ad auroram, quàm ab eadem hora ad mediam noctem: diutius igitur terra, illa hora caruit eo beneficio, quo incalescit, iure itaque magis refrigerata est. Porrò hæc, ἢ ὅτι πλείων χρόνος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας; quæ Theodorus vertit: *An quòd plus temporis absentiæ Solis exultat?* Verbum autem *exultat* qua significatione hîc locum habeat, non video. ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν. *An quòd die instante*. Altera ratio: Aurora appetente sunt plures refrigerationis caussæ, quàm media nocte: cadunt enim eo tempore, non media nocte, ros, & pruina, quæ frigida sunt, & à frigido generantur, licèt à maiori pruina, à minori ros, vt scribit idem Aristoteles primo Meteororum; iure igitur in aurora maius percipitur frigus. ἢ ὅτι ταῦτα. *An hæc etiam ideo cadunt*. Hæc videntur emendare alteram rationem modò positam, qua pruina, & ros referebantur inter caussas refrigerantes horam matutinam, confirmare autem primam, nimirum ideo frigus percipi acrius hora matutina, quia Sol diutius abfuit, exemplo, aut signo pruinæ, & roris: nam cùm illa hora hæc in terram cadant, qua Sol longiori temporis spatio à nobis abfuit, & cadant vi frigoris: non cadant autem media nocte, at solùm matutino tempore, profectò ostenditur, qua hora Sol diutius abfuit, ea magis percipi frigus, quæ erat prima ratio. Vel nullo pacto emendat Aristoteles eam rationem, sed potiùs significat ea, quæ paullò ante proposuit de rore, & pruina, & frigiditate aëris esse ex illis rerum generibus, in quibus, cùm inuicem sint caussa, & effectus, licèt vtrinque argumentari, circulóque demonstrationem efficere: huiusmodi enim demonstratio, quæ circularis appellatur, quamquam simpliciter reprobetur ab Aristotele libro primo posteriorum Analyticorum capite III. conceditur tamen ab eodem libro secundo posteriorum capite XII. cùm se mutuò consequuntur medium, & extrema: Igitur licet hoc loco vtrinque argumentari, & ex pruina, & rore temporis illius frigiditatē ostendere, & ex temporis illius frigiditate roris & pruinæ eo tempore casum. Is autem casus quomodo fiat liquidiùs etiam docet. Ait enim calorem, hoc est, vaporem calidum sursum latum ibi nocte detineri ob Solis absentiam, Sole nimirum ipsum non resoluente, aut exsiccante, frigiditas enim ibi adest huiusmodi, quæ operi illo sit idonea, non ea tamen tanta est, quæ pruinam, aut rorem iam possit in terram demittere: quare eo tempore, cùm Sol longiore loci spatio distat, id est media nocte, non cadit, est enim hora minùs frigida, cadit autem eo appropinquante, quia aëris locus magis refrigeratur, frigiditas autem hæc maior ad eum effectum requirebatur. Quamquam enim Sol ratione situs, & loci sit nobis distantior media nocte, quàm appetente aurora, quia tamen calor, quem ab eo recepit aër die præcedenti, minor fit in horas, nox autem media proximior est diei præcedenti, minúsque interest horarum spatium, idcirco illa minùs frigida est, & ex his illud licet soluere, quod Aristoteles in proponendo problemate initio obiecerat. κρατεῖται, *vi frigoris superatur*, verba illa, *vi frigoris*, addita sunt à Theodoro, Græcè enim solùm est: *Quia calidum sublatum detinetur, aut superatur*, vt vertit Theodorus verbum κρατεῖται. Porrò autem tum hæc, tum altera prior ratio proponitur etiam ab eodem Aristotele sectione xxv. hæc sanè problemate v. illa xv. duobus enim hisce in locis de eadem re similiter quæritur. Tum verò tertiam etiam rationem adducit Aristoteles per ea, quæ sequuntur. ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον. *An die instante potiùs*. Sub auroram multi spirant venti; sicuti etiam scripsit idem Aristoteles sectionis vigesimæ sextæ problemate quinquagesimo sexto: Sol enim appropinquans vapores multos vnà secum attrahit, qui in ventum resoluuntur, huiusmodi autem venti, cùm sint frigidi, iure horam illam refrigerant. Porrò de ventis cum aurora nascentibus,

multo

multorum Poëtarum ſunt carmina, inprimis ex noſtris Italicis Torquati Taſſij hæc admodum ſuauia, vbi etiam de cadente rore:

Vſciua hormai del molle, e freſco grembo
De la gran madre ſua la notte oſcura,
Aure lieui portando, e largo nembo
Di ſua rugiada pretioſa, e pura:
Eſcotendo del Ciel l'humido lembo,
Ne ſpargeuai fioretti, e la verdura,
Ei venticelli dibattendo l'ali,
Luſcingauano il ſonno de mortali,

Verba autem Ariſtotelis, quæ à Theodoro ſatis liberè ſuo more ſunt reddita, ita fideliter verti poſſunt: ***An die inſtante plures ſunt nocturni flatus qui frigus afferunt?*** ἢ ἡμῖν δοκεῖ μᾶλλον. ***An nobis frigus acrius.*** Vltima ratio. Ideo frigus nobis ea hora apparet maius, quoniam vacua contingit eadem eſſe corpora, vacua autem corpora frigus magis percipiunt; ſunt autem corpora illa hora vacua, quoniam coctiones iam ſunt perfectæ, nec in ventre amplius reperitur alimentum, quod ſolet corpus totum excalfacere: niſi ſtatim aſſumpto eo in nonnullis, in omnibus ſaltem paullò poſtea. Corpora autem vacua magis frigus percipere ſigno & à poſteriori oſtendit, quoniam poſt vomitum, qui corpora inanit, frigus magis ſentimus. Id autem poſt multam deiectionem ob eandem cauſſam ſimiliter contingit.

XVIII.

Διὰ τί πονοῦσιν, ὅταν ῥιγῶντες πρὸς τὸ πῦρ φέρωσιν· ὅταν δὲ κατὰ μικρὸν χλιαίνωσιν, οὔ; ἢ ὅτι ὅλως ἐκ τῶν ἐναντίων τἀναντίον γινόμενον μεγάλην ποιεῖ τὴν μεταβολήν; ὥσπερ ἐπεὶ τῶν δένδρων, εἰ μὲν κατὰ μικρὸν κάμπτοι τις, οὐκ ἂν πονοῖ· εἰ δὲ σφοδρότερον, καὶ μὴ κατὰ μικρόν, κλᾶται· οὐθὲν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου ἀπαθές, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ ῥιγοῦντος εἴσω συνίσταται, καὶ συνέχεται, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλείπεται, καὶ τὸ ψυχρόν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου φθαρτικόν· ὥστε ἐὰν μὲν χλιαίνῃ, κατὰ μικρὸν ἐξέρχεται τὸ θερμόν, καὶ ἧττον πονεῖ, ἐὰν δὲ μὴ ἀναχλιαίνῃ, προσστέλλει μᾶλλον.

Qua de cauſſa qui vehementer frigent, ſi ſtatim copioſo igne concalefiant, indoleſcunt: ſi paullatim verò tepefiant, ſine magno dolore recreabuntur? An quòd omnino cùm ex contrarijs in contrarium proficiſcitur, magna effici commutatio ſolet: vt in arbore, ſi quis paullatim deflectit, nihil eſt, quod ſtirps ipſa laboret. At ſi vehementiùs corripit, nec ſenſim adducit, frangatur neceſſe eſt. Ergo ſimile à ſuo ſimili affici nihil poteſt: vt autem calor hominis frigentis intus conſiſtit, & ſe colligit, ſic humor, & rigor parti exteriori relinquuntur, contrariúmque ſui contrarij corrumpens eſt: efficitur rectè, vt ſi ſenſim, paullatímque tepefiant, calor prouocetur, & exeat: itaque minùs doleant: ſin ſubitò recaleſcant ampliùs adducatur, & adſtringatur, itáque dolendum acriùs ſit.

Theodorus ſenſum quidem non variauit, ſed valde liberè tranſtulit; hæc autem poſſit eſſe fidelis conuerſio: ***Propter quid laborant rigentes ſi ad ignem deferantur; ſi autem paullatim tepefiant nequaquam?*** Rationem autem reddit, dicens valde refrigeratos, qui ad ignem accedunt; ideo dolorem, & laborem pati, quia magna ſubitò & ſimul in ipſis ex contrariis in contraria fit mutatio, ex algore in calorem ſummum, qualis ignis eſt. Huiuſmodi autem mutatio ſine dolore ferri non poteſt, nam alterat, & corrumpit naturam: ſed paullatim vt illa fiat, neceſſe eſt, ſicuti probat exemplo arboris, quam ſi quiſpiam paullatim inflectat, nihil illa laborat, at ſi vehementiùs & ſubitò, frangitur. Galenus porrò libro primo de ſymptomatum cauſſis, vbi de cauſſis doloris agit ex Platone, & Hippocrate, quæ ad hunc locum illuſtrandum maximè faciant, hæc ſcribit: ***Sed quæ eſt communis omnium*** [dolorum] ***cauſſa, & quæ ſingulorum propria? Communis quidem quam Plato in Timæo his verbis explicat: Paſſio præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat, cùm verò ad naturalem habitum redit, idq́ rurſus affatim, delectationem inducit. At quod ſenſim paullatímque fit, ſenſu non percipitur. Atque hactenus Plato. Hippocrates verò Platone vetuſtior, ab his inquit, quæ natu-***

ram mutant, ac corrumpunt; dolores excitantur. Hae quidem vocula corrumpunt, & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans. Hæc Gal. Locus autem, quem ex Hip. citat, is est in lib. de locis in homine. Nobis portò illæ ex Plat. verbis non resideat scrupulus quod velit, delectationem induci ex subito, & confertim, aut vniuersim facta regressione in naturalem statum, tanquã ei sententiæ sit cõtrarium, quam modò in probl. ab Arist. habuimus. Quamquam enim verba fortasse aliquantisper inuicem pugnare videantur, sententia prorsus eadem est: Vult enim Plato, quod futurum est, vt suauitatem afferat, confertim reducturum ad naturalem statum, non tamen ita subitò & confertim, vt corrumpat; & vult Aristoteles, qui ex frigore ad naturalem statum, & calorem rediturus est, vt redeat sensim, & paullatim, non tamen adeò, vt sensum lateat, tale enim non excitat voluptatem: cum igitur latè pateat, quod subitò, & confertim fit, & latè etiam, quod sensim; moderatio quædam motus, quæ vtrobique locum habet ad voluptatem inducendam requiritur, quam intellexerunt tum Plato, tum Aristoteles. Si verò algidus, subitò, & vniuersim ardenti igni exponatur, illius natura corrumpitur, & ideo gignitur dolor, quod dicit Aristoteles. Hæc autem ratio eorum Philosophorum verba conciliandi quam modò proposuimus tum sumitur ab eodem Platone postremis verbis, tum etiam ab iis, quæ habet Galenus libro de conuulsione, & rigore capite VI. in hunc modum: *Rursus enim, vt Plato dixit, quod sensim, & paullatim fit, insensibile: quod autem sensile, necesse est hoc vehementer moueri, & tremore subito, quare perfrictio quidem insensilis, largiori temporis spatio, & paullatim accidit: cita autem, & emergens admodum, cum sensu prorsus contingit: neque enim huiusmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis sensu non omnis dolorem affert, sed interim etiam voluptatem, ex Platonis nimirum testimonio, cuius verba ita habent: Affectus preter naturam, & violentus subitò accidens dolorosicus est in nobis: quod autem ad naturam redit subito, suaue est. Quare* [subitò] *vtrique, & suaui, & dolorifico commune est, necessariò ne affectus lateat coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturalem statum reducit, suaue est: quod autem extra naturalem statum eduxit dolorificum.* Hæc Galenus. *εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. ergo simile à suo simili.* Rationem liquidiùs explicat his duobus fundamentis. Simile non patitur à simili; contrarium est contrarij corruptiuum. In rigentibus igitur calidum innatum confluit, & consistit intus, frigidum autem, & humidum derelinquitur extra: calore enim intus existente, exteriores partes cum ea humiditate, quam habent frigidæ necessariò deseruntur. Has igitur calore destitutas, præfrigidásque partes aggrediens subitò ignis, quippe qui contrarius, corrumpit ratione alterius fundamenti: id autem exterioribus hisce partibus non vsuueniret, si calore natiuo fouerentur, ratione primi fundamenti, simile non patitur à simili. Igitur cùm partes præfrigidæ paullatim tepescunt, calórq; externus sensim ipsis inducitur, tum internus paullatim euocatur, nec laborant partes, quia simile non patitur à simili: si autem non tepescunt, sed præfrigidis summus applicatur externus calor, innatus non exit, sed magis adstringitur, vnde partes eo destitutæ à contrario corrumpuntur. *ἧττον πονεῖ, itaque minus doleant.* Verterim potiùs: *non doleant*, ex propositione probl. Quod cum ibi Theodotus vertit, *si paullatim verò tepefiant sine magno dolore recreabuntur*. Græcè breuiter est, *si paullatim verò tepefiant, nequaquam. εἰ οὖν τὸ ὅμοιον. Ergo simile à suo simili.* non omiserim hic libenter particulam, *si*, quam habet Aristoteles, hoc modo: *si igitur simile à suo simili,* &c. sicuti tollerem voculam, *vt*, & *sic*, quam paullò post habet Theodorus, vt ita locus vertetur: *Si igitur simile à suo simili affici non potest, calor autem hominis frigentis intus consistit, & se colligit, humor autem, & frigus relinquuntur, contrariúmque, &c.*

XIX.

Διὰ τί ψυχθέντες, μᾶλλον ὑπὸ τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα, καὶ ἀλγοῦμεν; πότερον διὰ πυκνότητα στέγει ἡ σὰρξ τὸ προσπίπτον θερμόν; διὸ μόλυβδος ἐρίου θερμότερος. ἢ βίαιος γίνεται τοῦ θερμοῦ ἡ δίοδος διὰ τὸ πεπηγέναι ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς πόρους.

Cur refrigerati magis ab eodem calore vrimur, atque dolemus? Vtrum caro suæ caussa densitatis calorem occurrentem sibi tenaciùs suscipit, ex quo plumbum calidius redditur quàm lana. An calor vi penetrat, eò quòd foramina nimio frigore congelauerunt.

Quamobrem si ad eundem ignem accedat refrigeratus; & qui frigore non est correptus, sed calescit, maiorem, & acriorem ex ignis calore percipiat vstionis sensum, & do-

lorem

lorem refrigeratus, quàm calidus, duas assignat Aristoteles caussas, quarum prima est, quoniam caro illius, qui refrigeratus est, densior est, & spissior, non refrigerati; frigiditatis enim est adstringere, & densare: quod autem densum est, & spissum, calorem quo afficitur, arctis illis meatibus retinet, & celat magis, quàm minimè densum; & ob hanc rationem fit vt plumbum quia densius est, quàm lana, calidius reddatur, hoc est, maiorem caloris vim possit corpore suo recipere & retinere, quàm lana, in qua præ laxitate calor aëris nec imprimi, nec retineri potest. ἢ βίαιος γίνεται τοῦ θερμοῦ. *An calor vi penetrat.* Altera ratio. Calor subiens meatus illius, qui refrigeratus est, vtitur inter subeundum violentia; Nam corpus præ frigiditate astrictum, & congelatum est, nec liberè potest calor subire: violentia autem hæc dolorem affert: præsertim ob rationes dictas proximè superiori problemate, illuc enim tendit hæc ratio. Porrò hoc problema iteratur sectione trigesima septima, estque ibi quartum; pro *meatus*, autem ibi scribitur *corpus. στέγει, tenacius suscipit.* Verbum στέγει, quo Græcè vtitur Aristoteles propriè significat, *celat*, & *operit*, quod feliciter exprimit illam caloris non solùm susceptionem, sed arctam retentionem, quam Theodorus conatus est assequi additione voculæ *tenacius.*

XX.

Διὰ τί ὀργιζόμενοι οὐ ῥιγῶσιν; ἢ ὅτι ἡ ὀργὴ τῇ δειλίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ θυμός; ἔστι δὲ ἡ μὲν ὀργή, ἀπὸ τοῦ πυρός· πολὺ γὰρ τὸ πῦρ κατέχοντες εἴσω, χλιαίνονται· μάλιστα δ᾽ ἔστιν ἐπὶ τῶν παιδίων καταμαθεῖν· οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες, βλάπτονται· τὰ δὲ παιδία πρῶτον μὲν τὸ πνεῦμα πολὺ ἀναλαμβάνουσιν, εἶτα ἐρυθριῶσι· πολὺ γὰρ εἴσω ὂν τὸ θερμόν, καὶ ἐξυγραῖνον, ἐρυθρὰν ποιεῖ· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολὺ τοῦ ψυχροῦ προσχέοι, παύσοιντο ἂν ὀργιζόμενοι· κατασβεσθείη γὰρ ἂν αὐτῶν τὸ θερμόν· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ φοβούμενοι τοὐναντίον ῥιγοῦσί τε γὰρ, καὶ ψυχροί, καὶ ὠχροὶ γίνονται· ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τόπων.

Quam ob caussam non rigent, qui irascuntur? An quòd ira, & excandescentia timiditati contrarij affectus sunt. Est autem ira ex igne proficiscens. Cùm enim intus copiam ignis retinemus, concalescimus: quod maximè in puerili ætate perspicere licet. Pueri námque primùm spiritus copiam retrahunt, deinde rubescunt: calor enim cùm intus affatim substat, atque humificat, facit, vt erubescant. Nam si quis largè aquam frigidam his infuderit, iram sedabit: sic enim calor extinguitur, pauidi autem, & perterriti contrà: rigent enim, & frigidi pallidíque redduntur. Calor námque eorum se summis de partibus seuocat ad imas.

Ex contrarietate, quam ira, seu iracundia habet cum timore, rationem ducit Aristoteles, quamobrem minimè rigeant, qui irascuntur. Nam cùm affectuum contrariorum contrarij quoque sint effectus, & accidentia, timiditas autem, & ira sint contraria, erunt vtique ipsorum contrarij effectus. At rigent timore affecti; non igitur rigebunt ira correpti. Explicat autem meliùs & confirmat hanc rationem Aristoteles, docens statim, quomodo ira, & timor sint contraria: & mox, quare rigeant timore affecti, vt cùm calor natiuus, ratione cuius rigor attenditur, (illius enim passio est, vt superiùs diximus) alio & alio modo in vtróque moueatur, iure non rigere iratos appareat. Docet autem timiditatem, & iram esse contraria, quoniam ira est passio cum calore vndique exundante, timiditas autem cum frigore. Ira enim, inquit Aristoteles, est ab igne: non igitur solùm cum calore, sed etiam à calore. Nam cùm intus in irascentibus multa ignis, seu caloris copia contineatur, eo sanè hac illac exundante calescunt vtique toti; quod maximè in pueris discere licet; illi enim cùm irascuntur primùm quidem magnam spirituum copiam sursum ad cutim attrahunt, deinde rubri fiunt, id autem non ab alia re ortum ducit, quàm à multo calore intus contento vnà cum humore nimirum à sanguine intus commoto, atque ebulliente. Hic enim est, qui ruborem illum deinde inducit in cutim. Puerorum autem maximè adductum est exemplū, quoniam ob calorem, & humiditatem, quibus illa ætas abundat, magis perspicuè res apparet. Porrò autem, dum hæc exponerem, neglexi illa *viri enim læduntur*, quæ tamen habent Græca exemplaria, & Antiquus interpres: quod illis caret et Theodori tralatio; & sensum, quod ego quidem intelligerem, iuuarent nihil, nisi mendum aliquod subsit, quod potiùs suspicor; & particulam, δὲ, in illis, τὰ δὲ παιδία, pro γὰρ accepimus, vt fecit Theodorus, qui etiam fortasse γὰρ legit. Probat autem deinceps Aristoteles etiam experi-

mento quodam, multum calorem exundare in pueris iratis, qui ruborem illum inducere dictus est. Nam si quispiam copiosam aquam frigidam ipsis affundat, iram vtique sedabit: quod nimirum à frigido extinguatur, contrarium illi occurrens: hoc est exundans calor: hoc autem iræ discutiendæ remedium ex aqua affusa, tanquam Aristotelicum refertur, etiam à Plutarcho in libro περὶ ἀοργησίας, seu *de cohibenda ira*, quo loco significari præsens problema existimauit Petrus victorius. Hinc autem iam ostendit Aristoteles contrarietatem, quæ timori cum ira inest; vt solutio quæstionis liquidiùs pateat, qui enim rimore afficiuntur, non calidi, nec rubentes sunt: sed frigidi,& lutei,seu pallidi:atque affusa aqua haud iridem accidentia hæc desinunt, vt illa in iratis: sed augentur potiùs rigéntque illi omnino; quoniam calor natiuus, partes corporis summas,& superficiales deserens, retrahitur ad interna, ibique suffocatur. Vnde extimæ destitutæ calore, & sanguine,pallidæ, ac frigidæ redduntur. In ira contra,vt dicebamus, sanguis vndequaque & ad omnes partes dispergitur, omnésque reddit calidas,, & rubentes, nec frigori, aut rigori vllus est locus. De hoc autem caloris motu contrario irascenti, & metuenti, déque aliis eorundem contrariis accidentibus licet etiam videre problema III.sectionis XXIII.

XXI.

Διὰ τί ὅταν φρίξωμεν, αἱ τρίχες ὀρθαὶ ἵστανται; ἢ διὰ τὸ ἐν ὑγρῷ πεφυκέναι κατακεκλεῖσθαι; κρατεῖ γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ βάθος τῆς τριχός. ἡ δὲ φρίκη γίνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ δὲ ψῦχος κατὰ φύσιν πήγνυσι τὸ θερμόν· ὅταν οὖν μεταβάλλῃ τὸ ὑγρόν, ἐξ οὗ πεφύκασιν αἱ τρίχες, καὶ παγῇ, μεταβάλλειν εἰκὸς τὰς τρίχας· εἰς μὲν οὖν τοὐναντίον εἰ μεταβάλλουσιν, ἢ ἐν ταὐτῷ μένουσιν, ἢ ἐπικρατοίη πάλιν ἡ θρὶξ τοῦ ὑγροῦ· οὐκ εἰκὸς δὲ πεπηγότος καὶ πεπυκνωμένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν τρίχα τῷ βάρει κρατεῖν· εἰ δὲ μηδαμόσε κεκλίσθαι δύναιτο τὴν τρίχα, τὸ ὑγρὸν πεπηγέναι, λείπεται ἱστάναι ὀρθήν· ἢ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν, εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον ἡ σάρξ· συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται· καθάπερ ἐάν τις εἰς τὴν γῆν ἐμπήξας κάρφος, ἢ ἄλλο τι, συντάττῃ, καὶ πάντοθεν συνάγῃ τὴν γῆν, μᾶλλον ὀρθοῦται, ἢ ἐὰν ἐᾷ μὴ συνεστηκεῖαν.

Quam ob rem quoties inhorrescimus pili eriguntur? An quòd in humore occlusi connectuntur: humor enim à pili altitudine vincitur. Horror autem, pulsu frigoris fieri solet. Frigus verò calidum humorem congelet, naturæ ratio vult; ergo vbi commutatus, congelatúsque humor est, in quo pili inhærent, pilos ipsos mutari consentaneum est; aut igitur in partem aduersam se transferent, aut in eadem manebunt, si rursus vincere humorem potuerint; ac verisimile non est, vt humorem gelatum coactúmque pilus vincere suo pondusculo possit. Ergo si pilus vndique gelido humore obsessus, ne quò valeat inclinari, restat sanè, vt erectus consistat: An quoniam calor pulsus frigore ad locum interiorem se colligit: vbi autem calor se à carne dimouit, caro pleniùs cogitur, coactáque pilos eminentiùs erigi cogit: quomodo si eùm terræ festucam, aut aliud quodlibet infixeris, construas, atque vndique terram colligas, efficies, vt magis erigi possit, quod infixum est, quàm si terra minùs esse coactum siueris.

Quod superiùs problemate XII. sub rigoris nomine proposuerat, idem hîc sub nomine horroris quærit; quam ob caussam horrescentibus pili erigantur: duas autem reddit Aristoteles rationes, quarum postrema eadem est, & iisdem omnino exprimitur verbis, quibus vsus est problemate XII. altera autem ab humore ducitur, cui infixi sunt pili, de quo in altera nulla mentio. Etsi fundamentum non sit à priori diuersum. ἢ διὰ τὸ ἐν τῷ ὑγρῷ. *An quòd in humore.* Theodorus solita vsus libertate, nimiùm discessit à verbis, & diuersam etiam lectionem sequutus videtur, quàm vulgata Græca exemplaria habeant. Eam ob rem nos qui in expositione verba ipsa inprimis spectamus, & eisdem, quibus Aristoteles vsus est, sensa ipsa explicare conamur, hunc locum ita conuertimus: *An quia sunt à natura ita constituti, vt in humido reclinent? capillorum enim radices detinent ipsum humidum. Horror autem à frigore fit, sed calidum natura ratione à frigore congelatur:si quidem igitur in contrarium mutentur, vel in eodem statu manebunt, vel superabit denuò capillus humorem ipsum. Non est autem*

consentaneum, vt congelato, & coacto humore, possit capillus cum grauitate sua superare, si autem nullo pacto pilus, quia humori sit impactus, possit inclinari, reliquum est vt rectus stet. Est autem hæc prima ratio ex humore illo desumpta, cui pili affixi sunt, quique sub cute est dispersus, & assiduè eisdem incrementum suppeditat: hic enim humor occupatur ab ipsis pilorum radicibus, eisdem seruiens, illique ipso veluti pro arbitrio ad sustentationem vtuntur. Quoties igitur à frigore gignitur horror, tunc ab eodem frigore constringitur, & congelatur humidum: est enim hæc frigoris natura, vt calidum humorem congelet, nomine enim calido, humor etiam intelligitur, vt apparet ex sequentibus verbis. Transmutatur igitur humor, quem continent radices pilorum & à pristina natura dimouetur, quippe congelatus: hoc autem transmutato par est etiam transmutari capillos, & erigi, qui antea inclinati erant. Si igitur transmutentur in partem aduersam, sic, vt recti stent, aut permanebunt in eodem statu, aut denuò vincent, & humori dominabuntur, ita vt non aliter, ac antea ipsis ille inseruiat, & obediat, eodémque statu, quò priùs capilli permaneant: hoc autem non est consentaneum, nimirum vt capillus possit pondere, & grauitate sua, quæ exigua admodum est, humorem gelatum, & coactum superare: reliquum igitur erit, cùm nullo modo possint, quia coacto illi humori affixi, & concreti sunt, iamque vincuntur, & non vincunt, sicut antea inclinari, vt in horrore, & quoties ille durat, recti persistant. Nos porrò Aristotelis rationem ita deduximus, lectionem vulgatam Græcorum codicum sequuti, *τἀναντίον εἰ μεταβάλλοιεν*, &, *ἢ ἐπικρατοῖεν*, quo modo etiam conuertimus. At Theodorus videtur legisse, *τἀναντίον ἢ μεταβάλλοιεν*, &, *εἰ ἐπικρατοῖεν*, qua lectione sensus quidem, & momentum rationis idem redit, sed ratio ipsa aliter erit deducenda, vt ex Latina Theodori versione facilè colligi potest. *ἢ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως. An quoniam calor pulsus.* Altera ratio, quæ adducta etiam fuit problemate XII. In horrore merito frigoris, quod eo tempore contingit, calor hostem fugiens, colligit se ad partes interiores, deseritque externam carnem. Hæc autem refrigerata, magis cogitur, & contrahitur: est enim hic frigoris effectus; contracta autem carne pili eriguntur, non secus ac si quispiam festuca, aut surculo, aut alio quopiam terræ infixo, terram vndique aggerat: facit enim ille profectò, vt ab ea detentus, & vndique obsessus surculus, possit rectus stare magis, quàm si terra circum minimè construatur. Quam rationem etiam, licèt surculi similitudine minimè adducta, habemus apud Alexandrum problemate XXVII. libri II. quo loco eadem res proponitur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ι.

ὅσα περὶ ὑπώπια καὶ οὐλὰς, καὶ μώλωπας.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO IX.

De iis, quæ ad vibices, sugillata, & cicatrices pertinent:

THEODORO GAZA *Interprete.*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ' τί τοὺς μώλωπας κωλύει τὰ νεόδαρτα δέρματα προστιθέμενα, καὶ μάλιστα κριῶν, καὶ ᾠὰ ἐπικαταγνύμενα; ἢ ὅτι ἀμφω κωλύει τὸν ἄθροισιν τοῦ ὑγροῦ, καὶ τὴν ἔπαρσιν; τὸ γὰρ ἀφιλκόμενον ἕλκει ἐπαίρεται διὰ τὴν θερμασίαν· τὰ δ' ᾠὰ, διὰ τὴν γλισχρότητα κατακολλῶντα, κωλύει ἐπαίρεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ καύματα ὥσπερ ἡ κόλλα, καὶ τὰ δέρματα· τῇ τε γλισχρότητι προσκολλᾶται, καὶ ἅμα τῇ θερμότητι συμπέττει, καὶ παύει τὴν φλεγμασίαν· οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν ἡμερῶν τινων. ἐξάγειν δὲ βούλονται τὴν φλεγμασίαν καὶ οἱ τῷ ἁλὶ, καὶ τῷ ὄξει τρίβοντες.

Cur pelles recenter detractæ, maximè quæ arietum, verberum vulneribus & vibicibus admotæ, & oua superconfracta prohibent vlcera, ne consistant? An ratione vtráque humor colligi intumeréque prohibetur? Pars enim collisa humorem trahit, intumescitque propter feruorem. Oua sua lentitia glutinant, atque ita intumescere non sinunt, vt etiam in ambustis glutine agitur. Conglutinare possunt pelles quoque ob suam lentitiam, hærentes nimirum, simúlque suo calore concoquunt, inflammationémque sedant: neque enim detrahere eas solemus, nisi diebus aliquot pòst. Etiam qui ex sale, acetóve perfricandum censent inflammationem tollere volunt.

Aristoteles hoc segmento problemata quædam proponit pertinentia ad ictus, seu incussiones verberum, liuores ex iis prouenientes, & cicatrices: dicuntur autem illa à Græcis ὑπώπια, & μώλωπες, à Latinis autem, *vibices*, & *sugillata*, aut *sugillationes*, de quorum nominum significatione nonnulla paullò post subiiciemus. Primùm igitur quærit Aristoteles de iis, quæ μώλωπες dicuntur, quæ vox ictus significat, aut percussiones, propriè factas ex corio, seu flagello bubulo; inde enim etymon vocis deducunt, nimirum παρὰ τὸ ὦς βοὸς, καὶ τὸ λέπειν, τὸ λεπίζω, hinc enim fit βώλωψ, & mutatione β, in μ, μώλωψ; Quoniam verò ex percussionibus his notæ, & vestigia liuida ob affluxum refrigerati sanguinis in cute relinquuntur, sæpe etiam codẽ nomine ipsa vestigia, vix plagæ ipsius amplius, habita ratione accipiuntur. Aristoteles autem hoc problemate intellexit eo nomine ictum ipsum, & percussionem vnà cum laboribus, & accidentibus, quæ secum affert. Vnde Theodorus haud opinatus se perfectè sensum consequi solo nomine *vibicum*, aut *sugillatorum*, non interpretis, sed expositoris potiùs functus munere, quod simpliciter erat Græcè, *prohibent molopas* vertit,

verberum

verberum vulneribus, & vibicibus admota, prohibent vlcera, ne consistant: sequutus etiam aliqua ex parte Plinium, qui libro xx. capite xiii. eandem Aristotelis sententiam ita protulit: *verberum vulnera, atque vibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur*, quamquam sint, qui legant: *verberum vlcera, pellibus ouium, &c.* Quærit igitur Aristoteles, quamobrem pelles animalium, & præsertim arietum, si recens detractæ, & calidæ admoueantur parti alicui percussæ, prohibeant futurum affectum, nec sinant ea succrescere accidentia, quæ illi succedere solent: quam eandem tem etiam quærit de ouis confractis, ictæ parti superimpositis. Soluit autem quæstionem; vtraque dicens, & pelles recenter excoriatas, & oua confracta, ideo prohibere affectum augeri, quoniam prohibent collectionem humoris ad partem laborantem, atque tumorem eiusdem partis. Ea enim, quæ cõtusa sunt, & vlcerata trahunt ad se, ratione doloris, & coloris ibidem geniti, & promptè recipiunt ratione imbecillitatis partis: inde autem locus in tumorem eleuatur: oua autem confracta, & loco apposita, quia lentitia prædita sunt, glutinant partes simul, & prohibent locum eleuari, quoniam partes coactæ, & adstrictæ non admittunt influentem humorem; sed potius repellunt, quod in ambustis similiter oua operantur, in quibus ratione non dissimili prohibent locum eleuari. Pelles autem non secus, ac gluten, tum lentore suo partes agglutinant, & idẽ efficiunt, quod oua, tum etiam calore tepido, quo sunt præditæ, concoquunt, & sedant inflammationem, quoniã & resoluunt. Id autem non statim præstant, sed procedente tempore; quare non illico auferuntur; sed aliquot diebus pòst. Serapio libro de simplicibus ex animalibus capite ccccii. de arietis pelle eadem Aristoteli tradit his verbis. *Cutis arietis quando accipitur recens, sicuti excoriatur aries, & ponitur super locum percussionis confert adeò, quòd curat percussionis lesionem in die vna, & nocte, & hoc quoniam maturat, & resoluit loca percussa, quæ sunt repleta sanguine.* ἐξαίρει ἢ ἀναλύει τὴν φλεγμονήν. *etiam qui ex Sole.* Confirmat quæ dixit de recentibus pellibus, simili alius medicinæ, qua nonnulli vtuntur; Nam sicuti nonnulli sale, & aceto eas verberum incussiones perfricant, quibus illud est propositum, vt inflammationem tollant, quod volebant consequi, vt puto, astrictione, quæ aceto, & sale præstatur; similiter proficuæ sunt pelles recentes, quia inflammationem, & ipsæ sedare possunt: acetum autem, & sal, vel coniunctim accipiuntur, vt vtrisque simul mixtis illi vterentur, aut vtrumque per se, vt alij quidem aceto, alij autem sale eas perfricarent. Atque hodie sanè etiam Medici in contusionibus, & percussionibus hisce, eisdem vtuntur pellibus recenter detractis, conspersis etiam sale, rosis, & myrtis. Nos porrò ita problematis rationem explicuimus, atque deduximus iuxta Græci exemplaris excusi lectionem, Theodorus autem diuersam habuisse videtur. Quamquam autem non magni interest, quoniam rationis momentum idem est, tamen nostra expositio verbis Aristotelis consona appareat, totum problema ita fermè verbum è verbo conuertendum putaui: *Cur pelles recenter detracta, maximéque arietum, atque etiam oua super confracta verberum vlcera prohibent? An quoniam vtraque prohibent humoris collectionem, atque tumorem? quod enim vlceratam est, trahit, & propter feruorem attollitur. Oua porrò, quia ratione lentoris agglutinant, prohibent loci tumorem; sicuti etiam prohibent ambusta. Quemadmodum autem gluten, ita etiam pelles, tum lentore suo agglutinant; tam etiam caliditate concoquunt, & sedant inflammationem, & qui sale, & aceto perfricant*; Theodorum igitur puto legisse καθάπερ δὲ τὰ καύματα ἡ κόλλα καὶ τὰ δέρματα. cùm verterit, *vt etiam in ambustis igne agitur: conglutinare possunt, &c.* tanquam vox *gluten* superiori sententiæ sit connectenda: illa etiam, *herentes nimirum*, de suo addidit, vt multa alia sæpenumero.

II.

Διὰ τί ἐν μὲν τῷ ἄλλῳ σώματι αἱ οὐλαὶ μέλαιναι, ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ λευκαί; ἢ ὅτι ἐναντίαν χρόαν ἡ οὐλὴ λαμβάνει τῇ προϋπαρχούσῃ, ὥσπερ πᾶν τὸ νοσοῦν; ἐν τῷ μέλανι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἕλκη. οὐ μὴν οὐδ' ἐν σώματι μέλαιναι εὐθύς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς λευκαί, οὐδ' ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀεὶ μέλαιναι, ἀλλ' ἀποκαθίστανται τῷ χρόνῳ, ἢ ἁπλῶς, ἢ μᾶλλον.

Cur cicatrices reliquo quidem in corpore nigræ, oculis albæ inducuntur? An quòd cicatrix colorem priori contrarium trahit scilicet quemadmodum omnia, quæ ægrotarint. Vlcera autem parte oculi nigra contrahi solent; verumtamen neque in corpore statim nigrescunt, sed principio albæ sunt: neque in oculo semper nigræ, sed demum vel ex toto, vel magna ex parte redduntur.

Non omnes dicit cicatrices in corpore nigras esse: non enim id ex toto verum est: sed caussam quærit diuersitatis earum quæ in reliquo corpore immutantur ab illis, quæ immutantur in oculis, illæ enim nigræ redduntur, hæ autem albæ. Dicit igitur illas, quæ in oculis fiunt, ideo albas esse, quoniam cicatrix morbosum quiddam est; morbus autem partem deducit in statum contrarium, ac priùs erat: oculi autem pars, in qua fit cicatrix est nigra, aut talis apparet, fit enim in cornea, quæ nigra plùs minùs apparet: meritò igitur à cicatrice in contrarium statum parte illa deducta alba reddetur. Hæc autem ratio, quæ satis communis, & longinqua est, ex ea re proximiùs videtur posse confirmari. Nam cùm vnaquæque pars sana, alimentum, quod trahit in colorem sibi similem, conuertere solet, pars in corpore carnosa, & alba, vbi fit cicatrix quia debilis est, & præ morbo non potest alimentum perfectè concoquere, & assimilare, & ad albedinem propriam deducere, cicatrices in ea nigræ euadunt, & in oculo similiter, cùm ratione eiusdem imbecillitatis ad colorem, qui oculo proprius est aut niger, aut nigro proximus, trahi non possint, albæ. Est enim cornea in qua hæ cicatrices fiunt, coloris propositi, quemadmodum dicit in præsentia Aristoteles, & v. de generatione animalium capite primo, & alibi. Verùm sicuti hæc ratio possit approbari, quod pertinet ad cicatrices in reliquo corpore, & consona sit iis, quæ ab eodem Aristotele dicuntur problemate XI. ita quòd pertinet ad oculum falsò nititur fundamento, nec video quomodo ab anatomicis recipi possit, quibus cornea ex se minimè est nigra, aut alius coloris, sed alba, vel potiùs diaphana, & pellucida, sicuti cornu, vnde illi nomen; & color, quem in ea videmus, illi fit ab vuea tunica subiecta, quæ sola pars in toto oculo est colorata. Quinimò si colorata esset cornea, visionem rectè fieri impediret. Igitur non transmutatur in ea alimentum ad colorem nigrum, cùm est sana, nec ex immutationis defectu candida apparet cicatrix. Valeret ea ratio si vnà cum cornea vulnerata fortè esset ad circulum iridis vuea, & in hac fieret cicatrix: At de corneæ etiam cicatricibus, quæ tales semper apparent, loquitur Aristoteles. Hæc ideo proposui frustrà alioquin prolata, quòd ex iis, quæ habet Aponensis in commentariis ita videatur Aristotelis ratio explicari, & confirmari; etsi Aponensis confusè satis, & obscurè loquens, vt sæpe aliàs, mihi quidem rudi ingenio viro, nec ex toto vera afferens, non omnino explanet eam sententiam. Vidit enim fundamenti falsitatem Aponensis, & corneam ex se minimè esse nigram, manifestè dicit. Igitur Aristotelis rationem communem, & remotam, qualis est, sicut pleraque alia hoc in libro accipiamus: & oculorum, seu corneæ apparentem colorem, de quo loquitur Aristoteles, verum, & proprium requirentes, minime dimittamus. Nam & Aristoteles idem, quanquam de oculorum coloris caussa non ita senserit, quemadmodum anatomici, vt apparet ex libro quinto de generatione animalium capite primo vbi eorum colorum diuersitatem ad copiam, aut inopiam humoris reduxit, similitudine ex mari sumpta: qui enim multum habent humoris, illos esse nigros, vt profunda maris, seu altorum gurgitum apparent: qui parùm cæsios: & sic pro abundantia aut paucitate humoris, ex horum mediis coloratos, corneæ tamen colorem; quem videmus, non verè illimet inesse, sed apparere, vt in mari fit, apertè ex similitudine adducta significat. Igitur ex apparenti colore deducitur ratio, quantum quidem potest. Hic autem color cùm oculo morboso, & sano contrarius esse debeat, qua parte morbosus est; si sanus niger apparet, morbosus, qua remanet cicatrix apparebit albus. Ad problema si aliquid præterea afferendum est, dicerem, cùm alba, lucida, & perspicua sit cornea oculi tunica, nec verè in se colorem illum contineat, quem in ea videmus, sed ab vuea subtus posita illi insit, quoties ob cicatricem duratur, & spissescit, iam non posse ampliùs colorem illum ostendere, quippe quæ non ampliùs lucida, & peruia sit, vnde color ille albus, aut albo similis, quem ex se habet, iam in ea apparet: cùm etiam nutrimentum ad eandem confluens, quod pituitosum est, & albidum, non possit ob partis imbecillitatem, sicuti antea concoqui, & immutari. Porrò Alexander primi libri problemate CXIII. cùm eandem quæstionem pertractaret non oculorum generatim cicatrices albas fieri proposuit, sed eas tantùm, quæ sunt in pupilla: Extra pupillam enim, in parte etiam nigra, tales non fieri: quod dictum Aristotelicis hisce non est omnino idem. Sed & idem Alexander aliam problematis rationem reddit, sumptam ex spiritu visiuo, qui cùm per pupillam tantùm permeet, vbi illius meatus ex cicatrice obcæcati sunt, & egredi non possit, ibidem cogitur, adaugeturque: adauctus autem, cùm maximè lucidus, & luminosus sit, pro sua copia cicatricem illustrando reddere albam potest: id autem nulli ex aliis partibus contingit, quia ad nullam aliam spiritus ille allabitur. Hæc de oculorum cicatricibus. De aliis quæ in toto corpore fiunt illud repeto, non omnes ab Aristotele nigras dici: non enim hoc verum; quia exiguæ reliqua carne albi-

diores mihi quidem videntur: nigræ autem maiores, quæ ex ſubſtantiæ,& carnis deperditione relinquuntur; omninóque pro conditionum varietate illius,qui vulnus patitur, nigriores, aut minùs fiunt. In iuuene enim ſano, boni temperamenti, & vegeto calore, cicatrix ex leui vulnere vix apparebit nigra, aut ne apparebit quidem. Contra in ſene lienoſo, ex vlcere magno,& diuturno, præſertim in cruribus, ob diſtantiam, quæ illis eſt à caloris fonte,valde nigra, & in dies magis talis. Vnde problemate v. de lienoſis ſpeciatim,& x I.de vlceribus eodem loco ſæpius exiſtentibus eandem proponit quæſtionem. Porrò cicatricibus nigris, quæ poſſint reſtituere candidum colorem medicamenta habemus tum à Galeno, qui libro VII.de ſimplicium medicamentorum facultatibus,calamintham, ſeu nepitam huiuſmodi facultate pollere tradit,tum etiam plurima alia à Plinio,qui & ſylueſtrem ocymum cum felle bubulo,& ſatius lupinos ex aceto coctos,& ſeuum aſininum cicatricibus nigris candidum colorem reſtituere variis in locis ſcriptum reliquit, ſicuti etiam ad albas oculorum in libro de virtutibus Centaureæ huius herbæ ſuccus commendatur. *οὐ μὴν δὲ ἐν τῷ σώματι. verumtamen neque in corpore.* Quæ ſimpliciter propoſuerat, ea limitibus quibuſdam comprehendit, ne ſimpliciter acceptis, ipſe aut erroris coargueretur, aut alius in errorem induceretur. Ait igitur cicatrices, ſiue oculorum, ſiue aliarum corporis partium, non ſemper eſſe vnius, & eiuſdem coloris: nam quæ in corpore fiunt non ſtatim, & ab initio ſunt nigræ,ſed albæ potiùs, cuius rationem non reddit: ſed ea duci poteſt ex iis, quæ dicentur problemate v.nec quæ in oculo,ſemper nigræ,aut etiam albæ;ſed procedente tempore, aut ex toto,aut maiori ex parte alij colori redduntur.

III.

Διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλῳ τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρά, τὸ δὲ μέσον, λευκόν; πότερον ὅτι ἀποπιέζει τὸ αἷμα ἐκ τοῦ μέσου καθὸ μάλιστα προσάπτεται περιφερὴς ὤν; ἢ ἔδει ἐπανιέναι; διά γε τοῦτο πάλιν ἀλλ' αἵματος συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστιν συνδρομὴ δ', εἰς τὸν πληγέντα τόπον.

Cur ferula oras, ſiue ambitum plagæ rubidum, medium album facit? Vtrum, quòd ſanguinem pellit ex medio,quod maximè ferit, quia in orbem ſe colligit, & rotunda eſt: An ea quidem de cauſſa ſanguinem deinde redire oporteret? rubedo autem, non niſi concurſus ſanguinis eſt, iſque in eum locum,qui ictus eſt.

Quod hic de ferula proponit Ariſtoteles, id latiùs explicatur problemate ſequenti, in quo tum idem de ferula, tum de ligno contrarius proponitur effectus. Nomine autem ferulæ, quæ *νάρθηξ* Græcè dicitur, intelligendus eſt bacillus, leuis, & rotundus, cuiuſmodi ſcapus eſt illius plantæ, quæ propriè ferula dicitur, fœniculo ſimilis; cuius etiam ſcapus veluti arundo, & ſimilia, eo nomine hic poſſunt intelligi. Huiuſmodi enim bacillo ſi pars aliqua percutiatur, medium quidem eiuſdem partis percuſſæ album, extrema autem rubida efficiuntur: cuius rei illam eſſe cauſſam dicit Ariſtoteles, quòd ferula dum percutit, ſanguinem premit, & pellit ipſum de medio; medium enim illud eſt, quod maximè ab ea ictum percipit, quia nimirum ferula eſt rotunda, & circularis, nec æquè partes omnes illius loci, ad quem cadit, ab ea tanguntur, & percutiuntur, ſed omnium maximè medium. Inde autem pulſo ſanguine, meritò pars illa alba redditur, cùm à ſanguine rubidum acciperet colorem. Extrema autem ad quæ tendit ſanguis rubentiora. *ἢ ἔδει ἐπανιέναι. An ea quidem de cauſſa.* Videtur ea reuocare in dubium, quæ propoſuit, ſi enim ideo medium eſt album,quia illinc ictu ferulę pulſus eſt ſanguis,oportet quidem ob hanc cauſſam,& niſi aliud afferatur, ſanguinem denuò redire, & medium denuò rubeſcere; rubedo enim aliud non eſt, quàm ſanguinis concurſus, ſanguinis autem concurſus eſt in eam partem, quæ percuſſa fuit: inde enim diſceſſit, & hic eius erat locus, ad quem ipſi reditus meritò ſit.Huic porrò dubitationi non ſatisfacit in præſentia, ſed problemate ſequenti,cauſſam afferens,quare ſanguis non poſſit iis, qui ferula icti ſunt ad eundem locum redire, poſſit autem illis, qui percuſſi ſunt ligno.

IV.

Διὰ τί τοῦ μὲν νάρθηκι σφόδρα τυπτόμενον, τὸ μέσον τῆς σαρκὸς λευκὸν γίνεται, τὸ κύκλῳ δέ, ἐρυθρόν· ξύλῳ δέ, ἐρυθρότερον τὸ μέσον; ἢ ὅτι ὁ μὲν νάρθηξ διὰ κουφότητα, ἐὰν σφόδρα πατάξῃ, τὸ

ἐπιπολῆς διεσκέδασεν αἷμα· ὥστε ὅθεν μὲν ἐξέλιπε, λευκὸν φαίνεται· οὗ δὲ πλεῖον ἦλθεν, ἐρυθρότερον. οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς οὐ ταχέως ἀποκαθίσταται τὸ σκεδασθὲν αἷμα, διὰ τὸ ὀλίγον τε εἶναι, καὶ τὴν φορὰν εἰς τὸ πρόσαντες εἶναι· πλήθει γὰρ βιασθὲν, δεῖ τὴν παρὰ φύσιν φορὰν ἐνεχθῆναι. διὰ δὲ τῶν σκληρῶν, αἱ πληγαὶ, διὰ βάρος, καὶ τὴν ἰσχὺν, θλίψιν καὶ θλάσιν ποιοῦσι. θλιβόμενον μὲν οὖν κοῖλον γίνεται. θλώμενον δὲ, ἀραιόν· τμῆσις γὰρ καὶ διαίρεσίς ἐστι μαλακὴ ἡ θλάσις. κοίλου δὲ καὶ ἀραιοῦ γενομένου τοῦ μέσου, φέρεται εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς πέριξ ἐπιπολῆς αἷμα, κάτω τε γὰρ πέφυκε φέρεσθαι, καὶ εἰς τὰ ἀραιὰ τῷ εἴκειν αὐτὰ ἀθροιζομένου δ' ἐνταῦθα εἰκότως τοῦ αἵματος, τοῦτο μὲν ἐρυθραίνει· ἃ δὲ ἀπολείπει, λευκαίνει.

Quare cùm membra à ferula vehementiùs feriuntur, medium carnis album, oræ rubræ redduntur: Ligno autem contra, medium amplius rubet: An quòd ferula suam ob leuitatem, vbi vehementer percussit, sanguinem residentem per summa dissipat. Itaque vnde sanguis defuerit, mox ea pars alba existit: quo autem pleniùs fluxit, hîc rubor ambit. Cúmque plaga intumuit, sanguis citò suam sedem reperere non potest, quoniam & exiguus est, & relationem per accliue agat, necesse est: non enim nisi copia, magna referri potest contra naturam. At ictus, quos dura corpora inferant, affligunt, collidúntque ponderis sui ratione, ac robore. Afflictum itáque medium cauum redditur, collisum autem rarò existit: collisio nanque, dissectio, & distractio leuis est. Quod cùm cauum, collisumq; reddatur, sanguis ad id summis de oris vndique fertur: nam & aptus ferri deorsum est, & laxa expeditiùs subit, quòd ea cedunt faciliùs, vbi autem sanguis eò ipse se collegit, efficitur meritò, vt medium rubore tingatur: oræ autem, quas deseruit, albedine decolorentur.

De ferula idem quærit, quod superiori problemate; cur si ea quispiam vehementiùs percutiatur, medium percussæ carnis album, extrema rubra efficiantur: de ligno contrarij effectus caussam, medium nimirum rubidius. Ligni autem nomine rem intelligit solidam, & grauem, ferulæ sanè hisce qualitatibus contrariam. Caussam autem eam reddit, quòd ferula vbi vehementer percussit, sanguinem, qui est in superficie dispergit, & ab ea parte, quam vehementiùs attigit ad alias pellit: vnde autem sanguis abit, alba apparet ea pars, illa re destituta à qua rubescebat, quò autem tendit rubidior, maiore rubefacientis rei copia repleta. οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς. *Cumque plaga intumuit*. Satisfacit dubitationi superiori problemate propositæ, cur sanguis non possit eundem locum repetere: duo autem recenset impedimenta; alterum quòd sanguis pulsus, sit exigua quantitate, non enim à leui re plurima copia possit protrudi: alterum, quia per ardua, & accliuia feratur, necesse est, cùm in parte tumor existat; huiusmodi autem latio præter naturam, est admodum difficilis: sanguis enim sua natura grauis, deorsum potiùs vergit: non possit itáque viam infestam, & sursum tendentē repetere, nisi multa copia sit, tunc enim multitudine oppressus, vi adigitur ad erumpendum; qui verò hîc propositus est sanguis, ille est exigua quantitate. Theodorus sensum eundem voluit exprimere, sed & obscuriùs & minùs Latinè vt puto per illa, *relationem per accliue agat, necesse est*; cùm Græcis verbis nihil sit magis perspicuum, si verbum verbo ita reddatur: *Quoniam, & exiguus est, & latio ad accliue*. Quod autem sequitur meliùs etiam vt puto sic; *fertur enim latione contra naturam, quū ob multitudinem vi adigitur*. διὰ δὲ τῶν σκληρῶν. *At ictus, quos dura corpora*. Aggreditur alteram partem. Quæ percussiones inferuntur à re solida, & dura, sicuti lignum est, illæ ob pondus, ac robur, quod in se continent, comprimunt, & contundunt, seu collidunt carnem, quod autem comprimitur, cauum redditur, cedit enim rei comprimenti: quod autem contunditur, seu colliditur, rarum euadit: Collisio nanque; aut contusio, est dissectio quædam, & diuisio, seu distractio mollis, & leuis: quæ autem diuiditur, & distrahitur pars, illa procul dubio, rara existit, cùm partes ipsius alteræ ab alteris longiùs distent. Facta igitur concaua, & rara parte illa, quæ medium occupat, facilè ex locis, qui circa sunt, & in ambitu, sanguis in superficie residens ad eam defertur, duo habens ad hanc rem adiumenta, vnum ex se, alterum ex parte, ad quam fertur: sanguis enim natura sua deorsum ferri aptus est, quippe grauis, in concauum autem locum delabens deorsum fertur, & pars, ad quam tendit, prompta est ad recipiendum, quia laxa, & rara est, & facilè cedit impressioni. Nos porrò vocem θλίψιν, reddidimus, *compressionem*, quòd puta-

remus clariùs,& euidentiùs exprimere illam membri passionem, & continui solutionem, quam intelligit Aristoteles, quàm voce, afflictionis sola, qua vtitur Theodorus, θλάσις autem, collisio vertitur à Theodoro, possit etiam, *contusio*. Quid autem ea fit, cùm habeamus Aristotelem interpretem, stultum sit ab aliis auctoribus petere, qui tamen multis verbis eam explicant. ἀθροιζομένου δ' ἐνταῦθα. *vbi autem sanguis.* Concludit. Sanguine collecto ea parte, quæ medium occupat, illa meritò rubescit: à sanguine enim rubor extrema autem, vnde discessit, meritò alba, destituta nimirum eo vnde rubescebant.

V.

Διὰ τί αἱ οὐλαὶ μέλαιναι τῶν σπληνιώντων; ἢ ὅτι αἷμα διεφθαρμένον ἔχουσι, διὰ τὴν ἐκ τοῦ σπληνὸς σύμμιξιν νοσῶδες αἵματος καὶ ὑδαρές; ἡ μὲν οὖν οὐλή, τὸ δέρμα λεπτὸν καὶ ἐπιπόλαιον ἔχει· τὸ δὲ αἷμα διὰ τὸ ὑδαρὲς καὶ θερμὸν εἶναι μέλαν ὄν, τοιαύτην ποιεῖ τὴν οὐλὴν διαφαινόμενον. καὶ δὴ πλεονάκις ἡ οὐλὴ ἐν τούτοις γίνεται μελαντέρα· γίνεται δὲ διὰ ταῦτα· δι' ἀσθένειαν γὰρ τοῦ δέρματος, καταψύχεται τὸ αἷμα, καὶ ἐξατμίζοντος τοῦ θερμοῦ, γίνεται μελάντερον· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πρεσβύταις, οἵ τε χρῶτες μελάντεροι γίνονται, καὶ αἱ οὐλαὶ αἱ συγγενεῖς μελάντεραι, ἢ νέοις· οἷον ὑπώπιον γὰρ αὐτοῖς ἅπαν τὸ σῶμα οὐ διὰ λεπτότητα τοῦ δέρματος, ἀλλ' ὅτι τὸ θερμὸν ἐκλέλοιπεν.

Cur nigræ cicatrices hominum sunt, qui vitio lienis tenentur? An quòd sanguis eorum corruptus est, propter admixtionem morbosi, dilutique sanguinis, qui à liene procedit? Cicatrix igitur cute prætenui, summáque consistit: sanguis verò ille, quia vt dilutus, & calidus sit, niger est: cicatricem nigram transpectus vtique ostendit, & quidem sæpius. Hac eadem de caussa cicatrix nigrior fit: sanguis etenim cutis imbecillitate frigescit, & calore euaporante atrior redditur. Senioribus etiam pari ratione cutis magis nigrescit, & natiuæ cicatrices atriores, quàm iunioribus habentur: est enim quasi vibicatum corpus eorum totum, non ob aliquam cutis tenuitatem, sed quòd calor defecerit.

Quod superiùs problemate secundo propositum erat de cicatricibus, quæ in corpore nigræ apparent; id euidentiùs, quàm in aliis, in lienosis conspicitur, eam ob rem separatim modò illam quæstionem proponit: lienosos autem seu σπληνικούς, Galenus libro nono de compositione medicamentorum secundum locos capite secundo appellat eos, quibus diu lien obduruit, & talis adhuc perseuerat: atque etiam libro de definitionibus medicis, sexto autem aphorismorum x L I I I. iidem tum à Galeno, tum ab Hippocrate dicuntur σπληνώδεις. Hoc autem in loco Aristoteles σπληνιῶντες sunt, quibus lien vitio aliquo ita afficitur, vt sanguis in eo existens contaminatus, & corruptus fiat; est autem huiusmodi sanguis præ vitio illo aquosus, & diffluens, nec eam nactus crassitiem, & consistentiam, quæ huiusmodi sanguini naturam suam obtinenti, est necessaria. Cùm igitur is sanguis per reliquas corporis partes diffusus, misceatur alij, qui in venis est; & niger sit, quippe aquosus, & calidus, hoc est putredinosus: humidus, & calidus calore extraneo, destitutus autem calore, & spiritu natiuo, eundem inficit, & ad summam cutim, vbi consistunt cicatrices, perueniens, efficit, vt talis inde appareat cicatrix. καὶ δὴ πλεονάκις. *& quidem sæpius.* Hæc iuxta Theodori interpunctionem superiori membro adhærent: sed meliùs annectentur sequenti, vt habent Græci excusi codices, & antiqua tralatio. Est autem hoc corollarium, seu potiùs confirmatio eorum, quæ dicta sunt, cicatricem nigram fieri natiui caloris defectu. Eadem, inquit, cicatrix in lienosis nigrior procedente tempore sæpius fit: debilitata enim cute ex vlcere præcedente, sanguis, qui ad eam nutrimenti caussa defertur, refrigeratur assiduè magis, & idcirco nigrior fit, deficiente nimirum magis natiuo calore, qui splendorem, & colorem proprium rei conseruat, indéque cicatrix nigrior & ipsa fit. Idem senioribus contingit, qui ætatis ratione lienosis similes sunt: vnde corpora, id est carnes ipsorum nigriores fiunt, & cicatrices congenitæ, id est ipsis cognatæ; & non secus ac carnes mutationem sequutæ, nigriores, quàm iuuenibus, eisdem sunt. Cùm totum corpus ipsorum, quasi vibicibus notatum, & suggillatum appareat; idque non ob subtilitatem cutis, quod in iuuenibus dictum est, sed ob natiui caloris defectum. Theodorus omisit duas illas voculas ἐν αὐτοῖς, quas nos exposuimus, *in eisdem lienosis*, quæ non erant omittendæ: locus igitur

iuxta lectionem Græci exemplaris typis excusi, ita conuerti potest: *Ac sanè in eo cicatrix sæpius nigra euadit: ob hanc autem caussam euadit: sanguis etenim, &c.*

V I.

Πότερον ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἴτια, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν εἰς τὸ ποιεῖν, ἢ οὔ; λέγω δὲ οἷον. ἐπεὶ τὰ ὑπώπια καὶ ὁ χαλκὸς ἐξαίρει, καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ὁ κύαμος διαμασώμενος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλλος, καὶ ἕτερ' ἄλλα, τῇ αὐτῇ δυνάμει ἢ ὁ μὲν χαλκὸς παρὰ τὸν ἰὸν ἐστί, τὸ δὲ ἰὸν φαρμακῶδες· ὁ δὲ κύαμος καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλλος, τῷ ἐπισπᾶν ἐφ' ἑαυτὰ διὰ μανότητα· ἄλλα δὲ, δι' ἑτέρας αἰτίας; ἢ τὸ μὲν ἔσχατον, ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων ταυτό; τὰ δὲ πρὸ τούτου, οὐδὲν κωλύει ἕτερα. πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τῆς πήξεως καὶ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρόν.

Vtrùm quæcumq; rei eiusdem caussam obtinent, vim habent eandem ad agendum, an non? Verbi caussa, cùm vibices discuti, & ab ære, & à radicula, & à faba commanducata, & à pulmone, & ab argilla, & ab aliis huiuscemodi possint, singuláne vi eadem hoc efficiant an diuersa? An æs ideo tollit, quoniam rubiginem præ se fert, quæ pro medicamento accipi potest? faba verò & pulmo, & argilla, eò quòd ad se attrahunt propter sui corporis raritatem, cæteráque prædicta aliis ex caussis idem faciunt. An vltimum quidem in his omnibus idem est? Quod autem antecedit, hoc discrimini fore, nihil est, quod prohibeat.

Cùm res nonnullas inter se diuersas videre liceat vnius, & eiusdem effectus esse caussas, seu eundem effectum à rebus inter se diuersis prouenire; quærit Aristoteles an illa omnia, quæ inter se diuersa sunt, eundem gignentia effectum, eandem ad agendum habeant facultatem, an non? Exemplis autem declarat, quod proposuit; & quinque enumeratis rebus, vnde vibices, aut suggillata tollantur, ære, radicula, faba, pulmone, & argilla quærit vtrum eadem facultate hæc omnia liuores illos tollant, an diuersa; Et cùm ad finem problematis quæstionem dissoluat, explicat interim quomodo vnaquæque ex rebus propositis deleat suggillata, aut vibices, liuores scilicet illos, qui Græcis ὑπώπια dicuntur, de cuius nominis significatione dicetur problemate IX. Ære igitur eos inprimis tolli affirmat ratione rubiginis, seu æruginis, quæ ex ipso est, medicamentosa nimirum re. Quæ caussa, etsi non admodum proxima videri possit, tam latè patente medicamenti nomine, quando tamen res in medium veniat comparatione radiculæ, fabæ, & pulmonis, quæ comestibilia sunt & argillæ, quæ exiguum, & obscurum in medicina vsum habet, cùm æs, seu potiùs illius rubigo, quæ ærugo dicitur, & alia, quæ ex ipso sunt, adeò validas, & manifestas obtineant vires, iure non absona videatur adduci ratio: cogitandum enim est, nomine pharmaci illud intelligi, quod adhibitum eius naturam, cui adhibitum est immutat, quod venenum apud Latinos dicitur. Cùm tale igitur existat æs iure poterit naturam priorem immutando, quod liuidum erat album facere, id autem de aliis quattuor, quæ mitiori natura constant, haud quaquam poterimus simpliciter proferre. Vt denique idem ferè sit dicere, æs ideo suggillata tollit, quia æruginis ratione medicamen, ac dicere, quia æruginis ratione admodum excalfacit, & exsiccat, ac discutit; vnde & dicit Auicennas, quòd exedit callos, & attenuat. ὁ δὲ κύαμος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλλος. *faba verò & pulmo, & argilla.* Tria ex propositis, quæ nomine recenset, fabam, pulmonem, & argillam, ideo vibices tollere affirmat, quia cùm sint substantiæ corporis, raritate, & laxitate præditæ, eisdem admota, facilè trahunt ad se, & recipiunt quæcúmque attrahuntur, extracto autem sanguine tollitur suggillatio. Porrò in veteri tralatione duæ tàtùm ex tebus propositis enumerantur, faba, & pulmo, omissa argilla; & Iustiniani codex notis compunctam habet illam vocem, tanquam ab exemplari abesset, ex quo describebat. Vnde cogitabam, fuisse forte eam vocem suspectam, quòd nimirum argilla omnis haud esset illis annumeranda, quæ præ raritate, & laxitate corporis attrahendo vibices tollunt, nec eiusmodi substantiæ raritate constaret. Pro qua dubitatione illud occurrit, esse inter terras, atque adeò inter argillas alias rariore, alias densiore consistentia, quòd docet Galenus, qui etiam ex grauitate, & leuitate eius rei argumentum ducit; terræ enim inde leuitatem prouenire, quòd larga, & copiosa in tota eius temperie aërea insistit substantia, ibidem scribit: quare & Samiæ terræ essentiam magis quodammodo aëream, quàm Lemniæ eodem loco esse affirmat. Vnde si admittēda

ea vox

ea vox, quam ſanè recipit Theodorus, de ea, quæ leui conſiſtentia eſt prædita erit accipiendus locus. Et ſanè Crito in compoſitionibus, quas recitat Galenus libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos capite primo, ad ſuggillata tollenda vtitur ſamia. Plinius etiam libro XVII. capite VII. leucargilli, ſeu leucargionis ſpeciem quandam ſecundo loco numerat, quæ ſubrufa eſt, & vocatur capnumargos, quam lenitate, quàm cæteræ dimidio minorẽ eſſe dicit; vnde & Dalechampius ſe habere manuſcriptum exemplar teſtatur, in quo non, *capnumargos*, ſed *caunumargo* legatur, quaſi laxa, & rara. De hac igitur, & ei ſimilibus ſi locus accipiatur, omni carebit difficultate. ὁ δὲ κύαμος. *Faba verò*. Faba ad ſuggillata recipitur in multis compoſitionibus veterum medicorum, quas recitat Galenus libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos capite primo. Archigénes enim vtitur faba freſa, eáque cruda, vt exponit Galenus in cataplaſmate, nec minùs eadem commanducata cum melle, & impoſita; atque etiam cum ceruſſa, & argenti ſpuma ad cerati formam vino quoque macerata, donec tenera fiat, & trita ſplenij modo impoſita. Apollonius etiam vtitur eadem freſa, & fracta in cataplaſmate. Crito ſimiliter libro tertio de Ornatu ad eandem rem vtitur farina fabacea alijs multis immixta. Quin & Dioſcorides libro ſecundo eandem cum melle & farina fenugreci ſcribit ſuggillata diſſoluere. Et Plinius libro XXII. capite XXV. eam dicit liuoribus mederi. καὶ ὁ πνεύμων, *& pulmo*, & hunc etiam ad tollenda ſuggillata adhibuiſſe medicos, ſe antiquiores refert Galenus loco quem modò adduxi; Archigenes enim porci pulmonem calidum imponendum dixit; & Crito ex Ariſtarcho pulmone caprino vſto vnà cum aliis permultis vtitur. Et codẽ etiam ſeu caprino, ſeu agnino ſimiliter vſto cum aliis multis ex cerato roſaceo exceptis. καὶ ἡ ἄργιλος. *& argilla*. Crito vtebatur ſamia terra vnà cum tordyllio, exceptis aceto, & mellis exiguo ad ſuggillationes, quæ profundæ erant. ἄλλα δὲ δὴ ἕτερα. *Cæteráque prædicta*. Hoc eſt radiculum, ſeu raphanum, & alia, quæ nomine haud expreſſit, & argillam ipſam ſi ſuperiùs omiſſa fuerit. Raphano porrò, nimirum eius radice ad ſuggillata vti medicos eoſdem, quos ſuperiùs ex Galeno nominaui, Archigenem, Apollonium, & Critonem, ex ipſorum compoſitionibus à Galeno recitatis eodem loco videre licet. Dioſcorides etiam libro ſecundo capite CXXXVII. radiculam cum melle ſuggillata tollere ſcribit. Porrò autem quomodo ſingula ex dictis ſuggillatis medeantur non explicat vbique Galenus: genus, & qualitatem medicamenti ei initio ſatis eſt propoſuiſſe, quo affectus tollatur. Hæc enim initio ſtatim libri quinti cùm de ſuggillatorum curatione ageret appoſuerat verba: *Meritò ad curationem ſtatim feſtinant medici, priuſquàm ſanguis denigreſcat, ſcopum medendi habentes, vt ſanguis diſcutiatur, cùm ſciant id quod in grumos coierit ex ſanguine ægerrime diſcuti poſſe. Cùm verò tunicula venarum, ex quibus ſanguis exilit rumpatur, parùm quiddam ex adſtringentibus ad diſcutientia admiſcetur. Si enim ex ſola ſimplici facultate diſcuſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolùm, quod effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine: in contaſis venis contento. Poſtquàm verò in ſuam naturam redierint venulæ ad diſcuſſoria pharmaca citra adſtringentium admiſtionem opportunè tranſieris.* Et paullò pòſt. *Porrò ſi vos eorum, quæ in libris de ſimplicium pharmacorum facultate didiciſtis, memores fueritis, facile diſcernere poteritis, quas nam ſuggillationes ſola diſcuſſione digerere oporteat, abſque adſtrictione, & in quibus admiſcere conueniat quippiam ex parte adſtringentibus. Quin & ex ipſis diſcuſſoriis imbecilliora primùm adhibenda eſſe manifeſtum eſt, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda.* ἢ τὸ μὲν ἔσχατον. *An vltimum quidem.* Quæſtioni reſpondet. Ea dicens, quæ propoſita ſunt, & eis ſimilia, partim quidem eadem facultate, partim autem non eadem effectus illos inducere. Si enim extremam illam actionem, & operationem, qua ab eis res effecta redditur, conſideremus, illa eadem eſt in omnibus, terminus ille nimirum vltimus actionis à facultate prodeuntis, à quo curatio abſque medio perficitur. Hic autem nec ab Ariſtotele exprimitur, nec proprio nomine exprimi poteſt; nam quæ vi ſua immutant, quæ attrahunt, quæ extenuant, quæ adſtringunt, hæc tandem in curatione abſoluenda qua vibices tollunt, ad eum terminum perueniunt, qui in omnibus idem eſt. Sed nomine caret; eandem autem rem in aliis medicamentis, quæ eundem effectum gignunt, extremo affectionis termino conſiderato affirmare nihil prohibet. Si autem conſideremus ea, quæ præcedunt, nimirum operationes, ſeu apparatus præcedentes extremum terminum actionis, illa nihil prohibet eſſe diuerſa, quod confirmatur à maiori: per illa πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τέχνης, multa enim eidem effectui producendo apparatus ratione idonea, contraria ſunt inter ſe, ſicuti calidum, & frigidum; igitur diuerſa. At hæc eadem ſeu eorum actio cùm in eo iam res eſt ab iis producenda, vt abſoluatur, tunc in idem redeunt ex Ariſtotelis ſententia. Non ignorandum autem hæc extrema, quæ confirmationem continere diximus, deſiderari in Latina Theodori tralatione, haberi tamen tum in

codicibus Græcis excusis, tum etiam in tralatione antiqua: sed cùm illico, legerentur post illa verba ἐπὶ πάντων τούτων ταὐτὸ, nos reiecimus illa ad finem problematis: hîc enim nobis visa sunt aptè confirmationem continere, quam diximus, illic autem nullum omnino habere locum. Ita igitur locus conuertatur: *An vltimum quidem in his omnibus idem est, quod autem antecedit, nihil prohibet alia, & diuersa esse. Multa enim etiam in his contraria sunt, sicuti calidum, & frigidum.* Atqui ex vulgata scriptura ita conuertendum est: *An vltimum quidem in his omnibus idem est. Multa enim his contraria, quemadmodum & calidum, & frigidum, quæ autem antecedunt, nihil prohibent alia, & diuersa esse.* Iam ad Theodori verba, vt Aristotelica magis fiant perspicua, hæc adnoto. ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἴτια. *Quæcumque rei eiusdem caussam obtinent.* Simpliciter. *Quæcumque eiusdem rei sunt caussæ.* ἢ ὁ μὲν χαλκὸς τῷ εἶναι τὸν ἰόν. *An æs ideo tollit, quoniam rubiginem præ se fert, quæ pro medicamento accipi potest.* Simpliciter: *An æs quidem, quoniam adsit ærugo: ærugo autem res medicamentosa sit.*

VII.

Διὰ τί αἱ μὲν ἄλλαι οὐλαὶ, μέλαιναι γίνονται, αἱ δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, λευκαί; ἢ διότι μεταβάλλουσιν ἐν ᾧ ἂν ὦσι πρὸς τὰς χροιάς; ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ μέλανι ὄντι γίνονται· ὥστε ἀνάγκη λευκὰς γίνεσθαι.

Cur cæteræ cicatrices nigræ, oculi albæ consistunt? An quòd cicatrices colorem contrahunt contrarium parti in qua efficiuntur. At in parte oculi nigra fieri solent: ergo albæ efficiantur necesse est.

Hoc problema scriptum etiam fuit superiùs hac eadem sectione secundum, eóque loco à nobis expositum: & de eadem materia pertractatum fuit problemate v. atque denuò etiam agetur problemate xi. Quare hoc loco alia adducenda non sunt.

VIII.

Διὰ τί ἀλγεινοτέρα ἡ πληγὴ τοῦ νάρθηκος, ἢ ἐνίων σκληροτέρων, ἐάν τις κατὰ λόγον σκοπῇ τύπτων; εὐλογώτερον γὰρ τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινοτέραν· μᾶλλον γὰρ τύπτει. ἢ ὅτι ἡ σὰρξ ἀλγεῖ οὐ μόνον τυπτομένη, ἀλλὰ καὶ τύπτουσα; ὑπὸ μὲν οὖν τῶν σκληρῶν τύπτεται μόνον (ὑπείκει γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν) ὑπὸ δὲ τοῦ νάρθηκος, ἄμφω αὐτῇ συμβαίνει, τύπτεσθαί τε, καὶ διὰ κουφότητα τοῦ βάρους τύπτειν μὴ εἴκουσαν· ὥστε διπλασία γίνεται ἡ πληγή.

Cur ictus ferulæ dolorem ampliùs mouet, quàm aliquod duriorum? Ita enim deprehendetur, si quis cùm verberat, ratione considerat; cùm tamen ictum durioris vehementiorem esse ratio potior exigit: acriùs enim ferit, quod durius est. An quòd caro non solùm cùm percutitur, sed etiam cùm repercutit, dolet. Igitur à duris percuti tantum potest: cedit enim propter eorum duritiem. At verò à ferula vtrunque sanè accidit, vt & percutiatur, & repercutiat, propter ponderis leuitatem, cùm scilicet non cedat, sed renitatur, ita vt ictus possit duplicari.

Comparat ictum ex re dura, ligno puta quercino, aut simili illatum, cum eo qui ex re molli, vt ferula aut viminea virga infertur. Et caussam quærit, quam ob rem ex hoc maior fiat dolor, quàm ex illo, si tamen rei propositæ veritas adhibita ratione consideretur, non illico enim parere, quin videri contrarium, cùm à re dura magis rationi consonum videatur, maiorem excitari dolorem, quàm à re molli, quia ictus est maior, & maiori pondere ferit. Illa autem, εὐλογώτερον γὰρ τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινοτέραν· μᾶλλον γὰρ τύπτει, ita conuertenda sunt, si verborum proprias obseruamus significationes: *Rationi enim magis consonum videatur, ictum durioris esse magis dolorificum; quia ferit vehementiùs*, non quomodo vertit Theodorus. Satisfacit autem dubitationi Aristoteles, & quæstionem soluit per illa, quæ sequuntur, ἢ ὅτι ἡ σάρξ. *An quòd caro non solùm.* Ideo ferula percussa caro magis dolet, quàm à re dura; quoniam à ferula incussi ictus plures numero sunt, quàm à re dura, vnus enim, & simplex ferulæ ictus, duplex redditur, quod non contingit in ictu ex re dura: atque ita ferulæ ictus omnes duplicantur. Id autem ea ratione fit, quia cùm ferula sit res leuis, (Plinius enim de ea: Nulli fruticum leuitas maior) magno pondere ferti non potest; vnde caro, cùm

ab ea percutitur, præ ferulæ leuitate non cedit, sed contra renititur, in renixu autem verberat ferulam ipsam, & ex eo alter accidit dolor. Id cùm in singulis ictibus contingat, singuli ictus, & ex eo singuli dolores duplicantur, quod non contingit in ictu ex re dura, quia rei duræ caro cedit, nec renixus accidit, aut repercussio. Ita maius ad faciendum dolorem momentum habet iterata percussio, quàm simplex vehementia, percutiente vi nimirum æquè valida existente, tum quæ ferulam, tum quæ rem duriorem carni incutit, id enim vel ab initio supponendum est.

IX.

Διὰ τί ἡ θαψία καὶ ὁ κύαθος τὰ ὑπώπια παύει· ὁ μὲν εὐθὺς, ἡ δὲ, ὕστερον, ἐναντία ὄντα; ὁ μὲν γὰρ κύαθος ψυχρὸς (ὥστε καὶ ὁ ποιητής φησί:

——ψυχρὸν δ' ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσι.)

ἡ δὲ θαψία, θερμὸν καὶ καυστικόν· ἢ ὁ μὲν κύαθος, ὥσπερ, τοῖς μικροψυχοῦσι τὸ ὕδωρ; ἀπαντῶσα γὰρ ἡ ψύξις, κωλύει ἐξιέναι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ αἵματος ἐξ ἐπιπολῆς, διὰ τὴν πληγὴν συνεωσμένον, καὶ ὅταν ἐξέλθῃ τὸ θερμὸν, πηγνυμένου· ὥσπερ γὰρ ἂν εἰ ἔξω ὂν πήγνυται, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἔξω τὸ αἷμα, ὅταν ᾖ ὑπὸ τὸ δέρμα, κωλυθέντος διεξιέναι τοῦ θερμοῦ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ πήγνυται, ἀλλὰ πάλιν διαχεῖται, καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν συνεώσμενον· ἡ δὲ θαψία, θερμὴ οὖσα, τὸ αὐτὸ ποιεῖ· κωλύει γὰρ πήγνυσθαι, θερμὴ οὖσα.

Cur thapsia, & cyathus, quæ contraria planè inter se sunt, pariter vibices possint discutere, hic principio, illa pòst? Cyathus enim frigidus est: quod etiam Poëta inquit Homerus:

----- Et gelido dentes defixit in ære.

thapsia verò calida, & vrens: An quod vt animo deficientibus aqua, sic cyathus vibicatis occurrit. Obuians enim refrigeratio calorem prohibet educi è sanguine, qui per ictum ad summa confluere corporis, atque concrescere solet, vbi calor decesserit; fit enim, vt perinde, ac si extra sit, congeletur, cùm sub cute est, propéque ab est, vt extra sit. At verò cum calori exitus negatur, non concrescit, sed se rursum diffundit, & sedem, vnde effluxit, repetit. Quod idem thapsia quoque præstare potest, quippe quæ caloris sui facultate prohibeat, ne sanguis gelascat.

Agit de hypopiis, quæ Latinè vibices, aut suggillata dicuntur, de quibus etiam tractauerat problemate sexto. Hypopia autem quæ sint, nimirum Græcè ὑπώπια, cum, ω, in media &, ι, in vltima syllaba, vt alios auctores omittam, manifestè patet ex primis Galeni verbis libri quinti de compositione medicamentorum secundum loca, quæ ita habent: *Quod hypopion sub oculis fiat, nomen ipsum indicat: idem enim est, veluti si quis hypophtalmion dicat (quod ipsum sub oculis sonat.) Est autem ex genere effusionum ecchinomatum appellatarum. Appellant ita Hippocrates, & alij multi medici, circa cutim affectionem, cùm tenuibus in ipsa venis contusis, sanguis per fissuras effunditur: non sanè aceruatim in vnum locum; qui enim ita excernitur, statim in grumos coit: sed quando per diapedesim, vt ipsi dicunt, hoc est, persiliendo, aut exsiliendo, effusio ipsa facta est. Contingit sanè aliquando, & si ita coierit, temporis progressu liuescere, & denigrari, paruis nimirum grumulis coactis ex sanguine, qui in multas cutis partes dispersus, & disseminatus erat.* Hæc Galenus; quæ nos Latinè paullulum immutauimus ab iis, quæ Cornarius versa edidit, sequuti etiam lectionem Græcam vulgata aliquantisper emendatiorem. Sunt igitur Galeno hypopia, suggillata Latinè, sub oculis contusiones, temporis progressu nigrescentes: atqui etiam generaliùs de qualibet corporis parte contusa, & plagis suggillata, sumi ea aliquando, sunt qui affirment auctores. Liuiditatem porrò illis semper esse coniunctam, cùm vlteriùs prouecta sunt tempora, patet ex verbis Galeni: Antea verò, aut itidem liuidum; vt in nonnullis contingit, aut cruentum, aut subflauum, aut subpallidum esse colorem dicit idem Galenus, & ex descriptione satis constare potest. Verùm dubitationem aliquam parit vnus Theophrasti locus libri noni capite vltimo, quem proponit Marcellus Virgilius in commentariis ad caput de thapsia Dioscoridis: ibi enim apud Theophrastum hæc habentur, verba: ἡ δὲ τῆς θαψίας, ἐμετικὴ ἐὰν δέ τις κατάσχῃ, καθαίρει καὶ ἄνω, καὶ κάτω: δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν ὑπώπια δὲ ποιεῖ, ἀλλ' ἐκλευκα. Hoc est: *Thapsiæ radix vo-*

mitoria: & si quis eam continuerit, tam superius, tum inferius purgat, quin & potest liuores tollere, hypopia autem facit, sed candida. Dubitat igitur Marcellus ex hoc loco, quomodo thapsia faciat hypopia candida, cùm vt ille ait, hypopium denotet sanguinis concursum ex ictu, fustuve, aut aliqua iniuria alia in aliquam corporis partem, integráque cute in eo loco cessantem, & quasi mortuum, indéque nigrescentem cutem, satisfacit difficultati idem Marcellus; rem ad thapsinum colorem referendo, quem fuisse pallidum; & eo solitos faciem perungi, qui pallidi, & valetudinarij apparere volebant, testis est Nicandri scholiastes in Alexipharmacis. Vt vocauerit Theophrastus hypopia candida, pallores ex thapsia factos. Verùm hac in solutione inprimis illud molestum est; quod & ipse Marcellus proponit, eum colorem non à thapsia herba, sed à thapso ligno fieri consueuisse, vt omnes auctores testantur, indéque thapsinum colorem dictum. Deinde quod vocis ἔκλευκα, cui virtute particulæ ἐκ, significatio augetur, sicuti in ἐξέρυθρος, ἔκπικρος, ἐξώχρος, quemadmodum Budæus ostendit, vt *candidum*, seu *intensè album* significet, ipse significationem minuit, vt vix album denotet, quale pallidum est. Tum verò quis à thapsia eiusmodi colore infici cutem, aut dixit, aut experientia probauit? quique à Plutarcho in Phocione dicitur thapsinus color quem etiam adducit Marcellus, talis erat, mortuorúmque similis, sicuti eodem loco subdit Plutarchus: Quòd si ille erat à thapsia, malè enimuero poterat eodem colore, nocturnis grassationibus verberatam faciem Nero dissimulare, quod ait Plinius. Præterea cùm Theophrastus hypopij nomine nil aliud sanè intelligere voluerit, quàm morbosam affectionem sponte, & per se thapsiæ facultate genitam, quid enimuero pallores opera nostra productos somniamus? Aut cur nomine tam longinquo, & extraneo rem facilem implicare voluit Theophrastus? Gaza aliter videtur legisse eum locum: Ita enim conuertit: *thapsiæ radix vomitoria est, & si quis continuit, tam superiùs, quàm inferiùs purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppurationes tamen alias exalbidas facit.* Videtur igitur legisse ὑπόπυα ἢ ποιεῖ ἀλλ', ἔκλευκα nimirum ὑπόπυα cum, ο, in prima syllaba, & υ in postrema. Huius vestigia, vt puto sequutus Matthæolus in commentariis Italicis ad Dioscoridem ita hunc Theophrasti locum capite de thapsia Italicè conuertit: *La tapsia è vna radice, che fa vomitare, e quando si ritiene, fa purgare di sotto, e di sopra, spegne applicata i liuidi: ma causa non dimeno alcune bolle bianchiccie.* Vterque sanè malè vocem ἔκλευκα, accepit, si vera sunt, quæ paullò ante ex Budæo retulimus, cùm Theodorus verterit, *exalbidas*, quæ vox licèt forma Græcæ similis, significatione contraria est, *ex*, enim hac voce, sicuti etiam aliis similibus apud Latinos minuit, cùm Græcè augeat; Matthæolus autem, *Bianchiccie*. Deinde quid illud est, quod Theodorus, ait thapsiam suppurationes facere exalbidas? suppuratoria equidem facultas, haud inest thapsiæ, quæ summè calida, & caustica dicitur ab Aristotele: at suppurantia, siue pus mouentia, moderatè calida, & humida ex Galeno. Matthæolus fortasse rem accepit de illo thapsiæ effectu, quem recitat Dioscorides his verbis: *Qui succum colligit, stare debet non obuersus vento, aut potius cum dies apricus est, & à flatu silet, quoniam ob halitus acrimoniam, facies vehementer intumescit, nudáque corpora inuadant pustulæ.* Quam rem similiter ex Dioscoride scribit Serapion capite de thapsia. At durum videtur, quæ hîc exprimũtur vocibus ἐποιδεῖ, & φλυκταινοῦται, quibus tumores, & pustulæ, & bullæ, aut vesicæ comprehenduntur, eadem intelligi apud Theophrastum voce ὑπώπια, cùm ille idem auctor Dioscorides, qui thapsiam efficere tumores, & bullas dixerat, voces proprias vsurpando, paullò pòst eandem tollere suggillata, & liuores dicat, propriis itidem vsurpatis vocibus, quæ sunt πελιώματα, & ὑπώπια; Quin & eundem thapsiæ effectum memorauerat antea Theophrastus libri noni capite nono eodem verbo ἀνοιδεῖν, quo Dioscorides vsus. Præterea, quod albedinis vestigium in hisce Dioscoridis verbis, qui videtur præcipuus Theophrasti scopus? sed & quæ ex thapsia excitantur bullæ, nonne potius coniunctæ rubori, sicuti apparet ex voce φλυκταινοῦται, quæ comprehẽdi inflammationem dicitur libro de definitionibus medicis? Porrò Iacobus Dalechampius libro sexto de historia plantarum capite XXIX. hunc de thapsia nodum breuiter expedire conatus est, Alexandri gladio dissoluens, dicit enim apud Theophrastum legendum esse ὑπώπια τ' ἀλλ' ἔκλευκα. Id est, *suggillata alia alba reddit*; quo modo, ille sanè Marcelli dubitationem sustulit, nodum tamẽ omnem haud omnino dissecuit: quæ enim illa sententia? *Quin & liuores tollere potest, & suggillata alia alba reddit?* Quando idem sint πελιώματα, & ὑπώπια: ac si diceret, liuores tollere potest, & liuores alios albos reddit: quòd si aliquid interest, generaliùs vtique sit πελίωμα, quàm ὑπώπιον: ὑπώπιον enim propriè sumptum, liuiditatem sub oculis ex percussione significat, vt huc recidant illa verba: *liuores tollere potest, & liuores alios sub oculis albos reddit*: vnde si coniecturæ locus est, & absque antiqui exemplaris auctoritate immutare licet, quod sanè aliquando facere cogimur;

enimuero

enimuero potiùs vocem ἄλλα paullò ſuperiùs retraherem,& ita legerem: δύναται. ἢ καὶ τ' ἄλλα πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπια τε ποιεῖ ἔκλευκα. Id eſt. *Quin & poteſt liuores tollere, nec non & ſuggillata alba reddit*: ſuggillata nimirum accipientibus nobis, minùs vniuerſaliter, id eſt plagarum veſtigia liuida ſub oculis; tanquam hæc præcipuè, generaliori nomine, quo antea vſus erat, haud contentus, voluerit Theophraſtus nominare. ἡ θαψία. *thapſia*. Præter loca quæ modò adduximus ex Theophraſto, & Dioſcoride, ad ſuggillata vtuntur thapſia alij auctores, vt Archigenes, Crito, & Heras, quorum compoſitiones apud Galenum videre licet. καὶ ὁ κύαθος, *& cyathus*. Hoc nomine ſignificari vas, ſeu inſtrumentum ex ære, præcipuè conſtat ex eo, quem illico citat Ariſtoteles Homeri verſu, atque etiam ex problematibus, quæ ſequuntur decimo,& duodecimo. Erat autem cyathus vas potorium, quo vinum ex cado hauriebatur,& poſtmodum fundebatur in calicem, ſicuti conſtat ex Iulio Polluce libro ſexto capite ſecundo, & ex Athenæo libro decimo. Erant porrò ex varia materia: ibidem enim Athenæus ex Pherecrate in nugis nominat cyathum argenteum, & libro XI. ex Hellanico cyathum ex ære his verbis: *In AEgyptiorum domibus ſupellex eſt, phiala ex ære, cyathus ex ære, & exiguum colum ex ære.* Æneus igitur cyathus hoc loco ab Ariſtotele intelligitur. Quin & expreſſum ab eodem fuiſſe æs, ſuſpicionem facit vetus tralatio, quæ habet: *thapſia, & cyathus æris* Huiuſmodi igitur æneo vaſe ſuggillatis appoſito, ſeu afflicto liuidus ille color vulgò tollebatur, ſicuti conſtat ex Ariſtophanis interprete in Pace, illis ſuper verbis;

——ὑπωπιασμένας
Ἁπαξάπασας· καὶ κυάθοις προσκειμένας.

Hoc eſt. *ſuggillatæ*
Omnes, & cyathis adiacentes.

Quo in loco hæc habet interpres: *Oxibaphis ex ære confricantes ſuggillata, efficiunt, vt euaneſcant, huiuſmodi enim re ex plagis ortas vibices curare ſolent*: Qui Ariſtophanis locus citatur etiam ab Athenæo libro X. his verbis: *Huc pertinet, quòd Ariſtophanes in pace ait, ſuggillatæ: nam ſuggillata compreſſa cyathis delentur, ac euaneſcunt.* Huiuſmodi igitur remedij genere in præſentia propoſito, rationem ipſius quærit Ariſtoteles, & ſimul thapſiæ, quam hypopiis, aut ſuggillatis admodum prodeſſe multorum auctoritate ſuperiùs confirmauimus, quibus etiam illa ex Plinio adiici poteſt libro XIII. capite XXII. qui ſuggillatis, & liuentibus remedio eſſe thapſiam ex medicorum ſententia ſcriptum reliquit, & clariſſimo Neronis exemplo eo remedio valde feliciter vſi auctoritate firmauit. Cùm igitur contraria inter ſe ſint cyathus,& thapſia, quomodo vtraque eundem producant effectum diſquirit: contraria autem eſſe ex eo probat, quòd cyathus frigidus eſt, quippe qui ex ære, æs autem frigidum; thapſia autem calida: æs porrò frigidum eſſe probat auctoritate Homeri qui libro quinto Iliadis, mortem Pedæi à Megete interfecti deſcribens, dixit Pedæum dentibus æs frigidum recepiſſe. Ibi autem Scholiaſtes, pro ære, ferrum exponit: ex ferro enim gladij, & enſes, & lanceatum cuſpides. At Poëta loco ferri ære ipſo (cuius etiam vſus antiquior, vt ait Lucretius eo carmine:

Et prior æris erat, quàm ferri cognitus vſus.)

vti ſolet. Ariſtoteles autem in præſentia æs nominat, & de eo loquitur, idque frigidum eſſe ex Homeri loco dicit. Homericus ſanè interpres, æs ſiue ferrum ideo frigidum à Poëta eo loco vocari ſcribit, ſeu propriè quòd frigidum ſit,& caloris expers, ſeu ab effectu, quia frigiditatem inducat, nimirum mortem, quæ frigida dicitur. Quod autem ſcholiaſtes inquit, propriè frigidum, non explicat tamen, vtrum actu, an facultate tale intelligat. Lucretius etiam, quem modò nominaui libro primo de rerum natura æris frigiditatem, eámque ſummam oſtendiſſe videtur, cùm cecinit:

Tum glacies æris flamma deuicta liqueſcit.

Si vera eſt lectio, quam Lambinus propoſuit. Nos ſanè in præſentia hanc æris frigiditatem actu intelligimus, ea enim eſt, qua ad ſuggillata vtimur: facultate tamen, ſeu potentia frigidum etiam dixit illum Galenus libro IX. meth. medendi capite vltimo, cuius hæc ſunt verba Latinè: *lapidum ſubſtantia conſtans, ſtabiliſq́; propter ſiccitatem, & frigus eſt: ad eundem modum æris, & ferri, & auri, & vno verbo omnium, quæ ex terra ſunt corporum.* Aponenſis tamen in commentariis ad hunc locum, dixit illum eſſe calidum, & ſiccum in tertio gradu: nimirum quod de æris flore ſicuti puto, dixit Auicennas libro ſecundo tractatu ſecundo ad æs ipſum trahens. Sunt enim & flos æris; & ærugo, & æris ſquamma, & ſcoria, & æs combuſtum, omnia calida,& ſicca, æs non item, ſicuti ex Galeni loco, quem adduximus, conſtat, æris igitur frigiditas in cyatho, quo appoſito, ſeu affricato liuores delentur, ea nobis

præcipuè

præcipuè accipienda, quæ actu inest. At hoc modo, iam nihil interſit, an ex ære, an ex ferro, seu argento, aut alio metallo, siue etiam lapide sit illud, quod apponitur, dummodo sit actu frigidũ: Et ea sanè medicina hoc modo homines vulgò vtuntur, percussæ parti, quidpiam frigidum apponentes, qui ita liuorem illum prohiberi sibi persuadeant. Thapsiam autem calidam esse affirmat etiam Galenus libro VI. simplicium, scribens eam habere acrem, & vehementem excalfaciendi facultatem. ὁ μὲ δεχόμενα. *Hæc principio, illa pòst* Galenus libro quarto de compositione medicamentorum secundum locos, hypopia, aut suggillata alia esse dicit recentia, alia inueterata. Appellat autem inueterata, quando iam nigrescunt, quod fit progressu temporis, nisi contingat aliquando, nonnulla præuenire, vt statim nigrescant, hæc enim, licèt recentia, iam pro veteribus habentur, recentia autem dicuntur antequàm nigrescant. Vtrotúmque autem curationem distinctè docens, hæc scribit eodem loco, quæ nos etiam problemate sexto citauimus: *Contingit sanè aliquando vbi ita coierit sanguis temporis progressu liuescere, & denigrari, paruis nimirum grumulis ex disperso in multas cutis partes sanguine coactis; quare meritò ad eius curationem statim festinant Medici, priùs quàm denigrescat, scopum medendi habentes, vt sanguis discutiatur, cùm sciant id quod in grumos coierit ex sanguine, ægerrimè discuti posse. Cùm verò tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumputur, parum quidd ã ex adstringentibus ad discutientia admiscetur: si enim ex solæ simplici facultate discussoriũ pharmacum à principio adhibeatur, non solum quod effusum est, discutiet, sed & per fissuras aliquid attrahet ex sanguine in contusis venis contento; Postquàm verò in suam naturam redierint venulæ ad discussoria pharmaca citra adstringentium admixtionem opportunè transimus.* Et paullò pòst. *Porrò si vos eorum quæ in libris de simplicium pharmacorum facultate didicistis, memores fueritis, facile discernere poteritis, quas nam suggillationes solu discussione digerere oporteat absque adstrictione, & in quibus admiscere conueniat quippiam ex parte adstringentibus; quin & ex ipsis discussoriis imbecillior a primùm adhibenda esse manifestum est, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda.* Hæc Galenus: Iuxta quem methodum deinde pharmaca describens à vetustioribus medicis composita, alia aliis conuenire, & quæ recentioribus, quæque inueteratis cõueniant, distinctè docet. Aristoteles autem hoc loco de solis recentibus videtur loqui, quando velit ex propositis remediis impediri sanguinis concretionem, qua non existente, nec inducitur nigredo. Quoniam tamen hoc idem tempus, & ipsum latitudine obtinet, vt loquuntur, hoc eodem tempore cyathum illico & ab initio, thapsiam autem pòst, dicit adhiberi solitam. Quæsito deinde satisfacit Aristoteles per ea, quæ sequuntur. ἢ ὁ μὲν χαλκός. *An quòd vt animo deficientibus* De cyatho primò rem longiùs explanat, tum de thapsia breuissimè. Eadem ratione cyathus, inquit, præstat eum effectum, qui propositus est, ac animo deficientes recreat aqua. Illud autem quomodo fiat, vberiùs exponit: frigiditas enim æris occurrens parti percussæ, prohibet, ne exeat calor, qui est in sanguine contento in superficie corporis, qui scilicet ad eam ob percussionem se contulit, quíque sanguis ob caloris discessionẽ congelari solet. Docet autem, qua ratione congeletur. Nam sicuti congelatur cùm extra corpus est, scilicet à frigiditate ambientis, eodem modo tunc congelatur cùm propè est, vt extra sit, nimirum sub cute ipsa æëri ambienti proxima: si autem ob æris appositi frigiditatem prohibeatur exire calor, meritò, & beneficio ipsius, non concrescit sanguis, sed rursus diffunditur, & redit eò, vnde discesserat; atque ita prohibetur cutis à liuore. Verùm si in percussione sanguis extra venas erumpit, & per inania musculorum spatia firmatur, in quibus deinde corruptus nigrescit, quomodo possit hic quidem intus in venas, vnde discessit, quod ait Aristoteles, denuò redire, digna consideratione res est. Nisi dicamus censuisse Aristotelem, in suggillatis initio, ac statim haud effundi sanguinem extra venas: sed ex maioribus ad minores, quæ sunt sub extima cute detrudi, quo tempore si applicetur cyathus, fiat repulsio, & possit redire ad priorem locum. Nec verò id fieri non possit, quando etiam ex Galeni sententia in suggillatis fiat effusio non statim, & confertim, sed paulatim, & per diapedesim. Locum porrò nos exposuimus sequuti tralationem Theodori, qui aliam à vulgatis Græcis codicibus, quos ego quidem viderim, videtur habuisse scripturam, nimirum cum negatione; quod illa expeditior, & rectior videretur hoc modo: κωλύεται δ' ἐξιέναι τὸ θερμὸν, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ οὐ πήγνυται). Lubrica autem fuit meritò negatiuæ particulæ omissio rudi librario, eadem proxima syllaba præcedente in voce χαλκοῦ. ἡ δὲ θαψία. *quod idem thapsia.* Quæ de cyatho dicta sunt, eadem breuissimè thapsiæ accommodat. Thapsia inquit, idem præstat, quod cyathus, quia calida est, calor autem prohibet, ne sanguis concrescat. Hæc igitur propriè, & absque medio illud præstat, quod cyathus mediatè, ac per accidens, vt loquuntur, agebat: Ille enim non nisi reprimendo calorem foras se agentem, eúmque cõtinendo, hæc autem propria calefactoria virtute. Sed quare cyathus

initio,

initio, thapsia adhibetur post, ficuti in problematis propositione dictum est? Quia nimirum, quò vlteriùs tempora procedunt, maiori, & efficaciori est opus remedio, at maius, & efficacius est thapsia, quæ non per aliud, & solum proprium retinendo partis calorem, ficuti cyathus, auxilio est, sed propria calefactoria virtute, eáque valde insigni. ἐναντία ὄντα. *Quæ contraria planè inter se sunt.* Theodorus, *planè*, addidit de suo: non bene: illa enim non perfectè, & omnino contraria: sed quodammodo, & vulgi more: cyathi enim frigiditas, actu intelligitur, thapsiæ autem facultate, seu potentia, nec ad actum reducitur, nisi post caloris natiui actionem, vt omnia medicamenta facultate calida. Aristoteli tamen in eo scientiæ genere, quod problemática doctrina profitetur, illa contrarietas, haud erat reiicienda. *Cùm calori exitus negatur, non concrescunt ob aëris frigiditatem*, illa, *ob aëris frigiditatem*, quibus carebat Theodori tralatio, suppleuimus è Græco textu.

X.

Διὰ τί τὰ ὑπώπια διαλύεται προσίσχουσι τὰ χαλκᾶ, οἷον κυάθους, καὶ τὰ τοιαῦτα; ἢ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι; κωλύει οὖν τὸ θερμὸν ἐξιέναι ἐκ τοῦ συνιόντος αἵματος ὑπὸ τῆς πληγῆς. τοῦ ἐξελθόντος ἐκ τῆς ἐπιπολῆς γίνεται ὑπώπιον· διὸ καὶ ταχὺ δεῖ προστεθῆναι πρὶν παγῆναι· καὶ ἡ θαψία δὲ μετὰ μέλιτος βοηθεῖ, διὰ τὸ αὐτὸ θερμὴ γὰρ οὖσα κωλύει ψύχεσθαι τὸ αἷμα.

Cur æneis quibusdam admotis, vt cyathis, aliísque generis eiusdem, vibices reprimi, resoluíque possunt? An quoniam æs naturâ frigidum est: ergo calorem effluere vetat sanguine, quem ictus collegit. Eo námque per summa corporis exhausto, vibex existit. Itaque celeriter admouendum est ante, quàm geletur. Et thapsia verò ex melle illita eadem de caussa iuuat: quia enim calida est, sanguinem refrigescere prohibet.

Iterat problema proximè scriptum, mutatis sanè verbis aliquot: sed minimè sententia. Quæstio ibi proponebatur, nomine cyathi, omisso ære, vt quidem habet Theodori tralatio, hîc proponitur nomine æris, omisso cyatho, qui deinde adiungitur tatione exempli: vnde & subdit statim, non à cyathis solùm, sed aliis similibus, nimirum vasis æneis dissolui suggillata. Vidimus porrò Aristophanis interpretem in verbis, quæ superiori problemate adducta sunt, non cyathos dixisse, sed oxibaphos, quod aliud vasis genus est. ἢ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι. *An quoniam æs naturâ frigidum est.* Theodorus hoc loco magni momenti verbum, *natura*, de suo addidit: quod non putem addendum esse: non enim æris naturam dicit Aristoteles in præsentia: sed eius tantùm frigiditatem nominat: illa verò sicuti diximus in commentariis ad problema superiùs, accipienda est, quæ æri inest actu, de ea enim propriè loquitur Aristoteles. At verò problemate VI. cùm ab ære discuti vibices dixit ratione æruginis, nosque id efficere vi discussoria, calefaciente, & exsiccante exposuimus, iam non de qualitate actuali, vt loquuntur, sicuti hoc loco, sed de ea, quæ potentiâ est; loquebatur Aristoteles. διὸ καὶ ταχὺ δεῖ. *Itaq. celeriter admouendum est.* Problemate superiori, quod hîc dicit, *celeriter*, dixit, *initio*: declarat autem temporis huiusce terminum, nimirum ante quàm sanguis concrescat. ἡ θαψία δὲ μετὰ μέλιτος. *Thapsia verò ex melle illita.* Cum cera, & thure adhibebat eam Nero teste Plinio. Archigènes cum thure, & cerato rosaceo, & aliis etiam modis. Aliis itidem, & Crito, & Heras teste Galeno.

XI.

Διὰ τί ποτε ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πλεονάκις ἕλκος γένηται, ἡ οὐλὴ μέλαινα γίνεται, ἢ ἐπεὶ ἂν γένηται ἕλκος, πᾶν ἀσθενές ἐστι τοῦτο· καὶ ὅσῳ ἂν πλεονάκις, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ ἀσθενὲς, κατεψυγμένον καὶ ὑγρότητος πλῆρες; διὸ καὶ μέλαν φαίνεται, εἶτα μεγάλα ἕλκη καὶ πολυχρόνια μελαίνας τὰς οὐλὰς ἴσχει· τὸ δὲ πολλάκις λαβεῖν ἕλκος, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πολὺν χρόνον ἔχειν ἐστὶν ἕλκος.

Cur si eodem loco sæpius vlcus extiterit, cicatrix atra ducetur? An quacúmque parte vlcus se ostenderit, hæc admodum debilitatur, eóque magis, quò vlceratum sæpius sit. Debile autem omne frigescit, humorísque plenum est: quo fit, vt nigrum quoque appareat. Et quidem vlcera magna, &

vetera cicatrice atra obducta videmus. Sæpe autem vlcus cœpiſſe, non aliud eſt, niſi vlcus diu habuiſſe.

Quæ fiunt cicatrices ex vlceribus, eodem loco ſæpius exiſtentibus, ex illis eſſe dicit Ariſtoteles, quæ atro colore inducuntur: huius autem rei duas tradit rationes: quarum prima proximior eſt, & rei cauſſam continens, altera autem remotior rem aliquo modo declarans. Eſt autem prima, quòd quandocumque alicubi vlcus fit, tota illa pars vlceris ratione debilis, & infirma redditur, & quò ſæpius vlcus extiterit, eò debilior, & infirmior ob eandem rationem redditur identidem: quod autem debile in noſtro corpore eſt, illud etiam frigidum exſiſtit, atque humiditate repleri ſolet: ſunt enim debiles partes, quæ calore natiuo deſtituuntur; Nam merito, & beneficio huius naturales omnes actiones obeuntur: hoc autem deficiente frigiditas parti inducitur: repletur etiam ſuperflua, & excrementiria humiditate ob eandem rationem: nam cùm vnaquæque pars humidum ad ſe alimentum trahat, quo nutriatur, non poſſit autem debilis illud concoquere, excrementa multa gignuntur; & cùm à ſanis partibus, excrementa aliqua, itidem humida propellantur, illa ad infimiores decumbunt, atque hinc humiditates in illis redundant: Porrò autem à frigiditate induci nigredinem, dictum etiam, & oſtenſum eſt, problemate primo huius ſectionis, atque etiam quinto. ἔπι μεγάλα ἕλκη ἢ πολυχρόνια. *& quidem vlcera magna & vetera.* Secunda ratio. Lego autem libentiùs ἔπι coniunctim: hoc eſt, *deinde*, vt oſtendat hanc eſſe ſecundam rationem: eſt autem huiuſmodi: Vlcera magna, & longi temporis nigras habent cicatrices, ſæpius autem vlcus eodem loco habere, eſt habere vlcus longi temporis. Nam ſemel ſanatum denuò reuiuiſcere, nihil aliud eſt, quàm illud idem vlcus aſſiduè permanere. Eadem igitur huic accident, quæ illi, at illa habent cicatrices nigras, hæc igitur eaſdem habebunt.

XII.

Διὰ τί ποτε πρὸς τὰ ὑπώπια τοὺς κυάθους προστιθέμεθα; ἢ διότι ὅταν πληγῶμεν, ὁ τόπος καταψύχεται, τὸ δὲ θερμὸν ὑποχωρεῖ· προστιθέμενος οὖν ὁ κύαθος, ψυχροῦ ὄντος τοῦ χαλκοῦ, διακωλύει τὸ θερμὸν ἐκπορεύεσθαι.

Cur vibicibus cyathos admouere ſolemus? An quòd locus, quo icti fuerimus, refrigeratur, calórque inde omnis deceſſit, cyathus itaque admotus, facit æris frigiditate, ne calor abeat.

Repetit problema nonum, ea ex parte, qua cyathi rationem ad ſuggillata inquirebat, quoniam verò vberrimè ſuperiùs expoſitum fuit, non eſt, vt hic alia addamus.

XIII.

Διὰ τί ἐν ταῖς οὐλαῖς οὐ γίνονται τρίχες; ἢ ὅτι οἱ πόροι ἐπιτυφλοῦνται ἐξ ὧν αἱ τρίχες, καὶ παραλλάττουσι;

Cur pili cicatricibus nequeunt exoriri? An quòd omnes meatus obcœcantur, & variant, è quibus pili ſe promouere ſolent?

Hoc quæſitum examinatur etiam ſectione ſequenti decima, duobus in locis: Hîc autem dicit, ex cicatricibus, quæ nimirum in homine fiunt, ideo non oriri pilos, quia cùm pili exeant meatus corporis ſubeuntes, & per illos tanquam per foramina tranſeuntes, in cicatricibus meatus cutis obſtructi, & obcœcati omnino ſunt; eſt enim illa cicatricis caro, adeò denſa, & compacta reddita, vt meatus occluſi omnino ſint, nec pilis pateat aditus: non enim poſſunt præ imbecillitate eam duritiem perforare. ἢ παραλλάττουσι. *Et variant.* Et immutantur; nimirum ab eo ſtatu, quem priùs obtinebant. Alexander huius rei eandem ſimiliter rationem reddit libro primo problemate CLI. ex qua itidem oſtendit, cur equorum cicatricibus iidem pili oriantur, quia nimirum equorum cutis laxior eſt, nec eius foramina claudi ex toto per cicatricem poſſunt.

XIV.

Διὰ τί οἴδημα καὶ πελιώματα λαμβάνουσιν αἱ πληγαί; ἢ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασπαλέντα τὰ

ὑγρὰ, εἰς τοὺς πλησίον τόπους προσκόψαντα ἀποπάλλεται πάλιν, καὶ τῇ κολλήσει τῶν ὑγρῶν συνήγαγεν; ἐὰν δὲ φλέβια τινὰ ῥαγῇ, ὕφαιμος ἡ συνδρομὴ γίνεται.

Cur ictus tumorem liuorémque suscipiant? An quòd de loco percusso humores disiecti, in loca proxima ruunt, in quibus offendentes retorquentur. Itaque coniuncta, conglutinatáque humorum copia, tumor per collectionem exurgit, & si quæ venulæ ruptæ sint, confluuium id humoris subcruentum fiat, necesse est.

Duo inquirit circa locos, aut partes, quæ percussionem acceperunt; quare intumescant, & quare liuidæ fiant? Prioris autem rationem reddit hanc, quòd ex locis, & per loca, quæ icta sunt, humores vi percussionis disiecti, & dispersi ruunt in loca proxima, ibique offendentes retrò denuò pelluntur, pars enim sana, & valida eos innata virtute facilè repellere potest: illi igitur vndique pulsi, ad vnum debilem, & percussum locum congregantur, & simul agglutinantur, atque ita tumor exurgit. Addamus ex Galeno, ad locum percussum vi doloris trahi vndique humores, eúmque tum præ imbecillitate facilè recipere excrementa aliorum, tum etiam proprium nutrimentum haud posse concoquere, & assimilare; quòd ob eam rem in excrementum magnam partem abeat, atque hæc omnia tumori caussam præbere. *ἐὰν δὲ φλέβια. Et si quæ venulæ ruptæ.* Alterius accidentis caussam refert; liuidum nimirum, & subcruentum fieri percussum locum dicens, quoties contigerit venulas aliquas exiguas rumpi, tunc enim sanguis exiens nisi prohibeatur, & in vnum locum confluens, liuidam facit partem, nimirum ob refrigerationem, vt superiùs abundè dictum est, quibus tamen in locis fracturæ venarum numquam meminit. *ἢ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασπασθέντα. An quòd de loco percusso, & reliqua.* Hæc Theodori tralatio vsque ad finem problematis, potiùs expositio, quàm tralatio est; quare ferè ad verbum ita nobis hanc partem conuertere placuit: *An quòd per hunc locum disiecti humores proxima loca offendentes retrò repelluntur, & ob humorum agglutinationem* [tumor] *colligitur. Si autem & venulæ aliquæ rumpantur, subcruenta fit illa collectio.*

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Κ.

ἐπιτομὴ φυσικῶν.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO X.

De Naturalibus per compendium; THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ' τί τὰ μὲν βήττει, τὰ δ' οὔ; οἷον ἄνθρωπος μὲν βήττει, βοῦς δ' οὔ; πότερον τῷ εἰς ἄλλό τι τρέπεσθαι τοῖς πλείστοις ζῴοις τὸ περίττωμα, ἀνθρώπῳ δὲ δεῦρο, ἢ ὅτι ἐγκέφαλον πλεῖστον καὶ ὑγρότατον ἔχει ὁ ἄνθρωπος; ἡ δὲ βὴξ καταρρέοντος γίνεται φλέγματος.

Cur in animantiũ genere alia tussiunt, alia non? Verbi gratiâ, homo tussit, bos minimè? Vtrum quòd cæteris maxima ex parte excrementum aliorsùm se vertit: homini autem eo conuerti natura voluit. An quòd homo maximum, humidissimúmque cerebrum continet: tussis autem pituita distillante fieri solet.

Inscribitur hæc particula ἐπιτομὴ φυσικῶν, id est *naturalium epitome*, seu, ὅσα ἐν ἐπιτομῇ φυσικῶν, hoc est *De naturalibus compendiosè*, titulo quidem admodum communi, & latè patenti; quota enim naturalium pars, quæ hic percurruntur de animalibus? Totum enimuero problematum volumen naturales quæstiones seu physica problemata fuisse inscriptum, ex Athenæo, Agellio, & Macrobio vidimus in prolegomenis: At sanè pleræq; omnes sectiones, præter paucas hoc titulo inscribi non malè possent. Sicuti qui alia ab his, & admodum diuersa argumenta continent libri. Alexander enim Aphrodisiensis quos *naturalium quæstionum* inscripsit libris, alia omnia ab hisce pertractâsse videmus, & Seneca itidem, septem eodem modo inscriptis, sola Meteorologica cõprehendit. Equidem de Animalibus titulus, vt sectioni fuisset, sicuti existimo aptior, & commodior; ad illa enim quæ hîc tractantur pertinent omnia, ita generaliori vocabulo, quæ magis specialia sunt comprehendunt, & intelligunt aliquando Auctores, vt Seneca fecit. Sed enim hunc huius sectionis titulum ab Aristotele non esse, sicuti nec multos alios earundem, quemadmodum nec ordinem, quo ad nos dispositæ peruenerunt, sicuti etiam in Prolegomenis diximus; mihi facilè persuadeo. Igitur de naturalibus, hoc est de animalium natura tota est sectio. Et quidem naturæ ipsius opera, & actiones in animalibus ipsis maximè conspicua sunt. Fortasse autem *epitome* dicta est, quoniam plurima, quæ hîc breuiter percurruntur, illa in libris ipsis de animalibus vberiùs pertractata ab eodem sunt: etsi non ignorem problemata in illis libris citari; Nisi tamen epitomen sibi nominauit, qui ex multis alijs Aristotelis locis sectionem hanc compilauit. Vt vt sit, primum hoc problema proponit Aristoteles de tussi; & quærit, cur alia tussiant, alia non, nimirum animalia, quod quamquam non exprimitur, subintel-

ligitur; vt confirmetur, quod dicebamus, per Naturalia in titulo, Animalia ipsa intelligi. Homo igitur, dicit Aristoteles tussit, bos non tussit. At hoc exemplum reuocatur in dubium; ex auctoribus enim de re rustica habemus, boues tussire; & ab eisdem ad boum tussim habemus proposita remedia. L. enim Iunius Moderatus, Columella libro sexto capite decimo, tum ad recentem, tum ad veterem boum tussim, sorbitiones parat; & in Geoponicis Græcis, qui liber apud Latinos Constantino Cæsari ascribitur, libro decimo septimo ex Didymo ad tussientem bouem remedia præscribuntur, quod etiam faciunt magis recentes de agricultura scriptores. De tussi etiam equorum déque ipsius variis caussis, non minus pertractatur in veterinariæ medicinæ libris ex Apsyrto, Hierocle, Tiberio, Eumelo, Theomnesto, Hippocrate, & Pelagonio; & ab ipso etiam Vegetio in libris, qui *de Mulomedicina* inscribuntur. Quin & Galenus libro secundo de symptomatum caussis capite tertio, de animalium tussi mentionem facit, his verbis: *Sanè nullum animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire docetur. Immò longo sæpe à natali vsque spatio integra sanitate fruentia, tam alia complura animalia, quàm homines, nec vomitum expertiscunt, nec tussim: & tamen vbi contristans aliqua caussa, vel os ventris, vel spiritus vias occupauit, illico & tussiunt & vomunt.* Ad hanc dubitationem respondemus: primo Aristoteles octauo de historia animalium capite XXIII. cùm boum morbos recenset, duos esse ait, podagram, & strumam, qui est morbus pulmonum cum caliditate. An igitur tussis eidem ignota, quæ non proponitur? aut non pro morbo habita? deinde tussis si boues exercet, id sanè admodum rarò contingere potest, ob eas quæ in problemate adducuntur rationes: at de iis, quæ rarò contingunt, non est doctrina, aut scientia, verùm de illis, quæ aut semper, aut necessariò, aut plerumque ita fiunt, sicuti scribit idem Aristoteles libro primo posteriorum Analyticorum capite XXV. & ob eam rem ab Aristotele in libris de animalibus prætermissa est. Præterea tussire hominum ab eo dissimile esse, quod in bobus obseruamus: hæc enim res purè naturalis est, coacta natura à morbificis caussis, vt motum illum mediante spiritu edat: at hominum tussis est cum aliqua prouidentia, & ad eum finem, vt quod in viis spiritus continetur, pellatur extra: extussiunt itaque, non solùm tussiunt: ac si votum haud succedit primo conatu, iterantur sæpius ad eundem finem motus: in brutis autem, quod ego existimem non absoluitur hæc materiei expectoratio, nec absoluta fit tussis, sed impetus ille fortè solummodo, qui tussim præcedit. Et à Græcis dicitur κέρχνος, quod idem contingit infantibus dum adhuc brutorum vitam agunt, illi enim, aut propriè tussire, aut expectorare, nec sciunt, nec verò etiam possunt. Aristoteles autem tussim illam intelligit, non autem hanc. πότερον τὰ εἰς ἄλλον. *Vtrum quòd cæteris.* Cur non tussiant plurima ex animalibus, illam esse caussam dicit, quoniam in ipsis excrementum quod tussim gignit, non ad partes spiritui dicatas se conuertit, sed in aliam quandam rem alibi existentem: illa eadem nimirum, quorum ratione ab ipsomet Aristotele libro septimo de historia animalium capite secundo dicitur, mulierem in sexu fœmineo plurimam habere menstruam purgationem: nam in animalibus, quæ animal non pariunt, nihil tale contingit, quoniam eiusmodi excrementum vertitur in corpus, hoc est, in corpulentiam, nonnulla enim ex ipsis sunt maiora maribus, atque etiam aliis in corticem, aliis in squammam, aliis in frequentiam pennarum absumitur, terrestribus autem quæ animal pariunt in pilos, & corpulentiam, homo enim solus læuis est, & sine pilis, & in vrinas; plurimam enim, & crassam vrinam huiusmodi animalia emittunt: fœminis autem exerementa in menstruas purgationes vertuntur. In maribus autem, qui illis carent, simili modo fieri feminis genitalis ratione dicit Aristoteles, cùm plurimum feminis inter alia animalia, comparatione magnitudinis suæ emittat homo, multò igitur plures excrementorum purgationes cùm habeant animalia, quibus in tot, tantásque res verti possunt, quàm homo, cui in rem valde exiguam & cuius vsus etiam prohibere possit, & verò etiam prohibeatur sæpe iure tussi, aut numquàm, aut rarò vexabuntur, homines verò frequentiùs. ἢ ὅτι ἐγκέφαλον. *An quòd homo.* Altera ratio. Homo maius, & humidius, quàm cætera animalia cerebrum habet, quod autem maius, & humidius est, illud faciliùs, & maiorem humiditatis copiam demandare solet, promptiùs igitur fiet tussis in homine, cùm hæc ex huiusmodi materia ad pectus destillante fieri soleat, hominem porrò proportione magnitudinis suæ, plurimum habere cerebri, atque humidissimum testatur idem Aristoteles libro primo de historia animalium capite decimo sexto; libro etiam secundo de partibus animalium capite septimo eandem rem scribit, cùm multam cerebri humiditatem, & frigiditatem summæ cordis caliditati opponi dicat. πλείσοις. *Vtrum quòd cæteris. plurimis:* Græcè enim, πλείσοις.

II.

Διὰ τί ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; ἢ ὅτι ἐγκέφαλον ἔχει πλεῖστον καὶ ὑγρότατον. ἀφ' οὗ αἱ φλέβες πληρούμεναι τοῦ περιττώματος, διὰ τῶν πόρων προΐενται τὴν ῥύσιν; λεπτότερον γὰρ γίνεται τοῦ αἵματος τοῦ καθαροῦ τὸ νοσερόν. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ μιχθὲν τοῖς τοῦ ἐγκεφάλου περιττώμασι καὶ ἔστι καθάπερ ἰχώρ.

Cur homini tantummodo ex omni animantium numero, ſanguis è naribus defluit? An quoniam plurimum cerebri, idémque humidiſſimum homo continet. Vnde venæ excrementis per ora eodem tendentia nimiùm repletæ, profundere inde coguntur. Sanguis enim vitiatus quiſque, integro tenuior redditur, talis autem eſt, qui ſe cerebri excrementis miſcuerit, & quaſi in ſaniem degenerat.

Cauſſam propter quam ex omnibus animantibus ſoli homini ſanguis de naribus fluat, eandem eſſe dicit hoc problemate Ariſtoteles, in quam ſuperiori tuſſis cauſſam reiecerat, abundantiam nimirum, & humiditatem cerebri, hac enim ratione fit, vt maxima ex ipſo fluat humidorum excrementorum copia ad ipſas venas, quæ excrementa mixta ſanguini, qui in venis eſt, vitiant illum, & morboſum reddunt, ac efficiunt tenuiorem, quàm purus, & integer ipſe ſanguis ſit, hiſque reddatur, vt potiùs *ichor* ſanguinis ſit dicendus, quàm ſanguis; eſt autem *ichor ſanguinis*, ſanguis inconcoctus, vel quia nondum coctus eſt, vel quia in ſerum degenerauerit, vt ait idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animaliũ capite decimo nono; Tali igiur ſanguine venæ repletæ, id eſt tenui, & morboſo merito excrementorum à cerebro deſcendentium, adapertis oſculis eum extra proijciunt. Cætera autem animalia, quia minimum cerebri habent, eidem accidenti minimè opportuna ſunt. *διὰ τῶν πόρων. Per ora eodem tendentia.* Theodorus hæc ita diſtinguit, vt adaptet ſuperioribus, nimirum hoc modo, *Venæ repletæ per ora eodem tendentia*, id eſt à cerebro ad nares: at in Græcis iunguntur ſequentibus in hunc modum, *profundere coguntur per ora*, id eſt adapertis oſculis quæ extra pertingunt, vt nos expoſuimus.

III.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, ὑπὸ σάρκα, τὰ δὲ κατὰ σάρκα πίονά ἐστι· τὰ δὲ κατ' ἀμφότερα; ἢ ὅσων μὲν πυκνὴ ἡ σὰρξ ὑπὸ δέρμα μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς συνίσταται ἡ ἰκμὰς διὰ τὸ ταύτῃ εἶναι τὸ δέρμα ἀφεστός; φύσει. ἣ πεττομένη, γίνεται πιμελή· ὅσα δὲ ἀραιοτέραν ἔχει τὴν σάρκα, καὶ τὸ δέρμα προσεστός, κατὰ σάρκα πίονα γίνεται· τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα, ἐπ' ἀμφότερα πιαίνεται.

Cur alia ex animantibus ſub cutem, alia intra carnem, alia vtróque modo pingueſcere conſueuerunt? An quibus denſa eſt caro, iis inter cutẽ, & carnem humor prætenuis cogitur? quòd is ſemper ſua naturâ eminet, atq; reſidet, qui tandem concoctus pingue effici ſolet, quæ autem carne ſunt rariore, cutémque gerunt obuiam, hæc opima intra carnem redduntur: quæ verò vtroque modo ſe habent, vtróque etiam pingueſcunt.

Idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animalium capite decimo ſeptimo de hac eadem re ita ſcribit: *καὶ πάντα δὲ τὰ ζῶα, τὰ μὲν κατὰ σάρκα ἐστὶ πίονα, τὰ δὲ ἀφωρισμένως ὅσα δὲ μὴ ἔχει κεχωρισμένην τὴν πιότητα, ἧττον ἐστὶ πίονα κατὰ κοιλίαν, καὶ ἐπίπλοον, οἷον ἔγχελυς.* Hoc eſt. *Ex omnibus animalibus, alia quidem intra carnem pinguia fiunt, alia autem ſeorſim. Quæcumque autem ſeorſim non habent pinguedinem, illa circa ventrem, & omentum ſunt minùs pinguia.* Et ſuperiori etiam capite decimo ſexto in eandem ſententiam. *γίνονται δὲ κατὰ σάρκα πίονα τὰ τὰς κοιλίας ἔχοντα μικράς.* Hoc eſt. *Fiunt autem intra carnem pingues quicumque ventres habent paruos.* Et eodem capite paullò ante; *quibus carnes multæ, iis ventres parui.* De illis autem, qui ſub carnem, aut ſub cutem, vt legit Theodorus pingueſcunt, hoc quidem nomine, nihil ibidem. *ὑπὸ σάρκα. ſub cutem.* Theodorus videtur legiſſe, *ὑπὸ δέρμα. ἢ ὅσων μὲν πυκνὴ ἡ σάρξ. An quibus denſa eſt caro.* Ex animalibus illa ſub cutem dicit reddi pinguia, quæcumque ſub cute carnem obtinent denſam, & compactam; in illis enim cùm cutis, ſeu corium naturá ſua à carne abſcedat, & inane ſpatium relinquatur, colligitur eo ſpacio humor qui-

dam tenuis, qui vlterius coctus, pinguedo fit; illáque animalia sub cute pinguescere dicuntur. Nos portò verba illa, quæ rationem quæsiti continent; & admodum corrupta sunt, tum in Basiliẽsi, tum in Aldina editione, valde alio sensu exposuimus, quàm vetterit Theodorus, qui videtur legisse, διὰ τὸ ταύτην εἶ) ἀφεστῶσαν φύσει. hæc enim Latinè ab ipso reddita sunt. At vt vera sint dubito; tenuis enim ille humor, si sua naturâ semper eminet, atque residet, quod ait Theodotus; iam nisi sub cutem non pinguescerent animalia, nunquam autem intra carnem. Porrò ex Basiliensis, & Aldini codicis lectione nullus omuino sensus elici potest. Ego sequutus sum, quam edidit doctissimus Casaubonus, eámque retinui, eo sensu, quem paullò ante expressi: ita autem verbum verbo reddo: *Quod huic cutis natura sua abscedat.* ὅσα δὲ ἀραιοτέραν ἔχει τὴν σάρκα. *quacumque autem rariore sunt carne.* Docet, quæ sint illa, quæ intra carnem pinguescunt, nimirum quæ carnem habent rariorem, cutem autem adstantem, & adiacentem, ac proximam ipsi carni; ita enim interpretor vocem προσεστῶς qua vsus est Aristoteles, tanquam opposita superiori, ἀφεστώς, sic enim cùm locus vacuus, non relinquatur inter cutem, & carnem, quo possit tenuis ille humor alimentarius colligi, permeans ille idem ad carnes, per éasque diffusus quod facilè potest, præ earundem raritate reddit illas eo modo pingues. Theodorus autem qui vertit, *cutémque gerunt obuiam*, quomodo locum accipiat, aut quem velit esse sensum, fateor me non intelligere. Prosequitur autem Aristoteles declarare, quæ ex animalibus vtroque modo pinguescant: Et ait: *quæ autem media sunt inter vtrumque habitum, & ambobus extremis participant, illa vtroque modo pinguescunt.* Quæ porrò hic de huiusmodi impinguationibus dicuntur, illa vt puto non solùm de ipsis animalium speciebus intelligenda sunt; sed etiam in ipsismet specierum indiuiduis locum habent, pro cuiusque indiuidui conditionibus. Illud etiam præter dicta annotandum, quod ait ibidem Aristoteles: Plurimam animalium partem, circa ventrem pinguescere, & præcipuè, quæ parum se moueant.

IV.

Διὰ τί οἱ παῖδες, καὶ αἱ γυναῖκες, ἧττον ἔχουσι λεύκην τῶν ἀνδρῶν· καὶ τῶν μὲν γυναικῶν, αἱ πρεσβύτιδες μᾶλλον; ἢ ὅτι ἡ λεύκη ἐστὶ πνεύματος ἔξοδος; ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν παίδων οὐκ εὔπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνὰ· καὶ τὰ τῶν γυναικῶν ἧττον, ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ταύτῃ εἰς τὰ καταμήνια τρέπεται. δηλοῖ δὲ ἡ λειότης τὴν πυκνότητα, τῆς σαρκός. τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τὰ τῶν γραιῶν σώματα εὔπνοα. μανὰ γὰρ, ὥσπερ τὰ παλαιὰ οἰκοδομήματα, διεστῶσαν ἔχει τὴν σύνθεσιν τῶν μορίων.

Cur vitiliginem pueri, mulieresque minùs habent, quàm viri, & in eo ipso fœmineo sexu, quæ prouecta ætate sunt, magis habent, quàm minores? An quòd vitiligo exitus spiritus est. Corpora autem puerorum contextu denso, non facili expiratu constant, & mulierum minùs expirant, quàm virorum. Spiritus námque in menstrua se auertit fœminæ: densitatem verò leuitas eiusdem satis declarat. Quæ autem corpora ætate processerint, aut consenuerint, respiratiora euadunt: hæc enim modo ædificij veteris, structuram suarum partium laxiorem iam habent.

De vitiligine, eiúsque generatione, & caussis, variis in locis egit Galenus. Ea huc congerere importunum: ne dum necessarium existimem. Illa solummodo ex Celso afferenda, quæ breuiter, quale sit vitium ostendunt. Scribit igitur Celsus libro quinto capite vltimo hunc in modum: *Vitiligo quoque: quamuis per se nullum periculum affert; tamen fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sunt* ἄλφος *vocatur, vbi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latiùs, & cum quibusdam intermissionibus serpit.* μέλας *colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadem sunt.* λεύκη *habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altiùs descendit, in eáque albi pili sunt, & lanugini similes.* Hæc Celsus. Quamuis autem nec Galenus, nec Celsus, nec alij de Medicina scriptores, dum huiuscemodi affectus meminerunt, spiritus mentionem faciant, quem inprimis memorat hoc loco Aristoteles, non tamen inuicem dissentanea, aut quæ simul ferri non possint, eos proponere animaduerto. Non omisit tamen illum diuinissimus vir, quo præceptore Aristoteles vsus est. In Timæo enim, cùm de morborum caussis loqueretur, de vitiligine, seu de ea, quæ Græcè λεύκη, & de alphis hæc scribit: τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθὲν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς

ἴσχον, ἡττώπερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα, λεύκας, ἀλφοὺς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτει. Hoc eſt: *Alba autem pituita ob bullarum ſpiritum intus detenta perturbat, ſumpto verò extra corpus ſpiramine, mitior illa quidem, variè nihilominùs corpus inficit, vitiligines, leucas, & alphos, & id genus morbos procreans.* Hæc Plato. Ariſtoteles porrò, de eo affectu hoc loco cauſſam inquirit, quamobrem ille minùs comprehendat pueros, & mulieres, quàm viros, inter mulieres autem illas magis, quæ ſeniores ſunt. Dicit autem cauſſam eſſe maiorem habilitatem, & opportunitatem corporum virorum, quàm puerorum, & mulierum. Vitiligo enim eſt exitus quidam ſpiritus: Nimirum huiuſmodi cutis deſſœdatio fit tum ab humore, tum à ſpiritu, qui ipſi mixtus eſt, vidimus enim paullò ante ex Platonis verbis, albam pituitam cùm ad externas partes ἀναπνοὰς ἴσχει, hoc eſt: *reſpirationes molitur,* ſeu, *vnà cum ſpiritu erumpit,* hunc affectum procreare. At huiuſcemodi ſpecies exitus promptiùs fit in viris, quàm in pueris, quoniam hi corpora obtinent minùs perſpirabilia, hoc eſt minùs peruia ſpiritui, magiſque denſa: cutis enim omnis, ſicuti ſcriptum reliquit Galenus primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite duodecimo, in primo ſtatim ortu ſibi eſt continua, at temporis ſpatio perforatur, ac plurima nanciſcitur ſpiramenta ritu cribrorum. Id autem fit ratione humiditatis, qua plurima pueri abundant, partes ipſas iungentis, & replentis, qua deinde paullatim abſumpta, meatus, & foramina aperiuntur, quæ indies laxiora fiunt. καὶ τῶν γυναικῶν ἧττον. *Et mulierum minùs expirant.* Mulierum corpora, ſeu cutem earundem minùs perſpirabilem eſſe, quàm virorum, ratione, & ſigno docet Ariſtoteles: ratione quidem, quoniam in mulieribus ſpiritus hic, qui ad cutim vnà cum humore in viris impetum facere conſueuit, eámque peruadere cutaneas partes deferens, ad menſtrua ſe conuertit: ſigno autem, quoniam eædem mulieres carnes habent læues, & ſine pilis, quod ſignum in pueris etiam locum habet: denſo enim exiſtente corporis contextu, non patet exitus fuliginibus, quæ pilorum materia ſunt. Vnde læuitas, & pilorum defectus oritur. Quo ſigno etiam vſus eſt Hippocrates quinto aphoriſmorum ſexageſimo nono, cùm rationem traderet, quare rigores magis ex partibus poſterioribus, quàm anterioribus inchoarent, dicens: *Sed & cutis raritas: indicio autem eſt pilus,* vbi Hippocratis ſententiam liquidiùs explicans Galenus ait, dicere Hippocratem ex partibus anterioribus rigores non inchoare, quoniam calidiorem habent, quàm partes poſteriores temperaturam, huiúſque argumentum ſumere ex cutis raritate, rurſúſque raritatis ex pilorum multitudine. Poſſint autem etiam prima illa verba ita exponi, vt ſint princeps ratio, quare mulieres hoc ſymptomate corripiantur; nimirum, quia ſpiritus ille, cuius exitu ſeu excretione, vt dicitur problemate trigeſimo quinto, vitiligo fit, in his non ad cutim, ſed aliorſum ſe conuertit, hoc eſt ad menſtrua ipſa, quo ſenſu fortaſſe accepit Theodorus, qui tamen, quoniam liberiùs eadem vertit, ita verbum verbo reddo: *An quoniam vitiligo ſpiritus exitus eſt? puerorum autem corpora non bene perſpirabilia ſunt, verùm denſa. Mulierum autem minùs quàm virorum, quoniam his ad menſtrua conuertitur: carnis autem denſitatem læuitas ipſa oſtendit. Eorum autem, qui ætate proceſſerint, ac ſeniorum corpora, illa bene perſpirabilia ſunt. Sola enim veluti antiqua ædificia laxam habent partium ſtructuram.* τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων. *Quæ autem corpora,* alteram partem ſecundi membri explicat, docens ſimilitudine ædificij veteris, quod compagem habet laxiorem, & rimas ducit, ſenum corpora multa poſſidere foramina, & magis patere perſpiratui.

V.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνος ἴσχει λεύκην; πότερον ὅτι λεπτοδερμότατον τῶν ζώων ἐστὶν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον; σημεῖον δὲ ὅτι ἡ λεύκη ἐν τοῖς λεπτοδερμοτάτοις μάλιστα καὶ πρῶτον γίνεται. μόνον ἢ διὰ ταὐτά τε, καὶ ὅτι μόνον πολιοῦται τῶν ζώων; ἐν γὰρ ταῖς λεύκαις πολιαὶ γίνονται αἱ τρίχες. ὥστε ἀδύνατον ὅσα μὴ πολιοῦται, λεύκην ἴσχειν.

Cur homo tantùm habeat vitiliginem? Vtrum quòd tenuiſſimam is ex omnibus animalibus cutem habet, ſimúlque flatibus redundat: indicium verò, quòd vitiligo partibus tenuiſſima cute obtectis, maximè, primúmque exiſtit. An & his ipſis de cauſſis, & præterea quòd homo vnus ex omnium animantium numero caneſcit: quippe cùm in vitiligine pili canitie immutentur. Itaque fieri non poteſt, vt vitiliginem habeant, quæ numquàm caneſcere ſoleant.

Quare

Quare inter homines vitiliginem minùs paterentur pueri, & mulieres, quàm viri facti, quærebatur superiori problemate, hoc autem, quare inter animalia solus homo. Duas autem primùm affert rationes, quibus deinde tertiam addit. Dicit igitur primùm, ideo solum hominem inter animalia vitiliginem pati, quoniam cùm vitiligo cutis affectus sit, homo cutem habet eidem maximè opportunam, quippe quæ illi sit inter animalia tenuissima, proportione magnitudinis corporis, sicuti dicit idem Aristoteles libro tertio de historia animalium capite vndecimo, & alibi etiam; cutem autem tenuissimam facilè potest ea materia peruadere, à qua vitiligo fit. Præterea homo plùs, quàm cætera animalia spiritibus, & flatibus abundat: fieri autem vitiliginem à flatu, seu spiritu, superiùs etiam dictum est, & dicetur etiam problemate trigesimo quinto. Obtinet autem hic spiritus, vt existimo rationem caussæ, partim efficientis, partim materialis: nam & vi sua pellit ad cutim materiam, ex qua vitiligo fit; atque etiam ipsemet, quippe qui crassior, quà spiritus, licèt comparatione humoris, cui miscetur, tenuis vitiligini ipsi materia aliqua fit. Hæc autem ratio à cutis subtilitate dependens, eo signo confirmatur, quòd vitiligo maximè & primùm, seu propriè in locis fit, quibus cutis inest tenuissima, nimirum in facie, huius enim cutis tenuissima est, sicuti inter alios scribit Halyabbas secundo theoricæ capite XV. ἢ διὰ ταῦτά τε καὶ ὅτι. *An & his ipsis de caussis.* Tertiam rationem addit. Non fit vitiligo in ijs, qui non canescunt, at alia animalia præter hominem non canescunt, in ijs igitur fieri non poterit vitiligo; Maiorem propositionem ex eo probat, quòd in vitiligine semper pili canescant, agit porrò de ea quæ λεύκη Græcè dicitur, à Latinis *alba vitiligo*; quod scriptum etiam reliquit quinto de generatione animalium capite quarto, & hac eadem sectione problemate trigesimo sexto, quibus in locis eiusdem etiam effectus rationem reddidit: minorem autem propositionem habemus quoque eodem quinto de generatione animalium capite primo: homini tamen ibidem adiungitur equus, quem etiam canescere testatur experientia, quémque etiam pati vitiliginem circa faciem sunt qui affirment.

V I.

Διὰ τί αἱ αἶγες μὲν καὶ πρόβατα ἀμέλγονται πλεῖστον γάλα, οὐ μέγιστον σῶμα ἔχοντα. ἄνθρωπος δὲ καὶ βοῦς, ἔλαττον ὡς κατὰ λόγον; πότερον ὅτι εἰς τὸ σῶμα ἀναλίσκεται· τοῖς δὲ ἄλλοις εἰς τὸ περίττωμα; τοῖς δὲ προβάτοις καὶ τοῖς αἰξί, τὸ περιγινόμενον τοῦ περιττώματος, γάλα γίνεται πᾶν; ἢ ὅτι πολυγονώτερά ἐστι τῶν μεγάλων· ὥστε πλεῖον ἀπάγει περίττωμα διὰ τὸ πλείω τρέφειν; ἢ δι' ἀσθένειαν τῶν σωμάτων πλεῖον περίττωμα γίνεται κυοῦσιν αὐτοῖς; τὸ δὲ γάλα γίνεται ἐκ τοῦ περιττώματος.

Cur capris, & ouibus lac plurimum demulgetur, quæ corporæ non maximo sunt: homini autem, & boui minus, scilicet ad corporis proportionem? Vtrum quòd his copia in corpus absumitur, cæteris in excrementum se confert: ouibus autem, & capris, quantum excrementi accesserit, omne in lac transit. An quòd plura gignunt quàm quæ magno sunt corpore: itáque plus attrahunt excrementi, quoniam plura alendum sit. An his grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat: lac autem excremento consistere certum est.

Exemplo caprarum, & ouium, alia etiam intelligi voluit, sicuti existimo minorum animalium genera, quæcumque copioso lacte abundant: quemadmodum etiam bouis, & mulieris, maiorum: quas enim affert rationes, illis non minùs accommodantur. Demulgetur autem plurimum minoribus, minus maioribus proportione magnitudinis, vt ait, plus enim vere mulgetur vaccæ, quàm oui: At si magnitudinem corporis vtriusque inuicem æstimemus, mensuram haud esse proportione æquam dicit Aristoteles. Sanè ouis apud nos non tanta vbertate luxuriat, quantam videtur Aristoteles innuere; & vaccæ quæ ex Germaniæ finibus aduehuntur, multum adeò, vt comparata magnitudine, non superetur vacca, sed potiùs superet: capræ enimuerò multo abundant; at vaccæ, quæ hîc nascuntur, exiguo: vt in huiuscemodi, dictum Aristotelis veritatem magis appareat obtinere: minùs tum in illis, quas diximus, tum in buculis regionis Phascidis, quas corpore exiguo Aristoteles ipse tertio de historia animalium capite vigesimo primo ait beneficio pabuli regionis multa lactis copia emulgeri: minimè omnium in Epiroticis vaccis magnitudine corporis præstantibus, quarum singulæ singulas amphoras lactis implerent, & mensuræ eius dimidium,

mammis duabus; quod eodem loco idem Arist. scripsit. Porrò quæsiti tres affert Aristoteles rationes. Prima est, quòd in animalibus magnis, vt bos, & homo, quæ ingeruntur, absumuntur in corpus, hoc est, in corpulentiam, cùm in multam excrescant magnitudinem, in aliis autem, quæ ita magna non fiunt, in excrementa abeunt: inter hæc autem, ipsis ouibus, & capris, & aliis minoribus, quæ lacte abundant, quodcúmque excrementis ipsis necessariis superest, totum abit in lac, vnde illa lactis vbertas. Porrò ea verba τὸ περιγινόμενον τοῦ περιττώματος, non exposui sicuti vertit Theodorus, *quantum excrementi accesserit*: sed *quantum excrementi superfuerit*, quòd non existimarem velle Arist. totum excrementum in lac abire; & verbi significatio id valeat, quod nos diximus, vt ab exemplis potest obseruari. Idem enim Aristoteles quarto de generatione animalium capite octauo hæc verba proponit: τελειουμένων δὲ, τῶν κυημάτων, πλέον τὸ περίττωμα τὸ περιγινόμενον, quæ idem Theodorus, vt valeat, sic vertit: *sed cùm fœtus magis, magisq́ perficiatur, plus excrementi superest.* ἢ ὅτι πολυτοκώτερα. *An quòd plura gignunt.* Altera ratio. Plures fœtus edunt minora animalia, iure igitur maior lactis copia est eis necessaria, nihil enim vnquam natura producit, quin ei præparet alimentum: vel plures fœtus edunt, trahitur igitur plus excrementi ad mammas; plures enim sunt qui sugunt: eo autē currit excrementū, quo trahitur. Porrò assumptum ipsum, quòd plura pariant, ex eo probari potest: primùm quòd cùm fœmina, & vacca rariùs concipiat, & pariat, quàm animalia minora, illa enim vix anno semel, hæc bis, vt scribit tum Aristoteles ipse libro sexto de historia animalium capite decimo sexto, & hac eadē sectione problemate quadragesimo sexto de ouibus, quæ sunt in Aphrica, & in Magnesia: tum etiam ipsi de re rustica scriptores, qui summitti maribus capras, & oues volunt tum Aprili, aut Maio mense, tum etiam Octobri, aut Nouembri, cùm illæ nimirum fœtum non gestent, nisi quinque mensibus. Deinde, quod Aristotelis verba propriè significant, quòd cùm fœmina rarissimè, & vacca geminos pariat, capra, & ouis maxima ex parte binos, aliquando ternos, vsque etiam quaternos pariat, sicuti testatur idem Aristoteles libro sexto de historia animalium capite decimo nono. Quamquam Theodorus lectionem diuersam sequutus ab exemplaribus Græcis typis excusis, quæ modò adduximus, ita conuertat: *Pariunt maxima ex parte singulos: sed aliquando & binos, & ternos, & quaternos.* Libro etiam quarto de generatione animalium capite itidem quarto capras, & oues plura parere similiter affirmauit: quin & ipsi etiam de re rustica scriptores idem monumentis mandàrunt. Columella enim inter alios libro septimo capite sexto de capris ita scribit: *Parit autem, si est generosa, proles frequenter duos, nonnunquam trigeminos*: vt veriorem putem vulgatam lectionem sexti de historia animalium, quàm eam, quam habemus à Theodoro conuersam. ἢ δι᾽ ἀσθένειαν τῶν σωμάτων πλέον. *An hus grauidu.* Tertia ratio. Animalia hæc minora maioribus debiliora sunt: non enim à natura illud habent corporis robur, nec vim adeò validam, quæ consistit in calido innato, & partium temperamento, sicuti illa maiora. Igitur cùm grauida sunt, quo tempore etiam augetur imbecillitas plus congerunt excrementorum, cùm parum caloris obtineant, & imbecilla existat facultas, nec bene concoquere possint, vnde excrementorum fit prouentus: quæ est eiusdem Aristotelis doctrina libro quinto de generatione animalium capite sexto. Laborant etiā hæc animalia in partu, præcipuè ouis, quam ait Columella libro septimo, obstetricum more custodiendam esse, non enim aliter hoc animal eniti, quàm muliebrem sexum, sæpiúsque etiam, quanto est omnis rationis ignarum laborare in partu. Hæc tamen imbecillitas, quam intelligit Aristoteles, non eò progrediatur, vt morbus iam fit, non enim sic vt puto augetur lactis copia; at imminueretur potiùs. Congestis igitur pluribus excrementis lactis copia augescit, quoniam ex excremento fit, aucta verò materia, vnde fit, & ipsum etiam augeri cōsentaneum est. Dicitur autem fieri ex excremento lac, quoniam fit ex eodemmet sanguine, ex quo infans in vtero gignitur, quemadmodum scribit idem Aristoteles quarto de generatione animalium capite octauo; fit autem ex Aristotelis sententia sexto de historia animalium capite decimo octauo, primò quidē ad speciem puris, deinde verò cùm pepererint, vtile redditur. Non dixerim hæc esse Galeni doctrinæ consentanea, qui vult lac fieri ex sanguine exactè cocto, qui idcirco diutius in vase moretur ob viæ longitudinem ad mammas: Appellat tamen & ipse septimo de vsu partium lac superfluum benigni alimenti.

V I I.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν μεταβάλλοντα τὰ ὕδατα, μεταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ὅμοια γίνεται τοῖς ἐκεῖ, οἷον αἶγες τὰ δὲ, οὐ, οἷον ἄνθρωποι; Καὶ ὅλως ἢ διὰ τί τὰ μὲν μεταβάλλει, τὰ δὲ, οὐ οἷον κό-

[illegible]

Cur animantium alia, cùm aquam mutarint, colorem suum amittunt, similiáque loci illius domesticis redduntur, vt capræ: alia vero nunquam amittunt, vt homo. Ad summam, cur alia mutantur alia non: vt coruus, qui semper incommutabilis persistit? An quorum natura vincere, perdomaréque humorem non potest, vt auium, quæ vesicam quoque nullam ob eam rem obtinent, hæc nusquam mutari possunt. Sed cur non illa eadem, sed quæ nata ex his sunt, hæc mutentur? An quod recens nata suis parentibus sunt infirmiora.

Septimum hoc problema, & duo, quæ deinceps sequuntur, octauum & nonum ab antiquo interprete, & Aponensi simul coniunguntur, tanquam vnum tantum, & continuum sit problema: quomodo etiam in Theodori tralatione, quam habet idem codex, proponuntur. In alijs tamen editionibus, quæ eandem Theodori tralationem continent, disiunguntur, ac tria numerantur. Id vero refert nihil, si enim tria sunt, illa ordine sic consequuntur, aliudque ex alio aptum est: quin & primi nulla proponitur solutio, tanquam ex secundo repetenda. Inquirit igitur hoc primo, de coloris mutatione in quibusdam animalibus ex vsu nonnullarum aquarum eueniente, qua de mutatione simulter præclarum eiusdem Aristotelis, tum aliorum auctorum habemus testimonia. Idem enim tertio de historia animalium capite duodecimo ita scribit: *Immutant etiam nonnulla ex animalibus pilorum colores ex aquarum immutatione, alibi enim candida fiunt, alibi nigra: sunt etiam ad coitum ipsos aquæ multis in locis eadem virtute prædita, quas cùm biberint oues, & statim post potum coiuerint, nigros generant agnos, vt in terra Assiritide agri Chalcidici Thraciæ facit amnis, quem præ nimia frigiditate Psychrum vocant, & in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorũ alter candorẽ, alter nigritiam pecoribus facit. Leamander etiã amnis flauas reddere oues creditur.* Strabo lib. 10. *Eubææ porrò flumina sunt Cereus, & Neleus, è quorum altero bibentes oues albæ fiunt, ex altero nigræ, quale aliquid etiam apud Crathim euenire monuimus.* Seneca naturalium quæstionum libro tertio, capite vigesimo quinto: *Quibusdam fluminibus vis inest mira: alia enim sunt, quæ pota inficiunt greges ouium, intráque breue tempus, quæ fuere nigra, albam ferunt lanam, quæ alba venerant, nigra abeunt. Hoc etiam in Bœotia amnes duo efficiunt, quorum alteri ab effectu Melas nomen est, vterque ex eodem exeunt diuersa facturi. In Macedonia quoque, vt ait Theophrastus est flumen ad quod, qui facere albas oues volunt, adducunt, quod vt diutius potauêre, non aliter quàm infecta mutantur. At si illis lana opus fuerit pulla, paratus gratuitus infector est, ad Ceronem eundem gregem appellunt. Auctores nonnullos habeo esse in Galatia flumen, quod idem in omnibus efficiat, esse in Cappadocia, quo poto equis, nec vlli præterea animali color mutatur, & spargitur albo cutis.* Vitruuius libro septimo capite tertio: *Sunt enim Bœotiæ flumina Cephissus, & Melas, Lucaniæ Crathis, Troiæ, Xanthus, inq; agris Clazomeniorum, & Erythræorum, & Laodicensium fontes, & flumina, cum pecora suis temporibus anni parantur ad conceptionem partus, per id tempus adiguntur eo quotidie potum, ex eoq; quamuis sint alba, procreant alijs locis leucophæa, alijs locis pulla, alijs coracino colore.* Plinius libro vndecimo capite centesimo tertio: *In Falisco omnis aqua pota candidos boues facit, in Bœotia amnis Melas oues nigras, Cephissus ex eodem lacu profluens albas: rursum nigras Peneus, rufásque iuxta Ilion Xanthus, vnde & nomen amni.* Et rursus libro 31. capite vndecimo: *Ladicus in Hestiæotide fontes duos tradit esse, Cerona, ex quo bibentes oues albas fieri, Melan, ex quo nigras, ex vtroque autem varias. Theophrastus in Thurijs Crathim candorem facere, Sybarim nigritiem bobus, & pecori.* Cæterum exemplum de homine, quo vtitur Aristoteles, quémque pilis non immutari dicit, potest in dubium reuocari. Aquarum enim nonnullarum vsu mutari ipsi pilos testatur idem Strabo libro sexto, ita scribens de flumio Crathi, vt vertit interpres: *At Crathis homines, qui in eo lauant, crines fuluos, albósque reddit:* atque etiam Plinius, qui loco superius adducto libri trigesimi primi de Sybari, & eodem Crathide hæc habet: *Quin & homines sentire differentiam eam, nam qui Sybarim bibant, nigriores esse, duriorésque, & crispo capillo, qui ex Crathide candidos, molliorésque, ac porrecta coma.* Cuius rei meminit etiam Ælianus, & Vibius Sequester. Nec non Ouidius duobus illis carminibus:

Crathis, & huic Sybaris nostris conterminus oris
Electro similes faciunt, auroque capillos.

Respondemus, negari de homine mutationem ab Aristotele, si comparetur mutationi ouis, aut capræ, quæ in colorem prorsus contrarium mutantur, ex albedine in nigredinem, & contra, cùm hominis leuis tantummodo sit immutatio, vt ex verbis tum Strabonis tum Plinij apparet. Huius rei igitur effectus, qui variè in diuersis animalibus consideratur caussam inquirit hoc loco Aristoteles. Nec tamen eam statim reddit, sed mox. Prius enim idem quæsitum videtur latius extendere, ad illa verba: ἄλως ἐσί, seu, *ad similem*, vt vertit Theodorus, quæ octaui problematis in nonnullis codicibus, qui eiusdem Theodori translationem continent, vt dicebam, initium sunt, & generaliùs quærere cur alia animalia colore immutentur, alia non immutentur? Ex quo huiusce septimi etiam patere velit solutionem. Huius igitur rationem reddens, ait Aristoteles illa non immutari, quorum natura humorem non continet, vincit, ac edomat, atque adeò alterat: talis autem est natura auium; cuius rei illud signum affert, quòd ipsæ vesica careant, qua de re habemus eiusdem Aristotelis testimonia tertio de historia capite quinto, ac tertio de partibus capite octauo, & quarto eorundem capite primo. Nam cùm ea fuerit à natura fabricata, vt locus esset excrementis humidi alimenti assumpti, sicuti aluus sicci, quemadmodum testatur idem Philosophus libro primo de historia capite secundo, & primo de generatione capite decimo octauo, quæ excrementa post alterationem, & coctionem illuc demandarentur; in quibus vtique non continetur, nec alteratur humor, sed vel insensibili transpiratione exhalat, vel alia via excernitur, cur excrementi receptaculum fabricaretur, caussa nulla erat: mutatio enim pilorum in animalibus fit alterato humido, quod intus est, siue eo sanguineo, siue alius generis, quemadmodum scriptum habemus à Theophrasto in Excerptis de iis, quæ colore immutantur; humor enim alteratus cutem immutat, cuius colorem deinde sequuntur pili, nam quibus alba, albi, & quibus nigra, nigri, & quibus varia, varij; nimirum in aliis animalibus; in homine enim secus contingit, sicuti scribit Aristoteles quinto de generatione animalium capite quinto: In quibus igitur humor non continetur, non patitur, nec alteratur, non potest fieri pilorum, aut pennarum mutatio, sicuti contingit coruo, quod pro exemplo adducit Aristoteles: fit autem ex aqua in capra, quemadmodum paullò ante proposuit Aristoteles, cuius ratio hinc accipienda est. Nam in capra ex vsu illarum aquarum assumptus humor continetur, & alteratur: quare autem ex eodem non immutatur homo, quod itidem proponebatur ab Aristotele: non enim dicere possumus, quia illius natura humorem non continet, cùm vesicam ille habeat, quo signo superius vsus est Aristoteles. Dicit Aponensis hominem non permutari secundum colorem ex mutatione aquarum, quoniam aut non sic vtitur aqua quemadmodum illa animalia, aut ea vtitur aliquantisper alterata: & quia exiguam eiusdem aquæ quantitatem assumit: Et quia etiam, licet homo maximè sit humidus, contineatque humiditatem; hæc tamen humiditas, tum à natura, tum ab arte magis conseruatur à permutatione, quoniam hominis natura magis à contrarietate, & fuco elementorum est depurata, & veluti aurum in fornace præ cæteris metallis probatum, vt ille ait. Resistit igitur magis hominis natura, suntque caussæ aliæ valentiores aquarum virtute, quæ caussæ mutationem impediunt. Vera tamen est Aristotelis propositio, quorum natura humorem non continet, qui patiatur, ea non immutari; licet quorumcùmque continet, necessariò non immutentur. Iam verò ex eadem ratione, atque ex verbis ab Aristotele adductis, manifestò videtur ostendi, aues nullas colore immutari, cùm illarum natura humorem non contineat, qui vt immutetur, necesse est: ipsæ enim vesica carent: hoc enim signo vsus est hoc loco Aristoteles; sed exoritur difficultas maxima, nam tertio de historia capite duodecimo, idem Aristoteles disertis verbis mutationem coloris in auibus proponit, & eorum nominatim, ita scribens, eodem Theodoro interprete: *Pennæ auium nullæ per ætates mutantur, præter quàm gruum, quas nigrescere in senecta perspicuum est. At verò per affectus temporarios, quoties frigora vigent acrius, pennæ volucrum vnicolores interdum è nigris, aut nigriusculis albidis, vel in albas transeunt vt corui, passeris, hirundinis. Cuius rei contrarium, vt quicquam ex genere albo veniret in nigrum, nunquam visum est. Temporum quoque vicissitudine bona pars auium, ita colore immutatur, vt quænam sint, latere possint, nisi rem penitius noueris. Aquarum item diuersarum vsu, nonnulla suos immutant colores: alibi enim candida, alibi nigra redduntur.* Quam eandem rem confirmauit quinto de generatione animal. cap. v. & vi. quibus in locis etiam caussam huius effectus tradere conatus est his verbis capite quinto: *Grues senescentes effici nigriores aiunt, cuius affectus caussa esse potest, quòd pennarum natura earum albicat, plusque humoris senescentibus ijs consistit in pennis, quàm vt facultas putredini pareat.* Et capite sexto: *Transeunt verò toticolora multò magis, quàm vnicolora, tum in colorem sui generis simplicem, vt ex albis nigra, & ex nigris alba reddantur, tum verò in mistum ex ijs, quoniam in totius generis natura*

mest, ut unum habeat colorem. Haec enim facile vtroque versus mutantur, ut vicissim mutetur & varium efficiatur. Vnicolora contra: numquam enim mutantur, nisi per affectum, idque raro; iam enim perdix visa est alba, & coruus; & passer, & vrsa. Et paullò post: *Aquæ etiam immutantur ea potiùs, quæ sua natura vnicolora, genere autem versicolora sunt: calidæ enim aquæ pilum faciunt album, frigidæ nigrum, quemadmodum plantis etiam euenit. Caussa est, quòd calidæ plus aëris habent, quàm aquæ: aër autem perlucens albedinem facit, quemadmodum spumam quoque efficit certum est.* Et mox: *Mutant colorem aliquot nonnulla, atque etiam quadrupedum syluestrium aliqua per tempora anni. Cuius rei caussa est, quòd ut homines per ætatem mutantur, sic illa per tempora; plus enim discrimen hoc in ijs potest, quàm mutatio ætatis.* Hæc Aristoteles, ex quibus satis manifeste patet, colore immutari aues, non quidem ratione ætatis: solas enim grues id pati, sicuti dicitur tertio de historia animalium, & quinto de generatione, sed alijs rationibus, quarum tres eo loco proponit affectus, qui fiunt ex frigore, tempora anni, & aquas, quæ plus posse in auibus, quàm ætatis discrimen ibidem affirmat. Quid igitur dicemus ad problema, quo non immutari aues proponitur? An de mutatione, quæ fit ratione ætatis, Aristotelem in problemate loqui respondeamus? At generatim, & vniuersè rem videtur proponere, & inquirere, cur alia immutentur, alia non: & ex ratione proposita colligere, non immutari aues, quia humorem non continent. An dicamus potiùs, rationem quidem ex humore petitam seu maiorem propositionem esse veram semper, non tamen semper veram minorem, in auibus scilicet non contineri humorem; quippe in quibusdam auium naturis humorem contineri, & fieri coloris mutationem. An adhuc ratio & ipsa problematis probabilis, & vera vt plurimum est, non semper, & necessariò, sicuti pleræque aliæ? Idq; indicat particula ὅλως, eaque in hunc sensum est accipienda, non vt vertit Theodorus *ad summum*: sed ita potiùs, vt hæc sit sententia. Generatim, quæ est caussa immutationis quomodo non omnia penitus illa ratione comprehendi, nonnullaque excipi non sit fortassis absurdum. Neque ego satis ad illa aduersaria dicta conciliandum, quid aliud afferam, habeo. Tum de eadem coloris mutatione rursus loquitur Aristoteles, & inquirit, quam ob rem, cùm non mutentur illa eadem, mutentur quæ ex illis nascuntur. Ait autem id fieri, quoniam hæc sunt imbecilliora parentibus, & ideo faciliùs præ teneritudine impressiones recipere possunt, quibus ætate prouectiorum resistit durities. Hoc autem illud idem est, cuius caussa similiter redditur primo libro de generatione capite sexto superiùs adducto, cùm de perdice, coruo, & passere albis loqueretur, de quibus etiam paullò ante; hos enim colores illis accidere scripsit, cùm in generatione peruertuntur, ac deprauantur: id autem facilè contingere posse, quia facilè mouetur, & deprauatur quod paruum est; at quod fit, & gignitur illud est paruum, in paruo enim consistunt generationis principia: filij igitur ex his verbis videntur intelligi, qui nondum prodierunt in lucem: sed cùm fiunt, aut veris, aut ouis continentur. Quòd si prodites in lucem accipiamus, quo modo videtur requirere translatio Theodori, quæ habet, *recens nata*, eos accipiemus, qui modò editi, & admodum teneri sunt: quamquam Græca lectio, siue hæc sit: ἐν αἰθωίοις τῶν ζώων [illegible], vt habet editio Basiliensis, siue addamus, τὰ νέα, hoc modo: ἐν αἰθωίοις τὰ νέα τῶν [illegible], sicuti edidit doctissimus Casaubonus, & repoint Iustinani codex, & opinor habuisse Theodorum, non cogit, vt de iam natis locum accipiamus, τὰ νέα, enim, tam de iis, qui nondum editi in lucem sunt, sed adhuc in vtero, aut in ouis continentur, quàm de iam editis vsurpauit Aristoteles, vt quarto de generatione animalium vi. his verbis. [illegible]

VIII.

Διὰ τί τὰ ἄρρενα μείζονα τῶν θηλειῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ἐστιν; ἢ ὅτι θερμότερα· τοῦτο δὲ αὐξητικόν; ἢ ὅτι ὁλόκληρα τὰ δὲ πεπηρωμένα; ἢ ὅτι τὰ μὲν ἐν πολλῷ χρόνῳ τελειοῦται, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ.

Cur mares corpore maiori ex toto penè sunt, quàm fœminæ? Vtrum quod mares calidiores fœminis sunt, quæ res vim obtinet augendi? An quod mares præditi natura integra sunt, fœminæ manca, oblæsaque desistunt? An quod mares longo temporis spatio perficiuntur, fœminæ breui.

Cur mares generatim, & vniuersè maiori sint corpore, quàm fœminæ, in eodem sexu, inquirit hoc problemate Aristoteles: & ad quæsitum tres affert rationes. Dicit ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, hoc est, *generatim*, nimirum vt plurimum, seu, vt Theodorus vertit, *ferè ex toto*, quia sunt aliquæ animalium species, in quibus contrarium obseruatur, vt ex insectis ea, quæ coëunt,

pisces ouipari, & oui pares quadrupedes, cuius rei etiam caussam tradidit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite decimo sexto. Prima enim ratio est, quoniam mares sunt calidiores fœminis. Id etiam affirmauit idem Philosophus libro de longitudine, & breuitate vitæ capite quinto: At caliditas vim obtinet augendi, maximum humiditati coniuncta, sicuti affirmauit eodem loco in libro de longitudine, & breuitate vitæ ita scribens: *Incrementi namque & vitæ caussa est humida caliditas.* Hæc autem humida caliditas ex sententia eiusdem Aristotelis consistit in humido proportionato, & pingui: ideo autem incrementum præstat, quoniam dilatat, & quaqua versus extendit partes. Altera ratio est, quoniam mares integra, absolutaque natura præditi sunt, nec illis quicquam deest, fœminæ autem natura mutilata, & manca, cùm sint cinquam mares decurtati, & in quibus perfectio, & absolutio desideretur: sicuti scribit idem Philosophus libro vndecimo de generatione animalium capite quarto; & quarto eorundem librorum capite sexto his verbis: *Sunt fœminæ sua naturà debiliores, frigidioresque, & sexum fœmineum quasi læsionem naturalem, & detrimentum esse putandum est.* Quam rem primo eorundem appellat imbecillitatem, seu impotentiam. Ab iis autem, quæ perfecta, & absoluta sunt superari magnitudine illa, quæ sunt imperfecta, imbecilla, & manca, quæque natura non potuit absoluere, consentaneum est. Postrema ratio est, quoniam mares post quàm in lucem prodierint, longiori temporis spatio perficiuntur, fœminæ autem breuiori, sicuti scriptum reliquit idem Aristoteles libro sexto de historia animalium capite vigesimo secundo, ita scribens, cùm de equis loqueretur: *Celerius autem fœminæ quàm mares perficiuntur, et in vtero matris, quàm fœminæ in eo genere, admodum etiam homines.* Quam rem, caussa proposita, confirmauit etiam libro quinto de generatione animalium capite sexto, cuius verba, quoniam maximè faciunt ad huius loci declarandum rem, describere placuit ex eiusdem Theodori interpretatione: *Eadem caussa est, ne fœminæ similiter atque mares perficiantur in genere hominum, quippe cùm, & in vtero parentis fœmina tempore longiore perficiatur, quàm mas: & vbi in lucem venerint, citiùs fœminæ, quàm mares perficiantur. Nam & pubes, & vigor, & senectus fœminis prius veniunt, quàm maribus, sunt enim fœminæ sua natura debiliores frigidioresque, & sexum fœmineum quasi læsionem naturalem, & detrimentum esse putandum est. Intus igitur tardè pro sua frigiditate discernuntur. Hæc etenim discretio concoctio est, calor autem concoquit, & quod calidius, id concoctu facilius est. Sed foris propter suam debilitatem citò ad ætatis florem, senectutemque perueniunt. Etenim omnia minora vt in artis operibus, sic in natura citiùs ad finem deueniunt.* Hæc Aristoteles: quibus Philosophus ille duobus modis propositis declarauit, cur breuiori tempore extra vterum fœminæ perficiantur, quorum alterum est frigiditas, & debilitas illius sexus, alterum autem minor corporis magnitudo: quæ enim minora sunt, sicuti in artis operibus contingit, citiùs perfici ait Aristoteles: minor enim domus, exempli gratiâ, cæteris paribus citiùs perficitur, quàm maior. Quod ideo obseruo, quia hoc loco, quod ibi erat medium, est maior extremitas, quod autem ibi maior extremitas, hic pro medio assumitur: hic enim ideo colligit esse minora fœminea corpora, quia breuiori tempore perficiuntur, illic autem breuiori tempore perfici, quia minora, sicuti accidit illis operibus quæ ab arte fiunt, vt manifestus sit circulus, circularisque argumentatio. Eodem autem argumentandi genere alibi etiam in his problematis eum vsum fuisse, nos etiam adnotauimus: & verò in ea obscuritate, quam profitentur hi problematum libri, non est vt huiusmodi argumentandi, aut probandi genera refugiamus. His quæ dicta sunt de breuiori tempore, quo fœminæ intus perficiuntur, addam etiam testimonium Plinij, qui libro septimo capite quarto ita scripsit: *Fœminas gigni celeriùs, quàm mares, sicuti celeriùs senescere.* Quamquam sunt, qui legant, *gignere*, vt ad tempus procreationis sobolis referatur.

I X.

[illegible]

Cur in animantium genere alia breui tempore pariunt, alia diu gestant? An longiùs perfici solent, quibus longiora sunt vitæ spatia. Sunt autem partu tardiora, quæ longo tempore viuunt; sed non vniuersaliter id est. Equus enim vt tardiùs maximè, quàm homo, parit, sic viuere minùs potest. Cuius

rei caussam, uuluæ, siue vteri durities habet. Quomodo enim ager sitiens, haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum, informando, nutricandóque suo fœtu remoratur.

Ex animantibus alia esse, quæ breuiori tempore, alia quæ longiori vterum ferant, ex libris de animalium historia conspicuum est. Vrsa enim solùm triginta diebus, vt sexto libro dicitur, canis sexaginta, & vno, aut duobus, vel tribus, vt libro quinto, ceruæ mensibus octo, vaccæ nouem, decimo pariunt; Equæ vndecim, pariunt duodecimo. Camelus duodecim: oues, & capræ quinque. Mulierum plura sunt tempora, nam tum septimo, tum decimo, tum etiam inter septimum, & decimum pòsitis parere solent; teste eodem Aristotele quarto de generatione capite quarto. Elephas ex quorundam sententia vterum fert anno & mensibus sex, & aliorum triennio. Aristoteles autem tum libro quinto de historia, tum quarto de generatione dicit biennio. Omitto enim ad hanc partus varietatem, quæ sunt apud Plinium: illa enim ferè omnia ex Aristotele. Huius igitur accidentis, & varietatis caussam inquirit hoc loco Aristoteles, eamque refert in longæuitatem: vt quæ longæua sunt, illa diutius ferant vterum, quæ autem non ita, tempore breuiori. Nam quæ longæua futura sunt, illa tanquàm longissimè duraturum ædificium, ad formationem, longius desiderant tempus; bene enim, & admodum diligenter vt construantur, & fundantur singulæ partes necesse est, id autem nisi longo tempore perfici non potest. Hoc autem vniuersaliter verum non esse, atque hanc rationem aliquo in animantium genere deficere, admonet Aristoteles; equus enim imprimis tardiùs, quàm homo parit, partum enim fert vndenis mensibus, duodecimo gignit teste Plinio, nec tamen longioris vitæ est. Equorum enim vita longissima maiori ex parte ad annum tricesimum teste Aristotele sexto de historia; homo autem, & elephas inter animalia sunt, quæ omnium diutissimè viuant, sicuti apud eundem Aristotelem libro de longitudine, & breuitate vitæ capite quartò. Idcirco tradit Philosophus caussam singularem, cuius ratione in equis non valeat ratio; eam autem dicit esse duritiem vteri, qua præditæ equæ sunt; sicut enim in sicca terra non possunt celeriter plantæ adolescere, nimirum præ alimenti inopia: ita in equarum vteris, cùm ob eorum duritiem scilicet, tum vasorum, per quæ alimentum transit, tum aliarum partium, quæ non cedunt, non possit alimentum nisi ægrè à fœtu trahi, mora in perficiendo partu contingit, atque ideo plus temporis requiritur. Nec tamen ratio ab Aristotele superiùs adducta, non est approbanda, nisi, vt de equarum vteris dictum est, alia interueniat proximior, quæ eà plùs possit. Porrò quæ Theodorus vertit: *Equus enim vt tardiùs maximè quàm homo parit:* cautè in illis accipiendum est aduerbium, *maximè,* sicuri etiam in Græcis μάλιστα: non enim sensus est, quòd equus hominem superet *maximè,* hoc est, *maximo temporis interuallo,* aut plùs, quàm alia animalia, sed positum est affirmationis, aut exempli gratiâ, quod primum obuiũ fuit tanquam, potissimùm, inprimis, aut etiam, sanè diceret hoc modo: *Equus enim sanè tardiùs, quàm homo parit, breuioris tamen vitæ est:* eóq; modo tum apud Græc. μάλιστα, tum apud Latinos, *maximè,* vsurpatur: Licèt Theod. ipsa verborũ collocatione sensum obscurauerit, multò enim clariùs ita fuerit: *equus enim maximè, vt tardiùs, quàm homo parit, sic viuere minùs potest.* Extrema etiam problematis verba non in Latinum conuertere; sed paraphrasi exponere dicendus est, Græcè enim ita ad verbum: *sicuti enim sicca terra haud celeriter enutrit, ita & equi vterus:* quod licèt ad sensum hoc loco nihil intersit, adnotâsse tamen libuit, vt viri morem, cum quo nobis ipsce in problematibus consuetudo est, cognitum habeamus.

X.

Διὰ τί τοῖς ἄλλοις ζώοις τὰ ἔκγονα μᾶλλον τὰς φύσεις ὁμοιότερα, ἢ τοῖς ἀνθρώποις; ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος πολλαχῶς διατίθεται τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ὁμιλίαν; καθὼς δ' ἂν ὅ τε πατὴρ, καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, ὑποποικίλλεται καὶ τὰ κυήματα· τὰ δ' ἄλλα ζῶα, τὰ μὲν πλεῖστα πρὸς αὐτὸ τοῦτό εἰσιν· ἔτι δὲ οὐ πληροῦται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν.

Cur proles cæterorum animantium magis, quàm hominis suis parentibus similem gerit naturam? An quòd homo vago, varióque plurimùm animo in coitu est; prout autem pater, matérque in conceptu affecti fuerunt, ita partus euariant. Cætera verò animantia omnia, aut certè plurima, rei tantùm ipsi intendunt, totáque se se veneri dedunt. Adde quòd ob eam auiditatem, minimè repleri magna ex parte patiuntur.

Naturæ

Naturæ nomine in hac filiorum ad parentes maiori, aut minori similitudine in animalibus, non solùm intelligit Aristoteles temperamentum ipsum, qua notione Hippocrates ea voce sæpissime vsus est, atque etiam formam corporis, quomodo etiam eandem aliquando vsurpauit idem Hippocrates; sed eas omnes actiones, & operationes, quas Galenus libro de differentijs symptomatum capite tertio, ad animum refert, easque animales vocat, particulatim autem, sensibiles, motiuas, & principes tres, imaginationem, ratiocinationem, & memoriam: ex quibus singulis etiam, signa desumi ad dignoscenda partium corporis temperamenta, docuit idem Galenus libro artis medicæ. In his igitur omnibus, quæ naturæ nuncupantur; quæque idcirco plurali nomine etiam fortasse expressit Aristoteles, dicens τὰς φύσεις, quasi *naturas* diceremus, licèt singulari verterit Theodorus *naturam*, quare maior filiorum ad parentes obseruetur similitudo in aliis animalibus, quàm in homine inquirit hoc loco Philosophus. Caussam autem dicit esse varias & multiplices affectiones, aut motiones, quibus homo animo agitatur dum concumbit, ab illis enim immutatur viri semen, & menstrua mulieris, atque ita disponuntur, vt quod gignitur illa nota impressum appareat, quæ in imaginatione priùs inerat, cùm igitur non ab eo, quo natura præditi sunt parentes habitu, similitudo ducatur à filiis, sed ea, quæ conceptionis tempore adest affectio, quid miri à robusto imbecillum, à prudente fatuum, & ab audaci gigni timidum? Cuius rei eandem etiam tradidit rationem Alexander problemate vigesimo octauo libri primi. Porrò autem iuxta affectionem, quæ concubitus tempore parentibus insit, variari prolem, illustre etiam in eisdem animalibus habemus exemplum in libro Geneseos in pecoribus, quæ socero Iacobo pascebat Labanus, hæc enim iuxta colorem virgarum, quæ ipsis concubitus tempore apponebantur, modò quidem vnius, modò autem alterius coloris sobolem procreabant: Illustre etiam in Æthiopicæ Heliodori historiæ lib. quarto, in Persina Hydaspis Æthiopum regis vxore, quæ patriæ colore nigra, quòd marito iuncta concepisset in thalamo vbi Andromedam nudam, & albam (quòd Andromeda fusca ab aliis dicatur, hoc quidem loco nihil interest) pictam aspexisset, quo tempore eam Perseus à Saxo deduxit Charicleam albam concepit, & peperit: quod exemplum deinde diuinissimus Poëta noster Torquatus Tassius in heroico poëmate sequutus est, vbi albam Clorindam, nigra mater ideo gignit, quòd in thalamo similiter pictam albam virginem ope Diui Georgij à dracone liberatam præ oculis conceptionis tempore assiduè habuisset: est enim adeò efficax imaginandi vis, vt facultas, quæ formando fœtui insistit, eò tota attrahatur, humoresque omnes habeat obsequentes. Alia autem animalia omnia fermè cùm concumbunt, tota in hoc sunt, huicque rei dedita, nec fantasiam aliò attentam, aut spiritus aliò habent distractos, vnde semen effusum iis, qui ibi sunt parentibus, non aliis, similes procreat filios. ἔτι δὲ οὐ πληρεῦται. *Adde quòd ob eam auiditatem.* Corollarium, quo simul confirmantur ea, quæ dicta sunt. Adeò verum est semen affici pro affectione, quæ tempore concubitus insit animo, vt ampliùs, sic varia cupiditate affecto, animoque ab ea re alienato, celebret quispiam venerea, non concipiat mulier, semen enim spiritibus destitutum, qui ad alias res, & cupiditates abstracti erāt, remanet infœcundum: vnde fit vt conceptione sæpe frustrentur mulieres, alia animalia non item. Cuius tamen rei, & sterilitatis aliæ etiam caussæ afferuntur libro quinto de placitis Philosophorum apud Plutarchum ex Dioclis, Stoicorum, & Erasistrati opinione, quæ similiter leguntur in libro quodam inscripto *de historia Philosophica*, qui in Galenum auctorem refertur. Porrò si pro ἐπιθυμίαν, legeremus αἰτίαν, id est *caussam*, liquidior esset sensus, quem attulimus, nulla enim superiùs de cupiditate, sed de varia animi affectione tantummodo facta est mentio. Verùm absque exemplaris autoritate, aliquid immutare mihi semper religio sit, & persuadeat potiùs à me locum non intelligi: Problema autem totum quoniam nimiùm liberè mihi transtulisse visus est Theodorus, ita fermè ad verbum reddidisse placuit: *An quoniam in concubitu homo quidem multipliciter animo afficitur, prout autem pater, & mater affecti sunt, ita etiam variantur partus. Alia autem animalia, aut omnia, aut plurima, in hoc ipso tota sunt. Adhuc autem non replentur vt frequenter ob eandem cupiditatem.* Præter hæc autem quæ dicta sunt, in eandem sententiam apponere libuit, quæ libro paullò ante citato de Historia philosophica Galeno ascripto seu potiùs apud Plutarchum libro quinto de placitis Philosophorum capite duodecimo de eadem similitudine afferuntur his verbis: πῶς ἄλλοις ὅμοια γίνεται τὰ γεννώμενα; οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν τυχικῶς, καὶ ἐκ τοῦ αὐτομάτου· ὅταν διαψυγῇ τὸ σπέρμα καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ τῆς γυναικὸς, ἀνόμοια γίνεσθαι. Ἐμπεδοκλῆς δὲ τῇ κατὰ σύλληψιν ὄψει τε καὶ φαντασίᾳ τῆς γυναικὸς μορφοῦσθαι τὰ βρέφη. πολλάκις οὖν ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων ἠράσθησαν, καὶ ὅμοια τούτοις ἐτέκνωσαν. Οἱ Στωϊκοὶ κατὰ συμπάθειαν τῆς διανοίας, καὶ ῥεύματος, καὶ ἀκτίνων εἴσκρισιν οὐκ εἰδώλων γί-

γνεσθαι

γονεῦς τὰς ὁμοιότητας: Id est, vt nos conuertimus, minùs quidem eleganter, sed cum fide. *Quamobrem filij non parentibus, sed aliis similes gignuntur? plurimi quidem medicorum fortuitò, & temerè id euenire putant, postquàm enim semen tum maris, tum fœminæ refrixerit, eos gigni dissimiles. Empedocles autem pro figura & qualitate earum rerum, quas viderint, aut imaginata fuerint tempore conceptionis formare partus dixit. Quare sæpenumero contigisse, vt quæ statuas, aut pictas imagines adamâssent, eisdē statuis, & pictaris similes filios parerent. Stoici per sympathiam quādam cogitationis ac effluuij & radiorum insinuationem nō imaginum ratione fieri similitudines dixerunt.*

X I.

Διὰ τί οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἵπποι, ὡς ἐπιτοπολὺ γλαυκοί; ἢ διότι τριῶν χρωμάτων ὄντων τοῖς ὄμμασι, μέλανος, καὶ αἰγωποῦ, καὶ γλαυκοῦ, τῷ τοῦ σώματος χρώματι, καὶ τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῶμα ἀκολουθεῖ; τοῦτο δέ ἐστι γλαυκότης.

Cur albi tam homines, quàm equi, oculis magna ex parte cæsiis sunt? An cùm oculi rriplici coloris genere distinguantur, nigro, caprino, & cæsio, corporis rorius colorem oculi quoque color consequitur: iraque haud immeritò cæsius est.

Homines, & equos, qui corpore albi sunt, oculos magna ex parte habere glaucos, qui color est & ipse ad albedinem rendens, ideo dicit Aristoteles, quoniam torius corporis colorem, oculorum quoque color consequitur, qui enim humores corporis cutim colorant, ijdem proportione oculum etiam colorant, tunica enim cornea, in qua huiusmodi colores apparent, est veluti exrerior cutis ipsorum oculorum. Cæsius autem seu glaucus color albedini proximior est, quàm aut niger, aut caprinus, qui alij duo oculum colorare solent. Verùm dubitatur de colorum numero, qui hoc loco referuntur. Nam idem Aristoteles primo libro de historia animalium capite decimo, atque etiam quinto de generatione capite primo, quatuor illos esse dixit, nigro, cæsio, & caprino charopum adiungens: Respondemus oculorum colores primarios esse duos, nigrum, & cæsium, qui ad albedinem refertur, sicuti etiam duo extremi colores, albus, & niger, alij autem sunt medij, quomodo eos accepit Galenus libro artis Medicæ: medij autem plures esse possunt, variisque nominibus appellantur, nam præter caprinos, Aristoteles etiam loco adducto aquinos retulit ouium, hi verò omnes ad duas illas primas differentias reducuntur. Hoc autem loco omnes non habuit necesse numerare Aristoteles, cui satis erat, cæsium totius corporis cuti, quæ dicta erat, esse proximiorem. Dicere etiam possumus sub cæsijs comprehendisse etiam charopos, sunt enim hi colores satis similes, quamuis charopus dilutior, & ad albedinem magis tendens, cæsius autem saturior, & intensior, vt si de cæsiis valet ratio, multò magis de charopis, illa quidem valeat. Quin scribit, & Apollonij scholiastes γλαυκὸν & χάροπον, seu cæsium, & charopum synonimas accipi: Atque etiam Theocritus Mineruam dicit habere oculos charopos, quæ ab Homero toties cæsia dicitur. Nec ignoro tamen Galenum commentario tertio in librum tertium de morbis vulgaribus particula trigesima, de eisdem cæsiis, & charopis oculis non breuiter disputâsse, eosque de quorundam opinione proponi apparere posse contrarios, sed huc non sunt omnia congerenda, nec omnia disputanda. Porrò huiusmodi colorum caussas, quæ tum ab humore, tum à spiritu petuntur, abundè disquirit Aristoteles libro, qui adductus est, quiuto de generatione animalium capite primo, atque etiam Galenus libro de arte Medica.

X I I.

Διὰ τινὰ αἰτίαν οἱ νάνοι γίνονται; ἔτι δὲ μᾶλλον καθόλου διὰ τί τὰ μὲν ὅλως μεγάλα, τὰ δὲ μικρά; εἶτα οὕτω σκεπτέον. δύο δὴ τὰ αἴτια. ἢ γὰρ ὁ τόπος ἢ ἡ τροφὴ ὁ μὲν οὖν τόπος ἐὰν ᾖ στενός ἡ δὲ τροφὴ, ἐὰν ᾖ ὀλίγη. ὥσπερ καὶ ἤδη γεγυμνωμένων, πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρτυγοτροφίοις. ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος, οὗτοι πυγμαῖοι γίνονται· τὰ μὲν γὰρ πλάτη καὶ τὰ μήκη ἔχοντες γίνονται κατὰ τὸ τῶν τεκόντων μέγεθος μικροί δὲ ὅλως. τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου συγκλώμεναι αἱ εὐθεῖαι, καμπύλαι γίνονται. ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλείων γραφόμενοι μικροὶ μὲν εἰσί, φαίνονται δὲ ἔχοντες πλάτη, καὶ βάθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς πυγμαίοις. ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν ἀτελεῖς γίνονται, οὗτοι καὶ παιδαριώδη τὰ μέλη ἔχοντες φαίνονται. καὶ ἐνίους ἰδεῖν ἐστι, μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥσπερ τὰ μελιταῖα κυνίδια, αἴτιον δὲ, ὅτι οὐχ ὡς ὁ τόπος ἡ φύσις ποιεῖ.

Cur homines nana statura proueniunt? vel potiùs quærendum in vniuersum, cur in animanrium genere alia paruo, alia magno consistanr corpore?

Caussa duplex sanè reddi potest: aut enim locus, aut alimentum id facit. locus si angustus est, alimentum, si exiguum. Quod etiam partu iam edito nonnulli efficere conantur, vt qui catellos in caueolis occlusos educant. Quibus itaque caussæ locus est, hi pomiliones redduntur, sunt enim latitudine quidem, profunditatéque pro magnitudine suorum parentum, breues tamen omnino. Cuius rei caussa est, quòd rectæ lineæ in aduncas se flectunt. Igitur quomodo tabernarum picturæ, quamuis breues, tamen distentæ in latitudinem, profunditatémque cernuntur: Ita pomiliones quoque formari ex loci angustia incidit. At verò qui ob alimenti inopiam perfici non potuerint, hos membris quoq; puerilibus constare videmus: fitq; vt aliqui, quamuis breues admodum sint, modicè tamen coagmentatas omnes sui corporis partes habeant, vt Melitenses catelli. Ratio enim quòd non vt locus, sic natura suum efficere opus soleat.

Duo proponit Aristoteles: alterum de nanis hominibus speciatim, qua ex caussa gignuntur: alterum circa eandem materiam, vniuersè; quare alia omnino sint magna, alia parua: nec adstringit propositionem ad ipsos solùm animantes; licèt Theodorus, qui ita locum accepit, ita etiam conuerterit, animantibus nomine expressis, quod non fecit Aristoteles, cuius Græca ita ad verbum Latinè sonant: *Qua ex caussa nani gignuntur? Adhuc autem vniuerse magis, propter quid alia quidem omnino magna, alia autem parua?* particulam autem ὅλως, id est, *omnino*, omisit Theodorus, cui illud satis fuit dicere; *quærendum in vniuersum cur in animantium genere, &c.* At hæc exprimunt, quod Aristoteles dixit μᾶλλον καθόλου; sanè Theodorus, vt ego quidem existimo, non planè assequutus est sensum, atque idcirco particulam omisit, quæ magnum hîc habet momentum, vt apparebit. Non esse autem in altero membro ad animantia adstrictam propositionem ideo dicimus, quia præter hæc, arbores etiam ipsas comprehendere potest, quarum in genere pumilionum etiam infelicitas dicta continetur, vt Plinij verbis vtar, licèt ille caussas alias afferat, qui ab arte eos formari proponebat. Aristoteles autem hoc loco duplex facit pumilionum genus: alterum, quos propriè tales dicemus, qui inter homines tantùm sunt, & primo problematis membro continentur, alterum eorum, qui dicuntur ὅλως μικροὶ, hoc est, *omnino parui* (alteram autem partem huius secundi membri, quæ continet omnino magnos Aristoteles non explicat) primi autem illi, quos propriè nanos dicimus, differunt ab his, qui ὅλως μικροὶ appellantur, tum formâ corporis, tum etiam caussâ: nam vt duas affert Aristoteles caussas, ita altera alteri generi conuenit: formâ quidem quoniam propriè nani ex Aristotele quarto de generatione animalium capite decimo, illi sunt, qui habent partes superiores magnas, inferiores autem, quæ pondus sustinent, & pedes mouent, paruas, nec superioribus proportione respondentes, & hi solùm inter homines reperiuntur: nam cætera animalia, hoc quidem modo, similitudine quadam sunt omnia nana, & infantes ipsi omnes nani, nam & hi ob partium superiorum magnitudinem recti ambulare non possunt, at serpere coguntur, sicuti scribit idem Aristoteles loco priùs adducto. Qui autem omnino parui, aut quæ omnino parua dicuntur, illa habent partes proportione respondentes, & inuicem commensuratas: hæc autem tum in animalibus, tum etiam in plantis reperiri possunt; tales enim sunt catuli Melitenses, quos hîc dicit Aristoteles, & equi illi pusilli, quos memorat idem libro octauo de historia capite duodecimo; atque arbores illæ pusillæ, quas deliciarum caussâ, tum in viridariis, tum in vasis serere solemus: differunt autem hæc, etiam caussâ ipsa, nam primi generis caussa est loci angustia, alterius, defectus alimenti, quamuis in plantarum genere altera ex altera pendeat. ὥσπερ καὶ ἤδη γεγενημένων. *Quòd etiam partu iam edito.* Hæc pertinent ad secundum membrum eorum, quæ omnino parua sunt, sed partes habent proportione respondentes, vt sunt catuli Melitæi, quoniam verò tales esse possunt, tum ab ortu, deficiente in vtero alimento, tum etiam ab arte ipsa, idcirco hæc addidit Aristoteles, quæ verò dicit ὀρτυγοτροφεῖα, & Theodorus transfert, *caueolas*, erant propriè, vt nomen ipsum indicat, coturnicum loca, vbi alebantur, seu caueæ, seu quo alio modo essent constructæ: hinc verò vicinitate, ad canum similia loca transtulit Aristoteles: quin & in eisdem fortasse alebantur simul. ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιον. *Quibus itaque caussæ.* Explicat alteram ex caussis, nimirum loci angustiam; hæc autem pygmæos, seu nanos efficit, quorum membra, inuicem proportione haud respondent: nam longitudine, & profunditate, parentum iu-

stam

ſtam magnitudinem æquant; quæ latitudo, & profunditas eſt in partibus ſuperioribus, capite, & thorace, reliqua autem ſunt omnino parua; vt partibus his exceptis, ſimiles aliis ſint, quos alterum membrum comprehendit. Obſeruandum autem μῆκη, quod *longitudinem*, aut *proceritatem* denotare ſolet, hoc loco ſumi pro *altitudine*, aut *profunditate*, vt ſenſus neceſſariò requirere videtur, & apparet ex verbo, quod ſequitur in ſimilitudine ex picturis adducta. ἐ βάϑη. proſequitur autem Ariſtoteles oſtendere quomodo ex loci anguſtia oriatur paruitas, quæ dicta eſt: locus autem eſt vterus ipſe, in quo homines formantur. Cùm ille igitur anguſtus eſt, nec poteſt in directum ſe ſe materia exporrigere, contrahuntur lineæ, & flectuntur in alias dimenſiones, compreſſiorque redditur figura, vt ferè nodoſum in globum ligari videantur, quemadmodum eleganter hiſce carminibus de eiſdem dixit Stat.

Hic audax ſubit ordo pumilionum,
Quos natura breui ſtatu peracto,
Nodoſum ſemel in globum ligauit.

συγκλώμεναι αἱ εὐϑεῖαι. *Recta lineæ in aduncas ſe flectunt.* Addenda vox, *contracta*, vt reddatur Græca, συγκλώμεναι, ſic, *contractæ rectæ lineæ &c.* ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλείων. *Igitur quomodo.* Similitudine docet quales ſint hi pumiliones, parui quidem, diſtenti tamen latitudine, & profunditate, nimirum quales videntur homines depicti in cauponis. Ibi autem ideo tales fuiſſe depictos credibile eſt, quòd cauponæ, cùm loca eſſent vilia, & ſordida, vbi impuri tantùm homines, comeſſandi gratiâ diuerſabantur (vt Areopagitæ quendam vetuerint in Areopagum accedere teſte Athenæo, quòd pranſus eſſet in caupona) vt vel riſum tanquàm noua animalia, & naturæ ludibria, inæquali illa, & minimè iuſta proportione aſpicientibus mouerent, aut quòd loci anguſtia, qua in cauponis hæ picturæ viſebantur, alias capere non poſſet, aut quòd vilibus locis viles, & rerum vilium picturæ vilibus hominibus gratæ eſſe ſolerent. ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν. *At verò qui ob alimenti defectum.* Explicat alterum membrum ad animalia pertinens, quæ ex alimenti inopia parua ſunt: Hæc autem talia apparent, quia imperfecta ſunt, ſicuti ea appellat Ariſt. ad iuſtam enim cuiúſque rei magnitudinem, iuſta requiritur alimenti mẽſura: ſed huiuſmodi, quamquam membra habent admodum exigua, & puerilia, eorundem tamen iuſtam habent proportionem, ſibique inuicem reſpondent, vt caput pedi, hic thoraci, & ſingulæ ſingulis: cauſſa autem eſt, quòd natura, non ſicut locus, opus ſuum facit, ſed alio modo: At nani illi fiunt tales à loco, hi non à loco, qui ſupponitur proportione æqualis; ſed naturæ interuentu; natura autem membra facit inuicem proportione reſpondentia; nam alimentum, quod ab ipſa diſtribuitur, diſtribuitur æquè per ſingulas partes pro neceſſitate, æque vſu ſingularum, vt ſi multum; ſingulis multum, ſi exiguum, ſingulis exiguum impertiatur, idque tam extra vterum, quàm in vtero; niſi hic vel à loci anguſtia, vel ab alia re eius impediatur operatio, & membra vitientur. In arbuſculis autem, quæ in vaſis ſeruntur defectus alimenti, paruitatis eſt cauſſa, alimenti autem defectus in iis à loci anguſtia ortum habet, ex loco enim habet alimentum, at locus exiguus exiguum præſtat alimentum: alia enim georgicorum ad hanc rem præcepta modò in hunc cenſum non veniunt. σύμμετρος δὲ, ὥσπερ. *modicè tamen coagmentatas.* Vereor, vt ſenſum Theodorus expreſſerit; vox enim, *modicè*, qua vtitur, non eam habet vim, quam συμμέτρως. Modicum, enim vel ſignificat paruum, & puſillum, quod Græcè ὀλίγον, aut μικρὸν, aut *moderatum*, & *temperatum*, *nec nimis*, *nec parum*, quod Græcè μέτριον. At σύμμετρος, hoc ſanè loco denotat proportionem partium, commenſúmque reſponſum, vt loquitur Vitruuius, aut membrorum competentiam, vt Agellius, denique ſymmetriam, quæ Latinis iam auribus vſitata vox eſt. Non ignoro tamẽ in veteri lexico σύμμετρον exponi, *modicum*; quod vt alicubi fortaſſe recipi poſſit, ita hoc quidem loco ineptum eſt, niſi alicuius Latini ſcriptoris autoritate confirmetur, eam voci, *modicum*, ſubeſſe ſignificationem, quæ proportionem denotet. Alibi etiam in hac problematum tralatione eadem voce eadem ſignificatione vſum Theodorum memini me adnotâſſe. Ita igitur totum locum, fermè verbum verbo reddo: *Nonnullóſque eſt videre, qui parui quidem admodum ſunt, proportione tamen ſibi inuicem reſpondent, ſicuti catuli Melitenſes; cauſſa autem eſt, quòd non ſicut locus, ita natura facit.* Porrò de catulis Melitenſibus multi meminêre auctores; Strabo, Stephanus, Athenæus, & Plinius. Hi verò ſiue eſſent ex Melita inſula inter Siciliam, & Aphricam, ſicuti vult Strabo libro ſexto, ſiue ex alia Melita inter Corcyram nigram, & Illyricum, vt vult Plinius libro tertio, qui etiã Callimachi auctoritatem adducit, & Stephanus, qui tamen eam inter Epirum & Italiam collocat, canes erant puſilli & admodum graciles, vt eam ob rem in amore, ac deliciis, ocioſis eſſent mulie-

ribus, & voluptuosis viris, quales erant Sybaritæ, quos huiusmodi animalculis, sicuti etiam pusionibus ex hominum genere se oblectare solitos, Athenæus testatur libro duodecimo. De pygmæis ita scribit Aristoteles octauo de historia capite vndecimo: *Est autem hic locus, circa quem pygmæi habitant: non enim hæc fabula est, sed re vera est genus quoddam (vt dicitur) pusillum tum hominũ, tum equorum.* Plinius de eisdem libro septimo capite secundo. *Supra hos extrema in parte montium spithamei Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est ternos dodrantes non excedentes, salubri cœlo, sempérque vernante, montibus ab aquilone oppositis, quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est insidentes arietum, caprarúmque dorsis, armatos sagittis, veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua, pullósque earum alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto, pennisque, & ouorum putaminibus construi.* Hæc Plinius. Strabo & pygmæos, & omnia illa fabulas esse dixit libro decimo septimo: neminem enim vmquam fide dignum pygmæos vidisse: libro autem secundo eorum longitudinem memorans, trium spithamarum similiter vt Plinius dixit: est autem spithama quam Plinius loco modò adducto dodrantem interpretatur, idem ac palmus maior, nimirum quantum extensa manus spatij capere potest, qui sunt pollices duodecim. Erunt igitur pygmæi longitudine trium palmorum nostratium, seu pollicum digitorum triginta sex. Finem faciam huiusce problematis expositioni, si addidero, quæ omnia hîc de pygmæis eorúmque caussis ab Aristotele proponuntur, eadem ferè ad verbum adduci à Cęlio Rhodigino lectionum antiquarum libro tertio capite decimo deprauata tamen aliqua ex parte, sed quod stomachum magis faciat, magistri Aristotelis nomine præterito. Atqui, & eruditissimum Dalechampium in annotationibus ad Plinium cùm ea Rhodigini citaret, Aristotelis & ipse nomen, vnde illa penè furto desumpta erant à Cælio, reticuisse, magis vtique mirandum.

XIII.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, ἐξ ἀλλήλων γίνεται, τὰ δ' ἐκ τινῶν συγκρινομένων ὁμοίως τῇ ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης; ἢ καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες, λέγουσι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ζώων γενέσθαι, διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παντὸς οὕτω μεγάλας· καὶ νῦν ὥσπερ μέλλει πάλιν ἔσεσθαι, τοιαύτας τινὰς ὑπάρξαι δεῖ κινήσεις; ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, παντὸς ἔργου μέγιστον· ἥμισυ γάρ. τὸ δὲ σπέρμα, ἀρχὴ τῶν μὲν οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα γενέσθαι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἡ τοῦ σπέρματος μικρότης. τοῦ γὰρ ἐλάττονος, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐλάττων. ὥστε ἱκαναὶ καὶ αἱ τούτου μεταβολαὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αὐτοῖς τὸ σπέρμα· ὅπερ συμβαίνει· γίνονται γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα. τοῖς δὲ μείζοσι, μείζονος δεῖται, ἢ μεταβολῆς.

Cur in animantium genere alia maris, ac fœminæ coitu creantur, alia concretis quibusdam proueniunt, similiter atque primus eorum ortus extiterit? Quemadmodum qui de natura docent, primum animantium ortum, mutatione, dimotionéque mundi, vniuersiq; orbis ingente, differunt extitisse. Et quòd nunc, si rursum ortus eiusmodi futurus sit, tales motiones aliquas præcessisse oportebit. Principium enim rei cuiúsque maximum est, quippe quod rei dimidium sit. Semen autem genitale principium esse, certum est. Ergo minutorum animalium quorúmque ortus, nullo agi mutuo concubitu solet: caussa cur vt principio extiterunt, creari nunc etiam possint, seminis exiguitas est; rei námque minoris, minus quoque principium esse conuenit. Quamobrem huius etiam sæculi mutationes, semen animantium minutorum generi satis contrahere possunt, quod sæpius vsu euenit. Tum enim maximè oriuntur, cùm mutationes temporum incesserunt. Maiorum autem genus, mutationem quoque pro sui magnitudine desiderat ampliorem.

Duos proponit animaliũ generationis modos, alter cùm animalia ex se inuicem gignuntur, vt homo ex homine, equus ex equo, quæ generatio vniuoca à Philosophis dicitur: alter cùm animalia ex concretis quibusdam oriuntur, vt hîc dicit Aristoteles, quę alibi ab eodem Philosopho dicuntur oriri sponte, Græcè αὐτόματα, seu, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, vt hac eadem sectione problemate sexagesimo quarto, & libro septimo primæ Philosophiæ capite nono; ac tertio libro de generatione animalium capite vndecimo: Hæc autem sunt, quæ absque

animalis

animalis semine gignũtur ex materia putri, vt dicitur lib. primo de generatione animalium capite primo, nimirum alia humo, aut stirpe putrescente, vt complura insecta, alia in animalibus ipsis, & ex partium excrementis, vt scribit idem Aristoteles, tum loco citato primo de generatione animalium, tum libro quinto de historia animalium capite primo: atque hæc à nonnullis Philosophis dicitur generatio æquiuoca. Inquirit igitur Aristoteles hoc problemate, quare ex animalibus nonnulla eo modo, nonnulla hoc postremo oriantur? Primum autem (etsi non valde referat) illud circa Theodoti tralationem obseruo, eum non fideliter prima verba reddidisse, sensum tamen explicuisse: nec enim mas, aut fœmina ab Aristotele nominatur: sed ita prorsus Aristotelica Latinè sonant: *Cur ex animalibus, alia quidem ex se inuicem gignuntur, alia autem ex quibusdam concretis, non secus atque ab initio ipsis extitit generatio?* Quòd autem in Theodori verbis est *simulátque*, operarum sanè puro fuisse erratum, licèt quotquot Latinos codices mihi videre contigerit, ita scriptum habeant; & legendum *similiter atque*, vti nos etiam excudendum curauimus. ὁμοίως τῇ ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης. *similiter atque primus eorum ortus extiterit.* Non simpliciter in secundo membro proponit, quare alia sponte gignantur, sicuti problemate sexagesimo quarto huius eiusdem sectionis: sed hæc addit, quæ ostendunt, qualem hic putauerit Aristoteles fuisse ab initio eorundem animalium ortum, cùm primùm genita sunt. Fuisse enim his aliquando aliquod primum initium hîc disertè scribit Aristoteles. Id autem, vt puto, dicit, quoniam hæc eadem animalia, quæ sponte nascuntur, generant & ipsa, vt scribit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite primo; sed genus diuersum, vt ibidem ille quidem affirmat; Atqui, vt experientia in nonnullis animalibus docuit, idem specie, sicuti in muribus, qui ex putredine in naui orti, deinde coëuntes breui totam nauem muribus repleuerunt. Orta igitur, & ab initio sunt illa animalia, & sequentibus temporibus denuò genita ex quibusdam concretis, hoc est talibus simul contractis, & vnitis, quæ tale principium ad ortum idoneum habent; ita enim scribit quinto de historia animalium capite primo, vbi quod hîc dicit συγκειμένων, ibi dicit, σύστασις, ac tertio de generatione animalium capite vndecimo appellauit σύστασιν αὐτομάτην, hoc est *spontaneam concretionem.* ἢ καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες. *An quemadmodum qui de natura docent.* Editio Basiliensis non habet particulam quæ solutionem inchoare solet, ἢ, *an*, nec eam agnouit Theodorus, nec antiquus interpres: Addidit illam ex aliquo antiquo exemplari, vt puto, doctissimus Casaubonus. Erant autem in illis exemplaribus hæc apta è superioribus, nec tamen minùs sensus constabat. Hæc autem siue cum particula, ἢ, aut absque ea legantur, continent tum explanationem eorum, quæ in postrema parte secundi membri addidit, caussam nimirum quare hæc animalia ab initio sponte naturæ genita sint, tum etiam ampliùs, ex opinione nonnullorum Physicorum, quare omnia animalia ita etiam fuerint genita ab initio ortus ipsorum: ac ex illis deinde solutionem problematis deducit. Inquit igitur fuisse nonnullos Physicos, qui dicerent, cùm ab initio extitit animalium generatio, extitisse eam ob transmutationes, & dimotiones admodum magnas mundi, totiúsque vniuersi. Atque si nunc etiam contingat, illa denuò exorienda esse, corruptis nimirum rerum omnium singulis speciebus; necessarium similiter esse, huiusmodi quasdam motiones, id est, admodum magnas, & quibus totus dimoueatur mundus, præcedere. Sanè vt multi fuêre Physici, qui dixerunt mundum fuisse genitum, veluti Empedocles Agrigentinus, & Heraclitus Ephesius, vt testatur Aristoteles libro primo de Cœlo, atque alij, ita quis ex ipsis hoc præcipuum dixerit, animalia fuisse per illas magnas dimotiones, atque eo modo genita, non habeo dicere. Plutarchus libro quinto de placitis Philosophorum, de eiusdem Empedoclis opinione, quod ad hanc rem pertinet, ita scribit: *Empedocles primo animalia, & plantas nequaquam integro ortu extitisse: sed membris, quæ nondum coaluissent: deinde partes coaluisse, ita vt speciei formam compages referret: tertium ortum fuisse ex his, quæ vicissim nascuntur: quartum non iam ex similibus, vt ex terra, & aqua; sed proinde vicissim, cùm alimentum aliorum esset densatum, alijs mulierum formæ venustas incitamentum emittendi seminis attulisset.* Sed & eodem loco, paullò ante hæc, quæ modò attulimus Anaximandri de eadem re opinionem his verbis recenset idem Plutarchus: *Anaximander prima animalia in humore nata, corticibus contenta spinosis: adultiora autem facta ad siccitatem descisse, rupto que cortice, non multo tempore superuixisse.* Archelaus etiam, qui Physicus dictus est, memoratur à Diogene Laërtio, censuisse animalia de limo nata esse, nimirum ex terræ calore, quæ limum lacti simillimum ad escam eliquauerit, & sic etiam homines natos. Quin & quæcúmque de chao, confusáque illa, & rudi mole à Philosophis, & à Poëtis, qui à Philosophis ea desumpserunt, dicta sunt, illa huc omnia, vt existimo pertinent, quamquam non sine efficienti caussa idem chaos, sicuti alij

aliam materiam proponerent. Porrò hanc opinionem qua de loquimur, animalia etiam perfecta, & hominem ipsum: omnia denique quæcumque ex semine oriuntur, etiam absq; semine oriri posse, non videtur refugisse Auicenna libro xv. de Natura animalium capite primo, quam tamen multis rationibus impugnauit Auerroës secundo Metaphysicorum. Sed & nostris temporibus Auicennę opinionem secutus Andreas Cæsalpinus vir subtilissimus, quo ego olim in medicina præceptore vsus sum, Auerrois rationes soluere conatus, quæ Auicennæ fuit renouasse, & multis argumentis comprobare conatus est libro quinto quæstionum Peripateticarum. Porrò Aristoteles ex eorundem Philosophorum opinione, vt existimo, rationem deducens, vnde problematis solutionem colligat, ait ipse ficti, vt ad animalium, perfectorum nimirum, generationem, magnæ illæ requirantur mutationes, quæ dictæ sunt; illæ enim mutationes sunt principia rerum ex illis gignendarum, principium autem est maxima pars rei, nimirum dimidium, vt dicitur etiam quinto de Republica capite quarto; mutationes igitur maxima pars sunt rei gignendæ; quæ autem dicuntur de principio, illa eadem intelligenda de semine: est enim hoc principium quoddam; igitur prout se habebunt mutationes, ita etiam se habebunt principia, & semina: at rerum paruatum, vt eorum, quæ non gignuntur ex inuicem semina, & principia sunt parua, principia enim, & ea, quæ ex illis sunt, proportione sibi inuicem respondent. Iure igitur paruæ mutationes, quas Aristoteles appellat *τοῦτο huius*, nimirum aëris ambientis, quas Theodorus expositoris potius, quàm interpretis munere fungens, *huius sæculi*, interpretatus est, possunt semen talium paruorum animalium gignere, illaque procreare, sicuti, & contingit: huiusmodi enim animalium prouentus in mutationibus ipsis apparet, calidi, humidi, sicci, quæ certis quibusdam anni temporibus fiunt: huiusmodi enim mutationes intelligit Aristoteles, vt apparet ex problemate sexagesimo quarto, vbi tempora ipsa nominat, atque etiam quarto de generatione animalium capite vndecimo, quo in loco hanc materiam vberrimè pertractat. Dicit autem ibi, quod in animalibus perfectis, calor ex alimento operatur, id in hisce operari caliditatem stati temporis, quæ in ambiente aëre continetur. Muscarum igitur, culicum, & aliorum plurium, ad æstum mutatione prouentus existit. Salamandra nisi magnis imbribus haud prouenit, ait Plinius libro decimo capite sexagesimo septimo, & mures nisi magna siccitate ait Theophrastus libello περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζῴων. Idem Plinius libro adducto capite sexagesimo octauo: *Quædam gignuntur ex non genitis, quæcúmque æstas aut ver, statúmque tempus anni generant:* Quibus verbis hanc qualitatum in temporibus mutationem manifestè significauit. Sed & in Ægypto detergente Nilo, quod stato quodam tempore fit, exiguos mures reperiri inchoato opere genitalis aquæ, terræque, iam parte corporis viuentes, nouissima effigie etiamnum terrena, ait idem Plinius libro nono capite sexagesimo octauo; Etiam post ingentem illam mutationem, quæ accidit ex diluuio, quod sub Deucalione fuit, diuersa animalium genera, quæ numquam visa fuerant, orta esse, constat tum ex aliis, tum ex his Ouidij versibus:

Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquàm vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumque, vdæq; paludes
Intumuére æstu. ----

τῶν δὲ μειζόνων, μείζονος δεῖ. *maiorum autem genus.* Animalia maiora, & perfectiora cuiusmodi sunt, quæ inuicem generantur, maiores desiderant mutationes, quàm quæ modò in ambiente dictæ sunt, eorum enim semen maius quiddam est, aliásque conditiones, & maiorem apparatum desiderat, si enim non aliud, vt dicitur problemate. LXIV. maius ad eorum generationem tempus desideratur, cùm alia anno, alia decem mensibus perficiantur, sed & elephantem duobus annis vtero gestari, vidimus antea.

XIIII.

Διὰ τί τὰ μὲν πολύτοκα τῶν ζῴων οἷον ὗς, κύων, λαγωός· τὰ δ' οὔ, οἷον ἄνθρωπος, λέων; ἢ ὅτι τὰ μὲν, πολλὰς μήτρας καὶ τόπους ἔχει ἴσως, καὶ πιμπλάναι ἐπιθυμεῖ, καὶ εἰς ἃ σχίζεται ἡ γονή. τὰ δὲ, τοὐναντίον.

Cur animantium alia partu sunt numeroso, vt sus, canis, lepus: alia non, vt homo leo? An quòd alia vuluas, siue vteros cõtinent multos, totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibúsque semen genitale

diuidendum, inserendúmque est: alia contra se habent.

Partus animalium, quod pertinet ad numerum prolis, triplex est: aliquando enim multi pariuntur, qui vocatur Græcè πολυτοκία, Theodorus vertit, *partus numerosus*, & tale animal, *multiparum*; aliquando pauci, qui ὀλιγοτοκία, idem Theodorus vertit, *paucifer*, & animal *pauciparum*; aliquando vnum tantùm paritur, quem idem Theodorus vertit *partus singularis*, & animal *vniparum*: Hanc diuisionem habemus libro quarto de generatione animalium capite quarto. Hoc autem loco animalia diuiduntur in multipara, & quæ talia non sunt, atque caussa quæritur diuersitatis: multipara loco exempli proponuntur sus, canis, lepus, non talia homo, & leo. Sues multiparæ sunt, quia pariunt etiam vicenos, vt scribitur sexto de historia capite decimo octauo: canes itidem: pariunt enim etiam duodecim, vt scribitur eodem sexto capite vigesimo; vbi adnotandum, quod ibi vertit Theodorus, *parit canis duodecim complurimùm*, accipi, *complurimùm*, quod Græcè est τὰ πλεῖστα, pro eo quod aliter dicitur, *ad summum*, vt extremum terminum significet; quod idem Theodorus cùm de suibus loqueretur, dixit, *plurimum*, si ea significatione aduerbium hoc loco accepit; si enim ibi illud acceperit pro eo, quod vulgò dicitur, *vt plurimum*, id est sæpenumero, fallitur omnino; nos autem vertimus, pariunt etiam vicenos; possit quoque, vt existimo, pariunt ad vicenos, &, vt plurimos pariunt vicenos; quamquam enim aduerbium τὰ πλεῖστα, plerumque idem significet, quod ἐπιτοπολύ, id est, frequenter, seu maiori ex parte, vt etiam vertit Plinius, & adnotant lexica, illis tamen verbis quæ modò adducta sunt, manifestè patet, aliter sumi, cùm ἐπιτοπολὺ subdatur, & idem significare, ac, *ad summum*, quo pacto Galenus visus est eodem, sed numero singulari τὸ πλεῖστον, atque etiam superiùs idem Aristoteles. Canis igitur multipara est, parit enim vt plures, duodecim, maiore ex parte quinque, aut sex: iam enim & vnum aliqua peperit: Laconicæ verò magna ex parte octo, lepores etiam inter multipara numerantur libro quarto de generatione animalium capite quinto: quæ etiam, & superfœtant, vt scribitur libro sexto de historia capite trigesimo tertio, cuius ratio redditur eodem quarto de generatione capite quarto. Hæc de multiparis. Non multipara proposuit hoc loco, hominem & leonem: de homine quid sentiret, notum fecit exactiùs libro septimo de historia animalium capite quarto his verbis: *Multiplex perficiendi tempus, pariendiq; diuersum homini datum est. Et cùm alia singulos pariant, alia plures, genus humanum in ancipiti est. Nam quod plurimum, & locis plurimis agitur, mulieres singulos singula pariunt: sed sæpe & locis plerisq; geminos etiam, vt in terra quoque Ægypto fieri id certum est. Pariunt etiam tres, & quatuor. Et quidem locis nonnullis valde ita fit, quod dictum iam est: sed quinque complurimum nascuntur. Iam enim hoc pluribus euenisse conspectum est. Et quædam viginti, partubus quatuor edidit: quinos enim singulis partibus enixa est, maiorq; eorum pars enutriri, & adolescere potuit.* Hæc de homine: leonem etiam recensuit hoc loco inter illa quæ plura non pariunt, est enim potiùs ex paucifiers, de eo autem ita scribit sexto de historia capite trigesimo primo: *Vere parit, & magna parte geminos: sed cùm plurimos sex, nonnunquam etiam vnum* Et paullò post de leonibus terræ Syriæ: *Quinquies vita pariunt, primùm quinque, pòst vno, subinde pauciores, deinde steriles degunt*; quam rem, caussa reddita, iterauit tertio de generatione animalium capite primo, de leonibus vniuersè, non de Syriacis, ita scribens: *Hæc eadem affectio caussæ leænæ etiam est, vt sterilescat: primùm enim quinque, aut sex parit catulos, tum anno sequenti quatuor, mox tres, deinde pari modo per annos singulos minùs vno, postremo nullum.* Atque hæc de numerosis, partubus, & qui tales non sunt, eorum animalium, quæ loco exempli Aristoteles proposuit: caussam deinde affert. ἢ ὅτι τὰ μὲν πολλὰς μήτρας. *An quòd alia vuluas?* Caussam refert tum in locorum aptitudinem, tum in naturalem cupiditatem; animalia dicens, quæ multos pariunt, multas etiam habere matrices seu locos, nimirum spatiis distinctos, quibus fœtus gignuntur, qui loci omnes præ cupiditate naturali repleri desiderant, quare semen trahentes, singuli singulos diuiso semine concipiunt, adest enim habilitas ad diuisionem, cùm multa sint loca, aut cellulæ distinctæ, adest etiam cupiditas, quæ diuisionem operatur: Quamuis autem omnia exemplaria, quæ viderim, habeant τύπους, legerim libentiùs τόπους ex quarto de generatione animalium capite quarto, sicuti etiam exposui, id enim magis videtur quadrare sensui: quomodo enim, typus, id est, *effigies, simulachrum*, aut *similitudo* sit in vtero? quod enim Theodorus vertit, *formandi loculamenta*, ex ingenio facit, vt eandem lectionem, quam & ipse habuit, aliquo modo exprimeret, *typus* enim loci significationem minimè continet. Sed & pro ἴσους; quod Theodorus vertit, *totidem*, Iustiniani codex ad oram habet, ὡς, quæ lectio faciliorem exhibet sensum hoc modo: *An quoniam alia multas habent matrices, & locos, quos, & repleri desiderant, & in quos semen diuiditur,* ita enim fideliter & verbum verbo reddamus; quod tamen

ſæpius negligit Theodorus: ſi porrò legamus ἴσους, quod Theodorus vertit, *totidem*, hoc ita erit accipiendum, totidem eſſe locos, aut cellulas, quot fœtus progignuntur. Porrò ſciendum eſt, quæſtionem hîc propoſitam de copioſo, & pauciſero partu, pluribus agitari libro quarto de generatione animalium capite quarto, ibidemq; aliis cauſſis adductis, tum ſeminis copiam, tum corporis magnitudinem ſpectantibus, hanc de pluribus locis, aut cellulis rationem tanquam nihili explodi his verbis, vt Theodorus vertit: *Semen igitur trahi à locis vteri, atque ob eam rem multa generari pro numero locorum, & acetabulorum quæ vnum non ſunt, opinari nihili rationis eſt. Sæpe enim eodem in loco vteri gemini conſiſtunt.* Hæc Ariſtoteles. De vtero hominis habuerunt etiam quidam rudiores Anatomici, ſicuti Mondinus, eandem opinionem: Atqui exploſa iam pridem fuit, qui enim gemini concipiuntur, illi non cellulis: ſed membranis propriis diſtinguntur.

X V.

Διὰ τί ἐλάχιστον διάστημα τῶν ὀμμάτων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζῴων κατὰ μέγεθος; ἢ διότι μάλιστα κατὰ φύσιν ἔχει τῶν ἄλλων; ἡ δὲ αἴσθησις φύσει τὸ ἔμπροσθεν. ἐφ' ὃ γὰρ ἡ κίνησις, τοῦτο δεῖ προορᾶν, ὅσῳ δ' ἂν ᾖ πλεῖον τὸ διάστημα τῶν ὀμμάτων, τοσούτῳ μᾶλλον αἱ ὄψεις ἔσονται ἐν τῷ πλαγίῳ. εἰ οὖν ἔχειν δεῖ κατὰ φύσιν, ὅτι ὀλίγιστον δεῖ τὸ διάστημα εἶναι. οὕτω γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν μάλιστα πορεύεται. ἔτι δὲ τοῖς ἄλλοις ζῴοις, διὰ χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, ἀναγκαῖον παρορᾶν εἰς τὰ πλάγια. διὸ πλεῖον διέστηκε τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν προβάτων, διὰ τὸ μάλιστα ποιεῖσθαι τὴν πορείαν κύπτοντα.

Cur homo inter animantes oculorum minimum pro ſua magnitudine habet interuallum? An quòd omnium maximè naturali ſolertia homo conſtat. Senſus autem contuendi partem verſùs priorem natura poſuit: id enim conſpicere oportet in quod nos ducit ratio mouendi. Quanto autem oculorum plus diſcriminis ſit, tantò magis conſpectus vergent in latus: qui ſi ſecundùm naturam ſedem debeant obtinere, quàm minimum eſſe interuallum certè oportet. Sic enim partem verſùs priorem ingredi maximè poſſumus. Ad hæc cæteris animantibus, cùm careant manibus, deſpiciant prorſus in latera, neceſſe eſt: itaque plus eorum oculi diſtant inter ſe ſe, & maximè ouium, eò quòd maximè prono capite ingrediuntur.

Cuius rei hoc problemate rationem quærit, eandem propoſuit libro primo de hiſtoria animalium capite duodecimo eiſdem verbis: *τὰ δ' ὄμματα ἐλάχιστον κατὰ τὸ μέγεθος διέστηκεν ἄνθρωπος τῶν ζῴων.* hoc eſt, vt vertit Theodorus; *Diſtant oculi hominis ſibi interuallo, proportione magnitudinis, reſpectu cæterorum animalium minimè.* Illa porrò quibus Ariſtoteles quæſiti rationem reddit, vti ſanè conuertit Theodorus, mirum quàm diſcedant ab Ariſtotelis Græcis verbis, quæ nos quidem legimus. Eſt autem hic Ariſtotelis textus fermè ad verbum: *An quòd homo omnium maximè ſecundùm naturam ſe habet, ſenſus autem ipſe ad anterius natura eſt; ad quam enim partem motio eſt, hanc proſpicere oportet; quantò autem maius ſit oculorum interuallum eò magis ad latera vergit, ipſe conſpectus: ſi igitur ſecundùm naturam ſe habere debet, quàm minimum oportet eſſe interuallum:* Puto tamen Theodorum initio huius dictionis legiſſe *ἡ δὲ αἴσθησις τῶν ὀμμάτων*, hoc eſt: *Senſus autem oculorum*: ita enim etiam legit antiquus interpres. Atqui eadem ratio eſt. Homo, inquit Ariſtoteles, omnium maximè animantium, ſecundùm naturam ſe habet, hoc eſt ſingulas corporis partes, ita fabrefactas, & locatas habet, vt vſibus, quibus ſunt deſtinatæ maximè poſſint inſeruire; de cæteris animalibus, id minimè negat, ſed hominem aliis præſtare vult: ſenſus autem videndi maximè factus eſt ad ea, & ratione illorum, quæ anterius ſunt: quo enim progredimur, id proſpicere oportet, progredimur autẽ, & mouemur ad anteriora, anteriora igitur proſpiciẽda ſunt: quò autem maius erit oculorum interuallum, magis ad latera erunt illi collocati, & magis quæ ad latera videbuntur, minus autem, quæ ante pedes. Galenus etiam ratione motus, qui in partem anteriorem fit, oculos fuiſſe in parte anteriori locatos ſcriptum reliquit libro decimo de vſu partium capite primo. *ἔτι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ad hæc cæteris.* Aliam affert rationem. Cætera animalia carent manibus, quibus præditus eſt homo: manus autem miniſterium ad multos vſus eſt, de quibus abundè idem Ariſtoteles quarto de partibus animalium capite decimo. Illarum igitur ope, quæ improuiſò ex lateribus eidem inimica occurrũt, cùm proxima ſunt, abigere, & euitare poteſt, quæ amica apprehendere: Hoc autem beneficio

ob manuum defectum carent reliqua animalia; necessarium igitur fuit, oculos magis ad latera habere collocatos, vt longiùs, quæ ex lateribus adueniunt sibi noxia, aut commoda prospicientes, ea longiori tempore commodiùs, aut euitare, aut apprehendere possent: sanè rem probat exemplo maximè ouium, quæ cùm capite maximè prono incedant, illo oculorum interuallo ob vsus dictos maximè indiguerunt.

X V I.

Διὰ τί τὰ ζῷα τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει τὰ δὲ ὀλιγάκις; πότερον ὅτι οὐδὲν ὕπτιον καθεύδει; ἐξονειρώττει δὲ οὐδὲν μὴ ὕπτιον. ἢ ὅτι οὐκ ἐνυπνιάζει τὰ ἄλλα ὁμοίως; ὁ δὲ ἐξονειρωγμὸς, μετὰ φαντασίας γίνεται.

Cur cæteris animantibus, partim numquàm profusio seminis per somnum incidere assolet, partim raro? Vtrum quòd nullum, homine excepto, resupinum cubare consueuit. Nullum autem, nisi resupinum, semen profundere potest. An quòd cætera non pariter, vt homines somniant? Seminis autem per quietem illa profusio, non nisi cum imaginatione fieri potest.

Duas affert caussas, quamobrem cætera animantia, alia quidem numquàm, alia rarò in seminis effusionem per quietem incidant, cùm homo sæpius eam patiatur: alia ducitur ex corporis forma, quia enim homo dorsum habet latum, & planum, potest commodè ea parte, & supinus cubare, atque verò cubat: huiusmodi autem cubatio cum caliditatem augeat renibus, & partibus aliis seminalibus, facilè genituram mouet, atque effundit: quæ verò haud supinè iacent, illis profusio non contingit; quod frequenter ita euenire intelligendum est, semine enim vasis genitalibus admodum repletis, etiam prono corpore profusionem seminis accidere, aliqui iam experti re ipsa sunt. Altera caussa est, quòd frequentiùs, quàm alia animalia, somniis homo stimulatur, vt scribit idem Aristoteles quarto libro de historia capite decimo: ***Homo maximè animalium somniat.*** In somnis autem fit seminis commotio, ob imaginationem à phantasmatibus inhærentibus, præsertim earum rerum, quas vigilans homo gesserit, aut cogitàrit: quam rem pulchrè expressit elegantissimis versibus, vti assolet T. Lucretius Carus libro quarto de rerum natura:

Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur,
Semen vbi ipsa dies membris natura creauit:
Conueniunt simulacra foris è corpore quoque
Nuncia præclari vultus, pulchrique coloris:
Qui ciet irritans loca turgida semine multo:
Vt quasi transactis sæpe omnibu' rebu' profundant
Fluminis ingentes fluctus, vestémque cruentent.

Huc etiam pertinent, quæ leguntur apud Horatium Satyra quinta libri primi:

Hic ego mendacem stultissimus vsque puellam
Ad mediam noctem expecto: somnus tamen aufert,
Intentum veneri: tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventrémque supinum.

X V I I.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν κινεῖ τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ οὐ κινεῖ; ἢ ὅτι ἔνια οὐκ ἔχει αὐχένα; διὸ ταῦτα οὐ κινεῖ τὴν κεφαλήν.

Cur animalium alia caput moueant, alia non moueant? An quòd quæ collo carent, ea caput mouere nequeunt: nonnulla autem carent collo.

Manifesta admodum est Aristotelis ratio: illa animalia non mouere caput, quæ collo carent, caput enim beneficio colli mouetur; illius siquidē os cum subiectis vertebris committitur, & illis mediis tum dextra, ac sinistra circumagitur, tum ante, & retrò inflectitur. Carent autem collo inter animalia, omnes plerique pisces, nam cùm pulmonem non ha-

beant, collo non indiguerunt, qua de re ita ſcripſit idem Ariſtoteles tertio de partibus animalium capite primo ex Theodori verſione: *Collum capiti ſubiacet yi, quæ id habent animalibus: non enim omnia habent: ſed ea tantùm, quibus ſunt partes illæ, quarum gratiâ collum conditum eſt; hoc eſt guttur, & quæ gula vocatur. Guttur ſpiritus cauſſâ datum eſt, hoc enim ſpiritum animalia trahunt, & reddunt, & reſpirando, & exſpirando: quamobrem, quæ carent pulmone, collo etiam carent, vt genus piſcium.* Hæc Ariſtoteles, quæ ſimiliter comprobauit, & retulit Galenus octauo de vſu partium capite primo, & vndecimo capite octauo.

XVIII.

Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται τῶν ζώων μάλιστα; πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει δι' ὧν τὸ πνεῦμα, καὶ ὀσμὴ εἰσέρχεται; τούτοις γὰρ πληρωθεῖσιν πνεύματος, πτάρνυται· ὅτι γὰρ εὐρεῖς, σημεῖον ὅτι ἥκιστα ὀσφραντικὸν τῶν ἄλλων ζώων. ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτότεροι. εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεῖον καὶ πλεονάκις εἰσέρχεται ὑγρὸν, (οὗ πνευματουμένου, ὁ πταρμὸς γίνεται) τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι πλειστάκις ἂν πτάρνοιντο εἰκότως. ἢ ὅτι ἐλάχιστοι κατὰ τὸ μῆκος οἱ μυκτῆρες; ὥστε τὸ θερμανθὲν ὑγρὸν, ταχὺ δύναται πνεῦμα γίνεσθαι· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον.

Cur in animantium genere homo ſternutare maximè ſolet? Vtrum quòd meatus obtinet ampliores, per quos ſpiritus, odórque ſubeunt: his enim ſpiritu repletis ſternuimus. Indicium verò datos eſſe meatus homini laxiores, quòd is olfactu minimè omnium valet. Quò námque arctiores meatus ſunt, eò magis vim obtinent olfaciendi. Quòd ſi in ampliores plus humoris ingrediatur, quo inflato ſternutamentum fieri ſolet: tales autem genus hominum, omnium maximè animantium obtinet, meritò homo ſolus ſternuere ſæpiſſime conſueuit. An quòd homo breuiſſimis naribus eſt, ita vt humor concalfactus celeriter commutari in ſpiritum poſſit, cùm cæteris refrigeſcat præ longitudine, priùs quàm mutetur.

Hæc de ſternutatione quæſtio iteratur hac eadem ſectione problemate LIII. pluribuſque verbis ibidem pertractatur. Multa etiã de ſternutatione affert idem Ariſtoteles ſectione trigeſima tertia in initio. Hoc autem loco quærit, cur homo inter alia animalia maximè ſternutare ſoleat: dicit autem *maximè*, nam & alia animalia ſternutant, non tamen ita frequenter ac homo: huius autem rei cùm aliæ afferantur rationes problemate quinquageſimo tertio: hîc duæ adducuntur deſumptæ ex forma narium: vult enim prima ratione ideo ſæpius ſternuere hominem, quia nares habet, ſeu meatus, quibus ſternutatio fit, quàm alia animalia, latiora, & ampliora: ſecunda autem quia minora & breuiora. Cùm igitur ſternutatio fiat meatibus illis repletis ſpiritu, ſeu flatu; quò ijdem ſunt ampliores, commodiùs, & pluri copia replentur; atque hinc ſternutatio frequentior: ſpiritus autem, ſeu flatus gignuntur ex humoribus vi caloris attenuatis, diſſolutis, & in eam ſubſtantiam conuerſis; qui ſpiritus veniunt ad nares, tum ex capite, tum etiam aliquando cum tuſſi ex partibus inferioribus; non enim ex capite ſemper eſt hic ſternutationis motus, vt quidam dicunt: fit etiam aliquando ex humore à capite fluenti; ſi modò ille mordax eſt: at ſi huiuſmodi non ſit, neceſſe eſt, vt in ventum conuertatur, ſicuti ſcribit Galenus ſeptimo aphoriſmorum quinquageſimo primo: Omnino; ad recipiendam materiam ſternutamenti, nares ampliores ſunt magis aptæ: huiuſmodi autem hominum ſunt, quod eo ſigno probat Ariſtoteles, quòd illi olfactu minimùm valeant; huius autem ſenſus præſtantia eſt ob anguſtius ſenſiterij ſpatium. In quibus igitur exquiſitior olfaciendi facultas, illis meatus arctiores, quibus minùs exquiſita laxiores, vt homini; Hunc porrò ſenſum homini non ineſſe admodum exactum, ſed peiorem multis animalibus, ſcribit idem Ariſtoteles libro ſecundo de anima capite nono, ſeu textu nonageſimo primo his verbis: *Cauſſa eſt quòd ſenſum hunc* [olfactus] *non habemus exquiſitum; ſed multis animalibus peiorem; male enim olfacit homo, nec quidpiam ſentit ex olfactilibus, ſeu moleſtia, aut iucunditate, quippe ſenſiterio non exiſtente perfecto aut exquiſito*: quo in loco hac de re multa dicunt interpretes tũ Græci, tum Latini. ἢ ὅτι ἐλάχιστοι. *An quòd homo breuiſſimis naribus.* Altera ratio, itidem ex narium forma deſumpta: homo nares habet admodum breues, quod poſſit probari eodem ſigno, quo latitudinem eandẽ paullò ante probauit: quòd minimè valeat olfactu: tales enim breues nares ſunt, cùm contra quorum nares ſunt porrectæ longiùs, vt catellorum Laconicorum, illæ olfaciendi præſtantia

admodum

admodum polleant, quemadmodum scribit idem Aristoteles quinto libro de generatione animalium capite secundo. Igitur in naribus,quæ breues admodum sunt, humor ex quo fit spiritus, qui sternutationem ciet,potest commodè beneficio caloris eum dissoluentis in eum spiritum verti,& sternutationem mouere:in aliis quæ sunt longiores,non ita facilè potest:quin præ longitudine partis,humor ibi diutius immorans refrigeretur, nec qui in eo est calor, tantum obtinet virium, quantum ad spiritum perficiendum desideratur:nares enim arctiores,& caloris plus continent,quia coactior, & quia minor in eis est mora, quæ cùm cartilagineæ sint, & frigidæ, possunt quæ in eis continentur refrigerare. Apparet autem hinc,spiritum, qui sternutationem mouet,in eisdem naribus fieri, quod sicuti interdum accidere potest, ita etiam ex aliis partibus aliquando ad eas aduenire, superiùs ostendimus. Alexander idem problema proposuit libro primo & est centesimum quadragesimum quartum; quem locum videre potes. ὑ πνευματωθῆ. *Quo insflato.* Et obscurè, & minùs Latinè vt puto, interpretatus est πνευματωθῆ. Theodorus, clarè autem,& aptè, *quo in flatum conuerso.*

XIX.

Διὰ τί ἡ γλῶττα οὐδενὸς πίων τῶν ζώων; ἢ ὅτι τὸ πῖον, πυκνόν· ἡ δὲ γλῶττα, ἀραιὰ φύσει ἐστιν, ὅπως τοὺς χυμοὺς γνωρίζῃ.

Cur nullius animalis lingua est pinguis? An quoniam pingue vnumquódque densum est. Lingua autem rara sua naturâ propterea est, vt percipere possit genera saporum.

Lingua est nostri corporis ea pars,quæ sapores sentit, sentit etiam omnia, quæ caro sentire potest, vt durum, calidum, frigidum, sicuti scribit Aristoteles libro primo de historia capite sexto, ad hunc igitur vsum eam pinguedine carere necesse fuit; pinguia enim sunt densa, & concreta, pinguedo enim à frigore adstringente: at densa non ita commodè percipiunt sapores, quoniam partes sunt nimium cohærentes, & simul adstrictæ, nec saporum vis potest se illuc insinuare; est igitur ad hunc vsum potiùs rara, & mollis, atque ideo facilè subeuntium saporum differentias percipiens: præsertim in homine, cui etiam inseruire debuit ad sermonis expressionem: vnde & quadrupedes, quæ & sanguinem habent,& animal pariunt,vocem parum explanare possunt, quia linguam duram, crassam, & minimè absolutam habent, vt scribitur secundo libro de partibus animalium capite decimo septimo, non tamen pinguem habent, quomodo hîc accipitur, talis enim nulli animali conceditur.

X X.

Διὰ τί τὰ θήλεα συντείνοντα οὐρεῖ, τὰ δὲ ἄρρενα οὔ; ἢ ὅτι πορρώτερόν ἐστιν ἡ κύστις ἡ τῶν θηλειῶν, καὶ εἰς βάθος καὶ εἰς μῆκος; μεταξὺ γὰρ αὐτῶν ἡ μήτρα τῆς ἕδρας, καὶ τῆς κύστεως· ὥστε δεῖται βίας πλείονος τὸ ἐκπιεζόμενον, διά γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας. βιάζεται δὲ συντεῖνον τῷ πνεύματι.

Cur fœminæ intento corpore mingunt, mares minimè? An quòd fœminarum vesica remotiùs, tum profunditate, tum longitudine, sita est: iacet enim vulua earum interiùs sedem,atque vesicam. Itaque humor emittendus, vim propter spatium vuluæ desiderat pleniorem, quæ per spiritum corpore intento acquiritur.

Non de fœminis solùm humani generis: sed de aliorum etiam animalium fœminino sexu, inquirit hoc loco Aristoteles, cur intento corpore mingant, ita enim vertit Theodorus, quod Græcè est συντείνοντα, hoc est, contentionis auxilio nixu, & quibusdam membris adductis, & distentis, quemadmodum maribus etiam contingit, si duriores fœces ex aluo excerni oporteat. Inquit autem caussam esse, quòd vesica, vbi continetur vrina, longiùs abest,siue longitudinem,siue profunditatem corporis spectes in fœminis,quàm in maribus, à loco vnde è corpore proximè defluit vrina; atque ob eam rem, quod excernitur maiore vi indiget,quippe longiùs distans: hanc autem vim adhibet spiritus ipse, à quo & partes intenduntur,& veluti rigidæ fiunt. Contentionem quippe hanc, quæ Græcè σύντασις dicitur,

& ipsi Grammatici, cùm nomen explanant, à spiritu etiam inter alias causas fieri dicunt: Est quippe spiritus ad omnes animalium functiones obeundas præcipuum instrumentum. Vesicam autem longiùs distare, ex ea re docet Aristoteles, quòd vterus positus est inter eandem vesicam, & sedem, atque occupat spatium illud, quo ei cedens vesica longiùs recessit: id autem significauit illis verbis, διά γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας, quod Theodorus vertens, *propter spatium vulue*, haud omnino expressit; dicit enim Aristoteles, humor emittendus indiget maiori vi ob recessum à matrice, nimirũ ob locũ, & spatium illud ei cedens.

XXI.

Διὰ τί τῶν ζώων ὅσα μὴ πέτεται, πάντα ἀποβάλλει τὰς χειμερινὰς τρίχας, πλὴν ὗς. καὶ γὰρ κύων ἀποβάλλει, καὶ βοῦς; ἢ ὅτι θερμότατον ὁ ὗς ἐστι, καὶ ἐκ θερμοῦ πεφύκασιν αἱ τρίχες αὐτοῦ· τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ λιπαρόν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων, ἢ διὰ τὸ ἀποψύχεσθαι, τὸ ὑγρὸν, ἀποπίπτουσιν, ἢ πέττειν τροφὴν οὐ δυναμένης τῆς οἰκείας θερμότητος, ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφὴν, οὐκ ἀποβάλλει τὰς τρίχας. ὁπότε γὰρ ἡ αἰτία τῆς ἀποβολῆς ἐστιν, ἱκανὴ ἡ πιότης κωλῦσαι. πρόβατα δὲ καὶ ἄνθρωποι, διὰ τὸ πλῆθος, καὶ πυκνότητα τῆς τριχὸς, ἀπαθῆ ἐστιν. οὐ γὰρ διικνεῖται ἡ ψύξις εἰς βάθος, ὥστε πῆξαι τὴν ὑγρότητα, ἢ πέψαι κωλῦσαι τὴν θερμότητα.

Cur sues hybernum pilum amittere non solent, cùm cæteræ quadrupedes soleant? Nam & canes, & boues certè amittere solent. An quòd sus calidissimus omnium est, partíque calenti corporis eius pili adhærent, quippe cùm pingue tale esse necesse sit. Cæteris itàque, vel quia humor refrigescit, pili defluunt, vel quia suus calor alimentum concoquere non potest. Suibus verò non idem incidit, vel quia nihil humor interior affici potest, vel quia bene alimentum concoquitur, nam & si quando caussa, cur defluant, fit, tamen pinguedo vetare potest. Oues, ac homines propter sui pili tum densitatem, tum copiam non ita affici pulsu frigoris possunt: non enim altiùs refrigerationi subire licet, vt possit vel humorem gelare, vel calorem à concoquendo seuocare.

Quamquam de omnibus quæcúmque non volant animalibus, proponatur vniuersè quæstio, cur ea scilicet per hyemis tempora pilum amittant, non amittat autem sus? esse tamen quibus id non eueniat hominem, & ouem ex eiusdem problematis verbis patet, quibus illius etiam rei caussa declaratur. Theodorus autem, quod nos verbum verbo reddentes diximus: *Quæcumque non volant*, sensum potiùs insecutus transtulit, *cætera quadrupedes*. In iis igitur pilorum amissionis caussam quærit hoc loco Aristoteles; Nec tamen, etsi non volantes proponantur, eam auibus negari intelligendum est, cùm eisdem illa contingant, sicuti affirmauit idem Aristoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio; aues enim, quæ certo tempore se abdunt, & latent, pennas amittunt. At de iis, quæ non volant hoc loco quæstione proposita, cur sues hanc pilorum amissionem haud patiantur, inquirit, & ait caussam esse illius animalis caliditatem, quæ insignis admodum est: ex qua fit, vt etiam pili loco calido innascantur, cutis námque, cui inhærent, aliis partibus caliditate respondet: esse autem calidum suem, ex eo ostendit Aristoteles, quia pinguis est, pingue enim calidum, quod habuimus etiam hoc in libro antea. Cùm igitur aliis animalibus pilus decidat, vel quia humor, qui eos gignit, auget, & nutrit, refrigeratur, & redditur ineptus illis vsibus, est enim humor pinguis, & calidus, vt scribit idem Aristoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio, & ex nimia refrigeratione exsiccatur; insignis námque hoc loco supponitur refrigeratio: alioqui enim ab eadem, sed moderatiori pinguedo gignitur: vel quia proprius, & innatus animalium calor, à temporis frigore debilitatus non potest alimentum concoquere, nec is sanguis aut ea copia gigni, vnde pilis sustinendis possit inseruire; suibus nihil tale contingit, nam beneficio caliditatis, quæ in ipsis est humiditas, nihil ab externo frigore patitur, & bene alimentum concoquunt. Quamobrem quando etiam adueniat caussa, cur pili amittantur, nimirum hybernum frigus, pinguedo eorum ob rationes dictas prohibet. Porrò autem cur homines, & oues eundem pilum non amittant, alia affertur ratio ex pilorum densitate, & copia desumpta; hæc enim efficiunt, vt illi à frigore non patiantur, cùm cutim, & carnes ita vestiant, & mu-

niant; vt non possit frigus altiùs subire, & humorem, aut refrigerare, aut coctionem impedire, quo facto pilum amitti necesse est. Porrò in expositione sequutus sum Theodori versionem, qui integriorem videtur habuisse scripturam hoc modo. ὡς δὲ ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτοῖς, ἢ διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφήν. Theodori etiam tralationis verba extrema hæc: *Vel calorem concoquendo seuocare*, quomodo in omnibus Latinis legebantur, putaui à librario, seu qui formis excusit, fuisse deprauata, cùm Græca, quæ admodum clara sunt, nec exprimerent, nec sensum aliquem idoneum continerent, atque legendum esse, sicuti nos reposuimus, *Vel calorem à concoquendo seuocare*: hæc enim Græca sunt, ἢ πέψαι κωλύσαι τὴν θερμότητα, hoc est, *vel ne concoquat, prohibere calorem.*

XXII.

Διὰ τί τῶν μὲν προβάτων, μαλακώτεραι αἱ τρίχες ἀναφύονται τιλλόμεναι· τῶν δ' ἀνθρώπων, σκληρότεραι; ἢ ὅτι τῶν μὲν προβάτων ἐκ τῆς ἐπιπολῆς πεφύκασι; διὸ καὶ ἀλύπως ἐκσπῶνται, μενούσης τῆς ἀρχῆς τῆς τροφῆς ἀδιαφθόρου ἥ ἐστιν ἐν σαρκί· τὰ μὲν οὖν περιττώματα, ἀνοιχθέντων, ἐξατμίζει μᾶλλον· τὸ δ' ἔριον, σαρκὸς οἰκείαν τροφὴν λαμβάνει· σὰρξ δὲ μαλακοῖς, καὶ γλυκέσι τρέφεται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων τρίχες ἐκ βάθους πεφύκασι, βίᾳ, καὶ μετ' ἀλγηδόνος ἐκσπῶνται· δῆλον δὲ· ἐπισπῶνται γὰρ αἷμα. τραυματιζομένου οὖν τοῦ τόπου, συμβαίνει αὐτὸν καὶ οὐλοῦσθαι· διὸ τέλος μὲν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς τιλλομένοις· ἕως δ' ἂν ἀνίωσι τρίχες, σκληρὰς ἀνιέναι, διὰ τὸ τὴν μὲν τροφώδη τῆς σαρκὸς ἐκλελοιπέναι πᾶσαν τροφὴν ἐκ περιττωμάτων δ' αὐτὰς γίνεσθαι· σημεῖον δέ· τῶν μὲν γὰρ πρὸς μεσημβρίαν πάντων σκληραί εἰσιν αἱ τρίχες, διὰ τὸ, τὸ ἐκτὸς θερμὸν εἰς βάθος διϊκνούμενον, ἐξατμίζειν τὴν εὔπεπτον τροφήν· τῶν δὲ ὑπὸ τὰς ἄρκτους, μαλακαί· τούτοις γὰρ ἐπιπολῆς μᾶλλόν ἐστι τό, θ' αἷμα καὶ οἱ γλυκεῖς χυμοί· διὸ καὶ εὔχροοί εἰσιν.

Cur ouibus expilatis mollior pilus subnascitur, homini durior? An quòd ouium pili summæ cuti cohærent, euellíque ob eam rem sine vllo possunt labore, cùm initium alimenti integrum maneat, quod carni iunctum est. Meatibus itaque patefactis, excrementa respirare meliùs possunt, vellus enim proprio carnis vescitur alimento. Caro autem molli, dulcíque alitur pabulo. Hominum contra, quòd altiùs pili inhærent per vim, summóque cum dolore euelluntur. Constat id, quandoquidem sanguinem secum detrahunt. Corpore igitur saucio euenit, vt tandem cicatrix obducatur: vnde fit, vt vel finem pili ampliùs promendi faciant, qui euulsi fuerint, vel quandiu prætereà promere possint, duri extrudantur, eo quòd omne valens alimentum carnis exhaustum est, nec nisi materia inutili, & superuacua pilus prouenit. Indicium, quòd hominum omnium plagam inhabitantium meridianam, pili duritiem præ se ferunt: quoniam calor exterior altiùs corpus subiens, alimentum concoctum facilè absumat in vaporem: contra, eorum qui sub aquilone incolunt, molles, lasciuíque funduntur, quòd his sanguis, dulcísque sapor per summam potiùs fluitat formam: quamobrem his color quoque hilarior est.

Cur si ouium pili euellantur, non forcipibus præcidantur, vt moris est, molliores eisdem innascantur, contra homini duriores, proponit declarandum. Ait autem loci differentiam, vnde vtrique oriuntur, caussam esse. Ouium enim vellera ortum habent ex cutis superficie, ex quo fit vt euellantur absque dolore, nec alimenti initium, aut fundamentum, qui est sanguis per carnes diffusus subtus cutim vitiari, aut corrumpi ex euulsione contingat; quinimmo ad molliorem pilum producendum beneficio est: aperiuntur enim meatus, vnde excrementa, quæ humorum sunt deterior pars, magis sicca, & terrestria, extra meliùs euaporant, quibus exeuntibus, vellus eodem, quo caro ipsa fruitur alimento, nimirum molli, & dulci; tali enim nutritur caro, pilus itaque eandem retinens naturam, tener & mollis subnascitur: contra homini accidit; quia enim oriuntur eidem ex altiori loco pili, cum dolore velluntur, quod illinc patet, quia secum trahunt sanguinem: quamuis enim extra sanguis non prodeat, rubescit tamen locus ex sanguine de partibus altioribus ad extimiores attracto: facto autem vulnere inducitur cicatrix: vnde pilis euulsis, vel tandem nulli

ampliùs oriuntur; ex cicatrice enim ob duritiem non possunt erumpere pili, vel quandiu proueniunt, duriores gignuntur: nam alimentum illud quo nutritur caro, quódque paullò ante dulce, & molle appellauit, hic autem appellat alimentarium, & ex quo molles oriuntur pili, exhaustum est: euaporat enim adapertis ex euulsione profundiore, & intimiore loco meatibus, quo in homine pili radicem habent. Illi itaque gignuntur ex excrementis, quæ cùm sint terrestria, dura & sicca, eiusdem generis pilos creant. Apparet autem ex meatuum reseratione omnino contrarium effectum in homine, ac oue gigni, nam in oue excrementa dicuntur extra, & pili ex dulci, ac molli materia progignuntur in corpore: in homine contra absumitur alimentarius humor, & ex excrementis pili creantur. Caussa autem est locorum varietas, quibus pili innascuntur, vt diximus, & apparet ex illis, quæ statim subdit Aristoteles. Pro eo autem quod in Theodori versione legitur: *Vellus enim proprio carius*, scribendum, *vellus autem*, si sensus, & Aristotelis ratio constare debet, & ita Græcè est: τὸ δ᾽ ἔριον. *valens alimentum.* Suspicatus aliquando sum scripsisse Theodorum *alens*, ita enim propriè, & proximè redderetur Græcum τροφῶδη: sed & *valens* accommodatum est, significat enim alimentum bonæ substantiæ, & bene nutriens. σημεῖον δὲ. *Indicium quòd.* Exemplo ex simili ducto probat rationem allatam; homines enim, qui regiones habitant meridionales, capillos habent duros, & siccos ob eandem caussam, nam calor externus, qui insignis est, peniriùs corpora subit, & profundiori corporis loco meatus aperit, ex quo alimentum bene coctum & bonæ substantiæ euaporat: remanent autem excrementa, ex quibus pili fiunt duri, & sicci. In aquiloniis autem locis contrario modo res se habet: nam in iis sanguis, & humores dulces veniunt quidem, & pertingunt ad partes superficiarias, non tamen euaporant, quòd calor sit frigore temperatus: neque enim etiam de extremi frigoris regionibus: accipiendum est Aristotelis dictum. Ex huiusmodi igitur frigore pili molles gignuntur, & boni coloris existunt. Homo igitur hac quidem re cum meridionalibus, ouis autem cum aquilonariis similitudinem gerit. Porrò autem ratione loci, varios esse pilos restatur idem Aristoteles tertio de historia capite decimo his verbis: *Differunt etiam pili iuxta regiones, aut calidiores, aut frigidiores. Hominum enim capilli, qui locos calidiores habitant, duri, qui verò frigidiores, molles.* Eadem etiam distinctiùs Galenus habet libro secundo de temperamentis capite quinto. Cui tamen cum Aristotele de pilorum materia, seu nutrimento, non dixerim omnino conuenire: sed pluribus non sunt hæc in præsentia examinanda. *Per summam potiùs fluitat formam*, Græcè admodum simpliciter: *Magis in superficie est sanguis, & dulcis sapor.*

XXIII.

Διὰ τί αἱ μὲν τῶν προβάτων τρίχες, ὅσῳ ἂν μακρότεραι ὦσι, σκληρότεραι γίνονται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, μαλακώτεραι; ἢ ὅτι αἱ τῶν προβάτων, οἵαν εἴρηται τροφὴν ἔχουσαι, μακρὰν τῆς ἀρχῆς ἀπαρτώμεναι, ἀτροφώτεραί εἰσι, καὶ ῥᾳδίως ἐξ αὐτῶν ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἡ συνυπάρχουσα τροφὴ διὰ ἀπεψίαν; ξηραινόμεναι δὲ, ξηρότεραι γίνονται· τὸ γὰρ ὑγρὸν, μαλακόν· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐλάττω μὲν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς πέττεται δὲ αὐταῖς μᾶλλον, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι· πεττομένη δὲ, μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν τρίχα· πάντα γὰρ τὰ πεπεμμένα, τῶν ἀπέπτων μαλακώτερά ἐστιν· ἐκ περιττώματος γὰρ πλείστου ἡ τοῦ ἀνθρώπου θρὶξ, ἢ ἡ τοῦ προβάτου· σημεῖον δὲ τὰ γὰρ νέα πρόβατα, τῶν παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια.

Cur ouium pili eò duriores sunt, quò prolixiores: hominum contra molliores, quo prolixiores? An quòd ouium pili, qui quale diximus, capiunt alimentum, vbi procul se ab suo deduxerunt initio, ieiuniùs vescuntur: & alimentum quod inest vi caloris, facilè pro sua incoctione euaporatur: Itaque siccati duriores redduntur: molle námque humidum est. Hominum verò pili minùs alimenti, sed plus suo initio hauriunt: concoquitur autem pleniùs, quoniam minus est. Concoctum autem pilum efficit molliorem: concocta etenim quæcumque molliora inconcoctis redduntur. Indicium quòd oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulæ: copia námque excrementi pilum & ouis, & hominis procreat.

Ex alimenti qualitate, vnde nutritur pilus, pendet huius problematis solutio: Appello nutritionem cum Aristotele pili incrementum, illam nimirum materiei, seu alimenti ap-

positionem, vnde pilus augetur: hanc autem materiem plus, aut minus, hic aut illic esse coctam nec negârint ipsi Galenici. Igitur huiusmodi alimentum, vnde ouium pili, dulce, & molle est, sicuti dixit proximo problemate: ex eo fit, vt quo longiùs discedit à proprio initio, vt in extremis pilorum partibus externis, siccior euadat: minùsque eo vellera frui possint; à calore enim qui illius alimenti, seu humiditatis perpetuus comes est, euaporando absumitur, quod facile factu est, cùm sit humiditas illa dulcis, mollis, & bene cocta, quæque prompte euaporet, & absumatur: absumpta autem, & resoluta humiditate, duriores redduntur capilli. Humidum enim molle, siccum autem durum. Hic autem adnotandum nos locum exposuisse iuxta lectionem Græcorum codicum, δι' ἀπεψίαν, cùm Theodorus contrario prorsus modo conuerterit, *pro sua incoctione*, qui videtur legisse δι' ἀπεψίαν. At sensus qui ea lectione admodum planus videtur, hac vix magna adhibita vi, totóque loco alterato elicietur. αἱ ῥ τ' ἀνθρώπου. *Hominum verò pili.* Altera problematis pars, qua in homine ostendit ex alimenti itidem qualitate contingere illum effectum; ex mollitie nimirum, qua alimentum initio destitutum, acquirit cùm producitur capillus; alimentum enim, seu humiditas, qua in homine capilli fiunt, generatim minor est ea, qua fiunt ouium vellera, hæc enim dulcis, pinguis, vber, & exundans, hominis autem sicca squallens, & excrementitia: Atqui tamen hæc eadem, maior est capillorum initio, quàm ipsis productis, cùm cruda excrementa initio abundent: at quò illa minor est, meliùs concoquitur, quod enim minus est, ab eodem calore meliùs concoquitur, eo quod plus est: at dum producitur capillus, minuitur assiduè, meliùs igitur concoquitur, concocta autem, pro sua qualitate molliorem efficit capillum, omnia enim concocta inconcoctis sunt molliora. Id autem minimè existimandum est aduersari illis, quæ paullò ante dicta sunt de auium pilis, quorum materia, quò plus extendebatur, siccior euadebat; nam pro materiei varietate, & pro varietate termini actionis caloris, vterque potest contingere effectus. In mollem materiem, qualis ponebatur superiùs alimentum velleris ouium, si plus, quàm par sit, calor agat; reddet sicciorem, & duriorem, at in excrementa, quæ dura, cruda, & difficilè coctilia sunt, de quibus hic agitur, quò plus calor aget, eo reddet molliora: neque is accipi debet hoc loco calor, aut tanta caloris actio, vt emollitis excrementis, quæ dura erant, illa ad exsiccationem perducat. Porrò autem concocta inconcoctis esse molliora, eo signo ostendit Aristoteles, quòd oues iuniores vellera molliora gerunt, quàm ætate seniores, in iunioribus enim ratione validioris caliditatis, melior fit concoctio excrementorum illorum, & illius materiæ, ex qua tum in homine, tum in oue pili gignuntur. Ita sanè hanc problematis extremam partem exposui, sequutus tralationem Theodori, quæ satis quidem plana est: at admodum diuersa à lectione Græca euulgata; illa enim verba: σημεῖον δ' τὰ ῥ νέα πρόβατα τ' παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια. quæ Theodorus vertit: *Indicium quòd oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulæ*, Theodorus anteposuit illis ἐκ περιττώματος ῥ πλείονος ἡ τῦ ἀνθρώπου θρὶξ, ἢ ἡ τῦ προβάτου, quæ Theodorus vertit: *Copia námque excrementi pilum & ouis, & hominis procreat.* At hęc præter diuersam, & præposteram collocationem, etiam multùm sensu differunt à Græcis allatis, quæ ita sonant: *Ex pluri enim excremento fit hominis capillus, quàm ouis*: vt totus locus sicuti sanè Græca se habent, ita sit conuertendus: *Concocta etenim, quæq; molliora inconcoctis redduntur: ex pluri námque excremento hominis, quàm ouis pilus consistit. Indicium quòd oues iuuenculæ, vellera molliora gerunt, quàm vetulæ.* Hoc autem modo si legamus, quemadmodum etiam legisse antiquum interpretem apparet, obscurior sanè locus est, nec adeò commodè sensus inde elici potest: ita tamen eum exponerem. Concocta etenim quæque, molliora inconcoctis redduntur, pili autem hominum, quò producuntur magis, eò magis illorum materia eoquitur, nam hominum pili ex pluri excremento constant, id est, ex materia, quæ plus excrementi continet, quàm ouium: hoc autem excrementum, dum producuntur capilli, minuitur, & ideo meliùs eoquitur; non itidem in ouibus, cùm minus excrementi illa materia contineat, puriórque sit, & ob eam diuersitatem caloris actio diuersum gignit effectum. Ex pluri autem excremento, hominum pilos constare, quàm ouium, signum est, quòd oues iuuenculæ, quia minus excrementorum habent, quippe quæ valido calore præditæ, ea concoquunt, lanam gerunt molliorem, vetulæ contra; homo autem hac quidem re, vetulæ oui similis est.

XXIV.

Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ὄρνιθες οἱ δασεῖς, λάγνοι εἰσίν; ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν εἰσί; δεῖ δὲ ἀμφοῖν πρὸς τὴν ὀχείαν· τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, ἐκκρίνει· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἐκκρίνεται· διὰ τὸ αὐτὸ δὲ, καὶ οἱ

χωλοὶ

χωλοὶ ἄνδρες· ἡ γὰρ τροφὴ αὐτοῖς ὀλίγη μὲν κάτω ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν εἰς δὲ τὸν ἐπάνω τόπον ἔρχεται πολλή, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Cur hirti homines,& aues, veneris sunt auidiores? An quòd naturâ humida, & calida sunt, qua quidem vtraque qualitate opus ad coitum est: calor enim excernit,humor excernitur. Hæc eadem ratio est, cur etiam claudi homines sint salaciores: his enim vt parum alimenti deorsum,propter crurium vitiationem labitur,sic multum loca petit superiora, seq; in semen conuertit.

Hæc eadem quæstio proposita etiam fuit superiùs segmento quarto problemate trigesimo secundo, ibidémque copiosiùs ab Aristotele pertractata: nec ad eam quicquam nobis addendum est hoc loco.

XXV.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος χαίτην οὐκ ἔχει; ἢ διότι πώγωνα ἔχει· ὥστε ἐκεῖ ἀπελθοῦσα τροφὴ τῆς τοιαύτης περιττώσεως, εἰς τὰς σιαγόνας ἔρχεται.

Cur homini nulla iuba data à natura est? An quoniam barba data est: ergo quod excrementitium alimentum cæteris animantibus in ceruicem se confert, id homini maxillas adire solitum est.

Iubam seu χαίτην propriè accipit hoc loco Aristoteles, nimirum in collo exorti & promissi crines, quales leoni mari,& equo; quum tamen equini ab Aristotele libro secundo de partibus animalium vocentur potiùs, λοφιὰ. Dicitur tamen eadem χαίτη de homine etiam, nimirum comam, aut cæsariem significante voce, quod & ait Ruphus, & eo modo vtitur Homerus Iliados χ.

— ἀμφὶ δὲ χαῖται
Κυάνεαι πίμπλαντο. Id est.

Cærulea comæ implebantur puluere. Aristoteles autem, qui propriè in collo oriuntur crines, hoc loco nomine χαίτης intelligens,cur eos non gerant homines, nec illi in collo innascantur, eam esse caussam dicit quòd innascuntur mento, & barbam constituunt: materies igitur illa quæ in quibusdam animalibus ad collum ratione iubæ demandatur, in homine demandatur ad mentum, & maxillas; solet enim natura vbique, quod aliunde dempserit, reddere ad partem aliam, sicuti testatur idem Aristoteles secundo de partibus capite decimo quarto: quod verò ad vnam partem destinatur, illius defectum sentiunt proximæ, sicuti in cornigeris vsuuenit,quorum nullum vtrinque dentatum est: supernè enim primores dentes non habent, quippe cùm natura hinc adimendo, addiderit cornibus: & alimentum quod in eos dentes digeratur, in cornuum incremẽtum absumitur: sicuti scribit idem Aristoteles tertio libro de partibus animalium capite secundo. Porrò autem ex pilis alios à natura ex necessitate esse factos,alios munimenti caussa,testatus est idem Aristoteles, loco quem paullò ante citaui,secundo de partibus capite decimo quarto.

XXVI.

Διὰ τί πάντα τὰ ζῶα ἀρτίους τοὺς πόδας ἔχει; ἢ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μὴ ἑστηκότος τινὸς, ἂν μὴ ἅλληται; ἐπεὶ τοίνυν ἐκ δυοῖν τινοῖν κίνησιν ἀνάγκη τῇ πορείᾳ εἶναι, ἔκ τε κινήσεως καὶ στάσεως· ταῦτα δὲ δύο, καὶ ἄρτια ἤδη· καὶ τετράποδα, διότι πλείους. τοὺς μὲν γὰρ δύο κινεῖ, οἱ δὲ δύο ἑστήκασι. καὶ οἱ ἓξ καὶ τὰ ἄλλα δὲ δύο ἐπὶ τούτων δὲ τὸ μὲν, κινεῖται· τὸ δὲ, ἕστηκε.

Cur pedes animalia pares habeant? An quòd fieri non potest, vt aliquid moueatur, nisi parte aliqua sui consistat, dummodo non prosiliat. Cùm igitur ex duobus illis, motu, & statu confici ingressum, necessum sit, paritatis iam inde ratio patet: bipes enim altero pede mouetur, altero stat: & quadrupes quoque cùm duobus mouetur, reliquis duobus innititur. Paríque modo de cæteris, quæ vel senis, vel etiam numerosioribus pedibus ingrediuntur, animaduertere licet.

Hæc

Hæc de animalium pedibus vtrinque ſibi pari numero reſpondentibus, dicta etiam ſunt ab eodem Ariſtotele primò de hiſtoria capite quinto his verbis: *Et quæ obtinent pedes aut binos habent vt homines, atque aues. Duo hæc tantummodo genera: aut quaternos vt lacerti, vt canes: aut plures vt centipedes & apes; verùm quæcúmque ambulant, omnia pedes pars numero poßident.* Vberiùs autem ab eodem Ariſtotele pertractata in libro de animalium inceſſu capite octauo; quæ verba, quoniam Ariſtotelis ſententiam adhuc planiùs explicant, huc afferenda exiſtimaui ex Theodori tralatione: *Omne autem pedeſtre animal pares neceſſariò habet pedes. Quæcúmque enim ſolo ſalta, eam quæ per locum eſt, faciunt mutationem, nihil ſanè pedibus ad huiuſmodi indigent motum. Quæcúmque verò ſaltu quidem vtuntur, ipſis autem is ſufficiens, ſed progreſſu etiam indigent, certum eſt, quod ijs quidem meliùs, illis verò impoßibile penitus progredi, quoniam omne animal pares habere pedes neceſſe eſt. Cùm enim talis per partes ſit mutatio, & non toto ſimul corpore, vt eſt ſaltus: neceſſe eſt has quidem commutatis pedibus mouere, illas verò moueri, & oppoſitis vtrinque horum præſtare, commutans à motis partibus pondus ad illas quæ permanent. Quam ob rem neque tribus vtens, neque vno, vllum ingredi poteſt animal. Hoc enim nullum penitus habet fulcrum, quo corporis ſuſtineat pondus: illud verò in altera oppoſitionum laborat, quare neceſſe eſt, ipſum ita ſe mouere tentans, ruere. Quæcúmque autem ſunt multipeda vt ſcolopendra, hæc certè imparibus progredi poſſunt pedibus, quemadmodum moueri conſpiciuntur, ſi illorum quiſpiam vnum decurtauerit pedem: quoniam contraſtantium multitudini pedum, illorum frequentia qui in alia ſtant parte, ſuccurritur. Fit enim in illis vt mutilati membri tractus ab alijs, & non progreßio. Attamen manifeſtum eſt, quòd melius iſthæc ipſa mutationem efficerent, ſi pares haberent pedes, nulloq; deficiente contra ſe ſtantes omnes haberent pedes. Ita enim magis æquari poterit pondus, neque in alteram partem declinare, ſi contra ſe ſtantia habuerint fulcra, nullumq; oppoſitorum vacuum locum. Procedit autem ab vtraque ſui parte alternatim id quod ingreditur: ita enim ad eum qui in principio fuit ſitum, fit reſtitutio.* Hæc Ariſtoteles. ἂν μὴ ἅλλωνται. *Dummodo non proſiliant.* Qui enim ſaliunt cùm toto ſeſe ſimul corpore, non per partes moueant, non egent aliqua parte, quæ ſtet: indigent tamen aliquo quo ſuſtententur, quod tamen ſtare propriè dici non poſſit, vt hîc accipitur; Et partes etiam eorundem ſalientium, alteræ alteris, ſuperiores inferioribus innituntur; vt in ſaltu hominis, exempli loco, tellus eſt neceſſaria, quæ pedes ſuſtentat, ſed & femur tibiæ, tibia talo innititur, quod oſtendit idem Ariſtoteles libro de animalium inceſſu capite tertio his verbis ex Theodori tralatione: *Animalium profectò quæcumq; loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa quæ ſaltu locum mutant: alia vero per partes vt quæcumq; progreßionibus vtuntur, in vtriſque autem huiuſmodi mutationibus, ſemper mutatur id quod mouetur innixum ad id quod illi ſubiacet. Quamobrem ſiue id citiùs dilabatur quàm vt inniti poßit id quod ſuper eum mouetur: ſiue nullum omnino motis præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſe ipſum mouere poterit. Etenim quod ſalta mouetur, & ad ſe ipſum quod ſupra eſt innixum, & ad id quod pedibus ſubiacet, ſaltum planè facit. Renixus enim quoſdam ad ſe inuicem habent partes in ipſis flexuris, & omnino ad depreſſum id quod deprimit.* ἔκ τε κινήσεως καὶ στάσεως. *Motu & ſtatu confici ingreſſum neceſſe eſt.* Sectione quinta problemate trigeſimo nono dixit ἐκ ἄρσεως καὶ θέσεως conſtare ingreſſum, hoc eſt *attollentia & poſitione* vt tranſtulit Theodorus: eſt autem attollentia, quam hîc appellat *motionem*, & poſitio quam hîc *ſtatum*. In libro etiam de communi animalium motu capite primo, de eadem re ita ſcripſit, vt vertit Leonicus: *Etenim in ijs manifeſtum eſt, non poſſe quicquam moueri, niſi aliquid quieſcat. Ac primùm quidem in animalibus. Oportet námque ſi aliqua mouetur pars, quieſcere quippiam, & hanc ob cauſſam articulorum flexus animalibus inſunt.* ταῦτα δ' δύο. *Paritatis iam inde ratio patet.* Quæ hinc ad finem problematis ſequuntur, ea omnia, alia ſunt in Theodori tralatione, ac in Græcis excuſis exemplaribus. Puto autem Theodorum, niſi aliam habuit lectionem cui inhæſerit, cùm in deprauatum admodum locum incidiſſet, nec commodus aliquis elici è verbis, vt ſcripta erant, ſenſus poſſet, ea ex ingenio ſuppleuiſſe, quæ propoſitæ rei quadrare viſa ſunt; ſicuti autem neceſſitatem excuſo, & ingenium laudo, ita ſunt quibus omnino haud acquieſcam: nam quòd ait, paríque modo de cæteris quæ vel ſenis, vel etiam numeroſioribus pedibus ingrediuntur; ſuſpecta ſententia eſt; nam nullum eſt ſanguine præditum animal, quod pluribus quàm quatuor ingrediatur pedibus, teſte eodem Ariſtotele libro de animalium inceſſu capite octauo: Quid igitur illa nominat Theodorus, quæ ſenis pedibus mouentur? illa autem quæ numeroſioribus mouentur pedibus, ſicuti ſcolopendræ, non puto ab Ariſtotele fuiſſe hoc problemate comprehenſa; in illis enim nec pedum paritas requiritur neceſſariò ad progreſſionem, licèt eadem máximè illi inſeruiat. Puto igitur potiùs Ariſtotelem dixiſſe, neceſſariò eſſe pedes pares, vtrinque ſibi reſpondentes, ſiue duo illi ſint, ſiue

quatuor, idque non minùs desiderari, vbi etiam sex essent, aut plures, ratione enim colligitur necessariam esse in illis paritatem.

XXVII.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις, καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὔ; ἢ διότι τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἐστὶ, τὸ δέρμα μέρος τῆς σαρκός, ἀνθρώπῳ δὲ καθάπερ τὸ πάθος σαρκός; δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐπιπολῆς καταψυχόμενον στερεώτερον γίνεσθαι καθάπερ τῶν ἑφθῶν ἀλεύρων αἱ γραῖαι καλούμεναι. ἐπεὶ οὖν κἀκεῖναί εἰσιν ἄλευρον ἑφθὸν, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καλούμενον δέρμα, σὰρξ ἂν εἴη. τραυματισθέντος δὲ, ἢ τελευτῶντος, ἀνθρώπου μὲν τὴν σάρκα συμβαίνει πυκνοῦσθαι διὸ ἠλλοιωμένης τῆς ἐπιπολῆς σαρκός, οὐ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει τὰ τραύματα, ἥπερ καὶ ἐκ γενετῆς. ἀλλοιωθείσης δ' αὐτῆς μὴ γίνεσθαι ἔτι τὸ ἐξ αὐτῆς, οὐθὲν ἄτοπον, καθάπερ καὶ ἐν τῶν ἀλωπεκιῶν καλουμένων. καὶ γὰρ αὗται τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς φθοραὶ καὶ ἀλλοιώσεις εἰσίν. τῶν δὲ ὑποζυγίων τελευτώντων καὶ ὑγιαζομένων, πάλιν ἀναπληροῦται τὰ νενοσηκότα μέρη τοῦ σώματος. τῶν αὐτῶν μὲν, ἀσθενεστέρων δ' ἢ ἐξ ἀρχῆς ἦν. ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ τὸ δέρμα μέρος αὐτῶν, γίνοιτό τε ἂν καὶ φύοιντο τρίχες. ἐκ δέρματος γὰρ φύονται τρίχες, λευκαὶ δὲ φύονται, διὰ τὸ, τὸ δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν λευκὴν ἀσθενεστάτην εἶναι τρίχα.

Cur equis & asinis pili è cicatrice promere sese possunt, hominibus autem non possunt? An quòd cæteris animalibus tergus pars per se corporis est: hominis autem cutis veluti affectus carnis exultat, quippe quæ summa illis forma refrigente, solidiuscula existere videatur: quemadmodum crustæ in pulte superducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non nisi farina elixa sint, hominis quoque cutis nominata, non nisi caro putanda est. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit, vel attrita fuerit, incidit vt hominis quidem caro condensetur. Quam ob rem summa corporis parte immutara, vulnus non eandem compagem capit, qua corpus iam inde ab ortu naturæ extitit; cùm itaque hæc immutata sit, nihil profectò absurdum fuerit, si ex ea non idem præterea proficiscatur: sicut in areis quoque appellatis licet percipere: nam illas etiam corporis summi corruptionem, immutationémque esse nouimus. At iumentis attritis, vbi ad sanitatem redierunt, partes viciatæ, corporibus denuò eisdem replentur, quanquam debilioribus, quàm principio fuerint. Sed cùm etiam cutis eorum pars sit, confici pili, prouenireque possunt: cute námque pilos enasci certum est: sed candidi propterea oriuntur, quoniam vt secunda hæc cutis imbecillior, quàm prima est, sic pilus candidus ille imbecillimus exit.

Tribus in locis hanc eandem quæstionem proposuit Aristoteles, primùm sectione nona problemate decimo tertio, qua ex parte ad hominum cicatrices pertinet; iterum hoc in loco; tertiò hoc ipsum problema paullò post hac eadem sectione; variasque vt videre licet, eiusdem attulit solutiones. Quam affert hoc loco, ea tota pendet à diuersitate cutis, quæ alia est, & variè affecta in homine ac in equo & asino: in his enim est pars carnis, in homine, non pars, sed tanquam passio, aut morbus. Dicit autem, tanquam morbus, quia verè morbus non est, particula enim illa ***καθάπερ, tanquam***, ex eis est, quæ exactam rei formam negantes, similitudinem potiùs indicant: est igitur caro, non ægrotans, sed aliquid tantummodo iam passa; quod probat; videtur enim cutis in homine esse superficies corporis refrigerata, atque indurata, non secus ac crusta, quæ pulti superinducitur, quæ ratione ambientis frigoris durior quàm aliæ partes euadat: Quemadmodum igitur hæc dicitur farina elixa, aut puls, licèt varia à reliquo corpore, eodem modo cutis dicatur caro, hoc est caro passa, & immutata. Vulnerato igitur homine aut contuso, seu attrito, in sanatione carnem densari contingit, eadem autem speciem gignitur, quæ antea fuit, sicuti Galenus affirmat tertio libro de methodo medendi capite quinto: quæ autem in superficie corporis est, nimirum cutis, immutatur: cutis enim talis omnino, qualis erat quæ periit, prorsus restitui non potest, teste eodem Galeno loco quem paullò ante adduximus: imbecillam autem admodum suapte natura esse hominis cutim, scripsit etiam idem Aristoteles libro quinto de generatione animalium ca-

pite

pite quinto: hac autem immutata, vulnera ipsa seu partes vulneratæ non eam ampliùs accipere naturam possunt, quam ab ortu naturæ habuerunt: ex illis igitur id non ampliùs gigni quod antea gignebatur, nihil absurdi est: quàm rem probat exemplo illius vitij quod ἀλωπεκία dicitur, Latinè *area*, ac fit ob prauorum humorum redundantiam, qui ita corporis superficiem, id est, cutim ipsam corrumpunt, & immutant, vt capilli primùm colore immutentur, postmodum autem defluant, nudúsque fiat locus & glaber, sicuti & Galenus & alij post ipsum medici variis in locis memoriæ mandârũt. In iumentis autẽ quum vulnerantur, non ita se res habet; in sanatione enim partes corporis malè affectæ replentur eisdem, quibus antea repletæ erant, licèt imbecillioribus; necesse enim omnino est, vt ex vulnere imbecillitatem etiam subiugalia acquirant, non eam tamen quam homo. Quoniam igitur in his, vt dicebatur, cutis est carnis pars, restituitur & ipsa, licèt debilior quàm antea, & idcirco ex illa possunt oriri pili, quum ex cute naturâ oriantur, non tamen eodem colore quo antea erant præditi oriuntur, sed albi: quia vt præ vulnere debilitata est cutis magis, quàm antea, ita omnium debiliores oriuntur pili, hi autem albi sunt, debilitatem enim ostendit hic color, vt etiam ex canitie apparet. Vnde & de equis dixit Virgilius in Georgicis:

--- *Color deterrimus albis.*

Nonnulla etiam ad Theodori tralationem obseruanda: ille enim nimiùm sæpe ab Aristotelis verbis ita discedit, vt qui Græca non consulat, in alium facilè possit incidere sensum, quàm qui fuit Aristotelis manifestò. *cæteris animantibus tergus pars per se corporis est, hominis autẽ cutis. veluti affectus carnis exsultat, quippe quæ sũma illius forma refrigente, solidiuscula existere videatur, quemadmodũ crusta in pulte superducuntur. quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non nisi farina elixa sint, hominis quoque cutis nominata, non nisi caro putanda est. Vbi igitur hac vel vulnus acceperit, vel attrita fuerit, incidit vt hominis quidem caro condensetur, quamobrem summa corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, qua corpus tum inde ab orta natura extitit.* His verbis videtur Theodorus, animalium tergus separatã quandam partẽ facere, & admodum ab eorundẽ carne distinctã, ac plus quàm cutim in homine ab hominis carne: id autem secus est, contrarioq; sensu, vt apparuit, tota problematis solutio nititur, verbáque illa, *per se*, à Theodoro addita sunt: ita enim Aristotelis verba sonant: *Cæteris animalibus cutis* (aut tergus, aut corium, id enim nihil interest hoc loco) *pars carnis est, homini autem veluti passio carnis, apparet enim, in ipsis, quod in superficie est refrigeratum durius euasisse, non secus ac in elixis farinis, quæ vetala appellantur. Quoniam igitur illa & farina elixa sunt* (hoc tamen loco libentiùs legerim ὡς, quàm ἐστὶ, vt ita locus vertatur) *quemadmodum igitur illa &c.* (quem sensum etiam in expositione securus sum) *hominis etiam appellata cutis, caro vtique sit. Vulnerato autem siue contuso homine, carnem sanè ipsius spissari contingit: vnde carnis superficie immutata; non eandem naturam vulnera sumunt, quam ab orta natura.*

XXVIII.

Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζώοις διαμένει ὁμοίως τὰ δίδυμα θήλεα καὶ ἄρσενα ὄντα· ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, οὔ; ἢ διότι ἀσθενῆ μάλιστα τὰ δίδυμα· μονοτόκον γάρ ἐστιν· ἐν δὲ τοῖς διδύμοις παρὰ φύσιν τὸ θῆλυ γίνεσθαι καὶ ἄρρεν· ὥστε ὃ μάλιστά ἐστι παρὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀσθενέστατον.

Cur in animalium cæterorum genere seruari æquè gemini possũnt, quanquam sexus sunt vtriúsque, in hominum autem non possunt? An quòd homini maximè partus geminatio contra suæ naturæ legem accidit: singulos enim parere sancitum est, tum in geminis ipsis marem, ac fœminam creari natura omnino recusat. Ergo quòd maximè contra naturam est, id & imbecillum esse ratio postulat.

Quæ hîc proponuntur, illa etiam scripta sunt ab eodem Aristotele libro septimo de historia animalium capite quarto his verbis, vt idem Theodorus vertit: *Et cùm in cæteris animalibus gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominùs enutriantur, seruentùrque, quàm si mares ambo, aut fœminæ sint; in genere certè humano, pauci gemini seruantur, si alter mas sit, alter fœmina.* Huius autem effectus caussam tradidit tum hoc loco, tum etiam quarto de generatione animalium capite sexto. Dicit autem hoc loco, caussam esse cur non seruentur gemini, maximam fœtuum imbecillitatem, quæ duabus rationibus prouenit: prima quia præter naturæ legem est, vt fœmina duos concipiat; est enim fœmina sua naturâ vni-

para; qua de re superiùs problemate decimo sexto: Altera quia in geminatione ipsa marem & fœminam gigni magis præter naturæ ordinem est, quàm aut ambos mares, aut ambas fœminas, quia nimirum natura conditionésque alterius, ab alterius natura & conditione differunt, nec legibus naturæ possit vtrique simul officium præstari, vnde debilibus admodum vtrisque redditis, raro seruantur. Hanc autem rationem, pleniùs explicat idem Aristoteles quarto de generatione animal. cap. 6. nam cùm dixisset, quòd in hominibus longè mas à fœmina distat calore naturæ, subdit: *Hac eadem causa est, ne fœmina similiter atque mares perficiantur in genere hominum, quippe cùm & intra parentem fœmina tempore longiore perficiatur, quàm mas, & vbi in lucem venerint, celeriùs fœminæ, quàm mares perficiantur, nam & pubes & vigor, & senectus fœminis priùs venit, quàm maribus: sunt enim fœminæ sua naturá debiliores, frigidioré́sque, & sexum fœmineum, quasi læsionem naturalem, & detrimentum esse putandum est. Intus igitur tardè præ sua frigiditate discernuntur; hæc etenim discretio concoctio est: calor autem concoquit, & quod calidius, id concoctu facilius est: sed foris propter suam debilitatem, citò ad ætatis florem, senectutémque perueniunt: etenim omnia minora, vt in artis operibus, sic in naturæ citiùs ad finem deueniunt. Eadem caussa est, vt qui gemini mas & fœmina in genere hominum prodeunt, minùs seruentur, cùm in cæteris animalibus nihilo referat: hominibus enim hic concursus præter naturam est, cùm non pari tempore mas & fœmina discernantur: sed aut marem cunctari, aut fœminam preuenire necesse est: at in cæteris id non præter naturam est.* Ex his verbis patet, quomodo in homine sit præter naturam geminus partus maris & fœminæ, non ita in cæteris animantibus: quòd si contingat aliquando partum incolumem euadere, & vtrosque seruari, sicuti ostendit Aristoteles loco quem adduximus quarto de historia animalium, & ab experientia obseruare licet: Ego enim noui geminos natos marem & fœminam incolumi matre adoleuisse, & iuuentuti proximos etiamnum viuere, illud ideo fieri existimandum est, quòd gestationis tempus quamquam varium est in fœmina ac mare, vt patuit; tempus tamen, seu hunc, seu illam pariendi, non punctum est, aut indiuisibile aliud: sed latitudinem obtinet, vt altero fœtu perfecto, atque adhuc in vtero immorante, alter interim perfici possit; ac vtrique deinde perfecti simul in lucem prodire. *An quòd homini maximè partus geminatio contra suæ naturæ legem accidit?* Theodorus non videtur lectionem habuisse, quæ modò extat in excusis exemplaribus huiusmodi: ἢ διότι ἀσθενῆ μάλιστα τὰ δίδυμα. hoc est. *An quòd debiles maximè, qui gemini sunt?* Interpres antiquus etiam hunc locum habuit corruptum, vt ex ea tralatione apparet. Quod etiam Theodorus vertit: *contra suæ naturæ legem*, dixerim potiùs, *præter legem*, quomodo etiam transtulit idem Theodorus loco adducto quarto de generatione animalium capite sexto.

XXIX.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις, καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οὔ; ἢ διότι ἡ οὐλὴ κωλύει διὰ τὴν πύκνωσιν; ἢ διὰ τὸ φθείρειν τὴν τροφήν; τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις παντελῶς κωλύει, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς τριχός· τοῖς δὲ ἵπποις οὐκ ἐκώλυσε, διέφθειρε δέ.

Cur equis & asinis pili è cicatricibus possunt euenire, hominibus autem non possunt? An quòd cicatrix vel suam ob densitatem impedimento est, vel quia deprauat nutrimentum. Hominibus itaque ex toto propter pili infirmitatem impedimento est. Equis autem ne pili exeant, nunquam est, sed deprauat, facitque ne prior integritas seruetur.

Iam tertiò de cicatricibus quæstionem proponit. Affert autem caussas duas, quarum ad hominem quidem vtraque, ad equum autem & asinum altera accommodetur. Inquit igitur à cicatrice impediri pilos, vel ob ipsius densitatem; vbi enim cicatrix, ibi caro aut cutis densa, dura, & callosa, vt pilis non pateat exitus; vel quia eadem corrumpat nutrimentum: pars enim illa immutata debilior facta est, nec ad eandem quodcúnque ratione nutrimenti fertur, potest concoqui, aut materia habilis gigni ad pilos sicuti antea. Homini igitur tum ob cicatricis duritiem impediûtur pili ne exeant, pili enim in ipso debiliores quàm in equo, non possunt duritiem illam peruadere: tum etiam quia ob rationem dictam, vitiatur nutrimentum. Equo autem & Asino, quia pili validiores sunt, non potest durities eruptionem impedire: at corrupto nutrimento, variat in eum colorem qui omnium est debilior, sicuti antea dixi. *Facitq; ne prior integritas seruetur.* Hæc addita ex toto sunt à Theodoro: Aristoteles enim id solùm dicit: *Equis autem non prohibet: at corrumpit.* Integritatem

tatem autem non seruari, quum solus color immutatur, mihi quidem haud expeditum sit dicere.

XXX.

Διὰ τί τοῖς ζῴοις ἄρτιοι πόδες; ἢ ὅτι παντὸς μὲν τοῦ κινουμένου, ἀνάγκη τι ἠρεμεῖν· συνέβαινε δὲ, περιττῶν ὄντων, μὴ γίνεσθαι τοῦτο· ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν ἐστὶν ἡ κίνησις.

Cur pares pedes natura animantibus dedit? An cuique, cùm mouetur, partem aliquam requiescere necesse est. Quòd si pedes impares essent, ne hoc fieri posset, accideret: agitur enim motus situ obuersario pedum.

Hoc problema fuit etiam paullò ante propositum, & pluribus verbis explicatum, vt alia insuper expositione non egeat. Illa tantùm Theodori extrema verba consideranda: *situ obuersario pedum.* Quibus Græca, κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν, exprimere voluit: at sicuti maximè accommodata est ad rem exprimendam, vox ἀντιστοιχία, quam hoc loco Aristoteles vsurpat, qua tamen vsus antea non est, dum eandem rem tractaret; ita quæ erat Theodoro necessitas nouæ vocis fingendæ? Eam sanè primus quod sciam in linguam Latinam introducit hoc loco Theodorus, eadem significatione qua vsitatum, *obuersus*, illi inseruire potuisset, cùm tamen nec omnino feliciter & plenè; eò quòd aduersum, & obiectum tantùm significat; sensum Aristotelis expressisset, qui voce ἀντιστοιχίας, non situm solum, sed ordines etiam pares ostendere voluit: hic enim κατ' ἀντιστοιχίαν valet, vtrinque respondentibus ordinibus, sicuti in exercitu solet, cùm in ordinibus & acie collocati milites, sibi inuicem pari numero respondent: ordinésque illi στοῖχοι dicuntur. Dicit igitur Aristoteles motum fieri pedum ordine sibi inuicem respondente: ita enim pari & æquali ratione fiet motus, & quies illa, quam ad ingressum esse necessariam dicit hoc loco, atque etiam problemate vigesimo octauo.

XXXI.

Διὰ τί ἐλάττω χρόνον τὰ ζῷα καθεύδει, ἢ ἐγρήγορεν, οὐ συνεχῶς δέ; ἢ διὰ τὸ μὴ ἅμα πᾶσαν πέττεσθαι τὴν περίττωσιν; ἀλλ' ὅταν τι πεφθῇ, κουφισθὲν διεγείρεται· καὶ πλεονάκις δὲ ἐγείρεται ὅσοις ψυχρὸς ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν ἕξιν τῆς περιττώσεως ταχὺ γὰρ παύεται, καὶ πολλάκις. ἢ δὲ διάπαυσις, ἐγρήγορσις ἐστιν. ἡδὺ δὲ οὐδὲ εἰκὸς, διὰ τὸ ἀνάπαυσιν εἶναι φαίνεται· ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῦτω πλείω χρόνον ἡ ἀνάπαυσις γίνεται τῶν κατὰ φύσιν ἐγρηγορσέων, εἰ τὸ ἐσθίειν ἥδιον ἐστι μὴ, ὅμως πλείω χρόνον ἐσθίουσιν ἢ ἀσιτοῦσι.

Cur animalia, nec minus temporis dormiunt, quàm vigilent, sic non continuè, sed vicissim modò vigilando, modò dormiendo, somnum suum perficiunt? An quòd non simul omnis vacans materia coquitur: sed vbi pars aliqua est concocta, leuatum iam animal expergiscitur. Et verò sæpius illi expergiscuntur, quibus ea pars frigida est, quæ quidem excrementum domat, & concoquit. Fit enim vt celeriter, sæpeq; cesseтur: cessatio autem, non nisi expergefactio est: suauis quoque res ea ipsa, quoniam requies est, non immeritò esse videtur: sed nihilo quidem plus temporis in munere naturalium actionum consumimus. Nam etsi esse, suauius est, quàm non esse, non tamen plus temporis propterea edimus, quam à cibo abstinemus.

Aristotelis verba, quibus in proponenda quæstione vtitur, ita simpliciter sonant: *Propter quid minori tempore animalia dormiunt, quàm vigilant? non autem continenter?* Illis autem duo quæri, vt quidem locum vertit, significare videtur Theodorus: quæ duo cùm non sint absona doctrinæ Aristotelicæ alibi traditæ, & illis quæ in solutione afferuntur, ita & nos locum exponamus. Duo igitur quærit: alterū cur animalia minori tempore dormiant, quàm vigilent: alterum cur non continuè, & sine vlla intermissione, aut dormiant, aut vigilent: sed vicissim modò dormiant modò vigilent. A primo membro excipienda infantulorum prima ætas; animalia enim recens nata, plùs minùs, pro naturæ ratione, omnia tamen plùs dormiunt, quàm vigilent, sicuti habemus ab eodem Aristotele libro quinto de generatione animalium capite primo. Alterum membrum proponit idem Philosophus libro de somno & vigilia capite primo his verbis: *Pars quoque modo constat nullum esse animal, quod aut*

semper dormiat: aut semper vigilet: sed vtrumque eidem tributum à natura esse. Et ibidem paullò post: *Fieri autem non potest, vt alterum horum eidem semper insit: verbi gratiâ vt genus aliquod animalis aut semper dormiat, aut semper vigilet.* Hanc autem rem probat ibidem Aristoteles pluribus rationibus, quas huc afferre necessarium non arbitror. Illud obseruo: vt hoc problemate vsus est particula *συνεχῶς*, *continuè*, seu, *continenter*, ita loco adducto particula, *ἀεὶ*, *semper*, at eodem libro capite secundo, eisdem coniunctis, *ἀεὶ καὶ συνεχῶς*, *semper & continenter.* Priùs igitur explicat Aristoteles quòd posteriùs proposuit; atque ideo partim dormire, partim vigilare dicit animalia, quoniam excrementum vnde somnus gignitur, non totum simul, at paullatim & subinde concoquitur: nam sicuti fit somnus ex euaporatione, seu exhalatione, nimirum calido, & humido alimento, aut vapore, aut excremento (non sit enim de nomine quæstio, dum rem ipsam teneamus) ad partes superiores delato, eo modo quo scribit idem Aristoteles libro adducto; ita expergiscitur animal, quando absoluta concoctio est, & calor qui ambientis frigoris opera ex amplo in arctum coierat, euicit, atque sanguinem fœculentum à sincero discernit: quæ sunt verba eiusdem Aristotelis libro adducto ad finem voluminis. *καὶ πλεονάκις δ' ἐγείρεται. Et verò sæpius illi expergiscuntur.* Additamentum; quo etiam confirmatur quod propositum est; concocta materia expergisci animal: quibus enim pars concoquens materiam efficientem somnum, frigida est, illi sæpe expergiscuntur, nam calor debilis celeriter & sæpe cessat ab opere: est autem hæc cessatio non aliud quàm expergefactio. Atqui verò & illis eisdem, quibus ea pars refrigerata est, pauca fit exhalatio, quam concoquere calor habeat, sicuti scribit idem Aristoteles eodem libello capite vltimo his verbis: *Neque item melancholici* [somniculosi sunt.] *Nam locus interior refrigeratus est: quare in eis euaporatio multa non fit.* Euaporationem autem fieri vi caloris sursum materiam ferentis probat Aristoteles exemplo puerorum, pumilionum, & eorum qui habent capita magna, quibus omnibus materia multa sursum exspirat. *ἡδὺ δ'. suauis quoque res ea ipsa.* Quod priùs erat propositum posteriùs explicat, cur minori tempore animalia dormiant quàm vigilent? est autem ratio à simili adducta: Nam licèt (inquit Aristoteles) suauis res sit somnus, quippe quæ cessatio à laboribus sit, non tamen ei plùs temporis impendimus, ab aliis naturalibus operationibus cessantes, quoniam illud idem hîc contingit, quod in vsu ciborũ: licèt enim comedere suauius sit quàm non comedere, non tamen plus temporis præterea edimus, quàm à cibo abstinemus. Alia porrò ex adducto libello de somno & vigilia, ad hoc soluendum quæsitum afferri possent, sed ea illinc lectori petenda; non enim omnia huc nobis congerere in animo est. *ὅτι ἀνάπ. Quoniam requies est.* Hîc secutus sum tralationem Theodori, qui aliam scripturam habuisse videtur sensui magis consentaneam. At quum vertit idem Theodorus: *sed nihilo quidem plus temporis in munere naturalium actionum consumimus*: aut non habuit in exemplari, quo vtebatur, *ἐνταῦθα*, hîc; aut aliter sunt illa conuertenda, & exponenda, quod & nos fecimus, Græcum exemplar secuti. Theodori autem tralationem si approbamus, exponimus hoc modo: *Suauis quoque res est somnus, quippe requiem laboribus afferens; at sicuti aliis naturalibus actionibus, quamquam & ipsæ dulces sunt, non tamen ideo plus temporis insumimus, ita de somno res contingit: aliis autem naturalibus actionibus non plus temporis nos ideo tribuere, exemplo comestionis apparet, quæ licet dulcior sit, quàm non comedere, non tamen nobis plus temporis eripere solet.*

XXXII.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τοῖς γεννήσασι· τὰ δ' ὀψὲ, οἷον ἄνθρωπος· ἢ μόλις, ἢ οὐδέ ποτε; ἢ διότι τὰ μὲν, ταχὺ ἀπολαμβάνει τοῦ γνωρίζειν· τὰ δ' ὀψέ; καὶ τὰ μὲν, αἰσθάνεται τῶν ὠφελούντων· τὰ δ', ἔχει αἴσθησιν· ὅσα μὲν οὖν ἔχει ἄμφω ταῦτα (λέγω δ' οἷον καὶ αἴσθησιν τῶν ὠφελούντων, καὶ ἐπιτέλεσιν τοῦ σώματος) ἀκολουθεῖ· τὰ δ' ἢ μὴ ἄμφω, οὐ ποιεῖ τοῦτο. δεῖ γὰρ δύνασθαι καὶ διαισθάνεσθαι.

Cur animantium alia statim parentes sectantur, alia serò, vt homo, vel vix vmquam? An quòd alia citò vim recipiunt cognoscendi, alia serò, & alia rei sibi commodæ sensum obtinent, alia carent. Quæ igitur hæc ambo, sensum dico rei commodæ suique corporis perfectionem sortiuntur, hæc parentem sectari protinus queunt. Quæ non vtrumque illorum habeant, hæc id facere ipsum nequeunt: opus enim est viribus, & sensu.

Problematis propositio, aut quadrimembris est hoc modo; Animantium alia statim

sectan

sectantur parentes, alia tardè, vt homo; alia vix; alia numquam. Aut bimembris, & quæ sequuntur partes sunt alterius membri hoc modo: Animantium alia statim sectantur parentes, alia tardè: tardè autem sectantium exemplum est homo, qui aut vix, aut numquam parentes consequitur. Exemplum animantium pro ea, quam inquirebat re, nullum præter hominis posuit Aristoteles. Ad primum membrum referuntur coturnices, & perdices, quas ait Aristoteles libro nono de historia animalium capite octauo mox, atque excluserint pullos, protinus educere, eo quòd nequeant suo volatu iis cibum administrare: Et referunt, qui eas venantur, illas vix capite, & pedibus ex oui testa extractis, testam ipsam secum ferentes matrem insequi. Porrò Aristoteles in ratione reddenda duas affert animalium diuisiones, alia enim dicit esse, quæ celeriter admodum vim cognoscendi recipiunt, hoc est, ita facta à natura sunt, vt statim parentes ipsos cognoscant, alia autem serò, vt homo. Iterum: animalia sunt, quæ rei commodæ, & proficuæ sensum statim obtinent, sunt quæ non statim. His diuisionibus addit aliam: Animantium alia statim habent corporis perfectionem, hoc est, robur, & firmitatem gradiendi, alia non. His propositis quæsitum soluit: Animalia, quæ ex propositis conditionibus duas illicò habent, corporis perfectionem, & sensum rei proficuæ, illa parentes illico consequuntur, tanquam notos, & ipsis profuturos; quæ autem vtrumque non habent, haud quaquam: Necesse enim eis est, vt tum parentes ipsos cognoscant, tum etiam illam habeant corporis firmitatem, vt cognitos possint insequi: si autem alterutrum desit, fieri nullo pacto potest, vt eos insequantur. Ex eisdem diuisionibus possumus etiam cæteris membris, quæ proposita sunt, satisfacere; quæ enim animalia vtrásque conditiones serò habent, serò; ea quæ numquam, numquam. Porrò cùm in omnibus exemplaribus Græcis, quæ ego quidem viderim, etiam quod ex bibliotheca doctissimi Casauboni prodiit, ad finem problem. legeretur, ἢ μὴ αἰσθάνεσθαι, contrario prorsus sensu nos ex Iustiniani codice reposuimus, ἢ μὴ αἰσθάνεσθαι, quam lectionem habuisse etiam videtur tum Theodorus tum antiquus Interpres.

XXXIII.

Διὰ τί λεύκη οὐ γίνεται τοῖς ἄλλοις ζώοις; πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις νόσημα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ γίνεται διὰ λευκὰ τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν; ἀλλ' ὅμως ἀπορήσειεν ἄν τις διὰ τί ὕστερον οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐκ γενετῆς ἡ ποικιλία· ἢ ὅτι τὰ δέρματα τῶν ἄλλων ζώων σκληρά, ἄνθρωπος δὲ φύσει λεπτοδερμότατον; ἡ δὲ λεύκη, πνεύματός ἐστιν ἔκκρισις, ὃ κωλύεται διὰ τὴν πυκνότητα ἐξιέναι τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῦ δέρματος.

Cur genus vitiliginis, quod leuca appellatur, quasi albam dixeris, cæteris animantibus contrahi nequeat? Vtrum quòd hominibus, morbo hæc est: cæteris autem animalibus tergora varia, pilíque eodem modo albedine afficiuntur. Attamen ambiget aliquis, quærétque cur non postea, sed statim ab ortu naturæ varietas illa existere soleat? An quòd cæterorum animantium tergora dura sunt: homo autem è natura prætenui cute continetur. Vitiligo autem spiritus secretio est, qui cæteris animantibus excerni tergore denso prohibetur.

Superiùs hac eadem sectione problemate quinto, de vitiligine idem quæsiuit Aristoteles, quod hoc loco proponit. Quamquam autem ad problematis finem hîc eadem affertur ratio, quæ & ibi adducta est; antea tamen nonnulla proponit, quæ & obscura satis sunt, & mendi suspicionem faciunt. Primùm enim satis manifestè patet Theodorum, vt sanè conuertit, aliam lectionem, & penè contrariam sequutum fuisse, quæque ita habent: πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἀνθρώποις νόσημα, τοῖς δ' ἄλλοις οὐ γίνεσθαι διάλευκα τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν: hoc est verbũ è verbo: *Vtrum quoniã hominibus quidem morbus est, aliis autem quòd alba fiant tergora, & pili ipsorum*; hoc sensu, vt mihi quidem videtur. Vtrum quoniam illis morbus est, nimirum quia corpora habent & subiecta illi affectui, & morbo recipiendo idonea, minimè autem cæteris morbus est, sed ipsorum efficit cutim, & pilos albos. Atqui hominibus nónne & cutim, & pilos similiter albos efficit, & in coloris ea immutatione, nónne homini morbus hic consistit? quæ igitur homini ad cætera animalia diuersitas? An dicamus ex eis, quæ statim Aristoteles subdit, cæteris animalibus illam mutationem esse ab ortu naturæ, in vtero enim contrahi cùm tenera, & recentia sunt; accidens igitur naturæ dicendum,

minimè

minimè autem morbum, morbum autem hominibus, quibus, & adultis contingit? Atqui verò non omnibus in vtero fit, non enim omnia cutim, & pilos albos trahunt: Respondendum: Omnia tamen esse eo tempore habilia, vt trahant, sicuti omnes homines vitiliginem non patiuntur: sed habiles sunt, vt patiantur, idque inter homines, & cætera animalia interesse; Quare autem hæc non sint habilia posteriùs sequitur Aristoteles ad inquirendum, & ostendendum, atque eandem proponit rationem, quam problemate quinto priori loco adduxit, homini nimirum fieri vitiliginem, quia cutim obtinet tenuissimam, cæteris animalibus non fieri, quia admodum duram: nam cùm vitiligo fiat ob excretionem, seu exitum spiritus, sicuti problemate quinto vberiùs ostensum est; durum cæterorum animalium tergus cùm adulta sunt non potest spiritus penetrare, potest autem hominis etiam adulti: sed cùm illa adhuc tenera in vtero sunt, fieri potest, vt spiritus eorum cutem permeet, & varietatem, seu immutationem illam cutis, & coloris eo tempore progignat, homini autem præ cutis teneritudine semper. Porrò autem, vt alicui fortè ex legentibus satisfacerem, Latinè etiam proponenda duxi ipsa problematis prima verba, Græcis, vt in excusis leguntur, respondentia. Sonant autem in hunc modum: *Vtrum quoniam alijs quidem morbus est, hominibus autem nequaquàm alba fiunt cutis, & pili ipsorum.* Occurrebat interpungere post ε', *nequaquam*, & ante Διάλευκα, *alba*, addere δὲ, *autem*, hoc sensu; *Vtrum quoniam alijs quidem animalibus est morbus*; hoc est materia efficiens vitiliginem in alium quempiam morbum illis conuertitur, homini autem albam reddit cutim, & pilos, vitiliginem creando: & hoc modo videtur exponere Apponensis, qui vulgatam Græcam lectionem secutus est; at reclamare videntur, quæ statim consequuntur; illis enim omnino requiri apparet albedinem cutis, & pilorum, dictam esse de homine non de aliis animalibus.

XXXIV.

Διὰ τί ἐν μὲν τῇ λεύκῃ πολιαὶ γίνονται, ὅπου δ' ἂν πολιαὶ, οὐκ ἀεὶ λεύκη; ἢ διότι αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματός εἰσιν; ἡ δὲ πολιὰ, ὥσπερ σαπρότης τις τῶν τριχῶν ἐστιν. ὅταν μὲν οὖν τὸ δέρμα κάμνῃ, ἀνάγκη καὶ τὰς τρίχας ἐξ ἐκείνου κάμνειν· ὅταν δ' ἡ θρὶξ, οὐκ ἀνάγκη τὸ δέρμα.

Cur vbi vitiligo, canities quòque est? reciprocari autem non licet, vt semper vbi canities, sit etiam vitiligo. An quòd pili omnes cute proueniunt: canities autem putredo veluti quædam est. Cùm itaque cutis morbo laborat, pilum etiam laborare inde necesse est: cùm autem pilus, cutim malè affici necesse non est.

In vitiligine pilos canitie immutare dictum etiam superiùs est ab Aristotele problemate decimo, & ab aliis, quorum testimonia ibidem adduximus: Contra autem cur non fiat, vt vbi canities, ibi quoque sit vitiligo, (canescunt enim multi, qui vitiliginem non patiuntur) quærit hoc loco Aristoteles: Dicit autem ideo fieri, quoniam vitiligo propriè, & primùm pertinet ad cutim, cuius vitio hæc affectio exoritur; & quoniam pili ex cutè oriuntur, sicuti etiam superiùs dictum est, laborante & vitiosa cuti; laborant etiam, & ægritudinem patiuntur pili vnde in omni huiusmodi vitiligine illi albi fiũt: canities autem propriè pertinet ad capillos; effici autem putredine ostenditur ab eodem Aristotele libro quinto de generatione animalium, capite quinto. Fieri autem potest, vt afficiantur capilli, non afficiatur autem cutis, exigua quippe læsio eos immutat, hanc non immutat; contrà hac immutata, cùm & læsio maior fit, & ex ea fint pili, sicuti dicebatur, ipsos etiam immutari necesse est. Dubitat Apponensis, quomodo in vitiligine, quæ propria homini affectio est, ex cuti necessariò trahant colorem pili, cùm quinto libro de generatione animalium capite quinto dicatur, in cæteris quidem animalibus caussam colorum cutim esse, alborum enim albam, nigrorum nigram, variorum, permixtorùmque partim albam, partim nigram conspici, in homine autem cutim nullam caussam esse; qui enim sunt albi, admodum nigros habẽt capillos; Quin potiùs cutem ipsam præ sua imbecillitate ipsam mùtari, & vel à Sole, vel à flatu reddi nigriorem, nec pilos tamen vllo pacto cum ea immutari. Respondetur, accepisse Aristotelem cutim integram, & valentem, déque iis pilorum affectionibus locutum, quæ extrinsecus originem ducunt, sicuti à Sole, & flatu. At cùtim morbosam, & vitiosis humoribus intus redundantem, communicare necessariò affectionem suam pilis ipsis; sicuti in vitiligine contingit.

XXXV.

Διὰ τί τῶν ζῴων τὰ μὲν χαλεπά ἐστι μετὰ τὸν τόκον, οἷον κύων, καὶ ὗς· τὰ δὲ, οὐδὲν ἐπιδήλως, οἷον γυνὴ, πρόβατον; ἢ ὅτι ὅσα μὲν περιττωματικὰ ὑγρά; ἀπέρχεται γὰρ ἐν τῷ τόκῳ τὰ λυποῦντα. ὅσοις δὲ ἀπὸ τῶν εὖ ἐχόντων γίνεται ἀφαίρεσις, ταῦτα ἐξαγριαίνεται, καὶ χαλεπά ἐστι. ὥστε καὶ ἰσχνότης, ποιεῖ διὰ τὴν ὀργὴν· ὥσπερ καὶ αἱ ἀλεκτορίδες οὐ τεκοῦσαι, χαλεπαὶ, ἀλλ᾽ ἐπῳάζουσαι, διὰ τὴν ἀσιτίαν.

Cur animantium alia post partum sæuite solent, vt canis, vt sus: alia nihil effetantur, quod perspicuum sit, vt mulier, vt ouis? An quæ superuacua redundant materia, hæc suam clementiam seruant? Quantum enim doloris esset, secretum in partu est. Quibus autem secretio non à vacantibus, sed integris fieri materiis solet, hæc exasperantur, & sæuiunt. Vnde fit, vt extenuatio quoque iram ratione habitus moueat: vt etiam gallinæ furiant, non cùm pepererint, sed cùm incubant ratione inediæ.

Sæuitia, & mansuetudine differre inter se animalia nonulla, quo tempore filios enixa eos nutriunt, experientia ipsa constat: sunt enim, quæ ad appropinquantes rabie efferata eos appetant, sunt quæ mitia, & placida se ostendant. De suibus feris habemus etiam Plinij testimonium, eas in partu asperiores, quod tamen similiter de omni ferè bestiarum genere idem scribit. Aristoteles autem hoc loco diuersitatis caussam esse dicit naturam, & habitum eorundem animalium; nam quæ naturâ, & habitu excrementitio sunt prædita, multáque & inutili materia redundant, illa post partum mansuetudinem seruant, quoniam in partu ipso quicquid erat, quod eas dolore afficeret, illud secessit, nimirum & copia materiæ, qua onerabantur, & fortasse eiusdem virium, quod in ea copia aliquod subesse existimari facilè possit: Illa igitur onere, & partus molestia alleuata cur sæuiant, caussa nulla est: quæ verò excrementis abundare non solent, neque eorum copia opprimuntur; quæque euacuantur, à sanis, & bene habentibus, & ex vtili, nec molesta materia euacuantur, illa exasperantur, & sæuiunt; bonis enim humoribus euacuatis fit in animalibus extenuatio, & talis habitus gignitur quo ad sæuitiam facilè concitentur: habitus nimirum siccus, quo calor facilè accendatur, cuius limam siccitatem esse, peruulgatum est: vnde & qui extenuati sunt conualescentes, & macie affectos, ad iram maximè pronos esse videmus. Hanc autem inanitionis & siccitatis rationem rectè assignari, ex eo constare potest, quoniam gallinæ non cùm oua pepererint: sed cùm incubant exasperari solent: hoc enim tempore, non illo à cibo abstinentes extenuantur, & sicciores euadunt; vnde acuriore calore reddito, ad iram, & sæuitiam faciliùs concitantur. Porrò autem, quoniam ipsa Aristotelis verborum series, quamquam breuior, plenior tamen, & dilucidior, Latina Theodori interpretatione mihi visa est, eam fideliter quidem, sed admodum pingui Minerua in Latinum conuersam ita proponere libuit: *Propter quid ex animalibus alia post partum sæuire solent, vt canis, & sus, alia neqaaqam, quod sit manifestam, vt mulier, & ouis? An quæcùmque excrementosa sunt, hæc itidem mansueta: secedunt enim in partu quæcùmque molestia afficiant, quibus verò ex bene habentibus fit ablatio, illa exasperantur, & sæuiunt. Quoniam & extenuatio ob habitum ipsam iram mouet. Quamobrem & gallinæ non cùm pepererint; sed cùm incubant, exasperantur ob cibi deffectum.*

XXXVI.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι, τὰ μὲν ἄλλα εἰς τὸ θῆλυ διαφθειρόμενοι μεταβάλλουσι· καὶ γὰρ φωνὴν θηλυκὴν ἴσχουσι, καὶ ἀμορφίαν, καὶ ἀναρθρίαν· καὶ οὕτω σφόδρα μεταπίπτουσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις τὰ ἐκτεμνόμενα· ἐναντίως δὲ οἱ ταῦροι, καὶ οἱ κριοὶ τὰ κέρατα ἴσχουσι. διότι καὶ τὰ θήλεα ἐναντίως αὐτῶν ἔχει· διὸ οἱ μὲν μείζω ἐκτεμνόμενοι ἴσχουσιν· οἱ δὲ ἐλάττω, ἀνίσχυροί εἰσι. τὸ δὲ μέγεθος μόνοι οἱ εὐνοῦχοι εἰς τὸ ἄρρεν μεταβάλλουσι· μείζους γὰρ γίνονται· ἔστι δὲ τοῦτο τοῦ ἄρρενος. τὰ γὰρ θήλεα, ἐλάττω ἐστὶ τῶν ἀρρένων. ἢ οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ ἄρρεν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ θῆλυ; οὐ γὰρ εἰς πᾶν τὸ μέγεθος, ἀλλ᾽ εἰς τὸ μῆκος μόνον. τὸ δὲ ἄρρεν, καὶ εἰς πλάτος, καὶ εἰς βάθος· τότε γὰρ τετελείωται. ἔτι δὲ ὡς ἔχει τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν, οὕτως αὐτοῦ τοῦ θήλεος ἡ παρθένος πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ μὲν γὰρ, ἤδη γυναικεία· ἡ δὲ οὔ· εἰς τὴν τύπον οὖν μεταβάλλει, ἐπὶ μῆκος γὰρ ταύταις ἡ αὔξησις. διὸ καὶ Ὅμηρος εὖ.

— μῆκος δ᾽ ἔπορ᾽ Ἄρτεμις ἁγνή.

ὡς διὰ τὴν παρθενίαν, ὃ εἶχε, δυναμένης δοῦναι. οὐκ οὖν εἰς τὸ ἄρρεν κατὰ τὸ μέγεθος μεταβάλλει. οὐ γὰρ εἰς τὸ τέλειον μεταβάλλει. οἱ δὲ εὐνοῦχοι, εἰς μέγεθος τὸ μῆκος ἐπιδιδόασιν.

Cur spadonibus cætera in sexum fœmineum vitiata mutátur? (vox enim tenuis, corpus imbecillum, denique ira homines commutantur, vt etiam cærerorum animantium quæcúmque castrata. Nam & tauri, & verueces sua cornua è contrario gerunt, quòd fœminæ quoque eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaque alii maiora excisi gerunt, alij minora) magnitudo verò tantummodo, spadonibus dico, ad sexum virilem commutatur: maiores námque redduntur. Quæ quidem res maris sua profectò est; quippe cùm fœminæ minores maribus esse soleant. Anne id quidem ad marem, sed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, sed longitudinis duntaxat acquiritur, cùm mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: sic etiam perfici ipse assolet. Ad hæc, vt fœmina ad marem, sic fœminæ ipsius virgo se habet ad mulierem: altera enim generosa iam est, altera nondum est. In eam igitur ipsam fœminæ magnitudinem mutantur: crescere námque in longitudinem corpus assolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vsum.

Vtpote cùm rem, quam suam ob virginitatem haberet, largiri nimirum posset. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cùm non in magnitudinis genus perfectè commutetur. Spadones enim longitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Spadonum, quibus excisi sunt testes, deprauatur, atque ita ferè tota immutatur natura, vt alij propemodum omnino fiant, quàm antea essent. Immutatur autem ipsorum virilis natura, parte genitali corrupta, quòd ea principium sit, principio autem vel exiguo immutato, multa ex iis, quæ à principio sunt, immutari solent; quemadmodum scribit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite secundo, & quinto eorundem librorum capite septimo. Immutantur autem in fœminam, eodem teste, libro quinto de generatione animalium capite septimo. Vnde & elegantissimus Veronensis Poëta, membra sine viro eos habere dixit, & antiquo Gripho, eunuchi appellati sunt homines, non homines, quamquam de pumilionibus id etiam dictum fuerit. Aristoteles igitur hanc immutationem perpendens hoc loco, inquirit, cur cùm cæteris rebus eunuchi fœminis similes sint, voce, formâ, & imbecillitate, magnitudine tamen ab eis differant: qui enim castrati sunt, maiores euadunt non castratis: at magnitudo marium potiùs, quàm fœminarum est. Antequàm verò quæsitum dissoluat, pluribus confirmat cum fœminis propositam similitudinem; ait enim eunuchos habere vocem, formam, & imbecillitatem fœmenilem; Theodorus autem in tralatione formam omisit, & voci addidit, *tenuitatem*, vt putandum sit, ipsum pro ἀμορφίαν legisse ὀξύτητα, sicuti etiam nonnulli habent, cùm tamen ὀξύτητα, acuitatem idem transtulerit in libris de generatione animalium, non tenuitatem. Verùm, qui fœmenilem vocem dicit, idem dicit tenuem, aut acutam, talis enim fœminini generis vox, prætterquàm vaccarum, vt loco citato quinto de generatione, capite septimo, idem Aristoteles scripsit. Formam tamen non omiserim hoc loco, cùm eiusdem nominatim mentionem fecerit, tum nono de historia animalium, his verbis de castratis loquens: *Immutant autem animalia non solùm formas*; tum etiam primo de generatione animalium capite secundo: *Patet hoc in exsectis, quibus parte genitali tantùm corrupta, tota ferè forma vsque eo commutatur, vt aut fœmina esse videantur, aut parum absint.* Non dissimiliter denique transmutari homines dicit Aristoteles, atque contingit in cæterorum animalium genere, quæ castrata sunt: huius autem maximæ diuersitatis exemplum à taurorum, & veruecum cornibus petit; hæc enim animalia contrario modo cornua gerunt, quàm sui generis non castrata; taurorum enim nomine exsectos tauros in præsentia accipio: gerunt autem contrario modo, quia fœminis similia reddita sunt, at fœminæ contrario modo; contrarietas autem hæc in magnitudine, & paruitate consistit; maiora enim, quàm maribus sunt fœminis in suo genere cornua. Igitur & ex tauris, ac veruecibus, qui excisi sunt maiora, qui autem non excisi, minora. Si autem taurorum nomine accipiamus non castratos, verba erunt exponenda hoc modo: *Tauri & verueces contrario modo inter se cornua gerunt: tauri enim minora, quàm sui*

generis castrata, verueces autem maiora, quàm sui generis non castrata: fœminæ enim & ipsa contrario modo gerunt, quàm ipsi mares, quoniam maiora. Distare autem inter se boum fœminarum, & taurorum cornua scripsit idem Aristoteles libro tertio de partibus animalium capite primo: tauris enim robustiora; quod etiam affirmauit libro quarto de historia capite vltimo: *at robustiora iure minora sunt, minúsque prolixa.* Castratos autem boues longiora similiter habere cornua restatur etiam Ælianus libro XII. capite decimo nono his verbis: οἱ τμίαι βόες Δημόκριτος λέγει, σκολιὰ, λεπτὰ, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δὲ ἐνόρχοις παχέα τὰ πρὸς τῇ ῥίζῃ, καὶ ὀρθὰ, καὶ πρὸς μῆκος προήκοντα ἧττον. hoc est. *Bubulo pecori castrato, tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contra testibus prædito enasci secundùm radicem crassa, recta, minúsque prolixa.* Porrò duas illas voces, αὐχμηροί εἰσι, negleximus tanquam superfluas, neque enim redditæ sunt à Theodoro, aut ab antiquo interprete, & eas expungit Iustinianus, nec video cui vsui possint inseruire. τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι. *Magnitudo verò tantummodo, spadonibus dico.* Proponit dissimilitudinem, quam eunuchi à fœminis habere videntur; hæc autem magnitudo est, qua illi in mares potiùs immutantur. Castrati enim maiores aliis euadunt: at magnitudo marium est, fœmenile enim genus minus. Porrò castratos maiores aliis euadere scripsit idem Aristoteles libro nono de historia animalium capite vltimo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnia denique si dum crescant, castrantur, maiora & elegantiora, quàm incastrata euadunt.* Obseruandæ tamen sunt in hac re conditiones, nam, & vituli, nisi castrentur aniculi, minores, & deformes fiunt, ne dum maiores, quod scribit idem Aristoteles paullò post. Fœminas autem minores esse in suo genere maribus, nimirum viuiparas, testatum reliquit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite decimo nono, his verbis ex Theodori tralatione: *Hanc eandem caussam esse putandum. & vt corpora minora sint fœminarum, quàm marium in viuiparo genere* His autem propositis solutionem aggreditur Aristoteles. ἢ οὐδὲ τοῦτ. *An ne id quidem ad marem.* Negat, ex magnitudine, quam acquirunt eunuchi, dicendum eos in marem mutari, quin contra confirmari eos mutari in fœminam; quam enim acquirunt magnitudinem, fœminarum esse, cùm non veram & exactam, sed quæ longitudo tantùm sit, illi nanciscantur, fiunt enim longiores, & proceriores, sicuti fœminæ; mares autem, cùm perfecti sunt, non solùm longitudinem, sed latitudinem etiam, & profunditatem acquirunt, omnéque dimensionis genus. Magnitudinem autem vtroque modo accipi, sed propriè cùm trinas obtinet dimensiones, liquidò admodum explicat Galenus commentario secũdo aphorismorum ad aphorismum quadragesimum quartum his verbis Leoniceno interprete: *Magnitudo corporis propriè quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum verò, & quod longitudine solâ amplius auctum est corpus, solemus magnum nominare, quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando, quod secundùm latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur.* Libro etiam secundo de differentiis pulsuum capite septimo, eandem rem pluribus percurrit, cùm de pulso magno, longo, lato & profundo accuratiùs aduersùs Archigenem disputat. Sed & Aristoteles cùm fœminarum corpora marium scripsit esse minora primo de generatione animalium capite decimo nono dixit, τοῖς ὄγκοις ἐλάττους εἶναι, id est *minora esse tumore*, aut, *corpulentia*, vt dimensionis genus euidentiùs demonstraret. ἐν δ' ὡς ἔχει. *Ad hac vt fœmina.* Non rationem nouam affert, sed propositam magis confirmat, & corroborat, quod ex conclusione apparet: hic autem est, vt existimo Aristotelis sensus: Eunuchi mutantur acquirentes longitudinem, igitur virginibus hac re similes redduntur, earum enim longitudo est, non igitur ratione magnitudinis mutantur in mares, cùm in eam mutentur, quæ virginum est. Porrò virginum longitudinem esse, & proceritatem auctoritate Homeri confirmat, qui Odysseæ libro XX. de Pandarei filiabus loquens dixit, eis Iunonem dedisse speciem, & prudentiam, virginem autem Dianam dedisse longitudinem, seu proceritatem. Obseruat autem summus Philosophus ideo apud Poëtam Pandarei filiabus, quæ virgines erant, virginem etiam Deam proceritatem dedisse, quòd rem tribueret, quam præ virginitate possideret, & alteri donare posset; est autem & alter etiam de eadem virgine Diana Poëtæ locus, quo ipsam hac proceritate, & corporis longitudine commendans, dicit eam ludentes simul socias nymphas capite, & fronte omnes supereminuisse; est autem locus Odysseæ ζ, quo eidem Dianæ Nausicaam virginem comparabat, illis carminibus:

— ὅτι δ' Ἀρτέμις εἶσι κατ' ὄρος.

Quem locum imitatus est Virgilius Æneidos libro primo:

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Cur ſpadonibus cætera in ſexum fœmineum vitiata mutátur? (vox enim tenuis, corpus imbecillum, denique ita homines commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcúmque caſtrata. Nam & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt, quòd fœminæ quoque eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaque alii maiora exciſi gerunt, alij minora) magnitudo verò tantummodo, ſpadonibus dico, ad ſexum virilem commutatur: maiores námque redduntur. Quæ quidem res maris ſua profectò eſt; quippe cùm fœminæ minores maribus eſſe ſoleant. Anne id quidem ad marem, ſed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, ſed longitudinis duntaxat acquiritur, cùm mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: ſic etiam perfici ipſe aſſolet. Ad hæc, vt fœmina ad marem, ſic fœminæ ipſius virgo ſe habet ad mulierem: altera enim generoſa iam eſt, altera nondum eſt. In eam igitur ipſam fœminæ magnitudinem mutantur: creſcere námque in longitudinem corpus aſſolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vſum.

Vtpote cùm rem, quam ſuam ob virginitatem haberet, largiri nimirum poſſet. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cùm non in magnitudinis genus perfectè commutetur. Spadones enim longitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Spadonum, quibus exciſi ſunt teſtes, deprauatur, atque ita ferè tota immutatur natura, vt alij propemodum omnino fiant, quàm antea eſſent. Immutatur autem ipſorum virilis natura, parte genitali corrupta, quòd ea principium ſit, principio autem vel exiguo immutato, multa ex iis, quæ à principio ſunt, immutari ſolent; quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite ſecundo, & quinto eorundem librorum capite ſeptimo. Immutantur autem in fœminam, eodem teſte, libro quinto de generatione animalium capite ſeptimo. Vnde & elegantiſſimus Veronenſis Poëta, membra ſine viro eos habere dixit, & antiquo Gripho, eunuchi appellati ſunt homines, non homines, quamquam de pumilionibus id etiam dictum fuerit. Ariſtoteles igitur hanc immutationem perpendens hoc loco, inquirit, cur cùm cæteris rebus eunuchi fœminis ſimiles ſint, voce, formâ, & imbecillitate, magnitudine tamen ab eis differant: qui enim caſtrati ſunt, maiores euadunt non caſtratis: at magnitudo marium potiùs, quàm fœminarum eſt. Antequàm verò quæſitum diſſoluat, pluribus confirmat eum fœminis propoſitam ſimilitudinem; ait enim eunuchos habere vocem, formam, & imbecillitatem fœmenilem; Theodorus autem in tralatione formam omiſit, & voci addidit, *tenuitatem*, vt putandum ſit, Ipſum pro ἀμορφίαν legiſſe ὀξύτητα, ſicuti etiam nonnulli habent, cùm tamen ὀξύτητα, acuitatem idem tranſtulerit in libris de generatione animalium, non tenuitatem. Verùm, qui fœmenilem vocem dicit, idem dicit tenuem, aut acutam, talis enim fœminini generis vox, præterquàm vaccarum, vt loco citato quinto de generatione, capite ſeptimo, idem Ariſtoteles ſcripſit. Formam tamen non omiſerim hoc loco, cùm eiuſdem nominatim mentionem fecerit, tum nono de hiſtoria animalium, his verbis de caſtratis loquens: *Immutant autem animalia non ſolùm formas*; tum etiam primo de generatione animalium capite ſecundo: *Patet hoc in exſectis, quibus parte genitali tantùm corrupta, tota ferè forma vſque eo commutatur, vt aut fœmina eſſe videantur, aut parum abſint.* Non diſſimiliter denique tranſmutari homines dicit Ariſtoteles, atque contingit in cæterorum animalium genere, quæ caſtrata ſunt: huius autem maximæ diuerſitatis exemplum à taurorum, & veruecum cornibus petit; hæc enim animalia contrario modo cornua gerunt, quàm ſui generis non caſtrata; taurorum enim nomine exſectos tauros in præſentia accipio: gerunt autem contrario modo, quia fœminis ſimilia reddita ſunt, at fœminæ contrario modo; contrarietas autem hæc in magnitudine, & paruitate conſiſtit; maiora enim, quàm maribus ſunt fœminis in ſuo genere cornua. Igitur & ex tauris, ac veruecibus, qui exciſi ſunt maiora, qui autem non exciſi, minora. Si autem taurorum nomine accipiamus non caſtratos, verba erunt exponenda hoc modo: *Tauri & verucces contrario modo inter ſe cornua gerunt: tauri enim minora, quàm ſui*

generis castrata, verueces autem maiora, quàm sui generis non castrata: fœminæ enim & ipsæ contrario modo gerant, quàm ipsi mares, quoniam maiora. Distare autem inter se boum fœminarum, & taurorum cornua scripsit idem Aristoteles libro tertio de partibus animalium capite primo: tauris enim robustiora; quod etiam affirmauit libro quarto de historia capite vltimo: *at robustiora iure minora sunt, minúsque prolixa.* Castratos autem boues longiora similiter habere cornua testatur etiam Ælianus libro XII. capite decimo nono his verbis: οἱ τομίαι βόες Δημόκριτος λέγει, σκολιά, λεπτά, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δὲ ἐνόρχοις παχέα τὰ πρὸς τῇ ῥίζῃ, καὶ ὀρθά, καὶ πρὸς μῆκος προήκοντα ἧττον. hoc est. *Bubulo pecori castrato, tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contra testibus prædito enasci secundum radicem crassa, recta, minúsque prolixa.* Porrò duas illas voces, ἰσχυροί εἰσι, neglex imus tanquam superfluas, neque enim redditæ sunt à Theodoro, aut ab antiquo interprete, & eas expungit Iustinianus, nec video cui vsui possint inseruire. τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι. *Magnitudo verò tantummodo, spadonibus dico.* Proponit dissimilitudinem, quam eunuchi à fœminis habere videntur; hæc autem magnitudo est, qua illi in mares potiùs immutantur. Castrati enim maiores aliis euadunt: at magnitudo marium est, fœmenile enim genus minus. Porrò castratos maiores aliis euadere scripsit idem Aristoteles libro nono de historia animalium capite vltimo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnia denique si dum crescunt, castrantur, maiora & elegantiora, quàm incastrata euaduat.* Obseruandæ tamen sunt in hac re conditiones, nam, & vituli, nisi castrentur aniculi, minores, & deformes fiunt, ne dum maiores, quod scribit idem Aristoteles paullò post. Fœminas autem minores esse in suo genere maribus, nimirum viuiparas, testatum reliquit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite decimo nono, his verbis ex Theodori tralatione: *Hanc eandem caussam esse putandum, & vt corpora minora sint fœminarum, quàm marium in viuiparo genere* His autem propositis solutionem aggreditur Aristoteles. ἢ οὐδὲ τοῦτο. *An ne id quidem ad marem.* Negat, ex magnitudine, quam acquirunt eunuchi, dicendum eos in marem mutari, quin contra confirmari eos mutari in fœminam; quam enim acquirunt magnitudinem, fœminarum esse, cùm non veram & exactam, sed quæ longitudo tantùm sit, illi nanciscantur, fiunt enim longiores, & proceriores, sicuti fœminæ; mares autem, cùm perfecti sunt, non solùm longitudinem, sed latitudinem etiam, & profunditatem acquirunt, omnéque dimensionis genus. Magnitudinem autem vtroque modo accipi, sed propriè cùm trinas obtinet dimensiones, liquidò admodum explicat Galenus commentario secũdo aphorismorum ad aphorismum quadragesimum quartum his verbis Leoniceno interprete: *Magnitudo corporis propriè quidem nominatur, qua longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum verò, & quod longitudine sola ampliùs auctum est corpus, solemus magnum nominare, quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando, quod secundùm latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur.* Libro etiam secundo de differentiis pulsuum capite septimo, eandem rem pluribus percurrit, cùm de pulso magno, longo, lato & profundo accuratiùs aduersùs Archigenem disputat. Sed & Aristoteles cùm fœminarum corpora marium scripsit esse minora primo de generatione animalium capite decimo nono dixit, τοὺς ὄγκους ἐλάττους εἶναι, id est *minora esse tumore*, aut, *corpulentia*, vt dimensionis genus euidentiùs demonstraret. ἔτι δ' ὡς ἔχει. *Ad hac vt fœmina.* Non rationem nouam affert, sed propositam magis confirmat, & corroborat, quod ex conclusione apparet: hic autem est, vt existimo Aristotelis sensus: Eunuchi mutantur acquirentes longitudinem, igitur virginibus hac re similes redduntur, earum enim longitudo est, non igitur ratione magnitudinis mutantur in mares, cùm in eam mutentur, quæ virginum est. Porrò virginum longitudinem esse, & proceritatem auctoritate Homeri confirmat, qui Odysseæ libro XX. de Pandarei filiabus loquens dixit, eis Iunonem dedisse speciem, & prudentiam, virginem autem Dianam dedisse longitudinem, seu proceritatem. Obseruat autem summus Philosophus ideo apud Poëtam Pandarei filiabus, quæ virgines erant, virginem etiam Deam proceritatem dedisse, quòd rem tribueret, quam præ virginitate possideret, & alteri donare posset; est autem & alter etiam de eadem virgine Diana Poëtæ locus, quo ipsam hac proceritate, & corporis longitudine commendans, dicit eam ludentes simul socias nymphas capite, & fronte omnes supereminuisse; est autem locus Odysseæ ζ quo eidem Dianæ Nausicaam virginem comparabat, illis carminibus:

— οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος.

Quem locum imitatus est Virgilius Æneidos libro primo:

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Cur ſpadonibus cætera in ſexum fœmineum vitiata mutatur? (vox enim tenuis, corpus imbecillum, denique ita homines commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcúmque caſtrata. Nam & tauri, & veruecęs ſua cornua è contrario gerunt, quòd fœminæ quoque eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaque alii maiora exciſi gerunt, alij minora) magnitudo verò tantummodo, ſpadonibus dico, ad ſexum virilem commutatur: maiores námque redduntur. Quæ quidem res maris ſua profectò eſt; quippe cùm fœminæ minores maribus eſſe ſoleant. Anne id quidem ad marem, ſed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, ſed longitudinis duntaxat acquiritur, cùm mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: ſic etiam perfici ipſe aſſolet. Ad hæc, vt fœmina ad marem, ſic fœminæ ipſius virgo ſe habet ad mulierem: altera enim generoſa iam eſt, altera nondum eſt. In eam igitur ipſam fœminæ magnitudinem mutantur: creſcere námque in longitudinem corpus aſſolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vſum.

Vtpote cùm rem, quam ſuam ob virginitatem haberet, largiri nimirum poſſet. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cùm non in magnitudinis genus perfectè commutetur. Spadones enim longitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Spadonum, quibus exciſi ſunt teſtes, deprauatur, atque ita ferè tota immutatur natura, vt alij propemodum omnino fiant, quàm antea eſſent. Immutatur autem ipſorum virilis natura, parte genitali corrupta, quòd ea principium ſit, principio autem vel exiguo immutato, multa ex iis, quæ à principio ſunt, immutari ſolent; quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite ſecundo, & quinto eorundem librorum capite ſeptimo. Immutantur autem in fœminam, eodem teſte, libro quinto de generatione animalium capite ſeptimo. Vnde & elegantiſſimus Veronenſis Poëta, membra ſine viro eos habere dixit, & antiquo Gripho, eunuchi appellati ſunt homines, non homines, quamquam de pumilionibus id etiam dictum fuerit. Ariſtoteles igitur hanc immutationem perpendens hoc loco, inquirit, cur cùm cæteris rebus eunuchi fœminis ſimiles ſint, voce, formâ, & imbecillitate, magnitudine tamen ab eis differant; qui enim caſtrati ſunt, maiores euadunt non caſtratis: at magnitudo marium potiùs, quàm fœminarum eſt. Antequàm verò quæſitum diſſoluat, pluribus confirmat cum fœminis propoſitam ſimilitudinem; ait enim eunuchos habere vocem, formam, & imbecillitatem fœmenilem; Theodorus autem in tralatione formam omiſit, & voci addidit, ***tenuitatem***, vt putandum ſit, ipſum pro ἀμορφίαν legiſſe ὀξύτητα, ſicuti etiam nonnulli habent, cùm tamen ὀξύτητα, acuitatem idem tranſtulerit in libris de generatione animalium, non tenuitatem. Verùm, qui fœmenilem vocem dicit, idem dicit tenuem, aut acutam, talis enim fœminini generis vox, prætetquàm vaccarum, vt loco citato quinto de generatione, capite ſeptimo, idem Ariſtoteles ſcripſit. Formam tamen non omiſerim hoc loco, cùm eiuſdem nominatim mentionem fecerit, tum nono de hiſtoria animalium, his verbis de caſtratis loquens: ***Immutant autem animalia non ſolùm formas***; tum etiam primo de generatione animalium capite ſecundo: ***Patet hoc in exſectis, quibus parte genitali tantùm corrupta, tota ferè forma vſque eo commutatur, vt aut fœmina eſſe videantur, aut parum abſint.*** Non diſſimiliter denique tranſmutati homines dicit Ariſtoteles, atque contingit in cæterorum animalium genere, quæ caſtrata ſunt: huius autem maximæ diuerſitatis exemplum à taurorum, & veruecum cornibus petit; hæc enim animalia contrario modo cornua gerunt, quàm ſui generis non caſtrata; taurorum enim nomine exſectos tauros in præſentia accipio: gerunt autem contrario modo, quia fœminis ſimilia reddita ſunt, at fœminæ contrario modo; contrarietas autem hæc in magnitudine, & paruitate conſiſtit; maiora enim, quàm maribus ſunt fœminis in ſuo genere cornua. Igitur & ex tauris, ac veruecibus, qui exciſi ſunt maiora, qui autem non exciſi, minora. Si autem taurorum nomine accipiamus non caſtratos, verba erunt exponenda hoc modo: ***Tauri & verueces contrario modo inter ſe cornua gerunt: tauri enim minora, quàm ſui***

generis castrata, verueces autem maiora, quàm sui generis non castrata: fœminæ enim & ipsæ contrario modo gerunt, quàm ipsi mares, quoniam maiora. Distare autem inter se boum fœminarum, & taurorum cornua scripsit idem Aristoteles libro tertio de partibus animalium capite primo: tauris enim robustiora; quod etiam affirmauit libro quarto de historia capite vltimo: *at robustiora iure minora sunt, minúsque prolixa.* Castratos autem boues longiora similiter habere cornua testatur etiam Ælianus libro XII. capite decimo nono his verbis: οἱ τμίαι βόες, Δημόκριτος λέγει, σκολιὰ, λεπτὰ, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δὲ ἐνόρχοις παχέα τὰ πρὸς τῇ ῥίζῃ, καὶ ὀρθὰ, καὶ πρὸς μῆκος προήκοντα ἧττον. hoc est. *Bubulo pecori castrato, tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contra testibus prædito enasci secundùm radicem crassa, recta, minúsque prolixa.* Porrò duas illas voces, ἰσχυροί εἰσι, negleximus tanquam superfluas, neque enim redditæ sunt à Theodoto, aut ab antiquo interprete, & eas expungit Iustinianus, nec video cui vsui possint inseruire. τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι. *Magnitudo verò tantummodo, spadonibus dico.* Proponit dissimilitudinem, quam eunuchi à fœminis habere videntur; hæc autem magnitudo est, qua illi in mares potiùs immutantur. Castrati enim maiores aliis euadunt: at magnitudo marium est, fœmenile enim genus minus. Porrò castratos maiores aliis euadere scripsit idem Aristoteles libro nono de historia animalium capite vltimo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnia denique si dum crescunt, castrantur, maiora & elegantiora, quàm incastrata euadunt.* Obseruandæ tamen sunt in hac re conditiones, nam, & vituli, nisi castrentur aniculi, minores, & deformes fiunt, ne dum maiores, quod scribit idem Aristoteles paullò post. Fœminas autem minores esse in suo genere maribus, nimirum viuiparas, testatum reliquit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite decimo nono, his verbis ex Theodori tralatione: *Hanc eandem caussam esse putandum, & vt corpora minora sint fœminarum, quàm marium in viuiparo genere* His autem propositis solutionem aggreditur Aristoteles. ἢ οὐδὲ τοῦτο. *An ne id quidem ad marem.* Negat, ex magnitudine, quam acquirunt eunuchi, dicendum eos in marem mutari, quin contra confirmari eos mutari in fœminam; quam enim acquirunt magnitudinem, fœminarum esse, cùm non veram & exactam, sed quæ longitudo tantùm sit, illi nanciscantur, fiunt enim longiores, & proceriores, sicuti fœminæ; mares autem, cùm perfecti sunt, non solùm longitudinem, sed latitudinem etiam, & profunditatem acquirunt, omnéque dimensionis genus. Magnitudinem autem vtroque modo accipi, sed propriè cùm trinas obtinet dimensiones, liquidò admodum explicat Galenus commentario secúdo aphorismorum ad aphorismum quadragesimum quartum his verbis Leoniceno interprete: *Magnitudo corporis propriè quidem nominatur, qua longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum verò, & quod longitudine solà ampliùs auctum est corpus, solemus magnum nominare, quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando, quod secundùm latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur.* Libro etiam secundo de differentiis pulsuum capite septimo, eandem rem pluribus percurrit, cùm de pulso magno, longo, lato & profundo accuratiùs aduersùs Archigenem disputat. Sed & Aristoteles cùm fœminarum corpora marium scripsit esse minora primo de generatione animalium capite decimo nono dixit, τοὺς ὄγκους ἐλάττους εἶναι, id est *minora esse tumore*, aut, *corpulentia*, vt dimensionis genus euidentiùs demonstraret. ἔτι δ' ὡς ἔχει. *Ad hæc vt fœmina.* Non rationem nouam affert, sed propositam magis confirmat, & corroborat, quod ex conclusione apparet: hic autem est, vt existimo Aristotelis sensus: Eunuchi mutantur acquirentes longitudinem, igitur virginibus hac re similes redduntur, earum enim longitudo est, non igitur ratione magnitudinis mutantur in mares, cùm in eam mutentur, quæ virginum est. Porrò virginum longitudinem esse, & proceritatem auctoritate Homeri confirmat, qui Odysseæ libro xx. de Pandarei filiabus loquens dixit, eis Iunonem dedisse speciem, & prudentiam, virginem autem Dianam dedisse longitudinem, seu proceritatem. Obseruat autem summus Philosophus ideo apud Poëtam Pandarei filiabus, quæ virgines erant, virginem etiam Deam proceritatem dedisse, quòd rem tribueret, quam præ virginitate possideret, & alteri donare posset; est autem & alter etiam de eadem virgine Diana Poëtæ locus, quo ipsam hac proceritate, & corporis longitudine commendans, dicit eam ludentes simul socias nymphas capite, & fronte omnes supereminuisse; est autem locus Odysseæ ζ quo eidem Dianæ Nausicaam virginem comparabat, illis carminibus:

— οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος.

Quem locum imitatus est Virgilius Æneidos libro primo:

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Cur ſpadonibus cætera in ſexum fœmineum vitiata mutatur? (vox enim tenuis, corpus imbecillum, denique ita homines commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcúmque caſtrata. Nam & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt, quòd fœminæ quoque eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaque alii maiora exciſi gerunt, alij minora) magnitudo verò tantummodo, ſpadonibus dico, ad ſexum virilem commutatur: maiores námque redduntur. Quæ quidem res maris ſua profectò eſt; quippe cùm fœminæ minores maribus eſſe ſoleant. Anne id quidem ad marem, ſed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, ſed longitudinis duntaxat acquiritur, cùm mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: ſic etiam perfici ipſe aſſolet. Ad hæc, vt fœmina ad marem, ſic fœminæ ipſius virgo ſe habet ad mulierem: altera enim generoſa iam eſt, altera nondum eſt. In eam igitur ipſam fœminæ magnitudinem mutantur: creſcere námque in longitudinem corpus aſſolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vſum.

Vtpote cùm rem, quam ſuam ob virginitatem haberet, largiri nimirum poſſet. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cùm non in magnitudinis genus perſectè commutetur. Spadones enim longitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Spadonum, quibus exciſi ſunt teſtes, deprauatur, atque ita ferè tota immutatur natura, vt alij propemodum omnino fiant, quàm antea eſſent. Immutatur autem ipſorum virilis natura, parte genitali corrupta, quòd ea principium ſit, principio autem vel exiguo immutato, multa ex iis, quæ à principio ſunt, immutari ſolent; quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite ſecundo, & quinto eorundem librorum capite ſeptimo. Immutantur autem in fœminam, eodem reſte, libro quinto de generatione animalium capite ſeptimo. Vnde & elegantiſſimus Veronenſis Poëta, membra ſine viro eos habere dixit, & antiquo Gripho, eunuchi appellati ſunt homines, non homines, quamquam de pumilionibus id etiam dictum fuerit. Ariſtoteles igitur hanc immutationem perpendens hoc loco, inquitit, cur cùm cæteris rebus eunuchi fœminis ſimiles ſint, voce, formà, & imbecillitate, magnitudine tamen ab eis differant: qui enim caſtrati ſunt, maiores euadunt non caſtratis: at magnitudo marium potiùs, quàm fœminarum eſt. Antequàm verò quæſitum diſſoluat, pluribus confirmat cum fœminis propoſitam ſimilitudinem; ait enim eunuchos habere vocem, formam, & imbecillitatem fœmenilem; Theodorus autem in tralatione formam omiſit, & voci addidit, *tenuitatem*, vt putandum ſit, ipſum pro ἀμορφίαν legiſſe ὀξύτητα, ſicuti etiam nonnulli habent, cùm tamen ὀξύτητα, acuitatem idem tranſtulerit in libris de generatione animalium, non tenuitatem. Verùm, qui fœmenilem vocem dicit, idem dicit tenuem, aut acutam, talis enim fœminini generis vox, præterquàm vaccarum, vt loco citato quinto de generatione, capite ſeptimo, idem Ariſtoteles ſcripſit. Formam tamen non omiſet im hoc loco, cùm eiuſdem nominatim mentionem fecerit, tum nono de hiſtoria animalium, his verbis de caſtratis loquens: *Immutant autem animalia non ſolùm formas*; tum etiam primo de generatione animalium capite ſecundo: *Patet hoc in exſectis, quibus parte genitali tantùm corrupta, tota ferè forma vſque eo commutatur, vt aut fœmina eſſe videantur, aut parum abſint.* Non diſſimiliter denique tranſmutari homines dicit Ariſtoteles, atque contingit in cæterorum animalium genere, quæ caſtrata ſunt: huius autem maximæ diuerſitatis exemplum à taurorum, & veruecum cornibus petit; hæc enim animalia contrario modo cornua gerunt, quàm ſui generis non caſtrata; taurorum enim nomine exſectos tauros in præſentia accipio: gerunt autem contrario modo, quia fœminis ſimilia reddita ſunt, at fœminæ contrario modo; contrarietas autem hæc in magnitudine, & paruitate conſiſtit; maiora enim, quàm maribus ſunt fœminis in ſuo genere cornua. Igitur & ex tauris, ac veruecibus, qui exciſi ſunt maiora, qui autem non exciſi, minora. Si autem taurorum nomine accipiamus non caſtratos, verba erunt exponenda hoc modo: *Tauri & veruces contrario modo inter ſe cornua gerunt: tauri enim minora, quàm ſui*

generis castrata, verueces autem maiora, quàm sui generis non castrata: fœminæ enim & ipsa contrario modo gerunt, quàm ipsi mares, quoniam maiora. Distare autem inter se boum fœminarum, & taurorum cornua scripsit idem Aristoteles libro tertio de partibus animalium capite primo: tauris enim robustiora; quod etiam affirmauit libro quarto de historia capite vltimo: *at robustiora iure minora sunt, minúsque prolixa.* Castratos autem boues longiora similiter habere cornua testatur etiam Ælianus libro XII. capite decimo nono his verbis: οἱ τμίαι βόες Δημόκριτος λέγει, σκολιὰ, λεπτὰ, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δὲ ἐνόρχοις παχέα τὰ πρὸς τῇ ῥίζῃ, καὶ ὀρθὰ, καὶ πρὸς μῆκος προϊόντα ἧττον. hoc est. *Bubulo pecori castrato, tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contra testibus prædito enasci secundùm radicem crassa, recta, minúsque prolixa.* Porrò duas illas voces, αὐχενοί εἰσι, negleximus tanquam superfluas, neque enim redditæ sunt à Theodoro, aut ab antiquo interprete, & eas expungit Iustinianus, nec video cui vsui possint inseruire. τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι. *Magnitudo verò tantummodo, spadonibus dico.* Proponit dissimilitudinem, quam eunuchi à fœminis habere videntur; hæc autem magnitudo est, qua illi in mares potiùs immutantur. Castrati enim maiores aliis euadunt: at magnitudo marium est, fœmenile enim genus minus. Porrò castratos maiores aliis euadere scripsit idem Aristoteles libro nono de historia animalium capite vltimo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnia denique si dum crescunt, castrantur, maiora & elegantiora, quàm incastrata euadunt.* Obseruandæ tamen sunt in hac re conditiones, nam, & vituli, nisi castrentur aniculi, minores, & deformes fiunt, ne dum maiores, quod scribit idem Aristoteles paullò post. Fœminas autem minores esse in suo genere maribus, nimirum viuiparas, testatum reliquit idem Aristoteles libro primo de generatione animalium capite decimo nono, his verbis ex Theodori tralatione: *Hanc eandem caussam esse putandum, & vt corpora minora sint fœminarum, quàm marium in viuiparo genere* His autem propositis solutionem aggreditur Aristoteles. ἢ οὐδὲ τοῦτ. *An ne id quidem ad marem.* Negat, ex magnitudine, quam acquirunt eunuchi, dicendum eos in marem mutari, quin contra confirmari eos mutari in fœminam; quam enim acquirunt magnitudinem, fœminarum esse, cùm non veram & exactam, sed quæ longitudo tantùm sit, illi nanciscantur, fiunt enim longiores, & proceriores, sicuti fœminæ; mares autem, cùm perfecti sunt, non solùm longitudinem, sed latitudinem etiam, & profunditatem acquirunt, omnéque dimensionis genus. Magnitudinem autem vtroque modo accipi, sed propriè cùm trinas obtinet dimensiones, liquidò admodum explicat Galenus commentario secūdo aphorismorum ad aphorismum quadragesimum quartum his verbis Leoniceno interprete: *Magnitudo corporis propriè quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum verò, & quod longitudine solà amplius auctum est corpus, solemus magnum nominare, quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando, quod secundùm latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur.* Libro etiam secundo de differentiis pulsuum capite septimo, eandem rem pluribus percurrit, cùm de pulso magno, longo, lato & profundo accuratiùs aduersùs Archigenem disputat. Sed & Aristoteles cùm fœminarum corpora marium scripsit esse minora primo de generatione animalium capite decimo nono dixit, τοῖς ὄγκοις ἐλάττους εἶ), id est *minora esse tumore, aut, corpulentia,* vt dimensionis genus euidentiùs demonstraret. ἐπεὶ δ᾽ ὡς ἔχει. *Ad hac vt fœmina.* Non rationem nouam affert, sed propositam magis confirmat, & corroborat, quod ex conclusione apparet: hic autem est, vt existimo Aristotelis sensus: Eunuchi mutantur acquirentes longitudinem, igitur virginibus hac re similes redduntur, earum enim longitudo est, non igitur ratione magnitudinis mutantur in mares, cùm in eam mutentur, quæ virginum est. Porrò virginum longitudinem esse, & proceritatem auctoritate Homeri confirmat, qui Odysseæ libro xx. de Pandarei filiabus loquens dixit, eis Iunonem dedisse speciem, & prudentiam, virginem autem Dianam dedisse longitudinem, seu proceritatem. Obseruat autem summus Philosophus ideo apud Poëtam Pandarei filiabus, quæ virgines erant, virginem etiam Deam proceritatem dedisse, quòd rem tribueret, quam præ virginitate possideret, & alteri donare posset; est autem & alter etiam de eadem virgine Diana Poëtæ locus, quo ipsam hac proceritate, & corporis longitudine commendans, dicit eam ludentes simul socias nymphas capite, & fronte omnes supereminuisse; est autem locus Odysseæ ζ quo eidem Dianæ Nausicaam virginem comparabat, illis carminibus:

— οἵη δ᾽ Ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεος.

Quem locum imitatus est Virgilius Æneidos libro primo:

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Exercet Diana choros. --
Illa enim etiam
--Gradiénsque Dea supereminet omnes.

Colligemus autem Aristotelis rationem singulis eiusdem verbis & sententiis expositis, vt illa faciliùs percipi possit: Constituit igitur Aristoteles vtrinque seriem, aut gradus quorundam perfectorum, & imperfectorum, seu illorum, quæ ob imperfectionem immutantur: sunt autem hæc, fœmina, mas, virgo, mulier. Ait igitur quemadmodum se haber fœmina ad marem, sic in ipso fœmineo sexu virgo ad mulierem, vtraque enim res alteri comparata, res est imperfecta, nec absoluta; dixit enim secundo & quarto libro de generatione animalium, mulierem esse veluti marem oblæsum, mutilum, & cui aliquid desit: virgo eodem modo se habet. Probat id Aristoteles, mulier enim generosa est, virgo non itidem; generosa autem, id est, absoluta, quæ amplius non immutatur, quæ denique non degenerat, quæ est propria vocabuli notio, talis enim mulier est, talísque eius natura, virgini comparata; virgo autem nequaquam: hæc enim dum adolescit, & incrementum suscipit, mutatur in τὴν τοῦτων, ait Aristoteles: Non est autem facilè videre, quid repetat τὴν: Theodorus vertit, *magnitudinem*; mutatur itaque in fœminæ magnitudinem, seu proceritatem, quoniam auctio virginibus, cùm immutantur in hanc est, vt auctoritate Homeri comprobatur, cuius ea sunt verba *longitudinem autem dedit Diana virgo.* Si igitur eunuchi, concludit Aristoteles, in hanc immutantur, non immutantur in mares, quoniam hanc virginum, seu fœminarum esse, non autem marium probatum est.

XXXVII.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἢ ὅλως οὐκ ἴσχουσιν, ἢ ἧττον ἰξίας; ἢ ὅτι μεταβάλλουσι τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐκτμήσει εἰς τὰ ἄγονα; τοιαῦτα δὲ παῖς καὶ γυνή. ὧν οὐδέτερον ἴσχει ἰξίας. εἰ μή τι σπάνιον ἡ γυνή.

Cur spadones vel omnino varicibus vacant, vel minùs habent, quàm cæteri? An quoniam naturam suam, dum castrarentur, in genus seminis infœcundum commutarent. Talis autem est puer, & mulier: quorum neutrum habere varices solitum est, præterquàm si mulier rarò.

Eunuchos in fœminas mutari scriptum est in proximè superiori problemate. Nihil igitur miri sit, eosdem illis non subiacere accidentibus, quibus & muliebris natura vacare conspicitur. Horum autem vnum sunt varices, nimirum venæ laxiores in coxis, & cruribus, quæ ex crasso & melancholico sanguine contingunt, sicuti scribit Galenus commento sexto aphorismorum ad aphorismum vigesimum primum. Hac autem re similes etiam fiunt pueris ipsis, nam & forma similis mulieris, & adolescentuli est; & est mulier, quasi mas carens semine, quod scribit Aristoteles primo de generatione animalium capite vigesimo, & quinto, capite tertio his verbis: *Mulierum natura similis puerorum natura est, vtraque enim sterilis seminalis excrementi est.* Quemadmodum etiam mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint, nec pueri similiter ante vsum venereorum, sicuti scriptum est ab Hippocrate sexto aphorismorum libro; his autem ratione similitudinis ex eodem Hippocrate adduntur, de quibus nunc loquimur, eunuchi, qui neque ipsi podagra laborant; quamquam illud notum est, à Galeno, quo viuebat tempore, & eunuchos, & mulieres visas, quæ ob victus intemperantiam podagrà laborarent: similitudo autem, quam inter se habent fœminæ, pueri, & eunuchi, ex eo est, vt videre licet, quòd omnes naturam habent seminis infœcundam, in talem enim mutari sunt eunuchi, quo tempore excisi sunt. Fœminas autem semen genitale non emittere, cuiusnodi mares emittunt, nota Aristotelis sententia est, loco citato libri primi de generatione animalium. Easdem porrò minimè tentari varicibus, aut paucas, seu rarò, quod hic dicitur, scribit idem Aristoteles libro tertio de historia animalium capite decimo nono, & primo de generatione capite itidem decimo nono, nimirum antequàm eis menstrua profluant, vt ibidem scribitur. Carent igitur varicibus eunuchi, quia cùm careant semine, pueris, & mulieribus similes redditi sunt. Vel, quia, vt pueri, & mulieres semine carent; quare autem carentia semine careant varicibus, alia quæstio sit. Iis porrò qui varices habent tolli generandi facultatem (quod minimè aduersatur iis, quæ hic dicuntur) propositum est ab Aristotele superiùs sectione quarta problemate vigesimo primo, cuius rei caussam refere-

bat ad spiritus, seu flatus, quibus & venus exercetur, & quibus varicosi parte affecta abundant, vnde à varicibus etiam iuuari, qui flatibus infestantur, scriptum etiam superiùs est sectione septima problemate tertio; ex quo ad quæstionis propositæ dissolutionem peti ratio etiam possit.

XXXVIII.

Διὰ τί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; πότερον ὅτι ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ σκέλη τῶν ζώων, ὀστώδη γὰρ καὶ νευρώδη, καὶ τετράποδα καὶ ὄρνιθες ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι, σαρκώδη. διὰ τὴν ἁπαλότητα οὖν θᾶττον πηροῦνται ἐν τῇ κινήσει; ἢ διότι μόνον τῶν ζώων πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως. καὶ γὰρ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ δεκάμηνα γίνονται. τοῖς δ' ἄλλοις εἷς χρόνος τῆς τελειώσεως γέγονεν εἰ διατελέσας. τοῖς δ' ἀνθρώποις πολὺς ὁ χρόνος γίνεται τῆς ἐν πλήθει διατελέσης. ὥστε κινουμένων διὰ τὸ ἁπαλὰ εἶναι, καὶ θραύεται τὰ ἀκρωτήρια ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ πλείω.

Cur homo omnium maximè animantium oriri claudus potest? vtrum quòd cæterorum crura robustiora sunt, osse nánique, & neruo, tam quadrupedum, quàm auium constant, hominum carne redundant. Itaque faciliùs hæc ob suam molliriem lædi possunt, cùm se in vtero mouent. An quòd solus ex omnium animantium genere varia generationis tempora obtinet, nam & septimo, & octauo, & decimo mense venire in lucem potest. Cæteris tempus vnum perficiendi sine mora statutum est: hominum generi temporis multum, pro varia ratione immorandi consumi necesse est. Itaque cùm fœtus mouentur, extrema, quòd tenerrima sunt, facilè infringuntur, & eò magis, quò plus temporis intercessit.

Hominem claudum nasci, nisi sit vitio seminis, qua ratione dixit Aristoteles libro septimo de historia animalium, capite sexto; *Gignuntur quoque læsi ex læsis, verbi caußá, claudi ex claudis, & cæci ex cæcis*, duabus contingere ex caussis, scribit hoc loco Aristoteles; quarum altera ex imbecillitate partis, quæ afficitur, altera ex frequentiori pendet occasione, quam præter cætera animalia ad claudicationem patiendam homo habet: postrema autem hæc tangitur etiam ab Hippocrate libro de septimestri partu. Ad primam igitur ait Aristoteles, cæterorum animalium crura esse validiora, & robustiora, quàm hominum; quod probat inductione in quadrupedibus, & auibus, hæc enim sunt, quæ claudicant, quorum crura, quia magna ex parte ex osse, & neruis componuntur, validiora hominum cruribus sunt, quæ multa carne constant: hanc autem sententiam protulit etiam tum libro secundo de historia capite primo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnium quadrapedum crura, osse neruoq́ abundant, carne deficiunt*; tum quarto de partibus capite decimo his verbis similiter eodem interprete: *Crura etiam homini femore, suraq́ carnulenta sunt, cùm cætera animalia omnia non modò viuipara, verùm etiam quæcumq́ cruribus constant, vacua carne hæc habeant: neruosa enim, ossulenta, spinosa, & rigida.* Qua de firmitate atque imbecillitate tum in homine, tum in aliis pedestribus, locus etiam legitur in libro de animalium incessu capite nono, non omnino huic idem; sed eum non vacat in præsentia ampliùs considerare. Caro igitur, quia mollior, ideo imbecillior, & magis opportuna est, vt in agitatione, & motu peruertatur, laxetur, & detrimentum accipiat, quæ in cruribus si fiant, oritur claudicatio. Altera ratio sumpta est à diuersitate, & varietate temporis partus, quam humanum genus habet inter se; natalitium enim tempus, aliis aliud, cùm & septimo, & octauo, & decimo veniat in lucem homo, non idem autem omnibus statum, & præfixum sit; quam sententiam habemus etiam libro septimo de historia capite quarto his verbis: *Sed cùm cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant (vnum enim pariendi tempus statutum omnibus est) homini vni multiplex datum est, nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & quod plurimum decimo, nonnulla etiam vndecimam tangunt.* Eandem rem, testimonio mulierum ipsarum affirmauit Hippocrates libro de septimestri partu his verbis: *Quæ verò iudicio prædita sunt, & victoriam de hac sententia pronunciant, semper dicunt, ac testantur, nasci septimestres, & octimestres, & nonimestres, & decimestres, & vndecimestres.* Cæteris autem animalibus vnum pariendi tempus statutum esse; habuimus ex Aristotelis verbis modò adductis, quamquam in earum genere etiam ex Aristotelis sententia, exigua aliqua possit intercedere varietas, quæ tamen propositam rationem non possit de medio

 tollere.

tollere. Variis igitur hisce temporibus, quæ exitui singula destinata sunt, quibusque potest in lucem prodire homo, variis motionibus afficitur fœtus in vtero, singulis enim illis temporibus mouetur, & explorat vires suas, num in lucem prodire possit: vnde & laborat, & in periculum vitij alienius, & claudicationis ipsius, & in ipsam claudicationem eo tempore incidit. Non sic aliis animalibus vsuuenit, quibus vnico exeundi tempore constituto, nulla aliis temporibus fit agitatio, aut impetus ad exeundum, sed quietè, & paeatè tempora peraguntur. Hanc agitationem & laborem, ex quo claudicatio, aut aliud vitium oritur, agnouit etiam, vt dicebam Hippocrates, qui eadem in octauum mensem præcipuè retulit, ita scribens: *Quæcumq; verò mulieres multos pueros pepererunt, & quidam ex ipsis claudus natus est, aut claudus, aut cæcus aut aliud quoddam malum habens, aiunt in hoc puero octauum mensem ipsas difficiliùs transegisse, quàm in his, quos pepererunt, nihil mali habentes.* Hæc Hippocrates. ὥστε κινδυνεύειν διὰ τὸ ἀπαλὰ εἶναι. *Itaque cùm fœtus mouentur, extrema quòd.* Vtrasque rationes in conclusione iungit, & ex altera alteri vim addit. Et quoniam, inquit, mollia hominum crura sunt, & multis temporibus in vtero mouetur homo egressum tentans, facilè contingere potest, vt in motione fractis ossibus, aut articulo dimotis, quæ in crure sunt, claudicatio subsequatur. πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως. *Varia generationis tempora obtinet.* Cicero, γένεσιν, vertit *ortum*, vt in illis Platonis in Timæo περὶ θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως. *de Deorum natura, ortuq; mundi*: quæ vox & iam hoc loco minùs ambiguè sensum explicet; & Ciceroniana est, cùm generatio vix Latina.

XXXIX.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἑλκώδεις τὰς κνήμας ἔχουσι, καὶ σαπράς; πότερον ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες· οἱ δὲ εὐνοῦχοι, γυναικικοί; ἢ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν. αἴτιον δέ ἐστι καὶ ταῖς γυναιξὶν, ὅτι ἡ θερμότης κάτω ὁρμᾷ· δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γυναικεῖα. διὸ οὐδὲ οἱ εὐνοῦχοι, οὐδὲ γυναῖκες δασεῖς γίνονται, διὰ πολλὴν ὑγρότητα.

Cur spadones cruribus putridis, vlcerosisq; sunt? Vtrum quòd etiam mulieres crura habent eiusmodi: spadones autem effœminati omnino sunt. An hoc accidit. Caussam autem mulieribus quoque reddere illam debemus, quòd calor deorsum se vertit: quod etiam menstrua declarant. Vnde fit etiam, vt præ nimio humore, neque spadones, neque mulieres pilis valeant redundare.

Eunuchis malè affici solere crura dictum etiam superiùs est sectione quarta problemate tertio, quo loco tumorem eiusdem partis proponebat, hic autem vlcera, & putredinem proponit. Affert autē duas rationes, alteram à signo, seu per accidentalem caussam, alteram per se. Primùm igitur accidentalem proponit, ideo dicens, eunuchorum crura esse vlcerosa, & putredinosa, quoniam mulieres eodem modo affecta habere crura consueuêre, eunuchi autem effœminati sunt. *At num id accidit?* inquit Aristoteles; nimirum num autem putanda est hæc caussa per accidens? talis enim verò (etsi non dissimili vtatur aliquando hisce in problematibus Aristoteles) existimanda, si eiusdem Philosophi doctrinam attendimus in libro secundo Physicorum: quā cāussarum genera percurrit; illa enim per accidens caussæ sunt, quæ caussis per se accidunt aut insunt; accidit autem ei, in quo ad crura, ex caliditate, & humiditate fluxio fit, vt muliebrem induerit naturam; Caussam igitur per se proponens Aristoteles, quæ tum mulieribus, tum eunuchis sit communis, ait esse caliditatem, quæ ad partes inferiores impetum facit; caliditatem autem intelligit coniunctam humiditati vt apparet ex vltimis verbis problematis, & ex problemate citato sectionis quartæ, quo non caliditatem, sed humiditatem dixit ad crura tendere; nimirum intelligit fluxionem rei calidæ, quæ humori est coniuncta, & rem humidam, quæ à caliditate non est disiuncta; vnà enim cum calore humor abstrahitur, nullus enim humor sine calore est, ait Aristoteles quinto de generatione animalium capite tertio, & alibi eodem libro. Huiusmodi autem humorem deorsum tendere in fœminis, significari tradit ex menstruis, illuc enim tendunt, & inde erumpunt, in eunuchis autem peculiarem aliquam rationem non affert, sed multam tantummodo nominat humiditatem, ex qua vlcera; & putredo in cruribus oriuntur, & ratione cuius etiam fieri tradit, vt tum eunuchi, tum mulieres pilis haud quaquam redundent; siccitatem enim ad pilorum generationem multùm conferre scripsit idem Aristoteles superiùs sectione quarta problemate quarto, & Galenus etiam libro secundo de tempe-

ramentis capite quinto, intelligentibus nimirum nobis ficcitatem in corpore humano, quæ humoris expers numquam esse potest, sicuti ibidem affirmat Galenus.

X L.

Διὰ τί τῶν ζῴων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος; ἢ ὅτι τῶν μὲν ὑποζυγίων καὶ τῶν πολυωνύχων οἱ πόροι τῆς κύστεως εὐρεῖς εἰσιν; ὅσα δὲ μὴ τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ζωοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων· τούτων δὲ οὐδὲν κύστιν ἔχει, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη συνθλίβεται ὑπόστασις, οἷον καὶ τοῖς ὄρνισιν· ὥστε ταχὺ καὶ διεξέρχεται κατὰ τὴν ἕδραν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, κύστιν τε ἔχει, καὶ στενὸν τὸν καυλόν, ὡς κατὰ μέγεθος· διὰ μὲν οὖν τὸ ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον, συνθλίβεται τὸ γεῶδες εἰς τὴν κύστιν· (διὸ καὶ χρώζονται αἱ ἀμίδες ὑπ' αὐτοῦ) διά τε τὴν θερμότητα τοῦ τόπου, συμπέττεται καὶ παχύνεται μᾶλλον. ἐμμένει δὲ καὶ αὐξάνεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ οὐρητῆρος· οὐ γὰρ δυνάμενα τὰ γεώδη ὑποστήματα ῥᾳδίως ὑπεξιέναι, πρὸς ἄλληλα ὑποστρεφόμενα, γίνεται λίθος.

Cur nullum animal, nisi homo, calculosum fieri potest? An quòd iumenta, & quæ vnguibus sunt numerosis, vesicæ meatus obtinent ampliores. Quæ autem non protinus, sed post parere intra se animal consueuerunt, vt pisces nonnulli, ex his nullum vesicam habere nouimus. Sed humor subsidens, ille totus in aluum constringitur, sicut etiam in auibus fit: itaque celeriter exit per sedem. At homo vesicam habet, & ceruicem eius canali angusto pro magnitudine porrectam. Ergo quod membrum id adest, quantum terreni humoris seuocatur, in vesicam contruditur, ex quo vasa quoque vrinaria, id est matula eo ipso tinguntur. Loci autem calore efficitur, vt ampliùs concrescere, atque crassescere possit. Retinetur verò, augetúrque propter canalis angustiam: cùm enim terrena illa subsidentia prodire ex facili nequeant, reuersa cohærent inter sese calculúmque ita conficiunt.

Cur animal quodpiam calculo laboret, duas requiri conditiones docet Aristoteles, quarum alterutrum si desit, lapis haud gignitur; vesicam habere, & meatus ad ipsam pertinentes angustos: vtrasque quoniam habet homo, calculosus fit; quoniam eadem nullum aliud animal, nullum eo vitio laborat: Ad hanc rem ostendendam diuidit in præsentia animalia hoc modo, vt alia sint subiugalia, & multiunguia, nimirum quæ animal statim pariunt, cuiusmodi, bos, equus, capra, canis, & multa præter hæc: alia autem quæ non statim intus gignunt animal; sed ouum, ex quo deinde animal, quam diuisionem etiam proponit libro primo de historia animalium, capite quinto; huius autem alterius generis sunt nonnulli pisces, & aues. Primi igitur generis animalia vesicam quidem habent; sed meatus latos, & amplos: posterioris autem, neque habent vesicam, testudine excepta: hæc enim ex ouiparis sola vesicam habet, vt scribit idem Aristoteles tertio de historia capite decimo quinto. In his igitur animalibus vesica carentibus, humor ille, qui subsidere solet, in ventre totus contruditur, ex quo loco deinde celeriter foràs per sedem prodit. Homo autem tum vesicam habet, tum etiam meatum, quà ex vesica vrina fluit, angustum satis proportione magnitudinis ipsius. Hinc fit, vt crassa, & terrestris materia seroso humori ammixta, ad partem illam feratur, cùm ea præditus homo sit: ferri autem crassam, & viscidam, ea te patet, quoniam matulæ adhæret, & eam colorat. In vesica autem recepta, ob loci caliditatem, quamquam hæc satis modica concoquitur, ea coctione scilicet, quam illiusmodi excrementa recipiunt, & crassescit magis; coctio enim incrassando fit; eodem autem in loco diutius permanens, quippe cui per meatus angustiam non pateat extra aditus, non enim terrestria illa subsidentia possunt facilè egredi, augetur assiduè, remeans enim materia, alteráque super alteram identidem aggesta, lapidem tandem creat. Hanc de calculi in homine generatione, illiúsque tum efficienti, tùm materiali caussa sententiam, proposuit etiã auctor libelli *de Renum affectuum dignotione, & curatione*, cuius hæc sunt verba: *Subnectam aliud de eadem re notum exemplum. In lebete generari lapides sæpe compertum est, aqua parte, quæ tenuis fuerat dissoluta, manête alia, quæ crassa, & terrena est; ea enim lebetis, vel aliis ex corpori affigitur, & lapidescit. At in nobis lapidem frigus non parit; neque enim fieri potest, vt vivo corpori tantum frigus accidat, quo concrescere valeat in homine lapis, quemadmodum fieri in externis videmus: quo fit, vt à calore lapis in homine generetur, eoq; vel vehementi, vel tepido. Nam si crassa materia est, sufficere potest tepida, & moderata caliditas, & quæ naturalis est*, ad firmandam & indu-

randam

randam terræ modo crassam hanc materiam: est enim crassities ad generandum lapidem singulariter accommodata. Sin tenuior est, vehementiori tum planè indigebit caliditate, siue naturali, siue præter naturam, qua durescat in terram: siquidem calor tenues materiæ partes euaporare facit, atque ita vbi valuerit, lapidem conformat. Ideóque simpliciter à calore fit in nobis calculus. Hæc auctor ille, cui non dissimilia tum de materie, crassitie, tum de mediocri calore scribit etiam Galenus commēto tertio in sextum Epidemiorum particula vigesima quinta. καὶ στενὸν τὸν καυλόν. *Et ceruicem eius canali angusto pro magnitudine porrectam.* Theodorus sensum multò pluribus expressit, quàm Aristotelis Græca sint: hæc enim tantùm Aristoteles habet: *Et caulem angustum proportione magnitudinis:* quod autem hìc dicit *caulem*, καυλὸν, paullò post, eiusdem partis angustiam denuò referens, nominat οὐρητῆρα, vt illis vocibus hoc quidem in loco idem significati appareat: καυλὸς autem, seu caules vt in plantis, & oleribus est in altum surgens veluti virga, sic in homine auctore Iulio Polluce libro secundo, non est aliud, quàm in pudendis prælonga illa pars, per quam ex vesica profluit vrina, nimirum penis ipse. οὐρητῆρες autem seu *Vreteres* apud Galenum libro quinto de vsu partium sunt meatus illi duo, per quos vrina à renibus in vesicam stillat, & sic etiam appellantur à Celso libro quarto capite primo his verbis: *At à renibus singulæ venæ colore albæ ad vesicam feruntur* οὐρητῆρας *Græci vocant, quòd per eas inde descendentem vrinam in vesicam destillare concipiunt*; Et à Rupho Ephesio libro primo de corporis humani partium appellationibus capite vndecimo. At hoc loco Aristoteles, vt ex sensu apparet hanc vocem οὐρητῆρα *ureteram* non ea significatione sumpsit, sed pro eo, quod Galenus libro primo de locis affectis capite primo appellat οὐρήθραν, quod definit, πόρον τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως, *meatum colli vesicæ*, quo modo Theodorus sensum potiùs secutus, quàm verba locum interpretatus est: quamquam Iulius Pollux, & Ruphus Ephesius οὐρήθραν, non eo modo descripserint: Sed & Ruphus Ephesius disertis verbis nos admonet ne pro οὐρήθρα, quam ipse dicit esse cauitatem per quam semen, & vrina excernitur, dicamus οὐρητῆρα, cùm οὐρητῆρες, alij meatus sint, per quos vrina è renibus in vesicam fluit, quod dictum auctoritate Aristotelis hoc loco refellitur. Adnotandum igitur hæc duo nomina καυλὸς, &, οὐρητὴρ, tum pro eadem re hìc vsurpari, tum verò ea notione sumpta esse hìc ab Aristotele, quæ à lexicis, quæ ego quidem viderim, minimè fuerunt obseruata.

XLI.

Διὰ τί οὐκ ἐρεύγεται τὰ ὑποζύγια, οὐδὲ οἱ βόες, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐδὲ οἱ ὄρνιθες; ἢ διὰ ξηρότητα τῆς κοιλίας, ταχὺ γὰρ ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν καὶ διηθεῖται· ἐμμένοντος δὲ καὶ πνευματουμένου, γίνεται ὁ ἐρυγμός. τοῖς δὲ λοφούροις, διὰ μῆκος τοῦ αὐχένος, εἰς τὸ κάτω ὁρμᾷ τὸ πνεῦμα· διὸ καὶ ἀποψοφοῦσι μάλιστα. οἱ ὄρνιθες δὲ, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐ ποιεῖ οὐδέτερον. οὐδὲ ἐρεύγονται δὲ ὅσα μηρυκάζει, διὰ τὸ πολλὰς ἔχειν κοιλίας, καὶ τὸν καλούμενον κεκρύφαλον· διὰ πολλῶν οὖν γίνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω τῷ πνεύματι ἡ πορεία, καὶ φθάνει ἀναλισκόμενον τὸ ὑγρὸν, πρὶν ἐκπνευματωθῆναι, καὶ ποιῆσαι ἢ ἐρυγεῖν, ἢ ψοφῆσαι.

Cur non iumenta, non boues, aut omnino, quæ cornua gerunt, non aues ructare soleant? An propter ventris siccitatem. Celeriter enim consumitur, percolatúrque humor: qui dum immoratur, inflatúrque ructationem mouere potest. Iumentis tamen, ob colli etiam prolixitatem, flatus deorsum se vertit: quam ob rem his crepitus ventris maximè incitatur. Auium, cornigerorúmque genera neutrum faciunt. Quinetiam ruminantibus ructare negatum est, quoniam plures continent ventres, & quem reticulum appellamus: facultas etenim meandi tam super, quàm subter, flatibus multifariam præstatur. Itaque humor consumitur ante, quàm in flatum vertatur: qui flatus moueat vel ructum, vel crepitum.

De alio accidenti loquitur, cuius sunt expertia cætera animalia, soli autem homini illud commune est, nempe eructatio, qua flatuosus ventus per os excernitur. Proponit autem Aristoteles animalia, triplici membro vtens, vt alia sint subiugalia, vt equus, mulus, & asinus, alia boues & cornigera, alia aues: quamquam autem inter ea quæ iugo subiiciuntur, boues sunt, eos tamen hic seiungit Aristoteles, vt cornigeris adnumeret. Primò autem caussam proponit, quæ omnibus communis sit, tum alicui generi aliquam particularem. Communis autem caussa est, ipsa ventris siccitas, ob quam generatim in omnibus animalibus celeriter

absumitur

absumitur humiditas, ructuum materialis caussa, transmittitur enim per partes illas siccas, perq; illorum foramina percolata fugitur, & absorbetur; sicca enim promptè recipiunt, admittunt, & trahunt aquam & humores omnes. Cætera autem animalia esse ficciora, hominem autem humidiorem, habemus ex Galeno libro primo de temperamentis, capite quinto, vbi scribit, animalibus ad inuicem secundùm species comparatis, hominem quidem humidiorem, canem autem ficciorem esse, cui tamen homini similem temperaturam inter eadem animalia habere porcos domesticos, quibus excisi sunt testes, scribitur ab eodem Galeno: libro vndecimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Idem habemus etiam ab ipso Aristotele libro primo de generatione animalium capite vigesimo, cùm scribit ex omnibus animalibus plurimam purgationem mulieribus fieri, atque maribus plurimum emitti seminis, magnitudinis eorum proportione: Huius rei caussam esse corporis cõstitutionem, quæ humida & calida est, ratione cuius plurima in eo fiunt excrementa. Igitur ratione siccitatis ventriculi, absumptis humiditatibus, & excrementis, quæ sunt ructus materia, illi in cæteris animalibus non fiunt, in homine fiunt: manent enim illæ humiditates, & excrementa, atque in flatum conuersæ, perque os excretæ, ructum pariunt: scribit enim Galenus, libro tertio de symptomatum caussis capite secundo, fieri ructus ex halituoso spiritu, genito in locis, qui sunt in ventre, succis quibusdam pituitosis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum solutis; solam enim & sinceram frigiditatem prorsus halitum facere non vult, quoniam nec attenuat, nec conficit, nec alimentum dissoluit: nec etiam fortem calorem, quoniam longiori interuallo nutrimentum superat, & attenuat, quàm pro halituũ generatione sit necesse; calorẽ autem qui in cibos quidem agit, c[illegible] dominute; eos sanè modo quodam dissoluere, non tamẽ prorsus conficere; atque hinc oriri flatuosum spiritum, qui cùm per os excernitur, ructum parit, cùm per sedem, flatum, aut cum strepitu, aut sine strepitu, quod pedere Latini dicunt. τοῖς δὲ λοφούροις. *Iumentis tamen ob colli*: Caussam aliam assignat, alicui generi propriam, nimirum iis quæ λόφουρα appellantur, hæc autem sunt, quæ habent setas in ceruice erectas in modum cristæ, & caudam: Theodorus vertit, *iumenta*, qua voce etiam superiùs dum problema proponeret vsus idem Theodorus est, ibi tamen Aristoteles non λόφουρα, sed ὑποζύγια dixit, hoc est *subiugalia* vt exposuimus; subiugalia autem non eadem sunt, quæ λόφουρα: bos enim ex subiugalibus est, non tamen ex iis quæ λόφουρα dicuntur, quamuis hoc loco cùm à subiugalibus boues superiùs distinxerit Aristoteles, non multùm intersit. In huiusmodi igitur animalibus, quæ iubam & caudam habent, quia collum etiam longum obtinent, flatus qui gignuntur, ad partes inferiores impetum facere dicit Aristoteles, illàc enim tendunt, quà exitus illis promptior & expeditior est, at breuior via per inferiores partes, quàm per superiores ob colli longitudinem, illàc igitur & illuc pergunt: vnde fit vt huiusmodi animalia multùm etiam & frequenter pedere soleant. Aues autem & cornigera neutrum horum facere dicit Aristoteles, id est nec ructare, nec pedere; non tamen caussam aliquam ambobus communem assignat, aut auibus vllam peculiarem: sed cornigeris omnibus quæ conueniat, quod erat reliquum membrum, aliam proponit; & aliis etiam præter cornigera: dicit enim non etiam ructare quæcumque ruminant, ruminant autem omnia cornigera, quæ vtrinque dentata non sunt, & ex dentatis vtrinque, mures pontici, & piscis ille quem ab ea re ruminalem quidam appellarunt, vt scribit idem Aristoteles nono de historia capite vltimo: & camelus etiam ruminat more cornigerorum, vt scribit idem Aristoteles libro tertio de partibus capite decimo quarto. Huiusmodi autem ruminantia animalia habent plures ventres, sicut hoc loco scribit Aristoteles, atque etiam libro secundo de historia capite decimo septimo, & tertio de partibus, quem modò adduxi, capite itidem decimo quarto; quo loco cùm eos ventres sigillatim enumerat & nominat, tum etiam rationem proponit, cur plures à natura sint facti, cuius verba etiam prætereunda non duxi: de ruminantibus igitur loquens hæc scribit eodem Theodoro interprete: *Habent hæc singula plures ventres, vt ouis, capra, ceruus, & similia, vt cùm officium oris non satis in molendo cibo adhibetur propter inopiam dentium, munus dentium expleant, dum alius ab alio cibum recipit, scilicet primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquàm plenè confectum. Ita fit vt genus hoc animalium, receptacula cibi habeat plura quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet, venter, araneum, siue reticulum, omasum, abomasum. Quonam modo hæc se habeant, tum situ, tum etiam specie, ex historia, dissectioneq; animalium petendum est.* Innuit autem Aristoteles locum quem citaui secundi de historia capite vltimo. Ostendit deinde Aristoteles quomodo ratione plurium ventrium, non fiant aut ructus, aut crepitus. Inquit enim quoniam plures sunt in huiusmodi animalibus ventres, facultatem præstari flatibus, qui in eisdem gignun-

tur, sursum & deorsum multifariam per eos ventres meandi, qua varia motione fit vt humiditas anticipet absumi, quàm flatum pariat, qui aut ructum, aut crepitum moueat. Quod igitur paullò ante dixit, flatibus præstari facultatem sursum & deorsum meandi, intellexit flatus imperfectos, & inchoatos, & rudimenta quædam flatuum, hic autem cum humiditatem ante absumi, quàm flatum exciter; flatum intelligit perfectum & absolutum, qui ructum moueat, aut ventris crepitum. *Facultas etenim meandi.* Pro *etenim*, verterim libentiùs, *ideo*, aut *igitur*, cùm ea Græcè sit *οὖν*, & meliùs sensum, vt mihi quidem videtur, hæ particulæ exprimant.

XLII.

Διὰ τί ὅσα μὲν ἥμερα τῶν ζῴων, ἔστι πάντως καὶ ἄγρια· ὅσα δὲ ἄγρια, οὐ πάντως ἥμερα· καὶ γὰρ ἄνθρωποί τινες φαίνονται ἄγριοι ὄντες, καὶ κύνες ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἵπποι ἄλλοθι· ἀλλ᾽ οὐ λέοντες ἥμεροι, οὐδὲ παρδάλεις, οὐδ᾽ ἔχεις, οὐδ᾽ ἄλλα πολλά; ἢ ὅτι ῥᾷον τὸ φαῦλον καὶ γίνεται ἐξ ἀρχῆς, καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό; ἡ γὰρ φύσις, οὐχ ἡ πρώτη, ἀλλ᾽ ἡ ἐντελὴς ἐργώδης τυχεῖν εὐθύς· διὸ πάντα καὶ τὰ ἥμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον, ἢ ἥμερα· οἷον παιδίον ἢ ἀνήρ, παμφάγον, καὶ περὶ θυμοῦ ζῶν ἀλλὰ ἀσθενέστερα· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν τῆς τέχνης ἔργων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων. καὶ γὰρ ἐπὶ τέχνης πάντ᾽ ἐστὶ φαύλως εἰργασμένα, καὶ πλείω τὰ φαῦλα, κλίνη, καὶ ἱμάτιον, καὶ ἄλλο ὁτιοῦν· καὶ ὃ μὲν ἐστὶ καλὸν, λαβεῖν ἔστιν ἅπαν καὶ φαῦλον· ὃ δὲ φαῦλον, οὐ πᾶν καὶ καλόν· οἷον εἴ τις ἐπὶ τὰς ἀρχαίας γραφὰς, καὶ ἀνδριαντοποιῶν σκοπεῖ τὰ ἔργα· οὐ γὰρ ἦν πώποτε οὐδαμῇ γραφὴ σπουδαία, οὐδὲ ἀνδρίας· φαῦλα δὲ ἦν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, φαῦλα μὲν πάντα ποιεῖ, καὶ πλείω, καὶ πλείω· σπουδαῖα δὲ ἐλάττω, καὶ οὐ πάντα δύναται· τὸ δὲ ἥμερον, βέλτιον· τὸ δὲ ἄγριον, φαῦλον· φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἣν οἶμαι ῥᾷον, ποιεῖ σπουδαῖα καὶ ἥμερα· τὰ δὲ ἐναντία; ἢ οὐδέποτε, ἢ μόλις, καὶ ἔν ποσι τόποις, καὶ ἐν χρόνοις, ἢ ἀρεταῖς ἤ ποτε ἔν τινι κράσει τοῦ ὅλου, γίνονται ἥμερα τὰ ζῷα πάντα· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων ἐστὶν· ὅσα μὲν γὰρ ἥμερα καὶ ἄγρια· οὐ πάντα δὲ δύναται ἡμεροῦσθαι, ἀλλ᾽ ὅμως εἰσὶν ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ πρὸς πολλὰ ἰδίως ἔχουσι· ὥστε ἠμελημένα, καὶ ἄγρια κρεῖττον καὶ ἡμερώτερα φύεσθαι, τῶν ἐν ἄλλῃ γεωργημένων.

Cur in animantium genere quæcumque domestica, eadem etiam fera reperimus: quæcumque autem fera, non vtique eadem domestica natura creauit? Etenim homines feri nonnusquam cernuntur, & canes apud Indos, & equi alibi: sed non leones, non pantheras, non viperas, non alia complura domestica esse nouimus. An quòd res praua & facilis ortu est, & mutari quoque expedite in eam rem potest. Naturam enim non quæ prima, sed quæ vltima est, assequi statim perdifficile est. Quapropter omnia etiam domestica, principio fera potiùs, quàm domestica esse solent, vt puer ferocior profectò quàm vir, quippe qui omnium edax, & iræ deditus sit, quamquam infirmus. Ergo quomodo in operibus artis, sic etiam in naturæ licet perspicere. Nam in his quoque praue omnia facta sunt, & plura sunt praua, quàm proba, vt lectus, vestis, quoduis aliud: quódque probum est, id omne prauum, etiam comperiri potest. Quod autem prauum, id non omne probum quoque reperies: vt si quis vetustissimorum pictorum, fictorúmque opera cogitet, nondum enim peritè pingebatur, aut ex ære ducebatur, sed pingui Minerua omnia effigiabantur. Natura etiam praue omnia facit, & plura praua, quàm proba: proba verò pauciora præstare, non omnia, potest. Atqui domesticum omne melius est, ferum autem atque syluestre prauum naturâ, scilicet non quæ initia, ortúsque continet, sed cui, opinor, factu difficile sit probum illud vrbanum, atque domesticum. Contrarium verò, aut numquam; aut rarò efficitur. Attamen vel temporum locorúmque conditione, temperamentóque vniuersi quodam fieri potest, vt vrbana, & mitia reddantur omnium animalium genera. Hoc idem in omni etiam stirpium genere intelligere licet. Quæcumque enim vrbana sunt, eadem etiam comperiri syluestria possunt. At quæ syluestria extitêre, eadem omnia mansuescere non possunt. Non tamen desunt, quæ suis locis quibusdam peculiariter ita se habeant, vt neglecta, feráque proue-

nire præſtantiora poſſint, & mitiora, quàm quæ alibi ſummo cum ſtudio colantur.

Quod hîc proponit Ariſtoteles,ex animalibus quæcunque manſueta & domeſtica ſunt, eadem quoque fera & ſylueſtria eſſe, ſcriptum etiam ab eodem Ariſtotele habemus libro primo de hiſtoria capite primo ad extremum caput, vbi animantium varias proponebat diuiſiones his verbis,Theodoro interprete: *Addo etiam alias eſſe cicures,alias feras,& alias perpetuò cicures,vt hominem, vt mulum:alias perpetuò feras, vt pantheram , vt lupum:nonnullas etiam facilè poſſe manſueſcere,vt elephantos:ſed quin aliter partiendum eſt:Genera enim quæcunque placida ſunt,hæc eadem fera quoque poſſunt reperiri , vt ſues,equi , homines,oues,capræ , canes,boues* Libro etiam primo de partibus capitē tertio,eandem prorulit ſententiam, omnia quæcunque domeſtica ſunt, ſylueſtria etiam reperiri dicens , quo loco ſylueſtre & domeſticum pro differentiis animal diuidentibus docebat non rectè ſumi.Plinius etiam libro octauo capite quinquageſimo tertio,eandem rem monumentis conſignauit,cuius hæc ſunt verba:*Non in ſuibus tantum,ſed in omnibus quoque animalibus,cuiuſcúnque generis vllum eſt placidum, eiuſdem inuenitur & ferum , vtpote cùm hominum ſylueſtrium tot genera prædicta ſint.* Hæc Plinius. Atqui autem quales ſunt hæ feræ animantes,& qua differentia, aut qua nota, vndéque ſumpta inſignitæ, vt à domeſticis internoſcantur? Non enim ſanè quòd gregales,aut ſolitariæ , aut vtriuſque participes,non quòd politicæ,aut non politicæ,non quòd ſub duce degant , aut nullius imperio ſint ſubditæ,hæc domeſtici,& ſylueſtris natura conſtat; cùm illæ differentiæ tanquam res diuerſæ à domeſtico , & ſylueſtri ab Ariſtotele proponantur loco citato primi de hiſtoria; & in ſingulis hiſce generibus tum ferum, tum domeſticum reperire liceat. Plato in dialogo qui *Politicus* inſcribitur ,cùm diuiſiſſet omne animalium genus in cicurum & ferum, illa cicura eſſe dixit appellanda , quæ huiuſmodi naturam habent , vt cicurari poſſint, quæ non item,fera. Theophraſtus etiam libro tertio de hiſtoria plantarum capite tertio , quo de ſylueſtri & domeſtici diſcrimine pulchrè admodum pertractat, *Quod* (ait) *mitigari recuſat,vt etiam inter animalia eſt, id natura ſylueſtre indicandum apparet. Quamquam Hippon ſylueſtre , vrbanúmque eſſe vnumquodque putat, & cultu quidem vrbanum , incultu reddi ſylueſtre; quod partim rectè,partim non rectè putat. Etenim quodque neglectum degenerat , immiteſcitque:ſed haud quoque cultum melius redditur , vt retulimus. Quapropter diſcernendum diligentiùs , & quædam ſylueſtria, quædam vrbana dicendum:vt animalium , quæ non niſi cum hominibus viuunt quæque manſueſcere poſſunt.*Igitur ad hominem ratione habita,ſylueſtria,& domeſtica dicentur animalia, homo enim cicurator eſt ; atque ex illis quæcunque eius imperio obediunt , & illius ſocietate, fruuntur, illa domeſtica, quæ neutiquam , fera.Igitur de huiuſmodi feris natura animantibus proponit Ariſtoteles problema , quam ob rem , cùm cuiuſcunque generis reperiantur domeſtica,illius etiam reperiantur ſylueſtria,quæ tamen cicurari poſſunt, non etiam è conuerſo, cuiuſcunque generis reperiuntur ſylueſtria,illius etiam reperiantur domeſtica? Probat autem vtriuſque partis veritatem,exemplis nonnullis inductis ; homines enim ſunt domeſtici,ſunt etiam ſylueſtres.Plinius loco ſuperiùs adducto ſe hominum ſylueſtrium multa genera prædixiſſe affirmat , & ſanè dixerat antea libri ſeptimi capite ſecundo,Cyclopas , & Læſtrigones , & Arimaſpos , & in conualle Imai montis habitantes auerſis poſt crura plantis, & monoſcelos , & ſciopodas , & quoſdam ſine ceruice , oculos in humeris habentes , & alios præter hos; quæ genera etiam recenſentur à Strabone libro ſecundo , & decimo quinto. Sicuti autem pleraque ex illis fabuloſa exiſtimare par eſt , quemadmodum etiam exiſtimantur ab eodem Strabone:ita de nonnullis,fortaſſe dubitare liceret,num ſylueſtres homines appellandi ſint , cùm ita ſint efformati , vt hominum formam, quàm illi ſimiæ magis referre videantur. Canes feros apud Indos reperiri ſcripſit etiam vt vidimus ſuperiùs libro primo de hiſtoria animaliū idem Ariſtoteles, & ſcribit etiā Ælianus,libro quarto capite decimo nono his verbis:*Canes Indos feris adnumero.* Equi ſylueſtres vbi naſcantur, regionē non memorat Ariſtoteles ; ſed Plinius libro octauo capite decimo quinto , dicit eos naſci in ſeptentrionalibus regionibus his verbis:*Septentrio fert & equorum greges ferorum , ſicuti aſinorum Aſia,& Africa.*Ioannes etiam Leo in ſuis de Africa libris tradit in vaſtis Africæ ſolitudinibus huiuſmodi equos naſci , quorum vniuerſam hiſtoriam diligentiſſimè etiam percurrit. Ælianus quoque libro decimo ſexto capite nono, ſcribit in India tum equorum tum aſinorum agreſtium eſſe greges. Et Strabo libro quarto in Alpibus eoſdem naſci ſcribit. Aliam deinde partem probat Ariſtoteles exemplis ſimiliter adductis: Non enim leones , aut pantheræ , aut viperæ naturâ ſua domeſticæ reperiuntur , vt ille quidem dicit , cùm feræ reperiantur. Hæc tamen omnia manſueſcere negandum minimè eſt , viperas enim ſeu

angues etiam mites & innoxij ex Plinio reperiuntur, libro etenim vigesimo nono capite quarto, vbi de Æsculapio dicatis loquitur, hæc scribit: *Atqui anguis Æsculapio Epidauro Romam aduectus est, vulgóque pascitur, & in domibus.* Sed ex circumforaneis plurimos videre licet iis, qui aduersùs venena remedia in plateis & circulis vulgo propinant, angues varij generis non solùm manibus innoxiè contrectare, sed etiam collo, tanquam monilia appensos gestare, in sinúque & inter mammas ludentes eosdem conspicari licet, quam rem antidotorum insigni vi fieri, quæ eos ab animalibus desendat, mihi quidem illi non persuaserint. *ἢ ὅτι ῥᾷον τὸ φαῦλον. An quòd res praua.* Solutionem proponit: est autem talis argumentatio: Res praua tum facilior ortu est, tum facilior vt in eam quidpiam transmutetur, ferum & syluestre est res praua, igitur ferum ac syluestre, tum faciliùs est ortu, tum faciliùs vt quidpiam in illud transmutetur; ex hoc autem facilè colligitur, syluestrium iure maiorem esse prouentum, cùm faciliùs tum ab ortu generentur, tum postmodum talia euadant. Maiorem propositionem pluribus probat Aristoteles, antequàm minorem proponat; & primùm quidem hac ratione, quòd naturam ipsam quæ in fine consistit, nimirum ipsam rei perfectionem, operosum admodum sit, statim à principio consequi: quam verò naturam hic in fine sitam dicit Aristoteles, eandem, finem appellauit primo libro politicorum capite secundo his verbis: *Natura verò finis est, quale enim vnumquodq; est generationis perfecta, hunc vniuscuiusque naturam esse dicimus.* Multa igitur ad hunc finem acquirendum, quocunque in genere, eidem generi conuenientia requiruntur: quibuscunque modis autem ab hoc fine & ab hac in fine natura absumus (variis autem de caussis possumus) in prauum incidimus; est enim finis optimum, vt dicitur eodem loco, atque etiam libro secundo de physico auditu textu trigesimo primo: Primam autem naturam hoc loco, non quemadmodum quinto libro de sapientia, intelligit, ipsum primum à natura exortum, & inceptionem rerum quæ nondum operi absolutionem tribuant, quam vt facile est consequi, sic aliam difficile ob varia impedimenta: hanc autem difficultatem ex ea re probat Aristoteles; aut verò ex hac difficultate illud fieri docet, vt domestica omnia primùm (dicit autem nunc, *primum*, quod paullò ante dixit, *ab initio*, & *primam naturam*) sint inquam primùm, potiùs fera, quàm domestica: adeò enim facilis res est ferum & syluestre, vt ipsa etiam quæ ad domesticam naturam ordinata sunt, aliquo tempore illis participent. Probat id exemplo puerorum Aristoteles, hi enim etsi debiles; quoniam longiùs absunt ab ea natura, quæ finis est, quàm viri facti, sunt etiam agrestiores, syluestrémque naturam magis imitantur: nam omnia vorant, sicuti syluestria animalia consueuerunt, cùm domestica ab homine oblatum cibum accipiant, vt de multis piscibus legitur, ne alia magis domestica proponamus animalia, inter quæ numeretur anguilla sacra in Arethusa, & Murena Crassi omnium prædicatione celebrata, de qua Ælianus libro octauo capite quarto; aut saltim non sicuti fera in omne cibi genus impetum faciat. Sunt etiam pueri iræ magis dediti, quàm viri ipsi, vitámque penè degunt in iracundia, quod ait Aristoteles, nimirum quòd leui quaque de re, vt agrestes feræ, facilè excandescant, quippe qui promptissimè moueantur, nam vt scribit idem Aristoteles sectione trigesima prima problemate decimo tertio, facit calor qui nimius in his est, vt motu plurimo vehementissimóque pueri inquietentur, vnde & amentes illos esse, sicuti ebrios ibidem tradit. Scribit etiam octauo libro de historia animalium capite primo, puerorum animas, per illa tempora nihil à ferarum belluarum anima differre. Porrò quæ vox in Theodori tralatione legitur, *ferocior*, illa desideratur in Græcis exemplaribus, quorũ verba ita sonant: *Quapropter omnia domestica, primùm syluestria sunt potiùs quàm domestica, sicuti puer quàm vir, omniũ vorax, & iracandia viuens. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Ergo quomodo in operibus.* Concludit non totum argumentum, sed probationem maioris propositionis, nimirũ rem prauam esse factu faciliorẽ, magnumq; idcirco esse illius generis prouentũ. Probationi autẽ adiungit similitudinem, qua etiã totum argumentũ magis confirmatur; idem vsuuenire dicens in rebus factis à natura, ac factis ab arte. Hæc igitur, ait Aristoteles, omnia prauè fabrefacta sunt, & plura sunt praua. In his autẽ verbis, vel nõ ita præcisè, vniuersalis terminus, omnia, est accipiendus, cùm nõ omnia, sed plura esse praua statim subdat, quemadmodum etiam facit paullò post, cùm similitudinem repetit, sed est accipiendus, ac si diceret Aristoteles, vel omnia, vel plura: vt ita intelligat, omnia fuisse prauè fabricata, quòd omnibus aliqua absolutionis pars desit, quæ praua appellat, plura autem esse praua, quàm bona, quia aliis plùs, aliis minùs desit ad perfectionem, plura autem esse quibus plus desit, quàm quibus minùs, praua itaque plura esse. Probat sententiam suam Aristoteles exemplo operum tum artium mechanicarum lecti, vestis, & aliorum, tum mox liberalium picturæ & sculpturæ. In vnoquoque enim horum genere, quodcumq;

bonum

bonum reperitur, reperitur etiam prauum, dicit Aristoteles, quæ est ad prauitatem facilitas,& procliuitas,è conuerso autem minimè fit; quod etiam probat exemplo artium liberalium,nam si consideremus vetustissimorum pictorum,& statuariorum opera, plura reperire licet praua quàm bona: caussam autem esse dicit quia studium & accurata ratio ea opera perficiendi, nullatenus semper eadem sedulitate viget:sed varia est,& sæpius etiam ad contrarium vergit; hanc autem ad praua appulsionem non solis antiquorum operibus assignâsse Aristotelem existimo, sed ea in exemplum adduxisse, quibus illud re ipsa contingeret, quod volebat exponere; omnium autem temporum operibus commune est, vt potiùs ad praua quàm ad bona appropinquent, eo tamen fortasse plus antiquis, quòd recens inuenta, & ortui proxima, minùs possunt esse absoluta, cùm paulatim procedant inuenta: progrediendo autem, semper qui succedunt partem addant, quod in arte oratoria vsuuenisse, pluribus verbis testatus est idem Aristoteles vltimo capite secundi libri elenchorũ,in artibus tum mechanicis, tum liberalibus, elegantissimis hisce carminibus Lucretius Carus:

Nauigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vesteis, & cætera de genere horum
Præmia, delicias quoque vitæ funditùs omneis,
Carmina, picturas, & Dædala signa polire,
Vsus, & impigræ simul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientis.
Sic vnum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratióque in luminis erutt oras.
Nanque alid ex alio clarescere corde videbant
Artibus, ad summum donec venêre cacumen.

Sed & illud contingere potest, vt diu ante exorta aliqua arte, paullatímque ad cacumen prouecta, qui humanarum rerum mos est, retrò labatur, eadem verò denuò, hominum diligentia, & industria elaborata, ad summam perueniat amplitudinem: variis autem hisce temporibus, quis prauitate & bonitate varia artificum opera non cogitet esse? Primo enim rudia, & impolita, tum bona, postea labente studio & industria, praua vt antea:iterum verò eadem renata, bona & sedula: quod re ipsa in pingendi, & sculpendi arte contigisse vidimus: nam cùm illa quæ Aristotelis temporibus erant antiqua, praua is fuisse dicat, quæ verò ipsi æqualia, cuiusmodi Apellis, & Hisippi opera, qui æquales Philosopho erant, bona; quis nescit successisse tempora quibus praua denuò earundem artium opera fuerunt? In Italia certè quod omnes scimus, ante trecentos & quadringentos annos nónne fuerunt, non solùm rudia, & impolita, sed puerilia picturæ, & sculpturæ opera? cùm annos ante mille, eleganria, venustaréque plurima efformara essent? à barbaris enim deuastata Italia, omníque cultu corrupto, pessum iêre omnes bonæ artes: at patrum nostrorum memoria, non solùm subleuatæ fuerunt illæ artes: sed maximam præstantiam & claritatem adeptæ cùm Bonarrotus, Raphael, Titianus,& alij,antiquissimis quidem haud comparandi, sed tamen admodum illustres præclaris operibus fuerint. Non igitur quæ antiqua simpliciter,sed quæ ortui proxima, illa praua dicit Aristoteles: quam rem etiam,lepidè admodum & facetè expressit Ioannes Boecatius vir ingenio & facundia præstantissimus, quo loco Florentinæ Baronciorum familiæ antiquitatem facetè ostendere volens, hoc argumento vsus est, turpes illos, & deformes eiúsdem familiæ vultus à natura tunc efformatos dicens, cùm illa primùm pingere didicit. Porrò ad Theodori tralationem nonnulla sunt adnotanda, & primùm illa, ***nondum enim peritè pingebatur***, nolim conuerti ***nondum***, nam cùm significatio ȣ̃, ὑπώπον, haud cogat, non incidam libenter in eum sensum, quem reieci, vt in antiquitatem prauitatis caussa referatur; quæ autem sequuntur postea, cùm liberiùs more suo transferat, ita totus locus ad verbum ferè mihi conuerti posse videtur: ***Fuit enim aliquando nullatenus accurata ars pingendi & statuaria, sed praua erant.*** Potest autem statuaria non ære ducere, sed marmor, aut argentum, aut aliam materiam elaborare. ὁμοίως γὰρ καὶ ἡ φύσις. ***Natura etiam*** sequitur Aristoteles, & similitudinem propositam accommodans, eodémque modo euenire dicens in rebus naturalibus ac in artificialibus dictum est, aliam constituit maiorem propositionem, sed priori satis similem; hoc modo: Natura prauè omnia facit, & plures ac plura praua quàm proba, quod ita exponimus, sicuti superiùs diximus. Plures, autem masculino genere hoc loco dicit Aristoteles, fortasse vt homines

speciatim intelligeret, accipimus autem initia ipsa; ea tamen voce videtur caruisse Theodotus, qui illam non expressit in tralatione. Proponit deinde minorem propositionem, quæ vtrique potest esse communis hoc modo: Ferum & syluestre est prauum, igitur natura plura facit fera, & syluestria: ex quo ratio patet, quæ ad inquirendum proponebatur, cur quæ domestica sunt, illa etiam syluestria reperiantur, non è conuerso. Atque hæc satis esse poterant ad eam rem ostendendam: verùm alia subdit Aristoteles quæ vt corruptissima, ita etiam obscurissima sunt. φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς. Theodorus annectit hæc superioribus: at in Græcis exemplaribus formis excusis quæcunque vidi interpungitur ante φύσει. Præterea Theodorus videtur locum habuisse absque particula, δὲ: denique totum locum ita vertit, vt manifestè appareat lectionem admodum diuersam, ipsum esse secutum. At hoc haud ita magni referret, si ex Theodori tralatione aptus aliquis ad problema sensus elici posset, at nedum accommodatum, nullum ego quidem elicio. Porrò autem vt vulgatæ lectionis à Theodoræa diuersitas omnibus pateat, locum ad verbum conuersum proponere placuit hunc in modum: *Domesticum autem melius est, syluestre verò prauum. Natura autem, non quæ ab initio, sed ad quam; arbitror, facilè facit proba & domestica. Contraria verò aut nunquam aut vix, & in nonnullis locis, & in temporibus, seu nuper, seu aliquando in aliquo temperamento vniuersi domestica fiunt animalia omnia.* Sed & in editione doctissimi Casauboni post illa, τὰ δ' ἐναντία, *contraria autem*, ponitur interrogationis nota, hoc modo: *contraria autem*? Hæc porrò omnia plena tenebris, & plena mendis quilibet videt: menda autem tollere, & lucem afferre, antiquis & melioribus libris destitutus, ego quidem non possum. Sanè hoc mihi perspicere videor, primis illis verbis: *natura autem, non quæ ab initio; sed ad quam, arbitror, facile*: velle Aristotelem idem iterare quod principio dixerat, facilia factu esse ab initio praua ipsa; eisdem enim vtitur terminis ἐξ ἀρχῆς ῥᾷον τὸ φαῦλον: Dicit autem, *naturam ab initio*, quam superiùs appellauit *naturam primam*; &, *naturam ad quam*, quam ibidem, in fine cogitabam pro ποιεῖ, addita sola litera, legere ποιεῖν, vt verba saltim constarent, at quid lucri pro tota sententia? Hisce in tenebris illud dico, existimare me nihil aliud illis verbis Aristotelem attulisse, quàm syluestria arte & studio domestica fieri, absque illis verò, aut nunquam, aut vix; nisi enim magno concursu mutationum locorum, aut temporum: sanè enim locis mirificè naturam immutari, cùm in animalibus, tum in plantis plerisque obseruatum est. Hinc addit Aristoteles, fieri etiam posse tantam vniuersi mutationem, temperationémque illius eam gigni, vt in diluuiis exempli gratiâ contingit, vt syluestria cuncta absque studio & industria domestica reddantur, quod antea ostenderat, vt quidem nunc naturæ ratio se habet, minimè fieri posse. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων. *Hoc idē in omni.* Quod in animalibus euenire dixit, idem in plantis contingere affirmat, quæcunque enim domestica, illa etiam syluestria reperiuntur, non è contrario: nec quæ syluestria sunt, omnia mansuescere possunt: sunt enim quæ in propriis locis ita se habeant ad multa, quorum nimitum ratione, naturam propriam sortiuntur sicuti aër, humus, aqua, vt neglecta, & syluestria gignantur meliora, & mansuetiora, quàm eiusdem generis alia, quæ alibi hominum studio colantur. Ex his autem esse capparim, & qua ratione illud contingat, ostenditur ab Aristotele problemate duodecimo sectionis vigesimæ. Theodorus neglexit verba illa, πρὸς πολλά, *ad multa*, quæ nexum adhuc peculiariùs ostendunt; nos autem in expositione ea retinuimus,

XLIII.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἱ ὀμφαλοὶ μεγάλοι γίνονται, τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις οὐ φανεροί; ἢ διότι τοῖς μὲν διὰ τὸ πολὺν χρόνον εἴσω μένειν ἀναφαίνονται, καὶ εὐθὺ τείνονται· ὅλον δὲ ἐπανοιδοῦσι τὰ ἕλκη; διὸ ἔνιοι τῶν ὀμφαλῶν καὶ αἰσχίους εἰσίν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀτελὴς ἐξέρχεται· ὥστε ἔφυγροι καὶ ἔναιμοι οἱ ὀμφαλοὶ ἀκολουθοῦσιν· ὅτι δὲ τὰ μὲν, τετελειωμένα, τὰ δὲ, ἀτελῆ ἐξέρχεται, σημεῖον, ὅτι τὰ μὲν εὐθὺς δύναται ζῆν, τὰ δὲ παιδία ἐπιμελείας δεῖται.

Cur hominum vmbilici ampliores, cæterorum autem animantium exigui, incertíque fiunt? An cæteris, quoniam temporis multum gestentur, vmbilicus arescit, ínque directum porrigitur, denique vlceribus intumescit: quam ob rem nonnulli vmbilici deformes sunt. At verò homo imperfectus prodit: itaque humidus, atque sanguinolentus sequitur eius vmbilicus. Indicium verò, cætera perfecta, hominem imperfectum prodire, quòd illa

statim

ſtatim inde ab ortu naturæ viuere ſua operâ queunt: pueri curam deſiderant, nec ſeruari, niſi alieno beneficio, poſſunt.

Cur hominum vmbilici magni ſint, atque perſpicui, cæterorum autem animalium obſcuri, eam cauſſam tradit Ariſtoteles, quòd homo prodit in lucem imperfectus, cætera autem animalia magis perfecta. Id ex ea re ſtatim probat (probabit alia ratione ad finem problematis) quoniam longum temporis ſpatium manent intus animalia: cuius veritas ex hiſtoriarum libris petenda: longiori autem temporis ſpatio maiorem acquiri perfectionem conſentaneum eſt. Ex hac diutina geſtationis mora, vmbilicos in animalibus obſcurari videtur colligere Ariſtoteles. Illo autem fundamento rationem niti exiſtimo, quod poſuit tum libro ſeptimo de hiſtoria capite octauo, tum libro ſecundo de generatione capite ſeptimo; ea nimirum quæ ad vmbilicum pertinent, aucto animali & perfecto imminui, & tandem obliterari, quo plus enim moræ in vtero eſt, plus augentur animalia. Ponam autem Ariſtotelici vtriúſque loci verba, quæ tamen eadem fermè ſunt. Hæc igitur habet libro ſeptimo de hiſtoria: *Augentur animalia omnia quibus eſt vmbilicus, per ipſum vmbilicum. Hic acetabulis vuluæ adhæret, ſi ſunt: ſed ſi leuis ſit vulua, ipſi vuluæ adhæret vena ſubiectu.* Et paullò poſt. *Quibus in vulua acetabula ſunt, fœtu accreſcente, acetabula ipſa ſubinde minuuntur, poſtremò abolentur omnia. Vmbilicus autem veluti putamen eſt circa venas, quarum origo ab vtero eſt, aut acetabulis ſi habentur, aut venæ commiſſa eſt; ſunt fœtui maiori, vt boui, quatuor venæ, minori duæ, minimo vna, vt auibus. Pertinent duæ ad fœtum per iecur, quas portas appellant, ortæ à vena minori: reliquæ duæ à orta, quæ finditur, & duæ illæ vna efficiuntur. Vtrumque venarum par membranula ambiunt, & membranulas ipſas ambit velut putamen vmbilicus. Collabuntur ſubinde venæ, & quò fœtus amplius creuerit, eò adductius ipſæ contrahuntur.* Libro autem ſecundo de generatione animalium ita ſcribit: *Augentur fœtus, qui formâ animalis naſcuntur, per vmbilici annexum, vt ante diximus. Cùm enim vis quoque nutriendi in animalibus inſit, vmbilicum ſtatim quaſi radicem agunt in vterum. Vmbilicum venæ contentæ in putamine complent. Plures in maioribus animalibus, vt boue, cæterisq; generis eiuſdem: binæ in mediocribus, ſingulæ in minimis: hoc ſanguineum hauriunt alimentum. Vterus enim exitus eſt venarum multarum. Animalia igitur non vtrinque dentata omnia, & dentatorum vtrinque, quorum vterus venam non ſingularem habet permeantem grandem, ſed pro vna plures frequentes continet, hæc in vtero habent, quæ acetabula appellantur, in quæ vmbilicus deuenit, atque adhæret: tenduntur enim venæ vmbilicares vndique interum, fiſſæq; ſparguntur vſquequaque per vterum, & qua deſinunt, hac illa acetabula exiſtant curuamine ſuo coniuncta cum vtero: cauo autem ad fœtum conuerſa, ſecunda verò, & membranæ inter fœtum & vterum poſitæ ſunt. Acetabula fœtu accreſcente, proficiſcentéque ad exitum, minora ſubinde redduntur, demumq; obliterantur, cùm perfectus iam eſt. In ea enim veluti mamma reponitur à natura fœtui alimentum ſanguineum, quod dum colligitur, & paullatim ex multis conſiſtit, quaſi puſtula & inflammatio corpus acetabulorum exiſtit.* Itaque quandiu fœtus ſit minor, nec multum cibi aſſumere poſſit, conſpicua maioráque ſunt: ſed aucto iam fœtu conſidunt, & exiles ſunt. In auibus ſpeciatim quomodo deliteſcant docuit libro quarto de partibus capite duodecimo his verbis: *Vmbilicum in generatione ipſa omnia habent quæ vel vtero in viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur: ſed auibus iam adultis hic deliteſcit, incertusq; eſt, vt patet per generationem eorum: inteſtinis námque coalitu vmbilicus auium conſiſtit; & non venarum pars illa eſt, vt in viuiparo genere.* Hæc omnia Ariſtoteles, ex quibus quamquam problematis ratio ſatis patere poteſt; problematis tamen verba exactiùs conſideranda ſunt, nonnulláque ibidem obſeruanda. Sed illud hoc loco antea libet adnotare. Platonem in Conuiuio iocosè hanc vmbilici turpitudinem, qui quibuſdam veluti cicatricibus apparet deformatus, in hominibus finxiſſe ita fuiſſe fabricatum, vt veſtigium remaneret antiquæ paſſionis; quum iunctis inter ſe hominibus, copulatíſque etiam ſexibus, quod figmentum ſub Ariſtophanis perſona eo loco propouit, iuſſu Iouis medij diſciſſi ſunt. Sed verba problematis conſideremus. ἀναφαίνονται. *Vmbilicus creſcit.* Aptè ad ſenſum; at notio verbi penitùs contraria, quando, ἀναφαίνομαι, non ſit aliud quàm *appareo, emergo, manifeſtus reddor, conſpicuus ſum.* Putandum igitur Theodorum aliter legiſſe, ſicuti etiam antiquum interpretem, qui Theodoro conſentiens vertit, *euaneſcunt*; Putem ſcriptum fuiſſe ἀφανίζονται, ſeu ἀφαυαίνονται, quod eſt, *intabeſcunt, areſcunt, conſumuntur.* Nam ἀφανίζονται, quo vtitur Ariſtoteles locis citatis ſeptimo de hiſtoria; & ſecundo de generatione, longiùs à vulgata ſcriptura abeſt, ex ἀφαυαίνονται autem, facilis eſt lapſus in ἀναφαίνονται. Καὶ ἰθὺ τείνονται. *Inq; directum porrigitur.* Non aſſequor quomodo in directum porrectus vmbilicus, obſcurus & incertus ſit, quod propoſuit Ariſtoteles: nec illa ſatis-

facere

facere possunt quæ à se in dissectionibus visa affert Aponensis hoc loco. Puto igitur nulla litteræ immutatione coniunctim legendum διϑύνονται, hoc est, *corrigitur*, seu *formatur rectus*, hominis enim quia nimis magnus, tamquam vitium & res turpis notatur: quam emendationem ea maximè confirmant, quæ sequuntur ὅλον δὲ, & cætera, quæ aliter ego quidem vix possum sententiæ accommodare: nec Theodorum puto sensum assequutum; illa enim ita conuertit, tanquam de aliorum animalium vmbilico sint dicta, faciantque ad id ostendendum quod proposuerat, cur illorum vmbilici minimè sint manifesti: At vlceribus intumescentes, & deformes, nónne contrarium potiùs ostendunt? nec ὅλον vertendum est, *denique*, sed, *omnino*. Hic autem sicuti existimo est sensus: cùm dixisset, magnos, atque adeò turpes esse hominum vmbilicos, minimè autem tales cæterorum animalium, quippe qui præ mora in vtero, ipsis iam perfectioribus, exarescant, & corrigantur, vt magnitudinis turpitudo & vitium non appareat, sententiam communem subdit, qua propositum manifestat, fieri nimirum dicens, vt vmbilici omnium vlceribus intumescant, scilicet intus in vtero, & ex hoc contingere, vt nonnulli ex ipsis deformes fiant, nimirum qui hominum sunt; quippe ex tumore & inflammatione. Puto autem hoc loco intelligi illud quod loco citato secundi de generatione dicebat idem Aristoteles, ad cotiledones seu acetabula tanquam ad mammas reponi fœtui à natura sanguineum alimentum, quod dum colligitur, & paullatim ex multis fit, corpus ipsum acetabulorum repletum eo sanguine, fit tanquam pustula, & inflammatio: Quamdiu igitur fœtus est maior, nec multum cibi, qui est sanguis assumit, partes illæ patiuntur quod dictum est, at aucto fœtu, multumque cibi assumente, depletis illis, iam ea cessant, vmbilicique corriguntur. Hæc igitur tum homo, tum alia animalia patiuntur, at quoniam homo non ibidem diutius permanet, nec ita in vtero perficitur, non potest præ temporis breuitate, ita corrigi, & ad rectum reduci illius vmbilicus, in aliis animalibus potest, quia longior est intus mora, magísque perfecta eduntur, vt iam extenuatis tumoribus & arefactis partibus, non sint ampliùs illi conspicui. ὑφυγροὶ καὶ ἔναιμοι. *humidus atque sanguinolentus*. Non enim præ temporis breuitate potuit exsiccari, pustulaque, & humescens inflammatio illa tolli: sed quomodo ἔναιμοι vertatur, *sanguinolentus*; cùm sit ei omnino contraria notio? equidem necesse Theodorum legisse ἄναιμοι & ita legendum postulat sensus, quamuis etiam antiquus interpres eo modo legisse videatur, qui vertit, *exangues*. ὅτι δὲ τὰ μὲν τετελειωμένα. *Indicium verò*. Ostendit alio argumento hominem nasci imperfectum, cætera animalia perfecta, hæc enim inquit Aristoteles statim viuere possunt, nimirum absque opera & auxilio alicuius, eisdem illa suppetunt, quæ ad tuendam vitam necessaria sunt; pleráque enim omnia à natura vestimentis sunt operta, multis alimenta sunt in promptu, alia facilitate multa à parentibus assumunt, eosdem alia statim ab ortu sectantur, quæ nimirum corporis perfectionem statim adepta sunt, sicuti scripsit idem Aristoteles superius problemate trigesimo secundo: homo solus nascitur nudus, imbecillis, & omnibus egens, vnde nisi nutricum opera, & diligentia longo etiam temporis spatio adiuuetur, mox frigore, & fame pereat. Eandem pueri recens nati miseriam, Plutarchus etiam in libro de amore prolis, ita descripsit: οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀτελὲς, οὐδὲ ἄπορον οὐδὲ γυμνὸν, οὐδὲ ἄμορφον, οὐδὲ μιαρὸν ὡς ἄνθρωπος ἐν γοναῖς ὁρώμενος ᾧ μόνῳ σχεδὸν οὐδὲ καθαρὰν ἔδωκεν εἰς φῶς ὁδὸν ἡ φύσις, ἀλλ' αἵματι πεφυρμένος, καὶ λύθρου περίπλεως, καὶ φονευομένῳ μᾶλλον, ἢ γεννωμένῳ ἐοικὼς, οὐδενὸς ἔστιν ἅψασθαι, καὶ ἀνελέσθαι, καὶ ἀσπάσασθαι, καὶ περιλαβεῖν. Hoc est: *Nihil enim est ita imperfectum, inops, nudum, informe, spurcum, vt homo à partu statim conspectus, cui soli fera ne exitum quidem in lucem mundam natura concessit; sed sanguine inquinatus, taboq; oppletus, & occiso magis, quàm nato similis, à nemine tangi, tolli, suauiari, & amplexu foueri potest*. Hæc Plutarchus. Illa porrò: *Nec seruari nisi alieno beneficio possunt*; non Aristotelis sed Theodori verba sunt, sensum potiùs interpretantis quàm verba reddentis, quod eidem in more positum esse, sæpenumero obseruare licet.

XLIV.

Διὰ τί τὰ μὲν τῶν ζώων, ἅπαξ ὀχεύεται, τὰ δὲ πολλάκις· καὶ τὰ μὲν ὥρᾳ ἔτους, τὰ δ', ὅτε ἔτυχεν ἄνθρωπος μὲν αἰεὶ, τὰ δ' ἄγρια, οὐ πολλάκις· καὶ ὗς μὲν ἄγριος ἅπαξ, ἥμερος δὲ, πολλάκις; ἢ διὰ τὴν τροφὴν, καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον; ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις ἔνεστι τὰ αὐτὰ ἄλλοθι μὲν ἅπαξ τίκτει, ἄλλοθι δὲ πλεονάκις οἷον τὰ πρόβατα ἐν Μαγνησίᾳ καὶ Λιβύῃ τίκτει δὶς τὸ δ' αἴτιον, ἡ πολυχρονία τῆς κυήσεως ἐπιθυμεῖ ὅταν πληρωθῇ, ὥσπερ ἀπὸ τροφῆς, τὰ πλήρη· τὰ δὲ κυοῦντα, ἧττον ὀχείας ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν κάθαρσιν.

Cur animantium alia semel coëunt, alia sæpe, & alia anni tempore certo,

alia nullo ſtatuto tempore, ſed prout inciderit? homini ſemper concubitus opportunus eſt, feris non ſæpe: & quidem ſues agreſtes ſemel concumbunt; domeſtici ſæpe? An ptopter pabulum,calotem, atque laborem: quippe cùm Venus comes ſatietatis ſit? Nam eadem alibi ſemel, alibi ſæpius pariunt, vt oues in Magneſia, & Africa pariunt bis. Cauſſam verò tempus pariendi prolixius obtinet. Vbi enim ſe impleuerunt, non ampliùs concupiſcunt: quomodo nec cibum affectant, quæ ſatiata ſunt. Quæ autem grauida iam eſſe incœperint, minùs auida Veneris euadunt, quoniam menſtruæ purgationes nullæ præterea veniant.

In eandem ſententiam de coitus brutorum, hominíſque tempore, eiúſque rei ratione habemus ab eodem Ariſtotele libro quinto de hiſtoria animalium capite octauo hunc in modum: *Tempora autem, atque ætates coitus ſingulis animalibus definita, & ſtatuta ſunt; ergo plurimorum animantium natura vult quidem rem veneream per id tempus, cùm hyemis ceſſante ſæuitia, æſtatis clementia oritur; quod ſanè tempus veris eſt, quo plurima, & volatilia, & pedeſtria, & nutantia ad coitum excitantur. Sed ſunt quæ per autumnum etiam & hyemem coeant, atque pariant, vt nonnulla cùm aquatilium, tum volucrium genera. Homini maximè temporibus omnibus opportunus coitus eſt: atque etiam alia plura pedeſtris generis, quæ cùm homine viuunt, coitum nullo tempore aſpernantur, videlicet propter teporem, & pabuli vbertatem. Quorum tempus etiam gerendi vteri breue eſt, vt ſuis, vt canis, & volucrum quæ ſæpius pariunt. Complura etiam educationi ſuorum partuum conſulendo, non niſi commodo tempore coeunt.* Libro etiam ſexto capite decimo octauo ea de re nonnulla traduntur, de qua etiam Plinius libro decimo capite ſexageſimo tertio in hunc modum: *Cæteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus, homini, vt dictum eſt, omnibus horis dierum, noctiúmque.* Porrò autem quibus ſpeciatim temporibus ſingula animalium genera coëant, & in ipſis generibus, quæ ſit hac in re differentia, ſicuti etiam, quæ ſemel, & quæ ſæpius ex hiſtoriarum libris de animalibus petenda cognitio eſt. Ipſe enim Ariſtoteles libro quinto, & ſexto abundè hanc materiam perſequitur. τὰ ἢ ἄγρια, ὀ πολλάκις. *feris non ſæpe.* Idem Ariſtoteles quinto de hiſtoria capite nono: *Semel anno magna pars ſylueſtrium animalium parit. quæ ſcilicet non vt lepores ſuperfœtant. Piſces plurimi etiam ſemel pariunt.* De auibus etiam ſylueſtribus capite decimo tertio idem Ariſtoteles: *Auium etiam ſylueſtres, vt dixi, ſemel magna ex parte coeunt, atque pariunt.* Domeſticos autem, qui cum hominibus verſantur, ſæpius parere habuimus ab eodem, loco paullò ante adducto capite octauo libri quinti: & ſpeciatim quod ad aues pertinet eodem libro capite decimo tertio. ἢ διὰ τὴν τροφὴν, καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον. *An propter pabulum, calorem, atque laborem.* Tres affert cauſſas: duas quidem poſitiuas, vt loquuntur, tertiam priuatiuam; duæ priores frequentiorem efficiunt coitum, tertia rariorem. Sunt poſitiuæ alimentum, & tepor. Propoſitum comprobat Ariſtoteles; & primùm magis propriè, quod pertinet ad alimentum; Nam in ſatietate venus. Id autem ita profert Ariſtoteles, tanquam non ipſius proprium, ſed aliorum etiam, & fortè vulgare fuerit dictum, vt ſanè ita vim rationis maiorem habeat. Et verò ex pabuli vbertate magna gignitur ſeminis copia, quæ ad concubitum animalia proritare poſſit; habemúſque ſimiliter apud Latinos prouerbium, Ariſtotelico dicto reſpondens; *Sine Cerere, & Libero friget Venus*: id autem ad teporem etiam referri poſſit, bene enim enutriti incaleſcunt; famelici autem frigidi, vt etiam Latino prouerbio indicatur,tepor autẽ etſi in aëre, primùm tamen in corpore accipiendus.Tum probat Ariſt. propoſitũ, & ratione teporis,& ratione alimẽti,vnde quod Theod.vertit *non eadem*,vertendum potiùs eſt, *deinde eadem*, Græcè enim, ἔπειτα; temperies igitur aëris, ex qua corporis ſit temperies, multùm & ipſa adiuuare eam rem poteſt: nimia enim frigiditas corpus debilius, & torpidum reddit: & nimia etiam caliditas vires diſſoluit. Hæc tamen iuxta rationem ſubiecti accipienda ſunt, alia enim aliis calida, & frigida, ipſe verò tepor huic muneri maximè accomodatus eſt, vnde & veris tempore venerem maximè vigere ſcripſit loco ſuperiùs citato Ariſtoteles. Probat autem propoſitum Ariſtoteles, quod ad vtramque rationem attinet, exemplo ouium, quæ in Magneſia ſunt Macedoniæ regione, & in Africa; ibi enim bis illæ pariunt, quæ ſemel pariunt alibi; id autem tum ob pabuli vbertatem, tum aëris teporem, quam rem ſcripſit ſexto de hiſtoria capite decimo nono his verbis, de ouibus, & capris loquens: *Ferunt quinque menſibus tum oues, tum capræ: vnde fit, vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia eſt, bis pariant*: hîc enim ſine dubio Magneticas, &

Libycas oues intellexit. Duas easdem caussas frequẽtiores partus proposuit etiã generatim libro quinto historiarum capite octauo, & speciatim eodem quinto capite decimo tertio, cùm frequentiorem identidem partum in columbis ex eisdem prouenire affirmaret his verbis: *Pariunt columbæ omnibus anni temporibus, pullósque educant, si locum apricum habeant, & cibum. Sin minùs æstate tantummodo fœtant* τὸ δ᾽ αἴτιον ἡ πολυχρονία. *Caussam verò tempus pariendi prolixius obtinet.* Hæc non sunt apta è proximè dictis, quamquam ita posita esse videntur: non enim, quæ dicitur caussa, est cur oues in Magnesia & Africa bis anno pariant, cùm hoc medium sit potiùs contrarium, πολυχρονία enim τοῦ τόκου, quam Theodorus vertit, *tempus pariendi prolixius*, nimirum mora dum pariant, seu gestationis fœtus longius tempus, rarioris conceptus, & partus, potiùs caussa est; quæ enim diutius gerunt, rariùs concipiunt, impedit enim gestationis mora; quæ autem sæpius, sæpius etiam concipiunt. Igitur dicendum hîc proponi aliam caussam rarioris, aut frequentioris concubitus, fœminis propriam, sine qua duæ quæ prædictæ sunt, pabuli vbertas, & tepor, non possint quidquam efficere: nec abest suspicio, deesse particulam, quæ illud indicet, ἔτι, scilicet, præterea alia caussa est, nimirum vt alia sæpius, alia semel venere vtantur: fuit autem hæc tertia caussa, cum superioribus duobus similiter proposita loco citato libri quinti his verbis: *Quorum tempus etiam ferendi vteri breue est, vt suis, vt canis, & volucrium, quæ sæpius pariunt.* Igitur ex animalibus illa, quæ diutius vterum ferunt, vt anno, non possunt sæpius concumbere, nam per longum tempus grauida sunt: quo autem tempore sunt grauida, non amplius venerem appetunt; sicuti nec cibum affectant, quæ sunt satiata, quæ nimirum naturali tantùm desiderio eius rei ducuntur. Ex animalibus autem postquàm conceperunt, nulla coitum pati præter equam, & mulierem, scripsit idem Aristoteles quarto de generatione animalium. Hic autem eius rei illam rationem affert, quòd eo tempore menstruæ purgationes deficiant. Illis nimirum vterus irrigatus, quum paullò ante cessauit fluxus, tanquam terra veris tempore humido calore irrigata, possit femina genitalia ad concipiendum maximè idonea. Hæc autem accommodentur etiam Libycis ouibus, hæ nàmque beneficio vbertatis pabuli, & teporis regionis, bis anno concipiunt, & pariunt, non similiter atque aliæ semel. Potest autem frequentiori huic conceptui esse locus, quoniam huius generis animantium ea est natura, vt tantùm quinque mensibus vterum ferant, vt duodecim mensium spatio duobus partubus sit locus. Labor autem quæ tertia ab Aristotele proponebatur caussa, duatum, quæ prædictæ sunt, vim minuit, atque adeò vbique rarioris partus est caussa, qui dissoluendo absumat feminis materiam. Hinc syluestrium genus, quia multis exercentur laboribus semel, vt dictum est, magna ex parte coëunt, & ex domesticis, quæ magis laboriosa, minùs veneri dedita. Homo quia bene, bonisque nutritur cibis, & aduersùs cœli iniurias vestium, & vmbrarum remedia multa parata habet, veneri maximè opportunus: cùm etiam fœmina quamuis vterum gerens, patiens veneris nihilominus est.

XLV.

Διὰ τί τῶν ἀνθρώπων οἱ ἀραιοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας βραχύβιοι ὡς ἐπιτοπολύ; ἢ ὅτι σημεῖον τοῦ τὸ ὀσοῦν πυκνὸν εἶναι; ὡς ὁ ἐγκέφαλος ἀσθενὴς οὐκ εὔπνοων· ὥστε ὑγρὸς ὢν τὴν φύσιν, ταχὺ σήπεται· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὴ κινούμενα καὶ ἀπατμίζοντα· διὸ καὶ ἄνθρωπος τὴν κεφαλὴν δασύτατον, καὶ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεως μακροβιώτερον, διὰ τὰς ῥαφάς· δεῖ δὲ ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Cur homines, qui raris dentibus sunt, magna ex parte breuioris sunt vitæ? An indicium hoc est, densum os esse capitis: ergo cerebrum inualidum est, quia minùs sit respirationibus opportunum: itaque celeriter putret, vt quod sua naturâ humidum sit. Nam & cætera cùm non mouentur, neque exhalant, facilè corrumpuntur. Quo etiam fit, vt homo capite piloso maximè sit, & mas, quàm fœmina, diutius viuit suturarum sui capitis beneficio. An in cæteris quoque id sit cogitandum.

Eandem de paucitate, & raritate dentium sententiam videre est apud eundem Aristotelem libro secundo de historia animalium capite tertio his verbis: *Quibus plures* [dentes], *hæc viuaciora, magna ex parte sunt, quibus pauciores, & rariores, hæc magna ex parte vitæ sunt breuioris.* Dicit autem *magna ex parte*, quia aliæ interuenire possunt caussæ, ratione quarum effectus aliter contingat. Modò autem affirmat eam rem ita sæpius contingere, quia rario-

res

res dentes indicio sunt os capitis esse densum & compactum, nimirum dilatari, rarefieri, & extendi non potuit os illud, seu materia illa ossifica, ex qua tum dentes, tum calua efformabatur, vnde pauci, & rari extitère dentes, & os capitis densius: osse autem densiori infirmum caput est; quippe quod minimè expiret: assiduè enim gignuntur in ipso, & feruntur ad ipsum vapores, & fuligines excrementitię, quibus nisi per ossis meatus exspirante capite, pateat exitus, accedit celeriter putredo, cùm sua naturâ humidum sit cerebrum, humida autem putredini obnoxia sint: putrent autem quæcunque alia etiam non mouentur, nec expirant, sicuti dicitur de aqua sectione prima problemate quinquagesimo tertio: caput autem hominis multa huiusmodi materia redundare ex eo ostendit, quòd maximè pilosum sit, sicuti dicitur libro secundo de historia capite primo, & secundo de partibus capite decimo tertio, quo loco etiam in humiditatem, & caliditatem partis caussam referebat: sed & hac eadem sectione problemate sexagesimo primo de capitis hispiditate quæstione proposita idem confirmatur. Exspirationem autem capiti esse apprimè vtilem, & necessariam ad vitam producendam ea re docet (quæ etiam esse possit corollarium) quòd mas, quàm fœmina diutius viuat, homo enim plures in capite habet, quàm fœmina suturas, per quos exhalans materia, minimè putrescit, nec ægritudinibus occasionem præbet, quam rem manifestis admodum verbis expressit Aristoteles secundo de partibus capite septimo hunc in modum: *suturas etiam plurimas in capite homo habet, & mas plures, quàm fœmina eadem de caussa, vt locus spirantior sit: & ampliùs in quo plus cerebri habetur: nam si cerebrum vel humet, vel siccet supra modum, suo fungi officio non potest: sed aut non refrigerabit, aut coagulabit. Itaque morbos, deliria, mortes afferet.* Atqui tamen plures hæ in capite viri quàm mulieris suturæ ab omnibus haud conceduntur: cùm ipsa dissectio, & experientia doceat, homines esse, qui exiguas, & nullas etiam haberent, sicuti etiam in fœminarum genere, vnde ad singularium potiùs naturas in vtrouis sexu, quàm ad sexum ipsum caussa referenda est: sicuti etiam eadem experientia, manifestò innotuit, detrimendum, quod ex suturarum arcta compage exoritur, affirmat enim Realdus Columbus libro primo, quæcúmque sine suturis osse denso, & compacto reperta sunt capita siue hominum, siue fœminarum, illa perpetuo ferè capitis dolore laborâsse, breuique etiam interiisse, quòd vaporibus, & excrementis minimè pateret exitus: Atqui Cornelius Celsus elegantissimus Medicinæ scriptor contrarium manifestissimis verbis asseruit capite primo libri octaui ita scribens. *Rarò autem caluaria solida sine suturis est: locis tamen æstuosis faciliùs inuenitur: & id caput firmissimum, atque à dolore tutissimum est: ex cæteris, quò suturæ pauciores sunt, eò capitis valetudo commodior est, neque enim certus earum numerus est, sicut nec locus quidem.* Porrò autem vera esse, quæ scribit Cornelius, si iniurias tantùm, atque detrimenta consideremus, quæ exteriùs capiti incidunt, minimè verò si ab internis vaporosis & fuliginosis excrementis, quæ afferuntur damna pendamus, alij ante nos dixerunt. Atqui sanè, cùm plura capiti detrimenta per interiora illa importentur quàm per exteriora hęc; vniuersim, multis, & laxis suturis prędita, potiùs, quàm contrario modo affecta, erunt firmiora existimanda capita; quod & hoc loco scribit Aristoteles, & scribit Hipp. libro de locis in homine his verbis: *sanıores autem capite sunt, qui plures suturas habent.* Illud etiam hoc loco non omiserim pro ῥαφὰς esse qui legant τροφὰς, & ita etiam legisse antiquum interpretem, qui vertit, *propter nutrimentum.* Iustinianus autem in margine habet τροφὰς. At si ante pedes via certa, & expedita est, quid salebras sequar? ἆρ᾽ δὲ ἰδίῳ. *An in cæteris quoque idem sit cogitandum.* Ad verbum. Oportet autem etiam considerare de aliis. Duobus autem modis hæc exponi possunt: primo sit. Quod de homine, & muliere dicitur, idem etiam considerare debemus in aliis animalium generibus, in iis enim similiter mares sunt vitæ longioris, quàm fœminæ, ita enim scribit idem Aristoteles libro de longitudine & breuitate vitæ, nisi tamen mares salaces, sint. Iterum hoc modo. Non ex sola dentium raritate, & frequentia consideranda est vitæ longitudo, & breuitas: sed ex aliis etiam; multæ enim aliæ huius caussæ afferuntur in libro proprio de longitudine, & breuitate vitæ. Hoc problema iterum scribitur sectione trigesima quarta, & primum omnium positum est. In eo autem pro solutione Aristoteles vtitur tantummodo signo quodam, cui ratio ex iis adhiberi possit, quæ hoc loco posita sunt, vt legenti animaduertere licet.

XLVI.

Διὰ τί δὲ ὅσοι τὴν διὰ τῆς χειρὸς τομὴν ἔχουσι δι᾽ ὅλης, μακροβιώτεροι; ἢ διότι τὰ ἄναρθρα, βραχυβιώτατα, ὡς τὰ ἔντομα; εἰ δὲ τὰ ἄναρθρα βραχύβια, δῆλον ὅτι τὰ ἠρθρωμένα τοὐναντίον· τοιαῦτα δὲ ὧν ἐν τῇ φύσει ἄναρθρα μάλιστα ἤρθρωται· τὸ δὲ χειρὸς τὸ εἴσω, ἀναρθρότατον.

Cur qui manus cæsuram per totam obtinent palmam, viuere diutius possint? An quoniam minùs viuere possunt, quæ carent articulis, incompactáq; sunt, quale genus omne aquatile est. Quòd si quæ articulata non sunt, vitam breuiorem agere solent, constat contra se se habere quæ articulata. Cuius profectò generis illa etiam sunt, quæ cùm sua natura omni articulo careant, tamen articulata, nonnumquam quoad maximè licet, consistunt. Manus autem pars interior penitus articulo vacat.

De hac eadem re sic idem Aristoteles libro primo de historia animalium capite decimo quinto eodem Theodoro interprete: *Pars interior manus vola dicitur: carnosa est, scissuris vitæ indicibus distincta: longioris scilicet vitæ singulis aut binis ductis per totam, breuioris binis, quæ non longitudinem totam designent.* Sed quas Theodorus *scissuras* vertit, Græcè est ἄρθρον, quæ vox propriè significat *articulum*, id est, *naturalem ossium compositionem*, quæ variis modis fit, vt latè docet Galenus initio libri de ossibus: hîc autem appellat τομὴν, sicuti etiam problemate decimo sectionis trigesimæ quartæ, vbi hoc idem iterat problema, hoc est scissuram, sectionem, aut diuisionem: articuli autem propriè non sunt, sed merito articulorum fiunt; vulgò lineæ appellantur; bene quidem articulatis longiores, malè autem breuiores: cùm enim fœtus in vtero manus habeat adductas, & veluti in orbem conglobatas, ex articulorum, qui in digitis sunt, motione, & flexu, lineæ illæ exculpuntur, quæ editis augentur. Et si quidem virtus formatrix valida, & materia obediens per totam manum protensæ, sin secus non per totam. Porrò autem quæ linea à quorum articulorum motione fiat, non est hîc explicandi locus necessarius. Igitur quæ articulis carent, aut malè articulata, illa sunt debilia, sicuti ostendit idem Aristoteles loco adducto sectionis trigesimæ quartæ, teneræ ætatis exemplo. Non articulatorum autem, & breuis vitæ exempla affert tum problemate citato, tum hoc loco pisces. Athenæus autem libro octauo, ex eiusdem Philosophi sententia, serpentes, ostrea, & pulmones marinos his verbis: πάλιν τῶν ζώων τὰ μὲν ἐνάρθρα, ὡς ἄνθρωπος, ὄνος, βοῦς, τὰ δὲ ἀνάρθρα ἐστὶν, οἷον ὄφεις, ὄστρεα, πνεύμονες. Quæ Dalechampius ita vertit: *Animalium quædam rursum Aristoteles scribit, commissuris articulorum compingi, vt hominem, bouem, asinum, quorundam membra nullis articulis vinciri, vt pulmonis marini, ostreorum, serpentis.* Igitur articulus firmitudinem, robur, & rei absolutionem, ac perfectionem denotat: vnde & metaphoricè ἀνάρθρος, quod est *articulis carens, pro* ἄτονος, & ἀσθενὴς; hoc est *infirmus.& debilis*, poni, obseruant Grammatici; sicuti, διάρθρος, *informis, imperfectus*, partes distinctas, & absolutas non habens, vt ἔμβρυον ἀδιάρθρωτον, *fœtum informem*, & minimè distinctum dixit Aristoteles: contra ἀρθρώδης *articulosum*, *robustum*, vt de leone dixit idem Aristoteles; vniuersum corpus ἀρθρῶδες, καὶ νευρῶδες, *articulosum*, *& neruosum*, quod dixit alibi διηρθρωμένον: διαρθροῦται etiam, *articulare*, pro vltimam manum imponere, tanquam huiusmodi perfecta, & absoluta sint alia verò minimè: Ergo malè articulata vitæ breuioris: à contrario igitur bene articulata longioris sunt: quæ autem manus interior pars cæsutas habet per totam protensas, illa quoad licet, bene articulata est, atque idcirco vitæ longioris nuncia; dicitur autem *quoad licet*: illa enim pars naturâ sua articulo caret, est enim carnosa, vt habuimus superiùs ab eodē Aristotele; perpaucā autem in ipsis articulis carnem; plurimam autem in partibus inter articulos mediis à natura meritò productam, monumentis consignauit Galenus libro primo de vsu partium capite decimo tertio: Huiusmodi autem quasdam articulationes in ipso cordis etiam corpore extare, scripsit idem Aristoteles libro tertio de partibus animalium capite quarto his verbis: *Quin etiam articulationem rimis, suturisve capitis similem habere visuntur, quamquam non ita consistant, vt quod ex pluribus sit compactum, sed vt modò dixi, articulationem potiùs ostendunt. Sunt articulatiora corda eorum, quæ sensu meliùs valent; inarticulatiora eorum, quæ sensu hebetiori sunt, vt suum.* Hæc Aristoteles eo loco.

XLVII.

Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται; ἢ ὅτι ἢ μόνον ἢ μάλιστα λήπτιον ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται, ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι.

Cur animantium homini vel vni, vel maximè oculi deprauantur? An quòd homo vel solus, vel maximè morbo comitiali capi in pueril ætate solet, cùm certè deprauari omnibus accidit.

Sectione trigesima hoc idem problema repetit Aristoteles iterum; atque tertio continentet: quæ ibi sunt problemata vigesimum septimum,& vigesimum octauum: cùm verò vigesimum septimum eisdem omnino quibus hîc efferatur verbis; vigesimum octauum duabus rebus differt, primùm quia illo nominantur oculi, *τὰ ὄμματα διαστρέφονται*, *oculi peruertuntur*, quorum hîc nulla mentio, sed *ἄνθρωπος διαστρέφεται*, *homo peruertitur*, vt appareat manifestè in præsentia de oculis problema proponi, sicuti interpretans facit Theodorus: quamquam & sanè verbum ipsum *διαστρέφεσθαι*, de oculis ipsis, etiam haud nominatis accipi, exemplum habeamus in Hippocraticis: deinde quòd eodem vigesimo octauo cùm tres afferantur ad quæsitum rationes, atque tertia eadem huic sit; ibi dicitur hominem solum ex animantium genere morbo comitiali corripi, quod cùm falsum sit, oues enim, & capræ eodem corripi dicuntur, & canes obseruâsse me aliquando memini; ex præcedenti vigesimo septimo, & hoc quod in præsentiâ exponimus (sicuti admonuit Hieronymus Mercurialis variarum lectionum libro quarto capito nono) ita moderanda est Aristotelis sententia, vt non solùm inter animantia hominem, sed maximè eo morbo corripi dicamus. Plinius tamen & ipse libro vndecimo capite trigesimo septimo, soli ex animalibus deprauari dixit his verbis, cùm de oculis loqueretur: *Vni animalium homini deprauantur; vnde cognomina Strabonum, & Paetorum.* Aristoteles igitur cur homini deprauentur, eam caussam satis perspicuè tradit, quòd vel solus, vel maximè epilepsia in puerili ætate corripiatur; hic verò morbus cùm partes omnes corporis conuellat, præcipuè tamen oculos, qui sua naturâ mobiliores, & infirmissimi sunt, sicuti scripsit idem Aristoteles sectione trigesima prima problemate vigesimo secundo, & vigesimo tertio. Quòd verò pueros maximè morbus ille infestet, puerilis etiam dictus est: quia igitur obnoxius puer epilepsiæ, obnoxius etiam oculorum distortioni, præsertim ætate puerili, quo tempore maximè accidere solet.

XLVIII.

Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος μάλιστα καπνίζεται; ἢ ὅτι μάλιστα δακρύει· ἡ δὲ κάπνισις, μετὰ δακρύων;

Cur animantium homo maximè fumo affici potest? An quòd homo lacrymam maximè emittit: fumatio autem non nisi cum lacryma est?

Ad hanc oculorum ex fumo læsionem pertinentia problemata alia duo proposuit sectione trigesima prima, sextum propriè ad prominentes, vigesimum secundum generatim ad omnes: non eodem tamen quo hîc termino vsus est problemate vigesimo secundo *ἄνθρωπος καπνίζεται*, *fumatur homo*, sed *καπνὸς δάκνει τοὺς ὀφθαλμοὺς*, *fumus oculos mordet*. Porrò de iis erit nobis sermo cùm Deo concedente illa exponemus. Nunc cur fumo irritetur homo, aut eius oculi molestiam eam sentiant, illam reddit rationem, quod affectus hic fit cum lacrymis: fumus enim lacrymas ciet, homo autem maximè illacrymat: dicit autem *maximè*, quia etiam alia animalia vt crocodilus post interfectum hominem dicitur lacrymare, vnde adagium, *Crocodili lacrymæ*. Cur autem fumus lacrymas cieat, alia quæstio est ad quam ex problemate citato vigesimo secundo multa suppetunt.

XLIX.

Διὰ τί ἵππος ἵππῳ χαίρει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄνθρωπος δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ὅλως δὲ τὰ συγγενῆ τοῖς συγγενέσι, καὶ ὁμοίοις; εἰ γὰρ δὴ ὁμοίως, ὅτι οὐ ζώων καλὸν ἡ δὲ ἐπιθυμία, ἢ καλοῦ. ἔδει οὖν τὸ καλὸν ἥδιον εἶναι. νῦν δὲ μᾶλλον λύπαις κάλλος, ἡδὺ, τὸ καλὸν ἢ τὸ ἡδύ. οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονὴ, ἢ τὸ καλὸν, ἡδὺ· οἷον φαγεῖν ἢ πιεῖν ἔστιν ἥδιον ἑτέρῳ, καὶ ἀφροδισιάσαι ἄλλῳ. διότι μὲν οὖν ἕκαστον τῷ συγγενεῖ μιγνύμενον μάλιστα καὶ ἥδιστα ἀφροδισιάζει, ἄλλο πρόβλημα. ὅτι δὲ καὶ κάλλιστον, οὐκέτι ἀληθές. ἀλλὰ ἡμεῖς τὸ εἰς τὴν συνουσίαν ἡδὺ, ὅτι ὃ μὴ καλὸν, ὅτι ἐπιθυμοῦντες χαίρομεν ὁρῶντες· καί τοι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔχει ὁμοίως. διψῶντες γὰρ, ἥδιον ὁρῶσι τὸ πόμα· τὸ μὲν οὖν πρὸς χρείαν τινὰ καλὸν, εἰ καὶ μάλιστα ἐπιθυμοῦμεν, τοῦτο δοκεῖ ἥδιστον εἶναι. τὸ δὲ καθ' αὑτὸ, οὐκέτι οὕτως. σημεῖον δὲ τούτου· δοκοῦσι γὰρ ἡμῖν καὶ ἄνδρες καλοὶ εἶναι, πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψασιν. ἆρ' οὖν οὕτως, ὥστε καὶ ἀθλεῦσαι ὁρῶσι μᾶλλον ἢ εἰς συνουσίαν; οὐδὲν γε κωλύει, εἰ μὴ ἐπιθυμοῦντες τύχοιμεν. οὕτω δὲ πόμα κάλλιον. εἰ γὰρ διψῶντες τύχοιμεν, ἥδιον ὀψόμεθα.

Cur equus equo, homo homini, atque omnino cognata cognatis, sibíque similibus gaudent, atque cupiunt? non enim quia pulchrum videtur. Cupi-

ditas autem formam sequitur elegantiorem: nam si id esset, rem pulchram suauiorem esse oporteret. Nunc autem contra potiùs euenit, vt quia iùcundum, suauéque est, ideo pulchrum esse videatur. Nec etiam omnibus res eadem voluptati est, nec pulchrum idem lætitiæ: aliis enim esse, aut bibere, aliis concumbere lætabilius est. Sed caussa cur vnumquodq; iunctum suo cognato maximè, suauissiméque concumbat, in aliam cadit quæstionem. Pulcherrimum verò id etiam esse, nondum afferi verè potest, sed nobis quod ad concumbēdum suauius est, pulchrum certè videtur: quoniam rei quam cupimus aspectu quoque nimirum delectemur. Et quidem in cæteris etiam cupiendi generibus res pariter se se habet. Cùm enim siti detinemur, humorem suauiùs cernimus. Quod itaque ad vsum aliquem pulchrum est, & quod idem maximè cupere solemus, suauissimum id esse ipsum videtur. Quod autem per se tale est, non præterea sic esse videbitur. Argumentum quòd adolescentuli, plerique formosi aptique nobis esse videbuntur, cùm ad concumbendi vsum respexerimus: Nunquid igitur ita, vt etiam plus gestiamus, quàm si deformes quosdam intueamur? Non hercle, nisi eorum auidi sumus: quo modo potio quoque videtur pulchrior. Nam si siti detinemur humorem multò suauiùs aspiciemus.

Versus est Homeri Odyssea ρ.

– Αἰεὶ τοι τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον:

Hoc est: *semper similem ducit Deus ad similem.* Ex quo versu multa ad hanc similitudinem, & amicitiam inde prouenientem disputat Plato in Dialogo, qui inscribitur Lysis; quæ videre, ad hanc quidem materiam conducibile sit. Aristoteles autem non soluit quæstionem consuetà particula, ἢ, adhibita: sed amouet responsionem quandam, & ex ea viam sternit ad solutionem; vt videbimus. οὐ γὰρ δὴ ὁμοίως ὅτι σύ ζώων καλὸν. *Non enim quia pulchrum videtur.* Amouet responsionem, & inquit non ideo contingere delectationem, & mutuum illud desiderium, quod inter similes, & congeneres est, quia simile pulchrum sit. Erat autem hæc responsio, vt puto, ex vulgari sententia, seu potiùs antiquo prouerbio, de quo idem Plato in citato dialogo, τὸ καλὸν φίλον εἶη, *pulchrum esse amicum.* Hic autem problematis locus admodum corruptus est, primùm enim particula, σύ, hoc est, *tu*, locum nullum hîc habere videtur, & omittitur ab antiquo interprete, qui pro ea reddit *autem*, nec in Theodori tralatione eam agnosco: deinde ipse Theodorus haud exprimit ζώων: quo modo coniectura existimem posse corrigi, dicam ad finem. Interim puto hunc esse sensum: Voluptas, & desiderium, quo congeneres animantes simul esse & versari cupiunt, non inde oritur, quòd pulchrum congeneri videatur, cupiditas autem, & voluptas à re pulchra oriatur; si enim ita esset, quò res quæque pulchrior apparet, dulcior etiam, & suauior videretur, id autem non vsuuenire sequitur ad probandum. νῦν ἢ μᾶλλον λύπαις. *Nunc autem contra potius.* Et hunc locum magis etiam priore corruptum esse puto: ac Theodorum valde diuersam lectionem secutum esse. Ego autem Græci textus, quem excusum habemus vestigia secutus, hunc puto esse sensum: Non solùm, quod pulchrius est, illud etiam non est suauius, quod proximè dixerat; sed potiùs contingit aliquando, vt pulchritudo contristet, & dolore afficiat, quæ res nimirum variis occasionibus accidere potest; neque quod verè, & re ipsa est pulchrum, illud etiam est suaue. Hoc autem sensu duntaxat immutanda est particula ἡδὺ primo loco posita, & pro ea reponendum οὐδὲ, hoc modo οὐδὲ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ, quòd si pro λύπαις, dicamus λύπει, expeditior adhuc erit idem sensus: est autem hæc veluti iteratio eius, quod initio dixerat, non quia pulchrum videatur, opportuna tamen, tanquam modò ratione probata sit. οὐδὲ πᾶσι ἡ ἡδονὴ. *Nec etiam omnibus res.* Sequitur ad probandum Aristoteles, non ideo cõtingere alteri alterius desiderium, aut mutuam inter congeneres animantes voluptatem ob pulchritudinem; quam rem modò alio etiam argumento confirmauerat. Ait itaque, quod volupe est, quódque est pulchrum, nimirum naturâ, & ex se, non illud volupe, & pulchrum omnibus est: & fortasse legendum πᾶσι, non πᾶσα, & ita puto legisse Theodorum, qui, *omnibus* vertit. Non est autem idem omnibus volupe, quoniam alius desiderat comedere, aut bibere, alius concumbere: si verò quæ dulcia sunt, talia apprehenderentur, æquè ab omnibus omnia, & à singulis singula appete-

rentur,

tentur, quod non fit. Ex verbis autem allatis', & ex materiæ vicinia, de concubitu verba faciens), qui inter congeneres suauissimè perficitur, aliam ait esse quæstionem, quæ nimirum speciatim sit pertractanda, de qua tamen illico nonnulla subdit, illud statim excludens, quod propositæ sententiæ aduersabatur, non creari in eo voluptatem, quia pulcherrimus sit congener: sed potiùs, vt apparebit, quia vsui sit, vnde sternit viam ad problematis solutionē dicens: *ἀλλὰ ἡμεῖς τὸ εἰς τὴν συνουσίαν. sed nobis quod ad conenmbendum.* Nobis inquit, quod in consuetudine, & vsu dulce percipitur, hoc pulchrum videtur, hoc desideramus, & hoc cùm aspicimus, gaudemus: quia igitur cognatus cognato suauissimus ad vsum percipitur, & similis simili, ideo cognatus cognato, & similis simili mirificè gaudet. Vsus autē ratione, iucunditatē in nobis oriri probat exēplis; nam quia ex potione, cùm siti afficimur, maximum vsum percipimus, quia siti nos leuat, ideo sitientes potionē iucundiùs aspicimus: vnde colligit iā problematis solutionē, perspicuè inferēs. Igitur quod ad vsum quendā pulchrum est, quodq; maximè desideramus, hoc videtur dulcissimū esse; tale autem nimirum est congener, non autem quod per se pulchrū est: illam etenim adhuc perseuerat amouere, responsionem, quam initio attulerat, dicens non quod per se, & ex natura sua dulce, seu pulchrum est, iam suaue appareat, neq; eo gaudemus, nisi tale vsui fuerit; Probat id signo Aristoteles in re quidem turpi, & inhonesta, sed materiæ propositæ admodum affini, & illis temporibus in Græcia admodum vsitata, quid enim illa in regione vulgatius puerorum amoribus? Probat igitur Aristoteles, quod ex se tale est, non videri nobis tale, nisi vsui sit. Viri enim sunt, inquit, qui pulchri nobis appareant, quum ad consuetudinis vsum respexerimus (dicamus potiùs consuetudinis, quàm, *concumbendi*, quod transfert Gaza; suus enim est, & consuetudinis vsus) sunt, inquit, qui tales nobis appareant, vsum illum respicientibus qui etiam, quà viri pulchri fortasse sint; apta nimirum, & proportione respondentia membra habentes, cum viris conuenienti & accommodato colore; indéque etiam voluptatis aliquem sensum haurimus. Nunquid autem, ait Aristoteles, ita pulchri appareant, vt magis delectemur, quàm illi, aut nos ipsi, quum alios aspicimus ad consuetudinis vsum aptiores, at re ipsa fortasse magis deformes, membrorum symmetria & colore? id vero non fit, ait Aristoteles: nihil verò prohiberet fieri, si desiderio non afficeremur; at desiderium, rectum iudicium impedit: quæ enim ob vsum, quem præstant à nobis desiderantur, illa libentiùs aspiciuntur, etsi sua naturâ haud ita pulchra sint: sic enim etiam contingit, vt pulchrior videatur humor, suauiúsque ab eo conspiciatur, qui siti afficitur. Atque hoc modo videtur procedere ratio; verùm expeditiùs aliquantò (si modò incorruptis locis ferendæ coniecturæ) si ad illa *πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψασιν*, negatiua particula apponatur, legentes *οὐ πρὸς*, hic enim erit sensus, & ita procedet ratio; si ad consuetudinis vsum minimè respexerimus, viri sanè nobis videntur pulchri, qui naturâ sua tales sunt, partésque illas, & conditiones habent, quæ in viro pulchri aspectus desiderantur, quo aspectu etiam voluptas aliqua percipitur. Nunquid autem, ait Aristoteles, ita pulchri appareant, vt iis delectemur magis, quàm alij, aut nos etiam quum alios aspexerimus ad consuetudinis vsum oculis intentis, qui fortasse naturâ haud ita pulchri sint? Id verò minimè contingit, ait Aristoteles, nihil autem prohiberet; vt scilicet, quæ pulchriora sunt, pulchriora viderentur, si vsus desiderio non essemus affecti. Vsus igitur est qui gaudium, & suauitatem commendat. Nec verò Plato in dialogo, quem adduxi, cùm de amicitia ex similitudine loqueretur, vtilitatem, quæ ex simili est, præterit; licèt ille rem alio modo pertractârit, & in alia abierit. Porrò autem quoniam nos à Theodori tralatione admodum recessimus, quia & ille à Græcis verbis, quæ excusa habemus, admodum recessit; vt expositionis nostræ ratio constet', & diuersitas appareat, necessarium existimauimus, problema ipsum Latinè, seu potius barbarè verbum è verbo proponere, & ad verba ipsa subinde quædam adnotare, fidelitatem omnino, elegantiam nullatenus sequentes: *Cur equus equo, & homo homine gaudet, atque omnino cognata cognatis, & similibus? non enim sanè quod simile animal pulchrum sit, desiderium autem pulchri.* [Puto legendum *οὐ γὰρ δὴ ὅμοιον ὅτι ζῷον καλὸν*, pro *ὁμοίως, ὁμοίων*, & ablato *οὐ*.] *Oportebat enim pulchrum suaue esse; nunc autem potiùs contristat pulchritudo; neque quod pulchrum etiam suaue est.* [Puto legendum, vt dixi pro *λυπαῖς λυπεῖ*, & pro *ἡδὺ*, *ἡδύς*.] *Neque omnibus voluptas, aut pulchrum, suaue: quemadmodum esse vel bibere alij dulcius est, alij concumbere.* [Melius, *πᾶσι*, quàm *πᾶσα*: sensus enim, quem expressimus eo modo expeditior.] *Propter quid igitur vnumquódque cognato mixtum maximè, & suauissimè venerem exerceat, alia quæstio est: quoniam sanè pulcherrimum sit, non iam verum: sed nos, quod ad consuetudinem iucundum est, quoniam sanè pulchrum, & quoniam desiderio afficimur, gaudemus cùm aspicimus. Et sanè in alijs etiam cupiditatum generibus res ita se habet: sitientes enim iucundiùs potionem vident. Quod itaque ad vsum*

aliquem

aliquem pulchrum est, quódque maximè desideramus, hoc videtur dulcißimum esse: quod autem per se tale, non ita: signum autem huius. Videntur enim nobis etiam viri pulchri esse, ad consuetudinem ipsam respicientibus. [Hoc loco putabam addi posse negationem, vt sensus expeditior esset.] *Nunquid autem sic, vt etiam delectemur magis, quàm aspicientes alios intenti ad consuetudinem.* [Hic etiam puto subesse mendum; quem tamen existimem esse loci sensum, patet ex commentario.] *Nihil sanè prohibet, nisi desiderio affecti simus: ita verò potiò pulchrior est; si enim detineamur siti, eam iucundiùs aspicimus.*

L.

Διὰ τί ποτε τοῦ μὲν ἀνθρώπου τὰ ἔμπροσθεν δασύτερα τῶν ὄπισθέν ἐστι, τῶν δὲ τετραπόδων τὰ ὄπισθεν; ἢ ὅτι πάντα τὰ δίποδα, τὰ ἔμπροσθεν ἔχει δασύτερα; οἱ γὰρ ὄρνιθες τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσιν· ἢ τὰ ἀσθενέστερα μᾶλλον ἀεὶ σκεπάζειν ἡ φύσις εἴωθεν; ἀσθενὲς δὲ ἕκαστόν ἐστί τινα τρόπον· τῶν δὲ τετραπόδων ἁπάντων, τὰ ὄπισθεν ἀσθενέστερά ἐστι τῶν ἔμπροσθεν, διὰ τὸν τόπον· ὑπὸ γὰρ τῶν ψυχῶν καὶ καυμάτων, μᾶλλον δυνατά ἐστι πάσχειν· τῶν δ᾽ ἀνθρώπων τὰ ἔμπροσθεν ἀσθενέστερά ἐστι, καὶ τὸ αὐτὸ πέπονθεν.

Cur hominis prior pars pilosior, quàm posterior est: quadrupedum contra posterior, quàm prior, setosior? An quòd omne animal bipes partem priorem habet pilosiorem: nam aues quoque eodem modo, quo homines se habent. An partes infirmiores natura semper integere potiùs consueuit: infirmum autem vnumquódque loco sui corporis aliquo est. Quadrupedum verò omnium partes posteriores, infirmiores loci caussâ sunt, quàm priores affici námque à frigore, æstúque ampliùs possunt. Hominum priores infirmiores sunt, incommodísque illis eisdem opportuniores.

Quæ hic proponuntur habemus etiam apud eundem Aristotelem libro secundo de historia capite primo his verbis: *Cæteris animalibus, quæ pilis vestiuntur, partes prima pilosiores sunt, supina autem glabra omnino, aut minùs pilosa: homo contrà.* Et eodem libro capite octauo. *Simia tum parte corporis prona pilosa sunt, vtpote quadrupedes, tum supina tanquam hominis formam gerentes: hæc enim res contrario modo se habet in hominibus, ac in quadrupedibus, vt dictum est.* At libro secundo de partibus capite quartodecimo, caussam præterea apposuit his verbis: *Quadrupedum generi pili non parte supina, sed prona potiùs habentur Homo contra parte magis supina, quàm prona: pili etiam operimenti gratiâ adiuncti sunt animalibus. Itaque quadrupedibus prona potiùs egent tegumento, priora autem quamquam nobiliora sunt, tamen per corporis totius flexum fouentur, ac tepent. At homini quoniam prior pars compar posteriori est, propter corporis excretionem, idcirco natura partis nobiliori adiumentum censuit adhibendum, semper enim natura rei melioris auctor est: quoad eius fieri potest.* Hæc autem ratio eadem est, quæ & hoc problemate secundo loco affertur: sed priùs de priore agamus. Homo ideo partes supinas, quæ ad ventrem & pectus pertinent habet pilosiores, quàm pronas dorsi, quoniam bipes est, omne autem bipes ita se habet, sicuti ostendit auium argumento; hæ enim ventris partes pluribus, sed minutioribus plumis vestitas gerunt. Hæc autem ratio, est quidem à posteriori, cuiusmodi multas alias in hoc problematum libro affert Aristoteles, sed ea, sicuti & illæ, vt plurimùm alijs validioribus innituntur: bipes enim ideo supinas partes habet pilosiores, quoniam est rectæ staturæ, rectæ autem staturæ ita conuenit ob eam, quam secundo de partibus attulit rationem à nobis modò adductam, & iam declarandam: vt enimuero in idem denique hæ duæ rationes cadant, sitque prior imperfectior & veluti inchoata, altera autem perfectior, & absoluta. ἢ τὰ ἀσθενέστερα. *An partes infirmiores.* Manifesta admodum argumentatio. Natura solet integere partes infirmiores, partes infirmiores in quadrupedibus sunt posteriores, aut pronæ, natura igitur has meritò integere solet. Porrò pilus esse animalibus integumento hîc non exprimit, exprimit autem citato loco secundi de partibus. Illud probat, posteriores partes in quadrupedibus esse infirmiores: proponit autem; animal vnumquodque esse aliqua sui corporis parte infirmum; quod inseruiat tum infirmitati quadrupedum, tum hominum ostendendæ, de qua mox. Videtur autem Theodorus legisse τὸν τόπον: at formis excusa habent τρόπον: id verò haud multùm interest, bonus enim, & aptus ex vtroque sensus; siue aliquo modo, siue aliqua ex parte, aut aliquo corporis loco dicamus vnumquodque animal esse infirmum. Igitur in quadrupedibus par-

tes hæ infirmæ posteriores sunt, quia obnoxiæ multis incommodis, loci, & situs caussâ, qui est apertus, & detectus, vnde frigora, & æstus patientes, redduntur imbecilliores; anteriores autem, quod dicebat secundo de partibus ob corporis flexum, cùm prona incedant quadrupedia, tepescunt: fruuntur igitur commodo, & carent incommodis: debilioribus igitur, æquiùs, & meliùs erat consulere. In hominibus res aliter se habet: priores enim, seu supinæ partes, debiles similiter, ac infirmæ ratione loci sunt, nam eisdem incommodis subiiciuntur, quibus posteriores, nam ratione figuræ rectæ, æquè frigora, & æstus patiuntur venter, & pectus, ac dorsum, & nates: & hoc est, quod dicebat secundo de partibus, *ἐξίσου διὰ τὴν ὀρθότητα τὰ πρόσθια τοῖς ὄπισθεν, ratione figuræ rectæ æqualia esse priores posterioribus*. Cùm igitur partes hæ, ratione loci sint non dissimiliter infirmæ; cur ob eam quidem debilitatis rationem, homini pilosa redderet posteriora, caussa non erat: at erat in quadrupedibus. Adfuit autem alia, quam proposuit loco sæpius iam adducto secundi de partibus; quia haud cogente alibi indigentia, parti nobiliori magis consentaneum fuit adiumentum adhibere: priora autem nobiliora sunt, sicuti ibidem scribit Aristoteles. Portò autem quod Theodorus vertit ad finem, *incommodisque illis eisdem oportuniores*, non bene facit, vt puto, nám & sensum corrumpit, & verba. Verba ita sonant: *& hoc idem patiuntur*. Nulla verò hic adest comparatio; dicit enim, idem pati, minimè verò, magis pati; Nec verò comparationi locus est: non enim verum in homine partes anteriores posterioribus infirmiores esse, sicuti in quadrupedibus posteriores anterioribus ratione loci & situs dictum est: sed paria sunt, hac quidem parte vt diximus. Igitur si rationis vim & sensum attendimus, quod Aristoteles dixit, hominum anteriora esse infirmiora, cautè accipiendum, & explicandum est ex illis quæ sequuntur, *patiuntur hoc idem*, minimè verò, quod Theodorus facit, ex illis hæc postrema corrumpenda. Alioquin etiam cui ignotum, comparatiuum pro positiuo sumi aliquando? Vel etiam dicamus, Aristoteli anteriora hominum esse infirmiora, non tamen ratione loci, aut situs: sed alio nomine: debiliora igitur alio nomine, paria ratione situs, eisdemque passionibus subiecta, erant tanquam nobiliora vestibus integenda: Et verò etiam argumentationi superiùs positæ locus est: Nam si natura partes debiles & infirmas contegere solet, partes autem anteriores & supinæ debiles sunt, non secus ac posteriores & pronæ, quia eisdem incommodis subiectæ, non sanè hac ratione negetur illis hoc adiumentum, quod denegatur quadrupedibus, quia eis aliud ex corporis flexu paratum est.

L I.

Διὰ τί ἄνθρωπος τῶν ζώων μᾶλλον πτάρνυται; ἢ ὅτι καὶ κορυζᾷ μάλιστα; τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τοῦ θερμοῦ ὄντος περὶ τὴν καρδίαν, καὶ πεφυκότος ἄνω φέρεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορά ἐστιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἐντεῦθεν δὲ ἐξ ἀνακλάσεως σχιζόμενον, τὸ μὲν, ἐπὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὴν κεφαλὴν φέρεται αὐτοῦ· τὸ δὲ εἰς τὴν ῥάχιν, καὶ τὴν ὀσφὺν, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας εἶναι πάντα ταῦτα, καὶ παρὰ τὴν βάσιν φερόμενον δὲ ὁμοίως τὸ σῶμα, καὶ τὰ ὑγρὰ μερίζει εἰς αὐτὰ ὁμαλῶς· ἕπεται γὰρ τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ· διὸ οὐδὲ πάνυ κορυζᾷ τὰ τετράποδα ζῶα, οὐδὲ πτάρνυται· ὁ γὰρ πταρμὸς, ἢ πνεύματος ἀθρόου φορά ἐστιν, ὑγρῶν ἐξατμιζόντων τι μᾶλλον τοῦ σώματος· ἢ ὑγρῶν ἀπέπτων διὸ περὶ τὸν κατάρρουν γίνεται, ἃ οὐ συμβαίνει τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν τοῦ θερμοῦ φορὰν ὁμαλίζειν ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὄπισθεν· τοῦ δὲ ἀνθρώπου πρὸς ὀρθὴν πεφυκότος τῇ βάσει, καθάπερ τὰ φυτὰ, συμβαίνει τοῦ θερμοῦ φορὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι πλείστην, καὶ σφοδροτάτην φερόμενόν τε ἐνταῦθα, ἀραιοῖ, καὶ θερμαίνει τοὺς περὶ αὐτὴν πόρους· ὄντες δὲ τοιοῦτοι, δεκτικοὶ γίνονται τῶν ὑγρῶν μᾶλλον, ἢ οἱ κάτω τῆς καρδίας πόροι· ὅταν οὖν συμβῇ ἐξυγρανθῆναι μᾶλλον τοῦ δέοντος, καὶ καταψυχῆναι, ἔξωθεν συμβαίνει τὸ θερμὸν τροφήν τε ἔχον καὶ συστελλόμενον ἐντὸς αὔξεσθαι· αὐξανόμενόν δὲ, φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πόρους εἰς οὓς ἀκολουθοῦντα τὰ ὑγρὰ, ὄντα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα, πληροῖ αὐτοὺς, καὶ τοὺς καταῤῥοὺς ποιεῖ, καὶ πταρμοὺς ὁμοίως· ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν καταῤῥῶν, τὸ θερμὸν περιαναφερόμενον τοῦ ὑγροῦ, καὶ πνευματοῦντος πόρους, τῇ τε ἐκβολῇ τοῦ πνεύματος τοὺς πταρμοὺς ποιεῖ, καὶ τῇ περὶ τῶν ὑγρῶν ἀναγωγῇ, ἃ ἐστι λεπτὰ καὶ δριμέα· διὸ καὶ συμβαίνει μετὰ τῶν τῆς κορύζης πταρμῶν, ὑδατώδη ἀπομύττεσθαι· πάντων δὲ τούτων ὁρμησάντων, τὰ συνεχῆ καὶ πάθος ἔχοντα ὑγρὰ, ὑφίσταται αὐτοῖς, καὶ ἐμφράττει τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ῥῖνα πόρους· ὀγκηρότερα γὰρ γινόμενα, καὶ διατείνοντα, ποιεῖ τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόνους· σημεῖον δὲ, τὸ μήτ' ἐκτὸς, ἢ δι' αὐτῶν πνεῦμα ἀφεῖσθαι· διὸ οὔτε πτάρνυνται, οὔτε ὀσφραίνονται οἱ κορυζῶντες· οἱ δὲ ἄνευ κορύζης γινόμενοι, διὰ μὲν τὰς αὐτὰς αἰτίας γίνονται. μικρὰς δὲ καὶ ἐλαφρὰς ἀρχὰς λαβόντες ὥστε συναχθέντα τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ, ἐκπνευματούμενα ὑπ' αὐτοῦ δι' ὀλιγότητα, εἰσπίπτει κατὰ τὰς ῥῖνας· ποιεῖ δὲ τὸν ψόφον τοῦ πνεύματος, οὐχ ἧττον ἡ βία τῆς φορᾶς, ἢ τὸ πλῆθος αὐτοῦ· ἐνεχθέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ πρὸς ὀρθὴν, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ προσπεσόντος αὐτῷ, ἀνακλᾶται ἐπὶ τὰς ῥῖνας, διὰ

τὸ τοὺς ταύτῃ πόρους ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διατείνειν παρὰ φύσιν οὖν τῆς ἐκτὸς κλάσεως φορᾶς γινομένης ἐπὶ τὰς ῥῖνας τοῦ πνεύματος, σφοδρὰν συμβαίνει γίνεσθαι· διὸ ποιεῖ τοὺς ψόφους. τῶν δὲ ἄλλων ζώων συμβαίνει μάλιστα κορυζᾶν τοὺς ὄρνιθας, διὰ τὸ μάλιστα ὁμοιόσχημον εἶναι ἀνθρώπῳ· ἧττον δὲ ἢ ἄνθρωπος πάσχει αὐτὸ, ὅτι τὰ πολλὰ κάτω ἔχει τὴν κεφαλὴν, διὰ τὸ τὴν νομὴν ἀπὸ τῆς γῆς εἶναι.

Cur animantium homo maximè soleat sternutare? An quòd etiam grauedine maximè homo teneatur. Cuius rei causa est, quòd calor, qui circa cor est, sursúmque sua naturâ effertur cæteris animantibus in armos se effert, vnde per refractionem disiectus, partim ceruicem, capútque petit; partim in spinam, lumbósque defertur: hæc enim linea recta, iuxtáque basim sita omnia sunt. Quòd cùm æquè corpus penè totum recalescat, humores quoque in se se pariter digerit, planéque partitur: humores enim calorem sequuntur. Ex quo fit, vt neque à grauedine admodum infestari, neque sternutare quadrupedes soleant. Sternutamentum enim, vel spiritus vniuersi delatio est, humore scilicet plus aliquid exhalante, vel crudi humoris conatus, excursúsque. Quocirca destillationes solet præcedere, quæ quidem animantibus cæteris minimè incidunt, eò quòd caloris illa delatio, antè, retróque portionibus æquis se digerit. Homini verò, quòd erecta basi se in sublime modo stirpium, attollit, euenit, vt caloris elatio plurimi, & vehementissimi caput adeat: elatúsque eò calor, meatus concalfacit, rarefacítque capitis, qui tales demum effecti, nimirum capaciores humorum, quàm meatus cordis inferiores redduntur. Quoties itáque accidit, vt caput humescatur, refrigereturq; extrinsecus ampliùs, quàm satis sit, efficitur vt calor, qui & alimentum habet, & se in partem interiorem contrahit, nimirum, crescat, crescens se se in caput, meatusq; capitis efferat, quò humores prætenues, crudiq; sectantes, implent meatus, destillationesq; faciunt, & sternutamenta ratione simili mouent. Nam inter initia destillandi, calor humorem sursum præcedens, inflansq; meatus, sternutamenta expulsu spiritus, ductuq; humoris tenuis, acrisq; incitat. Vnde fit, vt post grauedinis sternutamentum, pituitam aquæ similem abstergamus. Hæc cùm omnia sese mouerint, humores coacti, crassiq; subsident, & foramina capitis, nasiq; intersæpiunt. Facta enim tumidiora, distentioráque caput dolore infestant. Argumentum quòd nullus per eas spiritus foràs mittitur. Ex quo sequitur, vt neque sternuere, neque olfacere possint, qui grauedine detinentur. Sternutamenta autem, quæ sine grauedine mouentur, has quidem easdem ob causas veniunt, sed exiguis, leuibúsque initiis. Iraque vbi vi caloris collecti humores sunt, facilè ab eodem calore pro sua exiguitate spirascentes, in nares interrumpit. Strepitum verò spiritus, non minùs violentia se se efferendi, quàm sui copia, mouet. Cùm enim calor directo tramite se ad cerebrum vsque extulerit, eíque ipsi impegerit, ad nares reflectitur, eò, quoniam meatus illac foràs de cerebro pertendant. Quòd cùm illa foràs reflectendi delatio spiritus, nares versùs contra naturam agatur, vehemens vt fiat nimirum euenit: itaque strepitum mouet. Cæterorum autem animantium aues maximè grauedinem sentiunt, quòd formam corporis maximè similem hominibus gerunt: verùm minùs quàm homines afficiuntur: quoniam caput magna ex parte deorsum tenent, vt quæ victum abs terra petere soleant.

Hoc problema ter ab Aristotele hoc libro proponi video. Primum superiùs hac eadem sectione vigesimum: iterum hoc loco: tertio sectione vigesima tertia decimum. Cum verò huius sectionis vigesimum, & decimum trigesimæ tertiæ, iisdem penè verbis, iisdem sanè

sententiis fuerint explicata, ratioque ducta ex forma seu figura loci per quem fit sternutatio; hic à materia & essentiali forma eiusdem sternutamenti rationes promit. Tradit autem non minùs destillationis quàm sternutamenti caussas, quoniam eodem fermè gradu procedunt, & eodem fonte manant: vnde & statim illam frequentioris in homine sternutationis caussam reddit, quòd frequentiùs etiam grauedine ob destillationem corripiatur. Primò igitur destillationem pertractat, tum sternutationem. Destillationis autem caussam eam reddit, quòd caliditas multa (cui humiditatem iungi mox subdit) in homine ad caput feratur, minimè verò in cæteris animalibus, in quibus per vniuersum corpus, & per cæteras partes dispergitur, idque ratione figuræ, qua prædicta animalia sunt: nam cùm quadrupedia prona incedant, & caput demissum habeant, calor qui sua naturâ sursum fertur, non in caput rectà ascendit, quia demissum, & minimè sursum vt in homine est: sed in armos impingit; inde autem per refractionem dispertitus in ceruicem, caput, spinam, & lumbos defertur; nam hæc omnia sunt in eadem circumferentia, nec à corde & basi vnde calor manat, magis rectum, aut magis promptum calori est iter ad caput, quàm ad armos: quoniam verò calorem ipsum sequuntur humores, sicuti etiam scribitur quinto de generatione, quemadmodum diximus superiùs, sicuti calor dispergitur per omnes dictas partes, ita etiam humor, vnde multo humiditatis onere capite leuato, cuius partem cætera etiam membra sustinent, minimè infestatur grauedine, aut sternutatione: fit enim sternutatio merito eiusdem caloris & humoris. Sternutamentum enim nil aliud est quàm delatio vel spiritus, qui simul & vniuersim est collectus, eò quia corporis humores aliquid plus exhalârint à calore; aut delatio humorum crudorum, nimirum renuium, & aqueorum, cum quibus etiam spiritus necessariò coniungitur, sicuti ostendit Galenus commentario septimo aphorismorum quinquagesimo primo, quem locum etiam arbitror superius à me fuisse adductum; ex quo etiam fieri solet vt sternutamentum præcedat distillationes ipsas, tanquam nimirum incipiente materia agitari, & in spiritum verti, quæ deinde copiosius ad nares fluens grauedinem gignit. Destillatio autem haud contingit animalibus, quæ quadrupedia sunt ob rationem dictam, cùm ratione figuræ calor æqualiter per totum corpus dispertiatur, nec minùs ad anteriora quàm ad posteriora feratur. Porrò autem quoniam hæc Aristotelis sensa, alicubi à Theodori tralatione diuersè exposuimus, quod fecimus Græci textus verba secuti, vt expositionis ratio constet, operæ pretium putaui, verbum penè è verbo conuertentes problematis partem quam hactenus exposuimus, lectoribus, Græcæ linguæ ignaris proponenere, sicuti in reliquis, vbi opus fuit à nobis factum adhuc est, & verò fiet postea: *Cur ex animalibus homo maximè sternutet? An quòd & grauedine maximè corripitur? Huius autem caussa est, quoniam existente calore circa cor, & natura apto sursum ferri, in aliis quidem animalibus secundùm naturam eius, latio est ad armos; hinc autem per refractionem discissus, partim quidem ad collum, & caput fertur, partim autem ad spinam & lumbos, quoniam in eadem rectitudine hæc omnia sunt, & porrecta ad basim. Æquè autem per corpus delatus, humores etiam per ipsum æqualiter diuidit, quoniam humores calidum ipsum sequuntur: ex quo neque admodum grauedine corripiuntur quadrupedia, neque sternutant. Sternutatio enim vel spiritus vniuersim collecti delatio est, humoribus ipsis corporis aliquid magis exhalantibus, vel humorum crudorum, vnde ante destillationes contingit, quæ minimè eueniunt cæteris animalibus, quoniam calidi delatio illa æqualiter se habet, & ad anteriora, & ad posteriora.* Quod autem vertimus, *æquè autem per corpus delatus*, vbi Theodorus habet, *cùm æquè corpus penè totum recalescat*, puto Theodorum legisse θερμαινόμενον: nos autem secuti sumus formis excusos codices, qui omnes habent φερόμενον, hoc est *delatus*. τῷ δ' ἀνθρώπῳ πρὸς ὀρθῇ. *Homini verò quòd erecta*. Hactenus docuit, quare grauedo, & sternutatio non fiant in quadrupedibus: nunc docet quare fiant in homine, ab illius figura similiter argumento ducto, quæ à quadrupedum figura diuersa est: homo enim erectus est, & sublimis, capite elato, quod Aristoteles dicit, erecta basi; animalia non item. Superiùs igitur in illis vsus est voce εὐθείας hîc autem ὀρθῇ, at εὐθὺ, vt Grammatici docent, *rectum* est, nimitum porrectum in rectum, aut in rectum tendens, ὀρθὸν autem, *erectam*, seu *arrectum*, aut sublime. Est igitur motus caloris, & cum ipso humoris, in quadrupedibus à corde ad omnes partes directus, seu recta porrectus, minimè declinans, non tamen erectus, vt ita dicam, aut sublimis: talis verò est in homine, quia ille stirpium modo sublimi capite stat. Ex hoc igitur fit vt tota ad caput ascendente euaporatione, maxima & vehementissima sit, ad alias partes haud distributa, ex qua capitis pori, hoc est venæ & arteriæ, ac etiam meatus insensibiles dilatantur, & incalescunt, ob quam rem capaciora redduntur ad humores suscipiendos quàm sunt vasa inferiora cordis: calor enim ascendens maior & vehementior in capite colligitur quàm inferius sit, & effectum, qui dicitur, ibidem gignit. Si igitur contingat caput

ita affectum extrinsecus aliqua de caussa magis quàm par sit humescere, & refrigerari, calor idem in corpore rursus augetur ob duas caussas; nam & alimentum habet, scilicet humores ipsos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo est, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem simul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipso, qui remanserunt crudi & tenues humores illuc ascendunt, & meatus ac vasa opplentes, efficiunt destillationem, ac sternutamenta. καὶ καταψύχηναι ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium superioribus iungendum censuimus. ἐν γὰρ τῇ ἀρχαῖς. *Nam inter initia.* Persequitur adhuc eundem sternutationis, & grauedinis sermonem, & docet liquidiùs ex qua materia sternutatio fit, & ex qua grauedo, cur sternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri sternutationes, sed absq; illa, verùm ab eisdem caussis, sed leuioribus. Ait igitur sternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis subtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipsi humores ex quibus postea fit grauedo, meatúsque replet spiritu, cuius emissione sternutatio creatur: argumento autem est fieri ex materia magis subtili, quoniam post sternutamenta ex grauedine orta, absterguntur aquosa, nimirum cruda, & subtilia. Postquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis densi, crassi, & qui ab illa affectione passi sunt, subsident, & obstruunt meatus, qui sunt in capite, & circa nares, fitq; grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extensis partibus illis, solutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perspicitur, obstructos esse meatus istos, quoniam ne spiritus quidem ex illis prodire potest: vnde sequitur vt neque sternutare, neque olfacere possint, qui grauedine tenentur: cùm sternutatio fit cum spiritus emissione, & olfactus cum spiritus attractione: grauedinem autem hîc accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis crassa vt dictum est, cùm hac enim minimè fieri sternutamenta dicit; atqui cum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquosa materia fieri sternutamenta apparuit superiùs, cùm diceret, post sternutamenta grauedinis abstergi à naribus aquosa: quin & apparet ex verbis, quæ illico subdit, sternutamenta nimirum quæ fiunt absque grauedine, de qua scilicet modò locutus est, fieri ob easdem caussas: sed caussas esse leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam replet caput: sed à calore ipso præ exiguitate coacta simul, atque in flatum conuersa, & in nares incidens, erumpit, & strepitum facit; quamuis enim exigua sit, vis tamen qua fertur ea est, vt strepitum edere possit, cùm non solùm multitudo, sed impetus etiam possit strepitum gignere: est autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum istis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, sursum rectà ad cerebrum efferatur, & in ipsum impingat, reflectitur cum eisdem ad nares; via enim est ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: sursum enim ascendens retrò flectitur, violentam, & maiori cum impetu esse contingit: nimirum sicuti ventus alicubi inclusus, magis strepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de strepitus caussa, qui in sternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco septimi aphorismorum quinquagesimo secundo: *Sonat autem quia per angustum ipsi est exitus.* τῶν δ᾽ ἄλλων ζώων. *Ceterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum est, veritas magis confirmatur; ratione figuræ rectæ destillationem maximè contingere: nam inter bruta ipsa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus similem, id est capite sublimi sunt; id autem eò contingit, quia sunt, sicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines destillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus caussâ, quem è terra, & humilioribus locis petere solent, sæpius caput demissum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῶα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῶα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ? An quòd vis Solis consumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenti: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora sunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum sit immune, meritò tum adolescere potest corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius

Plinius capite secundo libri noni in eandem sententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet: *Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terrestribus.* Ex capite sequenti: *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, pristes ducenûm cubitorum, quippe vbi locustæ quaterna cubita impleant; anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Enimuero mira de hac aquatilium magnitudine narrant historiæ: Nam & balenam fuisse referunt adeò vastam & immensam, vt ad eam tanquam insulam appellerent olim nautæ, & veluti in terram necessariis rebus expositis descenderent. Caussam huius magnitudinis refert Aristoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus suppetit, non itidem terrestribus: Sol enim qui totam terram ambit, calore suo quæcunque in ipsius superficie continentur exsiccat, & absumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa sint, tenuiora & minùs bene nutrientia esse necesse est: & ipsa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exsiccata nutrimentum haud ita latè, & amplè possunt digerere, sicuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequàque extenditur. Igitur quæ Soli minimè exposita sunt, sed ab illius vi abscondita, sicuti aquatilia, cùm illis incommodis sint immunia, & magis ac meliùs nutriri possint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud absimilem attulit rationem his verbis: *Causa euidens, humoris luxuria: alia sors altum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam late supino, mollíq; ac fertili nutrimento, accipiente caussas genitales è sublimi, semperque pariente natura, pleraq; etiam monstrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῷα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσφέρεται· ὁ δ' ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum sæpius siccum, quàm humidum capiant, homo humidum sæpius, quàm siccum? An quòd homo naturâ calidissima est, plus refrigerationis desiderat?

Hominem potus quàm cibi esse auidiorem; atque ideo ex illo sæpius, ex hoc rariùs assumere, quotidiani victus experientia constat: Multi enim vix semel aut iterum demorso pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo haustu se proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præsertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non solùm indigentiæ, sed multa quoque ex parte videantur voluptati inseruire: Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi absque vllo pastu; mirum quàm sæpe. Bruta contra plurima, post longum & copiosum totius ferè diei pastum, ex sicco etiam pabulo, vix semel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam sint, quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt sues. Aristoteles caussam dicit esse caliditatem. Homo enim calidissimus est, nimirum in genere animalium: calidissimus autem *naturâ*, id est *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphorismorum decimo quinto: Abundantia igitur caloris, seu calorificæ substantiæ multitudine, superat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia, aut acrimonia, quædam ex illis excellere vt leonem, pardalim, canem; id verò haud negat Aristoteles: & videtur consentaneum siccitati, quæ illorum animalium calori est coniuncta: illa enim calida & sicca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium: plus tamen hac in re caloris posse abundantiam, & substantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat: quæ tamen abundantia si ipsa qualitate adiuuetur, vt in æstate vsuuenit, mirùm quàm efficiat homines siticulosos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis est; iure igitur frequentiorem & copiosiorem sumit potum quàm cibum: temperamento autem quo quispiam præditus est contraria, minimè autem similia, consuêsse hominem accipere, scribitur etiam problemate sequenti quinquagesimo octauo, qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολλὺν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονὴ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

ita affectum extrinsecus aliqua de caussa magis quàm par sit humescere, & refrigerari, calor idem in corpore rursus augetur ob duas caussas; nam & alimentum habet, scilicet humores ipsos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo est, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem simul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipso, qui remanserunt crudi & tenues humores illuc ascendunt, & meatus ac vasa opplentes, efficiunt destillationem, ac sternutamenta. καὶ κατάρρους καὶ πταρμοὺς ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium superioribus iungendum censuimus. ἐν γὰρ τῇ ἀρχαῖς. *Nam inter initia.* Persequitur adhuc eundem sternutationis, & grauedinis sermonem, & docet liquidiùs ex qua materia sternutatio fit, & ex qua grauedo, cur sternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri sternutationes, sed absq; illa, verùm ab eisdem caussis, sed leuioribus. Ait igitur sternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis subtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipsi humores ex quibus postea fit grauedo, meatúsque replet spiritu, cuius emissione sternutatio creatur: argumento autem est fieri ex materia magis subtili, quoniam post sternutamenta ex grauedine orta, absterguntur aquosa, nimirum cruda, & subtilia. Postquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis densi, crassi, & qui ab illa affectione passi sunt, subsident, & obstruunt meatus, qui sunt in capite, & circa nares, fitq; grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extensis partibus illis, solutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perspicitur, obstructos esse meatus istos, quoniam ne spiritus quidem ex illis prodire potest: vnde sequitur vt neque sternutare, neque olfacere possint, qui grauedine tenentur: cùm sternutatio fit cum spiritus emissione, & olfactus cum spiritus attractione: grauedinem autem hîc accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis crassa vt dictum est, cùm hac enim minimè fieri sternutamenta dicit; atqui eum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquosa materia fieri sternutamenta apparuit superiùs, cùm diceret, post sternutamenta grauedinis abstergi à naribus aquosa: quin & apparet ex verbis, quæ illico subdit, sternutamenta nimirum quæ fiunt absque grauedine, de qua scilicet modò locutus est, fieri ob easdem caussas: sed caussas esse leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam replet caput: sed à calore ipso præ exiguitate coacta simul, atque in flatum conuersa, & in nares incidens, erumpit, & strepitum facit; quamuis enim exigua sit, vis tamen qua fertur ea est, vt strepitum edere possit, cùm non solùm multitudo, sed impetus etiam possit strepitum gignere: est autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum istis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, sursum rectà ad cerebrum effetatur, & in ipsum impingat, reflectitur cum eisdem ad nares; via enim est ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: sursum enim ascendens retrò flectitur, violentam, & maiori cum impetu esse contingit: nimirum sicuti ventus alicubi inclusus, magis strepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de strepitus caussa, qui in sternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco septimi aphorismorum quinquagesimo secundo: *Sonat autem quia per angustum ipsi est exitus.* τῶν δ' ἄλλων ζώων. *Cæterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum est, veritas magis confirmatur ratione figuræ rectæ destillationem maximè contingere: nam inter bruta ipsa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus similem, id est capite sublimi sunt; id autem eò contingit, quia sunt, sicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines destillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus causâ, quem è terra, & humilioribus locis petere solent, sæpius caput demissum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῷα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῷα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ? An quòd vis Solis consumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenri: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora sunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum sit immune, meritò tum adolescere potest corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius capite ſecundo libri noni in eandem ſententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet : *Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terreſtribus.* Et capite ſequenti : *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, priſtes ducenum cubitorum, quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant; anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Euimucro mira de hac aquatilium magnitudine narrant hiſtoriæ : Nam & balenam fuiſſe referunt adeò vaſtam & immenſam, vt ad eam tanquam inſulam appellerent olim nautæ,& veluti in terram neceſſariis rebus expoſitis deſcenderent. Cauſſam huius magnitudinis refert Ariſtoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus ſuppetit, non itidem terreſtribus : Sol enim qui totam terram ambit, calore ſuo quæcunque in ipſius ſuperficie continentur exſiccat, & abſumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa ſint, tenuiora & minùs bene nutrientia eſſe neceſſe eſt : & ipſa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exſiccata nutrimentum haud ita latè,& amplè poſſunt digerere, ſicuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequâque extenditur. Igitur quæ Soli minimè expoſita ſunt,ſed ab illius vi abſcondita, ſicuti aquatilia,cùm illis incommodis ſint immunia, & magis ac meliùs nutriri poſſint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud abſimilem attulit rationem his verbis : *Cauſa euidens, humoris luxuria : alia ſors alitum,quibus vita pendentibus. In mari autem tam late ſupino, mollíq; ac fertili nutrimento, accipiente cauſſas genitales è ſublimi,ſempérque pariente natura,pleraq; etiam monſtrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῷα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσφέρεται· ὁ δ᾽ ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum ſæpius ſiccum, quàm humidum capiant, homo humidum ſæpius, quàm ſiccum? An quòd homo naturâ calidiſſima eſt, plus refrigerationis deſiderat?

Hominem potus quàm cibi eſſe auidiorem; atque ideo ex illo ſæpius, ex hoc rariùs aſſumere, quotidiani victus experientia conſtat: Multi enim vix ſemel aut iterum demorſo pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo hauſtu ſe proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præſertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non ſolùm indigentiæ, ſed multa quoque ex parte videantur voluptati inſeruire : Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi abſque vllo paſtu; mirum quàm ſæpe. Bruta contra plurima, poſt longum & copioſum totius ferè diei paſtum, ex ſicco etiam pabulo, vix ſemel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam ſint,quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt ſues. Ariſtoteles cauſſam dicit eſſe caliditatem. Homo enim calidiſſimus eſt,nimirum in genere animalium : calidiſſimus autem *naturâ*, id eſt *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphoriſmorum decimo quinto : Abundantia igitur caloris, ſeu calorificæ ſubſtantiæ multitudine, ſuperat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia,aut acrimonia,quædam ex illis excellere vt leonem,pardalim, canem; id verò haud negat Ariſtoteles : & videtur conſentaneum ſiccitati, quæ illorum animalium calori eſt coniuncta : illa enim calida & ſicca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium : plus tamen hac in re caloris poſſe abundantiam, & ſubſtantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat : quæ tamen abundantia ſi ipſa qualitate adiuuetur, vt in æſtate vſuuenit, mirùm quàm efficiat homines ſiticuloſos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis eſt; iure igitur frequentiorem & copioſiorem ſumit potum quàm cibum : temperamento autem quo quiſpiam præditus eſt contraria, minimè autem ſimilia, conſueſſe hominem accipere, ſcribitur etiam problemate ſequenti quinquageſimo octauo,qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολὺν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονή ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

ita affectum extrinsecus aliqua de caussa magis quàm par fit humescere, & refrigerari, calor idem in corpore sursus augetur ob duas caussas; nam & alimentum habet, scilicet humores ipsos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo est, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem simul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipso, qui remanserunt crudi & tenues humores illuc ascendunt, & meatus ac vasa opplentes, efficiunt destillationem, ac sternutamenta. καὶ καταψυχθεῖσαι ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium superioribus iungendum censuimus. ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ. *Nam inter initia.* Persequitur adhuc eundem sternutationis, & grauedinis sermonem, & docet liquidiùs ex qua materia sternutatio fit, & ex qua grauedo, cur sternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri sternutationes, sed absque illa, verùm ab eisdem caussis, sed leuioribus. Ait igitur sternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis subtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipsi humores ex quibus postea fit grauedo, meatúsque replet spiritu, cuius emissione sternutatio creatur: argumento autem est fieri ex materia magis subtili, quoniam post sternutamenta ex grauedine orta, absterguntur aquosa, nimirum cruda, & subtilia. Postquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis densi, crassi, & qui ab illa affectione passi sunt, subsident, & obstruunt meatus, qui sunt in capite, & circa nares, fitque grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extensis partibus illis, solutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perspicitur, obstructos esse meatus istos, quoniam ne spiritus quidem ex illis prodire potest: vnde sequitur vt neque sternutare, neque olfacere possint, qui grauedine tenentur: cùm sternutatio fit cum spiritus emissione, & olfactus cum spiritus attractione: grauedinem autem hic accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis crassa vt dictum est, cùm hac enim minimè fieri sternutamenta dicit; atqui cum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquosa materia fieri sternutamenta apparuit superiùs, cùm diceret, post sternutamenta grauedinis abstergi à naribus aquosa: quin & apparet ex verbis, quæ illico subdit, sternutamenta nimirum quæ fiunt absque grauedine, de qua scilicet modò locutus est, fieri ob easdem caussas: sed caussas esse leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam teplet caput: sed à calore ipso præ exiguitate coacta simul, atque in flatum conuersa, & in nares incidens, erumpit, & strepitum facit; quamuis enim exigua sit, vis tamen qua fertur ea est, vt strepitum edere possit, cùm non solùm multitudo, sed impetus etiam possit strepitum gignere: est autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum istis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, sursum rectà ad cerebrum effetatur, & in ipsum impingat, reflectitur cum eisdem ad nares; via enim est ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: sursum enim ascendens rectò flectitur, violentam, & maiori cum impetu esse contingit: nimirum sicuti ventus alicubi inclusus, magis strepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de strepitus caussa, qui in sternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco septimi aphorismorum quinquagesimo secundo: *Sonat autem quia per angustum ipsi est exitus.* τῶν δ' ἄλλων ζώων. *Cæterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum est, veritas magis confirmatur; ratione figuræ rectæ destillationem maximè contingere: nam inter bruta ipsa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus similem, id est capite sublimi sunt; id autem eò contingit, quia sunt, sicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines destillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus caussâ, quem è terra, & humilioribus locis petere solent, sæpius caput demissum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῷα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ πεϱιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῷα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ? An quòd vis Solis consumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenti: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora sunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum sit immune, meritò tum adolescere potest corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius capite fecundo libri noni in eandem fententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet : *Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terreſtribus.* Ex capite fequenti : *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, priſtes ducenum cubitorum, quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant; anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Enimuero mira de hac aquatilium magnitudine narrant hiftoriæ: Nam & balenam fuiffe referunt adeò vaftam & immenfam, vt ad eam tanquam infulam appellerent olim nautæ, & veluti in terram neceffariis rebus expofitis defcenderent. Cauffam huius magnitudinis refert Ariftoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus fuppetit, non itidem terreftribus: Sol enim qui totam terram ambit, calore fuo quæcunque in ipfius fuperficie continentur exficcat, & abfumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa fint, tenuiora & minùs bene nutrientia effe neceffe eft: & ipfa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exficcata nutrimentum haud ita latè, & amplè poffunt digerere, ficuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequâque extenditur. Igitur quæ Soli minimè expofita funt, fed ab illius vi abfcondita, ficuti aquatilia, eùm illis incommodis fint immunia, & magis ac meliùs nutriri poffint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud abfimilem attulit rationem his verbis : *Cauſa euidens, humoris luxuria : alia fors altum, quibus vita pendeat ibus. In mari autem tam latè ſupino, molliq́, ac fertili nutrimento, accipiente cauſſas genitales è ſublimi, ſempérque pariente natura, pleraq́, etiam monſtrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσάγεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείονος οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum fæpius ficcum, quàm humidum capiant, homo humidum fæpius, quàm ficcum? An quòd homo naturâ calidiffima eft, plus refrigerationis defiderat?

Hominem potus quàm cibi effe auidiorem; atque ideo ex illo fæpius, ex hoc rariùs affumere, quotidiani victus experientia conftat. Multi enim vix femel aut iterum demorfo pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo hauftu fe proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præfertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non folùm indigentiæ, fed multa quoque ex parte videantur voluptati inferuire: Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi abfque vllo paftu; mirum quàm fæpe. Bruta contra plurima, poft longum & copiofum totius ferè diei paftum, ex ficco etiam pabulo, vix femel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam fint, quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt fues. Ariftoteles cauffam dicit effe caliditatem. Homo enim calidiffimus eft, nimirum in genere animalium: calidiffimus autem *naturâ*, id eft *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphorifmorum decimo quinto: Abundantia igitur caloris, feu calorificæ fubftantiæ multitudine, fuperat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia, aut acrimonia, quædam ex illis excellere vt leonem, pardalim, canem; id verò haud negat Ariftoteles: & videtur confentaneum ficcitati, quæ illorum animalium calori eft conjuncta: illa enim calida & ficca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium: plus tamen hac in re caloris poffe abundantiam, & fubftantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat: quæ tamen abundantia fi ipfa qualitate adiuuetur, vt in æftate vfuuenit, mirùm quàm efficiat homines fiticulofos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis eft; iure igitur frequentiorem & copiofiorem fumit potum quàm cibum: temperamento autem quo quifpiam præditus eft contraria, minimè autem fimilia, confuèffe hominem accipere, fcribitur etiam problemate fequenti quinquagefimo octauo, qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολλὴν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονὴ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

ita affectum extrinsecus aliqua de caussa magis quàm par fit humescere, & refrigerari, calor idem in corpore rursus augetur ob duas caussas; nam & alimentum habet, scilicet humores ipsos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo est, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem simul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipso, qui remanserunt crudi & tenues humores illuc ascendunt, & meatus ac vasa opplentes, efficiunt destillationem, ac sternutamenta καὶ καταψύχηται ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium superioribus iungendum censuimus. ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς. *Nam inter initia.* Persequitur adhuc eundem sternutationis, & grauedinis sermonem, & docet liquidiùs ex qua materia sternutatio fit, & ex qua grauedo, cur sternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri sternutationes, sed absq; illa, verùm ab eisdem caussis, sed leuioribus. Ait igitur sternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis subtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipsi humores ex quibus postea fit grauedo, meatúsque replet spiritu, cuius emissione sternutatio creatur: argumento autem est fieri ex materia magis subtili, quoniam post sternutamenta ex grauedine orta, absterguntur aquosa, nimirum cruda, & subtilia. Postquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis densi, crassi, & qui ab illa affectione passi sunt, subsident, & obstruunt meatus, qui sunt in capite, & circa nares, fitq; grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extensis partibus illis, solutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perspicitur, obstructos esse meatus istos, quoniam ne spiritus quidem ex illis prodire potest: vnde sequitur vt neque sternutare, neque olfacere possint, qui grauedine tenentur: cùm sternutatio sit cum spiritus emissione, & olfactus cum spiritus attractione: grauedinem autem hîc accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis crassa vt dictum est, cùm hac enim minimè fieri sternutamenta dicit; atqui cum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquosa materia fieri sternutamenta apparuit superiùs, cùm diceret, post sternutamenta grauedinis abstergi à naribus aquosa: quin & apparet ex verbis, quæ illico subdit, sternutamenta nimirum quæ fiunt absque grauedine, de qua scilicet modò locutus est, fieri ob easdem caussas: sed caussas esse leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam replet caput: sed à calore ipso præ exiguitate coacta simul, atque in flatum conuersa, & in nares incidens, erumpit, & strepitum facit; quamuis enim exigua sit, vis tamen qua fertur ea est, vt strepitum edere possit, cùm non solùm multitudo, sed impetus etiam possit strepitum gignere: est autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum istis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, sursum rectà ad cerebrum efferatur, & in ipsum impingat, reflectitur cum eisdem ad nares; via enim est ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: sursum enim ascendens retrò flectitur, violentam, & maiori cum impetu esse contingit: nimirum sicuti ventus alicubi inclusus, magis strepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de strepitus caussa, qui in sternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco septimi aphorismorum quinquagesimo secundo: *Sonat autem quia per angustum ipsi est exitus.* τῶν δ᾽ ἄλλων ζῴων. *Cæterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum est, veritas magis confirmatur; ratione figuræ rectæ destillationem maximè contingere: nam inter bruta ipsa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus similem, id est capite sublimi sunt; id autem eò contingit, quia sunt, sicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines destillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus caussâ, quem è terra, & humilioribus locis petere solent, sæpius caput demissum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῷα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῷα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ? An quòd vis Solis consumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenti: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora sunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum sit immune, meritò tum adolescere potest corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius capite ſecundo libri noni in eandem ſententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet : *Sunt autem complura in iis, maiora etiam terreſtribus.* Et capite ſequenti : *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, priſtes ducenûm cubitorum, quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant, anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Enimuero mira de hac aquatilium magnitudine narrant hiſtoriæ: Nam & balenam fuiſſe referunt adeò vaſtam & immenſam, vt ad eam tanquam inſulam appellerent olim nautæ,& veluti in terram neceſſariis rebus expoſitis deſcenderent. Cauſſam huius magnitudinis refert Ariſtoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus ſuppetit, non itidem terreſtribus : Sol enim qui totam terram ambit, calore ſuo quæcunque in ipſius ſuperficie continentur exſiccat, & abſumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa ſint, tenuiora & minùs bene nutrientia eſſe neceſſe eſt: & ipſa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exſiccata nutrimentum haud ita latè,& amplè poſſunt digerere, ſicuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequaque extenditur. Igitur quæ Soli minimè expoſita ſunt,ſed ab illius vi abſcondita, ſicuti aquatilia,cùm illis incommodis ſint immunia, & magis ac meliùs nutriri poſſint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud abſimilem attulit rationem his verbis : *Cauſa euidens, humoris luxuria : alia ſors altum,quibus vita pendentibus. In mari autem tam late ſupino, molliq́, ac fertili nutrimento, accipiente cauſſas genitales è ſublimi, ſempérque pariente natura, pleraq́, etiam monſtrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσάγεται· ὁ δ' ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείονος οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum ſæpius ſiccum, quàm humidum capiant, homo humidum ſæpius, quàm ſiccum? An quòd homo naturâ calidiſſima eſt, plus refrigerationis deſiderat?

Hominem potus quàm cibi eſſe auidiorem; atque ideo ex illo ſæpius, ex hoc rariùs aſſumere, quotidiani victus experientia conſtat: Multi enim vix ſemel aut iterum demorſo pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo hauſtu ſe proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præſertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non ſolùm indigentiæ, ſed multa quoque ex parte videantur voluptati inſeruire : Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi abſque vllo paſtu; mirum quàm ſæpe. Bruta contra plurima, poſt longum & copioſum totius ferè diei paſtum, ex ſicco etiam pabulo, vix ſemel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam ſint,quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt ſues. Ariſtoteles cauſſam dicit eſſe caliditatem. Homo enim calidiſſimus eſt,nimirum in genere animalium : calidiſſimus autem *naturâ*, id eſt *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphoriſmorum decimo quinto : Abundantia igitur caloris, ſeu calorificæ ſubſtantiæ multitudine, ſuperat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia,aut acrimonia,quædam ex illis excellere vt leonem,pardalim, canem; id verò haud negat Ariſtoteles : & videtur conſentaneum ficcitati, quæ illorum animalium calori eſt coniuncta: illa enim calida & ſicca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium: plus tamen hac in re caloris poſſe abundantiam, & ſubſtantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat: quæ tamen abundantia ſi ipſa qualitate adiuuetur, vt in æſtate vſuuenit, mirùm quàm efficiat homines ſiticuloſos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis eſt; iure igitur frequentiorem & copioſiorem ſumit potum quàm cibum : temperamento autem quo quiſpiam præditus eſt contraria, minimè autem ſimilia, conſueſſe hominem accipere, ſcribitur etiam problemate ſequenti quinquageſimo octauo,qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολλὴν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονή ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

ita affectum extrinsecus aliqua de caussa magis quàm par sit humescere, & refrigerari, calor idem in corpore rursus augetur ob duas caussas; nam & alimentum habet, scilicet humores ipsos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo est, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem simul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipso, qui remanserunt crudi & tenues humores illuc ascendunt, & meatus ac vasa opplentes, efficiunt destillationem, ac sternutamenta. καὶ καταψύχειν ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium superioribus iungendum censuimus. ἐν γὰρ τῇ ἀρχαῖς. *Nam inter initia.* Persequitur adhuc eundem sternutationis, & grauedinis sermonem, & docet liquidiùs ex qua materia sternutatio fit, & ex qua grauedo, cur sternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri sternutationes, sed absq; illa, verùm ab eisdem caussis, sed leuioribus. Ait igitur sternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis subtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipsi humores ex quibus postea fit grauedo, meatúsque replet spiritu, cuius emissione sternutatio creatur: argumento autem est fieri ex materia magis subtili, quoniam post sternutamenta ex grauedine orta, absterguntur aquosa, nimirum cruda, & subtilia. Postquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis densi, crassi, & qui ab illa affectione passi sunt, subsident, & obstruunt meatus, qui sunt in capite, & circa nares, fitq; grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extensis partibus illis, solutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perspicitur, obstructos esse meatus istos, quoniam ne spiritus quidem ex illis prodire potest: vnde sequitur vt neque sternutare, neque olfacere possint, qui grauedine tenentur: cùm sternutatio fit cum spiritus emissione, & olfactus cum spiritus attractione: grauedinem autem hic accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis crassa vt dictum est, cùm hac enim minimè fieri sternutamenta dicit; atqui cum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquosa materia fieri sternutamenta apparuit superiùs, cùm diceret, post sternutamenta grauedinis abstergi à naribus aquosa: quin & apparet ex verbis, quæ illico subdit, sternutamenta nimirum quæ fiunt absque grauedine, de qua scilicet modò locutus est, fieri ob easdem caussas: sed caussas esse leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam replet caput: sed à calore ipso præ exiguitate coacta simul, atque in flatum conuersa, & in nares incidens, erumpit, & strepitum facit; quamuis enim exigua sit, vis tamen qua fertur ea est, vt strepitum edere possit, cùm non solùm multitudo, sed impetus etiam possit strepitum gignere: est autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum istis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, sursum rectà ad cerebrum efferatur, & in ipsum impingat, reflectitur cum eisdem ad nares; via enim est ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: sursum enim ascendens retrò flectitur, violentam, & maiori eum impetu esse contingit: nimirum sicuti ventus alicubi inclusus, magis strepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de strepitus caussa, qui in sternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco septimi aphorismorum quinquagesimo secundo: *Sonat autem quia per angustum ipsi est exitus.* τῶν δ' ἄλλων ζώων. *Cæterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum est, veritas magis confirmatur; ratione figuræ rectæ destillationem maximè contingere: nam inter bruta ipsa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus similem, id est capite sublimi sunt; id autem eò contingit, quia sunt, sicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines destillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus caussâ, quem è terra, & humilioribus locis petere solent, sæpius caput demissum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῷα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῷα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ? An quòd vis Solis consumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenti: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora sunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum sit immune, meritò tum adolescere potest corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius

Plinius capite secundo libri noni in eandem sententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet : *Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terrestribus.* Et capite sequenti : *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, pristes ducenûm cubitorum, quippe vbi locustæ quaterna cubita impleant; anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Enimuero mira de hac aquatilium magnitudine narrant historiæ : Nam & balenam fuisse referunt adeò vastam & immensam, vt ad eam tanquam insulam appellerent olim nautæ, & veluti in terram necessariis rebus expositis descenderent. Caussam huius magnitudinis refert Aristoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus suppetit, non itidem terrestribus : Sol enim qui totam terram ambit, calore suo quæcunque in ipsius superficie continentur exsiccat, & absumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa sint, tenuiora & minùs bene nutrientia esse necesse est : & ipsa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exsiccata nutrimentum haud ita latè, & amplè possunt digerere, sicuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequàque extenditur. Igitur quæ Soli minimè exposita sunt, sed ab illius vi abscondita, sicuti aquatilia, cùm illis incommodis sint immunia, & magis ac meliùs nutriri possint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud absimilem attulit rationem his verbis : *Causa euidens, humoris luxuria : alia sors alitum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam latè supino, mollíq; ac fertili nutrimento, accipiente caussas genitales è sublimi, sempérque pariente natura, pleraq; etiam monstrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῷα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσφέρεται· ὁ δ' ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum sæpius siccum, quàm humidum capiant, homo humidum sæpius, quàm siccum? An quòd homo naturâ calidissima est, plus refrigerationis desiderat?

Hominem potus quàm cibi esse auidiorem; atque ideo ex illo sæpius, ex hoc ratiùs assumere, quotidiani victus experientia constat: Multi enim vix semel aut iterum demorso pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo haustu se proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præsertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non solùm indigentiæ, sed multa quoque ex parte videantur voluptati inseruire : Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi absque vllo pastu; mirum quàm sæpe. Bruta contra plurima, post longum & copiosum totius ferè diei pastum, ex sicco etiam pabulo, vix semel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam sint, quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt sues. Aristoteles caussam dicit esse caliditatem. Homo enim calidissimus est, nimirum in genere animalium : calidissimus autem *naturâ*, id est *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphorismorum decimo quinto : Abundantia igitur caloris, seu calorificæ substantiæ multitudine, superat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia, aut acrimonia, quædam ex illis excellere vt leonem, pardalim, canem; id verò haud negat Aristoteles : & videtur consentaneum siccitati, quæ illorum animalium calori est coniuncta : illa enim calida & sicca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium : plus tamen hac in re caloris posse abundantiam, & substantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat : quæ tamen abundantia si ipsa qualitate adiuuetur, vt in æstate vsuuenit, mirùm quàm efficiat homines siticulosos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis est; iure igitur frequentiorem & copiosiorem sumit potum quàm cibum : temperamento autem quo quispiam præditus est contraria, minimè autem similia, consuesse hominem accipere, scribitur etiam problemate sequenti quinquagesimo octauo, qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολὺν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονή ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

οιῶ δοκοῦσι καὶ οἱ βόες οἱ ἐκτομίαι μεγάλα τὰ κέρατα ἔχειν, ὅταν ἐκτμηθῶσι· δοκεῖ ἢ ἡ αὐτὴ αἰτία εἶ), ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες οὐκ εἰσὶ φαλακροί.

Cur ſpadones calui effici nequeant? An eo quòd multum cerebri obtinent: quod ſanè his contingit, quia rem veneream non agunt: ſemen enim labi per ſpinam à cerebro videtur. Qua de cauſſa boues quoque caſtrati cornua gerere maiora putantur: nec non & mulieres, & pueri cur calui non ſint, eadem ratio eſſe creditur.

Hippocrates ſexto aphoriſmorum vigeſimo octauo hæc habet: *Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.* Ad quem locum ita Galenus: *Eunuchos ſectio teſticulorum ſimiles efficit fœminis; ſicuti ergo in eis caluities non accidit, ſic neque in eunuchos propter temperatura humiditatem.* Caluitium autem à ſiccitate oriri ſcripſit etiam idem Galenus libro ſecundo de temperamentis capite ſexto: & commentario tertio in ſextum de morbis vulgaribus particula prima, fieri ex ſiccatione in caluescentibus, cerebri conſumptionem, hoc eſt imminutionem. Ait igitur Ariſtoteles hoc loco eunuchos quia vſu veneris carent, multum cerebri habere, atque ideo multam eadem parte humiditatem, qua redundante, haud fiat caluitium. Porrò autem vſu veneris priuatos, multum cerebri habere ex eo probat, quoniam ſemen ex cerebro fluit per ſpinam: quibus igitur ſemen haud decidit, eis hac quidem ratione haud inſumitur cerebrum: ſed æquè multum perſiſtit: decidere autem ſemen ex cerebro, argumento boum caſtratorum probat, qui cornua maiora habere videntur: tanquàm ſcilicet vberiori materia ad partes illas auerſa, quæ in non caſtratis ad teſtes è cerebro deſcendebat. De hac autem in caſtratis bobus cornuum amplitudine diximus etiam ſuperiùs problemate trigeſimo octauo. Porrò autem ſemen ex cerebro per ſpinam delabi, ſcripſit etiam Hippocrates in libro de genitura, & in libro de aëre, aquis, & locis, quæ omnia cùm à nobis allata fuerint in commentario ad problema ſecundum ſectionis quartæ, non eſt vt hîc denuò referantur. *δοκεῖ ἢ ἡ αὐτὴ. Nec non & mulieres & pueri.* Eandem rationem extendit etiam ad mulieres, & pueros, quia non diſſimili conditione ſunt, nimirum ſeminis expertes, talis enim Ariſtoteli mulier eſt libro primo de generatione animalium capite vigeſimo; vt hac quidem ratione cerebrum non diſſimiliter afficiatur. Porrò hanc de caluitio materiam, cùm pertractaret idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio, eaſdémque tangeret quæſtiones, quamquam non diſſimilia attulit, non tamen eadem omnino. Proceſſit autem hoc ordine: nam primùm oſtendit, homines non caluescere niſi tempore venerei vſus; pueros igitur non caluescere, nec mulieres, quia natura earum ſimilis puerorum naturæ eſt, nec eunuchos quia in fœminam mutantur. Cur autem caluesceret nemo ante venereorum vſum, non ſolùm ſiccitatem propoſuit, ſed frigiditatem etiam, quæ ad eam ſequeretur: dixerat enim paullò ante; nullus humor ſine calore eſt: ablato igitur humore, aufertur calor: exſiccationi igitur ſuccedit frigiditas. Caluitij ergo cauſſam dixit eſſe inopiam humoris calidi, qualis præcipuè eſt humor pinguis. Cerebrum autem cùm frigidiſſimum ſit omnium corporis partium, veneris vſu refrigeratur etiam ampliùs: eſt enim vſus veneris depuratæ & naturalis caliditatis ſecretio. Itaque (ait Ariſtoteles) cerebrum, ſentit meritò prius. Quæ enim imbecilla ſunt, & malè habent, cauſſa parua exiguoque momento immutantur. Quapropter ſi expendet quiſpiam quòd ipſum cerebrum exiguæ caliditatis eſt particeps; quodque & ipſam cutem, quæ illi eſt circumpoſita talem adhuc magis eſſe neceſſe eſt, atque hac etiam magis naturam pilorum, quantò ſcilicet longè plus receſſit, meritò exiſtimabit fieri, vt qui ſemen ferunt eadem ætate caluescant, qua ſemen emittunt. Eadem cauſſa eſt, & vt priore capitis parte caluescant, & vt hominibus ſolis omnium animalium id eueniat: quòd enim parte priore cerebrum continetur, hinc ea parte caluescimus. Quòd autem homo maximum humidiſſimúmque cerebrum habet, hinc ſolus animalium ita afficitur. Mulieres non caluent, quoniam natura earum ſimilis puerorum naturæ eſt; vtraque enim ſterilis ſeminalis excrementi eſt. Spadones etiam non caluescunt, quoniam in fœminam mutantur. Atque his quidem exactè declarata videntur, tum quæ ad præſens de caluitie ſpadonũ problema, tum etiam ad alia quædam proxima pertinent. Leuis tamen in Ariſtotelis verbis reſtat dubitatio, quæ proponenda & diluenda eſt. Dicit enim Ariſtoteles hoc problemate, eunuchos ideo non caluescere, quia multum cerebri obtinent: at loco qui adductus eſt quinto de generatione; ideo inter animalia ſolum hominem caluescere, quia plurimum, & humidiſſi-

mum

mum habeat cerebrum, vt idem cerebrum, eiusque copia & humiditas videatur esse caussa, tum vt quispiam caluescat, tum vt quispiam non caluescat. Respondetur: fieri verò posse vt eademmet res & caussa variè affecta, & accepta contraria effecta producat, alterum per se, alterum per accidens. Cerebrum plurimum bene habens & validum pilositatis multæ caussa est, idem vsu veneris vitiatum & imbecille, caluitiei. Quæ habentur ex eiusdem Aristotelis verbis libro quinto de generatione animalium.

L V.

Διὰ τί τὰ μέν, εὐθὺς δύνανται δι' αὑτῶν τρέφεσθαι μετὰ τὴν γένεσιν· τὰ δ', οὔ; ἢ ὅσα ὀλιγοχρονιώτερα τῆς μνήμης δεκτικῶν; διὸ ἅπαντα καὶ τελειοῦται θᾶττον.

Cur animantium alia, vbi primùm in lucem edita sunt, nutriri per se ipsa possint, alia nequeant? An ea possunt quæ in genere, quod memoriæ capax est, breuius viuunt: quocirca ocyus quoque morte eadem omnia occumbunt.

Non est absimile ei quod propositum est superiùs problemate trigesimo secundo. Dicit itaque ideo fieri vt quædam animalia statim in lucem edita per se ipsa nutriri possint, vt perdicum, & coturnicum pulli, quoniam duas habent conditiones, quarum alterutra si desit, id verò haud quaquam fiat, nimirum vt & memoria polleant, & vitæ breuioris sint. Igitur in animalium genere, quæ memoriam habent, non enim omnia habent, vt scribitur libro de memoria & reminiscentia capite primo, & primo capite libri primi de diuina philosophia. Quæ igitur inter animalia memoriam habentia, sunt vitæ breuioris, illa statim edita nutrire ipsa per se ipsa possunt, si enim memoria carerent, ad victum necessaria exquirere, & comparare haud possent: & quoniam breuioris vitæ sunt, illa iam sibi præstant, quæ alia animalia, quibus longius vitæ percurrendum spatium, non nisi multo temporis spatio exacto: omnia enim ipsis celeriùs contingere apparet, nam & breuiùs intus gignuntur, sicuti dictum est problemate nono huius sectionis; & celeriùs augentur, ac vigent; & denique vt hîc scribit Aristoteles, ocyùs intereunt, estque hoc præcocioris augmenti signum.

L V I.

Διὰ τί ποτε ὁ μὲν ἄνθρωπος, πλείω τὴν ὑποχώρησιν ποιεῖται τῆς ξηρᾶς τὴν ὑγράν· οἱ δὲ ἵπποι καὶ οἱ ὄνοι, τὴν ξηράν; ἢ διότι ταῦτα μὲν τὰ ζῶα, πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται τῇ ξηρᾷ· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑγρᾷ μᾶλλον ἢ τῇ ξηρᾷ; πᾶσα δὲ περίττωσις, ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐστι, καὶ ἀπὸ τῆς πλείονος πλείων· τὰ μὲν οὖν, τῇ ὑγρᾷ μᾶλλον· τὰ δέ, τῇ ξηρᾷ πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται· διότι τὰ μὲν τῶν ζώων, ἐστὶ φύσει ξηρά· τὰ δὲ ὑγρά· τὰ μὲν οὖν τῇ φύσει ξηρά, τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἐπιθυμεῖ (ταύτης γὰρ ἐνδεέστερά εἰσι) τὰ δὲ τῇ φύσει ὑγρά, τῆς ξηρᾶς· ταύτης γὰρ ἐνδεέστερα καθέστηκεν.

Cur homo plus excrementi humidi egerit, quàm sicci, equi & asini plus sicci, quàm humidi? An quòd hæc animantium genera sicco pabulo largiori vtuntur: homo humidis magis, quàm aridis, vesci solet. Ex cibo autem omne proficiscitur excrementum, & ex copiosiori copiosius. Igitur alia humido potiùs, alia sicco largiori vtuntur pabulo: quoniam alia sicca naturâ sunt, alia humida. Itaque humidum potiùs capiunt, quæ sicca constant natura: huius nánque sunt indigentia. Contra siccum affectant, quæ humida sunt naturâ, vtpote quæ qualitatis eius inopia magis teneantur.

Quæ egeruntur, illa tum quantitate, tum etiam similitudine & qualitate respondere iis debent, quæ ingesta sunt, ipsorum nimirum ratione, & nisi alia interueniat caussa, quæ proportionem hanc de medio tollat, quæ plurimæ esse possunt, & à Galeno variis locis, atque ab aliis Medicis proponuntur. Porrò simpliciter homo plus excrementi humidi egerit quàm sicci: equi & asini contrà. Caussam affert Aristoteles, quæ modò dicta est, quia similia iis sunt vnde proficiscuntur, proficiscuntur autem à cibis: at cibi ab iis animalibus assumpti maiori ex parte sicci sunt, ab homine autem humidi, iure igitur talia redduntur

excremen

excrementa. καὶ ἀπὸ τῆς πλείονος πλείων. *Et ex copiosiori.* Ita Galenus libro tertio de pulsuum caussis capite vltimo: *Semper quantitati confectorum succorum quantitas respondet excrementorum: proinde vbi plurimi conficiuntur, illic plurima sunt excrementa.* Ostendit autem præterea Aristoteles, cur alia potiùs sicco, alia potiùs humido pabulo delectentur: quia nimirum alia sicca, alia humida naturâ sunt; ab vnaquaque autem contrarium desideratur pabulum; à sicca humidum, ab humida siccum; quia nimirum vnumquodque illud expetit cuius percipit indigentiam: at humida indigent siccis, sicca humidis; meritò igitur ita appetunt. Perspicuum autem est, Aristotelem non loqui de proba & propria hominis natura, sed de iis quæ non sunt bene secundùm naturam temperata, dixit enim, illa indigere, sicca humidis, humida siccis, vt hac contrariæ qualitatis appositione, vel leuis aliqua fiat immutatio, aut saltim præseruetur ne ad vlteriorem contrariæ qualitatis gradum delabatur: At probè temperata non egent immutatione, sed conseruatione in eodem statu, quæ per similia fit, similia enim similibus conseruantur: præseruatio autem ad curationem, quæ per contraria fit, reducitur. Galenus in hanc sententiam libro tertio de alimentis capite quadragesimo secundo: *Atque animalibus naturalem temperiem inculpatam quidem seruantibus, similia suis naturis cibaria conueniunt: iis verò quæ prauam temperiem aut ab initio sunt sortita, aut post acquisiuerunt, non similium sibi ipsis esus, sed contrariorum est vtilis. Seruatur enim similibus, quod probè secundùm naturam est temperatum: quemadmodum quod malè est temperatum, à contrariis ad proprium temperamentum adducitur.* Quæ verò hîc de cibis dicta sunt, eadem de anni temporibus, & regionibus similiter proponit tertio aphorismorum, decimo octauo aphorismo; vbi Hippocratis in eandem sententiam propositum aphorismum exponebat. In ventriculo frigido memini quid hac de re scripserit idem Galenus libro artis medicinalis, quod propositæ sententiæ videatur contrarium, cùm naturales eius intemperaturas similia appetere diceret, morbosas contraria; sed huc non sunt omnia congerenda.

LVII.

Διὰ τί ὄρνιθες καὶ ἄνθρωποι, καὶ τῶν ζώων τὰ ἀνδρεῖα, σκληρότερα; ἢ ὅτι ὁ θυμὸς μετὰ θερμότητος; ὁ γὰρ φόβος, κατάψυξις ὅσων οὖν τὸ αἷμα ἔνθερμόν ἐστι, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ θυμοειδῆ. τὸ δὲ αἷμα τροφὴ ὅσα δὲ θερμῷ ἄρδεται τῶν φυομένων, σκληρότερα πάντα.

Cur aues & homines, & genus quódque animantium forte, corpore sunt duriori? An quòd animositas eum calore est: metus enim refrigeratio est. Quorum igitur sanguis ampliùs feruet, hæc & robustiora, & animosiora sunt: sanguis autem alimento corporibus est. Et quæcunque verò ex stirpibus terræ aqua tepida irrigaueris, omnia duriora euadent.

Quæ animalium genera animosa & fortia sunt, in ipsisq; generibus quæ talia ipsa sunt, illa corporis duritiem cur obtineant, caussam dicit esse Aristoteles, caliditatem sanguinis, quo illa nutriuntur; quæ enim calido nutriuntur, duritiem acquirunt, sicuti patet exemplo plantarum, quæ calido irrigatæ, ac enutritæ duriores fiunt: at robusti ac animosi sanguine calido nutriuntur, quod ostendit quia timor, qui ei affectui contrarius est, frigidus est. Nutriuntur igitur sanguine calido, quia sanguis nutrimentum animalium est, eis verò calidus in corpore inest sanguis. Huic autem caliditati quæ multa est, iungi etiam siccitatem profectò consentaneum. Dicit autem Galenus libro artis medicinalis, qui calidum & siccum hepar habent, illis esse sanguinem crassiorem, nimirum tenuiori parte à calore resoluta; crassior autem & terrestris sanguis, membra duriora efficit. A caliditate etiam cordis audaciam & ad actiones promptitudinem oriri scripsit eodem libro Galenus. Signum autem eiusdem fortitudinis Aristoteles libro de physiognomia capite secundo & tertio posuit duritiem pilorum, pili autem naturam à cute habent.

LVIII.

Διὰ τί τέρατα τίκτουσι μάλιστα τὰ τετράποδα τὰ μὴ μεγάλα· ἄνθρωπος δὲ, καὶ τὰ μέγαλα, ἧττον, οἷον ἵπποι καὶ ὄνοι; ἢ ὅτι πολύγονα ταῦτα, οἷον κύνες, καὶ ὗες, καὶ αἶγες, καὶ πρόβατα, πολὺ μᾶλλον τῶν μεγάλων; ἐκείνων δὲ τὰ μὲν ὅλως μονότοκα, τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ· τὰ δὲ τέρατα γίνονται, ἐπαλλαττόντων σπερμάτων ἀλλήλοις, καὶ συγχεομένων ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς γονῆς, ἢ ἐν τῇ μίξει τῇ ἐν τῇ ὑστέρᾳ τῆς θηλείας.

διὸ καὶ

διὸ καὶ ὄρνιθες αὐτὰ ποιοῦσιν. τὰ γὰρ ᾠὰ διδυμαὰ τίκτουσι. τὰ δὲ τέρατα ἐκ τῶν διδύμων γίνεται, ὧν ἡ λέκιθος τῷ ὑμένι οὐ διαιρεῖται.

Cur monſtra paruæ quadrupedes pariunt, homo autem, grandéſque animantes omnes minùs, vt equi & aſini? An quòd paruæ vt canes, ſues, capræ, oues longè ſunt fœcundiores, quàm grandes. Illarum enim aliæ omnino ſingulos pariunt, aliæ magna ex parte. Monſtra autem tum confici ſolent, cùm plura ſemina inter ſeſe cohæreſcunt, confunduntúrque; vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm ſe in fœmina permiſcent, vnde aues monſtra edere poſſunt. Oua enim vitello pariunt geminato. Monſtrum autem ex geminatis illis conſiſtit, quorum vitelli nulla interiecta membrana diſtinguntur.

Quæ ad animalia monſtroſa, corúmque generationem pertinent, illa multò quàm hîc exactiùs pertractantur ab Ariſtotele libro quarto de generatione animalium capite quarto, & ad finem tertij; vt qui ea legat nulla omnino opus habeat hoc loco alia explanatione. Inde igitur quædam tantummodo huc afferentes reliqua lectori ſuo loco videnda relinquemus. Igitur quæ partum numeroſum edunt, ab iis monſtra enaſci, & quomodo id contingat per hæc verba ſcribit: *Omnino autem magis cauſſam putandum eſt eſſe in materia, conceptibuſq́; conſtituendis. Quam ob rem monſtra eiuſmodi raro admodum fiunt in iis quæ ſingulos pariunt: ſed crebriùs in iis, quorum partus eſt numeroſus, & præcipuè in auium genere, earumq́; potiſſimùm in gallinis. Iis enim partus numeroſus non modò quòd ſæpe pariant, vt columbæ, verùm etiam quòd multos ſimul conceptus intra ſe continent, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura. Cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri eſt, quomodo interdum fructus arborum complures. Quòd ſi vitella diſtinguantur membrana, gemini pulli diſcreti ſine vlla ſuperuacua parte generantur. Sed ſi vitella continuantur, nec vlla interiecta membrana diſterminantur; pulli ex eis monſtrifici prodeunt, corpore & capite vno, cruribus quaternis, alis totidem, quoniam ſuperiora ex albumine generentur, & prius: (vitellum enim cibo eis eſt) pars autem inferior poſtea inſtituitur, quamquam cibus idem, indiſcretúſque ſuppeditatur. Iam ſerpens etiam bipes viſus eſt, videlicet eadem de cauſſa.* Et paullò poſt: *Vnde apertum eſt cauſſam euentorum huiuſmodi in materia eſſe putare oportere. Vt enim in iis quæ plura pariunt magis, ſic in iis quæ pauciora, minùs id accidit: quocirca homini minùs. Singularem enim perfectumq́; parit. Nam & homini locis quibus mulieres præfœcundæ ſunt, magis id euenit, vt in terra Ægypto. Capris verò & ouibus magis vt fœcundioribus accidit. Atque etiam magis multifidis: multipara enim id genus animalia ſunt, nec partum perficiunt vt canis.* Hæc adduximus quòd ad eorum explanationem facerent, quæ in problemate ipſo afferuntur. Monſtra portò ad finem capitis tertij duplicia conſtituit, alia vt puer capite arietis, aut bouis, ſiue vitulus capite pueri, quod genus fieri non poſſe eodem loco docet: Alterum genus eorum quæ forma prodeunt multimembri, ſcilicet multis pedibus, aut multis capitibus. Sed vniuerſim capite quarto ſcribit: *Deeſſe, aut ſupereſſe quicquam monſtroſum eſt: monſtroſum eſt enim res præter naturam: ſed præter eam quæ magna ex parte fit; nam præter eam, quæ ſemper & neceſſariò eſt, nihil fit: Demum in rebus iis quæ magna quidem ex parte ita fiunt; ſed aliter etiam poſſunt fieri, euenit quod præter naturam conſiſtit.* Et mox: *In iis autem quæ pariunt plura, tam ea ipſa eueniunt, tum verò copia partus impedit alter alterius perfectionem, & cauſſam genitalem.* Monſtra etiam accidere non ſolùm partibus externis: ſed etiam internis, ibidem per hæc ſcribit Ariſtoteles: *Partibus etiam internis mutationes, detrimentáque accidunt: vt vel careant aliquibus, vel habeant minuta, aut læſa, vel plura numero: vel non ſuis poſita locis: ſed corde carens nullum vnquam animal ortum eſt, quamquam liene carens, & duplicem habens lienem, & altero vacans rene viſum eſt. Iecore etiam carens toto nullum notatum eſt: quamquam quod non totum haberet iam patuit. Hæc autem in perfectis viuiſque reperiuntur. Felle item priuata prodierunt, cùm ſua natura habere deberent: Alia contrà plura habuerunt. Iam locis etiam permutatis iecur latere ſiniſtro, lien dextro contineri viſus eſt. ἢ ὅτι πολύγονα ταῦτα. An quòd parua.* Hac de re habuimus nonnulla ſuperiùs, & de eadem agit Ariſtoteles loco adducto, nimirum quarto de generatione capite quarto, cauſſas pluribus exponens. *τὰ δὲ τέρατα γίνεται. Monſtra autem.* Ex Democriti ſententia hanc opinionem adducit loco citato, ſicuti autem eam non improbat, ita meliori via in hac quæſtione eo loco ſibi procedendum ſtatuit. Porrò Theodori tralatio obſcura mihi videtur, atque haud ſcio an fidelis: nam quod inquit: *ſemina inter ſeſe cohæreſcunt:* Græcè eſt ἐπαλλαττόντων, hoc eſt, *euariant, nec eodem*

tempore procedant: citatúrque hic Theodori locus à lexicis cum particula negatiua hoc modo: *femina inter ſeſe non cohæreſcunt.* Enimuerò ad verbum hæc erit conuerſio ſatis liquida: *Monſtra autem fiunt cùm inter ſeſe ſemina euariant, confunduntúrque vel in ipſo ſeminis exitu, vel dum in vtero fœmina ſit commixtio.*

LIX.

Διὰ τί ἡ κεφαλὴ δασεῖα τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ ἄλλο σῶμα, καὶ κατὰ λόγον τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις τοὐναντίον; ἢ ὅτι καὶ τῶν ἄλλων, τὰ μὲν, εἰς ὀδόντας ἐνδιδόασι καθ' ὑπερβολὴν τῆς τροφῆς· τὰ δὲ, εἰς κέρατα· τὰ δὲ εἰς τρίχας; ὅσα μὲν εἰς κέρατα ἧττον τὴν κεφαλὴν ἔχει δασεῖαν· ἐκεῖ γὰρ ἀνήλωται· ὅσα δὲ εἰς ὀδόντας, μᾶλλον μὲν τῶν κερατοφόρων· ἔχει γὰρ λοφιὰν ἧττον δὲ τῶν πτηνῶν, οἷον ὀρνίθων· ἔχουσι γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων· ὃ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος, τοῦτο εἰς κεφαλὴν ἐνδιδόασιν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἔχει, οὐδὲ πολὺ οὕτως ὥστε πανταχῇ.

Cur hominum caput piloſius, quàm reliquum corpus, nec ex proportione piloſum eſt: cæterorum autem contrà? An cætera vel in dentes exuperant præ nimia alimenti copia, vel in cornua, vel etiam in ſetam. Quæ igitur in cornua, capite minùs ſetoſo hæc ſunt: abſumptum enim illam in rem eſt. Quæ autem in dentes, plus quidem pili, quàm cornigera, obtinent: capronarum enim nonnihil ſortiuntur, ſed minus, quàm aues. His enim illud etiam, quod homini, genus integendi natura tribuit: ſed quod illis præ copia nutrimenti multis luxuriat locis, id in capite homini abundat. Nec enim nullum habet, nec adeò multum, vt pilorum vndique excreſcat congeries.

Hominum membra quod pertinet ad piloſitatem, proportione haud ſibi reſpondent: nam cùm caput ſit admodum hirtum, cætera præter pauca ferè nuda ſunt, quam rem ſcripſit etiam libro ſecundo de hiſtoria capite primo his verbis: *Omnia ferè quadrupedia, eadémque viuipara ſunt piloſa: nec hominis modo læuia eſſe nouimus. Homo certè paucisſimis, exiguíſque integitur pilis, niſi in capite, qua quidem parte hirtisſimus omnium ipſe eſt.* Cætera animalia contra ſe habent: piloſiora enim ſunt reliquis partibus, quàm capite. Cauſam Ariſtoteles refert ad illud, quod ſcriptum reliquit ſecundo de partibus capite decimo quarto his verbis: *Vbique natura quod aliunde dempſerit, reddere ad partem aliam ſolet. Igitur nonnullis animalibus quæ ſuperſunt ex alimentis, abeunt in dentes, alijs in cornua, alijs in iubas & criſtas*: ſicuti autem aliqua parte abundant, ita alia deficiunt, quemadmodum oſtendit idem Ariſtoteles loco citato ſecundi de partibus capite decimo quarto, & hoc loco: nam quibus in cornua abeunt excrementa, illis caput eſt minùs piloſum, abſumptum enim excrementum non ſufficit etiam alteri loco. Quibus autem in dentes, plus quidem, quàm cornuta habent pilorum circa caput, quoniam non tanta abſumpta eſt materia; iubam enim ſeu criſtam habent, vt equi, & leones mares: minùs tamen hæc habent quàm aues: Hæ enim quod ad hanc rem pertinet diſpoſitæ ſunt quemadmodum homo, verùm in illis propter abundantiam, & copiam materiei, vbique luxuriant pennæ, homini verò, quia non adeò largè ſupperebat, in capite ſolummodo. Porrò in illis verbis: *ἔχουσι γὰρ ταῦτα, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων*: quæ Theodorus vertit: *his enim illud etiam quod homini genus integendi natura tribuit.* ſuſpicor ineſſe mendum: nam cùm appareat velle Ariſtotelem rationem reddere communem, quare auibus & hominibus ſit caput piloſum, quia aliqua re conueniant, vnde vtriſque caput integatur, non exprimitur hæc res in textu Ariſtotelis. Quæ enim Theodorus habet illa: *genus integendi natura tribuit*: vt finem naturæ, ſeu adiumentum ſignificaret, de ſuo addidit, niſi aliud ab excuſis habuit exemplar. Fortaſſe autem expreſſerat Ariſtoteles figuram bipedem aut erectam, ratione cuius in caput magna pars excrementorum aſſcendat, vnde piloſitas oriatur: in auibus tamen quoniam copia maior eſt, toti etiam corpori ſufficiat. Porrò huius eiuſdem quæſtionis ſolutionem etiam attulit Ariſtoteles loco citato ſecundi de partibus capite decimo quarto, ſunt autem hæc verba: *Homo animalium maximè omnium piloſo capite eſt, cuius rei cauſſa, tum ad neceſſitatem, tum ad præſidij rationem referenda eſt: neceſſarium enim propter cerebri humiditatem, & commiſſuras caluæ. Nam vbi plurimum humoris, caloríſque eſt, ibidem ortum pilorum eſſe copioſum neceſſe eſt. Adiumenti autem ratio, vt frequentia pili caput operiens defendat à nimio frigore & calore.* Hippocrates ortum pilorum refert ad glandulas,

libro

libro de glandulis ita scribens: *Vbi cœnosæ partes sunt & humectæ, ibi etiam pili. Natura enim facit glandulas & pilos, vtraque eadem vtilitate participantes: illas quidem vt quod influit (velut antea dictum est) suscipiant. Pili verò ex glandulis opportunitatem habentes nascuntur, & augescunt, colligentes id quod in extremitates redundat, ac efferuescit. Vbi autem corpus siccum est; neque glandula, neque pilus inest. At verò tenera & exercitata, & humectæ partes glandulosæ sunt ac pilosæ. Glandulæ porrò sunt ab vtraque aurium parte iuxta iugulares colli venas, & pili etiam ibidem. Item sub alis vtrinque, & glandulæ & pili sunt. Inguina & pubes similiter vt alæ, & glandulas, & pilos habent.* Et mox quod ad caput pertineat; *Caput etiam ipsum glandulas habet, cerebrum nimirum simile glandulæ. Est enim cerebrum album, ac friabile, quemadmodum etiam glandulæ.* Et paullò post. *Maius autem est cerebrum, quàm aliæ glandulæ, & capilli etiam maiores, quàm alij pili.* Hæc Hippocrates. ὁ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος. *Sed quod illis præ copia nutrimenti*: Hæc Iustinianus virgula includit, tanquam à codice abessent. vnde lectionum varietatem describebat, & verò sine sensus iactura abesse licet. Nihil enim præter quàm continent, hominem non omnino, & cunctis partibus esse depilem; cùm ei aliqua adsit pilorum materia, quæ alibi minimè insumpta est; nec vndique pilosum, quòd ea copia minimè suppetat.

L X.

Διὰ τί ἄνθρωπος μόνον τῶν ζῴων πολιὰς ἔχει; ἢ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζῴων, ῥυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς; ἔνια δὲ ῥυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δέ εἰσι, καθάπερ πρόβατον καὶ ἄλλα· ὧν ἡ θρὶξ ὥσπερ οὐ γηράσκουσα, οὐδὲ πολιοῦται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ῥυάδα ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιόν τέ ἐστιν ὥστε ὑπὸ τοῦ χρόνου πολιοῦται.

Cur vnus omnium animantium homo canescit? An quòd pars animantium maxima pilum quotannis deciduum gerit, vt equus, vt bos: nonnulla deciduum non gerunt, tempus autem viuunt breue, vt oues, & quædam alia, quorum pilus, vtpote non senescens, canescere non potest. At homo nec deciduum gerit pilum, & longam degit ætatem, itaque breui tempore canescit, atque inueteratur.

De canitie quid sit, & qua ratione homini contingat, pluribus agit Aristoteles libro quinto de generatione animalium capite quarto; & quare non aliis animalibus capite quinto. Canescere tamen equum eodem loco scripsit, & caussam etiam attulit, ossis cerebri tenuitatem. Vnde quod hîc ab eodem dicitur, solum hominem canescere, ita intelligendum est, eum solum canescere, quia in hoc genere omnes homines plùs minùs, seriùs, citiùs canescunt; in genere autem equorum non omnes: sed pauci. Quin & equus diutissimè etiam inueterascens ad tantam non peruenit pilorum albedinem, ad quam homo etiam non admodum senex peruenire conspicitur, vt illi propria videatur hæc affectio: quam rem significauit etiam Aristoteles eodem quinto libro de generatione capite 1. his verbis: *Sed altero oculo cæsij præcipuè homines, atque equi gignuntur, eadem de caussa, qua & homo solus canescit, & equus inter cætera animalia vnus euidentiùs albescit pilo per senectutem.* Aristoteles igitur hoc loco præter caussas, quas alibi adduxit, duas vult adesse conditiones, vt canities animali adueniat, quarum alterutra si desit, canitiei locus non sit. Prima vt animal pilum minimè gerat quotannis deciduum; altera vt non sit vitæ breuioris. Ostendit autem has conditiones esse necessarias, cùm scribit: *quorum pilus vtpote non senescens, canere non potest.* Hæc enim quamquam videntur posita ad comprobandam postremam ex duabus conditionibus, quæ pertinet ad vitæ longæuitatem, potest tamen etiam accommodari ad priorem: si enim pilus in iis, quæ vitæ breuioris sunt, haud potest canescere, quia haud senescit morsque anticipat animal occupare, cur non etiam illis id contingat, quibus quotannis decidit? Qui enim quotannis decidit, ille etiam quotannis renascitur, & iuuenescit, nec senescit, vnquam. Igitur vtræque conditiones sunt necessariæ; vtrasque autem, præter hominem, nulla animalia habent. Nam equi, & boues, quotannis pilum mutant, carent igitur prima, oues non mutant, sed sunt vitæ breuioris: carent igitur altera conditione. Homo autem nec deciduum gerit pilum, nisi aliquo ex accidenti, vt morbo; & vitæ est longæuæ; meritò igitur ob temporis cursum, & diuturnitatem solus canescit. Porrò hæc vltima problematis sententia, seu conclusio à Theodoro corrupta est, qui legerit παλαιοῦται, cùm legendum sit, πολιοῦται, quem-

admodum habet doctissimi Casauboni editio: quæ vox caussa fuit Theodoto vt sensu immutato, & corrupto, addiderit de suo vocem, *breui*, quæ à textu abest. Addita autem à Theodoro fuit, vt sensum illum concinnaret, quem putabat elici ex verbo μακρῶν. At vetus ille est, quem nos in declaratione explicuimus.

L X I.

Διὰ τί ὅσοις τὰ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ κάτω μείζονα, ἢ τὰ πρὸς τὰ στήθη, βραχύβιοι καὶ ἀσθενεῖς; ἢ ὅτι ἡ κοιλία ψυχρὰ διὰ μικρότητα· ὥστε οὐ πεπτική, ἀλλὰ περιττωματική; οἱ δὲ τοιοῦτοι, νοσεροί.

Cur vita breui, imbecillisq; viribus sunt, qui partem vmbilico subiectam maiorem, quàm superiorem habent, pertinentem ad pectus? An quòd venter suam ob breuitatem frigidus est: itaque vt vim paruam obtinet concoquendi, sic excrementis redundare aptissimus est. Morbis autem nimirum patent, quia tali ventre constiterint.

Aristoteles capite tertio libelli de physiognomia scriptum reliquit, eos qui spatium haberent ab vmbilico ad pubem maius, quàm ab eodem vmbilico ad pectus, indicari esse bonos, & validos comessatores: quod non alia ratione fieri existimandum est, quàm ea, quæ hîc scribitur, eos, qui vmbilico subiectam partem habent maiorem, quàm ad pectus pertinentem, id est ab vmbilico ad pubem maiori, & ampliori spatio potrectam, quàm ab eodem ad pectus, breui vita, imbecillisque viribus esse. Vtrumque enim ex meliori, aut deteriori ventriculi coctione ortum ducit. Nam quod spatium est ab vmbilico ad pectus, eo ventriculus ipse continetur, quo concoquuntur cibi, & quæcumque ad sustinendam vitam alimenta assumuntur. Qui igitur huiusmodi spatium amplum habent, illi ventriculum etiam amplum obtinent: At amplus, & magnus ventriculus, magnam calidi innati copiam obtinet, cuius vi, quæcumque assumpta sunt, facilè & promptè concoquuntur: atque inde boni comestores, & compotatores existunt. Quibus verò spatium illud exiguum est, sicuti illis vsu venit, quibus maius est, quod ab vmbilico tendit inferiùs ad pubem, quod hoc problemate dicitur, illi frigidum habent ventriculum, quoniam præ breuitate exigui calidi innati copia ei suppetit. Ita verò fit, vt excremētorum magna copia colligatur, cibis enim haud concoctis, multa relinquuntur excrementa, quæ morborum occasiones afferunt, debilitatos pariunt, & tandem vitam reddunt breuiorem. Portò duo hoc loco sunt animaduertenda. Alterum est, partem illam ab vmbilico ad pectus, qua ventriculus situs est, quam ad longæuitatem amplam requiri diximus, bene etiam efformatam cæteris partibus proportione respondere debere; ita enim natiui caloris copia in eo vnita & coacta abundabit: alioqui præ loci amplitudine dissoluenda, & dissipanda: quam rem etiam Aristoteles significans, non dixit simpliciter partem illam, vt ampla, & magna esset, conuenire: sed si minor esset, quàm inferior ab vmbilico ad pubem, imbecillitatem, & vitæ breuitatem effici. Alterum est, ita ventriculo efformatos, bonosque comessatores, & compotores, vt dicitur in physiognoticis, non esse accipiendos, qui omnia vorent, & quàm nimia assumant, hósque robustos esse, & vitæ longioris, sed hac quidem ventriculi ratione, quod assumitur ab iis, meliùs concoqui, minoráque gigni excrementa, ac vitam ideo longiùs produci. Vnde & in physiognomicis, vt nihil dissonet, libentiùs verterim, quod Græcè est, ἀγαθοὶ φαγεῖν, *non voraces*, vt faciunt interpretes, quæ vox excedentem quandam ostendit copiam: sed vt nos vertimus ad verbum, *bonos comessatores*, quod robur potiùs, & firmitatem ostendit: nimirum præ calotis ventriculi copia, celeriter facta coctione, ad alia præterea assumenda, & concoquenda esse maximè apparatos, & firmos.

L X I I.

Διὰ τί τὰ μὲν γίνεται τῶν ζώων, οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ αὐτόματα· τὰ δὲ, ἐξ ἀλλήλων μόνον, οἷον ἄνθρωπος, καὶ ἵππος; ἢ κἂν εἰ μὴ καὶ δι' ἑτέρας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ὀλίγος ὁ χρόνος τῆς γενέσεως· ὥστε ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει, καὶ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ὡρῶν; τῶν δὲ πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει· ἐνιαύσιοι γὰρ, ἢ δεκάμηνοί εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι.

Quam ob caussam anim antium alia non solùm coitu, sed etiam sponte

naturæ procreantur, alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus? An quòd etsi non aliam ob caussam, tamen quòd aliis gignendi tempus breue statutum est. Itaque fieri non potest, vt tempus, quod vim obtinet generandi amplificetur, prorogetúrque: sed temporum vicißitudine, commutationéque, vt procreentur, contingit. Aliis multò generatio ampliari solet: etenim vel anno vel decem mensium spatio confici assolet. Quapropter vel nullo pacto, vel ex coitu procreentur illa necesse est.

De animalium spontina, & non spontina generatione pluribus etiam actum est superiùs huius eiusdem sectionis problemate decimo quinto, quo eadem proponebantur. Quamquam autem rationum momenta eodem fermè tendunt; quoniam tamen verba non eadem sunt, & aliqua indigent consideratione, nonnulla ad hæc afferemus. Primùm autem Aristoteles videtur negare, quod problemate decimo quinto ex quorundam sententia videbatur concessisse, perfecta animalia, vt hominem, vt equum sponte naturæ oriri posse, qua de re eodem loco plura dicta sunt. Tum verò problema soluir dicens, si non alias, hanc tamen esse caussam, vt quædam animalia non solùm ex se inuicem, *seu coitu*, vt vertit Theodorus, sed etiam sponte; alia vero solummodo ex coitu procreentur; quoniam alterius generis procreatio aliam temporis rationem, & occasionem, alterius aliam exquirit: quæ enim sponte gignuntur, illorum generationis tempus, seu interuallum exiguum, & breue est, facilè nimirum, & exiguo materiæ apparatu fit eorum procreatio, vnde contingit, vt ipsa temporis occasio, qua gignuntur possit extendi, & ampliari, nec statuto quodam, & præfixo termino concludatur, vt in altero genere, vnde in tempestatum mutationibus, quæ variæ sunt, ac esse possunt, de quibus diximus problemate decimo quinto; fieri ipsorum generationem contingit. Non ita vsuuenit in alterius generis procreatione: nam cùm illorum generationis tempus multùm extendatur, hoc est prolixius sit ob maiorem apparatum, pluresque conditiones, quas materia requirit, nam & annus, & decem mensium spatium est, occasio temporis genitalis aut generatio ipsa non potest per illas temporum mutationes contingere, sed alia requiruntur, vnde vel non fiunt, vel ex inuicem necessariò fiunt. Rationis igitur fundamentum his verbis positum est, quæ consideranda sunt: Nam spontinis dixit breue esse generationis tempus, ὀλίγος ὁ χρόνος γενέσεως: *non spontinis multùm extendi generationem*, πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει. Sunt autem varij termini, quamquam eadem exprimitur res, quod fortasse locum aliquantulum obscurauit; eò magis, quòd eadem dictione ὑπερτείνει vsus est, cùm tempus, seu potiùs temporis occasionem denotauit, qua spontina procreantur, eámque extendi dixit; vt nisi diligenter sensus obseruetur, in verbis videatur contrarietas, quæ nulla omnino est; fuítque, vt puto hæc Theodoro caussa, qui sensum non assequutus, eum corrupit, vt in illis, *Itaque fieri non potest, vt tempus, quod vim obtinet generandi, amplificetur, prorogetúrque*, negationem adderet, qua Aristotelis verba carent, quæ ita scribuntur, ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει. Vnde necessarium putaui, etsi ruditer, vt consueui, conuersum problema ita Latinè proponere: *Cur animalium alia non solùm ex se inuicem fiunt, sed etiam sponte; alia autem ex se inuicem solùm, vt homo & equus? An quoniam nisi ob alias caussas, tamen quoniam aliis quidem breue est gignendi tempus. Vnde genitalis temporis occasio extenditur, ac in mutatione tempestatum, generationes fieri contingit. Aliorum autem generatio multùm extenditur, nam & annua, & decem mensium sunt. Quare necesse est, vel non fieri, vel ex se inuicem fieri*. Portò his extremis verbis cùm in Græco textu deesse negationem existimarem, secutus sum Theodori tralationem, quæ illam habet; & quem puto ita legisse. ὥστε ἀνάγκη ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι.

LXIII.

Διὰ τί τῶν Αἰθιόπων οἱ μὲν ὀδόντες λευκοί, καὶ λευκότεροι ἢ οἱ τῶν ἄλλων, οἱ δὲ ὄνυχες, οὐκ ἔτι; ἢ οἱ μὲν ὄνυχες ὅτι καὶ τὸ δέρμα μέλαν, καὶ μελάντεροι ἢ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες ἐκ τοῦ δέρματος φύονται· οἱ δὲ ὀδόντες λευκοὶ διὰ τί; ἢ ὅτι ἐξ ὧν ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ἐξάγει, αὐτὰ τῷ ἐπιβάπτειν λευκαίνεται, οἷον καὶ τὸ κηρόν; τὸ μὲν οὖν δέρμα ἐπιβάπτει, τοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ ἐπιβάπτει, ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν διὰ τὴν ἀλέαν ἐξατμίζεται ἐξ αὐτῶν.

Cur Æthiopum dentes candidi, & candidiores, quàm cæterorum, vngues autem non dentibus in candore respondeant? An vngues ideo nigri-

eant, quia cutis etiam nigra eſt, & nigrior, quàm cæterorum: vngues autem ex cute proueniunt. Sed cur dentes candeant, quæ nam ratio ſit? An quòd albeſcere illa ſolent, quibus vis ſolis humorem detrahit, dummodo nihil ſuperinficiatur, quo modo etiam ceram albeſcere nouimus. At cutem ſuperinficit calor, dentes minimè: ſed totus eorum humor in vaporem à calore conuertitur, atque exhalatur.

Hæc ſatis per ſe manifeſta, quæ ad vnguium, & dentium Æthiopum pallorem pertinent, explicantur etiam magis eiuſdem Ariſtotelis verbis tertio de hiſtoria animalium capite nono, quæ ita habent: *Colores cornuum, vnguium, vngularum, pro cutis pilorúmque colore ſequuntur, etenim cutis nigræ cornua nigra, & vngulæ nigræ oriuntur, & candidæ pari modo in colore reſpondent, & cornua, & vngues, & vngulæ mediis etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam oſſium æmulantur, quam ob rem hominum nigrorum, vt Æthiopum, atque ſimilium, dentes, & oſſa candent, vngues nigri modo ſuæ cutis apparent.* Et libro ſecundo de generatione capite quarto: *De dentibus dubitaueris, ſunt enim eiuſdem naturæ, cuius oſſa, gignuntúrque ex oſſibus: vt vngues, pili, cornua & ſimilia ex cute, quo fit, vt ipſa colorem pariter cum cute immutent: alba enim & nigra, & vario modo diuerſa pro colore cutis redduntur. At dentes nihil tale recipiunt; oſſibus enim anumerantur in iis animalibus, quæ oſſa habent, & dentes.* Hæc ibi Ariſtoteles. Quod verò ad candorem dentium pertinet, exactiùs adhuc rem hoc loco pertractat. Ait autem illa albeſcere à quibus vi, & calore Solis expellitur, & diſſipatur humiditas, nimirum impura, ſordida, craſſa, denſa, qua nigrities continetur ob admixtionem terreſtris cum eodem humido, ſicuti ſcribitur problemate primo ſectionis trigeſimæ octauæ: abſumitur enim, & in halitum reſoluitur; redditurque ea ſubſtantia magis rara, & pura; pellucenſque aër permeans, & incluſus albedinem inducit, quemadmodum ceræ contingit, cùm aëri expoſita dealbatur; quod ſcribit idem Ariſtoteles problemate primo ſectionis trigeſimæ octauæ. Hæc autem ita fiunt, niſi ei rei alia quæpiam interueniat cauſa, quæ effectum impediat, & rem eandem inficiat; ſicuti cuti ipſi contingit: ab ea enim Sol ſi expellit humidum, quod in ſuperficie eſt, interim tamen ex partibus internis extrahit, quod impurum, & craſſum ſimiliter exiſtens cutim ſubinde inficit, ac nigram reddit. Hoc in dentibus minimè fit: totus enim humor vi caloris in vapores reſoluitur, exhalat, ac expellitur; quòd ſi aliquis remanet, ille tenuis, & purus eſt, qualis & albedinem inducit, ex Ariſtotelis ſententia libro quinto de generatione animalium capite ſexto.

LXIV.

Διὰ τί τὰ μὲν, ἀφαιρουμένης τῆς κεφαλῆς, ἀποθνήσκει εὐθὺς, ἢ ταχὺ τὰ δὲ, οὔ; ἢ ὅσα ἄναιμα καὶ ὀλιγότροφα, τοῦτο πάσχει; οὔτε τροφῆς γὰρ δεῖται βραχὺ οὔτε ἐγχεῖται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ· ὧν ἄνευ οὐχ οἷόν τε ζῆν τοῖς ἐναίμοις· τούτοις δὲ οἷόν τε. τὸ δὲ ἀπνευστὶ ζῆν γὰρ δύνανται πολὺ μᾶλλον· ἡ δ' αἰτία ἐν ἑτέροις εἴρηται.

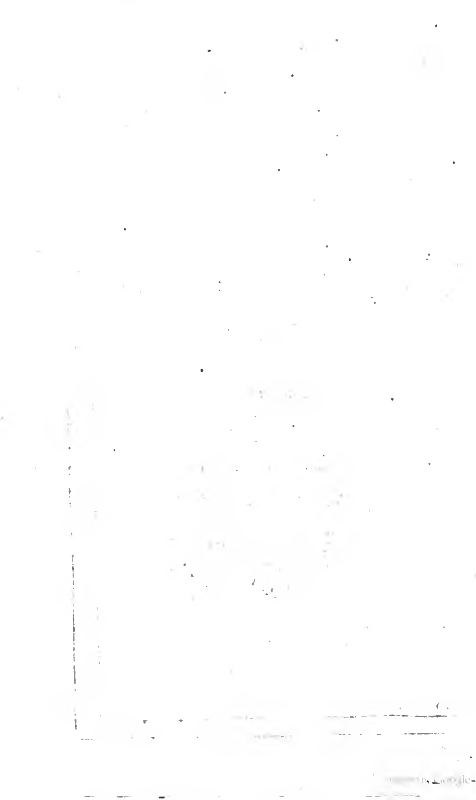
Cur animantium alia præciſo capite, vel protinus moriuntur, vel paullò poſt; alia minimè? An ita afficiantur quæ ſanguine carent, exiguóque cibo contenta ſunt: quippe quæ neque continuo cibum deſiderent, neque in humore calor eorum diffundatur, quibus rebus priuatum animal ſanguine conſtans viuere nequit. Illa verò ſine reſpiratione viuere multò diutius poſſunt. Cauſſam cur ita, alias abundè reddidimus.

De animalibus quibuſdam, quæ diuiſa viuunt, agit etiam Ariſtoteles libro de reſpiratione capite decimo ſeptimo: nominat autem ibidem inſecta, quæ ſanguine carent, & teſtudinem, quæ licèt ſanguinea ſit, corde tamen exempto etiam longo temporis ſpatio viuit, eius enim natura, quod eo loco dicit Ariſtoteles, non bene compoſita eſt, ſicut etiam inſecta. Cauſſam porrò cur diuiſa viuant inſecta, quam eo loco tradit Ariſtoteles, cum iis ſanè conuenit quæ hoc loco afferuntur, eiſdémque innititur fundamentis: ſed non eiſdem mediis proponitur. Illa verò nobis hac afferenda non ſunt: ſed ea ſolùm exponenda, quæ problemate continentur. In eo igitur Ariſtoteles primùm ſanè quæ animalia ſint, quæ præciſo capite aliquo etiam temporis ſpatio plùs minùs vitam producere poſſint, vniuerſaliter docet, tum ex eo cauſſam elicit, quam ob rem effectus ille contingat. Inquit igitur animalia,

quæ post capitis, aut etiam alterius partis præcisionem viuunt, esse quæ carent sanguine, & exiguo alimento ad vitam tuendam opus habent. Nam quoniam exiguum eis sufficit alimentum, minimè necesse est, vt continuo, & breuibus omnino interuallis cibum sumant: & quoniam sine sanguine sunt; in capitis amputatione, ille haud effunditur, qui nullus est: nec cum eo effunditur calor, & spiritus, qui in eo humore continetur: vt sine quibus animalia, quæ sanguinem habent, viuere haud possunt. Nomine autem alimenti & cibi intelligitur hoc loco aër ipse, quod est ipsius caloris cordis tum nutrimentum, tum refrigerium; sicuti habemus apud Galenum libro de vtilitate respirationis, & apud Aristotelem in libro de respiratione: hoc enim nutrimentum est, quo continenter, & singulis penè momentis sanguinea animalia opus habent, & sine quo viuere haud possunt. Quæ autem sanguine carent, illa etiam absque respiratione, qua aër attrahitur, possunt vitam sustinere. Id autem cur fieri possit, inquit Aristoteles se dixisse alio loco: id autem præstitit in libro de respiratione capite nono, & decimo. Porrò autem verba illa: ὅτι ἴσχεται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ, quæ Theodorus ita conuertit: *Neque in humore calor eorum diffundatur:* possunt etiam alio modo exponi, ac nos fecimus; & verò exponenda videntur ex eiusdem Theodori tralatione, qui verbum ἴσχεται, quod nos exposuimus, *effunditur*, vertit, *diffunditur*, quæ sanè magis illius verbi communis notio est. Igitur licet etiam sic exponere. Quæ animalia carent sanguine, in iis natiuus calor haud est diffusus, dispersus, & dilatatus in eorundem humido, sed eidem magis adstrictus, & vnitus: humidum enim, quod illa animalia habent, crassius, & viscidius est, quàm sanguis, magis igitur ei hæret calor, atque ideo difficiliùs exhalare potest: in sanguineis non item; quoniam in liquido sanguine calor est diffusus, atque exhalationi facilis admodum patet exitus, & via.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM OMNIVM INDEX CERTISSIMVS AC LOCVPLETISSIMVS, QVÆ IN HIS Commentariis notatu dignissima recensentur.

A

ABORTVS quando vt plurimum fiant, & eorum caussæ duæ. 14
Abstinentia rei venereæ quibus noxam afferat. 207
Accubitus in planis cur laboriosior sit, quàm in concauis. 228
Aceti & salis vsus contra inflammationem. 305
Adolescens qua ratione mulierem, re venerea peracta, odio prosequatur. 179
Ἀκρατισμὸς, & ἄκρατον οἶνον idem. 117.150
Ἄκρατος quid sit ex Hesychio. 217
Ἀκροχειρισμὸς, exercitationis athleticæ genus. 78
Ἀκροθώρακες qui dicantur. 116
Ægineta de scabie & lepra sententia. 282
cur Ægritudines æstate plures, sed periculosæ minùs, hyeme contrà pauciores, sed magis periculosæ, ac lethales incidant 35.37. cur perniciosos post vtrumlibet solstitium. 36
Ægritudinibus longis affecti, à Vergiliarum occasu ad Fauonij vsque flatus, interire solent: de eo solutiones duæ afferuntur. 25.26
Æqualitas aut inæqualitas ambulationum quomodo accipienda. 225
Aër verberans qua ratione lacrymas excutiat. 231.257. cur in flatum nobis fieri videatur inter currendum. 237
Aëris permutatio grauis admodùm est, & morbosa. 21. an ipse mutetur. 22
cur Ære tollantur liuores. 310. an vnturû frigidum. 315. 317
Æs cur in opere sectionis cum maiori sanitate adhibeatur quàm ferrum. 42.43
cur Æstas febribus & ophthalmijs abundat, cùm hyems Aquilonia, ver autẽ pluuiosum fuerit. 11. cur sicca, & Aquilonia pituitosis & mulieribus maximè conferat, biliosos verò morbo infestet. 18. 19. cur in ea plures sint morbi. 35.37. lassitudinum medela per eam quæ. 47.48.258. in ea potiùs mouendus sudor quàm hyeme. 92. 105. 110. 111. cur per eam minus viri concumbere valeant, mulieres magis. 198.199.206
per Æstatem pluuiosam quid intelligatur. 12
Æstuantes, seu sicco calore inflammati quare vigiles esse dicantur. 153
Æstas in corporibus humidis quare suffocationis & strangulationis causa sit. 240
Ætate tenella qui inebriantur, magis per somnos immingunt, quàm seniores, & quare. 163
Æthiopes qua ratione dentes candidos habeant, vngues verò nigricent. 394
Affectus calidus quomodo curetur à calidis. 55
Agoniæ affectu qui percelluntur, quare sudent pedibus non autem facie. 97.102. quid sit. 103
Ἀγωνιῶντες Græca voce qui intelligantur. 97
Αἱμωδία, siue dentium affectus quid sit. 45. vnde dicatur, & oriatur. 45
Alce quare maximè fœtent. 79. & sudent. 86
Albedo, & nigredo ignis tribuantur. 285
Alexander Magnus quare ad Venerem minimè procliuis fuerit, ex Athenæo. 136
Alimenti excessus morbos curat. 3
Alimenti defectus marcorem caloris gignit. 123
Alimenti & cibi nomine aër intelligitur, & quare. 395
Alimentum quod ex potione est, valentius & magis principale dicitur quàm siccum, duabus rationibus. 23. 24 est materia seminis. 175
in Alis tumoribus aut morbis alijs affectis, nec ferro, nec igne vtendum, sed medicamentis, & quibus. 41.42
Allium calidum, & siccum, vrinas ducit. 59. valet ad arcendam ebrietatem, ex Hippocrate, sed non eadem ratione qua oleum. 164
Ἀλωπεκία vnde fiat. 351
ad Alui fluxiones cur brassica vtantur Medici. 243
cur Amara, & austera, aut alijs similibus excedentibus qualitatibus prædita, non eundem creent effectũ, purgentq́, & ipsa, sicuti purgunt pharmaca. 53. contrà, 57
Ambulationes longæ per loca plana vtrùm laboriosiores sint quàm per inæqualia, breues autem leuiores. 224. 225.229.244.255.259.262. quam noxam afferat. 223. denominationem sortiuntur à locis quibus fiunt. 225. ex quibus constare debeant. 227.262. earum generu, aut differentia. 260. quare per frigus facta cibi appetentiores nos reddant. ibid.
Ambusta ex ære celeriùs sanescunt, quàm ambusta à ferro, & quare. 43
Angues mutes & innoxia reperiuntur. 368
Angina, autumnalis morbus. 8
Anima in ebrietatibus labitur, offendit, & peccat. 160
Animal ex nostro semine procreatum, qua ratione proles nostra appelletur. 185
Animalia sphacelo quandoque laborant. 14. cur plurima non tussiant. 321. quare quædam sub cutem, alia intra carnem pinguescant. 322. nonnullorum coloris immutatio ex vsu aquarum. 327. cur alia breui tempore, alia longiori vterum ferunt. 331. eorum generatio duplex. 336. multipara, paucipara, & vnipara quæ. 339. cur feminis effusionem non habeant per somnum sicut homo, 341. cur alia caput moueant, alia non. ibid. quare pedes pares habeant. 349.353. quare minori tempore dormiant, quàm vigilent: cur

non continuè, & sine intermissione. 353.354. quare vitiliginem non contrahant. 355. 356. diuersitas eorum post partum vnde procedat. 357. quæ vesicam habeant, & quæ non. 363. quæ eructare & pedere soleant, & quæ non. 365. Vtrum syluestria à domesticis dignoscantur. 367. an cuiuscunque generis inueniantur. ibid. cur vmbilicum exiguum habeant. 371. perfectiora nascuntur homine. 372. quo tempore coeant. 373. cur habeant posteriores partes pilosiores. 380. cur maiora in mari, quàm super terram. 385. quare pastu magis delectentur, quàm potu. 385. quæ nutriri per se ipsa possint statim in lucem edita. 355. 387. cur duritiem corporis obtineant quæ animosa & fortia sunt. 388. quænam sint illa, quæ post capitis, aut alterius partis præcisionem viuunt. 395
Animalium motus omnis partium innisu indiget. 222
Anni humidi morbos afferunt. 31
Ἀντιστοιχία, quomodo accipienda. 353
Apollonius, & Dexippus Hippocratis discipuli defenduntur. 3
Aponensis opinio de ebriosorũ semine. 119. de more Italorum circa experientiam ebriorum. 132. de ebrietate exercitatorum ac inexercitatorum. 139. de brassica facultate. 144. de ebriorum balbutie. 160. de immictione puerorum. 163. de oculorum à situ suo varia dimotione. 165. de calida & humida hominis qualitate. 175. de seminis emissione in morientibus. 177. de fœmina plurimùm diligente eum à quo deuirginata est. 180
per ἀποδεικτικὰς ἀῤῥωστίας quid intelligat hîc Aristoteles. 155
Apoplexia morbus acutus. 30
Appetentia canina quid sit, eius causæ, & differentia cum bulimo. 289.290
Apprehendere, pro obstruere. 96
Vtrùm Aqua nutriat. 21. 22. eius sunt multæ species inter se differentes. 22. calida aut frigida quare prosit pernionibus. 66. eius mixtio cum oleo quare magis approbanda ad lassitudines tollendas, quàm singulorum separatim vsus. 217. frigida affusa pueris, iram sedat. 302. aqua vino, & vinum aqua mutuum præbet auxilium. 118
Aquarum permutatio grauis admodum, & morbosa est, & quare. 21. grauior quàm aliorum ciborum. 22
Aquatilium magnitudo qua ratione terrestrium magnitudinem superet. 385
Aquilonares homines capillos habent molles, & boni coloris. 346
Arbusculorum, quæ in vasis seruntur, paruitatis causa. 335
Archelai opinio de animalium generatione. 337
Ἄρξε cur Theodorus hic reddiderit, tenes. 169
Arcturi ortus quando. 6
Argilla quare vibices tollat. 310
Arietis pellis recenter excoriati parti percussæ superimposita ad quid conferat. 305
Arrectionis penis causa. 196.197
Ars curandi morbos per excessus, à duobus medicorum generibus exercetur. 4
Articuli quid, & quomodo ex Austri flatu debilitentur. 34
Ascensus genibus contrarius est, quia fit motus præter naturam. 239. eius labor qualis. 245
Asini pediculis carent. 24. syluestres vbi nascantur. 367
cur Asinis & equis pili e cicatrice exoriri possint. 350. 351.352
Ἀκροβολία & σφακελισμὸς quid sint, & in quo differant. 14
Asthma morbus acutus. 30
Athenæi sententia & verba, de brassicæ virtute aduersus crapulam & ebrietatem. 142
Athletæ non solùm ponuntur pro tanquàm sanis, verùm etiam tanquàm pro summè & perfecte talibus. 38. qua ratione rigore afficiantur. 287.293
Athletica quædam vitiosa Galeno dicitur. 38
Ἀθρόως variè & diuerse redditur. 189
Attolli, & efferri, esse contra naturam, probatur. 227
Auditus quare horrorem, non ita pariat, atque visus. 278
Aues vtrùm colorem mutent. 328. 329. pilosæ quare libidinosæ. 209
Auicenna sententia de signo pestilentiæ futuræ. 31. de ebrietatis origine. 117. de semine infœcunde ebriosorum. 119. de somni ortu. 152. de immictione puerorum. 163. de oleris. 164. de ortu seminis genitalis. 168. de seminis ad sanguinem proportione. 183. de tempore dispositionis ad coitum tam viri, quàm mulieris. 198. de vomitu 220. de bulimo & appetitu canino. 290
Aurora apparente sunt plures refrigerationis causæ, quàm media nocte. 298
Austri sicci qui dicantur, & quare febres creare soleant. 32. quinam plantis prosint. ibid. eorum effectus. 33
Αὐτόματα, seu ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου quæ dicantur. 336
Autumnus quare perniciosus, cum post hyemem Aquiloniam, & ver Austrinum, ac pluuium, æstas sicca fuit. 27. 28. magis morbosus est, quàm ver, & quare. 37

B

BAlneum æstate maximè conuenit, & quare. 47. 258
Balneum calidum prodest febre quartana laborantibus. 70
Biliosi morbi magis æstate concitantur, & quare. 8
Biliosis quantùm sit noxia æstas sicca, & Aquilonia, eodemque autumno. 19
Boues tussire dicuntur. 321
Βούλιμος quid sit, & in quo differat ab appetentia canina. 289. 290. eius accidentia, & rationes. 291. curatio. ibid.
Boum fœminarum & taurorum cornua distant inter se. 359
Brachij iactatio manu inani laboriosa, & quare. 222
Brachiorum exercitatio sudores excitat, & quare. 78
Brassica seu raphani facultas aduersus crapulam & ebrietatem. 142. cur ea vtantur Medici, ad alui fluxiones. 143
Bruma quid sit, & quando fiat. 36
Bruta, licèt non videant mingentem foetum, qua ratione tamen mingant eo loco, quo præcedentia minxerunt. 279

C

CÆsius color, seu glaucus, quis dicatur. 333
Καλάμινος vnde deriuetur. 127
Calces pedum quare conquassantur, si quis peracta longo itinere, aut cursu, se super summos erexerit digitos. 233.234
Calculus in homine, quomodo generetur. 363
Caldaria quare sudorem eliciant. 82. cur magis tempore frigido, quàm calido. 100. cur in illis magis sudatur, igne neque vniuerso, neque decrescente assiduo, sed per incrementa continua oblato. 104
Calefactio multa procuranda est in febre quartana laborantibus. 70
Caliditas cur ambusta faciat, & tollat. 67
Calor innatus extinguitur à summo frigore duobus modis. 14

Caloris corruptio in corpore humano quot & quibus modis fiat. 122.123
Caluitium vnde oriatur, & quare eunuchi eo non afficiantur. 193.386
Camelus quot mensibus vterum ferat. 331
Canes feri vbi reperiantur. 367
Canis ortus quando. 6
Canis quot diebus vterum ferat. 331
Canities vnde fiat, & quare vbi est, non sit quoque semper vitiligo. 358
Capite fumores qui sint. 375
Caput semper humidum est, & quare. 24. calefactum cur maximum sudorem effundat. 90. dolores eius vnde oriantur. 384. quare contingant in hyeme succedente æstatem siccam, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Austrinum. 17. cur eius vlcera celeriùs sanentur, quam tibiarum, in iis. qui in palustribus, & humidis locis degunt. 26. sudor eius quare minùs fœtet. 79
Capræ pediculis carent. 24. cur maximè abundent lacte. 326 quot mensibus vterum ferant. 331
Καρδία os ventriculi, ex Erotiano. 146
Καρδιώσσειν, & καρδιαλγεῖν, quid significent. ibid.
Carnis copia duplici nomine sudorem tergo conciliat. 86
Caro cur percussa ferula magis doleat, quàm à re dura. 312
Cassii Iatrosophistæ sententia de doloribus capitis ex cursu veloci. 224
Castrata & saccata vina quæ dicebantur. 118
Castrati maiores aliis euadunt non castratis. 359. an podagra laborent. 360
Cataplasma quid sit, & eius virtus. 39.40
Cataplasmata cur mutari debeant in tumoribus, & vlceribus, aut in aliis, quæ id genus remedii postulent. 56
Κατέχειν & συντείνειν verba quomodo accipienda. 72.73
Catonis sententia de brassica facultate. 143
Catuli Melitenses quinam essent. 335
Καυλὸς de plantis & homine dicitur. 364
Καῦμα quid significet. 12
Caupona loca vilia & sordida. 335
Caustica escharotica, aut putrefacientia in quo dissideant inter se. 41
Cauterium in quibus vulneribus aut vlceribus est adhibendum. 40
Celsi sententia de Petrò quodam antiquo medico. 3.4. de morbis hyemalibus. 12. de hyeme Australi, & pluuiosa, vere autem frigido, & sicco. 16. de autumno sicco Aquilonibus perflato. 18. de alimento copioso hyemis tempore. 48. de odoratis. 59. de vitiligine. 323
Cerebrum est metropolis frigidi & glutinosi humoris. 88
Cerua quot mensibus vterum ferant. 331
Chæremon quis fuerit, eiúsque de vino sententia. 141
Χαίτη quid propriè significet, & de quo etiam dicatur. 348
Χειρονομία, exercitationis athleticæ genus. 79
Χίμετλα, siue perniones quid. 66
Chirurgi in bubonibus passim ferro & igne vtuntur. 42
Κιβδηλιῶντες qui dicantur ab Aristotele. 7
Χυλίζειν & ἀποχυλίζειν quid significet. 144
Cibi copiæ parcendum æstatis tempore, potui verò magnopere indulgendum, & quare. 48
Cibi quantitas qualis esse debeat initio morbi. 61. & quis ille. 62
Cibo crudo seu inconcocto caloris & humoris elatio sursum fit, cocto autem deorsum. 162
Ciborum & aquæ mutatio cur noxia sit, & corporibus morbos conferat. 23. vnde fiat eorum corruptio. ibid.
Cibus quamobrem statim ab exercitatione non sit assumendus. 250
Cicatrices in oculis qua ratione albæ sint. 306. 312. cur atra fiant ex vlceribus eodem loco sæpiùs existentibus. 318
in Cicatricibus quare pili non oriantur. 172. nigris quæ medicamenta possint restituere candidum colorem. 307
Cicatrix etiam vsu exsiccantium inducitur. 60
Ciceronis sententia de mania & melancholia. 20
ex Cicuta quomodo mors oriatur. 151
Claudicatio vnde oriatur. 361.362
Clepsydrarum vsus antiquus quis. 73
quare Clunes in opere venereo maximè laborent. 167. 168
in Coitu cur oculi sursum attollantur, & maximè afficiantur. 165.168.211
Coituri noctè, quare largè prandere debeant, & parcè cœnare. 135.162
Coitus humectat per accidens, & quatenus prosit morbis qui à pituita contrahuntur. 60. 190. eius dulcedo an ex necessitate, vel rei alicuius gratiâ oriatur. 188. 189. cur ventrem refrigeret, & exsiccet. 190. eius facultas tollitur, cùm mingendi desiderium adest. 193. per eum, qua ratione totus homo resoluatur & languescat. 195
Colliquamentum, & excrementum, duo humiditatum genera Aristoteli. 51
Colliquatio, quæ σύντηξις, vel fit latenter, vel manifesta aliqua fluxione. 7
Color in paucitate perfectiùs apparet, quàm in multitudine. 63
Color bonus est sudoris melioris & vtilioris effectus. 102
Color liuidus, qui Græcè πελιδνὸς, quis sit. 285
Coloris immutatio in nonnullis animantibus ex aquarum vsu. 327
Κόλλιξ qua significatione ab Hesychio accipiatur. 122
Columbæ cur frequentiùs pariant. 374
Comessatores boni & validi vnde dignoscantur. 392
an Comitiali morbo solus homo corripiatur. 377
Concoctio iuuatur maximè à labore. 35
Concumbentes magna ex parte resolui atque languescere, duobus modis exponi potest. 194
Contento, participium tum à contendo, tum à contineo, ambiguitatem parit. 72
Contraria contrariis curantur, quomodo intelligendum. 71
Conualescentes quare in frigore acriores reddantur. 286
Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. 34
Cor quare in anterioribus partibus locatum sit. 86
Cordis & penis inuoluntarii motus vnde proueniant. 234
Cornea cuius coloris sit. 306
Corpora vestibus induta cur magis sudent, quàm nuda. 81. 108. contrà. 110. σώματα, siue σώματα quæ dicantur. 241. an sæpius in morbos incidant, aut ab iisdem remoueantur, néene. 242.243
Corporis constitutiones duæ, in quibus pedes intumescere solent. 7
Corporum genus duplex est, quod à frigore variè afficitur. 30
Corpus rarum cur salubrius denso existimetur 65. quare nudum in Sole ambulare non debeat. 66. nedum nudo pectore. ibid.
Corpus humanum etsi assiduè fluat, effluxúsque ipse de excrementis proueniat, leuari tamen non potest, nisi sudauerit, & quare. 93

Coturnices mox atque excluserunt pullos, protinus educunt. 355.387

Coxæ siue femora qua ratione in descendendo laborare dicantur. 238.245

Κραιπάλη, siue crapula, quid sit ex Galeno. 117. *ex Aristotele.*

Crapula quid sit, ciúsque cum febre differentia. 144. *item cum temulentia.* 145

Crapulas magis sentire quid sit, & quare id vsuueniat potiùs illis, qui vinum aqua admixtum bibunt, quàm qui ex toto merum. 117.118.150

Crepitus, qui glutinatis contingunt, vnde. 33.34

Cruciatus & tormenta aliorum quare nos commoueant. 279

Cruditas, pediculorum materia. 24

Cruditates plurimæ gignuntur æstatis tempore, & quare. 31

per Crudorem, cui syderatio nomen est, quid hic intelligatur. 17.18

Crura spadonum quare afficiantur vlceribus & putredine. 362

cur Cubare corpore inflexo melius sit, quàm extento. 266

Cubicula Vitruuio Orientem spectare debebant. 270

Cupiditas à quibus excitetur. 202.203

Curationem aliquando excessibus perfici probatur. 3

Currentes qua ratione magis cadere dicantur, quàm ambulantes. 237.251

Currere, qua ratione sit difficilius, quàm ambulare. 251

in Cursu dum sumus non æquè fit sudor, ac dum quiescimus, & quare. 95

Cursus motum & euacuationem corporis parit. 58

Cursus velox quis dicatur, & vtrùm partes capitis morbosas reddat. 223

per Curuaturam corporis quid hoc loco intelligat Aristoteles. 109

Cutis raritas pilorum abundantiæ causa est. 88

Cyathus quid erat, ex qua materia, quare vibices tollat. 315.318

Cyceon crassa potio valdè antiqua. 137. *ebrietatem reprimebat.* ibid.

D

ΔΕ' particulæ vsus apud Aristotelem, & hoc præsertim loco.2. à quo passim dependet. 15

Debilitatis corporum ex Austrorum flatu prouenientis, duæ redduntur causæ. 33

Dentes rariores in homine qua ratione breuiorem eius vitam magna ex parte indicent. 325

Dentium affectus, αἱμωδία Græcis dictus, quid sit, vnde ita appelletur, & oriatur. 45

Descensus femoribus contrarius est, quia accidit illis motus præter naturam. 239. *eius labor quis.* 245

Desiderium & voluptas inter congeneres animantes vnde oriatur. 378.379

Dexippus, & Apollonius Hippocratis discipuli defenduntur. 3

Diatritarij qui fuerint, & vnde originem duxerint. 61

Dioscoridis sententia de elaterio. 52. *de brassica facultate.* 143.144. *de thapsia.* 314

Dioscoridis sententia de elaterio. 52

Distensio partium seu membrorum quomodo fiat, & ad quem vsum. 265

Distillationis causa quæ. 383

Dormientes cur magis sudent, quàm vigilantes. 87.99

Dormientes multùm temporis, minùs bene colorati sunt, quàm qui dormiunt moderatè. 102

Dormire non possunt qui rigore afficiuntur, & quare. 286

Durities vnde acquiratur. 388

Dysenteria quomodo appelletur à Cornelio Celso. 12. *in mulieribus quando gignitur.* 16. *eius origo autumni tempore.* 29

E

EBrietas tremorem gignit, & quæ. 121. 155. 156. 157. *quare impediat somnum, & vigilias inducat.* 153

Ebrietate incipiente, quare ea quæ procul posita sunt, conspici non possint. 132.147

Ebrij leuiter quare petulantiùs se & iniuriosiùs gerant aduersùs alios. 115.116.158

Ebriorum lingua quare inter loquendum offendat & vacillet. 160

Ebriosi tremunt, & eò magis, quò liberaliùs merum hauserint. 120.155. *eorum semen est infœcundum, & quare.* 119. *cur illis res omnes videantur circulo ferri.* 131. 132. 147. 149. *ad Venerem inepti.* 135. 160. *sunt veluti non desiderantes, sobrij sicut desiderantes.* 147. *cur ad lacrymandum propensiores.* 155. *quare somnus ijs oriri nequeat* 152. *cur Solis calore gaudere maximè soleant.* 158.160

Ἔχειν pro ἐλαύνειν. 237

Efferri, & attolli, esse contra naturam, probatur. 227

Elaterium tum vomitum, tum aluum ciet. 52

Elephantes coituri aquam ingrediuntur. 187

Elephas quot mensibus vterum ferat. 331

Enema medicamenta seu pharmaca quænam sint, eorúmque vsus duplex. 41

Epilepsia cur morbus puerilis dicatur. 377

cur Equa & mulier postquàm conceperunt, coitum patiantur. 374

Equa quot mensibus vterum ferat. 331

Equitatio motum & euacuationem corporis generat. 58

Equitatio muli quàm asini minùs periculosa. 263

Equitationis vsus Veneris appetitum & frequentem incitat. 181

Equi tussire dicuntur. 321. *quare alibi oculos glaucos vt plurimùm habeant.* 333. *syluestres vbi nascantur.* 367

qui Equis vehuntur, quò velocior cursus extiterit, eò magis illorum oculi illacrymari solent, & qua ratione. 230. 257. *quare cursum arripientes minùs cadant.* 262

cur Equis & asinis pili è cicatrice oriri possint. 350.351. 352

Equus canescere quare dicatur. 391

Escharotica caustica in quo differant à putrefacientibus. 41

Esuritio vnde fiat. 252

Ἔτι per iam, *&* adhuc, *exponitur.* 106

Euacuatio spirituum aut halituum percutit meatus, non alleuat corpus oppressum, sicuti per sudores fit. 94. *quæ fit per sudores, quare cognata appelletur.* 105

ex Euaporatione quomodo somnus fieri dicatur. 153

Εὔκρατον, & ἀκρατέστερον εἶναι, idem. 117.150

Εἰδέναι, dictio quomodo hic accipienda. 15

Eunuchi qui dicantur, & quare in acumine oculorum etiam offendantur, sicut ij qui immoderata vtuntur Venere. 171

in Eunuchis siue castratis quare tota immutatur natura. 358. *an podagra laborent.* 360

Eustathij de cyceo opinio. 137

Excalefactio ad seminis expulsionem maximè necessaria. 135.162

Excessibus perfici aliquando curationem probatur. 3. duplex eorum consideratio. 4

Excrementa varia, vel etiam contraria gignuntur in temporum mutationibus, & quare. 7

Excrementa & putredines, & quæ ex illis oriuntur, nostra dici non possunt, & quare. 186

Excrementum, & colliquamentum, duo humiditatum genera Aristoteli. 51. sumitur pro eo quod alicui parti superest. 210

Excretio seminis cur timentibus & morientibus plerisq; contingat. 176

an Exercitati faciliùs vino prehendantur, quàm inexercitati, néc ne. 139

Exercitatio maximè ad sanitatem confert, & quare. 56. 58. in vniuersum melior est otio. 101. eius vtilitas. 112. cur statim post illam cibus non est assumendus. 250. nec esurimus. 252

Exercitationes proficuæ sunt febre quartana laborantibus. 70. quæ manuum motibus perficiuntur, maximè sudores eliciunt, & quare. 78

Expergiscentia & somnus vnde fiant. 354

Exsuperantia quid sit. 2

Exsuperantias vim habere morbos committendi, confirmatur. ibid.

Extinctio, & marcor, duæ ignis corruptiones. 123

F

FAba quare vibices tollat. 310. 311

Fabrorum ferrariorum exemplo confirmatur, calorem ambustis facere, & tollere. 67

Facies quamobrem maximè sudet. 81. 88. quid per eam hic intelligatur. 88

Fames est calidi & sicci appetitus. 96. non coniungitur cum siti. 252

Fauonij, qui & Zephiri dicti, quando spirare incipiant. 25

cur Febres hyeme contingentes sint violentæ, & præter naturam. 9. acutæ gignuntur biliosis æstate sicca, & Aquilonia, eodémque autumno. 19. ardentes quibus, & qua ratione hyemis tempore contingant. 30. 39

Febricitantibus sæpe, & paulatim potus est exhibendus, quare. 68. immunes à motu iacere debent, minimè vento expositos, sed conclusos, exemplis confirmatur. 69

Febricitantis hominis curatio à Petrò seu Petronio antiquo medico facta. 3

Febris definitio. 30. 32

Femora qua ratione in descendendo laborare dicantur. 238. 245. cur media eorum pars in omni itinere. 239. quamobrem in omni motu magis laborent, quàm tibia. 248

cur Ferrum non sit ita commodum in opere sectionis atque æs. 43

Ferula nomine, quæ Græcè νάρθηξ dicitur, quid intelligatur. 307. cur partis ab ea percussæ medium, album; extrema verò rubida efficiantur. 307. 308. quare ex illius ictu maior fiat dolor. 312

Ferum & syluestre quid fieri quàm sit facile. 368

Flatus qua ratione emitti nō debet, nisi natura postulat. 177

Fluxiones minùs vrgent cibo sumpto, & quare. 96

cur Fœmina maximè diligat eum virum à quo deuirginata est. 180

Fœminæ cur intento corpore mingunt, mares minimè. 343

Fœtoris in sudore causa quænam sit. 79

Fœtuum imbecillitas duabus rationibus prouenit. 351

Frictio cruris sinistri quamobrem molesta & laboriosa. 254

Frictionis vsu an corpora augeantur, & carne repleantur. 232

Frigiditas facit & tollit perniones. 67

in Frigore acriores qui reddantur. 286

Frigus quot modis in corpore nostro progignatur, seu calidum corrumpatur. 122. 123. quare lacrymas mouet. 230. 257. qua ratione reddat homines cibi appetentiores. 260. cur acrius sit tempore matutino. 298

Fumus cur oculos hominis afficiat. 377

Funambuli minore cū labore exercitationes suas obeunt, si vtraque manu baculum teneant. 223

G

GAleni sententia de Petrò quodam antiquo medico. 3. de excessu. ibid. de mutationibus temporum. 6. de sphacelo. 14. de aqua cibi vehiculo. 21. de conuulsionis ortu. 34. de phymatibus. 42. de remedijs aduersùs lassitudines. 47. de diureticis. 59. de corporis habitu, seu textura 65. de vehementioribus contrarium efficientibus. 69. de maiori igne trahente ad se minorem. ibid. de sudore salso & amaro. 75. de exercitationibus per brachia. 78. de trepidationis affectu. 97. & vini quantitate. 114. de crapula. 117. de vini cum aqua, aut aceto mixtione. 118. de refrigeratione caloris innati. 124. de Scytharum colore & temperatura. 129. de vino dulci. 136. de cyceo. 137. de facultate brassicæ. 143. de rebus geminatis apparentibus. 148. de somni ortu. 152. 153. de ebriorum balbutie. 160. de spiritibus oculorum. 165. de caluitio, & capitis cute. 171. de verbo, ὀργᾷν. 177. de coire incipientibus. 179. de pruritu & Veneris desiderio. 189. de voluptate coitus. 190. de pilis congenitis. 192. de melancholicis, quòd sint libidinosi. 208. de lassitudinum medela. 217. de lacrymis. 230. de frictionis effectu. 232. de rhythmo. 235. de corporibus symmetris. 241. & seq. de vlceribus in exercitationibus contingentibus. 249. de cibo non dando statim ab exercitatione. 250. de corporis distensione. 265. de vertigine. 267. conciliatur cum Aristotele quoad vertiginem attinet. 268. de pathos & affectionis differentia. 275. de bulimia & canina appetentia. 289. de tremore. 296. de caussis doloris. 299. de medicamento ad restituendum colorem candidum cicatricibus nigris. 307. de suggillatorum curatione. 312. de hypopio. 313. 316. de aeris frigiditate. 315. de magnitudine corporis. 359

Gelu quomodo vrere dicatur. 156

Gemelli hominum qua ratione non seruentur. 351. cur aliquando viuant. 352

Gemina conspici ab ebrijs quare dicantur. 134. 148. 159

Generatio animalium duplex. 336

Genitalium sedes tum sursum, tum deorsum constituit Aristoteles. 177

Genua sine tibia quamobrem ascendendo laborare dicantur. 238. 245

Grauedo hic quomodo accipiatur, & vnde oriatur. 384

Grues senescentes efficiuntur nigriores, & quare. 328

H

HAbitus rarus densi præferendus, & quare. 65

Halteres quid, ex Galeno & Antyllo apud Oribasium. 222

Haly opinio, quòd vinum humectet & exsiccet. 151
Henricus Stephanus arguitur volens Theodorum reprehendere. 225
Hesychij de cyceo sententia. 137.
Hieronymi Fracastorij de vini qualitate sententia. 114
Hippocratis sententia de Austri flatu. 33. de cataplasmate. 40. de ellebóro. 58. de corporis habitu, & textura 66. de cutis raritate. 88. de cursus effectu. 101. de sudore spontaneo. 112. de Scythis. 128. 129. de vino dulci. 136. de allij ad ebrietatem arcendam facultate sententia. 164. de oculorum splendoribus. 165. de genitalis seminis ortu. 168. de coctis mouendis, non crudis. 178. de coitus dulcedine & voluptate. 188. de elleborum assumpturi præparatione. 222. de ambulationibus quæ fiunt ἐν ἄλιν. 260. de partus tempore. 361. 362. de strepitu sternutationis. 384. de ortu pilorum. 391
Hirquitalli, & hirquitallire adolescentes quando dicantur. 182
Homines cur non inter laborandum, sed postquàm à labore destiterint, sudare soleant. 90. 94
Homines albi quare oculis cæsijs sint magna ex parte. 333
Homini soli qua ratione sanguis fluat de naribus. 322
Homo solus ex cæteris animantibus tunc incipit pubescere, cùm etiam concumbere posse, & ratio. 172. quare ex vsu Veneris plus dissoluatur, & languescat. 174. cur plurimùm seminis emittat. 175. in aqua coire nequit, & quare. 187. cur pilosus sit maximè libidinosus. 209. mensuratius idem est qui Gracè σύμμετρος, & quod sit eius medium. 240. eius per memoriam commotio differt ab illa brutorum. 279. cur solus vitiliginem patiatur. 325. quare non immutetur secundum calorem ex vsu aquarum. 328. cur inter alia animalia maximè sternutare soleat. 342. qua ratione calculus nascatur. 361. calculo afficiatur. 363. nascitur imperfectus. 372. quare diutiùs viuat, quàm fœmina. 375. an solus comitiali morbo corripiatur. 377. cur priores partes habeat pilosiores. 380. quare potus auidior quàm cibi. 385. cur plus excrementi humidi egerat, quàm sicci. 387. quare omnium animalium maximè pilosô sit capite. 390. quare canescit. 391
Hordeum quomodo humidius esse tritico intelligatur. 44
Horror per nonnullos sudores efficitur, & ratio. 106. ob asperitatem soni quomodo contingat. 277
Humiditates congestæ in hominibus inexercitatis, assumpto vino multo diluuntur & attenuantur. 132
Humor qualis oporteat in articulis existere, vt conseruentur. 34
Humoris multùm haurimus in potu & cibo æstatis tempore. 111
Hyems Aquilonia quos morbos gignat. 11. quos Austrina, & pluuiosa. 13. cur ea quæ sequitur æstatem siccum, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Austrinum gignat dolores capitis, raucedines, & tusses, ac nonnunquàm phthises. 17. cur morbosa quæ æstatem & autumnum pluuiosas & humidos sequitur. 30. cur in ea ægritudines sint magis periculosæ, ac lethales. 35. 37. lassitudinũ medela per eam quæ. 47. 48. 258. an in ea sit sudor mouendus. 91. 105. 110. 111. qua ratione in ea magis refrigeremur dum currimus, quàm si quiescamus. 297
Hyosciami succus multùm prodest pernionibus. 67

I

Ichor sanguinis quid sit. 322
Ieiunis qua ratione facilior & expeditior sit Veneris vsus. 178
cur ad ignem multum minus sudamus, cùm tamen præ calore sudor omnis moueri soleat. 82. 104. 108
Ignis maior trahit ad se minorem. 69. tribus modis potest sudaturis offerri. 82. eius corruptiones duæ. 113. an illius vicinia prouocet desiderium vrinæ. 274. cur partes exteriores calore destitutas, & præfrigidas subitò aggrediens, afficiat illas. 300
Illinimentum, quo probantur mulieres, vtrùm fœcundæ an steriles sint. 169
Immutatio partis laborantis quomodo agnoscatur. 40
Impotentia coeundi in ebriosis vnde oriatur. 162
Inæqualitas in ambulationibus variè consideratur. 226. 229
Incisio facienda est in tumoribus, qui in acutum se colligunt. 42
Inedia excessus morbos curat. 4
an Inexercitati faciliùs vino prehendantur, quàm exercitati. 139
Infantes tussire nec sciunt, nec possunt. 321
Inflammationis aut phlegmasiæ nomine quid significetur. 55
Infœcunditatis causa in ebriosis quænam sit. 119
Ingressus cõstat ἐκ ἄρσεως καὶ θέσεως, & quid illa sint. 149
in Inguinibus tumoribus aut alijs morbis affectis, nec ferro, nec igne vtendum, sed medicamentis, & quibus. 41. 42
Insecta cur diuisa viuant. 394
Inspectio vrinarum fieri debet potiùs in modica, quàm in multa quantitate. 62
Inunctio quæ adhibeatur ijs qui per hyemem lassitudinem patiuntur, & quare. 47
Ioannitij de refrigeratione & desiccatione vẽtris per coitum, relata ab Aponensi sententia. 191
Ira est ebullitio quædam sanguinis circa cor. 97
Ira & timor quomodo sint contraria, & qua ratione fiat, vt qui illa sunt correpti, non rigeant. 301. contra illam remedium aqua frigida affusa. 302
Iracundi quare in frigore acerbiores reddantur. 286
Italorum mos in experiundo vtrùm aliqui sint ebrij néene. 132
Itineris notitia vel ignorantia an aliquid conferant. 246. 247
Ἰξίας vocabulum quid significet. 193

L

Labor maximè iuuat concoctionem. 35. qui Gracè κόπος, duobus hîc modis sumitur. 213. cur ventrem extenuet. 216. 231. 232. pinguedinem absumat. ibid. ex eo fit liquamentum. 220. suffocationis & strangulationis causa est in corporibus humidis; & qua ratione. 240
Laborare melius est quàm non laborare. 101
Lac, etsi purget, non est propriè pharmacum, & quare. 58. qua ratione maximè abundet in ouibus & capris. 326
Lacrymæ quid sint, & vnde fluant. 201
Lacrymam sudorem esse quendam, aut illi similem, probatur. 230
τὸ λαγνεία nihil aliud significat quàm τὸ συνουσία. 60. & moderatum & immoderatum coitum significat. 173
Lassitudines morborum nunciæ. 35. quid sint, earumq; medela 47. 217. vnde oriantur, & qui illis vomitus conferat. 219. tres earum differentiæ. 220
Lectiones variæ, prout necessariæ visæ sunt, notantur. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 13. 15. 16. 17. 19. 22. 26. 27. 28. 29. 34. 38. 39. 40. 43. 44. 49. 50. 51. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 68. 71. 73. 75. 76. 78. 82. 83. 91. 92. 93. 96.

93.96.97.98.99.101.102.105.106.108.112.113.116.119.121.122.123.124.125.126.127.130.132.134.135.138.140.141.144.145.147.148.151.153.156.159.164.167.168.169.170.172.173.176.183.184.195.186.188.191.194.195.196.197.199.201.202.203.204.206.209.210.211.214.215.221.225.227.230.231.232.233.237.238.244.246.247.253.254.258.260.261.267.269.272.273.274.280.281.282.286.290.291.294.298.300.301.302.304.305.308.310.312.315.316.323.327.329.331.332.334.335.337.339.346.347.351.352.353.354.355.356.358.369.370.371.372.375.378.379.383.391.393.395

Leo ex pauciparis animalibus. 339

Léporis fœcunditas vnde. 210

Lepra & scabies in quo differant. 282

Libido immoderata adiumento est morbis qui à pituita contrahuntur. 60.190. *quomodo* excitetur. 209. 210

Lienosi Græcis quomodo appellentur: & cur eorum cicatrices nigræ sint. 309

Lingua ebriorum, cur inter loquendum offendat & vacillet. 160

Lingua rigentium quamobrem errare soleat, quemadmodum & ebriorum. 296

Lingua cur pinguedine carere debuit. 343

Lippus qua ratione morbum suum sano communicet. 276

Lassitudo quid sit, & vnde producatur. 285

quare Lixiuium non tollat dentium stuporem. 46. 283

Λειφύρα quæ sint, & quomodo differant ab ἀπύχυσις. 365

Lucretij carmina de oculi suppressione, per quam efficitur, vt vires geminatæ appareant. 148

Luctæ intermissio quare sudorem pariat. 80

M

MAcrobij sententia de ebriosorum infœcundo semine. 119

Μᾶλλον & Μάλιστα *particularũ vsus sæpe cõfunditur.* 37

Mania quomodo generetur, vtrùm, & in quo differat à melancholia. 19.20. *an bene interpretes eam Latinè insaniam vel furorem interpretentur.* 20

Μανικὸς *quid significet.* 140

quare Mansuetudo reperiatur in quibusdam animalibus, in alijs verò sæuitia. 357

Manus bene articulata quid indicet, & contrà. 376

Manus nomine totum brachium intelligitur. 78

Manus quomodo laborare dicantur. 103

Marcor, & extinctio, duæ ignis corruptiones. 123. *fit duobus item modis.* ibid.

Mare cur saluberrimum esse dicatur. 65

Mares cur maiori sint corpore vt plurimùm quàm fœminæ. 330

Marsilius Cagnatus vir multæ lectionis, & insignis doctrinæ. 60

Materiæ ablatio & absumptio, quartus refrigerandi modus, an comprehendatur in extinctione, quæ est secundus. 123

Meatuum reserationis & occlusionis ad semen emittendum efficacia. 179

Medicamenta seu pharmaca enema quæ sint, eorumq́; duplex vsus. 41. *quæ ventrem soluunt, non autem vesicam, & contrà, qualia sint.* 48. 49. *cur nonnulla vomitum, nonnulla aluum, alia vtrumq; cieant.* 50.51. *quæ possint restituere candidum colorem cicatricibus nigris.* 307

Medicamentorum purgantium conditiones necessariò requisitæ quænam sint. 53

Medicina definita est adiectio & ablatio, & quare. 2. *temeraria quæ.* 4

Mediocritas tuendæ valetudinis vim habet, exsuperantia contrà. 2

Medium hominis symmetri quodnam sit. 240

Melancholia quomodo generetur, vtrùm, & in quo differat à mania. 19.20

Melancholici naturâ qui intelligantur, & quare ex vino reddantur celeres. 141. *quare vigiles sint, atq; etiam qui sicco calore æstuant.* 153. *an, & qua ratione sint libidinosi.* 208

per Μᾶλλον *quid intelligatur.* 98

Membra aqua calida immersa cur non sudent. 74

Mensura & proportio aquæ vino miscendæ exactè definiri non potest. 118

Meridionales homines capillos habẽt duros & siccos. 346

Metus qua ratione horrorem moueat. 292. 293.295

Mixtio aquæ & vini duobus modis fieri potest. 145

Μύλακρις *quid sint, & vnde hæc vox deriuetur.* 304

Monstra quæ sint, & quotuplicia, & in quibus illa eueniant. 389

Morbi futuri signa sunt sudores spontanei, & quomodo. 112

Morbi curantur aliquando per excessus, & quare. 3

Morbi ex bile acuti, & periculosi quare hyeme potiùs quàm æstate contingant. 9

Morbi acuti quibus, & qua ratione hyemis tempore contingant. 30

Morbi magis contingunt ex refrigerato calido, quàm frigido calefacto. 37

Morbi ignis seu calidi, ab humiditate: & qui ex humiditate, à caliditate curantur. 70.71

Morbi longi natiuum calorem corrumpunt. 125. *qui nam ex ea corruptione oriantur.* 126

per Morbum qua ratione mutatur affectio, non autem per sanitatem. 274.275

Morbus & sanitas definiuntur. 2.5

quare Morbus dicatur à Galeno ex genere permanentium. 275. *quomodo fiat nolenti, sanitas volenti.* ibid.

le Moresche, *aut* Mattacini. 79

Mors quomodo non potiùs à frigefaciente, quàm à calefaciente oriatur. 151

in Morte cur oculi sursum attollantur. 365

Motus vehemens qui dicendus, & qui multus. 214. *omnis animalium indiget partium innisu.* 222. *an omnis semper calefaciat.* 256. *triplex in omnium ambulatione.* 262

cur Mulier postquàm concepit, coitũ etiam patiatur. 374

Mulieres vtrùm fœcundæ an steriles sint, quomodo aliqui experiantur. 169. *quare magis per æstatem, minùs autem vere concumbere valeant.* 198.199.206. *cur non caluescant.* 386

Mulieribus maximè conferunt æstas sicca, siccusq́; autumnus Aquilones habentes. 18

Mulierum corpora & cutem minùs perspirabilem esse, quàm virorum, ratione & signo docetur. 324. *pariendi plura tempora.* 331

Μύξα *quid propriè significet.* 84.85

Mustum, etsi purget, non est propriè pharmacum, & quare. 58. *cur non inebriet.* 136

Mutatio omnis mobilitas quædam est. 23

Mutationes temporum sedant, aut pariunt morbos, & quare. 5.37. *duobus modis accipiuntur.* 6

Mutationes maxima pars sunt rei gignendæ. 338

N

NAni differunt ab his qui ἄλλως μικροὶ *appellantur.* 334

Natura nomine quid intelligatur. 332
Nauigatio motum & euacuationem corporis parit. 58
Nautæ & piscatores cur Solis calore gaudeant. 161
Nisi vox pro tenera ætate siue pueritia accipitur. 163
Nigredo & albedo igni tribuuntur. 285
Nitrum non tollit dentium stuporem, & ratio. 46.283
Νοτὶς, quod est humiditas, de rore etiam dicitur. 71
Nuditas pedum vtrùm conferat in re venerea, nécne. 173.174

O

Obiecta quæ visui offeruntur qua ratione signa & notæ passionum appellentur ab Aristotele. 277
per Oculi suppressionem quod vnum est, duo apparent, & quare. 148
Oculi cur in coitu, & in morte sursum, in somno autem deorsum submittantur. 165. cur maximè laborent. 168. 169. 211. qua ratione vni animalium homini deprauentur. 377
Oculus est ex natura aquæ non ignis. 171
Odor, qualitas quædam est minimè corpulenta, sed tenuis. 59. grauis, qua ratione pubertatis tempore contingat. 182
τὸ Οἰκεῖον τῷ ὑπὸ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, quomodo explicandum. 130
Οἶνος γλυκερὸς, seu γλυκὺς, & ἡδὺς in quo differant. 137
Oleum calefacit tum actu, tum facultate. 47. etsi purget, non est propriè pharmacum, & quare. 58. ebibitum ad arcendam ebrietatem confert, & ante vini potum, largiùs potandi occasionem præbet, & ratio. 164. quare illius mixtio cum aqua magis approbanda sit ad lassitudines tollendas, quàm singulorum separatim vsus. 217. exsiccare probatur. 218
Οἰνόφλυγες, per ebriosos reddit Theodorus. 119
Ophthalmiæ quare æstatis tempore abundent. 11. cur in eas incidant biliosi vere frigido, & sicco. 15. æstate sicca, & aquilonia, eodemque autumno. 19. morbus contagiosus. 281
τὸ Ὀπτικὸν per ι, & ὀπτικὸν per ε, notiones. 126
Ὀργᾷν quid significet. 177.178
Ὄρεξις κυνώδης, & βούλιμος quid sint, & in quo differant. 289.290
Oribasius quid de vsu vomitorij suis temporibus referat. 51
Orionis ortus quando. 6
Ὀρτυγομήτρα quid sint. 334
Ortus stellarum quid significet hoc loco. 5. varietatis causa duplex. 6
Oscitationis materia quæ. 273
Oua cruda quare non possint in gyrum verti, cocta verò contra: coriumque apta similitudo. 267
Oua confracta parti alicui percussæ superimposita, futurum affectum prohibent, & quare. 305
Oues pediculis carent. 24. cur maximè lacte abundent. 326. quot mensibus vterum ferant. 331. qua ratione molliores pili illis subnascantur, si euulsi priùs fuerint, non forcipibus præcisi. 345. cur quò prolixiores, eò duriores. 347. quædam bis pariunt in anno, & quare. 373.374
Οὖν particula illationem inducens, non conclusionem. 31
Οὐρητῆρες & οὐρῆθρα quid sint Galeno. 364

P

Partes externæ corporis qua ratione maximè frigescere dicantur. 287
cur Partes, quæ percussionem acceperunt, intumescant, & liuida fiant. 319
Partes in quadrupedibus infirmiores quænam sint. 380.381
Partibus carnosis non est adhibendus ignis, & quare. 42
quare Partibus quibus innitimur, & iacemus, non sudemus. 87
Partus animalium, quoad numerum prolis quotuplex sit. 339. frequentioris causa. 373.374
Pathos & affectio differunt, ex Galeni doctrina. 275
Pedes calefacti cur maximum sudorem effundant. 90. quare dicantur inepti ad sudandum. 97. sublimes & elati qui dicantur, & quare magis frigescant, quàm si firmato vestigio hæreant. 288. cur pares animantibus natura dederit. 349.353
qui Pedibus currendo iter faciunt, quò velocior cursus fuerit, eò magis illorum oculi illacrymari solent, & qua ratione. 230.237
Pediculi gignuntur ex mutatione aquarum. 24
Pedum intumescentia vnde oriatur. 7
Pelles animalium recenter excoriatæ parti alicui percussæ calidæ admotæ affectum futurum prohibent, & quare. 305
Penis qua ratione vehementiùs intendi possit iis qui concumbunt, si mingendi desiderio teneantur. 193.196. arrectionis eius duæ causæ. 196. cur minus attollatur, licèt insigni mensurâ sit. 197. illius & cordis inuoluntarij motus vnde proueniant. 234
Pentathli erant, qui Latinè quinquertiones dicebantur. 212
Perdices mox atque excluserint pullos, protinus educunt. 355.387
Περιοχὴ quid significet propriè, & quomodo à Theophrasto vsurpetur. 107
Peripneumonia, hyemalis morbus. 8. quo tempore biliosis contingat. 30
Perniones, Græcis χίμετλα, quid sint. 66. quare ex frigiditate generentur, atque etiam curentur. 67
Pestis conditiones duæ assignantur, ratione quarum dicitur esse contagiosa. 10 futuræ signa quæ. 31
Petri Bembi de mulierum manca & imperfecta persona relatio. 180
Petro, seu Petronas antiquus medicus. 3
Pharmaca enamia quæ sint, eorumque duplex vsus. 41. qualia sint ea quæ ventrem soluunt, non autem vesicam, & contra. 48.49
Φιλοβολῖται quomodo hoc loco exponantur à nonnullis. 122
Φιλοποσία propriè bibendi amorem significat, non vinositatem. 128
Φλέβες quid significent. 292.293
Phlegmasia, aut inflammationis nomine quid significetur. 55
Φλύειν, est τὸ ὁρμὴν ἔχειν. 119
quare Phthises quibusdam contingant in hyeme succedente æstatem siccam, & Aquiloniam, autumnum verò humidum, & Austrinum. 18
Phthisicis qua ratione semen in somnis profluere soleat. 253
Phthisis quare contagione afficiat. 281
Phymata quid sint, ex Galeno. 42
Pigmenta quæ sint. 84
Pili capitis quomodo oriantur. 80. 88. quare non oriantur in cicatricibus. 172. 318. congeniti qui sint, & quando defluere soleant. 191.192. quæ sit eorum materia. 209. qua ratione erigantur ex soni alicuius asperitate. 277 item ex horrore. 295. 296.302.304. cur cicatricibus animantium exoriantur. 350.351.352. quamobrem in vitiligine ex cutis necessario trahant colorem. 356

Pingue

Pinguedinis circa ventrem, aut eius partes, causa dua. 217.232

Pinguedo qua ratione fiat in quibusdam animalibus sub cutem, aliis intra carnem, & aliis vtroque modo. 322. 323

Pingues homines qua ratione frigescant & rigeant. 292

Piper larga copia assumptum vesicam soluit, exigua vero aluum, & quare. 54

Piscatores & nauta cur Solis calore gaudeant. 161

Pisces in aqua concumbunt, quia sine attritu coëunt. 187.

Pituitosi in raucedines & distillationes incidunt vere frigido, & sicco succedente hyemem Austrinam, & pluuiosam. 16

Pituitosis sicca astas, siccisque autumnus Aquilones habentes maximè conferunt. 18

Πιτυλίζειν, *exercitationis athletica genus comprehendit.* 79

Planta sphacelo quandoque laborant. 14. *odorata, diuretica.* 59. *quacunque domestica, illa etiam syluestres reperiuntur, non è contrario.* 270

Plantis prasunt austri quos mare miserit. 32

Pleiadum ortus & occasus quando. 6.25

Pleuritis ponitur inter morbos à frigore gigni consuetos. 8.114

Pleuritides, & Peripneumonia qua temporis constitutione biliosis contingant. 30

Plato mania duas species tradidit. 20. *arguitur à Galeno.* 121. *eius sententia de vini qualitate.* 114. *de vocis* οἶνος *etymologia.* 140. *de vitiligine.* 323. *socius de vmbilico.* 371

Plinij sententia de aquis pediculos gignentibus. 24. *de brassica facultate.* 143. *de medicamento pro restituendo colore candido nigris cicatricibus.* 307. *de pygmeis.* 336. *de aquatilium quorundam magnitudine immensa.* 385

Plumbum calidius redditur quàm lana, & quare. 301

Plutarchi sententia de vulneribus atries gladiis inflictis. 43. *de vini qualitate.* 114. *rationes de semiebriis.* 116. *de infœcundo ebriosorum semine.* 119. *de musto.* 136. *de pueri recèns nati miseria.* 372

Πνεῦμα, *siue spiritus non tanquàm efficiens, sed tanquàm materialis causa sumitur.* 89

Πνεῦμα μεθύειν *quid sit.* 261

Poculis magnis & amplis potantes, cur minùs inebrientur, quàm qui paruis eandem vini quantitatem hauriunt. 136

Pori aut meatus purgantur spiritu, qui illis proprius & domesticus est, per distensionem. 263

Portulaca cur dentium affectus medeatur. 45.46.283

cur Potio multa vniuersim & raptim bibita minùs ventrem humectet. 142

Potus magnoperè indulgendum est astatis tempore, cibi verò copia parcendum, & quare. 48

post Potum non ingesto cibo quare plus sudent qui ingerunt. 96

quare Potus sape, & paulatim febricitantibus est exhibendus. 68

Praua plura esse quàm bona, probatur ab Aristotele. 368.369

Problemata, qua hac prima sectione continentur, ad medicinam pertinent omnia, sicut & aliarum quàmplurima. 1

Προϊστάναι, προϊστᾶσθαι τὰ πνεῦμα, *quid sit.* 109

Prolem variari iuxta affectionem, qua concubitus tempore parentibus insit, exemplis comprobatur. 332

cur Proles nostra appelletur id quod ex semine nostro procreatum est. 185

Propositiones in materia contingente, etsi contraria, vel subcontraria, vera simul esse possunt. 2

Πρὸς τὴν παροχὴν, *quomodo explicandum.* 106

Προσαναφέρεσθαι *quomodo explicandum.* 125

Ptissana nomine quid intelligatur, quomodo fiat, & an triticea vel hordeacea lenior sit, & agrotantibus conuenientior. 44. *ab Hippocrate datur statim exhibito pharmaco, & quare.* 250

Pubertatis tempore quare abscedant cocta, & reliquantur cruda. 183

Pubescere quando dicamur, & quid sit. 172

Pueri quare agrotent autumni tempore, hyemi Aquilonia, & veri Austrino ac pluuio, astatiue sicca succedentis. 28. *ad quam vsque atatem hic intelligantur, & qua ratione non ita vinum appetant ac viri robusti, & Scytha.* 128. *ebrij magis per annos inmingunt, quàm senes, & quare.* 163. *per astatem redduntur tenuiores, & ratio.* 206. *sunt agrestiores, & ira magis dediti, quàm viri facti.* 368. *quare non calnescant.* 386

cur Pueruli vere frigido & sicco nati, debiles sint & imperfecti. 15

Pulchrum omne non omnibus est iucundum. 378

Pulmo quare vibices tollat. 310.311

Pus esse factum, vnde nobis apparere possit. 40

Putredines & excrementa, & quacunque ex his oriuntur, nostra dici minimè possunt, & ratio. 186

Putrefacientia caustica in quo differant ab escharoticis. 41

Q

Q*Vadrupedū partes infirmiores quanam sint.* 380. 381. *cur illis destillatio non contingat.* 383

Qualitates corporum ad pestem recipiendam aptorum quales. 10

Qualitates medicamentorum qua ventrem soluunt, vesicam minimè, & contra, quanam sint. 48.49

Quantitas cibi initio morbi qualis esse debeat. 61

Quantitas vrinarum obseruanda est, vt signum ex colore certius & fidelius nobis appareat. 64

Quartana origo, autumni tempore. 29

Quartana remedia qua adhibenda, & qua non. 70

Quies Solis radiis exposito qua ratione maiorem adferat calorem quàm ambulatio. 256

Quiescentes qua ratione minùs afficiantur vertigine, quàm surgentes. 267. *cur minùs refrigerentur hyeme, quàm currentes.* 297

Quinquertiones erant, qui Gracis pentathli dicebantur. 222

R

R*Anarum paruarum rubetis similium prouentus, pestilentia futura signum, & quare.* 31

Raphani seu brassica facultas aduersùs crapulā & ebrietatē. 142. *cur eo vtantur medici ad alui fluxiones.* 143

cur Raucedines contingant in hyeme succedente astatem siccam, & Aquloniam, autumnum humidum, & Austrinum. 17

Refrigerati admodùm quare dolorem & laborem patiantur si ad ignem accedant. 299.301

Refrigeratio exitum prohibet nouo sudori. 84

Refrigeratio caloris in ebriosis an eodem modo fiat quo in senibus. 124.156

Renes quare his vocibus ἰξύα, *&* ἀρχὸς, *significentur, & in coitu maximè afficiantur.* 170

Repleti non ita faciles atque expediti sunt ad Veneris vsum, sicut ieiuni, & quare. 179

Respiratio in moderatè currentibus quomodo rhythmum

efficiat. 235
Rheuma quid significet apud Medicos. 96
Rhythmus omnis mensuratur ex motu determinato, seu definito. 231
Rigor, tremor, horror quid fiat, & in quo differant inter se. 39.121.157.284.296
Ructus unde fiant, quae sit eorum materia, & qua ratione in hominibus fiant, non autem in caeteris animalibus. 365
Ruta quomodo sudores foetidos movere dicatur. 84.86

S

Saccata & castrata vina quae dicebantur. 118
Saevitia qua ratione reperiatur in quibusdam animalibus, in alijs verò mansuetudo. 357
cur Sal potest tollere dentium stuporem. 45.46.283
Salis & aceti usus contra inflammationes. 305
Saliua prosilit in os illius qui alium intuetur acerba comedentem, & quare. 277.279
Saltatio corporis motum & euacuationem generat. 58
Saltatores cur halteribus uterentur. 222.223
Sanguis in venis existens excrementum appellatur. 201. quare cùm plaga intumuit, non possit eundem locum repetere. 308. quomodo congeletur in suggillatis. 316. cur solis hominibus de naribus fluat. 322
Sanitas & morbus definiuntur. 25
per Sanitatem qua ratione non tauatur affectio, sicut fit per morbum. 274.275
Satyri Clazomenij exemplum. 158
Scabies qua ratione contagiosus morbus sit. 282
τὸ Σκαίφειν quomodo Hesychius interpretetur. 103
Scammonium multa copia soluit aluum, exigua autem, & vetus vesicam, & quare. 54.55
Scythae utramque venam post aures incidebant. 168
per Scythas calidos & siccos significat Aristoteles. 128
Sectio decima problematum cur ἀτόμων φυσικῶν inscribatur. 320
Sedile quos impleat, quos verò extenuet. 264.265
Semen genitale quid sit. 60.61. quomodo pituitae naturâ dicatur simile. 61. excrementum esse, probatur. ibid. 207. ebriosorum magna ex parte infoecundum, & quare. 119. ex cerebro ad maris genitalia destillare confirmatur. 168. quid sit, & eius natura. 175.186. quare illius excretio contingat timentibus, & morientibus plerisque. 176. non potest in aqua liquescere, sed igni. 187. eo recedente qua ratione totus homo resoluatur & languescat. 195. quibus potissimum in somnis profluere soleat. 253
Semiebrij quare minus peccent, quàm omninò ebrij. 116
Semina odorata calida sunt, ideóque diuretica. 52
Seminis corpulentia ex calore fit, & contrà. 119
Seminis commotio quare fiat in somnis. 341
cur Senes ebrij minus per somnos imingant, quàm qui aetate tenella. 163. quare faciliùs à somno excitantur. ibid.
cur Seniores in apoplexias incidant vere frigido & sicco succedente hyemem Austrinam, & pluuiosam. 16
Sensus utrum fiat a similibus, aut a contrarijs, quaestio inter antiquos Philosophos, dissoluitur ab Arist. 130
cur Similitudo maior ad parentes obseruetur in alijs animalibus, quàm in homine. 332
Σιμὸς, quid significet, & unde deducatur. 109
Sinistrae omnes partes imbecilliores sunt. 254
cum Siti non coniungitur fames. 252
Sobrietas maximè ad sanitatem confert, & quare. 56
Sobrij rectè iudicant, & cur. 116. quamobrem aquas salsas, vitiosasque minùs sentiant, quàm temulenti. 130. 131.147
Sol multùm vaporis de terra excitans, pestilentiam futuram designat. 31
in Sole quiescens qua ratione maiorem percipiat calorem quàm si ambulet. 236
Solis calor cur ebrius iucundus atque utilis sit. 161
Solstitium quid sit, & quando fiat. 36. cur aegrotis perniciosum. ibid.
Somnus die accessionis febris quartanae fugiendus. 70. magis sudores excitat, quàm vigilia. 99. dupliciter sumitur. 152. unde fiat. 153. cur in eo oculi deorsum submittantur. 165. qua ratione faciliùs accedat parte corporis dextra recumbentibus, quàm sinistra. 268.269. 270
Sonus quid sit, & quomodo eius asperitas horrorem concitat. 277
Sorbitiones aegrotis suppeditari debent initio morbi, & quare. 62
in Spadonibus quare tota immutetur natura. 358. cur vlceribus & putredine circa crura afficiantur. 362
Σπασμὰ quid significent. 292
Spasma quid sit, quomodo fiat, & quamobrem eo corripiantur, quibus aliquis obuiam factus restiterit. 258
Sphacelismus & syderatio quid sint, & in quo differant. 14.15. eius vocis alia notio. 17
Spiritum prosilire, τὸ πνεῦμα προΐεσθαι, quid sit. 109
Spiritus non tanquàm efficiens sed tanquàm materialis causa sumitur. 89. sublimis, aut suspensus qualis dicatur. 109. duobus modis sumi, scire intelligi potest. 111
Spithama quid sit. 336
Σπληνῶντες, σπληνικοὶ, siue σπληνώδεις, qui dicantur: & cur eorum cicatrices nigra. 309
Στέαρ quid significet. 195
Sternutatio fieri non debet, nisi postulante natura. 177. quare horrorem moueat. 292. vnde fiat. 342. 381. quamobrem in homine, & non in quadrupedibus. 383
Stobaei de somni ortu sententia. 152
Strepitus, qui in sternutatione contingit, unde fiat. 384
Succus hyosciami multùm prodest peruiombus. 67
Sudantes quare nauseare soleant, si vento aut aqua refrigerentur. 89
quare Sudor neque adducentibus neque continentibus spiritum proueniat. 72. cur non inter laborandum, sed post laborem incipiat. 74. 90.94. quare salsus sit, & frequenter etiam amarus. 75. quomodo superiore corporis parte magis fieri dicatur, quàm inferiore. 77. cur capitis minùs malum odorem reddat, quàm reliqui corporis. 79. quare maior fit in ijs, qui sudare assueti sunt, quàm in alijs qui tamen non sudarunt. 81. cur magis profluat detergenti, quàm residere sinenti. 84 quare tergo magis contingat, quàm priori parti. 85.86. an hyeme moueadus. 91.105. vnde sit eius principium. 99. vtilior est qui à corpore nudo prodit. 101. cur ex aliquo horror efficiatur. 106. quare calidus melior sit frigido. 107. cur per aestatem plùs emittitur. 110.112. spontaneus qui dicatur, & cur deterior sit eo quem labores excitarunt aut exercitationes. 111. quomodo sit signum morbi futuri. 112. illius excretio multam vtilitatem affert ijs qui laborant & exercitationibus vtuntur. 241
Sues quare pilum hyemis tempore non amittant. 344
Suffocationis & strangulationis causa in corporibus humidis quaenam sit. 240
an Superbi aliqui reddantur per vini vsum. 40
Supercilia augentur, & quare. 192
Superfluitates congestae in hominibus inexercitatis, assumpto vino multo diluuntur & attenuantur. 139

an

an Suturæ sint plures in capite hominis, quàm fœminæ. 375
Syderatio & sphacelismus quid sint, & in quo differant. 14.15
Sylvestre & ferum quid fieri quàm sit facile. 368
Συντήκειν & καταχέειν verba quomodo accipienda. 72.73
Σύντηξις, siue colliquatio, vel fit latenter, vel manifesta aliqua fluxione. 7
Sympathia quomodo definiatur à Fracastorio. 272

T

TAbis nomen de tribus affectionibus dicitur. 281
Tauri castrati per cornua dignoscuntur à non castratis. 358
quare Temulenti aquas salsas, vitiosasque, magis sentiant, sobrij verò minùs. 130.146
Temulentia & crapula in quo differant. 145
Terga cur magis pruriant, quàm cætera corporis partes. 86
Tergo magis quàm priore parte sudamus, & quare. 85. 86
Testium pondus quando fiat, & quare penem erigant. 179
Testudo corde exempto longo temporis spatio viuit. 324
per Τετραφάρμακα quæ intelligantur. 140
Thapsia tum vomitum, tum aluum ciet. 52. *quomodo faciat ὑπώπια candida.* 314
Thebana fœmina historia. 180
Theodorus reprehenditur quòd λαγνείαν verterit libidinem immoderatam. 60. *Auctor eum liberat à calumnia Henerici Stephani.* 225
Theophrasti sententia de Austris siccis. 32.33. *de sudoribus.* 74.76.77.79. *de sudoris graueolentia.* 79. *de Sole exsiccante & densante cutis foramina.* 81.83. *de mixturis odoris gratiâ.* 84. *de sudoribus à tergore.* 86. *de sudore faciei.* 88. *de nauseantibus ob sudorem.* 89. *de sudoribus post laborem.* 91. *an somnis.* 99. *de brassicæ virtute aduersùs ebrietatem.* 142. *de odore.* 182. 183. *de lassitudine.* 220. *de accubitu super iis quæ renituntur.* 228. *de ascensu & descensu, femoribus & tibiis contrariis.* 246. *de maiore femorum quàm tibiarum labore in omni motu.* 249. *de lassitudinum medela.* 252. *de vertigine.* 267. *de thapsia.* 313. *de sylvestris & domestici animalis discrimine.* 367
per Θερμασίαν, quæ & ὑπερβολὴ τῆς θερμότητος ab eodem Aristotele dicitur, quid intelligendum sit. 14
Thriueri opinio de potu sæpe, & paulatim febricitantibus exhibendo. 68
Tibiæ siue genua quamobrem ascendendo laborare dicantur. 238. 245. *cur media earum pars in omni itinere.* 240. *quare in omni motu minùs laborent, quàm femora.* 248
Θώρηξις, & ἀκροθώρηξ quid. 126
Tormenta & cruciatus aliorum quare nos commoueant. 279
Torpor, siue stupor quare manibus & pedibus magis accidant. 269
Tremor quid sit, & in quo à rigore differat. 121. 157. 284. 296. *quare ex vino oriri dicatur.* ibidem. 122. 156
Trepidationis naturam liquidò explicat Galenus. 97.
Tristes quare in frigore acerbiores reddantur. 286
Tumores in locis venosis consistentes vrendi sunt. 42.
Τυφομανία quis affectus esse dicatur, ex Galeni sententia. 141
Turgere Latinis quid sit. 177
cur Tusses contingant in hyeme succedente æstatem siccam, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Austrinum. 17
Tussire hominem ab eo dissimile est, quod in bobus obseruamus. 321

V

VAccæ quænam lacte plurimùm abundent. 321. *quot mensibus vterum ferant.* 331
Vapores calidi vini visionem seu aspectum commouent. 132
Varices quid sint, & qua ratione generandi facultatem tollant in quo ab illis detinentur. 193
Vectio in lectica motum & euacuationem corporis affert. 58
Venæ duæ post aures incisæ sterilitatem inducunt, & quare. 168
Veneris desiderium non propriè pruritus dicendus est. 182
Venter non ita laborat in coitu vt oculi & sedes, & quare. 169
quare illorum tantummodò extenuetur, qui se exercitationi dederunt. 216. 231. 232. *cur partes circa eum pinguescant maximè.* 217
Ventris nomine quid intelligatur. 94
Ventris fluxiones, tum ventriculi, tum inferioris alui fluxum comprehendit. 126
Ventrium plurium ratione quomodo ructus aut crepitus non fiant. 365
Verecundiam maximam infert concubitus desiderium, & quare. 205
Vertigo qua ratione surgentibus magis accidat, quàm sedentibus. 267
Verueces castrati per cornua dignoscuntur ab aliis. 358
Vesica est receptaculum totius humidi illius, quod in ventre haud coctum est. 42
Vetustas vina potentiora reddit, & magis calida, minùs verò magis humida, sed potiùs sicca. 127
Vicomercati de Orionis exortu contra Alexandrum & Theophrastum opinio. 6
cur Victu calido vti debeat febre quartana laborans. 70
Vigilantis & dormientis contrarius habitus. 268.270
Vina aquosa vrinas mouent. 52
Vina ex acrioribus herbis confici solita. 85
Vini qualitates quæ. 114
Vinolenti quare non calent, sed frigent, & dolore, cæterisque, huiusmodi vitiis excipiuntur. 114.115.127. *cur ad lacrymandum propensiores.* 151
Vinum merum difficiliùs inebriat, mixtum verò velociùs. 117. 138. *vetustum & coctum quale sit.* 118. *vtrùm mixtum magis crapulam pariat quàm merum, atque etiam ad coctionem conducat.* ibid. *quomodo frigus pariat.* 122. 155. 256. *maiorem habet humiditatem à natura, quàm caliditatem.* 127. *quare dulce & merum assumens, inter potandum alia vinorum genera, ebrietatem fieri impediat.* 136. *cur fluitat, & in superficie immoratur.* 138. *an aliquos reddat superbos illius vsus.* 140. *quare insanos reddat aliquos.* 141. *quomodo quoddam balneum dicatur.* ibid. *cur maximè dilutum magis vomitum conciet, quàm aut aqua sola, aut merum.* 145. *consideratur sicut nutrimentum, & sicut medicamentum.* 151
Vipera & angues mites & innoxij reperiuntur. 368
Vergiliarum ortus & occasus quando. 6.25
Virginum longitudo & proceritas confirmatur exemplo. 352

cur Viri

cur Viri per aestatem minus, mulieres magis concumbere possint. 198.199.206
Visio ebriorum quare non fertur longius. 132.148
Visiones duae sunt in ebrio eo tempore quo unica in sobrio. 134 (278
Visus qua ratione magis horrorem pariat, quàm auditus.
cur Vita diutior sit hominis, quam foemina. 375
Vitiligo unde fiat, & eius species tres. 323. quamobrem minus comprehendat pueros & mulieres, quam viros. 324. cur solum hominem. 325.326
Vlcera capitis quare in plenis impurisq; corporibus sanentur potius quàm tibiarum. 26
Vlcera quaedā cauterium volunt. 40. pura & sanescentia diuersa requirunt medicamenta ab impuris & malignis: & quae sit diuersitatis ratio. 59.60
an Vmbilicus amplior sit hominibus, quàm ceteris animalibus. 371
Vnguenta grauiorem quendam odorem emittentia, quanam essent antiquitus. 84
Voluntaria & inuoluntaria quomodo differant. 275
Voluptas maxima in coitu vnde proueniat. 188. 189. 203
Voluptas & desiderium inter congeneres animantes vnde oriatur. 378.379
Vomitorij medicamenti genera quot sint, & quae. 50
cur Vomitus necessarij sint in temporis mutationibus. 7
Vomitus humoris acidi sicuti pituita, aut nigra bilis, dentium affectus gignit. 45
Vomitus magis quam sudores corpora leuat, & quare. 94. fieri non debet, nisi postulante natura. 177. quid conferat lassitudinibus. 219.220. quomodo laboriosus dicatur. 220. duplex. ibid.
Vrinam prouocantia duplici genere sunt. 49
Vrina desiderium an prouocetur ab ignis vicinia. 274
Vrinarum inspectio potius in medica, quàm in multa quantitate fieri debet. 61
Vrinas mouentia quaedam, sed non facultate propria. 59
Vrsa quot diebus vterum ferat. 331
Visum in nobis generare iucunditatem, probatur exemplis. 379

Y

PEr Ὑπνικαίμενα quid denotetur. 19
Ὑπώνια cur arte tollantur. 310. quid sint. 313. duo genera eorum. 316
Ὑπόσειον sudoris quomodo explicetur. 184
Ὑπεζύγια & λοφίρα qui differant 365

Z

ZEphyri, qui à Latinis Fauonij, quando spirare incipiant. 25

FINIS INDICIS.

